

IJA # 708

ספר רב פעלים חלק ראשון

Sefer Rav Pe'alim Heleḳ Rishon

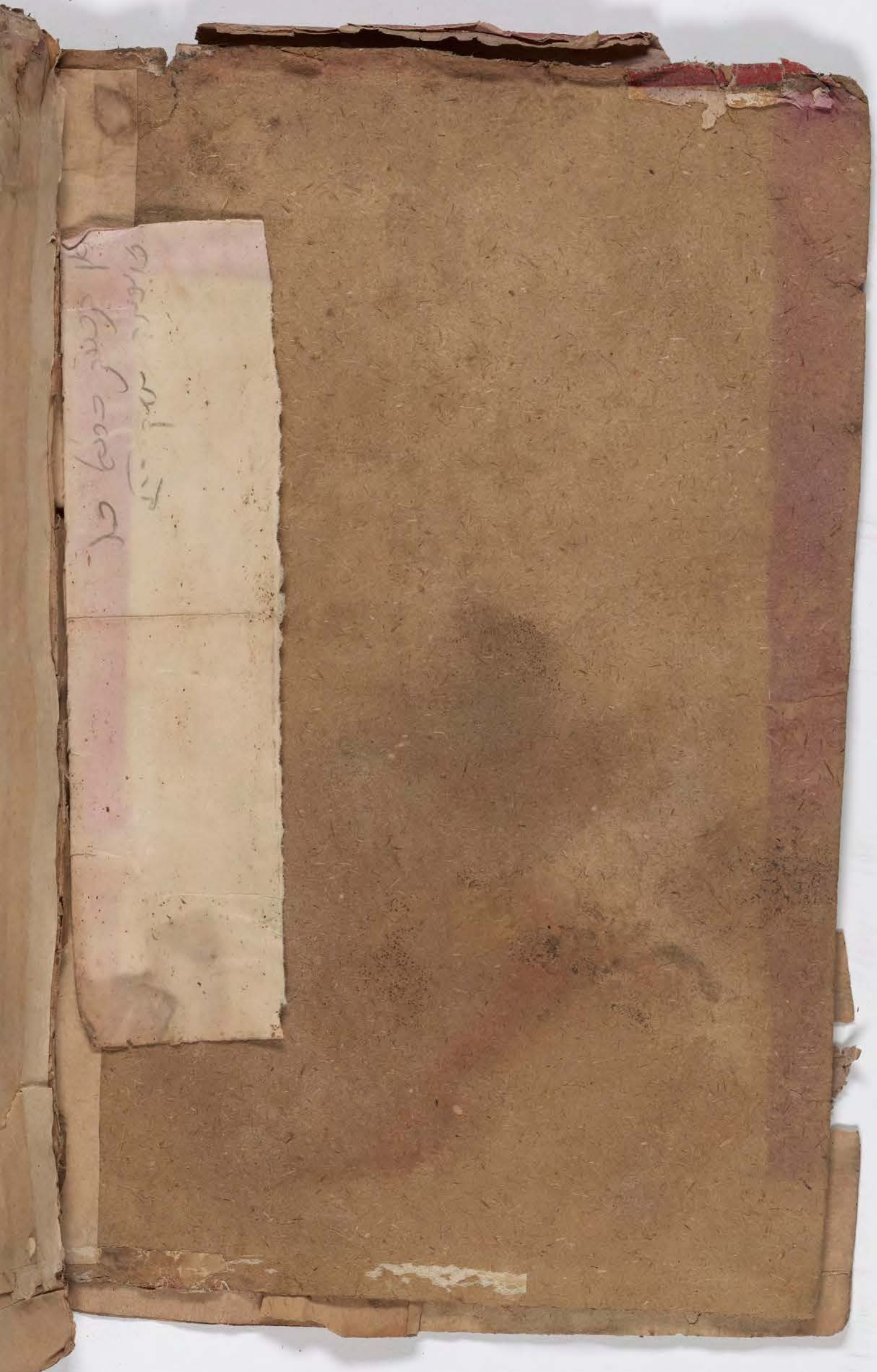
Joseph Ḥayyim ben Elijah al-Ḥakam

Jerusalem 5661 (1900 or 1901)

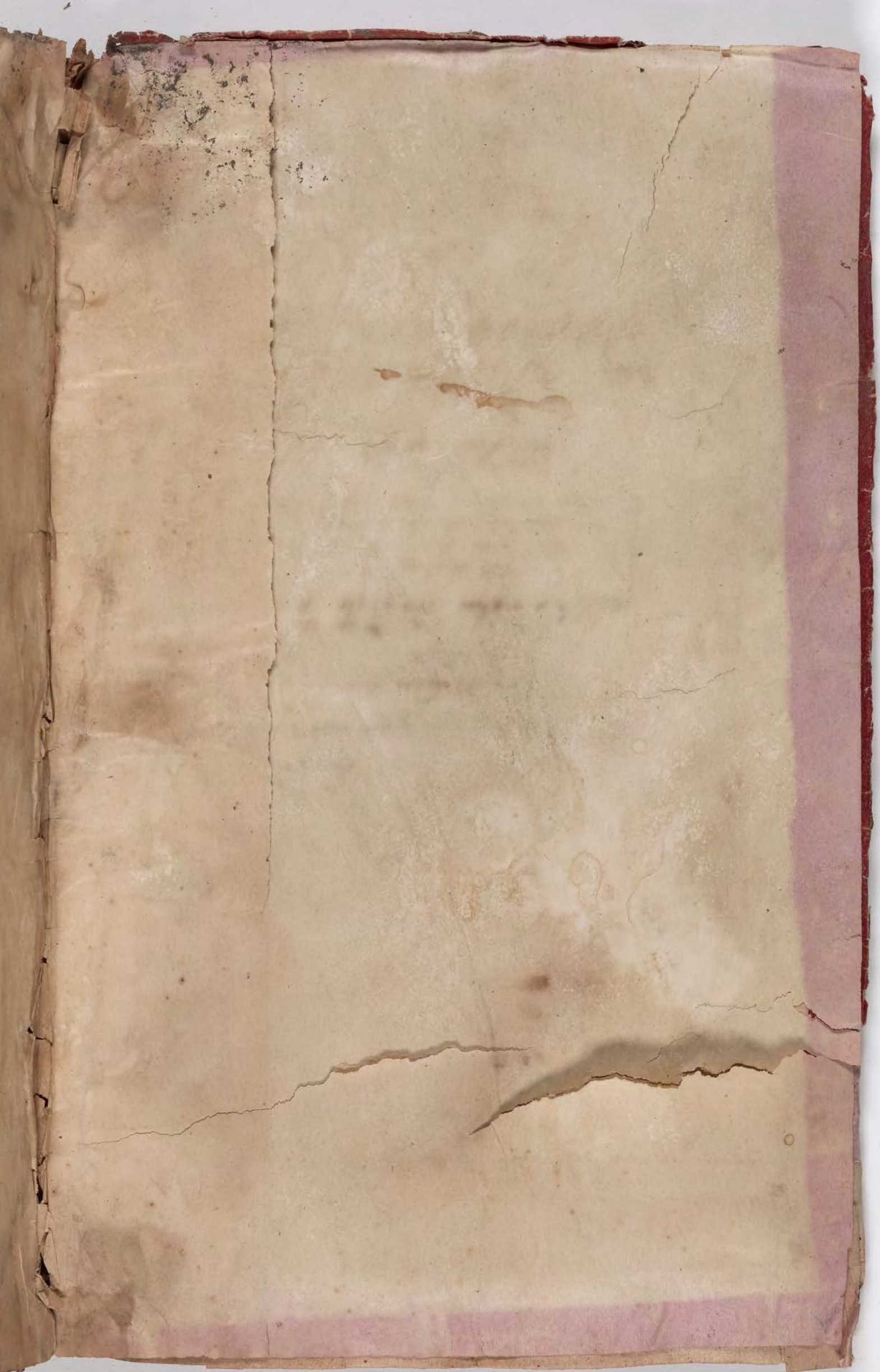

شظية مرئية من كتاب مجلدّ visible fragment from bookbinding

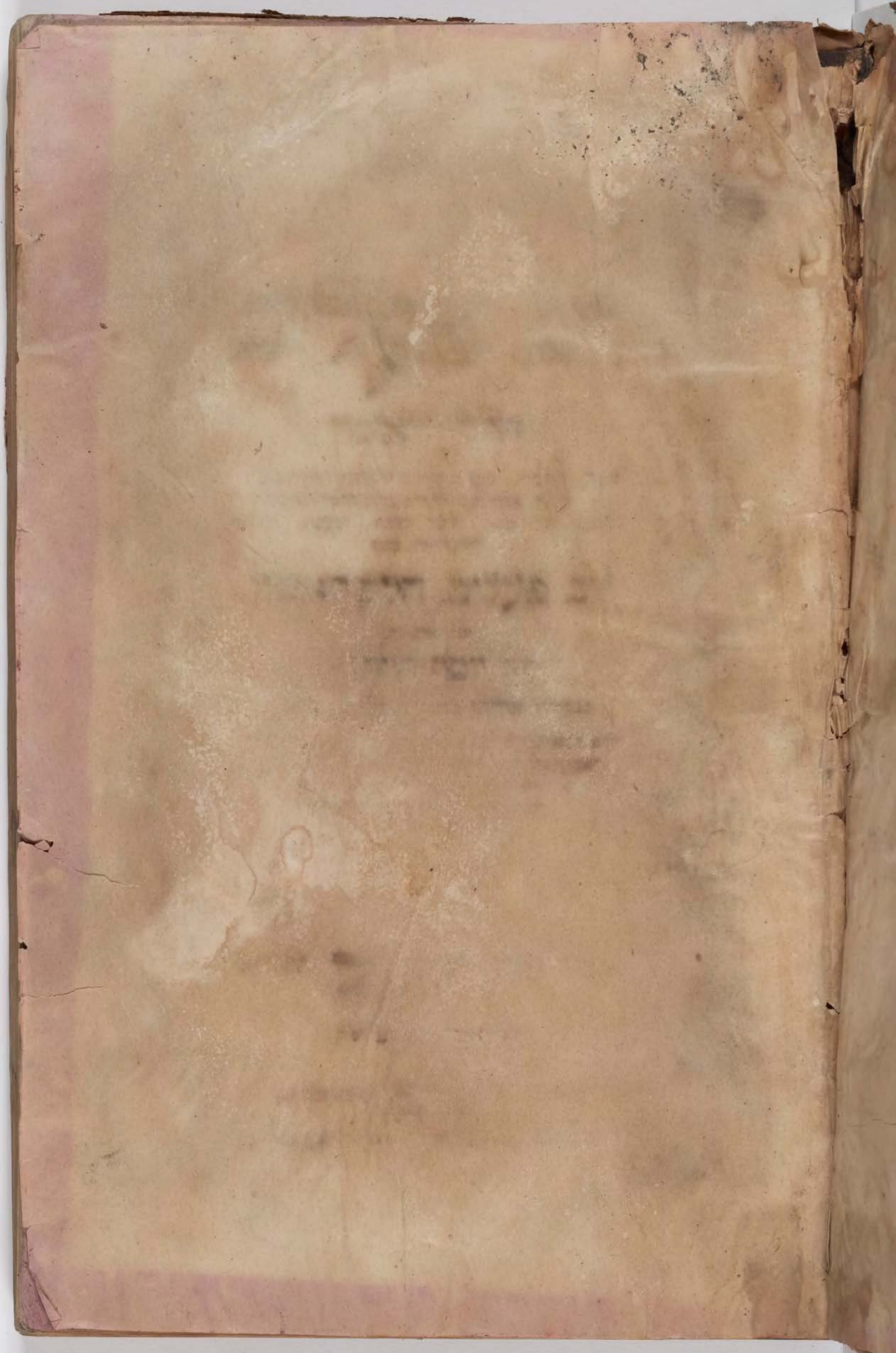

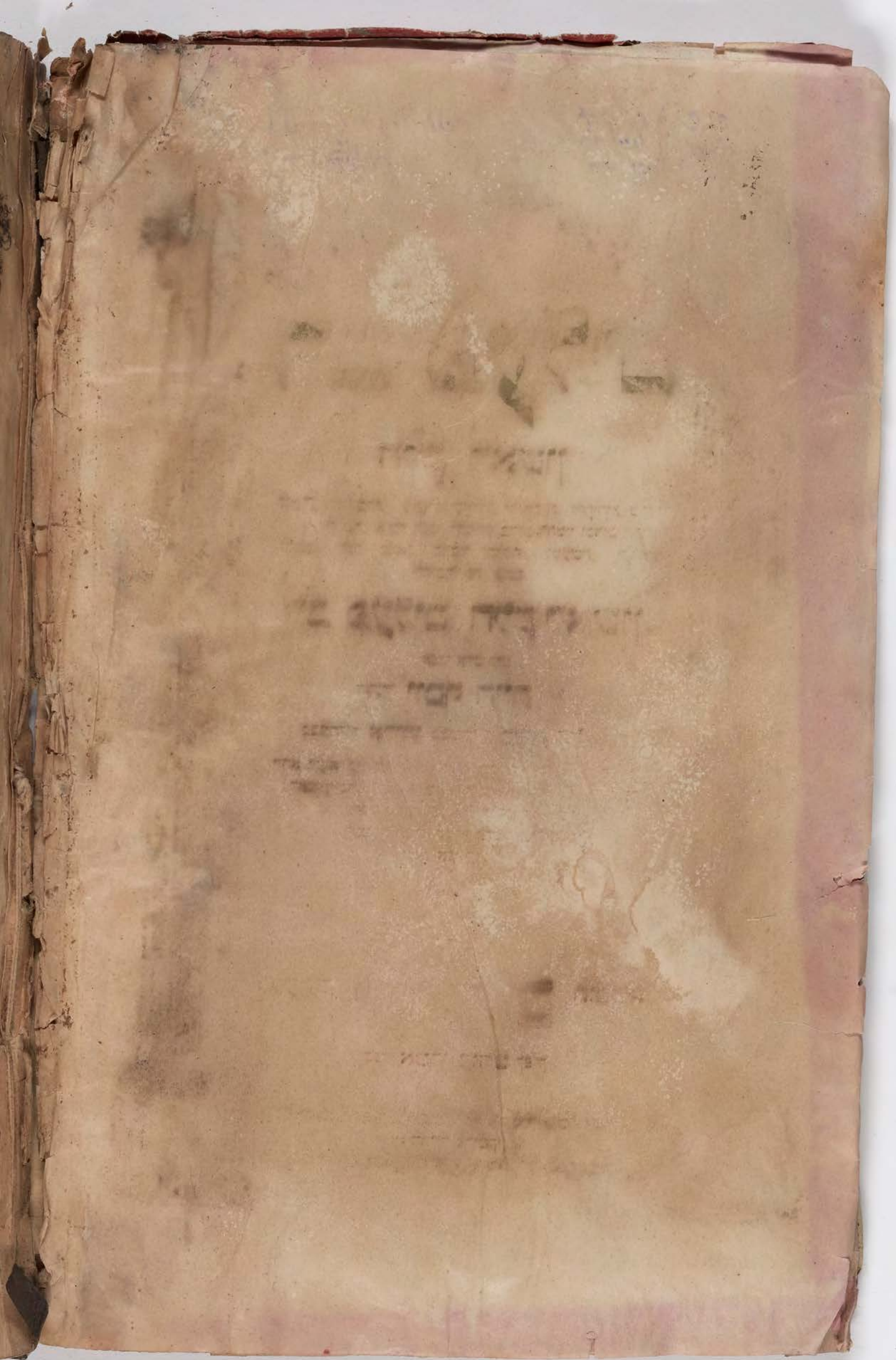

אברהם בן יוסף
הו' טבת ה'תש"ג
חיים עובדי
ל'ג

ענין
במסכת סנהדרין (ל'ג)
זוהר מ'ה'ל'ל מ'ק'ן

ספר

רב פעלים

חלק ראשון

זאת המחברת, מקצת שאלות ותשובות וחקירות בענין הלכה, אשר חנני השי"ת ברוב רחמיו וברוב חסדיו להשיב לכל שואל בדבר הלכה למעשה, וקראתי לחיבור זה בשם

רב פעלים חלק ראשון.

אנכי איש קטן

הצעיר יוסף חיים יצ"ו

בבמהר"ר אליהו בכמהר"ר משה חיים זצ"ל

ויהא רעוא שיקובל ברצון לפני השי"ת, ויוכני בחסדו הגדול לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ולכוין ההלכה על אמיתותא ואזכה ללמוד תורה לשמה באהבה, ושמחה רבה, לאורך ימים ושנות חיים, אכ"ר :

נדפס

פעה"ק ירושלים תובב"א

שנת אמרי קודש לפ"ק

בדפוס הרי"ד פרומקין הי"ו.

ברוך ה' א
במצו
מכל עם ונו
נעו בתוכי
הצוה וחד
המטה
מלפניך
ובידך
העין לי
מה אשים
חמי
ולאמק
בדאי ע
הקדו
הן מני
הקרוב
שמיא
הבימי
בעק
עתי
ואה
קרי
החד
החד
וא

הקדמת המחבר נר"ו

ואנכי הצעיר לא נשתמשתי בכך כי חשתי
לאיך גימא, ובוהן לבבות וכליות הוא היודע
האמת והכמים הנידו הוי דן את כל אדם לכף
זכות:

ומעתה הנני מגלה דעתי ורצוני בכל לבי ובכל
נפשי בלב שלם ובנפש חפצה שכל כונתי
בחיבור הזה וגם בכל חיבורים שבקדושה אשר
יזכני השי"ת לחבר ברוב רחמיו וברוב חסדיו
הכל הוא ליקבה"ו בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו
ליחדא י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל.
ופל מחשבה ודבור ומעשה שהם נגד רצוני ויתברך
הנה הם בטלים ומבוטלים באופן שכל רצוני
בחיבור זה ובשאר חיבורים שיש לי ואשר אעשה
ואחדש בעה"י בדברי תורה ובכל מצוה ומצוה
הכל הוא לעשות נחת רוח לפניו דוקא בלי שום
פניה זרה כלל ועיקר:

ואחר הדברים האלה אערוך תפלה לפני א' ה'
אשר לו הגדולה. אנא ה' הושיעה נא. אנא
ה' הצליחה נא. תן כבוד לעמך ותחלה ליראיך
ותקוה טובה לדורשיך ופתחון פה למיחלים לך.
שמחה לארצך ששון לעירך וצמיחת קרן לדוד
עבדך ועריכת נר לבן ישי משיחך במהרה בימינו.
יראו עינינו וישמח לבינו בביאת הגואל משיח
צדקינו בעגלא ובזמן קריב אבי"ר:
כ"ד הצעיר המצפה לתשועת ה' והבוחר ברוב
רחמיו וברוב חסדיו להאיר עיני במאור
תורתו תורת אמת:

ברוך ה' אלהי ישראל אבינו מלכנו. אשר קדשנו
במצותיו וצונו על דברי תורה. ובחר בנו
מכל עם ונתן לנו תורתו אמת והיי עולם
נמע בתוכינו. לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת
והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ. לך ה'
הממלכה והמתנשא לכל לראש והעושר והכבוד
מלפניך ואתה מושל בכל ובידך כח וגבורה
ובידך לגדל ולחזק לכל. אודך ה' אלהי כי אתה
הנותן לי כח לעשות בכל דבר ודבר כי ממך הכל:
מה אשיב לה' כל תגמולתי עלי אשר זכני ברוב
רחמיו וברוב חסדיו לעסוק בדבר הלכה
ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. והגם כי איני
כדאי עזרני השי"ת בחסדו הגדול ובזכות אבותי
הקדושים להשיב לכל שואל בדבר הלכה למעשה
הן מעירי ומשער מקומי והן ממקומות אחרים
הקרובים והרחוקים. ולעת עתה הוה רעוא מקמי
שמיא להוות התעוררות להדפיס חלק אחד קטן
הכימות משאלות ותשובות אשר זכותי בהם
בעזה"י, ומחמת הוצאות הדפוס לא יכולתי להדפיס
עתה אלא רק קצת משו"ת השייכים לאו"ה ויו"ד
ואה"ע, ומשו"ת ה"מ לא הבאתי בחלק זה כלל.
וקראתי להספר הזה בשם רב פעלים והוא
יהיה חלק ראשון מן השו"ת שיש לי. ואם יעזור ה'
להדפיס אחריו עוד מהשו"ת יהיו נקראים חלק
שני ושלישי ורביעי בעזה"י:

וזאת מן המודיעים כי דרך מחברי התשובות
לפתוח בתחלת תשובתם בדברי ענוה

הצעיר יוסף חיים בכמהר"ד אליהו בכמהר"ד משה חיים ס"ט.

מודעה

זאת מן המודיעים, הוצאות הדפוס של ספר הזה

רב פעלים

חלק ראשון, התנדב הגביר היקר

ס' **מנשה יצ"ו**

למנוחת אביו הגביר המרום רודף צדקות הזקן הנכבד

ס' **אליה שלום נבאי**

תהיה נשמתו צרורה בצרור החיים, ובגן עדן תהיה

מנוחתו, ועל משכבו יהיה שלום אכ"ר:

פתיחת הספר במ"ד.

א"ל למדרש בלא חידוש, ולא יבצר מהיותו מולא בספרי המחברים איזה סברה, או חילוק, או איזה ראייה והוכחה מדברי הראשון, או מדברי הגמרא, אשר זה החכם שנשאלה ממנו אותה השאלה ולא ידעה ולא הכירה ולא הרגיש בה אע"פ שהוא חכם גדול וגאון מובהק, אשר ידיו רב לו במלחמת של תורה ובקי בחדרי תורה עשר ידות על החכם המחבר הספר ההוא, ובדרך זה נוהגין חכמי הספרדים בתשובות ופסקים שלהם, לתור ולדרוש מכל הספרים ראשונים ואחרונים ואחרוני אחרונים כל אשר תשיג ידם, כדי לברר ההלכה בתשובותיהם, ועליהם נאמר יפולו מעינותיך חולה: **י"ט** שאין דרכם לתור ולדרוש בספרי האחרונים בכל ענין אשר יבא לפניהם, אלא פונים דוקא אל דברי הפוסקים הראשונים, וכותבים מה שנראה באותו ענין לפי הכרעת דעתם וסברתם, כאשר תשיג ידם באותו ענין, לקיים מ"ש כי תשב ללחום את מוסל בין תבין את אשר לפניך, ובדרך זה מתנהגים על הרוב גאוני אשכנז. והנה אע"פ שבדאי הגמור לאו ברמות רוחא נהיגי בהכי, עכ"ז אני אומר אחר חלק מחילות מכבוד תורתך, לא טוב זה הדבר אשר עשו, כי זה כלל גדול בתורה, אין התורה נקנית אלא בחבורה, ולכך נקרא החכמים בעלי אסופות, ותמיד תמצא שהגדולים לריבין לקטנים, והתנא הגדול אמר הרבה תורה למדתי מרבותי, ויותר מחבירי, ומתלמידי יותר מכילם, ועל כן אם המחבר הספר הוא אחרון, וזה החכם בעל התשובה הבא להשיב על השאלה שנשאל הוא חכם גדול ורב מובהק, למה לא יבקש לדעת מה כתב זה המחבר באותו ענין של השאלה, הן מסברת עצמו, הן ממה שהסוף וקיצו לו מן הראשונים ואחרונים באותו ענין ושמא ואלו עלתה מזידתו של המחבר הזה דבר חדש וסברה חדשה אשר נעלמה מאותו הרב המובהק, ואם זה הרב המובהק השקוף על דברי המחבר הזה ולא מולא דבר חדש, מה הפסיד בהסקפה זו, הלא בודאי הגמור על כל חופן שיהיה מהסקפה זו רווחא שמעתתא עפי גביה, וכאשר מלינו שהיה רבי יוחנן מלפני לקושיית תלמידיו שמקשים לו כדי שיע"כ רווחא שמעתתא גביה, והיה נח לו בזה יותר מאותו דאמר הוה תנא דמושיע לך, וגם כאן אם ימלא איזה שגיאה וטעות בדברי המחבר באותו ענין, הנה אדרבה מזה רווחא שמעתתא עפי:

עוד יש צעלי תשובות שני סוגים בענין אחר, והוא, יש מדברים בענוה ודרך כבוד, בשקלא וטריא שעושין בדברי חכמי הדור שקדמו להם, וגם לאשר בזמנם, ואם ימלאו איזה שגיאה גדולה בדבריהם, הן בסברה ועיון, הן בהשקפה דאשתמיט להו, לא יחליטו השגיאה לחכמי הדור אלא יתחילו בלשון לכאורה, ויסיימו בלשון ל"ע:

י"ט מפני שראוין חריפותם ובקיאותם כי רבה היא, והמה חכמים גדולים צעיהם, ידברו קשות נגד חכמי הדור שקדמו להם, ויחשובים לשועים ויחליטו בדעתם ההשגה, עד שצרו להם שאין לקושייתם תשובה. ובאמת מנהג זה אשר נוהגים בו הוא טעות ואיננו נכון. ראו מי לנו גדול מרבינו הראב"ד בתורה ויראה, אשר השיג על רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל כמה השגות, וזולו בכבודו, ולא היה חשוב בעיניו, וסוף דבר מה עלתה לו, שבאו חכמי הדור אחריו וקיימו דברי הרמב"ם, ותרנו כל אותם ההשגות אשר עליו, וכבוד הרמב"ם הלך וגדול בעיני כל חכמי הדורות, ועלה על כבוד רבינו הראב"ד ז"ל עשר ידות בעוה"ז, ומה היה לו כבוד זה דשמעתתיה מתבררין בעלמא

שנינו במשנה דאבות, משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרה לאנשי כנסת הגדולה. והנה רבינו האר"י ז"ל בספר רוק דף ב' ע"ב פירש, מקום אחיזת הדורות להזקנים והשופטים בפ"ע, ונביאים בפ"ע, ואנשי כנה"ג בפ"ע, והוגות בפ"ע, והתנאים בפ"ע, והאמוראים בפ"ע, ורבנן סבוראי בפ"ע, והגאונים בפ"ע, והפוסקים בפ"ע, והדורות שאחר הפוסקים בפ"ע, יע"ש. ונראה דהפוסקים דקיימ רבינו ז"ל, קאי על הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן והרמ"ה והר"ם והרשב"א והר"ן ורבינו יונה והרשב"א, וגם רבותינו הגרפתים, ועוד ועוד כיוצא בהם מן הראשונים המפורסמים, אונם שאר הדורות שאחר הראשונים הנו' וכיוצא בהם, המה נקראים בעלי תשובות, ועד עתה רבני הזמן המה בכלל בעלי תשובות ובעלי אסופות:

והנה צעלי תשובות יש שני סוגים, כי יש נשאל באיזה ענין שאלה אחת או חקר חקירה אחת, והוא נכנס לתוך החדר של אותו ענין, ורואה שם שולחן ערוך מוכן ומוזג לפניו קערות מלאות תבשיל מבוטל ומבוטס עם כל פרי מגדים, זה אומר בכה וזה אומר בכה, והוא עורך תשובה לאותה שאלה או החקירה, ממה שאסף ולקח מן השולחן הערוך לפניו. והנה בודאי לריך לזה חכמה, לברר מן השולחן הערוך לפניו ברור נקי ובר ומנוקה הראוי וטובע לאותה שאלה, ולא יתלה תניא בדלח תניא, אך זה חכים יתקרי, רבי לא יתקרי:

י"ט נשאל באיזה ענין שאלה או חקר חקירה, והוא משדר עמוקם באותו ענין, ומן החדר של הענין ההוא פותח לו דרכים ושבילים חדשים ללאת וללכת בהם לחדרים אחרים, ימא וקדמה ולפניה ונגבה, ובכל מקום אשר נכנס שם עולה ויורד, קושר ומתור, מכניס ומולא, ומכל אלה עורך תשובה שלימה ברורה ונקיה מנופה ב"ג נפות, הנה לזה חכים יתקרי ורבי יתקרי, ועליו נאמר רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה:

עוד יש צעלי תשובות שני סוגים בענין אחר, והוא יש דרכו לדבר בתחלת תשובתו התגללות לפתיחת פיו, והעברת קלמוסו באותו תשובה אשר משיב לשאלו, ומדבר במשנה לשונו בדברי ענוה ושפלות שמספיל עצמו למאד, ויש נחמד מלדבר דברים כאלה, אלא בראשית מאמר פותח יד בתשובה, ולא ברמות רוחא עבד הכי, אלא טעמו ונימוקו עמו דקמו שמיא גלייא, וממ"כ אם הוא עניו ושפל באמת בפ"ע למה יפרסם ענוה שלו, ואם באמת אינו עניו ושפל בפ"ע, ורק הוד כותבת דברי ענוה שלו, הנה זה עון פלילי להתעסק בעלית שמינה שלו, ואין לך גאווה גדולה מזו ושבתי בלשוני הלב, וחרושה על לוח לבו: **י"ט** יש צעלי תשובות שני סוגים בענין אחר, והוא יש אם נשאל איזה שאלה בענין אחד, הוא זריו וגשבר לדפוק על דלתי הספרים של כל בעלי התשובות, ראשונים ואחרונים ואחרוני אחרונים למקטון ועד גדול עד זמנו, ואפילו על ספרים אשר המחברם עודנו בחיים, וכונתו לחפש חפוש מחיפוש כדי לראות ולידע דעת כל חכם וחכם, אשר דבר בענין זה שנשאל בו. והנה דרך זה הוא מה טוב ומה נעים, חדא אם ימלא חכם מחבר שנכנס בענין כזה, וגם הוא מסכים בענין כהסכמותו, נמלא הדין אשר נשאל עליו לעשות מעשה נפסק ע"פ דבריו, וע"פ דברי אותו חכם, ואין זה דין יחודי. והשנית, הנה בודאי

דור אחר דור, אליו ישמעון, וכל העולם עוגין אחר ספר משנה תורה מקודש מקודש :

הביטוי ורלו בדרך זה, מה שקרה שגיאה ומכשול לחכם גדול בדורו, הוא הגאון רש"ל ז"ל, בשו"ת סי' ל"ח, שהעיה דברים נגד מאור העולם התנא האלקי הקדוש רשב"י ע"ה, אשר הכריזה עליו בת קול זה האיש מרעיש הארץ מהגיו ממלכות, והגאון ההוא חסבו כאלו הוא אחד מחכמי הדור שלו, שיהיה עומד לפניו ויווח, שכתב ואם היה רשב"י עומד לפניו ויווח לשנות המנהג שנהגו הקדמונים, לא אשגחין ביה, כי ברוב דבריו אין הלכה כמותו ע"כ וע"ס. וכל הרואה פליטת הקולמוס הזה שפלט מאלבשות הגאון הגז', נבהל מראות, ומרתע כולו גופיה, וגרס לו כל זה, מפני שראה את עלמו, ולא ראה מה למעלה ממנו אשר דבר בו מי הוא, וחשב שיעור גלגל תמוה הזורח על כל העולם כולו, כאשר תחזנה עין האדם אשר בארץ התחתונה לשיעור ככר לחם, ועם היות הגאון הגז' בקי בחדרי כל התלמוד, שכתב במחילה כבודו מאמר התלמוד שאמרו, אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים, דפרשו בו המפרשים כונה פשטיה, לומר אם נשער כבוד הראשונים בעינינו כמלאכים, אז אנחנו חסובין כבני אדם שיודעין לשער כבוד הראשונים, אבל אם אנחנו נדמה כבוד הראשונים בעינינו כערך בני אדם, אז אנחנו נחשבין כחמורים שאין בהם דעת להבחין. איך שיהיה הגה בודאי לעת כזאת, אדונינו רשב"י ע"ה מחל לו בג"ע, ורק אזי הזכרתי דבר זה לדוגמה, שמה גרע דכל אדם אשר יראה רק את כבוד עלמו בדורו, יהיה נכשל בדבריו, עד אשר גם נגד גדול שבגדולים לא יוכל לעמוד בעלמו, לבדתי ולא משורת דרך ארץ :

והנה עוד תמצא להגאון הגז' בהקדמתו לים של שלמה על חולין, שהרהר אחר דעתו של מרן הקדוש ז"ל, והכרעתו בספרו ביה"ט יוסף ושה"ט, ולא נהג בו כבוד בדברים אשר דבר בו, אך מה הועילו דבריו שדיבר נגדו, דקושטא קאי, וכמאן דלא חלי ולא מרגיש גברת דמאריה סייעיה, הלא בכמה תפלות ישראל קבלו הוראותיו להלכה פסוקה להקל ולהחמיר בכל דיני איסור והיתר, ולא עוד אלא גם בפלוגתא דיני ממונות דקי"ל המוטיא מחזירו עליו הראיה, אין המוחזק יכול לטעון קי"ל נגד פסק מרן בש"ע, ומוליאין על פיו ממונ מיד המוחזק, ואפילו במקומות שפוסקין דגל הקי"ל, הגה הוא עטרה בראש כל אדם, ולאו דוקא אלל בני הספרדים, אלא גם אלל בני האשכנזים שלחנו ערוך לכל, ודבריו עושים פירות, ולו משפט הקדימה, ואין נוטין מדבריו אלא בדברים של המנהג אשר פירש רבינו הרמ"א ז"ל בהגהתו, ופוק חוי מו"ש רבינו הרמ"א ז"ל בתשובותיו סי' מ"ח ע"ג, ותדע כבודו של מרן ז"ל באשכנז מה שהיה לו בחייו, וכ"ש וב"ש אחר פטירתו לחיי עו"ב :

הנה בדבר המכשלה הזאת, פתחתי להזכיר מה שקרה להגאון רש"ל ז"ל שהיה ראשון בגאוני אשכנז, ואסיים באשר קרה לאחרון שבגאוני אשכנז, הוא הגאון יעב"ץ ז"ל, אשר היה ג"כ תקיף בדעתו, ולא היה יכול לעמוד בקן קולמוסו, לבדתי זאת מן הגבול הראוי לפי כבודו של רבותינו הראשונים ז"ל. ראה כמה עלבון דברים עשה להגאון בעל תוספות יו"ט, בביאור על מסכת אבות, ולא עוד אלא שנגע בכבוד גאוני עולם הראשונים, לך ראה מו"ש הגאון חיד"א ז"ל במחבר"ר א"ח סי' ק"ע וז"ל, ונבהלתי מראות ואסתומם כשעה, מפני הוד שנשתלחה לכתוב כך על גדולי עולם, הרשב"א ורבינו ירוחם ומרן, שאין חכמי דורינו כדאין להיות תלמידיהם בתכונה ויראה, תלת סמוכי קשוי וקדישי עלינים עכ"ל. ועוד ראה נא להגאון חיד"א במחבר"ר הגז' סי' רמ"ד, שכתב עוד על הגאון יעב"ץ וז"ל, ושרי ליה מריה שכותב על הרמב"ן כאשר ידבר איש אל רעהו, ומי

שם פה לומר על אחד המיוחד ברבותא קמאי, אשר משתו יגורו אלים, שלא ירד לעומק הענין, ומרתע כולי גופאי בראותי להרב הגז' בסדר דבורו על הראשונים ע"כ, ועיין עוד במחבר"ר סי' תרל"ה סק"ב ע"ג :

ובאמת יש כזאת וכזאת בספריו של הגאון יעב"ץ, כמה דברים שדבר נגד כבוד הראשונים כמלאכים, והוא הרעים העולם בקוסיות שלו שמואל בדבריהם ולא עלה על לבו שיש פה לאדם לטעון כנגדו, ולברר שאין בקוסיותיו ממש, והאמת אתם בודאי. ואזכיר פה דוגמה דבר אחד, מה שמואל להגאון יעב"ץ בספרו לחם שמים, על יומא פרק ג', על משנה ד', ואת האברים ואת החביתין, שכתב שם בדף פ"ה ע"ג, דחביתין בלי ספק שם בולל בכל מקום ששניין בסדר הקרבה גם למנחת נסכים של תמיד ששניהן שוין וכו' ע"ס, וראיתי כתוב בגליון הספר בכתבת יד וז"ל, אחר המחילה מכבוד תורתו זו כשגגה היוצאת מן פליטת קלמוסו שלא מדעת בעלים, דחביתין הם מועסה מחבת ויש לה שלשה לוגין שמן וכו' עיין ברמב"ם ז"ל פ"ג מ"ה משה"ק, ומנחת נסכים הם עשרון סולת בלול בלוג שמן, ומקטירו בלי אפיה, עיין ברמב"ם ז"ל שם, וחביתין אין להם יין כמ"ש הרב, וגם בזה שגג וזה אפילו תנוקת של בית רבן יודעין, ובה נפל היסוד ונפל כל הצען, וכל דבריו עד סוף משנה ה' לריבין העברת קלמוס, ושרי ליה מאריה שמדבר תועה על הגדולים שלא עיינו, והוא עיין עיין גדול עד שנכשל בדבר וכו', כי זה ודאי תלמודי דבי רב ידעי לה, דרב המרחק בין חביתין למנחת נסכים כרחוק מזרח ממערב, וחביתין אין להם יין וכל דבריו באין ללא הועיל, ה' המוב יכפר בעד ויאיר עינינו בתורתו לעבודתו יתברך, עכ"ל המגיה בגליון הספר בכ"ז :

הנך רואה מכל הדברים האלה, דאל יתהלל חכם בתכמתו כי באמת נמלא לכמה גדולים שיהיה להם שגיאה גדולה בדבריהם, שאפילו קטנים לא יעשו בה, ולפעמים נכשלים אפילו בנוסח הפסוק של תנ"ך, כאשר קרה להגאון מופת הדור רבינו חיד"א ז"ל, בדרכה שדרש על פסוק והמת אל תמותה, וסוד"ד זכה שהוא עלמו הרגיש בטעות וגילה הדבר בספר אחד מספריו, ועל זה נאמר שגיאות מו יבין. ואם יבא אדם לכתוב הערות בדברי האחרונים, יכלה הזמן והס לא יכלו, ולפק"ד אין ראוי והגון לכתוב השגות על האחרונים, כי אם רק בדבר הנוגע לענין דינא דוקא, אך בדבר שאינו נוגע לענין דינא, מה בלע כי נכתוב השגות, הן להעיר על תרוך של המחבר, הן להעיר במה דאשתמיט מנייה דאין אנו אחרתין לזה, ורק אם המחבר הוא ראשון מן רבותינו הראשונים ז"ל, אנו אחרתין ליישב דבריו, לכן יש לאדם לכתוב הערות עליו אפילו בדבר שאינו נוגע לענין דינא, אולי יבא חכם אחר ויישב דבריו כי בודאי רבותינו הראשונים לא אמרו דבר בטעות, ואם יתקפה האדם בדבריהם, אע"ג דלא אשכח לה פתרי בודאי איכא פתרי, ויבא חכם אחר ויפתור, או יגיד שהמשיג טעה בהשגתו :

ובר להראות להמעייני שהאחרונים אין דבריהם נקיים מן השגיאות אע"פ שהם גאוני גדולים בתורה, אזכיר מה שהערותי אנה עבדא בספר גימון אחרון מגדולי גאוני אשכנז, הוא ספר שואל ומשיב להרב הגאון הגדול המפורסם מהר"ר יוסף שאל זלה"ה, כאשר זכה אורו פה עירינו, וכאשר לקחתי אותי בתורת שאלה לעיין בעלמא, הערותי עליו הא' בשואל ומשיב תניינא ח"ב סוף סי' ז' שהעתיק דבר אחד מלקוטי הגאון ח' לבי ז"ל, שהשיג על הגאון מהר"ש אבובב ז"ל, בספר הזכרונות, שאשר לאכול תותין במחט שהוא לובע המחט, והשיג עליו הגאון ח"ך ז"ל שהוא הפך משנתנו פרק כל הכלים, את הכוס ואת הכרכר לתחוב בו ופרש"י

ופרש"י לאכול בו תותין וכל פרי רך, נמנח כל כהא
גזא אין לו משום לתא דלוצב, דמתניתין מתיר זה לכתחלה,
ואין בהם שום איסור בעולם ע"ש. והדבר יפלא הן על
חכם לבי המשיג, הן על הגאון מהר"ש המעתיק, דמג"ל
לפרש דברי רש"י דאירי בתותים הלוצביים, והלא יש תותים
לזנים שאין לוצביים כלל, ורק הם פרי רך המלכלכים
הדיים, ולכך אולכים אותם ע"י מוחט, וכן נקט רש"י להדוא
תותים וכל פרי רך, דמוכח מה שאולכים התותים ע"י כוס
מפני שהם פרי רך, ופה עירנו רוב התותים הנמלכים הם
לזנים שאין לוצביים, ומעט מן המעט נמנח תותים הלוצביים,
ובהכי אירי מתניתין לפ"ד רש"י ז"ל, ולעולם תותים הלוצביים
אין לאכלם בכוס משום לתא דלוצב, וזה ברור ופשוט, ועל
זה אמרתי אגב חורפיהו לא דייקי :

עוד

ראיתי בספר שואל ומשיב תליתאה ח"א סי' תל"ג,
שדקדק על הבריתא דיומא דף פ"ג, דקאמר מי
שגזבו נחש קורין לו רופא ממקום למקום ומקדעין לו את
התרנגולת, וכתב הגאון מהר"ש ז"ל שם לריך ביאור למה
נקט דוקא תרנגולת, ופירש דהמשעין דאע"ג דיש לפניו
לשחוט אפ"ה מקדעין, ומעטע דעוף אין לריך שחיטה מן
התורה, וא"כ נבלה קיל משחוטא, וחזר ודחה זה משום
דהא לרבי קיימין, ורבי ס"ל בחולין דף כ"ח יש שחיטה
לעוף מן התורה יע"ש. ונתפלאתי מאד על דבריו, איך עלה
על לבו מעיקרא לפרש כן, והלא אפילו למ"ד אין שחיטה
לעוף מן התורה, מודה דנבילת עוף יש בה איסור נבלה,
דחתיכת סמיני מיהא בעינן, ורק דס"ל שאין נבלת עוף קרוי
נבילה, אא"כ מתא מחיליה, או הרגה במכה שלא ע"י סימנים,
כמ"ש רש"י ז"ל בחולין דף כ"ז ע"ב, וכן כתב הרשב"א ז"ל
להדיא, מדקאמר הש"ס תהני ליה סכין לטהרה משום נבלה,
משמע כי גם מ"ד זה מודה הוא שאם הכהו על ראשו ומת
או שחטק כנגד לבי ס"ל נבלה, ואין התרתו אלא מן הלוואה,
ומ"ש אין שחיטה לעוף היינו שאין בו הלכות שחיטה, שאין
פוסל בו שהייה דרסה חלדה הגרמה עיקור ע"ש, ואיך
חשב הגאון דלמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת אין דין נבלה
בעוף, ובחמת הדברים מאלוהין מוכחין דהא קאמר אין
שחיטה לעוף, שהוא ר"ל אין דין שחיטה, ולא קאמר אין
נבלה בעוף, ואיך שגג בזה, ועל זה אמרתי אגב חורפיה
לא דק :

ועוד

ראיתי להגאון מהר"ש ז"ל הגו' בשואל ומשיב
רביעאה, בח"א סי' ל"ד דף כ"ט ע"א, בד"ה והנה
בהא וכו' שהקשה בזה דשבת דף קכ"ו, בריבא שפדאה
חסיד אחד ולערב השכיבה תחת מרגלותיו, ואמר לתלמידיו
בבוקר במה חשדונוי. והקשה כיון שפדאה הרי זו שבויה,
ולריך להמתין שלשה חדשים משום הבחנה, ואיך ס"ד דחשדוהו
שבא עליה דלויכא איסור דרבנן, ולשמואל משמע דה"ז
איסור מן התורה, ותירק, דרבי יהודה ס"ל בכתובות דף ל"ג
דשבויה קמנטרא נפשה וקדושתה קיימא, וא"כ כאן שהיתה
שבויה לא שייך איסור הבחנה, ולכן פירש רש"י כאן דכל
היכא דאממר מעשה בחסיד אחד הוה ריב"ז או ר"י ברבי
אלעאי, וכונתו לומר דחסיד זה היה רבי יהודה ברבי אלעאי
דסנה דשבויה קמנטייה נפשה. וכתב הגאון על דבר זה
שהוא כפתור ופרח, ואלא עבדא נתפלאתי מאד בדבריו,
דלא תיקן כלום בזה, דחם ח"ו בעל אין בעילה זו לשם קדושין,
דאע"ג דהוה שם התלמידים לא חשיבי עדים, כיון דלא פירש
לשם שבעל לשם קדושין, וכל כהא הנה להרמב"ם ז"ל ודעמיה
איכא איסור לאו וחיוב מלקות, ולהראב"ד דפליג אכתי איכא
איסור פנויה מדרבנן, דהא אפילו יחוד פנויה גזרו בב"ד
של דוד הע"ה, וכנ"ו בש"ע סי' כ"ו ובח"מ שם, ועוד גם
אם נאמר שבעל לשם קדושין, ואפילו אם נאמר שהיתה
קטנה שאין לה דם גדות, אכתי אסורה מדרבנן בלא טבילה,

משום דם חימוד, דאע"ג דלא בעיא ז' נקיים לדם חימוד
דהוה משום חומרא דר"ז, ולא הוה עדיין חומרא זו בימי
התנאים, הא עכ"פ טבילה בעיא גם בזמן התנאים,
משום גזרה חז"ל שאמרו כל אשה שתובעים אותה
להנשא אפילו היא קטנה רואה מעט דם מחמת תלות חימוד,
ועוד איתא נמי במסכת כלה פרק א', כלה בלא ברכה אסורה
לבעלה כנדה, ועיין בב"י ובש"ע סי' ס"ב ד"א אפילו
בדעבד אסור בלא ברכה, ובמקום דלויכא עשרה יתבעל
ולא יעשה, וי"א בדעבד אין מעכב, והא דאמרו בלא ברכה
אסורה כנדה, היינו ר"ל בלא חופה. ועיין באחרונים, וא"כ
הוא דלא עבד לא ברכה ולא חופה איך יחשדוהו בכך, ועל
כן לא תיקן ולא הועיל כלום בדברים אלו שכתב עליהם
כפתור ופרח, ואמרתי גם על זה אגב חורפיה לא דק :

עוד

אזכיר כאן אשר הערותי בדברי הגאון מהר"ש ז"ל,
בשואל ומשיב רביעאה הגו', בח"א סי' ק"מ, שהביא
דברי התוספות בקדושין דף י"ד, שהוכיחו דקטנה שנשאת
אין אביה יכול לקבל גיטה, מהירושלמי, באשה שהיתה אוכלת
בתרומה, ובאו ואמרו לה מת בעליך או גרשך, ר"א מחייב
קרן וחומש, ור"מ פוטר, ופריך תיגח מת, אכל גרשך מי לא
ידעה, וגדחק הגמרא לתרץ בזה, וקשה למה לא משני כגון
שנשאת כשהיא קטנה ואביה קבל גיטה, אלא ודאי דאין האב
יכול לקבל גיטה אחר שנשאת, עכ"ל התוספות. וכתב הגאון
מהר"ש ז"ל שם, שהקשה בשם משכיל אחד, דאכתי לא מני
לאוקמה בקטנה, דא"כ אמאי מחייב קרן וחומש, והא משנה
מפורשת בתרומות פרק ו"א, דהמאכיל לבניו ועבדים קטנים
דפטור, דהם אינם בני חיובא, וכמ"ש הרע"ב שם, וא"כ
בקטנה הרי היא פעורה, וכתב על זה הגאון ז"ל שם שהיא
קושיא גדולה, וגדחק לתרץ תירוק דוחק לחומר הגושא
יע"ש. והמשיין יראה שזו שגיאה גדולה, והיא קושיא בעשות
ח"ו, דאכתי הו"ל לאוקמה כגון שנשאת כשהיא קטנה ואביה
קבל גיטה בעודה קטנה והיא לא ידעה מן קבלת הגט, ועתה
כשהיא אוכלת בתרומה כבר געשית גדולה שהיא בר חיובא
לשלומו, ורק היא כשוגג דלא ידעה שכבר אביה קבל גיטה,
וא"כ ראיתי התוספות מן הירושלמי רחיה גדולה וחזקה,
והתוספות כתבו דבריהם בקיצור, שלא הולכו לפרש להדיא
דהיא אוכלת אחר שגדלה, כי זה הדבר מובן מאלוהין,
מאחר דקאמר ר"א מחייב קרן וחומש, ואם אכלה בעודה
קטנה הדבר ידוע דאין כאן חיוב ממון, וזה פשוט אפילו
לתוקי דבי רב, ותמהני איך קושיא זו של המשכיל עייליה
למתיבתא דהגאון הגו', והוא וכולהו בני מתיבתא נתעלמו
בה, וסו"ד לא מלא לה פתרי כי אם בדוחק לפי חומר הגושא,
ואמרתי גם על זה אגב חורפיה לא דק :

כל

הערות אלו הערותי בחפזן כחותה על הגמלים, ולא
הזכרתי פה כי אם רק להודיע כי הגמלא ימלא גם
בגדולי האחרונים שגיאות רבות כאלה, אע"פ שהם גאוניס
וגדולים בחורה, כי מי לרוגדול מיוסף הוא הגאון הנזכר
שהיה אולר בלום, ארו שבחבורה, ומריק ובקי בחדרי תורה,
וסדרתו ישרה, ועכ"ל אגב חורפיה ואגב שוטפיה לא דק,
ועל כן אל יתהלל המשיג על הגדולים לא בהשגות כאלה
ולא בהשגות של העלמה ושכחה, כי אין זה חידוש, ואין זה
גרעון בחיק הגדולים בזה"ל, אשר רבו הערדות מלך מקרי
הזמן ונתמעטו הלצבות, ורק בדבר הנוגע לדין והלכה ראוי
להמשיג להעלות השגתו על ספר, ובתנאי שלא יהיה נבזה
להשיב, ויהיו דבריו בעונה וכבוד ודרך ארץ, וכונתו לש"ס
לא להתגדל ולהתפאר בהשגותיו. והשי"ת ברחמינו יעזרינו
לברר האמת, ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ולא נכשל
בדבר הלכה, ויקיים בנו תפילת רבי חנינה בן הקנה, ויזכינו
ללמוד תורה לשמה, ויאיר עינינו באור תורתו, תורת חיים,
אכ"ר :

השמטות מספר רב פעלים

השמטה זו נשמטה מדף ג' ע"ד, קודם דבור המתחיל ואתה המשכיל עשה וכו' :

ועוד אעתיק לשון רבינו מהרמ"ו זל"ה בעולת תמיד דף א' בתחלת הספר הקדוש הגז' וז"ל, האלילות הוא עלם הספירות ויחודם בא"ס הוא ע"י העלמות המתפשט בהם, הרי שהם שלשה חלקים, חלק הא"ס, וחלק העלמות, וחלק הספירות עצמם, ולאילו השלשה נרמזו בחיובים בהקדמה דף ג' ע"ב, מלכא חיה וגרמיו חד בהון, ב"ס דאלילות קרא מלכא לא"ס, וגרמיו לחלק העלמות, ובהון לחלק הספירות, ג"כ נרמזו באומרו חיה וחיוו חד בהון, וקרא חיוו לעלמות, שם חיים התלויין ממנו, אך הבריאה אינו דומה הבריאה עם ה"ס דבריאה, שהם הענפים ד"ס של אלילות המתלבשים בבריאה, ואין יחודם האמיתי אלא באלילות, כי שם לעולם אין לך רגע שאינם מיוחדים שלשה בחיות הגז', אך בבי"ע הוא יחוד לפרקים עכ"ל, (פירוש למחלצ הנשמות קרי ליה כאן בשם בי"ע), ועיין בעץ חיים שער מ"ז סדר אבי"ע פ"ב יע"ש :

השמטה זו שייבה לדף ב"ד ע"א, קודם דבור המתחיל והנה נודע וכו' :

והנה שמעתי אומרים דיש לחוש משום מראית העין, ועוד נמי יש לגזור איסור בזה, שמה יעשו ויבואו לרכוב בעגלות של אש ושל סוסים עכ"ד, הנה מ"ש דיש לחוש משום מראית העין הוא עשות, כי חשש מראית העין לא נאמר אלא בדבר של חשד דאיסורא, כגון שים דוגמתו דבר של איסור, והיינו שאוכל בשר בחלב שקדים, שהרואה חושב אין זה חלב שקדים, אלא חלב בהמה, שהוא איסור גמור דמראיתם שיה, ולכן חוששים מפני מראית העין להטיל בו שקדים להגלל מן החשד, וכן נגשרו כליו במים דאיסור לשטחן שמה יחשדוהו שביבסן בשבת, דאין בהם היכר נגשרו במים, ולכן יש חשד שמה כבסם, אך כאן זה הגאון"י שקורין אותו בא"י סכ"ל, אין אחר כיוולא בו ממש, שהוא של איסור כי הגאון"י של איסור הוא של בהמות או של אש, וזה הגאון"י שקורין בא"י סכ"ל אינו של בהמות ואינו של אש, אלא הוא כלי שהולך מחילמו על ידי רחיצת רגליו של אדם היושב בו, ומה חשד יש בו, וא"כ אין דבר זה נכנס בכלל חשש מראית העין, דאית ביה חשד של דבר איסור :

ומה שאומרים דנגזור שמה יעשו וירכבו בקרון של בהמות או של אש, גם דבר זה אינו כלום, דאיך יעשו בכך, והלא הכל יודעים דאיסור קרון של בהמות הוא מכה שמוסרין אותו בהמות, והיו כאלו האדם רוכב על הבהמה, וכאן בזה הגאון"י שקורין בא"י סכ"ל ליכא בהמה, וכן בקרון של אש הכל יודעים דהאיסור הוא מכה האש וכאן ליכא אש ואיך יעשו, ואם נבא לגזור בכך בשביל אדם פתי שאינו מבחין בין אדם לבהמה, ובין אור לחושך, א"כ נגזור שלא יעלטו חפץ בעיר שיש בה עירוב, פן יעלטו בעיר שאין בה עירוב,

וכן כיוולא בזה, ועיין רוח חיים סי' של"ט מ"ס מתשובת מהר"י הלוי ז"ל, אם מותר רכיבה על הקארוסה בשבת והגוי מנהיגה שהביאו בספר מועדי ה', ואין הספר מלוי אללנו :

עוד שמעתי אומרים, דיש לחוש שמה יהיה בזה איזה קלקול בשבת ויבא לתקנו, וגם זה הכל ולא ניתן להאמר, חדא דאין כלי זה עלול להתקלקל, ועוד אין לנו לגזור גזרות מדעתנו דבר שלא גזרו בו חז"ל, דלפ"ז יש כמה וכמה דברים המותרים להשתמש והם עלולים להתקלקל, שלרוב לאוסרם משום גזרה זו, ומינינו בסי' של"ט כמה דברים שאסרום חז"ל בשבת, שמה יכתוב או שמה יתקן, ועכ"ז אין לנו לחדש גזרות ההם מדעתנו בשאר דברים שלא פירשו בהם גזרות אלו, ולכן יש כמה דברים ששייבה בהם גזרה זו דשמה יכתוב ושמה יתקן, ועכ"ז הם מותרים משום דלא גזרו בהם חז"ל גזרה זו, ועיין ברבי יוסף סי' של"ט סק"ז מ"ס שם תשובת מהר"ם ז"ל, מותר לחבר סיר על פה במסקל, ולא גזרין שמה יכתוב, כי אין לנו אלא מה שמפורש בדברי רז"ל עכ"ל, וזה פשוט וברור, וכן פתבו הפוס' ז"ל בחולין דף ק"ד ע"א בר"ה ומונח הימרא, וז"ל אין לדמות גזרות חכמים זו לזו אלא במקום שה"ס מרמה ע"ב, ועיין להש"ך ז"ל ביו"ד סי' שכ"ג סק"ב, שכתב דאין לדמות הגזרות זו לזו, וכמ"ס התוספות בחולין דף ק"ד יע"ש, וכן כתב הגאון מגן אברהם ז"ל בסי' ש"ה ס"ק י"א יע"ש :

וגדולה מזה כתב הרב פרי חדש ז"ל ביו"ד סי' פ"ז סק"ז, דאפילו משום מראית העין שיש בזה חשד אין לאיסור מדעתנו, אם לא מפורש בדברי רז"ל בתלמוד, ורק בחשד דמראית העין שהוא איסור תורה התמיר שם, וכבר כתבתי לעיל דאיסור משום מראית העין לא שייך בג"ד, כי הגאון"י הזה הנקרא בא"י סכ"ל אין אחר כיוולא בו ממש שהוא של איסור, כדי שגאור זה מפני החשד שמה יחשדוהו שרכב בזה האיסור, כי בהמות זה בא"י סכ"ל הוא נראה לכל שאין בו לא בהמות ולא אש, כי אם הוא כלי שהאדם יושב בו ודוחה אותו ברגליו והולך מחילמו, ואין בו חשד דעביד איסורא, כדי שתגזור בו משום מראית העין, ולכן בזה כל אותם האחרונים שאוסרים בדון הפר"ח הגז' משום מראית העין, מודו בג"ד דבאמת לא שייך ענין זה דמראית העין, דאין כאן פשוט : **ודע** כי זה הגאון"י שקורין בא"י סכ"ל המלוי פה עיריטו, אינו חופר בקרקע בהילוך שלו, מאחד שהוא מלושב בלחסי"ג, והגם כי לפעמים עושה חריץ בקרקע רכה מאד, לאו פ"ר הוא, כיון דזמנין אינו עושה חריץ, ודבר שאינו מתכוין ולאו פ"ר מותר לכתחילה, והרכובים בו בשבת בחור חומת העיר שיש בה עירוב הם רוכבים דרך טויל ותענוג, ואין להם צרכיבתם שום טורח במהלך שלו, ואין להם שום פחד כלל צרכיבתם כי כי רגילים בו הרבה, ודומה אללם כאדם הרוכב על מקל, והם שקטים ושגננים במנוחה :

רב פעלים.

אורח חיים שארף א'.

הוא חד ולא בחושבן אנת הוא עילאה על כל עליון סתימא על כל סתימין לית מחשבה תפיסה כך כלל. וכן אמרו בז"ח דף כ"ח כל מחשבתין לאן למחשב ביה ולית חד מנייהו דידע לאשגח ליה הוא תפיס בכל מחשבתין ולית מחשבה ידעה ביה ע"ש. ועליו אמרו רז"ל במדרש רבא פרשת יתרו בפסוק אני ראשון ואני אחרון ומבלעדו אין אלקים, אני ראשון שאין לי אב ואני אחרון שאין לי בן, ומבלעדו אין אלקים שאין לי את, ע"כ ע"ש. ובזוהר פרשת בהר דף ק"ט מדבר שם ביחוד האלוק העליון וכתוב שם ואנת לית לך גופא ולא איברים ולית לך נוקבא אלא אנת אחד בלא שני ע"ש :

והנה ידוע דקודם שברא העולם התחתון הזה אשר אנחנו בו, שהוא הארץ וכל אשר בה, וגם השמים אשר עליה עם כל לבאש שהם הגלגלים והמלאכים, כבר האליל זכרא וילר ועשה עוד עולמות רבות אלפים ורבעות, שהם עומדים עד עתה למעלה מן עוה"ז, וכולם רוחניים בתכלית הרוחניות אשר אין אנחנו יכולים לזייר בדעתנו מהותם ומראיהם באמת. ותחלת הכל האליל זכרא וילר ועשה עשרה אורות הנקראים עשר ספירות, ואלה שמותם אשר קראם בתר. חכמה. בינה. חסד. גבורה. תפארת. נצח. הוד. יסוד. מלכות. וכאשר תראה בפתיחת אליהו הנביא זכור לעיני שאתם אנת הוא דאפקת עשר תקוין וקרינן לון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא דאגליין ועלמין דאגליין, ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון ואנת הוא דאנהיג לון ולית מאן דאנהיג לך לא לעילא ולא לתתא ולא מכל סטרא :

ובן תמלא בר"מ בפרשת בא, שאמר על האלוק העליון וז"ל, הכי עלת העלות עבד עשר ספירות וכו', ואיבו חכס מעלמו ומבין מעלמו, כי חכמה אייבי לא התקריאת חכמה מגרמא, אלא בגין ההוא חכס דאמלי לה מנבישו דיליה, ואייבי לא התקריאת בינה מגרמא, אלא על שם ההוא מבין דאמלי לה מיניה, דהו הוה מסתלק מיניה אשהארת יבשה וכו', כולא ברשותיה למחסר במאנין ולאוספא בהון נבישו כפוס רעותיה, ולית עליה אלקא דיוסיף ביה או דגרט ביה וכו' יע"ש. וכן תמלא עוד בזוהר בראשית דף כ"ב, שאמר שם על האלוק העליון וז"ל, עלת על כל עילות לית ליה תנייגא דנטיל עילא מיניה, דאיהו יחיד קודם כולא ולית ליה שותפא, ובגין דא אמרי ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי וכו', דאית אחד בשיטוף כגון דכר ונוקבא דאתמר בהון כי אחד קראתיו, אבל איבו חד בלא חשבן ובלא שיטוף, ובגין דא אמר ואין אלקים עמדי ע"ש :

ועוד תמלא בזוהר חדש פרשת יתרו וז"ל, יהיב כבר נש נפש השכלית בגין למנדע בה וכו', ואיבו אומר ועושה מדבר ומקיים, ואיבו זכרא וילר ועושה, כולא ואיבו חד מלגיו, איבו אפיק כולא מבח לפושל, ואיבו משנה עובדיו וביה לית שינוי, ואיבו דמסדר כל ספירן, ועבד בספירן רב ובינוני וזעיר כל חד על סידורו, וביה לית סדר, ואיבו זכרא כולא בבינה ולית מאן דזכרא ליה, איבו זייר וילר כולא בתפארת, ולית ליה

שארף. נשאלתי מאיז מבין וז"ל, שאל ממני איש פשוט ויודע ספר מעט, כי שלי"ת למדתי דברי רז"ל מדרש ואגדה וקלת גמרא, אך בלימוד הנסתר לא נכנסתי, ורק אני קורא בספר הזוהר והתיקונים כאשר קוראין המון ישראל, והנה בעתה באתי לשאל מאדוני קלת שאלות אשר אני נבוך בהם, ואל נא תשבני ריקס, ובטחתי שבדלתי תשיב לי תשובה להסקיט רעיונותי, ולשך דעתי בהם. והנה בראשית מאמר הפרש שיחתי כי אנכי איש יהודי מאמין בכל דברי חז"ל, הן אמת ודבריהם אמת, וכ"ס וכ"ס בתורה שבכתב משה אמת ותורתו אמת, ורק אנכי רואה להתבונן במה שהרשונו חז"ל להתבונן, והנני מוליג לפני אדוני קלת שאלות אשר יעלוני כליותי לדעת אותם :

השאלה הא' הנה מוליגו קודם עשיית כל מלה ותפלה תקנו לומר ליקבה"ו וכו', ויבאר לנו אדוני בקלרה משמעות שכינתיה, ומה לריבין אנו לכיון בדעתנו כשאלו אומרים קודשא בריך הוא ושכינתיה. גם עוד נמלא בסדר כמה בקשות מהפללים ומתחננים על השכינה, ורלינו לדעת משמעות השכינה שאנחנו מזכירים בפינו בתחניות, וגם בדברי רז"ל נמלא כמה מאמרים על השכינה, ובפרט בזוהר ותיקונים יש דברים הרבה, ואנחנו לומדים הדברים האלה, ואין אנחנו יודעים מה אנחנו מדברים :

והשאלה הב' יבאר לנו מה ענין זוג שיש למעלה, גם מה ענין תוארים של זכר ונקבה האמורים בעליונים :

והשאלה הג' יבאר לנו ענין תיקון חלות שנקרא תיקון רחל ותיקון לאה, על מי לריבין, אנו לכיון בזה, ולמי אנו קוראין בשמות אלו : **והשאלה הד'** מאתר שאין אנחנו יודעין סוד הדברים למה אומרים תיקון חלות ועל מה נתקן, וגם אין הקורא אומרם כהלכתו בבדיה ולער וכונה כאשר יסדר רבנו האר"י ז"ל, ורק דברים מוליג מפיו ולבו מלא מחשבות וטרוד בעניינים אחרים, ומעת שיתחיל בו עד סיומו לא יעלה אפילו חמשה דקים, וקורא אותן כקורא בנביאים וכתובים ולא ידע מאי קאמר, א"כ מאי נ"מ בקריאתו, ויותר טוב שלא יקרא, ובשלמא תפלה ושאר מלות דבע"כ לריך להתפלל ולעשות המלות יעשה אפילו בלא כונה, דהם עליו בחיוב, אבל תיקון חלות אינו חיוב כמו תפלה ונתקן לאמרו בלער ובכיה, ואם אומרם בלא כונה ובלא לער ובכיה מאי אהני בהוליהו מפיו דברים בלבד, וכן יש עוד כמה בקשות כמו יסא רעוא, וכיוצא שאין הקורא יודע מה מוליג מפיו מה תועלת יש באמירתם, ועל הכל יבא דברו הטוב ושכמ"ה :

תשובה. הנה דע כי אלו העליון אשר האליל זכרא וילר ועשה הכל, הוא אין לו סוף, ועליו נאמר בפתיחת אליהו זכור לטוב רבון עלמין אנת

ליה לזכר ולזכר, איהו עביר כולא במלכות וליה מאן דעביר ליה, ובגין דאיהו באלין עשר ספירן מלגו, בהון ברה וילך ועבד כולא וסוי תמן יחודיה לאשתמודעא ליה תמן וכו', ואיהו דקסיר כל מרכבות דמלאכיא וקסיר לון כחדא וסביל עלאין ותחאין, ואם הוא אסתלק מנייהו ליה לון קיומא ולא ידיעה ולא חיים, ליה אחר דלאו איהו תמן, לעילא עד אין סוף, ולתתא עד אין תכלית, ולכל סטרא ליה אלק בר מניה, כל מחשבתי לון למחשב ביה, וליה חד מנייהו דידע לאשגא ליה, ואפילו שלמה דאחמר ביה ויחכס מכל האדם בעא לאשגא ליה במחשבתיה ולא יכיל, ובגין דא חמר אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. למאן דאיהו מחיה בשמא דהוי"ה ליה מאן דקטיל ליה, ולמאן דאיהו ממה בשמא דהוי"ה ליה מאן דמחיה ליה, שמא לא אחקרי שלים אלא ביה, ולא אפיק פעולה לפועל אלא ביה, וסטרין אחרין דאזינו מסטרא אחרא כוליה ברשותיה למעבד בהון רעותיה, ועלייהו אחר וכל דירי ארעא כלל חשיבין וכמנצביה עביר בחיל שמיא, ולא איה דימחי בדיה וימר ליה מה עבדת, הוא תפיס בכל מחשבין וליה מחשבה ידיעה ביה וכו', ובגין דידעין למקרי ליה באחר ידיע, רשים לון ספיראן לאשתמודעא ליה בהון, בגין דאזינו קסירין בעלאין ותחאין, וברא בהון כל ברין וכו' ע"כ ע"ש. ועוד יש כמה מאמרים בזה המדבריים כיוצא כאלה הדברים, ואין לזכר להעתיק לך יותר כדי לך בזה :

והנה אלו העשר ספירות לאו דוקא בספר הזהר בלבד מזכרו, אלא נזכרו ג"כ בספר יצירה המתייחס לאברהם אע"ה, וקרא אותם שם עשר ספירות בלימה, כלומר בלי מהות מושג. וכן תמצא עוד גם במדרש רז"ל הפשטי, כדאיתא במדרש תרשא הובאו דבריו בילקוט מלכים רמז קפ"ו, על פסוק ויעש את היס מולק, היס זה העולם שהוא מולק וכו' עשר משפתו אלו עשר ספירות בלימה שהעולם עליהם עומד ע"כ ע"ש :

ודע דאלו העשר ספירות שהם בחי"ב הגו"ת נהי"ם אין אנחנו יכולים לידע מהותם, ועלמותם ודמותם ומראיהם, יען כי הם רוחניים בתכלית הרוחניות, ואנחנו בני אדם גשמיים, ואין נוכל להשיג ולדעת ולהכיר מהות עלמותם ודמותם, והגם שיש לנו שכל רוחני שבו נדע ונשיג העניינים, עכ"ל מאחר שהשכל מלוכס בחומר א"ל להשיג ולהכיר בו מהות הרוחני הגמור. תדע הלא הגשמה יושבת בגוף האדם, ועכ"ל אין האדם מכיר בשכלו מהותה ודמותה ומראיה וזוהרתה אין הוא, וא"כ כ"ש וכו' הספירות שהם רחוקים וגבוהים מאנחנו במאד מאד, כמה אלפים ורבעות מדרגות :

ג זאת תדע, דמה שאנחנו קורין לעשר ספירות בשם ספירות ובשם אורות, אינו כונננו לחשוב אותם כאור זה שאנחנו רואין אותו בעינינו, אלא מפני שקלר מלע שכלינו בעודו מלוכס בחומר הגוף להשיג מהות ועלם הרוחניים, לכך אנחנו מכנים ה' בחומר אור, כי אללינו האור הוא היקר ועליון שבמוחשי. אף היותו רוחני שבמוחשים, וכמ"ש הרב המקובל מה' ארציאם ז"ל בשומר אמונים, וז"ל, רבים חושבים לדג האלוק שהוא אור גדול זך ובהיר, בחשבם דענין זה אינו גוף, והוא תכלית הסיבוס והטעות, דהאור עם היותו ר"ה שבמוחשים הגה הוא גשמי, ואין לך שום דמיון ממדתה שלא יהיה דמות הגוף, וכמ"ש האר"י זלה"ה בסוף ספר מבא שערס, כי כח המדמה שבאדם אינו יכול לזייר רק לזכר גשמי וחמרי, לא כלומר רוחני הנקרא זורה ונפש וכו' ע"ש. והואר כשתכנין בשום ספירה מהספירות, שלא תדמה בה שום דמיון בכח המדמה אשר לך, שיכניסך

הדמיון בהגשמת הספירות, והוא טעות גמורה ועון פלילי וכו'. והואר כי כשתשכיל בשכלך שיש אלוק, שתהיה הצטק צדק רלוא וסוב, דהיינו שיהיה צדק רלוא לחייב מליאותו בשכלך שתאמין שהוא מזוי ומשגית, וסוב היינו שלא תדמה שום דמיון ולזכר כלל, יען כי הדמיון רך אחר השכל, ולכן נאמר בספר יצירה ואם רך לכך סוב לאחור, והואר היטב צדבר זה כי הוא עיקר גדול באמונה עכ"ד יע"ש :

והגאון הרב"ז ז"ל בהקדמתו לספר מגן דוד כתב וז"ל, דע כי סיבת הסיבות ועילת העילות האחד הפשוט הקדמון אשר לא קדמו העדר, הוא האליל עשר ספירות קדושות צדק רלוא חלילות זו מזו, וקראו בלשון חכמים מידות, אשר גזרה חכמתו יתברך להוליאם מן הכח אל הפועל להנהיג בהם העולמות, והם כולם לריכים אליו, ואין להם שפע וברכה אלא ממנו ותשוקתם אליו, והוא אינו לריך להם, אלא הם ככלי ביד האומן להוליא כלי למעשהו, והן נאחזות בו ונאחזות זו בזו, ולא יש בהם זורה ודמות, כי הם ספירות רוחניות דקות מן הדקות פשוטות בתכלית, והן מאורות אלקיות יודעות ומשיגות את קונם, כל אחת כפי מעלתה ומדרגתה וכו' ע"ש :

ג דע, כי אלו העשר ספירות הגם שנקראים בשם כח"ב חג"ת נהי"ם, עכ"ל יש לכל אור"ה כמה שמות וכנויים ותוארים, וכן הם נקראים ג"כ בשמות הקודש שאינם נמחקים, דהיינו ספירת המלכות שהיא עשירית נקראת בשם אדנ"י, וגם נקראת לפעמים בשם אלקים, ועוד יש לה כמה כינויים ותוארים אחרים וכן התפארת נקרא בשם הוי"ה בסתם, ולכן כאשר אנחנו רומזים זה לפעמים על חיבור תפארת ומלכות, רומזים זה בשילוב שם הוי"ה ושם אדנ"י שהוא שם יאהדונה"י. והבינה נקראת בשם אהי"ה, ונקראת ג"כ בשם אלקים, ולפעמים נקראת החכמה בשם הוי"ה והבינה בשם אהי"ה, ואנחנו רומזים בכונננו על חיבור חכמה ובינה בשילוב הוי"ה אהי"ה שהוא י"ה ה"ה וי"ה ה"ה. וכן הכתר ג"כ נקרא לפעמים בשם אהי"ה, גם לפעמים מכנים כל ספירה בשם הוי"ה, אך כל אחד בנקוד אחר, דהיינו הוי"ה בנקוד קמ"ץ הוא בכתר והוי"ה בנקוד פת"ח בחכמה, והוי"ה בלירי בבינה והוי"ה בסגול בחסד, והוי"ה בשב"א בגבורה, והוי"ה בחול"ם בתפארת, והוי"ה בחיר"ק בגל"ת, והוי"ה בקיבוץ בהוד, והוי"ה בשור"ק ביסוד. והטעם שנקראים הספירות בשמותיו יתברך, מפני כי אור האלוק יתברך מתלבש בהם, והוא כמו הגשמה להם, ולכן יקראו כולם בשמותיו יתברך :

ג עוד דע, כי באמת כל העשר ספירות נרמוז בשם הוי"ה ב"ה, דהיינו הכתר בקוץ הוי"ד והחכמה ביו"ד, והבינה בה"א ראשונה, וחג"ת נה"י בלות וא"ו, והמלכות בה"א אחרונה, אמנם עיקר הרמז בלות וא"ו דשמא קדישא הוא נקרא על שם התפארת, ולכן מכנים ורומזים בלות וא"ו דשם הוי"ה בשם התפארת דוקא :

ג דע, כי נשמות ישראל הם אור נולד ונמשך מאור העשר ספירות עלמן, אך עיקר הווייתם ולזורם וגמירתם נעשה מחיבור אור התפארת עם אור המלכות, כי מחיבור שניהם מתהווים ונעשים נשמות ישראל, ואין אנחנו יכולים לידע ולהשיג, אך יהיה מתהווה ונולד מחיבורם נשמות, ואין יהיה חבורם זע"ז, דאין אנחנו יכולים לזייר זה בדעתנו ושכלינו, יען כי מאחר דמהות הספירות ועלמותן אין אנחנו יכולין להשיג ולדע אין הוא, וא"כ אין נוכל להכיר ולהבין דבר זה :

ומאחר דנשמות ישראל נולדים ונגמרים מחיבור אור

תפארת ומלכות) אע"ג דאינון כנשמתין לגבי מורסיה ומלאכין, (פירוש עולם הבריאה ועולם היצירה) הכי אינון לגבך עלת העלות (פירוש האלוק העליון א"ס) בגופא, דאנת הוא דמיחד לין ומקרב לין ובגין דא אמונה דילך בהון, ואנת לית עלך נשמתא דתהוי אנת כגופא לגבה, דאנת הוא נשמה לגשמות, ולית נשמתא עלך ולא אלהא עלך, אנת לבר מכולא ולגאו מכלא ולכל סטרא ולעילא מכלא ולתתא מכלא, ולית אלהא אחרא עילא ותתא ובין ספירה וספירה, ובצווי דכל ספירה וספירה, ואנת הוא דמקרב לקבה"ו (פירוש תפארת ומלכות) בכל ספירה וספירה ובכל ענפין דנהורין, דתליין מנהון בגרמין ובידין ועור ובשר דתליין מן גופא, ואנת לית לך גופא ולא איברים, ולית לך נוקבא אלא אחד בלא שני, יהא רעוא דילך דתקריב אנת שכינתא (מלכות) לגבי קב"ה (תפארת) בכל דרגין דאינון אילנות דילה וכו' עכ"ל, ע"ש, והעתקתי לך לשון הטהור כי יש לורך מאד צו להמבין צו היטב, וצוה תראה איך מכנה לתפארת ומלכות בשם קב"ה ושכינתיה, וצוה תבין על שאר מקומות :

ואחרי אשר ידעת ששם קב"ה"ו כאמר על תפארת ומלכות, צוה תדע כי כאשר תאמר ליקבה"ו וכו' קודם התפלה וקודם עשיית המזוה, תכוין בדעתך כשחזיר קודשא בריך הוא על כללות אור התפארת הרמוז בלות וא"ו דשם הוי"ה צ"ה הנקרא קב"ה, וכשתאמר ושכינתיה תכוין על המלכות הרמוזה בלות ה"א אחרונה דשם הוי"ה צ"ה, ואין אהה לריך לכוין בפרטי השמות השייכים להם, אלא די לך שתכוין כך קב"ה וא"ו דשם הוי"ה, ושכינתיה ה"א אחרונה דשם הוי"ה, בדחילו אות וי"ד דשם הוי"ה, ורחימו ה"א ראשונה דשם הוי"ה. ובסודורים נרשם עוד כונות בהזכרת קב"ה שמכונים לשם הוי"ה ואדני"י בשילוב יא'ה'ד'ז'צ'ה"י, וכן בדחילו ורחימו שילוב הוי"ה אהי"ה, ואם אתה אומר נוסח של לשיקבה"ו מתוך הסידור שכתוב בו השלבים הנז' אה"ן תכוין בהם הגה מה טוב ומה נעים, ואם אתה אומר זה הנוסח בע"פ די לך לכוין באותיות ו"ה דשם הוי"ה שהם קב"ה"ו, כדי שלא תתבלבל כי כונה זו היא עקרית, והיא מאכל כל נפש :

ובן מלינו כונה זו מפורשת בדברי רבינו האר"י ז"ל בשער רוח"ק דף ט"ז וז"ל, קיוורו של דבר ישים שם הוי"ה בארבע אותיותיו לנגד עיניו, ויכוין ליחד קב"ה ושכינתיה שהם ו"ה, ברחימו ודחילו שהם י"ה עכ"ל. וכן עוד נמלא דבר זה מפורש בדברי רבינו האר"י ז"ל בשער רוח"ק דף י"ב ע"ב וז"ל, גם אל מורי ז"ל כונת הלדקה והתפלה, והוא ליחד שם י"ה הנפרד מן ו"ה, וקודם שיטעם האדם איזה מזוה או לדקה יאמר ליחד שמה דקב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו עם ו"ה שהם קב"ה ושכינתיה עכ"ל יע"ש. הרי לך הדברים מפורשים בדברי רבינו ז"ל כאשר כתבתי, ע"כ אתה תתפוס במחשבתך הכונה וי"ור כאשר כתבתי ודי צוה :

ואחרי אשר הודעתך כל זאת וביארתי לך פשט הכונה של נוסח ליקבה"ו, וגם מה שזכר בכמי מקומות תואר שכינה, עוד אודיעך דבר אחר בזה שני מקומות בדברי חז"ל שמכנים כח הדיבור היוצא שיה"ה בשם שכינה, וכמ"ש על מרע"ה שכינה מדברת מתוך גרונה, וכן אמרו שכינה אמרה לו, וכיולא בזה יש הרבה בתלמוד ומדרשים, על כן אע"פ שתראה נזכר שם שכינה בדברי רז"ל אין משמעות הכל אחר, אך באמת המשכיל יבין דהכל עולה בקנה אחד :

והגאון נודע ביהודה תניינא א"ח סימן ק"ו, נשאל על שם שכינה, והביא על זה דברי הרמב"ם

אור התפארת עם אור המלכות, על כן נשמותיו נקראים בניס לתפארת ומלכות, ולכן כאשר יהיו ישראל לדיקים ומקיימין התורה והמצוות, אז מוסיפין כח וגבורה באורות תפארת ומלכות למעלה, ולהיפך כשחוטאין גורמין פגם, וכמ"ש לור ילדך תשי, וכתיב תנו עוז לאלקים. וגם זה הענין של הפגם והקלקול שנטעה ע"י העוונות, אין אכחנו יכילין לידע אותו על אמינתו איך הוא וכיוד נעשה, כי כל מה שזכר צויה"ק ובכתבי רבינו האר"י ז"ל אין הדברים כפשוטן והם עמוקים מאד, וא"א לשכל אנושי להבינם על צוריים :

ודע כי אעפ"י שאמרנו נשמות ישראל נעשים ונולדים מחיבור תפארת ומלכות, בכח אור האלוק המתלבש בהם כנשמה בתוך הגוף, עכ"ו אין מדרגות הנשמות שוים, כי כזר ידעת שהאלוק העליון האליל וברא ויזר ועשה כמה עולמות זה למעלה מזה, וזה לפנים מזה, ובכולם יש עשר ספירות שיש בכללם תפארת ומלכות שמהם נולדים נשמות, לכן כל נשמה יגדל ערכה ואיכותה, כפי גודל וגובה המקום אשר נולדה משם :

ובבר הודעתך שיש לכל או"א מן העשר ספירות שמות וכנויים הרבה, ואדבר עתה בשמות וכנויים של התפארת והמלכות, והוא דהתפארת נקרא אות וכו' דשם הוי"ה צ"ה, וגם לפעמים נקרא בשם הוי"ה בסתם, וגם נקרא בשם קודשא בריך הוא, וגם נקרא בשם זעיר אנופין, וגם נקרא בשם ישראל, ועוד יש לו כינויים הרבה כמפורש בספרי הקבלה. וכן המלכות נקראת אות ה"א אחרונה דשם הוי"ה צ"ה, וגם נקראת בשם אדני"י, וגם נקראת בשם אלקים, ונקראת ג"כ בשם שכינה, ונקראת בשם מטרוניתא, ונקראת בשם חקל תפוחין קדישין, ונקראת בשם רחל, ונקראת בשם לאה, ועוד יש לה כמה כינויים כמפורש בספרי הקבלה :

ואחר שידעת כל זאת, עתה אודיעך כי המלכות העליונה הנקראת בשם שכינה כאמור, הואיל דהנשמות של ישראל נולדות ונמשכות ממנה גזרה חכמת האלוק יתברך לעובת ישראל ולטובת העולם, שיהיה נמשך חלק ממנה לשכון בזה העולם התחתון, וזה החלק של האור הנמשך מן המלכות, ויורד לשכון בעולם התחתון הוא ג"כ נקרא בשם שכינה בשם המלכות העליונה, ועל זה החלק אמרו רז"ל שיש השראת שכינה בישראל ובבהמ"ק ובבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ועל זה החלק ארז"ל כל מקום שגלו ישראל שכינה עמוס, אך אין כימות החלק שזה בכל המקומות, באופן כל מקום שתמלא עיני השראת שכינה בעו"ל, הוא קאי על חלק האור הנמשך מן המלכות העליונה ויורד ושוכן למטה :

ובן הענין בשם קודשא בריך הוא הנזכר בזהר ובתפילות, ובשם הקדוש ברוך הוא הנזכר בדברי רז"ל, דאין שם זה כאמר על האלוק העליון בלבד, אלא לפעמים נאמר על התפארת שהוא מכונה בשם קב"ה, ובשם הקב"ה, מפני שכבר ידעת דאיר האלוק העליון מתלבש בתוך הספירות כנשמה בתוך הגוף, לכך נקרא בחינת התפארת בשם קודשא בריך הוא ובשם הקב"ה, ונקרא גם כן בשם אות וכו' דשמה קדישא, ונקרא גם בשם הוי"ה בסתם, ולכן תמלא מקומות הרבה בזהר ותיקונים שמדברים על התפארת, וקורין אותו בשם קודשא בריך הוא, וגם קורין אותו בשם ז"א, או בשם מלכא קדישא או בשם ישראל, וכן נמי קורין לבחינת המלכות בשם שכינה, וכאשר מדברים על תפארת ומלכות אומרים קודשא בריך הוא ושכינתיה :

ואביא לך דוגמא אחת בלשון זוה"ק, ומה תבין על שאר מקומות, והוא דאיתא ברעיא מהימנא פרשת בהר דף ק"ט וז"ל, הכי יתור קב"ה"ו (פירוש

דע וישן פליל
לוק שתיס
בדרך לרא
ומענין וכו'
יש כי הדמיו
לשם רק לגו
שיקר גזרו
מן דוד כחו
ועילת העול
דר, הוא החלו
מ, וקרא
הבדל לסילוח
ע, ויש כוונ
מנו ותפוקת
למי צו הלוט
צוה"ו צו, ולי
רומות דקו
לקיות יודשו
דנהו"ו"ו"ו
שקראש כס
ה"א כמה שמו
בשמות הקורו
היא עשירית
בשם אלקים,
וכן התפארת
אחת חומות
רומות וז'
הוא שם
הקבלה ג"כ
בשם הוי"ה
יש על רבינו
יה"ה ה"ה וי'
הי"ק גם
קי"ל אחר
הוא נזכר
מנו בעני
בגמיה, והי"ה
והי"ה נקרא
דלים המחו
יתברך ומה
כולם נבטו

הרמב"ם ז"ל, במורה, סכתב שיש לזה ב' פירושים, או
 אור נכרא מאת הבורא, או ענין השגחה הבורא
 שהשגחה נקראת שכינה, וכל מקום יתפרש שם שכינה
 לפי ענינו, עכ"ד דברי הרמב"ם ז"ל. וכתב
 המחבר נו"ב אני אומר שני הפירושים הם דבר
 אחד ע"ש. והמשכיל יבין שדברי הרמב"ם ז"ל נכללו
 בדברינו, ורק הוא לא היה יכול להרחיב הדברים
 כאשר הרחבנו, מפני שלא נגלו אליו זיה"ק
 ודברי רבינו האר"י ז"ל אשר קבל מפי אליהו
 הנביא זכור לטוב בחכמת הקבלה וסודות התורה :

וער שאלה הב' שאלת בענין הזווג ותוארים זכר
 ונקבה האמורים בעליונים, דע כי הרב המקיבל
 מהר"י אר"י ז"ל בשומר אמונים כתב וז"ל, זכר
 ונקבה הם בנייט למשפיע ומושפע, כי המשפיע
 לזולתו נקרא זכר והנשפע נקבה, וסוד הזווג המיוחד
 לספירות הוא חיבור ודיבוק הספירה המשפעת עם
 ספירה המקבלת וענינו הוא מיתוק גבורות הנקבה
 בחסדים של הזכר, כמ"ש רבינו האר"י ז"ל בספר
 מבוא שער ש"ג ח"ב פ"ב, והוא רמז בדברי רז"ל
 שאמרו ראה שאין העולם מתקיים במדת הדן שיהיה
 עמה מדת רחמים, וזה השיטת של מדת הרחמים עם
 מדת הדן הוא עלמו סוד הזווג. וחכמי הזוהר ורבינו
 האר"י ז"ל הוכרחו להשתמש בבינויים ממאורעות הגופים
 בענין זווג ועיבור ולידה וייקה וגלות, כדי לבאר סודות
 עמוקים ונפלאים אשר אין דרך ואופן לבארם
 ולהודיע ענינם, כי אם באלו הבינויים ומשלים גופנים
 ולא שיהא כונתם לייחס לספירות העליונות מאורעות
 הגופים ח"ו עכ"ל. וענין להגאון מהר"ח ז"ל בנפש
 החיים דף ז' ע"ג ע"ש :

גם בענין זוג הנשמות ג"ע, כתוב בזה"ק פרשת
 שלח לך דף קס"ז וז"ל בגין דשעתא דזווגא איהו
 בפלגית ליליא בין ביהאי עלמא בין בהוא עלמא, זוגא
 דהוא עלמא הדבוקתא דנשמתא בנשמתא נהורא בנהורא
 זוגא דהאי עלמא גיפא בגופא, ע"כ ע"ש, ועכ"ל דע
 כי אנחנו בעלי גוף לא נוכל לזייר דעתנו אפילו על
 זוג הנשמות בג"ע אך הוא ואיך נעשה, וכ"ש וכ"ש
 שלא נוכל להבין ולזייר דעתנו זוג אורות הספירות
 אך הוא, ואע"פ שאנחנו אומרים בפינו שם זוג הספירות
 למעלה, עכ"ל אנחנו מודים ומאמינים שאין הדברים
 האלה כפשוטן חלילה :

ובאשר תמלא הדבר הזה מפורש בדברי רבינו
 האר"י ז"ל בר"ש שער ההקדמות בהקדמה
 א' וז"ל, ואמנם דבר גלוי הוא כי אין למעלה גוף ולא
 כח בגוף חלילה, וכל הדמויות והעיונים אלו לא מפני
 שהם כך ח"ו, אמנם לשכך את האזון, לכשיוכל האדם
 להבין הדברים העליונים הרוחניים, שהם בלתי נתפסים
 ונרשמים בשכל האנושי, ולכן יתן רשות לדבר בבחינת
 לזורים ודמויות, כאשר הוא פשוט בכל ספרי הזוהר, וגם
 בפסוקי התורה עגמה כולם כאחד עונים ואומרים בדבר
 הזה, כמש"ה עיני ה' המה משועטים בכל הארץ, עיני
 ה' אל נדיקים, וישמע ה', וירא ה', וידבר ה', וכאלה
 רבות, וגדולה מכולם מה שאמר הכתוב ויברא אלקים
 את האדם בללמו בללם אלקים ברא אורו וכו', ואם
 התורה עגמה דברה כך, גם אנחנו נוכל לדבר בלשון
 כזה, עם היות שפשיט הוא שאין שם למעלה אלא
 אורות דקים בתכלית הרוחניות בלתי נתפסים שם
 כלל, וכמו שאמר הכתוב כי לא ראינו כל תמונה
 וכאלה רבות :

ואמנם יש עוד דרך אחרת כדי להמשיל ולזייר בה
 דברים העליונים, והם בחינת כתיבת לורת

האחיות, כי כל אות ואות מורה על אור פרטי עליון,
 וגם תמונה זו דבר פשוט הוא, כי אין למעלה לא
 אות ולא נקודה שגם זה הוא דרך משל לשכך את האזון
 כמזכר, ושני בחינת לזורים אלו הם לזור האדם ואם לזור
 האחיות שתיים מוכרחים, כדי להבין בהם ענין האורות
 העליונים, כאשר תראה ספרי הזוהר בנייט על שתי
 הבחינות הלזורים האלה עכ"ל זלה"ה יע"ש :

וגם רבינו מהר"ש שרעבי ז"ל, בהקדמת רחובות הנהר
 בענין העליות, הביא דברי רבינו האר"י ז"ל
 הנו', וכתב, אמנם לרך להבין ענין עליות אלו לפי
 משמעות פשט הדברים אע"פ שאינם כפשיטם, שיש
 בהם סודות נעלמים עמוק עמוק, לית מחשבה תופסת
 בהם, כ"ש דבור, אלא שדברה תורה בלשון בני אדם
 וכנו' בסוף הקדמה ראשונה משער ההקדמות וכו'
 ע"כ ע"ש :

גם עוד מצינו לרבינו הרש"ש ז"ל בהגהותיו על עין
 חיים שער ל"ז שכתב וז"ל, וה' יכפר בעדי כי
 דברים אלו אינם כפשיטם, אלא שדברתי בלשון שגשגתם בו
 הרב, אבל האמת עניינים אלו ידעתי דלית מחשבה
 תפיסה ביה כלל, ואם היה יכולת להבין האמיתות לא
 היה מקום להקשות כלל, עכ"ל ע"ש. הרי תמלא שגם
 דברים המפורשים בדברי רבינו האר"י ז"ל, בשולמות
 העליונים כסדר עמידתם ועליותם, אין הדברים כפשוטן
 ולית מחשבה תפיסה בהם כלל, וכ"ש בדברים העמוקים
 יותר ויותר, ודי בזה לחכם שכמותך :

סוף דבר הכל נשמע, ה' אחד ושמו אחד, ואין לו
 גוף ולא דמות הגוף, ואין לו שום לזור ותמונה
 ודמיון כלל ועיקר, וגם כל העולמות וספירות הקדושים
 למעלה אין להם לזור ודמיון של גופים האלה כלל, ואין
 מי שיכול לידע איך הוא עמידתם וסדרם, ואיך עומדים
 עולמות היושר ועולמות העיגולים, ואיך מתחברים זע"ז,
 ואיך נמשך השפע מזה לזה, ואיך הוא תוארם ומראהם,
 ואיך הוא מהות השפע המחיה אותם ומקיים אותם,
 וכמה הוא שיצור אורכם וגובהן ורחבם, ואיך הם
 נכללים זה בזה ומלבישים זה לזה כי בכל זאת אין שום
 שכל אנושי יוכל לדעת ולהבין ולהשיג כלל ועיקר :

וער שאלה הב' בענין תיקון רחל ותיקון לאה, דע
 שכבר הודעתך לעיל על המלכות העליונה
 הרמוזה באות ה"א אחרונה דשם הו"ה ב"ה, שיש לה
 כמה שמות וכינויים ותוארים, ומכלל השמות והכינויים
 שלה הוא שנקראת ג"כ בשם רחל, ויש חלק ממנה שנקרא
 בשם לאה, וא"ל לפרש לך פרטות ענין זה, ורק זאת
 תדע דשמות אלו של רחל ולאה הם תוארים ושמות של
 המלכות העליונה הנקראת ג"כ בשם שכינה כאמור לעיל.
 ודע כי לאה ורחל אמותינו, שהם נשי יעקב וישראל
 אבינו, נקראו בשמות אלו על שם שמות העליונים ההם
 שנקראת בהם המלכות העליונה, מפני כי נשמות שלהם
 היו כל אחת חלק גדול מן חלק המלכות העליונה
 הנקראת לאה, ומן חלק הנקרא רחל, ולכן גם הם
 נקראו בשמות אלו ודי למבין :

ולדיות כי ישראל חוטאין גורמין פגם בשמותיהם
 בכפירות המלכות העליונה, הנקראת בשם
 שכינה כאמור לעיל, בחלק ממנה הנקרא רחל, ובחלק
 ממנה הנקרא לאה, וכן נמי כאשר זוכים בחורה ומלות
 ותפילה עושים תיקון ותוספת אורות שם, על כן נתקן
 סדר זה של תיקון חלות שהוא תיקון רחל, כדי לתקן
 בחלק המלכות הנקרא בשם רחל, ותיקון לאה כדי
 לתקן בחלק הנקרא בשם לאה, ויש בזה טעמים עמוקים,
 ואין ראוי לפרשם עתה, ולא ארחיב לך הדברים האלה
 יותר מזה, ואתה תעשה לדעת רש"י ע"ה, ורבינו האר"י
 ז"ל

ז"ל, שצו סדר התיקונים האלה ע"פ המעשים הגלויים להם, וכבר צאלו הדברים אשר כתבתי לך אתה מבין ויודע פשטות הענין, באזה מקום אתה עשה ומתקן, ודי בזה לאים כמוך :

ועל שאלה הד' בענין הכונה והמחשבה. דע שכתב הגאון ר"ח ז"ל בנפש החיים, וז"ל כבר הזכרנו לעיל סוף שער א' שהעיקר בכל המלות הוא חלק המעשה, אך טהרת המחשבה אינה אלא מטרפת למעשה ולמאזה ולא לעיכובא, וכן מבואר לכל משכיל ישר הולך, שהרי קיימא לן בענין הקרבת הקרבנות דסתמן כלשמן דמי, וכן אמרו להדיא בגיזר דף כ"ג ע"א, באוכל את הפסח לשם אכילה גסה, נהי דלא קעביד מזה פסח מיהא קעביד, ואם יחשוב האדם בעת חיוב הקרבת הפסח ועת חיוב אכילתו, כוונת נוראות של ענין הפסח במחשבה גבוהה שבגבוהות וטהורה שבטהורות, וחלל מעשות הפסח, ונכרתה הנפש הריא, וכן הוא בכל המלות :

ולא זו בלבד, שבמלות מעשות העיקר בהם הוא חלק המעשה, אלא שגם במלות התפלה שנקראת עבודה שבלב, ולמדוה רז"ל ברפ"ק דתענית מכתוב ולעבדו בכל לבבכם, עכ"ז העיקר שלריך האדם לחתך בשפתיו דוקא כל חיבה ממתבע התפלה, כמ"ס רז"ל בפרק חן עומדן מקראי דחנה דכתיב בה רק שפתיא נעות, מכאן למתפלל לריך שיחתך בשפתיו, וכן איתא בשוחר טוב שמואל פ"ב, יכול יהא מהרהר בלב ת"ל רק שפתיא נעות וכו', הא כי"ז מרחיש בשפתיו. וברור הוא דלא לענין לכתחלה ולמאזה בעלמא הוא דאגמרוהו, אלא גם לעיכובא דיעבד, שאם הרהר תיבית התפלה בלב לבד, לא ילא י"ח תפלה כלל, ואם עדיין לא עבר הזמן לריך להתפלל פעם אחרת בחתך שפתיא כל תיבה, ואם עבר זמנה לריך להתפלל שתי תפלה שאחריה, כדון מי שלא התפלל כל עיקר, כמו שהעיר על זה המג"א סי' ק"א סק"ב, בראיות נטוטה שהמה כדאי להכריע בלדק דבהרהור התפלה לבד לא ילא י"ח. ויודע בזוהר וכתבי האר"י ז"ל שענין התפלה היא תיקון העולמות, והתעלות פנימיותם כל בחינת נר"ן שבהם ממטה למעלה, והוא על יד הדבקות והתקשרות נפש האדם ברוחו, ורוחו בנשמתו, כמ"ס בע"ה לעיל סוף שער ב', והם נקשרים על יד עקימת ותנועת שפתיו, בחתך תיבות התפלה שהוא בחינת המעשה שבדיבור, כמ"ס רז"ל עקימת שפתיו הוי מעשה. ובפרק כל כתבי דף קי"ט אמרו מגין שהדיבור כמעשה שנאמר וכו', והוא בחינת נפש שבדיבור, וההכל והקול שהוא הדבור שלמו הוא בחינת רוח שבה, וכונה בהתיבות בעת אמירתם הוא בחינת נשמה שבדיבור :

רזאת לא ילא י"ח ענין התפלה במחשבה והרהור התיבות בלב לבד, כי איך אפשר להגיע להתקשר בבחינת הנשמה, אם לא ילך בסדר המדרגות מנטה למעלה, שיחקר הנפש של הדיבור שהוא תנועת השפתיא ברוח שהוא ההכל והקול, ואח"כ יתקשרו גם שניהם בנשמה שהיא המחשבה והכוונה שבלב, וכשהתפלל רק במחשבה לבד לא הועילה תפלתו ולא תיקון כלום, אמנם כשהתפלל בקול וחתך אותיות הדבור לבד, אע"פ שלא לירק המחשבה וכונת הלב אליה, והגם דודאי אינה במדרגה שלימה וגבוהה כראוי, ואינה יכולה לעלות לעולם המחשבה עולם הנשמה, כיון שחסר ממנה בחינת מחשבת האדם, עכ"ז אינה לריך ח"ו, ויולא בה י"ח, כי עכ"ז הרי העלה וקשר נפשו ברוחו, ועולם הנפש בעולם הרוח :

ובזוהר פרשת פקודי דף רכ"ב ע"ב אמרו דאלטרין

ללותא מגו מחשבה ורעותא דלבה וקלא ומלה דשפיון, למעבד שלימו וקשרא ויחודא לעיל כנוונא דאיכו לעילא וכו', לקשרא קשרא כדקא יאות וכו', מחשבה ורעותא קלא ומלה אלין ארבע מקשרין קשרין לבתר דקשרו קשרין כלא כחדא אהעבידו כולו רתיכא חדא לאשראה עליהו שכינתא וכו'. ובפרשת במדבר דף ק"ך ע"ב אמרו דרך כלל, דעיקרא דללותא תליא בעובדא בקדמיותא, ולבחר במילולא דפימא דוקא, ובאדר"י דף רל"ד אמרו כל מה דחשיב בר גס וכל מה דיסתכל בלביה לא עביד מלה עד דאפיק לה בשפוטיות וכו', ובגין כך כל ללותא ובעותא וכו' ציי לאפקא מילין בשפוטיות, דאי לא אפיק לין לאו ללותיה ללותא, ולאו בעותיה בעותא, וכיון דמילין נפקן מתבקעין באיורא וסלקן וכו' :

ודרך כלל אמרו בזוהר אמור דף ק"ה ע"א, מאן דאמר דלא בעיא עובדא בכולא או מילי לאפקא לין ולמעבד קלא צהו תפח רותיה. ולא הלריכו רז"ל ענין הכונה לעיכובא. אלא צברתא אבות בלבד. ובזוהר פ' ויחי דף רמ"ג אמר, מאן דלביה טריד, ובעי לללאה ללותיה ואיכו בעקו, ולא יכיל לסדרא שבחא דמאריה כדקא יאות, מאי הוא אמר ליה אע"ג דלא יכיל לכונא לבא ורעותא סידורא ושבחא דמאריה אמאי גרע, אלא יסדר שבחא דמריה אע"ג דלא יכיל לכונא וכו' ע"ס :

והגם דודאי שמחשבת האדם היא השילה למעלה ראש, בשמי רוס בעולמות העליונים, ואם ילך האדם גם טוהר המחשבה והכוונה בעת עשיית המלות, יגשו מעשיו לפעול תיקונים יותר גדולים בעולמות היותר עליונים, אמנם לא המחשבה היא העיקר אללנו כמו שנתבאר. ועיין בזוהר יתרו דף ל"ג, ואי אודמנ ליה עובדא ויכוין ביה זכאה איהו, ואע"ג דלא מכיון ביה זכאה איהו, דעבד פקודא דמא, חבל לא אחשב כרעותא וכו', ע"ד ללי דוד והגב ומעשה ידיו כוננה עלינו וכו', מאי כוננה עלינו, כוננה וחתקן תיקונין לעילא כדקא יאות, עלינו אע"ג דלית חין ידעין לשוואה רעותא אלא עובדא בלחודו, מעשה ידיו כוננה למאן להווא דרגא דאלטרין לאתקנא וכו' ע"ס, עכ"ל הרב בנפש החיים. ודבריו צהו הם טובים ונכוחים וישרים למואלו דעת, והאריך עוד בדברים אלו, ודי לך במה שכתבתי. ולפי דבריו אלו הקך רואה שזאת הטענה אשר ילאת לעשן בשאלה הד', הנה היא טענת הילך שמראה עלפיים ציטוני טהרה, כדי לבטל את האדם מקיום המלות ודברים שבקדושה :

הנה כי כן אתה השואל, אפילו אם יהיה לבך ערוד הרבה, אל תבטל אמירת תיקון חנות, ואל תמנע עומך מלהתפלל התפלות והבקשות המיוסדים מן הראשונים ואע"פ שאינם מחייב התפלה שתיקנו אנשי כנה"ג, אך דואי שלריך להשתדל ולהתאמץ בשלימות הכונה ונקיית חיות המחשבה, והשי"ת יהי' בעורך ובעזרתו ובעזרת כל בית ישראל אחינו, ויעזרנו תמיד על דבר כבוד שמו מעתה ועד עולם אכיר' :

שאלה ב.

שאלה. נשאלתי מורבא מדרבנן, נא ונא יודעי האי מילתא דתמיהא לי, כי נבדך אני מאד במה שאני רואה כמה ענייני הפרש וחילוק שיש בכוונת התפלות בשבת ויו"ט ור"ח וחול, וכן כמה חילוקים יש למעלה בעולמות בזמנים של שבת ויו"ט ור"ח וסוכות ופסח ושבועות וחנוכה ופורים ור"ח ועומר, וכן כמה חילוקים בזמנים שעברו, בהיות אבותינו בארץ מצרים, ואחר

ואחר יליחסם בזמן המשכן, ובזמן בהמ"ק, וחורבן בהמ"ק, וגלות בצל ומדי, ובזמן בית שני ובחרבנו, וכיוצא בזה, ונבדק אני לדעת איך יהיו השינויים האלה למעלה בעולמות העליונים הקדושים, והיכן נעשים שינויים אלו ועל מי דבר בשער הכוונות, כולו יורני מורי מורה לך וסכמ"ה :

תשובה. בראשית מאמר שא עיניך וראה הקדמה אחת יקרת הערך, אשר עליה, בני בנין כל כונות התפלות והזמנים מראשית השנה ועד אחרית השנה, הלא היא כתובה בספר הישר, הוא ספר שערי קדושה לרבינו מהר"ח ז"ה, אשר קיבל מרבינו הגדול האר"י ז"ה, והוא בחלק ג' שער א', ואלו דבריו שכתב במהות העולמות בתכלית הקיבור. הנה המאזיל העליון אשר האזיל כל העולמות נקרא אין סוף, ואין בו שום המונה לא בשם ולא בראש ואפילו בקווי האותיות כלל, ולכן אפילו ההרהור אסור בו, והאזיל חמשה עולמות, זה נשמה לזה וזה לזה, והם עולם הנקרא אדם קדמון כנזכר בספר התיקונים, ובלשון הגאונים נקרא לחמות, והב' עולם האלילות, והג' עולם הבריאה, והד' עולם היצירה, והה' עולם העשיה, ואלו חמשה עולמות, נקראים הוי"ה אחת, כי קונו של וי"ד הוא עולם הנקרא אדם קדמון, והוי"ד אלילות, וה"א ראשונה בריאה, והוא"ו יצירה, וה"ה אחרונה עשיה, ברם לפי שעולם הנקרא אדם קדמון הוא נעלם מאד מאד, לכך אין אנחנו מזכירים עתה אלא ארבע עולמות אבי"ע בלבד, כי הם אותיות גמורות, וארבעתם יחד נקראים שם הוי"ה, ועוד נתחלקו אלו לעשר ספירות, והם כתר בקונו של וי"ד, וחכמה בוי"ד עלמה, ובינה בה"א ראשונה, וחג"ת נה"י בוא"ו, ומלכות בה"א אחרונה. ואין לך ספירה שאינה כלולה מן עשר ספירות כולם, וכל ספירה וספירה מתחלקת לחלפים ורצבות ספירות, וכן הענין בעולמות כל עולם כלול מכל ארבע עולמות אבי"ע וכו' אלילות עולמות אלו נקרא בשם מחלצ הספירות :

והנה כמו אלילות אור המיוחד הזה הנקרא בשם מחלצ הספירות, כן יש עוד בריאת אור דומה לו הנקרא בשם מחלצ הנשמות של בני אדם, והוא דומה לו בכל פרטיו במספר העולמות ומספר הספירות, וזה האור המיוחד הנקרא בשם מחלצ הספירות, הוא מתלבש באור זה הנקרא בשם מחלצ הנשמות. וכן יש עוד בריאת אור אחר דומה לזה הנקרא בשם מחלצ המלאכים, שזה אור מחלצ הנשמות מחלצ בו, ולכן כתיב הן אראלם לעקו חולה, כי מחלצ המלאכים הוא חולה ממחלצ הנשמות, המלביש למחלצ הספירות. באופן דכל הפרטות שיש במחלצ הספירות, הן במספר העולמות הן במספר ספירות וסדרן, יש כנגדן ממש במחלצ הנשמות, ומזה אור מחלצ הנשמות נמשכו ובאו כל הנשמות של ישראל, כל אחד כפי מדרגתו, יש מן אלילות אשר במחלצ הזה, ויש מן הבריאה אשר במחלצ הזה, ויש מן היצירה, ויש מן העשיה, ובכל אור"א מעולמות אלו שבמחלצ הזה יש כמה מדרגות לאין קץ :

עוד מפורש יולא בדברי רבינו מהר"ח ז"ל בשערי קדושה הנו' חלק ג' שער וא"ו, שהדיבור יולא ובא אל הנביא מן מחלצ הספירות, שזה הוא מ"ש יחזקאל הע"ה ועל דמות הכסא כמראה אדם וכו' שהוא אור מחלצ הספירות, אמנם הכסא עלמו הוא אור מחלצ הנשמות, בסוד האבות הן הן המרכבה, וכמבואר שם יע"ש. **גם** מפורש בדברי רבינו מהר"ח ז"ל, דמחלצ הספירות אינו לריך תיקון, ואין לריך לבירור, ואין מעשינו עושים שם שום פועל, כי עליו נאמר אם לדקת מה תהן לו, וממילא לא יגיע שם שום פגם וחסרון מכח החטא, כי כל מעשינו הם מגיעים ומוגשים במחלצ הנשמות, אשר

משם נשמתינו, ולכך כח מעשינו מגיע שם :

גם עוד ראה תראה מ"ש הרב החסיד מהר"ח ז"ה, בספרו הבחור תורת חכם דף קנ"ח ע"ב וז"ל, נראה שמהר"ר ז"ל (הוא רבינו הרש"ש ז"ל) סובר, שם"ש הרב ז"ל שיש בירור גם במחלצ הספירות, מדבר באלילות דמחלצ הנשמות שנקרא ספירות, כמו שנראה בתיקונים, ושם יש בירור, אבל הספירות הגמורות אין בהם שום חסרון, ושם נאמר אם לדקת מה תהן לו, ושם היווג תדירי ושם עלוים הנשמות להתקן ע"י זוג של הספירות הגמורות, ומשם ניתנים למחלצ הנשמות, ומזדווגים גם הו"ו של מחלצ הנשמות ויולאים לעוה"ז. וכן נראה בשער קדושה למהר"ח ז"ל, ומהר"ר לא ראה לגלות זה בפירוש אלא בהעלם עכ"ל יע"ש. ועיין עוד שם בתורת חכם דף ע"ג ע"א, שכתב באבי"ע דאלילות אין לנו עסק כלל, ואינו לריך למעשינו כלל, עכ"ל יע"ש :

ועוד כתב שם בדף ע"ג ע"ב וז"ל, וכפ"י מתיישב כי במקום אחד כותב הרב ז"ל שיש בירורים ועליה אף למחלצ הספירות, ובמ"א כותב דאין בירורים כי אם למחלצ הנשמות, כי הספירות נגמרו להתקן, אך נראה כי בכאן כיון מהר"ר ז"ל להסיר ספק זה, כי זו האבי"ע דאלילות אין בו שום חסרון ושינוי כלל, כי זה הוא הנקרא מחלצ הספירות שכתב הרב ז"ל בשערי קדושה, שנאמר בו אם לדקת מה תהן לו, אבל באבי"ע דבי"ע הכולל הנה האלילות שבו נקרא ג"כ (לפעמים) בשם מחלצ הספירות, והבי"ע דבי"ע שבו נקרא מחלצ הנשמות, ושיניהם לריכין תיקון בין האלילות דבי"ע הנקרא (לפעמים) מחלצ הספירות, בין מחלצ הנשמות של זה בי"ע הכולל. ועיין מ"ש הרב ז"ל בשער הפסוקים בפרשת בראשית וז"ל, שהתורה החחילה צבי"ת לפי ששורש התורה הוא מהבריאה ולמטה ע"כ, אבל באבי"ע דאלילות (שהוא מחלצ הספירות האמתי הנו') אין לנו עסק כלל, ואינו לריך למעשינו כלל, ואם לדקת מה תהן לו עכ"ל יע"ש. ועיין עוד שם בדף פ"א ע"א שכתב דמחלצ הספירות האמתי לא היה בו מעיקרא שבירה, ולא שייך בו תיקון, דאין שם חסרון ושינוי כלל יע"ש :

ואנא עבדא מלאחי מרגלית יקרה בדברי רבינו האר"י ז"ל, בשער מאמרי רשב"י בפרשת תרומה, שהובא שם לשון רבינו הגדול האר"י ז"ל בעלמו, שהועתק מכתובת ידו יד הקודש על השליונה, והוא שם בדף וי"ד ע"ד שכתב שם צד"ה ואמנם ביאור וכו' וז"ל, והנה מסתרא דאלילות (פירוש מחלצ הספירות האמיתי) היא נקראת סיהרא קדישא, והיא שוא לשמש, ואין לה חסרון ולא עניות ולא פגומה, והיא נקראת תאומתו שזה לו, לא הוא גדול ממנה ולא היא גדולה ממנו, עכ"ל ע"ש :

ואתה המשכיל עשה אונך כאפרכסת ושמע דברים המולדקים האלה, ובין תבין מאלו הדברים כי במחלצ הספירות האמיתי שהוא האלילות הגמור, לא יש שם חסרון וחסרון בכל הפרטות, כי כן מפורש בלשון הטהור של רבינו האר"י ז"ל, וממילא תבין מדבריו אלו דאין עושין המלות והתפלות תיקון במחלצ הספירות האמיתי, דאין לורך שם תיקון כלל, וכל תיקון המלות והתפלות ושינוי הזמנים הוא רק במחלצ הנשמות, הרי לך יולא מאכן סיעתא והוכחה לכל הכתוב :

ועתה, אתה המשכיל תשקוט ותנוח ממן המצובות שלך, כי ידעת בזה שכל השינויים שיש למעלה בזמנים חלוקים של שבת ויו"ט ור"ח וחול הוא רק במחלצ הנשמות, וגם כל תיקוני התפלות והמלות הם נעשים במחלצ הנשמות, וגם כל שינויים שהיו למעלה בזמנים חלוקים של גלות מלכים וזמן המשכן וזמן בהמ"ק וחורבן בהמ"ק וגלות בצל ומדי וזמן בית שני וחרבנו כל זה הוא רק

רק במחלב הגשמות, אבל במחלב הספירות האמיתי לא
יש שום שינוי וחסרון ופגם, וגם לא יחרון ועליה בשום
זמן מהזמנים, כי כל הזמנים שוים זו :

ודע כי מחלב הגשמות הגם שיש בו כל הפרטופים ויש
בו אבי"ע, עכ"ז הוא נקרא בריוה, בערך מחלב
הספירות האמתי, וזה מחלב הספירות האמיתי נקרא
אלילות גמור בערך זה. וזהו סוד מ"ש רבינו ז"ל בשער
הכוונות, בסוד ברוך אלקיני שבראנו לכבודו, דגשמות
ישראל הם מן הבריוה יע"ש, והיינו דמחלב הגשמות
נקרא בריוה בערך מחלב הספירות האמיתי :

והשתא נתיישבה היטב הקושיא שנתקשו בה רבים,
על מה שכתב רבינו ז"ל בשער הכוונות
בדרוש יז"מ, על פסוק כה אמר ה' בני בכורי ישראל,
שרמו לו על הצן הבכור העליון הנקרא ישראל, דקיומו
קיים ולא נתבטל ח"ו כאשר חשב פרעה שכפר במליאותו,
ונתקשו ממנו ילאו הדברים האלה למרע"ה, וזוה ייחא,
כי הדברים יולאים מן מחלב הספירות, וכמ"ש לעיל
מדברי מהרצ"ז ז"ל, שהדברים יולאים וזאים אל הנביא
מן מחלב הספירות, ואומר בני בכורי ישראל על ז"א
דמחלב הגשמות, וזה ברור :

מיהו הרב החסיד מהר"ר דוד מאג"ר ז"ל, הובאו
דבריו בסוף עץ חיים דפוס ירושלים, כתב
ש"ש קטנות והתעלמות בזמנים חלוקים, כמו זמן גלות
מלרים ובזמן האזן, אין זה אלא רק בפרטוף המוחין ע"ש,
וגם זה אפשר להיות, אך הכונה הוא בפרטוף המוחין במחלב
הגשמות. וכן ראיתי למהר"י כחלי ז"ל בספר תורה לשמה
כ"י, ששאל בזה"ל, יודע הוא כי הנהגת העולם הוא על
ידי זעיר אנפין, ורבינו לידע איך יהיה זה בשינוי
הזמנים הנזכרים בדברי מרן האר"י ז"ל, דלפעמים היה
ז"א בבחינת עיבור, וא"כ בזה"ז איך תהי' הנהגת העולם
יורינו וכו', והשיב וז"ל, תשובה, למדוני רבותי שענין
חזרת ז"א בסוד העיבור אינו אלא בפרטוף המוחין, אבל
פרטוף העקרי של הו"ק זה שלם, ובו לא היה שינוי
ואינו משתנה לעולם, והנהגת העולם היא בפרטוף הזה
של הו"ק. ודע כי זה אינו אלא רק במחלב הגשמות, אבל
לא במחלב הספירות, דשם הכל הוא בשלימות ובגדלות
גמורה, תמיד כל הימים בשוה. וכתב עוד שם, דמ"ש
בעץ חיים שער הנסירה פ"ה בפסוק ברוך אברם לאל
עליון, דעל ידו נגלה היסוד וכו' היינו בפרטוף המוחין
אשר במחלב הגשמות ע"ש, ולפ"ז גם מ"ש רבינו ז"ל
בשער הפסוקים בפרשת לך דעל ידו נגלית לזה וכו',
היינו דאיירי בפרטוף המוחין אשר במחלב הספירות,
עכ"ד יע"ש :

ודע כי ענין עיבור ולידה וקטנות וגדלות אשר יהי'
תמיד בפרטוף המוחין, נתפרש היטב דבר זה
בדברי רבינו האר"י ז"ל בשער מאמרי רשב"י בביאור
אדרת האזינו שחקר שם חקירה בענין עיבור השני לצורך
מוחין גדולה, ושם ביאר הדברים היטב יע"ש, ועוד
כתבארו דברים אלו בעץ חיים שער הנסירה פרק ג' ע"ש :
גם עוד תדע, דמ"ש הרב החסיד מהר"ר דוד מאג"ר
ז"ל, דסיד יז"מ ומה שחזר ז"א לבחינת עיבור תלת
כלילן בתלת, הכל הוא בפרטוף המוחין, דכל מה שנוגע
לפרטוף ז"ו"ן דאלילות ודבי"ע, שהם חותם פרטופי האלילות
כולם נגמרו ונתקנו בזמן הראוי להם, בעת שעלה רעון
המאליל והאליל וברא וילך ועשה כל העולמות כולם בציונם
ותיקונם, ואין שייך בהם לא מיעוט ולא ירידה לא עליה
ולא גדלות וקטנות, וכל הכוונות שלנו ודרושי הרב ז"ל
כולם מדברים בפרטוף המוחין דז"ו"ן וכו', וכנז' בד"ק
בהגה"ה הנדפסה בסוף ספר עץ חיים, הנה כל דברים
אלו הם דברי אמת ויוליי, וכן נמלא דבר זה בדברי רבינו

הרש"ש ז"ל בהגותיו לעץ חיים, בשער הפרטופים דרוש
ד' באורך, יע"ש :

ועתה אחת המשכיל בין תבין מעלמך בענין דברי הנבואה
שהי' למרע"ה ולשאר הנביאים כי המדבר הוא
המאליל העליון אשר אורו מתפשט באורות הספירות, והוא
המסתתר ומתלבש בז"א דאלילות, בהתלבשות כל הפרטופים
שכולם נכללים בשם הו"ה כי קוץ היו"ד וארבע אותיות
הו"ה הם כוללים מן אור א"ס דטמיר וגניז בכתר עד
זו"ן וכנז' ז"ל, וכמ"ש רבינו האר"י ז"ל בזה"ל, כללו של
דבר ישים האדם שם ההו"ה נגד עיניו, כמ"ש שויתי ה'
לנגדי תמיד, כי בו נכלל הכל, אור המאליל והנאללים
יחד, עכ"ל, שכל דברי התורה והמלות הם זאים בודאי
מן אור המאליל העליון א"ס, והם יולאים ומתגלים מן
ז"א דאלילות, שהוא הנקרא בשם הו"ה בסתם, ומשם
היו הדברים זאים למרע"ה, אך כל הדברים והלויים
שיקרן נמשכין וזאין מן אור המאליל העליון א"ס ב"ה :
ער כן דברים אלו של בני בכורי ישראל, אע"פ שהם
יולאים ומתגלים למרע"ה מן ז"א דאלילות הנקרא
ישראל, מ"מ הנה באמת הם נמשכין וזאים מן המאליל
העליון המסתתר שם, והוא היה המדבר על ז"א שבפרטוף
המוחין אשר במחלב הגשמות, וד"מ לאמר, ראובן מדבר
עם שמעון, הנה הדיבור יולא ומתגלה מגופו של ראובן,
אך באמת הוא נמשך וזא מן הגשמה אשר בקרבו :

וכיוצא בזה כתב הרב מקדש מלך ז"ל, בספר בראשית
על דף ט"ז ע"ב, בענין ויאמר הנזכר במעשה
בראשית וז"ל, חילא דאתרס וכו' פירוש אע"פ דויאמר הוא
אבא אומר לאימא, הכל הוא מכח א"ס אשר ממנו
נברא הכל עד שנתפשט איתו הכח ברזא דמחשבה שהוא
אבא, ואז נתעורר אבא בכח אור א"ס אשר בקרבו
ואמר לאימא, וכאלו אמר הכתוב ויאמר אור א"ס שהוא
העיקר עכ"ל ע"ש. ועיין בחדו"א מ"ש בביאור הפסוק
בי נשבעתי נאש ה', דאימי ז"א בא"א אשר בקרבו, ע"ש :
ודע כי לפעמים יהי' הדיבור למרע"ה ממלכות
דאלילות, וכמ"ש בזהר פרשת משפטים דף קכ"ה
ע"ב על פסוק ואל משה אמר עלה אל ה', מאן אמר
דא שכינתא וכו' יע"ש. ומיינו עוד בזהר בשלח דף ס'
ע"ב, ע"פ ויאמר אש שמוע תשמע לקול ה' אלקך לא
כתוב מאן קאמר דא אלא קב"ה קאמר ורבי חזקיה אמר
שמעינן אמירה סתם מן אמירה סתם, דכתוב ואל משה
אמר עלה אל ה'. ופירש רבינו בזהר הרקיע, דרבי יוסי
פירש מרע"ה לעק אל הנקבא, והיא הורה לו עץ דא
עץ החיים החפצרת א"כ מ"ש ויאמר קאי על הנקבא
ומ"ש אל ה' אלקך ז"א שאם המדבר ז"א הול"ל לקולי.
ורבי חזקיה אמר כל אמירה סתם היא הנקבא, כמו
ואל משה אמר וכו' עכ"ד ע"ש. ומה שיהי' הדיבור
לפעמים מרע"ה מן נוקבא דאלילות פרשתי בזה טעם
במ"א בס"ד, ועיין בעץ חיים שער ל"ז הנקרא שער
מיעוט הירח בפרק ב' וז"ל, וז"ש באנשי סדום וה'
המטיר על סדום מן השמים, כי עיקר ההנהגה מן השמים
שהוא ז"א, אמנם להיות כי גם הנקבא היתה כלולה
בג"פ עליונים דנה"י דז"א, לכן נזכרת בכללות עמו
ככתוב וה' המטיר הוא וכו' יע"ש :

ובן הענין במ"ש רבינו האר"י ז"ל בדרוש הפסוק של
ואתמה את שמים מתחת השמים ואעשה אוהך לגוי
גדול, שרלה המאליל העליון לבטל מליאות נוקבא
התחתונה רחל ולעשות נוקבא חדשה אל ז"א, מלך
בחינת ד' דאחד היא לאה וכו', כמ"ש רבינו ז"ל בעץ
חיים, ובשער הפסוקים, הנה גם בזה מוכרח לומר
שהדברים האלה יולאים וזאים מן אור המאליל העליון
שהוא נשמת הכל, אלא שהם יולאים ומתגלים מן ז"א
דאלילות (ג)

עכ"ל ע"ש :

ומי לנו גדול מרבינו מהר"ח ז"ל, אשר סמך רבינו הגדול שתי ידיו עליו, ומסר את אשר לו בידו, ועכ"ל כתב בשער הכוונות בדרוש העומר דרוש י"ב דף פ"ו ע"ג, על סיד בענין הקטנות וז"ל, ולכן הסיד הזה לריך להעלימו, אם מפאת עלמו, ואם מפני שאין אכחנו יודעים אמתתו, אפילו טיפת גרגיר של חרדל מן הדרוש הוא, עכ"ל, ודברים אלו שכתב אפילו טיפת חרדל, המה יורדים חדרי בען לאדם שיש לו מוח בקרקרו, ומה תקיש לשאר דרושים, לאש"פ שתראה בהם דברים מפורשים, לא כן היא, אלא הם דברים עמוקים מאד, וסתומים וסתומים בחלפי עזק, מחמת שאין הדברים נאמרים כפי פשוטן :

קנצו למילין, אמה המשכיל שיש עיניך ולבך תמיד אל ההקדמה היקרה הזאת, אשר כתב רבינו מהר"ח ז"ל בשערי קדושה, בענין מחלב הספירות ומחלב הנשמות, ואשר ביארתי לך בהם כאן מפי סופרים ומפי ספרים, שזאת יאירו עיניך בכמה חקירות וכמה עניינים השייכים לחכמת הסוד והקבלה, ואזכיר ואודיעך בזה פה ענין נחמד וחביב אללי מאד, והוא בכחושים בספר דעת וכוונה פרק י"ט, אשר הובאו שם דברי מהר"ח ז"ל בענין מחלב הספירות ומחלב הנשמות, וסו"ד כתוב שמה, לכאורה יש כאן להנמיין מקום שאלה בהקדמה זו שכתב רבינו מהר"ח ז"ל בענין המחלבים, שיש מחלב הספירות ועליו מחלב הנשמות ועליו מחלב המלאכים וכו', כי נראה הקדמה זו חידוש, ואיך לא כתב הקדמה זו בספר הגדול עץ חיים, וגם לא בספר מביא שערים, וגם לא בשמנה שערים, אך הגה דע כי הקדמה זו איננה חידוש, וכבר נזכרה בדברי רבינו ז"ל בעץ חיים ושאר שערים, ורק כאן בשערי קדושה כתב ההקדמה בקיצור בסגנון אחר, ורק הלשון חדש אבל הענין אינו חדש, שנבר נתבאר בעץ חיים, שיש בעולמות כולם בחינת עלמות שהם הספירות והאורות, ויש בהם ג"כ בחינת הכלים, וגם בכלים עלמין יש בחינת פנימיות ובחינת חיצונית, והנה לאורות אשר בתוך הכלים קרא אותם רבינו מהר"ח ז"ל בשערי קדושה בשם מחלב הספירות, ולפנימיות של הכלים עלמין קרא אותם בשם מחלב הנשמות, ולחיצונית הכלים קרא אותם בשם מחלב המלאכים, הנשמות ישראל באין מפנימיות של הכלים, ועיין עלמין, והמלאכים באין מאור חלונות של הכלים, ועיין הקדמה זו באורך וברוחב בעץ חיים שער כ"ח הנקרא שער העיבורים, מ"ש בחלונות ופנימיות מה עניינים יע"ש, ודברים ההם הובאו ג"כ בספר מביא שערים שער ה' ח"א פ"ד ע"ש, וכ"כ נמי כן בשער מאמרי רשב"י בציבור אדר"ז :

ועיין עוד בשער הכוונות בדרוש תפלת השחר דרוש ב', ועוד עיין בשער הכוונות מ"ש בדרוש ענין שבת דרוש ג', ועוד בדרושי ראש השנה דרוש ב' יע"ש, ובין תבין את אשר לפתך. והנה תמלא כי הפסוק של הן אראלם לעקו חילה, נדרש בעץ חיים ומביא שערים ובשער מאמרי רשב"י, כאשר נדרש בשערי קדושה בענין המחלבים. ועוד שא עיניך וראה מ"ש בעץ חיים שער מ', הנקרא שער חלונות ופנימיות דרוש י"ד ודרוש י"א, ואז תמלא דבריך אמת ולדק, שזאת ההקדמה של מחלב הספירות ומחלב הנשמות, שאמר רבינו מהר"ח ז"ל בשער קדושה, אינה דבר חדש אלא היא נזכרת ברחבה בעץ חיים ומביא שערים, ישמע חכם ויוסף לקח : **ודע** כי ראיתי להרב החסיד מהר"ח דילה רוזא ז"ל, שכתב וז"ל, בחינת ז"ן שחזרו בגלות מלרים בבחינת

דאליות הנקרא הוי"ה בסתם, שבו נכלל הכל, כי קול הוי"ד וארבע אותיות הוי"ה הם כוללים מן אור א"ס דטמיר וגניז בכתר עד ז"ן דאליות, והוא מדבר על רחל אשר במחלב הנשמות. וכן נמי מש"ה ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ופירשו בזה מן השמים הוא ז"א הנקרא שמים, היינו על ז"א שבמחלב הנשמות. וכן מ"ש בספר הכוונות בדרוש הפורים דבגלות שבעים שנה היה ז"א בסוד הדורמטיא, כל זה הוא במחלב הנשמות ובפרטוף המוחין אשר שם. וכן מ"ש בעץ חיים בשער מיעוט הירח הדברים ההם המה על מחלב הנשמות. וכן מ"ש בזה"ק על מרע"ה שהוא בעלה דמטרוניתא, דהכונה הוא שממשיך בה שפע, כל זה איירי במחלב הנשמות, וכן כל מ"ש בעליות שבת ויו"ט וכו', ודרושי הזווגים, ודרושי הקטנות וגדלות, הכל הוא במחלב הנשמות. וכן מ"ש בשער רוח"ק בפנס ותיקון של מעשה האדם, וסך התעניות, הכל הוא במחלב הנשמות, כי במחלב הספירות אין מגע יד ח"ו, לא פגם ולא ירידה, ולא קטנות ולא שינוי חלילה בשום זמן מן הזמנים כלל ועיקר :

אך דע, כי סדר התלבשות המחלבים הנז' זה בזה, וכן בכל מחלב ומחלב הנז' סדר התלבשות הפרלופים זכ"ו, אין אכחנו יכולים לדע ולהשיג איך הוא ואיך נעשה, כי גם עמידת עולמות היושר ועולמות השיגולים אשר כל מה שיש בזה יש בזה, אין אכחנו משיגים ויודעין איך הם עומדים, כי השכל האנושי בהיותו עלור ומונח בנוף גשמי, ח"א לו לזייר ולהשיג בדבר רוחני :

אברא, שהראשונים בעלי נבואה ורוה"ק עד אחרן רשב"י יע"א, ועד אחרן האחרונים רבינו האר"י ז"ל, ודאי היו יכולין להשיג מחמת קדושתם וזיכר חומרתם, כל אחד כפי מדרגתו, אך ודאי ח"א שישיגו השגה שלימה כאשר ישיגו אחר פטירתם בג"ע התחתון, וכ"ש בהיותם בג"ע העליון, דהשגתם תהיה יותר גדולה מהיותם בג"ע התחתון. והנה אש"פ דמשיגים בהיותם בעוה"ז מה שיכולים להשיג כפי מדרגתם, מ"מ כשהיו מוסרים הסודות של כל עניינים הנז' לתלמידיהם, ח"א שסבירו להם ויודיעום כפי מה שהם משיגים ויודעים, ורק יסבירו להם הדברים בדרך משל ודמיון, כפי מה שיוכל התלמיד לסבול ולקלוט :

ובזה תבין מ"ש בשער הגלגולים דף ע"א, שאמר רבינו האר"י ז"ל לתלמידו רבי יצחק הכהן ז"ל קודם הפטירה, שיאמר להחבירים משמו, שמהיום והלאה לא יתעסקו בלל בחכמה זו שלמדתים, כי לא הבינו אותה כראוי ויבואו ח"ו לידי כפירה ואיבוד נפש, ואמנם ה"ר חיים ויטאל לבדו יעסוק בה בלחישתו בסתר, עכ"ל ע"ש. ובאמת כולם למדו מפיו, ואיך יבואו לידי טעות וכפירה, אך הענין כי כל הדברים של התלבשות וי"ה וירידה וקטנות וגדלות וזוג וביולא, אין הדברים כפשוטן, והוא לימוד אותם בדרך משל ולזייר, ואפשר שיעשו באיזה דבר, ויבואו לפרשו כפי מה שיחייב המשל בדבר ההוא, ובאמת אין הנמשל דומה למשל, ולא אמר להם המשל אלא להמשיך בו במקלת, כדי להוליך הדברים מפיו, ולעשות להם אחיזה שיקבל השומע איזה הבנה בהם, ועי"כ אם יהיו מיישבין הדברים כפי השערת שכלם, אפשר שיבואו לידי טעות וכפירה ח"ו. ועיין לרבינו הרש"ש ז"ל בנהר שלום, שנתקשה בעץ חיים שער י"ד פרק ג' בענין סדר עמידת הפרלופים, וכתב ישוב על הקושיא מדעתו הרמה, ובסוף דבריו כתב וז"ל וה' יכפר בעדי כי דברים אלו אינם כפשוטן, ולזה נופל כמה קושיות, ואם ה' אפשר להבין אמתות כל העניינים לא ה' מקום להקשות,

בבחינת תכ"ב, זהו בוז"ן דסדר זמנים שהם בחינת נה"י
 וחג"ת דנה"י, שכבר נודע שנה"י הם לבד מגופא, ושם
 אחיזת הקליפות כנודע, לכך חזרו בוז"ן דסדר זמנים
 בבחינת תלת כלילין כחלת, אבל בוז"ן דששת ימי בראשית
 לא היה כ"כ אחיזה בהם, שהם בחינת גופא עכ"ל.
 ודבריו אלו בניינים ע"פ הקדמה הנמלאת לרבינו הרש"ש
 ז"ל בספר נהר שלום, שיש שני מיני בירורים, האחד
 הוא בירור מבחינת ששת ימי בראשית, שהם חג"ת ונה"י
 דחג"ת, שנפרטים לשנים ולחודשים ולשבועות ולימים,
 והב' הוא בירור מסדר הזמנים, שהם חג"ת ונה"י דנה"י,
 ונפרטים ליובלות ולשמיטין ולשנים ולחודשים ולשבועות
 ולימים ע"ש. אך הקדמה זו חידוש נפלא שלא נמלאת
 בכל כתבי רבינו ז"ל הנמלאים חתני, והיא לחדש הקדמה
 כזאת מדויקים, ובודאי שמלאה רבינו הרש"ש ז"ל בכ"י
 בפירושו. ואיך שיהיה אני כתבתי לך כדי האורך בענין
 זה, שיש עיניך ולבך היטב, והש"ת ברחמיו יאיר עיני
 באור תורתו אכ"ר :

שאלה ג.

שאלה. ראובן כתב לו הסופר תפילין ורלה להתחסד
 שיכתוב בידו אות ראשונה ואות אחרונה
 מפרשת קדש כדרך שעושין המתחסדים בכתיבת ס"ת,
 לכתוב אות למ"ד שבסוף התורה בידם, והוא אינו אומן
 לכתוב אשורית בעוב, על כן אחו ראובן בקלמוס בידו,
 והסופר אחו בידו של ראובן, וכתב אות ראשונה של
 פרשת קדש שהיא אות ו"א, ואות אחרונה שהיא אות
 מ"ס, ודא עקף כי ראובן אחו הקלמוס בשמאלו שיטב
 מלך ימין של הסופר, אך הסופר אחו בימינו בשמאל
 ראובן האוחזת הקלמוס. וגסתפקנו אם יש חשש פיסול
 בזה, כיון דפסק מר"ן ז"ל בסיומן ל"ב סעיף ה', אם כתב
 בשמאל פסול, וכאן אע"פ שהסופר אחו שמאל ראובן
 ביד ימין, מ"מ אי אוליגין בתר יד ראובן, הו"ל נכתב
 בשמאל הפסול. יורינו בזה תשובה נכונה ושכמ"ה :

תשובה. מלאתי בס"ד בהרמב"ם ז"ל הלכות שבת
 פרק י"א הלכה י"ד, שפסק קטן אחו
 בקלמוס וגדול אחו בידו וכותב חייב. גדול אחו
 בקלמוס וקטן אחו בידו וכותב פטור. וכתב הרב המגיד
 ז"ל, שהוא מפורש בתוספתא ע"ש. והנה תוספתא זו היא
 בפרק י"ב דשבת, ושם כתוב חלוקה אחרת בגדול וגדול,
 והרמב"ם ז"ל השמיטה משום דגרסתה משובשת, והרב
 חסדי דוד הגיה ופירש בה בדוחק, ועיין להרב מג"א ז"ל
 סי' ש"מ ס"ק י"ז שהביא דברי הרמב"ם הכ"ז :

נמצינו למדין מדין הנו', דאוליגין בתר האוחז העליון,
 וה"ה בכ"ד יד הסופר עיקר שכתב בימינו,
 ואע"ג דלא יבצר מהיות ראובן מסייע קלט בזה,
 הא קיי"ל מסייע אין בו ממש כדאיתא בגמרא דשבת
 דף ל"ג, ובגמרא דבבבא, אך לכאורה עדיין אין ראיה
 ברורה מדין הכ"ז דשבת, דיל אוליגין לחומרא ולהכי חייב,
 מיהו נראה ש"ל נמי לאידך גיסא דא"א חייב הרי
 בשוגג מביא ספק חולין לעזרה :

וראיתי להגאון שמלה חדשה סי' ב' סוף סעיף כ"ח
 שכתב, אם הכשר סכין בידו, ואחו הפסול
 ביד הכשר ושחט, פסולה, דכח הפסול שחטה, ואם הפסול
 סכין בידו ואחו הכשר בידו, כ"ל הפסולה מספק, דדילמא
 כח הפסול נמי שחטה, אא"כ יודע שהכשר היה יכול
 לעכב על ידי הפסול מלשחטה, והפסול לא היה יכול
 לעכב ע"י הכשר, וכיון שאוחזו בידו ומוליכה כרלונו,
 הו"ל זה יכול וזה אינו יכול וכשרה, ומ"מ אין להקל

אפילו בכה"ג, כי אם בהפסד מרובה עכ"ל. והגאון
 עלמו פירש דבריו בתבואת שור שם אית כ"ה, וז"ל, ראיתי
 למג"א שכתב בה' שבת סי' ש"מ, קטן אחו בקלמוס
 וגדול אחו בידו וכותב חייב, גדול אחו בקלמוס וקטן
 אחו בידו וכותב פטור, והוא מלשון הרמב"ם וכו' והנה
 מזה ללמוד מה שכתבתי בפנים דפסול אחו ביד הכשר
 ושחט דפסולה. וכן יש ללמוד נמי ממשנה פרק י"ב
 דפרה, אבל למולף איפכא דאם הכשר שיחט ע"י שאוחז
 ביד הפסול שאוחז הסכין ל"ע וכו', ולכן אין לסמוך
 אא"כ ידוע שהאוחז ביד יכול לעכב על האוחז בסכין,
 דאז דמיא ממש למ"ש הרמב"ם גדול חייב כשאוחז
 ביד הקטן וכותב, וגם זאת דוקא בהפסד מרובה, משום
 דלא מלאתי דין זה בפוסקים להדיא, עכ"ל יע"ש. ולפ"ד
 הגאון ז"ל דבעי שיהי באופן שהכשר הי' יכול לעכב
 על ידי הפסול מלשחטה, והפסול לא הי' יכול לעכב ע"י
 הכשר, כיון שאוחזו ביד ומוליך ומביא כרלונו, הנה לפ"ז
 גם בכ"ד נמי דינא הכי, ומתוך דברי השאלה לא נתברר
 אם הוא כך או לאו, וכפי הנראה מהשערת השכל, שראובן
 הי' יכול למנוע את הסופר מלכתוב, ע"י שישיט את
 ידו ממנו, על כן לפ"ד הגאון תב"ש דין זה דכ"ד לריך
 עיון עדיין, ואין היתר ברור לתפילין הוא :

ביהו ראיתי להגאון מהר"ם בן חביב ז"ל בנט פשוט
 סי' קכ"ג ס"ק ט', שכתב כ"ל דאם קטן אחו
 בקלמוס וגדול אחו בידו וכותב לשמה, דהוי גט כשר
 אם לזה הבעל לגדול, אבל אם גדול אחו בקלמוס וקטן
 אחו בידו וכותב לשמה, חשיבה הכתיבה של קטן וכו',
 ומגא אמינא לה, ממ"ש הרמב"ם פרק י"א דשבת דין
 י"ד, ועיין פ"ד דהלכות גירושין דין ז', ולקמן סי' קכ"ה
 ס"ה, ובפ"ב דגיטין דף י"ט, ועיין בתומת ישרים סי' קמ"ב
 שכתב בשם רבינו ישעיה השני שכתב שהחיתם על ידי
 לבלה, שהלבלר אחו ידיו וכותב, אין חתימתו מועלת
 כלום, שאין זו כתיבת החותם, והאריך בראיות עכ"ל.
 והנה דין זה דתומת ישרים הביאו משחח דרבנא אה"ע
 סי' ק"ל, ולא זכר שר לספר תומת ישרים, אך מזה
 אין ללמוד לכ"ד, כי החס הוא לחומרא וי"ד לקולא, אך
 מדעת מהר"ם בן חביב ז"ל דפשיטא ליה בקטן אחו
 בקלמוס וגדול אחו בידו דהוי גט כשר, יש ללמוד לכ"ד
 גבי תפילין דכשר, אך הרב ז"ל לא נכנס בסברה זו
 של הגאון תב"ש, ולחלק בין אם זה האוחז בקלמוס יכול
 לעכב ביד אותו שאוחז בידו, ויכול להשמיט ידיו ממנו, או
 לאו, ויש לדד ולומר דנידון הגאון גט פשוט דאירי
 שזה האוחז בקלמוס הוא קטן, אמרינן מסתמא אין
 הקטן יכול לעכב ביד הגדול האוחז בידו, ואינו יכול
 להשמיט ידיו, ולכן לא חש לפרושי מילתיה בדבר זה.
 זאת ועוד דסויה דבריו שסיים ועיין בפ"ד דהלכות
 גירושין, ולקמן סי' קכ"ה וכו', נראה מדבריו דחושש
 לחלק בין גירושין לדין שבת :

וראיתי להרב הגדול מהר"י נבון ז"ל, בנט מקושר דף
 נ"ה ע"ב, שהביא דברי הרב ג"פ הנו', וכתב
 דדין זה הוא פשוט מלך הסברה, דאחיזת הקלמוס משעה
 קוף בעלמא, והעיקר הוא נענוט של האוחז בידו
 וכותב, והראיה שהביא מדין שבת מכרעת היא, ואין
 לומר דאין ראיה משבת לענין גט וכו', ולא דמי לדין
 שרמו הג"פ מפ"ד דגירושין דין ז', שגראה שיש לחלק בין
 שבת לגט, דהתם טעמא הוי משום דאינו דבר מתקיים וכו'
 יע"ש. ויש להאריך בדבר זה, ואין הפנאי מסכים :

ורענין הלכה בכ"ד כ"ל, דאם כוחו של הסופר חזק
 מאד על ראובן הכותב בשמאלו, שאינו יכול
 להשמיט ידיו מיד הסופר, יש להכשיר התפילין דחשיב
 יד הסופר עיקר, אבל אם ראובן ידיו חזקות על יד הסופר,
 שיכול

שיכול להשמיט ידיו ולמנוע כתיבת יד הסופר, הרי תפילין אלו בספק הן עומדין. והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו בחורטו אכ"ר:

שאלה ד.

שאלה. באחד שלא היה לו תפילין של יד דתננו לאומן לתקנו, והוכרח ללבוש תש"ר בלבד, ולברך עליו כמ"ש בס"י כ"ו, ואחר שלבש תש"ר הביאו לו תש"י ללבוש, אם יוכל ללבוש בעוד תש"ר בראשו, או"ד לריך להסיר תש"ר וילבש תש"י תחלה, ואחריו תש"ר. יוריגו המורה ללדקא, ושכמ"ה:

תשובה. דבר זה מפורש יולא בספר הלכות קטנות ח"א סי' כ"ג, ופסק שריך להסיר תש"ר וילבש כסדרן יע"ש. והגאון חיד"א ז"ל בצרכ"י סי' כ"ז סק"א הביא ממהר"י מולכו ז"ל, שהוכיח מדברי מרן זב"ל, דאם שכח ולבש תש"ר תחלה דאין לריך להסירה, ובש"ו"ב הביא משאלת יעב"ץ נמו דאין לריך להסירה, ודלא כהלכות קטנות, והביא סיוע לדבריו מדברי הט"ז בס"י תרפ"ד דס"ל כן להדיא, ודייק לה מדברי מרן ז"ל, ושם בט"ז הביא מן האבדורהם שריך להסירה כדי שיניחם כסדרן, וסב"ר אז מן הר' גרשון ז"ל, ודייק לה מהא דקטני כל המלות מעכבות, בעי רבי ירמיה אפילו הקדים תש"ר לתש"י, ח"ל חף אלא סבר מימר כן, ומדקטני מעכבות ש"מ שאם הניחם כן לא ילא, אלא לריכין להניחן כסדר מלוקח, ומרן ז"ל צב"י סי' ק"מ העתיק דברי האבדורהם מ"ש בשם הר' גרשון ז"ל, אך לא העתיק זה, נמלא לפ"ז סברת הרב הלקט ז"ל היא סברת הר' גרשון שהביא האבדורהם, ודייק לה מהגמרא הגו':

והנה הגמרא דירושלמי דהקשו ממנה האחרונים על הט"ז ז"ל, הכי אתמר במעשר שני פרק ה' הלכה ה', אית תניי תניי כל המלות שבתורה מעכבות, רבי אחא בר פפא בעי קומי ר"ז אפילו הקדים תש"ר לתש"י, ח"ל חף אלא סבר כן. ומזה הלשון מוכח דאיירי שכבר לבש תש"ר קודם תש"י, ושאל אם גם זה מעכב, והשיב לו שגם זה מעכב, ומוכרח לומר דדין של העכבה בזה ר"ל שריך לסלק תש"ר מעליו, ויחזור ויניחם כסדרן: **וראיתי** להגאון מש"ז ז"ל סי' תרפ"ד ס"ק ד' וז"ל, עמ"א אות ה' דדמי להקדים תש"ר לתש"י, ולכאורה היינו אם הניח שתייהן, הא הניח תש"ר לבד לריך לחלוץ מיד ולהניח תש"י קודם שיהיה בין שנייהן שתיים, ועיין ח"ר כל שהניח ש"ר על הראש פו אין לריך ליעלו משם, ומניח מיד תש"י, וכ"מ בס"י כ"ה עכ"ל. ולפ"ז יש תרי גווני בדבר זה, והם הא' אם הניח ש"ר תחלה ואח"כ הניח של יד אס לריך להסירן ולהניחן כמלותן, ואופן הב' הוא אם הניח ש"ר ועדיין לא הניח של יד, אס לריך להסיר ש"ר כדי להניח של יד תחלה, ולפ"ד הגאון מש"ז באופן הראשון ס"ל דאין לריך להסירן, כיון שכבר לבש של יד אחר ש"ר, אבל באופן השני דעדיין לא לבש על יד, יסיר ש"ר כדי להניח ש"י תחלה. ודברי הירושלמי הגז"ל אפשר לפרשם דאיירי כאופן הראשון, ואפשר לפרשם דאיירי כאופן השני, דעדיין לא הניח של יד:

וראיתי להרב חקרי לב ח"א סי' ז' שכתב יש לחקור במאי דקי"ל בכתיבת פרשיות תפילין דאס כתבן שלא כסדרן פסול, אס הקדים פ' והיה כי יביאך לפרשת קדש, שיעקר הפיסול הוא בקדימות פרשת והיה כי יביאך, וא"כ י"ל כמאן דליתיה דמו, וכתיבת פ' קדש גשארם בכשרות, וכגון בתש"ר שנכתבה כל פרשה בקלף

אחר, או"ד גם כתיבת פ' קדש צפיסול הוי כיון ששינה בסדר, ומתשובת הרשב"ש סי' תרל"ב נראה, דאס שינה בשני פרשיות אחרונות, גם הראשונות נפסלו, אך למהרי"ך החולק עליו ס"ל דלא נפסלה הראשונה. ונראה פשוט דנקטינן להחמיר כהרשב"ש, שהיה גדול בחכמה, וכ"ש להחמיר, והגם דנראה מן דבר שמואל סי' ש"ב הפך הרשב"ש, י"ל אילו ראה דבריו היה מודה לו, מיהו מדברי מרן ז"ל צב"י סי' ל"ב נראה להדיא דס"ל, הראשונה דקודם פיסול כשרה, וא"כ נראה ודאי דנקטינן להכשיר, ומ"מ בעיקר חקירתנו אין מכל מ"ש ראה להכשיר וכו', ומאן תשובה לתשובת עבודת הגרשוני סי' ס' וכו' יע"ש:

עוד ראיתי להרב חק"ל שם בס"י ק"י, שחקר חקירת חכם בסדר יו"ה כ, דקי"ל אס הקדים אחד לחבירו לא עשה כלום, דקי"ל דאס עשה חיל ושעיר קודם עבודת היום בין בשוגג בין במזיד, ורולה לתקן אחר שכבר הקריב עבודת היום, אס נפסל גם עבודת היום, כיון שנעשה צפיסול. והקדים המאוחר ואיחר המוקדם, וא"כ לריך להקריב עבודת היום פעם שנית ואח"כ האיל ושעיר המוספין, או"ד כל מעשה האיל ושעיר כמאן דליתיה, כיון דמדינא עבודת היום קודם, והו"ל עבודת היום כאלו נעשה בכשרות, ודי צמה שיקריב פעם שנית אחר עבודת היום את האיל והשעיר. וכן חקר כזאת בענין קדימת דם שעיר למתן דמו של פר צפניס או צהיכל. ופלפל הרב לעשות דיוקים מדברי הרשב"ש, ולא מלא הוכחה לפשוט דברים אלו, וכתב מעין זה נסתפק הרב בית יעקב סי' כ"ח, במאי דקי"ל קנה מן הבטל ואח"כ מן האשה, דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי וכו' שהביא ראיות לזה ודחה הרב ראיותיו, ובסו"ד הביא דברי הגאון מש"ל בפרק וא"י מהלכות אישות הלכה א', שנסתפק מעין זה במאי דקי"ל דלריך שיהיה התנאי קודם למעשה, אס הקדים המעשה ואח"כ התנאי, ואח"כ כפל המעשה, אס יועיל, והביא ראיה מדברי מהרי"ק ז"ל וקצת גדולי הדור דמהני, ומדבריהם היה נראה קצת ראיה לג"ד, גם זיין על ספק שהעתיקו לעיל בכתיבה שלא כסדרן, וכתב דמשם יש ראיה לחקירות אלו ע"ש:

והנה אלא עבדא ראיתי בספר תורה לשמה כ"י, שנשאל בספק זה של התפילין שנסתפק בו הרב חק"ל ז"ל, ופשיט ליה מש"ע ח"א סי' ק"ח סעיף א', טעה או נאנס ולא התפלל שחרית יתפלל מנחה שתיים, הראשונה מנחה והשנייה תשלומין, ואס הפך לא ילא ידי תפלה שהיא תשלומין, ולריך לחזור להתפלל אותה, וה"ה בכל מקום שלריך וכו', ודין זה למדו מרן ז"ל מדין שכתב בסעיף יו"ד, טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במולאי שבת שתיים של חול, מדביל בראשונה ואינו מדביל בשניה, ואס לא הדביל בראשונה והדביל בשניה שניה עלתה לו, ראשונה לא עלתה לו, ועיין בלבוש סעיף א' דלריך להיות הראשונה לשם מנחה, והשנייה לתשלומין, מטעם תדיר קודם, ועיין סי' תכ"ד ותרפ"ד ס"ג וס"ל תדיר קודם מעכב גם בדיעבד, אך הט"ז ס"ל אין התדיר מעכב בדיעבד, והיינו טעמא הכא דלא ילא, מפני שהיפך סדר תקנות חכמים שהתקינו להקדים חובת שעתא ברישא מפני מעלתה דחביבה מליה בשעתא ע"ש, ואך שיהיה מלינו סדר זה מעכב גם בדיעבד, ועכ"ז אס היפך לא נפסל אלא הראשונה ולא השנייה, ואע"ג שהתפלל מנחה כיון בה שתייהן שניה ואדעתא דשניה התפלל, אפ"ה לא נפסלה ואמרין דיתפלל התשלומין, וממילא תהי' המנחה ראשונה, ולכן ה"ה הכא אש"ג דבשעת שכתב קדש ה' בדעתו שהיא שניה, עכ"ז לא תיפסל אלא יכתוב אחריה והי' כי יביאך, מפני כי הפיסול היה

והתחילו להקרות על הסדר, ולחזור ולחלון שנית, וירקה וקראה כמשפט, ונסתפקו אי שפיר עבוד הכי כדי לעשות על הסדר, או שמא הואיל ואין הסדר מעכב, היה להם להקרות כל הקריאות אחר החליטה וגם הרקיקה, ולא לחלון שנית, גורה שמא יאמרו חליטה קמייחא לית בה ממשא, ונפיק מינא חורבא, כדאמרין כה"ג בפרק מלות חליטה, ותירוק ומה צרך ומשני נפיק מיניה חורבא. והסכים הגאון ז"ל דשפיר עבדו לחלון שנית ולעשות המלוה על הסדר, ולא חיישין הכא לחורבא ע"ש. ולפי"ו ה"ה כאן בנידון השאלה דלריך להורות כסברת הלקט ז"ל, דיסיר תש"ר ויניחם כסדרן לעשות מלוה מן המובחר כסדר מליתן:

והנה הרוחה יראה בדברי רבינו האר"י ז"ל בשער הכוונות, דאיכא טעמא רבא להקדם תש"י לתש"ר, על כן יש להורות בנידון השאלה שכבר לבש תש"ר ואח"כ הביאו לו תש"י, שיסיר את תש"ר מעליו ויניחם כסדרן, ואם הוא אשכנזי שמנהגם לברך שתי ברכות לא יברך על תש"ר כשיניחם אחר תש"י, מפני שכבר בירך עליו כשהניחו בתחלה, מיהו המנהג של לפת"ו שהביא הרב הלק"ט ז"ל באם תש"ר ותש"י לפניו, ופגע בתש"ר תחלה, שילבשו ויברך עליו, וחזור ופושטו ואח"כ לובשו כדרכו, אחר שיניח תש"י, הגה בזה ודאי לא אריך למעבד הכי, ויפה טען על זה הגאון יעב"ץ ז"ל ופשוט:

ואחר עלות הלכה זו בדין התפילין הנזכר בשאלה, יש לי לדון עוד דבר אחר כיוצא בזה, והוא דאם לא היה לו טלית אלא רק תפילין בלבד, והוכרח להניחם לקיים מלות הנחת תפילין, ואחר שהניח התפילין הביאו לו טלית, דלא אריך ללבוש הטלית בעוד התפילין עליו, אלא יסיר התפילין וילבש הטלית, ואח"כ יניח התפילין בלא ברכה, כדי שיבואו שתי מלות אלו כסדרן, יען דחיון לרבינו האר"י ז"ל בשער הכוונות דף ד' ע"ה, שנתן טעם הכרחי לקדימת הטלית לתפילין, ועיין עוד שם בדף ו"א ע"ה, וזה ברור, והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו אכי"ר:

שאלה ה.

מעשה באחד שנתעכב ולא התפלל מנחה עד קרוב לסוף זמנה, ושיער בדעתו אם יתפלל עתה מנחה לא יוכל לגמור אותה כולה בזמנה, כי בודאי כשיגיע באמצע תפילת העמידה יושלם זמנה, ויזכרך לגמור התפילה אחר זמנה, ונסתפק השואל אי שרי ליה להתפלל בכהאי גוונא, אע"פ שהוא יודע שמוכרח לגמור התפילה אחר הזמן, או"ד כיון שאינו יכול להתפלל כל התפילה כולה בזמנה לא יתפלל עתה, אלא אם הוא היה אנוס ימתין להתפלל ערבית שתיים אחר ודאי חשיכה, ואם היה מזיד אה"ן יפסיד התפילה. וספק זה ששאל השואל, הגה פעם אחת בדידי הוה עובדא, ששיערתי באמצע העמידה ודאי יעבור זמן בין השמשות כולה, ואמרתי לעיין בזה בס"ד:

תשובה. ראה ראיתי שספק זה ממש נסתפק בו הרב צתי כנסיות בס' פ"ט ו"ל, נסתפקתי מי שלא התפלל תפילת שחרית עד קרוב לחצי היום, ואם יתחיל להתפלל יעבור זמן התפילה קודם שיסיים, וכן בתפילת מנחה וערבית מי אמרינן כיון דמתחיל להתפלל בהיתר אע"ג דמסיים אחר זמנה שרי, או"ד צעי שיתפלל כל התפילה בזמנה. ומדברי מהרא"י שהביא בספר מג"א סי' רל"ה, אם מקלת ליבור התפללו בעונתו (ד)

היה בראשונה, ומעת כתיבתה נפסלה וכאלו אינה. ושוב הביא המחבר שם דין עבודת יוה"ך, בהיכא דהקדים דם השעיר לדם הפר, ופלפל בזה, ואח"כ הביא עוד ספק כיוצא בזה בדין הסוטה, היכא דכתב הפרשה קודם שעשה לה שבועה, דפסולה ולריך לכתוב אחרת, אם לריך להשביעה פעם שנית, אחר שכתב הפרשה שנית, וכל ספיקות אלו של תפילין ושל הזאות ושל סוטה נפשטו מדין התפלה הנו'. ועוד הביא ראיה לכל הנך ספיקי, מדברי הר"ם ז"ל בפירושו למתניתין דנגעים פרק י"ד משנה י"ד, שהביא מ"ש התוספתא עד מועלין בשמן וכו', הקדים מתן שמן אחר מתן דם, הקדים מתן בהנות למתן שבע ונשפך הליג, וביא לוג אחר ויתחיל בתחילה ע"ג בהנות. הקדים דם בהנות זו לזו, יחזור ויתן על בהנות כסדרן, ופירש הר"ם ז"ל הקדים דם בהנות למתן שבע, כלומר נתן אלו ואלו אלא שהקדים, יתחיל בתחלה ע"ג בהנות, דמתן שבע עלו לו וכו' ע"ש, והביא עוד שם דברי מהר"י קרקוס ז"ל שהביא דברי התוספתא והר"ם הנו', וכתב שגם דעת הרמב"ם דמתן שבע עלו לו, וכתב המחבר דגם מהכא נפשטו כל ספיקות הנו', יע"ש:

והנה נראה דכל ראיות אלו שהביא המחבר ז"ל הנו', נעלמו מהגאון חק"ל ז"ל, ומכל ראיות אלו יהיה סיוע לדין הגאון עבודת הגרשוני ז"ל שהביאו הרב חק"ל ופקפק בו, ולפי מה דדייק הרב חק"ל מסברת הרשב"ם ז"ל, איכא לאקשויי על הרשב"ם מכל מקומות אלו, גם עוד לפי העולה מאותם מקומות הנו' קשא, דאמאי קאמר בירושלמי אם הקדים תש"ר לתש"י דמעכב, דמשמע שלריך להסירן ולהניחן כסדרן. וז"ל בס"ד ליישב דלהירושלמי אינו מעכב מדינא אלא למזוה מן המובחר, והיינו כיון דאפשר לו להסירן ולהניחן כסדר מלוטן, ואין כאן חשש ברכה, דבאמת אינו לריך לברך עוד הפעם, להכי מעכב דבר זה לחייב אותו להתחילה להסירן ולהניחן כסדרן, כדי לעשות מלוה מן המובחר, אבל בדין התפלה הנו"ל כיון דלריך להתפלל מחדש, ולברך כמה ברכות, מורה הירושלמי בזה דאין לריך לחזור להתפלל הראשונה משום חומר ברכה, וכן גבי הזאות דיוה"כ שלריך לשחוט מחדש ביום הכיפורים, אמרינן די בראשון ולא עבדינן שחיטה, שיש בה איסור מלאכה מחדש, וכן גבי סוטה משום חומר שבועה לא עבדינן שבועה פעם אחרת משום מלוה מן המובחר, וכן בדין פרשיות תפילין נמי י"ל לא גזינן כחבי הקודם משום מלוה מן המובחר, ומכשרינן בזה. מיהו עדיין קשא לי בדין הזאות המזוה הנו' בתוספתא, לפי פירוש הר"ם ומהר"י קרקוס ז"ל דמתן שבע עלו, אמאי לא יעשה עוד הפעם מתן שבע, כדי לעשות מלוה מן המובחר כסדרן האמיתי, ומאי שנא הא מהך דהקדים תש"ר לתש"י דקאמר בירושלמי שלריך להסירן ולהניחן כסדרן, ויש ליישב קלת בדוחק:

וראיתי להר"ם ז"ל שם במסכת נגעים פרק י"ד משנה ח' שהביא דברי התוספתא, וז"ל היו שני כהנים מקבלים את דמו אחד בכלי ואחד ביד, זה שקבל בכלי מקבל תחלה, וזה שקבל ביד מקבל לאחריו, ואם שינה כשר וכו'. וסיים הר"ם אם נשפך של כוס דיחזור ויקבל בכוס ע"ש, ומסתמא נראה דאינו לריך לקבל עוד הפעם ביד ג"כ, ואע"ג דהשתא הוה שלא כסדרן דיד קדים, והיינו משום דבדיעבד אם שינה כשר, ויש לפלפל קלת בזה ואין פנאי עתה:

ובהיותי מתבונן בענין זה נזכרתי תשובה אחת בשו"ת מהר"י מצרונא ז"ל, בס' למ"ד ובסי' ל"ג, בדיינים שיטבו לחלון ושכחו להקרות ליבם וליבמה קריאה קמייחא וחללה, ואח"כ נזכרו שלא קראו,

בטונתו ונמשכו עד הלילה אין ראיה, דדילמא בדיעבד קאמר. ויש להביא ראיה לכאורה ממ"ש הכנה"ג בס' ק"י בהגה"י לענין הבינו, שמלא דה"ה אם השעה עוברת, ע"כ משמע דלא שרי לכתחילה להתפלל י"ח כיון שעוברת השעה באמצע תפלתו. אבל אחתי יש להסתפק ביומא הגשמים או במ"ש וי"ט שאין מתפללין הבינו, אי שרי להתפלל י"ח, ועיין בשו"ת כנה"ג הרפ"ג הגה"י אות ג/ עכ"ל הרב בתי כנסיות, ולא כתב בדבר זה עוד יותר :

ורכאורה נ"ל בס"ד להביא ראיה לנ"ד ממ"ש בירושלמי דמגילה פ"ד הלכה ד', הניח אין פורסין את שמי פתית מעשרה, התחילו בעשרה והלכו להן מקלקתן גומר. אין עוברין לפני התיבה פחות מעשרה וכו', אין נושאין כפיס פחות מעשרה וכו', אין קוראין בתורה פחות מעשרה וכו', אין מפטירין בגביא וכו', התחילו בעשרה וילאו להן מקלקתן גומר ע"ש. וכל הלכות אלו פסוקים להלכה בהרמב"ם והטור ובש"ע א"ח סי' נ"ה יע"ש. והנה מוכרחים אנו לומר, דלא היתרו לגמור אלא דוקא בהיכא דלא ידעו מקידם שילאו מקלקתם באמצע שאין עשרה עד הסוף, ולהכי הותר להם לגמור דחשיב בדיעבד, אבל אם מתחלה ידעו דמקלקתן מוכרחים ללאת באמצע, אסור להתחיל קריאת התורה או נשיאות כפיס אדעתא דהכי שיגמרו בלא עשרה, דאי לא הימא הכי הו"ל לברייתא לאשמעין רבותא, התחילו בעשרה וילאו להן מקלקתן, אע"פ דדעי מעיקרא שילאו מקלקתן ה"ו גומר, ולשון זה דנקיט הברייתא התחילו בעשרה וילאו להן מקלקתן יורה, דחידוש יליאסת נהחדש אחר שהתחילו, ולפ"ז בנ"ד נמי י"ל כיון שזה יודע שא"א לגמור התפלה אלא אחר שיצבור זמנה, אין לו להתפלל עתה, אלא אם הוא היה אנוס בדבר ימתין עד חשיכה, ויתפלל ערבית שמים :

מיהו אחר הישוב אמרת, דאפילו אם כניס אהנו בדבר זה לפרש דהברייתא חייבי בהיכא דלא ידעי מעיקרא שילאו, אבל אי ידעי מעיקרא שילאו מקלקתן באמצע אין רשאין להתחיל, עכ"ז נ"ל דאין ללמוד לנ"ד מדין הנו, דיש לחלק ולומר, התם בפחות מעשרה ליתא למלות נשיאות כפיס או קריאת התורה והפטרה בגביא כלל, ולהכי אם מעיקרא היו יודעין שילאו מקלקתן באמצע, אין רשאין להתחיל, אבל בנ"ד נהי דהלילה אשר יבא אחר זמן המנחה אין בו תפלת מנחה עכ"ז יש בו תשלומין של מנחה וכוון דיש בו תשלומין של מנחה מושך שיכה ביה מנחה, ולהכי יתפלל ואע"ג דבאמצע הוא נכנס בזמן הלילה, וכן ה"ה בשאר תפילות של שחרית וערבית, דגם להם יש תשלומין בזמן הבא אחרת. ודוגמא לחילוק זה תמלא להגאון מג"א בס' ק"ח ס"ק יו"ד, כפי מה שפירשו בדבריו הרב לב"ש, והרב מחלית השקל. יע"ש :

ועוד יש לחלק דהתם כל מידי דבעי עשרה אינו חיוב על היחיד, ולהכי אמרינן דלכתחילה לא יעשו כן אי ידעי בהכי, ואע"פ שבו מפסידין המזוה בעת ההיא, אבל בנ"ד התפלה היא חיוב על היחיד ג"כ, ואם לא התפלל קרי ביה מעות לא יוכל לתקון, ולא מציעה אם נחשב במזיד דאין לו תשלומין, אלא אפילו אם נחשב כפוגג ואונס דיש לו תשלומין, הא עכ"פ הפסיד מזוה תפלה בזמנה, דמעלתה עשר ידות על תפלת התשלומין, לכן יש סברא להתיר לו בכה"ג כדי שלא יפסיד :

ואין להביא ראיה לנ"ד ממ"ש מרן ז"ל בש"ע סי' קפ"ח סעיף יו"ד, היה אוכל וילא שבת מוזכר של שבת בבמה"י, דאוליגין בתר הסעודה, וה"ה לר"ח וחטובה למעבד

ופורים ע"ש, ומסתמא דיכול לעשות כן לכתחילה שימשך עד הלילה, דזה אינו, דלא מציעה לסברת הרא"ש ז"ל דס"ל בתר השתא אוליגין, אלא אפילו לסברת מרן ז"ל הנו' דק"ל כוותיה, י"ל התם שאני דמשעה שאכל בשבת נחמיב בבהמ"ז וחל עליו ממילא חיוב הסוכרה מעין המאורע, ולא נפקע חיוב זה ממנו ביציאת היום וכמבואר שם הטעם במקור דין הנו', משא"כ בנ"ד התפלה כולה תלויה בזמן, ואם עבר הזמן אינו יכול להתפלל, ולכן זה שהוא יודע דחלי התפלה יוכרח להתפלל אחר הזמן איך יתפלל, ואע"ג דיש תשלומין לתפלה אחר הזמן, אין זה מתפלל תשלומין אלא מתפלל תפלה עקרית. ועיין להלבוש בס' קפ"ח על דין הנו' שכתב, ואין להקשות מאי שנא מתפלת המנחה של שבת, שאם לא התפלל מנחה בשבת שאינו מתפלל במ"ש אלא שמים של חול, דלא דמי דהתם זמן תפלת מנחה עבר, ואינו מתפלל במולאי שבת אלא לתשלומין, והיך יתפלל של שבת ודינו להבדיל בתפלה ראשונה שמתפלל קודם לה בזמנה, אבל בבהמ"ז דחתי על סעודה שסעד בשבת ונמשכה עד הנה, והוא לר"ך לברך קודם שיתפלל ערבית של חול, למה לא יזכיר מעין המאורע בבהמ"ז וכו' עכ"ל. וכ"כ מג"א בשם מהר"ל, ועיין מ"ש הגאון ר"ז בש"ע. ועוד ראה נא להמג"א סי' רע"א ס"ק י"ד מ"ש, ואע"ג דבסוף סי' קפ"ח פסק דאוליגין בתר התחלת הסעודה, י"ל דספוקי מספקא ליה וכו' ע"ש, ועיין בדברי יוסף סי' קפ"ח אות י"ב מ"ש בשם מהר"י זיין ז"ל ומה שפלפל בדבריו, ומכל זה תמלא עוד חילוק אחר בין נ"ד לר"ך דסי' קפ"ח הנו', ואין לורך להאריך בזה יותר :

והנה לכאורה נ"ל בס"ד להוכיח לנ"ד מדין העירוב, דאיתא בס' של"ד בדברי מור"ם ז"ל, גבי עירוב חירות, דיכול לאכלו בודאי חשיכה, וכ"כ מרן בב"י בשם ההגהות שהיה מהר"ם נוהג לאכול העירוב משחשיכה, והוא בהג"א בפרק בכל מערבין יע"ש, והגאון ז"ל פירש הטעם משום דשבת כיון דהותרה הותרה ע"ש, נמצא לפ"ז אוליגין בתר ההתחלה גם לכתחילה, דהא מותר לאכלו לכתחילה אחר חשיכה קודם גמר שבת, מטעם דהתחיל בהיתר שהיה קיים בשעת חשיכה, וא"כ י"ל ה"ה בנ"ד דשרי להתחיל בתפלה קודם גמר הזמן, אע"פ שידע שיגמור התפלה אחר הזמן, דאוליגין בתר ההתחלה שהתחיל בזמן מנחה :

מיהו ראיתי להגאון חיד"א ז"ל בדברי יוסף סי' ע"א שכתב, דיש לחלק ולומר דדיני שבת שאני, דלאו משום שהתחלה היתה בהיתר שריגין ליה כוליה יומא, אלא היינו טעמא משום דבכניסת שבת הכל תלוי וקבת גורמת, וכל דבכניסת שבת היה מותר, יהי לו מושך כחא דהיתרה, וכמ"ש בעירובין דף י"ז דשבת גורמת, אבל בשאר מילי אוליגין בתר השתא, ולא משגיחין בהתחלה, עכ"ר, וכן כתב חילוק זה ממש בשם רבו בספרו מחבר"ר סי' עט"ד יע"ש, ולפ"ז ליבא הוכחה מדין הנו' לנ"ד : **איברא** ראה ראיתי להר"ן ז"ל בשיטתו בשבת, בהא דאמרינן בדה"ה ק"י ע"ב, ר"א ור"א כי הוה מקלע להו פתח דעירובא שרו עלויה, אמרי הואיל ואהעביד ביה מלוה חדא וכו', וכתב הר"ן ז"ל שרו עלויה י"מ למולאי שבת היו מצרכין עליו המולאי, וי"מ אפילו בשבת עלמו, דכיון שהותר לבין השמשות לטלטל בחלה, אע"פ שנאכל העירוב קודם שילא שבת, הותר לכל היום כולו, עכ"ל, נראה טעם של י"מ בתרא הוא כטעם הלבוש ז"ל, ואפילו אם יבא אדם לדחוק לפרש טעמיהו בסברא שכתב הגאון חיד"א ז"ל, משום דבכניסת שבת הכל תלוי, עכ"ז לגידון שאלה דידן יש לנו ללמוד דאסור למעבד

למעבד הכי לכתחילה, מכח סדרת י"מ קמ"א, דלא שרו
 למיכל עירובא אלא עד מולאי שבת, ואין לומר דלאו
 משום איסורא לא הוו אכלי ליה בשבת, אלא כך ערב
 להם לאכלו במ"ש, שגם זו מכלל סעודות שבת, דזה אינו
 חדא דסעודות שבת עלמון אית בהו מלוה טפי, ועוד
 לשון אפילו דנקיט הר"ן ז"ל בדברי י"מ בתרא, משמע
 ד"מ קמא ס"ל לשיכובא הוא, על כן בג"ד יש ללמוד
 דלא אריך למעבד כן, ולפי המונח של אותה סברא שכתב
 הגאון חיד"א ז"ל אתי הדבר מכ"ס :

מיהו עדיין לבי מהסס בראיה זו, ד"ל התם אם אין
 אוכלין העירוב בסעודות היום, אלא מניחין אותו
 לסעודה רביעית, אין שם הפסד מלוה בזה, ולכן על
 גר היותר טוב אין אוכלים אותו אלא במ"ש, אבל בג"ד
 אם מורין לו שלא יתפלל בכה"ג הא איכא הפסד מלוה,
 דמפסיד הפלה בזמנה אע"ג דיתפלל אח"כ ערבית שתיים,
 ואם זה עשה במזיד שידע שהיום עובר, דאינו יכול
 להתפלל ערבית שתיים הוי הפסד יותר, ולכן י"ל כל
 כה"ג מורין לו להתפלל אע"פ שבאמצע התפלה
 יעבור הזמן :

עוד ראיתי לכאורא להוכיח לג"ד, מדברי מהרי"ל ז"ל
 בהלכות יום כיפור בדף ס"ה ע"א, שכתב ואם
 ימשך נעילה תוך הלילה, מ"מ כהנים עולין לדוכן, ונשגבה
 פליאה בעיני מהר"י סג"ל מאחר דכתב ביום איתו,
 והדוכן הוא עבודה ג"כ תהיה ביום, ואמר ששוב מלא
 טעם לדבר, הואיל ועיקר הקרבנות ביום יכולים האמורים
 להקרב בלילה, וכן איתא פרק תפלת השחר איברים של
 עולות ופדרים של שאר קרבנות, שגורת דמן קידם שקיעת
 החמה קריבין כל הלילה, וכנגדן תיקנו תפלת ערבית,
 וה"ן גבי דוכן לא שנת, עכ"ל. והנה אע"ג דמדון נשיאות
 כפים בנעילה אין להוכיח, דשם הוא דיעבד, מ"מ מדון
 האיברים שקרבין כל הלילה שפירש הטעם בזה דהתחלת
 הקרבנות היתה ביום, יש להוכיח לג"ד דשרי למעבד
 כן לכתחילה, דהא מקריבים עולות לכתחילה בסוף היום,
 אע"פ שידעוין דאין נגמר הקרבת האיברים אלא בלילה,
 ואין סברא לחלק ולומר שאני הכא, דעיקר הקרבן קרב
 ביום וחלק המעט ממנו נמשך בלילה, דאין סברא לחלק
 בהכי. מיהו אמרתי לחלק דהתם גבי קרבנות שאני, דלא
 קפיד קרא של ביום לוותו אלא רק על מעשה הכהנים
 שתיים ביום, אך אחר שהונח ע"ג המזבח שנאכל באש
 המזבח מאיליו לא אכפת אם יהיה זה בלילה, והוא
 חילוק נכון בעזה"י :

שוב האיר השי"ת את עיני, וראיתי בפסחים דף ק"ז
 ע"ב, דמקמי הגמרא סוף סוף מאי רבותיה
 דאגריפס, הא מטיא ליה זמן איסורא, ופירש רש"ש ז"ל
 וז"ל הא מטא ליה עידן איסוריה קודם שיגמור סעודתו,
 דאפילו רבי יוסי דפליג בהפסקת ערב פסח בריש פרקא,
 ואמר שלא להפסיק מאחר שהתחיל לאכול בהיתר,
 הכא מודה דאיסור, דמשיקרא לדעת כן היה אוכל
 בחשט שעות, שיגמור סעודתו בתוך זמן איסוריה,
 וכשמתחיל לאכול אחר זמן איסורו דמי ואיסור עכ"ל.
 ומינו למידון, כל כהאי גוונא שידוע מתחילה שאינו גומר
 אלא אחר הזמן, ה"ז איסור להתחיל בתוך הזמן, דלכתחילה
 לא סמיכין לומר כיון שהתחלה בהיתר לא חיישין לגמור
 הדבר, וא"כ ה"ה הכא בג"ד כיון שידוע שלא יגמור
 התפלה אלא אחר הזמן, איסור לו להתחיל קודם. והשתא
 לפ"ז דקדוק אשר דקדקנו לעיל מדברי הירושלמי לומר
 דלא חסיר בירושלמי אלא בדיעבד, היכא דילאו אח"כ
 והוא לא ידע שילאו, אבל אי ידע שילאו לא מצי עביד
 לכתחלה, הרי זה יציב ונכון :

ואחר החיפוש ראיתי בס"ד להגאון מהרא"י ז"ל

בפסקים וכתבים סי' קנ"ג, דאם היחד בע"ש
 לא התפלל מנחה, ומלא הליבור שכבר התפלל, והרי
 הוא מתפלל המנחה ביחוד, ואע"ג דקודם שיגמור המנחה
 יאמרו הליבור ברכו וקדשו היום בזה לית לן בה, משום
 שהוא התחיל בהיתר, אך כל זה דוקא אם לא ידע שלא
 יוכל לגמור קודם ברכו, כגון שסבור שאחד מן הקהל
 ישיב החזן מעט, אבל אם היה יודע שלא יוכל לגמור,
 א"כ התחיל באיסור כדאיתא בהגה"ה במרדכי עכ"ל
 יע"ש :

והנה מהרא"י ז"ל עלמו הביא דין זה בתרומת הדשן
 סי' ד', וכתב וז"ל, ואע"פ שלא יוכל לגמור
 חצי תפלת המנחה קודם ברכו, ומלא מתפלל מקלח
 תפילת חול בלוחו בית הכנסת שבו הליבור ושלוש
 שעטו כבר ברכו וקדשו היום, מ"מ הואיל והתחיל בהיתר
 אין נראה שיש קפידה כולי האי, ואע"ג דבפרק ערבי
 פסחים גבי אגריפס פריך סוף סוף מאי רבותיה, דהא
 מטא זמן איסור, פירש רש"ש דהיכא דידוע שאינו יכול
 לגמור בהיתר הוי להתחיל באיסור, נראה דאין לדמות
 נידון דידן להסם, דלאו איסור והיתר שייך ביה עכ"ל.
 פירוש אין כאן ענין איסור ממש אלא חומרא בעלמא הוא,
 וכאן כתב מהרא"י הפך דבריו במכתבים. וראיתי למרן
 ז"ל בב"י סי' רס"ג שכתב, לענין הלכה יש לסמוך על
 מ"ש בתרומת הדשן יותר מעל מ"ש בכתביו ע"ש, והנה
 בודאי דאין ללמוד לג"ד מדון זה דהא קאמר הכא שאני
 דליכא איסור ממש, וכן הגאון מג"א בס"י רס"ג ס"ק
 כ"ט נמי כתב האי טעמא וז"ל, מ"מ הכא לא קפדין
 כולי האי, הואיל ואינו אלא חומרא בעלמא ע"ש, והט"ז
 כתב על דברי הש"ע בס"י רס"ג הך סברא שכתב מהרא"י
 ז"ל במכתבים לאיסור בהיכא דידע שלא יגמור קודם ברכו,
 וכבר השיגו בנדר שלום ממ"ש מרן בב"י דיש לסמוך על
 תה"ד, וכן הוא דעת המג"א ז"ל, וגם בחליה רבא השיגו
 על הט"ז, והביא דברי הפרישה שרלה ליישב דברי מהר"א
 ז"ל דסתרי יע"ש :

איך שיהיה, הנה גם בדין זה של יחיד שלא התפלל
 עם הליבור, ויודע שבחצי תפלתו יאמרו הליבור
 ברכו וקדשו היום, דאין כאן ענין איסור ממש, מינו
 למהרא"י בכתביו דמחמיר בזה, וכ"כ בשם מהר"ש ז"ל,
 ולזה נטה הט"ז ז"ל, ואפילו לדבריו בתרומת הדשן דאולי
 בתרייהו מרן ז"ל ומג"א ושאר אחרונים, לא התייר בזה
 אלא משום דהוא חומרא בעלמא, וא"כ בנידון השאלה
 דידן כ"ע מודו דדמי להך דערבי פסחים, ועל כן כל
 היכא דידע שלא יגמור התפלה קודם שיעבור הזמן, איסור
 לו להתפלל, אלא ימתין עד אחר שיגיע זמן תפלת ערבית
 ויתפלל שתיים, אם הוא היה אנוס בדבר זה :

וחשתא בדינא דמהרי"ל ז"ל שהבאתי לעיל, בענין
 הנעילה שנמשכה עד הלילה דיעלו הכהנים
 לדוכן, י"ל דברכת כהנים אינה עבודה ואין כאן איסורא
 ממש, ובענין הקרבנות י"ל כמ"ש לעיל בס"ד. והשי"ת
 ברחמיו יאיר עינינו באור תורתו אכי"ר :

שאלה ו.

כתב מרן ז"ל בשה"ט סי' קס"ח ס"ה, פה גויס
 נקיה ופס קיבר של ישראל על השלחן, אם
 בעה"ב נזהר מפני גויים וישראל שאינו נזהר בכך מיסב
 עמו על השלחן, כיון דמלוה מוטלת על בעה"ב, יבלע
 מן היפה של גויים אם חביב עליו זה הפת ורולה בו,
 וכיון שהותר לבלוע הותר לכל הסעודה. ומקור דין זה
 מראב"ה ז"ל שהביאו המרדכי, והביאו בתרומת הדשן סי'
 ל"ב

ל"ב, והביאו מרן ז"ל בב"י ס"ס, ובענין היתר שהתירו לכל הסעודה, כתוב במרדכי זכר לדבר, מ"ט בגמרא דיבמות דף ז' הואיל והותר ללרעתו הותר לקרוי ע"ש, אך במרדכי פרק אין מעמידין סיים בדברי ראב"י טעם אחר, והוא משום דליתו כבוד שמים ששוב יחדל משום איסור והוא כבר בלע, וכן מור"ם בד"מ וי"ד סי' קי"ב, ובת"ח כלל ע"ה דין ט', הביא טעם דכבוד שמים דוקא, וכן הגאון חיד"א ז"ל בדרכי יוסף א"ח סי' ע"ב כתב, טעמא דהואיל לא סמך עליו ראב"י, דבאמת רב המרחק ביניהם, ולא הביאו אלא משום זכר לדבר, ועיקר טעמו משום כבוד שמים, והשיג שם על מהר"א מלובלין ביד אליהו סי' ס"ה, שהביא שם ראייה מן ראב"י ע"פ הטעם של הואיל, דחשבו עיקר, ואינו כן :

והנה אגף עבדא בתשובה אחרת בהלכות שבת כתבתי בס"ד, דאין ראייה לדין הפת מטעמא דהואיל, דיש לחלק דהתם שני האיסורים דלרעת והקרי הס נלמדים יחד וכשמכניס ידו באים וחלים בבת אחת, ולהכי שפיר טובל לומר הואיל ואשתרי ללרעתו ואשתרי לקרוי, אבל גבי פת זמן שאוכל בו הבליעה לחוד, וזמן שחל בו שארית הככר בגמר הסעודה לחוד, וכל כהא מנ"ל דאמרינן הואיל ואשתרי מוזמן לזמן :

ועוד כתבתי לחלק ביניהם, דהתם אם תאסור לו להכניס ידו מחמת קרוי, יתבטל היתר כניסתו שהותר משום לרעתו, ולכן אמרינן הואיל ואשתרי להא אשתרי להא, ויכניס ידו, משא"כ גבי פת לא תליא הא בהא, דאפשר דתתיר לו לבצוע דוקא, ולא יאכל הנשאר בתוך סעודתו :

והנה בתשובתי הנו' כתבתי, דהן אמת דאין לקיים האי טעמא דהואיל בדין הפת הנו', מוכח איתא הראיה שהזכיר המרדכי מגמרא דיבמות דהותר ללרעתו הותר לקרוי, וכן נמי דאין לדמות זה להא דאמרינן בסוכה דף ז' גבי שטים כהלכתא, דמגו דהוי דופן לסוכה הוי דופן לשבת, משום דבזה יש לחלק בהני חילוקים הנו' שכתבתי, מ"מ נראה שיש לקיים ולחזק האי טעמא דהואיל ואשתרי וכו' בדין זה של הפת, מהא דאמרינן בגמרא דבילה דף י"ט ע"ב, ומי אית לרבא הואיל, והתנן החושש בשינוי לא יגמע בהן את החומץ וכו', ורבא אפילו חימא מגמע ובלע ול"ק כאן קודם טיבול כאן לאחר טיבול, ואם איתא נימא הואיל וקודם טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי, ומשני הדר ביה רבא מההיא ע"ש. נמלא מסקנא דמילתא, דאמרינן הואיל וקודם טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי, וא"כ ה"ה בדין הפת אמרינן הואיל והותר לבצוע הותר לאכול השאר ג"כ בגמר סעודתו, והכא לא שייכי איתא החילוקים הנו' שכתבתי לעיל :

ועוד כתבתי בס"ד בתשובה הנו', שיש ללמוד לדין הפת מסברת רבינו חס ודעמיה במנחות דף מ' ע"ב, דס"ל בלית שיש בו כלאים הואיל והותר במקום מלואה הותר גם בלילה שאינו זמן לילית, גם הואיל והותר לאנשים הותר גם לנשים, וכן הואיל והותר לבטלו הותר גם לשואל ע"ש, וה"ה הכא גבי פת אמרינן הואיל, והכא לא שייכי הנך חילוקים. מיהו בזה אמרתי לחלק בס"ד באופן אחר, דלא דמי הא להא, דהתם גוף הטלית הזה שאתה רוצה להתירו בלילה, הוא עלמו הותר ביום, וכן הטלית שאתה רוצה להתירו לנשים ולשואל, הוא עלמו מותר באנשים ובבעלים, משא"כ בדין הפת, זה החלק של הככר הנשאר אחר הבליעה אין זה החלק של הבליעה, דחלק הבליעה נאכל כבר, ורק זה היה דבק בו: **ונראה** עתה לחדש דבר בזה בס"ד, דלכאורה קשה על דין הפת בהאי טעמא דהואיל, ממ"ש

הרמב"ם ז"ל בהלכות שבת פרק י"ז הלכה ל"ד, יבשו המים בשבת אסור לטלטל בין הפסין, שלא נחשבו מחילה לטלטל מתוכן אלא משום המים. ודין זה עיקרו פלוגתא בין תלמוד בבלי ובין הירושלמי, וס"ל לתלמוד ירושלמי דמותר, משום דאמרינן הואיל והותר למקלת שהיו בו מים הותר לכולו, אך בתלמוד בבלי פליגי וס"ל לא אמרינן הואיל והותרה הותרה, והרמב"ם פסק כתלמוד בבלי, ולפ"ו קשה איך נתייר גבי פת משום הואיל :

וראיתי להרב נחפה בכסף א"ח סי' ג', שהביא מ"ש בגמרא דעירובין דף ל"ג, אומר כותל שבין שתי חדרות שנפל, רב אמר אין מטלטלין בו אלא ארבע אמות ושמואל אמר זה מטלטל עד עיקר המחילה וזה מטלטל עד עיקר המחילה, ומייתי עוד גמרא דקדושין דף כ"א, כהן מהו ביפ"ת, רב אמר מותר, ושמואל אמר אסור, בביאה ראשונה כ"ע לא פליגי, כי פליגי בביאה שניה, רב אמר מותר הואיל ואשתרי אשתרי, ושמואל אמר אסור דהו"ל גיורת וגיורת לכהן לא חזיא. והרב המחבר ז"ל רמי דרב אדרב ודשמואל אשמואל, ומתוך הקושיא משמואל אשמואל דס"ל לשמואל שאני שבת שהיא גורמת, כמ"ש בעירובין דף ע"ו, וכיון שהותר בכניסת שבת הותר לכל השבת דהכל תלוי בכניסת שבת. ומתוך לקושיא מדרב אדרב, דלא קאמר רב הואיל ואשתרי אלא כי התם ביפ"ת דלא אשתרי מביאה ראשונה לשניה בגוף האשה, אכן בשתי חדרות דאיכא שינוי, דקודם היתה מחילה מפסקת והשתא נפלה, בכה"ג לא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי, ע"ש :

והנה תירוק הרב ז"ל יבא לנכון גם לקושיא דידן, דהקשינו בדין הפת על טעם של הואיל מדין יבשו המים בשבת הנו', דגם בזה י"ל הכא שאני משום דאיכא שינוי דקודם היה מים ועתה אין מים, משא"כ גבי פת לא אשתרי כלל. ושו"ר להגאון חיד"א ז"ל בדרכי יוסף א"ח סי' ע"ב, שסמך שתי ידים על טעם זה, ד"ל גבי שבת שאני, משום דהכל תלוי בכניסת שבת, ותיירך בזה כמה מקומות שהביא שם, וכנז' שם באורך יע"ש :

והזיתיה עוד לגאון הוא הרב חיד"א ז"ל במחבר"ס סי' שע"ד, שתיירך קושיית הרב נחפה בכסף הנו'ל בענין אחר, וגם תירולו שייך לתרוליה ביה קושיא דידן הנו', דאיהו מפרק לקושיא דרב אדרב משום דאיסור גיורת אשתרי ביפ"ת בביאה ראשונה, ולהכי אמרינן נמשך היתר של איסור גם בביאה שניה הואיל ואשתרי כבר, משא"כ גבי שתי חלירות שנפל הכותל עד האירגא לא הותר שום איסור, והשתא הוא דאיכא איסורא, ולכן לא אמרי הואיל, מאחר דבאמת דלא אשתרי מיד, דלא הוה איסורא מקמי הכי ע"ש. ותיירך זה ג"כ יבא נכון לקושיא דידן, שהקשינו על דין הואיל גבי פת מדין יבשו המים. ולך נא ראה להרב נחפה בכסף בס"ד ג' הנו' שהביא לענין נדון דידים, הערה ממשנה דסוף חגיגה, הפותח חביתו ע"ג הרגל רי"א יגמור, והכ"א לא יגמור, וכן הביא נמי ממשנה דתרומות פ"ח, האשה שהיתה אוכלת בתרומה וכן עבד וכו' רא"א יבלע רי"א יפלוט וכן משנה דהיה אוכל באשכול ונכנס מגיגה לחצר וכו' יע"ש. ומכל הנך י"ל על האי טעמא דהואיל בדין הפת הנו', אך כמו איתא ה"ה שייב הרב שם למקומות הנו' בדין דידים, כן נמי יש ליישב בדין הפת, ואין לורך להאריך לבאר זה, דהכל עולה בסגנון אחד :

והנה לכאורה עלה בדעתי להקשות בדין הפת הנו' בטעם זה של הואיל, ממ"ש בגמרא דפסחים דף ל"ה ע"ב, גבי דחקו טמאי מתים ונכנסו להיכל בפסח הבא בטומאה, דלא אמרינן הואיל ואשתרי עזרה אשתרי נמי קומאת היכל ע"ש, והכא בדין הפת, איך אמרינן הואיל

כשר, היינו שלם, אי נמי דכל דנשבר קודם שבת, ויש שהם לעשות אחר, מיקרי תחילת עירוב, ע"כ. והרב ב"ר יוסף פסק בהדיא דכשר חף לשאר שבתות. ומ"ס כל שהוא שלם הוא דוחק בעיני, לכן נ"ל כמחרי"ל, סיון דבשעת הגמח היה שלם, הו לא גזרינן שמא יחזור הדבר לקלקול עכ"ל מג"א :

ורבאורה י"ל בין למר ובין למר, אמאי לא חשבין לשאר שבתות התחלת עירוב, וכמו דאמרינן גבי כלאים, אחר שנתמעט הגבול דאסיר לכתחילה לזרוע גרעינים אחרים ח"ע"ג דקיימי הראשונים, דהורעה זו חשבין לה התחלה, וגם הכא נימא ח"ע"ג דעבר שבת הראשון בהיות קודם שנתמעט, מ"מ שבת שניה אשר בא אחר שנתמעט, הו"ל התחלת עירוב, ואסור לסמוך על אותו המועט לכתחילה. ונ"ל בס"ד הכא שאני, כי מתחילה לא עשו העירוב לשבת אחר, אלא עשו אותו לכל שבתות הבאים, וכיון דהזמן ממילא אחי ולא על ידי מעשה אדם, להכי לא חשבין לשבתות הבאים אחר שנתמעט התחלת עירוב, משא"כ גבי כלאים, מה שזרע מחדש הוא מעשה מחדש הבא על ידי אדם לאחר שנתמעט, ולא היה למעשה זו שמך מניחות קודם שנתמעט הגבול :

ברם הא קשיא לך, בהא שהביא הרב ח"א ז"ל מתוספת הרמב"ן ז"ל ס' ר"ב ו"ל וניהו כשנתוספו דורות אחר שנתקלקל לריבין לערב מחדש, דלדיריהו הוי התחלה עירוב ע"ס. והנה לפי דברי סירוסלמי גמ' דפשיטא ליה דאם עבר זרע מחדש אחר שנתמעט הגבול, אם עדיין הורעו הראשונים שזרעו קודם שנתמעט קיימים, אמרינן כיון שאלו מותרים גם אלו שזרעו אחר שנתמעט מותרין, וא"כ הכא נמי גבי עירוב, אם ניתוספו דירין נאמר דמהני להו זה המועט הנשאר, כי כיון שהוא מותר לבני אדם שהיו קודם שנתמעט, יתיר גם לבני אדם שנתוספו אח"כ :

ונראה לתרץ בס"ד, דגבי כלאים שאני, דאם נתיר רק את הישנים ונאסור את החדשים, איתא מילתא דרבנן לידי חוכא ואטלולא, כיון דכולה זרעים חדשים גם ישנים, וזרעים בערוגה אחת, איך תתיר את אלו ותאסור את אלו, לכן אמרינן כיון דאלו מותרין גם אלו מותרין, משא"כ גבי עירוב, אם נוספו הדירין, ואמרינן להו דלא מהני להו עירוב, מפני שהם נוספו מחדש, ורק לאוחס שהיו בזמן הגמח העירוב מהני, לא איתא מילתא לידי חוכא, כי יאמרו מתחלה לא עשו העירוב אלא רק על הגמלאים ולא על הנוספים, ולהכי לא מהני להו, ובשו עירוב מחדש. ועיין להגאון תבואת שור בקונטרס בבור שור דף רס"א במסכת חולין, מ"ס מהגמרא דעירובין דף מ"ו ודף ס"ח, העעס דלין מבטלין וחזרין ומבטלין יע"ס :

ועוד נ"ל בס"ד, לעולם טעם זה כדאי הוא להתיר בעצורו, ולכן אין אוסרין דביעבד הורעים שזרעו בעוד הראשנים קיימים, משא"כ גבי עירוב אם נתוספו דירין, כיון דאפשר לעשות עירוב מחדש לנוספים ותקנה זו היא בנקל, לכן מלכין עירוב מחדש, ולא נתיר מכת טעם זה. והשו"ת יאור עיניו באיר תורתו אכ"ר :

שאלה ח.

שאלה. מ"י שיש לו מכה בידו אחת שכל אלבעותיו וכף ידו נפוחים, ויש עליהם רטיה, והיא כרוכה בחתיכת בגד כולה, שא"א להניח מים אפילו על מקלקה, והרי הוא אוכל בידו השנית דוקא, ושאל השואל

איך יעשה בצרכה של נטילת ידים, מאחר דאינו נוטל אלא רק אחת דוקא, אם יברך על נטילת ידים, או יברך על נטילת יד, דכיון דנטל רק יד אחת איך יאמר ידים דמחוי שקרא. יורינו המורה לדקדק ושכמ"ה :

תשובה. לכאורה י"ל מצרכה להדליק נר חנוכה ח"ע"ג דמדליק כמה נירות, אך זה אינו

דבאמת התם עיקר החיוב הוא נר אחד, והשאר הוא מן המהדרין, ולהכי תקנו הצרכה בלשון יחיד, נר חנוכה :

איברא מלינו בש"ע יו"ד ס' ק"ך פסק מרן ז"ל בס"ג, יברך על טבילת כלי, ואם הם שנים

או יותר יברך על טבילת כלים, וכתב הפר"ח ז"ל ס"ק י"א, דביעבד אם בירך על כלים רבים על טבילת כלי, ועל כלי אחד על טבילת כלים, ילא דאכלים דעלמא

קאי. ויש מן האחרונים שהעתיקו דברי הפר"ח גמ', אך הרב הכנה"ג ז"ל הגה"י אות ח' כתב, מ"ס הטור ומרן

כן לאו לבייבובא, אלא עינה טובה קמ"ל, אי נמי לא בא לומר על כלי אחד לא יברך טבילת כלים, אלא בא לומר

אם מטביל כלים הרבה, לא יאמר על טבילת כלי עכ"ד :

איך שיהיה לסברת הכנה"ג יכול לברך בג"ד על נטילת יד, ולסברת הפר"ח לריך לברך על נטילת יד

ולא יברך נטילת ידים כיון דנטל ידו אחת דוקא, דמאי שנא מרין טבילת כלים גמ', כן נראה לכאורה :

מיהו אחר הישוב נ"ל בס"ד דיש לחלק ביניהם, ד"ל התם עיקר התקנה של הטבילה היתה על כל כלי

וכלי, דאינו מוכרח להטביל שנים ושלושה ביחד, ולכן המטביל כלי אחד יברך על טבילת כלי, אבל גבי נטילה

מוכרח לומר דהתקנה של הנטילה היתה על שתי הידים, דאינו רשאי ליעול ידו אחת דוקא, ורק זה איתא הוא

שאינו יכול ליעול אלא אחת, ולכן לריך לברך על נטילת ידים גם אם נוטל יד אחת, שכן היתה התקנה של

הצרכה מעיקרא לברך על נטילת ידים, כי הם תקנו הנטילה לשתי ידים בהכרח, וכיון דכך היתה התקנה של

הנטילה על שתי ידים, אם נוטל רק יד אחת ואומר ידים לא מחוי שקרא, ואדרבא אם יברך נטילת יד ראוי

לגזור, דמשנה מטבע חכמים הוא. וגדולה מזה מלינו להרא"ש ז"ל, שהביאו מרן בס"י ס' ד', והב"ח בס"י

ק"ט, שכתב דראוי היה לברך בשחרית על נקיות ידים, אלא כיון שתקנו לברך ענט"י באכילה, לפי שדרך ליעול

מן הכלי ששמו נטלא בלשון התלמוד, לכך תקנו נמי לברך ענט"י ע"ס. נמלא כפי שלא לשנוה מטבע הצרכה,

תקנו לומר מטבע זה גם בנטילה דשחרית, וכ"כ הלבוש שתקנו כך כפי שלא לשנית הצרכה, ולפ"ו גם בג"ד לאו

כל כמנייה לשנוה הצרכה שטבעו חז"ל, לברך על נטילת ידים לשון רבים :

ופשוט הוא דחששא זו דחש השואל מוסד דמחוי שקרא אם יברך ידים על יד אחת ניתא

דודאי הצרכה קאי על עיקר התקנה והמליה שתיקנו חז"ל, ולא קאי על מה שהוא עושה עתה, דהא איתא

בש"ע ס' ק"ט שישף ד', המטביל ידיו אינו מברך על טבילת ידים אלא על נטילת ידים, וכתב מרן בס"י

דהמדרכי והסמ"ג כתבו, המטביל מברך על טבילת ידים או על שטיפת ידים, דאין לברך על נטילת ידים אלא

כשנוטל מן הכלי, דידוע שתקנו לשון נטילה על שם הכלי שנקרא חנטל. אך הרשב"א כתב ששמע מפי רבינו הרב

ז"ל, דגם המטביל ידיו אינו מברך אלא על נטילת ידים, דהיכן לטו על הטבילה, אבל על נטילת ידים לטו, ויש

בכלל מאתים מנה, שמחמת חיוב הנטילה שלטו אכתו מטבילין עכשו את הידים, וכ"כ בשם הגאונים ותלמודי

ר"י ז"ל, וכנה"ג בס"י, ועיין בשיירי כנה"ג ואלוהי רבא. נמלא לפ"ד הראש"א דק"ל. כותיה בזה, הצרכה קאי על עיקר

ידו אחת בטבילה וידו אחת בנטילה שאני משום דבזה און
 כאן יד טמאה אבל אם תשאר יד אחת בטומאה ורק יטול
 אחת ויאכל בה לא תקנו חז"ל נטילה בכה"ג, לכן ס"ל
 למרן בפת הבאה בכסנין כיון דאמרו בירושלמי שאין ליטול
 בה שתי ידיו, על כן גם יד אחת לא יטול, משום דכל דבר
 שארץ נטילה בחיוב לא תיקנו חז"ל נטילה ליד אחת, אם
 תשאר השנית בטומאה, ולכן בכסנין שבא ליטול בחיוב
 אין לו ליטול יד אחת ותשאר השנית בטומאה, ולשנים נמי
 אינו יכול ליטול משום טעם הירושלמי :

ורפ"ז חוזר ונישור הספק שלנו בנ"ד, דלא יברך ענט"י
 בנטילת ידו אחת ויד השנית כרוכה במפה, דהיינו
 דמוותר לעשות כן, אבל איך יברך אקב"ו ענט"י, ובהאי
 גוונא לא תיקנו חז"ל נטילה ליד אחת, אלא יטול בלא
 ברכה, ויאכל בנטילה זו משום דאנוס הוא :

מיהו אע"ג דספק זה לא נתברר אללי עדיין היטב,
 דעתי נוטה שיברך, וכיון דספק זה לא ראיתי
 בשום ספר חושש אני למנוע הברכה מן השואל, אע"ג
 דק"ל ספק ברכות להקל משום כי בברכה הקבועה על
 המזוה, מנינו דקפדי רבנן למעבד המזוה בלא ברכה,
 ועיין להגאון תבואת שור ז"ל בסו"י ט"ס ס"ק י"ז שכתב,
 מוטב להכניס עלמנו בספק גרם ברכה שאינה לריכה,
 מליכנס בספק שימנע מלברך על עשיית המזוה, ע"ש,
 על כן יש להורות לשואל שיברך ענט"י בכה"ג, וכמ"ס
 לעיל. והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו אבי"ר :

שאלה ט.

שאלה. חדר שיש בו ספרי הקודש בכתיבת יד ובדפוס,
 ואיש ואשתו ישנים שם, והיתה מחילה של
 סדין מפסקת בין הספרים ובין המטה, וקם האיש לשמש
 ומטו והיה נר ג"כ דולק אלל הספרים, ואחר שהתחיל
 לשמש ניתק החבל ונפלה המחילה, אך עדיין לא הזריע כי
 היה דרכו להתעכב הרבה עד שזריע, ושאל השואל אם
 חייב לפרוש מאשתו באבר חי כדי שיקום ויחזור המחילה,
 או"ד כיון דהתחיל גומר ביאתו בעוד המחילה נופלת,
 וכן נסתפק השואל בדבר כיוצא בזה, שדרכו בימי הקור
 אינו יולא בלילה חוץ לחדר לבית הכסא, וג"כ המחילה
 מפסקתו והוא דרכו להתעכב הרבה בעשיית לרכיו שיוולא
 מעט מעט, וכאשר התחיל לעשות לרכיו קודם שגמר
 נפלה המחילה, אם צריך לקום להחזירה ויחזור ליטב על
 הכלי, או"ד כיון שהתחיל בהיתר יגמור. יודיענו הדין ושכמ"ה :

תשובה. מנינו להגאון שבות יעקב ח"א סי' ז'
 שנשאל בדבר הדומה לענין זה, באחד
 שעמד להתפלל והתחיל להתפלל או לקרות שמוע, ואתרע
 ביה מילתא שמת עליו מהו בפתע פתאום ונעשה אונן,
 אם יגמור תפלתו או יפסוק, כדין אונן שפטור מן התפלה,
 ואע"פ שרואה להחמיר אינו רשאי כמבואר סי' ע"א ובי"ד
 סי' שמ"א. והשיב, כיון דאונן לא יתפלל הוא מדרבנן,
 הדין הוא דיגמור תפלתו כיון שהתחיל בשעת החיוב ע"ש :
גם ראיתי להגאון חיד"א ז"ל בברכי יוסף ח"א סי' ע"א,
 שהביא ספק זה של אונן, ובתחלה הביא ראיות שלא
 יגמור, ושוב דחה כל אותם ראיות, ודחה ראיות של שבות
 יעקב, וגם הביא ספק הגאון מהר"א מלובלין ביד אליהו,
 אם אכלה הגדה והלכה, ובא בעלה ואכל, וקודם שגמר חזרה
 ובאה אשתו שהביא מהר"א ראיה דמוותר לו לגמור מהא
 דסי' קס"ח בא"ב ובי"ד סי' קי"ב, ודחה גם ראיה זו ונשאר
 אללו דין האונן הנז' בספק, והלדדין שכתב בסוף דבריו
 לא שייכי בשאלה דידן, הן במשמע הן בעושה לרכיו. והשתא
 לפי סברת שבות יעקב ויד אליהו גם בנ"ד גומר, כיון

דהתחיל בהיתר, ולסברת הגאון חיד"א ז"ל עדיין הדבר
 בספק. וראיתי להרב מכתם לדוד פארוו בסו"י נ"ב, שאלה
 בענין האונן ששמע בתוך בהמ"ו אם גומר או לאו, וכן אם
 היה אוכל בשר אם גומר או לאו, והאריכו בדבר זה תרי
 זוגי דרבנן, והרב המחבר השיב ג"כ בזה מדליה, ומכל מה
 שכתב שם אין הוכחה לכידון שאלה דידן, כאשר יראה
 הראיה :

ברם אגא עבדא בתשובה אחרת הבאתי בס"ד ראיה
 לכידון שבות יעקב ז"ל ולגידון יד אליהו ז"ל הנז',
 מן הירושלמי דמגילה פ"ד הלכה ד', אין פורסין את שמת
 פחות מעשרה, התחילו בעשרה והלכו להן מקלתם גומר. אין
 עוברין לפני התיבה פחות מעשרה, התחילו בעשרה והלכו
 מקלתם גומר. אין נושאין כפיהן פחות מעשרה, התחילו בעשרה
 וילאו מקלתם גומר. אין קורין בתורה פחות מעשרה וכו'.
 אין מפטירין בנביא פחות מעשרה, התחילו בעשרה וילאו
 מקלתם גומר. וכל הלכות אלו פסוקים להלכה בהר"ק
 והרמב"ם והרא"ש ואין חולק, ומה הוכחתי לכידון שבות
 יעקב גבי אונן, ולגידון יד אליהו גבי גדה דגומר כיון
 דהתחיל בהיתר, וכאשר הארכת בתשובה בס"ד, ולכן ה"ה
 לכידון שאלה במשמע מטתו דגומר, ומה גם דאיכא בזה
 טעמא אחרונה דיש לחוש לפרוש באבר חי ולחזור, פן אחר
 פרישתו באבר חי יאל קלקול שיאל שז"ל, אע"פ שהשואל
 אומר דטבעו קשה ביציאת הרע, עכ"ז מי יודע לשער
 המקריים, אך בעושה לרכיו, אם יוכל לקום בנקל להחזיר
 המחילה ולחזור ליטב על הכלי הגה מה טוב, ואם קשה לו
 דבר זה מחמת חיזה סיבות, גם זה יגמור :

ודע כי אפילו לסברת הגאון חכם לבי סי' מ"ה, דפליג
 על הרב שבות יעקב בענין הנזרות של חנוכה, דס"ל
 לא מקרי התחלה אלא הכנה, ודאי יודה בנ"ד דהוי התחלה,
 ועל כן איכא להוכיח שפיר בנ"ד מאותם הלכות של
 הירושלמי, כיון דהתחיל בהיתר גומר. מיהו אין להוכיח
 לנ"ד מטעם הוול ואשתרי אשתרי, שכתבתי בסו"ק רב
 ברכות דף מ"ה, להוכיח מדיון זה ונגעים מדאלעריך קרא
 להתיר, וסמכנו אגמרא דמיר דף ג"ד יע"ש, וכן מדיון
 פת של גויס דסי' קס"ח שפסע מנייה הגאון יד אליהו
 לגדון הגדה, יען דנ"ד צעת שהיתה המחילה לא הוה
 איסורא כלל, כדי שנאמר הוול ואשתרי אשתרי ולכן אין
 הוכחה לנ"ד אלא רק מאותם הלכות של הירושלמי, דטעמא
 דידהון משום דהתחיל בהיתר :

ואגב אורחאי אמוינא, שראיתי בספר שנות חיים למהרש"ק
 ז"ל, שכתב אם מוכסין כל גופם האיש והאשה
 בשעת תשמיש, אין לרדף מחילה או כלי תוך כלי, ודבר זה
 חדשו מדעתו, ואין לסמוך עליו בזה, וראיתי להגאון פנים
 מאירות ח"א סי' ע"ד שכתב בפשיטות הפך זה ע"ש. והשי"ת
 יאיר עינינו באור תורתו, אבי"ר :

שאלה י.

שאלה. קמן בן י"ג שנה ויום אחד דלא ידעינן ביה אם
 הביא שתי שערות או לאו, אם מוליא את
 האיש או את האשה י"ח בקדוש או לאו. יורינו ושכמ"ה :
תשובה. קי"ל דגסיס חייבות בקדוש היום מן התורה
 כאנשים, אך יש אומרים אם התפללו האיש
 או האשה ערבית ילאו י"ח קדוש מן התורה, ולדעה זו זה
 שלא נבדק אם הביא שתי שערות מוליא י"ח קדוש. אך
 יש אומרים אע"פ שהתפללו ערבית לא ילאו י"ח קדוש מן
 התורה, מפני שהיה בדעתם לקדש על היין, ועיין להרב
 חוספת שנת סי' רע"א סק"ג מ"ש בזה, ע"ש, ועוד ראיתי
 להרב אשל אברהם ריש סי' רע"א, דאיכא דס"ל כל שיש
 לו

אומר כל הברכה כולה. על כן העיקר הוא כאשר כתבתי לעיל, דאם האיש או האשה יכולים ללקוט כל הנוסח הקידוש מפי זה בן י"ג מלה במלה באין מחסור, ויסתכלו ב"ין שבכוס שבדיו, חשיב זה קדוש מדאורייתא ודרבנן. והש"ת יאיר עיניו בתורתו אכ"ר :

שאלה יא.

שאלה. מנהג העולם לומר בקידוש שבת דשמירת קודם שבדי מרגן, פסוק על כן בירך ה' את יום השבת ויקדשהו, וקשיא לן והלא זה חזי פסוק, וקי"ל כל פסוקא דלא פסקיה מרע"ה לא פסקין. יורינו ושכמ"ה: **תשובה.** חזי פסוק זה נזכר בדברי רבינו ז"ל, בספר פרי עץ חיים דף פ"ט ריש פרק ז' ע"ש. וראיתי להרב חסד לאלפים בס' רפ"ט שכתב, משמע שמפקפקין בזה שהנא חזי פסוק, ולכן לריך לומר הפסוק כולו יע"ש, והרב קף החיים סי' ל"ו אות ל"ח זכר דבריו, וסיים או יאמר הפסוק כולו או לא יאמר אפילו החזי יע"ש. ואני אומר מאחר דאמירת חזי פסוק זה הוצאה בספר פרי עץ חיים שהם דברי רבינו הגדול אר"י החי זלה"ה, דרוח חלקין קדישין ביה, חזן לפקפק בהם כלום, כי מי יחוש יותר ממנו. ואע"ג דאמירת פסוק זה לא נזכרה בשער הכונות בסודר מהרש"ו ז"ל, ומלינו להגאון חיד"א ז"ל בשו"ב א"ח סי' תל"ג, בענין פטירת רשב"י זיע"א ביום ל"ג לעומר, שנזכרה בספר פרי עץ חיים ולא נזכרה בשער הכונות כתב שאין לסמוך על זה כ"כ, התם שאני, כי גם בספר פרי עץ חיים לא נזכר דבר זה בכל ספרי פע"ח, שיש דפוסים שלא נזכר בהם ד"ו, ועוד התם מלא טעם לטעון משום דבספר הכונות נחית לעשות שייכות לאותו היום עם רשב"י, ואמאי לא זכר גם גס דבר זה, והן אמת כי על זו העגנה יש פה להשיב, עכ"ו נראה דודאי יש לסמוך על ספר פע"ח באמירת חזי פסוק הנז', וכן נהוג עלמא, על כן חובה עלינו ליישב הדבר :

והנה על סדר ק"ש שעל המטה, שאומרים עד כי אתה ה' מחסי שהוא חזי פסוק, חזן להקשות כלום, יען שזה פסוק של כתובים, וליתיה לכלל זה בכתובים, וכמ"ס מג"א סי' תכ"ב סק"ח בשם הכלבו יע"ש, ברם על פסוק תפול עליהם חומתם שאומרים בברכת הלבנה עד ידמו כאבן, יש להעיר, דפסוק תורה הוא, ועל זה אפשר ליישב, דאומרים אותו דרך תחנה ובקשה, ולכן לא קפדינן בהכי, ועיין נשמת אדם כלל ה' אות ב', שנתעורר על מ"ש במוסף ר"ה ה' לצאות יגן עליהם, והוא חזי פסוק, וסירך דדרך תפלה מותר ע"ש, ועיין סה"ק רב ברכות דף ג"א, שנתעוררתי מפסוק יום השישי שאומרים קודם ויכלו בקידוש ליל שבת, וחשבתי לומר כיון דמוזכרים שתי תיבות בלבד חזן חשש, ודוגמא לזה בענין השרטוט בגיטין דף ו"א, א"ר ילחק שתיס כותבין שלש חזן כותבין, נמלא שתי תיבות חזן בהם שיעור פסוק, ולכן גם לענין זה חזן לחוש על מ"ש יום השישי, ברם על מ"ש פסוק על כן בירך ה' וכו' לריך ליישב הדבר :

ואחר החיפוש בס"ד, ראיתי להגאון חתם סופר בא"ח סי' יו"ד, שהביא מספר מוגן גבורים שזכר בו חידוש מספר יבין וזעו, דהיבא דאיכא אתגח או זקף קטון פסקין, ואין קפידה בזה ע"ש. וספר יבין וזעו מזוי אללינו, וראיתי דכן יכתוב שם בחלק ב' סי' ב' דפסוק טעמים הלכה למשה, ולכן כל היבא דאיכא אתג"ח או זקף קטון חשיב פסקיה משה ואין כאן חשש, וד"ו הוא הגהת הרל"ש שם יע"ש, ונראה טעם זה נכון וליב, ונבאר רבא אמר מילתא דמיתבא דעתא ומסתבר כוותיה: והשתא

לו יין ואינו מקדש עליו לא ילא י"ח קדוש מן התורה, ועיין במש"ו סס, ועיין אליהו רבא סי' רע"ב ס"ק י"ב מ"ש בשם הרקח ז"ל, ועל כן ג"ל דאפי' התפלל האיש והאשה ערבית חזן זה מוליח י"ח קדוש, א"כ ידעינן בצירור שהביא שתי שערות: **אמנם** אם יודעין לקדש, ואין להם חיש גדול לקדש להם כי אם זה שלא נברך, אה"ן יקדש להם זה, ואם יודעים ללקוט מפיו כל נוסח הקידוש, לומר אחריו תיבה בתיבה עמו מתחלה וע"ס יעשו כן, ועיין מג"א ושאר אחרונים. וראיתי להגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל בפסקיו סי' ז' שהביא בדף ז' דברי המג"א בדין זה, שכתב בן י"ג שנים שלא נברך אם הביא שתי שערות, שלא יוליא הנשים דחייבות מן התורה, ולכן היא תקדש לעלמה, כלומר תאמר מלה במלה עם המקדש וכו', וכ"ע"ו הגאון המחבר ז"ל וז"ל, עודני נבדך בזה, דלכאורה כיון דמברכת לעלמה לא שייך לומר דיואלה ג"כ בשמיעה דשומע כעונה, דא"כ ברכתה שפיה לבטלה, וכהתיא דסי' קל"ג, יש לומר באמת דאומרת עם המקדש נוסח האמליעית של הברכה, אבל הפתיחה והחתימה יולאת בשמיעתה, דהמעט הזה מבינה בלשון הקודש, אבל לענין הקידוש שמקדש זה בן י"ג שנים ויום א', כיון דחיישינן שמא לא הביא ב' שערות ואינו מוליא אותה, ולריכה ללאת באמירתה עמו, על כן לריך שתברך גם הפתיחה והחתימה, א"כ אם באמת הביא ב' שערות והיא רולה ללאת בשמיעתה ממנו כדי שיהא קדוש על הכוס, מה שמברכת לעלמה הוי לבטלה. ואולי יש לומר דגם בזה אומרת לעלמה רק נוסח הקידוש בלי פתיחה וחתימה, ומדאורייתא יולאת בזה דאין חיוב ברכה מדאורייתא, רק להזכיר את יום השבת, ולגבי רבנן סומכין דהביא ב' שערות ויולאת בשמיעתה, עכ"ל הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל :

קרי אלא עבדא נראה בס"ד, דכונת המג"א הוא, שתאמר מלה במלה עם המקדש מתחלה וע"ס גם הפתיחה והחתימה, והנה היא יולאה י"ח באמירתה דוקא, ולא בשמיעתה, וכן נראה שהבין דבריו הרב מחמת השקל ז"ל. ומה שפלפל הגאון ועשה מן פלפולו הכרח לדבריו, נראה לי פשוט דאין מכל זה הכרח כלל, דבאמת היא אינה לריכה לזה המקדש כלל, כיון דאומרת הברכה כולה והיין לפניו בכוס שבדיו זה המקדש, וה"ו חשיב שפיר קדשה על היין כתקנת חז"ל, דאע"ג שריך המקדש לאחו הכוס בדיו, חזן זה אלא לכתחילה, ובדיעבד אפילו שלא אחזו בדיו אלא הוא לפניו ילא י"ח קדוש על היין, וכ"כ להדיא הגאון רבינו זלמן בש"ע סי' רע"א סעיף כ"ח, ועיין תוספת שבת ס"ק ג', שגם הוא הבין שיואלה בך מנד חיוב היין, וכן ראיתי להגאון חיד"א ז"ל בדברי יוסף סי' רל"ה אות ד', בשם מהר"ו זיין ז"ל, דלכתחילה לריך לאחזו הכוס ביד, אבל בדיעבד סגי ברואהו ביד אחרים, והוא עלמא באות ה' הסכים דלכתחילה לא נכון לעשות כן, ונשתייע מתשובת חכם לבי סי' קס"ז, וש"מ דמודה הרב חיד"א ז"ל בדיעבד, היבא דאיכא הכרח שפיר דמי:

ועוד תמיהא לי בדברי הגאון רע"א ז"ל, מה שהעלה להלכה שהיא תאמר נוסח הקידוש עם הקטן בלי פתיחה וחתימה, דהנה בזה יש לפקפק חדא דלא מלינו ענין כזה שקלת הברכה יולאין בה באמירה וקלתה בשמיעה, ואדרבה מלינו בש"ע סוף סי' קל"ד הלכה פסוקה להפך, דאיתא התם אם אחד יודע חזי הברכה ואחד חזי השני, חזן ברכה אחת מתחלקת לשנים, ומקור זה בתוספות בברכות דף מ"ו, ועיין בס' הלבוש ובש"ע של ר"ז ז"ל, והרי התם קאמר הכי אפילו על ברכה שניה ושלשית שאין בהם שם ומלכות בתחילתם, ועכ"ו לא לריך למעבד הכי ללאת י"ח הברכה חליה בקריאה וחליה בשמיעה, ולכן חזן כאלו אמע הברכה תהי' בקריאה, ופתיחה וחתימה בשמיעה, דאע"ג דהמקדש

והשתא לפי הכלל הזה נתיישבו כל המקומות שזכרנו לעיל ישוב נכון, כי בתיבת השביעי יש אתגח, והרי פסקיה מרע"ה, ומן על כן בירך וכו' חשיב פסוק בפ"ע, ואין זה חלי פסוק, וכן פסוק ידמו כאבן יש אתגח בתיבת כאבן, וכן בפסוק כי אתה ה' מחסי יש אתגח, מיהו בפסוק זה לא יש קושיא בלא"ה, משום דהוי של כתובים, וכן נמי בפסוק ויברכו שם כבודך בנחמיה ע' יש אתגח בתיבת העולם, אבל בפסוק ה' לבאות יגן עליהם דמוסף ר"ה, ופסוק ה' שמעתי שמעך ירחמי שאומרים בהטבת חלום ג"כ לא יש אתגח, וזה נתרץ בתירוק נשמת אדם, או נביאים שאני:

והנה ע"פ הקדמה זו דספר יצין וזעו, נתיישבה הקושיא שהקשיתי בסה"ק רב ברכות על אמירת ויעבור בטעמים ליחוד, דהוי כקורא בתורה, ששם בתיבת ותטאה יש אתגח, וגמלא שם פסקיה מרע"ה לפסוקא, וחומר היחוד רק תיבת וקנה מן הפסוק שאלחיו, ובתיבת אחת אין חשב כלל הגז', והוא ישוב נכון. גם בזה מלאתי טעם נכון לרצנים הדרשנים בשבת הגדול, שאומרים הנושא מלות תאכל במקום קדוש בחצר אהל מועד יאכלוהו, וקשה והלא זה חלי פסוק, ובה ניחא כי קודם תיבת מלות יש אתגח, וגמלא מלות תאכל וכו' הוא פסוק בפ"ע, ולריך להשיג הדרשנים בזה בשאר דרושים בפסוק הנושא:

ודע כי נרגשתי עוד בענין אחד, והוא בסדר הלוי, שהמנהג הוא שאומרים המלווים חמשה פעמים פסוק הנה אנכי שולח מלאך לפניך, וכו' ומשיירים בו שתי תיבות של אשר הבינתי, וגמלא פוסקים בתיבת המקום, ושם לא יש אתגח, ואמרתי לתרץ בזה בתירוק נשמת אדם, דהם אומרים זה הפסוק דרך תחנה ותפלה:

מיהו נ"ל בס"ד דלא סמיכין על טעם יצין וזעו לומר חלי פסוק אלא רק בהיכא דאיכא אתגח' אבל במקום שיש זקף קטן לא פסקינן, והיינו משום דאתגח מלינו משפטו דומה ממש לסוף פסוק, וכמ"ש בס"ד בזה במקום אחר בענין נקוד המלה לנקדה פעם בסגול' ופעם בקמץ כמו **אבן אבן, גפן גפן, עבד עבד, קטן קטן**, וכיוצא בזה טובא, שאם היא בסוף פסוק ממש, וכן אם היא בטעם אתגח, יהיה נקוד שלה בקמץ' ליפוי הלשון, נמלא שיה תיבה שיש בה אתגח עם תיבה שהיא סוף פסוק ממש, דמשפט אחד להם לענין זה, משא"כ בזקף קטן ליתיה להאי כללא, דאינו שיה עמהם בזה, ולכן לא סמיכין לענין פסוק הפסוקים בהיכא דאיכא זקף קטן, ורק בהיכא דאיכא אתגח חשיבין ליה פסקיה מרע"ה, והשי"ת יאר עינינו בתורתו אבי"ר:

שאלה יב.

שאלה, אם צירר בשבת אוכל מתוך פסולת צידו, כדי לאוכלו בסעודה בין הערבים, דק"ל חייב חטאת ואח"כ נמלך ואכלו לאלתר, אם חייב חטאת או לאו. וכ"מ בספק זה גם בזה"ו היכא דצירר להניחו לסעודה בין הערבים, אם יהיה אוכלו לאלתר פטור גאמר לו שיאכלנו לאלתר, כדי להנילו מאיסור תורה:

תשובה, ספק זה נסתפק בו הרב קרית מלך רב בפ"ח מה' שבת דף למ"ד ע"ב, ועוד נסתפק שם ספק אחר אם צירר לאכול לאלתר ונמלך והניחו לסעודה בין הערבים, אם חייב חטאת, או לאו, ובספק הראשון ס"ל חייב חטאת ובספק השני ס"ל פטור, משום דאזלינן בתר מחשבתו בשעת הצירור, אך לא הביא הרב ראייה גמורה על זה, אלא רק דיוקא בעלמא דייק מלשון הרמב"ם ז"ל, ע"ש:

והנה כדי לצרר ספק הראשון חקדים לבאר תחלה דבר אחד, והוא דהטעם שהתירו חז"ל לצרור אוכל מתוך פסולת כדי לאכול לאלתר, לאו משום דהותרה מלאכת הצורר לאלתר, אלא מטעם כל שהוא צורר לאלתר דרך אכילה הוא זה, והרי הוא מתעסק באכילה, דא"ל לאכול הפסולת עם האוכל ציחד, ואין זה בכלל מלאכה, וכמפורש בלבבוב ובש"ע לרבינו זלמן, וכן תמלא דבר זה מפורש בדברי הר"ן בחידושו:

ולכאורא היה אפשר לומר בצורר להניח דחייב לא חל עליו החיוב בגמר ציררתו, אלא עד שיצבור שיעור זמן של לאלתר הגז' בפוסקים ואז יתחייב, יען כי מאחר דאם צורר לאכול לאלתר אמרינן דרך אכילה הוא זה ואינו מלאכה, לכן כל זמן שלא עבר שיעור של לאלתר לא הוצרכו מעשיו שהם דרך ציררה, דאולי אוכלם לאלתר שהוא דרך אכילה, אע"פ שבאמת מחשבתו היא כדי להניח לבין הערבים דזהו דרך ציררה, עכ"ל אין צירור למחשבתו זאת מלד מעשיו, ולכן לא יתחייב אלא עד שיצבור זמן של לאלתר, דאז הוצרכו דמחשבתו היתה באיסור:

אך באמת זה אינו, דודאי כל דמחשבתו היתה באמת באיסור, אע"פ שמעשיו סתומין אנו דנין אותו כפי מחשבתו וחייב תקף. ונראה להביא ראיה לזה בס"ד, מהא דאיתא בשבת דף ל' ע"ב, גבי הולאה בשבת, דאם הוליא כל שהוא וחשב לזריעה חייב, ואם אחר שגמר ההולאה בעקירה והנחה נמלך וחשב על אותו דבר המועט לאכילה, וזרקו לאוור וחזר והוליא, אינו חייב על הולאה השנייה, מפני שאין בו שיעור לאכילה, אבל על הולאה ראשונה חייב, אע"פ שאח"ך לא זרעו ונמלך ואכלו, ע"ש:

ועוד שולח לנו משם, שאם לא כיון בהולאתו את דבר המועט בצבור לזרעו, כי אם הוא מטלטלו ממקום למקום בסתם, ולא כיון לזרעו כלל, דאינו חייב בזה אח"כ הלניע דבר מועט זה מקודם בצבור הזרע, אז אותה המחשבה תחייבו בהולאה זו, אע"פ שלא עלתה על לבו עתה כלל, ולא עוד אלא אפילו אם שכח בעת ההולאה למה הלניעו, ועתה מוליאו סתם, ולא עלה על לבו ענין זריעה כלל, עכ"ל חייב, דאמרינן על דעת ראשונה הוא עושה. ודברים אלו מבוארים שם בגמרא, ועיין על זה בהרמב"ם פרק י"ח הלכה כ"א ועוד עיין בהלכה כ"ו, וע"ש:

הרי מפורש יולא, דכל שהוא הוליא בצונה לזרע, אע"פ שלא זרע אח"כ כלל, אלא אדרבה נמלך לאכילה וזרקו לאוור, או שאכלו אחר שטעה בהנחה תיקף ומיד, אפי"ה החיוב של ההולאה חל עליו מנח מחשבתו תקף ומיד בגמר מעשיו, ולא אמרינן יהיה חיובו תלוי עד שגמלא אך יפול דבר בזה הגרעין שהוליא, אם יזרענו או יאכלנו, אלא מתחייב בזה תקף ומיד, משום דתלינן הדבר במחשבה דוקא, ואין אגחנו לריבין לצרר מאיזה ענין שיהיה, אלא רק דנין את מעשיו ע"פ מחשבתו בלבד, דאיסורי שבת שאני משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה. וא"כ השתא ה"ה הכא בג"ד, בצורר להניח, חל עליו החיוב תקף ומיד בעת צורר, ואע"ג דמשכחת לה ציררה בהיתר ככה"ג אם אוכלו מיד, עכ"ל אכן בתר מחשבתו אזלינן, וכיון דחשב להניח נתחייב במעשיו, דהא גבי הולאה נמי היה יכול להוליא גרעין זה בלתי איסור תורה, אם היה מחשב עליו בהולאתו לאכילה, ועכ"ל אמרינן כל שחשב לזריעה מחייבין אותו, והא נמי דכוחתה. והשתא בזה נפשט הספק הראשון הגז', דאם צירר כדי להניח ונמלך ואכלו לאלתר חייב, דאזלינן בתר מחשבתו, וכמו הך דהולאה:

ודע דהא דאיתא בזמנות דף ס"ד, בנתכוון להעלות דגים והעלה דגים ותינוק, דק"ל כרבא דפטור אע"פ שלא שמע שטבע תינוק, משום דס"ל אזלינן בתר מעשיו, התם שאני, דגוף המעשה נעשית באופן ההיתר לפנינו, שבאמת ילך

ספק, דשמוח אח"כ נמלך ויאכלנו לאלתר, וכן נמי בדיון הולאה הגו' אם הוליא כל שהוא וחשב לזריעה דחייב, איך אפשר לבא לידי חיוב, והא הו"ל התראה ספק, דשמוח יהיה נמלך אח"כ ויזרקנו לאור או יאכלנו תקף דפטור, אלא ודאי דאין לו תקנה של פיטור בהכי, ולכן לא הו"ל התראה ספק:

מיהו ראינו בס"ד שאין זו הוכחה, דהא כתבו התוס' ז"ל בשבת דף ד' גבי מדביק פת בתנור, וא"ת היכי אתי לידי חיוב סקילה והא התראה ספק היא זו, דבשעת שהדביק פת בתנור שמה היה בדעתו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה, ותיירלו כיון שהדביק תוך כדי דיבור של התראה, ובדאי תאפה אם לא ירדנה, לזו התראה ספק היא, ולא הוי התראה ספק אלא כשהיה דשבעה שלא אוכל כבר זו, אם אוכל זו, ואכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה, דבשמתרין זו בשעת אכילת איסור עדיין מחוסר מעשה אכילה של תנאי קודם שיתחייב מלקות, אבל הכא כשמדביק פת בתנור, אין האפיה מחוסרת מעשה, עכ"ל. והשתא ה"ה בג"ד, כיון שבשעה שבורר לבין הערבים לא תהיה מעשה שלו בהיתר אלא אוכל לאלתר, לא חשיב התראה ספק, כיון דהוא מחוסר מעשה דאכילה לאלתר, וכן במויא כל שהוא לזריעה כיון דלא מפטור בהולאה זו אלא"כ יזרקנו לאור או יאכלנו, ה"ז מחוסר מעשה ותועיל ההתראה:

והנה מענין לענין נולד לנו חקירה אחת בס"ד בדיון הצורך שלא מכרה בשללה, דאיך יתרו בזה הצורך לבין הערבים ודילמא הוא צורך לאכול לאלתר, ואם נאמר כגון שאומר בפיו שהוא צורך להניח לבין הערבים, דילמא משקר הוא, וידוע נמי דאין אדם משים עצמו רשע בהודאת פיו, ואחר החיפוש מלאתי חקירה כזאת בחק"ל ח"ה סי' ס' דף ק"ו, בדיון הקושר קשר, אשר לדעת הט"ז הדבר תלוי בדעתו, שאם דעתו לקיימו שבת או חודש פטור ואם לעולם חייב, דאיך יתרו בו כיון דהחיוב תלוי בדעתו, ואם אומר שבדעתו לעולם דילמא משקר, והניח בג"ע. נמלא חקירה זו שחקר הרב לדעת הט"ז בדיון הקשר, היא עלמה חקירה דיון הגו', ותירוק התוספות ז"ל שתירלו על ענין ההתראה במדביק פת לתנור, שכתבו משום דחזינן ליה דמדביק הפת והרי נאפה ממילא ובדאי שתאפה, אמרינן בודאי שלא היה בדעתו לרדות קודם אפיה ע"ש, הנה אומדנא כזו ליבא בג"ד, דמאי אומדנא רבה איכא בהיבא דבורר ביד, דאמרינן בודאי דעתו להניחו לבין הערבים, והא רבים צוררין כדי לאכול לאלתר, וכן בענין הקשר ליבא אומדנא שדעתו לקשר לעולם, וא"כ איך יתרו בו. ונ"ל בס"ד דאפשר דגם בצורך משכחת לה דאיכא אומדנא רבא כהאי אומדנא שכתבו התוספות במדביק הפת, והוא כגון שהוא צורך אוכל שאינו נאכל אפילו ע"י הדחק בלא שרייה במים משך שלש וארבע שעות וא"כ זה אומדנא רבא דאינו צורך לאלתר, דכל דהוי אחר שעה אין זה לאלתר כנז' בפוסקים ז"ל. ואין לומר שמה דעתו לאכול לאלתר ע"י ציטול שיבשלו על ידי גוי, זו רחוקה מן השכל, ולא עדיפא הך אומדנא שעשו התוספות במדביק הפת מהאי אומדנא של מציאות זו. או נ"ל דחיירי כגון שהוא צורך מאכל שהוא של ראובן, שאסרו ראובן בהנאה על עצמו ועל כל העולם עד שתיגע שעה שביעית באותו שבת, וזה צורך בשחרית, דודאי הוא צורך להניח, כיון דא"א לאכול ממנו לאלתר דאיסור בהנאה, ואפילו אם ירעה למעבד איסורא ולאכלו לאלתר, לא ירעה ראובן בעל המאכל ליתן לו. אי נמי חיירי שראובן אמר לשמעון בערב' שבת קודם חשיכה, שיצורר לו מאכל פ' ללורך סעודת מנחת שבת, שיש לו אורחים באותה סעודה, ושמעון נתרשל

יבא תימוק עם הדגים ולא עלו דגים לבדם, משא"כ גבי הולאה וגבי ברירה, אין במעשה ניכר היתר, אלא היא מעשה איסור שגשגית במחשבה של איסור, ומה שנמלך אח"כ לאכילה זה היה אחר שגמר המעשה כולה במחשבה של איסור, וה"ז פנים חדשות, ואין תיקון זה יועיל אחר שכבר נגמר הקלקול, ולכן תראה גבי הולאה שאם חשב לאכילה בין עקירה להנחה ה"ז פטור, וכמ"ש הרמב"ם בהלכה כ"ו, וכן נמי בזה דהדביק פת בתנור, שמורין לו לרדות קודם שיאפה, כמ"ש בסו' רנ"ד, חע"ג דכונתו היתה באיסור והוא הלך ובאו אחרים והסירו הפת קודם שיאפה, הרי זה נזיל מחיוב סקילה, מפני שעדיין לא נגמרה מעשה האיסור, כי לא נאפה הפת וזה פשוט:

והנה בזה יש לתרץ קושיא חזקה, והוא דהבורר כדי להניח איך יתחייב בזה, והלא בצופה מיו"ט לחול קי"ל כרבה דאית ליה הוילי ופטור, ובמ"ש בגמרא דפסחים דף מ"ז, ומבואר שם בהר"ן ובהר"ז ז"ל דמשום הוילי פקע איסור דאורייתא לגמרי וליכא אלא איסור דרבנן ע"ש, וא"כ השתא צורך כדי להניח אמאי חייב, והלא איכא למימר הוילי וחזי ליה לאכול לאלתר. וכן יש להקשות קושיא זו בדיון ההולאה שהוליא כל שהוא שחשב לזריעה דחייב, ואמאי חייב, והלא י"ל הוילי ונמלך לחשוב עליו לאכילה. וראיתי בתוספות בפסחים שם בד"ה רבה, שהקשו וא"ת אי אמרינן הוילי א"כ בטלת כל מלאכת שבת, הוילי וראוי לחולה שיש בו סכנה, ותיירלו כיון דלא שכיח לא אמרינן הוילי ע"ש, וקושיא דלנו מקשים כאן ח"א לתרולי בהכי, דבאמת הצורך להניח לבין הערבים שכיח ושכיח שיהיה נמלך לאכול לאלתר, וכן המויליא לזרע שכיח שיהיה נמלך לאכול, וא"כ קשה אמאי חייב. וכפי האמור אין כאן קושיא כלל, משום דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, ואיסור המעשה נגמר על ידי המחשבה, ולכן כל מעשה מעשה במחשבת איסור, חע"פ שיהיה יכול לעשות אותה מעשה עלמה במחשבת היתר, עכ"ז כיון שגמר המעשה במחשבה של איסור נחייב, ואין לו תקנה, כי בגמר המעשה נגמר החיוב שלו, משא"כ ביו"ט לית לן האי כללא דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ולהכי חע"פ שבישל בצונה להניח לחול, אמרינן הוילי ואפשר שתהיה מלאכה זו בהיתר, שיבואו אורחים ויאכלו התבשיל ביו"ט בו ציוס, הרי זה לא נשלים חיוב שלו בגמר מלאכה של הבישול, וגם אין למעשה הבישול קשר עם מחשבתו כמו מלאכות שבת שהמעשה תלוי במחשבה. והא דלא תרנו התוספות לקושיא דידהו דא"כ בטלת כל מלאכת שבת מטעם זה, אה"ן הו יבוליס לתרין, ורק הם כתבו תירוץ דלא שכיחא, ללמדנו דאין אומרים הוילי אלא במילתא דשכיחא:

ועוד נ"ל בס"ד להביא ראיה לג"ד, מגמרא דמנחות דף ס"ד ע"א, שחטו שתי חטאות של ליבור ואינו לריך אלא אחת, אמר רבא ותיימא רבי אמאי חייב על השניה ופטור על הראשונה, ואפילו נתכפר לו בשניה, ועיין רש"י ומ"ש בתוספות בד"ה ואפילו נתכפר וכו', ועיין לאן קדשים בביאור דברייהם יע"ש. הרי מוכח מהכא, כל שגמר המעשה במחשבת איסור, אין לו תקנה עוד לפטרו, דהא הכא אחר שנשפך דם הראשונה, נמלא הולכה לו שחיטת השניה לבו ציוס, ועכ"ז חייב על שחיטתה מפני שגמר השחיטה במחשבת איסור קודם שנשפך הדם על הראשונה, וא"כ ה"ה נמי הכא בג"ד, כיון שצבר במחשבת איסור שחשב להניח לבין הערבים ונשלמה מלאכתו במחשבה זו, אפילו שנמלך אח"כ ורעה לאכול לאלתר לא מפטר בהכי, יען שכבר נחייב תקף בגמר מעשיו קודם שנמלך:

וחשבת עוד להוכיח לספק זה שאין לו תקנה אם חושב אח"כ לאכול לאלתר, דאם תועיל תקנה זו לפטרו איך אפשר שיבא הצורך לידי חיוב סקילה, והלא לריך להתרות בו תחלה, ואם יתרו בו הו"ל התראה

נתרש ולא בירר קודם חשיכה, ובה לברור אחר חשיכה, שבודאי אינו בורר לאכול לאלתר, דאין זה שלו אלא של ראונו, שרואה אותו בשביל מנחת שבת בהבדלו האורחים כי כן אמר לו בפירוש, ובודאי שזה בורר אדעתא דהבי ולכן יכולים להתרות בו. וכן הענין בקשר, שזהו ראונו בע"ש לעשות לו קשר שיהיה נשאר לעולם, והוא קשרו בשבת, דודאי אדעתא דראונו בעל הקשר שהוא לריך לו שיאשר לעולם, וכן נראה ואמר לו בפירוש, דהשתא יכולים להתרות בו:

ונשובה לגידון השאלה, הגה זאת תורת העולה מכל הגך ראיות, ובפרט ראיה שהבאתי מדין ההולאה בשבת, נראה דנפשט ספק הראשון דאם בירר כדי להניח הרי זה נחתיב, ואין לו תקנה לפטור עלמון, על ידי שיאכל אותו לאלתר, ובאומר לעיל בס"ד:

ועתה נדבר בס"ד בספק השני של הרב קרית מלך רב ז"ל, שהוא בירר כדי לאכול לאלתר, ואח"כ נמלך והניח מה שצריך לסעודת בין הערביים, אם חייב או לאו. ולכאורה נראה דאין כאן חוב תורה, דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וכאן מחשבתו במעשה הברירה היתה בהיתר כדי לאכול לאלתר, שזהו דרך אכילה ואינה מלאכה. אמנם מצינו למרן ז"ל בב"י שכתב, אם בירר קודם לריך לאכלס בתוך סעודה הראשונה, ואם הסהה מהם עד אחר שעומד מסעודתו לא מקרי לאלתר וחייב יע"ש, והשתא לפ"ז מאחר דאפילו בהסהה מהם חייב, כ"ש אם נמלך ולא אכל מהם כלל, שהניח הכל לסעודה אחרת דחייב. מיהו הדבר יפלא, איך יהיה חייב בזה, מאחר דדיני שבת מלאכת מחשבת בעיניו. ועיין להגאון מש"י שכתב, אם בירר לאכול לאלתר ואח"כ נמלך והסהה בין הערביים, לא אריך למעבד הכין, הא חוב חטאת למפרע יראה דמלאכת מחשבת אסרה תורה ע"כ ע"ש, וא"כ לריך לישב דברי מרן ז"ל שכתב חייב, ודברי הלבוש שכתב אם ישירו הרי עושה אכ מלאכה, יש לפרש דחייבי שכיין מעת שברר כדי לשיר מהם לסעודה בין הערביים, וכאשר פירש דבריו הכי הרב טל אורות, אך דברי מרן קשה לפרשם כן ואם נפרש דברי מרן דקאמר חייב מדרבנן, זה דוחק עלום:

ואפשר ללמד ולומר, דמרן ז"ל חייבי כגון שצירר בשבת, ולא כיון בדעתו כלום לא כדי לאכול לאלתר ולא כדי להניח, דנמלא בשעת מעשה לא היה לו מחשבת היתר, וגם מחשבת איסור ג"כ לא היה לו, ורק אחר גמר המעשה אכל ממנו לאלתר, ושייר ממנו לסעודת בין הערביים, וס"ל כל כהאי גוונא דהסהה מהם לסעודת בין הערביים, אמרינן מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, וכאלו מתחלה בשבת הברירה היתה כונתו להניח זה הנשאר לסעודת בין הערביים, וכל זה אני אומר בדרך אפשר:

ודעי כי בין אם נאמר כדעת מרן ז"ל דס"ל איכא חוב תורה, בין אם נאמר חוב דרבנן, אין להקשות בזה ממש"ס הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות יו"ט ה"ט, עשה כדי לאכול ביו"ט והותר מותר לאכול המותר בחול, וכן פסק בהלכה י"א המושל או האופה ביו"ט כדי לאכול בו ביום, או שזימן אורחים ולא באו ונשאר התבשיל או הפת, ה"ז מותר לאכול למחר בין בחול בין בשבת ע"ש, נמלא אם נשתייר מותר, ורק שלא יהיה בדרך ערמוה, וא"כ מאי שנא הכא דאם בירר לאותה סעודה דמחייבין אותו שלא ישיר ממנו, דנ"ל התם שאני, דהותרה מלאכה גמורה ביו"ט ללורך אוכל נפש, ולכן אם נתחדש חיזה סיבה ולא אכל כל מה שאפה ובישל בו ביום, לא נאסר השיר ששתייר, דאם נאסר לו אתי לאמנועי משמחת יו"ט, שחושש חולי ישראל מנחת חיזה סיבה והכרח ומה יעשה, אך בשבת מלאכת הבורר אסורה, ורק

אם בורר לאכול לאלתר, אמרינן כיון דאוכל לאלתר אגלאי מילתא מה שצירר לא היה דרך מלאכה אלא דרך אכילה, ולכן אם נשתייר לסעודת בין הערביים שלא אכלו לאלתר, לא אגלאי מילתא בראותו השיר שהיתה ברירתו דרך אכילה, מאחר דלא נאכל לאלתר, ולכן איכא איסורא בזה: **נמצא** לפ"ז דעת מרן ז"ל לא נשתבר אלגינו, בהיכא דבורר לאלתר ונמלך והניח לסעודת בין הערביים, אם ס"ל חייב מן התורה או אם אסור מדרבנן דוקא, מיהו לכ"ע ודאי איכא איסור דרבנן בזה, וכמ"ס הגאון מש"י, וגם הרב קרית מלך רב לא פטר אלא מאיסור תורה, ודלא כהרב טל אורות דס"ל מאחר דליכא מחשבת איסור מותר לגמרי, דזה אינו, דהא מצינו בהרמב"ם פ"א מה"ש הלכה ח', נתכוון לעשות דבר המותר ועשה דבר אחר, כגון שנתכוון לחתוך את התלום וחתך את המחובר, אינו חייב כלום, וכל כיוצא בזה, וכתב בראותו פירק דכ"מ שנאמר אינו חייב כלום אין מכין אותו כלל, וכתב שם מרן בב"מ, נראה מדברי רבינו בשאומר כן אינו מותר לכתחילה, אבל יש לו איסור בעשייתו, ועיין לתם משנה ומעשה רוקח, נמלא נתכוון לעשות דבר המותר ועשה דבר האסור דליכא מחשבת איסור, אפ"ה איכא איסורא בזה, וה"ה בג"ד דודאי איכא איסורא אע"ג דליכא מחשבת איסור כלל:

וראיתי להגאון רבינו זלמן ז"ל בש"ע סעיף ג' שכתב, אם נשתייר מברירתו עד לאחר סעודה אין בכך כלום, כיון שצירר בהיתר ובלבד שלא יערים עכ"ל. ונראה דיש תרי גווגי בשו"ר הא', כגון שצירר בתוך הסעודה עשרה חתיכות כדי לאכול לאלתר את כולם, ואח"כ נמלך ונטל מן הגביר חמש חתיכות לאכלס לאלתר, וחמש הניחם לבין הערביים, דבזה האופן גם ר"ז ז"ל יודה דאסור למעבד הכי, ואופן הב' שצירר עשרה חתיכות כדי לאכול לאלתר, והניח את כולם לפניו כדי לאכלס, אך לא היה יכול לאכול את כולם, ובזהכח נשתייר מהם בגמר הסעודה, ובאופן זה הותר הגאון ר"ז ז"ל להניח לסעודה אחרת, כיון דבאמת הוא לא נמלך ולא חזר בו מדעתו הראשונה, ואדרבה הניח הכל לפניו כדי לאכלס, ואם היה יכול לאכול את כולם היה אוכל, ונשתייר בהכרח, ולכך כתב דמותר, ובלבד שלא יערים לברר מתחלה הרבה שיפור שאינו יכול לאכול לאלתר, ובאופן זה נראה כ"ע מודים דמותר וליכא איסורא:

ודעי כי נסתפקתי צבור שיעור למלאכת הקערה כדי להניחה לפני האורחין לאלתר, ויודע הוא שאין האורחים אוכלים כל מה שמניח בקערה ובודאי ישאר, אך הוא בורר שיעור למלא הקערה מפני הכבוד, דגנאי להביא לפני האורחין קערות חסרים, שאין זה שורת דרך ארך, אי שרי בכה"ג או לאו. וברור אלגינו מסבירא כל כהא לית לן בה, דגם זה נחשב לורך אותה סעודה דלאלתר, ואע"פ שהוא מביא הקערה מלאה מפני הכבוד דוקא מה בכך, הגה גם זה לורך כמו אכילה. והשי"ת יאיר עינינו בראור תורתו אכיר:

שאלה יג.

שארה. אם עבר ובייר בידיו פסולת מתוך אוכל, או בירר בנפה וכברה אוכל מתוך פסולת, דעבד איסורא דאורייתא, דפשיטא לן דאסור לאכלו לעולם כדון המושל בשבת בס"י ש"ח, אך נסתפקנו אם חזר ועירב האוכל עם הפסולת שהחזירו כמו שהיה קודם ברירה, אי שרי ליה לברור בראותו שבת עלמנו אוכל מתוך פסולת בידו כדי לאכול לאלתר, וכן ה"ה בחול שבורר דברו מאחר דבעלו מעשיו עשה באיסור ואין זה נהגה ממלאכת

ממלאכת שבת, או"ד אותו מאלל שעשה בו איסור בורר אסרינן ליה עליה לעולם מדין קנס, אפילו שחזר ונתערב האוכל עם הפסולת כמו שהיה, יורנו ושכמ"ה:

תשובה. ספק זה מפורסם בדברי הגאון אשל אברהם ז"ל בסו' ש"ט ס"ק א', שכתב לא דמי זה למבשל שא"ל להחזירו כמו שהיה קודם ביטול, דכאן יכול לערב המבורר עם הפסולת וחוזר כמו שהיה, ואז יכרוז בחול כדרכו, וי"ל דאסור מטעם קנס דעבד איסורא ול"ע עכ"ד יע"ש. והנה ספק זה יש לעשותו גם בביטול, אם ביטל בשבת דבר שנתבשל קודם שבת ונלטקו, דקי"ל יש ביטול אחר ביטול, ונשאר תבטיל זה בחול וחזר ונלטקו, דבזה אזלה לה מלאכה שעשה בשבת, וכן ה"ה. אם חמס מים בשבת ונלטקו, אם מותרים או לאו:

וראיתי להרב ערך השלחן סי' ש"ט סק"ג, שכתב אם עבר וסיקן מים או יין, ג"ל לכאורה דמותר לשותותו, ולא דמי למבשל בשבת כמ"ס הרשב"א והריטב"א, דלא קנסו אלא בביטול ודכוותיה דנעשה בגוף הדבר מעשה חדש, אבל אם לא נעשה בגוף הדבר מעשה, כגון הולאה מרה"י לרה"ר מותר. אבל הרב חק יעקב בסו' תנ"ד כתב, דאם הוליא מרה"י לרה"ר הו"ל כדון מבשל, וכן משמע בב"י סי' רנ"ט בשם המרדכי, דבמלאכה דאורייתא אע"ג דלא נעשה מעשה בגוף התבטיל אסור וכו' יע"ש:

והנה מה דמדמי הרב ז"ל סיגון המים והיין למוזיא מרה"י לרה"ר, יש לחלק דהתם בהולאה לא ניכר שום יתרון בזה שהוליא, אבל הכא בסיגון ניכר יתרון דתיקנו מן הפסולת שהיה נראה בו צעין מקודם הסיגון, וכן הוא בצורך ג"כ נראה יתרון בזה צעין, אך בלא"ה הרב תבריה לגזויה ממ"ש מרן בב"י, ועמ"ש בחק יעקב, ולפ"ז יפה כתוב בשאלה דידן בדין הבורר, דדמי לדין המבשל בשבת, דאסור לו לעולם מדין קנס:

וער כן לריכין אנו לפשוט הספק הנזכר בשאלה אשר הגאון אשל אברהם ז"ל הניחו בל"ע. וג"ל בס"ד להביא ראיה לזה מדין מטיל מום בצבור, דאיתא ביו"ד סי' ש"ג דאסור להטיל מום בצבור, ואם עשה מום בידים או בגרמתו אין שוחטין אותו על ידו עד שיפול בו מום אחר מעלמו, ואם מת אין קונסין בו אחריו ע"ש. נמלא אם נפל מום אחר, שוחטין אותו ואין אסרינן אותו לעולם מטעם קנס, וה"ה הכא בכ"ד, כל דלא אהנו מעשוי שעשה באיסור, אין קונסין אותו לעולם. ואין לומר דאין לדמות גזירות חכמים זו לזו, דהא חזינן בצבורות דף ל"ז דמדמין גזרות חכמים זו לזו צענין קנסות, ועיין במג"א סי' תקל"ח ס"ק ב', וכן ראיתי להרב מהריט"א ז"ל בהליכות יו"ט דף קמ"ב ע"ד, שכתב אין לומר אין לדמות תקנות חז"ל וגזרותיהם זו לזו, לומר בצורם לא קנסו ובחמץ קנסו יותר, דהא ליתא, דא"כ מאי מיייתי הש"ס למפשט צעייא מההיא דשרה שגטייבה וכו', כיון דאין לדמות קנסות חז"ל ז"ל, וא"כ ה"ה ד"ל דחמץ נמי אנו למדין מדין לורם און בצבור עכ"ל, ולכן השתא ה"ה הכא בכ"ד, נראה דשפיר נוכל לפשוט הספק דידן מדין לורם און הצבור, דכל דלא אהנו מעשוי חוזר להיתרו:

ומעתה יולא מזה דין חדש, דגם גבי שביעית אם יביל השדה בשביעית דקי"ל לא תורע במוזיא שביעית, הנה אם הסיר האכל ממנה והחזירה כמו שהיתה דלא אהנו מעשוי, ויכל לזבלה מחדש במוזיא שביעית ולזרעה כדון לורם און בצבור:

מיהו שוב ראיתי למרן ז"ל בב"י סי' רנ"ג, שהביא מתשובת הרשב"א ז"ל צמיו שביטל תבטילו מע"ש כל לרכו, ולמחר בשבת אמר לגוי להדליק אש ולחמס תבטילו דאסור, אע"פ שלא נעשה מלאכת איסור בגוף התבטיל, שכבר נתבטל מע"ש. וכתב עוד כמודמה שאפילו אחר

שנלטקו אסור לו לאותו שבת, דקנסין ליה כל שהזיד ואמר לגוי לעשות לו מלאכה דאורייתא בשבילו, וכן פסק רמ"א ז"ל בהגה"ה בש"ע סי' רמ"ג סעיף ה', דאסור לומר לגוי להחם קדרה אם נלטקו, ואם עשה כן אסור לאכלו אפילו לזמן ע"ש:

ולפ"ז ה"ה בכ"ד בצורך דעבד איסור תורה, דאסור לאכלו גם אם חזר ועירבו מדין קנס. ולכאורה י"ל הא דאסור הרשב"א באותו שבת בלבד היינו דוקא בנידון רידיה, שהגוי עשה המלאכה ולא ישראל דהדין הוא אפילו אם לא נלטקו אינו אסור אלא באותו שבת, אבל בכ"ד בצורך שהישראל עשה המלאכה, דהדין הוא אם לא חזר ועירבם דאסור לו לעולם, כדון המבשל בשבת דאסור לו לעולם, להכי אפילו אם חזר ועירב הפסולת עם האוכל דלא אהנו מעשוי אסרינן ליה לעולם מדין קנס. והרב אשל אברהם שכתב לא דמי למבשל וכדומה שא"ל לשנות מלכות שהיה וכו', הנך רואה נידון הרשב"א ז"ל שחמס המבטול כל לרכו, שזה חוזר כמו שהיה אחר שנלטקו, ועכ"ז אמר דקנסין ליה, ולפ"ז נראה דנפשט הספק הגז':

וישו"ר בס"ד בתרומות פרק ב' משנה ג', המעשר והמבשל בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל, הנוטע בשבת שוגג יקיים מזיד יעקור. וכן איתא בגיטין דף ג"ג ע"ב, ופירש הגאון תו"ט ז"ל, יעקור משא"כ בביטול שא"ל לעקור הביטול, וכן במעשר שכבר נתקן מן התורה עכ"ל. ולפי האמור נראה מ"ש יעקור הדין הוא שלא יחזור ליעש אותה נטיעה אחר שעקרה מדין קנס, דהא כאן נעשה ישראל. ואמרתי בס"ד מכאן יש להוכיח אע"ג שהחזיר הדבר כמו שהיה קודם האיסור, אסרינן ליה לעולם משום קנס, דנמלא בזה דין נטיעה ודין ביטול דחיי להו בהדי הדדי שוין הם, דגם נטיעה אסורה לעולם ואין לה היתר, דאי אמרינן האי דינא דנטיעה חלוק הוא מדין התבטיל, והיינו לומר דהתבטיל אסור לעולם כיון דאינו יכול להחזירו כאשר היה קודם ביטול, אבל נטיעה שיש לה תקנה בעקירה אינה נאסרת לעולם ויכול לחזור ולנטוע אותה, א"כ הו"ל להרמב"ם לכתוב דין הנטיעה נמי בפרק וא"ו מה"ש, כיון דדינה חלוק מדין המבשל בשבת, דמבשל אסור לעולם ואין לו תקנה, וזו אינה אסורה לעולם, כי אחר שיעקור אותה הרי זה חוזר ונוטע אותה, ואמאי הביא דין המבשל בלבד, וכן הטור ומרן ז"ל בסו' ש"ח אמאי הביאו דין המבשל בלבד, אלא ודאי דין הנוטע שזה לדין המבשל, דגם בנוטע אסורה עליו הנטיעה לעולם ואין לה תקנה שיחזור ויטענה, ולכן הזכירו דין המבשל בלבד כיון דשויס הם לענין דינא, ונמלא גם מזה יש הוכחה לכ"ד, דאפילו אם חזר ועירב הפסולת לא יוכל לברור כדרכו, דאסרינן ליה הכל מדין קנס, וכמ"ס הרשב"א ז"ל. והש"י"ת יאיר עינינו באור תורתו, אכ"ר:

שאלה יד.

שאלה. צעה"צ היה לו אוכל מעורב עם הפסולת, ואמר לשלומו בשבת לברר לו האוכל מתוך הפסולת, והיה השליח יושב ובורר בידו לפני צעה"צ, אך השליח חשב שזה האוכל רואה צעה"צ לאכלו לאלתה, ואדעתא דהכי היה השליח בורר, אבל זה הצעה"צ לא כן חושב בדעתו, אלא בדעתו היה רואה להניח האוכל לסעודה בין הערבים, או בשביל הלילה, ולכן י"ל אם צעה"צ עובר ע"פ מחשבתו דחשב באיסורא, כיון דזה הוא שלוחו ובורר לפניו, או"ד כיון דאין צעה"צ עושה בידו כלום, והשליח שעושה בידים מחשבתו היתה בהיתר כדי לאכלו (ז)

לאכול לאלתר, אין חיוב בזה על בעה"ב. והת"ל כיון
 שהשליח הבורר מחשבתו להיתר, לא מחשבתו על מחשבתו
 של בעה"ב, ולא יתחייב בעה"ב בכה"ג, הגה עדיין י"ל אם
 בעה"ב חושב בחיסור, והשליח אינו חושב לא לחיסור
 ולא להיתר, דלא ידע אם בעה"ב רוצה לאכול לאלתר או
 כדי להניח, ורק הוא עבד שליחות הבעה"ב שיהיה לבורר
 ולא עלה על דעתו מעיקרא למאי בעי ליה בעה"ב אבל
 הבעה"ב שיושב ורואה מעשה השליח כוננו לחיסור, שרואה
 להניח לסעודה בין הערבים או בשביל הלילה, אם בכה"ג
 לא יתחייב בעה"ב, או"ד הבעה"ב חייב בכה"ג, כיון שהשליח
 בורר בסתם ולא כיון כלום, אמרינן זה עבד אדעתא
 דבעה"ב דמתכוין לחיסורא, ובזה יתחייבו שניהם. והת"ל
 בעה"ב יתחייב, אם נאסר זה המאכל עליו כדן המזבז
 בשבת, כיון דאדעתא ביה חיסורא. וירינו המורה לזקקה
 ושכמ"ה :

תשובה.

זהו כח השליח בורר בסתם לעשות רצון
 בעה"ב, ולא כיון לא לאלתר ולא לאח"כ,
 שהסברה נוטה שזה עשה אדעתא דבעה"ב דכוננו לחיסורא,
 דלכאורה נראה דאין בעה"ב מתחייב בזה, יען שהשליח
 הוא עבד חיסורא, ואין שליח לדבר עבירה, אך אחר
 הישוב נ"ל דזה אינו, יען דלא אמרינן אין שליח לד"ע אלא
 בהיבא דהשליח ידע שהוא דבר עבירה, והשתא יס לומר
 דברי הרב ודברי התלמוד וכו', אבל היבא דלא ידע השליח
 שיש בזה ד"ע, לא בטיל השליחות, וכמ"ס בקידושין, וכן
 הביא הרב מתנה אפרים בהלכות שלוחין סוף סי' ט' יע"ש.
 והנ"ל כיון דלא ידע השליח דכוננו בעה"ב בחיסורא דאולי
 רוצה לאכול לאלתר, א"כ יש בזה דין שליחות, וכיון דהכוון
 בעה"ב הרי מתחייב בעה"ב בזה, וכ"ס אם השליח כיון
 בהיתר לאכול לאלתר, דלא הוי עבירה לגביה, ואז ממילא
 לא נתבטלה השליחות, דאז ודאי בעה"ב יתחייב בזה, מחמת
 דזה שלוחו והו"ל כאלו עשה בידו ע"פ מחשבה של חיסור
 שהיה לו, יען שזה מוצר לפניו בשליחותו :

מיהו

נריך לזה הוכחה וראיה, לומר שבעה"ב יתחייב
 בעבור כוננו שהיה בחיסור, אע"פ שלא
 בירר בידו ממש. ונ"ל בס"ד מהא דריתא בגמרא דשבת
 דף קל"ג ע"א, א"ר משרשייא באומר אבי הבן לקון
 בהרתו הוא קא מתכוין ואי איכא אחר לעבד אחר, ופירש
 רש"י ז"ל אי איכא אחר שאינו חושש לטהרו לעבד אחר
 ולא ליקו אב להתם ע"ש. וראיתי להגאון מש"ל ז"ל
 בפרק יו"ד מהלכות לרעת הלכה א' שכתב משמע מדבריו
 דאי קאי אב התם, אף שהמל אינו מתכוין לטהרו,
 אפ"ה עובר בלאו, וטעמא דמלתא כיון דהמלוה מוטלת
 על האב, אז המוהל שליחותיה דאב קעבד, וכיון דכוננו
 האב לטהרו הרי עובר בלאו וכו' ע"ש :

וראיתי

להגאון מוהרי"ם ביד שאלו בה' מילה סי'
 ר"ס, שהביא דברי רש"י ז"ל הג"ז, והביא
 ג"כ ביאור הגאון מש"ל שביאר בכוננו רש"י, וכתב הוא
 דנראה לו בכוננו רש"י, דכל דאב קאי התם הוי בעושה
 בעלמא, ולכך היבא דכיון לקון בהרתו חייב, משא"כ אי
 לא קאי אב התם א"כ פטור האב, דאפילו אם הוא
 שלוחו אין שליח לד"ע. ועל מה שתמה בדברי המש"ל
 ז"ל יש להשיב על דבריו, גם ראיתי להגאון בית אפרים
 בח"מ סי' ט"ז דף פ"ד ריש ע"ג, שהביא דברי הגאון
 מש"ל ז"ל הג"ז, וכתב מ"ש הגאון מש"ל דהתם בדרך
 שליחות והוי כאלו הוא העושה המלוה הוא תמוה לפענ"ד,
 שאם נאמר שמדין שליחות האב נגשו בה א"כ הרי הוא
 נעשה שליח גם לבטל הל"ת דבהרת, שהרי האב מתכוין
 בשליחות זה לקון בהרת בנז, ואם שהשליח אינו מתכוין
 לקליטת הבהרת אכן לאו בחר מעשה השליח בעיניו, דלאו
 אדעתא דנפשיה קעבד רק על דעת המשלת, וא"כ אם

לא היה כאן מ"ע דמילה המוטל על האב, היה השליחות
 בטל דאין שליח לד"ע, רק כיון דיש כאן דבר מלוה,
 שהרי מקיים בשליחות זה מ"ע שעליו למוול את בנו, או
 העשה דוחה ל"ת, ואין זה שליח לד"ע, וא"כ אין חילוק
 בין איכא אחר או לאו וכו', אלא ודאי דהא דאמרינן
 לעבד אחר דהיינו שלא בתורת שליחות האב וכו', ואי
 קאי אב התם נראה כעושה בשליחותו, וכדאמרינן בשבת
 דף ק"ב בקטן העושה לדעת אביו עכ"ד ע"ש. ונ"ל
 דשפיר מצינן לפרש דברי הגאון מש"ל ז"ל דעושה בזה
 דין שליחות, משום דעבדיה שליח למנות מילה, ואע"ג
 דאיכא בזה עבירה מדר קליטת הבהרת, לא בטיל השליחות,
 דכל כה"ג אית בה דין שליחות :

והשתא

לכאורה עולה מדברי רש"י ז"ל לפ"ד הגאון
 מש"ל, דבעה"ב מתחייב במחשבה ידיה,
 וממילא האוכל הזה הוא אסור לו משום דנעשה ברירתו
 בחיסור :

ובהיותי

מתבונן בזה מזכרתי בס"ד מ"ש במשנה
 בזבחים דף ט"ו, אין המחשבה הולכת אלא
 אחר העובר, וקאמר בגמרא מתניתין דלא כר"א בר"י
 דאמר שמעתי שהבעלים מפגלים, ואמר אביו ראב"ז ור"א
 ורשב"א כוליהו ס"ל זה מחשב וזה עובד הוויא מחשבה,
 והגמרא מחלק ביניהם יע"ש. והנה בדין הפיגול קי"ל
 כר"י, וכן פסק הרמב"ם בפרק י"ד מה' פסולי המוקדשין,
 אין המחשבה הולכת אלא אחר העובר, אבל מחשבת בעל
 הקרבן אינה מועלת כלום, אפילו שמענו מן הבעלים
 שפגלו וסיתת מחשבת העובר בכונה ה"ו כשר ע"ש, ועיין
 כ"מ שם :

ולפ"ז

קשה דזה הוא הפך מ"ס לעיל מדברי הגאון
 מש"ל ובי"ת אפרים יוד שאלו. ונ"ל בס"ד לחלק
 דדין קרבנות שאני, דקי"ל הגי כהני שלוחי דרחמנא, כנז'
 בגמרא דקדושין ונדריס, וכן פסק הרמב"ם בה' נדרים
 פרק וא"ו, ועיין בכ"מ שם, וא"כ מאחר דהכהן הוא שליח
 דרחמנא ומחשב כראוי, אין מחשבה של בעל הקרבן מעלה
 ומורדת :

והנה

בדין ישראל ששחט בהמה של גוי, קי"ל בש"ע יו"ד
 סי' ד' ס"ג אפילו חשב הגוי לע"ז כשרה,
 והסכימו כל הפוסקים דכשרה גם באכילה, ודלא כהב"ח
 דאוסר באכילה, ואפילו יודע השוחט בצירור שהבעלים
 חושבין לע"ז, ואומרים צפיהם כך עכ"ז כיון שהשוחט
 אינו מסכים למחשבתם, אלא שוחט באכילה שמכוין
 לשחיטה הכשרה, אין מחשבת הבעלים כלום אלא אזלינן
 בחר מחשבת השוחט, דזה מחשב וזה עובד לא אמרינן,
 וכנז' בש"ך ופר"ח וש"ח ושאר אחרונים :

וכתב

הגאון הלבוש ז"ל ונ"ל, ישראל ששחט בהמות
 של גוי, אפילו חשב הגוי לע"ז, ואפילו שמענו
 בפירוש שרואה לזרוק דמה או להקטיר חלבה לע"ז כשרה,
 אע"ג דגבי ישראל כה"ג מפגל, שאני גוי דלית ליה
 שליחות, ואין ישראל נעשה שלוחו בפק, הילכך לא אזלינן
 אלא אחר מחשבת השוחט עכ"ל. ולכאורה יש ללמוד
 מדברי הלבוש ז"ל לג"ד, דבעה"ב והשליח שניהם ישראל
 הם דאם בעה"ב כיון לחיסורא, והשליח שעושה המעשה
 להיתורא, הו"ל כאלו השליח כיון ג"כ לחיסורא, ונאסר
 זה המאכל שבידו. מיהו נ"ל דאין הוכחה מדין זה, דאירי
 כמחשב לע"ז, דמשום חומרא דע"ז דאפילו מחשבה בלבד
 בלי מעשה חייבין עליה, כמ"ס רז"ל בע"ז מחשבה
 מזרפה למעשה דכתיב למען תפוש ישראל בלבם, לכך
 המחשב לע"ז אפילו לא עשה בה מעשה ה"ז פיגול,
 ואוסר בהמה שהיא שלו, משא"כ בשאר חיסורים לא
 אזלינן בחר המחשב בלבד שאינו עושה מעשה כלל.
 אע"פ שהוא מחשב בשלן, אלא אזלינן בחר המחשב
 קהוא

שהוא עושה מעשה, ולכן בנ"ד אינו נאסר המאכל, מאחר שהשליח העושה מעשה הבורר כונתו בהיתר כדי לאכול לאלתר. ומה שנתעורר הגאון שפ"ד שם ס"ק ג' להקשות על הלבוס ז"ל, דגבי ישראל בישראל גמי ק"ל אין שליח לד"ע, ואמאי פיגל וכו' ע"ש, הגה לזה י"ל כדכתיב, דלא אמר הלבוס ז"ל דין זה אלא גבי ע"ז דחמירא, ולהכי אין להתיר מעט דאין שליח לד"ע דקלוס הוא, מפני שבאמת מנינו בעלמא כמה קולות של היתר בדיון זה דאין שליח לד"ע, אבל משום דאין שליחות לגוי יש להתיר, כי כלל זה ולפי ליה רז"ל מקרר להדיא, ואליס עובא מכלל ההוא דאין שליח לד"ע :

וראיתי להרב דעת קדושים סי' ה' סעיף י"ג וז"ל, ראובן השוחט בהמת שמעון, ואמר שמעון בשעת שחיטה זו לעולה, נ"ל דכשרה, כי כיון שאמר בשחיטה זו תיעשה עולה ולשם כך תשחט, והרי השוחט אינו מקיים מחשבתו וכו' ע"ש, ומוזה יש הוכחה אם השליח שהוא הבורר הוא מכיון להיתר, ובעה"כ מכיון לאיסור, אינו אוסר המאכל ההוא שנבצר :

ואביטה ואראה להגאון רבינו חיים בן רבינו אור זרוע בתשובה סי' ל"ה שכתב וז"ל, פרק השוחט חולין דף ל"א מיייתי מתניתין דמקואות, דתנן התם כל שנחלב וכו' ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורין, ומקוי לה ביושב ומולפה חיימתי יתלב הגל ויפול על הכלים, וכלים דומיא דאדם, מה אדם בר כונה חף כלים דקא מכווון להו אדם, אלמא אע"פ שהאדם אינו מטבילין בידו אלא רואה ומכוון קרי לה כונה ומהני. ובגדה שנאנסה וטבלה פליגי התם רב ורבי יוחנן, דרב אמר טהורה לביתה וכו' ואמר התם היכי דמי גדה שנאנסה וטבלה חלימא שנאנסה מחברתה ואטבלה כונה דחברתה כונה מעלייתא היא. ואין הפירוש דוקא שחברתה חיימה עליה וגזימה לה עד שטבלה אלא משמע אפילו כה"ג הוי כונת חברתה כונה מעלייתא. מכאן נראה לי דאם אשה לשה מזה של מזה בפסח דבעי סימור לשם מזה, ואדם העומד שם מתכוון סימור זה לשם מזה דמהני דומיא דטבילה. וגבי גט דתנן הכל כשרין לכתוב הגט חוץ מחש"ן, ולא מהני אחר עומד אגביו, התם משום דכתוב וכתב לה לשמה, שהכתוב יתכוון לשמה עכ"ל :

ובסימן קמ"ג כתב הגאון הגו' וז"ל, אני שאלתי את מורי הר"ר יצחק ז"ל, אם הלך מלת מזה ואינו מתכוון לשומרה לשם מזה והעומד עליו מתכוון, אם תועיל כונתו, כי דמתיו ליושב ומלפה דפרק השוחט, והשבי וכו', ואחר שכתב לשון תשובת רבינו יצחק כתב עליו וז"ל, ולפוס חורפיה לא חס להבין דעתו, כי לא שאלתי אם יועיל עומד על גביו ויזהיר את הלש וכו', כי אם כך שאלתי אע"פ שהלש בודאי אינו מתכוון לשם מלת מזה, מ"מ כיון שהעומד שם מתכוון לכך שפיר דמי, דלא בעינן כונת העושה אלא כונת השומר, כמו גבי טבילת כלים דאמרין בפרק השוחט דיושב ומלפה חיימתי יתלב גל של ארבעים סאה ויפול על הכלים, והוי כונה מעלייתא, וכן בטבילת גדה אמרין התם חלימא דאנסתה חברתה וטבלה כונת חברתה כונה מעלייתא היא, עכ"ל ע"ש :

והנה באמת דין זה דיליק רבינו חיים ז"ל מגמרא דחולין, דכונה של הרואה בלבד אפילו אם אינו עושה מעשה כלל שתועיל כונתו לבעל המעשה, הוא דין חידוש. ובדרוש יאר לייט אמרתי בס"ד, דהכריח אשר עשה הרב ז"ל לדון זה מן הגמרא, אינו נראה הכרח חזק, דאפשר לומר האי סינוי דנקיט תלמודא הוא לרבותא, הן לרבי נתן הן לרבנן, ומה שהביא הוכחה לדון המזה מן מתניתין דגל הנחלב, יש לחלק ולומר, דוקא גבי כלים שאין בהם דעת לכיון מהני בהו כונת האדם הרואה, אבל אדם שיש בו דעת

לכוין והוא עושה את המעשה ואינו מכיון לא מהני ביה כונת חברו הרואה אותו. ואפשר דסמך רבינו חיים בראייה זו ע"ד הש"ס, דקאמר ועוד בתרומה גמי אכלה דתנן החרשת וכו', ולפי חילוק זה דחלקנו קשא, מאי מדמי הש"ס הא להא, ולהכי גם הוא לא חס לחילוק זה ויליק לג"ד מדין דטבילת כלים הגו' :

איך שיהיה הגה מנינו לרבינו חיים ז"ל שהבין דברי הש"ס בגדה שנאנסה וטבלה דמועלת כונת חברתה אפילו שלא הטבילתה בידים, ומה שיש להעיר בזה מהא דאמר זה מחשב וזה עובד לא אמרין, תירלתי בזה דדרוש יאר לייט תירוח נכון, ומדברי הירושלמי בריש פ"ק דתרומות יולא לנו דברים לפלפל בדיון זה של רבינו חיים ז"ל, ועיין להרב אמרות עהרות אה"ע סי' קכ"ג דף קמ"ט ע"ב מ"ש בביאור דברי הירושלמי, ועיין להרב שואל ומשיב קמא בת"כ סי' קמ"ב, ועתה אין פנאי להאריך בדברים אלו כאן. ועכ"פ מסברת רבינו חיים ז"ל בביאור הגמרא דחולין, מסייעא ליה להגאון מש"ל ז"ל עמ"ש בביאור רש"י ז"ל בשבת דף קל"ג, שכתב משמע מדבריו דאי קאי אב התם חף שהמל אינו מתכוון לטהרו, אפ"ה עובר בלאו וכו', דהא כאן פשיטא ליה דמהניא כונת חברתה הרואה אותה בלבד, ודן מזה את הדיון גם לענין לישת מלת מזה, וכאמור :

והעורה לנו מזה לגידון השאלה דאם השליח אינו מתכוון לא להיתר ולא לאיסור, ורק עושה רעון צעה"כ ובורר לפניו והבעה"כ מחשב להניח לסעודת בין הערבים, וחשיב זה השליח בעל המעשה בירר כדי להניח כאשר חשב צעה"כ דאדעתיה קעביד, ואז המאכל נאסר והשליח והבעה"כ תרווייהו עבדי איסורא, אבל אם השליח כונתו בהיתר שבורר כדי לאכול לאלתר, אע"פ שצעה"כ מתכוון להניח אין המאכל נאסר, ואין השליח עובר בזה, וכמ"ש הרב דעת קדושים בראובן שוחט בהמת שמעון, ואמר שמעון שחיטה זו לעולה, דאין מחשבת שמעון כלום, ואוליגין בחר מחשבת השוחט וכנ"ל. ומ"ש הלבוס בראובן שוחט בהמת שמעון וכיון זה לשחיטה כשרה, ושמעון כיון לע"ז דפיגל, כבר כתבתי לעיל דאיסור ע"ז שאני דחמיר עפי, ולכן גם בכה"ג פיגל, אבל בשאר דברים לא אמרין כן. ורק גבי צעה"כ בנ"ד יש לי עדיין ספק אם עביד איסורא או לאו, וכל זה אם השליח שבורר בכונה של היתר לא ידע כונת צעה"כ שרואה להניח, אבל אם ידע שכונת צעה"כ להניח לסעודת בין הערבים, מה תועיל כונתו בזה מאחר דהמאכל אינו שלו אלא של צעה"כ, והוא בורר ונותן לו, וזה מניחו לסעודת בין הערבים או עד הלילה, ה"ז מחזיק ידי עובדי עבירה ועובר על לפני עיור לא תתן מכשול, ואין השליח יכול לומר אפילו הבעה"כ אומר שרואה להניח שמה משקר הוא, ולא נחזיקו לרשע אלא גזים ולא עביד, דזה אינו, כיון דנראה לו כך איך יסמוך למתלי בהכי ויברור לו לכתחלה. והסי"ת יאר עינינו באור תירתו אכ"ר :

שאלה טו.

הנה בסה"ק רב צרכות דף ס"ז, הבאתי ענין הלמוקים שדרסם לתתם במים בתוך החבית, ובכל יום ויום לריך לטרוף בהם בכח כדי לשקעם בתוך המים, כי דרכם לעלות ולנוף ע"פ המים, ואם לא יערבם בידים וישארו לפים שלשה ימים יפסידו במקומות אלו שיש חוס הרבה, ובפרט בקיץ כאשר ידמן שבת ושני ימים טובים ביחד בא"ז, והעלתי שם בס"ד להתיר משום הפסד לשקעם ביו"ט, אך לא ישקעם ויערבם כדרכו בחול, אלא ישקעם בשניו ובנחת ע"ש. והנה ידידנו הרב החסיד מהר"ר אליהו

אליהו מני נר"ו, כשהגיע לידו סה"ק הגז' כתב לי, הנחת
 למוקוס ביום שבת לעשותו שורבי"ת, הרב מו"ק אסר משום
 כובש שהוא תולדת מובשל דאורייתא, ועל אורות דף ל"ח
 וס"ה ס"ל דכבוש הוא איסור דרבנן ומשום סחיטה הב"ח
 התיר, וא"כ לפקד"ן דלא מציעא להרב מו"ק דאסור לעשות
 מלאכה גמורה, אלא אפילו למאן דהתיר הוא דוקא ברובה
 לאכלס בשבת, שזה לא נקרא כובש דאין דרך כבישה בשעה
 אחת והוי כמינה סוכר במים אבל כשהוא גווגא כדי להיות
 יין אח"כ, פשיטא לי שהוא אסור, וחלילה להתיר, ואין
 הזמן מספיק להאריך ולהציא ראיות שהוא אסור, דכל
 משכיל יודה לאמת שהוא מלאכה גמורה, ואין לומר שכבר
 הם שרויים ואין עושין אלא כדי להוריד, שכבר הוא אומר
 שאם אינו מוריד אותם מתקלקלים, וגמלא שהוא כובש,
 ויש חשש סוחט, ועיין בסו' רנ"ב בדיון לשרות שעורים
 כדי לעשות שער, ובפרט שכבר פשט איסורו, ואין להתיר
 בעצור הפסד, כן ג"ל, עכ"ל נר"ו. וכל מה שכתב יודינו
 הרב החסיד הגז' נר"ו בזה דבריו תמוהים אלל, אך
 באמת איני קלרתי הענין בסה"ק רב ברכות הגז', ולא
 הרחבתי הדיבור בזה כראוי, ועתה לריך אני לברר הדברים
 ברחבה, ונסיף עליהם לחוק היתר, בראיות גמורות בס"ד:
ואע"פ הרב המוסמך מהרי"ט ז"ל התיר לגמרי, וכתב
 דלא דמי הא למשרה חיטים או שעורים במים. והרב נסים
 רזוליו ז"ל אסר, שדימה זה לשריית חיטים ושעורים. וכבר
 הרב בני חיי בסו' רנ"ב הביא דבריו ודחה אותם, וטעמו
 גימיקו עמו דדוקא בחיטי ושערי אסור משום דמקדח
 ודמי לזורע, וכן זרע פשתן חייב משום לש, אמנם שריית
 הלמוקוס במים לא לשה איתא ולא לזיחה איתא, וא"כ מאיזה
 טעם יהיה אסור. ושוב כתב דלבו מהסס מטעם אחר
 דמטרח באוכלא הוא, ואח"כ דחה גם חשש זה, דהא
 התירו בזאת בייגמולין, דהיינו יין יסן ודבש ופלפלון, ועוד
 מצינו כמה דברים שהתירו למטרח באוכלין, אע"ג דבלא"ה
 ראויין לאכילה, ומנהג פשוט בכל ישראל להתיר החאצ"י"ר
 על ידי שמן ולימוני"ם, אע"ג דטרחא יפירה הוא להתיר
 בכף וכו', וכ"ש בשריית הלמוקוס שמתכוין לרכנן ע"י
 המים, וילקטו המים טעם הלמוקוס דשרי, ומנהג פשוט
 בכל ישראל ליתן את הזירדלי"ם במים בשבת כדי לרכנן,
 וכדי שהמים יהא קולט טעמן, ואין פולה פה ומולפף,
 עכ"ל:

והרב מחבר"ר בסו' ש"ך כתב, שהרב מו"ק אסר
 שריית הלמוקוס במים כמ"ש רב נסים ז"ל
 הגז' ולאוי מטעמיה, ולא פירש לנו הטעם. וספר מו"ק
 אינו מגוי אללינו, ומדברי יודינו הרב החסיד הרא"ס
 נר"ו הגז' נראה דאסר מו"ק משום כובש, ובאמת תמוהא
 לי דהא קיי"ל אין כבוש כמובשל אלא אחר כ"ד שעות
 רלופים, וכנז' ביו"ד סו' ק"ה, ואלו השורין למוקוס בשבת
 רולים לשמות המים שלהם באותו היום, ומצינו להגאון
 ב"ח ז"ל שהתיר ליתן העגבים ביין בשבת, וכתב שאין בזה
 משום סוחט, ונראה דכן הוא הסכמת המג"א ז"ל ולא חשו
 משום כובש, וגם הט"ז דפליג על הב"ח בסו' ש"ך ס"ק ג'
 הוא משום דס"ל דיש בזה איסור סוחט, ולא אסר משום כובש.
 וראיתי להגאון שלחן עניי שיעים בסו' ג', שכתב בשריית
 הלמוקוס בשבת לעשות משקה יש איסור דרבנן משום כובש
 ע"ש, ומדבריו משמע דהאיסור הוא משום דאין כוגת השורה
 לשתותם בו ביום, אע"ג דהם ראויים לשתותם בו ביום, וגם
 בזה אינו אסר אלא מדרבנן, והרב ברכות המים הביא דין
 הלמוקוס הגז' ולא חש בזה אלא רק משום עובדין דחול,
 ורפי"א בדיה ע"ש. ועוד ראיתי בסוף ספר חיים וחסד,
 קונטרס אחד מרבני ירושלים הקדמונים, שהתירו לשרות
 בשבת למוקוס ואפרקסים ודומיהן ע"ש, ובדאי אי הוו חזו להו

אותם האחרונים הגז' לא הוו פליגי עלייהו:
נמצא אפילו שריית הלמוקוס במים בשבת עלמנו, רבו
 המתירים והם ראשונים וגדולים, וידון דידן
 הלמוקוס היו שרויין כבר במים ונתנו טעם יין במים,
 ונתבקעו קודם שבת, כי אחר ששראו ג' וד' ימים במים
 ונתבקעו הם לפים, ולכך רוצין לשקטן בידים כדי שלא
 יהיו נפסדים אם ישארו ג' ימים לפים למעלה מן מי היין
 שבחבית, ומפני שבהיותם לפים למעלה ואינם משוקעים
 בתוך מי היין שבחבית יתמין הלחלוחים שבקרבם ומתקלקלים,
 ואז הם יקלקלו גם את מי היין שבחבית, ולכן יש לומר
 דאפילו אותם האחרים לשרות למוקוס במים בשבת משום
 כובש, מודים ככה"ג דליכא ענין כובש, כיון דנכבשו קודם
 ונתרכבו ונתבקעו, ורק רולה לשקטם במי היין שבחבית
 כדי שלא יתקלקלו:

על כן בסה"ק רב ברכות כתבתי דאין חשש בזה, אלא
 משום שהוא מתקן הלמוקוס שלא יהיו נפסדים, ומחמת
 פסידא התרתי לשקטם בנחת ובשינוי שלא כדרכו בחול, וגם
 ככה"ג לא התרתי אלא ביו"ט ולא בשבת, כי בשבת אין
 לריכין לכך, שאם ישארו יום אחד כך לא יתקלקלו, ורק
 בהיות שני ימים טובים עם שבת, אם ישארו שלשה ימים
 כך יתקלקלו מחמת אור עירינו החם:

גם הרואה יראה, דחששות דחשו בלימוקוס בשבת משום
 כובש ליכא ביו"ט, דהותר לבשל בו לזורך היום, ואלו
 מי היין שבחבית שהלמוקוס נותנים טעם בהם הם ראויין
 לשתותן בו ביום, ואם לא יקע הלמוקוס הפיין למעלה
 יתקלקלו, וממילא יהיו מתקלקלין גם את מי היין שבחבית,
 ועל כן אני תמים בדברי יודינו הרב החסיד נר"ו מה
 טעם מלא לאסור בנ"ד דאירי ביו"ט משום כובש, וכתב
 שהיא מלאכה גמורה. גם מה שנין בדבריו על סו' רנ"ב
 בדיון לשרות שעורים, לא ידעתי מה רלה לחדש בזה, והלא
 כל האחרונים דחו בשתי ידים מה שדימה מהר"ר נסים
 ז"ל דין הלמוקוס לדין השעורים וטעמם גימיקוס עמם
 דלא דמי באמת כלל, וכאמור לעיל:

העורה מכל האמור, ידון דידן ביו"ט לית
 ביה חשש כובש ולא שאר חששות, ורק אית
 ביה חשש שזה המשקע הלמוקוס בחבית כוגתו לתקן למוקוס
 אלו שלא לזורך אותו היום, ועל זה הבאתי בס"ד ראיות
 בסה"ק רב ברכות להתיר משום פסידא, ועתה אוסיף
 להביא ראיות עוד בעזה"י, והוא כי המג"א ז"ל בסו'
 ת"ק ס"ק י"ג התיר לעשות ע"י גוי משום פסידא, ובסו'
 ס"ז סוף ס"ק ז' כתב וז"ל, נ"ל דבמוקוס הפסד גדול יש
 להתיר שבות על ידי גוי אפילו כדרכו, ושבות ע"י ישראל
 שלא כדרכו, עכ"ל, ואנחנו התרנו בנ"ד ע"י ישראל
 בשינוי שלא כדרכו שבושה בחול:

ועוד נ"ל בס"ד להביא ראיה מו"מ מן ז"ל בסו' שכ"א
 סעיף י"א, מותר להשקות את התלוש כדי שלא
 יכמוש, ומשמע שם להדיא אע"פ שאין דעתו לאכלו בו
 ביום אלא למחר, ורק לריך שיהא ראוי לאכלו בו ביום,
 ובנ"ד נמי היין שבחבית ראוי לשתות ממנו בו ביום, והלמוקוס
 מוסיפין בו טעם מחוסם:

גם עוד נ"ל להביא ראיה בס"ד מדיון בשר ששהה
 בלי מליחה, ויום השלישי היה בשבת, דיש
 מתירין לשרותו בשבת, ויש אוסריין, ורבו המתירין בזה
 משום פסידא, כגון שהוא חנוני דאם ימכור בשביל
 לללותו דוקא יהיה לו בזה הפסד, ועיין תוספת שבת
 ועדות ביעקב שהביאו הב"ח"ט, ועיין שבות יעקב וכו' ז'
 ועוד אחרונים, והגם דקי"ל להלכה כסברת המתירים
 ע"י גוי מ"מ בנ"ד דלא מכשר ע"י גוי, וגם דעושה
 בשינוי, י"ל דכ"ע מודו דשרי משום פסידא, ובהיכא דחל
 ווס שלישי ביו"ט, עיין פר"ח סו' ת"ק מ"ש מספר פני
 משה

משה ועיין בשו"ת, וי"ל בג"ד כ"ע יודו דשרי:

גם עור כ"ל בס"ד להביא ראיה חזקה להחיר בג"ד, ממ"ט מר"ן ז"ל בס' תל"ח סעיף ו"ו, בהמה מסוכנת דירא שמא תמות והוא חבל כבר ואין לריך לה, אסור לשחטה ח"כ יש שהות ביום לאכול ממנה כו"ט לל, ומפורש בבית יוסף כל שיש שהות לאכול ח"כ ש"פ שאינו אוכל מותר, דמשום הפסד החירו לו בפק, כן כתב הרב המגיד, וכ"כ הר"ן ז"ל וכו', וגם הרשב"ם פסק כן בפ"א מהלכות יו"ט, אפילו גמר בלבו אין לריך, אלא כיון שיש שהות ביום לאכול ממנה כו"ט ללי שרי, עכ"ד מר"ן צ"ל, ועיין מאמר מרדכי ושו"ת, ועל כן ה"ה כ"ד דאוחס המים ראויים לשתות בו ביום, והלממוקן מוסיפין בהם טעם בו ביום, דשרי משום פסידא ח"כ ש"פ שאין ראונו לשתות מהם בו ביום, וג"ד הוי כ"כ דהא מלאכה זו אפילו אם היה עושה אותה בשבת לית בה חיסור תורה, והרי זו ראיה ברורה בעזה"י. והשו"ת ברחמינו יאור עינינו באור תורתו, חב"י:

שאלה זו.

שאלה מחד לורבא מרבנן. פירות שאין להם קליפה קשה כגון ענבים ותמרים ותאנים ואגסים וכ"כ ר"ם וכיוצא, שנפלו לתוך סממנים של לבנע ונתלכלכו בהם, שא"א לאכלם בלא הדחה ושפשוף כלל, או שהם מלוכלכים בפירות אחרים שהיו עממם בכל אשר נכאשו וסרחו, וא"א לאכלם בלא הדחה ושפשוף היטב, אם מותר להדיחם ולשפשפם במים בשבת, דו"ל כיון דלא חזו לאכילה בלא הדחה הו"ל מתקן בשבת, וכל מתקן אסור משום מכה בפטיש, כדון מחט שנעקס דאסור לתקנו בידו, או"ד לא חתמו חיסור זה אלא בכלים, וליתיה באוכלים. ויש שהביאו ראיה להחיר מדין חותלות של תמרים בש"ע סי' ש"ד סעיף ח', וכן מסעיף ט' במפקע וחוקק קשרי השפור וכו', ודיחיו רחיה זו דהתם מקלקל בתלום, ואינו אסור לחתוך בתלום א"כ עושה כלי בחתיכתו, שמתקנו למדה או לעשותו כלי כגו' במג"א, משא"כ כאן הוא מתקן בהדחה זו, על כן יורנו המורה בזה. גם יש להסתפק כיוצא בזה, בהיכא דנגעה הגבינה בצמר והם לחים, דמן הדין לריכין הדחה, כמ"ס ביו"ד סי' ז"א, ורואה לאכול הגבינה בשבת אם מותר להדיח, או"ד כיון דלא אפשר לאכלה בלא הדחה הו"ל מתקן ואסור, יורנו המורה, ושכמ"ה:

תשובה. נראה דאסור מלאכה דמכה בפטיש ישנו גם באוכלין, דהא חיתא בש"ע סי' ש"ח סעיף ד' דבר שנחשבסל והוא יבש מותר לשרותו בחמין בשבת, ואם הוא יבש שלא נחשבסל מלפני השבת אין שורין אותו בחמין בשבת, אבל מדיחין אותו בחמין, חוץ מן המליח הישן ומדג קוליים האספנין שאינם לריכין ביסול אלא מעט, והדחתן היא גמר מלאכתם. וכתב מור"ם בהגהה, וה"ה כל דבר קשה שאינו ראוי לאכול כלל בלא שריה דאסור לשרותו בשבת, דהוי גמר מלאכה. וכתב המג"א ז"ל, דה"ה דבר מלוח שאין יכולין לאכלו כלל בלא הדחה, ואיחא בגמרא דאם הדיח חייב ע"כ. וכתב מחליט השקל דהמג"א בא לבאר ולהקל, דמ"ס המחבר לאסור מליח ישן, דינו כמו דבר קשה שאסר רמ"א, דיחיו אסור כי אם באינו ראוי לאכול כלל בלי שריה, ה"ה מליח ישן שאסר המחבר נמי דוקא באינו ראוי לאכול בלא שריה הוא דאסור, ולמד המג"א כן מודברי הרב"י מ"ס על הפרדס, שיש מפרשים מליח ישן וקוליים האספנין הם עריתא, וכתב ספר הפרדס דז"א, דמליח ישן ר"ל שאינו נאכל אם לא ידחנו בחמין ולכן הדחתן הוי גמר מלאכתם, אבל עריתא כיון שהספניס

אוכלין אותו חי מחמת מלחו ח"כ אין הדחתן גמר מלאכתן, כיון שאפשר לאכלו בלא הדחה, ולכן מותר לרחוץ העריתא במים קרים בשבת מדי דהוי ארמיילת כוסות וקצרות עב"ד, וכתב הרב"י דבריו מגומגמין דא"כ אפילו במים חמין מותר וכו', וס"ל להמג"א דלדינא פוסק הרב"י בקושייתו על הפרדס, דאפילו בחמין מותר לרחוץ העריתא, וא"כ ע"כ ז"ל מאי דאסר מליח ישן ר"ל היכא דא"א לאכלו כלל בלי הדחה, וכן הוא בספר תוספת שבת, ולפ"ו מותר להדיח העריו"ב אפילו במים חמין, כיון דאפשר לאכלו בלא הדחה, אבל הע"ז בס"ק ה' לא כתב להחיר העריו"ב אלא רחילה במים קרים, משמע דבחמין אסור, על כן ס"ל ניהי דהרב"י הקשה על הפרדס דהו"ל להחיר אפילו בחמין, מ"מ לדינא נקטינן כמ"ס הפרדס, דדוקא מים קרים ולא חמין, עכ"ל:

והנה הגאון הלבוב ז"ל הביא דינו של רמ"א בזה"ל, כל דבר שהוא קשה ואינו ראוי לאכילה כלל בלא שריה, אסור לשרותו בשבת שזה הוא גמר מלאכתו, ח"כ ש"פ שאינו מבשל חייב משום מכה בפטיש, עכ"ל. משמע דהבין דינו של רמ"א איירי בשריה בלונן, דליכא בזה משום ביסול, אך יש בזה משום מכה בפטיש דהוי גמר מלאכה, ולפ"ו דינו של המג"א דקאי על דברי רמ"א שכתב, דה"ה דבר מלוח שאין יכולין לאכלו כלל בלא הדחה, היינו ראונו לומר דאסור להדיחו בלונן, דאע"ג דליכא בזה משום מבשל איכא בזה משום מכה בפטיש, והשתא ליכא להקשות בדברי המג"א קושיא דמחליט השקל שהקשה מה הוסיף המג"א, הא המחבר כן כתב להדיח חוץ ממליח וכו', יען דלפ"ו מרן ז"ל איירי בחמין דהאיסור הוא משום מבשל, אבל בלונן דליכא בזה משום ביסול בא המג"א לחדש דאיכא משום מכה בפטיש, כמ"ס רמ"א בשורה דבר יבש:

וראיתי להגאון משבצות זהב ז"ל ביו"ד בסוף סי' ס"ח בדיון הב', שכתב בפשיטות כאשר כתבת, דבר קשה שכתב רמ"א היינו אפילו בלונן, דאיסורא הוא משום מכה בפטיש, וכן המליח שאינו נאכל מחמת מלחו דאסור להדיחו בלונן איסורו משום מכה בפטיש. ועיין להרב חיי אדם כלל ד' אות ו"ו, ועוד לו בנשמת אדם דחזיל בשיטה זו, וגסמך בדברי הלבוב ז"ל הכו"ל. אך הגאון רבינו זלמן ז"ל בש"ע סעיף י"א לא הבין כן יע"ש, ועיין אשל אברהם ס"ק י"ו יע"ש. והנה באמת לשון הגהות המרדכי שהביאו רמ"א ז"ל, דקאמר להדיח דהוי גמר מלאכה, מוכח דאסור משום מכה בפטיש, ולאו משום ביסול, וכאשר הבינו הלבוב ומש"ז ביו"ד ונשמת אדם, וכן נראה באמת מודברי הירושלמי דאיסור קוליים האספנין משום מכה בפטיש, וכמ"ס בנשמת אדם, ומ"ס קרבן העדה הוא דוחק, וגם הוא עלמו סיים ל"ע, ע"ש:

והעולה מזה מצינו דסברי מרנן, דשייכה מלאכת מכה בפטיש גם באוכלין, וא"כ השתא בנידון השאלה שהפירות נתלכלכו וא"א לאכלן בלא הדחה ושפשוף, הרי אלו דומין לדין דבר מלוח שאין יכולין לאכלו בלא הדחה, דאסור להדיחו אפילו בלונן משום אסור מכה בפטיש וכאמור, וה"ה כאן דאסור להדיח משום דהוי גמר מלאכה דאסורה משום מכה בפטיש, מיהו נראה דאפשר לחלק בין הא להא, דגבי מליח התחילה המלאכה בו מכבר במליחה, ולכן הדחתו הוי גמר מלאכה, דע"י ההדחה הוא ראוי לאכילה וה"ו דומה למכה בפטיש, אך כאן לא נעשה כס מלאכה של תיקון מקודם שבהה הדחה זו להשלים תיקונם, כי הפירות הם היו מתוקנים ועומדים לאכילה, ורק מקרה קרה להם על ידי הבלבול שלא אפשר לאכלם כך, וא"כ הדחה זו אינה גמר, כדי שתהיה דומה למכה בפטיש שהוא גמר מלאכה:

אך באמת יש לדמות נידון השאלה לעיקר הדין שכתב רמ"א ז"ל מהגהות המרדכי, והוא מ"ס כל דבר קשה שאין

שאין ראוי לאכלו בלא שריה דאסור לשרותו, שדין זה מצוה
 ג"כ להראי בדברי הלבוש דאסור משום מכה בפטיש,
 והתם נמי הוא מלך ענינו מתוקן וראוי, ורק קרה לו מקרה
 של יבש שנתייבש ואינו ראוי לאכלו, ועכ"ז הדחתו חשיב גמר
 מלאכה דמודמה לה למכה בפטיש, וא"כ ש"מ ליתיה להאי
 חילוקא דתבנו, ולפ"ז גם בנידון השאלה אסור לתקנם
 בהדחה ופספסוף משום מכה בפטיש, ואין לחלק ולומר כיון
 שהדחתו הוא ברגעים קטנים לא חשיב זה גמר מלאכה,
 שזה לא ניתן להיאמר, דהא גמר דמכה בפטיש הוא ג"כ
 ברגע, ועוד דהמג"א מדמי דין השריה לדין הדחת המלות,
 דסגי ליה בהדחה ברגעים קטנים :

ודע

כי ברש"י ז"ל בשבת דף ע"ד ע"ב בד"ה תגור
 חייב משום שמונה נמלא סברה חדשה בדין מכה
 בפטיש, דמשמע דבר הנגמר מחילוי בהמשך זמן ע"י דבר
 אחר, אע"פ שאותו דבר זה האדם עשהו לא מחייב משום
 מכה בפטיש, ע"ש, וכן מלאתי להגאון המחירי ז"ל בשיטתו
 שם שכתב כמ"ש רש"י ז"ל, ולפ"ז ל"ל דלית ליה להר"מ
 ז"ל הנזכר בהגהמ"ר הגו' סברה הגו' של רש"י ורבינו
 המחירי ז"ל, ומו"ש גבי חבית מחייב שבעה מתוך לה
 באופן אחר :

ונראה

לי בס"ד לחלק בין נידון הגהמ"ר שפסקו רמ"א
 ז"ל לבין נידון השאלה, דהתם כל גופו של
 אותו דבר נתקשה מבית ומחוץ, ונמלא כולו אינו ראוי
 לאכילה, ולכן תיקון עושה לו בשריה הוא תיקון גמור
 וחייב משום מכה בפטיש, אך בנידון השאלה, הפרי כולו
 מתוקן וראוי לאכילה, ורק יש עליו לכלוך מבחוץ ומסירו
 בהדחה, ואין ההדחה עושה תיקון בגוף הפרי, והרי זה
 דומה כפרי של אגוז שמונה תוך קליפתו הקשה, שהוא
 משבר הקליפה כדי שיאכל הפרי, שאין שזירת הקליפה עושה
 תיקון בגוף הפרי, וכן זה מסיר הכלוך כדי שיאכל הפרי,
 ואין הסרת הכלוך עושה תיקון בגוף הפרי, לכן אין זה
 נחשב גמר מלאכה להיות מתחייב עליה משום מכה בפטיש,
 שהוא הנעשה בגוף אותו דבר :

מיהו

לפי חילוק זה קשה בדברי המג"א, מאי מדמי
 לדבר המלות שאינו נאכל מחמת מלחו, והלא
 המליחות המונעת האכילה היא מבחוץ דוקא בכללך
 המונע על הפרי, אבל בגופו של פרי לא יש מליחות קשה
 כ"כ שיטור שאינו נאכל מחמת מלחו, והדחת אותו דבר
 היא מעכבת המליחות העומדת על הפרי מבחוץ
 כענין הכללך :

והנה

מחמת חילוק זה נראה לי בס"ד להביא ראיה
 לנידון השאלה מסי' שכ"ג סעיף ח', שפסק מרן
 ז"ל כדום ששתה בו הגוי יין מותר להדיחו לדברי הכל,
 אפילו למאן דאסר להטביל כלי חרס של גויים, ומפורש
 הטעם שם משום דגוף הכלי היתר הוא, והיין אסורו,
 וכשהסירו אינו מתקנו אלא כמסיר ממנו גרף של רעי,
 וכמבואר בדברי הרא"ש ז"ל, ועיין מג"א וט"ז, וזה הדין
 הוא ברור ופשוט. נמלא כל דבר שהוא איסור העומד
 בחוץ, והאדם מסירו ע"י הדחה, אין זה חשיב תיקון,
 אלא כמסיר גרף של רעי, ולפ"ז נידון השאלה נמו, הנה
 הוא מסיר גרף של רעי בהדחת הפרי להעביר הכללך
 מעליו, ומותר, דאין זה חשיב תיקון, וכן ה"ה בנידון השני
 הנזכר בשאלה, בגבינה שנגעה בבשר שלריך הדחה, גם
 זה מותר להדיחה בשבת, כדין הכוס ששתה בו הגוי
 יין ודומה ממש :

גם

עוד מלאתי בס"ד במג"א בסי' שכ"א ס"ק ז', שהביא
 מדברי התוספות והרא"ש ז"ל, דבשר חי שמוותר לאכלו
 בלא מליחה ה"ה מותר לאכלו כן בשבת, ואע"ג דעכ"פ
 צעי הדחה קודם אכילה משום דס' צעין שעליו, וכתב
 שהקשה בספר פורת יוסף, מאי שנא מטבילת כלים דאסור

משום מתקן כלי, כמ"ש בסי' שכ"ג ס"ז, והכא נמי ליתסר,
 וכתב עליו המג"א דלא ראה מ"ש בש"ע שם סעיף ח',
 דמותר להדיח הכוס ששתה בו הגוי יין וכו', ועיין מחלית
 השקל שם. ומכל זה נתעלמה הקושיא שהקשיתי בדברי
 המג"א, דמדמי דין דבר מלות שאינו נאכל מחמת מלחו
 בלא הדחה, לדין הגהמ"ר אשר פסקו רמ"א ז"ל בהגהה,
 דבאמת רב המרחק ביניהם, ודין דבר מלות הגו' יש
 לדמותו לכוס ששתה בו הגוי יין, ולדין הדחת בשר חי.
 ואם נאמר דהמג"א הבין טעם הגהמ"ר לאו משום מכה
 בפטיש, אלא משום מבשל, ואיירי דמדחיו בחמין, וכמו
 שהבין בנתינו כן הרב אליה רבא ז"ל, הנה בזה תתעורר
 קושיית הרב אליה רבא ז"ל, דמאי אשמעינן המג"א,
 והלא זה הוא דין שכתב מרן ז"ל חוץ ממליח יין. מיהו
 לזה יש ליישב כמ"ש הרב תוספת שבת בס"ק כ"ג וז"ל,
 אכן נראה דבא לומר דדוקא אם א"א לאכלו כלל בלא
 חמין הוא דאסור, אבל אם אפשר לאכלו ע"י הדחת לונן
 שרי ג"כ ע"י חמין, ואם א"א לאכלו ע"י לונן אסור בחמין
 ומותר בלונן עכ"ל ע"ש. אמנם כל זה יועיל ליישב דברי
 המג"א, אבל למש"ז י"ד סי' ס"ח, שכתב על העריכ"ב
 שהוא דבר מלות, שאם אין ראוי לאכלו בלא שריה אף
 בלונן אסור, דחייב משום מכה בפטיש, כמ"ש הלבוש וכו',
 הנה על זה ודאי קשה, מאי שנא מדין הכוס ומדין הבשר
 הגו', וכן נמי קושיא זו היא ג"כ להרב בשם ארם, וז"ע :

א"י

בין בגבינה שנגעה בבשר, פשטיקן להו שפיר מדין
 הכוס דסי' שכ"ג, ומדין הבשר שהביא המג"א, שהתירו
 בתוספות והרא"ש ז"ל, וזה ברור ונכון בעיני :

מיהו

אותם שמביאים שכר חזק מאד שקורין ספירט"ו,
 שא"א לשום אדם לשתותו כמו שהוא, ומערבין בו
 מים או שכר חלום פשוט, כדי שישתו אותו, דלא אריך
 למעבד כן בשבת ע"פ סברת הגדולים הגו' ז"ל, דזה דומה
 לדין הגהמ"ר, דאיכא בזה איסור משום מכה בפטיש, כיון
 דגוף הספירט"ו אינו ראוי לשתיה, והוא מתקנו בשבת :

וראיתי

להגאון מהר"ם מקאל"ס ז"ל בספר הנחמד
 אמרי בינה, בה"ש סי' כ"א, שכתב יש להתבונן
 אם נאמר דמלאכת מכה בפטיש שייך באובליון, א"כ יהיה
 אסור למזוג י"ש חזק, אם אי אפשר לשתותו מחמת חורפו
 ומזקו אם לא יתערב בזים, דהמערב בשבת יתחייב משום
 מכה בפטיש, ולא כן משמע בש"ס, דבימינו היה היין חזק
 דאינו ראוי לשתות בלי מזיגה, והיו מוזגין אותו גם בשבת וכו'
 ע"ש שהאריך בזה. ואחמהמ"ר מה דמיון לזה הספירט"ו עם
 יין חזק שהיה ביניהם, דאותו היין היו יכולין לשתות כוס
 אחד ממנו בלא מזיגה, אך המזוג ערב להם יותר, וכן אם
 ישתו כוסות הרבה בלא מזיגה קשה להם, אבל זה הספירט"ו
 הוא כמו חרס, שא"א לשתות אפילו מעט בלא מזיגה,
 ואה"ן ספירט"ו חלום שאפשר לשתות ממנו מעט בלא תערובת,
 מותר לערב בו מים בשבת :

וישן"ר

להגאון מש"ז בסי' שכ"ג ס"ק ז' שכתב, יראה
 לי סכין ערפה לחתוך בו לחם וכדומה בלונן
 דצעי הדחה, דמשמע צעי הדחה ושפסוף היטב ולא הדחה
 בעלמא, וזוה הוא דאסור בשבת דהוי כמתקן, וה"ה אפשר
 בשני דברים דנוגעים זב"ל, אף דברבגן, דלא דמי לטומאה
 דרבנן, כמ"ש המ"מ הביאו המג"א אות י"א, ועיין יו"ד
 סי' יו"ד וס"ט וז"ל מדי דאורחיה בהדחה, ועיין מג"א סי'
 שכ"א אות ז' הדחת בשר בשבת, שאין לריך שפסוף כ"כ רק
 להסיר הכללך, משא"כ כאן, ול"ע עכ"ל יע"ש :

ונראה

דס"ל להרב מה שהתירו בהדחת כוס והדחת
 הבשר, היינו משום דסגי להו בהדחה בעלמא,
 אבל דבר שלריך הדחה בשפסוף היטב ה"ה אסור דמחוי
 כמתקן, וזוה יש לתרן הקושיא שהקשינו לסברת מש"ז,
 גבי

גבי דבר מלוח שאינו נאכל בלא הדחה, והיינו די"ל דאירי שהמלח נדבק ונתייבש שרריך לו שפשוף הרבה, והבין כן משום דמדמי לה למ"ש רמ"א בדבר קשה שא"ל לאכלו בלא שריה :

והנה לפי החילוק הזה שחידש מש"ז יש לומר בידון השאלה, אם פירות אלו שנפלו בתוך הלבע נדבק בהם הרבה, שא"ל לנקות בהדחה בעלמא, אלא לריך שפשוף רב, אסור משום מתקן, אך המש"ז לא הביא הוכחה וראיה לסברא זו שעשה בחילוק זה :

ברם שו"ר להר"ן ז"ל בחולין פרק א' גבי השוחט לחולה בשבת שכתב, וכ"ש דאיכא למוסר בשר חי דהא מתקן ליה, וכ"ש דאי אסרת ליה בלא מליחה דאיכא תיקון עפי, דהא משוי ליה חולקא ע"ש. וקשיא לן מדין הדחת הכוס ששהו בו הגוי יין דשרי, משום דהו"ל מסור גרף של רעי. ואמרתו לחלק בין לכלוך בעין דחשיב גרף של רעי, לבין דבר בלוע כדס, אך בא לדי ספר יד יוסף חיבור על ש"ע, וראיתי בס' שכ"ג ס"ק יו"ד, הביא שם קושיו זו, וראיתי שחילק בזה וז"ל, בשלמא הדחת כוס של אסור בלאו איסוריה דרך להדיח הכוס משום נקיות, וה"ה הדחת הבשר קפדי אינשי אנקיותא, והוי דין גרף של רעי, אבל מליחה כיון דבלא האסור לא היה מולח להוליא הדס, לא הוי כגס"ר אלא מתקן, ואסור. וכתב שמואל בשיטה מקובלת בי"ח, שכתב כמו חילוק זה ממש, וז"ל הש"מ, ואין זה במכשירין שאפשר לעשותם מערב יו"ט, דלא אמרו אלא בתיקון ממש שיש בו כעין מלאכה או מלאכה ממש, אבל הדחת כלים אינו נראה אלא כמדיח כליו הנותרים, ואף בלריבין הגעלה יש להחיר מהאי טעמא, לפי שדרך הגעיל כליו ברותחין, כדי לנקות, אבל לרבה הגעלה אסורה מפני שנראה כמתקן, כיון שהיה הכלי אסור, אבל בהדחה בעלמא שדרך להדיח כל שעה ושעה כליו מותר אפילו לרבה, וכן דעת הרא"ה ז"ל, עכ"ל, יע"ש :

והשתא י"ל דגם הש"מ יודה בהדחת הבשר מן הדס שעליו דשרי, משום שזה עובר בהדחה בעלמא, ודרך להדיח כל דבר המלוכלך לנקותו, אך באיסור הבלוע בכלי שרריך לו הגעלה ברותחין, שאין דרך לעשות זאת תמיד שטובל כליו ברותחין, הכי זה מתקן, וכן נמו דס הבלוע דמוציאו על ידי מליחה ה"ז מתקן, וא"כ לפ"ז הפירות דנידון השאלה, לפי סברא זו דשיטה מקובלת, אותם שהם דרכם להדיחם להעביר הלכלוך מהם כמו עגבים ואגסים וכיוצא בהם מותר להדיחם, אך פירות שהם תמרים וכיוצא שאין דרכם בהדחה, אין להדיחם כשנפלו ונתלכלכו דמחוי מתקן. והגבינה שנגעה בבשר מותר להדיחה, דגבינה דרכה בהדחה בלא"ה, ולא מחוי מתקן, ואלו הדחה בעלמא סגי להו, כן לריך לומר לפי חילוק של הש"מ הגו' :

ודע כי מדברי הש"מ הגו' יש סמך גדול לחילוק הגאון מש"ז בס' ש"א ס"ק ז' שהבאתי לעיל, דס"ל דבר דלא סגי ליה בהדחה בעלמא אלא בהדחה ושפשוף היטב אסור דהוי מתקן, כי כן מוכח להדיח מדברי הש"מ הגו', וכבר כתבתי לעיל דלפי חילוק זה אם פירות אלו נפלו לתוך לבע שהיא מתדבק הרבה, שא"ל לנקותם אלא ע"י שפשוף רב בחזקה, לא לריך למעבד כן דחשיב מתקן. והש"ת יאיר עיניו באור תורתו אבי"ר :

שאלה יז.

בענין המבשל בשבת במייד וכיוצא בזה בשאר מלאכות, דקי"ל בס' ש"ח דאסור למבשל לעולם, ומותר לאחרים אחר שבת, הנה רמ"א ז"ל בהגהה ביו"ד סוף

סי' ק"ב כתב, דאם נתערב ה"ז מתבטל, ולא אמרינן חשיב זה דבר שיש לו מתירין, משום דיותר לאחרים אחר שבת, אלא כיון דנשאר אסור לעולם לזה המבשל לא חשיב דבר שיש לו מתירין ע"כ. והגאון כו"פ כתב דהלשון מגומגם ולעולם הדין הוא דאם נתערב לאחרים בשבת לכ"ע אסור, דהא יש לו מתירין במ"ש ע"ש, וכן הגאון חו"ד שם כתב, לא בא רמ"א לכתוב היתר זה, אלא לגבי המבשל עצמו, אבל לאחרים אם נתערב אסור בו ביום, דהוי לדודו דבר שיש לו מתירין, ועיין שפ"ד שם, אך הגאון מג"א בס' ש"ח ס"ק ב' ס"ל, שגם להמבשל עצמו אסור, ועיין לאחרונים מה שפלטו בדברי המג"א :

ור"י אגא עבדא נראה בס"ד לומר, שזה הענין הוא דומה לפלוגתא דפר"ח ז"ל עם רבני אשכנז ז"ל, במעשה הקלב שחטו שבע בהמות צביתו, והיו בחזקת כשרות, והוליא מציתו למקולין שתי בהמות, ועוד הוליא מבהמה השלישית חצי בהמה למקולין, והחלי נשאר צביתו עם הארבעה שנשארו שם, ונתערבו הצני מעים של כל השבעה בהמות, ונמצא מחט צבית הכוסות שהיא טרפה ודאי, ואינו יודע בשל חוזה בהמה היה וכו', והגאון חלקת מחוקק והגאון העשיל הסכימו להחיר את שני החלאים, והגאון ברכת הוצח והגאון בית הלל הסכימו לאסור את שני החלאים, ואח"כ גם חלקת מחוקק הסכים עמהם, וכו' כל זה צבית הלל סי' ק". והגאון פר"ח בק"א ל"ד כתב על רבני אשכנז הגו', ששום אחד מהם לא כיון להלכה יפה, לפי שכל זה סובב הולך על טעות א' שכתב הש"י, שכבש אחד אינו בדין שיהי מקלחו א' מותר ומקלחו א' אסור, ולפיכך אלו החכמים מקלחם אסרו הכל, ומקלחם התירו הכל, וכבר כתבתי בחיבורי בפנים סי' ק"י סעיף כ"ג, דזה טעות גמורה ביד הש"י וביד כל האומרים כן, והמנהג פשוט אף בכבש אחד להחיר מה שנמכר כבר ופירש, ולאסור מה שנשאר ממשו בחנות שעדיין לא פירש ומקרי קבוע, וכל שיעורי חכמים כך הם, ומי שאינו מורה כן לא ידע באיסור והיתר בין ימינו לשמאלו, עכ"ל :

והנה הגאון תבואת שור בקונטרס בכור שור, בחידושי חולין דף רס"א ע"ג, הביא סעד לרבני אשכנז, דדבריהם מוכרחים מגמרא דעירובין דף ע"ז, דאי אמרינן תרתי דסתרי להבא הכי ולהבא הכי הוויין מילי דרבנן כחובא ואטלולא, וא"כ ש"מ דאין לעשות דבר התמוה לרבים, אע"ג דמעיקר הדין כן הוא, ואין לך דבר תמוה גדולה מזה, שחלי בהמה תהיה כשרה וחליה טריפה, ופשיטא דכה"ג כחובא הוי. ועוד הביא ראיה מגמרא דגיטין דף י"א הפך הפך"ת, וכתב אל תשיבני ממשנה פ"ז דטהרות ספק ברה"י טמא הוליו לרה"ר טהור הוליו לרה"י טמא, אלמא עבדינן תרתי דסתרי, שאני עיניי טהרות שהם מחוקי התורה בלי טעם וכ"ע ידעי ולא קשה להו מידי, ופרה תוכיח שמטהרת עומאים ומטמאה טהורים עכ"ד. ובדרוש שדרשתי ביום יאר לייט של עט"ר הרב מו"ר אבי זלה"ה הארצתי בענין זה, ושם הבאתי מה שיש לחלק בזה בין דיני התורה ובין דיני דרבנן, וכמ"ש בפסחים דף ב' אמונא לך אגא מלאכה דרבנן ואת אמרת לי חמון דאורייתא, והבאתי מ"ש בעירובין דף ס"ח דאין מבטלין וחורין ומבטלין, משום דלא להוי מלתא דרבנן כחובא ואטלולא, ומ"ש בחוספות בבא קמא דף י"א דלא מורינן תרתי דסתרי אפילו בתרי גידונים יע"ש, וגם הפך"ח ז"ל בעלמו בכללי הש"ס בס' ק"י בסוף אות ג' כתב, ומיהו במידי דרבנן דקי"ל ספיקא דרבנן לקולא, אף דאיכא תרתי דסתרי לתרי גברי שפיר דמי, והני מילי היכא דלא מויכרח מילתא, כגון ספק יממא ספק ליליא, אבל במידי דאיתיה קמן מחוי מילי דרבנן כי חובא ואטלולא, ולא שרינן כדאיתא בפרק ב"מ, ובס"פ

הדר, עכ"ל :

ועל כן

נראה דאע"ג דאיכא רביס מגדולי האחרונים, דס"ל כהפ"ח, והס הגאון כו"פ ומנחת יעקב ושאלת יעב"ק, וכן הגאון בעל לבושי שרד בספרו נאות דשא סי' כ"ג האריך בזה, והכריע ג"כ לאכור החי ולהתיר החי, ועיין ג"כ לב ח"א יו"ד סי' יו"ד וסוף סי' ט' ועוד שאר אחרונים, עכ"ל נראה כ"ע וידו ב"ד לאכור גם על המזבל, דלא קאמרי הפ"ח ודעמיה לאכור החי ולהתיר החי אלא בנדון דידהו, דהחלחין אלו חלוקים זמ"ז לפנינו בתרי מקומות, ולכן לא הוי כחוכא ואיטלולא, דהרואה רואה חיי זה שמתירין הוא עומד במקום אחד, וחיי זה שאוסרין חלוק ועומד במקום אחד, דאינו ניכר לעיני הרואין שחלחין אלו היו בהמה אחת, וחלק אחד, משא"כ ב"ד ראוי לאכור על המזבל ג"כ, ולאו משום דהוי תרתי דסתרי, אלא משום דאיתא מילתא לידי חוכא, דאם נודמן יושב המזבל עלמו ואחרים עמו על השלחן, והביאו שם מזה התבטיל שנתערב, ואומרים למזבל אכול ולאחרים לא תאכלו הא ודאי משתמא יתעורר כל אדם על הדבר הזה, ואתי למשאל למה לזה מותר ולאילו אכור, הנה לרדך להשיב זה דעבד איכורא שצטלו בשבת מותר לו מחמת שנתערב, ואלו דלא עבדו איכורא אכור להס אע"פ שנתערב, והא ודאי ליכא מילתא דאיתא לידי חוכא לפני המון העם עפי מהאי, כי יאמרו ובי מלינו חוטא נשכר, אבל חלוי הבהמה הנז"ל אפילו אם יהי' בהם מליאות כזאת, שיביאו בשר משני חלחין אלו למקום אחד, ונאמר לפני העומדין בשר זה אכור ובשר זה מותר, לא יתעורר אדם לשאל למה זה אכור וזה מותר, כי ידוע שיש צעיר בשר כשר ובשר טרף, ואפילו אם יבא אדם לשאל ישיבו זה הובא מן בית הקלב שהיה שם רוב היתר, וזה מן החנות שלא יש שם רוב היתר, ומה הכרח יש להשיב להגיד לפי דרכו דברים ללא לורך כלל, לומר בשר זה ובשר זה הוא מבהמה אחת, וחליה נשאר בבית וחליה בחנות, כי מה מקום יש להודיע דבר זה, ומי מכריחו לדבר דברים שאין לורך בהם. על כן ג"ל בס"ד הדין כמ"ס הגאון מג"א, דלרדך לאכור גם למזבל עלמו, אך לאו משעמיה אלא משעם שנתבתי בס"ד, דידומן לפעמים דאיתא מילתא לידי חוכא ואיטלולא, דבזה גם הפ"ח יודה דלא שרינן להמזבל, וכבר כתבתי לעיל דברי הפ"ח עלמו, שכתב בסוף אות ג' במידי דמחזי מילי דרבנן כי חוכא ואיטלולא לא שרינן, ודבר זה הוא מוכרח מנמרה דעירובין הנז"ל, וכמ"ס בצור שור :

ועוד

ג"ל בס"ד לומר טעם אחר קרוב לזה הטעם, דראוי לאכור גם על המזבל, משום דאמרינן בזבחים דף ס"ג דלא יהיה טפל חמור מן העיקר, ונראה מהתם שד"ז הוא מוסכם להלכה, וא"כ הכא נמי אם נאמר דמותר לעושה האיכור, ונאכור אותו על אחרים, נמלא נעשה טפל חמור מן העיקר, ואין עושין כן, לכך בע"כ לרדך אתה לאכור גם על העושה. והש"ס יאיר עינינו במאור תורתו אבי"ר :

שאלה יח.

שאלה. יש שותין משקה שקורין בערבי גילאז ובלשון אחר קורין אותו סמתאוות"ר, ודרך משקה זה הוא שמביאין מלח חמוטין שעושין אותו מן פרי חמוץ, ושוחקין אותו מקודם שבת, ומניחין בו מים בשבת, וגם נוטין לתוכו סם הנקרא סוד"א, וכאשר יתערבו זכ"ז יחד עושה פעפוע הרבה, ושותין אותו תקף ומיד אחר שמערבין זכ"ז, ומסקה זה שותין אותו גם הצריאים, ואין

בזה חשש משום משקה ששותין לרפואה דגורו בו משום שחיקת סמנים, ורק החשש הוא מפני שמעלה פעפוע כשמערבין החמוץ עם הסוד"א, על כן צאנו לשאל אם מותר לעשותו בשבת, וירינו ושכמ"ה :

תשובה.

נראה דאין לחוש בעבור הפעפוע הזה, דלמאי נחוש לה, אם משום מזבל, בזה שמעלה רתיחה אין כאן דבר המתבטל, דהן אמת שזה החמוץ הוא חזק מאד, וידוע דאין ליתן ירק חי לתוך חומץ חזק כשיעור שיתן על האור וירתיח משום כבוש, דנראה כמזבל בשבת, וכמ"ס מש"ז סי' שכ"א ס"ק ג', ועיין ביו"ד סי' ק"ה ס"ה, ובצי חיי יו"ד סי' קס"ה, ומג"א סי' תמ"ז ס"ק כ"ח, וחוקות הפסח שם, הנה ב"ד ליכא האי חששא כלל, ישן כי זה מלח חמוטין הוא שחוק, ונותנים לתוכו מים וגם סוכ"ר, ובוה לא ישר חמוטו חזק, ולכן אין בו כח לבטל, ואינו מפעפע בשביל ביטול אלא רק מלד טעמו ומזוג, כאשר יתערב זה הסוד"א עם החמוץ, ועוד שיעור הכבוש הוא כדי שיתן על האור וירתיח, וזה עושה פעפוע ברגע קטן תקף ומיד כשמערבין אותו, ולכן ליכא הכא איכור כבוש דאין כאן שיעור כבוש האמור גבי חומץ, והוא שותהו תקף :

ואם

נאמר אכתי נאכור בזה משום דהו"ל מוליד דבר חדש, דהא מוליד הפעפוע הזה, גם חשקה זו ליתא ב"ד, דהא קי"ל השלג והצדד אכור לרסקס בידים, דהיינו לשברם לחתיכות דקות כדי שיובו מימיהן, ושני טעמים בדבר דהא דגורין שמה יסחוט פירות העומדים למשקין, ועוד משום סרך מלאכה נעשו בה, דדמי למלאכה שבזרא מים הלל, וכנ"ל בבית יוסף סי' ש"ח וש"ך, מיהו מותר ליתן חתיכות שלג לתוך כוס של יין או מים כדי לנגנו, והס נמוחין מאליהן ואינו חושש דכיון דאינו עושה בידים שרי, וזהו דעת מרן ז"ל, ויש מתירים לרסקו בידים לתוך המים :

ובן העיני גבי מלח שפסק מרן ז"ל שלא ישפסף דיו במלח דנמוח ונעשה מים, ויש בזה שני טעמים הנז' גבי שלג, ואם ישליך מים במלח עד שיהיה נמחה מאליו וישול מהם דיו מותר. והגם דבעל התרומות ס"ל דאיכור מלח ושלג הנז' הוא מטעם נולד, חלקו עליו רוב הפוסקים בזה, וכנ"ל בב"י סוף סי' ש"ח וסימן ש"ך, ועיין מש"ז סי' ש"ך ס"ק ט', ומפורש בבית יוסף דלית ליה טעם זה של נולד לאו בשלג ולא במלח, ועיין כחנות יוסף סי' י"ב. נמנינו למדין אע"ג דאיכא בשלג ובמלח טעמא דדמי למלאכה שבזרא המים הלל, לא אכרו אלא במרסק בידים, אבל אם מניחם במים והם נמוחין מאליהם שרי לכ"ע, ולכן ה"ה בנידון דידן כיון דאין הפעפוע עושה בידים, אלא נעשה מאליו ע"י התערבות שמערב הסוד"א עם החמוץ לית לן בה, דהא בשלג ומלח כשמערבו בידיו במים שרי :

ואם

לא תספיק לנו הוכחה זו להתיר ב"ד, שנאמר זה הפעפוע הוא יותר נראה ומסויים משלג ומלח כשנימוחין במים, ודמי למלאכה טפי, הנה אביא בס"ד ראיה להדיה להתיר, ממה דאיתא בגמרא דשבת דף ק"ט ע"א, פעפועי ציצי אכור ע"ש, והרשב"א והר"ן כתבו שהוא שם טעם, וכן פירש ר"ח בתוספות, אך רש"י ז"ל פירש פעפועי ציצי ר"ל לערוף ציצים מגולגלים בקערה ע"ש דהב"ש ע"י טריפה נעשה בהם פעפוע, והמג"א ז"ל בס"י שכ"א ס"ק כ"ד הביא דברי רש"י, וכתב שבהגהות מיימוני פרק כ"ב כתב וז"ל, ויין זיגר"א אין להכותו בשבת, משמע דכל דבר אכור לערוף ע"ש, וכונת דבריו מדברי רש"י משמע דוקא דוקא ציצים אכור, משום דמחזי כמאן דבצי למשרנהו בקדרה, ומדברי הגה"מ משמע דכל דבר אכור, ועיין מחליט השקל שם. נמלא לרש"י כל דבר חזק מן הביצים מותר לעשותו

בו פעפוע אפילו צידים, ואין בזה חשש מוליד דבר חדש ודמי למלאכה, ולהגה"מ אסור לעשות צידים, וא"כ כג"ד כיון דאינו עושה הפעפוע צידים אפילו לסדרת הגה"מ מותר, וכ"ש לדברי רש"י ז"ל, דמתיר גם בעושה צידים :

מיהו אותם שבדקיס את השכר באופן זה, להניחו בכלי זכוכית עד חליו, וטורפים אותו על ידי נענוע הכלי בכח חזק, כדי שיעלה השכר רתיחה ופעפוע בפנים, ומזה הפעפוע ידעו אם הוא שכר חזק וחשוב או לאו, דנראה לפ"ד ההגה"מ הגו' דלא אריך למעבד הכי בשבת, דהא עושה צידים :

וישן"ך להגאון אמרי בינה במפתחות הספר השמטה אחת בדוני שבת סי' כ"א, שהביא דין זה דג"ד, וז"ל, דמה"ט ז"ע דהא דשותין מים מעורב עם מלח חמוטין עם לוק"ר, ונותנין אח"כ סם הנקרא זוד"א שמרתיח וכמו מבשל ועולה רתיחה, ושותין זאת אף הבריאים, אם מותר לעשות כן בשבת, אם הוי כמו מכה בפטיש, דנעשה ברגע אחד ע"י מעשיו, ושם יש עוד מקום לאסור כמו כובש כבשים כמבואר בהרמב"ם ופ"ע סי' ס"ג א"ג, והוי כמתקן דבר חדש, וז"ע אם מותר לעשות כן בשבת, עכ"ל.

והנה מה שנסתפק משום לתא דביטול ומשום כובש כבשים, כבר כתבתי לעיל דאין כאן חשש זה כלל, דהן אמת דמלח חמוטין הוא חריף מאד, אך אחר שמערבין בו סוכ"ר ומניחין אותו במים חלים תוקפו וחריפותו, וראוי לשתיה, ומה שעולה רתיחה הוא מחמת תערובת סם הסוד"א עמו, ולאוי מכה חזק חמוטותו, כי אם טבעו ומנוגו של זה עם זה נעשה קך. ומ"ס חשש משום מכה בפטיש ע"פ סדרת מור"ם בסי' שי"ח סעיף ד', גבי דבר קשה שאינו נאכל בלא שריה דאסור משום מכה בפטיש, וכנו' בלבוס סם, הנה כאן לא שייך זה, דהא זה החמוץ כשמוניחין בו מים ומערבין בו סוכ"ר הוא ראוי לשתיה, וזה הסם של סוד"א הוא עפל חליו, ואיסור דסי' שי"ח הגו' אינו אלא בדבר שא"א לאכלו או לשתותו בלתי תיקון, ונתנית סם הסוד"א דומה כמו שנותן מלח במאכל לתקנו, אע"פ שהמלח לבדו בפ"ע קשה מאד לאכלו, דכל זה הוא דרך מאכל, וגם תערובת זו היא דרך שתייה היא, כי הוא קטנה כל התערובת הזאת צימד. וגם מה שחשש בשביל שמעלה רתיחה, כבר הבאתי לעיל ראיה ברורה להתיר זה בס"ד, והש"ת יחיר עינינו באור תורתו אכ"ר :

שאלה י"ט.

שאלה. נשאלתי מאת התכונים ה"ו, אם מותר לרוך בשבת על ידי שינוי תמרים ואגוזים יחד,

שע"י הדיכה יהיו האגוזים נימוחים ונבלעים בתמרים, ונעשים התמרים כמו עיסה, וקורין זה בערבי מדגונה, ואם מותר לעשות כן בשבת ע"י שינוי כדי לאכול לאלתר. ויש שדמיו זה למ"ס מרן ז"ל בסי' ש"מ סעיף יו"ד, המקבץ דבילה ועשה ממנה עגולים, או שנקב תאנים והכניס החבל בהם עד שנקבלו גוף א', הרי זה תולדת מעמר וחייב, וכן כל כיוצא בזה, ע"ש. וא"כ השתא אם נחשוב גם זה המדגונה דאסור משום מעמר כמו המקבץ דבילה ועושה ממנו עגולים, הנה ודאי שרי כדי לאכול לאלתר, וכמו דין הצורה, וכמו שמינינו להרשב"א דליף דין העושה מדין הצורה, והביאו מרן בבי' סי' שכ"א, וכן בטל אורות דף ל"ה ע"ד, וליף מהא לענין דש דשרי כדי לאכול לאלתר, וה"ה דשרי כאן כדי לאכול לאלתר. על כן יוריטו, ושכמ"ה :

תשובה. בהסקפה הראשונה עלה בדעתו, לדמות נידון השאלה למ"ס הרמב"ם ז"ל בפ"ז

מה' שבת ה"ג, ואם גבנו ועשאו גבינה חייב משום בונה, שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף אחד, ה"ז דומה לבנין, ולפי"ז דיכת התמרים הגו' שקורין מדגונה, שעושה כל החלקים חלק אחד וגוף אחד, שנדבקים ונכללים זע"ז ונעשים כמו עיסה אחת, ה"ז דומה לבנין. ושוב הראו לי דברי הגאון מג"א ז"ל בסי' ש"ט ס"ק י"ו, גבי מקבץ דבילה דחייב משום מעמר, שכתב וז"ע למה לא יתחייב בזה משום בונה, וכמ"ס ס"ס שי"ט גבי מגבן, וז"ל דלא מקרי בונה אלא כשמויין ליפותו ולהשוותו, עכ"ל ע"ש. ולכאורה חילוק זה דוחק, דמכ"ל לחלק בין גבינה לבין עיגולים שעוין מן הדבילה, דגם בעגולים נאמר מכוין להשוותן וליפותן, ועוד קא חויין דהרמב"ם כללל כ"י"ל ועעמא טעים משום מקבץ חלק אל חלק עד שיעשו גוף אחד, ולא כללל דבר זה של היפוי בדבריו אלו כלל וכלל, ונראה דגם המג"א עלמו כרגש בדוחק דבריו, ולכן נקט בלשונו וז"ל דלא מקרי וכו', כלומר בעל כרחינו אריך לחלק בהכי, כדי לתרץ הקושיא, ובאמת אין לעשות הכרית מן היזה קושיא, יען דאפשר לתרץ הקושיא באופנים שונים, והא קמן בקושיא זו שכבר תירץ הרב דוד עראמה ז"ל, צביאורו להרמב"ם בפ"ח, שכתב כיון שהוא גידולי קרקע יותר יש לדמותו למעמר, ואפילו שהוא לקולא, דהבונה בכל שהוא, אבל בגבינה דלא שייך עימור מחייבין ליה משום בונה, ע"ש. מיהו גברא רבא אמר מילתא, אין אגחנו כדאין לדחות דבריו. וראיתי להגאון פני יהושע בשיטתו לבילה דף י"ב בד"ה בגמרא דאי וכו', שכתב חילוק אחר בהא דמגבן חייב משום בונה, וחילוק שלו נכלל בחילוק המג"א ז"ל, ואי"ס שאחר שלא מלא לשום פוסק או מפרש שמחלק בקך, על כן עדיין אריך לו עיון, ע"ש :

והנה אריך לנו לדעת אם סברה זו דס"ל דאיכא בנין באוכלים, הוא דבר מוסכם מכל הפוסקים או

לאו, יען דכפי הסברה דבר זה קשה מאד לאומרו, מאחר דאמרינן אין בנין בכלים, אך יהיה בנין באוכלים, וכי גריעו כלים מאוכלים, אדרבה מסתברא דבכלים שייך בנין טפי מאוכלים. והנה מקור דין זה דמגבן חייב משום בונה הוא בגמרא דשבת דף ל"ה, והיא צרייתא דרבי אליעזר ע"ש, וראיתי להריטב"א בשיטתו שם, שכתב רבי אליעזר הוא דסבר הכי, אבל רבנן דפטרי קסברי אין דישה אלא בגידולי קרקע, ורבנן אחולב ומחבץ נמו פליגי, אבל ר"ח כתב דחולב ומחבץ ומגבן דברי הכל היא, ומביא ראיה וכו' ע"ש. גם עוד ראיתי להריטב"א ז"ל בשיטתו לעירובין דף ל"ה ע"א, בד"ה אב"י ורבא, שכתב מאי דאמר מרן ז"ל בדמה שהוא חיבור גמור דינו כהלל להיות בו בנין וסתירה, דין אמת הוא, שאפילו המגבן הוה ס"ד התם לומר שיש בונה, אלמלא דהוה אוכלין, וכו' ע"ש, משמע דס"ל להריטב"א דרבי אליעזר הוא דסבר שייך בנין באוכלים, אבל רבנן פליגי עליה וס"ל אין בנין באוכלים, והא דקאמר צרייתא וכו"א אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות קאי גם ארישא, ופליגי רבנן גם במגבן דס"ל אין איסור בזה אלא מדרבנן, וכן הוא סדרת התוס' ז"ל במגילה דף ז' ע"ב בד"ה כאן וכו'. והרב המגיד בפ"ח מה' שבת ל"ז, העתיק הצרייתא הגו', וכתב נחלקו הראשונים צביאור צרייתא זו, יש מי שסבר שחכמים נחלקו על כולן שאינן אלא משום שבות, ויש מי שפירש שלא נחלקו אלא מהמכבד ואילך, וכן הכריע ר"ח בראיות, וכן כתב הרב אלפאסי בתשובה וזה דעת רבינו וכו' ע"ש. וראיתי להגאון פרי מגדים בפתחה להלכות יו"ט פ' א' אות ט', שהוכיח מן התוספות דמגילה הגו' כמו שכתבתי, והקשה מדברי הרמב"ם בהלכות שבת משמע מגבן חייב משום בונה מן התורה, ובהלכות יו"ט משמע דס"ל

מדרכבן, ומה שתירך בזה לא זכיתי להבין יע"ש :
נמצא איכא רבותא דס"ל איסור מגבן משום בונה
 הוא מדרכבן, וירך להבין כיון דמן התורה
 אין בגין באוכלים למה אסרו רבנן. וגראה לכאורה לפרש
 טעמא, משום דמחוי כעובדין דחול, וכמו שאסרו לגרור
 גבינה במגרת המיוחדת לה משום עובדין דחול, ועוד
 כיוצא בזה. ואם כנים איתנו בעעם זה, א"כ גם יודון
 המדגוג"ה הנזכר בשאלה יש לאסור משום עובדין דחול.
 מיהו אחר היסוב ראיתי, דאין לנו הכרח לפרש טעמא
 דאיסורא במגבן משום עובדין דחול, אלא י"ל אע"פ דמן
 התורה אין בגין באוכלים, אסרו במגבן משום דדמי
 לבגין, וכדמלינו כיוצא בזה במגרת דשבת דף קמ"ז, דמקמי
 והאין תנן אין מעלבין את הקטן, ומשני התם בחומרי
 שדרא דמחוי כבונה, פירוש חליות של שדרה שנתפרקה,
 ע"ש, והתם אינו אסור מן התורה משום דלא שייך
 בגין באדם, ועכ"ז אסרו חכמים משום דמחוי כבונה, וכן
 ה"ה הכא אע"ג דאין בגין באוכלים אסרו חכמים
 במגבן משום דמחוי כבונה. ועיין להגאון מש"ו בס' ש"ל
 ס"ק וא"ו, דכתב מ"ש בלבוש דביום הלידה הוה פקוח
 נפש, קשה דלאו בונה ממש אלא מחוי כבונה, ע"ש :

ועוד מלינו נמי בשבת דף ל"ד ע"ב, גבי גודלת דר"א
 מחייב מן התורה, וחכמים אוסרים משום שבות,
 ומפרש בגמרא דר"א ס"ל יש בזה איסור בונה מן התורה,
 וחכמים ס"ל אין דרך בגין בכך, ורק אסור מדרכבן משום
 דדמי לבגין, ע"ש. ולפ"ז גם בדין המגבן לסברת הראשונים
 דס"ל רבנן פליגי עליה דר"א, דאין בזה איסור אלא
 מדרכבן, טעמא דידהו כהך גודלת משום דדמי לבגין.
 ועוד יש לומר טעם אחר בגודלת, טעמא דרבנן משום
 דעומדין לסתירה, ועיין במג"א סי' ש"ג ס"ק ק'. ודע כי
 בגודלת אע"ג דאיכא תרי טעמי הנז', חדא דאין שייך
 בגין באדם, ועוד דעומדין לסתירה וכדכתיבנא, עכ"ז
 הסמ"ג פסק כר"א שיש בזה איסור תורה, וכתב אליה רבא
 בס' ש"ג ס"ק מ' דגם ראב"ן והר"ן פסקו כסמ"ג ע"ש.
 מיהו הרמב"ם ז"ל פסק כחכמים דהאיסור הוא מדרכבן,
 וכן נראה דעת מרן ז"ל בש"ע, ויש לפלפל בזה ואין
 כאן מקום להאריך :

והנה יש לחקור לסברת הרמב"ם ודעמיה דס"ל במגבן
 חייב מן התורה משום בונה, אם היינו דווקא
 כשעשה לסעודת בין הערבים, אבל כדי לאכול לאלתר
 שרי, וכדק"ל גבי בורה, או"ד שאני איסור בגין מאיסור
 בורה, וגם כדי לאכול לאלתר אסור. ומלינו להרשב"א
 בתשובה שהביאה מרן בכ"מ פרק כ"א, שכתב בהא דה"ר
 פפא מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן, היינו כשהוא
 לגורך מותר, או לבו ביום, אבל אם לאכול לאלתר מותר,
 כמו שמלינו בצורה דבאכול לאלתר מותר, ע"ש. והגם
 דהרב שלטי הגבורים בפרק כלל גדול טען על דברי
 הרשב"א, וכי כל מלאכות כולן שרי לעשותן כשירך לאלתר,
 ומה שהתירו בצורה לאכול לאלתר שאני וכו', מ"מ בסוף
 דבריו כתב שראוי לסמוך על הרשב"א, וכן מרן בבית יוסף
 סי' שכ"א הסכים כהרשב"א, ועיין על אורות שהביא כל
 זה, ופלפל שם ע"ש. וא"כ השתא אפשר לומר דה"ה הכא
 גבי מגבן דינא הכי דשרי לגבן באכול לאלתר :

ברם ראיתי דזה אינו, חדא ידוע כל שאוכל אחר טעה
 לא תשיב לאלתר, וזה המגבן לריך לו יותר משעה
 עד שיושלם הגיבון, ועוד אפילו אם נניח שיהיה נשלם
 הגיבון ברבע שעה, ויכול לאכול לאלתר, עכ"ז לא דמי
 לצורה וטוחן, והיינו דגבי בורה כשנטל הפסולת בידו הוי
 דרך אכילה, דהא ח"א לאכול הפסולת עם האוכל, ולכן
 נטילת האוכל מהפסולת היא אינה מלאכה, אלא דרך תיקון
 האוכל הוא זה, שיהיה ראוי לאכילה, ולכן נטלו מן

הפסולת, וכל שהוא אוכלו לאלתר שרי, דנראין מעשיו
 בנטילת האוכל שהוא מתכווין ליטול האוכל מן הפסולת
 כדי לאכול, דח"א לאכול עם הפסולת, ולכן אם בורה
 פסולת מתוך אוכל אפי' לאלתר אסור, יען כי מעשיו הוא
 עוסק בפסולת שאינה מאכל, נמנא זה עושה מלאכה ואין
 זה דרך אכילה, כי הוא אינו אוכל הפסולת, וכן בנטילת
 האוכל מן הפסולת נמו, אם עושה כן בגפה וכברה שהיא
 כלי המיוחד למלאכה, אסור מן התורה אפילו כדי לאכול
 לאלתר, כי כיון שבורה בכלי המיוחד למלאכה, אינו נראה
 שעושה דרך אכילה, אלא עושה מלאכה גמורה :

ובן ענין חתוך הירק, דמתיר הרשב"א ז"ל באוכל
 לאלתר, היינו טעמא, כי הטחינה היא רק ישנה
 בתבואה וכיוצא, אך חיתוך הירק אסור משום דדמי
 לטחינה של תבואה. מיהו זה אינו אלא בחותך להניח,
 אבל בחותך ואוכל לאלתר אין זה דומה לטחינה של
 תבואה, אלא הוא דרך אכילה, כי כל מאכל קודם שיבלענו
 לריך לטחון אותו בשיניו, דהלעיסה היא טחינה, ומה לי
 לוטעם וטוחן בשיניו ואוכל מה לי חותך בידיו קודם ואוכל,
 ולכן כל שאוכלו לאלתר שרי, דאין זה דומה לטחינה של
 תבואה שטוחן ומניח :

אך המגבן אין מעשה הגיבון היא דרך אכילה, דהא
 יכול הוא לשתות החלב בלי גיבון, ורק עושה לו
 גיבון לעשות בו פעולה חדשה, לשטוף מתורת משקה לתורת
 אוכל, והרי זה עושה מלאכה גמורה בגוף החלב כמו מלאכה
 של אפיה ובישול, ואין מעשיו דרך אכילה, דאין מעשה
 הגיבון נוגע לדרך אכילה, ולכן לא שגא אוכל לאלתר או
 להניח, בכל גוונא אסור משום מלאכה דבונה, וזה ברור :
והנה בזה החילוק שכתבתי בס"ד, יתורן קושיא עלומה
 שיש להקשות לסברת הרמב"ם ז"ל ודעמיה,
 דאסרו במגבן משום בונה מן התורה, א"כ איך חותכין
 הגבינה בשבת לחתיכות דקות, ומשנה שלימה שנינו בפרק
 כל הכלים דף קכ"ב, מגירה לגרור בה הגבינה, ופסקה
 הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ה ה"ז, והלא כל דבר שיש בו
 בגין בו איסור סתירה, וכן מלינו להרא"ם ז"ל בספר
 יראים שהוכיח דאין בגין וסתירה בכלים, מהא דה"ר
 יהודה אומר רב מסקין בכלים, והביא דבריו המג"א ז"ל
 בס' תק"א ס"ק ג' ע"ש, וא"כ איך חותכין הגבינה שסותר
 הגבין שלה בידים, וזה חמיר מדין הסקה הנז' שמניחה
 באש ונסקת מאחילה. אך בזה החילוק שכתבתי מובן הדבר
 לנכון, דהן אמת דחתוך הגבינה הוי סתירה, עכ"ז כיון
 דחותך כדי לאכול לאלתר, אין סתירה זו דרך מלאכה,
 אלא הוא דרך אכילה, כי כאשר מניחה בפיו מוכרח לחתך
 אותה בלעסו אותה, וה"ז סותר הגבין בפיו, ומה לי סותר
 בפיו מה לי סותר בידיו ומניח לתוך פיו, דאע"ג דלא
 מלינו מעשה בגין בדרך אכילה, מלינו מעשה סתירה בדרך
 אכילה, כי כל מאכל סותר בגיניו בלעיסתו, ולכן אם חותך
 בידו כדי לאכול לאלתר שרי, דחשיב דרך אכילה :

מיהו מן התרון הזה שכתבתי יוצא דין אחר, דלפ"ז לא
 חותר לצרור הגבינה כדי להניח, אלא כדי לאכול
 לאלתר כדי הבורר אוכל מתוך פסולת. וראיתי להמג"א
 ז"ל בס' שכ"א ס"ק י"ב, שזכר דין זה של גרירת
 הגבינה, שאפילו אם היא קשה מותר לגרור אותה, ולא
 נזכר בדבריו בפירוש אם כדי לאכול לאלתר או אפילו
 להניח לסעודה אחרת אחר טעה, ורק בש"ע של הגאון
 רבינו זלמן ז"ל מלאפני בסעיף ח' שזכר דין הגבינה עם
 דין בשר מבושל או ללי וכיוצא, וכתב שמותר לחתוך דק
 דק אפילו שלא לאכול מיד, ועיין בגליון הש"ע הנז' על
 בית יוסף ע"ש, ובאמת בבית יוסף לא נזכר זה על הגבינה,
 אלא קאמר על אוכלין סתם, ולפי החילוק הנז' שכתבתי
 הגבינה שאני, משום דסותר בגין שהיה בה, ובהיותי עוסק
 בענין

בענין זה לא היה לי פנאי לחפש בדברי הפוסקים בדבר זה, ולדרך להתיישב בדבר, כי יש לדד ולפלפל עוד בזה אם יעזור ה' וכאן אין מקום להאריך יותר בזה :

ונחזור לענין נידון השאלה בעשיית המדגוג"ה. הגהה הסברה מחייבת לחוש בזה משום בונה, משום הא' כלל רכליל הרמב"ם בדין הגבונה, שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל ביחד שיעשו גוף אחד ה"ז דומה לבנין, וכנ"ל, וכן הענין בעשיית המדגוגה, אך מה נעשה דהמג"ה ז"ל הסביר לנו דלא מקרי בונה אלא כשמכוין ליפוטו ולהשוותו, ולפ"ד אלו אין בעשיית המדגוג"ה איסור משום בונה. ואע"ג דעדיין י"ל גם לדברי המג"ה איכא איסורא דרצנן אפילו באין מתכוין ליפוטו ולהשוותו, משום דעכ"פ דומה זה לבנין, וכה"ג מלאתי להרב על אורות בדף כ"ו ע"א שנסתפק בדין המעמר, שאמרו אין מעמר אלא במקום גידולו, וכתב דאפשר לומר איסורא דרצנן איכא אף שלא במקום גידולו ע"ש, מ"מ אין בידנו דבר ברור בזה :

אמנם אמרתי לאסור בנידון השאלה, מתורתו של הרשב"א ז"ל, בגמרא דשבת דף ק"ב ע"ב, בהא מאן דעייל שופתא בקופתא, רב אמר חייב משום בונה, וז"ל, איכא למידק והא אין בנין בכלים כדאמרינן בפ"ב דביצה, וי"מ דכי אמרינן אין בנין וסתירה בכלים, ה"מ בכלי שנתפרק כגון מטרה של חליות, וכדשרו בית הלל לזוקף את המטרה ביו"ט, אבל לעשות כלי לכתחילה אין לך בנין גדול מזה, ואין זה נקרא בנין בכלים, שהרי אינו בונה כלי אלא עושה כלי. ובזה ניחא לי הא דאמרינן בפרק המלניע דמגבן חייב משום בונה, ואם אין בנין בכלים האך אפשר שיש בנין באוכלים אלא שהעושה דבר מתחלתו חייב משום עושה והוא הבונה וכו' ע"ש. וכן מלאתי להגאון המאורי ז"ל בשיטתו שם שכתב וז"ל, ואם בכלים אין בנין אך נאמר שבאוכלים יש בנין, אלא שלא אמרוהו בעשיית דבר שמתחלתו גולה וכו', נראה דגם הוא לומר כדברי הרשב"א ז"ל הגו' :

ולפ"ז הרשב"א והמאורי ז"ל ס"ל בהא דמגבן חייב משום בונה העעם משום דכל העושה דבר מתחלתו חייב משום עושה כלי והוא הבונה, ולכן זה המגבן שעשה תיקון דבר חדש ה"ז בכלל בונה, וא"כ לפ"ז גם עשיית המדגוגה הוא דבר חדש שהוא עושה מין מאכל בפני עצמו, שהוא חלוק בשמו ובטעמו, דלא הוה זה כן קודם שדך שניהם יחד, ואין זה דומה לדיכת פירות שדך אותם לחלקים קטנים כדי שיהיו נוחין לאכול לזקנים ולמי שקשה לו טחינתם בשינוי שאין זה עושה דבר חדש :

ועוד י"ל לאסור מעשה המדגוגה הגו' בשאלה, משום דבזה יש טורח גדול, שלריך לרוך אותם הרבה, עד שיהיו כל האגוזים נימוחים לגמרי ונכללים ונבלעים בתמרים, שיהיו התמרים ג"כ נדוכין עמהם הרבה, עד שיהיו כמו עיסה וגוף אחד, ולא דמי לשחיטת פירות וקטניות דבנקל שוחק אותם, ועיין מג"ה סי' שכ"א ס"ק כ"ה, ע"ש :

ועוד כ"ל לאסור משום ממתק וממחה, דהא רואה שיהיו האגוזים נימוחין כמו שמן שנבלע ונכלל עם התמרים, שלא יהיה נראה גופן של אגוזים בעין כלל, אלא נכתשים ונעשים שמן ונכללים עם התמרים, ועיין מרן בש"ע סי' ס"ח סעיף כ"ב שכתב, אבל לא בחלב מפני שהוא נמוח ע"ש, ויש להאריך בזה :

ועוד כ"ל בס"ד שיש צדיכת המדגוגה הגו' איסור מעמר, ואף על גב שאמרו דלא שייך מעמר אלא במקום גידולו, וכמ"ש המג"ה סי' ש"מ ס"ק ט"ו בשם מרן בכ"מ ע"ש, הגהה הרב נשמת אדם ז"ל בדיני שבת כלל י"ג כתב, אע"ג דמשמע מוכמה דוכתי דאין עימור אלא במקום גידולו, היינו אם מעמר לבד דהיינו שמאספן יחד ועושה אותם לבדוקין, וזה דוקא במקום גידולו חייב דבר

זה עימור, אבל לא במקום גידולו אין חייב בעמירת ערימה לבד, אלא דוקא אם עושה אותה אגודות כמו אלומות או שמקבץ הפירות ועושה אותם גוף אחד, ע"ש. ועיין להרב על אורות דף כ"ה, מה שהאריך בזה, ע"ש. והגאון ר"ז בש"ע סי' ס"מ סעיף ט"ו כתב, המעמר הוא מאבות מלאכות שהיו במשכן, בסומנים הזרועים, ואין עימור אלא כשמאספו במקום גידולו וכו', אבל אם נתפזרו במקום אחד מותר לקבלם וכו', וי"א שהמדביק פירות עד שיעשו גוף אחד חייב משום מעמר, אפילו שלא במקום גידולם כגון המקבץ דבלה ועשה ממנו עיגול, או שנקב תאנים והכניס החבל בהם עד שנקבנו ונעשו גוף אחד ה"ז תולדת מעמר וחייב, וכן כל כיוצא בזה, ולריך להחמיר בדבריהם, עכ"ל :

והנה השאלה בשאלה הגו' ג"כ חשב דין זה שיש בו איסור מעמר, שדימה דין זה למ"ש הרמב"ם בפ"ח מה"ש, במקבץ דבלה ועשה ממנו עגולים דחייב משום מעמר, אך חזר השואל ולמד מדברי הרשב"א שדימה הטוחן לבורר דשרי כדי לאכול לאלתר וכנ"ל בשאלה הגו'. והנה דין השאלה אם נאמר בו חששה דמעמר, יש לדמותו למ"ש הרמב"ם ז"ל בפרק כ"א מה"ש הלכה י"א המדבק פירות עד שיעשו גוף אחד חייב משום מעמר ע"כ, ודקדק הרמב"ם למנקט המדבק פירות ולא אמר המקבץ פירות, כדי שלא תעשה לאסור גם במקבץ פירות בידו. והנה החלוק אשר כתבתי לעיל באיסור בונה, שיש לחלק דין בונה מדין הבורר, ומדין הרשב"א ד"ל באיסור בונה גם לאלתר אסור, כן יש לומר חילוק זה באיסור מעמר, דגם בזה אין לומר דרך אכילה הוא זה כדי להחמיר במעמר לאלתר, כי לא נמלא עימור בדך אכילה, דאדרבה דרך אכילה הוא לועם ומפריד האוכל, ואינו מעמר, משא"כ בורר אוכל מתוך פסולת זהו דרך אכילה, דאין האדם אוכל את האוכל עם הפסולת, וכן בדין טוחן של הרשב"א גבי ירק, זהו דרך אכילה שהאדם שלועם המאכל טוחנו כדי לבלעו, ואינו בולעו חתיכות גדולות, ולכן זה שוחק בידו קודם שיניח בתוך פיו הוא חשיב דרך אכילה, שרואה לטוחו בידו כדי להקל בטורח השיניים, וכל שעושה כדי לאכול לאלתר לית לן בה, הגהה כי כן בנידון של מדגוגה הנזכר בשאלה יש לאסור מכל הנך טעמים, ואפילו לאכול לאלתר ולא שרי ליה בזה. והשי"ת יאיר עינינו בחור תורתו, ארי"ר :

שאלה ב.

הנה נסתפקתי בענין תולש בשבת מן המחובר, אם תלש בפיו יש בזה איסור תורה כמו תולש בידו, או"ד זו תלישה כללית יד ואיסורה מדרבנן דוקא, וי"מ נמי בזה בחולה שאין בו סכנה, דשרי למעבד ליה איסורא דרבנן, והולרכו בעבורו לתלוש פרי אחד, אי אמרינן דאין בזה איסור תורה ושרי למתלש בפיו את הפרי. וראיתי דבר זה הביאו הגאון מג"ה ז"ל בסו' ס"ק י"א, שהביא שם דברי רש"י ז"ל בסוכה דף ל"ו, בטושך בפיו מן המחובר אין לך תלישה גדולה מזו, וכתב על זה מ"מ אפשר דאין חייב עליה דאין דרך תלישה בך, כמ"ש בשבת דף ע"ג ש"א זרק אבן על האילן והסיר פירותיו פטור, וכתב רש"י דאין דרך תלישה אלא ביד או בכלי וה"ה במפרק ודש עכ"ל, וכתב הרב מחליט השקל דהמג"ה מסתפק בלבן רש"י אם דבריו בסוכה שכתב אין תלישה גדולה מזו, הם עיקר, או"ד דבריו שכתב בשבת אין דרך תלישה אלא ביד או בכלי עיקר, וכיון שנסתפק המג"ה בזה איזה לשון עיקר להכי כתב לשון אפשר, עכ"ל. והרב אליה רבה הביא דברי המג"ה, משמע דהכי ס"ל כגודע. וגם הגאון שלחן

שלקן עלי שטיס בדיני הקולר סעיף ג' פסק בפשיטות, דהנוטך בפיו פטור אבל אסור י"ע :

מיהו

הגאון בצור שור שניין עליו חל אברהם, ס"ל בפשיטות דוק בזה חוב תורה, כו"ס ר"ס בסוכה דאין לך תלישה גדולה מזו, וכתב דהכי משמע בעירובין דף כ' דתלישה ברגל הוי תלישה, ומ"ס בשבת דאין דרך תלישה אלא ביד או בכלי ה"ה בפה וברגל, רק אע"פ כי רובלא וכו', ולא אחא למעוטי זריקה, ואע"ג דאמרין במנחות דף ע' וזו גחין ואכיל פירוש במחזור בעלה דעתו חל כל אדם, אלא דאין דרך תלישה בפה, ו"ל לפי פירוש רש"י בסוכה דלענין תלישה בעלה דעתו ולא סוגה תלישה, אבל מ"מ תלישה מקריא, ובין דרש"י פירש כן להדיא ולא מלינו חולק עליו, מי יקל ראשו להכריע נגדו בפרט באיסור סקילה דחמיר ע"ס. ועיין להגאון חיד"א ז"ל בצרכי יוסף מ"ס בשם מהר"י אלפנדארי ז"ל, שנתקשה מהך דמנחות, ובמחז"ר הביא דברי בצור שור הגז, דס"ל דרך תלישה לחוד ודרך מלאכה לחוד ע"ס. ועיין במדעכת המשנה הלכות תרומות פרק י"א הלכה כ"ו שהביא קושית מהר"י אלפנדארי הגז, וכתב בזמ"כ ח"ן כ"ן מקום עיין, דה"ק ה"ס ח"י גחין ואכיל פירוש שהענינו לביה תלישה בעורו מחובר בעלה דעתו, ואה"ן חס תלשו בפיו ואח"כ בלשו חייב מיתה וחומס. ושם הביא בשם הרב מהר"י מאיו שתיך תלישה לחוד ומלאכה לחוד וקליטה ע"ס, ועיין בתי כהונה ח"ב בבתי אבות דף כ"ו ע"ב, ושמן המור דף מ"ז ע"ד, מ"ס על קושית מהר"י אלפנדארי הגז' י"ע :

והנה

ודאי לשון רש"י בסוכה שכתב ח"ן לך תולש גדול מזה, מוכרח לומר דכונתו לומר שהוא תולש גמור מן התורה, ומה שפירש הגאון בצור שור דברי רש"י בשבת דאחא למעוטי זריקה הוא אמת, וכן ראיתי לרבינו המחירי ז"ל בשבת דף ע"ג וז"ל, שאין דרך תלישה או פריקה אלא ביד או בכלי ולא בזריקה, והילכך ח"ן כ"ן איסור סקילה וכתב או קרבן בשוגג אלא שאסור בכך, והרי הוא תולש ומפרק כלאחר יד עכ"ל. ולפ"ז ספק שנסתפק המג"א אינו ספק, והתולש בפיו אסור מן התורה לדעת רש"י, וכמ"ס בצור שור, וכן הסמנת הרב תוספת שבת, כמ"ס בצור שור :

ונראה

לי בס"ד להביא ראיה דתלישה בפה חשיב תלישה גמורה מן התורה, דהא קי"ל גבי תלישה דגדמות חוללת בשיניה, וכנ"ל בגמרא דיבמות דף ק"ה, וב"פ בש"ע אה"ע סי' קס"ט סעיף ל"א, ואפילו אינה גרמת חס תלישה בשיניה כשרה בדיעבד, וכנ"ל סס בסעיף למ"ד בהגה"ה ע"ס, והנה ודאי תלישה ותלישה ענין אחד הם, וכמו דגבי תלישה דכתוב וחללה נעלו חס תלישה בשיניה חשיב תלישה גמורה מן התורה, כן ה"ה בתלישה חס תלש בשיניו חשיב תלישה מן הקרקע :

ואחר

הישוב ראיתי ד"ל ולומר לענין שבת שאני, דקי"ל בדיני שבת כל שהוא כלאחר יד פטור עליו, וכיוצא בזה מלאתי למרן ז"ל בב"י ח"ח סי' ל"ב שהביא מס"ה ח"ל וז"ל וז"ל שכתוב בימונו, כ"כ בס"ה סי' ר"ה מדאמרין בס"פ הקומץ וקשרתם וכתבתם מה כתיבה בימונו אף קשירה בימונו, ואפילו דיעבד פסול וכו', דאין לומר דוקא בשבת דגמרינן ממשכן אין מושיל כלאחר יד אבל בעלמא כשר, אין סברא לומר כן, שיכתוב ספר תורה תפילין ומוזות כהלכתן בשבת ולא יהיה חייב, אמנם גבי שחיטה כתיב וזבחת ותגן נפלה סבין ושחטה פסולה, הא הפילה כשרה אפילו כלאחר יד, ואפ"ה פטור בשבת משום דהוי כלאחר יד, עכ"ל. ולפ"ז ח"ן ראיה לדין השבת מדין תלישה, דהתם אע"ג דתלישה בשיניה הוי כלאחר יד, תשיבה תלישה גמורה מן התורה כדין השחיטה דכתיב וזבחת ואפ"ה חס הפיל את הסבין

ושחטה דהוי כלאחר יד חשיב שחיטה גמורה מן התורה, משא"כ לענין שבת דכל דהוי כלאחר יד פטור ואינו חייב מן התורה, לכך תלש בפיו דהוי כלאחר יד פטור, והגם דחס תלש בשמאל ודאי דמחייב, נמלא השמאל לח חשיב כלאחר יד בתלישה, וגבי תלישה משוינן דין תלישה בשמאל עם דין תלישה בשיניה, יש לומר דהשינים חשיבו כלאחר יד עפי משמאל. מיהו קשיא לי בזה דהא מלינו גבי כתיבה בשבת חס כ"כ בשמאל פטור, נמלא דחשיבין לשמאל כלאחר, וא"כ חס גבי תולש אמרינן דמחייב דתלש בשמאל, לריך סי' נ"ו מ"ז ג"ס התולש בפיו. ואמר לי בני ידידי כה"ר יעקב ה"י, דיש לחלק ולומר כתיבה בשמאל גריעה עפי, דודאי אינו יכול לכתוב כתיבה שלימה בשמאל כמו שכותב בימין, אבל תולש בפיו יכול לתולש תלישה שלימה כמו שתולש בידו, דרק דרך התלישה הוא כלאחר, אבל גוף התלישה ח"ן בו מחסור כלל, עכ"ד נר"י, ונמית לו כן דברת :

והנה

הראיה שהביא בצור שור מעירובין דף ק' גבי איסור הילוך ע"ג עשבים בשבת, דמשמע יש תולש מן התורה גם ברגלים, ח"ן זו ראיה, ד"ל מ"ס אסור היינו מדרבנן ועיין למאמר מורכבי שהביא מן מהרש"ל צביאורו לסמ"ג דמפרש האו איסורא הוא מדרבנן ע"ס, מיהו מדברי הדמ"ס ז"ל בפ"א מה"ס הלכה ה' דנקיט להא למהלך ע"ג עשבים בשבת עם מלאכות דאורייתא, ש"מ דס"ל דהוא איסור תורה :

ואמרתי

לסוכיה בס"ד דתולש בפיו אע"פ שהוא כלאחר יד חייב מן התורה מהא דאיתא בירושלמי, ברוקן ברות בשבת והרות מפור הרוק, חייב משום זורה, ודין זה פסקו רמ"א ז"ל בהגה"ה סי' ש"ע בשם מהר"ל ואור זרוע, וכ"כ בעל הרוקח והבי נקטו כמה גדולים, ואע"ג דהאחרונים פסקו מקלתם בזה היינו, חדא משום דהוי דבר שאינו מתכוין, ועוד דס"ל תלמודא דבבלי פליג על הירושלמי בזה, משום דאין חייב זורה אלא במפרש אוכל מתוך פסולת, וכאן ברוק מאי ברירה עושה, וכמ"ס מהר"י חאגיז ז"ל בען החיים במלאכת הבורר, וכ"כ הרב נשמת אדם כלל ע"ו אות ח' דתלמוד בבלי פליג על הירושלמי :

נמצא

תלמוד ירושלמי וכמה גדולים שנמשכו אחריו, ס"ל בזורה בפיו אע"ג דהוא כלאחר יד חייב מן התורה, ואפילו מאן דפליג על זה לאו משום דס"ל זורה כלאחר יד הוא ולהכי פטור, אלא משום דס"ל דהוי דבר שלא במתכוין, או משום דאין כאן זריה כלל, דאין זורה אלא במפרש אוכל מתוך הפסולת, וא"כ השתא ז"ל דה"ה כאן בתולש בפיו דחייב מן התורה, דמאי שנא מן זורה בפיו :

ואחר

הישוב אמרתי בס"ד דיש לחלק בין הא להא, דהתם בזורה עיקר המלאכה נעשית ברות, דהא חס זרה בידו ולא היה רוח כלל אינו חייב, וכתב המג"א דמשמע מהגמרא דאינו חייב אלא דוקא ביהות הרוח בשעת זריה ממש, אבל חס בא הרוח אח"כ פטור, ולכן כיון דחייב הזריה הוא מכת הרוח, לכך חס רקק ברות דהיה הרוח מנשב כאורחיה, ח"ן זריה זו נחשבת כלאחר יד, משא"כ תולש בפיו כל מלאכת התלישה גופה נעשית בפיו שהוא כלאחר יד, דאין דרך תלישה בכך :

ועוד

נ"ל לחלק בס"ד, התם ברוקן ברות לא עביד שינוי בגוף המעשה הזאת של הזריה, דחס רולה לזרות את הרוק ואינו רולה להבליעו בכסותו, ח"ן לו דרך אחרת לעשות כי חס באופן זה, ונמלא זריה זו עביד לה כאורחה בלי שינוי, משא"כ תולש בפיו תלישה זו של הפרי עביד לה בשינוי, דהדרך הוא לתולש הפרי בידו ולא בפיו. ועוד נ"ל לחלק חילוק קרוב לזה גבי ריקוק גס בימות החול פעמים מצליע הרוק בכסותו או משליכו בקרקע

בקרקע, ולפעמים רוקק באויר צרות, וממלא ריקותו
 צרות אינה שינוי, דפעמים רבות עושה כן גם צימות
 החול, משא"כ תלישת פרי מן המחובר אין דרך בני אדם
 לתלוש אלא ביד או בכלי ולא בפיהם, ולכן כיון דגוף
 המעשה דתלישת צפה הוא משויית, דאין דרך לתלוש, חשיבה
 כלאחר יד ופטור עליה :

והנה בזה החילוק יש לתרץ קושיא אחת שיש להקשות
 בהא דרוקק חייב משום זורה, דמאי שנא ממוילא
 בפיו דפטור משום דאין דרך הולאה בכך כדאיתא בשבת
 דף ל"ב, דהתם שאני דאין דרך להוילא דבר אחר בפיו
 אלא רק בידו, ולכך כיון דהוילאו בפיו ולא הוילאו בידו
 חייב שינוי, והוי כלאחר יד ופטור, והר"ה א"ש הוילא אוכל
 בפיו בשעת אכילתו קודם שלעסו ובלעו ה"ו חייב, דאורחיה
 בהכי גם ציני החול, משא"כ ברוקק באויר צרות אין זה
 שינוי, דגם ציני החול לפעמים הרבה עושה כן לרוקק
 באויר צרות, ואין זה שינוי אלא חשיב כאורחיה :

מיהו כ"ל דודאי הולאה צפה הוי שינוי ובלאחר טפי
 מתלישת צפה, ולכן אין לדמות הא להא,
 ולהקשות על מאן דס"ל תלישת צפה יש בה איסור תורה,
 ומאי שנא מהולאה צפה דאין בה איסור תורה, ד"ל
 הולאה שמוילא חפץ או דבר אחר בפיו ודאי הוא שינוי
 טפי מתולש בפיו, ולהכי חשיב כלאחר יד טפי, ואין בו
 איסור תורה :

ודעי דהא דמותר למזון ענבים בפיו, כדאיתא בס' ש"ך
 ס"א, התם שאני משום דהוא דרך אכילה באדם
 שהוא דם ועוין ומתקד המאכל בפיו בשעת אכילתו, ועיין
 מג"א שם סק"ב שכתב א"ג דאיסור לינק מן הבהמה
 (בס' ש"כ סעיף ל"ג) היינו משום דדרבו בכך, אבל הכא
 אין דרכו בכך לא גזרי ע"ש. ובאמת ביונק מן הבהמה
 ליכא איסור ולכך הותר בגומה משום לערא, ואמרו בגמרא
 דכתובות דף ס' דהוי מפרק כלאחר יד, ופירש רש"י משום
 דאין דרך לינק בכה"ג ע"ש, ויש בזה מקום לפלפל, ואין
 הפנאי מסכים :

ישו"ר להרע על חירות שהביא דברי רש"י ז"ל דסוכה
 הגז"ל, וכתב נראה מדבריו א"ש תלם בפיו חייב
 חטאת, וזה דבר תימיה שהרי מצינו לענין הולאה א"ש הוילא
 בפיו פטור דאין דרך הולאה בכך, וכן לענין כתיבת הכותב
 בפיו פטור, וכדאיתא פרק הבונה דף ק"ד, ומאי שנא
 מלאכת תולש, ועוד בתוספתא דשבת פרק וי"ד תני בהדיא
 החולש בפיו פטור, ע"ש. והנה מה שהקשה מדין הולאה
 בכר כתיבתו לעיל דלא קשיא מכאן, דהולאה בפיו גריעה
 טובא מן תלישת בפיו, וגם מכתבת צפה לא קשיא,
 דהתם גרשון וחטרון הכתיבה שהיא צפה ניכר וגרשם
 לעיני הכל, שהיא ודאי כתיבה משונה, שא"ל להיות אשילו
 בערך החתי מכתבת הדי, ולכך פטור עליה מן התורה,
 דהוי כלאחר יד, טפי ומה שהקשה מן התוספתא הנה
 הרמב"ם ז"ל לא פסק בחיבורו הך תוספתא, ובודאי ס"ל
 ששפתא היא זו, ואמרתיו טעם לזה דהא קתני בתוספתא
 הגז' תולש בשמאל חייב ותולש בפיו פטור משמע דס"ל
 הפה חשיב כלאחר יד טפי משמאל, וזה תימיה דגבי כתיבה
 א"ש כתב בשמאל פטור :

גם עוד י"ל דהרמב"ם ס"ל מ"ש בעירובין אסור להלוק
 ע"ג עשבים בשבת הוא איסור תורה היכא דמתכוין
 לזה, וכתיבתו לעיל דכן משמע מדבריו בפ"א מה"ש, ולכן
 ס"ל דלא קי"ל כה"י תוספתא דקתני ברנלוו בפיו פטור.
 גם י"ל עוד דהרמב"ם ס"ל מ"ש בגמרא דף ע"ג בשדא
 פיסא לדקלא חייבי בתלושים ועומדין בין המכבדות, אבל
 א"ש תלם תמרים מעיקרן אשילו בזריקה לבד חייב, וכ"ש
 בפיו, ושו"ר להרע נשמת אדם כלל י"ב אות א' שהביא דברי
 רש"י ומג"א הגז"ל, וכתב ודאי משמע מדברי רש"י בסוכה

דחולש בפיו חייב מן התורה, אך זה תלוי בפלוגתא בהא
 דהושיט ידו לתוך מעי בהמה ודלדל עובר דחייב משום עוקר
 דבר מגידולו, ולפ"ז גם תולש בפיו חייב משום עוקר דבר
 מגידולו, אבל לדעת הרמב"ן דלא שייך עוקר דבר מגידולו
 י"ל דחולש בפיו פטור ע"ש. ועיין אמרי בינה סי' ל"ב
 דף ל"ג שהביא דבריו וגמגם בהם, וכעת אין לי פנאי
 להאריך בזה :

נמציינו למדין בתולש בפיו לדעת כמה דבנותא חייב
 מן התורה, ויש דס"ל דאין בו איסור תורה,
 על כן א"ש תולש לזורך חולה שיש בו סכנה ודאי מורין
 לו לתלוש בפיו היכא דאפשר. אבל לזורך חולה שאין
 בו סכנה א"ע"ג דהותר לו איסור דרצנן, אין זה נחשב
 איסור דרצנן, כיון דאיכא רבנותא דס"ל שהוא איסור
 תורה, וכן שבות דשבות דהתירו במקום מלוא לא חשיב
 תלישת צפה דין שבות, ואסור לומר לגוי לעשות תלישת צפה
 אפילו במקום מלוא. והשי"ת יאיר עינינו בתורתו אכ"ר :

שאלה כא.

שאלה. נשאלתי מן החכמים ה"ו, שוחט שהולך
 לשחוט בשבת לחולה שיצ"ס תרנגול ח', אך
 זה התרנגול שהביאו לו לשחוט הוא גדול, ויש להם עוד
 תרנגול אחר קטן ממנו, שא"ש יחטף את הקטן יש בו כרי
 סיפוק לחולה ויזיק, א"ש מותר לו לשחוט את הגדול, או"ד
 שצריך לשחוט את הקטן כי זה יספיק לחולה ויזיק, והם
 בוצרים בגדול מפני שהקטן שמן הרבה וחביב להם שרונים
 לגדלו אלס, יורנו ושכמ"ה :

תשובה. גרסינן בגמרא דמנחות דף ס"ד ע"א,
 בעי רבא חולה שאמרוהו לשהי גרוגרות,
 ויש שתי גרוגרות בשתי עוקלין ושלש בעוקן ח', הי מנייהו
 מייטינן, שתיים מייטינן דחוו ליה, או"ד שלש מייטינן דקא
 ממשע קליה, ומסיק פשיטא שלש מייטינן, דעד כאן לא
 קאמר רבי ישמעאל התם אלא דכי ממשעא באכילה קא
 ממשעא קליה, אבל הכא דכי קא ממשעא באכילה קא מפשא
 קליה ודאי שלש מייטינן, ע"כ. ולכאורה י"ל למה לא נקט
 הצעיר בשלשה בעוקן אחד לבד, ולבטי הכי, א"ש תולש צ'
 גרוגרות אחד אחד מן העוקן, וגשאר העוקן במקומו,
 וממלא שהוא מרבה בצעירה וממשע בשעורא, או"ד עוקר
 העוקן בעלמו שבו השלשה גרוגרות, וממלא שזממע בצעירה,
 שאינו בולר כי א"ש עוקן אחד, אבל הוא מרבה בשעורא,
 שתולש עוקן של שלשה גרוגרות. וראיתי להרע הגדול
 מהר"י מאזיז ז"ל, בשטתו לבילה בדף כ"ה מן הספר,
 שהקשה קושיא זו והניח בל"ע ע"ש. וכל"ס דא"ה"ן הוה
 אפשר למנקט שני לדדי הצעיר בעוקן אחד, אך רבא
 דנקט הצעיר בשני עוקלין אורחא דמלתא נקט, דהדרך
 הוא לתלוש העוקן כדי שלא יתקלקל הפרי של התאנה,
 שא"ש יתלוש הגרוגרות עלמן מן העוקן יתקלקלו בתלישתם,
 ובפרט כשהם מבושלים הרבה כי רבים הם, ולהכי נקיט
 חופן התלוש בעוקלין בשתי לדדי הצעיר :

ודעי דלכאורה הוה אפשר לפרש מ"ש רבא שתי גרוגרות
 אין הכונה במספר זה על הפרי, דהיינו שלש
 תאנים ושתי תאנים, אלא על שיעור הלך להם בשביל
 החולה, דהס לרך להם שיעור משקל שתי גרוגרות מן
 הפרי, והיה שתי פירות שהם בשני עוקלים שעולים שיעור
 שתי גרוגרות, ויש פרי אחד בעוקן אחד עולה שלש
 גרוגרות, חוזה מהם מביאין, והא דנקיט השיעור בשם
 גרוגרות מפני ששיעור חייב שיש בקליה הוא שיעור
 גרוגרות, וכגז' בהרמב"ם פ"ח. מיהו ראיתי במאירי ז"ל
 בשטתו לבילה דף י"ז ע"א, שהבין הכונה שתיים ושלש
 תאנים

תאנים, ולא קאי על שיעור הלריך להם :
והנה ממ"ט בגמרא דע"כ לא קאמר ר"י התם אלא
 דבי ממשע צהבואה קא ממשע קלירה, מוכח
 דכל היכא דליכא מיעוט בקלירה, וכגון שאמדוהו לשתי
 גרונרות ויש שתיס בעוקן אחד ושלש בעוקן אחר, דודאי
 שתיס מיייתין, שלש לא מיייתין, דאסור לרבווי בשיעורא,
 וכן מוכח מלדדי הבעיא עלמא דבעי רבא, וכ"כ מרן בכ"מ
 בה"ט פ"ב ה"ז בשם הראשונים, וכן הביא בבית יוסף
 סי' סכ"ח, וכן פסק בש"ע סי' סכ"ח סעיף ט"ז :

מיהו בהאי איסורא דרבווי בשיעורא היכא פלוגתא,
 דהרשב"א ס"ל לא מתערר אלא מרבנן, והר"ן
 ס"ל אסור מן התורה, וכמ"ס בהר"ן בפ"ב דבילה והביא
 דברייה מרן בב"י סי' סל"א, ולפ"ז נראה לכאורה כדון
 השאלה, כיון דיספיק לחולה עוף הקטן לא ישחטו הגדול,
 דהוי מרבה בשיעורא, דהרשב"א איסור דרבנן ולהר"ן
 איסור דאורייתא, ישן דלכאורה דין זה דומה לדין שניס
 בעוקן אחד ושלש בעוקן אחד והחולה לריך לשניס, דאסור
 לתלוס העוקן של שלשה, ורחימי להרב שלחן ערוי שניס
 סי' א' סעיף י"ח שכתב, בקלילת פירות אפשר דשי"ך טפי
 גורת ירבה בשבילו, ממה דשי"ך בשחיטת בהמה, יע"ש :

והנה מלינו בחולין דף ט"ו הלכתא השוחט לחולה
 בשבת מותר לבריא באומלא, מ"ט כיון דא"א
 לכזית בשר בלא שחיטה, כי קא שחיט אדעתא דחולה קא
 שחיט, ופירש רש"י וז"ל וליכא למגזר שמה ירבה בשחיטה
 בשביל בריא, דהא משום זית דחולה בעי למשחט כולה,
 עכ"ל, ומלשון שמה ירבה בשחיטה משמע, ר"ל שמה ירבה
 לשחוט עוף גדול כדי שיהיה הבריא ג"כ בו ביום באומלא,
 או בתחלת הלילה בבוקר, דהכי דייק לטון שמה ירבה
 בשחיטה, אך סיוס דבריו שכתב דהא משום זית דחולה
 בעי למשחט כולה, לא יבא נכון לפירוש זה, ואם נפרש
 דבריו רש"י באופן אחר שרלטו לומר שמה יתכוין בדעתו
 גם בשביל הבריא, דעל זה יבא נכון סיוס דבריו אלו
 דטען, דהא משום זית דחולה בעי למשחט כולה, לא
 יבא נכון תחלת לשונו דאמר שמה ירבה בשחיטה, דלטון
 זה דוחק לפרשו שמה ירבה בכונתו לכיון בשחיטה בשביל
 הבריא ג"כ :

אמנם בגוף הדין נקיש תלמודא היתר לשחוט לחולה
 בשבת אית לן למידק אמאי נקיש היתר זה בשבת,
 ולא פירשו לן, דאי היכא עוף גדול ועוף קטן ישחוט הקטן,
 וכאשר לימדו אותנו בגרונרות, והכוחה יראה דכל הראשנים
 וגם מרן ז"ל בסו"ט סי"ח שהביא דין זה לא השתמיט חד
 מנייהו ללמדנו חילוק זה בפירוש, והרמב"ם ז"ל בפ"ב
 מה"ט ה"ט כתב וז"ל, אבל השוחט לחולה בשבת מותר
 לבריא לאכול ממנו בשר חי, שאין בדבר תוספת כדי
 שנגזור שמה ירבה בשבילו עכ"ל. הרי החליט הדבר
 שבשחיטה אין חשש שמה ירבה בשביל הבריא בחוספת,
 ואמאי, והלא משכחת לה בין עוף גדול לקטן, ובין בהמה
 גדולה לקטנה, והדבר יפלא אמאי אסרו בתשביל את
 המותר לבריא גורה שמה ירבה בשבילו, ולא אסרו לבריא
 את מותר של בשר השחיטה, שמה ירבה לשחוט עוף גדול
 כדי לאכול הבריא אחר החולה :

ועוד לפי הבנת הרב אשל אברהם בכונת המג"א בסו"ט
 סי"ח ס"ק וא"ו, שפירש כונתו, דגם למ"ד אש
 מרבה בתשביל היכא איסורא דרבנן נמי היכא למגזר ע"ש,
 ח"כ לפ"י בדין השחיטה גם לסדרת הרשב"א דס"ל מרבה
 בשיעורא היכא איסורא דרבנן דוקא, נמי תקשי לן אמאי
 לא גזרו לאסור המותר של בשר השחיטה, שמה ירבה
 בשחיטה לשחוט עוף גדול :

ודעי דרמ"א בסו"ט סי"ח ס"ב כתב, ואם קץ פירות
 מן המחובר לחולה בשבת, אפילו היה חולה מצע"י

אסור לבריא בשבת, משום שגדל והולך בשבת ויש בו משום
 מוקצה, ע"ש. וקשה והלא בלא"ה אסור לבריא שמה ירבה
 בשבילו, ועוד נמי ז"ל לפי מה דדייק מיניה המג"א בס"ק
 ח', דאם הוא פרי שנגמר ביסולו דשרי לבריא, ע"ש, ואמאי
 מותר, והלא היכא למגזר שמה ירבה בשבילו. אך על זה
 כבר בא חכם הוא הרב אשל אברהם ופירש, דרמ"א ז"ל
 שהביא דין זה ס"ל כהרשב"א, דרבווי בשיעורא הוא
 איסור דרבנן, ולכן ליכא למגזר בזה שמה ירבה בשבילו,
 ע"ש. וז"ל דבר זה הוא מוכרח לאומרו, ועיין מש"ז סוף
 סי' ט"ח בד"ה אמר ההדו"ט וכו' יע"ש :

והנה חכם אחד נר"ו אמר לי, דאיכא חילוק בין השחיטה
 לקלירה, משום דחיוב השחיטה אין בו שיעור, ישן
 דהחיוב הוא משום נטילת נשמה, ומש"ה לא חכפת לן אש
 שחט הגדול אע"פ דדי לו בקטן, דחיובא חדא הוא
 בקטן ובגדול הכל שוה, מש"ה"כ גבי קלירה דאיכא שיעורא
 בחיוב סקילה שהוא שיעור גרונרת, לכן מאחר דחיוב שלה
 ניתן לשיעורין איכא איסורא היכא דמרבה בשיעורין, עכ"ד
 נר"ו. וגומתי לו חילוק זה לא ניתן להאמר, דא"א דהר"ן ז"ל
 דמקשינן לפי סברתו הכא ס"ל בחולין דף י"ד גם בשחיטה
 יש שיעור, דהיינו עד שישחוט רוב שנים בבהמה ורוב אחד
 בעוף, שכתב שם וז"ל, ואין זה כלום אלל, דבשבת נמי לא
 מחייב עד גמר השחיטה, דמקמי הכי הו"ל מקלקל בחבורה,
 דקי"ל דפטור ע"כ. וכ"כ מהר"ם סי' קל"ח. והן
 אמת דהרמב"ם בפירוש המשנה לא ס"ל כן, אכן מקשינן
 כאן לפי סברת הר"ן ז"ל, וגמלא לפ"ז דין השוחט ודין
 הקלירה שוה, דבקלירה כיון שהוא תולש הכל בבת אחת
 שהם בעוקן אחד אין כאן אלא חיוב אחד, וכמ"ס בכריתות
 דף ט"ו ע"א קלר וקלר היכי משכחת לה כגון שקלר שתי
 גרונרות בבת אחת, אבל קלר בגרונרות וחדר וקלר
 כגרונרות חייב, וכן תמלא מפורש בתוספות דמכות דף
 כ' ע"ב בד"ה לא לריבה, וכן מתבאר מדבר הרמב"ם
 ז"ל :

נמצא בין קלר גרונרת אחת בין קלר שלשה, כל שקלרם
 בבת אחת הכל שוה ואינו אלא אחת, ודכוותא
 גבי שחיטה בין אש שחט עוף אחד קטן בין שחט בהמה
 הכל שוה, דאינו חייב אלא אחת, אך אש קלר השלש תאנים
 בזה"ז יתחייב על כל אר"א, מפני שהם מלאכות מחולקים,
 ודכוותא גבי שחיטה נמי אש שחט שלשה בהמות זה"ז,
 ג"כ יתחייב על כל אר"א, וא"כ כמו דלא משכחת לה בשחיטת
 בהמה אחת שיתחייב עליה כמה חטאות, כן נמי לא משכחת
 לה בקלר שלשה גרונרות בבת אחת שיתחייב עליה יותר
 מחטאת אחת, וגמלא שחיטת בהמה אחת דומה לקלירת
 כמה תאנים בבת אחת :

ואין לומר דגבי קלירה דשלש בעוקן אחד, כיון דאפשר
 שיבא לידי חיוב בכל אר"א, היכא דקולר אותם
 בזה"ז, להכי חמירא ואסרינן בה רבווי בשיעורא היכא
 דקלרם בבת אחת, אבל בבהמה אחת כיון דלא אפשר שיבא
 לידי חיוב יותר מאחת, לא נאסר בה רבווי בשיעורא, היכא
 שהיא גדולה, דזה אינו, ישן דהא דלא שייך להתחייב בבהמה
 אחת יותר מחיוב אחד, אין זה נוגע בגוף האיסור, אלא
 זה הוא מוכח סובה טבעית, דא"א לשחוט בהמה אחת שני
 פעמים, ולכן לא שייך למתלי טעמא בדבר זה :

ועוד יש לדמות החילוק של אותו חכם נר"ו, דאפילו אש
 ניחא במגזר שבשחיטה ליכא שיעורא, עכ"ז חילוק
 זה לא ניתן להאמר, ישן כי הכא אין אגחנו דניס ומדברים
 בחיוב סקילה וחטאת דתלווי בשיעורא, אלא אגחנו מדברים
 באיסור רבווי בשיעורא הנעשה בבת אחת, שגם להר"ן ז"ל
 דס"ל יש בזה איסור תורה אין בזה איסור סקילה
 וחטאת, אלא איסורא גרידה, וכמ"ס במ"א, ובאמת כל
 איסורא גרידה ליתיה בשיעוריס, דהא קי"ל חזי שיעור
 אסור

אסור מן התורה, ועל כן לא נשאר טעם לחלק בהכי :
והנה בדרוש שדרשתי בס"ד ביום יאהר לייט של עט"ר
 אבא מארי זלה"ה, עשיתי חילוק בין השחיטה
 לבין הקליטה והביטול, דהתם גבי גרוגרות מנכרה מילתא
 ביתרון השיעורא, דהחולה לריך לשנים ומביאים לו שלשה,
 אבל גבי שחיטה אע"ג דאיכא עוף קטן אס שחט עוף גדול
 לא מנכרה מילתא, וכן במבשל לחולה כיון דכל חתיכה
 עומדת בפ"ע בקדרה מנכרה מילתא, ולכן חשבו שמה
 ירבה בחתיכות לזורך הבריא, ואסרו מה שנתר מן החולה.
 ועוד עשיתי שם בס"ד חילוק אחר, דבשחיטה ח"א ללמנא
 לשחוט כדי לרכו של חולה דוקא, דהא בע"כ איכא חיברים
 מוחלקים ועומדים בפ"ע שהם ניתרים בשחיטה זו, כגון
 כבד וקרקבן ומעיים וכיוצא שאין החולה לריך להם, ולא
 אפשר שיאכילו אותו מהם כלל, ואלו מוכרח שיהיו נשחטים
 בכלל העוף, והא איכא רבוי בשיעורא בעל כרחין, ולכן
 גם בתימות השבט לא דייקנן בין עוף גדול שיש בו בשר
 הרבה, לבין עוף קטן שאין בו בשר הרבה, משא"כ בקליטה
 אפשר לנו ללמנא לקזור כדי לרכו דוקא ולמה נרבה
 בשיעורא, לכך גזרו ברבויי שיעורא, וכן אפשר לנו לבשל
 לזורך החולה דוקא, ולכן אס בשלו לרכו ועכ"ז הותר
 החולה אסרו את המותר לבריא, כן עשיתי חילוק בדרוש
 הגז' בס"ד. והנה בני ידו כה"ר ישקב נר"ו עשה חילוק
 קרוב לזה, ולא כתבתיו פה, מפני שהוא כולל בחילוק
 שלי הגז' :

העולה

מכל האמור, אס כיניס אנתנו בחלוקים אלו
 לחלק בין דין השחיטה לבין דין הקליטה, לריך
 להורות לכאורה אס היה לפניו עוף קטן המספיק לחולה,
 ושחט עוף גדול, לית כאן איסורא משום דלא שייך בשחיטה
 ענין זה של רבויי בשיעורא, מיהו לא כאשר אנו מדמין
 נעשה מעשה, דודאי אין לסמוך על זה להתיר, דהא אחר
 החיפוש בס"ד ראיתי להגאון מחנה חנוך ז"ל בביאורו על
 ספר החנוך דף כ"ג ע"א, דפשיטא ליה דגם ככה"ג
 דשחיטה איכא איסור רבויי בשיעורא, שכתב וז"ל, הנה
 ק"ל על הר"ן דסובר רבויי בשיעורא הוא איסור דאורייתא,
 א"כ זה פשוט לכ"ע אס אמדוהו לחולה לריך בשר ויהיה
 די לו בכך וכו', אס נשחט לו עוף או בהמה קטנה והיה
 די לו, שבדאי אסור לשחוט לו בהמה גדולה, דהוי רבויי
 בשיעורא כמו שלשה בעוקן אחד דהוי חד מלאכה וכו',
 והנה השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומלל, והמבשל
 לחולה בשבת אסור לבריא, והטעם דמבשל חיישין שמה
 ירבה, משא"כ בשוחט, והנה לדעת הרשב"א דסובר הרבוי
 כשיעור אסור מדרבנן, וחשש במבשל שמה ירבה בשבילו היינו
 לאחר שיתן הקדרה על האש דהוא איסור סקילה, אבל
 קודם נתינה על האש דהוא איסור דרבנן לא גזרו חז"ל,
 א"כ ניחא דמבשל שייך גזרה זו, אבל בשוחט לא שייך
 גזרה זו, דאפילו אס ישחוט בהמה גדולה היכא דאיכא
 קטנה, עכ"ז אין צוה איסור תורה כי אס דרבנן, ולא
 גזרינן שמה ירבה באיסור דרבנן, אבל לפ"ד הר"ן ז"ל
 דרבויי בשיעורא הוא איסור תורה, א"כ למה השוחט
 בשבת מותר לבריא, יגזור שמה ירבה בשבילו, דהיינו שישחוט
 בהמה גדולה, והוי רבוי בשיעורא, והוא איסור תורה,
 והניח בל"ע ע"ש. נמלא הגאון הגז' גם הוא נתעורר
 בהערה דין, ופשיטא ליה בדיון השחיטה דכ"ד היכא דאיכא
 עוף קטן המספיק לחולה, ושחט עוף גדול, יש צוה איסור
 תורה להר"ן, ואיסור דרבנן להרשב"א, דמדמי לה לדיון
 הקליטה, ולית ליה חילוקים הגז' שכתבנו :

וכן

אחר החיפוש ראיתי להרב קרית מלך רב ח"א דף
 ח' ע"ג שכתב וז"ל, לפי דברי הר"ן אפשר דכאן הגזרה
 היא שמה ירבה בקדרה קודם שיתן אותה על האש, וכ"כ
 בספר מג"א בסו"ה הגז' ס"ק וז"ל, ולכאורה קשא דא"כ

גבי שוחט לחולה בשבת אמאי לא גזרו שמה ירבה בשבילו,
 דהיינו שאינו לריך לחולה אלא עוף קטן, ומרבה בשבילו
 ושוחט עוף גדול, שהרי הר"ן למד כן מההיא דאבייאה להו
 בגמרא, הוי שני תלמידי בעוקן אחד ושלשה בעוקן אחד,
 אע"ג דגוף הקליטה הוא אחד, מ"מ כל המרבה בשיעורא
 אסור מדאורייתא, ול"ע עכ"ל. הרי גם הרב הגז' דעמו נטה
 בכ"ד, דאיכא איסורא ברבויי שיעורא :

עוד

ראה ראיתי להרשב"א בעירובין דף ס"ח, דמשמע
 מדבריו דס"ל כהר"ן דברבויי שיעורא יש איסור
 תורה, גם מבואר בדבריו דמפרש שמה ירבה היינו ר"ל
 שמה ירבה בקדרה קודם האש, דאי מפרש שירבה אחר
 שנתן הקדרה על האש ונתבשל לורך החולה, א"כ הו"ל
 כמבשל בקדרה אחרת, ועל זה כתב דאלו בקדרה אחרת
 ליכא לחיטא, גם משמע מדבריו דלית ליה סברא לחלק
 בין גוף אחד לתרי גופי כלל, וא"כ השתא תקשי להרשב"א
 קושיא עלומה, אמאי לא אסרו הגשאר בשחיטה לבריא
 משום גזרה דשמה ירבה בשבילו לשחוט עוף גדול אע"פ
 שיש לו קטן המספיק, וז"ל בס"ד, להרשב"א דיש
 לחלק כאשר כתבתי לעיל, דבשחיטה בע"כ איכא רבוי
 שלא לזורך החולה, דאיכא ראש וכבד וקורקבן וכו'
 נמיס וכיוצא, דאלו אין מאכילין אותם לחולה
 בודאי, וכיון דמוכרח דאיכא רבוי שאינו לריך לחולה,
 לכן גם דאיכא רבוי בבשר דאינו לריך, לא קפדינן
 לאסרו על הבריא, שמה יתכוין להרבות בשביל
 הבריא, לשחוט עוף גדול שישתיר ממנו בשר
 הרבה לבריא, משא"כ בקליטה, בדינו הוא לקזור
 בלמנא מזה שלריך לחולה דוקא, ולכן קפדינן על רבוי
 בשיעורא, וכן בביטול בדינו לבשל כדי לורך החולה דוקא,
 ועל כן אס נודמן שאלל החולה ונשתיי, אסור השויר
 לבריא, שאס נתייר אותו או יתכוין לבשל יותר מלורך החולה,
 כדי שיאכל הבריא את הגזרה :

ושוב

אחרי כתיבתי כל זה, ראיתי להגאון אמרי בינה
 בדיני שבת סו"י ז"ז דף כ"ב ע"ד, שכתב לדעת
 הר"ן דס"ל רבויי בשיעורא אסור מן התורה, ואף לזה
 חיישין שיוסיף בקדרה קודם שיתן אותה על האש, א"כ
 בשחיטה נמי אס די לו בעוף קטן ושחט גדול, או מהראוי
 לומר ג"כ דאסור מדאורייתא, וא"כ למה לא גזרינן בשוחט
 ג"כ שמה ירבה בשבילו, וכתב על זה, דלריך לחלק ולומר,
 דדוקא שם בקליטה, כיון דהעגבים נפרדים על העוקן
 נקראת הבטירה על כל או"א בפ"ע, אף דעושה ע"י שחולש
 העוקן ביחד, מ"מ כיון דנפרדים זמ"ז אסור מדאורייתא
 רבויי בשיעורא, וכן אס מוסיף חתיכות בקדרה אף דליכא
 רק ביטול אחד, מ"מ נקרא שם מלאכה על כל פרט ופרט,
 אבל בשחיטה לא אכפת לן אס מרבה בשיעורא, אף אס די
 לו בעוף קטן ושוחט גדול אינו עושה איסור דאורייתא
 ברבויי. עכ"ל :

ואחה"כ

מכבוד תורתו חילוק זה אין בו טעם, דמה
 לנו בגרוגרות אס הם נפרדים הלל הוא אינו
 תולש אלא רק העוקן שהוא עלם אחד, ודמי זה ממש
 לשחיטת בהמה או עוף דהוא שוחט הסומנים בלבד, וצוה
 מחקן כל חיברים של הבהמה, דהתם נמי כל חברים שלה
 הם נפרדים ועומדים בפ"ע, זה ראש, זה יד, זה רגל,
 וכן חיברים הפנימיים כל אחד מובדל ועומד בפ"ע, ורק
 העור מחבר וקושר כולן יחד, כאשר מתחברים השלשה
 גרוגרות והעוקן ביחד. עוד ראיתי שם הביא סייפתא
 לחילוק שלו, מדברי הרא"ה ז"ל, ואחיה"מ לא קרב זה אל
 זה, דאפילו אס נאמר כונה הרא"ה כאשר כתב, הנה
 הרא"ה אינו מחלק בהכי, אלא בין גרוגרות ג' בעוקן אחד,
 ובין המים שממלא הנחתום, שהם באמת גוף אחד ממש,
 אבל ענין השחיטה יודה הרא"ה דדמי לשלשה בעוקן אחד,
 מטעם

מטעם שכתבת, דגם בזהמה נראה זה איברים נכרים וחליקין זמ"ז, ורק תלוים זכ"ז ע"י העור, וכמו שלשה בעוקן אחד, אע"פ שהם נכרים וחלוקים הנה הם תלוים זכ"ז ע"י קליפת הפרי שהם תלוים בה. וגם בשארית דבריו יש לגמגם, ואין לזכר להאריך בזה, כי לא באנו לערוך קושיות בדברי האחרונים:

והעולה מכל האמור לענין הלכה, כ"ל בס"ד, דאם יש לפני השוחט תרנגולים אחד גדול ואחד קטן המספיק לחולה והותר, דודאי אינו ראוי לשחוט הגדול, אלא ישחט הקטן, אבל אם אין השוחט רואה תרנגול קטן לפניו, ורק הביאו לו תרנגול אחד לשחוט, אינו חייב לחקור ולדרוש מהם, אם יש להם קטן או לא, כדי שלא יהיה עכבה, דהוריו ה"ז משובת, אך הם כביבאו לו עוף אחד מן המגויים צביהם, ודאי יש להם להביא הקטן ציורת, אם יש בו כדי סיפוק לחולה, ואם אין להם קטן מגוי צביהם אין מחויבין לחזר עליו ולהביאו מבחוץ, אלא ישחטו המגוי, דהוריו הכי זה משובת. והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו בתורתו, אכ"ר:

שאלה כב.

שאלה. בעיר הזאת במצ"י יע"א, הרשות הרבים רחבים יותר מצ"י אמה, ויש כאן אשה שאין לה בעל, ויש לה קרון שרובבת בו תמיד, ומוטבים אותו הבהמות שלה, והמשרת של הקרון הוא גוי שכיר אלה, ולפעמים זו האשה אחר שתדליק ותקבל שבת, יהיה לה איזה טורח לשלוח חפץ לבית אחר, או ליקח חפץ משם, ויש לה משרתים שעדיין לא קבלו שבת, ועדיין יש שהם ציום, והיא שולחת משרת שלה לבית אחר להוליך חפץ או להביא, וחוזר אלה מצע"י קודם חשיכה, וקודם בין השמשות, אם מותר לעשות כן, מאחר שהיא קבלה שבת, ומלינו בש"ע סי' רס"ג סעיף י"ז שכתב מו"י שקבל שבת קודם שחשיכה, מותר לומר לחבירו לעשות לו מלאכה, וגראה דה"ה בנידון השאלה דידן נמו דמותה, דמאי שנא מהא דסי' רס"ג, על כן יורינו אי דמי הא להא, או לאו. ושכמ"ה:

תשובה. לא דמי נידון השאלה לדין דסי' רס"ג שזכר השואל, יען כי בנידון השאלה איכא איסור דשביית בהמה שאיסור מן התורה, וזו האשה כיון דקבלה עליה שבת נתחייבה באיסור שביית בהמה, כי הבהמות שלה הם, וכמו"ש בשאלה, וידוע דאיכא פוסקים רבים דס"ל איכא דין רה"ר בזה"ז מדאורייתא, וכאשר כתבתי בזה במ"א דיש רבים סוברים דעת מרן ז"ל כן, ואנחנו קבלנו סברת מרן ז"ל, וגם אנשי מצ"י כמונו בזה. ואע"ג דאיכא דס"ל דעת מרן לכתוב איסור רה"ר מן התורה בזה"ז, כתבתי במ"א דאין זה עיקר, ולכן אע"ג דלא גזרו בבהמה שבות דרבנן, וכדאיתא בס"י ש"ה סעיף כ"ב, מ"מ הכא איכא איסור תורה לדעת כמה גדולים דמוליא מרה"י לרה"ר, וגם מעביר ד"א ברה"ר, ומאחר דהאשה בעלת הבהמות אסורה לעשות אז, גם בבהמה אסור, דכל מה שהאדם מלוה עליו מן התורה מותר עליו ננוי בבהמתו, וכל דבר שאינו מותר עליו אלא רק מדרבנן אינו מותר בבהמתו. ועיין מש"ז סי' רמ"ז סוף הסימן, ועיין ח"א שם ס"ק ט'. והך דינא דסי' רס"ג שזכר השואל שאני, כיון דהעושה המלאכה עדיין לא קבל שבת, ואותו שקבל שבת אינו עושה כלום, אלא רק אמירה בלבד, התיירו האמירה בכה"ג, וכמפורש בפוסקים, וזה ברור:

מיהו ראיתי להגאון רבי עקיבא איגר ז"ל, בתוספותיו על המשניות בשבת פ"ה מ"א, שנסתפק אם הנשים מלוות על שביית בהמתן, איכא דליכא משום מחמת, כיון דהוי רק עשה, י"ל דהוי כדן מ"ע שה"ג

דנשים פעורות, ואע"פ שהם חייבים בקדוש היום מהיקם דזכור ושומר, י"ל דוקא בקדוש הדיינו הוציאה, אבל בשאר מ"ע פעורות. ושוב לין על הר"ן ז"ל שפרק כ"ב, שכתב בכל מילי דשבת נשים שוים לאנשים ע"ש, ובאמת דבר זה ברור הוא דנשים שוים לאנשים בדבר זה, וכן ראיתי להגאון מש"ז סי' ש"ה. ואת ח"י שכתב כן בפשיטות, וכ"כ עוד בפשיטות בסו"י תר"ח אות א', דכלל מ"ע של שבת נשים חייבות, ע"ש:

וראיתי להגאון שם אריה בא"ח סי' ב' שנסתפק בזה, וכתב שרוב אחד אמר לו שיש ראויה דנשים חייבות בעשה דשביית בהמה, ממש"ש בשבת דף כ"ד בפירוטו של ראב"ע, דמשמע דהאשה מלווה בשביית בהמתה כמ"ש רש"י ותוספות דהטעם משום שביית בהמתה, והוא הדין לאותו חכם דאין מזה ראויה ד"ל שהיתה מחמת אחרים, ובלאו דמתמר גם האשה מלווה, וכתב עוד שם דמדברי הר"ן ליכא הוכחה, דכל שיטתו בשמירה היינו לאו, דכ"מ שנאמר השמר פן ואל הוא ל"ת, ואין זה ענין לעשה דשביית בהמה, עכ"ד:

והנה מה שדחה הגאון הנז' אותה הוכחה שהוכיח אותו חכם מפרת שבייתו של ראב"ע, משום ד"ל שהיתה מחמת אחרים אין זו דחיה, דחיבור מאן דבר שמייה הכא, אך כ"ל לדחות ראויה זו מטעם אחר, והוא ד"ל התם שבייתו היה לה בעל, וכיון דיש לה בעל הפירות שלו, וקנין פירות קנין הגוף דמי, וגמלאה פרה זו היא של בעלה, ומחוייבת האשה בהשבתה מלד הבעל שהוא איש:

ברם תמהני על הגאונים הנז' אך הם מסתפקים בדבר זה, דהדבר ברור הוא דחייבת האשה במ"ע כו"ג, דידוע אפילו למ"ד תוספת שבת מן התורה, היינו מ"ע הוא דאיכא בזה וליכא איסור לאו, ועיין מג"א סי' רס"א ס"ק ח' ואלו אצרכה שם, ועיין במש"ז סי' תר"ח, וח"כ השתא האשה שקבלה שבת מצע"י בהדלקת הנירות למה תאמר במלאכה כמ"ש בסו"י רס"ג, והלא עתה קודם חשיכה לא יחול אפילו על האנשים אלא רק איסור עשה, והנשים פעורות במ"ע שה"ג, ולמה יהיו אסורים במלאכה בקבלת שבת מצע"י, אלא ודאי מוכרח אתה לומר דכלל מילי דשבת שוים הם לאנשים, ואפילו בעשה בלבד, ואין לחלק ביניהם כלל, ולכן מוכרח לומר דהאשה חייבת גם בשביית בהמה כאיש, אע"ג דלית כאן אלא עשה בלבד, וזו ראויה שאין עליה תשובה:

הנה כי כן, עלה צדינו דבר ברור בנידון השאלה, אע"ג דליכא איסור מחמת, כי אם רק איסור שביית בהמה, יש לאיסור לאשה לשלוח שלוחה ע"י מלאכה זו של בהמתה, דחייבת היא בשביית בהמתה אחר שקבלה עליה שבת, דהא איכא בזה איסור תורה לדעת כמה גדולים ומרן ז"ל עמייסה, דיש בזה"ז דין רה"ר מן התורה בעיר במצ"י, שהדרכים שלה רחבים ע"י אמה:

וראיתי להגאון מחנה טהור ז"ל ח"א, במוסף השבת דף כ"ג ע"ד, שנתעלם בדבר זה של שביית בהמה כיון שהוא מ"ע שה"ג, למה הנשים חייבות, ונתפלא שלא ראה ד"ז בשום פוסק, וכתב דזה תינח לפי סברת הריב"ז ח"א, דס"ל הכלל הזה אינו אלא במלוה שבגוף האדם, כמו לינית ותפילין, וסוכה וכדומה, אבל למוול הבן שאין זה מלוה שבגוף רק על דבר אחר, האשה ג"כ חייבת, דלכחי אלעריך קרא דאותו ולא אותה, ללמד דאין האשה חייבת למוול בנה, ולפ"ז גם שביית בהמה חייבת האשה, דאין זו מלוה שבגופה, אך להטוספות ושאר ראשונים דתירלו תירולים אחרים בהך דאותו דגבי מילה, ל"ע למה יהיו הנשים חייבות בשביית בהמה ע"ש. ולמדנו מדברי הריב"ז ח"א ז"ל שביא לנו הגאון הנז' דיש טעם אחר לחייב הנשים בשביית

בשביעת בהמה אע"ג דהוי מ"ע שהז"ג, ובעיקר הדין גם הוא מודה דלכ"ע נשים חייבות בשביעת בהמה, ורק נתעלם למאור טעם לזה :

גם ראיתי להרב כתב סופר ח"ח סי' ג'ו, שהעלה למ"ד תוספת שבת ויו"ט דאורייתא גם נשים אסורות מדאורייתא, ודוקא לענין תוספת, אבל זולת תוספת דשבת ויו"ט, כל איסור עשה דהזמן גרמא נשים פטורות מדאורייתא, דשאי תוספת דלפינן מיוה"כ, ברם י"ס להסתפק למ"ד תוספת שבת דרבנן, אם נשים אסורות מדרבנן וכו', וכו"ד העלה דכל היכא דליכא רק איסור עשה דש"ס דהז"ג לחוד מסתברא לומר דהעילו עליהם איסור עשה זו, שלא לחלק בין אנשים לנשים ע"ש, ויש לדבר בכל זה, ואין לי פנאי עתה להאריך :

וישו"ד להגאון מש"ז בס' רס"ז סוף הסיומן שכתב וז"ל, ודע שאני מסתפק בתוספת שבת שיש בו מן התורה מ"ע, כמבואר סי' רס"א ס"ב וביה"כ קל וחומר, או מרבוי"א, אם מוזהר על שביעת בהמתו בלוחו זמן, דביה"כ גופא אפשר דאין מלווה על שביעת בהמתו כמו ביו"ט וכו', וא"כ דיו באפשר. וגם בשבת כתיב למען ינוח ולא בתוספת שבת וכו' וכעת עדיין ל"ע בזה עכ"ל. וא"כ לפ"ד אלו גידון השאלה דאשרנו משום שביעת בהמה גוף האיסור הוא בספק, אך גם לפ"ד מוכרחים אהנו לאסור משום דהוא ספק תורה, ויש לדבר בענין הספק שלו, וכעת אין פנאי להאריך :

וראיתי עוד להגאון מש"ז הגו' בס' ש"ה אות ד' שנסתפק, אם החמירו בעשה מספק או לאו, וגם ספק זה לא פשיט ליה, ע"ש. ועפ"ז הספק שלו אמרתי דיש לעשות בזה השאלה דכ"ד ס"ס, והוא דנחשב לדין זה של רה"ר בזה"ז מן התורה לספק, ולאמר ספק הלכה כמ"ד רה"ר בזה"ז דרבנן, ולכ"ע לא גזרו בבהמה שבות דרבנן, ואת"ל הלכה כמ"ד גם בזה"ז איכא רה"ר מן התורה שמה לא החמירו בעשה מספק. אך באמת אין זה ס"ס, דהא ספק זה דפלוגתא דרה"ר בזה"ז הוא חסרון ידיעה מאתנו, ולא שייך למומר על זה ספק השני דשמה לא החמירו בעשה מספק. מיהו י"ס לעשות הס"ס כך, לפ"ד המש"ז בס' רס"ו שנסתפק אם מוזהר על שביעת בהמתו בזמן תוספת שבת או לאו, ויש בזה ס"ס, והוא ספק הלכה כמ"ד רה"ר בזה"ז דרבנן, ולכ"ע לא גזרו בבהמה שבות דרבנן, ואת"ל הלכה כמ"ד רה"ר בזה"ז דאורייתא, שמה אינו מוזהר על שביעת בהמתו בתוספת שבת, וס"ס זה הוא מתהפך ;

אמנם עכ"ז נ"ל דאין להתיר בס"ס זה חדא דאין לסמוך להתיר איסור שבת לכתחילה בס"ס בלבד, ועוד דספק זה של רה"ר הוא גרוע, מפני שיש סוברים דעת מרן ז"ל רה"ר בזה"ז מן התורה, וא"כ לדידהו הוי ספק זה נגד מרן ז"ל שקבלנו הוראותיו. על כן נ"ל להורות שלא תעשה האשה כזאת, לשלוח שלוחה בקרון בבהמות שלה אחר שקבלה שבת. והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו בצור תורתו, אכ"ר :

שאלה בג.

שמתי על לבי לברר תרי ספיקי בענין הגידה בשבת. הספק האחד הוא, הנועל לשמור חדרו, והיה הלבי או העוף בתוכו, וכונת הנועל היתה לזוד, אך לא היתה לזוד בלבד, אלא היתה כונתו נמי לשמור, דלריך הוא לשמור חדרו באמת, אי שרי בהכי. והספק הב', בענין פקוח נפש, שגפל תינוק לנהר ופרש מזודה להעלותו, אך נתכוון להעלות דגים ג"כ עמו, אי שרי בהכי. ולכאורה נראה

תרי ספיקות הללו דמיין להדדן, וחדא נינהו : **והנה** חזינא שתי ספיקות אלו מפורשים בדברי הרשב"א ז"ל, שהביאו הר"ן ז"ל בריש פרק האורג, וז"ל

והרשב"א ז"ל כתב בלשון הזה, ובירושלמי נראה שהתירו לנעול בתחלה ביתו ולשמור ביתו והלבי בתוכו, וכיון שהוא לריך לשמור ביתו אע"פ שעי"כ נילוד הלבי, ממיילא מותר, ובלבד שלא יתכוון לשמור את הלבי בלבד, דהכי גרסינן בירושלמי וכו'. וכתב הר"ן ז"ל דברים אלו תמוהין בעיני הרב, היאך אפשר שאפילו מתכוין לנעול בעדו ובעד הלבי יהא מותר, וכי מפני שהוא לריך לנעול ביתו נתיר לו לעשות מלאכה בשבת, ולא עוד אלא שאני אומר שאפילו אינו מתכוין לנעול בעד הלבי, כל שהוא יודע שהלבי בתוכו, ושא"א לו שלא יהיה נלוד הלבי בתוכו אסור, והיינו דאמרינן בכולה מכלתין דמודה ר"ס בפ"ר ולא ימות. וזו שאמרו בירושלמי ענין אחר הוא, לומר שאם נתכוין לנעול ביתו ולא נתכוין ללבי כלל, אע"פ שאח"כ מלא הלבי שמור בתוכו מותר, כלומר שאינו מחוייב שיתחם ביתו. וסמכו לזה תינוק מצעצע בנהר ומפקח בגל. ולא שיהיו דמוות ממש בעינינו, לפי שבענין פקוח נפש אפילו מתכוין למלאכה הרשות עם אותה מלאכה של פקוח נפש מותר. וכיוצא בזה אמרו בגמרא דילן במוס' יומא, והטעם מפני שהוא מלאכה מלוה וחובה היא עליו, ולפיכך אפילו שהוא מתכוין עם אותה מלאכה למלאכה אחרת שהיא אסורה בשבת, התירו חכמים כדי שלא ימנע בשום ענין מפקוח נפש המוטלת חובה עליו, אבל במלאכה הרשות חס ושלום וכו' עכ"ל הר"ן ז"ל.

ובשלישי הגבורים הביא דברי הרשב"א, וכתב שהר"ן והרמב"ן פליגי עליה, ומשמע דעתו נוטה כהרשב"א. נמלא לפ"ז הרשב"א מתיר בתרי ספיקות הנז"ל, אך הר"ן ודעמיה אסורים בספק הראשון, משום שהוא כדבר הרשות, ומתיר בספק השני משום שהוא דבר מלוה דפקוח נפש :

ובצינו עוד דעת שליטת בזה, והוא סברת המאירי ז"ל, דס"ל גם בפקוח נפש לא הותר בירושלמי אלא בדיעבד, אבל לכתחילה אסור, והביא דבריו הרב שיח יחזק על יומא בדה"פ"ד, וכתב הרב המחבר שכן מתבאר מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה"ש, ומדברי הר"ן פרק האורג משמע דעתו לפרש מותר גמור גם לכתחילה ופשיט הסוגיא משמע דברי המאירי ז"ל ע"ש, ועיין בדברי יוסף סי' שכ"ח ס"ק וא"ו שהביא דברי הרב מהר"ם בן חביב ז"ל, שכתב גבי תינוק ודגים דלכתחילה אינו יכול לכוין להעלות את שתייהם, ודקדק מן הירושלמי דלכתחילה שרי לכוין לשתייהם, וכתב דמלשון הרמב"ם והעור משמע דלכתחילה לא יתכוין לשתייהם, יע"ש :

ור"י אגא עבדא נראה לכאורה לדמות ענין זה דמעלה דגים ותינוק ומתכוין לשתייהם, להא דיבמות דף וא"ו גבי מלוע שחל יום שמיני שלו ביום ערב פסח וראה קרי, דהותר להכניס בהנותיו לעורה ליתן עליו מדס אשס ושמן כדי שיוכל לעשות הפסח, ומוקשי הא ליכנס בעל קרי למחנה שכניה אית ביה כרת, ואע"ג דעשה פסח אית הוילי והותר ללרעתו הותר לקריו, דהא גם מלוע אסור ליכנס למחנה שכניה, ואפ"ה התיר לו הכחוש להכניס בהנותיו לפתחתו, וה"ה גם עומאת קרי הותרה ללורך הכנסת הבהמות ע"ש. וא"כ ה"ה הכא נמי י"ל הוילי והותר לפרוש המזודה להעלות התינוק הותר נמי להעלות בה דגים ומלועו בבית יוסף ח"ח סי' קס"ח שהביא מן המרדכי שכתב בשם ראבי"ה ז"ל, גבי פת של גוים הוילי והותר לבצוע על פת של הגוי הותר לכל הסעודה, וגדמי לה להא דאמרו ביבמות הוילי והותר ללרעתו הותר לקריו ע"ש. גם מלאתי להגאון מג"א ז"ל בס' פ"ח ס"ק ג', גבי נשים גידות בימים גוראים, שכתב כיון דמותריס ליכנס לבית

לביית הכנסת מותרים ג"כ להתפלל, ומדמי לה להא דאמרו
 הואיל והותר לדרשתו הותר לקריו, עיין במחלית השקל, ע"ש:
וראיתי להגאון חזק סופר ז"ל בהגהותיו לאו"ח,
 שדפסו בספר חתם סופר דף קנ"ב, שהשיג
 על דברי המג"א ז"ל הגו' וז"ל, ואין הגידון דומה
 לראיה, דהתם כניסה אחת היא לשתי ידיו, הלא שם בו שני
 איסורים, והואיל והותר לאחת, דהיינו לדרשתו הותר גמי
 לקריו, וכן גמי גבי ביאה הגה בביאה אחת עושה שני
 איסורים, והואיל והותר איסור אשת אח הותרה גמי אחות
 אשה, אבל לומר הואיל והותר לכנס לבית הכנסת הותר
 גמי להתפלל לא שמענו. והנה שם בתוספות בד"ה ואמר
 עולא ים ללמוד מדבריהם דהואיל והותר ביאה במקלט
 היה ראוי להתיר ביאת כולו, וכן מובאר לקמן סו' קס"ח
 ס"ה הואיל והותר לבצוע על פת של גוי הותר לכל
 הסעודה, ובמרדכי יליף לה מש"ס דיבמות, והיינו דומה
 למ"ש בתוספות הגו' הואיל והותר מקלחו הותר כולו, אבל
 מ"מ אינו אלא איסור אחד דהיינו איסור ביאה למקדש או
 איסור אכילה, אבל להתיר מן הכניסה לבית הכנסת להתפלל
 לא שמענו, עכ"ל. וז"ל בס"ד, דכונת המג"א ז"ל שתתפלל
 בבית הכנסת, דהואיל והותרה כניסתה וישיבתה שם
 בטומאת גדה, הותרה להתפלל ג"כ שם בטומאת גדה,
 דהכא המניעה היא מכח טומאת גדה הן בכניסתה
 וישיבתה שם הן בהפילה, ובזמן שהותרה מלך טומאת הגדה
 ליבש שם הותרה גמי להתפלל, נמלא האיסור שיה, וההיתר
 הוא בזמן אחד ובמקום אחד, דכמו שהותר לה ליבש כן
 הותר לה להתפלל, ולהכי מדמי לה להא דיבמות גבי
 נרשתו וקריו :

ובאמת בדיון של פת גוים מדמי ליה המרדכי להא
 דיבמות הגו' ים לחלק חילוק זה, דהתם
 כניסה אחת לשתיים צבת אחת וברגע אחד, וגבי פת
 אין אכילה הבניעה ואכילה שאר הככר בזמן אחד וצבת
 אחת, וגם ים לחלק עוד חילוק אחר, אך ענין זה של
 המרדכי גבי פת גוים כבר הבאתי לעיל בסיומן אחר,
 והארכתי בדיון זה, ופלתו בענין זה, וזכרתי מה שמענו
 האחרונים בזה, ושם הבאתי ראיה לגידון המרדכי מגמרא
 דביצה דף י"ג, דאמרינן הואיל וקודם אכילה שרי לאחר
 אכילה גמי שרי, ועשינו חילוקים בשאר ראיות שיש לפשוט
 מהם דין זה של הפת, גם הבאתי דראב"ה עשה טעם
 אחר בזה והארכנו בענין זה ואין לורך לכפול הדברים,
 לך נא ראה שם :

ואיך שיהיה הגה לכאורה נראה דדין המעודה של דגים
 ותינוק הוא דומה בדומה להך דיבמות הגו',
 דהכא האיסור שיה שהוא איסור לידה בזה וצוה, ותרומתו
 געשים צבת אחת בזמן אחד, מיהו דין נועל ביתו שהלבי
 בתוכו דמתבטל לגניסה, אין לדמותו להא דיבמות להתיר בזה,
 יען ד"ל לא נאמר כלל זה דהואיל אלא בדבר שהוא חסור
 מעיקרו והותר לזה, דעל כן אמרינן הואיל והותר לזה
 הותר לזה, אבל דבר דלית ביה איסורא מעיקרא, ולא חל
 עליה שם איסור כלל, הלא הוא מותר מעיקרו לא שייך
 למימר כלל זה דהואיל, ועל כן בשלמא כניסת מעודה
 לעזרה הוא דבר האיסור מעיקרא והותר עתה ביום טהרתו
 וכן במעודה הלידה אסורה והותרה עתה בשביל פקוח נפש,
 לכן אמרינן הואיל והותר לכך הותר לכך. אבל נעילת
 הבית בעדו לשמור לא נאסרה מעיקרא בשום זמן, ולא חל
 עליה שם איסור, ולכן לא שייך לומר הואיל והותר לנעול
 בעדו, הותר לנעול גם בעד הלבי :

חזרתי ואמרתיו בס"ד, דגם בדיון המעודה של תינוק
 ודגים ים לחלק מהך דיבמות, דהתם הותר
 זה וזה באים כאחת ברגע אחד, דכניסה אחת וביאה אחת
 לשתיים, אבל גבי מעודה אין האיסור בהשלכת המעודה

לנהר, אלא האיסור הוא כשנכנסים הדגים ונלודין בה,
 על כן ים לחוש אולי הדגים נכנסים ונלודין קודם שיכנס
 התינוק בתוכה, לכך איך נאמר כשם שהותר ללוד התינוק
 הותר ללוד הדגים, שתתלה האיסור להתירו מנח דבר הותר
 שבה אחריו, ולכן גם לדין הפת של המרדכי גמי לא דמי,
 דהתם הבניעה של הותר קדמה, לכך שפיר תוכל לתלות
 בה את דבר הבא אחריה :

ועוד אמרתי חילוק אחר נכון, לחלק בס"ד דין המעודה
 של דגים ותינוק מדיון המעודה דהגמרא דיבמות
 הגו', והוא דלא אמרינן הואיל אלא מדבר מזה לדבר
 מזה כהך דיבמות, דבזה הותר שאתה מתיירו לקריו
 הוא כדי למעבד מזה, וכן בביאה שאתה מתיירו משום
 אחות אשתו הוא למעבד מלות יבוס, אבל כאן בידידת הדגים
 לא קעביד מזה, הלא הוא ענין רשות שלדן ללרכו, וכן
 הלבי ללוד ללרכו, ולא אמרינן הואיל שגלמוד הותר מענין
 של מזה לענין של רשות, ולפ"ז החילוק נראה גם גידון
 הפת של המרדכי, אם הוא בסעודה של חול, ליבא לדמות
 זה לדין יבמות הגו' :

ואמרתיו בס"ד להביא ראיה לגידון המג"א בסו' פ"ח
 הגו' מהא דסוכה דף ז', גבי שתיים כהלכתן
 וכו', דאמר רבא וכן לשבת מגו דהוי דופן לסוכה הוי דופן
 לשבת, ואפילו דהוי מקילתא לחמירתא, וכ"ש מחמירתא
 לקילתא לענין מצוי שיש לו לחי וזקף דכשר בשבת, דאמרינן
 מגו דכשר לשבת כשר לסוכה בשבת, ולא בעינן טפח
 שוחק בדיון סוכה דעלמא ע"ש, וזוהי איבא הוכחה שפיר
 לדין המג"א דסו' פ"ח, יען דשתי ההתרים באים כאחד,
 שבשעה שישבת בבית הכנסת היא מתפללת שם. ואין
 לדחות ולומר, אע"ג דהם באים כאחד, עכ"ז הם ענינים
 חלוקים, זה ענין ישיבה בבית הכנסת וזה ענין תפלה, דהא
 גבי הך דסוכה דף ז' הגו' גמי הם ענינים חלוקים, זה
 ענין שבת וזה ענין סוכה. ותמנהי אמאי המג"א דימה כ"ד
 להך דיבמות, ולא דמיה גמי להא דסוכה הגו' :

וראיתי להגאון מג"א ז"ל בסו' תק"א סו' י"ג, בזה
 דק"ל מסיקין בשברי כלים, דיש להקשות לדין
 דק"ל שיש סתירה גמורה בכלים אמאי מותר, וכתיב המג"א
 וז"ל, ולי נראה דקושיא מעיקרא ליתא, משום דהבערה
 גופא היא אב מלאכה, והותרה ללוד, וה"ה סתירה וכו',
 ופירש דבריו במחלית השקל ר"ל דהא בשעת הבערה הותרה
 אב מלאכה דהבערה, כיון דהוי לריך אוכל נפש, אי עושה
 בצורתה טעה מלאכה אחת או שתיים, דהיינו הבערה וסתירה
 הכל אחד, ע"כ ע"ש, ועיין ברביד הזהב על הלכות יו"ט
 סו' תקי"ד שכתב כיוצא בזה, והביא סיוע לדבריו
 מספרת מג"א הגו', ע"ש :

ובחופשי ראיתי בס"ד להגאון אמרי בינה בדיני
 יו"ט סו' י"א, שהביא דברי המג"א דסו'
 תק"א הגו', וכתיב למדנו כלל חדש במלאכה יו"ט ללודך
 אוכל נפש, כל היבא דהותרה מלאכה אחת ללודך יו"ט,
 אף דמדומן בו עוד מלאכה אחרת דלא הותרה לזדה
 ללודך יו"ט, מ"מ היבא דבאין כאחד אמרינן הואיל
 ואשתרי אשתרי. וכן פירש דבריו הגאון בעל ח"ד בספר
 קהלת יעקב, ומדמי כמו דיבמות במעורב שראה קרי,
 ובזבחים בעמאי מתים שגעשו זבוס ע"ש, והקשה הגאון
 המחבר על ספרת המג"א מביאה דף ל"ב ע"ב, בענין
 חותכה באור דמתקן מנא, ועוד הקשה מדף כ"ג בענין
 מוליד ריח, וכל זה תירץ שם לנכון, ע"ש :

ואני חומר, דדין המג"א דסו' תק"א בענין הסקה
 בכלים שלמים, ים לדמותו להך דסוכה דף ז'
 שהבאתי בס"ד, טפי מדמינן דיבמות וזבחים, משום דהכך
 נדונים דזבחים ויבמות הם שתיים בענין אחד שהוא
 איסור טומאה, אך גידון דסוכה הגו' הם תרי ענינים, וכבר
 כתבתי

כתבתי דין של המג"ח בסו" פ"ח בענין בית הכנסת ותפלה שהם שני עניינים, ג"כ יש לדמותו להך דסוכה שפיר, והוא דמו ג"כ להך דסו" תק"א, שהם שני עניינים:

אמנם חזרתי ואחזרתי בס"ד, דאיכא לחלק בין דין המג"ח דסו" פ"ח גבי כה"כ ותפלה, לבין הך דיבמות והך דסוכה, והוא דבהך דיבמות א"ל תתיר לו משום קדו' יתבטל היתר שהתירו לו משום לרעתו כיון דחד גופא הוא, ולהכי אמרינן הו"ל והותר ללרעתו הותר לקרינן, וכן גבי יבוס א"ל לא תתיר איסור אחות אשה יתבטל היתר של איסור אשת אח, ולכן אמרינן הו"ל, וכן בהך דסוכה א"ל לא תתירו לבטל יתבטל היתר הסוכה, ולכן אמרינן הו"ל, אבל נידון המג"ח לא תליא הא כה"כ, דאפשר שתכנס לבית הכנסת ותשב שם ולא תתפלל שם, והוא חילוק נכון בעוה"י

ולכאורה נראה להביא ראיה לנידון המג"ח ז"ל דסו" פ"ח הגו', מו"ש בחגיגה דף כ"ד, דא"ע"ג דרבנן הימנוהו לעט הארץ בקודש ובפסח דוקא ולא בתרומה, מ"מ כי אחרמי מילתא שניהם ביחד, כגון בחבית אחת שיש בתוכה תרומה וקודש, לא אמרינן ה"י כדניה וה"י כדניה, אלא אזלינן לקולא בשניהם, ואמרינן מגו דנאמן אקודש נאמן נמי אחרומה, ע"ש. וראיתי להרב מהר"י הלוי ז"ל בתשובה שהובאה בספר נדיב לב יו"ד ח"א סי' יו"ד, שהביא ראיה זו בענין פלוגתא שיש בין רבני אשכנז ובין הפ"ח, כמעשה הק"ב שהובאה בספר בית הלל סי' ק"י, ע"ש:

והנה באמת רש"י ז"ל כתב שם טעם לזה, דנחוי למוזבח שתייה תרומה המחוברת בו בחוקת טומאה והקודש יקרב למוזבח, ולפ"י יש לומר דהתם היינו טעמא דהותרה גם התרומה לאו משום הו"ל, אלא משום ה"י טעמא, אך נראה דא"ל לומר היתר התרומה בשביל ה"י טעמא, דקשה למה אמרינן מגו לקולא, אדרבא נאמר מגו לחומרא, והיינו מגו דחינו נאמן על התרומה חינו נאמן על הקודש, וכאשר נרגש החכם הלוי בתשובה הגו', ומש"ה הכריח דה"י טעמא שכתב רש"י חינו טעם עיקרי וכנ"ל שם, ועל כן מוחמת קושיא זו מוכרח לומר טעם העקרי של היתר הוא משום הו"ל ונאמן על הקודש נאמן על התרומה, ולפ"י יש ראיה מבאן לנידון המג"ח דסו" פ"ח, דהא הכא הו"י תרי עניינים, וגם לפי החילוק שחלקתי בס"ד לעיל נמי חזי שפיר, דגם כאן לא תליא הא כה"כ, דאפשר לאסור חלק התרומה, ונתיר חלק הקודש:

מיהו נראה דיש לדחות ראיה זו, דהא מלאתי להר"ן ז"ל בפ"ק דסוכה, דמקמי אמאי לא אמרינן מגו להפק, הו"ל ולא הו"י דופן לבטל לא הו"י דופן לסוכה, ומתוך לה בטוב טעם, דכיון שהתורה פירשה מחולותיה של סוכה, ואי אפשר לשבטת ימוי סוכה בלא שבת, ודאי לא באה להכשירה לשקה ימים בלבד, ושביעי שלה תהיה לריכה הכשר יותר, שאין מדרכה של תורה שתתן הכשר שאינו מספיק לכל זמן וזו, וכיון שאי אפשר למחילה שתהיה לחלואין מגו דהו"ל דופן לענין סוכה הו"ל דופן לענין שבת וכו', וממילא שמשני דמגו לקולא אמרינן לחומרא לא אמרינן, ומש"ה אמרינן דסיך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשרה, עכ"ל. וא"כ השתא ז"ל, הא דאמרינן מגו דנאמן לקודש נאמן לתרומה, היינו משום טעמא דכתב רש"י ז"ל דנחוי למוזבח וכו', ובלאו ה"י טעמא לא הו"י אמרינן טעמא. והו"ל ככה"ג. וא"ת ח"כ אמאי לא אמרינן מגו להפק להחמיר, ח"ן זו קושיא לפ"ד הר"ן ז"ל הגו', דהעלה מגו לקולא אמרינן מגו להחמיר לא אמרינן, ועל כן ח"ן ראיה מהאי דחגיגה הגו' לנידון המג"ח ז"ל:

ונראה לי להוכיח לנידון המג"ח דסו" פ"ח, מו"ש התוספות במנחות דף מ' ע"ב כד"ה תכלת בשם

ר"ת ז"ל, בצ"לית שיש בו כלאים והואיל והותר למנות ז"לית ביום הותר להתכסות בו בלילה, גם עוד הו"ל והותר כלאים לבטל הז"לית הותר גם לשאל אותו, אע"ג דלא מקיים מלוה, גם הו"ל והותר לאגשים הותר גם לגשים ע"ש, וכ"כ התוספות בחולין דף ק"י, אך הראב"ד חולק בזה, וכנ"ל בהרמב"ם בפ"ג מהלכות ז"לית ה"ט, ועיין בכ"מ מה שהקשה על הרב מהר"י אבואב ז"ל. והאיתי להגאון לב אריה ששיטתו לחולין על דף ק"י הגו', שהעלה דגם רש"י ס"ל דאיסתרי ז"לית שיש בו כלאים בין ביום בין בלילה כסדרת ר"ת, אלא דר"ת ס"ל אסתרי גם א"ל יתבטל בו, ולרש"י לא אסתרי אלא רק דרך לבישה, ובהו תימן לנכין קושיא מין בכ"מ על מהר"י אבואב ז"ל, דלעולם גם הרמב"ם ס"ל אסתרי ז"לית שיש בו כלאים גם בלילה מטעם הו"ל הגו', אך ס"ל כרש"י דלא אסתרי אלא דרך לבישה, כמו בכנדי כהונה, אבל א"ל ח"ו דרך לבישה שהוא להתכסות בו אסור ע"ש:

ורפ"ן לסדרת ר"ת ורש"י וגם הרמב"ם לדעת מהר"י אבואב, אמרינן הו"ל והותר זה העלית ללבשו למלוה הותר ללבשו אפילו בזמן דלית ביה מלוה, וה"י הכא הו"י תרי עניינים, דהאי מלוה והאי רשות, ולסדרת ר"ת דמתיר גם להתכסות בו, הו"י תרי עניינים חלוקין יותר, דהאי לבישה והאי כיוון, ועכ"ז אמרינן הו"ל גם זאת ועוד חינם ב"חם שתי ההתירים צבת אחת, דהיתר הכלאים בצ"לית דמלוה הוא ביום והיתר הרשות בלילה, גם עוד נמי לא תליא הא כה"כ, דאפשר שנתיר בלבישה של מלוה ונאסור בלבישה של רשות, ועכ"ז אמרינן הו"ל, על כן ה"ה בעידון המג"ח נמי אמרינן הו"ל כאמור, ואפשר נמי להוכיח מדין הז"לית לדין המג"ח שתתפלל בצ"לית ג"כ, דהא בצ"לית מתירין גוף העלית הזה ללבשו בלילה, בשביל שהותר ללבשו ביום, וכן גוף האשה הזאת שהותר לה להכנס לבית הכנסת בימים נוראים, נתיר לה בימים נוראים להתפלל:

אמנם לא אכחד, דעדיין יש פ"פ לחלק בין נידון הז"לית לבין נידון המג"ח, דבז"לית חשיב ענין אחד שהוא ללבשו, ואפילו ר"ת דמתיר גם להתכסות, אפשר לומר דלבישה וכסוי ענין אחד הם, דיד הדוחה נטויה לדחות כה"כ אפילו שהיא דחיה קלה, דלפ"י האמת לבישה וכסוי חשיבי תרי עניינים, לכן עכ"ז עדיין ז"ל דח"ן להוכיח לנידון המג"ח דח"ירי בתרי עניינים, זו כניסה לבית הכנסת וזו תפלה, אע"ג דבאמת תרזויהו חד איסורא נינהו, שהוא משום טומאה דגדה, עכ"ז יש פ"פ להתעקש לנפקי בכך:

ולכאורה נראה, דמסדרת ר"ת ודעמיה גבי ז"לית יש הוכחה לדין המרדכי הנזכר בש"ע סי' קס"ח, גבי פת של גוים שהותר לבצוע עליה, דיש להתיר לאכול הנשאר אח"כ, אך כבר כתבתי בסיומן אחר בענין הגו' דיש לחלק, דהתם הז"לית הזה עלמו שהותר ללבשו ביום אנו מתירין אותו ללבשו בלילה ולשאל, ולאשה משא"כ בה"א דסו" קס"ח פת הבליעה נאכל ואינו, ואתה בא להתיר חלק הנשאר, אע"ג דהיה מחובר עם חלק הבליעה, עכ"ז עתה הוא חלק בפ"ע:

ובמ"מ יש לנו ללמוד מסדרת ר"ת ודעמיה, דאמרינן הו"ל ואסתרי מאדם לאדם, דהא מתירין בצ"לית שאלה ובאשה, ואע"ג דהכנה"ג בח"מ הגה"ט אות כ"ד כתב בשם מהרימ"ט ח"מ סי' ל"ג, דמגו מאדם לאדם לא אמרינן, כ"ל דדיגי ממונות שא"י:

ודע כי מלאתי בס"ד סיוע לסדרת ר"ת ודעמיה, מן השאלות דרב אחאי גאון בפרשת יתרו סי' ג"ב, וז"ל עבודת גילולים הכתובה בתורה מהו להזכיר שמה, מי אמרינן הו"ל ואסתרי למקרייה בתורה אסתרי, או"ד לא אמרינן

דמה שהקשה הראב"ד במסכת תמיד פ"א על ר"ת מן היבוס, וגם מוגדרים וגדבות ביו"ט, כבר בא חכם הוא הגאון שאגת אריה ז"ל סי' למ"ד, ותירך קושימו על כון ע"ש. ומ"ש הגאון הגו' שם, שגם הרמב"ם סובר כהראב"ד, והוכיח כן מו"ש הרמב"ם גבי כסות של פשתן שאין מעילין בו תבלת, כבר הבאתי לעיל מן לב אריה, שיש חילוק בין מלבוס לבין כסות, ולעולם הרמב"ם יודה דמות דרך לבישה, וזה ברור:

והנה ראיתי בבילה דף ו"ו, פלוגתא בענין הו"א, ויש מקום לפלפל קצת בזה בס"ד, דאיתא התם אומר אפרוח שגולד ביו"ט, רב אמר אסור, ושמואל ואיתמא ר"י אמר מותר, הו"א ומתיר עלמו בשחיטה, ופירש רש"י ז"ל הו"א ומתיר עלמו בלידתו להיות נשחט, מה שלא היה לפני לידתו, אף מוקלה התיר את עלמו בלידתו, דמגו דאתקן להאי אתקן להאי, ע"ש, ועיין מ"ש מרן בבית יוסף, דיש פוסקין כרב, ויש פוסקין כשמואל, והוא פסק בשב"ט כרב דאסור, ועיין להרב חיים בן עטר ז"ל בשעתו לבישה מה שהאריך בזה:

ולבאורה קשה לכל הנך רבותא דפסקו כרב, דלית ליה האי הו"א דקאמר שמואל, איך יפרנסו הך דיבמות דאמרינן מתוך שהותר לזרעתו הותר לקריו, גם איך יפרנסו הך דסוכה דף ז' שהבאתי לעיל, דאמר רבא מגו שהותר לסוכה הותר לשבת. וז"ל בס"ד לתרץ ע"פ החילוק שכתבתי בס"ד לעיל, דהך דיבמות שאני, דשני העניינים תלויים זה בזה, וחלין ובאין ביחד, דשניהם המה בגוף אחד, דאם לא תתיר בקריו בטל היתיר שהותר לזרעתו, וכן בסוכה אם לא תתיר לענין שבת בטל היתיר שהותר לענין סוכה, ולכן כל כה"ג אמרינן הו"א והותר לכך הותר לכך, משא"כ גבי אפרוח אם לא נתיר המוקלה בו ביום, הנה היתר השחיטה הוא עומד וקיים, דאם עבר ושחטו בו ביום ה"ז שחיטה מעליא מן התורה ובשרה היא, ורק משום איסור מוקלה דרבנן חומרים לו אל תעלעלנו עתה, אלא המתן עד מולאי יו"ט, וכשיהיה מולאי יו"ט הוא יתיר בשחיטה ששחטו ביום, וגמלא אין עניינים אלו תלויים זה"ז כהנך דיבמות וסוכה, גם זאת ועוד אפילו בו ביום אם יזמן אדם שיאכל בשר זה אחר שחיטה, הן במזיד שאינו חושש לאיסור מוקלה, הן בהיתר כגון שהתירו לו לאכול מוקלה אע"פ שאין בו סכנה ה"ו אוכל בשר שחטה, וגמלא אין השחיטה קשורה במוקלה:

ועוד נ"ל לתרץ בס"ד, הא דלא אמרינן הכא הו"א לרב, משום דאפרוח קודם שנפתחו עיניו הוא אסור משום שרץ השורץ על הארץ, ולא הותר בשחיטה כי אם עד אחר שנפתחו עיניו, אבל איסור מוקלה חיל תקף ומיד קודם שנפתחו עיניו נדאסר בעלטול, וא"כ השתא לא שייך לומר הו"א ומתיר עלמו בשחיטה, מאחר דחל עליו איסור המוקלה קודם שיחול היתר השחיטה, וכמו שאמר אחד מן התלמידים שהביא דבריו הגאון הל"ח ז"ל בבילה שם, ומה שחשב הגאון מתחילה לומר שגם המוקלה לא חל אלא עד שיפתחו עיניו, הא הדר ביה התם מדבר זה, ובסו"ד כתב לפ"ד התוספות, דהך מוקלה הוא כמו גרורות ולימוקים, דודאי לרב נאסר בעלטול, דמוקלה דבע"ח חמיר, ע"ש:

והנה ראה ראיתי להרב נחפה בכסף ז"ל, בא"ח סי' ג', שהביא פלוגתא דרב ושמואל בעירובין דף ז"ג, גבי כותל שבין ב' חצירות שנפל, דרב אסר דלית ליה הו"א, ושמואל מתיר משום הו"א, והביא עוד פלוגתא דרב ושמואל בקידושין דף כ"א, גבי כהן ציפת תואר, דרב מתיר בבילה שניה משום הו"א ואשתרי אשתרי, ושמואל אסר דלית ליה שם טעמא דהו"א, ובה מקשי הרב ז"ל מרב אדרב

ומשמואל אשמואל, והקושיא דרב אדרב תריץ לה, דיפת תואר לא אשתרי גוף האשה מביאה ראשנה לביאה שניה, לכך אית ליה הו"א, אבל בשתי חצירות דאיכא שינוי, דקודם הוה מחילה מפסקת והשתא נפלה להכי לית ליה הו"א, והקושיא משמואל אשמואל תירץ, דס"ל שאני שבת היא הגורמת כמ"ש בעירובין דף י"ו, ולכן כיון דהותר בכניסת שבת הותר לכל השבת, משא"כ בשאר איסורים דלא אמרינן הו"א, ע"ש:

ואנן בדין נקטי מהך דרב ושמואל דיפת תואר בגמרא דקידושין אהא דבייה גבי אפרוח, וג"כ נקטי מרב אדרב ומשמואל אשמואל, והכא לא שייכי תירוצים הגו' שתירץ הרב נחפה בכסף ז"ל, על כן הקושיא מרב אדרב נ"ל בס"ד ע"ד התירוק שכתבתי לעיל, דהיינו טעמא דלא אמרינן הו"א גבי אפרוח שגולד ביו"ט, משום דאיסור המוקלה חיל קודם דחיל היתר השחיטה, דזה חיל קודם שנפתחו עיניו, וזה חיל אחר שנפתחו עיניו, ולכן לא שייך לומר כאן הו"א לרב. והקושיא שיש להקשות משמואל אדשמואל, יש לתרץ כפי תירוק הגאון חיד"א ז"ל במחבר"ר סי' שע"ד, שהביא שם קושיית רבו הרב נחפה בכסף הגו' שהקשה משמואל אדשמואל, ותירך לה הגאון חיד"א דדוקא ציפת תואר הוא דלא אסר שמואל הו"א ואשתרי, משום דגורמת לכהן איסור דאורייתא, וכי שמעינן לשמואל דאסר הו"א ואשתרי היינו במזיד דרבנן דוקא ולא באיסור דאורייתא, דהא מודה שמואל דאם נפרלה לרה"ר אסור כיון דהוי איסור דאורייתא ע"ש, ולפ"ו גם קושיא דידן מתרלה בהכי על שמואל, כי המוקלה הוא דרבנן:

ודע כי דוגמת הקושיא של הרב נחפה בכסף הגו', נתקשיתי אגף עבדא מרבא ארבא, דהא בגמרא דסוכה דף ז' ס"ל לרבא הו"א והוי דופן לסוכה הוי דופן לשבת, ואלו בגיטין דף ח' גבי עבד שהביא גיטו וכתוב בו כל נכסי קנייני לך, דאב"י סבר מתוך שקנה עלמו קנה נכסים, ורבא ס"ל עלמו קנה נכסים לא קנה, וקשה אמאי לא ס"ל לרבא הו"א וקנה עלמו קנה נכסים כדסבר בסוכה. [וקושיא זו אני מקשה לפי הגרסא דגרסו בסוכה רבא באלף, אך יש גרסין רבה בה"א, ולגרסא זו ליכא קושיא]. והנה תרלתי בס"ד קושיא זו [לגרסא רבא באלף] דס"ל לא אמרינן הו"א אלא מאיסורא לאיסורא, אבל מאיסור לממון לא אמרינן הו"א, דידוע הוא לאיסורא לחוד וממונא לחוד, ודוגמת זה מלינו בעלמא דאמרינן ממונא מאיסורא לא ילפינן:

ומצאתי להגאון מש"ל צפרק כ"ד מה"ש, שנסתפק ברודף אחר הערוה שניתן רשות להלילו מן העצירה בנפשו שיהרגהו, הנה אם הי' בשבת מהו שנחלל שבת בשביל הללתו מן העצירה, וכתב שהדבר לריך תלמוד, ע"ש. ונראה דספק זה לא נוכל לפשטו מסוכה הגו' ד"ל התם איירי באיסור דרבנן, וכמ"ש הגאון פני יהושע בחידושיו לסוכה, הא דבעינן בשבת שלשה מחילות ולחי היינו מדרבנן, וכו' ע"ש, וא"כ ליכא למילף מהבא. מיהו איכא למילף מהך דיבמות דף ז' ע"ב, דקאמר הו"א והותר לזרעתו הותר לקריו, וכן איתא התם מה אשת אח מתייבמת אף אחות אשה מתייבס, ודחי לה מי דמי התם חד איסורא הכא תרי איסורי, פירוש אשת אח ואחות אשה, ומשני מהו דתימא הו"א ואשתרי אשתרי, נמלא גם בתרי איסורי חמורין מן התורה אמרינן הו"א, וה"ה כאן מגו דהותר איסור שפיכות דמים בשביל הללתו מן העצירה הותר איסור שבת, ואע"ג דנעשו תרי איסורי שבת אחת:

ועתה אשובה לדבר בספק הראשון שהתירו הרשב"א דס"ל מותר לכיין בעד האיסור מאחר שהוא מתכוין נמי בעד המותר, ועל סברא זו הקשה בני

ידידי כה"ה יעקב נר"ו, מגמרא דשבת דף קל"ג, דקאמר הגמרא אביי אליבא דר"ש האי בשר מאי עביד ליה ומשני ח"ר עומר בלומר לקון בהרתו הוא מתכוין, ומקמי תיגח גדול קצין מאי איכא למומח, ומשני ח"ר משרשיא בלומר אבי הכן לקון בהרתו הוא קא מתכוין, ואע"ג דודאי הוא מתכוין גם בשביל מלות מילה, עכ"ז אי לאו דנקיט קרא בשר הו"א דאסור משום דמתכוין לקון בהרתו, אע"ג דמתכוין נמי בשביל מלות מילה, עכ"ד נר"ו, ונמותי לו דקושיא זו כבר הקשה אהיה הרב ערך השלחן ז"ל סי' ט"ו אות ב', והגיה בקושיא, אך אגא עבדא אמרתי דהרשב"א יפרש הגמרא מ"ש לקון בהרתו מתכוין, ומ"ש לקון בהרתו בלומר שאינו מתכוין אלא רק בשביל בהרתו, ואינו מתכוין בשביל מילה כלל, ועל זה אלוטריך קרא דשברו, וראיתי להרב ערך השלחן ז"ל שם, שהקשה עוד מגמרא דבינה דף ל"ו ושבת מ"ג, דקאמר בבביתא פורסין מחללת ע"ג כוורת דבורים בשבת, בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים, ובלבד שלא יתכוין ללוד, נמצא אע"ג דמתכוין מפני הגשמים אסור לכון ללוד, והגיה בקושיא, ונ"ל בס"ד סיפרש, הרשב"א דהתם לא פירס המחללת בעת זריחת החמה, ובעת שראה גשמים יורדין, אלא איירי בגון שפורס מן הגילה קודם זריחת החמה, וכן פירסה קודם שירדו הגשמים, ולכן בכה"ג אס מתכוין גם כן כדי ללוד אסור, אע"פ שהוא מתכוין בחמת בשביל החמה, או בשביל הגשמים הבאים אח"כ:

ועוד

נ"ל בס"ד לתרן קושיא הנז' שהקשה משבת דף קל"ג תירון נכון, דהרשב"א לא קאמר דין זה אלא בנועל ציתו לשומרו והלבי בתוכו, דלא מנכרה מילתא דנועל בשביל הלבי, אלא אדרבא מנכרה מילתא שנועל לשמרו, דכל אדם שרואהו נועל אינו רואה הלבי שנועל שם, ואע"פ שהוא מתכוין ללוד הלבי ונילוד בנעילה זו, אין לידת הלבי ניכרת ונכרת מגוף המעשה של הנעילה, ורק נכרת ונרגש מגוף הנעילה שמירת הבית דוקא, כי הפתח מתוקן לכך בשביל לנעול לשמור הבית, ואינו מתוקן בשביל ללוד על ידו לבאים או עופות, ולכן ס"ל אע"פ שהוא מתכוין ללוד, כיון שמתכוין לנעול בשביל שמירה אשה עקרו של הפתח עשו בעבור זה מותר, משא"כ בבשרת, הנה האיסור נראה להדיה במעשה הקליפה כי אנחנו רואין אותו קולץ בהרת ואע"פ שהוא עושה מלות מילה ג"כ ומתכוין גם בעבור זה, מאי חגי לן זה מאחר שהוא קולץ בהרת להדיה, ומתכוין לכך, וזה ברור:

ובזה

ניחא לתרן בעד הרשב"א מה שיש להקשות עליו עוד ממה דברים שהם דבר שאינו מתכוין שנוכרים בגמרא ופרט אותם הרמב"ם ז"ל בהלכות שבת פרק ח' הלכה ה', דברים המותרים לעשות בשבת וכו', כולד גורר אדם מטה וכסא וספסל וכיוצא בהן בשבת, ובלבד שלא יתכוין לחפור חרין בקרקע בשעת גיררתו, וכן מהלך אדם על גבי עשבים בשבת ובלבד שלא יתכוין לעקור אותם, וכו' ורוחץ אדם ידיו בעפר הפירות ובלבד שלא יתכוין להסיר השער, וכו' וכן פרעה דחוקה וכו' ע"ש, וקשה להרשב"א אפילו אם יתכוין בכל הני לחפור חרין ולעקור עשבים ולהסיר שער ולהסיר לחרות וכו' מה צדק, מאחר שהוא מתכוין ג"כ לדבר המותר. וזה החילוק שכתבתי יבא נכון דבכל זה שאני משום דמעשה האיסור נעשית להדיה בלי שום תפוגה, דהא קא חוינן לפנינו שהוא חופר ותולש ומסיר שער ולחרות, וכיון דהאיסור נראה להדיה במעשיו, לכך אס יתכוין לחפור, אע"ג דמתכוין נמי להיתרא אסור כי בזה יודה הרשב"א. וזה יתורץ על הרשב"א קושיא שיש להקשות לפי סברתו, מנ"ש גבי כלאים מוכרי כסות מוכרים כדרבן, ובלבד שלא יתכוונו בחמה וכו', וכן מלינו

במזכרים מן המכס דאסרו בלובש, אפילו אם כוננו בעציר הברחת המכס דוקא, וכנז' בסו"ע יו"ד סי' ש"א, וזה נתקשתי בסברת הרשב"א, אך במה שכתבתי יבא נכון, דהכא נמי האיסור נראה להדיה שאנחנו רואין הכלאים עליו, וזה ברור:

ודע

דלון להקשות על סברת הר"ן ז"ל מהא דאיתא בגמרא דשבת דף ל"ה, תניא הרוגה לרבן ציתו בשבת מציא עריבה מלחה מים ורוחץ פניו בזוית זו וכו' ע"ש, דהתם שאני, משום דאיסור ריבון הוא מדרבנן, דקי"ל כחכמים דפליגי אר"א, וס"ל אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות כדאיתא התם, וכיון שהוא דרבנן שרי בכה"ג:

והעולה

לענין הלכה, בספק הראשון לריך להורות כהר"ן דאסור ולא כהרשב"א, ובספק השני דפקוח נפש לריך להורות כסברת המאירי ז"ל דאסור לכתחילה. והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו בלוד תורתו, אבי"ר:

שאלה בר.

כתב

מזן ז"ל בשה"ט סי' ט"ח סעיף ג', כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך מקומו, דהיינו שריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם, ומותר לו לטלו משם ולהניחו בחוזה מקום שירצה, אבל מחמה ללל דהיינו שאינו לריך לטלטלו, אלא רק מפני שירא שיצבר או יגנב אסור. וחקרתי בזה בס"ד, דאם היה לו כלי גדול שמלאכתו לאיסור מונח במקום אחד והיה לריך למקומו, דקי"ל דמותר לטלטלו ולהניחו במקום שירצה, והיה מונח אצל הכלי הזה כלי קטן, כגון סכין של הקזה וכיוצא, שגם זה הוא כלי שמלאכתו לאיסור, אך אין לריך לא לגופו ולא למקומו, כי הוא מונח בזוית הסותל, ורק רוצה לטלטלו שמוא יגנב, אס מותר לטלו עס זה הכלי הגדול שריך למקומו שבת אחת ביחד, מאחר שזה הקטן הוא מונח אצל כלי הגדול ממש דנוגעין זכ"ז, די"ל כיון דשרי ליה לטול זה הכלי הגדול לצורך מקומו יטול גם זה עמו ביחד, דשניהם איסור מוקלה הם, או"ד אסור להוסיף על איסור המוקלה דכלי הגדול, דאע"ג שהם זה אצל זה ואחיה אחת אחוז בשניהם, עכ"ז תרי גופי ניגהו, ואם התירו לזה לא התירו לזה:

ונראה

לי בס"ד, דספק זה דומה לבעיא דלא אפשטיה בתלמוד ירושלמי סוף עירובין, גבי שרץ מת שנמלח במקדש, דמותר לכהן להוליכו בשבת ממקום שחייבין עליו כרת, בלופן שלא יעמא הכהן, ולא חייבין לטלטלו דמוקלה דהותר שבות במקדש, ואמרו בירושלמי פשיטא לן אס הוליכו ממקום שחייבין עליו כרת, ונפל למקום שאין חייבין עליו כרת, דמותר לחזור ולטלטלו להוליכו משם, יען שכבר נראה זה מתחלה להוליכו לחוץ, להכי אע"ג דנפל במקום שלא הותר להוליכו משם אס היה שם מתחלה, אפ"ה שרי עתה להוליכו משם, אלא דהא קא מציעיא לן, אס אחר שנפל למקום שאין חייבין עליו כרת, מלא עוד שרץ אחר מת בצדו אס מוליא הוא את שתייהן, דאמרינן כיון שהותר לזה הותר גם לזה, או"ד אינו מוליא אלא רק שרץ שנפל שנראה לזאת בתחלה והתחיל בה בהיתר, אבל שרץ השני שנמלח שם אסור להוליכו, ולא אפשטיה בעיא זו, והנך רואה דספק החקירה דידן הוא דומה לספק הירושלמי שלא נפשט:

ודרך

אגב ראיתי להגאון מש"ל ז"ל, שנסתפק בהלכות ביאת מקדש פ"ג סוף הלכה י"ט, כשמוציאין אותו ממקום שחייבין כרת אס ויכל להוליכו גם ממקום שאין חייבין עליו כרת לחוץ לגמרי למקום חול, או"ד יניחנו במקום שאין חייבין עליו כרת ולא יבאנו עוד. ודייק מדברי הירושלמי דיוכל

דיוכל להוילאו לחוך ממש, אך הקשה אם יוילאו חוך להר
 הבית הרי מוילאו מרה"י לרה"ר, ועוד נתקשה אמאי לא זכר
 הרמב"ם דין זה שיוכל להוילאו לחוך ממש, כדמוכח מן
 הירושלמי, ע"ש. וראיתי להרב זרע אמת ח"א, בחידושו
 לעירובין סי' י"ז שהארך בזה, והעלה בסו"ד דירושלים
 אין לה דין רה"ר אלא דין כרמליה ע"ש. וראיתי בספר
 מתא דירושלים חיבור על ירושלמי, שכתב אפילו אי נימא
 ירושלים יש לה דין רה"ר אין בהולאה זו איסור תורה,
 דהכהן מוילאו בהמימי הו"ל הולאה כללית, כגו' כגו'
 במתניתין דפרק המלניע באפוגדתו ופיה למטה, ואפילו
 אם מוילאו בלבת של עץ י"ל דיוילאוהו שנים, וכיון דזה
 יכול וזה יכול פטורין מן התורה, והוי רק שבות. ומ"ש
 מש"ל אמאי לא זכר הרמב"ם דין זה דמוילאו לחוך, י"ל
 דסמך עמ"ש הך דינא דפרק מי שהוילאו, דאי פקח
 הוא עייל לתחומי, וכיון דעל על, וה"ה כאן
 הוילאו ואשתרי אשתרי, עכ"ד. ואח"כ הן אמת האי
 דינא הביאו הרמב"ם בה"ש פרק כ"ו, ובש"ע סי' ת"ו,
 ומקורו בעירובין דף מ"א, אך לא דמי הא להא, דהתם
 לאו משום דהוילאו ואשתרי להאי אשתרי להאי או אשתרי
 יותר, אלא הטעם כיון דעייל לתחומא בהיתר, הו"ל כדון
 החזירוהו נכרים, דדינו הוי כאלו לא ילא, וא"כ איך שייך
 לומר דהרמב"ם סמך על זה :

מיהו

נראה באמת הך דינא דמי ממש לדין הגז',
 שכתב מרן בשה"ט סי' ש"ח סעיף ג', בכלי
 שמלכתו לאיסור שטלטלו לנורח מקומו, דמותר לטלטלו
 ולהניחו במקום שרלה, וכתב מרן צ"י מקור דין זה
 הוא בתוספות בילה דף ג' ובהר"ן ובהרב המגיד ע"ש,
 ובאמת התוספות והר"ן דייקו לה מו"ש בגמרא על רבי
 ינחק דס"ל אין כלי ניטל אלא לנורח דבר הניטל וכו'
 והרב המגיד כתב שיש ראיות לזה ולא פירש אותם, והנה
 באמת הרוואה יראה שיש ראיה גמורה לדין הגז' מירושלמי
 דסוף עירובין הגז', דמוכח כיון שהותר להוילאו השרץ
 ממקום שיש חיוב כרת, הותר להוילאו לחוך לגמרי גם
 ממקום שאין חייבין עליו כרת, וא"כ ה"ה בכלי שמלכתו
 לאיסור דהותר לטלטלו לנורח מקומו, דיכול להניחו
 במקום שרלה. והרוואה יראה שהיה דברים המוקלים מחמת
 מילואם, והוי כ"ש לענין כלי שמלכתו לאיסור :

ודעי

דלכאורה נתקשתי בדברי הירושלמי הגז' דמתיר
 לחזור ולטלטל השרץ אחר שנפל מידו, מו"ש
 בירושלמי סוף פרק ג' דסוכה, גבי לולב הניחו בארץ
 אסור לטלטלו, ואך כאן קאמר דשרי לחזור ולטלטלו
 אחר שנפל בארץ. אמנם אחר הישוב ראיתי דאין זו
 קושיא, דהתם גבי לולב איירי שהניחו בטונה בארץ, ולהכי
 אסור לטלטלו, דאמרינן כיון דהניחו בארץ אסח דעתיה
 מניה, וגיילה דעתו שאין לו חפץ בו עוד לעשות בו
 מלות טלטול, כי באמת אע"פ שכבר ילא י"ח עכ"ז
 אם ישאר בידו יש קלת מלות בנטיילתו בידו, ואפילו אם
 ישאר בידו כל היום לית לן ביה מאחר שיש קלת מלות
 בזה, אך כל זה הוא אם נשאר בידו אחר טלטול ראשון
 שילא בו י"ח, דאז חשיב הנטיילה הזאת של כל היום
 גמר מלות, אבל אם הניחו מידו אסור לטלטלו עוד, דהוי
 מעשה חדשה אחר שגמר המלות העקרית של נטיילת
 החובה, שכבר נסתלקה כשהניחו על הארץ, ואם יחזור
 ויעלו לא תהיה נטיילה זו עפילה לנטיילה הראשונה
 שטלטלו קודם שילא י"ח, ומאחר שנטיילה זו שטלטלו אחר
 שהניחו על הארץ היא מעשה חדשה, אסור לטלטלו ען
 שכבר ילא י"ח, ואין עתה מלות כדי שנתיר לו לטלטלו,
 כיון דהוא מוקלה בו ביום. ואיכא הוכחה לדברי אלן,
 דאמר קודם זה לשאת כפיו ולקרות בתורה נותנו לחזירו,

והיינו כיון דנותנו לחזירו מוכח דלא אסח דעתיה מניה,
 אלא בדעתו ליקחנו מחזירו וליטלו בידו עוד, ואז נטיילתו
 הוי גמר מלות כאלו עודנו בידו, מש"כ בנתינו בארץ
 נראה דאסח דעתיה מניה, שגמר בדעתו שלא יטלטלו,
 ואז אם חזר וטלטלו הוי טלטול חדש, ואין מתירין לו בזה,
 כיון שכבר ילא י"ח ואין עושה בזה מלות גמורה. ועל
 כן גבי שרץ שנפל מידו מאיליו, ולא הניחו מדעתו, לא
 פסק בזה טלטול הראשון, וחשיב כאלו עודנו בידו, ולכך יכול
 לטלטלו ולהניחו במקום שהיה בדעתו תחלה להניחו :

ודונמה

לזו, הסברה שהסברתי בחילוק זה בדין
 מילה בשבת, דאם לא פירש חוזר גם על
 לזיין שאין מעכבין את המילה, ודמי נמי לזיית דאם
 פושטו לפי שעה וכונתו לחזור ללבשו, דאין לריך לבדך עליו
 מחדש, כיון דלא אסח דעתיה מניה, ודוק היטב :

ודעי

באמת האי ברייתא שהביא הירושלמי הובאה בבבלי
 דף מ"ח בגמרא אחרת, דקתני קורא בתורה וגו' ונשא
 כפיו מניחו ע"ג קרקע, ולפ"ז ס"ל גם בנתינו ע"ג קרקע
 אמרינן לא אסח דעתיה, אלא הניחו כדי לקרות בתורה,
 וכפי נסחת הירושלמי משמע הניחו ע"ג קרקע חשיב בזה
 אסח דעתיה, ורק אם נותנו לחזירו אמרינן לא אסח
 דעתיה, וחשיב גמר טלטול הראשון, ומותר :

ובזה

שכתבתי ניחא לן דברי התוספתא סוף פ"ג
 דסוכה, שהובא שם כפי נסחת הבבלי, וחזינן שם
 נמי קא תני רבי יוסי אומר יו"ט הראשון של חג כיון
 שילא בו איסור לטלטלו, ולכאורה נראה סותר זא"ז, ובזה
 שכתבתי ניחא, דמ"ש כיון דילא בו י"ח אסור לטלטלו,
 היינו היכא דהניחו מדעתו על הארץ, דמוכח בזה אסח
 דעתיה, ואם יחזור לטלטלו הו"ל טלטול חדש, ואין להתיר
 בטלטול חדש אחר שכבר ילא י"ח, אבל הברייתא איירי
 במניחו ע"ג קרקע כדי לקרות בתורה, ולאו מוכח דאסח
 דעתיה, אלא אדרבה דעתו לחזור וליטלו, והו"ל כאלו לא
 פירש ממנו, ודמי לדינא דמילה, ולדינא דלזיית הגז' :

ונחזור

לענין ספק דידן דנראה שהוא דומה לספק
 הירושלמי גבי שרץ מת דלא חפשיט, ולכן גם
 בספק דידן לריך לאסור, והדברים קל וחומר, דהתם איכא
 עכ"פ מלות בשטעלו ממש, אע"פ שהוא מקום שאין חייבין
 עליו כרת, דמ"ז מקדש הוא, ועכ"ז נסתפק בירושלמי,
 וכ"ש בגז'. ועיין להרשב"א ז"ל בשיטתו למסכת שבת על
 דף מ"ג ע"ב, בד"ה אי רבי יהודה, דמוכח מדבריו דכל דהוי
 מלתא באפי נפשה לא שרינן בכה"ג מהאי טעמא דהוילאו
 והוא עושה זאת יעשה זאת, ע"ש. ועיין בספר שבת של מי,
 שיטה על שבת שהביא כן בשם הר"ן בשיטה כ"י ע"ש,
 והמחבר שם לא ירד לסוף דעתו של הר"ן ז"ל בזה, ופשוטו :

ודעי

דלכאורה עדיין לריך לנו לבאר דבר אחד בדברי
 הירושלמי הגז', דמסתפק בנפל השרץ ונמלא שרץ
 אחר בידו, אבל אם לא נפל פשיטא ליה דאסור, ולכאורה
 יש להעיר מדין שפסק מרן ז"ל בשה"ט סי' רמ"ז סעיף ה',
 אם הכותי הולך מעלמו למקום אחר וישראל נותן לו חגרת
 מותר בכל גוואל, ודין זה הביאו בבית יוסף בשם מהר"י
 אבואב, וכתב מג"א ס"ק ח' ז"ע דהא מ"מ עושה מלאכה
 בעדו שמוילא הכתב מרשות לרשות, ונעביר ד"א
 ברה"ר, והרב הלכה ברורה תמה על המג"א, דהגוי בלא"ה
 נושא כתבים, ומה לי כתב אחד או כתבים הבאים כאחד,
 וכ"כ בספר נהר שלום ומאמר מודכני. והנה בודאי גם
 מרן לא התיר אלא דוקא בענין טלטול והעברה והולאה,
 שבה י"ל כיון דבלא"ה הגוי נושא משלו מה לי אחד מה
 לי עשרה, אך דבר שהוא עשיית מלאכה בידים בגוף
 הדבר, דהיינו שהגוי מחמס או מבשל או מדליק לעלמו,
 כ"ע יודו דאסור לישראל לומר לו לחמס ולבשל בשבילו,
 אע"ג דהגוי עושה מלאכת ישראל עם מלאכתו ביחד, כיון
 דתרי

דתרי גופי נינהו בעשיית המלאכה הנעשית בשביל זה ובשביל זה דאיכא רבוי שיעורא בגוף המלאכה, וזה ברור. וא"כ עתה קשיא לי, כיון דידון הירושלמי חיירי בטלמול, אמאי פשיטה ליה אס לא נפל השקן מידו, דאסור לטול שרץ פשיטה ליה אס לא נפל השקן מידו, דאסור לטול שרץ אחר שמלאו סס. וז"ל בס"ד הק דסו' רמ"ו שאני, דהמעשה של האיסור אינו עושה אותה הישראל אלא הגוי, והישראל רק אומר לגוי שיטלמנה, והנתינה שנותן האגרת ביד הגוי אין בזה איסור, דאס יתן לגוי ולא ילך הגוי מה איסור עשה הישראל בנתינה, ולהכי אמרינן כיון דהגוי בלא"ה הולך ומטלמטל כתבים אחרים לית לן בה, משא"כ בנידון הירושלמי, גוף האיסור שהוא הטלמול עושהו ישראל, ולכן פשיטא ליה בהיכא שהישראל נוטל השקן ומטלמול, אף על גב דיש שרץ בידו אין זה נוגע לזה, דתרי גופי נינהו, ורק נסתפק אס נוטל מן הקרקע שרץ המותר עם שרץ האסור שבלדו, דאע"ג דהס תרי גופי כיון דנוטלס מן הקרקע בבת אחת, אולי תשיב כמו גוף אחד, ואין פגאי להאריך יותר בענין זה, והס"ת ברחמינו יאיר עינינו באור תורתו אבי"ר :

שאלה בת.

שאלה. נשאלתי מאת היקר המטיל סי' מאיר אלאח נר"ו בעיר במבין, נמלא קרון שקורין גאר"י שקבוע בו שני גלגלים, ואינם מושבין אותו בהמות ולא בני אדם, אלא הוא מהלך מאליו על ידי אדם היושב בו, שדוחה את הגלגלים ברגליו, ורצונו לדעת אם מותר לרכוב בזה הגאר"י בשבת וי"ט או לאו, יורינו המורה, ושכמ"ה: **תשובה.** מרן ז"ל פסק בשה"ט בהלכות יו"ט סי' תקכ"ב ס"ב, אין יולאין בכסא אחד האיש ואחד האשה, ואינם שהיו רבים לריכין לו מותר, ע"ש. והיינו טעמא דאיסורא משום זילותא דיו"ט, דמחוי עובדין דחול. והנה דין זה אחרת בצילה דף כ"ה גבי יו"ט, והרי"ף והרמב"ם והרא"ש הביאוהו בהלכות יו"ט, והטור הביאו ג"כ בהלכות שבת ס"א ש"א, וכתב מרן בב"י על הטור משמע מדבריו דאפילו להוליאו לרה"ר שרי כשרבים לריכין לו, והרי"ף והרא"ש והרמב"ם לא הזכירו דין זה גבי שבת, משום דס"ל דדוקא ביו"ט דלא מיתסר הולאה בכה"ג אלא מדרבנן, משום זילותא דיו"ט, היכא דרבים לריכין לו לא גזרו רבנן, אבל בשבת לרה"ר ודאי אסור, ואפילו לכרמלית אסור אטו רה"ר דקי"ל כרבה וכו', ואפשר דמשמע ליה, דכיון דקי"ל בשבת דף ל"ד דחי נושא את עלמו לא מתסר להוליאו את האדם אלא מדרבנן, ובמקום שרבים לריכין לו לא גזרו עכ"ל ע"ש. ואין להתקשות בדבריו מרן אלו, נהי דמטעם החי נושא את עלמו לא מתסר להוליאו את האדם אלא מדרבנן, מ"מ הלא הם ושאלו את הכסא ג"כ ברה"ר, דאין זו קושיא, דידוע דכסא בטל לגבי אדם ואין חייבין עליו, וכמ"ש את החי במטה המטה טפילה לו. והגאון דרישה ז"ל תירך להערת מרן ז"ל, דהטור מיירי בהיכא שמולאין אותו למצוי שיש בו עירוב, ואין כאן איסור הולאה ורק משום עובדין דחול נגעו בה. והגאון מג"א סי' ש"א ס"ק כ"ז תירך נמי בהכי, דהטור מיירי במקום שיש עירוב, דליכא איסור הולאה כי אס משום זילותא דשבת דמחוי עובדין דחול, ולהכי תסיר כשרבים לריכין לו, ובספר אליה רבה הביא דבריו י"א וי"ט:

והנה אע"פ דמרן ז"ל הסביר לנו בכונת הטור, דמתיר בשבת בהיכא דרבים לריכין לו, מטעם דהחי נושא את עלמו ואין בזה אלא איסור דרבנן, אפ"ה השמיט דין זה בשה"ט בהלכות שבת משום דלא ס"ל כהטור ז"ל

בזה, דסבר מר דוקא ביו"ט דליכא אלא רק משום עובדין דחול תסירו רבים לריכין לו, אבל בשבת דאיכא איסור הולאה אע"ג דהאיסור הוא מדרבנן, מטעם דהחי הוא נושא את עלמו, עכ"ז מאחר שהוא גדר מלאכה אין להתיר אפילו למי שרבים לריכין לו, וכ"כ הגאון מש"ז בסו' ש"א ס"ק י"ב, דמטעם זה השמיט מרן דין זה בה"ש בש"ע, וכתב שגם רמ"א שהשמיט דין זה בהגה"ה משמע דס"ל דאין להתיר בכך בשבת כלל וכיים הגאון מש"ז שם ז"ל, ומיהו למאן דמתיר שבות דשבות במקום מזה, י"ל רבים לריכין לת"ח שרי דהחי נושא את עלמו, ואף ברה"ר שרי ע"י גוי בכה"ג, אבל הב"ח כתב דבשבת נמי שרי דהחי דרבנן, ומה שנהגין בקלף מקומות להשיב הסנדקית עם טיטוק בכסא, ולשאת אותם לבית הכנסת, בשבת על ידי ישראל ודאי אסור אף בכרמלית, דאין הטיטוק עפלה לסנדקית וחייב עליו חטאת ברה"ר, עכ"ל:

וראיתי להגאון הגל"ח ז"ל במסכת צילה דף כ"ה בד"ה ת"ר ז"ל, הרי"ף והרמב"ם והרא"ש הביאו דינים אלו ביו"ט ולא הזכירו מזה בשבת, וגראה מזה שדעתן משום הולאה נגעו בזה וחזן לעירוב מיירי וקמ"ל דאסור חי משום דלא מחשב לורך קלף, שאפילו אס זה יש לו לורך שאינו רואה להטריח ברגליו, מ"מ אלו הגושאין אותו אין להם לורך יו"ט בזה, והמה מוליאו ביו"ט שלא ללורך, אבל ברה"ר או בחצר המעורבת אין כאן איסור כלל, ולכן לא הולחנו להזכיר דבר מזה, שהרי בשבת אסורה ההולאה חזן לעירוב בכל גווי עכ"ל, וכונתו הוא שביו"ט לא התרה ההולאה בעיר שאינה מעורבת, אלא דוקא ללורך אבל שלא ללורך אסור להוליאו, וכמ"ש בסו' תקי"ח, וס"ל דדין זה נזכר ביו"ט על עיר שאינה מעורבת, וכיון דאין לגושאין לורך בזה לכך אסור באין רבים לריכין לו, אבל בעיר שיש בה עירוב מותר ביו"ט לכל אדם, דהוי כרה"ר דמותר אפילו שלא ללורך, ולכן לא הזכירו דין זה בשבת, יען כי בשבת ההולאה בעיר שאינה מעורבת אסורה בין ללורך בין שלא ללורך. ועיין להגאון הגו' בספרו נו"ב מ"ק ח"ח סי' י"א, דמתיר לישא כסו"ט שעו"א בעיר שיש בה עירוב אפילו למי שאין רבים לריכין לו, דס"ל לא אחרת דין זה ביו"ט לאסור באין רבים לריכין לו אלא דוקא בעיר דליכא עירוב, והאיסור משום זלזול יו"ט דמחוי עובדין דחול, אבל בעיר דאיכא עירוב ליכא חשש משום עובדין דחול, ולכן בזה בין בשבת בין ביו"ט מותר, וכ"כ בספרו נו"ב תניינא ח"ח סי' כ"ח יע"ש:

ג הגאון שאל ומשיב תנינא בחלק ג' סי' ע"ד הביא דברי נו"ב הגו', וכתב דשפיר דייק יע"ש, וטעם הגאוניס הגו' הוא פשוט כיון דאיכא עירוב הו"ל כל העיר כרשות היחיד, וכמו דתוך רשות היחיד ליכא איסור הולאה וטלמול, וליכא זלזול בטלמולו ומשאו של אדם מחדר לחדר ומזוית לזוית, כן הוא כרחובות העיר שיש בה עירוב, דליכא זלזול בזה:

ג הגאון מחבר"ר סי' תקכ"ב, הביא לנו דברי הרשב"א בספר עבודת הקודש, וכתב ז"ל עין רואה פוס ממולל רבנן הרשב"א סכתב בהדיה, דדין זה הוא לרה"ר, ומדברי מהרש"ל מוכח דבשבת במקום שיש עירוב מותר, וכן מוכח קלף מומ"ש הרב אליה רבא סי' ש"א ס"ק ל"ו עכ"ל. מיהו הרדב"ז חלק ה' סי' ב' אלפים קס"ג, אסר בשבת בחצר המעורבת משום עובדין דחול, והביא דבריו בברכ"י ז' ובמחבר"ר, והוא לא ראה לנו דברי הרשב"א הגו', דמפרש דין זה דוקא לרה"ר, ואי הוה חזי ליה הוה הדר ביה בודאי:

הנה כי כן נראה דיש להתיר לרכוב בגאר"י זה הגזכר בשאלה, שהולך על ידי האדם עלמו היושב בו, בין בשבת בין ביו"ט בחזק העיר שיש בה עירוב, דליכא בזה

זוה זלזל משום עובדין דחול, כיון שהוא בתוך העיר
שם בה עירוב, דכל העיר נחשבת כרה"ח, דיש לסמוך על
המתירים זוה צפרוס :

ואמינא

מילתא חדתא בנידון דידן, כ"ע יודו להתיר
בעיר שם בה עירוב, כיון דהיושב הוא רק
דוחה ברגליו, והוא מהלך מאיליו, שאני טובח מדין הכסף
דנושאין אותו בני אדם להדיה, וכן נמי שאני טובח מדין
המקל שתופסו בידו ומעלה ומוריד בו, משא"כ זה שהוא
הולך מאיליו על ידי דחייתו ברגליו בלאחר יד, ולכן נ"ל דיש
להתיר בשופי בנ"ד בין בשבת בין ביו"ט, בעיר שם בה
עירוב אפילו הולך לטייל, וכ"ש שהולך לדבר מזה :

ועוד

איכא סניף טעמא בנ"ד, דלא מחוי כעובדין דחול
משום שבה הגארי" הנזכר בשאלה על הרוב אינו
עשוי לרכוב בו אלא רק אדם אחד לבדו, ולכן אינו
נראה כהולך למקום רחוק, דאין דרך לילך למקום רחוק
אדם יחידו :

ודע

דאין לנו לגזור בנ"ד שמא יבואו ללמוד היתר
לרכוב בקרון שמושכין אותו בהמות או בני אדם,
חדא דלא איתו למטעי, כי עין רואה שם הפרש גדול בין
זה לזה, ועוד אין לגזור גזירות חדשות מדעתנו, ודי שיעמדו
אנשי הדורות האלה להזהר בגזירות המפורשים להדיא
בדברי חכמים, על כן יש להתיר בשופי בין בשבת בין
ביו"ט, בעיר שם בה עירוב אפילו הולך לטייל :

והנה

גודע שם בגארי" זה הנזכר בשאלה סביבות
הגלגל עור אחד עשוי לאשתי"ג, והוא מקיף
חודו של הגלגל, וזה העור מכניסין בו רוח על ידי כלי
אחד המוכן לכך, כדי שיהיה בו נפת, שזה העור הוא
הנוגע בפני הקרקע בהליכת הגלגלים, ולכך לזהר שלא
יעשה הכנסת הרוח זוה העור בשבת או יו"ט, משום
דהוי מתקן מלא, אלא יזהר לעשות דבר זה מע"ש או ערב
יו"ט שיהיה נפוח ועומד מצע"י, ואע"פ שהעור מתחכך
בסלעים ונגרר ממנו לית לן בה, דדבר שאינו מתכוין
דלאו פ"ר מותר :

ברם

בעיר שאין בה עירוב ורחובותיה הם כרמלית,
דהולאה שם איסור, אין להתיר אלא רק למי
שרבים לריכין לו, ולאו דוקא רבים לריכין לו לשמוע
חכמותו, או שהוא הולך לפקח על עסקי רבים, וכמ"ש
בש"ע להגאון ר"ז ז"ל, אלא ה"ה אס הוא שליח לבור,
ואין מי שיכול לקרות הפרשה זולתו, גם זה חשיב
רבים לריכין לו, ולא עוד אלא דיש להתיר נמי בהולך
לדבר מזה, כגון לכה"כ לשמוע קדים וקדושה, שהיא מ"ע
לדעת זוה"ק, והדרך רחוק, והוא חלוט מאד מחמת חולי
או זקנה, שאינו יכול לילך ברגליו, גם זוה יש להתיר
כדין מי שרבים לריכין לו. והגם שמיינו בענין לעבור
בספינה העשויה כעין גשר, כדי להתפלל, דיש מתירים
ויש אוסרים, כגון בברכ"י סי' של"ט ובמחבר"ר סי' רמ"ח
ובתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' י"ג, הסם שאני
דאין לנו לחדש היתר באיסור דרבנן מדעתנו, משום
מזה לדמות מילתא למילתא, דאיכא למימר אפשר בדבר
זה היתרון, ובדבר זה העמידו דבריהם לאיסור בכל גוונא
אפילו בדאיכא מזה, וכמ"ש הגאון חוות יאיר ז"ל, ברם
בנ"ד דמיינו שהתירו להדיא למי שרבים לריכין לו, יש
לנו להתיר ג"כ לעורך מזה גדולה, ואין זה חידוש :

וכר

זה בכרמלית, אבל בעיר שרחובות שלה רחבים
ט"ו חמה כעיר במצוי וכיוצא, אין להתיר אפילו
למי שרבים לריכין לו והולך למזה גדולה, יען דידוע
כמה רבוותא ס"ל דאיכא דין רה"ר זוה"ו, בהיכא
דהרחובות רחבים ט"ו חמה, אע"פ שאין ס"ר בוקעים בו
בכל יום, ויש כמה מן האחרונים דס"ל בדעת מרן ז"ל
שקבלו הוראותיו דהכי ס"ל. ועיין מ"ש זוה בשה"ק רב

ברכות דף קנ"א וקנ"ב, ואע"ג דאיכא דס"ל דאין להחליט
דעת מרן בהכי, ועיין שו"ת ברכה סי' תקפ"ט, הגה
אלא עבדא כתבתי בס"ד בתשובה אחרת, דהעיקר נראה
בדעת מרן הוא דס"ל יש דין רה"ר זוה"ו, ועכ"פ הא
איכא פלוגתא זוה באיסור תורה, דלכך למיזל לחומרא,
וזה ההולך בקרון הנזכר בשאלה אע"פ דאפשר שו"תו
מכוסות לרשות ע"י גוי, הא עכ"פ כשהולך בו ברחוב
העיר הוא מעבירו ד' חמות ברה"ר, לדעת מרן דאמר
יש רה"ר זוה"ו, על כן אין להתיר לרכוב בקרון זה בעיר
במצוי אפילו מי שרבים לריכין לו והולך למזה גדולה.
ושמעתי שהרב החסיד ראשון לציון מהר"א גאנץ ז"ל,
התיר לאנשי במצוי לרכוב בפ"אלב"י שנושאין אותו בני
אדם ביו"ט דוקא, אבל בשבת לא התיר להם :

דע

כי מלאתי עוד היתר לקרון זה הנזכר בשאלה
מעט אחר, ע"פ שלשה תנאים אשר אצא, והוא
דהוא דראיתי להרב יששכר שכתב בענין קושית מרן
ז"ל בדברי העור ז"ל, נ"ל לתרן דבסי' שמ"ה סעיף ו"א'
כתב כלי שיש בו ד' על ד' וגובה עשרה הוי רה"ר,
ואיכא בגמרא דשבת דף ח' ע"א זרק כוורת לרה"ר, אס
הוא גבוה עשרה ורחב ארבעה פטור, דהוי רשות לעלמו
דהיינו רה"ר, וכל פטורי שבת הם פטור אבל אסור,
ולפ"ו בכסף דידן דהיינו פארי"ט דשע"ס הנז"ל, מן
הסתם הוא גבוה עשרה ורחב ארבעה על ארבעה,
ומדאורייתא מותר להוליח לרשות הרבים כשורת, ורק
מדרבנן אסור, וחי נושא את עלמו, וליכא נמי רק איסור
דרבנן, ולפ"ו הוי כאן כמו שבות דשבות, חדא מדאורייתא
מותר והוי כמוליח את רה"ר לרשות הרבים, ובדאי מותר
נמי להוליח עם הרשות כל מה שבתוכו ורק מדרבנן
אסור, ובלא"ה נמי ליכא אלא איסור דרבנן אס אינו
רחב ארבעה, דהוי נושא את עלמו והכסף טפלה לו כמו
חי במטה, לכך התיר במקום שרבים לריכין לו. ולפ"ו
אף דכל הפוסקים השמיטוהו, מ"מ נ"ל על ידי גוי ודאי
מותר אס רבים לריכין לו, ולא מציעא ברה"ר דידן דהוי
כרמלית, אלא אפילו ברה"ר גמור נמי מותר, עכ"ל :

והנה

מה שהעלה הרב ז"ל דאס הכסף רחב ד' על
ד' וגובה עשרה, דחשיב רשות בפ"ע דהיינו
רה"ר ומותר להוליחו מן התורה לרה"ר גמורה ורק איסור
דרבנן איכא, דבר זה הוא חמת, וכן מלאתי להגאון
מג"א סי' רס"ו סוף ס"ק ז' בד"ה ודע וכו', שכתב מיהו
בגובה עשרה לא מחייב, כדאיכא בשבת דף ח' לענין
כוורת ע"כ, ועיין תוספת שבת סוף ס"ק י"ד מה שביאר
בדברי המג"א הנז', וכן ביאר הגאון אשל אברהם ז"ל,
ומה ששען הרב מחזיק השקל יש להשיב, והעיקר הוא
כמ"ש תוספת שבת ואשל אברהם, וכמו שהעלה הרב
יששכר הנז'. וכן ראיתי דבר זה מפורש בדברי רבינו
המאירי ז"ל בשו"תו לשבת דף ח' יע"ש. מיהו מה שהוסיף
הרב יש יששכר להתיר מן התורה להוליח עם הרשות כל
מה שיש בחוכו, יש לפקפק בזה, ד"ל דוקא הולאת הרשות
עלמו מותר מן התורה, וכן מוכח מדברי המג"א, וכן
מפורש להדיא בדברי הרב תוספת שבת :

על

כן זה הגארי" הנזכר בשאלה, יש להתירו גם בעיר
במצוי ההולך בשביל מזה גדולה או שרבים לריכין
לו, ע"פ שלשה תנאים אלו, הא, שיהיה המוליך הקרון
הזה שהוא הדוחה את הגלגלים ברגליו הוא גוי ששמענו
שם זוה הגארי" מין שירכבו שנים האחד אינו עושה
כלום, והב' הוא לבדו עוסק בגלגלים והוא המוליך את
הקרון. ותנאי הב', שיהיה זה הגארי" גבוה עשרה ורחב
ארבעה על ארבעה, ואס לא יש בו רחב ד' על ד' אפשר
לקבוע בו לוח אחד רחב ד' על ד' יולא מאחוריו, דאז
זוה יהיה הגארי" דין רה"ר בפ"ע. ותנאי הג', שלא
יש

ישא ישראל היושב בו קום חפץ כלל. וע"פ שלשה תנאים אלו יש להתיר אפילו ברחובות שיש להם דין רה"ר, אך כל זה דוקא למי שרבים לריבין לו או הולך בשביל מצוה גדולה, אבל להולך בשביל טיול אסור. וכבר כתבתי לעיל דהכנסת הרחוב בעור הסובב ומקיף על הגלגלים מובע"י, דאסור לתקן זה בשבת ויו"ט. מיהו היתר זה שהוא עפ"י שלשה תנאים הנז' קשה מליאותו, כי רוב אלו הגארי"ן אין יכולין ליטב בהם אלא אדם אחד, ואיך יוכל לעשות זה ע"י גוי, גם רחבו הרבעה על הרבעה קשה מליאותו :

ודע דאין לעשות טעם היתר בנ"ד, לומר כיון דדוחהו ברגליו הו"ל כלאחר יד, וכמ"ס בסו"ט סל"ז סעיף ט' בדין הניגור, דאם ממשכן ברגליו הוי כלאחר יד, דזה אינו, כי בנ"ד אורחיה בהכי גם בימות החול שמהלך זה הגארי"ן על ידי דחוייתו ברגליו, וכיון דאורחיה בהכי אין זה כלאחר יד :

אמנם מלאתי בס"ד פתח היתר להעברת זה הגארי"ן מטעם אחר, והוא ע"פ מ"ס הרמב"ם ז"ל בה"ש פרק ט"ו גבי ביב ששופטין לחובו מים, דכוחו ברה"ר אסרו חכמים, וכוחו בכרמלית לא אסרו, אבל כח כוחו מותר לכתחילה אפילו ברה"ר, יע"ש. ובתשובה אחרת שכתבתי בס"ד בענין המקוה שמימיו באין ע"י המוכני"ן, הבאתי דין זה האמור גבי הולאה, דכוחו מותר מן התורה ורק אסור מד"ס, ולכך לא נאסר אלא ברה"ר אבל בכרמלית מותר, והקשתי על זה מדין שבת עלמנו, דנפח בשבת חייב משום מבעיר, הרי כוחו חשיב כגופו מן התורה, ואיך גבי הולאה לא אסרו בכוחו אלא מדרבנן. ותרתני, דקי"ל כל מלאכת שבת גמרינן ממשכן, וכל מידי דלא הוה במשכן אינו חייב עליו מן התורה, על כן בשלמא נפח הוה במשכן, דודאי הוי נפחין להבעיר באש כשהיו לריכוס למלאכתה, אבל הולאה כה"ג שהוא כוחו דוקא ששופך המים ויולא לחון ודאי לא הוה זה במשכן, דההולאה והכנסה שהיתה במשכן הוה מה שהיו נוטלין בידם מן הקרקע שהוא רה"ר והניחוס בידם בעגלות שהוא רה"ר, או אפכא, כמ"ס בלבוס ז"ל סו"ט ע"ז, וכל הולאתם והכנסתם היתה על ידי גופם להדיא, ולא כוחם בלבד, וכיון דלא הוה כה"ג במשכן בהולאה והכנסה, לא אסרו כוחו בהולאה והכנסה מן התורה, ורק רבנן גזרו בכוחו גבי הולאה. ואע"ג דזורק מן רה"ר לרה"ר חייב מן התורה, היינו משום דהוה זריקה במשכן, והזריקה אינה בכלל כוחו, דזו הולאה להדיא, כיון דלא נח בקרקע רה"ר, ואח"כ יולאה לרה"ר. ויש אריכות בענין זה, ואין כאן מקומו :

והנה שם בדין הנוקוה הבאתי שם הוכחות על כח כח, דאינו תשוב כלום, והבאתי מדין יין נסך דסו"ק"ה ס"ב, דאתמר שם כח כוחו כגופו דמי ואסור, ואם הוא כח כח כוחו, כגון קורת הגת שגלגלה הגוי ע"י הגלגל, שיש שם שלשה כוחות, שהגוי מגלגל הגלגל, והגלגל מפיל הקורה על הדפיס המונחים על העצבים, וכחשטין העצבים ע"י הדפיס, דהוי כח כח כוחו, שהוא הגלגל והקורה והדפיס, מותר בדיעבד אפילו בשבת, וכתבו לכתחילה אסור אפילו בעשרה כוחות ויותר. ונתקשיתי בזה, ואמרתי דאין נסך שהוא משום סרך ע"ז שאני, דאחמירו ביה עפי, דהא חוינן ביה חומרות אחרים שלא נמלאו בשאר איסורים :

אשר על כן בנ"ד דהוי כח כוחו יש להתיר, יען דהיושב בזה הגארי"ן אינו דוחה הגלגלים עלמנו ברגליו, אלא הוא דורס בשתי חתיכות המחוברים בזה הגארי"ן, שנקראים בשם יא"י וזה היא"י דוחה את הגלגלים, והגלגלים מושגין ומהלכין לזה הגארי"ן שהאדם יושב בו.

ומה שתופס זה היושב בידו את העמודים של כרזל, שהם מגופו של זה הגארי"ן אין תפיסתו בהם עושה פעולה בעיקר ההילוך והעברה של זה הגארי"ן, כי אם רק כדי להטותו אל המסלה שרואה לדרך בה, אבל פועל ההילוך כולו נעשה ע"י הגלגלים, והרי זה נעשה בכח כוחו, דקי"ל בדיני הולאה וטלטול מרשות לרשות בשבת, דמותר לכתחילה בכח כוחו גם ברשות הרבים :

ואם תאמר נהי דהגארי"ן עלמנו הוא הולך בכח כוחו, עכ"ז מהלך הגלגלים הוא בכוחו, וקי"ל כוחו ברה"ר אסור מד"ס, זה אינו, דעל מהלך הגלגלים אין לנו לחוש, דהם בעלי לגבי הגארי"ן, שהם עשויים למהלך של הגארי"ן ובעלי לגביה, וכמ"ס את החי במעיה המטה עפלה לו, וכן האוקף בעל לגבי האדם, ומאחר דהעברת זה הגארי"ן היא נעשית בכח כוחו, אין בזה איסור מעביר אפילו מד"ס :

ולבן גם אם זה הגארי"ן אינו גבוה עשרה ורחב הרבעה, אין כאן איסור הולאה, ורק לריך שזוהר זה היושב בו שיהיה יושב בו בעודו ברה"ר ויולא בו לרה"ר, כדי שיהיה הולאה מרשות לרשות בכח כוחו, וה"ה כשיכנס מרה"ר לרה"ר יכנס בעודו יושב בו, כדי שיהיה כניסתו בכח כוחו, אבל לא ירד ברה"ר סמוך לפתח ויגדרנו בידו ויכניסנו לרה"ר, דנמלא בזה הוא מכניסו ומטלטלו בידו מרשות לרשות. וגם יזהר זה היושב בו שלא יולא ולא ישא שום דבר ושום חפץ עמו כלל ועיקר. וגם יזהר בתיקון זה העיר של לאסת"י, שהוא סביב חודן של הגלגלים להכניס בו הרחוב ע"י כלי הידוע כדי שיהיה בו נפת לעשות זה קודם שבת ויו"ט, דבשבת ויו"ט אסור לתקן זה, וכאשר כתבתי לעיל :

מיהו כל זה אין להתיר אלא למי שרבים לריבין לו, או שהולך לעשות מצוה גדולה, כאשר כתבתי לעיל, אבל להלך דרך טיול או אפילו לדבר מצוה, ואין לו הכרח שילך בזה הגארי"ן, אלא הוא יכול לילך ברגליו, לא ירכוב בזה הגארי"ן אפילו בעיר שרחובות שלה הם כרמלית, אבל בעיר שיש בה עירוב מותר לרכוב בזה הגארי"ן אפילו לטייל בין בשבת בין ביו"ט. והשו"ת יאיר עיינו באור תורתו אכ"ר :

שאלה בו.

שאלה. בענין המגנפת שהיו לובשין גדולי בני עמינו פה עירנו בגדאד יע"א, [מזה עשרים שנה נתבטלה, אך אגא עבדא עד היום אני לובש אותה] וזה סדר לבשתה, תחלה לובש על ראשו כובע עב וחזק שקורין כימ"א, והיא מלאה מלמר גפן מעשה מחט, ועל כובע זה לובש כובע אחר שקורין פי"ס, וכורך עליהם חתיכה בגד לבנה לחוסק, ואח"כ כורך עליהם הבגד הגדול שקורין שאל, בכריכה מהודקת ומהודרת בכמה קיפולים ועג"ז מעשה אמנו, שאין כל אדם יודע לכרוך אותה, ומחזיק אותה במחטים קטנים שתוחב בה, ובוה תהיה המגנפת הזאת חזקה שיוכל להסירה מעל ראשו, ולהחזירה כמה פעמים ביום, ועד חודש ושני חודשים ויותר תשאר בתיקונה כמו שהיא, לשום אותה בראשו ולהסירה ולהחזירה שלא תתקלקל. ונסתפקתי אי שרי לתקן המגנפת הזאת בראשו מתחלה בשבת, דמחזיק כמתקן מנא, שבזה הכריכה עשה אותה כלי. ונתעוררתי בזה, מפני שמלאתי בחידושי דיעים לרבני עה"ק ירושלים תוב"ב הקדמונים, הגדפסים בסוף ספר חיים וחסד להרב מוסאשיא ז"ל, שכתב שם בהלכות שבת אור"ל ח"ג, וז"ל, תיקון המגנפת בשבת כ"ל שהוא כעושה כובע, וכן אמר לי כמהר"ר עמריל דנראה לו

לו תוקן מנה, ולא ידעתי למה נהגים קצת היתר בדבר, כי נראה שאין לדבר שורש, עכ"ל. והנה באמת פה עירנו בגדלד יע"א, היה המנהג פשוט לתקן המלגפת בשבת ויו"ט, ולא שמעתי מי שחושש בזה, אע"פ שדור שלפנינו היו כל ת"ח וכל בעלי בתים הזקנים לובשים מלגפת זו, ולא היו חוששים מלתקן אותה בשבת ויו"ט, על כן רציתי עתה לברר ענין זה בעזרי:

תשובה. תחלה כל דבר חפשתי לראות אם הובאו דברי חידושי דינים הגו' באיזה פוסק, ומלאתי שהרה"ג מהר"ח פלאגי ז"ל בקף החיים סי' למ"ד אות ק"ו, העתיק הדברים הגו' ע"ש, ואחר החיפוש מלאתי להרה"ג אשר קובו ז"ל בספרו שער אשר ח"א בא"ח סי' ט', כתב לענין כריכת המלגפת על הכובע דרך קיפולים כנהוג אי שרי לעשותו בשבת ויו"ט, ולפוס ריהטא נראה להביא ראיה דשרי מו"ש בשבת דף מ"ח דשרי לאהדורי אורחא לבי סדיא בשבתא בעתיקי, ולא חשיב מתקן מנהג משום דכבר הוה מנהג בשבת, משא"כ בחדתי דלא הוה המוכין תוך כר זה בשבת, והשתא הוא דקעביד מנהג, וחייב משום מכה בפטיש דהיינו גמר מלאכה, וכגו' בש"ע סי' ש"מ ס"ח, וה"ה לג"ד וכו', אמנם כד מעיינן בה חזיקן דלא היא, ובג"ד אסור משום מתקן מנהג, משום דלא אמרו אלא גבי חורת מוכין לתוך הכר, והוא דבר שאין לריך ערחה בהכנסתו, ואין לך מי שאינו יכול להכניסם בקל, משא"כ בג"ד דבשי ערחה לעשותו, ושפיר קרינן ביה מתקן מנהג, גם שהוא עתיקי, וכן משמע מדברי התוספות שכתבו אם עתקי חוטי הסרבל וכו', וכן כתב להדיא הגו' בסו' שי"ז סק"ד, דאם יש בו טורח הוה כמתקן מנהג, וכן נראה דעת המג"א בסק"ט ע"ש, וה"ה הכא בג"ד דליתו קל לעשותו כגודע האסור, ולדידי האי מלתא לא דמי אלא לההיא דקטורח בידי דמסתכ ביה דף כ"ג, שפסקוה הפוסקים בסו' תקי"ט, דהוא קמטיס שעושין הגסים בבתי זרועותיהן דמעשה אומן הוא ואסור משום תיקון מנהג, וה"ה בג"ד, ול"ע עדיין בההיא דסי' תקמ"ט, דבחוה"מ גמי אסרו, וכעת לא היה לי פנאי עכ"ד. ובמפתחות הספר הגו' הוסיף הרב המחבר להביא דין הגו' של חידושי דינים, מו"ש בדין המלגפת יע"ש:

ואנא עבדא ל"ל בס"ד, המלגפת דג"ד של מנהג עירנו אע"ג דאית בה ערחה קלת, ואין כל אדם יודע לברוך אותה, עכ"ז לית בה חשש משום מתקן מנהג, יען כי הוא בורך אותה בראשו, וכיון דמתקנה בראשו דרך לבישה הוא זה, ואין זה נקרא מתקן מנהג אלא הוא מתקן מלבוש ראשו, כדרך שהוא חוגר חגורתו, אבל המלגפת שמוכר בחידושי דינים הוא בורך על הכובע בהיותו מונח לפניו תחוב באיזה עץ או בד"א, באופן שאין משים הכובע בראשו ובורך עליו, וכיון שהוא עומד בפני עלמו ומתקן אותו בכריכה זו מחזי כמתקן מנהג, ואפשר שגם המלגפת שמוכר בה הרב שער אשר ז"ל היא ג"כ כך, שאין בורך אותה בראשו, אלא בורכה על הכובע בהיותו לפניו בפ"ע, ועל כן י"ל דכ"ע מודים במלגפת שלנו אין חשש, שהוא עושה אותה בהיותה בראשו ואע"פ שהוא בורך על הכובע, כיון דהכובע מונח בראש ה"ז מלביש ראשו ודרך לבישה הוא זה, ואע"ג דאח"כ נשיביר אותה מראשו נראית מנהג בפ"ע, מה לנו בזה, הנה עיקר החשש הוא על עת שמתקנה, וכיון שהוא מתקנה ובורכה בהיותה בראשו, הנה תיקון זה הוא דרך לבישה שמלביש את ראשו ושרי:

ונראה להביא ראיה בס"ד לזה מו"ש מהריט"ן ז"ל בסו' ר"ג, דאסור לקלוף התרמוסים בידו אע"פ שאוכלם לחלתה, אלא משים התרמוס בפיו וקולפו בפיו או בידו בהיותו בתוך פיו, דבזה לא חשיב בורר כלל אלא

הוא דרך אכילה ושרי ע"ש, והרב בית דוד ח"ח סי' קכ"ד כתב באכילת התרמוסים בשבת אין ברירה, דכתב הרא"ש ז"ל והביאו מר"ן בב"י סי' שי"ט, דמיס טיס בהם תולעים מותר לשתותן על ידי מפה, ולא הוי כבורר ומשמר, דלא שייך בורר ומשמר אלא במתקן הענין קודם אכילה או שתיה, כדי שיהיה ראוי לאכילה או לשתיה, שזהו דרך מלאכה, אבל אם בשעת שתיה מעכב הפסולת שלא יכנס לפיו, אין זה מעין מלאכה ומותר, וכן פסק בש"ע, וא"כ ה"ה באכילת התרמוסים שאינו מתקן קודם אלא בשעת אכילה שרי, ומה שאסרו בגמרא וכן הרמב"ם והטור, היינו בבורר אותם קודם אכילה מתוך הפסולת שלהם, עכ"ל. ועיין להרב דבר משה ח"א ח"ח סי' כ"ד, שהביא דברי הרב בית דוד הגו', ומה שחמה עליו לחלק בין גדונו לגדון הרא"ש ז"ל, ואנא עבדא הבאתי דברים אלו בתקופה אחרת, ויישבתי דברי הרב בג"ד, גם הבאתי דברי הרב על אורות ביאור על האורח דף למ"ד, שהביא דברי מהריט"ן הגו' ופלפל בדבריו, וכתבתי אנא עבדא מה שג"ל בזה:

איך שיהיה דין המלגפת שמתקנה וכורכה בהיתר על ראשו שהוא דרך לבישה, דמי לדין הרא"ש ז"ל במיט טיס תולעים ושוחה אותם על ידי מפה, ולדין התרמוסים שמסיר קליפתם בהיותם בתוך פיו, דאין בזה חשש משמר וחשש בורר, משום דחשיב זה דרך שתיה ודרך אכילה, ולכן בע"כ לריך לומר אותה המלגפת שפקק בה בחידושי דינים היא באופן שכורך על הכובע עומד בפני עלמו ולא בראשו. גם ידוע כי בבורר אוכל מתוך פסולת בידו כדי לאכול אותה לכ"ע מותר משום דאמרינן דרך אכילה הוא זה, ולכן ה"ה הכא דרך לבישה הוא זה, ושרי: **ועוד** יש ללמוד לג"ד מו"ש מר"ן ז"ל בסו' שכ"א סעיף י"ב, המחתיך ירק דק דק חייב משים טוחן, ופתי רמ"א דזה מייירי בחותך ומניח, אבל אם לאכלו מיד שרי כדין בורר כדי לאכול לחתה, ומפורש העעם בתשובת הרשב"א מפני שלא אסרו חז"ל על האדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות, א"כ דרך אכילתו הוא כך, וכל שהוא דרך אכילה אין בו משום מלאכה, כמ"ש לענין בורר אוכל מתוך פסולת, ע"ש, וכן ה"ה בענין המלגפת שהוא כורכה על הכובע בהיותו מונח בראשו, הנה זה בא להלביש את ראשו בבגד זה שכורכו, ואם ירצה לדקדק לעשות כריכות שלו באומנות להתנאות, מה בכך, דאין גוזרין על האדם ללבוש מלבוש גופו בלי סדר ותיקון:

ומה שהביא הרב שער אשר ז"ל דין קטורח בידי דמס' בינה דף כ"ג החס עושים ומתקנים אותם הקמטים קודם שילבשו החלוק, ואפילו אם נאמר שעושים אותם אחר שלובשים החלוק שאני עובא מדין המלגפת דג"ד, כי בג"ד זה הבגד שקורין שאל, אשר כורך אותו באימנות ותיקון יפה, הוא עלמו המלבוש של כובע הראש, ובעת שכורכו אין זה מתקן מנהג, אלא מתקן ראשו להלבישו בבגד זה בסדר נאה, משא"כ הקמטים שעושין בבתי ידים ובתי שוקים, הם אינם מלבוש אלא הם נעשים לתשמיש המלבוש, לחבר בהם לרדי המלבוש, והרי הוא עושה אותם מנהג כדי להשתמש בהם, ולכן גם אם יעשה בהיות החלוק עליו אסור, ושאני עובא מן המלגפת, וזה ברור, והבי"ת יאיר עיינו באור תורתו, אבי"ר:

שאלה בו.

שאלה. חולה שאין בו סכנת מות או רופא ארופי מומחה, סומים לשחות מהם בכל יום שיפור ידוע, ודרכו לתקן לו הסמיים לצורך חמשה או ששה ימים בשבת אחת, וכדמן שעשה לו הסמיים ביום עש"ק לצורך ששה ימים

ישום, ושתה החולה ביום שבת צבוקר לורך אותו היום, והא"כ נשברה הלכות של הסמינים ולורך לעשות אחרת במקומה, אך נודע לחולה שהרופא יולא בו ביום עם מרשיו למקום רחוק מן העיר דרך יום אחד, ויחזור יום שביעי, ואלו הסמינים א"ל לעשותם ע"י אחר אלא רק ע"י אותו הרופא, לכן בא השאל לשאל אם מותר שיאמר לרופא ביום שבת קודם שילא מן העיר, להקן לו הסמינים, או"ד כיון דאינו סותה מהם בו ביום, יען שכבר שטה בו ביום לורך אותו יום, אסור לעשות לו לורך חול, יורינו ושכמ"ה :

תשובה

דין חולה שאין ב"ס מפורש בסי' שכ"ח סעיף י"ז דמותר לעשות לו מלאכה ע"י גוי, דאמירה לגוי שבות ובמקום חולי הותר שבות זה, וכתב המג"א בשם הרד"ך, שזה דוקא לורך השבת עלמון, וכ"כ הגאון ר"ז בש"ע, וכ"כ שאר אחרונים ע"ש, ובסימן רע"ו ס"ק ח' הביא המג"א דין שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו, וליין בזה על הגמרא דשבת סוף פרק ע"ו, אך הרב לבושי שרד ז"ל לין דבר זה על הגמרא דפסחים דף מ"ז, והוכחה זו דפסחים עדיפא מהך דשבת, ועיין אליה רבא סי' רע"ו סוף ס"ק יוד מה שטען על המג"א בהך הוכחה דשבת, אך על הוכחה דפסחים אין טענה, ועיין מג"א סי' תקכ"ז ס"ק י"ג, ומ"ש על דבריו הרב חמד משה, ועיין מחמת השקל שם, ועיין להגאון מחבר"ר בסי' תקכ"ז מ"ש על דברי המג"א ומור וקליעה, ומה שטען עליהם מתשובת הריב"ש ז"ל, ובודאי לא נעלם מן המג"א ומו"ק תשובת הריב"ש, שכתב שנקור זה הוא מהירושלמי, ורק הם רנו לעשות סמוכין לזה מתלמוד בבלי ג"כ, והמג"א עשה סמוכין מגמרא דשבת, והגאון וחדד משה ועוד שאר גאונים עשו סמוכין מגמרא דפסחים, גם הרב חוספת שבת סי' רע"ז ס"ק י"ג הסכים עם המג"א בדין זה דשבות רחוקה לא התירו, ומכא הרהי"ת דשבת ופסחים הגו', ובסי' שכ"ח ס"ק ע"ה בדין לודת הגחשים שכתב מרן בסעיף מ"ה, סמך על טעם זה סמך גמור, ותירך בזה קושית הגאון באר שבע יע"ש, ואין לורך להאריך בזה כי טעם זה דשבות רחוקה לא התירו, הוא מוסכם בכל גדולי האחרונים ז"ל :

ולכאורה

יש להעיד בזה מומ"ש בסי' ס"ז סעיף ה', דבר שאינו מלאכה ולא חסור לעשותו בשבת אלא משום שבות, מותר לישראל לומר לגוי לעשותו בשבת, והוא שיש שם מוקפת חולי, או יהיה לריך לדבר לורך הרבה, או מפני מלוא, כיוד אומה ישראל לגוי בשבת לעלות באילן להביא שופר לתקוע תקיעת מלוא וכו', ויש אוסרין ע"ש, ומרן סתם כמתירין שהיא סברת הרמב"ם, והנה נודע כי בשבת אין תוקעין, וא"כ מ"ש ישראל לגוי בשבת לעלות באילן להביא לו שופר, היינו שרולה לתקוע בו יום ראשון שהוא יום שני דר"ה, ובגון שחל ר"ה יום שבת ויום ראשון, דא"ל לומר דחל ר"ה יום א' ויום ב' דלא אד"ו ראש, והרי נמלא הותר שבות בשבת אפילו שהוא לורך יום שאחריו, וקשה מאותו הכלל דשבות רחוקה לא התירו. וכ"ל בס"ד דלא אמרין שבות רחוקה לא התירו אלא באיסור תורה, דליכא אלא חד שבות דאמירה לגוי, אבל באיסור דרבנן כהא דסי' ס"ז דעליה לאילן הוא איסור דרבנן, ואמירה לגוי הוי שבות דשבות, וכה"ג יש להתיר אפילו בשבות רחוקה :

ובזה

תרלתי בס"ד קושיא אחת שיש להעיר בדין המג"א ז"ל בסי' רנ"ב ס"ק ד', בענין טחינת החטים ברחיים של גוי, שכתב אבל אם השעה לריכה לכך כגון סמוך לפסח, ראוי ישראל לשמור הרחיים שלא יתחמק, דהא הוי שבות דשבות שאפילו נתן ישראל להרחיים בשבת, הותר

ליכא חיוב טחינת עד שיטחון ברחיים של יד ע"ש, וקשה והלא שבות רחוקה לא התירו, ואך מותר לישראל לשמור שלא לורך היום, כי אם לורך מחרתו, שהוא פסח, ובה שכתבתי נוחא, דלא אמרו שבות רחוקה לא התירו אלא רק באיסור תורה, משא"כ כאן דהוא איסור דרבנן. ועוד נ"ל בס"ד דין שמירה שהוא רק יושב לשמור שאני, וכמ"ש הע"ז סי' רמ"ד ס"ק ז', דאם אינו יושב אלא כדי לשמור את הגוי שלא יגנוב מותר, ורח"ה מומ"ש שמור לי פירות שבתחומך וכו', וכו' רח"ה מפרק הזהב דף ג"ח, השובר את הפועל לשמור את הפרה ולשמור הורעים אין נותנין לו שכר שבת וכו' אבל אם היה שכיר חודש מותר אפילו ליקח שכר שבת ע"ש, וכן כאן ברחיים דעושה שמירה בלבד יש להקל :

הן

אמת דראיתי להט"ז ז"ל בסוף סי' תרכ"ה, דגם בשבות דשבות לורך מלוא צבי שיהיה לורך אותו היום, והרב מחמת השקל ז"ל בסי' ס"ז ס"ק ח' הביא דבריו, וילא לחלק בין מלוא דבצים, ויש לעמוד בדבריו, וזה הפך ממה שסתם מרן ז"ל להתיר בסי' ס"ז הגו'. ובני ידיו כה"ר יעקב גר"ו אמה, דיש לחלק דבדין דסי' ס"ז גבי שופר התירו, דאם לא נסיר התבטל מלות שופר אותה שנה, דלא נשאר יום אחר לתקוע בו אחר יום ראשון, משא"כ לולב אם לא בירך ביום הראשון שהוא יום שני של סוכות, יברך יום שלישי או רביעי, דכולהו דרבנן נינהו וליכא מלות תורה אלא בראשון, עכ"ד נר"ו :

וראיתי

בסי' של"ד סעיף ד', שפסק מרן ז"ל מליין מיוה"ך לשבת, אבל לא משבת ליוה"ך ויו"ט וכו', וכתב המג"א ס"ק וא"ז ג"ל אע"ג דלא מקלע יוה"כ ושבת סמוכים להדד, כתבו דין זה לשאמעינן דאם יוה"ך ביום ה', וידע שלא ימלא לקנות ביום שישי מליין, עכ"ל, וכתב המחמית השקל וה"ה ארבעא קמ"ל, דאם חל יוה"ך ביום ב', וידע שביום א' לא ימלא לקנות, אפ"ה לא הותר לו להעיל בשבת ליוה"ך ע"ש, וכן פסק הגאון ר"ז בש"ע סעיף ד', אם חל יוה"ך בחמישי וידע שלא ימלא לקנות בע"ש, מליין בו ג' שעות לשבת ע"ש, ולכאורה י"ל כיון דקי"ל שבות רחוקה לא התירו, איך מליין ביוה"ך שחל בחמישי לורך שבת, ומה דמותר להעיל ביוה"ך לורך הלילה היינו משום עגמת נפש, וכן ראיתי להרב חוספת שבת ז"ל שכתב על דין המג"א הגו', אין זה ברור דאפשר דשבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו, וכמ"ש המג"א עלמו סי' תקכ"ז סעיף י"ג ע"כ ע"ש. ונ"ל בס"ד אע"ג דהרמב"ם ז"ל בדין הכבוי פסק כר"י, דמלאכה שאינה לריכה לגופה חייב עליה, וכמ"ש בה"ש פרק י"ב ה"ג, עכ"ז אכן קי"ל כרוב הפוסקים, דס"ל מלאכה שא"ל אין בה איסור תורה, ולפ"ז אם מליין מן הדליקה הו"ל שבות דשבות, שגורו שמה יכבה ע"י בהלותו ואפילו אם כיבה אין בזה איסור תורה אלא דרבנן, וכיון דהוי שבות דשבות מותר לורך מלוא אפילו שבות רחוקה, וכאשר כתבנו לעיל :

ודיע

כי בדין החרס דשבת איכא שבות, כדאיתא בסי' של"ט דאין מחרמיין בשבת, וכתב מור"ם בהגה"ה סימן ט"ו סעיף י"ב דאין מחרמיין בשבת כי אם מדבר שהוא לורך השבת, וכתב המג"א ס"ק כ"ד דצ"ב אפי' שלא לורך שבת שרי, ועיין מחמת השקל שם, וקשה איך התירו שבות שלא לורך היום, ובדין התרת נדרים כתוב להדיה בש"ע סי' שמ"א דמתירין לורך שבת דוקא, משמע שלא לורך שבת אסור, וגבי הפרה פסק הש"ע דשרי אפילו שלא לורך השבת, מפני שאם לא יפר היום לא יוכל להפר עוד, והתם טעמא דאיסורא משום מנמלא חפך ודבר דבר, ועיין על זה בהגאון מש"ז סימן שמ"א ע"ש, וכן בהיתר חרמים של הקהל כתב מרן ז"ל בסי' שמ"א ס"ג דנהנו היתר

היתר אפילו שלא ללורך השבת ע"ש, שמע מינה הקילו בשבות לבדו בהיכא דלא אפשר, מיהו שבות זה דהוא משום ממנוח חפץ ודבר דבר אין לו עיקר מן התורה, דאין אסור כיוצא בו מן התורה, וקיל עפי משאר שבותים :

והשתא לענין הלכה נראה בגידון השאלה, דהרופא עושה מלאכה דאורייתא, שהוא מבשל הסמנים אסור לומר לו לעשות בשביל לורך יום אחד משום דשבות רחוקה לא התירו, ועוד איכא תריחיסורי, חדא מלאכה ועוד מכין משבת לחול, ולכן אע"ג דלא אפשר אסור בזה, מיהו אם הרופא אינו עושה מלאכה דאורייתא אלא דרבנן, דהו"ל שבות דשבות, יש להתיר אפילו בשבות רחוקה, וכדמוכח מכל הגו"ל, ואע"ג דהט"ז החמיר גם בשבות דשבות וכגו' בסיומן תרנ"ה שזכרתי לעיל, יש להתיר בכה"ג דנדמה לה להך דהפרה ולהתר חרמים, דנהגו להתיר אפילו שלא ללורך השבת, והמתמיר גם בזה תצא עליו ברכה. והש"ת יאיר עיניו באור תורתו, אכ"ר :

שאלה כח.

שאלה. בשנת התרל"ז ברחו כמה בעלי בתים מעירנו בגדאד מחמת החולי שקרה באותה שנה בקין, לתקפ"ן, והלכו למקומות הערבים ושבוי אוהלים, והיה לבשה"ב אחד שני אוהלים זה בלד זה, והא' יושבים בו ביום ובלילה, והא' אין לריכין לו ביום כלל, אלא רק בלילה ישינים בו, ומונחים בתוכו כל כרים וכסותות הנריכים להם בלילה, והנה ביום שבת צבוקר בשעה שהיו מתפללין, נפל אהל זה של הלילה, והם כבר יאלו ממנו ואין לריכים לו ביום, ובא הגוי מאליו והעמיד את האהל, והקימו ופרסו ללורך, והישראל לא היה שם ולא ראה ולא ידע בכך לא הוא ולא אנשי ביתו, ואחר שהקים הגוי את האהל בא בעה"ב ומיחה בו, אך כבר הקימו, ונסתפקו אם מותר הישראל ליטב בו ביום בתוך האהל שהקימו הגוי, מאחר שהוא אינו לריך לו כי יש לו אהל כשר בגידון, ובחל"ה אין דרכו ליטב ביום בזה האוהל לא הוא ולא בני ביתו, אר"ד כיון שהגוי עשה האוהל בשבת באיסור אע"ג דמדעתיה עבד ולא היה ישראל רואהו, מ"מ כיון דעשאו בשביל ישראל אסור, יורינו ושכמ"ה :

תשובה. כתב מר"ן ז"ל בס' רע"ו סעיף ד', אם יש גר בבית ישראל ובא הגוי והדליק גר אחר, מותר להשתמש לאורו בעוד גר ראשון דולק, אבל לאחר שיכבה הראשון אסור להשתמש לאור השני, וכן אם נתן שמן בגר הדולק, מותר להשתמש עד שיכלה השמן שהיה בו כבר ואח"כ אסור ע"ש, ולכאורה נראה דה"ה בג"ד שיש לו אהל בהיתר הראוי ליטב בו להגין מן החמה, והוא עוב ומרווח עפי מאהל שעשה הגוי, באופן שאין לישראל שום לורך לזה האהל של הגוי, דשרי ליטב בו ביום, מאחר שיש לו בגידון אוהל כשר :

מיהו כתב הרב הלכות קטנות ח"ב סימן כ"ז וז"ל היכא דיש גר מותר וגר אסור לא יקרא לאור האסור עכ"ל, נראה דס"ל דדין מרן ז"ל בס' רע"ו הגו' איירי שגר האסור עומד אלל גר המותר ביחד זה אלל זה, והקורא אינו קורא לאור גר האסור לבדו להדיה, אלא משתמש לאור שניהם ביחד, אבל גידון הל"ק"ט איירי כגון דגר האסור וגר המותר רחוקים זמ"ז דהיינו זה עומד בזוית זו וזה בזוית זו, אי גמי זה בחדר זה וזה בחדר שבלדון, דאז הוא קורא לאור הגר האסור להדיה, ולכן אסר הרב אע"ג דיכול ליגש אלל גר המותר ולקרות לאורו לבדו, כיון דהשתא מיהא קורא לאור גר האסור בלבד :

ונראה לי בס"ד דין זה של הל"ק"ט הוא מוכרח שאשר

בארנו, דהא פסק מרן ז"ל בס' שכ"ה סעיף יו"ד, גוי שמלא מים לבהמתו מבור שהוא רשות רה"ל לרה"ר מותר לישראל להשקות מהם בהמתו, והוא שאין הגוי מזכירו, דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו, ואם מילא ללורך בהמת ישראל אסור בכל מיני תשמיש אפילו לישראל אחר וכו', וכ' מור"ם ז"ל דיש מקילין ואומרים אם הוליא דרך רשות הרבים ללורך ישראל מותר לאדם לשפות מהם, הואיל ואפשר לילך שם ולשפות, ובצרה זו דיש מקילין היא סברת ר"ת ז"ל, וכתב הרב עולת שבת, לדעת ר"ת אי איכא מים בתוך התחום בגנהר אפילו לקח הגוי המים מן הבור מותר לישראל לשפות הוא ובהמתו, דהרי יכול לילך עם בהמתו לגנהר ולשפות משם, וכן משמע מדברי התוס' מומאי דפריך לר"ת מרן שהדליק הגוי ויש לישראל גר במקום אחר וכו', ע"כ ע"ש, וגם בס"ק ל"ו כתב דהרא"ש ז"ל כתב לדעת ר"ת אפילו הדליק הגוי הגר ללורך ישראל, ויש לישראל גר בחדר אחר שיכול לילך שם ולעשות לרכיו, מותר להשתמש גם לגר זה אפילו הדליקו בשביל ישראל, וז"ע לדינא כי לא מסתברא עכ"ל ע"ש. והגאון מג"א ז"ל הביא דבריו אלל, וכתב לא נהירא, דזה לכ"ע אסור, דאע"ג גוי שהביא פירות מחוץ לתחום ויש לישראל פירות כיוצא בהם יהא מותר לאכלן, וראייתו מהרא"ש אינה כלום, משמע דאף ר"ת יודה בזה דאסור, וכ"מ בהר"ן ובמאור ובמ"מ עכ"ד, ועיין להרב מחזיק השקל שביאר כונת המג"א דהשיג על עולת שבת בבה"ב, דבאמת גם בגידון הגר שכתב הרא"ש מודה ר"ת דאסור, יען כי ר"ת לא התיר אלא היכא דאפשר לישראל עצמו להשיג אותה דבר, שהיה אפשר לישראל ליידי תוך הבור ולשפות אותם המים עצמן שהביא לו הגוי, אבל בדין הגר גהי דאפשר לישראל להשתמש אלל הגר שהודלק מערב שבת, אבל אלל הגר שהדליק הגוי בשבת לא הוה אפשר להשתמש אם לא הדליקו הגוי, וכל כהא מודה ר"ת דאסור, וא"כ אולא לה דינו של הע"ש, וכן ביאר הגאון אלל אברהם כונת המג"א, בהשגתו על הע"ש :

ורפ"ז מה שביארתי דינו של הל"ק"ט דאוסה, היינו דאיירי בהיכא דגר המותר עומד בזוית זו, וגר האסור עומד בזוית אחרת, או כל אחד בחדר בפ"ע, ודינו של מרן ז"ל בס' רע"ו איירי בשתי הבורות עומדים יחד, דאין זה קורא לאור גר האסור להדיה לבדו, כל זה הוא מוכרח דאם עומד גר האסור בפ"ע וקורא לאורו לבדו להדיה, ה"ז דומה לטענה שטען המג"א, אע"ג גוי שהביא פירות מחוץ לתחום ויש לישראל פירות כיוצא בהם יהא מותר לאכלן, ועל כן בגידון השאלה, כיון דאוהל שעשה הגוי עומד בפ"ע, והוא יושב בתוכו להדיה אסור, אע"ג דאית ליה אהל אחר המותר שעומד בלדו. ועיין להרב ערך השלחן סי' של"ט, שכתב דעת ר"ח והגאונים, תולש הדם מן המחובר מותר להריח בו, משום דלא נהנה מן האיסור, כיון דיכול ליהנות ממנו בהיתר במחובר, ואע"ג דלא קי"ל הני, מ"מ באיסור דרבנן לא מחמירין וכו'. ע"ש. וענין זה דמי לדין המים הגו"ל, דהוה אפשר לישראל ליידי לתוך הבור ולשפות אותם המים עצמן שהביאם לו הגוי, וכמ"ש בביתור דברי המג"א ז"ל, והש"ת יאיר עיניו באור תורתו אכ"ר :

שאלה כט.

שאלה. מי שהתענה תענית חלוס בר"ח שחל להיות בשבת, אם לריך להתענות שני ימים אחר שבת, בשביל שהתענה בשתי קדושות, או סגי ליה ביום אחד, וה"ה אם חל יו"ט בשבת והתענה בו, יורינו המורה ללדקה ושכמ"ה :

תשובה

(יד)

תשובה.

מקן ז"ל צ"י סי' תקס"ח הביא דברי מהר"ל באשה שגדרה לילך על קברי הגדיקים שבמקום פלוני ועיכבה ימים רבים ואח"כ שבררה לילך ע"ס דמהני לה, שכן הגודר להתענות סבוס ימים רבועים ומיקלע בהון תענית חובה, דנפיק בזה י"ח, ודמיוא להא דתנן בחגיגה דף ז', ישראל יולאין י"ח שמחה בגדרים וגדבות, ולא דמו להא דגזיר דף י"ג, הריני גזיר וגזיר לכשיהיה לי בן וכו' דמיימי לה מהר"ס בשמחות דהתם תרי גדרי נינהו ע"ס, ודין זה פסקו מרן בש"ע סי' תקס"ח סעיף י"א, וכו"פ מור"ס ביו"ד סי' רי"ז, ועיין עוד למור"ס בסו"ט רל"ט סעיף י"ד, ועיין מג"א סי' תקס"ח ס"ק כ"ב מ"ט בזה, ויש כאן מקום לפלפל במה שיש להקשות ממקום למקום, וגם במהר"ל מודיעה לדוידה אשר כתב בתשובה אחרת, ואין עתה פנאי להאריך בזה:

ומ"מ

תדע דאין להוכיח לג"ד מדין התענית דסי' תקס"ח הגו', דהתם שאני, דהחויב הוא משום גדר שגדר להתענות, ולכן יועיל להשלים גדרו גם בתענית שהוא מחוייב בו בלא"ה, אבל בג"ד החויב של התענית הוא משום כפרה לכפר על אשר עבד איסורא שחלל יום קדוש להתענות בו, ולכן כל היכא דחלל שתי קדושות שהם קדושת שבת וקדושת ר"ח, או של שבת ויו"ט לריך לו שתי כפרות בדין עושה עבירה דחייב עליה קרבן, דאש עשה שתי לריך להקריב שתי, ולא סגי ליה בחד קרבן:

והרב

משאת בנימין סי' צ"ג נשאל בהתענה ת"ח בשבת ולמחרתו לום י"ז בתמוז, דאש עולה לו או לאו, וכתב דאינו עולה, משום דטעמא דלריך למיתב תענית לתעניתיה הוא משום כפרה על שביטל עונג שבת, ותענית י"ז בתמוז אינו מכפר על עונג שבת, שהרי תענית זה הוא חוב עליו בלא"ה, וא"א לקרבן שיכפר על שתי תעניות רק כשאוכל שני יומי חלב בהעלם אחד, אבל בשתי העלמות לא, ובהעלם אחד נמיי דוקא כשאוכל חלב וחלב, אבל חלב ודס, או קולר ועוחן, אפילו בהעלם אחד מביא שתי תעניות, וכו"ס בג"ד שהן כשתי תעניות ושתי העלמות, דא"א שיכפר לו בתענית אחד:

ועוד

ראיה מתרומת הדשן סי' רמ"ח, דהמתענה ת"ח בר"ה אין לריך למיתב תענית לתעניתיה, משום דר"ה דמזוזה להתענות בר"ה נמלא הא לא"ה היה לריך להתענות, ולא סגי ליה בתענית של לום גדליה שהוא למחרת ר"ה. וכן עוד מלאחי בבית יוסף סי' תקס"ח, שכתב דהמתענה בערב יוה"כ תענית חלוס, לריך להתענות אחר יוה"כ תענית אחר לתעניתו, שהרי מזוזה לאכול בערב יוה"כ, ע"כ, הרי אש"פ דיוה"כ הוא מתענה בו לא סגי ליה, וקל וחומר בג"ד ביו"ט בתמוז דאינו יום סליחה וכפרה דלא יועיל תענית שבו לכפרה, עכ"ד. והרב עולה שבת צ"י רפ"ח הביא דברי מ"ב הגו', וכתב כיון דמרן ז"ל פסק לדין של תענית חלוס בערב כיפור דלריך למיתב תענית לתעניתיה, וכן מור"ס פסק לדין תרומת הדשן הגו' בהלכות ר"ה, הכי נקטינן דאין תענית חובה עולה לכאן ולכאן, ודלא כשלטי הגיבורים בפרק ג' דשבועות, דפסק דעולה לכאן ולכאן ע"ס:

ונראה

דאין ללמוד מדין ת"ח דערב כיפור ודין ת"ח דר"ה לג"ד, ולומר כמו דאין מועיל יוה"כ בשביל עלמו ובשביל ת"ח דערב כיפור כן אין מועיל תענית יום אחד בעבור שבת ובעבור ר"ח, וכמו דאין מועיל תענית לום גדליה בשביל עלמו ובשביל תענית חלוס דר"ה, כן לא יועיל יום אחד בשביל שבת ובשביל ר"ח, דאיכא לחלק, דהתם ביוה"כ וביום גדליה כבר הוא מחוייב בהם קודם שהתענה ת"ח, וקודם שנתחייב למיתב תענית לתעניתיה, ולהכי לא יועילו לת"ח שהתענה בערב כפור ובר"ה, משא"כ בג"ד, דהוא מתענה יום אחד בעבור

ת"ח שהתענה בשבת ור"ח קודם יום זה, דאח"כ יספיק תענית אחד לשתייהם, ועוד יש לחלק, ככפור ולום גדליה החייב של תענית שלהם מחמת עלמו של יום, דאפילו אם הוא לדיק גמור שאין לו שום תעיל ועון חייב להתענות שיש לכל אחד גזרה בתענית, זה מגזרה דאורייתא, וזה מגזרה דרבנן, משא"כ התענית שריך להתענות בשביל ת"ח שהתענה בשבת ור"ח, הוא יש לו טעם אחר כדי לכפר לו על חלול קדושת שבת ור"ח, וחטאו שזה בשתייהם דשניהם הוא ענין חלול קדושה, ולכן י"ל דיועיל תענית אחד לשתייהם:

וראיתי

בהרב בית דוד ז"ל בא"ח סי' קי"ב, שנסתפק בניו שהתענה ת"ח בשני ימים רבועים בחנוכה, או בשני ימים טובים של גלויות, או ביו"ט ושבת סמוכים ז"ל, מי אמרינן כיון ששניהם באים כאחד די להו בתענית יום אחד, או"ד בשני ימים, ופשיט לספק דידה מטעם שכתב הרב מ"ב, דאין קרבן מכפר ב' תעניות יע"ש, והרב הגו' לא עשה הספק בשאלה דג"ד, משמע דפשיטא ליה בג"ד כיון דלא התענה ת"ח אלא ביום אחד, סגי ליה למיתב אח"כ תענית יום אחד, דאש"ג דהא שתי קדושות אינן גופים מחולקים, אלא שתייהם גוף אחד שהוא יום אחד, אבל הספק שלו הוא בהתענה ת"ח שני ימים, ורק הם לרופים בזה"ל שאין הפסק ביניהם:

ומצאתי

להגאון חיד"א ז"ל במחבר"ר סי' רפ"ח, שכתב, ספק זה דהרב בג"ד נסתפק בו פר"ח, והביאו בספר אגורה באוה"ל דף ו"א, ושם ראיתי שאל לפשוט דיתענה יום אחד מדין הגודר תעניות סך ימים רבועים ואירע בהם תענית חובה שפסק מרן ז"ל דעולין לו ע"ס, ובאמת אין הוכחה מזה משום דזה הוא חובה מגזירת חכמים בעבור המאורע, וזה של ת"ח הוא בעבור כפרה דעבד איסורא שחלל קדושת שבת בתעניתו, דכתיב וקראת לשבת ענג, ועיין אליה רבא סי' רפ"ח ס"ק ז' מה שטען בדברי הט"ז, וגם מ"ש על אותו ספק של הפר"ח, וכבר כתבתי לעיל דיש לחלק שני חילוקים בזה:

איך

שיהיה הגה ספק של השאלה דידן שהתענה ת"ח ביום אחד שיש בו שתי קדושות, לא מלאחי בספרי האחרונים ז"ל הגו' מי שדבר בזה, וכבר כתבתי דאין להוכיח לג"ד מדין קרבן אחד דאינו מועיל לשתי תעניות, על כן ג"ל בג"ד להביא ראיה גמורה שאין עליה תשובה, לספק דג"ד דלא יספיק לו תענית דיום אחד בלבד, אש"פ שהוא לא התענה ת"ח אלא יום אחד שיש בו שתי קדושות, והוא כי משנה ערובה היא בכריתות פרק ג', יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע תעניות ואש"פ אחד, עמא שאל חלב והיה נותר מן המוקדשין ביום הביפורים, רבי מאיר אומר אם היה שבת והולילו חייב, א"ל אינו מן השם. ומסיק שם בגמרא דף י"ד, דלעולם יש עירוב והולאה ליוה"כ, והכי קתני, אם היתה שבת והולילו חייב אף משום שבת ויוה"כ, כלומר יתחייב בזה עוד ב' תעניות, וכן כתב רבינו עובדיה ז"ל, וז"ל ובגמרא מפרש דהכי קאמר, אם היה יוה"כ שחל בשבת והולילו, חייב שתיים על ההולאה משום שבת ומשום יוה"כ, ששניהם באים כאחד, ששעשה שקדש היום לשבת קדש נמיי ליוה"כ, וכשם שעירוב והולאה לשבת כך עירוב והולאה ליוה"כ, ואיסור חל על איסור באיסור בת אחת עכ"ל: **דרי** לך ראיה גמורה לג"ד, דדמי לגידון דכריתות הגו' ממש, דהא התם עביד הולאה אחת בשבת ויוה"כ שבת אחת דחייב שתי תעניות על שתייהם, וכן ה"ה בג"ד דהתענה תענית אחד בשתי קדושות הבאים בשבת אחת, דלריך לזה החילול שתי כפרות שהם שתי תעניות לכפר עליו, וכמו דהרב משאת בנימין והרב בית דוד הוכיחו לספק דידהו מדין הקרבן, כן יש להוכיח

להוכיח לג"ד מדין הגז' דדמי ליה ממש :

ואחרי כותבי ראיתי להגאון מש"ז סי' רפ"ח ס"ק ז' זכר ענין זה דג"ה שכתב ו"ל ופשוט דיו"ט דחל בשבת והתענה די ביום אחד עכ"ל והגאון ז"ל כתב זה מסברה דנפשיה וכונתו הוא משום דהוא לא התענה ת"ח אלא יום אחד, לכך ס"ל דסגי להתענות בעבור איסור זה יום אחד בלבד, ולא חש לשתי קדושות, ובאמת אג"ח עבדא הבאתי ראיה ברורה, מהך דכריתות דחייב שתיים בשביל שתי קדושות, ועוד אחר החיפוש ראיתי להרב לקט הקמ"ח הלכות שבת דף ט"ל ע"א, שהביא דעת חכם אחד דס"ל, א"ח התענה ת"ח בשבת ור"ח שרדך להתענות שני ימים בעבור שתי קדושות, והוא ס"ל בפשיטות דסגי ביום אחד, וחפשי בספרי האחרונים ולא ראיתי מי שהביא דברי ספר לקט הקמח הגז', אלא רק הרב תוספת שבת, וכתב שתחלה ר"ח להביא ראיה לספר לקט הקמח הפך סברת אותו חכם שפספט כנגדו, מדברי תה"ד, ואח"כ פשרה ספר אליה רבא חזר בו מראיה זו, וסו"ד מסיק ו"ל, אפשר נמי דיום אחד אינו עולה לשתי קדושות של שבת ושל יו"ט וק"ל עכ"ל :

נמצאת אתה למד דעת הגאון מש"ז ולקט הקמח שיסיק יום אחד לשתי קדושות, ודעת אותו חכם שפספט כנגד לקט הקמח ודעת תוספות שבת לא יסיק יום אחד, אך כלבו רבנן דברו בזה מסברה דנפשיה, ביום תהלות לאל דידן נלח, והבאתי ראיה ברורה מהך דכריתות דלא סגי יום אחד לשתי קדושות, ובדאי אי חזו רבנן ראיה זו הוו מודין בזה, על כן הלכה זו יולאה בהינמא בשאלה דג"ה, דבעי שני ימים של תענית בהיבא להתענה ת"ח ביום אחד שיש בו ב' קדושות, והסי"ת יאיר עינינו באור תורתו ברוב רחמי וברוב חסדיו, אבי"ר :

שאלה ל.

שאלה. זה ימים רבים שחקרתי בדיון המוקלה ביו"ט, שפסק מרן ז"ל בס' תל"ד ס"ד, מוקלה אע"פ שמוחר בשבת החמירו בו ביו"ט ואסרוהו, והוא תלמוד ערוך בבבלי דף ב', שבת דחמירא ולא אתו לזלוזי בה סתם לן כר"ש דמיקל, יו"ט דקיל ואתו לזלוזי ביה סתם לן כר"י דחמירא, וחקרתי לפי, אם חל יו"ט בשבת, איך הוא הדיון לענין מוקלה, מי אמרינן כיון דהיום הוא שבת דחמיר ולא אתו לזלוזי ביה מותר המוקלה כשאר שבתות, או"ד כיון דגזרו רבנן דאסור המוקלה ביו"ט לא פלוג, ואסור בכל יו"ט שיהיה :

תשובה. בהשקפה הראשונה אמרתי ללמוד דין זה ממש"ש מרן ז"ל סי' ער"ה סעיף ח', דגוהגים לקרות בליל יו"ט ב' במחזורים מפני דאימת יו"ט עליהם ע"ש, ובדאי דין זה יטו אפילו ביו"ט דחל בשבת, ונמלא כיון דאיכא טעמא להתיר משום אימה לא אמרינן לא פלוג רבנן, וא"כ ה"ה בג"ד כיון דאיכא טעמא להתיר ביו"ט שחל בשבת לא אמרינן המוקלה משום דלא פלוג, ואחר הישוב ראיתי שיש לדחות ראיה זו, דו"ל בדיון ההט"ה כיון דחזינו שהתירו חז"ל משום אימה לקרות לאור הנר, כמ"ש במשנה באמת אמרו החזן רואה היכן תנוקות קוראין אבל הוא לא יקרא, ומפורש בגמרא היינו טעמא דקרינן התינוקות משום דאימת רבן עליהם, ומאחר דהתירו חכמים בדיון הט"ה בהיבא דאיכא אימה, אמעו להכי ביו"ט דחל בשבת דאיכא אימה דיו"ט שרי לקרות, משא"כ בג"ד דלא אשכחן היתר ככה"ג דהתירו חז"ל, אין לנו לחדש היתר מטעם חדש מסברתינו, אלא אמרינן לא פלוג, ואע"ג דשם בגמרא תירך ואבע"א ראשי פרקים, הגה כתב מרן

בב"י דתרי תרזי הלכתא מינה, ולפ"ז טעם האימה הוא לב"ע, ואפילו למאן דס"ל תרי תרזי מינה, ומאן דתירך הכי לא ס"ל כתיורן השני, הגה אותה האומרים כן פסקו דתיורן האימה הוא העיקר להלכה :

ונראה לי בס"ד לכאורה להוכיח לג"ד מדין חנוכה דס' תרע"ג, שפסק מרן בש"ע דגם בליל שבת שבתוך חנוכה מותר להדליק ג"ח בשמנים ופזילות דאסור להדליק בהם נר שבת, לפי דאסור להשחזק בג"ח בין בשבת בין בחול, ולהכי לא חיישין שמא יטה או שמא תגבה ויחזור וידליקה, נמלא אע"ג דגזרו חכמים על כל נר שידליק בשבת שלא ידליקו בשמנים ופזילות הפאולים, עכ"ל אם חל חנוכה בשבת מותר להדליקה באימת שמנים ופזילות, משום דאיכא טעמא רבה דלא יטה, וא"כ נכבה לא יחזור וידליק, ולא אמרינן כיון דגזרו על כל נר הדולק בשבת בשמנים אלו לא פלוג רבנן, אלא אולינן בחר טעמא, וא"כ ה"ה הבא בג"ד לא אמרינן המוקלה ביו"ט דחל בשבת, משום דגזרו רבנן על המוקלה ביו"ט ולא פלוג, אלא אולינן בחר טעמא ביו"ט זה דחל בשבת להתירו, כיון דלית ביה חששא של זלוזל. ואחר הישוב בס"ד ראיתי דגם בראיה זו יש לחלק, דלא דמי הא להא, דהתם בשבת שבתוך חנוכה אינו מותר להדליק בשמנים הפאולים כל נר שיהיה בו, אלא רק מתירין להדליק נר חנוכה בלבד שמדליקין באימת שבת, אבל הנירות של אותה שבת אסור להדליק בשמנים הפאולים, ולפ"ז כגזר שבת עלמנו לא פלוג רבנן, כי גזרת חכמים היתה עיקרה על נר שבת, והוה נר חנוכה ואינו נר שבת, וחייב כאלו מדליק נר זה בשמנים הפאולים בחול משא"כ במוקלה דיו"ט שחל בשבת הגה גזרת חכמים היתה על מוקלה של יו"ט, ולכן גם אם חל יו"ט בשבת לריך לאסור המוקלה, דאמרינן כיון דגזרו על יו"ט לא פלוג, וכל יו"ט שיזדמן יהיה המוקלה אסור, דא"כ נתייר משום האי טעמא נמלא אנתנו מחלקין בין יו"ט ליו"ט, ובאמת הגזרה של חכמים היתה על יו"ט בשבת ולא פלוג, ולא דמי להך גזרה בשמנים הפאולים, שהם גזרו על נר שבת, אך נר חנוכה אינו נר שבת ולא נכנס בכלל הגזרה :

אמנם מלאתי בס"ד טעם נכון להתיר המוקלה ביו"ט שחל בשבת, משום דלא תהוי מלתא דרבנן כחובא ואשלולא. והוא דראיתי להגאון הגל"ח ז"ל בפסחים בריש פרק אלו דברים על דברי רש"י ד"ה הו"ה תוכיח וכו', שהביא הגאון ז"ל דברי הר"ן במ"ש מגילה, טעם למה מילה דוחה שבת ולא גזרו שמא יעבירו ארבע אמות ברה"ר, משום דבמילה אינו ערוך רק אבי הבן, ואם ירצה להעביר ד' אמות ברה"ר ויכירוהו אחרים, משא"כ שופר ומגילה ולולב שהכל ערודים. והקשה הר"ן הכי בהואה דעמא מז שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב פסח, אינו ערוך רק העמא לבדו, ואמאי ק"ל הו"ה אינה דוחה שבת אפילו בשבת של ע"פ, שאם לא יזה לא יעשה פסחו, ותירך הר"ן ז"ל, שאף שאין שאר העם ערודין בהואה, מ"מ ערודים הם בעשיית הפסח, והקשה הגאון ז"ל א"כ אם חל מילה בשבת ערב פסח לא תדחה המילה את השבת באותו יום, שמא יעביר האומל ד' אמות ברה"ר ואין מי שיזכירנו שהכל ערודים בעשיית הפסח, ותירך שג"ל כיון שכל שבתות השנה מילה דוחה שבת, לא שייך לאסור בע"פ שחל בשבת דמחוי בזה גזרת חכמים כחובא להחמיר בשבת זה יותר מכל שבתות השנה, עכ"ד ובהלכה זו תירך קושיא עמומה שהקשה קול הרמ"ו על רש"י ז"ל ע"ש :

והנה באמת מה שהסביר הגאון ז"ל בדברי הר"ן שא"א לגזור על המילה שלא תדחה שבת בערב פסח שחל בשבת משום דמחוי כחובא, דבר זה הוא אמת ויציב דמלינו

דמלינו בגמרא האי טעמא להדיא וכדאיתא בעירובין דף ע"ו דאמרינן ספק יומא ספק ליליא לא מנכרא מלתא אבל הכא אי לגבי האי בית לגבי האי בית אי לגבי האי בית שער גמני האי בית שער ופירש רש"י ז"ל להכא הכי ולהכא הכי הוויין מילי דרבנן כחוכא ואטלולא ולא ניתן פתחון פה למינים לרדות ע"כ ע"ש, והנך רואה גברא רבא אמר מלתא ומסתבר טעמיה, דכן מוכרח להליע בדברי הר"ן ז"ל פטעמו הגו' :

ולפי"ז גם הכא בג"ד אין לנו לאסור המוקלה ביו"ט שחל בשבת, דהוי כחוכא, שכלל שבתות מותר המוקלה, ורק בשבת זה אסור, דאם הותר בכל שבתות משום דשבת חמיר, אמאי שבת זה שחל בו יו"ט געשה קיל אדרבא כיון דיש בו שתי קדושות הוא חמיר טפי, ומה טעם נמלא לגזור בו משום דאחי לזולו, והדבר להפך, ואין חוכא ודבר תמוה טפי. והכא ראה דזה הוי חוכא טפי מענין ערב פסח שחל בשבת, דהייב הגאון האי טעמא ביה. ומה שרואין שכל יו"ט אסור המוקלה וביו"ט זה מותר לא תמיהי בזה, דידיה טעם יו"ט לבדו קיל וגזרו בו רבנן, אך יו"ט זה הוא בשבת דחמיר ואדרבה יש בו שתי קדושות, לכך לא חשו שחל יזולו בו ולא גזרו על המוקלה, ואם תאמר אלו התמיהין אינם יודעים טעם זה של קיל ותמיר, דזה אינו דאם אינם יודעים זה השתא מחכו ותמיהי על כל יו"ט למה אסרו בו המוקלה והתירו בשבת, דכ"ע ידעי יו"ט קיל משבת, על כן בע"כ אהה לריך לומר דעמא שואלין טעם לאסור המוקלה ומשיבין להם הטעם משום כיון דקיל חשו לזולו והתמירו בו, אם כן השתא אם נאמר להם דאסור ג"כ ביו"ט שחל בשבת ודאי מחכו ותמיהי, והלא יום זה תמיר טפי משאר שבתות דיש בו צ' קדושות, ואין בו חשש זה של זולו, על כן נמלא טעם זה הוא נכון ויציב, להתיר המוקלה ביו"ט שחל בשבת, וג"ד זה עדיף מגידון הר"ן ז"ל שהסביר בו הלל"ח ז"ל הטעם הגו' :

ואחר החיפוש ראיתי להגאון מהר"ש ז"ל בשאל ומשיב תניינא ח"ג סי' י"ד, שכתב לרב אחד חז"ל, ומ"ש לענין אם חל שבת ויו"ט בהדדי אי אמרינן מוקלה מותר ביון דשבת הוא ולא אהו לזולו, או"ד כיון דיו"ט גמיי אהו לזולו ביה, והביא ראיה מן ר"ה דף י"ט ע"א דאמרינן דברי תורה כדברי קבלה דמיא וכו', וה"ן במוקלה אע"פ שיש אסור תמור דהיינו אסור שבת, הואיל ויש גמיי אסור קל דהיינו יו"ט אהו לזולו ביה ואסור וכו' יע"ש. הגה מ"ש הרב השואל כיון דאית ביה יו"ט אהו לזולו ביה טפי, זה לא ניתן להאמר ולא להכתב, אך לדדי הספק בזה הוא נחשב כתוב בשאלה דידן, אי אמרינן לא פלוג רבנן, או לא אמרינן, וזה פשוט :

וב"ש מגמרא דר"ה דף י"ט אין משם הוכחה, והוא היה לו להוכיח מגמרא דתענית דף י"ז ע"ב דקאמר לא נכרכא אלא לאסור יום שלפניו וכו', וכן עוד שם בדף י"ח שאמרו לאסור יום שלאחריו. אך באמת הגאון בעל גבורות ארי בשיטתו לתענית, נתעורר לדקדק הא של תורה לא בעי חיזוק וכ"ש אי איתוסף של דבריהם, ואמאי אסור יום שלפניו. ותיירך התם עשו כן כדי לעשות זכר לנס החדש ע"ש. ובוזה נמלא אין שום הוכחה לענין זה לאו מהך דתענית, ולאו מהך דר"ה, והנח עבדא עבידנא חילוק אחר ותירוק אחר, ולא ראיתי להוכיחו פה משום אריכות. ועיין עוד להגאון מהר"ש בשאל ומשיב רביעאה ח"ב, סי' פ' דף י"ב ע"ד, שחזר ושנה את דבריו הגו' :

ואה"ז ראיתי בקונטרס מפרשי הים, בתשובות שבסוף ספר ים התלמוד להגאונים מהר"ם זאב ומהר"ש הגו', שכתבו להגאון בעל ח"ם ז"ל על חקירה שחקר ישועות יעקב אה"ע סי' ס"ו, היבא שיש בענין אחד דאורייתא

ודרבנן יחד, אם עשו חז"ל גם צוה חיזוק לדבריהם, ובסוף דבריהם בדף ע"ו ע"א דר"ה נחזור לעניינינו וכו' הביאו ראיה מיבמות דף ל"ו, דכל דאיכא דאורייתא ודרבנן יחד מאחר דודאי לא יפרנו לעבור על אסור דאורייתא דאית ביה, לא עשו חז"ל חיזוק בכה"ג לאסור משום מילתא דידהו, וכתבו שזו ראיה ברורה וגלחת יע"ש. והשתא לפי דבריהם ולפי הראיות שכתבו אז ודאי גם בג"ד אין לאסור המוקלה בהיבא דחל יו"ט בשבת, כיון דאיכא אסור שבת לא תישיבין לזולו. ותמיהי על הגאון מהר"ש בשאל ומשיב, איך לא זכר מ"ש הוא עלמו בתשובה הגו' שהסביר והוכיח להפך. ועיין להגאון כתב סופר בא"ח סי' מ"א דף מ' שנתעורר בענין כזה יע"ש, ואין פנאי להאריך יותר. ולענין הלכה יש להורות דאם חל יו"ט בשבת דאין לחוש לאסור המוקלה, אלא דינו כשאר שבתות השנה. והשי"ת ברחמי וחסדיו יאיר עינינו באור תורתו אבי"ר :

שאלה לא.

שאלה. גוי בא ביו"ט לבית ישראל לבקרו מפני הכבוד, ומוכרח לבשל קהו"א בשבילו להביא לו מפני הכבוד, אך גם צעה"ב ובני ביתו שותים מזה הקהו"א, וכסתפקו כיון דכונתם צביכול זה בשביל הגוי, דאם לא היה בא הגוי אללם לא היו מבשלים קהו"א לעמנן עתה, וגרחה דאסור, או"ד אע"פ דכונתם בשביל הגוי, כיון דבאמת גם הישראלים שותים שרי, ורנו ושכמ"ה:

תשובה. ראיתי בשאלות דרב אחאי ז"ל בסוף פרשת בשלח, שכתב בהמה חליה של גוי וחליה של ישראל מהו לשחטה ביו"ט, כיון דקא טרח אדעתא דגוי אסור, או"ד כיון דא"א לבית בלא שחיטה שרי, דאדעתא דנפשיה קטרת, ודגוי ממילא הוי, את"ל בהמה כיון דא"א לבית בלא שחיטה שרי, מדי דהוי אבהמה מסוכנת לא ישחוט אלא כדי שיאכל ללי כוית מצע", עיסה מהו מי אמרינן וכו' וכתב הרב העמק שאלה שם בס"ק ז' חז"ל, מפרש רבינו האי צעיא במכון עיקר שחיטה בשביל גוי, ותדע דמקמי ליה מגדרים וגדבות דאסור, ומשני ליה משלחן גבוה, ותיפוק לי דהתם עיקר הכונה לזורך קרבן, משא"כ הכא דלזורך ישראל שחיט, אלא הכא גמיי לא אנטריך אלא בשוחט לזורך גוי, ופשיט רבינו דשרי גם בכה"ג מבהמה מסוכנת, דעיקר השחיטה משום פסידא, ומכל מקום אי ישראל אוכל ממנה שרי עכ"ל. ולפ"ז ה"ה הכא בג"ד, אע"ג דעיקר הכונה שלהם צביכול הקהו"א כדי להסקות לגוי שרי, כיון דבאמת הישראלים בני הבית שותין ג"כ ממנה באותה שעה :

וראיתי להגאון מג"א ז"ל בסי' ש"ח ס"ק ח', בדיון הטלטול מחמה ללל, שכתב איתא בירושלמי פרק ה' דביצה, כשמחשב עליו לתשמיש מותר לטלטלו אפילו עיקר כונתו מחמה ללל, ועיין בשבת דף קכ"ד ע"ל, ומחמית השקל ביאר דבריו, שבא להוכיח דגם תלמודא דידן סבר בירושלמי דהא לדידן דקי"ל כרבא דכלי שמלאכתו לאסור מותר לזורך גופו ומקומו ואסור מחמה ללל, א"כ לדידן כלי שמלאכתו לאסור יש לו דין כלי שמלאכתו להיתר לרבה, וכיון דלרבה שרי להערים בכלי שמלאכתו להיתר במחמה ללל, ה"ה לדידן שרי להערים מחמה ללל בכלי שמלאכתו לאסור, ודקדק כל זה מהגמרא שם ע"ש. וא"כ השתא נמלינו למידן בג"ד, אע"פ דכונתם עתה צביכול הקהו"א בשביל להסקות לגוי, על כל זה כיון דהם ג"כ שותים ממנה שרי. מהיה כ"ל טוב שיחשו בני הבית כוס אחד או שתיים קודם שיתנו לגוי לשותה, כיון דאפשר בזה עדיף טפי :

ודע דאין להכניס נ"ד בדין הערמה דאיתא במס' שבת דף קל"ט ע"ב, דאמרינן דלא שרי אלא באיסור דרבנן וללוצבא מרבנן דוקא ע"ש, דהבא נכ"ד שאני, שהישראלים הם שותים באמת ביחד, וכאשר מוסיפין לו כוס של קהו"א מוסיפין גם לבעה"ב ודעמיה היושבים עם הגוי ביחד. וכעת אין לי פנאי להרחיב הדברים יותר. והש"ת ברחמיו יאיר עיניו באור תורתו אבי"ר :

שאלה רב.

שאלה. ראובן תושב בגדאד, ורואה לקנות פוליס"ה לשלוח ללנדן, אם מותר למסור בחוה"מ מעות להבאנ"ק, או לאחד מהסוחרים, שיתן לו בהם נייר פוליס"ה על חצירו בלנדן, וישלחנה בחוה"מ ללנדן עם הפוליס"ה ההולכת בחוה"מ. יורנו ושכמ"ה :

תשובה. אע"ג דדין זה לא דמי למ"ש מרן ז"ל בסו"ת תקל"ח ס"ג, דאסור להסיע ממונו מעיר לעיר אם לא בשביל דבר האבד, מ"מ נראה נכ"ד שיש איסור, כי דבר זה הוא בכלל פרקמטייא, דאסור לעשות בחוה"מ אפילו כל שהוא, וכנ"ל בש"ע סי' תקל"ט ס"א, יען כי הפוליס"ה בזה"ל יש לה דין מקח וממכר דפירות, ואין לה דין הלואה, יען דהערך שלה עולה ויורד, כמוכר בדיני רבית דדין פרי יש לה, וכמ"ש בס"ד בזה במ"א, ואין כאן מקומו, וא"כ הקונה פוליס"ה בחוה"מ ושלח לחצירו ה"ז בכלל פרקמטייא וסחורה, דלא הותר לעשות בחוה"מ אלא רק בדבר האבד, וכנ"ל בש"ע סי' תקל"ט ס"א. גם עוד עיין למרן ז"ל בב"י סוף סי' תקל"ט, שהביא מתוספות מ"ק דף יו"ד, דהלואה דשלתנות בקביעות וחילוף חשיב פרקמטייא, ואפילו לדעת ר"ת אסור, וכן פסק מרן ז"ל בש"ע בלי חולק ע"ש, וא"כ נכ"ד שמוסר ראובן מעות לבאנ"ק, או לאחד מהסוחרים, ונותן לו תמורתם פוליס"ה, ה"ז דומה להלוואות בשלתנות וחילוף, דפסק מרן ז"ל שהוא בכלל פרקמטייא ואסור :

גם עוד מצינו, דאפילו במלוה לגויס ברבית שכתב הרא"ש ז"ל לא דמי לפרקמטייא כ"כ, משום דהתם יש טורח גדול בדקדוק שווי המקח, ומתוך טרדתו נמנע משמחת יו"ט, וגם פעמים יקנה ביוקר וילטער, משא"כ בהלוואה שמלוה ברבית לגויס לעולם שמחה היא לו, וליכא טרחא. ועיין מג"א סי' תקל"ט ס"ק י"ז, ואלוה רבא ס"ק כ"ב, עכ"ל לא התירו בנך אלא בתנאי שיוציא הדין לשמחת יו"ט, וא"כ נכ"ד אע"ג דיש פה לומר לא דמי לגמרי לפרקמטייא, ג"כ י"ל דאסור. וגדולה מזו מצינו, דיש אוסרים לפרוע בחוה"מ דמי הסחורה שקנה קודם המועד, ואע"ג דמרן ז"ל לא ס"ל הכי, לא התיר אלא בזקף חצירו עליו מעות הפרקמטייא בחוב קודם המועד, דאז הו"ל כהלואה ומותר, וכנ"ל בסו"ת תקל"ט ס"ג, ולכ"ע אם מוסר המעות בחוה"מ כדי שיקנה לו הסחורה, אפילו שקנה לו אחר המועד ה"ז בכלל פרקמטייא ואסור :

אשר על כן נ"ד פשיטא דאסור, ואין צורך להאריך בו. והש"ת ברחמיו יאיר עיניו באור תורתו אבי"ר :

שאלה רג.

שאלה. שמש בית הכנסת בערב יוה"כ אחר סעודה המפסקת, נפל הס"ת מידו לארץ כשהביאו להיכל להניחו בתוך התיק, אם לריך להתענות אחר יוה"כ

יום אחד בעבור זה, או סגי ליה בתענית של יוה"כ לכפר עליו. יורנו ושכמ"ה :

תשובה. נראה כיון דהמנהג פשוט וכן מורים המורים להתענות יום אחד אפילו אם נפל מידו התפילין, וכ"ש בס"ת דאין יוה"כ פוטרו אלא יתענה אחר המועד, כאשר יושב עליו מפי סופרים ומפי ספרים. ועיין בחיים שאל ח"א סי' י"ב, שכתב אע"ג דנפול התפילין מידו יש לפעמים להקל בהם כח וכו' לתת לדיקה, מ"מ למי שנפל ס"ת מידו אין להקל ח"ו, ולריך שיתענה. ע"ש :

וראיה לדבר נ"ל בס"ד, דמצינו בענין תענית חלום שהתענה בערב כיפור, שפסק מרן ז"ל בסו"ת תקס"ח ס"ה שיתענה אחר כיפור, ולא מהני ליה תענית של יום כיפור. והגם דהט"ז ז"ל בסו"ת רפ"ח ס"ק ג' פתח להאי דינא בפתרי דחיקי, וס"ל דיועיל תענית של יום כיפור, הנה רבים פליגי על הט"ז, וס"ל דאין תענית יוה"כ יועיל לזה. ומה שטען הט"ז בסו"ד, וז"ל ולפי הסברה נראה דאחר יוה"כ אין לריך תענית לתענית שבת, אפילו אם לא התענה ביום כיפור מחמת חוגס, דיוה"כ מכפר על עשה ועל ל"ת, ובדואי על זה חייב כמה תעניתים ויוה"כ מכפר, וכ"ש בזה עכ"ל, אין זו טענה, דו"ל מאחר דחז"ל גזרו על המתענה בשבת שיתענה תענית לתענית, נתחייב זה לשלם ואין יוה"כ פוטרו במדי דנתחייב לשלם, אע"פ שהתשלומין היא בגופו ולא בממונו, דאיכא הפסד לקופה של לדיקה. וכן מצינו בס"ד בהדיא בגמרא דכריתות דף כ"ז ע"א, דאמרו חייבי מלקות שצבר עליהם יוה"כ חייב, ומקשי פשיטא, ומשני סד"א התם ממונא הוא, אבל הבא דגופיה הוא חימא לא, קמ"ל ע"ש. נמצא כל היכא דהושת עליו חיוב עונש, אפילו שהוא עונש בגופו, כיון דאפשר לשלמו אין יוה"כ פוטרו, אלא בעי לשלמו ולא יהיה חוטא נשכר, וה"ה בתענית חלום בשבת, כיון דגזרו עליו חז"ל תענית לריך לשלם, ואין יוה"כ פוטרו. וכן הענין נכ"ד, כיון דנתחייב בערב כיפור תענית בעבור הס"ת, לריך לשלם כאשר יושב עליו, ואין יוה"כ פוטרו, אע"ג דהתשלומין היא בגופו וליכא הפסד הקדש או עניים בזה, וכאשר הבאתי מן הגמרא דכריתות הנז'. והש"ת ברחמיו יאיר עיניו באור תורתו אבי"ר :

שאלה רד.

שאלה. ראובן עשה סוכה כהלכתה בשלשה דפנות, ועשהא בדין שעשה הדפנות תחלה ואח"כ הסך, ובערב סוכות נפלו הדפנות לגמרי, ולא נשאר בדפנות אפילו טפח לסך, ורק הסך נשאר לבדו עומד על עמודים, ובאותו ויס ערב סוכות החזיר ראובן הדפנות, ולא הסיר הסך קודם שלא ידע הדין, ובמועד ידע הדין, וצא לשלול אם לריך להסיר הסך ולהניחו מחדש, או"ד בדיעבד שרי, יורנו ושכמ"ה :

תשובה. בדין הסך שפשוט קודם הדפנות יש אוסרין גם בדיעבד, ויש מתירין בדיעבד, אך רבו האוסרין, וקי"ל כוותיהו. מיהו הפוסקים דברו בהיכא שעשה מתחלה את הסך קודם לדפנות, אבל נכ"ד עשה תחלה הסך בכשרות, ואח"כ נפלו הדפנות והחזירם, דו"ל בכה"ג ליכא חשש תעשה ולא מן העשוי. וראיתי בספר בית השואבה אות י"א דף ע"ג, שהקשה לסברת הפוסלים מגמרא ערוכה, דמתירין לעשות אדם לחצירו דופן לסוכה אפילו נפלה ביו"ט, והניח בנ"ע. ואני תרתי התם שאני שכבר נעשה הסך בכשרות אחר שהעמיד הדפנות, אלא שאח"כ נפלו, דבזה וידו הפוסלים דמותר לעשות הדופן, ואין לריך להסיר הסך, והפוסלים איירי בעושה מתחלה

את הסך קודם הדפנות :

והנה ספק זה בהיכא דעשה הסך בכשרות ואח"כ נפלו הדפנות, גם הוא פלוגתא בין האחרונים ז"ל, יש חוסרין ויש מכשירין, ועיין ידיו של משה סי' ה' ועיין להגאון מהר"ם בשאלה ומשיב תליתאה ח"ג סי' קס"ו, מה שהאריך בענין זה ע"ש, ועיין להגאון מהרש"ק ז"ל בשמות חיים ה' מוזוה דף ס"ד ע"ד, מ"ש בדיון זה של הרבשה טורי חזן שהביאו מהר"ם ז"ל, ושם ילא לחלק בין דחאו בידים לבין נפל מאיליו ע"ש, וא"כ נ"ד דנפלו מאליהם דלא דחי בידים, מודה מהרש"ק דלית ביה משום תולמ"ה, וא"כ סוכה זו כשרה גם לדעת הפוסלים בדיעבד, משום דנעשה הסך בכשרות בתחלה דאח"כ נפלו הדפנות. וכו"ר להגאון רבינו אליעזר ממין ז"ל בספר יראים, עמוד היראה סי' י"ז, שכתב ושין שלא יבא חפילו חמה על חמה ממוקם אחר ויתלה בה, ועמא דהויא תעשה ולא מן העשוי וכו', וכתב על זה הגאון מהר"י טייב ז"ל בחיבורו על ס' יראים הגו' וז"ל, ועמא דהוי תולמ"ה, וכ"כ הרמב"ם בפ"ה דין י"ג, והסמ"ג והגהות סו"ק, וז"ל רבינו ישעיה הראשון חר"י עלית שנתקרעה חוץ לשלש יתפור, תוך ג' לא יתפור וכו', תנ"ה עלית שנתקרעה חוץ לשלש יתפור, בתוך ג' רמ"א לא יתפור וכו' יתפור, ושין שלא יבא חפילו חמה על חמה ממוקם אחד ובה תכלת ויתלה בה, פירוש חע"ג דאמור רבנן דכי תפרא למילתא קמייתא דררא, ה"מ כשהיתה מאותה העלית ונקרעה משם, אבל אם מביא כנף ממוקם אחר ע"ש העליות, חע"פ ש"ס צו חמה על חמה שהיא חשובה, עכ"ז תעשה ולא מן העשוי היא, ואין לומר כאן למלתא קמייתא דררא, כיון דלאו מאותה עלית היא, ולריך להתירה ולתלותה פעם אחרת ואם לאו פסולה, עכ"ל רבינו ישעיה, ודלא כמהר"א שהביא מן צ"י סי' ט"ו שדחה טעם זה, ומרן צ"י לא זכר דברי רבינו המחבר והרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק. ונראה דגם לגרסת רבינו ישעיה הלכה כר"מ, דבתוך ג' לא יתפור כיון דרבי יהודה ה"י ס"ל, ואע"ג דטעמא משום תולמ"ה ולא משום גזרה מיייתי תנ"ה וכו' דר"מ ס"ל כר"י. וכ"כ הרדב"ז סי' של"ב, והסכים דמייירי בנקרע לגמרי, וכן משמע מדברי הרמב"ם ורב עמרם והגאונים ע"ש, וכן מלחתי להגהמ"י בהלכות מוזה פ"ק וא"ו אות ד' שכתב בשם רבינו שמחה, דכל שנעשה מתחלה בכשרות שוב אינו נפסל משום תולמ"ה, והוכיח כן מההיא דעלית שנתקרעה, וכן פסק הרב פרי הארץ סי' ב' בעלית שחלקו לשני חלקים דלא נפסל משום תולמ"ה, והרב נחשה בכסף חלק עליו, ואילו ראה דברי רבינו ישעיה ורבינו שמחה והרדב"ז לא היה חולק, דאפילו לרבנן כיון דחשוב בנד אמרינן הדר למילתא קמייתא, ואינו נפסל משום תולמ"ה, וכן משמעות רבינו המחבר והרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק דמייירי בנפסק לגמרי, ואפ"ה למעלה משלשה לא יתפור, וכ"כ הרשב"א ח"א סי' תרי"ז, ועיין בט"ז בתשובה סי' י"ב, ובספר בית דוד ח"ח סי' ח', עכ"ל הגאון מהר"י טייב ז"ל, והשתתתי לשוננו, כי כל דברים שכתב מספרי הראשונים לריבין הם לענין שלטו, ונמלינו למידין שפיר מכל הגו' לנ"ד, כיון דנעשה בהבשר מתחלה, ואח"כ נפלו הדפנות, לית ביה משום תולמ"ה :

מיהו

אמרתי בס"ד, דכל זה הוא אם נפלו הדפנות אחר שנכנסו ימי סוכה, אך בנ"ד נפלו הדפנות בערב סוכות, חע"ג דהסך עשאו בתחלה קודם הדפנות, כיון דנפלו הדפנות קודם יו"ט, שעדיין לא חל על הסך קדושת סוכה דלא ישב בה, וגם לא הגיע זמן הסוכה, אין עשיית הסך בתחלה חשיבה כלום, ולא אמרינן בזה דין נעשה בכשרות, והפוסקים דמחזירים משום דנעשה בכשרות, היינו שהיה בכשרות אחר שחל עליו קדושת

המזוה. ונ"ל בס"ד שזה הוא חילוק נכון, ולכן לגידון השאלה דיון שנפלו הדפנות בערב יו"ט, אין לסך זה דין נעשה בכשרות, ואין ללמוד לנ"ד מכל הגו' ל, ולריך לפסול בדיעבד, ויסור הסך ויחזירנו. ורק אם נפלו הדפנות אחר שנכנס יו"ט וישב בסוכה, דלא חל על הסך קדושת המזוה, בזה יש ללמוד מכל הגו' דמהני, ואין לפסול בדיעבד. והסו"ת ברחמינו יאיר עינינו באור תורתו חב"ר :

שאלה רת.

ראיתי להתבונן בס"ד, בחקירת חכם הגאון מהר"י א"א ז"ל בקהלת יעקב דף ע"ט, אשר נסתפק ספק אחד בדיון האתרוג, דאמרין בפרק לולב דבעינן אתרוג הראוי לאכילה, דלכס הראוי לאכילתכס דרשינן לכ"ע, ומש"ה אתרוג של ערלה ושל תרומה עמאה פסול, ועל זה יש להסתפק אם נתערב אתרוג אחד מאלו שניס ראוים לאכילה, באתרוג כשר הראוי לאכילה, ואינו ניכר מי משניהם הכשר, אם ילא י"ח חס ועול שניהם בזה"ל, דממ"ג יולא בכשר שבהם, דאע"פ שלא ידע בחיזה מהם יולא מ"מ לית לן בה, דקמי שמיא גליא מי הוא הכשר והראוי לאכילה, מדי דהוה למ"ש הפוסקים לענין תפילין דרש"י ור"ת, דיניח שתייהם בזה"ל ויולא ממ"ג, וכן כתבו לענין נחיתת שני גיטין שאם יפרס בפירוש שמגרס בכשר שבשניהם שפיר דמו, אף דאינו יודע בחיזה מהם מגרס, וה"ה הכא. ארו"ד שאני הכא, דעיקר הפיסול הוא משום דבעינן ראוי לאכילה וליכא, וה"כ וא"כ כיון דמן התורה אכור לאכול שניהם מספק דהא הוקבע חסורא, ובחוקבט לכ"ע ספיקא דאורייתא חסור דבר תורה בשניהם לא קרינן לכס הראוי לאכילה. ופשיט לה הרב ז"ל מהא דפסחים דף פ"ח ע"ב, גבי מתניתין דשכח מה אמר לו רבו וכו' ע"ש. והרב קרוי לב י"ד ח"א סי' ל"ו הביא דברי מהר"י ז"ל הגו', ודחה ראיותו, וכתב דספק הגו' הוא בעיית הש"ס בעירובין דף ל"ו, בהיכא דהיו לפניו ב' ככרות א' עמאה וא' עהורה, ואמר ערבנו עלי בטעורה בכל מקום שהוא וכו' דאסיק הש"ס בין לר"מ בין לר"י בעינן טעורה הראויה מצע"י וליכא ע"ש. ועיין להרב ב"ת השואבה דף קנ"ד אות מ"ה שהביא דברי מהר"י א"א, ודברי הרב חק"ל, ודחה הוכחות שלהם, והאמת אהו בזה כאשר יראה הראויה :

והנה

אנא עבדה נ"ל להביא ראיה בס"ד מנמרה דיבמות דף מ"א ע"ב, דתניא הספיקות חוללות ולא מתייבמות, ומפרש לה בגמרא דהיינו כגון שקודש אהת משתי אחיות ואינו יודע איזה מהם קודש, ומת המקדש הרי אלו שתיין חוללות, אך לא מלו ליבומי, משום דינמא פגע באחות זקוקה, ואע"ג דק"ל כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליה, והכא כיון דלא מלו ליבומי אך חלין להו, דהא אין ראויה ליבום. ומתוך הגמרא הא נמי חשיב ראויה ליבום, והיינו אם יבא חליהו זכור לעוב ויאמר דהא קדיש, הרי זו בת חלילה ויבוס היא ע"ש. ועיין בתוספות שם בדף ל"ה ע"ב בד"ה תיגלי מילתא למפרע, שכתבו דר"ל נמי מודה בזה ע"ש, ועוד עיין להתוספות שם בדף ל"ט ע"ב בד"ה ואין מולחין אותם, דאם יבא חליהו זכור לעוב ויאמר שהוא כהן, היה ראוי לעבוד עבודה ע"ש :

ולפי

נראה דספק הגאון מהר"י א"א הגו' הוא דומה בדומה להך דינא דקדש אחת משתי אחיות דחולק להם, ואע"ג דבעינן ראויה ליבוס חשיבין לה ראויה דקמי שמיא גליא, וגם לגבי דיון אם יבא חליהו זכור לעוב ויאמר דהא קדיש הוה ידעינן לה והיתה מתייבמת, ועל כן ה"ה בגידון הספק הגו' אם יבא חליהו זכור לעוב ויאמר שזה אתרוג הכשר הוה ראוי לאכילה ואכיל ליה,

אוה"ח

רב פעלים

ח"א

כמ

וזה ראה ברורה שאין עליה תשובה, ונכונה היא
בעזה"י. ואין להקשות מהא דיבמות אהך דפסחים
ודעירובין שהביאום מהריט"א וחק"ל, ד"ל כמ"ש הרב
בית השואבה הגו' לחלק בין הספק הגו' ובין פרי

סוגי' הגו' והם דברים מוכרחים, וליבא מילתא
בעזה"י. והשו"ת יאר עינינו באור תורתו ברוב
רחמינו וחסדיו, אכ"ר:

[Faint, illegible handwritten text or bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible handwritten text from the adjacent page on the right.]

יורה דעה.

שאלה א'

שאלה. מעשה שהיה שהביאו עו אחד לשחוט, והעו היו קרניו מעוקמים הרבה, ומקלתם שוכבים על האור, וא"א לשחוט, אלא"כ ינית הסבין בין הקרנים ובין האור לשחוט, ונסתפקו בדבר, והורה להם חכם אחד שיכניסו הסבין תחת הקרניים, ושחטו העו, ואע"ג דמקלת מן הסבין הוא מכוסה, מ"מ במקום ששחט בו כנגד הסימנים אינו מכוסה, יען שמקום שחטת הסימנים היה בין קרן לקרן, ואינם מכוסים. והגם דמזין ז"ל לא התיר בכה"ג אלא רק בדיעבד, הגא נמי הוה דעבד, דא"א לשחוט בענין אחר. ואין לומר דזה לא הוה דעבד, דיכול לחתוך הקרן ואח"כ ישחוט, זה אינו דאם יחתוך הקרן הוה זב"ח, וכן עשו. ועתה שואלים אם יפה הורה החכם הגו' בדבר זה, יורינו ושמנו' :

תשובה. מה שהורה החכם הגו' מסבירה הנפשיה, דמשום זב"ח עבדין בדיעבד ולא יחתכו הקרן, לא יפה עשה להורות כן, מסבירת הראש בלתי ראייה והוכחה, ובלתי עיון בספרי דבי רב, שנראה לו דבר זה פשוט, ולא נכנס לבית הספק, על כן לריבין אהתנו לעיין בסברא זו. והנה מלינו להרב שפתי דעת בס' כ"ד סק"ח, דתחלה היה פשיעה ליה דלא עבדין זב"ח משום חומרא בעלמא, ורק אמרי דאסור גס בדיעבד, ואח"כ כתב, וי"ל כיון שאין לנו מתכווין לכך שרי, וסיים ו"ע ע"ש :

והנה אכן בדין לריך לברר דבר זה, והוא דמלינו בנמרא דע"ז דף י"ג, אין מקדישין בזה, והא הקדיש תעקר, איזהו עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה, ע"ש. וכתב המרדכי זב"ח דרבנן, דאמרו אין מקדישין משום דחשו לתקלה ודחי זב"ח דרבנן, עכ"ל. והרמב"ן ז"ל בחדושי כתב, יש לתמוה איך שריגן זב"ח, ולא שריגן למפרקנהו תחלה. וי"ל דכיון דאמר רחמנא סוסייהם תעקר, אלמא אין זב"ח אסור לתקנתם של בני אדם, שלא יבואו לידי תקלה באיסורי הגא' וכו', דבעלי חיים לאורך אדם שחיטתן ולענין מותר, עכ"ל ע"ש. וסברא זו דהותר זב"ח לאורך אדם, מפורשת גס במשנה, דתני בזמן שהוה בפ"ע קוטע אלבעו ומוכרו לו ע"ש. ולא אמרינן משום זב"ח לא ימכרו לגמרי, או ימכרו לאחר, אלא שריגן לקטוע אלבעו בעבור הגא' שיש לו במכירתו להם. ולפ"ז נראה דה"ה בנ"ד, מאחר דחש מרן ז"ל לסברת האוסרין לכתחלה, יש להורות דיתתבו הקרן ולא יעברו על ס' האוסרין, דהוי לאורך אדם למעבד שחיטה מעליה, ולא חיישינן לזב"ח דלא גרע מנשר לרבי אדם, ואפילו אם ידד האדם לומר אין זה יקרא לורך אדם, דלורך אדם נעשה בשחיטה ואינו מוכרח לזה, הנה עכ"פ נחשב ד"ל למזוה למעבד מזוה שחיטה מעליה. ומלינו להרב הכנה"ג ז"ל בח"מ סי' רע"ט, הגה"מ אות ו"ז שכתב וי"ל, ובמקום מזה לא חיישינן לזב"ח, כדמשמע בפ"ק דע"ז גבי ההיא דאם הקדיש בהמה תעקר, וכ"כ בשלטי

הגבורים ר"פ במה אשה עכ"ל. ובודאי נידון זה של הקרן חשיב מזוה, למעבד שחיטה כתיקנה לכתחלה :

ודע כי הותר זב"ח לתשמישן של בני אדם ולהרוחתן, נראה שהוא מוסכם מכלה מקומות, וכן היתא בפסקי תוס' בפ"ק דע"ז, זב"ח אין איסור אלא כשמלערה בלא ריוח עכ"ל. ועיין נמוקי יוסף בפ"ב דמליעא, שהקשה כיון דזב"ח דאורייתא, זקן ואינו לפי כבודו למה אינו פורק, ותירך בשם הר"ן ז"ל, כיון דזב"ח הותר לתשמישן של בני אדם, כ"ש לכבודם בשב ואל תעשה, גדול כבוד הצרות ע"כ. ועיין נו"ב תניינא ביו"ד סי' יו"ד, מ"ש שם : **ומה** שהביא רמ"א ז"ל בזה"ע סי' ה', מהגאון מהר"א ז"ל בפסקים וכתבים סי' ק"ה, דמותר למרוז מלות מאוזנות חיים, הנה מהר"א ז"ל הוסיף להחיר שם ג"כ לחתוך לשון העוף שידבר, ואינם וזכב הכלב כדי לייפותו ע"ש. והרב ז"ל שם הביא ראייה מפרק שמונה שרנים, דאר"י הרולה שיסתרים תרנגולו יעול לכרבלתו, גס בסוף דבריו זכר להא דנימוקי יוסף בשם הר"ן ז"ל הגו' ועיין שבות יעקב ח"ב סי' ק"ו שהביא דברי מהר"א ז"ל, וחילק בין דבר המלינו לדבר שאינו מלינו, ולכאורה יש לפקפק בחילוק זה, מיהו גס לדודיה לא החמיר אלא באותו מנהג שזכר, שהוא הפך מנהג כל העולם, וכמ"ש בסו"ד וי"ל, אבל לעשות זב"ח כזה בשביל הגא' מועטת ודאי לא עבדין, בדבר שהוא נגד מנהג כל ישראל, עכ"ל ע"ש :

והשתא מ"ש הרמ"ע משאנו ז"ל בס' ק"ב, דאסור להשיב עוף טהור על ביני עוף טהור שאינו מינו משום זב"ח, לכאורה נראה דבריו תמוהים, מהך דיטול כרבלתו של תרנגול שהביא מהר"א ז"ל, וגס מהך מתניתין דע"ז הגו' ז"ל, ונראה להדחק בדבריו ולומר, אולי לא אסר אלא בהיבא דאשפר לו להשיבו על ביני עוף מינו, וכיון דאין לו הפרש בזה לענין הרוחה דידיה למה יעשה זב"ח להשיבו על אינו מינו, אבל אם אין לו אלא רק בינים שאינו מינו יודה הרמ"ע דמותר משום הרוחתו. ועיין להרב יד מלאכי בכללי הדינים, סי' תקכ"ט, יע"ש : **והנה** לכאורה יש לתמוה, אם בשביל ריוח האדם ולרבו התירו זב"ח, איך משום זב"ח עבדי איסורא לבטל כלי מהיכנו, וכמו"כ בש"ע א"ח סי' ש"ה סעיף י"ט, גבי בהמה שגפלה לאמת הנזים וכו'. ואחר הישוב נראה דהתם שאני, שיש לחוש שתמות מאותו העפר, ומשום הני התירו, ויש בזה נמי איסור בל תשחית, כיון דיש לחוש שתמות, ולהכי התירו לבטל כלי מהיכנו. והגאון נמוקי יוסף בפ"ב דב"מ כתב, הגאונים ורב אלפס פסקו כרבא דזב"ח דאורייתא, והכי מוכח פירק מפנין דף קכ"ח דשריגן בשול כלי מהיכנו שהוא איסור דרבנן משום זב"ח דאורייתא, ומיהו דוקא בלער גדול, אבל בלער מועט לא, דתני בפרק משילין גבי חותו ואת בנו שגפלו לבור, דלא שריגן ליה להעלותו, אלא יעשה לו פריסה במקומו, דלאו לער הוא כולי האי, עכ"ל. וי"ל לער גדול דנקט הרב, היינו דאית ביה חשש מיתה, דאיכא בזה נמי משום בל תשחית, וכאשר אמרנו : **ומה** שתמלא עוד בש"ע א"ח סי' ש"ה סעיף ד', דמותר לומר

לומר לגוי לחלוב בהמתו בשבת משום לב"ת, הגה מפורש
שם בספרין של ראשונים, דהתירו בזה משום סכנת הבהמה
שחסתן מרוב החלב, וכמ"ס במחבר ר' סי' ש"ה, וסי' רמ"ו
יע"ש :

מיהו עדיין יש להקשות בהא דפרק מפנין, דהתירו
לבעול כלי מהיכנו מהך דטעל הדלת בפניה
והיא מתה, דמ"ס ע"ז דף י"ג הנו"ל, ואע"ג דהתם אין
מקדישין הוא דרבנן, ובאשר נתקפו בזה הפוסקים, אך לזה
יש לתרץ בס"ד, דאין לדמות גזירות חכמים זו לזו, וכמ"ס
הרב מג"א ז"ל בסו' ס"ה ס"ק י"א, עמ"ס הרמב"ם ז"ל
דאסור להעלותה בידים, אע"ג דאיכא לב"ת, אין לדמות
גזרות חכמים זו לזו, וכונתו לומר אע"ג דאיסור טלטול
אינו אלא מדרבנן, דדמי למבעול כלי מהיכנו שהוא מדרבנן
אפ"ה לא התיב הרמב"ם ז"ל, דאין לדמות גזירות חכמים
זו לזו, וכתיב הרב חוספת שבת סע"ק ל"ג, דמוכח בהרמב"ם
כמ"ס המג"א ז"ל, ובאלוהי רבא השיג עליו, וליחא וכמ"ס,
וכ"מ בסמ"ג וכו' ע"ש :

ועתה נשוב לגידון השאלה, אע"ג דגלדד לומר אין
חתיבת הקרן חשיב לורך החדם, כי האדם לרבו
נגמר בשחיטה, וחתיבת הקרן מלרביבן ליה בשביל מלות
השחיטה, מ"מ מוכרח לומר דאיכא מלה בחתיבת הקרן
למעבד מלות שחיטה לכתחלה. וכבר הבאתי לעיל מן הכנה"ג
שכתב בשם שלטי הגיבורים, דבמקום מלה לא חיישינן
ללב"ת. ועוד י"ל, איכא בנ"ד לורך חדם ג"כ, כי השוחט
לא יראה לשחוט לו זו העז, דלא בעי לעשות בדיעבד,
וא"כ זה מותר לחתוך הקרן בשביל הרווחתו, כדי שיקבל
השוחט לשחוט לו. מיהו אם הקבל הזה יש לו שותף גוי,
שהוא שוחט ללורך גוי, ואפשר שיקח זה העז ושחטנה הגוי
בשביל הגויים יקח לו, ולא יבא לחתוך הקרן לעשות לב"ת,
כיון דאפשר בהבי, ואין לו הפרש בזה לענין הרייות. והשי"ת
ברחמינו יאיר עינינו באור תורתו אהי"ר :

שאלה ב.

שאלה. ראובן יש לו כשבה ובהתה שעדיין היא יונקת
ממנה, ובא שמעון השוחט ושחט בהת בבוקר,
ואחר שעה שחט את האם, אך להיות שהכשבה היא גדולה
וחזקה מאד לא היה שמעון יכול לכפתה ולשחטה היא לבדו,
עד שבא לוי וכפת אותה, ואחזה בכל כחו לפני השוחט,
ופשט ידו השוחט ושחטה, ופשיטא לן דהשוחט עבד איסורא
דלאו דאוחזי וזהו בנז. ונסתפקנו בלוי אי עבר גם איהו
על לאו, משום דכפתה ואחז בה לפני השוחט, דאי לאו
מעשה דידיה לא היה השוחט יכול לשחוט כלל, מפני שהיתה
גדולה וחזקה מאד והוא אדם חלש, או"ד עכ"ז כיון דלוי
לא אחז בסכין ושחט, לא עבד איסורא. גם נסתפקנו,
אם גם לוי עבד איסורא, אם אסור לו לאכול ממנה זו
ביום, כדין השוחט עצמו. יורנו המורה ללדקה, ושכמ"ה :

תשובה. הן אמת דאמרינן בגמרא דשבת ל"ג וביניה
כ"ב, מסייע אין בו ממש, מ"מ הא אחרת
במכות דף ק' אחד המקף ואחד הניקף לוקה, ומקפי
מאן דאכיל תמרי בארבילא לקי, ומשני רב אשי במסייע
ודברי הכל. ופירש רש"י ז"ל, מסייע מומין השערות למקף,
וקי"ל להלכתא כהאי תיכולא דרב אשי, וכן פסק הרמב"ם,
וכ"פ בש"ע יו"ד סי' קפ"א וז"ל, גם הניקף חייב אם סייע
בדבר שמטה עצמו אליו, וכ"כ הטור שמטה ראשו כדי
שיוכל המקף להקף, וכ"כ בלבוש שמטה עצמו אליו להקיפו
ע"ש. הרי סיוע כזה שיש בו מעשה חשיב עבד למעשה
האיסור בעיניה ממש דמתחייב מלקות, וכן פסק הרמב"ם
ז"ל בפ"ב מה' ע"ז, גבי קרחה ושריטה. וכתובת קעקע,

דאם הוא מסייע גם הוא לוקה ע"ש :
וביניצא בזה מצינו בדין הכלאים, וכמ"ס הרמב"ם
בפ"י מה' בלאים הלכה ל"א, המלביש כלאים
לחבירו דלוקה הלושב, והקשה מרן ז"ל בכ"מ אמאי לוקה
הלושב, והא לא עשה מעשה, שאדם אחר הלבישו, ומתוך
משום דא"ל לאחר להלבישו, אא"כ יומין הלושב את עצמו
ויגדד גופו, וזה חשיב מעשה, כדאמרינן בפרק הלוקין גבי
ניקף, עכ"ד ע"ש. וכן מהר"י קרקוס ז"ל הקשה כן, ותיירן
כן כמ"ס מרן ז"ל ממש, ע"ש. ולפ"ז מ"ס הרמב"ם ז"ל
בפ"ג מה' אבל הלכה ה', בדין המטמא את הבקו, דלוקה
הבקו, לריך נמי לפרש דאיידי בהיבא דהבקה מסייע, דמומין
ומטה עצמו אל המטמאו, ועיין בלחם משנה שם :

והשתא ה"ה בגידון השאלה, שזה לוי הזמין הבהמה
והטה אותה אל השוחט לשחטה, ואחזה
וכפתה לפניו עד שחט, הרי סיוע זה שעשה בו מעשה
מתחייבו כאלו עשה גוף האיסור של השחיטה, ונתחייב
במלקות בדין הניקף ובדין הכלאים הנו'. ואדרבה האי
דנ"ד עדיף טפי, דהשוחט לא היה יכול לשחוט בלעדי
לוי. ואין לומר הך דניקף הטה ראשו שבו הגלות, אבל
הכא לא הטה לואר הבהמה שבו השחיטה, דזה אינו, דהן
אמת השוחט מעביר הסכין על הוואר, אבל הוא אינו שוחט
את הוואר לבדו, אלא שוחט כל גוף הבהמה מראשה ועד
רגליה, שכל גופה נשחט בזה, ולכן זה לוי כיון שאחז בכל
גופה וכפת ידיו ורגליה, והוא אוחז בגוף עד סמוך
לואר ומטהו אל השוחט, לא שחט הא מדין המטה ראשו
למגלח כדי לגלח ולהסיר השערות שבהאש, דכח השחיטה
מתפשט בכל הגוף, ובא להתיר את כל הגוף, והדס יואל
מכל הגוף :

ואם תאמר, איך יתייבש דין הניקף אשר בגמרא דמכות
הנו' עם הגמרא דשבת וביניה הנו', הגה נחשורר
בקושיא זו הרב בש"מ בי"ה, ותיירן התם במכות ח"א בלא
סיוע חבירו, וגראה מתכוין לסייעו ע"ש. וכן כתב הרא"ה
ז"ל בבי"ה, וגם הריב"א ז"ל במכות הביא תירוצו זה, ועוד
תירוצו אחר בשם הר"מ ז"ל, ועיין להט"ז סי' שכ"ח, ולהרב
חמד משה שם, ונעלמו מהם דברי הראשונים ז"ל הנו'.
והרב ראשון לזיון בבי"ה תירץ כתיירן השני שהביא
הריב"א, ונעלם ממנו דברי הריב"א, וכן העלמה היתה
מהרב בני חיי בליקוטיו דף ק"ך. והרב אדמת קודש סי'
ה' עשה חילוק בזה, ויש לעמוד בדבריו, ואכמ"ל :

ובהיותי מתבונן בענין זה בס"ד, נזכרתי מ"ס בגמרא
דסנהדרין דף ע"ו, דברולח אתא קרא לרבות
המזמלם, והיינו ר"ל שבוש ראשו של חבירו שאוחזו ותוקפו
במים, או באור שלא יוכל לקום, ועי"כ נעטר או נשרף
ומת דחייב עליו, וכן כפתו בלינה כפתו בחמה ומת חייב,
ויליף לה מקרא או באיבה לרבות המזמלם, ויליף רבינא
דין נזקין מרולח, וכן פסק הרמב"ם והטור והש"ע ח"מ
סי' שפ"ג ע"ש. ולפ"ז הכא בגידון השאלה, יתחייב לוי
במלקות מדין מזמלם הנו'. אך אמרתי דנזקין כיון דמתחייב
בגמרא ילפינן לה מדין מזמלם הנו', אבל שאר איסורי לאוין
לא ילפינן מדין מזמלם הנו' :

אמנם שוב האיר ה' א"ז עיני, וראיתי בגמרא דגיטין
דף ע"ח, גט שמלאתו מאחוריו דאינו גט עד
שיאמר לה הא גיטיך, ופריך כי א"ל הא גיטיך מאי הוי,
הו"ל עולי גיטיך מע"ג. קרקע, דלא אמר כלום, ומשני
ששפתו מאחוריו, ומקפי שלפתו נמי הא בעינן ונתן בידה
וליא, ומשני לא לריבא דמריק לה חרליה ושלפתיה, ופירש
רש"י שהיה תחוב בין חגורו למתניו, ועסק לה מתניו
להקריב לה הגט. וכן פסק הרמב"ם בפ"א מה' גירושין,
גט שהיה קשור על ידו או על ירכו, ושלפתו ממנו, אע"פ
שא"ל ה"ו גיטיך אינו גט, שנאמר ונתן בידה ולא שתקח
היא

הוא מעמדה, והרי לא נתן לה הוא ולא שלוחו, אבל אם
 הרצין לה בגופו או הטעו ידו עד ששלפה הגט משליו,
 ואמר לה ה"ז גיטיך ה"ו גט. וכתב הטור ז"ל בס' קל"ח,
 ח"ג דכתיב וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה, ח"ג דומה
 נתינת הטבע לקבלת האשה, דנתינתו לריבה שתהיה מידו
 ממש או מיד שלוחו, אבל קבלה ח"ג לריבה שתקבלנו
 בידה ממש אלא לרשותה, ביד וכו', וכן אם הגט תחוב
 לו תחת חנורתו על מתניו, ולמלא מתניו ונתחלתו, והטעם
 שלמו לדה ונטלתו, קרינן ביה שפיר ונתן, אבל אם למלא
 מתניו ולא הטעם שלמו אליה, או שהטעם שלמו ולא למלא
 מתניו, לא הויא נתינה. והרמב"ם כתב בזה שהוא גט,
 וא"ל הרא"ש ז"ל כתב כסברה ראשונה, ע"כ ע"ש. ועיין
 ב"י וב"ח, ומ"ש בב"ש, בין למאן דבעי תרתו, בין למאן
 דסבר דסגי בחד, ע"ש :

נמצינו

למידין מדין הגט הנו', דהאי דינא דנמוס
 חייסיה גם בשאר דברים, דהא גבי גט חשיבין
 לנמוס עושה מעשה ממש, וקרינן ביה ונתן, והבא גבי
 גט ליכא למימר החילוק של הר"מ שהבואו הכיטב"א
 במכות וכו'. ונראה דמכאן יולא הוכחה גדולה לסברת
 הט"ז ביו"ד ס' קל"ח, דחשיב לנטילת הפרטים ע"י גוי
 כאלו עשה ישראל בידו המעשה, וכדאמרינן גבי גט. ומה
 שפשה הש"ך חילוק גבי ניקף, שאני דגלי קרא, הנה אחר
 שהבאתי הוכחה זו דגט חו ליכא למימר הכן, ועל כן
 בקד דס"ג ס"ח במוליא השן על ידי גוי, דאסר הט"ז
 משום דסיוע ישראל חשיב מעשה, נראה שהאמת אחר
 בזה. ומ"ש מרן ז"ל בב"י בדין השן, ח"ג דישראל מסייעו
 האי ק"ל מסייע ח"ג. ומ"ש כדאיתא בשבת, יס ליישב
 ולומר דחייבי בכגון שאין ישראל מטה ומולד שלמו אליו,
 ובמ"ש האחרונים ז"ל :

ומלתא

אגב אורחאי אמינא, בדין הרחיים של מים,
 שפסק המג"א בס' רנ"ב ס"ק ק', דאם ישראל
 גותן החיים בתוך הרחיים בשבת ליכא איסור תורה,
 משום שהמים הם העומקין, והרב אבן העזר ז"ל
 חלק עליו, וס"ל ליכא בזה איסור תורה ע"ש, ולפי האמור
 דנמוס חשיב מעשה גבי גט, לכן גם הכא אם ישראל
 גותן חיים לתוך הרחיים של מים, עבד איסור תורה
 מדין מלמס, דאין לך מלמס גדול מזה :

מיהו

חורתי ואמרת, שיש לתרץ בעד המג"א, דה"ן
 חשיב מעשה אך הוי כלאחר יד, משום דאורחא
 דמלכת העמינה לא הוי בהכי, וידוע בהלכות שבת כל
 מלאכה דלא עבד לה כאורחא, אין בזה איסור תורה אלא
 איסור דרבנן, משום דכל מלאכות שבת ממשכן גמרינן,
 ולפ"ז נתרנה קושים אבן העזר על מג"א, דליכא לחלק
 בין רחיים לבין דין המלודה שכתב בס' ש"ו בשם
 התוספות, דמשמע דאם בשעת פריסת המלודה תכנס
 חיה לסוך המלודה חייב, דנמלא איכא חיוב חטאת בדבר
 דאחי ממילא, ועיין מחמת השקל סס, ולפי האמור יש לחלק,
 דהתם אם פרס המלודה בשבת ונכנסה חיה בשבת פריסת
 המלודה, הנה זאת היתה נעשית כדרכה, דכן הוא דרך
 הלידה גם בחול, ואין זו כלאחר יד, וכן מדיק דפת הוי
 נמי כאורחיה, דכל אלו הוה דכוותהון במשכן, וכל דהוה
 דכוותהון במשכן חשיב כאורחיה וחייב, משא"כ גבי גותן
 חיים לרחיים של מים, ח"ג דנתינת החיים חשיב נמוס
 מחמתיה, מ"מ לא הוה דכוותה במשכן, ומאחר דלא הוה
 דכוותה במשכן חשיב כלאחר יד ופטור אבל אסור, וגם
 גבי קליטת הפרטים על ידי גויה, ח"ג שפשה מטעם
 עמנה ומלממנה עלמה, מ"מ לענין שבת לא חשיבה העיה
 ולמנוס מעשה כאורחא, מאחר דלא קליטה בידה ממש, וכן
 גבי עקירת השן דס' סכ"ח, ח"ג דהעיה ולדוד גופו של
 זך חשיב מעשה בעלמא, מ"מ לענין שבת ח"ג מחייב

על מעשה זו משום דבשבת ח"ג דעבד מעשה, אי לא
 הוה כאורחא ח"ג חייב עליה. ובני יודי כה"ר יעקב
 נר"ו אמר, דיש לחלק בין דין הרחיים לבין דין הגט,
 דהתם ברחיים אחר שהניח החיים כלו מעשיו, דהיינו
 כח הנתינה שלו אול, והחיים נמחנן על ידי המים כמ"ש
 המג"א, אבל בגט נתינת הגט לידה נעשית בעת שהוא
 מטה ומלמס עלמו, והיא לקחה הגט ע"י העייתו ולמנוס,
 ולהכי חשיב מעשה דידה נתינה, עכ"ד נר"ו. ולפ"ז קליטת
 הפרטים דס' קל"ח ועקירת השן דס' סכ"ח המ"ל, הוי
 דומיא דגט :

ונשובה

לענין הספק על השאלה, דגבי חותו ואת
 בנו, דכפי המתבאר ועולה מכל המ"ל, נראה
 שזה לוי שאחו בבהמה וכפחה ולמלמה לפני השוחט, ועי"כ
 היה יכול השוחט לשחטה, יתחייב לוי ג"כ בזה הלאו,
 ובפרט לפי הראיה אשר הבאתי בס"ד מענין הגט, דחשיב
 העיית עלמו של בעל ולמנוס גופו כאלו נתן הגט בידו,
 וה"ה הכא, ולאיתא שהקילו ברחיים ובשן ובזפורק, כבר
 עשינו חילוק בזה, דחייב שבת שאני, וכאמור לעיל בס"ד :

ודע

דראיתי בס"ד, בנתינת דפרה פרק י"ב, משנה
 יוד, הכל כשרים להזות חוץ מטמאים ואדרגומים
 והאשה, ותינוק שאין בו דעת האשה מסעדתו ומזה, ואוחזת
 לו במים והוא טובל ומזה, ואם אחזה בידו אפילו בשעת
 היותו פסול. וכתב הרמב"ם ז"ל בפירושו סס וז"ל אמר
 והאשה מסעדתו ומזה ר"ל שאם היתה האשה פסולה
 להזות ראוי שהיא תעזור המזה ותחזיק אלו המים אשר
 יזה ממנו, ר"ל מי הגדה, אך לא תחזיק יד המזה כלל
 ע"כ, וכ"כ הרא"ש, והאשה מסעדתו כדמפרש בסופא
 אוחזת לו במים וכו' ע"ש, והטעם דאוחזת לו במים שרי,
 מפני שהוא יכול לפשוט ידו במים, ואינו נלרך לאחזתה,
 אבל אוחזת בידו ממש, דהוא נלרך לה אסור, ומיהו נראה
 אפילו אם ח"ג נלרך לה, והיה יכול להזות ח"ג פ"פ שלא
 תאחו בידו, ג"כ אסור, משום דמעלה עשו בקדשים, ובפרט
 באפר חטאת עשו חומרות רבות, שלא נמלא כן בשאר
 דברים ואיסורים, ולכן אין ללמוד מזה כלום לדברים אחרים.
 והש"ת ברחמיו יאיר עיניו באור תורתו ח"כ"ר :

שאלה ג'

שאלה

דמסמס קועיה כנוכר בש"ע ס' ל"ג אם
 מותר לשלח העוף ההוא חי על פני השדה,
 או ד' אסור שמא יודינו ישראל, ואחי למכליה בלי בדיקה
 דלא ידע. יורינו ושכמ"ה :

תשובה. לכאורה נראה שיש בזה ס"ס, והוא ספק
 אם יודינו ויאלכנו ישראל, ספק אם יודנו
 ויאלכנו גוי, ואת"ל יודנו ויאלכנו ישראל, שמא לא נקב
 הושט, וס"ס זה הוא מתהפך. מיהו ראיתי להרשב"א ז"ל
 בדק הבית הארוך דף מ"ה, שהביא דין כזה בספק דרוסה
 ופשיטא ליה דאסור להניחה לנפשה חיה שמא יודנה ישראל,
 ולמד זה מלפור מזורע דשרי, משום דאי אמרת אסור,
 איך תאמר תורה שלח לתקלה, ועוד למד נמי מהא דפרק
 אלו ערפיות, בההוא ערפתא דספק דרוסות דאחא לקמיה
 דרב, שדריה קמי שמואל, חקנהו ושדנהו בנהרא, ואמרינן
 אמאי חקנהו ליבדנהו בנהרא, ומשני כי לא חניקין פרחן
 וסלקן וכו', ע"ש :

וראיתי להרב מעשה רוקח ז"ל בפרק י"א מה'
 שחיטה, שהביא דברי הרשב"א ז"ל הנו',
 והקשה על ראיה הראשונה דלפור מזורע, הא התם ודאי
 אסור, דליכא אלא חד ספק דשמא יודנו ישראל או שמא
 יודנו גוי, אבל הכא בספק דרוסה איכא ס"ס ע"ש,
 ונראה

דבהמה :

ומצאתי להגאון עלי ארזים בס"ד ר' ס"ק י"ז שהקשה
הנה מרן ז"ל בס"ד ר' סתם כדעת הרמ"ה,
דלא סמכינן אומדנא לקולא, ובס"ד קנ"ו לענין יבום כתב
דעת החולקים על הרמ"ה, שאם יש לו בן משפחתו פוער
אשתו מן היבום, נמלא דסמכינן אומדנא לקולא, דאמרינן
ודאי שחררה. ופירך דס"ל למרן ז"ל דקא ביקר אומדנא
דדין העבד דהאדון עבד האיסור לעבדיה, הוא דחיישינן
לסברת הרמ"ה ולא סמכינן אומדנא לקולא, אבל בבא על
שפחתו דהוא עצמו עבד האיסור, סמכינן על האומדנא
אפילו לקולא, ע"ש. נמלא הרב הגו' עבד חילוק בין אומדנא
לאומדנא, כפי דרך אשר חלקתי בס"ד לעיל :

עוד כ"ל בס"ד להסביר ולומר, דבג"ד גם הרמ"ה יודה
דסמכינן אומדנא, יען כי האומדנא דג"ד היא דבר
טבעי המוחש בשכל, והיא חוקה וברורה יותר מאומדנות
שעושין בדעתן של בני אדם, כי בני אדם דעתיהם חלוקות,
ויש בני אדם דעתן חלוני שיש לתלות בהם ספיקות זרים
וחיזונים אשר לא יעלו בדעת סתם בני אדם, משא"כ
בג"ד האומדנא היא בחיוב הטבעי, דהא ברור לכ"ע בלי
ספק שתגדל בגפיחה, ועל כן אחר שראינו שהיתה קודם
גפיחה קרובה מאד לעלה הדם, או תחייב השערת שכלינו
שזה החסרון שהיה נראה בה קודם מחמת מיעוטו, ודאי
יתמלא בגפיחה, ונמלאת אומדנא זו שלנו היא ודאית וברורה
לכ"ע, מפני שהטבע מחייב אותה, והיא שזה בכל, ולכן י"ל
דגם הרמ"ה ודעמיה יודו בג"ד דסמכינן על האומדנא :

ודוגמת חילוק זה תמלא מפורש בדברי הגאון ב"ח
ביו"ד סי' י"ח, שעשה חילוק בין רוב וחוקה
מאד טבע, ובין רוב וחוקה שהוא מאד המנהג, ובאר
דבריו הגאון מש"ז בס"ד י"ח ס"ק ז' ע"ש. ועוד מלאתי
סמך גדול לחילוק זה שכתבתי בס"ד, מדברי הרמב"ן ז"ל
בספר מלחמות במסכת קידושין, שכתב שאין רוב זה דומה
לפלוגתא דר"מ וחכמים, דהתם רוב חיוב וטבע הוא, ואי
אפשר אלא כן, אבל כאן אינו אלא מנהג, ופעמים הרבה
שאדם נוהג כמנהג המעט, עכ"ל, הרי לך סמך גדול
לחילוק הגו' שכתבתי בס"ד :

וישו"ר להרב בית דוד ז"ל, ביו"ד ה' עבדים סי' קכ"ה,
שנסתפק אי אולינן בתר אומדנא באיסורא,
והביא סברת הרמ"ה הגו', גם הביא דהר"ן ז"ל ס"ל כהרמ"ה,
וכתב דרבים חולקים על סברת הרמ"ה, והם הרא"ש והטור
והרי"ה שהביא דבריו מהרשד"ם יו"ד סי' קל"ו, ונקטינן
כוותיהו דרבים הם נגד הרמ"ה והר"ן, ע"ש. וקשה דהיה
לו להביא סברת רב געוראי גאון ודעמיה, שהובאו בזה"ע
סי' קנ"ו, אשר הבאתיו לעיל בס"ד :

גם ראיתי שהקשה על סברת הרמ"ה מאך דפודה את
השבויה ומעיד בה, דסמכינן על האומדנא דלא שרי
זווי בכדי, ומתירין אותה לכהן, הרי גם באיסורא סמכינן
על האומדנא, והרב ז"ל נדחק מאד לתרץ, ולי אגב עבדא
נראה תירוק פשוט, דמדון הרמ"ה חוקתו עבד, וגבי שבויה
איכא חוקת כשרות דאשה שהיה לה קודם השבויה, ולהכי
סמכינן על האומדנא. ולפ"ז נמלינו למדין עוד ראיה לכ"ד,
לסמוך על האומדנא, מדין שבויה שהביא הרב ב"ד, דאע"ג
דאיכא התם חוקת כשרות דאשה, הנה גם בג"ד איכא חוקת
כשרות דבהמה :

ובהיותי מתבונן בענין זה עמד לנגדי דבר אחר,
והוא, דמהרא"ח ז"ל נסתפק, אי אולינן
בשבויה בתר אומדנא להקל בקום עשה, או"ד דוקא בשב
ואל תעשה, כגון ששבעתו היתה לעשות איזה דבר בקום
עשה, ואח"כ נתחדש איזה דבר המוגע עשותו, ורואה עתה
לעמוד בשב ואל תעשה, דאמרינן בכה"ג דוקא כתבו הרא"ש
והרשב"א דאולינן בתר אומדנא, ולא יעשה כאשר נשבע,
ישן

וגראה י' בס"ד לתרץ דס"ל להרשב"א ז"ל, גבי לפור
מלוכנע נמי איכא ס"ס, והוא ספק אם זה הליפור נילוד,
ספק אם לא יהיה נילוד כלל, ואת"ל יהיה נילוד שמה יודנו
ויחללו נכרי, ואע"ג דבדרך זה יהיה בספק דרוסה תלת
ספיקו, אין חילוק בזה :

ואיך שהיה, הנה נמלינו לאדונינו הרשב"א ז"ל, דס"ל
בפשיטות גבי ספק דרוסה דאין לשלחה חיה,
וא"כ ה"ה בעוף דמסמס קושיה הוי דינא הכי, דמאי שנא,
וזה פשוט וברור. והשי"ת יאיר עינינו בתורתו אבי"ר :

שאלה ד'

שאלה. אחת מהאונות שהיא פחותה מעלה דהדם,
שהדין הוא שרריך לנפחה, ואם נמלאת כשיעור
עלה דהדם כשרה, ואם לאו הו"ל חסרה וטריפה. הנה
אם ראינו קודם הגפיחה שהיא קרובה לעלה דהדם,
וברור לנו לפי אומד העדע דאחר הגפיחה תהיה כעלה
דהדם, מפני דאחר הגפיחה מוכרח שתהיה נגדלת קלת,
והו הריאה קודם שנפחו אותה נאכדא, אי סמכינן בזה
על האומדנא ומכשירינן לה, כיון שאנו רואין באומד העדע
שאם נופחין אותה תהיה כעלה דהדם בודאי, וגם עוד
דמוקמינן לה אחזקה דנשחטה הותרה, או"ד כיון דהיה
בה רעוחא לפנינו, דהיתה חסרה לפנינו, כל היכא דלא
נפחו אותה ומלאהו שלימה לא סמכינן על האומדנא, ולא
מוקמינן לה אחזקה וטריפה. והנה מלינו ביותרת מנבזה
שכתב הרב שלחנו של אברהם בס"ד ל"ה אות ו"א,
דמטרפינן לה מבח האומדנא, אך שם האומדנא לאיסור,
והכא האומדנא להתיר, על כן יורינו המורה, ובכמ"ה :
תשובה. ספק זה אי סמכינן אומדנא במילתא דאיסורא,
הוא פלוגתא דהרמ"ה ז"ל והרא"ש ז"ל, כנ"ו
בטור יו"ד סי' רס"ג, גבי עבד שהשיאו רבו בת חורין,
דהרמ"ה ס"ל באיסורא לא אולינן בתר אומד העדע,
והרא"ש ס"ל גם באיסורא סמכינן על האומדנא. ומרן
בשה"ע הביא סברת הרמ"ה ז"ל בשם ים מוי שאומר,
ועיין בש"ך ס"ק ל'. מיהו בג"ד י"ל גם הרמ"ה יודה
דסמכינן על האומדנא, משום דאיכא חוקת כשרות, דבהמה
כיון דנשחטה הותרה, והאומדנא מסייעת לחוקה, משא"כ
בדין הרמ"ה התם חוקתו עבד הוא :

מיהו קשה על סברת הרמ"ה, מהא דמפרש בים ויואל
בשיירה, ומסובן שאמר כתבו גט לאשתך, ולא
אמר תנו, דכותבין ונותנין משום דסמכינן על האומדנא,
דודאי נתכין זה לכחוב וליתן לה, וכנ"ו בש"ע אה"ע סי'
קמ"א סעיף ט", נמלא דסמכינן במידי דאיסורא על
האומדנא, ואע"ג דהתם איכא חוקת א"א. ונ"ל בס"ד
דהרמ"ה לעולם יודה דסמכינן על האומדנא רק במילתא
דאיסורא, ורק ס"ל בזה"י אומדנא דעבד לא סמכינן משום
דחייב לה אומדנא גריעה, דאפשר לומר קיל הוי איסורא
בעיני רבו ולא חש ליה, אבל הך אומדנא דמסובן ומפרש
בים הוא אומדנא חזקה, וסמכינן עלה :

וראיתי לרבינו העור בזה"ע סי' קנ"ו, שהביא מרב
געוראי גאון ז"ל, דבנו משפחתו פוער מן
היבום, משום דאין אדם עושה בשילתו בעילת זנות, ובדאי
שחררה קודם שבא עליה. וגאון אחר חולק על זה, והרא"ש
ס"ל כרב געוראי גאון ע"ש. וכן הסכים הראב"ד ז"ל, אך
הרמב"ם בפרק יו"ד מה' גירושין חולק, וס"ל לא ארז"ל
אומדנא בכה"י גוכא, ע"ש, ומרן בש"ע שם סעיף ב', הביא
סברת רב געוראי והרא"ש ז"ל. ולפ"ז מואן דס"ל בדין זה
דסמכינן על האומדנא, אע"ג דחזקה שפחה, כ"ס דס"ל בג"ד
דסמכינן על האומדנא, דהא איכא נמי בג"ד חוקת כשרות

וען דאמרינן אדעתא דהכי לא נשבע, אבל איפכא שהוא לעבור בשבועה בקום ועשה, כל כהא לא אזלינן בתר האומדנא, וכנ"ב בח"ב סי' ק'. וכחז הרב פני משה ח"ג סי' י"ט דף ק"ז ע"ג, דמהריב"ל ומהרשד"ם פשיטא להו, דלא שגא בין קום עשה לשב ואל תעשה, דכ"ל בכל גוונא סמכינן על האומדנא, ולא שבקינן פשיטות מהריב"ל ומהרשד"ם משום ספיקו של מהרא"ח ז"ל, יע"ש. וראיתי להגאון חק"ל ח"ג סי' פ"ו דף ל"ב ע"ב וע"ג, שהביא דברי מהרא"ח ז"ל ודברי פני משה הנז', וכחז דהריב"ז א"ה והגמק"י ז"ל לא התירו בקום עשה ע"פ האומדנא, יע"ש. ועיין להרב נחפה בכסף ח"א באה"ע שאלה ב' דף מ"ג, מ"ט בענין זה, ועוד הרבה אחרונים דברו בזה, אין לורך לפרט. והנה ענין השבועה הוא מירי דאיסורא והשתא יש להתפללות, אמאי הריב"ז א"ה והגמק"י ז"ל שהביא הגאון חק"ל ז"ל, לא סמכו על האומדנא בדין השבועה בקום עשה, ומכל הנך ידועי דלעיל משמע דסמכינן על האומדנא באיסורא בקום עשה, ומוכרח לומר דגידון דהריב"ז א"ה והגמק"י לא חשיב להו אומדנא רבא, ולהכי ס"ל דלא סמכינן בקום עשה. וכאשר ראיתי אחר החיפוש להרב הגדול שער אשר ז"ל ח"א באה"ע שאלה ב' דף ל"ז, שכתב ח"ל, ולדידי ע"כ לא נאמרו דברי הריב"ז א"ה והגמק"י אלא דוקא בכגון ההיא דגדרי אונסין שחלה הוא או שעלה בנו או שעכבו נהר, דלאו אומדנא דמוכח טפי היא, דאפשר דהקפדה הוי שרויה שיהנה ממנו שיאכל אללו, ואם אינו אוכל אללו הגם שהוא באונס, אפ"ה רולה גם הוא להדיר נכסיו ממנו, ולאו אומדנא ברורה היא זאת, אמנו להכי הם אמרו דכשנשבע מתחלה על דבר שלא לעשות מיד חלה השבועה, ושוב אחר שחלה אין אנו יבולים לבטלה, מטעם אדעתא דהכי וכו', ולעבור עליה בקום עשה, משא"כ היכא דאיכא אומדנא ברורה, דאין סהדי סך היה דעתו דהו"ל כמפרש, וכחולה נדרו בדבר וכו' עכ"ל. ולפ"ז אין להעיר כסדרת הריב"ז א"ה והגמק"י ז"ל מכל הנך דוכתי שהבאתי לעיל, וממילא ז"ל בג"ד דאיכא אומדנא ברורה, וידו דסמכינן אלאומדנא, גם בקום עשה:

ולפ"ז נמנינו למידן מכל הנך ידועי שהבאתי לעיל, הוכחה גדולה לסדרת מהריב"ל ומהרשד"ם ומהרש"ך ועוד כמה גדולים דס"ל בדין השבועה דסמכינן אלאומדנא בקום עשה. ופליאה נשגבה אללו, למה כל האחרונים שהביאו דין זה דשבועה, אי אזלינן בתר אומדנא בקום עשה, לא הביאו כל הנך מקומות שזכרנו לעיל, דמשמע סמכינן אלאומדנא באיסורא בקום עשה, ואי משום דס"ל שאני שבועה דחמירא טפי, היה להם לבאר זה סמוך לחתימה. אשונה לתרן עוד הקושיא שהקשיתי על סדרת הרמ"ה, מההיא דמפרש בים ומסוכן דכותבין ונותנין מוכח האומדנא, שכבר תרתי לעיל בס"ד שפיר. ועוד כ"ל בס"ד לתרן באופן אחר, ע"פ החילוק אשר מלאתי במהריק"ו ז"ל ז"ל סי' קכ"ט דף קמ"א ע"ב, וז"ל, כל היכא דהמעשה מזכיר אלל הדיינים, אלא שאנו מסופקים באמון דעת הנותן או המוכר או המגשר, אזלינן בתר אומדנא, אבל היכא דלא נזכר גוף המעשה אלל הדיינים, כי היכא דגמול וכו', דאין ידוע לנו אם נגחו ואם לאו, אלא מתוך אומדן, כהא דראי פליגי רבנן עליה דרב אחא, וקי"ל כוותיהו וכו', יע"ש. ולפ"ז יש לתרן בעד הרמ"ה ז"ל הנז', דהך דגמול במסוכן ומפרש בים המעשה היא ברורה, והאומדנא היא בדעת המגשר, ולהכי סמכינן אלאומדנא, אבל גידון הרמ"ה ז"ל בעד, אין המעשה ברורה, דאין אנו יודעין אם כתב גמול שחרור אם לאו, אלא אומריש שכתב מתוך אומדן, ולהכי ס"ל להרמ"ה דלא סמכינן בזה על האומדנא, והוא חילוק נכון בעצה"י:

והנה כ"ד ודאי דמי לאה דמפרש בים, וען דבג"ד אין

אנו מסופקים בעיקר המעשה של הנפחה, אם תגדל האונה בנפחה או לאו, דזה ברור אללנו בחוש הריאות שתגדל ע"י נפחה, אך לריך לגפוח לידע כמה תגדל, והאומדן שאנו אומדין הוא אם תגיע בגודלה לשיעור הלריך לנו או לאו, ואחר שנאבדה אנו דנין כפי אומדן אדעת, דודאי נגדלת כשיעור הלריך, מאחר שברור לנו שלא היתה חסרה אלא דבר מועט, וברור לנו שמוכרח שתגדל בנפחה, ורק אם היה ספק לנו אם תגדל בנפחה או לא תגדל כלל, אה"ן היה גידון זה דמי להך דגמול שהביא מהריק"ו ז"ל, דלא ידעינן אם נגמ' אם לא נגמ' כלל, דהספק הוא בגוף המעשה, ומאחר דבאמת בג"ד ליכא מליאות כזו, דאין אנו מסתפקין אם תגדל בנפחה או לאו, כי אם ברור לנו שתגדל, אין הספק בגוף המעשה, ולא דמי כ"ד להך דגמול, ולהכי סמכינן על האומדנא לכ"ע:

הנה כי כן, בג"ד אם היה החסרון דבר מועט, שברור לנו כפי אומדן שתמלא החסרון הזה אחר נפחה, שתהיה כערפא דדסא מרווח, נראה ודאי דיש לסמוך על האומדנא היכא דנאבדה הריאה. ולא מצעיא לסדרת רב נטורי' גאון והראב"ד והרא"ש והטור והרי"ה ושאר רבנותא דס"ל דסמכינן על האומדנא דבדאי שורת הדין מחייבת בג"ד לסמוך על האומדנא מ"ש, כיון דאיכא נמי חוקת כשרות, אלא גם לסדרת הרמ"ה ז"ל יש לומר דמורה הכא בג"ד, הן מטעם דאיכא חוקת כשרות, והן מטעם החילוקים שכתבתי לעיל בס"ד. ועוד איכא למילף לג"ד דסמכינן אלאומדנא, מהנך דוכתי שהבאתי לעיל, דמפרש בים ויולא בשירא שאמר כתבו גמ' לאשתי, ועוד מהפודה את השבויה שמעיד בה, שהביא הרב בית דוד סק"ה, ועוד מכל הנך רבנותא דסברי בשבועה סמכינן אלאומדנא בקום עשה כשהבאתי לעיל: **והגם** דמכל אשר כתבתי בס"ד נזכר היטב הספק בגידון השאלה דסמכינן אלאומדנא, עוד יש להביא ראיה דסמכינן מומ"ש מרן ז"ל בש"ע הלכות הערובת סי' ל"ט, וז"ל, ומשערין גם כמה שזלעה הקדרה, ועומד בדופני הקדרה, ומשערין זה באומדן יפה, וראין אותו כאלו הוא בעין וכו', וכן כיוולא בזה פסק מרן ז"ל עוד בס' ל"ו סעיף ה', נמלאת נקובה במקום שיש לתלות וכו', כגון שהעביר העבח ידו בכח וכו' ע"ש. וכן נמי עוד פסק מרן ז"ל בס' ל"ז סעיף ו' וז"ל, דין אבטעו שנמלא בו נקב, היכא דמשמש ידו העבח ע"ש דכל דיניס אלו אנו מתיריס אותם באומדן הדעת, ואפ"ג דאיכא רעותא דיש נקב לפניך, על כן ה"ה בג"ד דסמכינן על אומדן הדעת. והרואה יראה דאומדן הדעת כ"ד חוק טפי מאומדן דס' ל"ו וס' ל"ז הנז', ולכן נראה ברור דיש לסמוך בג"ד על אומדן הדעת להחיר, אך לריך שתהיה אומדנא ברורה בעין השכל, והכל ביראת ה' על פני המורה. והש"ס יאיר עינינו באור תורתו אבי"ר:

שאלה ה'

שאלה. ראובן יש לו שתי בהמות בשותפות עם הגכרי, והם שוים בגודלן וכמותן ושומנס דאפשר לחלקם מחיים, ואפילו אם יש הבדל קצת בין זו לזו, הנה הגכרי הוא מרוגה מאליו שיברור הישראל אחת מהם הטובה בעיניו, שיקנה לחלקו כולה והוא יקח השנייה, ולא קפיד בכך כלל. וכסתפקנו, אם לריך לומר לישראל תקח לך אחת מהם כולה לחלקך בעודם בחיים, כדי שתחייב לקיים מלות מתנות כהונה, או"ד מני לומר אני לא אחלוק אלא אשאר שותף בשניהם אע"ג דבזה בטלה לה מלות מתנות כהונה, דשותפות הגוי פוער. יורינו המורה לדקדק, ושכמ"ה:

תשובה. רבינו הטור ז"ל בסוף סי' ש"ד, פסק, אסור לעשות עסקו פחות מכשיעור, כדי להפקיע

להפקיע ממונו חיוב חלה. וכתב מרן ז"ל בב"ב ש"כ
 הרמב"ם בפ"ו מהל' ביכורים, והוא ירושלמי פ"ג דחלה,
 א"ר חגי לא שנו חלה עראי, אבל קבע אסור, מפני שהוא
 מערים לפוטרה מן החלה. וכתב הר"ם בפסקי חלה שלו,
 בזה"ל מותר להערים ולעשות עסתו קבין, והיינו דאמרינן
 בפסחים דף מ"ח מאי דעתך לחומרא, חומרא דאחי לדי
 קולא הוא, דקא מפקיע לה מחלה וכו' ע"ש. וכ"פ מרן
 ז"ל בשה"ט ע"ב:

ובגמרא דמנחות דף ס"ז קאמר, מרוח הגוי בתבואה
 אינו פוטר מומעשר, ותקנת חכמים היא
 זו, משום בעלי כיסין, פירש רש"י שיש להם קרקעות
 הרבה, וחסין על רוב מעשרות, ויקטרו לגוי, וימרחס הגוי,
 ומפקע ליה מומעשר. ומקשי בגמרא חי הכי אם גלגל הגוי
 העסה נמו לימא דאינו פוטר מן החלה, גרסה שמה יפקיע
 מלות חלה ע"י גלגול, ואמאי אמרינן גלגל גוי פטור, ומשני,
 בחלה אפשר דאפי לה פחות מחמשה רבעים, ולא תחייב
 בחלה. ומקשי תרומה נמי אפשר דעביד לה כרבי אושעיא
 וכו', חי נמי דעיל לה דרך גנות וכו'. ומשני התם בפרהסייא
 זילא ביה מלתא, הכא בלגעה לא זילא ביה מילתא. ופירש
 רש"י התם במוץ ובדרך גנות פרהסייא זילא ביה מלתא,
 שיאמרו פלוגי מערים למפטר מומעשר, הילכך עביד להו
 ע"י גוי בלגעה, הכא גבי חלה בפחות מחמשה רבעים
 לגעה היא, ולא זילא ביה מלתא ע"ש:

והא דאמרו בגיטין דף פ"ה, בא וראה שלא כדורות
 הראשונים דורות האחרונים, כי דורות ראשונים
 מכניסין פירותיהם דרך ערקסין כדי לחייבם במועשר,
 אבל דורות האחרונים מכניסין דרך גנות כדי לפטורן מן
 המעשר, הגם חין לדייק מכאן דאלו שהם מפקיעין המעשר
 לא עבדי חיסורא, דלעולם לגנותן בא, ואה"ן עבדי
 חיסורא בדבר זה שהם מפקיעין המעשר. או י"ל הכונה
 ע"פ מ"ם התוספות ז"ל, דהיינו דוקא חבילת עראי, אבל
 חבילת קבע אסור ע"ש. ונמלא לפ"ז חין מפקיעין המזוה
 אע"פ שמכניסין דרך גנות, דהם מוכרחים לעשר א"כ,
 כדי לאכול חבילת קבע:

ובמנחות דף מ"א אמרו, מלאכה אשכחיה לרב
 קטינא דמכסי סדינא, א"ל קטינא קטינא
 סדינא בקייעא וסדינא בסיטוא, ליתת של תבלת מה תהא
 עליה. א"ל ענשיתו אעשה, א"ל בזמן דאיכא ריתחא ענשין
 ע"כ. וראיתי בגן המלך שבסוף ספר גינת ורדים אות ע"ח
 דף קנ"ט ע"ג, וז"ל, הא דא"ל מלאכה לרב קטינא דבעידן
 רתחא ענשין אעשה, היינו כשמבקש תחבולות ליפטר מן
 המזוה, אבל אם לבד אינו משתדל בה לקיימה לא מיעשה,
 כ"כ התוספות ברש מסכת ערכין גבי הכל חייבין בזוית,
 וגדפס בסוף הגמרא, עכ"ל:

והנה מכל הנז"ל משמע, בג"ד נמי איכא חיסורא רבא,
 אם הישראל עושה אופן להפקיע מלות מתנות,
 ולכך חייב לחלוק בחיים ליקח אחת לעלמו, כיון דהגוי
 מרובה בכך שיקח הישראל הטובה בעיניו. וראיתי להכנה"ג
 סי' ס"א בהגה"מ אות מ"ט ע"ב, כתב דמשק אליעזר,
 דשותפות בגוי פוטר אפילו יש להם שתי בהמות בשותפות
 פעורין עכ"ל. ובספר הגו' אינו מצינו אלא, ונריך להבין,
 דאם השתים אינם שוין, מאי קמ"ל בזה, פשיעא מאי שנא
 שתיים מאחת, כיון דחין בהם דין חלוקה, אלא מוכרח לומר
 דאיידי בשוין, שוכל הישראל ליקח אחת כולה לחלקו, וקמ"ל
 הרב דיוכל הישראל להשאר שותף בשניהם, ואע"ג דבזה
 תהיה נפקעת המזוה. וקשא חין וכל הישראל להפקיע
 המזוה והלא חיסורא רבא איכא בזה, וכדאמרינן גבי חלה
 וגבי מעשר וכו' ע"ש לעיל. ואפשר שישראל אומר חין כונתי
 להפקיע המזוה, אלא חני חושש שאם אקח אחת כולה
 לחלקי, שמה תמלא טריפה, ולכך חני רואה שאשאר שותף

בשניהם, שאם ילאה אחת טריפה אפשר שהשנית תהיה
 כשרה, ואוכל מחלקי ממנה:

מיהו נראה לי, דלאו כל כמיניה לומר כן, ולהפקיע
 חיוב המזוה. ונראה בס"ד להביא ראייה לזה,
 ממש"ש מרן ז"ל בש"ע א"ח סי' תל"ח סעיף י"א, בהמה
 חליה של גוי וחליה של ישראל יכולים לשחטה בזו"ט,
 ואפילו יש להם שתיים יכול לשחוט שתיהם. וכתב הגאון
 מג"א ז"ל ס"ק כ"ה, מפני שא"א לחלוק שיטול זה ח' וזה
 ח', לפי שא"א שיהיו בוות בכל העניינים, וא"כ אם הגוי
 רוצה ליתן לו הגדולה והטובה, אסור לשחוט השניה, עכ"ל.
 וכן פסק הגאון ר"ז ז"ל בש"ע ח"ל, אבל אם הם שוות
 לגמרי בכל העניינים, וכ"ש אם הגוי ליתן לו הגדולה
 והטובה אסור לשחוט את השניה, שהרי אפשר לו לחלק
 ע"כ. ולפ"ז נמלא דאינו יכול הישראל לומר חני רוצה
 להיות שותף בשניהם, שבביל שאם תהיה אחת טריפה יש
 לי לאכול מן חלקי בשניהם, והשתא ה"ה בג"ד, לענין
 מתנות כהונה, דג"כ איכא חיסורא להפקיע המזוה, דאם
 הגוי מרובה שיקח ישראל אחת כולה לעלמו בעבור חלקו,
 אפילו שהוא טובה מן חברתה, חייב ישראל ליקח אחת כולה
 לעלמו, ולא יאמר שותף בשניהם להפקיע המזוה, ואפילו
 אם יאמר חני רוצה בכך, דחושש חני אם אקח האחת כולה
 לחלקי אם ילאה טריפה לא יאמר לי בהמה לאכול ממנה,
 חין שומעין לו בכך, וכמ"ס המג"א ורבינו זלמן ז"ל, גבי
 יו"ט כאמור:

והנה באמת דין זה שחידש המג"א ז"ל, הוא מוכרח
 ע"פ דברי הר"ם ז"ל, דהא מרן ז"ל בב"ב הביא
 מהר"ם הטעם דמותר לשחוט שתי בהמות שהם בשותפות
 ישראל וגוי, ולא אמרינן שיתלקוס מחיים, משום דא"א שיהיו
 שוות לגמרי בגדול וסומן וכדומה. ותמה מרן ז"ל על טעם
 זה, דמשמע אם שוות אסור כיון דאפשר לחלק, וקשא
 דשמה ישראל אינו נריך לכל הבהמה, דדי לו בחליה, ואם
 תהיה אחת שלימה שלו, יפסיד החי, דמה יעשה בה, ולכן
 ירצה שיאמר שותף עם הגוי, כדי שלא יגיע לחלקו רק חני
 בהמה, כפי מה שנריך לו. ופירקן, דאם חין שומעין אלא
 בהמה אחת אה"ן דו"ל כן, אבל הר"ם הולך לומר טעם
 זה דחין הבהמות שוות, היינו להיבא דשומעין ב' הבהמות
 בזו"ט, דהשתא גם בלא חלוקה מגיע לחלקו של ישראל שני
 חלאי בהמה, שהם שיטור בהמה שלימה, וא"כ למה יחלוק
 מחיים לקחת לו אחת לבדו, ולהבי הולך הר"ם לומר
 טעם זה משום דאינם שוות, עכ"ד מרן ז"ל בב"ב. והשתא
 דינו של המג"א ז"ל מוכרח הוא, דאם הגוי מרובה שיקח
 ישראל הטובה כולה לחלקו, חייב לחלוק מחיים, ואינו יכול
 לומר חני רוצה להיות שותף בשתיים, שאם אקח כולה בלבד
 שמה תהיה טריפה, דחי אמרינן הכי א"כ הדרה קושיא
 מרן ז"ל על הר"ם, דאפילו אם היו שוות לגמרי מותר
 לו להיות שותף בשתיים, ואין אמרים לו לחלוק מחיים,
 ותשחוט אחת דוקא, ואיך נחה דעתו של מרן ז"ל:

ודיע, דאע"ג דהרב אליהו רבא ס"ק ד' לא ס"ל כהמג"א
 ז"ל, עכ"ל הרוחה יראה דברי המג"א הם מוכרחים.
 וגדולה מזו דייק הרב שולחן גבוה ז"ל, בא"ח סי' תל"ח,
 אות למ"ד מעמודי הסוראה הרי"ף והרמב"ם ורבינו ירוחם
 ז"ל, דס"ל אע"פ שאינם שוות נריך שהישראל וותר מחלקו,
 ויתן הטובה לגוי ויקח לו אחת לעלמו, כדי לשחטה לעלמו
 בלבד ע"ש. וא"כ כ"ס כשהם שוות, או הגוי מרובה ליתן
 לישראל הטובה ביותר, דנריך לחלוק מחיים, וא"כ ה"ה
 בג"ד, ראוי להיות כך לפי דבריו. והשתא לפ"ז דברי הרב
 דמשק אליעזר ז"ל הנז"ל, בענין המתנות אינם עולין
 להלכה. ואפשר לפרש כונתו, דיודה אם עשה כן שנשאר
 שותף בשתיים ושחטם, דעבד חיסורא במה שלא חלק
 מחיים לקחת אחת שלימה לחלקו, שבזה הפקיע מלות
 המתנות

חני אוקף ורביע, דהיינו שלש מאות דרה"ס, והניחו אותה בסל אלל נתח המה"נא"י שהביא בערב שבת שהיתה מנוקרת ומלוחה, וזו לא ניקרו אותה ולא מלחו אותה, ומלחו שני נחמים אלה ביחד בתוך הסל, אחת מנוקרת ומלוחה, ואחת אינה מנוקרת ואינה מלוחה:

אח"כ בזה האשה המסרתה וחתנה בשר משקל חמשים דרה"ס מ"מ, מאחת משתי הנחמים האלה שבסל ולא ידעה ולא הרגישה שיש בסל נתח שלא ניקרוהו ולא נמלח, ואותו הבשר חתכוהו דק ע"ש בללים, ושיגום בשמן בתוך המחבת על האש, וזה השיגון קורין בערבי מתחזוס"ה, וחבלו בני הבית את המתחזוס"ה הגו', ועדיין לא הרגישו במשקל, ואח"כ בו ציוס לקחו שני הנחמים של המה"נא"י שבסל, וחתכו הבשר כולו לחתיכות דקות, וערבו אותו בחורז, לעשות ממנו תבשיל שקורין בערבי מחאשה, שמביאים פרי ארמה ועושין אותו כמו כיסים, וממלאים אותם מבשר ואורז מעורבים יחד, וככה עשו הם, ושכחו לגמרי מן הניקור ומלוחה של נתח אותו היום, וקודם שבשלו זו המחאשה זכרו שלא ניקרו הנתח שהובא בו ציוס ולא מלחוהו. על כן באו לשאול מה דינו של הבשר הזה של שני הנחמים שנתערב בחורז, אך עדיין לא נתבאר ורק נחתך לחתיכות דק דק. וגם שואלים מה משפט המחבת הגו' ששיגמו בה חמשים דרה"ס בשר, ולא ידעה האשה מאיזה נתח חתכה אותו. גם עוד שואלים, בבית אחר לקחו אותה מחבת ושיגמו בה עשרה בלים בשמן, ושואלים על הצ"ס שעדיין לא אכלום, וגם שואלים על הכף שהניחו בו הבלים. ועל הכל יורינו המורה ללדקה, ובכמ"ה:

תשובה. הגה הבשר כולו של שני הנחמים שחתכוהו דק וערבו אותו ע"ש החורז, יש בו איסור חלב מן התורה, שעדיין לא ניקרו הנתח שהובא בו ציוס, וגם יש בו איסור דם מן התורה, אם יתבשל, לדידן דאליין בשר סברת מרן ז"ל, שהביא בסו' פ"ו סעיף ו"א"י לשון הרמב"ם ז"ל, שדקדק בבית יוסף מלשון זה, דלוקין משום דם, דס"ל דם שבשלו אסור מן התורה, וכמ"ש הש"ך ס"ק ט"ו, ופלתו, ועיין מחבר"כ, וערך השלחן, ושאר אחרונים:

והגם דמלינו מתלוות בין גדולי האחרונים, בדין בשר שנתבשל, וגסתפקה האשה אם נמלח או לאו, דה"ל בסי' ס"ט ס"ק כ"ד מתיר, והסכים עמו הפ"ח וכו', אך נקודות הבקף ומנחת יעקב ועוד עמייחו אוסרים והגאון חד"א במחבר"ס ס"ק י"ד כתב בהפמ"ר יש לסמוך על המתירים, הנה כל זה הוא בנידון הגו' דאיכא טעמא דרובא מלח, ועוד דרגילות הוא למלות, ולכך אצ"ג דאתחוק איסורא ס"ל להקל, אבל בנ"ד ידעינן דאיכא בודאי בשר שלא נמלח, ולכן לדידן דק"ל בהרי"ף והרמב"ם ומרן דס"ל דם שבשלו אסור מן התורה, הו"ל איסורא דאורייתא אחר הבישול, ולכן הבשר הזה שנתערב עם האורז יבררו האורז ממנו, ע"י שיניחו בו מים, וירחלו אח"כ את האורז, וישפשו אותו היטב ומותר, והבשר אסור, כי מעורב בשר שהיה מנוקד ונמלח, עם בשר שלא ניקר ונמלח:

ברם המחבת שבשלו הביצים אחר טעגנו בה אותו הבשר שמחכה האשה מאחת משני הנחמים ולא ידעה מאיזה נתח, נראה דיש להתיר המחבת והביצים והכלים, הן מלך חשש החלב שהוא איסור תורה, הן מלך חשש הדם, אשר נתח האחד הוא עדיין לא ניקרו ממנו החלב, וגם לא מלחוהו:

ותחלה נבאר היסר שיש להתיר מלך איסור החלב, והוא, דיש בזה ס"ס באותו הבשר שנתחך מאחת משתי הנחמים של המה"נא"י, ספק לקחה אותו מנתח המנוקד

המתנות בידי, אך קמ"ל הרב אם כבר שחט שניהם בעודי סוף, פזור מן המתנות, דלא תימא כיון שהם שוים ואפשר שיחלקם עתה אחר שחיטה, ליקח אחת שלימה לעצמו, לכך נחייבו במתנות של אחת, ועל זה בא לומר דפשוטים מאחר דנשחטו בשותפות ולא חלקו מחיים, כן יש להעמיס בדבריו, אך לריך לראות דבריו במקומן, דאולי לא אפשר לפרש דבריו ככה:

ושוב אחרי כותבי כל זה, ראיתי להגאון אמרי בינה ז"ל בדיני יו"ט ס' ו"א, שהביא דברי המג"א ז"ל הנז"ל, וכתב וז"ל, בימי ילדותי גמגמתי בזה, דיכול ישראל לומר דילמא הגדולה והטובה תהיה עריפה, ואין רלוני ליקח רק מכל אחת החלי. ואח"כ בעת שילף לאור העולם ספר אור זרוע הגדול, מולאתי להדיח דלא כדעת המג"א, שכתב דאפילו הן שוות דינא הוא שיכול ישראל לומר חני רולה ליקח חלק מכל אחת ואחת, והביא בן משס רבינו יצחק בן אשר, וכתב ועוד נ"ל דדילמא תמלא של ישראל עריפה, וימנע משמחת יו"ט, עכ"ד, הרי להדיח דלא כדעת המג"א, עכ"ל ע"ש:

ואחר הנז"ר לא דק בזה, דדין המג"א הוא בני ע"פ דברי הרא"ש ז"ל, ע"פ הסברת דברים אשר הסביר מרן ז"ל בב"י, שדקדק בדבריו ויישב אותם, ולפ"ד מוכרחים אמתו לומר דלית ליה להרא"ש ז"ל האי טענה דקאמר הרב, דיכול ישראל לומר דילמא האחת תהיה עריפה, ולכן רלוני ליקח מכל אחת החלי, והטעם הזה שכתבו אור זרוע הוא קאי על סברת רבינו יצחק בן אשר, דנראה שהוא פליג על הרא"ש ז"ל, דהא קאמר להדיח דאפילו שניהם שוות וכול ישראל שיאמר בשותפות שניהם וישחוט את שניהם, והשתא מאי מקמי הרב אמרי בינה על המג"א ז"ל שהוא הפך דברי אור"י, מאחר דהמג"א דבריו בנייים על דברי הרא"ש ז"ל, וכאשר הסביר טעמו מרן ז"ל בב"י, ופסק כוותיה בשה"ט:

על כן בנ"ד, אוליין בשר סברת המג"א שדבריו בנייים על דברי הרא"ש ז"ל, דפסק מרן ז"ל כוותיה, גם זאת ועוד, אותה הטענה שטען אור זרוע לא שייכא בנ"ד, דהא מנינו להדיח שטלה טעמו בשביל שמחת יו"ט, דכתב וז"ל, אין לומר יחלקו הכהמות זו כנגד זו, דדילמא תמלא של ישראל עריפה וימנע משמחת יו"ט עכ"ל. נמלא לא שני ליה בהאי טעמא לומר דילמא תמלא של ישראל עריפה, אלא תלה הדבר משום מניעת שמחת יו"ט, שנמלא דבר זה נוגע למלוה, ולכך שומעין לו, ואח"כ בנ"ד דליכא לתלות בדבר מליה, כי אם רק הנחת עצמו, הא ודאי גם לסברת אור"י אין שומעין לו בזה הטענה, להפקיע חיוב מלות מתנות, אלא מחייבין אותו לחלוק מחיים, כדי לקיים מלות מתנות, וזה ברור. והש"ת ברחמינו וחסדיו, יאיר עינינו באור תורתו, אבי"ר:

שאלה ו'

שאלה. בעה"כ אחד קנה בערב שבת אחר הלהרים חציכת בשר גדולה שקורין בערבי מה"נא"י, שהיא עומדת בסוף הללפיות, ואופה מגיע עד הירך, ודרך הקצב לחתוך נתח זה של המה"נא"י גדול קטועל עמה בשר מן הירך ג"כ, וידוע הוא שזוה הנחת של המה"נא"י יש בידו העליון חלב האסור מן התורה, ומשקל אותו הנתח של המה"נא"י שקנה בעה"כ ההוא היה אוקף ורביע, דהיינו ח"ק דרה"ס, ובו ציוס ניקרו הנתח ההוא כולו כהלכה, ומלחוהו והגישוהו בשביל אכילה של יום ראשון, כי לא היו לריכים לו בו ציוס. והנה ציוס ראשון צבוקר חור בעה"כ ההוא וקנה נתח אחר של מה"נא"י, והיה משקל הנתח

המנוקד, ספק לקחה מנתח שקינו מנוקד, ואת"ל לקחה מנתח שאינו מנוקד, שמה לקחה אותו מלד שהוא מקום שאין שם חלב האסור, וס"ס זה הוא מההפך:

ועוד יש להוסיף ספק אחר ונאמר כן, ספק לקחתו מנתח המנוקד, ספק מנתח שאינו מנוקד, ואת"ל מנתח שאינו מנוקד, שמה לקחתו מלד התחתון שאין שם חלב אסור, ואת"ל שלקחתו מלד העליון שיש שם חלב אסור שמה נתבטל זה החלב בששים, כי חתכה אותו הבשר דק, וערבתו עם כללים הרבה ועם שאן, וטיגנה אותה במחבת. וגם שמעתי אומרים, דלפעמים הקלב מנוקד מעט בסכין נוח המה"גא"י מן החלב שעליה, קודם שימזגנה, דלפעמים הלוקח מנתח עמו בכך, ואע"פ שזה הבעה"ב לא התנה בכך, וזמן הקלב ניקה אותה בסכין בשביל אדם אחר, וחזר בו ומכרה לזה הבעה"ב. בלופן שדבר זה לא נפיק מבית הספק, ד"ל שמה נתבטל בששים, ועל כן כיון דלויכא כ"ד ספיקות אלו בענין איסור החלב יש להחזיר:

פש גבן לברר היצר להגז"ל מלד איסור הדם, [כי הנתח האחד לא נמלח עדיין, והאשה אינה יודעת אם חתכה הבשר הזה אשר טיגנה במחבת מזה הנתח, או מנתח שנמלח] והוא, דג"ל בס"ד, דיש להחזיר מנעם כל דברים מרובא פרים, דמפורש בשאלה, נתח הנמלח היה ת"ק דרה"ס, ונתח שלא נמלח היה שלש מואות דרה"ס, ולהביא דאמרינן אותה הבשר לקחה אותו מנתח שנמלח שהוא היצר דאמרינן מרובא פרים. ואע"ג דנתח שלא נמלח הוא קבוע שם, הנה עדיין לא היה בנתח איסור דם, כדי שיהיה לו דין קבוע, דהדס שבנתח הוא דם האיצורים שלא פירש, יכול לאכלו כמו שהוא חן, ואין כאן בנתח השני איסור, כדי שתאמר איקבע איסורא, דידוע הוא שאפילו באיסור דרבנן לא אמרינן כל הקבוע, ובמ"ס ספ"ד סי' ק", ומנתח בהן דף ק"ד, וקהל יאודה סי' ק"י ס"ק ג', וכמ"ס אג"א עבדא בזה בתשובה אחרת, וא"כ כ"ס כ"ד דעדיין לויכא איסור דם באותה החתיכה שלא נמלחה, דהדס שבה מותר, כיון דלא פירש, ובשביל לכוון דם שעליה לא חיישין, דמי יאמר שהיתה מלוכלכת בדם, ואפילו אם היתה מלוכלכת ודאי איכא עפי מששים, וא"כ באלו אינו. ובשביל איסור חלב שבה אין זה גוגע לאיסור דם שאנו דנים עליו, ולכן מלד איסור חלב לא יהיה לנתח זה דין קבוע, בענין זה של הדם שאנו דנים בו:

ועלה בלבי להסתפק ולומר, אפשר בכה"ג דהרוב הוא חתיכה אחת עומדת במקום אחד, והמיעוט הוא ג"כ חתיכה אחת עומדת במקום אחד, לא אמרינן בזה דין מרובא פרים, אע"ג דהייתר הוא חתיכה גדולה יותר מן השנית. והך דינא דתשעה חתיכות הואיל דהרוב חלוק במקומות להביא אמרינן מרובא פרים. ולכן לריך לברר ענין זה כאן, ולא אוכל לבא בארובה, זרק איסור בקצרה, מ"ס בס"ד בדרוב שדרשתי ביום יא"ר ליי"ט, ששם זכרתי דברי הרב כנסת יחזקאל בסו" כ"ד בד"ה ורחיטי וכו', והרב חוות דעת ביו"ד סי' ק", דס"ל דאוליגין בשר רוב חתיכות, ועוד יש אחרונים דסברי כוותיהו, אך הרב חנניה אדם בשער הקבוע סימן ט"ז, ס"ל דאוליגין בשר רוב בשר, והביא משקלים פ"ו, מעות שנמלחו בין שקלים לגדבה קרוב לשקלים יפלו לשקלים, והתח אומר להדיא שהיה ששה שופרות לגדבה ואחת לשקלים, וכתב שם הרע"ב ז"ל למ"ד רוב וקרוב הולכין אחר הרוב מוקי לה בשוין, ואיך אפשר בשוין, כיון שהיו ששה לגדבה ואחד לשקלים, אלא על כרחיך דר"ל שוין במעות שבשופרות, וכתב שהיא רחיה גדולה, והליג רחיה זו לפני הגאון בעל חוות דעת ז"ל, והודה לו ע"ש. הרי מוכח מהבא דלא קפדינן אמקומות, אלא אפילו הרוב במקום אחד, והמיעוט בשלש או ארבע מקומות אוליגין בשר הרוב

שהוא במקום אחד, דהא כאן איכא שופר אחד לשקלים והוא מקום אחד, וששה שופרות לגדבה שהוא ששה מקומות, ומוקי לה בשוין, שיש בשופר האחד של שקלים כנגד כל ששה שופרות של גדבה, ולהביא אוליגין בשר הקרוב, ואי הוה בשופר השקלים יותר ממה שיש בששה, הוי אוליגין בשר הרוב לשקלים, וא"כ ה"ה כ"ד אמרינן מרובא פרים אע"פ שהרוב הוא במקום אחד. וי"ל דהרב כנסת יחזקאל דעמיה יודו כ"ד, דלא בעינן הרוב חלוק במקומות, דלא אמרו אלא כנוונא דידהו, דהוה רוב עובדים, אבל הכא המתיר במקום אחד והשני הוא במקום אחד, ואשה אחת לקחה לקחה אחת, דאמרינן ממקום דהוה ביה רובא לקחה:

ולפי הראיה שהביא הרב בינת אדם משקלים, יש לפרש מ"ס בסו" רכ"ט סעיף ו"א' בהגהה, אם נשתמש בחתיכה לצורין של הקדש ושל חולין בזוית זו ובזוית זו, דאוליגין בשר רובא, דאיירי אפילו שהם שני לצורין דוקא, אי הקדש וא' חולין כנוונא דג"ד, ובאמת מסתמות הדברים הכי משמע, דאל"כ הו"ל לפרש ולומר שהם ואחת, כדרך דנקיט בצרייתא גבי חניות תשע ואחת:

וראיתי להגאון בית אפרים ז"ל, ביו"ד סי' מ', שכתב אע"פ שיש לצבור אחד גדול מאד לא אמרינן בזה זיל בשר רובא, כיון שדבר זה שנפרט לפנינו מן הלבוב אפשר לו שישתלק מן חלק המועט, כמו שהוא משתלק מחלק המרובה. ודבר זה מתורתו של הר"ן ז"ל למדנו, שכתב בשו"ת סי' יו"ד, שכל ספק שנופל בדברים שאינם בכללים אין תולין אותו אחר חלק הרוב, ולא לפי חשבון, אלא תולין בחלק המועט כמו במרובה, מן הירושלמי דקאמר וכו' ע"ש. ואחר הס"ד דבריו תמוהין, דדין הר"ן והירושלמי איירי בדיני ממונות בין אדם לחבירו, שאין מולאין מן המיחוק מטעם רוב, דלבן המיחוק אומר ק"ל אפילו על המיעוט, משא"כ דברים של איסור אוליגין בהו בשר רובא, משום אחרי רבים להצות, ומהאי טעמא אמרינן דין מרובא פרים, ובמ"ס הגאון הלבוב ז"ל. על כן יש להחזיר כ"ד, מטעם מרובא פרים, ובאמור לעיל:

ועוד ג"ל בס"ד להחזיר כל זה מטעם אחד, והוא ממ"ס הסמ"ג ז"ל שהביאו מרן בב"י סי' ק"ו, ופסקו מור"ם בהגהה שם סעיף א', בביתים שנחבשו ונמלח באחת מהם אפרוח, הכל אסור וכו', ולכן טוב להמתין עד שילעגן קודם שיוציא מן המים שנחבשו וכו', ואעפ"כ לא היה מלריך להגעיל המחבת, כי בשביל ספק זה אין לחוש שגשארו לבסוף, אלא נעמיד המחבת בחוקת כשרות. וכן פסק מור"ם ז"ל, ואפילו לדעת האיסורים אין לאסור הכלי שנחבשו בו, דמעמידין הכלי על חוקתו ע"ש. וידוע דלאן הוא איסור תורה, והוא מין שאינו מיני, דבעינן שיש מן התורה, וכמ"ס הש"ך שם ס"ק א', וכן מפורש בט"ז ז"ל שם ס"ק ד' דהסמ"ג איירי באיסור תורה, וכ"כ עוד הש"ך בס"ק ב':

והשתא לפ"י כמו דאמרינן כאן העמד הכלי על חוקתו, שהיה לו חוקת היצר, ולא מחזיקין איסור לומר שהאיסור נשאר לבסוף, ה"ה כ"ד נעמיד המחבת על חוקת שהיה לה חוקת היצר באיסור הדם, ולא מחזיקין איסור לומר ששיגנו בה בשר שלא נמלח, אלא אמרינן שייגנו בה בשר שנמלח, ואז ממילא גם הבטים והבך שהיטו בו מותרים, דלא מחזיקין איסור, ונמלח טעם זה אהני לו להחזיר הכל משום איסור דם:

ודע אע"ג דמלינו להש"ך בס"ק ב', והפ"ח והכו"ף, דס"ל דאין להחזיר הכלי אלא אחר מעט לעת, זה אינו אלא לכתחלה, אבל בדיעבד יודו דאין לאסור התבטיל שנחבשל באותו כלי בתוך מעל"ע, ועל כן גם לדידהו הבטים מותרים, שכבר נתבטלו בדיעבד:

וראיתי להרב בית יאודה עי"א ז"ל, בח"א סי' נו"ן ששאל

שנשאל צביה שביטלו בקדמה כליל ח' אל פסח, ובאותה קדמה בשלו ג"כ תבטל כליל שני, וכשצאו לאכול הבינה מלאו זה דם, ולא נודע אם תבטל של ליל ראשון היה ששים או לאו, ותחלה עשה ס"ס להחיר, ואח"כ חזר וסתר לס"ס ההוא, ואמר הקדמה ותבטל של ליל שני, ע"ש. ולפי סברת הסמ"ג שפסק מור"ם ז"ל מטעם דיש לקדמה חוקת היתר ולהבי לא מחוקקין איסור, הבא בעידון הרב בית יאודה הגו' נמו נאמר כן, דיש לקדמה חוקת היתר מעיקרא, ולכן לא מחוקקין איסור בגווה, אלא אמרינן שהיה תבטל של ליל ראשון ששים כנגד הבינה. ותמיהא לי על הרב ערך השלחן בס"ו ס"ו שהביא דין הרב בית יאודה הגו', ועשה בו ס"ס להחיר, ולא נרגש בטעם זה להחיר מחמת חוקת היתר :

והנה סברה זו דאמרינן העמוד הכלי על חוקתו, חע"פ שהיה לאותו הדבר שנפל בו חוקת איסור, מלאותיה עוד בדברי הסו"ק ז"ל בס"ו ז"ח בכרתי ס"ק וא"ו, באיסור שנתערב בהיתר מין במוט, וגשפך, שכתב שם חע"פ דבמקום דאתחזק איסורא חפילו ספק דרבנן אולינן לחומרא, כחן לא קרי אתחזק איסורא, דהא עד שנפל לחובו איסור היה הכל מותר, והמאכל בעלם בחוקת היתר, ומספק על ידי נפילה אהה בא לאסרו, חין זה בגדר חוקת איסור, עכ"ל ע"ש :

ועוד מלאחי בס"ד, סברה זו מפורשת בדברי הט"ו ז"ל, בס"ו ק"ב ס"ק, בענין כלי של גויס שאמר הגוי ששלו בו ביום, אך לא ידע ישראל מה בשלו בו, שכתב רש"י דחין ראוי להחיר, מאחר שאין כאן ס"ס, ואע"ג דחין חוששין לדברי הגוי לא לאסור ולא להחיר, היינו לאותו דבר שהיה כבר בחוקת כשרות, אבל הבא שכבר הורע חוקה דסתם כלי גויס בלועיס מואיסור, רק מחמת ס"ס באת להחיר, הלכך סומכין הדבורא דידיה. וכתב על זה הט"ו ז"ל, מ"ש דהכא הורע חוקת כשרות דהכלי, מאי חזית דאולת בתר חוקת הכלי, זיל בתר חוקת התבטל שמבטל בתוכו, שיש לו חוקת כשרות. וזה ממש דומה לסוגיא דפ"ק דחולין, העמוד סבין על חוקתו, ואומר לא אפגם, אדרבא העמוד בהמה על חוקתה, ואימא לא נשחטה, ומשני סבין אתרעו בהמה לא אתרעו. והבא נמי ממש כה"ג, דהתבטל חין בו רעותא, עכ"ל. נמלא חע"פ דהכלי של הגוי הוא בחוקת איסור של תורה, דודאי תבטל בו איסור, ורק נפל בו ספק אם היה בו איסור פגום, או אם ביטלו בו ביום איסור ולא היה פגום, ועל זה אמר מר דאם ביטל בו ישראל אמרינן העמוד התבטל על חוקתו של היתר, וא"כ ה"ה בג"ד חין לאסור הבינים, דהעמידן על חוקת היתר שיש בהם, וכן המחבת נמי חין לאסור, דהעמידה על חוקת היתר שיש בה :

והנה לכאורה יש לתמוה על דברי הט"ו דס"ו ק"ב הגו', מדבריו בס"ו ח' ס"ק וא"ו, באותו הדין של השוחט, דאמר גם את הכלים. ועיין במש"ז ז"ל ס"ק וא"ו דב"ה דוע וכו' ע"ש. גם עוד י"ל מהך דינא דהשוחט דס"ו ח' הגו', אהך דינא שכתב מור"ם ז"ל בס"ו ק"ז, גבי כלים. וראיתי להרב יד יוסף בתשובה ס"ו ד', שבחוק השוכחו שקיל וערי על הט"ו ז"ל מדבריו דס"ו ק"ב הגו', על דבריו דס"ו ח' הגו' דסתרי אהדרי, וסירך דלדקו יחדיו, דשאני האי דינא דס"ו ח' דהוי כתרתי לריעותא לשיטת הט"ו, אמנם זה ברור לפי דעת הט"ו בס"ו ק"ב, דהיכא דנאסר מחמת ספק איסור מוכח חוקה, ונגרר מזה עוד איסור שיש לו חוקת היתר, חוקקין ליה בחוקת היתר, וא"כ הבא דעיקר האיסור בזה הוא דהוי ספיקא שזא ניקב הושט, דהוי ספק בשחיטה ואתחזק איסורא דחוקת חינו זכות ונגרר מזה עוד איסור שיש לתבטלין אחרים, והכלים חוקת היתר, א"כ מוקמינן התבטלין בחוקת היתר גמור, והותר התערובת אף באופן דליכא ששים, עכ"ל :

נמצא לפ"ו, יש לחלק בין דין השוחט דס"ו ח', דאסרו גם הכלים, ובין ס"ו ק"ז הגו' דהותרו הכלים, והיינו משום דגבי שוחט הוי תרתי לריעותא, והשתא ספיר אנחנו למידין לג"ד מהך דינא דס"ו ק"ז הגו', ומדברי הט"ו דס"ו ק"ב הגו', לחוקים להו אחוקת היתר, והכל מותר. והרב יד יוסף נמו יליף למידון דידיה, מהך דס"ו ק"ב, ועל כן המחבת והכלים והקף יש להחירם מאחי טעמא דחוקת היתר, מלבד הטעם של מרובא פריס דאזרנו לעיל, ומאד החלב כבר אמרנו שיש ס"ס בזה, ועוד ספק שלישי. והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו באור תורתו אבי"ר :

שאלה ז'

שאלה. מרן ז"ל ביו"ד ס"ו ע"ג סעיף וא"ו כתב, נמלא כבד בעוף, ללי מותר, ואם הוא מבוטל לרוך ששים כנגד הכבד. וכתב פר"ח ס"ק ר', לדין ליכא חילוק בין כבד דבוק לאינו דבוק, בכל גוונא דליכא ששים כנגד הכבד הכל מותר, ואף הכבד עלמון עכ"ל. מיהו מנהגינו פה עירנו בגדאד יע"א לזרוק הכבד, ואינו אלא חומרא בעלמא ממדת חסידות ולא מדינא. ברם נסתפקו החכמים הי"ו, אם שכחו ובטלו זה הכבד עם בשר או דברים אחרים, מה דינו, אם אוסר או לאו, דאפשר דם הנשאר בו יולא ע"י ביטול השני. יורינו ושכמ"ה :

תשובה. כבד זה מאחר שנתבטל בקדמה הראשונה שהיה בה ששים, ונעשה ראוי לאכילה או דם הנשאר בקרבו נקרש ונתקשה, ושוב חינו פולט דם עוד בתבטול השני, וכמ"ש הגב"ש ז"ל בבשר שנללה דיכול לבטלו אחר לילה, משום דכיון שנללה הטיב שיהיה ראוי לאכילה נקרש ונתקשה דמו בו, ושוב חינו יולא ע"י ביטול, אבל אם לא נללה שיהיה ראוי לאכילה, לא נתקשה דמו בתוכו, ויחזור וילא ע"י ביטול ויאסור מה שבקדמה, עכ"ל. וכ"כ בספר איסור והיתר, ושאר אחרונים ז"ל, ואע"ג דד"ו נאמר בבשר שנללה, מאי שנא ביטול מלילה, כמו דמתקשה בזה מתקשה בזה :

וסברא זו נמלאה להגאון הט"ו ז"ל ס"ו ע"ג ס"ק ח', שכתב, וכיון דכתבתי דרש"ל מתיר להלכה למעשה הכבד שנתבטלה לבדה, יש לסמוך עליו בזה לכל הפחות, דחין הכבד חוזרת ואוסרת אח"כ דברים אחרים בנתינת טעם, דהיא עלמה אינה אסורה מן הדין אלא מאד חומרא, והיינו בנתבטלה בלא בשר, אבל עם בשר פשיטא שאין לסמוך להקל בזה, עכ"ל. וכונתו הוא דרש"ל הותר הכבד בנתבטלה לבדה בקדמה, ורק בנתבטלה עם בשר הוא דאסור, מפני שזולעת שמוגית הבשר האסור, וכמ"ש הש"ך ס"ק ט, ולכן בהיכא דנתבטלה לבדה, דהכבד מותרת מן הדין חו, אם אח"כ נתבטלה הכבד הזאת בקדמה אחרת עם בשר, או שאר דברים, אינה אוסרת, אבל כבד שנתבטל תחלה עם בשר, שנאסר הכבד הזה מן הדין, או אם ביטלו עם דברים אחרים חין להקל, ובעינין ס' כנגדו, זו היא כונת הט"ו. וא"כ לפ"ד לדין דקי"ל הכבד מותרת מן הדין, בהיכא דנתבטלה עם בשר ואיכא ששים, הגה חו הכבד הזאת אם נפלה אח"כ לקדמה אחרת אינה אוסרת, ולא בעינן ששים כנגדה :

אמנם מצינו להגאון מש"ז, שנתקשה בדברי הט"ו ז"ל הגו' בשמים, כאשר יראה הרואה שם, וגם הגאון חו"ד צביאורים ס"ק ז' נתקשה בשתי קושיות של המש"ז, ולקושיא הראשונה תירץ כי בביטול יולא כל דמה, ומה שאפשר ללאת יולא בביטול ראשון, ולא נשאר אלא רק טעם קלוס דהוי כאפשר לסוחטו דהיתרא וכו', ולקושיא השנית ג"כ יש

ישב חותם בדוחק יע"ש. ולפי דברינו שכתבנו לעיל קושיא ראשונה ליתא דכתבנו דהס נקרא ונתקפה בתוכו, ואינו יולא עוד ע"י בישול השני, וכאשר התמר בללי, דמאי שנא ליה מבישול, וזהו טעמו של הע"ז, ולכך לא הולך לפרש ד"ז בדבריו, מאחר דד"ז ידוע הוא בדין בשר גללה ואח"כ מבשלים אותו. וראיתי להרב יד יאודה בפירוש הארוך סוף ס"ק י"ג, שהביא דברי החו"ד הגו', ופקפק על תירוטו הגו', משום דאין זה אלא לר"ת וכו'. וסיים וז"ל, וכן הפרי מגדים הניח דברי הע"ז בחימה, ומוטב להניחו בחימה מלהוליד דינים חדשים ולכנוס בדוחקים, עכ"ל ע"ש. ובמה שכתבתי יבואו דברי הע"ז לנכון, ועיין על לבונה דגם הוא נתקפה בדברי הע"ז, נהי דלית עלמה חינה נאסרת משום דהכבד פולגת ואינה בולעת, אמאי חינה אוסרת אחרים, והביא דברי הפרי מגדים שנתקפה על הע"ז בזה. ומה שכתב בכנות הע"ז ליישב דבריו אין הדעת סובלתו, וכל האחרונים אין גם אחד שחשב כן בדעת הע"ז, כאשר יראה הרואה :

ושו"ר להגאון מהר"י יוסף ז"ל ביד יוסף, שתיקן לקושיא הראשונה שהקשה פ"מ וחו"ד על הע"ז, משום דאמרינן ע"י בשולו הראשון נפלט כל הדם וכו', ונחה דעתו בזאת הסברה, דאחר דנתבשל שוב אינו אוסר פליטתו בבישול השני. וראיתי עוד להגאון מהר"י דייטש ז"ל, בשו"ת יד יוסף סי' נ"ד, שהביא דברי הע"ז ודברי המג"ז והחו"ד שנתקפו בדבריו, וילא ליישב, וגם הגאון הגו' סומך בפשיטות על סברה זו, ע"ש :

והנה הרואה יראה בסי' ס"ט בחו"ד בחידושים ס"ק מ"א, בבשר שנתבשל בלא מליחה ונתבטל בשמים, דפשיטה ליה דאם נפל לקדרה אחרת אח"כ, דאינו אוסר ע"ש. אך הגאון מש"ז ז"ל שם ס"ק כ"ט כתב, נראה לו לאסור, דאין ברור שלא נשאר דם בחתיכה, וגמלא אח"כ פירש ואוסר קדרה השנייה ע"ש. והנה הגאון מש"ז עלמו בסי' ע"ג ס"ק ח' הגו' ז"ל, דן בדעת הע"ז לחלק בין הכבד לבין חתיכה בשר שנתבשלה בלא מליחה, דס"ל כבד קיל מחתיכה, ויש חסרון תיבות בדפוס וכוונתו מבוארת לומר דכבד קיל מדין חתיכה הגו', אך הרב עזי לבונה סוכרתו לעיל אזיל בחר אפכא, דס"ל בדעת הע"ז שגם דין החתיכה שיה זיה לדין הכבד, דאינה אוסרת אחרים אח"כ, ויש לפלפל בזה, וכעת אין פנאי לבאר :

העולה מכל הגו' ז"ל, כבד שנתבשל בקדרה עם בשר, והיה ששים כנגדו, לדידן דקי"ל כמזן ז"ל דאין הכבד נאסר, ורק משום חומרא משליכים אותו, הנה אם חזרו ובשלו הכבד הזה בתבשיל על האש, לדעת הע"ז ודעמיה אינו אוסר עוד בתבשיל השני, אע"ג דליכא ששים בתבשיל השני כנגדו. אך דין זה הוא בפלוגתא האחרונים, דיש קלה דס"ל אע"פ שהכבד מותרת עכ"ז אוסרת פליטתה, ויש דס"ל דאינה אוסרת כלל בתבשיל השני, על כן כיון דדבר זה הוא בדרבנן, יש לסמוך על דברי המחירין לגמרי דרובא נינהו, ובפרט דמסתמא איכא בזה הפסד מרובה אם תאסור תבשיל השני, וזה ברור. והש"ס יאיר שיטתו באור תורתו אבי"ר :

שאלה ח.

שאלה. כמה שגמלא בשה"ט בדברי מרן ורמ"א ז"ל, בענין טרפיות וענין אוסור והיתר של דם, או בב"ח וכיוצא ליה עניינים שהקילו בהם להתיר בהפסד מרובה, וכבר נתבאר בדברי האחרונים שיעור הפ"מ כמה הוא כל ענין לפי עניינו, אך גם צפיקנו אם אירע דבר זה בבמה או עוף, או תבשיל א' של שנים או שלשה או יותר

שהם שותפים באותו דבר שדין עליו, והן אמת דאיכא באותו דבר כולו שיעור של הפ"מ, אך לגבי כל חד וחד מן השותפין ליכא שיעור הפ"מ, אי אזלינן בחר אותו דבר שדינים עליו, או"ד אזלינן בחר בעלים, וליכא הפ"מ לכל חד וחד, ולא מקילנן בזה. יורנו המורה לנדקה ושכמ"ה :

תשובה. ענין זה ממש הובא בפתחי תשובה, ביו"ד סוף סי' ל"א שכתב מסבירא דנפשיה וז"ל, ואפשר דה"ה בהמה אחת והיא של שני שותפים, ואילו היתה של אחד היה הפ"מ, רק השתא שהיא של שותפים אין להקל, כיון דלכל אחד לא הוי הפ"מ, עכ"ל ע"ש. וכאשר אגא עבדא ראיתי דברי פתחי תשובה הגו' בהקפפה הראשונה נוכרתי בס"ד, דספק כזה ממש גמלא בדברי יוסף ח"נו סי' ו"ז אות ו"א, שכתב יש להסתפק אם שני שותפין תבעו לאיש אחד, דחייב להם מן ממון השותפות שיה פרוטה, או ב"ד נזקקין לדין זה, מי אמרינן חובת גברא לכל אחד מהשני שותפין חלי פרוטה, וגמלא דהוא דין חלי פרוטה לכל אחד, ואין ב"ד נזקקין לו, מירי דהוה אשני אשנים דעלמא, דכל חד טוען מאיש אחד חלי פרוטה, ויבואו שניהם לב"ד לתביע מהאיש ההוא כל חד חלי פרוטה, דודאי אין ב"ד נזקקין להם, וה"ה נימא בשני שותפין, או"ד שאני הכא דממון אחד הוא מעסק השותפות, וכחד גברא חשיבי, וב"ד נזקקין להם, ע"ש :

והנה נראה, דספק דידן בענין הפ"מ דומה ממש לספק הגאון חיד"א ז"ל הגו', אך מ"ש שם סברה מהרי"מ טעמנת שתי כסף, אין זה דומה לב"ד, דיש לחלק חילוק פשוט, וכן כל הנך סוגי שהביא שם אשר לווחי מנייהו על מהרי"מ ט, והם מ"ש בכתובות דף מ"ו בבבבית רבי ירמיה שבר שניהם בפרוטה מהו, וכן מ"ש בקידושין דף ז' שתי בנותיך לשני בני בפרוטה, וכן מ"ש במליעא דף ל"ו שאל שתי פרות לעשות בהם בפרוטה, מכל הנך מקומות ליכא הוכחה לב"ד, דיש לחלק ביניהם חילוק פשוט, וגם גבי ענין המליאה דקלס שותפים, במליעא דף כ"ו בראה שגפל משלשה וכו', אע"ג דנראה דמדי לב"ד עכ"ז התם שאני, משום דכתיב אשר תאבד ממנו, משמע דלריך שיהא פרוטה לכל אחד, ובמ"ש הגאון הלבוש, וכאשר כתב שם בבבב"כ. ועוד יש חילוק אחר, ואין לורך להאריך בזה :

מיהו בספר מוזל שעה להרב החסיד מהרש"ך ז"ל, בהלכות זביה וזנתה דף נ"ז, נסתפק בשני שותפים שגבנו פרוטה מאדם אחד וכו', והביא ספק מהרי"מ ט ז"ל שהביאו הגאון חיד"א ז"ל בבבב"כ, וסוב כתב דמלינו קרוב ליה, והוא בעיא דלא אפשיעא בירושלמי שלהי פ"ג דטוטה, ע"פ ונמכר בגניבתו, דקאמר בגניבתו הוא נמכר ואינו נמכר ונשנה, ואתמר עלה דב"א בגניבה אחת, אבל בשתי גניבות נמכר ונשנה, ובפי רבי ירמיה גבגב משל שותפות מה את עביד ליה, כגניבה אחת או כשתי גניבות, ע"ש. גמלא מסתפק אי ממון השותפים חשיב של גברא חד, או חשיב של תרי גברי, ולא אפשיע בירושלמי. וסוב הביא הוכחה מדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות בכורות, בשותפין שקנו בהמות מנועות השותפות, דהטולדים לאחר זכאן חייבין במעשר, דנחשבין כאיש אחד, ס"מ ממון השותפות הו"ל ממונא דחד גברא, ע"ש :

נמצא סברה זו דנקיט הרב פתחי תשובה בדין הפ"מ בפשיטות מדיליה, הנה היא צאה לבית הספק בכמה ענינים, וגם בירושלמי נסתפקו דוגמת הספק הזה ולא אפשיע להו, ואם נבא לדון ע"פ סברת הרמב"ם ז"ל בהלכות בכורות הגו', דמוכח מניה הרב מוזל שעה ז"ל, דממון השותפות חשיב ממונא דחד גברא, לריך לדון בדין הפ"מ הגו' דלא בעינן שיעור הפ"מ לכל חד מהשותפין, וכן גמי יש לדון בספק הרב ברכ"י ז"ל, בענין ב"ד דאין נזקקין לפחות מפרוטה, דנזקקין לפרוטה של שותפין, דדין כאלו

כאלו הפדויה היא דחד גבירא, וידון אשר נסתפקה בו הירושלמי יס לחלק בו :

והנה אנה עבדא ג"ל בס"ד, להוכיח בכל מידי דמוון השותפים שהוא מעורב יחד, לא פלגינן ליה לחלקים כפי הבעלים שלו, אלא חושבין כולו חלק אחד, ודנין בו כמשפט חלק אחד שלם. ואמינא לה, מו"ס בגמרא דמיניש דף ל"ד ע"ב, בהא דתנין שאל מחבירו בהמה או כלים ונגנבו, ותבעו חבירו ושילם, ולא רצה לישבע, ואח"כ נמלא הגנב, וזכה השואל בכפל, אבל אם נשבע ולא רצה לשלם, המסחיל זוכה בכפל. ובצי בגמרא אם זה השואל שילם מתחלה חצי הקרן בלבד, וחצי השני לא רצה לשלם, אם זכה בחצי הכפל כנגד מה ששילם, או"ד כיון דלא שילם הכל אינו זוכה בכפל אפילו כנגד מה ששילם. ואח"כ לא קני כיון דלא שלם אלא חצי הקרן, אם שאל שתי פרות ושילם אחת מהן דוקא, מאי אמרינן כיון דפרה שלימה שילם קנה, או"ד כיון דתרווייהו חד פקדון הוו והוא לא שילם את שניהם, לא קני ליה כפילא כלל. ואח"כ גם בזה לא קנה השואל את הכפל, אם שאל משני השותפין ושילם לאחד מהן דוקא, מאי, ופירש רש"י ששלם לאחד מהן חלקו, שהוא חצי הדמים, מהו לקנות חלקו המגישו מן הכפל, מי אמרינן הרי שילם לאחד מהן כל הקרן שלו, או"ד בעינן שישלם כל דמי הפרה. ואח"כ גם בזה לא קנה הכפל, אם שני שותפין שאלו ביחד פרה מאחד, ושילם אחד מהם חלקו המוטל עליו כולו, אם זוכה בכפל כנגד חלקו, או"ד כיון דשותפו לא שילם עדיין לא קנה זה את הכפל, ואסיק בתיקו, ע"ס :

ומזה יס ללמוד בעלמא, כל מומן של שותפים יס לו דין חלק אחד, כאלו הוא של אדם אחד, דאי אמרת דפלגינן למוון ההוא כפי הבעלים שרויין אותו כאלו הוא חלוק ועומד חלקים כמספר הבעלים, א"כ מאי קמבעיא ליה בשואל פרה משני שותפין ושילם החצי לאחד מהן בלבד, דמאחר דרויין המומן חלוק ועומד, א"כ פשיטא זוכה בכפל שהוא כנגד הקרן ששילם לבעליו, כיון דזה לקח כל מה שיש לו מן הקרן, ואע"פ שהיה בתחלה חלקו מעורב ומשותף עם חבירו, מה בכך, והא אמרת כאלו הוא חלוק ועומד בפ"ע, ואין לו הלטירות עם חלק חבירו, אלא ודאי בעלמא כל מומן של שותפים כשדנין עליו אגחנו רויין אותו הכל חלק אחד, כאלו כל המומן הוא של אדם אחד, ואחר ששאל על המשלם החצי ולידד אח"כ בדרך אח"כ להיות פשיטא לן דאם שילם החצי לצד לא קנה הכפל שכנגדו, אפילו בשתי פרות דחלוקין בגופן ושילם אחת מהן, או אח"כ שאל כגוונא זו בשאל משני שותפין ושילם לאחד מהן, ד"ל אע"ג דבעלמא פשיטא לן מומן השותפים חשיב חלק אחד, זה אינו אלא בעודו מעורב יחד, אך כאן שהוא שילם לשותף, נמלא נחלק המומן שנפרד זה מחלק חבירו בפועל שלקח חלקו בידים, וא"כ לא נשאר שום הלטירות לחלק זה עם חלק האחר, וראוי שיזכה זה בכפל כנגד חלק השותף דפלגי ליה, או"ד כיון דמשיקרא כשנגנבה פרה זו הייתה משותפת, דנחשבת כולה חלק אחד, לכך אע"ג דאח"כ נחלקו ונפרדו חלקים, שלקח זה חלקו בידים, לא זכה זה בחצי הכפל, דדנין פרה זו כפי מה שהיתה קודם שנגנבה, שהיתה כולה חלק אחד, ונמלא שילם חצי הקרן דפשיטא לן דלא קנה בכפל כלום. ואח"כ חידש בעיא אחרת, דאח"כ בכה"ג דנין על התחלת הפרה שהיתה חלק אחד, ונמלא זה שילם רק החצי ולא קנה הכפל, הנה אם היו שנים שותפין, ושאלו פרה אחת מאדם אחד, והשותף האחר שילם החצי המוטל עליו, ורק נשאר חלק המוטל על חבירו, מהו מי אמרינן כיון דזה שילם כל מה שמוטל עליו זכה בכפל, או"ד כיון דעדיין לא נפטר לגמרי דהוא משתעבד גמי בשביל חלק שותפו לא זכה בכפל. נמינו

למידין לפ"י מוכרח לומר, דפשיטא ליה לתלמודא, דבעלמא כל מומן של שותפין דנין אותו לחלק אחד, דאל"כ מאי קמבעיא ליה בחלוקה זו, היכא דשאל פרה אחת משני שותפין, וכאשר דקדקנו :

ודע דאפילו אם לא תפרש טעמי הבעיות ההם כאשר בארתי בס"ד, הנה ג"כ יולא לנו הוכחה מן הגמרא דמיניש הכ"ג, דמוון השותפים חשיב חלק אחד, לדעת כמה גדולים דס"ל כל דרך אח"כ דניקט תלמודא אפשעותא היא, וא"כ כיון דהכא צבי כששאל מן השותפין ושילם לאחד מהם, והדר צבי שותפין ששאלו ושילם אחד מהן, והדר צבי שאל מן האשה ושילם לבעלה, נמלא פשיטא ליה דשאל מן השותפין וכו', ובשותפין ששאלו וכו', דלא קנה הכפל, דחשיבין לכוליה ממונא חד היא. ולפ"י נפשוטו הני ספיקות של דין הפ"מ הגז', ושל פרוטת השותפין שנסתפק הברכ"י, דבכל הני גמי דנין את המומן דשותפין חלק אחד, ולא פלגינן ליה לפי הבעלים :

והנה לפי טעם הגאון הלבוב ז"ל בסו"ר רס"ב ס"ב, שכחז טעם אבדות השותפין שאין בה ש"פ לכל אחד דאינו חייב להחזיר, היינו משום דאע"ג דומלאתה אכא, אשר תאבד ממונו שיהיה שיעור שלם לכל אחד ליכא, ע"ס, ולפ"י כתב הפוסק תיבת ממונו ללמדנו בכה"ג דבעינן שיעור שלם לכל אחד, הנה אם מלא טעם זה בדברי רז"ל, או בחד מגדולי הראשונים ז"ל, יס להוכיח מזה לכל הקד תרי ספיקו כך, ומדאצטריך קרא למכתב ממונו גבי אבדה, ללמד דצבי שיעור שלם לכל או"א, ש"מ בעלמא אין הדין כן, אלא ילטרפו חלקי השותפים זע"ז, לדון אותם חלק אחד שלם :

אמנם עדיין לריבין להבין בדבר זה, דאם באמת מומן השותפים חלקו מלטרפין זע"ז להיות נחשבין כולם חלק אחד, למה פסק הרמב"ם בהלכות צבורים פרק יו"ד הלכה י"ד, השותפין חייבין בראשית הגז, והוא שיהיה בחלק כל אחד מהן כשיעור, אבל חמש לאין בלבד של שני שותפין פטורים ע"ס. והלא לפי האמור, כל מומן שותפים חלקו מלטרפין זע"ז, להיות נחשב כולו חלק אחד. והנה מרן ז"ל בכ"מ סס כתב וז"ל, נראה שהוא מדין חלה בגשים שנחנו לנחתום לעשות להם שאור, וז"ע עכ"ל. וראיתי להגאון מחנה חנוך במזה תק"ח, שהביא דברי הרמב"ם ז"ל, וכתב דהדברים תמוהים, דמוכח בס"ם דלרבנן שותפים ישראל חייבין, משמע אף דאין בכל אחד כשיעור, וכן בחלה מצוהר שם דשותפים חייבין בכל ענין, וכ"פ הרמב"ם, ובכ"מ כתב דאפשר למד הרמב"ם מדין חלה ואין דמיון, וגם הכ"מ הניח בל"ע. וגראה דהרמב"ם פוסק כר"ת, אע"ג דרבנן פליגי, כיון דשקלינן וטרינן אליבא דר"ת, כמבואר בס"ם אמר רבא מודה ר"א וכו' הלכתא כוותיה דאף בשותפות ישראל פטור, ואין חילוק בין שותפות ישראל לשותפות גוי, על כן פטר הרמב"ם בכל ענין באון כל חלק וחלק כשיעור, אך צ"ע שיעור לכל אחד מנינו גבי חלה אף דשותפות גוי פטור. מ"מ אם יס לישראל כשיעור חייב ולא מוגרע השותפות, והכא בראשית הגז דאין לכל או"א כשיעור, דהו"ל שותפות, פסק הרמב"ם כר"א דאפילו שותפות ישראל פטור, וגבי אחרונ ק"ל דאחרונ השותפים אין אחד יולא י"ח עד שיקנו זה לזה, דכתיב לכם, וחזון דאפילו שותפות ישראל לא מקרי לכם וכו' ע"ס :

וראיתי להרב שו"ג ז"ל, בסו"ר של"ג ס"ק י"ח, שהביא דברי מרן ז"ל בכ"מ, וכתב וז"ל, וגראה דמ"ש מרן ז"ל ע"פ משום דגבי חלה כתב צ"י בסו"ר שכ"ו דדוקא שיערבן שלא מדעתן, אבל מדעתן חייב, והכא גמי הרי מדעתן נסתפת, א"כ למה פטורין. וגראה דעת הרמב"ם הוא, כיון דהלאן גופות מוחלקות ניבאו, אע"פ שנסתפתו מדעתן לא דמי לחלה, שקמח בקמח מתערב

מתערב יפה יפה אפילו למ"ד דכ"ש צ"בש דמי, עכ"ל. ולפ"ד הסו"ג אלו יג למוות דין הפ"מ לדין חלה דחשיב הכל אחד ולא בעינן שיעור לכל אחד ואחד בהיבא דערבון מדעתן, וראשית הגז שהוא גופים מוחלקים שאני :

מיהו ג"ל בס"ד לומר, אע"ג דגבי מומן נחשב מומן השותפים חלק אחד, ודין עליו כמשפט חלק אחד מומן, עכ"ז דין של מלוה שאני, דכל היבא שאני באין לדין באותו דבר לענין המלוה, בעינן שיעור שלם מכל לדיון, יען כיון דרמזנוהו יתיב שיעור למלוה, קפדינן בדבר של שותפים למצבי שיעור שלם לכל או"א, אע"ג דבעלמא חשיב מומן השותפים חלק אחד, שמזטרפין כל החלקים יחד זע"ז, שזה כלל גדול בתורה דין מלוה לחוד ודין מומן לחוד, ולכן בעינן הפ"מ בדבר של שותפים, דכל שאנחנו באים לדין על אותו דבר לענין מומן דוקא, אזלינן בתר דין מומן בעלמא, דחשבינן לכל מומן השותפים גוף אחד וחלק אחד, וכן דין פרוטה של שותפים נזקקין צ"ד אלו, כי אנחנו דנים בו ענין של מומן, אבל כל היבא שאנחנו באין לדין באותו דבר ענין של מלוה, בעינן שיעור שלם לכל אחד. ולכן בראשית הגז פסק הרמב"ם בעינן שיעור לכל או"א, וכן באחרונא של שותפים בעינן שיעור שלם לכל או"א, ואי לא מקמי זה לזה חלקם אין יולאים בו. וענין זה שאני אומר דין מלוה ודין מומן לחוד, הוא ידוע, דהא להרמב"ם ז"ל קצן שהגיע לעינת הפשוטות מקנה לאחרים מדרבנן, ועכ"ז בעינן מלוה ביו"ט ראשון לא מקמי, ואפילו בדעבד אינו יולא י"ח בהקאה של קטן, וכן גזל מריש ובגוף דקאן רבנן דאין לו אלא דמיו, דלענין גזל אינו גזל בידו, ועכ"ז דין מלוה אינו יולא בו י"ח להרמב"ם, וכמ"ש ברבי יוסף א"ח סו' תרכ"ח אות ג' יע"ש. הגה כי כן אין להוכיח משעיינים של מלוה לענין ג"ד וכיוצא, שאנו דנין בו לענין מומן בלבד, וזה ברור :

ודע שבעת העתקת תשובה זו לשלשה למערכת הדפוס, בא לידי ספר הנחמד שדי חמוד שחיבר הגאון מהר"ר חיים חזקיהו מדיני נר"ו, וראיתי בח"א דף קי"ח שהביא דברי פתחי תשובה בענין זה של הפ"מ של שותפים, וכתב דיש לפקפק בזה, מודאמרינן במנחות דף ע"ו בחטין של לחם הפנים, שלא אמרה תורה ליקח סולת משום דחסה תורה על ממונס של ישראל, ואע"ג דאם תעריך ההפסד שיש בין סולת לחטים נגד כל ישראל שהם שותפים בכל הקרבנות לא יגיע לכל אחד מוישראל כדי הפ"מ, ואפ"ה הותר משום הפ"מ, וא"כ ש"מ בעלמא בדבר שהוא של שותפין, כל שבאיכות הדבר יש בו הפ"מ, אף דלגבי כל חד לא הוי הפ"מ, י"ל דחשיב הפ"מ, עכ"ד. ואחר הס"ד דבריו תמוהין, מה ענין זה לזה, הלא התם דמי לחם הפנים באין מן הלשכה דהיא גזא דהקדש, והריוח וההפסד מוגיע להקדש שהוא חד, וכן אמת שהדמים שבלשכה יולאין ובאים מוגדבתם של ישראל, אך אחר שהתגדבו נעשו הדמים של ההקדש, ואם יביאו חטין ולא סולת אין זה נוגע לביסן של ישראל, אלא נוגע לביס ההקדש, משא"כ דין הפ"מ הוא נוגע לכל חד וחד מן השותפין עצמן, שכל אחד מופסיד הוא בעלמו, כי זה הדבר הדנין עליו עתה הוא מומן של כל או"א מהשותפין. ועוד תמוה לי בדבריו, מה ענין שמטה להר סיני, ולא קרב זה אל זה כלל, דהתם רמזנוהו הטיל חובת מלוה על ישראל בתמודין ומוספין ולחם הפנים ושאר קרבנות ליבור, והם מלוה אחת על כל ישראל, אע"פ דמי המלוה לא יגיעו לרבע פרוטה לגבי כל חד וחד מוישראל, דאם תחלק דמי התמוד או לחם הפנים ושאר קרבנות לגבי כל חד מוישראל, אינו נחשב לחלקו אפילו חלק אחד ממואה מן הפרוטה, דאין זה מומן בפ"ע כלל, דכך היתה הגזירה מעיקרה בתמוד אחד יולאין כל ישראל י"ח, ובי"ב בכרות לחם הפנים יולאין כל ישראל י"ח, וכן בשאר קרבנות, ואם

יראו להביא שני תמודין או כ"ד בכרות אין תשאין, והוא יתברך אשר הטיל המלות האלה של הקרבנות על כללות ישראל, גזר שיביאו חטים לזורך לחם הפנים ולא סולת, נמלא עיקר המלוה כך נתנה ובכך נגזרה, ומי שאמר שיביאו לחם הפנים אמר שיביאו מן חטים ולא מסולת, ואע"פ שנאמר חם על ממונס ולא גזר שיביאו מסולת יהיה מטעם שיהיה, הגה הוא יתברך גזר המלוה בזה האופן, ומה שייך דבר זה לענין דין הפ"מ, שהוא ענין הוראת צ"ד והשערתם וחשבתם בדיני איסור והיתר דחשו ואסרו, ובהפ"מ לא חשו, דש גזר סברה לומר לא הקילו בהפ"מ אלא בהיבא דאיכא הפ"מ לכל חד וחד, ומה דמיון יש להשערת שכלם של חמשים עם דבר הגזר מאתו יתברך, שאמר להביא חטים, ולא החמיר עליהם להביא סולת, וזה פשוט :

עוד ראיתי להרב הגו"ס, שהביא מוסר דרבי הוראה שאינו מזוי אלגינו, שכתב ראיה ברורה להקל בזה, מומתניתין דפ"ק דשביעית משנה ה', דתנן שלשה חילנות של שלשה אנשים הרי אלו מזטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילם, נמלא מה שהותר מפני הפסד אין לחלק בו בין אם אותו דבר הוא של אחד אחד, או של שותפים, דאף בכה"ג חשיב הפסד, אף האין לכל אחד שיעור הפסד הראוי להיתר בשבילו בלבד. והוסף עוד להוכיח ממ"ש ב"ר"ה דף כ"ו, וביומא דף ט"ל ומ"ד, התורה חסה על ממונס של ישראל, אף שהוא מומן שכל ישראל שותפים בו והוא הפסד מועט לכל או"א, ורק בהשתתפות הוי הפסד מרובה, עכ"ד. וגם דברים אלו הם תמוהים, ולא קרב זה אל זה, דהתם גבי שביעית עשו חמשים תקנה לחרוש בית סאה בשדה האילן, ותנן התם חזויה שדה האילן כל שלשה חילנות לבית סאה, וכנ"ל במשנה ב', נמלא התקנה לחרוש בית סאה תיקנו אותה בשביל שדה האילן, שהיא שדה שיש בה ג' חילנות, דכל היבא דאיכא ג' חילנות חשיבה זו שדה האילן, שתקנו לה החרישה, וכדי שלא תעשה לחשוב דלא מיקרי שדה האילן אלא רק יהיו השלשה חילנות של אחד אחד, אבל אם הם של שלשה בני אדם אינן מזטרפות אלו לשלשה בבת אחת, כדי שעל ידם תהיה נקראת אותה השדה שדה האילן שהתירו לחרוש בה בית סאה, לכך שנה לנו במשנה ה' שלשה חילנות של שלשה אנשים הרי אלו מזטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילן, וענין הזטרפות אינו ר"ל שיזטרפו להיות נחשבים שלשתן חלק של אחד אחד, ואם נאמר שהם שלשה חלקים, הכל שוה, אלא ענין מזטרפים דקאמר התנא היינו ר"ל מזטרפין להיות נחשבת השדה על ידם שדה האילן, דעבודו לה רבנן תקנה זו של חרישה בבית סאה, שלא תאמר כיון דהם כל אילן לאדם אחד אין שדה זו נקרא שדה האילן, שהיא של שלשה חילנות, אלא חשיבה שדה זו של אילן אחד, דהדין הוא לחרוש סביב האילן כמלא אורה וסלו, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בביאור המשנה וז"ל, לפי שהם שלשה אנשים היינו חושבין שלא יזטרפו, וכל אחד מהם יחרוש סביבות חילנו כמלא אורה וסלו חוזה לו, ובא ללמדנו שיזטרפו, ע"כ. והשתא מאי הוכחה מיייתי הרב מדין הגו' לדין הפ"מ, למימר מומן השותפים חשיב חלק אחד, דאין זה ענין האומר גבי שביעית, דהתם לא עבדי רבנן התקנה של חרישה בשביל בעל החילנות, כדי שגזטרך לגרף החלקים, אלא היתרוף כדי לחשוב אותה שדה בעלת שלש חילנות, שבה נחשבת שדה האילן דעבדו לה רבנן תקנה, והראיה דאיתא בתוספתא שם בפרק ראשון הלכה ב', וז"ל שלשה חילנות של שלשה בני אדם והשדה של אחד, אע"פ שבעל השדה חורש מפני לורך שדהו ה"ז מותר, ופירש מ"ב וז"ל חורש מפני לורך שדהו ולא בשביל החילנות שהרי אינם שלו, מ"מ מותר ע"כ. וכ"כ חסדי דוד וז"ל, קמ"ל דאפילו שדה של אחד והוא החורש, דנמלא אינו מכווין אלא

אלא לקרקעו ולא לזורך האילנות, עכ"ל הו"ל ומחוי שהוא לזורך האילנות שרי, וכן הוא בירושלמי, עכ"ל. גמלא חין ענין זה נוגע אלל הבעלים כלל, וענין הירוק דנקיט במשנה הוא כדי לחשוב אותה שדה לשדה האילן שיש בה שלשה אילנות, ולא תימא שאלה השלשה יש להם דין אילן אחד, כיון שהם כל אילן לאדם אחד, ובאמור:

ומה שהביא עוד הוכחה מן ר"ה דף כ"ו, גבי שופרות דתעניות אשר בבהמ"ק דהיו מלוּפּים כסף, משום דהתורה חסה על ממונם של ישראל, וכן ביומא דף ע"ל גבי קלפי דעבדי ליה מעך ולא מוכסף וזהב, וגם דף מ"ד גבי מחסה משום דהתורה חסה על ממונם של ישראל, גם זו לאו שמה מתיא, וכאשר כתבתי לעיל, דבאמת אלו בחין מגזל דהקדש דהוא חר, ומה דקרי לזה ממונם של ישראל מפני כי הדמים של ההקדש עיקרים הם מנדבתם של ישראל, ואם יהיה הרוחה או הפסד בעבור דברים אלו הכל נוגע להקדש, שכבר הביאו ישראל הדמים ללשכה, ונעשו כל הדמים כים אחד של ההקדש:

איך שיהיה, העולה מכל האמור בנידון השאלה דהפ"מ, ובנידון הגאון ברכי יוסף ז"ל בדיון חין ב"ד נוקקין לפחות משום פרוטה, כיון דאנו דגין עתה בענין הממון, הנה ממון השותפים שהוא מעורב יחד לפנינו, לריבין אנו לדון אותו לחלק אחד, ולא פלגינן ליה כפי חלוקות הבעלים. וזה ברור. והסי"ת ברחמינו יאיר עינינו באור חורחו, אה"ר:

שאלה ט'

שאלה. אשה ביטלה עמם שיש בו מוח שלא נמלח, עם תבשיל של בשר שנמלח, ואכלו התבשיל ולא הרגישו, והביאה העלם לבהמ"ד לשאלו בשביל הכלים הקדרה והבף, ואומרת שהיא אינה יודעת כמות התבשיל, ורק הריקה התבשיל כולו בשני כלים, והביאה הכלים לפני חכמי המדרש, ואמרה להם עד מוקם זה היה מגיע התבשיל בתוך שני כלים אלו, וחכמי המדרש הביאו מים, והניחו בכלים ההם עד מוקם שהרחתה להם האשה כשהיה התבשיל שם, ושיערו שזוה ודאי היה בתבשיל ששים כנגד המוח. ברם נסתפקו, איך נסמוך על דברי האשה שאומרת עד מוקם זה היה מגיע התבשיל בתוך הכלי, והלא ק"ל כל מלתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד ולאו אדעתיה, כמ"ס מר"ן ז"ל ביו"ד סי' א' סעיף ג', ובסי' י"ח ס"ד גבי מוסככת, ועיין ש"ך סי' י"ח ס"ק ע"ו, ולהע"ז ז"ל סי' ו"א ס"ק ג' גבי בהמה, ו"כ הכא איך נאמין לאחד שאומר עד כאן היה התבשיל, והלא הוא לא היה יודע עדיין מהאסור, ולא יהיב דעתיה בטוב דעביד ולאו אדעתיה. ועיין בש"ע סי' ל"ד סעיף א' וסעיף ז', וקשיא לן מאי שגא מהך דסי' י"ח סעיף ד' ובש"ך ס"ק ע"ו. ועיין פתחי תשובה בסי' ל"ד שעמד בחקירה זו, והביא דברי הגו"ב מה"ת סי' ט"ז, ודברי הגאון פרי מגדים ז"ל ע"ש:

תשובה. זה הכלל דכל מלתא דלא רמיא וכו' מקורו בגמרא דשבוטות דף ל"ד, דא"ל רבא לר"ן כל מלתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד לה ולאו אדעתיה, והלכה כרבא כנז' בש"ע ח"מ סי' מ"ט, ועיין מ"ס הגאון פרישה והסמ"ע שם ס"ק כ"ט בביאור הכלל הזה, והגרסה שלו בגמרה ע"ש, והשתא גמלא מוקד דברי הש"ע בסי' א' וסי' י"ח הגו', ודברי הש"ך והע"ז הגו' הוא מן הגמרא דשבוטות הגו':

וראייתי למרן ז"ל בסי' ל"ב סעיף ב', שכתב בד"ה כשלא יעיר הקדרה בתחלה כשנפל החלב אלא לבסוף ולא כיסה, אבל אם יעיר מתחלה וע"ס הכל מוצטרף לבטל טעם החלב, וכתב רמ"א וכן אם יעיר בתחלה

או כיסה מיד, אע"ג דלא יעיר ולא כיסה לבסוף כל הקדרה מוצטרף, והוא שיעיר וכיסה מיד כשנפל שם האסור ע"ש, וזוהי י"ל מאחר דכל מלתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד ולאו אדעתיה, איך נאמין לו עתה שיאמר דיעיר או כסה בתחלה מיד כשנפל האסור, והלא בחזונו זמן עדיין לא הרגיש בזה, דעדיין לא היה יודע שיש לזוך או איזה נפקותא דיניא ביעור וכסוי, ולכן דאומר עתה שיעיר וכיסה מיד בתחלה כך נדמה לו כעשות ולא הוא הכי. ובהשקפה הראשונה אמרתי דיש לחלק בין אומר ברי"א לי שעשיתי, לבין אומר ברי"א לי שלא עשיתי, והך דינא דשוחט הוא אומר ברי"א לי שלא עשיתי, ולכך לא סמכינן, אבל באומר ברי"א לי שעשיתי סמכינן, מיהו מדברי הסמ"ע סי' ע"ט ס"ק כ"ט נראה, דיש להסס בחילוק זה:

ישוב אמרתי בס"ד, דיש להעיר בענין זה מ"ס מרן ז"ל בסי' ק"ג סעיף ד' אם נפל איסור על תחובה שבקדרה שהיא חוץ לרוטב ולא יעיר הקדרה ולא כיסה אותה, אינו אוסר אלא כדי נעילה וכו'. ועל זה י"ל איך נסמוך על דבריו שאומר שלא כיסה, דדילמא כיסה ולא אדעתיה, לפי הכלל הזה דכל מילתא דלא רמיא וכו'. ודוחק לומר דמרן ז"ל איירי בכגון שלא היה אלאו לה קף לערות בו, ולא כיסוי לכסות בו. וג"ל בס"ד לומר דאיירי דתקף כשנפל האסור הרגיש בו שהוא אסור ורך אלא המורה, ולכן נסמוך על דבריו שאומר ברי"א לי שלא עשיתי. תדע דהרי מנינו בס"ע סי' ג', שפסק מרן ז"ל שחיטת חולין אין לריבה כונה, אפילו מתעסק בעלמא לחתיך, או שרק סבין לנעלה. בכתוב, ושחטה כהלכתה כשרה. וקשה כיון דהוה מתעסק לחתוך איך נסמוך דעביד שחיטה כהלכתה, ודילמא הוה בה שהיה או דרסה, ואם יאמר ברי"א לי שלא היה כך איך נסמוך על דבריו, והא אמרינן כל מלתא דלא רמיא וכו', אלא ודאי מוכרח לומר כי הוא תקף אחר שחטה הרגיש והתבונן שהיתה שחיטה כהלכתה, וכיון דתבונן בזה תקף, לא אמרינן דילמא עביד פיסול בשהיה או דרסה ולאו אדעתיה, ודבר זה הוא מסתבר. ומ"ס מלתא דלא רמיא וכו' היינו בזכר אחר שעבר זמן מה, ולאו כה"ג שהוא תקף ומיד:

וראייתי בס"ד למרן ז"ל בסי' ל"ה ס"ק ג', שכתב קצרות של בשר שהודחו ביורה חולבת בחמין שהי"ס צ אפילו שניהם בני יומן מותר, והוא שאומר ברי"א לי שלא היה שומן דבוק בהם, ואם היה שומן דבוק בהם לריך שיהיה במום ששים כנגד ממשות שומן אשר על פי הקערה. וכתב הש"ך ז"ל סק"א דמוסתמא אמרינן שומן דבוק בהם, ומחזיקין בהו שומן, משום דהשתא הוא דמדיחן ע"ש, ועל זה י"ל אמאי מהימין כשאומר ברי"א לי שלא היה שומן דבוק דילמא הוה לאו אדעתיה. וג"ל בס"ד ליישב זה ע"פ מ"ס הגאון חק יעקב ז"ל בסי' תמ"ז ס"ק ל"א וז"ל, כתב הב"י דאם דרך בני אותו מקום לבטל מרקחת בכלים מיוחדים, וגם קף מיוחד לנער בו הוי כאומר ברי"א לי, ובתשובת למח לרך סי' ס"ד כתב דאם בשעת התכח השומן מכין לשום דבר, ומכוון עלמנו להתיכו בכלי חדש או אינו ב"י דוקא, אז חף שלא התיכו לשם פסח מהני, וכן כ"ל חף דבסי' ס"ה שם מפפק על זה וכו' ע"ש. וראיתי להגאון מהרי"ש ז"ל בשואל ומשיב תגי"א ח"ג סי' קל"א ששאל ממנו רב אחד, במה שבא לפניו שתחבו קף של בשר אב"ב ברוטב, אבל לא תחבו רק מקלות ברוטב לשאוב הזוהמא, ואח"כ יעשרו בו מאכל עם חלב רותח, ולא היה בו רק ח' קוואר"ט וכו', והתירו שכנגד זה התחב יש ששים, ואחד חכס ערער עליו, מהא דאמרינן מלתא דלא רמיא עליה דאיניש, ואיך סמך על השואל באומרו שלא נתחב כולו, דיש לחוש שמה תחב כל הכף וליכא ששים. והרב הזה השיב כיון דעשה כדי לשאוב הזוהמא, אין דרך לתחוב כל הכף, כדי שלא יקלוט השומן שע"פ הקדרה והתבשיל

והחשביל, וזכאחי גוונא כל שטוסה בכונה עכ"פ לנורך
 דבר אחר, כדי שלא יקלע השומן, אף שלא נתכוון לנורך
 איסור והיתר חשיב מילתא דרמיא, ומדקדק בזה, וכמ"ס
 הרב השואל בלמח דק"ס סי' ס"ד, ואף דהל"ך חולק על זה,
 כבר הכינס בחק יעקב סי' קנ"ז ס"ק ל"א, כדעת הרב
 השואל סס. וכן נראה משו"ת מהרי"ט ח"ב באה"ע סי'
 ל"ג, דכי אמרינן דהיכא דרעה הטביעה אמר בדדמי היינו
 היכא דלא אכפת ליה כלום, דמלתא דלא רמיא עליה
 דאינוס לאו אדעתיה, אבל הכא מלתא דרמיא עליה הוא,
 לחזר עליו לחמדת המזון אשר עס בחגורתו אשר במתניו,
 וטרח טובא לבקשו ולהכירו, ומסתמא ידע היטב שמת ע"ס,
 וזה כסברת הרב השואל בל"ך וכו'. וכתיב לו הגאון מהרי"ט
 דופה כיון מעלתו בזה, וכבר הארכתי גם אני בתשובה
 אחת בדברי הל"ך וכו', עכ"ד יע"ס. ולפ"ז גם בענין זה
 דסי' ל"ה סעיף ג', בקערות של בשר שהודחו בורה
 חולבת, אם אמר ברי לי שלא היה שומן דבוק בהם סומכין
 על דבריו, אע"ג דבקעת הדחה עדיין לא הרגיש באיסור,
 יען דמסתמא כשבא להדיח נתן עינו וזרק יפה, אם ימלא
 עס שומן דבוק כדי לנקותו יפה ע"י שפסוף יותר, דאין זה
 כמו לכלוך בלבד שיתקנה ויוסר משם ע"י הדחה קלה בחמין,
 כי שומן דבוק לריך לו שפסוף יותר עד שינקפו לגמרי,
 ולכן כיון דמסתמא נמלא שומן דבוק בכלים, וכמ"ס הס"ך,
 לכך ודאי זה פקח עינו לראות אם יש שומן דבוק, וכיון
 שנתכוון לבדוק ולראות כדי לנקות, אע"פ שלא נתכוון לראות
 בשביל איסור והיתר, חשיב זו מלתא דרמיא עליה, וסומכין
 על דבריו, אע"ג דענין זה הוא איסור תורה, ועל כן אין
 להוכיח מדין הגז', לנדות השאלה:

וגם עוד אין להוכיח כלום ממש"ס מרן ז"ל בסי' ל"ד סעיף
 א', בתוספת קף חולבת בקדרה של בשר או איפכא,
 דמשערין בכל מה שנתחב מומנו בקדרה ע"ס, ולכאורה
 יש להעיר, איך נדע מה שנתחב מומנו בקדרה, אם הוא
 לפי דברי השואל שאומר ברי לי עד כאן נתחב, איך נסמוך
 על דבריו לפי הכלל דמלתא דלא רמיא וכו', דהא משיקרא
 לא ידע באיסורא ולא אדעתיה. הנה זה אינו, חדא דכבר
 הרב פרי מגדים בא"ח בהגהות או"ה פתח לה, כגון שניכר
 רוסס הלכלוך של החשביל בקף דידעינן עד כאן נתחב, ע"ס.
 ועוד אינו אומר דאפשר לומר הקף כשתחב תחיבה ראשונה
 בעוד הקף צידו, נרגש באיסור והוליו מיד וצא לשאל עליי,
 וידוע דבסעיף זה מיירי שתחבו פעם אחת, ומרן ז"ל לא
 הולך לפרש הדבר דאיירי כגון שנגש תקף ומיד, יען
 דמרן ז"ל לא בא כאן ללמדנו דין זה, איך יתברר אלוניו
 דבר זה דעד כאן נתחב, אלא הוא נחת ללמדנו לענין חס מקלתו
 דלא אמרינן חס כולו, ולכן אין לשער אלא כנגד מה שנתחב:
וממ"ש מרן ז"ל עס בסי' ל"ד סעיף ז', בשר רותח
 שתחבו בסכין חולבת דלריך שסיס כנגד מקום
 החך בלבד, אין להעיר כלום לומר איך נדע מקום שחך
 אם לא על פי השואל שאומר ברי לי, דזה אינו, חדא גם
 בזה נימא כמ"ס לעיל שהוא חך חיתוך אחד ותקף הרגיש
 באיסור, וכיון דחך באותו הרגע שהרגיש באיסור לא
 חיישינן דאמר בדדמי ושכח מה שעשה, כיון דבזה הרגע
 עשה החיתוך ולא חשו במלתא דלא רמיא וכו', אלא באומר
 הדברים אח"כ, וכמ"ס לעיל:

ועוד ראיתי להגאון מהרד"ק ז"ל במוזר לרוד, שכתב
 על דין זה דסעיף ז', דדברי מרן ז"ל איירי כגון
 דאמר ברי לי שלא תחבתי אלא בלד זה, משום איזה טעם
 הכרחי, כגון שהיה מקום בסכין שיש בו איזה לכלוך או
 חלודה, דבודאי לא חך במקום ההוא, או נמי דחך בסכין
 ארוך ביותר כסיף וכיוצא, דא"א לומר דחך בכוליה ולא
 אדעתיה, דכהני גווני לא שייך למטען משום מלתא דלא רמיא
 עליה ע"ס, ולפ"ז אין להוכיח כלום מדין זה לנדות השאלה:

והנה רש"ל ביש"ס בחולין סי' מ"ב הביא דין הסכין
 הגז', ובתב דראוי להחמיר לשער כנגד כולו, ולא
 נסמוך על דבריו לומר עד כאן הוא מקום שחך בו. ועשה
 חילוק בין דין הסכין דסעיף ז' לבין דין הקף דסעיף ח' יע"ס,
 והס"ך הזכירו בס"ק כ"ח, וגם הס"ח והט"ז הביא דבריו,
 ומסברת רש"ל ז"ל שהסביר להקל בדין הקף אין ללמוד להקל
 בשאלה דיוק, חדא דדין הקף שדבר בו רש"ל להסיר באומר
 ברי לי הוא מדי דרבנן בודאי, כמ"ס הגאון ספ"ד בשם
 הגאון פר"ת בסי' ל"ד ס"ק כ"ח, דכאן הוא ספק דרבנן
 בב"ח בלא רוטב, דלא הוי דרך ביטול ולא עדיף מטיגון ע"ס.
 ולפ"ז אין ללמוד מזה לדין שהוא איסור תורה, כעידון השאלה
 שהוא איסור תורה, כיון דרש"ל לא דבר כן אלא באיסור
 תורה, ואפשר דבאיסור תורה ס"ל לרש"ל אע"ג דהוא בכה"ג
 דקף, יס להחמיר שלא לסמוך במילתא דלא רמיא וכו' וזה
 פשוט וברור. ועוד משיקרא החלוק שעשה רש"ל להקל בקף
 אין לו הוכחה וצירור, אלא טעמא עמיס מסבירא דנפשיה,
 ומסתמות הפוסקים ראשונים ואחרונים לא משמע כן,
 והפוסקים שהציוו דברי רש"ל הביאו דבריו בחומרא שעשה
 בסכין, אך הסבירא שעשה להקל בקף לא אולי בתרה ולא
 הזכירוה, וכאשר תמלא בע"ז ופר"ח, ור"ק הב"ח העתיק
 לשונו כולו, ומאן ימר דסמוך על סברתו להקל בדין הקף
 לענין בעלמא, א"כ לא יעלה מזור לנדות השאלה, ודכוותה
 מסבירת רש"ל, מתרי טעמי אשר כתבנו:

וגם מדברי הגאון גו"ב מה"ה סי' ט"ו, שהביאו פתחי
 תשובה, שיא לחלק בדבר חדש לא יעלה מזור, דגם
 הוא לא אמר חילוק זה לקבוע עליו הלכה, ורק עשאו לסיקף.
 ועיין בתשובת הגאון מהרי"ט ז"ל הגז' שזכרתי לעיל,
 שכתב וז"ל, מ"ס מעלתו לסמוך על הגז' סי' ט"ז חלק
 יו"ד מהדו"ב, אינו נח לי, דהחילוק אינו ברור עכ"ל. ובאמת
 גם הוא לא עשה חילוק זה לבנות עליו הלכה:

ואשא עיני ואראה בס"ד, מ"ס מרן ז"ל ביו"ד סי'
 קל"ח סעיף מ"ח, נדה שצבלה בלי כונה, כגון
 שנפלה לתוך המים או ירדה להקר ה"ז מותרת לצעלה,
 ומקור דברים אלו הם גמרא ערוכה, וקשיא לי בזה הן
 אמת דמשום כונה לית לן בה, הא עכ"פ איכא למיחש
 שמה לא נתנה לבה היטב על הטבילה כהלכתה, כענין
 שחיה וזקיפת גופה והרחקת ירכותיה, דפסק בש"ע סי'
 קל"ח סעיף ל"ה דיש מי שאומר לא עלתה לה טבילה, וכן
 אם קפלה פיה יותר מדאי דפסק עס לא עלתה לה טבילה,
 וכן אם קף משער ראשה, ואע"ג דאומרת ברי לי וכו' אין
 לסמוך מכח הכלל הגז' דכל מלתא דלא רמיא וכו', ובשלמא
 על חשש חלוה י"ל דאיירי כגון שחפפה ובדקה עלמה
 ותקף נפלה במים, ואם נאמר כגון שהיתה חביתה עומדת
 ורואה, תינח על שערות רואה, אך קפילת פיה יותר מדאי
 והרחקת ירכותיה איך תראה, כיון דהיא בתוך המים, ואפילו
 על שערות לא נסמוך על עדות חברתה בהיכא דנפלה
 לתוך המים, יען כיון דרואה אותה נפלה יודעת דאין זו
 טבילה, כדי שתראה אם קף שעה או לאו, דגם על דברי
 חברתה אמרינן הכלל הזה, דכל מלתא דלא רמיא וכו':

והנה אמרתי דיש לחלק בס"ד בין אותם דינים דסי'
 ח' וסי' י"ח, לבין דין דסי' ל"ה סעיף ג', גבי
 קערות שהודחו בורה חולבת וכו', דהתם אין חוששין אלא
 רק על דבר אחד דשמה היה דבוק בהם שומן, והוא אומר
 ברי לי שלא היה שומן דבוק בהם, סומכין עליה משום
 דחדא מילתא היא, משא"כ בדין השומע דאינו יודע יש עס
 חששות הרבה הפוסלים בשחיטה שהייה ודרסה ושאר דברים,
 וגם בדרסה ושחיטה עלמין יש כמה אופנים של פסולים, והוא
 לריך לומר ברי לי בכלן, ולכן לא סומכין בדברים הרבה
 בהיכא דהוא מילתא דלא רמיא וכו'. ואע"ג דמקור האי
 מילתא הוא בשבועות דף ל"ד דאמרה רבא גם על דבר

אחד, שזה טוען מניתי לך מנה בלד עמוד זה, והשיב לא
 עברתי בלד עמוד זה מעולם, יש לומר לענין זמון דלא
 אזלינן ביה בחד רובא יש לומר כלל זה דכל מלתא וכו'
 אפילו בדבר אחד, ולא נחזיקו לזה לכפרן להויתא ממנו
 ממון, בשא"כ במילי דאיסורא בעבור דבר אחד סומכין ולא
 אמרינן כל מלתא וכו', אך בעבור שנים ושלש חששות
 אמרינן כלל זה, ולא סומכין על דבריו של זה. מיהו חילוק
 זה לא יועיל לנו לתרץ דס' ק"ח גבי גדה שנפלה דאיכא
 כמה חששות של שער ושל קפילת פיה והרחקת ירכותיה ועוד
 ועוד, דעל כולם לריכה לומר ברי לי דלא הוה הכי :

ואמרתי בס"ד לחלק ולומר, דלא אמרתי האי כללא
 דכל מלתא במילי דאיסורא אלא בהוכח דאיכא
 ריעותא לפניך, אבל היכא דליכא ריעותא לפניך אמרינן
 כיון דהוא ענין איסור חושש האדם בשביל חומר האיסור,
 ודיוק מילתא באומרו ברי לי דהוה כך ולא הוה כך, ולא
 חיישין שטועה בדמיונו, ושניא מילתא דאיסורא ממילי
 דממונא, ורק אי איכא ריעותא לפניך באותו דבר, לא
 נבא להחזיר ע"פ דבריו שאומר ברי לי במילתא דלא הוה
 רמיא עליה, ולכן גבי גדה דעשה ליכא ריעותא לפניך מכל
 אותם חששות, אם אומרת ברי לי סומכין עליה, וכן צדין
 הכלים של בשר שהדיחן ביורה חולבת דס' ז"ה, דאין עתה
 רוחין שומן בהם ואין ריעותא לפניך, סומכין עליו שאומר
 ברי לי שלא היה שומן דבוק בהם, אבל הך דס' ח' גבי
 שחט איכא ריעותא לפניך, דהשתא אחר שחט חזין ליה
 דאינו יודע, וכיון דאינו יודע ודאי קלקל בשחיטה, ולכן
 אפילו אם עתה למד ואומר ברי לי שלא קלקלתי, לא סומכין
 על דבריו, דחשיב כשחט גוי שחט ואח"כ נתגייר ולמד,
 דאין מועיל לומר ברי לי על מה שחט בהיותו גוי, ועיין
 נו"כ מה"מ סי' ע"ז, בסברה שעשה לחלק בהך דשחט
 שאינו יודע, וקרובים דברי לדבריו, וכן צדין מאוסכסת
 דס' י"ח איכא ריעותא, דהיא מאוסכסת עתה לפניך, ולהכי
 לא סומכין עליה דאומר ברי לי, וכן גמי אחי שפיר
 לפי חילוק זה הך דס' ו"ו סעיף ח' בהג"ה, באומר
 ברי לי שלא שחטתי בניקוס הפנימה, דכחבו הב"ח וע"ז
 ופר"ח ונהג"ג ושאר אחרונים, שאם סבור החלה שאין
 שם פנימה, ואומר ברי לי שלא נגעתי שחיטתו פסולה,
 נעשם דכל מילתא דלא רמיא וכו' ע"ש, והיינו הכא גמי הא
 איכא ריעותא לפניך, דהסכין היא בפנימה :

והא דכתב מרן ז"ל בס' כ"ג סעיף ב', דאפילו אימר
 השוחט ברי לי שלא חתכתי כי אם העור אין
 סומכין עליו, התם הטעם מפני דמאחר דחזין שילא
 הדם, אמרינן א"א שהיה ברור לו שלא נגע בושט, ואפילו
 שהיה מתכוין לכך וזוהי נשמה, עכ"ל כיון דילא הדם
 אחרע ריעותא גדולה בכה, ועיין באחרונים :

ועתה נשאר לנו ליישב הך דס' ז"ד סעיף ז', בחדתך
 בשר רותח בסכין חולבת, וכן תחיבת הקף
 דסעיף ח' בסומן הגז' דבהני גמי איכא ריעותא לפניך,
 דהקף והסכין הם של תלב בודאי, והוא חתך ותחב
 בודאי, ועל מרן ז"ל אין אכחנו לריבין ליישב כל זה, דכבר
 כתבתי לשיל דאיירי בהרגיש באיסור תקף, אך אני לריך
 ליישב זה לשאר פוסקים :

ובהשקפה הראשונה אמרתי דין הקף שאני, משום
 דיש היכר בגוף הקף ברושם לכלוך
 התבטיל עד היכן נתחב, וכמ"ס הגאון פרי מגדים בפתחה
 לא"ח אות י"ג, והביא דבריו פתחי תשובה בס' ז"ד ע"ש,
 ובכה דסעיף ז' בחדתך בסכין חולבת התם הוא דרבעין, וכמ"ס
 הגאון שפ"ד ס"ק כ"ח י"ע"ש, אך האי חילוקא דיש לחלק
 בין דאורייתא לדרבעין, לא פסיקא ליה להגאון שפ"ד, דחזר
 וכתב דגם בדרבעין ז"ל הני, ואי"ה לקמן נדבר בזה :
ונראה לי בס"ד ליישב המקומות דס' ז"ד דסעיף ח'

וסעיף ז' הגז', על פי מ"ש בגמרא דגדה דף ב'
 ע"ב, התם איכא תדתי לריעותא הכא איכא חדא לריעותא,
 ופירש רש"י ז"ל תדתי לריעותא העמוד עומא על חוקת
 טומאה, ובחוקת טהרה דמקוה איכא ריעותא דהרי חסר
 לפניך, אבל באשה בדידה הוא דאיכא ריעותא, שהרע חוקת
 טהרה קת שיהי דם לפניך, ומשום הך ריעותא
 לחודה לא מרעינן לה, הואיל ובטהרות לא משכחת ריעותא
 אחריתא, דכי אמרת העמודים על חוקתם בחוקת טהרתם
 הם, עכ"ל. ולפ"ז ז"ל דסכין פנומה ומאוסכסת איכא תדתי
 לריעותא, דהבבחה בחי"ה בחוקת איסור עומדת, ועוד
 הסכין פנומה לפניך, משא"כ בהך דס' ז"ד גבי קף וסכין
 חולבת, הבשר הוא בחוקת כשרות ולא חיישין להאי כללא
 דכל מלתא דלא רמיא וכו', אלא רק בהוכח דאיכא תדתי
 לריעותא :

ואוסוף בס"ד לדבר עוד בענין זה דכל מלתא דלא
 רמיא וכו', דמילי בגמרא דכתובות דף כ"ח,
 דתני הקטן נאמן להעיד בגדלו מה שראה בקטנו במילתא
 דרבעין, ואמרת בברייתא ת"ר נאמן התינוק לומר וכו' וכו'
 אפילו היה נכרי ונתגייר עבד ונשתחרר אין נאמן וכו',
 ריב"ז אומר לאמינס, ואמרינן בגמרא במאי קמפלגי, ת"ק
 סבר כיון דנכרי הוא לא הוה דיוק, וריב"ז סבר כיון דעמיה
 לא חגיגור, מידק הוה דיוק, והגאון הסמ"ע ז"ל בח"מ סי'
 ל"ה ס"ק י"ט, כתב הטעם דגוי אינו נאמן מפני שבהיותו
 גוי לא הוה רמיא עליה, וכל מלתא דלא רמיא עליה אמר
 ולא חרעיה וכו'. ולכאורה נראה ללמוד מזה, דגם
 בדרבעין אמרינן האי כללא דכל מלתא דלא רמיא וכו', משום
 דהאי במילי דרבעין איירי, אך באמת אין הוכחה מזה, משום
 דגוי שנתגייר גרע טפי, דראייה להרב קול אליהו ז"ל
 בתשובה סי' כ"ו, שכתב בקטנים משום דעתידין לבא לכלל
 גדלות בלי שום ספק, לפיכך אמרינן יבוי דעתייהו בקטנותם
 למחוי גופא דעובדא היכי הוה להעיד בגדלן, משא"כ בגוי
 בעודו בגיורתו לא ייבי דעתייהו באותו פרק, למען דעת
 גופא דעובדא להעיד מאחר שהוא גוי, ולא שייך בעדות
 ישראל, וכו' לרבעין אע"ג דדעתייהו לאגיוורי לא יבז
 דעתייהו על עובדא כדו להעיד בה אחר שיתגייר, כי
 יחשוב מו ימר דמסתיעא מלתא ויתגייר, ולא דמי לקטן
 שעתיד לבא לידי גדלות בודאי בלי ספק, ואפשר דגם
 הסמ"ע ז"ל כך כוננו לומר, אלא שקולר ולא הרחיב
 הדברים, ולפ"ז אין ללמוד מענין זה דאמרו גבי גוי לענין
 בעלמא שגם במילי דרבעין אמרינן האי כללא, ד"ל גוי
 שאני דגרע טפי בדבר זה דלא רמיא עליה :

וראיתי להגאון שער משפט בח"מ סי' ל"ה ס"ק ג',
 שהקשה מעדים זוממים איך מהימני לפסול
 עדים הראשונים לומר עמנו הייתם, והלא אינו מלתא
 דסהדותא כלל, ולמה לכו לעדים למרמי אנפשייהו למדכר
 דבר זה כלל, יע"ש. ואין זו קושיא, דבהדיא אמר בגמרא
 עדים זוממין חידוש הוא דחדשה תורה, דמאי חזית דסמכת
 אהני סמוך להני, ועוד יש בהם עוד דינים שהם חידוש.
 וא"כ אין מקום לשאלה זו איך מהימני לפסול העדים דמקשי
 הרב ז"ל :

עוד נזכרתי דבר אחד בענין זה דכל מלתא וכו', מ"ש
 מרן ז"ל ביר"ד סי' ק"ך סעיף ג"ב, כיון שכל אחת
 מזכרת את מקומה, אותה שתאמר ברי לי שלא באתי
 למקום שנמלא הדם טהורה, והגאון הט"ו ס"ק ט' הקשה על
 אמירה זו של ברי לי וכו', עמ"ס בח"מ סי' ע"ט סעיף י"א
 ח"ל מנה הלוייתך בלד עמוד פלוגי וכו', ותיירך לחלק בין
 זמן קלר ודבר שאינו רגיל קלת, ובין זמן ארוך, ע"ש. וי"ל
 על הט"ו, דהו"ל להקשות ממילי דאיסורא, מהך דיו"ד סי'
 א' וסי' י"ח הגז', והך דח"מ סי' ע"ט הוא ממונא וגבי
 ממונא שאני דאינו אומרים כן לגבי המוחזק להחזיק בשלו.
 ויש

ויש לישב בדוחק, דהצי"ח ק"ך דח"מ סי' ע"ט, משום כי מקור הכלל הזה הוא נאמר באתו דרין דסי' ע"ט, וכנו' בגמרא דשבוטות שהבאתי לעיל, ומשם לקחו זה הטעם במילי דאיסורא, כדן השוחט, וכדן המסוכסכת, וכיוצא : **ברם** לפי חילוק הע"ז דבשי תרתי, זמן קצר ואינו רגיל, קשה מהא דסי' ל"ה סעיף ג', גבי שומן דבוק דהבאתי לעיל, דהתם הע"פ שפרש דאיירי בזמן קצר, מ"מ שם רגיל להיות שומן דבוק, וכמ"ס הש"ך ז"ל התם, וכן לפ"ד לריך לומר דין חדש בכל הנך נידונים דסי' ל"ב סעיף ב', ודסי' ק"ה ס"ד, ודסי' קל"ח סעיף מ"ח, דבכולהו לא נסמוך על האומר ברי, אלא רק אם בא לשאל בזמן מועט אחר המעשה. ועוד, שם כל החששות הם רגילי, ואם לא תחשבם רגילי תודה לי דלא לחשבם לא רגילי. ובנקודה הכסף השיג על הע"ז, ותירך קושייתו, וכן הגאון כו"ק ג"כ תירך קושיית הע"ז, וכולם יבזו שלהם לא יתיישב בו אלא רק הקושיא שהקשה מסי' ע"ט בח"מ, אך על הנך דיו"ד סי' ה' גבי שוחט ודין המסוכסכת דסי' י"ח, אין עולה יבזם. וי"ל דאם יש לחלק בהאי כללא דמילתא דלא רמיא, בין מילי דאורייתא למילי דרבנן, אמאי לא י"שבו הנך דגדה שאני דכתמים דרבנן הם, וכעת ל"ע. ועיין להגאון חכם לבי סי' ס"ה, ועבודת הגרשוני סי' ע"ט, שניין עליהם הגאון סדרי טהרה סי' ק"ך ס"ק ל"ב, ויש לפלפל בדבריהם, ובשביל האריכות לא הבאתי דבריהם פה, ורק זאת אני, דהך דינא דשמן מהותך דהותך לפני הפסח הגו' בש"ע ח"ח סי' תמ"ז, שהביא הגאון חכם לבי לענין שלו, אין ממשו סתירה לכל מה שהבאתי, דהתם משום חומרא דחמון הוא, ועיין מג"א ושאר אחרונים שם :

אמור מעשה, נידון השאלה אין לפשטו מהך דסי' ל"ד סעיף א' וסעיף ז', דכבר כתבנו דיש להעמיד דברי מרן ז"ל דלא איירי באומר ברי לי מכה זכרונו אח"ז, וגם מדברי רש"ל ודעמיה כדן הכף דסעיף א' הגו' אין ללמוד כלום לנ"ד, דהתם איסור דרבנן, ונידון השאלה הוא איסור תורה, וגם מדין דסי' ל"ה סעיף ג' באומר ברי לי שלא היה שומן דבוק בהם, וכן מדין דסי' ק"ך סעיף ג"ב באומרת ברי לי שלא באתי במקום שנמאץ הדם, וכן מדין דסי' קל"ח סעיף מ"ח כגדה שנפלה לתוך המים או ירדה להקך, גנה מכל הנך מקומות אין לפשוט השאלה דידן, משום כי בכל תלת מקומות אלו ליכא רישותא לפניך, אך בנידון השאלה איכא רישותא, דנפל עלם שלא נמלח בודאי לתוך הקדרה, ובאשר חלקנו לעיל בס"ד. אמנם יש לפשוט נידון השאלה מהך דסי' ל"ב סעיף ב', בניער בתחילה או כיסה מיד כשנפל האיסור, כאשר הבאתי לעיל, דהתם איכא רשותא כמו נידון השאלה דנפל איסור בודאי לתוך הקדרה : **וראיתי** להגאון מנחת יעקב ז"ל, בכלל ס"א ס"ק י"ד שהביא תשובת חוט השני, שאם אומר בשעת שאלה שהסכין הוא מקונח בשעת חתיכה אינו נאמן, דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה. וערער בזה מחתיכת לטון בסכין של איסור, דאין לריך לשער אלא כנגד מקום שחתך, ועל זה חילק שני חילוקים, הא' דלענין אם הוא נקי קרוב יותר לטעות בנקל, והב' דחומרא דחמון שאני, וסיים דל"ע לדינא בשאר איסורים, יע"ש :

והנה לדין ליכא ל"ע לדינא בשאר איסורים, דיש הוכחה גמורה מדין קערות שהודחו בקדרה חולבת, שכתב מרן ז"ל בס"י ל"ה, שאם אומר בריא לי שלא היה שומן דבוק בהם סמכינן על דבריו, ובת"ח הביא דין זה בכלל ג"ו סעיף יו"ד, וכתב במנחת יעקב שם דכל שהוא בא להדיחם מחזיקינן בהו שומן ע"ש. והשתא דין זה ודין הסכין הגו' הוא מילתא חדא ושון הם, ובשניהם ליכא רשותא לקמן, ולכך אם אומר ברי לי סמכינן עליה, ודינא דהגאון חוט השני הוא בחמון, ובאני חמון דאחמירו ביה, וכמ"ס

הוא עלמו : **ודע** כי מ"ס ת"ח ז"ל בכלל כ"ז סעיף י"ג, אמנם אם בריא שלא נשתמש בכף וכו', אין משם ראייה לענין מילתא דלא רמיא וכו', דהתם י"ל לא איירי בבריא להו מכה זכירה, אלא נחברר להם בחופן הכרחי דהכל סהדי ביה, והיינו כגון דידוע להם שלא היה זה הכף בבית התבשיל לזמנה אלא כלי ראשון, אלא היה למעלה אללם בבית השלחן שאוכלים שם, או שהם כבר עירו התבשיל שלהם מכלי ראשון לעת ערב, ועד אחר כ"ד שעות לא בישלו בכלי ראשון כלל, ועוד יש כמה אופנים של מילואות להיות הברור בהם הכרחי, ולא סייך זה למילתא דלא רמיא וכו', שהוא ענין שאומר מכה זכרונו :

ובהיותי מתבונן בענין זה דכל מילתא דלא רמיא וכו', האיר ה' את עיני וראיתי בתוספתא דטהרות פרק ע"ו, ה"ד עם הארץ, שקבל עליו להיות נאמן והיו לו טהרות, ואמר ברי לי שלא נעמאזו בזמן שהן עשויות ע"ג אחרים אסורות לו ואסורות לכל אדם, ע"ג עלמו מותרות לו ואסורות לכל אדם. רבי עקיבא אומר אם מותרות לו מותרות לכל אדם, ואם אסורות לכל אדם אסורות לו. וכן נכרי שנתגייר והיה לו יין ואמר ברי לי שלא נעמאז, בזמן שהוא עשוי ע"ג אחרים אסור לו ואסור לכל אדם, ע"ג עלמו מותר לו ואסור לכל אדם, ואם אסור לכל אדם אסור לו. ועיין הגהות ר"א ז"ל דכן הגרסה הנכונה, ופירש המפרש שקבל עליו להיות נאמן, כמבואר בפ"ב דדמאי, והיו לו טהרות מקודם שקבל ועשויות ע"ג אחרים שהם עמי הארץ, ורק הוא מעיד, ואם אסורות לכל אדם ל"ג בדברי ת"ק, ורק בדברי רבי עקיבא כנוסח הר"ש והגר"א ע"כ. ותוספתא זו הביאה הר"ש בפ"ח דטהרות, והרמב"ם ז"ל בפ"י מה' משכב ומושב פסק עם הארץ שקבל עליו דברי חכמות, והיו לו טהרות כשהיה עם הארץ, ואמר אני יודע ודאי שלא נעמאזו בזמן שנתעסקו בהם אחרים הרי הם אסורות, ואם הוא בעלמו נתעסק בהם הרי הם מותרות לו ואסורות לכל אדם ע"כ :

והנה מזה עלינו לבאר בס"ד הלכה זו דתוספתא מילתא בטעמא, והוא דודאי הטעם דמותרות לו ואסורות לכל אדם, משום דנאמן אדם על עלמו אפילו בהיכא דעדים מכחישים אותו, וכמ"ס הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ז מהלכות אבות העומאה הלכה י"א, ועיין הרמב"ם הלכות שגגות פי"א ה"ח, ועיין להרב חק"ל יו"ד ח"א סי' ד' מה שהאריך והרחיב בענין זה דאדם נאמן ע"י עלמו, ובציבור דברי הרמב"ם ז"ל הגו' ומה שהביא כמה סברות הפוסקים בענין זה, ע"ש, וכל זה באיכא עדים מכחישים, וכ"ש בדלויכא עדים מכחישים דודאי נאמן ע"פ עלמו, אך לגבי אחרים לריך עדות, ואין דבריו אלו מועילים להיות בתורת עדות אע"ג דליכא מכחישים, יען לענין עדות במידי דאורייתא בעינן תחלתו וסופו כשרות, דדוקא במידי דרבנן האמינו את הקטן להעיד בגדלו מה שראה בקטנו, וכנו' בכתובות דף ל"ד, ובש"ע ח"מ סי' ל"ה, ובמ"ס לעיל בס"ד, וכאן בזמן עשיית הטהרות לא היה כשר להעיד עליהם, לכך לא מהני דבריו בתורת עדות להעיד בזמן כשרות על מה שראה בזמן פיסול, אבל לגבי עלמו יושילו דבריו, לאו מטעם עדות אלא מטעם דנאמן אדם לגבי עלמו, והיה מה שיהיה :

ועתה נפרש הטעם דאסורות לה, היכא דנעשו ע"ג עמי הארץ אחרים, אע"פ שאמר ברי לי שלא נעמאזו טהרות אלו כשנעשו ע"י אחרים, והוא דפסק הרמב"ם ז"ל בפרק יו"ד מהלכות משכב ומושב, עם הארץ הוא בחזקה עמא וכו', וסורפינן את התרומה על מנען אע"פ שטומאתה בספק, ואין נאמנין על הטהרות, לפי שאין בקיאין בדקדוקי טהרות ועומאות וכו'. ועיין עוד בפרק

בפרק י"ב הלכה ד' ע"ג, ולכן טהרות שנעשו ע"י עמי
 חרץ אחרים, אפילו שהוא עתה למד כל דיני טומאה
 וטהרה ונעשה כחבר, והוא מעיד ברי לי שאלו הטהרות
 שעשה אחרים לא נעמאו, ולא אירע להם כל דברים של
 טומאה וטהרה שלמדתי עתה, לא יושילו דבריו, מפני שאותו
 זמן לא היה יודע דיני טומאה וטהרה, ויתכן אירע להם
 ענין הטומאה ולא הרגיש, דכל מילתא דלא רמיא וכו',
 דדמי זה להא דסי' א' סעיף ג' דמי שאינו יודע הלכות
 שחיטה ושחט ואח"כ למד, אע"פ שאומר ברי לי שטהרתי
 בכל דברים הפוסלים אינו נאמן, משום דכל מילתא דלא
 רמיא וכו', וה"ה בענין זה :

ונמצא

לפ"ז, היכא דנעשו ע"י אחרים, וזה שנעשה
 עתה חבר מעיד על מה שעשו מכבר בזמן
 שהיה עם הארץ, אסורות לאחרים מתרי טעמי, חדא לגבי
 אחרים לריך עדות, ודבריו של זה שמעיד בכשרותו על מה
 שראה בזמן פיסולו לא מהני דבריו בתורת עדות במילי
 דאורייתא, וע"פ ה"ב הוא, כיון דאותו זמן היה עם הארץ
 שאינו יודע דיני טומאה וטהרה, הוי מלתא דלא רמיא
 עליה ולא אדעתיה, אבל לעמנו אין אסורות אלא רק מטעם
 השני, והוא משום מלתא דלא רמיא עליה, אבל מטעם
 הראשון אין אסורות לו, דלגבי דידיה לא בעינן עדות,
 אלא הוא נאמן ע"פ עלמו :

ובהיכא

דנעשו ע"י עלמו אסורות לאחרים מטעם
 הראשון, דלריך עדות, ואין זה בתורת עדות,
 אבל משום טעם השני דכל מילתא דלא רמיא ליכא למיחש,
 עין דהבא ליכא אפילו ריעותא חדא, כי הטהרות הם בחוקת
 היתר, ואין כאן ריעותא לפניך, דטומאת עמי הארץ אינה
 ודאית אלא ספק, דאפשר שלא אירע להם טומאה, דלא
 ראינו בעינינו שזה נעמא בודאי, וכבר כתבנו לעיל בס"ד
 כל כהאי גוונא דליכא ריעותא לפניך, סומכין על דבריו
 שאומר ברי לי, ואין חוששין למלתא דלא רמיא עליה, ולהכי
 לאחרים אי לאו הך טעמא דעדות היה מותר להם, הילכך
 לעמנו מותר, כי הוא לא לריך לטעמא דעדות :

ואם

תאמר, א"כ היכא דנעשו ע"י אחרים אמאי אסורים
 לו, והלא הטהרות יש להם חוקת היתר וליכא
 ריעותא לפניך, וא"כ נסמוך על דבריו שהוא אומר שעשו
 אותם אחרים בטהרה, כי לעמנו אין לריך עדות, ותהי
 ליה ידעו וזו בשביל עלמו. הנה בזה החילוק הוא פשוט,
 דהתם שהוא מעיד על מעשה אחרים גרע טפי, דדוקא
 באומר ברי לי על מעשה עלמו אמרינן מידק דיין, ובכור
 לו שלא עשה בידו הפך, אבל אם הוא אומר ומגיד על
 אחרים שעשו כהוגן, לא סומכין, דאמרינן כיון דלא הוה
 ידע משיקרא לא דיין עתה כראוי על מראה עיניו שראה,
 דאינו דומה המגיד על מראה עיניו להמגיד על מעשיו
 ופועל דיין, דודאי זכר מעשה ידיו יותר ממה שראה
 בעיניו, דבכל מקום אמרינן מעשה רב :

נמצא

י"א לנו דבר הלכה מלמודי זה בס"ד, דאע"ג
 דאמרינן כל דבר דליכא ביה חוקת איסור ולא
 רעותא, דנאמן הדם לומר ברי לי על מה שעבד במלתא
 דלא רמיא עליה, היינו דוקא באומר על מעשה עלמו, אבל
 אם מגיד על מעשה אחרים שראה בעיניו, כל דהוי מלתא
 דלא רמיא עליה אינו נאמן. וראיה ברורה לזה מן התוספתא
 הגז', דחילקה בהיתר לעמנו, בין היכא דעשאה על ידי עלמו,
 לבין היכא שנעשו על ידי אחרים, והוא מגיד שראה אותם
 שנעשו כהוגן :

וראותי

להרב הכנה"ג ז"ל בהלכות שחיטה סי' י"ז,
 הגה"מ אות ה', שכתב יראה דהשוחט את
 המסוכנת לריך שידע קודם שחיטה שהיא מסוכנת, כדי
 שיתן אל לבו סימני המסוכנת להחירה, אבל אם לא ידע
 שהיא מסוכנת, אע"פ שאומר אח"כ שראה כל הסימנים הלריכין

למסוכנת, אינו נאמן, דומיא דהשוחט בסנין מסוכנת,
 שלריך לידע קודם שחיטה שהיא מסוכנת, ואם לא ידע
 אפילו יאמר אח"כ ברי לי שלא עשיתי הולכה, אינו נאמן,
 עכ"ל. וגראה דחושב הרב ז"ל בהמה זו בחוקת איסור, משום
 דבהמה בחייה בחוקת איסור עומדת, אע"ג דלענין המסוכנת
 אדרבה יש לה חוקת בריאה, גם חשיב לה רעותא לפניך,
 דמסוכנת נכרת וגראת בחוש הריאות, ולכן הוי דומיא
 דמסוכנת, ואינו נאמן משום האי טעמא דמלתא דלא רמיא :

ועוד

י"ל האי דמסוכנת גרע טפי, כי הסימן שלה הוא
 שלרעה לפרעם אחר שחיטה, והפרעום אינו יולא
 מתחת ידו כי אם רק הוא ע"פ ראיית עיניו, ולהכי כיון
 דלא ידע בה שהיא מסוכנת לא סומכין על דבריו, שאומר
 שגם לבו לראות אחר קיטלה מידו וראה שעשתה פרעום :

ברם

מ"ש רבינו הכנה"ג בס' ל"ה, הגה"ב אות קט"ז,
 בריאה שנמלא בה מחט, דאם נפחיה משום איזה
 סיבה שהיה בה, הואיל ולא רמי עליהו לבדוק אלא מקום
 הסירכה, אפילו אם יאמרו ברי לן דלא ביצלה בשום מקום
 לא מהמני, ופשיט לן מדין מסוכנת הגז', וכתב זה בשם
 מהר"ר עזריה ז"ל ע"ש. והנה כאן ליכא חוקת איסור, דהא
 בהמה שנשחטה בחוקת היתר עומדת, ואע"ג דליכא ריעותא
 לפניך יש לפשוט זה מדין סי' ז"ב ס"ב, בניער או כיסה
 מיד כשנפל האיסור, דסומכין על דברי האולא במילתא דלא
 רמיא עליה, וכאשר הבאתי לעיל בס"ד. ולא דמי הא לדין
 המסוכנת, דהתם ליכא חוקת איסור דקודם שחיטה וזה ברור :

וראותי

להרב גדיב לב ז"ל ח"א ביו"ד סי' א', שהביא
 מן הרב ראש משביר יו"ד סוף סי' ב', שנמלא
 עלם הקולית שבור ואומר האוכל ברי לי שהיה הבשר ועור
 קיים, דאינו נאמן, משום האי כללא דמלתא דלא רמיא עליה
 ע"ש. והנה דין זה אין בו חוקת איסור, אך ליכא ריעותא
 דהעלם שבור לפניך, וגם בזה יש להחיר מדין סי' ז"ב
 סעיף ב' הגז'. ואגב ראיתי בדברי הרב גדיב לב דברים
 תמוהים, דהרב פרי תואר לא אמר אחד הרוחה נאמן,
 אלא כתב על שני עדים הרוחין, והשפ"ד סי' י"ח ס"ק ח'
 הביא דבריו ונסתפק באחד והניח דבריו בל"ע. ועוד מ"ש
 ראיה מדין שמן מהותך דא"ח סי' תמ"ז אין זו הוכחה,
 דהתם חומרא דחמץ שאני, וגם שם ליכא טעמא דמהרי"ט,
 וכמ"ש המג"א ואחרונים שם. ואשר כתב לחלק בין זמן
 קצר לזמן ארוך, הן אמת כי דבר זה מנינו להט"ז ביו"ד
 סי' ק"ך ס"ק מ', הנה שם הטיל הט"ז עוד תנאי אחר,
 שהוא דבר שאינו רגיל קלת, ע"ש :

וראה

ראיתי בס"ד להרב בית הלל סי' ז"ח ס"ק א', שכתב
 אם היה דבר איסור דהיינו דם או שאר איסור באיזה
 מאכל, ואדם אחד אוכל אותו, ולא ידע שהיה בו איסור,
 ובאשר מן המאכל עדיין, ואח"כ אמר שלא הרגיש בו
 טעם הדם או שאר איסור, א"כ היה נראה דסומכין
 אטעמייה של ישראל זה, ואף שלא היה סוגתו להרגיש רק
 אחר חבילה, אומר שלא הרגיש במאכל זה שום איסור, יש
 לסמוך עליו ולהחיר השאר, או שאכלו כולו ולהחיר הכלים
 עכ"ד. הנה הרב ז"ל פשיטא ליה מסברא דנפשיה, דסומכין
 על דבריו ולא חיישינן להאי כללא דמלתא דלא רמיא וכו',
 וי"ל דהאמת כן דסומכין, ויש להביא ראיה לזה ג"כ מהך
 דסי' ז"ב סעיף ב' הגז', ועיין לרבינו הכנה"ג שם בס' ל'
 ז"ח הגה"ב אות ב' שכתב, אם עבר וטעים אותו ישראל
 סומכין עליה, והביא זה ג"כ מן המשק אליעזר ע"ש. והא
 דנקיט אם עבר וטעים ולא אמר אם לפי תומו טעים,
 משמע דס"ל אם טעם לפי תומו דלא נחבון לטעים אלא
 כדי לאכול, ולא ידע באיסור לא סומכין עליה, משום האי
 כללא דמלתא דלא רמיא וכו' ולשיעתייה אזיל, מ"ש בס' ל'
 ל"ה הגה"ב אות קט"ז, בריאה שנמלא בה מחט וכו' אשר
 הבאתי לעיל, דס"ל לא סומכין, והיינו מטעם הכלל הגז' :

ישור למרן ז"ל בדק הבית י"ד סוף סי' קכ"ח, מ"ט
 דין הקראים שאין מקבלים עדותם, משום דכל
 מלחא דלא רמיא עליה דרמיש לאו אדעתיה, ע"ש. ואע"ג
 דהתם לא התחוק איסורא, מ"מ התם יש לומר כחילוק
 הגאון נו"ב מה"ט סי' ע"ז, דדבר שזינו מעלה על לבו
 שיש בו איזה קפידא בסוס פעם, כגון שחט שלא למד
 הלכות שחיטה, ואומר אחר שחט צרי לי ששחטתי יפה
 לא מהני, כיון שבשעת שחיטה לא ידע שיש קפידא בסוס
 פעם בשהיה או דרסה וכו' ע"ש, וכיוצא בזה חלקתי אנא
 שבדא לעיל, והוי זה דין גוי שנתגייר ומעיד על מה
 שהיה קודם שנתגייר ונתלמד, וזה פשוט :

והנה ראיתי להגאון שפ"ד בסי' י"ח ס"ק ח', שהביא
 מן הגאון פרי תואר שם, דאם ראוהו שנים
 עדים סומכין עלייהו, והגאון שפ"ד נסתפק על אחד
 שראה ע"ש, והנה ספק השפ"ד נפשט מן התוספתא שהבאתי
 דמשמע רואה במעשה אחרים גרע עפי', ברם שנים עדים
 דנקיט הפ"ת, טעמא אחריעא אית בהו, דהתורה האמינה
 שנים עדים בכ"מ, ועל פיהם יקום דבר, ובהיבא דאיכא
 למוחם דמעידין בדדמי, הנה אע"ג דמלינו דשני עדים מהימני
 בעדות אשה בסי' י"ז אין הוכחה מזה, ד"ל בעגונה
 הקילו, וכן מעדים זוממין שאומרים עמנו הייתם נמי אין
 הוכחה, דעדים זוממין חידוש הו', ברם איכא להוכיח מעדות
 זמן השנים בדני חלינה שמעידין בשנה פ' ובחדש פ' ויום
 פ' נולד זה, שהם מעידים על קודם כמה שנים במילתא
 דלא רמיא עלייהו. והש"ת ברחמיו וחסדיו יאיר עינינו
 באור תורתו אכ"ר :

שאלה יו"ד

שאלה. בבית אחד היה להם חמאה לחה וללולה מונחת
 תוך כלי אחד, והיה בה שיפור שלש מאות וחמשים
 דרה"ס, ויהי היום לקחו מן החמאה הזאת ובשלו בה אורז,
 גם בו ביום לקחו עוד ממנה ושיגנו בה בלום על האש, ועוד
 לקחו ממנה בו ביום וערכו בה פתיחים של רקיקין, שקורין
 בערבי מג"ס, שדרכם לערב פתיחי רקיקין עם סוכר וחמאה
 בלוגין ואוכלים בלוגין, וכל זה שנעלו תפוסים בוא"ל בתוך רבע
 שעה, וכשבאו ליקח עוד ע"י קף שהיו מוליחין בו החמאה מן
 הכלי, נפל הקף מידם לתוך הכלי, ופשטו ידם תוך הכלי
 להוציא הקף, ומלאו בתוך אותה החמאה חתיכת בשר משקלה
 קרוב ל"ב דרה"ס, והיא חתיכת בשר שקורין בערבי הבי"ג
 שאין בה עלם כלל, ובאו לשאול מה משפט החמאה הנשארת
 בתוך הכלי, ומה משפט התבשיל של אורז שבשלו בה, ובליים
 ששיגנו בה על האש, ומה משפט פתיחי הלחם שקורין מג"ס
 שערבו בה, והם אינם יודעים מהיכן באה זאת החתיכה של
 הבשר, כי אללם לא הרגישו שנחסר להם חתיכת בשר, ודעו
 בדעתם שבדאי חולדה הביאה החתיכה זו מבית אחר, כי
 דרכם של חתולים פה עירנו, לחטוף בשר ולהביאו דרך
 גנות מבית לבית, דרשינו נינהו, והמה כשבאו ליטול חמאה
 בפעם ראשונה ראו את הכלי מוגלה, ונעלו וכיסו אותו וגם
 אולר שהיה מונח בו כלי החמאה, מלבד דרוז עתים הפתח
 פתוח, הנה יש חלון שם שדרך החתולים לעבור דרך אותו
 חלון תמיד, ובה לשאל מה יהיה משפט כל הגו' ל :

תשובה. בראשונה נברר ענין החשקה של צב"ח, שיש
 לחוס צידון הגו', והוא משום כבוד באיסור
 צב"ח, שהבשר נכבש בתוך החמאה. והנה הרואה יראה שיש
 בזה ספק כבוד, דלא ידעינן אם נכבשה חתיכה זו תוך
 החמאה כ"ד שעות או לאו, ובדאי דליכא ששים דהחמאה
 היתה שלש מאות וחמשים דרה"ס, והחתיכה של הבשר היתה
 קרוב ל"ב דרה"ס, וגודע דק"ל בש"ע סי' ק"ה סוף סעיף

א' בספק כבוד צב"ח מותר, ולכן אע"ג דהחמאה היא דבר
 ללול, והבשר גוס, ואוסרת בכבישה, מ"מ כיון דלא ידעינן
 נכבש מעל"ע, אזלינן לקולא צב"ח, משום דכבוד מותר
 מן התורה צב"ח, ורק אסור מדרבנן, ולכן בספק אזלינן
 לקולא :

אמנם ראיתי להגאון חו"ד בסי' ק"ה בחידושים וביאורים
 שכתב ולבשלן אסור, דנגד לבשלן הוי ספק תורה,
 ע"כ ע"ש. וראיתי סברה כיוצא בזה, להרב פרי מגדים
 בפתיחתו לבשר בחלב, קודם סי' פ"ז, שכתב שם בפתיחה
 סוף אות ג' וז"ל, וכבר ביארנו דכבוד ומליחה דרבנן, בחטאי
 שלא יבשל אח"כ, דא"כ עובר על הבישול, ואסור בהגאה
 מן התורה ע"כ, ועיין במש"ז סי' פ"ז סוף סק"ב, שכתב
 עוד למדתי ממ"ש בהגהות שבסוף הספר, דאסור לבשל
 חתיכה כבושה מעל"ע בחלב, דמעיקרא כבוד ועתה איסור
 תורה וכו' ע"ש, ועיין יד אפרים סי' פ"א. ונראה דהטעם
 הוא כי באמת מן התורה כבישה מעל"ע פולטת טעם, ולהכי
 בשאר איסורים אסור מן התורה כבוד מעל"ע, אך צב"ח
 שהוא חידוש התורה הורה זה הטעם הבה מחמת כבישה,
 ולכן אם יחזור ויבשל אותו החלב שקבל טעם הבשר ע"י
 כבישה, נמלא אותו הטעם של הבשר שיש בחלב הנה הוא
 מתבשל, וה"ו אסור מן התורה, כי התורה אסרה הבישול
 צב"ח, והרי מן התורה יש כאן תערובת צב"ח, שבאמת מן
 התורה הכבישה פולטת מעל"ע, ועל כן מחמת זה סבר
 הרב חו"ד ז"ל, בספק כבוד אע"ג דשרי לאכלו כך משום
 דאזלינן לקולא דרבנן ונאמר שלא שהה מעל"ע, מ"מ אם
 בשלו אסור, כיון דבישול אסור מן התורה, נמלא הוי זה ספק
 תורה, דדילמא נכבש מעל"ע :

וראה ראיתי להרב שער המלך ז"ל, בה' מקומות כלל
 ה' בדף ע"ז ע"ד, דר"ה ועוד וכו' שכתב וז"ל,
 אע"ג היכא דאיכא ס"ס להחמיר אזלינן לקולא, היינו דוקא
 היכא דלא באו שני הספיקות ביחד, כגון הויה דסאה של
 תרומה שנפלה לשני קופות, אחד של חולין ואחד של תרומה
 ובגון הויה דעירב ביה"ש ונאכל עירובו ביה"ש, דכיון
 דכשנפלה הסאה של תרומה לתוך אחת מהן, הרי מתירין
 קופה של חולין מכח ספק דרבנן, והרי היא חולין גמורין,
 א"כ כי נפלה אח"כ לתוך החולין לא חמירנן, דיהא האיסור
 חוזר ונעור, דהואיל ואשתרי אשתרי לגמרי, וכן נמי בזהויה
 דעירב בין השמשות דכוותא, דכיון דרז"ל אמרו אם עירב
 ביה"ש עירובו עירוב, חשיב כיממא ודאי, א"כ כי נאכל אח"כ
 צב"ה"ש אינו חוזר ונעור לקרותו ספק, ודכוותא נמי בחתיכה
 של חלב שהיא ספק אם אסורה מדרבנן, או מותרת, שכתב
 הרב מו"ל ז"ל, כיון שבשר הותרה אותה החתיכה לגמרי
 מכח ספיקא דרבנן, הרי היא היתר גמור, ואם כי נפלה
 אח"כ חלב גמור אינו חוזר ונעור, וראויה לדבר מו"ש הרשב"א
 בה"י לדעת ר"י, דלא שרינן ס"ס, כשהספק הראשון הוא
 בגוף וספק צב"ח בתערובת, מטעמא דכיון שבשר נאסרה
 כשנולד הספק הראשון אך נחזור ונתיר מה שאסרנו, ועיין
 בפר"ח סי' ק"י ס"ק מ"א, וה"כ דכוותא נמי איכא למימר
 גבי ספק דרבנן, כיון שבשר התירו כשנולד הספק הראשון
 מכח ספיקא דרבנן, אך נחזור ונאסור אותה. אמנם היכא
 דהשני ספיקות באין כאחד, כגון הויה דהוי לפניו בשר קודם
 ונתר, ואינו יודע באיזה מהן נגע, שכתב הרב מו"ל, אפשר
 דבהא מודה רבינו, דכל דאיכא תרי ספיקי להחמיר אזלינן
 לחומרא וכו', ע"כ ע"ש, ולפ"ז הכא נמי צידון הרב חו"ד
 ז"ל הגו' ז"ל כיון שבשר התירו החלב שנשרה בו הבשר,
 משום דהוי ספק כבוד דאזלינן לקולא, ואמרנו שלא נכבש
 מעל"ע, ואין כאן איסור, תו אח"כ גם אם נתבשל ישאר
 באותו היתר שלו, ולא נאמר הפך ממה שאמרנו בתחלה :
ואנכי הרואה, שגם הגאון שפתי דעת חידש מדעתו
 דין כמ"ש הרב חו"ד ז"ל הגו', דבסי' קי"א סוף
 ס"ק

ס"ק ג' כתב ו"ל, ודע דאם היו ב' קדרות מלכות חלב ח' היתר וא' חיבור, ונפל בשר בצונן לאחת מהן, ושהה מעל"ע, וסלקוהו ואינו יודע בחיזה היה מותר, שאני אומר נפל לקדרה של חיבור, דכבוש הוא מדרבנן ויולין להקל, ומ"מ חסור להרתחה החלב ח"כ, דרק לאכול זונן הוא דמושתרי, דאל"כ הו"ל חיבור תורה, ולא אמרינן שאני אומר ומה בכך שהיה תחלה דרבנן עכ"ל, הרי דכתב להדיא סברה זו בספק כבוש דרבנן. וראיתי להרב ע"י לבונה בס' קי"ח, שהביא דין הג"ז דשפ"ד ז"ל, וסיים וז"ע, נראה ספוקי מספקא ליה בסברה זו שחידש השפ"ד לחסור צביעול ח"כ. ודע דאין לעשות הוכחה לסברה זו דשפ"ד וח"ד, ממש"ס הרי"ף והרא"ש בפסחים דף מ"ח בפלוגתא דגר עוקבא ושמואל, ד"ל שאני הא הו"ל והשערי גוף אחד, והתבטיל גוף אחד, ולא הוי תרתי הוראות דסתרי בגוף אחד:

והנה בתשובה אחרת הבאתי בס"ד הוכחה לסברה הגאון מש"ו, בס' ל"ד ס"ק ע', היכא דהתירו לצבור שבת והותר, דמותר גם לחול, מסברה הרשב"א ז"ל גבי קנה פת פלטר גוי ואחר שקנה בא פלטר ישראל, דחסור לאכול מן פלטר גוי, אם נאסר אותו הפת שצבר קנה בהיתר, או"ד לא ילא מהיתרו, דסבר הרשב"א ז"ל דנשאר בהיתרו, ודעת הרב נקודות הנסקף ופר"ח, דגם מרן משגיב כהרשב"א, ולכך הגיהו בש"ע מילת ליקח במקום מלת לקח, וכנ"ז בפר"ח סי' קי"ב ס"ק י"ב. מיהו בתשובתי הנו' פלפתי קלה בסברה המש"ו הנו', והבאתי ע"ס דברי הרב נחפה בכסף ח"ח סי' ג', ודברי הרב ברבי יוסף ח"ח סי' ע"א, ומכתם לרוד פאדרו ב"ד סי' ג"ב ונ"ג ונ"ד, וגדיב לב ח"ח סי' יו"ד, ואין כאן מקום להאריך בכל זה:

ודע דראיתי להגאון בעל כסא דהרסנא סי' רפ"ה, שהעלה בשר בחמאה אינו חסור משום צ"ח מן התורה, אלא מדרבנן ע"ש, ודין זה הוא מחודש הפך מה שנראה מכל ספרי הפוסקים ז"ל. וראיתי להגאון מהר"ש בשאל ומושיב תליא ח"ג סוף סי' ק"ף שהביא דבריו וכתב, אף שדבריו הם חדשים, ולריבין ברור רב עכ"פ כדאי הוא להיות סניף לכל מ"ש עכ"ל. ולי אגא עבדא נראה דקשה הדבר לעשות ד"ו אפילו לסניף:

והנה בעתה בנידון השאלה, כיון דבאו לשאול באחד על החמאה שנשארה בכלי, ועל מה שבשלו מומנה בחורז, ומה שנגנו בצצים, ומה שהניחו בצפיתו רקיקין שקורין מג"ס בצונן, לריך לאסור להם בצולן, כיון דאלו של אדם אחד ובאו השאלות לפנינו כאחד, אין להורות תרתי דסתרי צבת אחת ובגוף אחד, כי החמאה שאנו דנין עליהם ככולם היא היתה גוף אחד מעיקרא, ואיכא למיחש לחובא ואשלולא. וחילא דילי ממה שמנינו בפלוגתא דרבני אשכנז והרב פר"ח, בענין ז' בהמות שנשטפו צבית, והוליא הקלב מציתו למקולין ב' בהמות וחלי והמחלית האחר נשאר צביתו עם הד' בהמות, וגמלא טרפות באחת, ולא גודע מאיזו היא, דע"פ הדין שהניס שהוליא כשרים, דכל דפריס מרובא פריס, והארבעה שבצית אסורים, והספק הוא על המחלית שהוליא למקולין דאם נתייר אותו המחלית משום דמרובא פריס, ובחסור המחלית הנשאר צבית עם הד' הוי תרתי דסתרי, דרבני אשכנז חשו לתרתי דסתרי, והפר"ח לא חש, והגאון תבואת שור בצבור שור בצולין הסכים למיחש לתרתי דסתרי, בהיכא דמחזי כחובא ואשלולא ע"ש, גם הגאון בעל תשובה מאהבה עשה הכרעה בדין זה, ושאר אחרונים שלמים וכן רבים דברו בזה, ועיין יד יוסף סי' פ"א, ושם שמעתתא וצית לחם יאודה, דהסכימו דלא כפר"ח, ועיין למהר"ש בשאל ומושיב רביעאה, ח"ג סי' ק"א מ"ש בזה. ואנן בדין אין

בידיו להכריע בדבר זה, ובדאי דאוליגן לחומרא, ובפרט בנ"ד דכל השאלות הם בגוף אחד שהיא החמאה, וכולם של אדם אחד, דודאי אוליגן בשר סברה רבני אשכנז דענו לאסור בשתייהם, ולא גורה תרתי דסתרי. והנה הרב מהר"י אש"א, והרב שמון המשחה, והרב גדיב לב יו"ד סי' יו"ד, אשר דברו בענין הפלוגתא הנו' דרבני אשכנז ופר"ח, ולא חשו לתרתי דסתרי, הוא דבר בתרי גופי, אך גזון השאלה דידן שהיא בגוף אחד, ושל אדם אחד, ודהו הרב דיש לחוש לתרתי דסתרי. גם הגאון כו"ף שנטה לסברה הרב פר"ח, הנה עעמו לא שיך בנ"ד, כאשר יראה הוראה:

ג בחמת מלינו סמך לחששה זו בנ"ד, מדברי הרשב"א ז"ל שכתב לדעת ר"י, דלא שרינן ס"ס כשהספק הראשון הוא בגוף, וספק הב' בתערובת, משום דכיון שכבר נאסרה כשנולד הספק הראשון, איך נחזור ונתייר מזה שאסרנו ע"ש, וכבר הבאתי לעיל דברי הרב שער המלך בזה' מקואות, שהביא דברי הרשב"א הנו' שיעתא למילתיה ע"ש, וא"כ מדברי הרשב"א יש סמך גדול לחששה זו בנ"ד, דאין להורות תרתי דסתרי:

והנה כל זה שכתבתי בס"ד, בנידון השאלה הנו', הוא בחששת כבוש דחיבור צ"ח שהוא דרבנן, אך חני רואה בס"ד דיש כאן חשש כבוש דחיבור תורה, שהוא חיבור דס, דחסור הכבוש בדם הוא חסור מן התורה, והיינו דיש להסתפק אולי היתה החתוכה של בשר שזולא ע"ס עדיין לא נמלחה, והחולדה הביאתה מציתים אחרים דרך גנין, כאשר נראה תמוד פה עיריגו ע"א, דהחולדות דשישי גינה, ובאים דרך גנין מן עשרה צבית ויתר, וחוטפים בשר ודגים וביולא, ומביאים ממוקם למקום, ואולי חתיכה זו חטפה החולדה מצית אחד קודם שנמלחה, ומה שהיתה קטנה שיעור י"ב דרה"ס, כי ימלא כן עם הבשר שמוסיף המוכר להשלים המסקל, או היתה גדולה יותר וחבלה מומנה ונשאר שיעור הזה, ובעת שהיתה מעברת אותה ממוקם למקום להלגייעה במקום שתרלה, נפלה מומנה לתוך כלי החמאה שלא היה מכוסה, ונפלה ע"ס החתוכה בדרך העברה, ולפ"ז איכא בנידון השאלה ספק כבוש בחיבור דס, דנאסר בכבוש מן התורה:

ולכאורה, אמרתי שיש בזה ס"ס, והוא ספק אם נמלחה אותה חתיכה ספק לא נמלחה, ואח"ל לא נמלחה, שמה לא נכבשה מעל"ע, והוא ס"ס מתהפך, אך אחר הישוב בס"ד ראיתי דאין מועיל ס"ס זה משום דהוי ס"ס בשני גופים, דלא עבדינן לכ"ע, דגרע מספק בגופו ספק בתערובת, דכאן ספק הראשון הוא בחתיכה עלמה, אולי לא נמלחה, וספק הב' בחמאה אם קבלה טעם מן הבשר כבשיטה של מעל"ע, או אם לא קבלה טעם מן הבשר, משום דלא נכבש מעל"ע, וא"כ הו"ל ס"ס בשני גופים ודמי לס"ס בשני גופים שהביאו הפוסקים, והיינו ביזה שנמלחת בקליפתה בתרנגולת, שאירע לה ספק טריפות בקרוב שאין להתיר הביזה שנמלחה בה מועם ס"ס, שהוא ספק אם התרנגולת טריפה, ואח"ל טריפה שמה בשעה שנטרפה היתה הביזה בקליפתה, דלא עבדינן ס"ס בזה, משום דלגבי הביזה הספיקות הם משני גופים, וה"ל הכא בנ"ד דהוי ס"ס בשני גופים:

ג יש עוד פקפוק אחר צ"ח הנו', משום דהבא בדין הדם אחזק חיבורא, דכל בשר יש בו דם, ואיכא מ"ד ס"ס בחתחוק חיבורא לא עבדינן, ואע"ג דאיכא רבים דס"ל היכא דאינו סותר החזקה עבדינן ס"ס גם בחתחוק, עכ"ל איכא דפליגי על זה, וס"ל גם אם אינו סותר החזקה, לא עבדינן בחתחוק:

ודע דאין לומר בנ"ד, שאי איכא רוב המסייע, והיינו דרוב בשר שהוא חתיכות קטנות הוא מלוח, דאין דרך לחתוך הבשר לחתיכות קטנות אלא רק אחר מליחה, וה"ז חתיכה

ובן אותו המג'ים ג"כ הוא חסור באיזה, והש"ת יחזר עיניו בתורתו חז"ר :

א"ד תשובתי הט"ל נכנסה לבית המדרש, שנשאלה לפניהם שאלה זו והם שאלו אותה מנני, וכתבתי להם תשובתי הט"ל, ואחר שראו החכמים הי"ו תשובתי הט"ל, שאלו לי דבריהם אלו אשר העלו במלכותם, וז"ל: מ"ש מעב"ת לאסור מועט דם, וכתב שחין לעשות ס"ס שהוא ספק נמלח וספק נכבש, משום דהוי כשני גופים, והביא ראיה מתרנגולת ספק עריפה, ונמלח בה ביצה שנגמרה בקליפתה, דחין להתיר הביצה משום ס"ס, והוא ספק אם התרנגולת עריפה, וספק אם הביצה נגמרה קודם שנערפה וכו', משום דגבי ביצה הוי כשני גופים וכו' כנ"ל בד"ק, הגה בזה י"ל דשאלו התם, דחין אגו בחין להתיר כי אם הביצה, אבל התרנגולת שהיא עריפה אסורה, ולכן הוי לגבי ביצה שני גופין, משא"כ כ"ד דאגו רוצין להתירו מועט ס"ס, והוא ספק אותה חתיכה בשר שנפלה נמלחה, ספק לא נמלחה, ואת"ל לא נמלחה, שמה לא שהתה מעל"ע, והכל הוא ס"ס בגוף אחד בחתיכה, אבל גבי תרנגולת הספק הארשון לא נאמר אלא בתרנגולת, והספק הב' לא נאמר אלא בביצה דוקא, ולכן הוי כשני גופים :

ועתה נראה לנו, דים לאסור החמאה מועט בשר שתעלם מן העין, כמ"ש בש"ע יו"ד סי' ס"ג, דאפילו בבית ונתעלם אסור, ואינו ניתר אלא בסיומן או בטב"ע, ובג"ד לא הוי יודעין אותה חתיכה מהיכן היא, וספק כבש בשר איסורים אסיר, ואין מתירין ס"ס בבשר שנתעלם מן העין, אלא"כ נתערב, כמ"ש הש"ך ז"ל בכללי ס"ס אות י"ז ע"ב. עכ"ל התשובה ששלחו אלו, מעלת החכמים הי"ו :

וזאת היתה תשובתי להם :

מה שתבתם לחלק בין ג"ד לעיון הביצה בעיני ס"ס בתרי גופי, ותשתת דנ"ד הוי בחד גופא, כפי לשון הס"ס אשר תפסתם בדבריהם, הגה כל דבריהם בזה לא נתנו להאמר וכ"ש להשתב, והיינו דזה יודע העעם דס"ס בתרי גופי לא מהני, משום דבעיני השני ספיקות בגוף זה הדבר שאגו באים להתירו, וכל היכא שבה הדבר שאגו דעים עליו להתירו אין בגופו אלא רק ספק אחד, לא מהני ליה ספק אחד שהוא בגוף אחד, ולכן כתבו כיון דלגבי הביצה הוי ס"ס בתרי גופי לא מהני, והענין הזה גם כנ"ד כך הוא דלהתיר החמאה בעיני שיהיו השני הספיקות בחמאה, ואתם נתחמתם לתפוס הס"ס בג"ד הכל בחתיכה שהוא ספק נמלחה ספק לא נמלחה, ואת"ל לא נמלחה שמה לא שהתה מעל"ע, ותשתת שבה האופן יועיל הס"ס דלא ליהוי בתרי גופי. ותמהני מאד על מעלתכם, דלפ"ד גם גבי ביצה יכולים לתפוס הס"ס כיוולא בזה ממש, שיהיו השני הספיקות בתרנגולת, והוא ספק עריפה ספק אינה עריפה, ואת"ל עריפה שמה נערפה אחר שנגמרה הביצה בקליפתה, נמלח גם כחן תפסתם הס"ס בגוף שהוא התרנגולת, אך באמת זה טעות, דמה יועיל לשון הס"ס אם נתפוס אותו בפק, מאחר כי בספק השני חין אנחנו באים להתיר התרנגולת, אלא אגו באים להתיר הביצה, כי מה שאנחנו אומרים שמה הביצה נגמרה בקליפתה, חין זה מעלה ומוריד לגבי איסור עריפה של התרנגולת, אלא אומרים כן בשביל היתר הביצה, ונמלח דחין שתי הספיקות בגוף אחד, אשר אנחנו באים להתיר אותו :

ובן ה"ה בג"ד, הגם בספק הב' אנחנו באים להתיר החמאה ואין אנחנו באים להתיר חתיכה בשר, ועל כן אפילו אם נתפוס את הספק הב' בלשון זה, לומר שמה לא שהתה החתיכה מעל"ע, הגה כונתנו בזה השמה של היתר הוא בעבור החמאה, דרנונינו לומר שהחמאה לא נאסרה, יען

חתיכה קטנה היא, דזה אינו, חדר דלולי חתיכה זו היתה גדולה ואכלתה החולדה וסירה ממנה זו, ועוד באמת קי"ל דחין לסמוך על רוב אלה ברובא דחתי מנמלח, אבל רוב התלו במעשה כהא דנ"ד, שדרך מעשה למלחו לא חולטין בתר האי רובא, וכדאיתא בצבורות דף ק' ע"א, וכתב הרא"ש ז"ל דהכי הלכתא, וכ"כ הרשב"א והר"ן בחולין דף י"א, וכ"כ הרמב"ם ז"ל, ועיין מהרי"ם ח"ב אה"ע סי' כ"ח, וכנ"הג ח"ח בסוף הספר, ופרי מגדים בפתיחה לא"ח אות כ"ג ובינת אדם שער רוב וחוקה אות ד/ יע"ש :

והשתא מאחר שבאסור זה דים שהוא מן התורה, חין להתיר לאו משום ס"ס, ולאו משום רוב נשאר רק ספק ח' שלא נכבש מעל"ע, וקי"ל בספק כבש באיסור תורה מלבד בב"ח ספיקו להחמיר, ולכן זה המג'ים הט"ל בשאלה חע"פ שהוא בלוג ואוכלו בלוג אסור, וכן חמאה הנשארת אסורה, ודע בענין איסור דם גרע הנאכל בלוג מן המתבשל, משום דאיכא דס"ל דם שבטלו דרבנן, ואת"ג דחין בני הספרדים לא קי"ל הכי, עכ"ל גרע בודאי לסברה זו : **וראיתי** להגאון חו"ד בסי' ע' בחדושים אות יו"ד, וביאורים אות ד' שכתב, וכן ספק בדם היולא ע"י כבש, או מליחה או ביטול, ג"כ מדרבנן ומותר בספק, ע"ש, והגאון אמרי בינה דף מ"א ע"ג דקשה על דבריו, וז"ל ותמהני הא להדיא מבוזר באו"ה כלל למ"ד דין ח' דגם כבש בדם אסור מן התורה, ובכל הדברים אסור כבש מן התורה לבד בב"ח, ועוד מבוזר שם דדוקא ספק כבש בב"ח אמרינן לקולא וכו', וכדם אף דם שבטלו הוי דרבנן, על ידי כבישה לא הוי דרבנן, והא דאו"ה כלל וא"י שם הוא ענין אחר, דחתי עלה מועט אחר, כיון דחין דים נכנס לבשר המלות, רק שמתערב במים וכו', ומלבד זה כתב הרשב"א בתורת הביצה, דכיון דעיקר דם מן התורה, החמירו בספיקו בשל תורה, וא"כ ודאי ספק כבש בדם אסור, ומהר"ם בבס"ג כתב, אף בדם הכבד דהוי דרבנן, יש להחמיר בספיקו ע"ש, ודברי הגאון המשיג על חו"ד נכונים וברורים, דבאמת האו"ה לא קאמר דהוי דרבנן, רק נכבש התערובת של המים והדם, משום דתערובת זו אינו ראוי להקרב, אבל ממשו של דם, הן דם בעין הן דם שבבשר דחשיב בעין, ה"ז אסור מן התורה, וזה פשוט, וא"כ חין לסמוך על דברי חו"ד בזה, דאגב טעיה כתב כן, וזה ברור מאחר שהוא כל חיליה מן או"ה, ומיני לאו"ה עלמו בכלל למ"ד דין ח' דמוכח להדיא מדבריו, דליכא כבש מותר מן התורה, אלא רק בב"ח :

ובן ראיתי להגאון שפ"ד בסיון ק"ה ס"ק ב', שכתב כן בפשיטות, והביא ראיה מדברי או"ה כלל למ"ד דין ח' שכתב בשר בתוך דם כבש אסור מן התורה, ע"ש, וכן הגאון מהרי"ם בשאל ומוצי' קמח ח"ג סי' ס"א כתב כן, והביא דברי שפ"ד הט"ל, וכ"כ מהר"ם יחזקאל סי' קל"ז, ועוד כואת תמול בשאר ספרי החחרונים, חין לורך לפרטין, דכולהו נקטי בפשיטות בהכי הפך דברי החו"ד הט"ל, גם לא ולמד מדין הכבד השריי במים מעל"ע, שנתבטלו בו הפוסקים, יש אומרינן יש מתירין, וכל זה הוא הפך דברי החו"ד, ועיין ערך השלחן סי' ס"ט, מ"ש בשם הרשב"א ז"ל יע"ש :

ודע דחין להתיר בג"ד מוכח ס"ס זה, והוא ספק אם נכבש שיעור כבישה ספק לא נכבש, ואת"ל נכבש שמה הלכה כמ"ד דבדס היולא משערין, ואין משערין בכל החתיכה, ובמ"ש ערך השלחן סי' ס"ט אות כ"ד, והסכים הוא לזה, דזה אינו, דהא כתב הרב שם דבאיסור תורה חין להקל בזה, ולא התיר אלא משום דרוב הפוסקים ס"ל, דם שבטלו דרבנן, ועוד עשה סניף אחר שם דליתיה בג"ד יע"ש : **זאת** תורת העולה צידון השאלה, דים לאסור החמאה לאיילה, בין בלוגין בין בביטול, ולריך למכרה לגוי,

כי את החמאה אגחנו באים להתיר בשמא הזה, ולא באנו להתיר החתיכה, כי החתיכה עלמה אם שהתה מעל"ע, ואם לא שהתה, אין זה מעלה ומוריד לגבי איסור דם שלה, ועל כן מוכרח דהו"ב' הספיקות בשני גופים, א' בחתיכה וא' בחמאה, ודברים אלו הם צדדים ופשוטים:

ומה שכתבתי, שנתחדש לכם עתה שיש לאסור החמאה מטעם בשר שנתעלם מן העין וכו', דברים אלו טעות הם במחילה כבודכם, והוא כי הש"ך בכללי הס"ס אות י"ז העלה מן ה"ה וט"ה, שלשה חילוקי דינים, ועיין בשפ"ד סס, ועיין פר"ח בכללי ס"ס אות י"ד בד"ה נמזינו למדין וכו' ע"ש ועיין מנחת יעקב בכלל מ"ג ס"ק ל"א, ועוד לו בקצתים הספיקות בתורת השלמים ס"ק כ"ז, והכלל העולה מכל הגז"ל הוא, דכל דבר שאסרו חז"ל משום חשש איסור תורה, אם האיסור הוא מדינא, לריך לזה ס"ס מלבד הספק הראשון, כמו גבינות הגויים וכיוצא, אבל אם אסרו חז"ל משום חומרא, אפילו שהוא משום חשש איסור תורה, ה"ז כשאר איסורי דרבנן כבולט נבילה וכיוצא, דאוליגן בספיקו לקולא, ואין לריך לזה ס"ס, ולא עוד אלא דגרע עפי משאר איסורי דרבנן:

והנה שהבשר נמלא בבית ישראל, ששכונת הבתים הגל הם בני ישראל, לפי סדרת רש"י ור"ת וכל רבני לרפת והרז"ה והרשב"א וסיעתם, והטור ח"מ סי' רנ"ט, ורוב גדולי האחרונים מותר, דאוליגן בתר רובא, ועיין פר"ח סי' ס"ג סוף סק"ג בחלוקה של בשר הנמלא בחזר או שכונת ישראל שהיא מיוחדת לבדה וכו', ועיין תבואת שור סי' ס"ג סק"ב, ומש"ז סס, ועיין הרשב"א בחולין, שכתב בשר הנמלא במגורת היהודים דשרי אף שרוב העיר גויים, אף למ"ד רוב וקרוב הלך אחר הרוב וכו', ועיין להגאון ראש יוסף על חולין מ"ש בזה יע"ש, אף הרמב"ם וסיעתו אוסרים גם בנמלא בבית ישראל, ומר"ן ז"ל בשה"ט פסק כדבריהם בס"ג, מיהו גם לדידהו איסור זה הוא משום חומרא, והוא גרע משאר איסורי דרבנן, ולכ"ע אוליגן בספיקו לקולא, שספק אחד בלבד סגי:

ובנ"ד, הבשר שנמלא בחמאה הוא בבית ישראל, גם כל השכנים מסביב כמה וכמה בתים הכל הם של ישראל, והוא רחוק מבתי הגויים הרבה, והבא לא שייך למימר שישראל הניח החתיכה שם, כיון דהיתה מונחת בתוך החמאה, ואין לתלות בעורבין וכיוצא, דכלי הוא של החמאה הוא בתוך האולר למטה, שהוא מוקף מחיטות, וא"ל לומר שנגעם שום עוף שם, ורק יש לתלות בחולדה, ומאחר דכל השכונה כולה בני ישראל, וגם סביבות השכונה כולה שכונות של בני ישראל, הנה לרעת המותרין הנו' אין כאן איסור שנתעלם מן העין כלל, ורק לסדרת מרן ז"ל ודעמיה יש בזה איסור שנתעלם מן העין, ועכ"ז מודו דאינו אסור מדינה אלא משום חומרא, וגרע משאר איסורי דרבנן, ועכ"פ הולכין בספיקו לקולא, ולכן בנ"ד שאגחנו באים להתיר החמאה משום ספק כבוס, ה"ז מותר גמור מלד איסור זה דבשר שנתעלם, והוא כדן ספק כבוס באיסור דרבנן דשרי ואפילו אם תהיה חתיכה זו ראויה להתכבד, הנה כאן אגחנו באין להתיר הטעם שקבלה החמאה מומנה, שהוא ספק כבוס, ופשיטא דאוליגן לקולא, ומותר גמור מלד זה החשש של איסור בשר שנתעלם, ורק החששה שיש לאסור החמאה היא היא משום איסור דם, וכאשר בררתי בתשובתי בעוה"ק, והשי"ת יאיר עיניו באור תורתו אבי"ה:

שאלה י"א

שאלה, כל מלא ככרות לחם רקיקין, שיש בו קרוצ לשבשים ככרות, והיה מונח על הזין למעלה

מן הסל כלי מלא חלב, ונפל הכלי ונשפך החלב, כולו על הככרות שבסל, ומעט מהם פלטי שלא הגיע להם החלב, אך רובם נשפך החלב עליהם, ושאלין הלכו בו מה דינם של ככרות אלו. יורינו המורה לדקה, ושכמ"ה:

תשובה, הנה ודאי ככרות אלו אע"ג דאין בהם שינוי ודרכן לאכלן עם בשר, עכ"ז לא שייך בהו הקנס שקנסו חז"ל לעושה ככרות בחלב, ולא עשה בהם שינוי, דאסרו כל הככרות עליו לאכלם אפילו עם חלב, יען דהבא נפל החלב אחר אפייתם מאיליו דרך מקרה ואונס, ומאי הו"ל למעבד, ועל כן ודאי מותר לאכול ככרות אלו בחלב, מיהו נראה דלריך לתקלה שא"ל ישארו וימיר, שלא ישהה אותם אלו, דחיישינן לתקלה שא"ל ישארו וימיר עם הבשר, ולכן יחלקם לבצלי בתים, כדי שיהיו נאכלין בו ביום, ואינו ראוי שישההם ויחלקם קמח קמח עם חלב או לבד, דכבר נשאלתי כיוצא בזה בהיכא דשכחו והניחו היתר לונן, שאין דרכו בהדחה, בכלי איסור שלא הודח, אם אחר שהרגישו בו לריך להסירו תקף ולהדיחו, או"ד כיון שכבר הוגח שם בדיעבד ויכל להשהותו שם, ואח"כ יסירו וידחמו, והעלתי בתשובה בס"ד, דלריך להסירו תקף ומיד ולהדיחו, דחיישינן לתקלה, והבאתי ראיה לזה, מהא דתיאבב בס"ט סעיף י"ב בהגה"ה, דאין להשהות בשר ג' ימים בלא מליחה, דחיישינן שא"ל יבשלו, וכתב הרב מחב"ר ז"ל בשם שמש לדקה, וכמה גדולים דס"ל, דאם שהה ג' ימים בשוגג מחוייב לאכלו תקף לל, דחיישינן דילמא משתלי ומושל ליה, ע"ש:

גם הבאתי שם, דמזינו בכמה דוכתי דתשו חז"ל לשהיה בשביל תקלה, ובגמרא דקמח דף קט"ו אמרינן ותקלה עלמה תנאי הוא, ועיין ביומא דף כ"ו דאמר רבא גזרה משום תקלה, וכן בפסחים דף ל"ג אמר רבא הני, ועיין בסוטה דף מ"ח ע"ב ברש"י ז"ל בד"ה מפרים, שכתב גזרה זו משהי ליה, ועיין הרמב"ם ה' ערכין פ"ח ה"ח, ובהלכות תרומות פ"ג הי"ב וכו' סס, ועיין בש"ע יו"ד סי' ז"ן סעיף ק"ל, ופר"ח ופר"ט ס:

ועוד הבאתי שם בס"ד דברי הרשב"א בת"ה, בית ד' ש"ה, בהיכא פינכא דאומלחא בי רבי אמי ותבדה, שהקשה ולעבוד לה הגעלה, ותורן כיון דצבי הגעלה תלתא זמני לא משהי לה, דילמא פשע בה בנתים, ותדע דאי לא ליהיה לה ויחזור לכבשות, אלא דחיישינן שא"ל ישאמוס בה בנתים, ע"ש:

ולכן הדבר ברור צידון השאלה, שריך לאכול כל אותם ככרות באותה עתה, וכיון דהם הרבה וא"ל לאותו בעה"כ לאכול כולם, יחלקם לשאר בעלי בתים, ויודיעם שהם של חלב, ויזהירו לאכלם תקף שלא ישהו אותם, ודאי להגאון מהרי"ם ז"ל בשאל ומשיב תניינא, ח"ד סוף סי' קפ"ט, שנשאל שאלה כזאת בלחם שנפל עליו חלב לונן, ואינו פת מעט דמותר לאכלו, ולא גרינן קנס בכה"ג, וכתב דיש לחלקו לכמה בעלי בתים, ולהזהירם שלא ישאמוס בו רק בחלב, וסיים עוד נראה לי דיש למרח עליו מבחוק חלב או חמאה, שיהיה ניכר שהוא חלב, או להפך ואין לחוש כלל עכ"ל. וגראה דאופן זה למרח עליו מבחוק וכו' נקט ליה כדי להשהותו, אבל אם אינו משהה אותו אין לריך למרח עליו מבחוק:

ישו"ר להגאון אמרי בינה ז"ל דף מ"ב ע"ב, שכתב אם על ל' המקרה והדמונת נפל חלב על הפת דאין לאסרו, ומ"ש הרמ"א דאם זב תחתיו דינו כאלו נילוש עמו, היינו בנתנו לתגור ביחד, דעכ"פ בא ע"י פשיעתו, אבל אם קרה מקרה בבלי דעת בשוגג, שזב חלב על הפת י"ל דאין לאסור לכתחילה, ועיין בפלתי בהוראה זקינו הגאון וקלת ראיה מדברי המרדכי פרק כ"ט, במעשה שבא לפני הר"י בחלב הנשפך על חטים וכו', אלא ודאי כיון דלא נעשה בידיים רק דרך מקרה, בזה י"ל דלא גזרו חז"ל שלא לאכלן לבדן

לבדן, ובש"ס לא מלינו רק אין לטון בידים עכ"ל. הרי גם הרב אמרי בינה דעתו נוטה, דאין בזה קנס גזרת חז"ל ומותר לאכלן, אך לא דבר בענין זה אס ובל להסותן, או לדרך לאכול מיד, ואג"כ עבדה ברתו בס"ד לדרך לאכלן מיד, ואסור להסותן, ובאומר לעיל בס"ד. והס"ת ברחמיו יאיר עינינו באור תורתו, חב"ר:

שאלה י"ב

שאלה. חמנו על האם חמאה שיפור שמונה מאות דרה"ס, לעשותה לחה וללולה, ואחר שהורידו אותה מעל האם המותו עד שתלטן, ועירו יותר מחניה לתוך כלי אחד, וכשאר פחות מחני בתוך הקדרה, וזה היה ביום שש, ולא היה להם פנאי לקנות כלי אחר לערות החמאה בו, וכשאר זה בתוך הקדרה, והם כיסו אותה תבן, ונחנו כובד על הכסוי, וביום ראשון קנו הכלי, וצאו לערות החמאה בתוכו, וימלאו בשולי הקדרה עם החמאה חתיכה בשר משקל עשרה דרה"ס, ונתברר אללם כי תינוק לקח חתיכה זו מן הכל של הבשר ביום שש, והשליכה בתוך הקדרה של החמאה, כשהיתה על האב, כי אמרה המשרתת שראתה חתיכה זו בידו, והיא היה עומד סמוך לקדרה ממש, ולעקה עליו והיא חשבה שזרקה לתוך הכל של הבשר, אך עתה נראה שזרקה לתוך הקדרה, ובעה"כ יודעת שחתיכה זו חסרה לה מן כל הבשר, על כן יורינו מה משפט החמאה שעירו ביום שש, ומה משפט החמאה הנשארה ליום ראשון בתוך הקדרה, ושכמ"ה:

תשובה. השערה זו שמשערין שהינוק השליך חתיכה הבשר ביום שש כשהיתה רותחת הקדרה על האב, זה אמת לפ"ד המשרתת שראתה החתיכה בידו, והיה עומד סמוך לקדרה ולעקה עליו, ובעה"כ יודעת צבירור שנחסרה חתיכה זו מכל הבשר, וגם אומרים שהקדרה אחר שהורידו אותה מעל האב כיסו אותה, ונחנו כובד על הכסוי, א"כ ודאי זו השליכה התינוק כשהיתה הקדרה מנוגלת ועומדת על האב, אך כיון דהחתיכה היא עשרה דרה"ס, והחמאה היתה שמונה מאות דרה"ס, נחשב הטעם של הבשר בששים, אמנם אחר שלקחו מן החמאה יותר מחניה, אע"פ שאז היתה הקדרה לונן, עכ"כ כיון דנשארה החתיכה בתוך החמאה מיום שש עד יום ראשון, אוסרת את החמאה מדון כבש, שאותו זמן לא היה בחמאה ששים:

יראיתי בספר יד יוסף, לאחד מגאוני חכמי האחרונים בס' ס"ז דף ס"ה ע"א, שהשיב לרב אחד ו"ל, וע"ד הבא לה ששאל רז"ס בתלב שפלה לתבשיל של בשר, והיה בתבשיל ששים נגד החלב שפלה, וגלטן התבשיל ונשפך מתוכו קלת רועב, באופן ששוב לא היה בו ס' נגד החלב שפלה לחובו, ועמד כך מעל"ע, והורה מעלתו להחיר מטעם שאינו מוסיף עוד בליעה על ידי הכבישה שנכבש עתה בשיעור כבישה, וחכם אחד ערער עליו בזה. הגה דבר הוראה זו מבוחר בשו"ת תפארת לבי, או"ח סי' כ"ד וז"ל, והרי הדין זה שייך נמי בשאר איסורין, דמשערין בששים, אם נלטנן התבשיל ונחמטע היתה, שעבשו אין ס' ודאי יאסור מחדש אם נכבש שיעור כבישה, ולא שמענו לחלק בעבור שכבר נתבשל עם איסורו, שלא יבלע עכשו בכבישה, עכ"ל, והאריך שם בראיות לאסור משום דכבש אמרינן כמבוסל כולו. אמנם ראיתי זה דבר חדש בעקרי הד"ט, או"ח סי' י"ח אות ד' וז"ל, עוד חידש לנו הרב יצחק ובעו ח"א סי' קמ"ב דין מחדש בזה, דבסדרנוגלות לא הוה שייך ביה דין כבש, משום דלא אמרינן כבש כמבוסל רק בדברים שנכבשו במשקין אחרים שלא נתבשלו מהם, אמנם דבר מבוסל שנשתהה בלונן במשקין עלמין שנבשלו עמהן, לא

אמרינן כבש כמבוסל, והביא ראיה על זה עכ"ל, ומעתה יש לו רב גדול לסמוך עליו, ואין להרהר על מעלתו בהוראה זו, עכ"ד הגאון יד יוסף ז"ל הגו' יע"ס: **ואנא** עבדה נתפלאתי על סברה חדשה הזאת, שאין לה טעם ולא ריח כבש פוסק, ופתחתי ספר עקרי הד"ט הגו' בא"ח סי' ק', ומלאתי שהביא שם דבר אחד מספר יצחק ובעו, ובסוף כתב עוד חידש לנו הרב ז"ל דין מחדש בזה, דאפשר וכו' כלשון שהעתיק הרב המחבר יד יוסף הגו', ופתחתי ספר יצחק ובעו ולא מלאתי שם ד"ז כלל, וידעתי כי טעות דפוס נפל בספר עקרי הד"ט, שדברים אלו שכתב עוד חידש לנו הרב ז"ל וכו' לא שייכי לאות ד' שמביא שם מן חסות יצחק ובעו, אלא שייכי לאות י"ט שקודם לזה שמביא שם תשובת פרי לדיק, שכתב וז"ל ואי לא דמסתפינא חמינה טעמא, דלעולם הכא לא שייך דין כביש, דלא אמרינן כבש אלא בדברים חיים שנכבשו ונשארו בכבוס, או אפילו בדברים מבוסלים אם נכבשו במשקים אחרים שלא נתבשלו בהם, אבל דבר מבוסל שנשרה בלונן עם הארז שנתבשל בו עלמין, לית ביה דין כבש כמבוסל, ולפ"ז בטרנוגלות עם החטה, אף גם שזה שיעור כבישה לעולם מותרת. וקצת ראיה לזה, ממאי דאמרינן גבי קרבן פסח ללא ולבסוף בשלו, או בשלו ואח"כ ללא, דלדעת שאר הפוסקים חייב מהרה"ש ז"ל אין ליה אחר ביטול, ואין ביטול אחר ליה, הכי נמי הכא אין כובש לאחר ביטול, אלא שאין פנאי כעת לחקור על זה, עכ"ל פרי לדיק סי' י"ט:

נמצא דבסברה חדשה הגו' לא יצא מן הגאון יצחק ובעו שיהי מן הראשונים ז"ל, אלא הוא מאחד מן החכמים האחרונים, וגם הוא לא אמרה למסך עלה כלל אפילו לסניף, אלא אמר לולי דמסתפינא הוה חמינה הכי, וכו' דסיים שאין לו פנאי כעת לחקור על זה, ועתה ראה תראה כמה שגג הרב יד יוסף ז"ל בזה, הלא דחשב מנח טעות הדפוס שבעל הסברה הזאת הוא הגאון יצחק ובעו ואינו כך, ועוד שלא ראה הדברים במקומן, שגם בעל הסברה הזאת לא סמך על סברתו זו כלל, אפילו בסוג סניף, אלא רק אמר לולי דמסתפינא הוה חמינה הכי:

הנה כי כן דברים אלו שכתב הרב יד יוסף ז"ל לאותו המורה שסמך על סברה זו להקל, שיש לו רב גדול לסמוך עליו, ואין לערער על הוראתו וכו', אחר הס"ר במחילת כבוד תורתו אין בדברים אלו ממש, ואין לעשות מהם אפילו סניף בעלמא, וכו' הרב תפארת לבי בזה הוא חמת, דגם בכ"ג אמרינן דין כבש כמבוסל, וספר תפארת לבי אינו מליי אלל, אך ראיתי להרב פתחי תשובה סי' ק"ו סק"ב שהביא דבריו הגו', וכו' להרב ערך השלחן בס' ק"ה סק"ב שהביא דברי הרב פרי לדיק ז"ל בקיטור, ודחה דבריו ע"ש, ובאמת שגם הרב פרי לדיק לא סמך על סברה זו להלכה כלל. הכלל העולה צידון השאלה, כיון דברור לנו שחתיכת הבשר הזה נכבשה בתוך החמאה שהיתה לחה וללולה, מיום ששי עד יום ראשון, מפני שהם כיסו קדרה של החמאה, והניחו כובד על הכסוי, ועוד ברור להם שזו החתיכה היתה ביד התינוק ביום שש, כשהיה עומד סמוך לקדרה, וגם בעה"כ יודעת מיום שש שנחסרה חתיכה מסל הבשר, א"כ זה ודאי כבש, ואין בו ספק ואסור, דליכא ששים בלוחה חמאה שנשארה בקדרה. והס"ת יאיר עינינו באור תורתו, חב"ר:

שאלה י"ג

שאלה. צבית אחד יש להם כפות נחשת קטנים כדי לאכול בהם בשר, ועוד כפות קטנים לאכול בהם חלב והיה להם חובה אחת שקורין דול"ב, חלוקה לשלשה חלוקות חתיים

(כא)

תחתים שניים ושלישים, ודרך להניח כפות החלב בתחתונה, וכפות הבשר בעליונה, והיה להם עוד שני כפות של עץ ומורחם בינונים, והיו לריבין להם להגיס בהם קדרה קטנה שאין בה תבשיל הרבה, דאין מניסין אותה בקף הגדול של נחשת אלא בחלו, ושתי כפות אלו הם אחת של בשר שמונחת בעליונה עם כפות הבשר, ואחת של חלב מונחת בתחתונה עם כפות החלב. והנה יום אחד היה להם לבשל בקדרה גדולה מעט אורז עם חלב הרבה, באופן שלא היה התבשיל גוש מחמת רבוי החלב, והמבשלה של אותו הבית היה לה עסק בחוק, ואמרה לאחותה שתקח קף העץ של החלב מן מדרגה התחתונה שבתורה, שחגים בו הקדרה ההיא מפני כי הקף הגדול שדרך להגיס בו קדרה גדולה לא היה בו ביום תחת ידם, וזו טעמה ולקחה קף העץ של הבשר מן העליונה, והגיסה בו הקדרה ההיא, ואח"כ רחלה אותו והניחתו בתחתונה עם כפות החלב, ונעשה עתה שתי כפות של עץ בתחתונה אחת של חלב וא' של בשר, ואח"כ בו ביום נודמן לה להרחיח חלב ק"ן דרה"ס, ופשטה ידה לתחתונה, ולקחה קף אחד משני כפות, ולא ידעה איזה קף לקחה, והגיסה בו החלב כשהיה רותח על האש, גם הסירה בכף קטין שנפלו בו בעודו על האש, ואח"כ רחלה והחזרתה לתחתונה למקום שנטלה אותו ממונו. והנה בתבשיל האורז עם חלב יש ששים כנגד הקף בודאי, אך בק"ן דרה"ס של חלב לא יש ששים כנגד הקף, כי שתי כפות אלו שוים כמדרגם ומשקלם, וכל א' מהם משקלו חמשה דרה"ס. ויריעי שורת הדין בזה, ושכמ"ה :

תשובה.

אע"ג שזה הקף של הבשר שהגיסה בו קדרה האורז עם חלב היה בן יומנו, התבשיל מותר, כיון דאיכא ששים כנגד כל הקף כולו, אך ודאי הקף עלמו מאחר שהוא בן יומנו נעשה בלוע מבשר וחלב, ופסק מר"ן ז"ל בס' סעף ג' א"ש יש ששים לבשל הקף, הקדרה והתבשיל מותרים, אבל הקף אסור בין עם בשר, בין עם חלב, לפי שהיא בלועה מבשר וחלב, ואפילו דרועדד אוסרת, אם חזרו ותחבוהו בין בבשר בין בחלב, כל זמן שהיא בת יומא, עכ"ל. והנה בבית יוסף הביא מן הסמ"ק, שהקשה כיון שיש ששים בקדרה מן הקף, א"כ יש לבקף בהגעלה מבלועה ראשונה, ויש לה דין הקדרה עלמה אם בשר בשר עם חלב חלב, ותיירך דילמא אחי למעשי אטו היכא דלא נחצבה הקף בקדרה, כי אם מקלחה, ועוד דהגעלה אינה מועלת, כי אם דוקא ברותחין כ"כ שמעלין רתיחה, ולענין הלכה ששים אפילו שאינה מעלה רתיחה, רק שהיה רותחת ששים"ב. ועוד אנו מלרפין ששים מכל הקף אפילו בשפק תחיבת כולה, והגעלה אינה מועלת כי אם בודאי תחיבת כולה, עכ"ל ע"ש :

הנה

מכל זה מובא, כל היכא דאיכא ששים נגד הקף, אע"ג דקי"ל הקף עלמה אסורה, אין אסור שלה מן התורה אלא מדרבנן, הן לתירוק הראשון משום דילמא אחי למעשי, הן לתירוק הב' משום דהגעלה אינה מועלת אלא ברותחין כ"כ דמעלה רתיחה, דזה ודאי הוא מדרבנן, אבל מן התורה לא צעין מעלה רתיחה, וכמ"ש הגאון ישועות יעקב ז"ל, דבאמת הא דקי"ל דהגעלה צעין שיעלה רתיחה, הוא רק מדרבנן, דחייסין שמא בעת ההגעלה לא פלטה כולה, ובעת שנתבשל בה יפלו יותר, אבל מן התורה מהני הגעלה אף שאין עולה הרתיחה, כמוצא בסמ"ק להדיה עכ"ל, וא"כ בנ"ד זה הקף של הבשר שהגיסה בו קדרה הגדולה של אורז וחלב, הוא עלמו נעשה של חלב מן התורה, יען כי מן התורה תועיל לו הגסה זו במקום הגעלה, ורק מדרבנן הוא דגזרו בזה, ובאמת אפילו אי אמרינן דמן התורה נמי צעין שתעלה רתיחה, הנה בנ"ד הוה התבשיל מעלה רתיחה, דמתמא כן הוא שלא יתבשל היטב אלא עד שיעלה רתיחה, וכן אמר השואל לפני דברור לו שהעלה

רתיחה כמה פעמים, גם אמר השואל שבעת שהגיס בו הקדרה ההיא תחבה אותו כולו, ולא נשאר בו כי אם קלת כדי שיעור שתאחזו בידה בראשו, יען כי הקדרה היתה גדולה והקף הוא בינוני, ולכך הוכרחה לתחבו כולו כדי להגיס בו התבשיל המרובה, ובודאי שנתחב בתבשיל זה יותר ממה שדרך לתחבו בו תבשיל הבשר, יען כי בזה הקף אין דרכן להגיס בו קדרה של בשר גדולה כי אם קטנה, וא"כ לפ"ז הקף של הבשר הנו' נעשה של חלב מן התורה, כאשר הגיסה בו קדרה הגדולה של אורז וחלב, כי תחיבתו בתבשיל האורז וחלב שהיה רבוי חלב ולא היה גוש, תועיל לו במקום הגעלה מן התורה, ולא נשאר בו אסור בשר בחלב אלא רק מדרבנן, והשתא אחר שחזרה האשה והגיסה קף זה עם קף החלב האמיתי, וחזרה ולקחה קף אחד מהם להגיס את ק"ן דרה"ס החלב, אין כאן שפק תורה, כי מן התורה אפילו אם נאמר שלקחה אח"כ את זה הקף והגיסה בו החלב, הנה מן התורה גם זה הקף נעשה של חלב, ורק יש בזה שפק דרבנן, דאנו מסתפקים אם לקחה זה הקף, או לקחה קף החלב האמיתי, וכיון דהספק הוא דרבנן, אנו תולין להקל ונאמר דלקחה את קף החלב האמיתי, והגיסה בו את ק"ן דרה"ס החלב, ואין כאן אסור, וכמ"ש מרן ז"ל בס' ק"א, דבדרבנן תולין להקל בשה"ג, ומותר :

ברם

חיי היות להגאון מש"ז בס' ז"ד ס"ק ג' שכתב וז"ל, יראה לי אם תחב קף בשר לקדרה חלב שהעלה תחיבה, ואח"כ תחבו עוד לקדרה אחרת חלב, ונשפק ואינו יודע אם היה ששים, אין להקל ולומר דמן התורה הוה הגעלה, והקף נעשה חולב, ומדרבנן אסור משום דלא פליגי, תו הוי שפק דרבנן כמו בס' ז"ח ס"ב גבי נשפק במונו יע"ש, דלא מקילין עכ"ד ע"ש, ולפ"ד נראה דגם בנ"ד יש לומר דלא מקילין, אך באמת לריך להבין אמאי פסק הרב ז"ל דאין מקילין, אם באמת כאן הוא אסור דרבנן, דהא קי"ל בנשפק באיסור דרבנן מקילין, וז"ל דחיים הרב ז"ל לטעם הג' שהוצא בבית יוסף שהעסקו לעיל שכתב וז"ל, ועוד אנו מלרכים ששים מכל הקף אפילו בשפק תחיבת כולה, והגעלה אינה מועלת כי אם בודאי תחיבת כולה ע"ש, ולהכי פסק דאין מקילין משום דיש כאן עדיין חשש אסור תורה דלא מהני הגעלה, ואם בניס אנו בזה י"ל בנ"ד יודה הרב ז"ל, יען דזה הקף דרבו להגיס בו קדרה קטנה בתבשיל מועט שקשה להם להגיסו בקף גדולה, ועתה שהוכרחה להגיס בו בקדרה גדולה ודאי נחב תוך הקדרה יותר מדרבו כשמוניסין בו בקדרה קטנה, כי עתה חומר השואל צפוי ששוכרחה לתחבו יותר, ולא נשאר ממנו יולא מן הבשר כי אם חלק מועט, כדי אחיזתו בראשי אלבעותיה, וא"כ כיון שהוא קף של עץ דלא אמרינן ביה חש מקלחתו חס כולו, דודאי יודה הרב ז"ל דעלתה לו הגעלה מן התורה, דזה החלק של שיעור ראשי אלבעותיה אינו לריך הגעלה כלל, דמעולם לא נבלע בו בשר, דמעולם לא נגע שם הבשר, וכיון דהוי כלי עץ ליכא ביה חש מקלחתו חס כולו, כמה יאסר מן התורה :

ועוד

יש טעם אחד לחלק בין ג"ד לנידון הגאון מש"ז ז"ל הג"ו, דהתם נחשב האיסור בודאי, אלא דאנו תולין לומר דהוה ששים מפני שנשפק, אך בנ"ד י"ל דלא לקחה אלא קף החלב האמיתי, שהיא היתר גמור :

ישן"ר להגאון מהר"ש ז"ל בשואל ומשיב תנייגא ת"ג ס' קפ"ט, בתוך התשובה בדף ע"ו ע"ב שכתב, נשאלתי כמה שחירע שלקחו קף של עץ חולבת, ושפתו בה כמה קדרות של בשר, ובמקלט מהקדרות היה ששים נגד הקף, ובמקלט לא היה ששים, וגוף הקף היה ספק בן יומנו וכו', ואמרתיו דבר חדש דיש להסיר וכו' ע"ש טעמו, וא"כ לפ"ד גם בגוואר דנ"ד יש להסיר, והוא עשה מעשה בכך, ובדברי הגאון מש"ז עשיתי טעמים לחלק ולומר

ולומר דגם הוא יודה בג"ד, לכן ג"ל להתיר את ק"ן דהם חלב שהגיסה אותו בקף אחד מן שתי הכפות האלה, ולא נודע איזה קף היה. והש"ת יאיר עינינו בתורתו :

שאלה י"ד

שאלה. שתי כפות של בשר, אחת בת יומא, ואחת אינה בת יומא, דומות זו לזו, ולקחו אחת מהן והגיסו בה חלב רותח על האש, ואין ששים בחלב כנגד הקף, ואין יודעים אם לקחו קף שהוא ב"י, או לקחו שאינו ב"י, אך שורת הדין מחייבת בזה. יורינו ושבמ"ה :

תשובה. הנה נודע סברת ר"ת ז"ל, דס"ל לינת לילה אחת פיגם, ואע"ג דלא קי"ל הכי ובעיני כ"ד שעות, כמו"ש וכן ז"ל בסו"י ק"ג סעיף ה' הא חיבא בג"ד ס"ס, שהוא ספק אם לקחו קף שאינו ב"י, ואת"ל לקחו קף שהוא ב"י שמה הלכה כר"ת, דלינת לילה אחת בלבד פוגמת, ועיין בתקנת אדם כלל ג"ה אות ה' דעבד ס"ס כזה בהיבא דחיבא דש"מ, וכן הביא מן מנחת יעקב כלל ג"ט ס"ק ט' דעבד ס"ס כזה בהפ"מ ע"ט, ובג"ד נמי חיבא הפ"מ, ואע"ג דרביס מאחרונים כתבו דאין לעשות ס"ס, אם ספק האחד הוא נגד ספק מרן ז"ל בשה"ט, הא בא חכם הוא הגאון חיד"א ז"ל במחבר"ר יו"ד סי' מ"ב סוף אות נו"ן, וכתב דפסטה הוראה לעשות ספק כל דחיבא פלוגתא דרבוותא, בשגם מרן ומור"ם פוסקים בסברה אחרת ע"ט, ועיין עוד לו בספרו עין זוכה, ובמחבר"ר ח"ה סי' ז' ע"ט, והגם דחיבא תרי גברי דרביס מן האחרונים, שהם הגאון מהריט"א ז"ל בשמחת יו"ט סי' א', והגאון בעל חקרי לב דכתבו בפשיטות דלא עבדינן ספק בדבר שפסקו מרן להלכה, אפשר לומר בהיבא דחיבא הפ"מ, יודו דעבדינן ס"ס כזה :

מיהו אגתו רואין המנהג פשוט פה עירינו, דאין עושים סברה זו דר"ת בתורת ספק, לזרפו עם ספק אחר ולהתיר ע"כ מחמת ס"ס, דכמה הוראות מודמנים לענין מעשה, ראיתי מא"א זלה"ה שהיה נוהג ע"פ הוראותיו של מרן וקני זלה"ה, וגם מורי הרב ז"ל כמה פעמים הורה לפני, ולא היו חוששים לסברה זו דלילה אחת פוגמת לעשות ממנה ס"ס, וכן אנה עבדא מורה ובא זה כמה שנים לענין מעשה, ורק חי חיבא באותה מעשה סניף להתיר מלבד הס"ס, אפשר דעבדינן ס"ס כזה, אך חי ליבא סניף להתיר כי אם רק ע"י ס"ס זה, שהספק האחד מהם נעשה ע"י סברה זו, דס"ל לילה אחת פוגמת, לא עבדינן להתיר ואין לעשות סניף להיבא דחיבא הפ"מ, דברור לנו דסברת מרן למגדך כ"ד שעות, אפילו בהיבא דחיבא הפ"מ. ומאחר דהמנהג פה עירינו בהוראת דבר זה כך, אין לזוז מזה ולהקל ורק חי חיבא סניף אחר להתיר נסמוך על ס"ס זה, ואפשר דחי חיבא שעת הדחק שהוא ערב שבת, והשאל ענין יש לסמוך לעשות זה לסניף, ולהתיר בס"ס זה. והש"ת יאיר עינינו, באור תורתו אבי"ר :

שאלה ט"ז

שאלה. קדרה הרתיחו בה יום ראשון בבוקר חלב שיעור ארבע מאות דרה"ס, וביום שני בבוקר החמו בה מים שיעור ת"ר דרה"ס כדי לרחוץ בהם כלי חלב, והיו רותחין על האש, והשליך ילד חתיכת בשר שיעור שלשים דרה"ס לתוך אותם המים בעודם רותחים על האש, והאשה ראתה כשהשליך חתיכת הבשר, וראתה להולאה, תקף, אך בשביל שהמים רותחים הוכרחה להביא שני עלים לאחוז בהם החתיכה להוליאה, ונהו דבני ובני נשאר חתיכת הבשר בתוך

הרותחין שיעור שני דקיס, והם אינם יודעים בבירור כמה עבר על הקדרה אחר ביבול החלב בתוכה ביום ראשון עד ביבול המים ביום שני, כי אפשר דהוה כ"ד שעות חסר שעה, או אפשר דהוה כ"ד שעות וחצי שעה, ולכן באו לשאול מה מושפט חתיכת הבשר הזיא, אם אסורה באכילה, ואת"ל אסורה באכילה אם אסורה גם בהגאה, או שרי לאכילה לכלבו אפילו מזונותיו עליי. יורינו ושבמ"ה :

תשובה. אע"פ שזו הקדרה ספק אם נעל"ף, אפ"ה ספיקא דאורייתא לחומרא, ומה גם דזו היה לה חוקת חלב, ולכן המים לריך לשופכן, וחתיכת הבשר אסורה באכילה. אך נראה דמותרת בהגאה ומוותר להאכילה לכלבו אע"ג דמזונותיו עליו, והעטעס מפני דחתיכה זו הסירה אותה האשה תקף אחר ב' דקיס, ולא נתבטלה כמאכל בן דרוסאי, וידוע כי ביבול מאכל בן דרוסאי הוא שלים ביבול, וגמ"ש מרן ז"ל בסו"י ק"ג סעיף ח', והוא שיעור הותר חמור, ובא"ח סי' רנ"ג כתוב שהוא חלי ביבול, ועיין מג"א סס, ועיין ב"ח יו"ד סי' ס"ט סעיף י"ט, ועיין אחרונים שם, ועיין חק"ל יו"ד ת"א סי' מ"ח דף ע"ב ע"ג דר"ה אך וכו' שכתב שיעור הביבול כל חד לפוס עמינו, דבהמה דקה מתבטל בחלי שעה ובהמה גסה בשתי שעות ע"ט, והרב פר"ח סי' פ"ז ס"ק ג' כתב דאם ביבול בב"ח אלא שלא נתבטל כמאכל בן דרוסאי, לא אסור מן הסורה, וכיון דלא אסור אלא מדרבנן שרי בהגאה ע"ט, ויש עוד מאחרונים דפסקו להלכתא להאי סברה דהפר"ח ז"ל, ועיין פתני דפליגי על פר"ח, ועיין להגאון פרי מגדים בפתיחה להלכות בשר בחלב סעיף ג' דפליגי על פר"ח, וס"ל דכל דגבל חתיכת בשר לב"ר והוסר מיד אסור באכילה ובהגאה, ועיין להגאון שם אריה ז"ל יו"ד סי' ס"ה, מ"ש בזה, יע"ש :

וא"כ, השתא לענין חיבוי הגאה חיבא בג"ד ס"ס, והוא ספק אם היתה הקדרה בת יומא, ואת"ל היתה בת יומא שמה הלכה כפר"ח ודעמיה, דס"ל כל שלא נתבטל במאכל ב"ד שרי בהגאה, ולכן יש להתיר להאכיל החתיכה לכלבו, ורק אסורה באכילה, והש"ת יאיר עינינו באור תורתו, אבי"ר :

שאלה ט"ז

שאלה זו שלחו לי מעלת החכמים רבני הישיבה הי"ן, עם התשובה שלהם, ובקשו ממני לעיין בה, וז"ל :
מעשה באשה שהיתה מתקנת הבשר לעשות תבשילין הנהוגים פה בג'דאך, ולקחה חתיכת בשר ודכה אותה במדוכה עם האורז, לעשות מזה מה שקורין בערבי בוב"א, ואת"כ לקחה עוד חתיכת בשר וחתכה אותה דק דק, ועירבה עם האורז למלאת פרי שקורין בדנג"א"ן, לעשות תבשיל שקורין מחש"א, ואת"כ לקחה עוד חתיכת בשר וחתכה אותה עם הבגלים דק דק, כדי להניח בתוך הכוב"א שזה המלוי נקרא בערבי חשו"ת, וקודם שהניחה החשו"ת הושת בתוך הכוב"א, באה להניח שאר חתיכות הבשר שנשארן בסל בתוך הקדרה לבשלים, וראתה על שתי חתיכות מהם ביני זבובים לבנים קטנים כגרעני חרדל, ובאה לשאול בבית המדרש על התבשיל שקורין מחש"א שכבר נתבטל ביוד דינו, וגם על הכוב"א ועל החשו"ת שלה מה דינם, ואמרו לה שתלך ותבדוק לחתיכות הבשר הקטנים של החשו"ת שעדיין לא הניחם בתוך הכוב"א, והלכה ובדקה ומלאת בחתיכה אחת בינה חי קטנה של זבוב, ועתה נפשה לשאול הגיעה על כל הגז"ל אם מותר באכילה, או לאו :

והתשובה שנראה לנו בזה הוא, כי אסור ביני זבובים מוכר דבריו מהר"ם בן חביב, שהביאו הרב מחבר"ר בסו"י פ"ד אות ל"ז וז"ל, הזבובים המעילים ביניהם

ביניהם בצער ביומות החמה, והם כמו גרעוני חרדל לבנים, לריך לבדוק ולבדוק הכשר יפה יפה, שלא יסאף אפילו אחת, ומיהו יש אומרים דהני גרעונים המטילים הזבובים וכו' הינם ביני זבובים, אלא מן רוקס ולואתם מתהווים, והראיה שאינם נעשים אח"כ זבובים אלא חולעים, וכל עוד שלא נעשו חולעים הוא כפרשא בעלמא ושרו, ונ"ע ושומר נפשו ירחק מהם עכ"ל, והראיה שאמר הרב שאינם נעשים זבובים אלא חולעים, החוס יעיד על זה שעיניו הראות מעשים בכל יום כן:

והנה הרב הע"ז בס"פ פ"ד ס"ק י"ז כתב, מעשה בחג השבועות נעשו הנשים וכו', ספק שמא באותה שעה שלקחו עדיין לא היה תולע, ואח"כ היה שמה נמוח ע"ש, והרב פר"ח ונקודות הכסף דחי דבריו, וכו"כ הגנה"ג הגהב"י ח"ת ס' בשם ר"א לאסור, והגם דהרב מנחת יעקב וכו"ק הל"ז בעד הע"ז, כבר העלה במחבר"ר ח"ת כ"ח העיקר לאסור ע"ש, ונ"ד גם החולקים על הע"ז מודו, דדוקא התם כיון דרעו להתלע היו ספק הרגיל ולא חשיב ספק כמ"ש נקודות הכסף, משא"כ בנ"ד י"ל אח"כ העילו הזבובים ולא קודם לכן, ועוד בנ"ד יש ספק דעת י"א דסברי ח"ן אלו ביני זבובים, אלא הם מן רוקס ולואתם, וקודם שנעשו חולעים הם פרשא בעלמא ושרו, וא"כ בתבטיל הנז' שקורין מחש"א שכבר נתבטל, יש ג' ספיקות, והוא ספק אם היה מקודם, ואח"כ היה שמה נמוח, ועוד ספק שמא הלכה כ"א, דכל זמן שלא נעשו חולעים הם פרשא בעלמא ושרו:

ועוד ראיה ממ"ש הרב בירך משה גלאנטי, בסוף הספר בזכרון לראשונים ס' פ"ד, עמ"ש הרב פר"ח בס"ק י"ט, דטעמא הוי משום ס"ס, מבאן הוריתי הלכה למעשה שהיה, שאבזו מים מער שמויים זו חולעים, וסגנו במסננת ואבזו וצבלו בהם, וסוב חזרו לשאוב מים וסגנום באותה מסננת עלמנו, ומלאו חולעים במים, ובדקו המסננת ומלאו בה נקב, דאיכא למוחש אם גם כששאבו בפעם א' היתה נקובה, ושמה עצרו החולעים דרך סם, והוריתי להתיר הפת והתבטיל מס"ס, ספק אם בפעם הראשון היתה המסננת נקובה, ספק השתא הוא דניקבה, ואח"כ היתה נקובה בפעם הראשון שמה נמוח החולע ונתבטל, וכמ"ש הרשב"א והר"ן עכ"ד, וא"כ בנ"ד דיש ג"כ ספק שלישי, דשמא הלכה כ"א דח"ן אלו ביני זבובים, אלא הוה מן רוקס ולואתם, יש להתיר, וגם החולקים על הע"ז מידו צנידון הרב בירך משה, ובנ"ד דדוקא סם דהוי ספק הרגיל הוא דלא מקרי ספק, משא"כ בנ"ד ועידון הרב בירך משה, כ"ע יודו להתיר מכח ס"ס, דח"ן כחן ספק הרגיל, ולכן הכוב"א שדכו אותה במדוכה ג"כ יש להתיר מכח ס"ס, ספק אם היה זו קודם ספק לא היה זו, ואח"כ היה זו שמה נתמשך מחמת הדיכה, ויש בזה ג"כ ספק שלישי של סברת י"א הנז', והחשו"א שדקה ולא מלאה אלא ח' הרי בדקה ולא נמלא עוד, וחתיכות בשר הנשארים ג"כ תבדוק אותם, ואח"כ תבטלם, כן נראה לנו בזה. ע"כ תשובת מעלת החכמים ובני הישיבה הי"ו:

וזאת תשובתי שהשבתי להם:

ראיתי השאלה והתשובה של מעלתכם ותחלה וראש אדבר בד"ן הרב בירך משה ז"ל, אשר הבאתם ממנו ראיה לגדון שאלתכם, ואומר כי אחר המח"ר מוכבוד חורתו לא דבר נכונה בזה, יען כי ס"ס זה שעשה צנידון שלו הוא כתרי גופי ותרתי ענייני, וזה כלל ידוע ס"ס כתרי גופי לא עבדין, ומקור הכלל הזה הוא מדברי הרא"ם ז"ל צביאורו לסמ"ג, אהא דק"ל דטוממוס אפילו מינו אינו מוליא, אע"ג דאיכא תרי ספיקי, דהמוליא ספק זכר ספק נקבה, ואח"כ נקבה אימור גם היולא נקבה, דהיינו טעמא משום

דס"ס כתרי גופי לא אמרינן ע"ס, וטעמא הוא משום דבזה הגוף שחזה צא להתירו ח"ן כחן צ' ספיקות, אלא רק ספק אחד, וכן כתב הש"ך ז"ל ושאר פוסקים בכללי ס"ס, דכל דהוי ס"ס משני גופים לא אמרינן, כגון בינה שנתלאת בתרנגולת בקליפתה שארע לה ספק ערפות בקרוב, דח"ן להתיר הבינה משום ס"ס, שאמר שמה ח"ן התרנגולת עריפה, ואח"כ עריפה שמה צעת שערפה היתה הבינה בקליפתה, דהו"ל שני ספיקות מתרי גופי, וגם ח"ן השני ספיקות מעטין אחד ע"ס, וא"כ ה"ה צנידון הרב בירך משה, לא יועיל ס"ס הנז' כלום, דהוי כתרי גופים, וגם ח"ן הספיקות מעטין אחד:

ועתה חשיב לגדון השאלה שלכם, מה שכתבתם תלה ספיקי להתיר התבטיל שכבר נתבטל, ח"ן לורך לכל זה, דדוקא בד"ן תולע שהוא ברירה דלא בטיל בששים היינו לריבין לס"ס ולתלת ספיקי, אבל צנידון שאלתכם שהוא בינים שהעילו הזבובין, הנה גם לדעת הרוש"ר ח"ת ח"ן להם דין ברירה, ובטלים בששים, דהא אפילו בינת נבילה ועריפה אם ח"ן בה אפרוח ח"ן לה דין ברירה, ורק אם יש בה אפרוח דחיה ביה חיותא יש לה דין ברירה, וכמ"ש בש"ע ס"י ק' סעיף א', וא"כ אפילו לדעת האוסרים כחן דחשיבו להו ביני זבובים, וגופס איסורא ואינם פרשא, הרי אלו בטלים בששים, ולכן זה התבטיל דודאי איכא ששים שרינן ליה, ואין לורך לספיקות הנז'. ומה שכתבתם על החשו"א שהוא בשר חזרוך דק, שאמרתם לה לבדוק ובדקה ולא מלאה אלא אחת, הנה בודאי הבדיקה לא תועיל בזה, כיון דמתוך הבשר עם הבטלים ציחה, יש לחוש שביני הזבובים שהיו בצער נדבקו וגאחונו צבליים, וכיון דהם לבנים כמראה הבטלים לאו מוכרי צבדיקה, אך באמת גם בזה שרי, דהם בטלים בששים, ואפילו אם לא יש ששים בחשו"א לבדה, הנה הוא מערב אותה עם הכוב"א, ומבטלם יחד, דחו ודאי איכא ששים, ואין בזה משום מבטל איסור לכתחלה, דידוע דלא אמרינן ח"ן מבעטין איסור לכתחלה כל היכא דליכא איסור בודאי, וגם דח"ן כוננו לבטל האיסור, ועכ"פ לריך לבדוק תחלה חתיכות הבשר מה שאפשר לבדוק, והשי"ת יאיר עינינו בצור תורתו, אה"ר:

אח"י חזרו מעלת החכמים הי"ו, וכתבו לי תשובה וזה לשונם:

ראה ראינו צדברי קדשו של מעכ"ת נר"ו, מה שכתב בהיתר שאלה דידן, דמותר מטעם דבטל בששים וח"ן לורך לס"ס וכו', הדין עם מעכ"ת נר"ו שכ"כ מרן ז"ל, דדוקא בינת אפרוח אינה בטלה, וא"כ ח"ן לורך לס"ס אמנם מה שכתב מעכ"ת על הרב בירך משה ז"ל שלא דבר נכונה מגדון דידה, משום דהוי ס"ס כתרי גופי וכו' וככתוב בד"ק נר"ו, הרואה יראה דברי הרב הש"ך ז"ל שכתב בשם ח"ו"ו ז"ל, אבל היכא דהוי שתי הספיקות צנוף אחד, כמו ח"ש ואשה שעשו לרכיהם בספל אחד, יש בדם ס"ס, והוא ס' אינו מן האשה, ואח"כ מן האשה שמה אינו מן המקור יע"ש, והתם ח"ך דהוי שני גופים שאינם אשה עשו לרכיהם בספל א', מ"מ הואיל ואנחנו דנים על הדם חשיב ס"ס צנוף אחד, כמ"ש הרב ש"ך שם ס' ד', והרמ"ב צביאור שם, וה"ן צנידון הרב בירך משה, הגם שיש שני גופים מסננת ותבטיל אותם, מ"מ אנחנו דנין על התבטיל או על הפת, והוי ס"ס צנוף אחד, וכו"כ מעכ"ת נר"ו בספרו רב צרכות חות סמ"ך דף ק"ד ע"א, דכשאלנו דנין על התרנגולת הוי צנוף אחד, ובענין אחד יע"ש באורך, וכבר הרב קול אליהו ז"ל צו"ד ס' י"ט ראה לרשות סברת הרא"ם מנמרה הנז', דאיש ואשה שעשו לרכיהם בספל א', והרב ערך השלחן יו"ד ס' כ"ה דחה דבריו, וכתב שלא ראה מ"ש אר"ה, והצי"ו הש"ך, דאם היו שני הספיקות צנוף אחד כגון שהיא דאיש ואשה

ואשה חשיב ס"ס בגוף אחד, שאנו באים לדון על הדם יע"ש, ומה שתפס הרב בירך משה בלשונו, שמה היתה המסגנת נקובה וכו' לא דקדק בלשונו, אבל הדין דין אמת, ובאמור. ע"כ דברי מעלת החכמים הי"ו אשר כתבו לי :

וזאת התשובה שהשבתי להם :

על אשר חשבתם לתקן בנידון הרב בירך משה ז"ל, לתפוס הס"ס על התבשיל, וצוה לא הווי בתרי גופי, לא כיוונתם צוה היטב, דבאמת ח"א לתפוס הס"ס בדיון הנו' באופן שלא יהיה בתרי גופי, והוא דגם אם נבא לדון על התבשיל כלומר על המים שתבשיל, ונאמר כך ספק אם המים ירדו מן המסגנת קודם שניקבה, ספק ירדו אחר שניקבה, ואת"ל אחר שניקבה שמה נמוחו התולעים בתבשיל, הנה נמצא הוי ס"ס בתרי גופי, דספק הראשון אתה תופסו במים, וספק השני אתה תופסו בתולעים, ואין אתה יכול לתפוס השני ספיקות בתולעים, או השני ספיקות במים, משא"כ בס"ס דאיש ואשה שעשו לרכיהם בספל אחד, אתה תופס השני ספיקות בדם עלמנו, שהוא ספק בא מן האיש ספק מן האשה, ואת"ל בא מן האשה שמה בא מן הפרוודו, וכן הס"ס אשר עשיתי אנא עבדה בשה' קרב ברכות דף ק"ד ע"א, השני ספיקות תפסנו בתרנגולת עלמה, ספק נשחטה בסכין שנמלאת כשרה, ואת"ל נשחטה בסכין שנמלאת פגומה שמה נשחטה קודם שנפגמה הסכין, הרי שני הספיקות הם בגוף אחד שהיא התרנגולת :

גם לריך לבאר לכם עוד, דודאי ח"א לתפוס הס"ס כך, לומר ספק אם במים שתבשיל הזה היה תולעים ספק לא היה, ואת"ל היה שמה נמוחו, דזה אינו, דהמים ההם היו מוחזקים בתולעים דחזינו מקומם ומקודם מלא תולעים לפנינו, ולכן ח"א לומר שמה לא היה בהם תולעים ועל כן בע"כ לדין לתפוס הספק כך ולומר ספק אם ירדו מן המסגנת קודם שניקבה, ספק ירדו אחר שניקבה, ואת"ל אחר שניקבה שמה נמוחו התולעים, וצוה מוכרח דהוי בתרי גופי, דספק הראשון תופסו במים, וספק השני בתולע אם נמוח או לאו, ועיין פר"ח סי' פ"ד סוף ס"ק ל"ג, ושפ"ד ס"ק ח', ומחבר"ר ס"ק ג', ששם מובאר כל היבא דאיכא ודאי תולעים אין לעשות מזה ספק, ע"ש, ולכן בנידון הרב בירך משה ז"ל, ח"א לעשות זה בתורת ספק, לומר שמה לא היה תולעים במים, וזה ברור. והסי"ת יאור עיניו בתורתו, ח"כ"ר :

שאלה י"ו

שאלה. נשאלתי מחכמי המדרש הי"ו, הנה נא הואלנו לדבר אל ארזינו, להגיד לנו פשר דבר מה שהוגד הוגד לנו, שבא מעשה ליד מעב"ת נר"ו, בכבוד שבשלו אותו בתחלה עם התרנגולת ומעט מים ובללים כנהוג, וקורין אותו בערב"י חמ"ס, ולא היה ששים כנגדו, ושוב הוסיפו עליו מים בקדרה, ונעשה ס' כנגדו, ואח"ז הרגישו בכבוד, ובאו לשאול את פי מעב"ת נר"ו, ושמענו שהורה להם דמוסת כל התבשיל, ואפילו התרנגולת, ולא ידענו כוחא דהיתרא דמר מאזיה טעם הוא, דלפי הגראה היה לריך לאסור התרנגולת, ולאסור הרועז לבדו, ע"פ מ"ש מרן ז"ל בריש סי' ק"ו, דאפשר לסוחטו אסור, ולכן חתיכה שבלעה איסור וגאסרה, ונפלה לקדרה שיש בה ששים מותר כל מה שבקדרה, אבל חתיכה עלמה אסורה, לפי שהאיסור שבה אינו נפלט ממונה לגמרי, וכן הוא העיקר כמו שפסק בס' ק"ו הנו', ודלא כמו שפסק בס' ז"ב ס"ד, יע"ש, וא"כ הכא גמ' שהתרנגולת בתחלה בלעה דם מן הכבד וגאסרה, אע"פ ששוב נעשה ששים כנגד האיסור,

מ"מ אין האיסור נפלט ממונה לגמרי ואסורה. ואם נאמר דשמוא נטעם זה התור מעב"ת, משום דהכא הכבד נחבשל, ודם שבשלו דרבנן, ובאיסור דרבנן אמרינן אפשר לסוחטו מותר, כמ"ש הרב ערך השלחן בריש סי' ק"ו אות א', דבאיסור דרבנן יש להקל כדעת הרמב"ם והרא"ה והעור, והחתיכה עלמה מותרת יע"ש, אי משום הא לא אריא, דמאן לימא לן דלא נבלע הדם בתרנגולת אלא עד אחר שנתבשל, דילמא קודם שנתבשל נבלע, והוי איסורא דאורייתא, וכמו שהביא סברה זו הרב ערך השלחן בעלמנו, סי' ס"ט אות ט"ו בשם הרשב"א במשמרת הבית, דכתב שמה נבלע הדם במוח קודם שנתבשל יע"ש, וכ"כ עוד בס' סי' אות ז' משם הרב בית יאודה ע"ש :

מיהו זה י"ל, דבנ"ד היה שמלחוהו לכבד קודם שנתבשל, ודם שמלחו הוי דרבנן, וחזר להיות איסורא דרבנן, ואמרינן ביה שפיר אפשר לסוחטו מותר, ובדאמרינן לעיל : **מיהו** היא גופא מצעייה לן, אי באמה ס"ל למעב"ת הכי, דדם שמלחו או בשלו הוא מדרבנן, או"ד דס"ל דהיי מדאורייתא, ותו דאם נניח דס"ל למעב"ת דהוי מדרבנן יקשה עלינו לפ"ז ז"ל דמותר להוסיף עליו בידים, כדק"ל בכל איסור דרבנן שנפל מותר להוסיף עליו עד ס', וכן פסק הרב פר"ח בהדיא בס' ז"ל אות י"א גם דם שבשלו יע"ש, ואין לא עבדינן הכי, ומעשים בכל יום דאוסרים מורי ההוראה היבא דליכא ששים ואין מותרין להוסיף, וכן שמענו שמעב"ת ג"כ מורה וצ"ח הכי, ועל הכל יורינו מורה האמת והלדק, ושכמ"ה :

תשובה. הן אמת דהאחרונים ז"ל תפסו עיקר כמ"ש מרן ז"ל בס' ק"ו סי' א', דחתיכה עלמה אסורה, ודלא כמ"ש בס' ז"ב ס"ד, מ"מ הנה מצינו להרב פר"ח ז"ל דתירך דברי מרן ז"ל, דבס' ז"ב איירי בזמן ומינו דהוי דרבנן, ולא מחמירין כולי האי, וסומכין על החולקים על הרשב"א, אבל בס' ק"ו איירי בזמן בשאינו מינו דהוי דאורייתא, ולכן כיון דגאסרה החתיכה תו לא הדרא להיתר, דצוה מחמירין כהרשב"א ז"ל ע"ש ע"ש, וכן תירך הגאון כו"ף בס' ז"ב ע"ש, והכי איתא באחרונים עוד, ומצינו להרב גו"ר ז"ל, ביו"ד כלל ח' סי' כ"ט, שכתב בדם הנפלט מן התרנגולת, טעם בשר התרנגולת יש לו, כי דם האיברים שנפלט מן האיברים טעם האיברים יש לו, והו"ל תערובת מין במינו, דמן התורה יש לו ביטול ברוב יע"ש, וכמדומה לי דהכי איתא ג"כ בספרי האחרונים, ולפ"ז בג"ד שהוא דם הנפלט מן הכבד, דטעם כבד יש לו, הרי זה חשיב מין במינו, דהכבד עם הבשר הוי מין ומינו, אך הרב הש"ך והפר"ח סי' ס"ח ס"ק מ"ח נראה דחולקים על זה, דס"ל שם חתיכה שלא נמלחה עם חתיכה שנמלחה הוי מין בשאינו מינו, וכעת אין פנאי לברר דבר זה, ועכ"פ יש פלוגתא בזה, והשתא בג"ד איכא ס"ס והוא ספק אי נקטינן עיקר כמ"ש מרן ז"ל בס' ק"ו סי' א', ספק אי נקטינן עיקר כמ"ש מרן ז"ל בס' ז"ב ס"ד, ואת"ל כמ"ש בס' ק"ו, שמה נ"ד חשיב מין ומינו, דהוי דרבנן, דמדאורייתא בטיל ברוב, וס"ס זה הוא מתהפך :

ועוד איכא בג"ד ס"ס באופן אחר בשופי, והוא כי דם שמלחו או בשלו הוא פלוגתא, ד"א שהוא מדרבנן וי"א מדאורייתא, ואע"ג דהרמב"ם ס"ל דהוא מן התורה וכתב הגאון פליתי בס' פ"ו, כיון דמרן בס' פ"ז ס"ו העתיק לשון הרמב"ם, משמע דס"ל דהוי מן התורה, אין זה הכרח כ"כ כדעת מרן ז"ל כיון דלא נחית לענין זה בש"ע, ומינין למימר דלא הכריע להלכה לא כמר ולא כמר, ועיין להרב פר"ח סי' ס"ט ס"ק מ"ח שכתב מעשה יפה כתבו המחבר וההג"ה בכלן דבעלה ברוב, משום דדם שמלחו ובשלו אינו אלא מדרבנן, ולא אתי למיגע באיסור דאורייתא וכו' ע"ש הרי ס"ל בפשיטות ד"ל כדעת מרן דס"ל שהוא מדרבנן, עוד

ועוד איכא דקיימי בשעת ז', ומוכרח לומר דס"ל דאין הוכחה מהא דנקיט לשון הרמב"ם. והשתא יש לעשות בזה ס"ם, דהיינו ספק הלכה כסו' ל"ב ס"ד דחתיכה מותרת, ספק הלכה כסו' ק"ו ס"ח דחתיכה עלמה אסורה, ואת"ל הלכה כסו' ק"ו דילמא הלכה כמ"ד דס שבטלו דרבנן, ויש לזרף עם זה עוד ספק שלישי הנו"ל, ולומר את"ל הלכה כמ"ד דס שמלחו ובטלו דאורייתא, שמה הלכה כמ"ד דחשיב זה מין ומינו דבטל מן החורה ברוב, והוי רק איסור דרבנן, ואת"ל כשהוסיפו עליו מים ונתבטל בששים הותרה התרנגולת עלמה ג"כ, ושלשה ספיקות אלו הם מתהפכים, ולכך יש להחזיר התרנגולת בשופי:

ועוד

יש לעשות בזה ספק רביעי, והוא דידוע שיש פלוגתא בדם הכבד אף שפירש, אי הוי מן החורה או מדרבנן, ועיין בשפ"ד סי' ע"ג סק"ב שכתב, ולקמן אבאר דס הכבד אף מה שפירש לרוב הפוסקים הוי דרבנן עכ"ל ועיין מ"ש בס"ק י"ד, ועיין באחרונים בזה, ועיין בבית יוסף סוף סי' ע"ב, מ"ש בשם הר"ר מתתיהו, דלא דמי לכבד שנמלח עם בשר, דשרי בדיעבד, דשאינו כבד דכוליה דס ואפ"ה שרי רחמנא וכו' ע"ש, והשתא יש לזרף זה לספק אחר, ולומר את"ל דהדין כמ"ד דס שמלחו או בטלו דאורייתא שמה הלכה כמ"ד דס הכבד אף מה שפירש הוא דרבנן, והרי נמלא בג"ד יש ארבעה ספיקות והם מתהפכים, ושפיר יש להחזיר התרנגולת בשופי:

וראותי

להרב תפארת ארם, ביו"ד סי' יו"ד דף ל"ב שהחזיר בכה"ג דג"ד, שסמך על סברת הרב פרי תואר, דמסיק שיש לחלק בין מין ומינו, לבין מין עם שאינו מינו ע"ש, ובאמת הא איכא פלוגתא, וגראה דגם הוא סמך על ס"ם, ולא פירש בדבריו, ואנן בדין תהילות לאל עשינו ארבעה ספיקות בג"ד, וכולם מתהפכות, על כן יש להחזיר. והש"ת יאיר ענינו באור תורתו, אב"ד:

שאלה י"ח

שאלה. בשאלתי מחד מרובא מרבנן, התבס השלם והכולל הסקן בחורה כמה"ר יחזקאל עורא אליה כר"ו, וז"ל, מאחר עלות גדול השלוש וכו', על מעשה שבא לדין באחד בעה"ב שהיה לו עשרה תרנגולות בביתו והטילו ביצים, ואסף מהם ארבעים ביצים, ויהי היום תפס תרנגולת אחת מהם, והוליכה אלל השוחט לשוחטה, ובדקה השוחט וגמלאת ספק טריפה, והלך תקף ומגרה לנכרים, וכשהיתה בביתו לא היה יודע בודאי שהטילה ביצים, ובא לשאלו מה יהיה משפט הארבעים ביצים אלו, והאנא בריו קלה כפי עניות דעתו הקלה נראה שיש להחזיר ביצים אלו ממתק"טעמו, חדא מו"ם הרמ"א ז"ל בסו' ק"י ס"ו בהגה"ה וז"ל, ואם נתערבה תרנגולת טריפה בכשרות, וגמלא ביצה ביניהם הביצה מותרת, אע"ג דתרנגולים תשובין ולא מתבטלים לגבי הביצה אזלין בתר רובא, ואמרין כל דפרים מרובא פריש, וכל הביצים מותרות ע"כ, ובדאי הא דנקיט רמ"א ז"ל בלישניה וגמלא ביצה ביניהם, הוא לאו דוקא דה"ה אס נמלאו ביצים הרבה נמי מותרים מהאי עעמא, דכל דפרים מרובא פריש, ואמרין על כל הביצים דלא הטילום אלא הכשרות, ואתה ס"ט לא הטילה כלום. ותדע, דהא הא"ה בעלמו שממנו מקור דין זה כתב בזה"ל, דאם יש רק שני תרנגולים כשרים אלה בחצר, כל הביצים מותרות וכו' יע"ש, הרי בהדיה דגם בהרבה ביצים נמי מתיר הא"ה, ואע"ג דהשפ"ד בס"ק ל"ח כתב על דברי רמ"א וז"ל, ומיהו אס נמלא ג' ביצים אסור, כבר מוה"ר ז"ל בכ"י שלו שם באות ע' פריש להא דהשפ"ד, כגון בדקתו אתמול בקן של תרנגולים ולא מלא כלום, והיום

מלא שלשה ביצים, דמוכרח לומר דהטריפה ג"כ הטילה, ובכה"ג כתב השפ"ד דאם מלא ג' ביצים אסור, אבל אס לא בדק אתמול בקן שלשה מותרים, דתלין אלו השלשה ביצים מרובא פריש, והכשרות הטילום אתמול והיום, עכ"ל יע"ש, ולפ"ד מוה"ר ז"ל ה"ה ליותר משלש ולא בדק מזה כמה ימים ג"כ מותרים, דתלין נמי דהכשרות הטילו כולם בשנים או בשלשה ימים, ולפ"ז הכא בג"ד נמי, כיון דאין ידוע שהם"ט היתה מטלת ביצים, וגם לא בדק בקן שלהם, תלין דהכשרות הטילו כל הביצים שהם הכוב, דכל דפרים מרובא פריש:

ועוד

דיש להחזיר הביצים האלה מטעם ס"ם, דאפשר לומר דכל הביצים הם מהכשרות, ואת"ל שיש בהם מן הס"ט, שמהא היא כשרה לפי האמת, וזה אינו נקרא ס"ם בשני גופים, כמו"ש הש"ך בכלליה ס"ם אות ד' יע"ש, וכי תימא עד כאן לא קאמר התם הש"ך אלא בביצה אחת, אבל בביצים הרבה בג"ד אסור, וכמ"ש הוא עלמו בהדיה שם באות ה', דלא היא, דהתם באות ה' איירי כגון דידעינן בודאי שהם"ט הטילה כמו הכשרה, וכמו דמוכח מלשוננו שכתב אחד משני ביצים בו ספק איסור וכו', דהא ודאי יש כאן ספק איסור וכו', הרי בהדיה מיידי כגון שהם"ט ג"כ הטילה בודאי, וכ"כ החכ"א בכלל ס"ג אות ט"ו וז"ל, או ב' ביצים וידוע שאחת מן הכשרה ואחת מן הטריפה וכו' יע"ש, משא"כ בג"ד שאין ידוע בודאי שהם"ט הטילה ג"כ ביצים, ואיכא למתלי כוליה מהכשרות, זה דמי לביצה אחת שהחזיר הש"ך באות ד' מטעם ס"ם, וה"ן דכותא. והגם דהש"ך צעי דוקא שנתערבו מתחלה התרנגולות חד בחד, אבל אס לא נתערבו מתחלה, אלא שהכשרה ניכרת בפ"ע, והס"ט ניכרת בפ"ע, בזה הביצה אסורה, והכא בג"ד הס"ט ניכרת בפ"ע, ולפ"ז היה ראוי לאסור, הנה הפ"ח בכלל יו"ד ס"ל איכא, ואדרבה בלא נתערבו מתחלה יש להחזיר יותר יע"ש, והפ"ח בספר ראשון לזיון בכלליה ס"ם סס"ו ב', והרב בינת אדם בשער הקבוע סי' מ"ד מתירין בכל גוונא, בין נתערבו מתחלה בין לא נתערבו, וא"כ לסברת הפ"ח והפ"ח יש להחזיר בג"ד, והגם דמיה"ר ז"ל בכ"י שם באות ק"ג, לא סמך על זה להחזיר אלא דוקא בהפ"מ, הנה נ"ד נמי הוא הפ"מ, וא"כ יש להחזיר ביצים אלו:

ועוד

אני הן לפני מעב"ת, שיש להחזיר ביצים אלו מטעם ס"ם, אף אס היה ידוע בודאי שהם"ט ג"כ הטילה ביצים, והוא מחמת שלא נודעה הס"ט עד לאחר שנתערבו הביצים הכל ביחד, דכתב מרן ז"ל בכ"י סי' נ"ז מלאתי כתוב, דאם לא נודע האיסור עד לאחר שנתערב, ובאו שני הספיקות ביחד, עבדין ס"ם אף בס"א בנופו וכו' א"א בתערובת יע"ש, וא"כ ה"ן בג"ד שפיר עבדין ס"ם, אפילו אס ידוע בודאי שיש בהם ביצים מהס"ט, ואמרין על כל ביצה וביצה שמהא אין זו מהס"ט, ואת"ל שהיא מהס"ט שמה הס"ט עלמה מותרת, וסברה זו של מ"כ היא מוסכמת, שמצינו דמרן ז"ל החזיק בה גס בסו' ק"י בב"ב, שעל מה שכתב העור שס ולא נהירא וכו' כתב מרן ז"ל, כבר כתבתי בסו' נ"ז שאין זו קושיא כלל, ובנתינו על מ"כ הנו"ל, וכן הרב אהל יוסף ז"ל בסו' למ"ד כתב דהיי"ל למרן ז"ל, ומהר"ת ז"ל לא פליג עליה, אלא בעיקר הדיון, ובהא מודה ליה דכן הוא סברת מרן ז"ל, דהא כתב דא"י וכל אנפיה בתר מרן גרירי, וביון דעעמו כמו מ"כ, א"כ כל שלא קדמה ידיעת הספק קודם התערובת יש להקל בס"ם אף שאינו בגוף אחד וכו' ע"ש, הרי גס מהרמ"א ס"ל דדעת מרן ז"ל כמו מ"כ הנו"ל, וכי מוה"ר בסו' ק"י אות ק"א יציד להוכיח סברת כמו מ"כ ע"ש, וביון דכן הוא שפיר עבדין ס"ם בג"ד, אף דהוי בשני גופים. זאת ועוד מצינו להרבה מרבני אשכנז דס"ל הכי, וביון דרבני אשכנז דגרירי בתר רמ"א

רמ"א בכל דוכתא יש מהם דמתיריס הכא לגמרי, ויש דמתיריס בהפ"מ בלבד, כ"ס דאנחנו דגרידי בחר מוכן דיש לנו להתיר בנ"ד שהוא הפ"מ. ואין סתירה ממו"ס הגאון חד"א ז"ל בחיים שאל סי' ע"ד אות מ"א, במעשה הדגים דאין להתיר מטעם ס"ס, וכן שהוא שבוס"ב, דהתם כבר נודע הספק קודם התערובת, כנראה מלשון להדיה:

ועוד חזי אומר, אפילו אם לא נחליט לומר דמין ז"ל ס"ל כמו מ"כ הגו', אפ"ה שפיר איכא ס"ס בנ"ד, משום דידוע הוא דאיכא פלוגתא בסברת מין ז"ל, או בינה בטלה או לאו, ועיין פר"ח סי' ק"י וסו"ב שם אות ד', ולפ"ז בנ"ד איכא ס"ס, והוא ספק אם מין ז"ל ס"ל כמו מ"כ או לאו, וחת"ל דלא ס"ל כמו מ"כ שמה האמת כמ"ש הפר"ח, דס"ל למין בינה בטלה ברובא, ומכל הני טעמי נ"ל דעת הדיוט, דיש להתיר בנ"ד. וכל זה חזי כותב כתלמיד הדן לפני רבו, אבל לענין מעשה עד כאן הסכמות מעט"ת, ותשובתו הרמחה מהרה תלומח, ושכמ"ה:

וזאת תשובתי אליו:

הנה בעקר הדין שחדש השפ"ד ז"ל בדברי רמ"א ז"ל, דאם היו ג' ביצים אסורים, אם נבא לפרש דברי השפ"ד דאירי כגון שבדקו אתמול בקן של תרנגולים ולא מלאנו, והיום מלאנו שלשה ביצים, הנה ודאי ביאר זה דחוק מאד, דכל כהא הו"ל להשפ"ד לפרושי מילתיה דאירי בה"ג, ואם תאמר ההכרח לא יגונה, דבע"כ לריך אתה לאוקומי בהכי, דאל"כ מאי שנא תרי מתלתא, דכמו דאמרת בחדא ובתרי מרובא פריש, כן נימא בתלת וארבע, זה אינו הכרח, דשפיר מלין לזמבר טעמא למילתא דא, והוא כיון דכל אלו השלש תרנגולות ראויים הם להטיל ביצים, ואין יתרון לשתי הכשרות על הש"ט לתלות בהם, להכי כל היכא דחזין לקמן תלת ביעי, תלין בדבר הרגיל לומר דכל אחת הטילה בינה אחת, כיון דלכל אחת יש לה חוקה בגופה להטיל ביצים, מאי חזית לתלות ברובא הכשרות לסחור חוקה זו של תרנגולת העריפה לומר שלא הטילה, אבל אי ליכא אלא רק תרי ביעי, דהשתא בע"כ לריך אתה לומר דאחת מהם לא הטילה בינה כלל, על זה אמרין כל דפריש מרובא פריש, ונאמר שתי הכשרות הם שהטילו שתי ביצים אלו, ועד דאע"ג דקי"ל רובא וחוקה רובא עדיף, הא כתבו הפוסקים דיינו דוקא לחומרא, אבל לקולא לא אמרין אלא חיובין להחמיר, ועיין כנה"ג ח"א בסוף הספר בכללי רובא וחוקה, ופרי מנדיס בפתיחה לא"ח בסדר הגהגת או"ה סדר ג' אות יו"ד, ובינת אדם שער רוב וחוקה סי' ח' יע"ש, והשתא בידון רמ"א ז"ל דאיכא חוקה לאחת תרנגולת העריפה להטיל ביצים, לא אזלין בחר רובא לקולא לומר ביצים אלו נולדו משתי הכשרים בלבד, והעריפה לא הטילה כלום, אע"ג דיש לה חוקה להטיל, משא"כ אי איכא שני ביצים בלבד, דבע"כ לריך אתה לומר דאחת מהם לא הטילה בינה, שפיר סומרין ארובא לומר ביצים אלו הם מן הרוב שהם כשרות:

הנה כי כן, אין אנחנו לריבין להדחק בדברי השפ"ד ז"ל, לפרושי מילתיה דאירי כגון שבדקנו כלול מאתמול דשפיר מלין ליישב הק דינא דהשפ"ד ע"פ הטעם הזה שכתבנו ועוד כי טעם זה מוכרח הוא לפוס דינא בלא"ה, ומלשון או"ה ז"ל שכתב כל הביצים מותרות אין מזה קושיא, וכן דדון זה ישנו באמת גם בשני ביצים, ולהכי נקוט ביצים לשון רבים, ועוד יש להעמיד דברי או"ה באופן אחר, וכאשר נכתוב לקמן בעו"ה, ולכן בידון השאלה שבאה ליד מעלתך, אין אנחנו יכולים להתיר מטעם דפריש מרובא פריש כאשר חשבת, כי מאחר שהיה שם ביצים הרבה מאי חזית לסחור חוקה זו דתרנגולת העריפה, לומר שלא הטילה ביצים כלל, ותחלי הביצים כולם ברוב הכשרות לקולא:

ברם עדיין יש לנו פה לדבר בהאי דינא דרמ"א ז"ל הגו', והוא כי מלאתי להרב קהל יאודה ז"ל סי' ק"י דף ל"א ע"א, בד"ה ודע וכו' שכתב, דאם יש בחנות אחת חתיכות ידועות מגייהו דהיתרא ומגייהו דאיסורא, ופריש חד מגייהו בנו חנותא רחוק מהם קלת, ולא ידע לן מהי מגייהו הוא, אי דהיתרא או דאיסורא, אע"ג דרובא דחיתיה התם דהיתרא נינהו, אפ"ה איסורא ולא אמרין דמרובא פריש, דאכתי בקביעותא קיימא, ובהכי ניחא לי לשון המרדכי בשלהי חולין שכתב, דטעמא דלא אזלין בחר רובא בחורי הגמלים, משום דכל הקבוצ כמעמ"ד וכו', וכבר תמה בלשון הלו הרב משנה למלך פ"ה מ"ה עומאת משכב ומשב סוף דין י"ד, ולפ"ז י"ל דחורי הגמלים חשיב כמקום קביעותייהו כיון דקיימו בתוך הגורן ולא חשיב פריש וכו' עכ"ד ע"ש. וכיוצא בזה כתב הרב בינת אדם בשער הקבוצ סי' ט', וג"כ ייבב קוסית הגאון מו"ל ז"ל על המרדכי בחורי הגמלים, ע"ד מ"ש הרב קהל יאודה הגו', אך הרב בינת אדם פירש טעמו שם, דדוקא כמה שדרכו בכך לא מקרי פירש בכה"ג, ולכן כתשע לצורין של חמץ וכו', וכן בעצמות של ע"ז, אמרין התם סתם פירש, דמשמע רק שפירש מן הלבד אפילו בסמוך לו, זה מקרי פירש, וראיה לזה מהא דחיתא בשקלים פ"ז, מעות שנמלאו בין שקלים לגדבה וכו' ע"ש:

ואמרת לפי המעמדת שפשה הרב בינת אדם בזה, השתא לא תיקמי לן מדין שכתב רמ"א ז"ל ביו"ד סי' רנ"ט סעיף ו"א, דאם נשתמש בחיבה לצבורין של חולין ושל הקדש, בזוית זו ובזוית זו בבת אחת, ונמלא בחיבה מעות, דאזלין בחר רובא, דכל דפריש מרובא פריש ע"ש, ומקור דין זה מן הגהות מרדכי שהביאו מין ב"ב שהביאו דין זה מגמרא דפסחים דף ז' ו"ל, וכן אם נשתמש בצבורין בזוית זו ובזוית זו, אפילו בזים אחד אזלין בחר רובא, ע"כ ע"ש, והשתא לפי מה שהסביר הרב בינת אדם לא יקשה לן בהא, אמאי לא אזלין בחר רובא, אע"ג דהגמלא הוא בתוך החיבה והוא סמוך לצבורין, ד"ל דוקא היכא שדרכו בכך הוא דלא מקרי פירש, והמעות שחך לצבורין בתוך החיבה אע"ג דהם סמוכין לצבורין, אפ"ה לאו אורחיהו בהכי, ולהכי יש להם דין פריש מרובא, ומוכרחים אנחנו לומר דגם הרב קהל יאודה חית ליה האי טעמא לחלק בזה, אע"ג דלא נתפרש זה בדבריו:

מידו בהאי דינא דרמ"א ז"ל, דנמלא בינה אחת או שתי כלול תרנגולים, יקשה לנו מאד. לסברת בינת אדם וקהל יאודה הגו', אמאי יש לביצים דין פריש, דאכתי י"ל ביצים אלו בקביעותייהו קיימי, ועדיף זה מדין פירש בתוך החנות, ומדין חורי הגמלים הגו', כי בפירושא חתמו בדברי רמ"א ז"ל, ונמלאת בינה אחת ביניהם, ואך יהיו מותרים, כיון דעדיין יש לביצים ההם דין קבוצ, ובאמת לדבריהם אלו יש הכרח וראיה מדברי המרדכי ז"ל בחורי הגמלים, דמוכרח לפרש דבריו וטעמו בכך, וכנ"ל:

ונראה ליישב זה בס"ד ע"פ החקירה שחקר הגאון חק"ל, יו"ד ח"א סי' ק"ה, והוכיח שם דאין דין קבוצ אלא באיסור ברור ולא באיסור ספק, ולא פשיטה ליה האי מילתא, וכתב דעדיין לריך לימוד, ובסוף דבריו זיין על הרשב"א בחידושו לחולין דף ל"ד, שכתב דלא הוי קבוצ אלא בשים שם ודאי טריפה ע"ש, וראיתו להרשב"א ז"ל שם בד"ה ולפי וכו' דס"ל דאיכא דין קבוצ אפילו בספק, דהכי משמע לפי תירוק אי נמי דנקוט התם, וכן הוא סברת הר"ן ז"ל בהלכות בפ"ק דבילה, שכתב ואיכא מאן דשרי ליקח ביצים מן הגוי אפילו בזים ראשון של ר"ה וכו', אבל למיזל לבית דידהו דהו"ל מקום קביעותא אסור דילמא איכא חד דמוזן ביצים בני יומן וכו', דמשמע דס"ל להר"ן יש דין קבוצ אפילו בספק, אך הרא"ה והריטב"א לא

לא ס"ל הכי וכמ"ס הרב שיטה מקובלת שם צביה על דף ו"א ע"ש נמצא דין זה הוא מחלוקת בין הראשונים ז"ל, ה"א דס"ל ליכא דין קבוע בספק, ואיכא דס"ל יס דין קבוע גם בספק, גם הרב ז"ח ח"ח סי' תכ"ה, ס"ל איכא דין קבוע בספק, והט"ז סק"ה השיג עליו, וס"ל אין דין קבוע בספק, והאחרונים האריכו בענין זה, והוכיחו מן הראשונים לכאן ולכאן, וכעת אין פנאי להאריך בזה:

והשתא לפי הסודרים ליכא קבוע אלא בחיסור ברור ולא בספק, י"ל צי"ה זו שנמצאה בלול התרגומות, אע"ג דעדיין בקביעותא קיימא, אין בה עלמה דין קבוע לאסור, יען דהצביה היא בספק דשמא נולדה מן הכשרים, וא"כ היא מותרת מדין מרובא פריש, ולפ"ז נמצינו למידן ממילא לפ"ד החולקין, דס"ל יס דין קבוע גם בספק הנה צי"ה אלו הנמצאים בלול, דעדיין בקביעותיהו קיימי, הם אסורים מדין קבועי:

ועתה נבא לדבר בענין היתר הבליים מוכח ס"ס, דנראה ספק הערפות דנידון השאלה היה ספק של שבה, והשתא יס לתפוס הס"ס כך, והוא ספק אם הצי"ה האלה נולדו כולם מן הכשרות בלבד, ספק אם נולדו גם מבעלת השבה, ואת"ל שנולדו גם מבעלת השבה, שמה נולדו קודם שנעשה בה השבה, ואת"ל נולדו אחר שנעשה בה השבה, שמה אין שבה זה אסור, והרי תלה ספיקי בזה"ו, ואע"ג דאלו השלש ספיקות אינם מתהפכים בסגנון זה, הא קי"ל דלא בעינן מהפך וכמ"ס במ"א, ועיין בש"ע סי' פ"ו סעיף ג' שכתב, ואם נשחטה התרגומות ונמצאה עריפה, דין צי"ה כדן חלב שנחלב מבהמה לעיל סי' פ"א, ושם בסי' פ"א איכא דאם נטרפה ע"י סירכה אין אסורים הגביעות שנעשו מחלבה, משום דהוי ס"ס ע"ש, ועיין בכה"נ סי' פ"א הנהב"י אות כ"ט, שכתב נראה פשוט, דטרפות מסרכה, שיש ספק אם נתרצה בגביעות או לאו אפילו תוך ג' ימים מותר מטעם ס"ס ע"ש, ועיין ש"ך בכללי הס"ס אות ב' מ"ס מן אר"ה. ומ"ס שם ולא דמי לגביעות שנעשו מבהמה וכו' עיין מ"ס על זה הגאון כו"ק צבית הספק דף קס"א ע"א בד"ה וגם וכו', ועיין שפ"ד שם בד"ה ומה פירש וכו' ע"ש, ויש לי לדבר עוד בזה ואין פנאי כעת:

אמנם לענין הלכה פה עיריני וע"א, אין אנוהו יכולים להתיר הצי"ה, אע"ג דמצינו בזה ס"ס, יען כי מורי הרב ז"ל העיד בגודלו בזה"ל, מעשים בכל יום כשיש צי"ה של תרגומות אסורה, או ספק עריפה צבית, ונתערבה צבי"ה אחרות, אסורים כל הצי"ה במהרה, ולא יסתפקו כלל, ואם יודמן אדם אחד שיבא וישאל צבית המדרש, מורים לו שכל הצי"ה אסורים, והמנהג הזה הוא במדינותינו מדורות שלפנינו, ולפני פנינו, עכ"ל בכתביה ידו, וכן שנענו מפיו עדות ז'. נמצא שהעיד שדבר זה הוא פשוט אצל כל בעלי בתים, שאסורים מחליהם כל הצי"ה, ואין נלרכים לשאול מן המורה, כי זו היא הלכה פסוקה אללם, גם העיד שהחכמים המורים כך הם מורין לכל שואל, וגם העיד שהורה זו לאו דוקא בימיו, אלא בדורות שלפניו ולפני פניו, ומוכרח שכן קבל מרבותיו על המנהג בהוראה זו, שהיתה קבועה דור אחר דור, ולפ"ז אין לך מנהג קבוע ומיוסד יותר מזה, שמעיד בו על שלשה דורות, ומי יוכל להתיר הפך המנהג שנהגו בו אסור מקדם קדמתא, ומה גם דאיכא סמך למנהג זה, והוא דגם הש"ך שהתיר בסי"ס לא התיר בצי"ה דהכשרה נכרת בפ"ע, וי"ל שנהגו כוונה בזה, ועל הרוב כל מעשים הנמצאים הם מודמנים בכך, שכל אחת גיכרת בפ"ע:

ודע דאע"פ שמצאת דמוה"ר ז"ל בלקוטי הדינים שאסף וקיבץ שהצי"ה דברי השפ"ד בענין הצי"ה, ואחר שנתקשה בדברי השפ"ד שלא מלא טעם לדבריו כי אם רק

באופן זה, שפירש דבריו דאירי שדקו בלול אחרת ולא מלאו בו צי"ה, ולכן חזר וכתב בזה"ל ולפ"ז מ"ס לעיל דכשיש צי"ה של תרגומות אסורה וכו' צבית ונתערבה צבי"ה אחרים וכו' אסורים הצי"ה וכו', ע"כ ז"ל כגון שלא יס צבית אלא תרגומות האסורה לבדה, ונתערבה עם צי"ה אחרים שקנו מן השוק, דאסורים משום דבר שבמנין, אבל אם יס תרגומות כשרים עוד עם העריפה הצי"ה מותרים דאין דרך לדקוק כל יום ויום בלול לראות אם העילו צי"ה, ומ"מ קשה על מנהג שלנו, שהרי חף בכה"ג שיש כמה תרגומות ויש עריפה ביניהם, ולא בדקו בלול, אפ"ה אסורים הצי"ה, וי"ל דלאו כ"ע דינא גמירי ומחוסר הבנה הם אסורים הצי"ה, וא"כ אם אירע כן ויבואו לשאול לריך להורות להם בדכתיבנא עכ"ל, הנה אחר הס"ר מצד תורתו דברים אלו כתבם שלא בדקדוק, והא כבר העיד בגודלו דלאו דוקא הבעלי בתים אסורים הצי"ה מעצמן, אלא גם החכמים המורין כך הם מורין בכל גוונא, ולא דוקא בדורו אלא גם המורין שדור שלפניו ולפני פניו כך הם מורין, כי כן היתה קבלה בידו, ודברים אלו כן נשמעו מפיו, דנהגים לאסור בצי"ה דנמצא צי"ה צבית, ויש להם תרגומות אשר מעילים צי"ה, ונמצאת אחת מהן עריפה דאסורים הכל, וגל ספק הנופל צבי"ה הוא בכה"ג, ונתערבת צי"ה עריפה עם צי"ה שקנו מן השוק זה לא שנית, הנה כי כן לדבריו הראשונים אנו שומעין, שכן העיד בפיו ג"כ על המורין שדורו הקודם וקדם קדמתא, ואין לשנות מן המנהג להחיר, וכ"ס דאנחנו כתבנו טעם בדבר זה, דאין להתיר מוכח מרובא פריש, וכאמור לעיל:

ואשר כתבת על סברת מ"כ שהיא מוסכמת, ומרן ז"ל נקיט כוותה, והערחת עלנך לאבאף כמה ספרי דבי רב דאולי בתרא, הנה כבר כתבתי בס"ד בתשובה אחרת דיש מחלוקת גדולה בין האחרונים בזה, ואיכא הרבה דס"ל בדעת מרן ז"ל, דלא אויל להלכה כוותה, והאריכות בזה הוא ללא לורך, והשי"ת ברחמי יאיר עינינו בזה תורתו, אבי"ר:

שאלה י"ט

שאלה. נשאלתי מחכמי המדרש ה"ו, קדרה של חלב שבשלו בה תבשיל של אורז ועדשים, שקורין אותו בערבי כג"ר, והמנהג ידוע דאחר שמתבשל ונתנגב בעודו בקדרה על האש, נותנין לחובו החמאה כמנהג, וטעו והגיסו בכף של בשר בן יומו אחר שהניחו החמאה, ונפסס לשאל הגישה אם נחשב זה התבשיל יובש, מפני שנתנגב מן המים כמנהג, ולריבין הכלים ליבון, או"ד אינו נחשב ליובש וסני להו בהגעלה, ואת"ל דנחשב ליובש ולריך ליבון, אם יש בו ששים כנגד הכף אם מנטרף כל התבשיל לששים, דנחשב לחתיכה אחת, או לאו. יוריני המורה לדקה, ושבת"ה:

תשובה. מצינו גבי הכשר מחבת של חמץ, שכתב הרא"ש ז"ל והביא דבריו מר"ן צב"י א"ח סי' תג"א, וז"ל ויש אומרים דפעמים שמתנגין בה ונתייבש השמן, ונאפה מה שכתובה בלא שמון, והו"ל כמאפה תנור, ונבלע בתוכה ע"י האור בלי משקה, ולכן לריבין ליבון כמו שפורין ואסכלאות, ולא נהירא, דאם בלנו לחוס לזה, א"כ כל קדרות של מחבת פעמים מחסרין המרק ומקדיתי, והתבשיל נשרף, ונדבק לדופני הקדרה ולריך ליבון, ולא מצינו מי שחשב לזה, אלא היינו טעמא אע"פ שנטרף ונדבק לדופן הקדרה, לחלוחית משקה יש בתבשיל, אלא שהוא אצל דופני הקדרה, ולא עיקר תשמישו ע"י האור להאריכו ליבון, עכ"ל הרא"ש ז"ל, וכתב מרן ז"ל צב"י שהרשב"א כתב בת"ה דמחבת לריכה ליבון נהגו העולם להכשירה בהגעלה מדברי אבי העזרי

העור והראש, דמסתבר טעמיהו עכ"ל, וכן פסק בש"ע
 ח"א, וכתב השו"ג ס"ק ל"א בפסטיד"א נמו, ח"ע"פ שנסתקף
 השמן ונדבק הבגד למסין, ח"א בלא לחלוחית במולייתא
 שלה וכו', וכן נהוג עומא, ולא ראיתי אפילו במדקדקים
 במצות ללבן שום מחבת ועסין אלא בהגעלה בלבד סני,
 וכן עיקר עכ"ל, וכן הט"ז ס"ק ע"ז הביא דברי הרא"ש
 ז"ל הן במחבת, הן בקדרה של מחבת שמבשלין בה, ע"ש:
ורפ"ז גידון השאלה נמי סני ליה בהגעלה, יען כי זה
 האורח כאשר מבשלים אותו בקדרה מניחין סם מים

ואע"פ דיתייבש המים מ"מ נשאר לחלוחית טופח באורו, וגם
 בקדו מלא רטיבות, וכמו שטעם הר"ם ז"ל, וגידון השאלה
 עדיף עפי, דהניח החמאה והח"כ הניס בקף, דהשתא דתנינה
 החמאה נעשה בו לחלוחית יותר, ועל כן ודאי סני בהגעלה.
 ברם מלינו למן ז"ל ביו"ד ס"י קב"א ס"ד, שפסק מחבת
 שמטגנין בה, ח"ע"פ שלטנין חמץ בפסח די לה בהגעלה,
 לענין שאר איסורים לריכה ליבון, וכ"כ בב"י דמחבת של

איסור ים להתמיה, כדברי הר"י ואל ודעת הרשב"א להלכות
 ליבון, ולפ"ז קדרה דגדון השאלה ג"כ לריכה ליבון. אך
 מלינו להש"ך ביו"ד ס"ק"ח, שכתב לענין חמץ בפסח די
 בהגעלה, דהיתרא בלב, וכן משמע הטעם בב"י, ולפ"ז גם
 מחבת של חלב או בשר סני בהגעלה, פירוש
 מחבת של חלב היתר שרולה להשתמש בה בשר או להפק,
 כיון דהיתר בלב, אבל בתשובת מנחם עזריה ס' ל"ו כתב

הטעם מפני שמחבת של גויס רוב תשמישין בלי מים, אלא ע"י
 שאר משקין כגון שמן והדומה לו וכו', ולפ"ז גם במחבת
 של חלב או בשר לריך ליבון, כיון דבלע בלי שום חמצי, עכ"ל
 הש"ך ע"ש. והרב פר"ח הביא דברי הש"ך הנז' כמו שהם,
 וכתב דח"א לומר טעמו של מרן בש"ע מושב דהיתרא בלב
 אלא היותר נכון בזה לומר טעמו כשברת הרמ"ע שהביא

הש"ך, לחלק בין סוכה דבלע המחבת ע"י חמצי, ובין
 היכא דלא בלע ע"י חמצי ע"ש, והשתא לפי החילוק שהבינו
 הש"ך ופר"ח מן הרמ"ע, ולפ"ד פר"ח שפירש טעמו של
 מרן הוא ע"פ סברת הרמ"ע, יולא לנו בשאלה דנ"ד
 שהקדרה בלעה ע"י מים שהוא חמצי, דח"ע"פ שנתייבש
 המים נשאר לחלוחית, שורה הדין מחיבת דסני בהגעלה

וכמ"ס הרא"ש גבי מחבת, ומ"ס מרן ז"ל ביו"ד דמחבת לא
 סני לה בהגעלה, היינו משום דבלעה בלתי חמצי, דהבליעה
 שהיתה סם על ידי משקה לא חשיב חמצי, וכאשר אבאר בע"ה:
והנה אהנו רואין, דהש"ך הביא דברי הרמ"ע בקיבור,
 ומצות קיבורו סני כמה גדולים בהבנת דברי

הרמ"ע, וגם דברי הש"ך עלמו בדין מחבת חלב או בשר
 שלמד מדברי הרמ"ע, ג"כ קיור בדבריו, ולריך לבארם, על
 כן אכתוב תחלה לשון הרמ"ע כמו שהוא, וז"ל, שאלה
 למה החמירו במחבת יותר מבזורה, כששניהן נקחות מן
 הגכר, שהמחבת לריכה ליבון, והזורה בהגעלה סני לה,
 ומחבת של ישראל להכשירה לפסח לא הריכו בה אלא
 הגעלה וכו'. תשובה, ידוע דכל דיני הכשר כלים מפרשת
 מדין ילפינן לה, וכתיב כל דבר אשר יבא באם תעבירו
 במים, הרי לא הקפידה תורה אלא על החמצי המבליע
 שהוא יהיה מפליט, ובזורה בין של גוי בין של ישראל רוב
 תשמישה על ידי מים, והם והאם יחד חמציים לאסור ולהתיר,
 שבליעתה ופליטתה הוא ע"י רותחין, אבל מחבת רוב תשמישה

(כג)

והרי זה נפלג ג"כ ע"י רותחין, ומה שאנו לריכוך להזהר
 בו כל ימות השנה הוא, שאם חרע למחבת חולבת בת יומא
 שנחשבל בה בשר מטוגן בשומן שנס הוא מין בשר ואסור
 בחלב, או מחבת של בשר בת יומא ונחשבל בה חלב, אין
 לו הכשר אלא בליבון, שהאור מפליט בליעה ראשונה, ומשכחה
 בתבשיל והתערובת חוזרות ונבלעות בכלי, ואין כאן חמצי
 מבליע שאינו אסור בגופו אלא האור בלבד, עכ"ל הרמ"ע
 בס' ל"ו:

נמצא כונת הרמ"ע ז"ל בחילוקו הנז' הוא, כי הבליעה
 בכלי אם תהיה ע"י חמצי האור לבדו, בלתי
 משקה רותח, זהו שאמרו דאינו פולטו אלא ע"י האור לבדו
 שלריך ליבון, אבל אם הבליעה היא בחמצי המסקה ג"כ,
 הן מים, הן שמן, או משקה אחר, יהיה מה שיהיה, הרי זה
 יכול להפליט ע"י הגעלה שהוא מים רותחין כיון שהבליעה
 ג"כ היתה ע"י משקה רותח, ורק יהיה זה המשקה דבר שאין
 אסור מנופו, וגם שהוא מסוג זה הדבר הנבלע בכלי, כלומר
 שהוא ממין שאפשר לו להשתרב יחד עם זה, ולכן מחבת
 של חמץ, שבלע המחבת את החמץ ע"י חמצי המטען שהוא
 משקה, תועיל בהגעלה, כי השמן שהוא החמצי הוא דבר
 היתר בפסח שאין השמן חמץ, אבל מחבת של גויס שמטגנין
 בה במסקה שהוא אסור בגופו, שהוא חלב מאתק, או
 קרבי דגים טמאים וכיוצא, דאפילו אם לא יש כאן בשר
 נבילה מטוגן במסקה זה, עכ"ל המחבת כאשר מנוף זה
 המשקה שהוא החמצי של בליעת הבשר, לכן נמלא זה
 המחבת בלע איסור מנוף זה המשקה עלמון, ח"כ אין זה
 המשקה חמצי, מאחר שהוא לבדו אסור ג"כ את הכלי,
 ונמלא בלע איסור שלא ע"י חמצי, כי לא היה חמצי
 היתר, והרי זאת הבליעה נעשית ע"י האור לבדו, כי אין
 כאן חמצי אחר של היתר, ולהכי לריך ליבון דפולטו ע"י
 האור בלבד:

ועתה אבאר לבאר דברי הש"ך ז"ל, מה דליף מסברת
 הרמ"ע דין מחבת של חלב דהיתר, שרולה
 להשתמש בה בשר דלריכה ליבון, משום דלא היה ע"י חמצי
 הנה הש"ך העלה מדברי הרמ"ע הנז"ל, דס"ל דבעינן
 שהמסקה שהוא החמצי הן מים הן שמן וכיוצא, שהוא המבליע
 את הדבר הזה שאנו דנין בו, לריך שיהיה דבר מותר שאינו
 אסור מנופו, וגם שהוא מסוג זה הדבר שהוא נבלע על
 ידו, אבל כל שהוא עלמו אסור, או שאינו מסוג זה הדבר
 הנבלע על ידו, אין זה חשיב חמצי, וכיון דליכא חמצי
 שהוא משקה חלוט, נמלא היתר הבליעה ע"י האור בלבד,
 ולכן חונה נפלטת אלא רק ע"י האור לבדו שהוא ליבון
 ולכן במחבת של חמץ כיון שהבליעה של חמץ שהוא אסור
 בפסח היתה ע"י שמן וחלב, שהם דברים המותרים בפסח, חשיב זה
 נבלע ע"י חמצי שהוא משקה, ולכן פולט החמץ שבה
 בהגעלה שהוא מים, ואין לריך ליבון:

ומזה יליף הש"ך במחבת של חלב שרולה להשתמש בה
 בשר דלריכה ליבון, כיון דהחלב שהוא דבר האסור
 בתערובת הבשר נבלע במחבת שלא ע"י חמצי, כלומר
 לא בלעתו המחבת ע"י דבר אחר שאינו לא בשר ולא חלב,
 אלא זה המשקה הוא עלמו חלב שאוסר את המחבת בתערובת
 הבשר, וכיון דאין כאן משקה חמצי שאינו מסוג זה, הרי
 זו המחבת בלעה החלב שלא ע"י חמצי, ולכן אינו נפלט
 זה החלב מונגה אלא ע"י האור, וכן מחבת של בשר, כיון
 דמטגנין בה בשר בשומן שלו, ח"ע"פ שזה השומן שלו נמוח
 בטיגון ונעשה משקה, עכ"ז כיון שהוא עלמו מסוג הבשר,
 והוא עלמו בתערובת החלב, שאם לא היתה בולעת כי אם
 רק מן השומן הזה ג"כ היתה נאכרת בחלב, לכן חשיב
 זו הבליעה במחבת שלא ע"י חמצי, ולהכי גם זו לריכה
 ליבון, אם ירעה להשתמש בה בחלב, מפני שאין כאן משקה
 חמצי

אמלטי שאינו לא בשר ולא חלב :

מיהו ודאי גם לדברי הש"ך, אם המחבת הזאת של בשר ידענו בה בצירור שלא טיגנו בה בשר בשומנו, אלא טגנו אותה במים או בשמן זית או בשמן שומשמן, שמסקין אלו הם לא בשר ולא חלב, ודה"ה הש"ך דחשיב זה בלוע ע"י אמלטי, כיון שזה השמן או המים אינו לא בשר ולא חלב, דכן זה מפורש יולא בדברי הרמ"ע, שכתב בסוף דבריו שהעסקנו לעיל ו"ל, ומה שאנחנו לריבין לזוהר בו כל ימות השנה הוא, שאם אירע למחבת חולבת בת יומא שנחשבל בה בשר משוגן בשומן, שגם הוא מין בשר ואסור בחלב וכו' אין לו הכשר אלא בליבון ע"כ, הרי כתב להדיא דדון זה אינו אלא בהיכא דנחשבל בה בשר משוגן בשומן, שגם הוא מין בשר ואסור בחלב, אבל אם משוגן בשמן זית וכיוצא, דאינו לא בשר ולא חלב, חשיב זה בלוע ע"י משקה אמלטי וסגו בהגעלה. ועיין להרב מחנית השקל בסי' תנ"א ס"ק כ"א, שביאר דברי הרמ"ע, אך לא הרחיב לבאר דברי הש"ך, ועיין מ"ש בסי' תק"ט ס"ק יו"ד, דנראה שגם הוא מסכים כסברה זו דהרמ"ע להלכה :

וראיתי להרב פרי"ת ז"ל ס"ק ו"ו, שכתב מה שהביא הש"ך ופרי"ח בסי' הרמ"ע, דלא חשיב השמן משקה, סברה זו אין לה יסוד בשום ראשון מהראשונים, וזאת חזו העזרי שכתב ששמע וכו' ע"כ, והרב לא ראה דברי הרמ"ע במקומן, ומחמת כן לא ירד לסוף דעתו של הש"ך ופרי"ח, וכתב להם כונה אחרת בדברי הרמ"ע, שכתב דינות הרמ"ע לחלק בין מים לשמן משום דשמן לא חשיב משקה, ובאמת אין זו כונה הרמ"ע, גם הרב נהר שלום בא"ח ס' תנ"א הלך בזה אחר הגנת הפרי"ת ז"ל, שגם הוא לא ראה גוף התשובה של הרמ"ע, גם הגאון מש"ז בא"ח ס' תנ"א ס"ק ו"ו, הביא דברי הרמ"ע ופירש דבריו, וגם הוא לא ראה גוף תשובת הרמ"ע, ועיין בהגהות רע"א ז"ל על יו"ד בסי' קכ"א שהשיג את המש"ז, שאין כונה הרמ"ע כן, וראיתי שם שכתב על דין שלמד הש"ך מדברי הרמ"ע, דאינו מוכח ע"כ, ואני רואה דהש"ך דיוק להאי דינא ממ"ש הרמ"ע, טעם לקדרה של פסח, משום דאין טיגונים שלטו אסורים בפסח, והרואה יראה להגאון מש"ז ז"ל טעמה שם מוני ספיקות כדרכו הטוב, ולדידי כולם מחבררים מתשובת הרמ"ע הנו, וראיתי שסיים ו"ל ושו"ר דמשמע כל שבלע מים או שאר משקין, אף שהם גוף האיסור שרי בהגעלה ע"כ, ובאמת דבר זה מפורש בתשובת הרמ"ע הנו, להפקיך אף הוא לא ראה גוף התשובה של הרמ"ע :

אידך שיהיה לפי' הפרי"ח שפירש טעמו של מרן ז"ל ע"פ סברת הרמ"ע, נמצא מורה מרן ז"ל בקדרה דגידון השאלה, דסגי לה בהגעלה כדון מחבת של חמץ, ואע"ג דאיכא רבים דל"ד פירשו טעמו של מרן ביו"ד בבנין, ולדידהו דין הקדרה דג"ד הו' דין המחבת של איסור, שפסק מרן ביו"ד דלריכה לייבון עכ"ז כיון דאין עושין הגעלה אלא אחר כ"ד שעות, דאז הוא נוהג טעם לפנים, דאיסורו לכתחלה דוקא לכך יש לסמוך בזה על הפרי"ח ודעמיה, ולומר שגם בקדרה דג"ד ס"ל למרן דסגי בהגעלה. והנה כי כן לענין הלכה נראה, דהמקל להורות בנידון השאלה בהגעלה, היכא דאיכא ערמא גדולה בליבון יש לו על מה לסמוך, אבל ודאי המחמיר תבא עליו ברכה :

שוב עיינתי בדברי מור"ם ז"ל בהגהה, בסי' ל"ד סעיף ז' בדין בשר רותח שחזבו בסכין חולבת, שכתב אם אין הסכין בן יומו ואין ששים בצבצור הכל אסור, ואף הסכין לריך הגעלה ע"כ, וקשה והלא אין כאן רועב אלא חתיכה בשר, והול"ל הסכין לריכה לייבון, וכמ"ש בסי' קכ"א סעיף ז' בסכין של גויס, דאם רולה להשתמש בה בחמין לריכה לייבון, מפני שפעמים מהפך בו הגוי בשר אלא האש, או מתקן בו גר חלב וכנו' בלבוש ע"כ, וא"כ כאן דלא עשה

בה ברוטב אלא רק ביובש, לריכה לייבון. ואמרתו לתרן בסי' ע"פ מ"ש הרב כנפי יונה ז"ל לתרן קוסית פרי"ח שחמה על מרן ז"ל, שכתב הפך הרשב"א וכמה גדולים, דס"ל דסגי בנטיולת מקום בין דאיכא ס' בין דליכא ס', וכתב הרב ז"ל לחלק, שבדין סעיף ז' מייירי מרן ז"ל בחתיכה שהיה נוטל מתוך הרוטב, דמבלע הרוטב בכל החתיכה, ומולך בליעתו בכלו בעת החתוך, שהרי הרוטב נבלע בהם, ולא צעוק שיהא כל זמן בתוך הרוטב, אבל אם מקלחו חוץ לרוטב, בעת שעמד על האש נתייבש לחותו שבתוכו, אפילו אם מקלחו התחתון בתוך הרוטב, דינו ככלי שאינו אוסר מגדי געילה עכ"ל ע"כ, ולפי' להכי כתב רמ"א דסגי בהגעלה, כיון דאיידי בחתיכה שנוטלה מתוך הרוטב, וקודם שנתייבשה חתך אותה, דעדיין הרוטב מובלע בתוכה ולא נתייבש, דחשיב זה דבר לא לענין הגעלה, וכמ"ש הרא"ש ז"ל בדין מחבת דאע"פ דנתייבש המשקה, עכ"ז עדיין לחלומות שלו קיימת דבכהאי גוונא דסגי בהגעלה, ולא חשיב בלוע ע"י האור לבדו :

גם מדברי ההג"ה שם שכתב הכל אסור, דהיני הקדרה והבשר ואף הסכין לריכה הגעלה, משמע דגם הקדרה שיש בה חתיכה הבשר דינה בהגעלה, ולא צבי לייבון. אך חזרתי ואמרתו, דעדיין דבר זה לריך ישוב, דזה הוא רק לפי סברת הרא"ש ז"ל, דחשיב למעט לחלומות כמו משקה לענין זה דחשיב ליה בהגעלה, משא"כ לדעת החולקים ומיינו דרמ"א ז"ל נטה אחד סברת החולקים. ולכאורה אמרתי לייבש זה ע"פ מ"ש פתחי תשובה ס' תנ"א ס"ק כ"ו, וז"ל אך נראה דבכה"ג לא מקרי תשמישו ע"י האור, ובגון קדרה או קערה שעומדה על האור עד שהחמה הרבה שהי"ב, והוסס בה דבר איסור בלי משקה, מ"מ אין דינו כנבלע ע"י האור ממש ובהגעלה סגי, דאל"כ בקדרות של מחבת וכיוצא בה, אם אירע איהו קלקלה שנאסר התבשיל והקדרה מלריבין לקדרה הגעלה, אע"פ שרוב הפעמים שופכים המרק מהבשר והקדרה עדיין רותחת שהי"ב מחמת חזימות, ואעפ"כ אין מלריבין לה לייבון, אלא על כרחך כיון שאחר שפיתת המרק מרחיקין אותי מן האש, להכי מה שהיא רותחת בעלמה שלט בזה החום מכת האור, חין זה עושה פעולת האש ממש להצריך לייבון וכו' ע"כ, נמצא שעושה סברה לומר אע"פ שהחתיכה שאין בה רוטב עומדה בכלי ראשון, שהיה על האש ועדיין הי"ב אלא שהסירו אותה מעל האש וגפלו או נחצו שם דבר איסור דסגי בהגעלה, כי אין זה החום עושה פעולת האש ממש לענין זה להצריכה לייבון, וא"כ י"ל דגם הכא מ"ש רמ"א ז"ל, וכל זה בבשר רותח בכלי ראשון, היינו שהסירו אותי מעל האש ורק שהוא עודנו רותח שהי"ב, ולהכי לא מצריך לבסוף לייבון אלא סגי לה בהגעלה :

וראיתי לרמ"א ז"ל בספרו תורת חמאת, כלל ס"א סעיף ז' שהביא הדין הנו' בזה"ל, ונ"ל דדוקא אם חותך בשר רותח שהוא על האש, או שהסירו מן האש ועדיין בכלי ראשון, אבל אם הניחו בכלי שני וכו' ע"כ, נקיט כאן שתי חלוקות, אח' בחותך בשר רותח שהוא על האש, וסב' שהסירו מן האש ועדיין הוא בכלי ראשון, ולא זכר כאן דין זה של הגעלה, ולכן בדבריו כאן אין לנו שום קושיא, וגראה כי מ"ש בסי' ע"כ, וכל זה בבשר רותח בכלי ראשון איירי כפי מה דנקיט בת"ח בחלוקה הב' שהסירו מן האש, ועדיין הוא בכלי ראשון, ובאשר פירשתי, והשתא ליכא קושיא על מ"ש דלריך הגעלה, די"ל חלוקא זו שאני מפני שהסירו אותו מעל האש, ובאשר הסביר בזה הרב פתחי תשובה הנו', אבל אה"ן אי' הוה עובדא כמו חלוקה הראשונה שחתך בשר רותח כשהוא על האש, אז הסכין לריכה לייבון : **וער** הספק הב' הנזכר בשאלה, י"ל כי לעיל הבאתי דברי מרן בסי' ל"ד ס"ו בחתך בסכין חולבת בשר רותח בכלי

רוב שלא נגע בו הקף, הרי המועץ בטל ברוב, כיון דאין מכירו לזרקו, ולכן הכל מותר. והש"ת יארר עיניו באור תורתו, אה"ר :

אחר שגלחתי תשובה הגו' לחכמים ה"ו שאלו מוני על פתגמא דגא, כתבו לי דבריהם אחר עיונס בתשובתי הגו', ואין לורך להעתיק דבריהם כי נכרים הם מדברים שהשגתי להם.

וזאת התשובה שכתבתי להם :

מה שכתבתם למה אני מדמה הקדרה דנידון השאלה לדין המחבת, והלא דין פשוט הוא בסי' קכ"א ס"ב

קדרה של איסור די לה בהגעלה, והארכתם בזה להוכיח שקדרה של איסור די לה בהגעלה, משום שהוא דרך ביטול, וזו דג"ד נתבטל בה התבטול דרך ביטול, וקניא מדין המחבת שנתבטל בה דרך עיוגין וכו', תמהני מאד על דבריהם, מה לורך באריות זו, הלא זה ודאי ופשוט קדרה של איסור די לה בהגעלה, משום דאוליגין בחר רוב תשמישה, אך הקדרה דנידון השאלה דאנו דנין עליה עשה בה מעשה מחבת, ואנחנו דנין על התבטול זה שנתבטל בה כמעשה מחבת, ועין שזה התבטול של אורז ועדשים הדרך הוא להניח באורז ועדשים מים הרבה בקדרה שעל האש עד שיתרכנו, ואח"כ מורידין אותו מעל האש ומסניגין אותו מן המים, וחוזרין ומניחין אותו בקדרה על האש לגמור ביטולו, ובהנחה זו השנייה של גמר ביטולו מניחין בו מים מעט, ובגמר הביטול מתייבש המים ומתנגב כולו, וידוע דמים אלו מחמת מיעוטן מתייבשים במהרה, ולא יאחר מהם כלום בשין, והרי זה דומה למעשה המחבת, ועין כי מקור הדין של חומרת המחבת הוא בהרשב"א, בסורת הבית בבית רביעי שער רביעי דף קכ"ה ע"א, ושם מפורש העש"ו ו"ל, אלא שפעמים מונגיגין בה בשמן מועט, ורוב הפעמים שמן שבה כלה וחוזרין ומוספין, ופעמים שהשמן אינו מהלך ע"פ כולה, והיא בולעת איסור ממקום שאין השמן לקף עליו, והוי לה כתשמישה ע"י האש, ולכך לריכה כאסכלא עכ"ל, הרי תלה העש"ו להריכה לייבן חדרא משום דרוב הפעמים השמן שבה כלה, ועוד דלפעמים אין השמן מהלך ע"פ כולה, והיא בולעת איסור ממקום שאין שמן לקף עליו, וכל טעם משני טעמים אלו מספיק להת' לה דין תשמיש ע"י האור כאסכלא להריכה לייבן, וכ"כ הרב חמד משה וז"ל, דעת ה"ס מחמירים הוא הרשב"א דס"ל דלריכה לייבן, משום דעל הרוב כשמנגיגין בה גשורה העיסה בלא שמן וחוזרין ומוספין, או שע"פ הרוב אין השמן מהלך ע"פ כולה, והו"ל תשמישה ע"י האור עכ"ל, וכן העתיקו שאר אחרונים הטעמים של חומרת הרשב"א במחבת. והנה העש"ו הראשון שחלה הדין משום דהשמן כלה וגשורה העיסה בלא שמן, הנה טעם זה ישנו בזה התבטול של אורז ועדשים שאנו דנין עליו כמו שכתבנו דאחר שמסניגין האורז מן המים וחוזרין ומניחים אותו בקדרה על האש לגמור ביטולו, אין מניחין בו מים אלא מעט, שברור הוא דמתייבש מהרה וגשורה הקדרה בלי מים כלל, ונמלא תבטול זה דומה למעשה המחבת, לפי טעם הראשון דנקיט הרשב"א לחשוב המחבת כאסכלא מטעם זה לבדו, ועוד גם טעם השני שיך נמי שאין כי המים מחמת מיעוטן אין מהלכין ולפיין בשולי הקדרה. מעבר לעבר מומם שאין מגיעים גם בסביבות השוליים להיות שם מים לפי ששון, ולכן אנו מסתפקים בקדרה זו דנידון השאלה שהיתה בליעתה בכך, דאולי לריכה לייבן כמו המחבת, משום דמעשה זו דאנו דנין עליה היא כמעשה המחבת, שזה עיקר הספק הגורם בשאלה, ועל זה הכתיב סברת הרמ"ע, שעלה בידיו ע"פ סברתו לחלק בין קדרה דג"ד, לבין דין המחבת, מפני שהאמנעי הוא מים שאין

בכלי ראשון, דבשי שמים והחתיכה כולה מוערפת לשמים, וכבר הקשו האחרונים מסימן ק"ה דסני בני"ע, ותיירנו דהכא שאני דאיכא דוחקא דסניגא ע"ש. וכבר הבאתי לעיל דברי הגאון כנפי יונה ז"ל, דמפרש דהכא איירי בחתיכה שנעלה מן הרועב, ועדיין הרועב בלוע פה, ועכ"ז לא אמרינן שהרועב הבלוע מפשט הבלועה ככולה, אלא משום דאיכא נמי דוחקא דסניגא, וא"כ בני"ד יש להסתפק אם הגסה זו שמוסם בקף את האורז כדי לערב בו החמאה, חשיב כמו דוחקא דסניגא, כיון שהוא לריך לדחוק בחווק כדי לערב החמאה היטב, או"ד עכ"ז לא חשיב כדוחקא דסניגא, וז"ע בזה :

ודעי דאם רק תחב את הקף בקדרה זו, חע"פ דהתבטול הוא אורז שהוא דבר גוש, בזה לא מספקא לי דודאי לא חשיב החתיכה הזאת כמו דוחקא דסניגא, ועיין להט"ז סי' נ"ד סוף ס"ק י"ד שכתב, אבל באין דוחקא דסניגא כהיהא דתחב קף שוכר רש"ל, בזה יש להקל עכ"ל, והתם הוי החתיכה בדבר גוש באורז וכו' ואפשר יראה הרואה שם, אך לא נסתפקתי אלא בהנחה זו דנידון השאלה, שהוא מניס כדי לערב החמאה היטב באורז, שדרכו לדחוק הקף באורז כדי לערב בו החמאה היטב. גם דע דאע"ג דיש כאן לגדר ולומר, כיון דהתבטול הזה הוא מונח בתוך הקדרה על האש, ודאי איכא הכל בקדרה חע"פ שהיא מגולה, וההכל מולך הפליטה ככוליה תבטול, ובדין הוא שיטערף הכל, וסברא זו כבר נמאלת בפוסקים חע"פ שהקדרה מגולה עכ"ז אינו סומך על זה לומר שיטערף הכל לבטל פליטת הקף מעת חתיכה הראשונה :

והנה נודע, דהאורז חע"פ שהוא מבוטל מקרי הערובת שלו בחמאה יבש בלח, וכמו"ש הרב חכמת אדם כלל נ"א סעיף ב"א, וז"ל איזהו דבר שנקרא יבש כל שאינו נכלל, והאיסור עומד בעלמנו, אלא שנתערב עם היתיר עד שאינו מכיר, כגון חתיכים בחיטים ואפילו באורז ושומשומין, שהרי אינם נכללים, וחתיכה איסור שנתבטלה עם חתיכה היתיר אפילו ע"י משקין או מים, חע"ג דהרועב מקרי לח בלח, שהרי נתערב יפה, מ"מ החתיכות נקראו יבש, אפילו יהיו קטנים שבקטנים והחתיכות עם הרועב נקרא לח ביבש עכ"ל, ועיין מנחת כהן בספר התערובות ח"ב פ"א דף פ"ג ע"ג ע"ש. ובג"ל מספקא לן אם זאת הלחלוטית שיש באורז חשיב כמו רועב שיש בו חתיכות שנפל סם איסור, דאמרינן הרועב מולך פליטת האיסור בכל מה שיש בקדרה, ואז הכל יטערף לשמים, או"ד אין זה חשיב רועב כלל, והאורז הזה יש לו דין יבש שאין בו רועב, והוי כדן שתי חתיכות, דכל חלק ממונו שנגע בו הקף נאסר :

על כן לענין הלכה נראה, דכל היכא דהגיס בקף אנה ואנה, ולא נודע באיזה מקום נתחב הקף ונגע יש לתחמה, ולא נסמוך על לחלוטית ההיא לדון אותה דין רועב, אבל אם לא הגיס בקף אלא תחב אותו כדי להוציא בו מעט, ויודע הוא באיזה מקום יסיר מאותו מקום שיפור לפי חומד הדעת ויזרקנו, והשאר מותר. ואם שכת באיזה מקום תחבו, והשטת של הקדרה הוא גדול, דודאי נאסר רוב שלא נתחב שם הקף, יש להתיר הכל ממה נפשך, אם זה התבטול כולו יש לו דין יבש גמור, הרי אותו האורז שנגע בו הקף בטל ברוב, ואם יש לו דין תבטול לח שיש בו רועב מחמת אותו הלחלוטית שבו, אז יטערף כל האורז שבקדרה לבטל הקף, והא איכא שמים בכלי, ואפילו אם הגיס אנה ואנה שאמרתו להתחמיר, אם ברור לו דאיכא רוב בזה האורז שלא נגע בו הקף, יש להתיר ממ"ל, אם מחמת הלחלוטית אהה דן התבטול כאלו יש בו רועב גמור שמולך הפליטה ככילו, הרי יש שמים בכלו, ואם אהה חושבו יבש גמור, שאין בו רועב כלל, א"כ לא נאסר אלא רק אותו האורז שנגע בו הקף, וכיון דאיכא

גופו אסור, וגם אינו אסור בתערובתו בבשר או בחלב. וס"ד העלתי דהמיקל להגביל האו קדרה דנ"ד יש לו על מה לסמוך, ומכתיב בזה ג"כ על סברת הגאון ח"ס סי' קי"א, שכתב שיש לחלק בין מים ושאר משקים לבין שומן וחלב ע"ש, וגם כי חילוק זה אינו מוסכם להלכה, ויש לדחות, עכ"ל. גברא רבא אמר מילתא, ראיתי לעשות זה לסניף ג"כ, והעליתי דהמיקל להגביל הקדרה דנ"ד אחר כ"ד שעות יש לו על מה לסמוך, וכל דברים אלו שאני כותב עתה הם פשוטים, ולא ידעתי מה היה לכם בזה, שהזקקוני להאריך עתה ולפרש דברי יוהר :

עוד כתבתי למה שביקנא כל הפוסקים, ומיכנהא על סברה יחודית של הפר"ח, אשר נדחה קרו לה הפר"ח וערך השלחן וחק יעקב וזרע אמת, תמהני על דבריכם הלא עיקר סמיכותי היתה על סברת הרמ"ע, דהסניףו עליה כמה גדולים, אך כדי שלא יהא ד"ז נגד דעתו של מרן ז"ל, כתבתי דאית לן נמי סברת הפר"ח שפירש דעתו של מרן כמו סברת הרמ"ע, והנהלקים על פר"ח לא דחו סברת הרמ"ע, אלא רק לא הודו להפר"ח בזה שפירש כונת מרן ז"ל כסברת הרמ"ע, והרצ חק יעקב נראה מדבריו מסכים לסברת הרמ"ע ורק פירש כונת מרן דלא כהפר"ח, וכן הרצ זרע אמת לא דחה סברת הרמ"ע, ורק חלק על דברי פר"ח שפסק מחבת של פסח לריכה ליבון הפך כל הפוסקים, וכן הרצ ערך השלחן פירש כונת מרן ז"ל דלא כהפר"ח, ולא נגע בסברת הרמ"ע, והגם דהרצ פר"ח כתב לדחות דברי הרמ"ע כבר כתבתי שכתב כן מפני שלא ראה דברי הרמ"ע במקומו, והבינים באופן אחר, ויש עוד אחרונים דשנו בדברי הרמ"ע מחמת כן וכנ"ל, והקשיות שהקשה הרצ מקור חיים על הרמ"ע תירלו אותם האחרונים, ואע"ג דהגאון חסד סיפר ביו"ד כתב דברי הרמ"ע משוקפקים, אין נדחין דברי הרמ"ע מחמת זה, ובפרט שיש גדולים שהלכו אחר סברתו :

ואשר חשבתי שהעלתי מדברי הרמ"ע דתרתו בעיני, ואח"כ הבנתי דלא בעי הרמ"ע אלא תנאי אחד בלבד, לא הבנתי דברי כראוי, כי באמת שתי חלוקות שכתבתי הם דבר אחד, דהעיקר הוא שלריך שיהיה זה האמנעי דבר שאינו אסור, דהיינו שאין הכלי נאסר מחמת זה האמנעי אם היה בו לבדו, אך בזה יש תרי גווגי מתחלפים כפי המליחות המזדמן לפנינו, הא' שהוא אסור מגופו, ד"מ שהוא דם או חלב מהותך, או קרבי דגים טמאים, או חלב בהמה טמאה וכיוצא, שגוף האמנעי עלמו אסור, והב' שאין גופו אסור אלא הוא דבר היתר, ורק שאינו מסוג זה הדבר השני המתבשל בכלי הזה, אלא הוא נגדיו אליו כלומר שהוא אסור בתערובתו עמו, כגון שזה האמנעי הוא שומן בשר, וזה השני חלב דתערובתם אסורה משום בשר בחלב, נמלא אלו שתי החלוקות שכתבתי ענין אחד הם, שהגד הקוה שבהם הוא מטעם כדי שלא יהיה איסור זה הכלי בא ומתהווה מחמת זה המשקה האמנעי לבדו, והנה כי כן בין תבין כי שתי חלוקות אלו שכתבתי אין ביניהם הפרש לדינא בעיקר הטעם, אלא עעם אחד הם ודין אחד להם, ורק חלוקים ונפרדים כפי המליחות של המעשים המזדמנים לפנינו, כי יש כלי נאסר מודבר אחד שגופו אסור, ועל זה ישול חלוקה הראשונה, ויש כלי נאסר מודבר שגופו היתר, ורק האיסור מתהווה מחמת שזה הדבר הבלוע בכלי הוא נגדיו אליו, כגון שזה בשר וזה חלב אע"ג דתרווייהו היתר אסורים בתערובתן, ובזה דברי הרמ"ע בסוף תשובתו יבואו על נכון שכתב, וז"ל, ומה שאנחנו לריכין לזוהר כל ימות השנה, הוא שאם אירע למחבת חולבת בת יומא שנתבשל בה בשר מטונג, שגם הוא מין בשר ואסור בחלב וכו', אין לה הכשר אלא בליבון עכ"ל, ראה הגווגא שפסק הרצ, והולך נמי לפרש לדבריו שהוא סוג האוסר תערובתו

בחלב, וזו היא חלוקה הב' אשר כתבתי, כי בואת הגווגא דנקיט הרמ"ע א"ח לתפוס חלוקה הא' שהוא דבר שגופו אסור מלד עלמו :

והא דנקיט הרמ"ע דין הנו' במחבת בת יומא, ולא נקיט דין זה גם על מחבת שאינה בת יומא שכתב בה בשר בשומן שלו שהוא ג"כ מין בשר, דג"כ נמי לריכה ליבון, היינו משום דאם אינה בת יומא הטעם של החלב שבלוע בה פגום, ואין כאן תערובת איסור בזה המחבת, לא מחמת השומן שהוא המסקה, ולא מחמת הבשר, ורק לבחילה נריך להכשירה, ולכן די לה בהגעלה, וכן תמלא סברה זו להדיא בדברי הגאון חסד סופר ביו"ד סי' ק"י, יע"ש :

ובאמת מדברי הרמ"ע הנו' יש ללמוד, דאם יש לאדם מחבת חולבת של בשר, אע"פ שטונגו בה בשר בשומנו ועודנה היתר, ורואה להשתמש בה חלב, שיוכל להגעלה אחר כ"ד שעות, ואין לריכה ליבון, אע"פ שהעיון היה באמנעי, שהוא עלמו אסור בתערובת החלב, והיינו טעמא משום דלא אמר הרמ"ע אותו הכלל, אלא בהיכא שבה להפליט ממנו בליעה שואררה כבר, אבל אם מפליט בליעה המותרת בלשר הוא שם, אע"פ שזו הבליעה היא מסוג שאוסר תערובתו, אין בזה חשש, מפני כי בעת שמפליטו לא חל האיסור, שעדיין לא נשתמש בנגדיו, והני מדוייק מסוף דבריו, שכתב שאנחנו לריכין לזוהר בו כל ימות השנה, שאם אירע למחבת וכו' ע"ש, דתפס הענין במחבת שואררה, ולא כתב המליחות בהיכא דרואה לעשות מחבת של חלב לשמוש בשר או להפך. אמנם הש"ך ז"ל לא כן יחשוב, ודייק מדברי הרמ"ע, דגם ברואה לת מחבת חלב דהיתר להשתמש בה בבשר נריך ליבון, ואפשר לומר דדייק לה הש"ך מטעמו של הרמ"ע, שכתב על מחבת של פסח דסגי לה בהגעלה, משום דכל המיגווגים שלנו מותרים בפסח וכו', דתלה הדבר משום דמותרים בפסח, אך הרואה יראה מה שלמדנו להפך, ולסמוך אסוף דבריו הוא יותר מוסכם :

ואמור מעתה לפי הבנתינו בדברי הרמ"ע, דדייקנו מדבריו הפך דברי הש"ך הנו', אנחנו יכולין להעמיס שפיר בדעתו של מרן ז"ל הסברה של הרמ"ע ואע"ג דמשמע מדבריו בב"י במחבת של פסח דסגי בהגעלה, משום דעתה עודנה היתר, אין זה מנגד לדברינו, יען דז"ל גם הרמ"ע יודה בהאי טעמא, ולא כתב הטעם משום דהמיגווגים שלנו מותרים בפסח אלא לרווחא דמילתא, ואה"ן אפילו אי הוו מיגווגים שלנו אסורים בפסח מודה הרמ"ע דסגי בהגעלה, ונמלא בענין המחבת של פסח אין נפקותא לדינא בין שני הטעמים הנו', ורק במחבת דשאר ימות השנה יש נפקותא לפי הבנתינו בדברי הרמ"ע, ובאשר דיינו מסוף דבריו. וסו"ר בספר משכן בללאל סי' רע"ו דהקשה על הש"ך, דמבואר להדיא בדברי הרמ"ע דלא חייבי אלא בהיכא דבישל בשר במחבת של חלב באיסורא, אבל במחבת בשר של היתר שרואה להכשירה כדי לבשל בה חלב לא אמר כן ע"ש, הרי הרצ הנו' דייק מדברי הרמ"ע ז"ל כאשר כתבתי, והוא הנכון :

ודע דעולה לנו מסברת הרמ"ע, דאם טננו בימים בשמן שומשמן כנהוג פה עירינו, והיה באחת מהם דם, דים להכשיר בהגעלה, ואע"פ כ דרכינו להורות להם לעשות ליבון לבחילה, ובשעת הדחק דקשה לעשות ליבון, נחיר בהגעלה :

ואשר חשבתי שאני דנתי שלריך ב' תנאים להצטע הבליעה בכלה, זה אינו, ומעולם לא כתבתי ולא חשבתי בכך, כי האחרונים שכתבו הוי טעמא דרוחא דסכינא לא תלו זה ברטובות קלת, ורק הרצ כנפי יונה ז"ל הוא שהוסף טעם זה של רטיבות קלת, ומה שהולרתי להביא דין חתיכה אחת, היינו מפני שאנו באים לדון על פליטת

הוא ללול ועומד למעלה על פני התבשיל, ונח ליבלע בקף על ידי עלמו חף בלא רוטב כלל, ח"כ הרי השמן כמאן דמנח כדרא דמי, ויש לנו לומר דחוקף ספגע בקף בשמן בלע מומנו, קודם שנכנס לתבשיל, ועשה נבילה לכ"ע: **מ"הו** יש להביא רחיה להתיר, מומ"ש מן בסי' ל"ה סעיף ג', בדין קערות שהודחו ביורה חולבת, שאם היה שומן בלאחר מהם, לריך שיהיה במים ששים כנגד ממשות השומן יע"ש, והא הכא השומן הוא בעין, והוא נוגע בכלי השני, כמ"ש הס"ך ס"ק י"א, ואפ"ה אי ח"כ ששים במים כנגדו הוא בטל ואינו אוסר להיורה, וח"כ ה"ה בג"ד, אע"ג דהשמן בעין והקף נוגע בגופו מומ"ש מ"ו מאחר דאיכא ששים דתבשיל כנגדו, אמרינן שנתבטל וחשיב כאלו הוא מים, ואינו אוסר הקף, והכל מותר:

אך אכתי יש לדחות רחיה זו, ד"ל שאני הכא, דהאי יורה כשם שבולעת שומן כך בולעת מים, וח"כ כשים ששים במים נגד השומן, או כשבולעת חלק ח' שומן בולעת ג"כ ששים חלקים מים, לפי שהשומן הוא חלק ח' מששים במים, ומשום הכי היורה מותרת, לפי שאותו חלק ח' של השומן שבלעה הוא בטל בששים חלקים מים שבלעה כנגדו, ולכן החלק הבלוע בחוכה לא נעשה נבילה, ולא נאסרה היורה, משא"כ בג"ד שהקף בלע שמן לבדו בפגעו בו, לכן נעס בשר שבתוכו נעשה נבילה, ונאסר הקף וחוזר ואוסר הכל. ובגון דא לריך לאודעי, שהקף בלא"ה הוא אסור, משום דכשלקו אותו מן הקדרה היה עליו שמן בעין כנו' בשאלה, ובאותה עת בולע משמן שעליו ונאסר, דכמו כלי ראשון מחזיקין ליה בההיא שעתא, כמ"ש הס"ך בסי' ק"ז יע"ש, אבל עיקר מערין הוא על התבשיל ועל הקדרה, שעדיין הדבר ספק אללנו. ולכן יורגו מורה האמת, ובשכמ"ה:

תשובה. מה שכתבתם שיש לדמות נידון השאלה למ"ש הט"ז סי' תס"ז, דחיישין שמא נגע הקף בחיטה גופה, אין לורך דדמיון זה, ואין לו מקום לגוח כלו, דהתם לא חזינן שנגעה החיטה בקף עלמו, ורק חששה הוא דחיישין בקך, ובא הט"ז לחדש סברא מדעתו, כיון דחוששין שמא נגע הקף בחיטה ח"כ נאסר, ולא מהני ליה לירוק השאר המונח תוך הקדרה, אבל בג"ד לאו דרך חששה הוא אלא דרך ודאי, וצריך דחזינן בחוש הריחות בחמאה לפה על פני התבשיל, וחזינן גמי חמאה בעין על הקף, והאשה אומרת שחכנה אותו במקום החמאה, ובדודאי נגע הקף בחלב עלמו לבדו קודם שנכנס בתוך התבשיל, ועל זה מה לורך להביא רחיה מדברי הט"ז: **ואשר** חששתם מסברת הפוסקים המשיגים על הט"ז, והולכתם לומר דגם הכא בג"ד יודו, ונפלאיתי בדבריכם אלו, דדברי המשיגים על הט"ז לא נגעי ולא פגעי בהאי ספיקא דג"ד כלל, דהתם הקשו על הט"ז דמפרש עעמא דאיסורא, משום שמא נגע הקף בחיטה עלמו, ולא היה ס' בקף נגד הקף ונאסר, ועל זה הקשה עליו באלוהי רבא סי' תמ"ז סק"א, דלפ"ד דכל כהאי גוונא נאסר הקף ולא מהני ליה לירוק מה שבקדרה, ח"כ אך עושין מעשה בכל יום כשים בקדרה כמה חתיכות בשר, ותחצו בו קף חולבת דמלרפין כל מה שיש בקדרה לשיעור ששים, וכדאיתא בכמה דוכתי, והלא לפ"ד של הט"ז איכא למיחש דלמא נגע הקף בחתיכה אחת מן החתיכות ובלעה לבדה ונאסרה, שלא היה בה ששים, ואז אוסרות האחרות, אלא ודאי כל זה הוא ליתא, דאמרינן כל שהוא בקדרה שיש בו רוטב, הכל מנטרף יחד, דהיינו אפילו שנגע הקף בחתיכה אחת לבדה, אפ"ה הריטב מולך פליטת הקף בחתיכה ההיא, ובכל החתיכות בשוה, ועל כן הכא גמי אפילו נגע הקף בגוף החיטה, כיון דאיכא רוטב מולך פליטת החיטה בקף, ובכל מה שיש בקדרה ביחד בהשוואה, אלו הם דברי המשיגים

פליטת הקף באורו עלמו, ודין השאלה נשאל בסתמא, דאיירי גם בזה היתה הקדרה של החלב בת יומא, דאז נעשה האורו בלוע מחלב קודם שהגיסו בקף של בשר, ואפילו אם אין הקדרה בת יומא, הנה מפורש בשאלה דתחלה הגיחו החמאה בקדרה, ואח"כ הגיסו בקף של בשר, ח"כ נמלא תקף כשהגיסו החמאה בלע האורו החלב, ונעשה תבשיל של חלב, ואח"כ כשהגיסו האורו בקף בלע האורו עלמו מן הקף, דעיקר תחיבת הקף הוא באורו, והוא והחמאה בלעו מן הקף ביחד, דכשנגע הקף בחמאה נגע באורו ביחד, ובריבוי אהנו לדון על ביטול פליטת הקף באורו. ועיין ס"ך ס"ק כ"ב מ"ש בשם רש"ל, תבשיל אורו וכיולא שבלע בו בשר או חלב אינו חשוב בלוע, ואם תחב בהם קף של בשר או חלב בן יומא נאסרו שניהם ע"ש, וכל האחרונים הביאו דין זה, ולכן נזכרתי לבאר ולומר דאם כל האורו חשוב חתיכה אחת, ונחשוב תחיבת הקף כמו דוחקא דסכינא, אז הוי דין זה של התבשיל כדון חתיכה בשר שחתך בסכין חולבת, דאמרינן משום דוחקא דסכינא מתפשטת פליטת הסכין בכל החתיכה, ותנטרף כל החתיכה לבעל פליטת הסכין, וכן כאן מנטרף כל האורו לבעל פליטת הקף, משא"כ אם נאמר לא חשיבה תחיבת הקף באורו כמו דוחקא דסכינא, ח"כ לא דמי דין זה לדין דסי' ל"ד הגו'. הנה זאת היתה כונתי, במה שהבאתי בתשובתי הגו' ענין זה של חתיכה אחת. והשו"ת יאר עינינו, באיר תורתו, אכ"ר:

שאלה ב'

שאלה. נשאלתי מחכמי הישיבה הי"ו:

מעשה היה שבסלו תבשיל רך של אורו, שקורין בערבי עי"ך כ"פ"ף, בקדרה חולבת שאינה בת יומא, ונתנו מעט חמאה באופן שהיה בתבשיל ששים כנגדה, והחמאה היתה משקה לח וללול ושטוח ולף בעין על פני התבשיל ולא היה מעורב עם התבשיל, והביאה האשה קף להגיס התבשיל כדי לערב בו החמאה, ויהי אך תחוב תחבה את הקף בתבשיל ועדיין לא הגיסה, נזכרה שהקף הוא היות של בשר וסלקתו תקף, והקף היה בן יומו, ואין בתבשיל ששים נגד מה שנתחב מומנו, והיה נראה לעין כל שמן בעין ע"פ הקף, וגם על התבשיל עדיין היה שמן שטוח, ולף בעין על פניו. ועמד השואל ושאל, מה דינו של תבשיל זה והכלים. ולפי הנראה יש לאסור משום דהקף בן יומו, ותקף שנגע בשומן החמאה שבעין ונבלע בו נאסר הקף, ונעשה נבילה וחוזר ואוסר הכל, כיון דליכא ששים כנגדו. ואין לומר כיון דהיה ששים בתבשיל נגד השמן, ח"כ מעיקרא נתבטל השמן ואינו אוסר לקף, אע"פ זה אינו, כי דבר שהוא בעין אין לו ביטול כלל, כמבואר בפוסקים ז"ל בכמה דוכתי, והכא גמי כיון שהיה השמן שטוח בעין על פני התבשיל, לא נתבטל ואוסר את הקף: **וי"ט** לדמות זה למ"ש הט"ז בא"ח סי' תס"ז ס"ק י"א, דחיישין שמא נגע הקף בחטה גופה יע"ש. וגם להפוסקים דפליגי על הט"ז, והם אליה רבא ומטה יאודה וערך השלחן ופ"ס דמתורים אפילו נגע הקף באיסור גופה כמבואר בדבריהם, יש לומר דהכא מודו דאסור, דע"כ לא פליגי אלא התם דמייירי שיש רוטב בתבשיל, והאיסור הוא דבר גוש ומונח בסוך הרוטב, וגם הקף הוא בתוך הרוטב, דא"א שלא יסייע הרוטב לבליעת האיסור בקף, שיותר נח ליבלע האיסור כסולו על ידי הרוטב, מאלו לא היה רוטב כלל, וכיון שכן שהרוטב הוא מסייע לבליעת האיסור בקף, אדרבה יש לנו לומר שהרוטב מבלבל הטעם כסולו, וכנ"ו בדבריהם ז"ל, משא"כ בג"ד שהשומן האוסר

המשיגים על הט"ו. ובאמת דברים אלו שאמרו דהרוטב מולך הפליטה בכל החתיכות בשוק, לאו מפי אותם המשיגין על הט"ו גמרינן להו, אלא הם דברים פשוטים ככל הלכות תערופת, בראשונים ובאחרונים כמנה דוכתי, וכן דעין הלכה למעשה בכל עת, ובג"ד גמי הכי הוא, דאין להחליט פליטת הקף במקום החתיכה דוקא, אלא אמרינן הרוטב משך פליטת הקף ועירוב אותה בכל התבטיל טילו בשיה, אך באמת בג"ד אין לנו עסק בדבר זה שברור הוא דפליטת הקף הולכת בכל התבטיל בשוק, ולא שגא מקום שנתחב הקף מן שאר חלקי התבטיל שבקדרה, ורק הספק דג"ד הוא, דאמרינן כיון שהחמאה מונחת על פני התבטיל שפסה בעין למעלה, והאשה תחבה הקף במקום החמאה, מוכרח שהקף נגע תחלה בחלב לבדו, כי היה קף לבדו ועומד בפ"ע, ואז הקף נעשה הקף נבילה, ואז הפליטה שלו שהיא נבילה, שהלכה בכל התבטיל כשנתחב בו, אחרת את התבטיל כולו, מפני שאין בתבטיל ששים כנגד הקף, והשתא מה נגעו ומה פגעו דברי המשיגים על הט"ו בזה הספק דג"ד, כי דבריהם לאחד, וספק דג"ד לאחד:

ואשר

כתפסת רחיה להחיר בג"ד, מסי' ל"ה ס"ג, בדין קערות שהורחו בירה חולבת, שאם היה שומן באחד מהם, לריך שיהיה ששים במים כנגד מנושות השומן וכו', והעצמות רחיה זו מודברי הש"ך ס"ק י"א, הגם על דבריהם אלו תמהתי מאד, דאין כאן ריח רחיה, דהתם השומן היה בקערה, והקערה היתה בתוך המים שבירה, ואך תהיה הורה נוגעת בשומן שבקערה, אך רק כשהודחה תוכה של קערה במים שבירה, מוכרח שנעתיק השומן מן הקערה ונתערב עם המים שפגעו בו, ואם אין במים ששים לבטל השומן, נמלא מנושות של השומן המערב במים נוגע בירה, מפני כי המים הם בתוך הורה ונוגעים בה, ועל זה כתב הש"ך השומן פוגע בכלי השני. אבל אם יש ששים במים נגד השומן, אז כשהודחה הקערה באותם המים שנעתיק השומן מן הקערה ונתערב בהם, לא יש מנושות שומן באותם המים, כי נתבטל בששים, ונמלא הורה לא נגעה ולא פגעה בשומן כלל, ומאחר דנתבטל במים שהיו בתוך הורה, ובאלו אין שם שומן כלל וזה פשוט, וכן נמלא דבר זה מפורש בדברי הרב הגדול מהר"ם עמאר ז"ל, שהביאו הגאון חיד"א ז"ל בשו"ת ברכה ס' ל"ד סק"א, דג"ה התוחב וכו', שכתב וז"ל אם חירע שבטלו תבטיל בקדרה חולבת, ונתנו בה מעט חלב שים בתבטיל ששים נגד החלב, ותחבו קף של בשר בת יומא באותה קדרה של חלב דהכל מותר, לפי שהחלב נתבטל, ומאחר שים ששים במים כנגדו, והיו כמו שאינו, ובאלו אין שם אלא מים לבד, והו"ל ג"ע בר ג"ט, עכ"ל יע"ש:

ולפי

מאי הוכחה איכא מדיון זה דסי' ל"ה להא דג"ד, דהתם מקן ז"ל התייר בהיכא דאיכא ששים במים, דאז השומן נתבטל והיה כלא היה, ונמלא שהורה לא נגעה ולא פגעה בו כלל, ומש"כ בג"ד דהחלב הוא עודנו בעין עומד בפ"ע על התבטיל, והקף נגע בגוף החלב לבדו, דהא ודאי י"ל דהקף בפגעו בחלב המונח בפ"ע למעלה, נאחר הקף ונעשה נבילה, וכשנתחב למטה בתבטיל אוסרו, ובעי ששים בתבטיל כנגד הקף, ישן כי זה המנושות של החלב שעומד ונראה בעין על פני התבטיל בפ"ע, חשיב כמו חתיכה עומדת ומובדלת בפ"ע, שאוסרת כל הנוגע בה, דא"ע"ג שים בתבטיל ששים כנגד החלב הזה, מ"מ עדיין לא נתבטל שעדיין לא הגיסו התבטיל כדי שיתערב בו החלב ויתבטל בו, אלא הוא עודנו מופרש ועומד בפ"ע, וא"כ בודאי הוא כשפגע הקף בזה המנושות של החלב העומד בעין, נאחר הקף ונעשה נבילה, ונמלא חוסר את

התבטיל כשנתחב בתוכו ובעי ששים כנגדו: **והנה** דבר זה הוא פשוט וברור, ואין לריך לו רחיה, אך הואיל ונסתפקת בדבר זה, חמינא לנו פוקו חזו מ"ג בש"ע סי' ל"ב ס"ב, כנפל חלב לתוך קדרה של בשר על חתיכה אחת מן החתיכות שבקדרה, שאם לא ניער הקדרה כולה כדי לערעם יפה יפה, או א"ע"ג שים בקדרה ששים כנגד החלב, אין מתבטל החלב בכל אותו המונח בתוך הקדרה, אלא חשיב מובדל ומונח בפ"ע על החתיכה ואוסר אותה, וא"ע"ג שהכל הוא מונח בתוך הקדרה הרי, דעומדת על האש ורומחת, דאינו מתבטל אלא עד שיגיס וינער כדי לערב הכל ביחד ביודים ע"ש, וא"כ גם הבא בג"ד, שהחלב עודנו מונח בעין על פני התבטיל שבקדרה, הו' ודאי דלא נתבטל בתבטיל שבקדרה, כיון דעדיין לא ניער ולא הגיס, ונ"ד הוא כ"ש, דהא קא חזינו ליה בעין מובדל ועומד בפ"ע על פני התבטיל:

ועוד

נמי לאו ורחו, מ"ג מין בס' ק"ז ס"ג, חתיכה שים בה חלב שנתבטלה בקדרה שים בה ששים לבטל החלב, לריך לומר שלא יסיר שום דבר מהקדרה בעוד חתיכה האוסר בתוכה, דחיישינן שגא תפאר באחרונה בשעה שאין בקדרה ששים לבטל החלב, וגם לא יוליאה תחלה, שהחלב שבה יאסור אותה, ומה תקנתה יניחה עד שתלענן הקדרה, ע"ש. נמלא אין ביטול לדבר העומד בעין, דהתבטיל שבתוך הקדרה שים בו ששים ויעיל לעצמו דוקא, שלא יוכל זה האוסר שמונח אלו לאסור אותה, כל עוד שים בו ששים כנגדו, אבל לא יוכל לבטל גוף האוסר לעשותו כאלו אינו בעולם, כאשר חשבו חכמי הישיבה ה"ו שכתבו בזה"ל, מאחד דאיכא ששים בתבטיל נגדו אמרינן כבר נתבטל, וחשיב כאלו הוא מים ואינו אוסר להקף והכל מותר, דזה אינו ניתן להאמר, וב"ש להכתב, ולא יעלה בדעת כל אדם להסתפק בכך, כי כיון דאינו רואין אותו בעין, אך נאמר כאלו הוא מים ובאלו אינו בעולם, וזה פשוט וברור, ואין לריך להאריך בו:

ורע

דהגם דג"ד לא שיה הקף בתבטיל, אלא הקף ויניד כשנתחב אותו בקדרה בתוך התבטיל, נוכרה והסירתי, עכ"ל אמרינן ברגע אחד נעשה נבילה בפגעו בחלב, וברגע אחד אוסר את התבטיל כשנתחב לתוכו, כיון שהקדרה רומחת ועומדת על האש. והנה זה דבר פשוט באיסורין, שאין שיעור בזמן להפליטה ולהבליעה, דקי"ל אם תחב קף בשר בקדרה חולבת, א"ע"ג דהסיר הקף חייב ומיד אוסרין אותו, משום דפלט כרגע, ועיין ס' ק"ז סעיף א' דאם עירה הבליט לקערה, ונמלא בהם אחת עריפה, אוסרין משום דחוששין שגא בליה העריפה נשארה לבסוף, ולא היה ששים בקדרה לבטל ונאחר מה שבקדרה, וחוזר ואוסר כל מה שבקערה וכו', ע"ש, נמלא אוסרין ברגע אחד, כי ההפך בין עירה הכל בבת אחת בשפיכה אחת, ובין עירה אותה לאט לאט בנחת הוא רגע קטן, ואפילו הנזרין שם, היינו משום דס"ל לא מחזיקין אוסר לומר דנשארו האיסור לבסוף בלא ששים, אבל אי דעינן שהיה לבסוף ודאי אוסר לכ"ע, וענין זה הוא ברור כמנה הלכות בש"ע, ואין לריך להאריך בו:

ואוסר

לדבר עוד בהנוגע לגידון השאלה, דידוע מחלוקת רס"ז ז"ל ור"י ז"ל, בדין דסי' ל"ב ס"ג הגו"ל, בחתיכות בשר שבקדרה אשר חליה למעלה מן הרוטב, וחליה בתוך הרוטב, ונפל עליה חלב למעלה, ואין בחתיכה ששים לבטלה, אבל בקדרה יש ששים לבטל החלב כנפל בחתיכה, דפסק הלבוש שם ס"ב, והט"ו סק"ב לאסור כל התבטיל דבעינן ששים בתבטיל כנגד החתיכה, משום החלק התחתון של החתיכה, כיון דאין בחתיכה ששים לבטל החלב נעשה נבילה, ואוסר כל התבטיל שבקדרה ע"ש. והגם דהש"ך ז"ל חולק בזה, דס"ל דיש

ס' כנגד החלב לא צעין ס' כנגד החתיכה ומוטה, מ"מ המס שאני משום דהחלב נפל על חתי החתיכה שחוק לרוטב, ולא נכנס זה החתי בתוך הרוטב, ועיין כרתי סק"ה מ"ט בספרות הט"ז והס"ך, ועיין להרב פר"ת סק"ה מ"ט בספרות רש"י ור"י, ומה שפלפל בדברי הט"ז והס"ך, ואשר הכריע בזה, י"ע"ס:

והרב חתך בית יאודה ס' ל"ז, נשאל בסבין חולבת בת יומא, שנתחב בקדרה רותחת אלל האם לתוך חתיכה בשר, והעלה בה את החתיכה מן הקדרה, ונתנה לתוך קדרה אחרת לוננת, ונגד חתיכת הסבין שנתחב בבשר יש ששים בקדרה הראשונה, וכנגד חתיכת בשר שנתחב בסבין הריא חין ששים לא בקדרה הראשונה ולא בקדרה השניה, והביא הרב ז"ל בתשובתו כך דס"י ל"ב ס"ב הגז"ל, ובתב וז"ל, והנה לדעת ר"י שהביא הטור שאם מקלחה בתוך הרוטב או הרתיחה מערבת כל הקדרה, והכל מנטרף לבעל החלב וכו', אלא לדעת רש"י כפי מה שפירש הט"ז סק"ב, שבמקלחה תוך הרוטב שמקלחת החתיכה שלמעלה לרוטב נאסר, ואח"כ נאסר חלק החתחון מהעליון, ועוד אוסר כל הרוטב עד כל מה שבחוכו, עד ס' נגד כל החתיכה, הנה בג"ד כשהוליא החתיכה חולה מוכרח עד שלא הוליא כולה שהיה מקלחה ברוטב ומקלחה חון לרוטב ויאסר הכל, ואע"ג שבכל טיפה שנפלה על החתיכה שבתוך הרוטב והוליא אותה חולה חין לומר בן, היינו משום דהתם כבר נתבטלה הטיפה, ושוב חונה נאסרת דחינו חוזר ונעור, אבל בג"ד שבהוליא החולה עדיין הסבין תחוב בה, והו"ל כאלו באותו רגע שקלחה חון לרוטב וקלחה בתוכה, נפלה טיפה עליה, ואוסרת הכל לדעת רש"י, כפי פירוש הט"ז, עכ"ל ע"ס:

נמצינו למדין עוד מכל הגז"ל, שנס בג"ד נמי שהיה ס' בתבשיל נגד החלב, ולא היה ששים נגד הקף, נימא ג"כ כיון שהקף פגע תחלה בחלב, או תקף וניד באותו הרגע בלע מן החלב ונעשה נבלה, וכשנתחב הקף בתבשיל אחר את התבשיל, כיון דליכא בתבשיל ששים נגד הקף שנתחב בו, ואע"פ שסולקה את הקף במהרה, הנה ברגע אחד שנגע בחלב נאסר, וברגע אחד שנתחב בתבשיל אוסר את התבשיל, כיון שהקדרה רותחת ומונחת על האש:

מיהו הא דאנחנו אוסרין בג"ד את התבשיל כמדובר, היינו דוקא אם האשה אומרת שנתחב את הקף במקום שהיתה החמאה מונחת, שאז ודאי נגע הקף תחלה בחמאה קודם שנכנס בתוך התבשיל, אבל אם אומרת שברור לה שלא נתחב הקף במקום שהיתה החמאה, אלא נתחבו מן הגז, והחמאה היתה באמצע או בצד הב', הנה בכה"ג אע"ג דחיזוק חלב צעין על הקף, אמרינן האשה לא שלפה ומעכה הקף מהקדרה ביוטה, אלא הולאחמו מוטת וראש הקף עלה במקום שעומדת שם החמאה ונתלכלך בה, אבל לעולם לא נגע בחמאה קודם שנכנס לתוך הקדרה:

אמנם ודאי לריך שתאמר שברור לה הדבר כך, ויחקור וידרוש מונתה באר הישב, באופן שיהיה ברור שלא פגע הקף בחלב קודם שנתחב, ואע"ג דק"ל כל מלתא דלא רמיא עליה דחיזוק לכו אדעתיה, כל כהא שהוא אומר ברי על מעשה שלו ולאו על אחרים, שהמעשה קרובה לזמן השאלה מסכינן עליה, אם אומרת דבר ברור, ובתשובה אחרת כתבתי בס"ד, צעין זה דכל מלתא דלא רמיא עליה דחיזוק באורוק, אך אם האשה חונה אומרת ברי לי כך, חיישינן שמה הנגיפה הקף במקום החמאה, ופגע בחמאה קודם שנכנס לתוך התבשיל, ועיין בס' ק"ז בט"ז סק"ג, שכתב אם יש ספק בדבר אם עירה בפעם אחת, משמע בטור להחמיר, וכ"כ או"ה י"ע"ס, ובג"ד אי הוה אוסור דרבנן, ל"ע בזה, ואין עתה פנאי להאריך:

ומ"ב לריך לחקור מן השואל, אם זו החמאה שהגיחה האשה בקדרה על פני התבשיל, היתה יס"ב צעת שנתחב הקף בקדרה, כי יודמן שנתחב הקף בקדרה תקף וניד, אחר שהגיחה החמאה, דעדיין לא נתחממה החמאה חוס שהיס"ב, גם לפעמים יודמן דמורידין הקדרה מעל האש, ומניחין אותה על הקרקע, ואח"כ מניחין בה החמאה, ומניסין התבשיל, וידוע מ"ט הס"ך בס' ק"ה סוף סק"ה, דאם חין היס"ב חפילו בכלי ראשון והוא עורנו על האש חינו אוסר, ועיין ערך השלחן אות ה', ופנתי תשובה סק"ו, ועיין ת"ח כלל כ"ג דין ג' ומנח"י שס', ולכן לריך לחקור על החמאה אם היתה יס"ב, וכל זה כתבתי בנחילה רבה, והס"י"ת ברחמינו יאיר עינינו באור תורתנו, אבי"ר:

שאלה כ"א.

כתב הגאון חיד"א ז"ל, בשו"ר ברכה ס' ל"ד אות א' בשם הרב הגדול מהר"ם עמאר ז"ל, דאם תחבו קף של בשר או של אוסור בקדרה של היתר, שכתבו הפוסקים שריך לשער בכל הקף, דע דחינו דוקא כשנתחב בתוך האוסור, אבל מה שבקדרה היה אוסור כולו, כגון שהיה חלב לבדו מתבשל בקדרה הראשונה שנתחבה הקף בה, שאז כל מה שבלעה הוא אוסור, ולא ידעינן כמה בלעה, ואנחנו משערים דעתנו שבלעה כמה, אבל אם התבשיל היה של היתר מתבשל בקדרה, ונתערבו חלב או אוסור, ותחבו שם הקף ונאסרה תקף מפני זה, ואח"כ נתחבו בקדרה של היתר, או חין לריך לשער כנגד כל הקף, אלא אנחנו משערינן דעתנו כאלו נלקח חלק מאותו תבשיל כשיעור, דחינו אם יש ברימות הקף לישראל, ד"מ אנחנו חושבין כאלו נפל לישראל אחת מאותו תבשיל אוסור לתוך היתר, ואח"כ אנחנו חוזרין וחושבין כמה הגיע מן האוסור, מאותה לישראל של התבשיל. המשל בזה, הרי שבקדרה אחת היו מבשלים עשרה ליטרין של תבשיל, ונפל אותו הקף בקדרה של היתר, בודאי שאין לריך לשער אלא כנגד חוקי"א אחת שיש בו, דהא ק"ל חין חתיכה נעשית נבלה, ולכן קף זו חף שנתחב שבלה נתחבה, הרי לישראל בתבשיל של אותה קדרה, ואין לריך לשער אלא כנגד מה שבלעה, וכן כתב המרדכי להדיה בפרק כל הבשר ס' תרנ"ז וכו' ע"ס. והרב ערך השלחן בס' ל"ד אות ב' הביא דבריו הגז"ל, ובתב נראה ברור באוסור ללול דחין משערים אלא לפי חשבון, כיון שהאוסור מעורב עם היתר, וכ"כ האו"ה כלל כ"ד דין ז' וכו' ע"ס, ועיין ט"ז ס' ל"ב ס"ק כ"ד ומס"י שס', ועיין חו"ד צביאורים ס' ק"ג סק"ו ועיין מנחת יעקב כלל פ"ה אות ב"ו, ועיין ספר יהושע ס' ס' דף מ"ה, ובתב הרב כנפי יונה בס' ל"ד דף ע' ע"ג וז"ל, ומ"ט בספר מ"י כלל פ"ה ס"ק כ"ו, ודאי אמת הוא, דמאי דכתב הטור דעת ר"ב, לא כתבו כי אם לשער אותו הנבלע בו מחדש, לפי ערך הנבלע, וכפי מ"ט הס"ד, דודאי בדבר הלל אמרינן שהנבלע מהערב בשוק, ונמלא לפי"א לא חשבין לאוסור אלא לפי חשבון, ואם נתבשל בו אח"כ באופן שאין בו לפי חשבון הנבלע כדי כ"ט שרי, עכ"ל:

עוד כתב הרב כנפי יונה ז"ל שם, וז"ל מיהו בגופא דהאי דינא ל"ע, ולא רחימי לרבנות נהני הב', אלא בקטניות ניתן בתוכה (י"ב טעות לשון) הוי חשבי שבלע קף שמיים בו כל הזמים, ואם אח"כ הוי מגיס בו קדרה של בשר, הוי לריכים ס' כנגד כל אותו החלב, ול"ע בזה, למה לא נחשוב כפי חשבון, דהרי ק"ל לח בלח יש בילה, כמ"ט הרמב"ם ב'ה' תרומות וכו' שאין מחשבין אלא לפי חשבון מדומע שבו, והכי מסקינן בש"ס אליבא דר"ה, דין ושמן יס

יש צילה, וגם צובחים וכו', וכן פסק בעור בה' חלה וכו',
 וכ"פ בת"ה ס' ק"ך, וכ"פ בש"ד, וכ"כ האו"ה כלל ל"א ס' ג'
 ג' וכן משמע לקמן ס' ל"ה סעיף ה', ול"ע. ולא דמי
 למ"ש באו"ה כלל כ"ד ברביעית חלב שנפל וכו', דשם מיידי
 בנתן כולן בתבשיל של בשר עכ"ל. ומה שז"ל על ס' ל"ה
 הוא בסעיף ג' בדין קערות של בשר שהודחו ביוורה חולבת,
 דאפילו ליש אוסרים היינו משום שהקערות נוגעות
 במחבת, ולכן לא ס"ל דאין לשער כסף לפי חשבון, כי אם
 דוקא באיסור שאינו מתערב, דחיישין שנגע הכף באיסור
 עלמנו וגאסר ממנו, ולא בתבשיל שבקדרה, ועיין בערך
 השלחן שניינתי עליו לעיל. והגב אורחאי רחמי להרב ערך
 השלחן סוף סק"ב, שהביא דברי רבינו חיד"א ז"ל בשו"ב,
 מ"ג שש פני אריה ס' מ"ח, בתבשיל שנתנו בו חמאה
 אחד מוארבעים, והגיסו בכף, ושוב תחבו הכף בצבאר,
 והקסה הרב הגו' דלכ"ע אין הכף גאסר אלא לפי חשבון
 אחד מארבעים וכו' ע"ש, וג"ל דאין כאן קשיא, דידון
 הגו' היירי בתבשיל גוש שפגע הכף בחלב עלמנו קודם
 שנכלל, ולכן לריך לשער כנגד כל החלב, ומ"ש דאין להתיר
 משום ג"ע בג"ע על היכא דנתחב צרוב, היינו שזא
 לפלפל ולהסביר לשאל, דלא שייך הכא היתר דג"ט בג"ט,
 ולכן הגאון חיד"א ז"ל לא העיר כלום על דבריו, אע"ג
 דבסמוך העתיק הדי דנא דמהר"ש עמאר ז"ל דמשערין
 לפי חשבון :

והנה ודאי לענין הלכה, סברה זו דמהר"ש עמאר היא
 אמונית, דא"ל לומר שהכף בלע את הכל, אלא
 לריך לשער לפי חשבון, ודבר זה מוסכם מכל הפוסקים
 קמאי ובתראי, וכן שמעתי מעט"ר הרב מור אבי זלה"ה,
 שהרב הגדול מרן זקוני רבינו משה חיים זלה"ה כך היה
 מורה כמה לשער לפי חשבון, ועל כן גם אנחנו נוהגים
 להורות לענין מעשה תמיד ע"פ נכבון, והיינו לומר אם
 היה מתבשל בקדרה חלק דרה"ס חמס או שאר רוטב, ונפל
 לתוכה מאה דרה"ס חלב, דלא לילב הרוטב והחלב יחד,
 וכל דרה"ס אשר בקדרה יש בו עשרה חלקים רוטב, וחלק
 אחד חלב, ואח"כ תחב שם כף אשר כמותו הוא מאה
 דרה"ס, דק"ל שהוא בולע בכמותו, דהיינו מאה דרה"ס
 מן הרוטב הגו', וזה המאה דרה"ס אשר לקח הכף ממים
 השותפות שבקדרה היא מעורבת רוטב וחלב, ולריך לחשוב
 באלו המאה דרה"ס שבכף כמה חלקים רוטב, וכמה חלקים
 חלב, והחשבון האמיתי הוא כך, שיש תשעים דרה"ס
 וארבעה עשר חבאי וחצי רוטב, ותשעה דרה"ס וחבאי
 וחצי חלב, יען דכל דרה"ס הוא ט"ז חבאי, ואם נפל
 הכף הזה בצבאר לריך ששים כנגד השעים דרה"ס וחבאי
 וחצי בלבד :

ואם תשאל, למה לא נגנים הקדרה ג"כ בחשבון עם
 הרוטב, וגאמר כשם שלקח הרוטב מן החלב, כך
 לקחה הקדרה כפי כמותה. הנה ג"ל בש"ד דאיכא טעמא
 רבא בזה, והוא דמלינו צבאר וש"ע ס' ל"ט סעיף א',
 בחתיכת צילה שיש בה בשר ועלמות, שנפלה לקדרה של
 היתר, עלמות האיסור מנערפים עם היתר, אבל גוף הקדרה
 אינה מנערפת לא עם האיסור ולא עם היתר ע"ש. והטעם
 דאין הקדרה מנערפת, הנה מ"ש הגאון פרישה הוא דוחק,
 אך הרב פר"ת פירש הטעם, דאין הרוטב מוליד האיסור
 ומגניסו בשה, אלא אל מה שהוא כולו בתוך הרוטב, או
 בתוך ההבל, שהרוטב או ההבל מכסין אותו מכל לדיו,
 ולכן מנערפין העלמות, כיון שהם מוגחים כולם בתוך הרוטב
 או תוך ההבל, והאיסור מתפשט בשה גם אל תוכם, וה"ה
 אם היתה קדרה של חרס מונחת תוך הרוטב נמו מנערפת כיון
 שהיא בתוך הרוטב, או בתוך ההבל מכל לך, משא"כ הקדרה
 עלמנו שנתבשל בה האיסור, הנה בפניה החיונים לא שלטו
 הרוטב או ההבל, דאין שולטין אלא בקליפתה הפנימית,

ולכן אינה מנערפת, דאין האיסור מתפשט בשה גם אל
 חלק החיון של הקדרה שאינו לא ברוב ולא בהבל, כדי
 שינערק לבטל האיסור עכ"ד, והגאון מש"ז הביא דבריו אלו
 וכן ראיתי להגאון פני אריה ז"ל ס' ל"ט שנתקפה ג"כ בזה,
 דאין הקדרה מנערפת, וכתב טעם הפרישה הוא דחוק, אך
 הטעם הוא זה שכתבנו בשם הפר"ת, ושני גביאים מתבאים
 בסגנון אחד, ולפ"ז גם צענין דכ"ד נמו מוצן הטעם, כיון
 דאין הרוטב או ההבל שולט בקדרה אלא בקליפתה הפנימית
 ולא שלטו בפנים החיונים, לכן אין מנערפים הקדרה
 לתת לה חלק מן החלב עם הרוטב שבתוכה, משא"כ הכף
 נכנס כולו מסביב בתוך הרוטב מכל לך. ואם האמר אה"ן,
 נשער דעתנו לתת חלק כנגד כמות פני הקדרה מופנים
 דוקא, זה אינו, כיון דא"ל לשער זה באמונות, והוי מילתא
 דאיתא לידי טעות, דכל אחד יעשה השערה לפי דעתו, ויהיו
 חלוקים זע"ז, לכך גזרו חז"ל שלא נשיג בקדרה לגמרי, ולא
 יהיה לה חלק בשותפות זו, וכאשר מלינו לחז"ל שאמרו כלי
 שבלע איסור ולא ידעינן כמה בלע, דמשערין בכליה שנתבאו
 כולו איסור, כדי שלא תהיה תורת כל אחד מוסרה בידו,
 וכן הענין כאן, מטעם זה הוליא את הקדרה משותפות החלוקה
 משום דאולי לחומר :

ודע דאם בתוך הקדרה הראשונה שהיה בה חלק דרה"ס
 מים ומאה דרה"ס חלב, תחבו כף חדשה, או שתים
 ושלש כפות, וכולם חדשים, ואח"כ כל אותו התבשיל שהיה
 חלק דרה"ס מים ומאה דרה"ס חלב נפל בתוך קדרה של
 בשר, לא אמרינן שנתמעט מן החלב מכה אותם הכפות
 שנתחבו בתערובת הגו' שבלעו מן החלב לפי חשבון, ולכן
 לא נלריך ששים בקדרה השנית כנגד כל המאה דרה"ס חלב,
 אלא נגבה משעור חלב שיעור בליעת הכפות לפי כמותם,
 דזה אינו, אלא לעולם צעינן ששים כנגד כל המאה דרה"ס
 חלב, ואין פוחתין כלום משום בליעת הכפות, והטעם משום
 דכפי האמת אין הכף בלע כפי כמותו, ולא אחד ממאה,
 ורק תקנת חז"ל היא זו שגזרו בכך לומר שבלע כפי כמותו,
 משום דלא ידעינן למוקם עלא דמילתא בהשערת שכלינו,
 ועשו גזרה זו לחומר, דעינינו הרואות שאין בכף הזה
 ממשות של תבשיל כלל, ורק קלת משהין בלוע בו, וכיון
 דגזרו בכך להחמיר, אנחנו לא נאמר דבר זה להקל שנתבאו
 שזה בלע כפי כמותו, ונפחות מן שיעור החלב כנגד
 בליעתו, דבאמת עינינו הרואות שלא בלע אפילו אחד ממאה
 מכמותו, ואם חז"ל אמרו דבר זה להחמיר בשביל התקנה,
 אנחנו לא נגבה על זה בנין להקל, הפך מה שגראה בחוש
 הראיות, אלא גם אנחנו אזלינן לחומר, ולא נפחות כלום
 משיעור החלב בשביל בליעת הכפות אפילו משהו, דאם
 באנו לשער בזה לפחות מעט כפי השערת השכל, לא נוכל
 למוקם עלה דמלתא, ולכך לא נפחות בצבאר בליעת הכפות
 אפילו משהו, כן ג"ל, וזה ברור :

עוד צענין זה שאנחנו עוסקין בו, ראיתי להרב פר"ח
 בסוף ס' ל"ח, שהביא מן או"ה סוף כלל כ"ד חז"ל
 אפילו שני כפות של שני איסורין, שנתחבו בקדרה של היתר,
 ואין בתבשיל לבטל שום אחד מהם בלתי לירוק חבירו, המאכל
 מותר, דאין לחלק ולומר שאחד יפליט ולא חבירו. ולא דמי
 לטעם קדרה שאין מבעל טעם כף של איסור, דהתם הוי
 שני מוגים כלי חרס ועץ, והם מטעם דמה שבלע בקדרה
 יש בו ג"כ קלת מטעם איסור של הכף, עכ"ל או"ה, ולדבריו
 אם הקדרה של היתר היא של מחבת, והכף של איסור
 שתחב בה הויא נמו של מחבת, מנערק גוף הקדרה לבטל
 טעם הכף האיסור, שהרי הם מין אחד, וזה תימא דלא
 לישתמיש חד פוסק לאשמעינן חידושא כהאי. גם מ"ש דמה
 שבלע בקדרה יש בו קלת טעם איסור, זה אינו, ואין לדבריו
 עיקר, אלא כי היכי דהקדרה אינו מנערק לבטל האיסור, ה"ה
 לשני כפות שאין אחד מנערק לבטל חבירו, אלא עיקר הדין
 הוא

הוא לשער נגד אחד מהם וכו'. וכן מלאתי בספר ל"ח צפרק
 ג"ה סי' קפ"ב, שהביא דין זה של או"ה, וכתב בשם הר"מ
 שהשיג עליו וכו' ע"ש, ומכל הדברים הנז"ל יולא לנו חידושי
 הלכות בענין זה שאנו עסוקים בו, ובתשובה אחרת כתבתי
 חוזה פרטים בענין דג"ד, והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו
 אכ"ר:

שאלה ב"ב

זאת שלוחה אלי מחכם אחד, ואת שמו לא הודיע, על
 מה שכתבתי אה"ב עבדא' בסה"ק רב ברכות, וז"ל:

אחרי עתרת החיים והשלום כמשפט החוק, מחוי קידה
 קמיה דמר ומשתחיה מרחוק, שממכון שבתי ישיגים

אל האוזן אשר בקיר כמוני היום, לברר לן מ"ש מר
 בספרו הבהיר רב ברכות אות סמ"ד, בענין ההגו בעירונו

בג' דאד' יע"א בשחיטת העופות, שהמנהג הוא שצאים טיחות
 טיחות לשחוט עופות, והשוחט דרכו לבדוק סבין בין

כת וכת, ולפעמים יארע שבכת אחת תמלא הסבין
 פגומה, ואז יש ספק איסור בצעלי העופות של בני העיר

ורו"מ התיר מנח ס"ס, ובתחילת דבריו אמר מר שריוטס
 אהנו לשמור עלמנו מהכלל שמסר לנו מרן ז"ל, שספק

א' בגופו וספק א' בתערובת ל"מ ספק, ועל כן מוכרחים
 לתפוס הס"ס בגוף אחד ובענין אחד וכו', וכן עשה מעב"ת

שפסם הס"ס באופן זה, ספק אם זו התרנגולת נשחטה בפעם
 שנבדקה הסבין ומלאה כשרה, ספק נשחטה בפעם שנבדקה

הסבין ומלאה פגומה, והז"ל שנשחטה בפעם שנבדקה
 הסבין ומלאה פגומה, שמה נשחטה קודם שנפגמה הסבין,

והוקפה למעב"ת על זה דבכה"ג א"א להיות הס"ס מתהפך,
 ותירץ ע"פ מ"ש הס"ד בכללי הס"ס אות ט"ו וכו', וכמבואר

כל זה דר"ק באר היטב. ואין שפילי דעתא לא זכינו להבין
 דעתו הרחבה, חדא, לא ידענו על מה כל החדרה האת

שחד מעב"ת לשמור עלמנו שלא לתפוס הס"ס בענין טיהור
 סבוס"ב, דמה בכך מאחר שמבואר בשאלה שהמקלה מנח

זו שנשמעו והלכו להם עם התרנגולים שבידם הוא קודם
 בדיקת הסבין, וא"כ כבר נתערבו קודם שגודע הספק, וק"ל

שאל לא גודע הספק עד לאחר התערובת, עבדין ס"ס
 אפילו סבוס"ב, כיון שלא גודע הספק של איסור עד לבסוף

ובאו הב' ספיקות ביחד, כמ"ש מרן ז"ל צב"י סי' ג"ז בשם
 המלאה כתוב, והס"ד צב"י ק"י בקיבור ס"ס אות א' פסק

להתיר בהפ"מ, ונ"ד נמו אין הפ"מ גדול מזה, ונתי דהס"ד
 שם בעי נמו טיהור לנורח-מליטה, הרי הגאון שפ"ד שם בכלל

הס"ס אות א' התיר בהפ"מ לבדו, ונ"פ מוה"ר בפסקיו כ"י,
 גם אפילו אם הס"ס הוא נגד החוקה נמו מהני בלא גודע

דהא הפלתי צבית הספק דף קל"ח ע"א בד"ה, ומה נעשה
 וכו' ס"ל דספק דרוסה נמו, הוי נגד החוקה, ובהיה גופא

התיר מרן ז"ל בלא גודע צב"י ג"ז בשם מ"כ הנז"ל, א"כ
 לפ"ד הפלתי מהני סבוס"ב בלא גודע, אף דהוי הס"ס

סותר החוקה, וכ"כ עני לבונה סי' ק"י ס"א בסופו, יע"ש:
ותו דעל אופן זה שפסם מעב"ת, יש להקשות מנ"ש

הס"ד בכללי הס"ס אות ה', האם יש בחצר ב'
 תרנגולים א' כשרה וא' ספק עריפה, והיא מטלת בינים

כמו הכשרה, ומלאו בחצר ב' בינים שניהם אסורים, ולא
 הוי ס"ס, משום שלא תוכל לומר על כל צילה שמה אין

כאן איסור כלל, דהא ודאי יש כאן צילה אחת של הפק
 איסור, וע"כ לריך להתחיל שמה אינה עריפה, א"כ התחלת

בספק תורה, וגם אם תתחיל על כל צילה שמה אינה זאת
 מהעריפה, הוא בשתי גופים, יע"ש, ונ"ד נמו הוא דומה

ממש להיהא, דהבא נמו לא תוכל לומר שמה אין כאן
 איסור כלל, דהא בודאי יש כאן ספק איסור, דע"כ יש

עופות שנשחטו בפעם שנמלאה פגומה, שהם אסורים מדינא
 מספק, כמ"ש מרן צב"י י"ח, ואם תתחיל לומר על כל
 עוף ועוף שמה זה לא נשחט בפעם שנמלאה הסבין פגומה
 א"כ הוא ב' גופים כדחתם, ומאי שאל:

גם מה שהביא מעב"ת רח"ה דעבדין ס"ס אע"ג דאתחוק
 איסורא, בהא דכתב מרן ז"ל צב"י ק"י ס"ד, רוב

חיות וכו' יש לדחות, דשחטי התם משום דקבוע חידוש
 הוא, כמ"ש הס"ד פס ס"ק כ"ג, והמג"י כלל מ"ג ס"ק

מ"א, והבדתי שם, ולהבי הקילו בו להתיר צב"י, משא"כ
 בעלמא, וכן מצינו למרן ז"ל בעלמא דחית ליה האי סברה

שכתב צב"י א"ח סי' תל"ט, דגם ספק גרוע חביב ספק גבי
 איסורא דקבוע משום חידוש הוא, וא"כ ליכא רח"ה מהס"א.

ולפי שידענו מיעוט ערכו וקיבור דעתו, אמרנו לבא אל
 המלך שלא בדת, להעמידנו על כוננו הנשגבה ממנו, ועמו

הסליחה. עכ"ד החכם המשיג עם אחוזת מרעוהי נר"ו:
 וזאת תשובתי אליו:

הנה מה שכתבת דק"ל אם לא גודע הספק עד לאחר
 התערובת עבדין ס"ס אפילו בסבוס"ב, תימה

איך תכתוב ק"ל, כאלו דבר זה הוא מוסכם להלכה, ובאמת
 יש בזה מחלוקת גדולה, ואדרבה אין לנו לסמוך על סברה

זו להלכה ואפילו בהפ"מ, ואין לנו אלא דברי מרן ז"ל
 בש"ע סי' ק"י סעיף ט' שפסק כסתמא, דאין לעשות סבוס"ב

בכל גוונא, ולא חילק בין גודע ללא גודע, ובין הפ"מ להפסד
 מועט, וכאשר נבאר בס"ד, והוא, דהן אמת מרן צב"י

סי' ג"ז הביא בשם מ"כ דעבדין ס"ס וכו', אך רבי' קמחי
 ובתראי פליגי בזה, וס"ל דכלל גוונא לא עבדין סבוס"ב,

והס"ד רמ"א בד"מ, ובעל או"ה וס"ד וע"י ופר"ח, וכאשר
 הביא כל זה מהרח"ה בתשובה שהובאה בא"ה יוסף, והביא

מן ב"ד דס"ל כן, וגם חו"ה ה"י ס"ל, וכתב דמן הרדב"ז
 אין הוכחה כלל יע"ש, וגם שארית יוסף סי' כ"ג הסכים

הפק סברה מ"כ, והוכיח שגם העור ז"ל לא סבר כמ"כ
 ע"ש. ומה שטען הרב אה"ב יוסף דאין אה"ב דמין ז"ל

סמיקין, וקבלנו הוראותיו בין לקולא בין לחימרא, אח"כ
 הא איכא רבי' דס"ל דזה הכלל אינו אלא על דברים

שפסק בש"ע, ולא עמ"ש צבית יוסף, וגם למאן דסבר האי
 כללא אח"כ גם על מ"ש צב"י, זה דוקא אם יאמר וכן

הלכה, או והבי נקטינן, וכיוצא בלשונות אלו, אבל אם
 מעתיק ולא דבר כלום אינו בכלל זה. ועוד ממה שפסק

צב"י ק"י בש"ע דין זה דסבוס"ב בסתמא ולא חילק כלום,
 מוכח דלית ליה חלוק של מ"כ. גם מצינו למהר"י עייאש צבית

יאודה ח"א סי' נו"ן, שלא התיר צב"י משום דהוי סבוס"ב,
 ואע"ג דאתריה דמר אזלי בתר הוראות מרן ז"ל. והרב

ערך השלחן צב"י ס"ו אות ז' דפליגי עליה הוא מטעם אחר,
 נמלא גם הרב ערך השלחן מודה דאין לעשות ס"ס בזה

והתם איכא ודאי הפ"מ בכלים של חרס ופי' פזרי דלא מהני
 להו הגעלה ועוד מצינו לאסרון חביב הגאון חיד"א ז"ל

בחיים שאל ח"א סי' ע"ד אות מ"א, במעשה הדגים שכתב
 בפשיטות, דאין להתיר צב"י משום דהוי סבוס"ב, ולפום

ריהטא קאי על גראה לאסור וכו', שלא כתב ולפום ריהטא
 אין להתיר משום ס"ס, כי זה צבור אלול, והנך רואה

בידון הדגים של הגאון חיד"א ז"ל הוה הפ"מ כי הדג נמלא
 עם כמה דגים, על כן יפה עשיתי צב"י רב ברכות,

להשמר צב"י ס"ס שלא יהיה סבוס"ב:
עוד ראיתי להרב הגדול מהר"א אלפנדרי ז"ל בספר הבהיר

אליהו רבא דף מ"א ע"ג וע"ג, שהאריך בזה הדין
 של מ"כ ופלפל בדברי הרשב"א, וסו"ד העלה דהרשב"א

ז"ל שהביאו מרן צבית יוסף סוף סי' ק"י, פליגי על מ"כ
 שהביא צב"י צב"י ג"ז ע"ש, וא"כ השתא ודאי ז"ל דלא שביק

מרן ז"ל סברה הרשב"א ופוסק כמו מ"כ. זאת ועוד יש לחוש
 (כה)

בג"ד טפ"י משום דבג"ד הס"ס הוא נגד החזקה, ומו"ם כו"פ צבית הספק דף קס"ג בד"ה ומה וכו' דבספק דרוסה נמי חיוב חזקה חיבור אמ"ה, הגה הש"ך והט"ו ושאר אחרונים לא ס"ל כן, ועייין לשפ"ד צדיני ס"ס ס"ק כ"ט שפקפק בטענת הכו"ק, ועייין בספרו גו"ר שייין עליו שם, יע"ש: **ועל** הקושיא שהוקשה לך בס"ס שעשיתי בזה"ק רב צרכות מדברי הש"ך בכללי ס"ס אות ה' דאם י' בחלוצ' תרנגולים וכו', לא עיינת יפה בזה, והוא דדון הס"ס בתרי גופי מקורו מדברי הרא"ש ז"ל צביאורו לסמ"ג, אהא דק"ל טומטום אפילו מינו אינו מיליא, אצ"ג דאיכא תרי ספיקי, דהמיליא ספק זכר ס' נקבה, ואת"ל נקבה אימור גם היולא נקבה, ולא עבדינן ס"ס זה משום דהוי בתרי גופי ע"ש. וטעמא הוא משום דבזה הגוף שאתה בא להתירו, אין בו ב' ספיקות אלא רק ספק אחד, והרואה יראה צידון הש"ך מוכרח שיהיו הספיקות בשני גופים, שתאמר ספק בינה זו נולדה מתרנגולת הכשרה, ס' מתרנגולת הספק, ואת"ל מן תרנגולת הספק שמה אין ערפות בתרנגולת, נמלא לך היתיר של ספק הב' אתה אימורו בנות אחר שהוא התרנגולת, ואת"ל לך לתפסו צבייה עגמה, שהיית מדבר בה בספק הראשון שתפסת בה לך היתיר, משא"כ בג"ד השני ספיקות אינו תופסים בתרנגולת שהוא גוף אחד, דאנו דנים על כל תרנגולת ותרנגולת של צעלי צתים נומר כך, ספק אם זו התרנגולת נשחטה בסבין שנבדקה אחר שחיטה וגמולת כשרה, ספק נשחטה בסבין שנבדקה אחר שחיטה וגמולת פגומה, ואת"ל נשחטה בסבין שנבדקה אחר שחיטה וגמולת פגומה, שמה נשחטה קודם שנפגמה הסבין, נמלא שני הספיקות ושני לדדי היתיר אגחנו תופסין בתרנגולת עגמה, וגמולת ס"ס זה דומה ממש לס"ס דפתח פתוח מולאתי, שהוא ס' תחתיו ס' אינה תחתיו, ואת"ל תחתיו שמה ציונים, וכן דומה לס"ס דס' ק"ל א' בהלכות נדה, דגם שנמלא בספל שאיש ואשה מעילין שם מים, דמפרש בגמרא דטהורה בכל ענין, משום ס"ס דילמא מן האיש, ואת"ל מן האשה שמה ילא מפרוזדור, דכל הב' ספיקות הם בדם, ועייין בש"ך ס' ק"ל א' סק"ה:

ודע

כי צדון הבינה אפשר שידמון אופן הדומה לג"ד, שנוכל לתפוס השני ספיקות בגוף אחד, והוא אם י' בתרנגולת בחלוצ' א' כשרה וא' עריפה ודאית, וגמולת בינה, ויש ספק באותה בינה אם היתה גמורה בקליפתה קודם שנטרפה התרנגולת או אח"כ, וכגון שנוול הטרפות בתרנגולת מקרוב, דאז יהיה הס"ס בגוף אחד, דהיינו ספק נולדה הבינה מן תרנגולת הכשרה, ספק נולדה מן תרנגולת הטרפה, ואת"ל נולדה מתרנגולת הטרפה, שמה נגמרה בקליפתה קודם שנטרפה התרנגולת:

מיהו

ס"ס זה אצ"ג דהוי בגוף אחד שהוא הבינה, שאני מו"ס דג"ד, כי צבייה אין שני הספיקות בענין אחד, אלא בשתי עניינים, כי בספק הראשון אתה דן על הלידה של הבינה, אם נולדה מהכשרה או מהטרפה, ובספק השני אתה תופס לך היתיר, ודן בענין אחר שהוא ענין גמר קליפתה, אם נגמרה או לאו, משא"כ בג"ד השני ספיקות הם בענין אחד, דספק הראשון הוא בשחיטה, והשני הוא ג"כ בשחיטה, ועייין בש"ך בכללי הס"ס סעיף ד', בסוף דיבור הראשון קודם ד"ה וכן בגמולת וכו', שכתב וז"ל, אתה עושה להקל ב' גופים ושני עניינים, דמתחלה דנת צבייה עגמה, ועתה צאת לדון ולהקל בתרנגולת והיינו ב' גופים, ומתחלה דנת שמה נגמרה קודם לכן, ועתה צאת לדון ולהקל שמה אינה עריפה, היינו שני עניינים עכ"ל, הרי הש"ך קפיד שיהיו בענין אחד. אך עדיין ל"ע לברר ענין זה דענין אחד, אם הוא מעכב לפו"ד בפסק הלכה, או"ד כל דהוי בגוף אחד סגי, ואין עתה פנאי להאריך בזה:

ודע

דאם אירע בשחיטה, שנתערבה תרנגולת שלא נודעה מאיזה בה נשחטה, עם תרנגולת שנודעה בודאי

שנשחטה בבת האחרונה, שנבדקה הסבין וגמולת פגומה, דבזה א"ל להתיר התערבות מזה ס"ס, דאם תחיל בספק הראשון לומר ס' אם נשחטה קודם הפגומה, ספק אחר הפגומה, הגה ספק זה אינו ספק, מאחר כי הוא חסור מן התורה, ושבו לא תוכל להתירה בספק השני לבדו, וגם לא תוכל להתחיל ספק הראשון כך, לומר ספק אם שתי תרנגולת אלו נשחטו בבת שנבדקה סבין שלהם וגמולת כשרה, דהא איכא בהו חדא דודאי נשחטה בבת האחרונה שנמולת סבין שלהם פגומה, אך באופן השאלה שבס"ס ק' רב צרכות אין אגחנו צאים להתיר תערובת שיש בהם חד דאיסור בודאי, אלא צאים לדון על תרנגולים של כל בית וצית שאין שם תערובת בודאי, דאז אגחנו צאים לתפוס ספק הראשון ספק אם נשחטו בסבין שנבדקה אחר שחיטה וגמולת כשרה, ובספק הב' אצ"ג דאנו אימורים שמה נשחטה קודם שנפגמה לית לן בה, כי בספק השני יכולים לתפוס ספק כזה, ובאשר תנולא דבר זה מפורש יולא בדברי הש"ך צדיני הספיקות אות ד' ע"ש, ותמולא בדבריו אלו כל דבריו שכתבנו הם נכונים בעזה"י, ועייין פר"ח ס"ק יו"ד:

ועל

הקושיא שהקשיחה בהוכחה שכתבתי מדון רוב חניות דס' ק"י ס"ד, ד"ל קבוע חידוש הוא תנאגי עליך, הלא רחית מזה שכתבתי בדיק ק"ג בד"ה אך שיהיה וכו', דהאי גוונא דג"ד איכא למפשטה לדעת הפר"ח, מההיא דמזן בס' ק"י ס"ד ע"ש, הרי כתבתי בפירוש דהוכחה זו אינו אימור רק לדעת הפר"ח, שמאחר דהפר"ח סמך על ראייה זו דס' ק"י, ולא חש לקושיא הרב חק"ל, כן נמי לא יחוש לקושיא זו דקבוע שאני שהוא חידוש, ובחמת קושיא חק"ל עדיפה ועכ"ז לא חש לה הפר"ח:

והנה

באמת כן תראה להפר"ח ז"ל בס"ק י' בד"ה אגמס, שהביא דברי הש"ך שתיירן על מזן ז"ל, שאני קבוע דהוי חידוש, ופקפק בטעם זה, גם שם תמולא שהביא דברי הרב המגיד שכתב דין קבוע הוי בין לקולא בין לחומרא, דאפילו תשעה חניות מוכרות בשר נבילה וא' מוכרת בשר שחטה מקרי קבוע, ואף בכה"ג כתב הרב המגיד הוי דינא דבעלה צרוב, ובאין הו ליכא חידוש לחומרא, אלא אדרבה לקולא, ע"ש:

והנה

הגם דדון הגו' דקבוע בין לקולא בין לחומרא הוא מוסכס מהגמרא, והכי קי"ל להלכה, ועייין בש"ך ס"ק ע"ו, הגה באמת מוכן ז"ל בש"ע לא נקט צדון הס"ס הגו' אלא רוב חניות מוכרות בשר שחטה ומיעוט בשר נבילה, והכרתי ס"ק ע"ו אחר שהביא עעס הש"ך כתב ולפ"ז אם ט' מוכרות נבילה וא' שחטה, אף המחבר מודה דלא מהני ס"ס, ע"ש דמפרש דברי הש"ע דאירי צדון זה דבעלות צרוב, היינו צרוב כשרות, אך ראתי להרב קהל יאודה ז"ל, שהבין דמזן ז"ל ס"ל כהרב המגיד, שדין זה דס"ס בקבוע ישנו בכל דין קבוע גם צרוב נבילה, ולכאורה נראה שאין זה מוכרח, ויש בענין זה עדיין חריכות דברים, ואין עתה פנאי לכתוב בזה. ואך שיהיה הגה על דברו שכתבתי בזה"ק רב צרכות אין שום קושיא, כי אגבי כתבתי להדיא דהוכחה זו מדון רוב חניות דס' ק"י ס"ד היא לפ"ד הפר"ח, שהוכיח בזה מדון הגו', והש"ת ברחמינו יאיר עינינו באור תורתו, אכ"ר:

שאלה כ"ג

שאלה, מעשה שהיה פה עירנו בגדאד יע"א, בשלהי סיון התרמ"ט, ששחטו ג' קלבים בהמות צבית המטבחים, אחד שחט ח' כשרות, ואחד שחט ששה כשרות, ואחד אצבעה כשרות, והריאות נתערבו כולם ביחד בעודם צבית המטבחים, וגמכרו לאדם אחד, ולקחם לחמותו למכור

למכור. והנה זה המוכר הריאות מכר בחטותו לבעה"ב כגד
 לבדו בלתי ריאה, והאשה בעה"ב חתכה הכבד ורחתה
 בתוך הכבד מחט דקה שהיא ודלי עריפה, כמ"ס בש"ע
 סי' מ"א סעיף ו"א, וקודם שגודע הערפות הגז' הוליו
 הבהמות מבית המטבחים לשוק שהוא רחוק מבית המטבחים,
 וכן עומדים החיות שמוכרים בהם בשר, והקלבים ומכרו
 הבהמות הגז' לבמה חיות, לאחר מכרו שנים, ולאחד
 שלשה, ולאחד ארבעה ומעלה, וגמלא נכנסו כל החיות
 ההם שקנימן הקלבים הגז' בספק הערפות הגז' דבכל
 חנוה יש ספק אולי הם היו הבהמה העריפה, אך רוב
 הבשר של הבהמות ההם נמכר בחטיות קודם שגודע הערפות,
 וגשאר חלק המועט אחר שגודע הערפות שלא נמכר עדיין.
 והדרך פה עירנו, לאחר שבדקה הריאה צבית המטבחים
 מערבין כל ריאות של הכשרות ביחד, ומעשה הגז' היה כך,
 שבדק שמונה בהמות של קלב האחד, וערבו כל הריאות
 שלהם ביחד, וכן בדקו השנה אחרים וערבו הריאות שלהם,
 ובדקו הארבעה וערבו הריאות שלהם ואחר זה הובאו
 הבהמות האלה למקום החיות, ונמכרו לבעלי
 החיות קודם שגודע האיסור. על כן יורינו המורה,
 כיגד הדין של הראשים והכרם וידים ורגלים, והריאות של
 הבהמות ההם שהם מצורפים יחד, ואף דין בשר שנמכר
 קודם שגודע האיסור, ואף דין בשר הנשאר בחטיות אחר
 שגודע האיסור, וכן כמ"ס :

תשובה.

יש לפנינו צענין זה ב' עעמים להתיר הא'
 הוא מדין ביטול ברוב, דק"ל יבש ביבש
 חד בתרי בטיל, והב' מדין כל דפרים מרובא פרים, וזה
 העעם הב' הוא העיקר. אך תחלה נדבר בטעם ביטול
 ברוב, ונבאר בו כיד ה' הטובה עלינו, ואח"כ נדבר
 בטעם השני דפרים מרובא בעוה"י, ובסוף התשובה אחזור
 על טעם הראשון לעשות ממנו היתר בגדון השאלה בלד
 מה, וכאשר נבאר בעוה"י :

והנה

צעתה שאנחנו מודברים בטעם ביטול ברוב, נדון
 תחלה על הראשים והכרם, וידוע דק"ל כל
 חתיכה הראויה להתכבד לא בעלה, אך ידוע דין חר"ל
 תלוי לפי המקום והזמן, כמ"ס הרמב"ם ז"ל בה' מ"א,
 והבית הרב ז"ל בת"ח כלל ע' סעיף ד', וב"כ כל האחרונים,
 ופה עירנו אין דרך להביא לפני האורחים ראש כבש שלם,
 ולכן הראשים אין להם דין חר"ל, ובעלי ברוב, ברם לקמן
 נכתוב שאין לאלו ביטול מטעם אחר שנבאר בס"ד, והכרם
 דרכם פה עירנו לעשות ממנה מולייחא, דעשויה להתכבד
 לפני אורחין, אך אין ממלאים אותה כמו שהיא, אלא
 חותבין אותה לחתיכות וממלאים אותה, ובין שהוא ע"י
 חיתוך אין לזה דין חר"ל, ועיד אפילו שיש עם הכרם
 חתיכה שקורין שג'אג'ה, דאין חותבין אותה אלא ממלאים
 אותה כמו שהיא, ועכ"ל אין לה דין חר"ל, כיון דאין
 מביאין אותה לפני אורחין רקנית, אלא אחר שממלאין אותה
 אורז ובשר, להביא אין לה דין חר"ל, וכמ"ס הע"ז בס' ק"י
 סוף ס"ק א' בשם רש"ל בברכתא ע"ש, ודין זה דרש"ל
 הביאוהו כל האחרונים ועיין מש"ז סי' ק"י סוף סק"א.
 ומ"ס השפ"ד בס' ק"א ס"ק י"ב וז"ע, הנה דבריו שכתב
 במש"ז בפשיטות הם עיקר, כי דבר זה אין בו פקפוק,
 והוא מפורש בדברי רש"ל שהביא זה מן המדברי ז"ל, ולפ"ז
 כל אלו הגז' בג"ד אין להם דין חר"ל, ובעלי ברוב כיון דריאה
 רוב היתר, וכן כתב הגאון שבות יעקב ח"ג סי' ס"ח,
 כמעשה שהיה בהאי גוואה, להתיר התערבות מדין בטול ברוב,
 ע"ש :

אמנם

הגאון חו"ד בס' ק"א סק"ה, ס"ל לא שייך
 ביטול ברוב אלא בהיתר מבורר, כגון שבדקנו
 אותו מאיסור זה הגמלא והוחזק אלאינו בהיתר, ורק
 הספק נעשה בו אח"כ מנח התערבות, אבל כל שלא נתברר

ולא הוחזק שם בלתי התערבות יש להסתפק בו באיסור
 זה הגמלא, אין כאן דין ביטול ברוב, כיון שגם בהיותו
 לבדו יש לומר אולי יש בו איסור זה, והביא ריאה לזה
 מגמלא דחולין דף י"ב, וכאשר נבאר הכרח זה לקמן,
 וגמלא לפ"ד לא מהני ביטול ברוב, אלא אם נתערב
 עריפה בודאי כשרה שבדקה מן הערפות שהיא, כגון
 שחטו ב' כבשים שבדקה הריאה שלהם ולא היה בהם
 סירכה, ונתערב עמהם כבש שבדקה הריאה שלו אח"כ
 וגמלא בה סירכה, דלא בזה חד בתרי בטיל, כיון דאלו
 השני כבשים נתברר היתר שלהם מעיקרא קודם
 התערבות, שבדקה הריאה ולא היה בה סירכה, ורק עתה
 שנתערבו אין אנו יודעין מי הכשרה, אבל צענין כג"ד ויודין
 הרב שב"ז ז"ל, שהערפות הגודע הוא ענין מחט שנמלא
 בכרם, אשר מזה הערפות לא נבדקו העגלים, ולא היה
 היתר שלהם מבורר מזה הערפות, דאנחנו יכולים להסתפק
 בכל אחת מהם, שמה היה מעיקרא ערפות זו דמחט
 אלוה, דגמלא אין כאן היתר מבורר מן הערפות הזאת
 בשום פעם, לא שייך ביטול ברוב בן בג"ד הן צידון שב"ז
 ז"ל, לפ"ד החו"ד ז"ל, יען דג"ד ויודין השב"ז דומה להך
 דיעה דחזקה פסחים בגמרא דפסחים דף פ"ח, ועיין
 להגאון פרי מגדים בשער התערבות פרק א' בחקירה
 הא', שחקר צענין כיוצא בזה ע"ש. וראיתי להגאון מהרי"ם
 בשאל ומשיב רביעאה ח"ג סי' קמ"ד דף ק' ע"ה, שזכר
 ספק פרי מגדים הגז', וכתב צענין זה כתב בעל חו"ד בס'ו
 ק"א לענין חזקה שנתערבו פסחין, ונראה דעתו נועה
 לסברה זו דחו"ד ז"ל, ע"ש :

וראיתי

לרבינו הכנה"ג ז"ל בס' ק"ה הגהב"י אות
 כ"ו, שכתב ג"ל לתרן צעד רבינו בית יוסף,
 דס"ל דלא אמרינן חד בתרי בטיל אלא שקודם הערוב היו
 חתיכות היתר ידועות, אלא שאח"כ נתערבו ואינם ניכרות,
 אבל הכא אותם שהם מותרות אינם ידועות הי נינהו, כיון
 שיש ספק אי בזה נגע או בזה נגע, אין לשום אחת מהם
 חזקה היתר כדי שנאמר חד בתרי בטיל, ולכן כולן
 אסורות ודוחק עכ"ל. וכתב השפ"ד בס' ק"ה ס"ק למ"ד,
 בד"ה חזקתו וכו', אף שהכנה"ג תירך דלא אמרינן חד
 בתרי בטיל אלא כשידוע שהשנים מותרים, משא"כ כאן שכל
 אחת בספק איסור עומדת שמה לו פלג החלב אין בטל,
 הנה הוא עלמנו חשב לדוחק, וכן נראה דכ"ס הוא דמתחלה
 כולן מותרות הן, ולא דמי למ"ס לעיל בס' מ"א במרה
 ובד משלשה בהמות א' במקום מרה וכו', ובס' ג"ט בשלשה
 זיתי גלודה דהתם כל אחד נולד בספק איסור, משא"כ
 כאן, עכ"ל ע"ש :

הרי

לך שרבינו הכנה"ג עשה סברה זו אפילו באותו
 מנין שלא נולדו בספק איסור, והיה להם מקודם
 היתר מבורר לגמרי מאיסור זה, כי מקודם לא היה להם
 ספק איסור זה כלל, ואח"כ נתחדש, ואע"ג דכתב שהוא
 דוחק, הנה הדוחק נראה לו צענין שהוא דוחק, וכמו דדמי
 השפ"ד, אבל בג"ד ויודין השב"ז ז"ל גבי מחט, דלא היה
 הערפות הזו של מחט מבורר אלא כל העגלים מעיקרא,
 יען דלא הוצדקו אלא מערפות הסירכה ולא נבדקו
 מערפות זו דמחט, דהשתא י"ל בכל כבש אולי היה בו
 טרפות זו מעיקרא, אפשר בכהאי גוונא אין נראה להכנה"ג
 דוחק, וסבר בפשיטות דכל שאין היתר מבורר לא שייך
 ביטול, וגמלא לפ"ז בג"ד יש לנו תרי גברי רבצני הכנה"ג
 והחו"ד דקיימי בסברה זו, דלא שייך ביטול ברוב, משום
 דאין היתר מבורר מערפות זו :

ודעי

דאין לפקפק בסברה זו של החו"ד, מדין מעשה
 הקלב שחטו ז' בהמות כשרות, והוליא למקולין
 שנים וחצי, וגשאר צביתו ארבעה וחצי, ובני מעים של
 השבעה נתערבו, וגמלא מחט צבית הכסות, שדברו במעשה

הכבש באתם הרוב. ועל כן מוכרח אתה לומר, שסבת החו"ד ז"ל להוציא הדין מן הראיה הנו, היינו ראונו לומר דאין כח ברוב לבטל את המיעוט, אלא"כ אתה יכול להחליט את ודאו של היתר שאתה דן עליו בכל כבש וכבש מאלו הרוב המזבטלים, וכל שאין אתה מחליט את ודאו של היתר בכל כבש בפ"ע, אין כח בזה הרוב לבטל את המיעוט, אע"פ שבירוקף כל הרוב ביחד אתה יכול לומר, שיש כאן היתר בודאו:

והשתא ה"ה בנידון השב"י ז"ל, שלא נבדקו בני מעיים של כל איתם הכבשים אם יש בהם נקב, שכבר נמכרו כולם, והשתא יש לנו להסתפק בכל חד וחד, שמה היה נקב בבני מעיים שלו, נתי הוכח דלא חיות רשותא לפניך, אין הדין מחייב לחוש שמה היה בהם נקב, דלא חיישין למיעוטא בכה"ג, מ"מ עתה דהוה רשותא שנמלאת נקב בבני מעיים של אחת מהם, וכולם מעורבים היו ביחד, ואין אתה מכיר של מי הם זאת הנקובה, אין אתה יכול להביא להם היתר מחד מעט ביטול ברוב, שתאמר בטיל כבש אשר אלו בני מעיים הנקובים שלו, בשאר הכבשים שעמו אשר אין בני מעיים הנקובים שלהם, ישן כי אלו הכבשים שאין בני מעיים אלו שלהם אין אתה יכול להחליט בכל כבש מהם היתר ודאו, לומר שלא היה בהם נקב, ולכן אין כח ברוב זה לבטל את הכבש בעל בני מעיים הנקובים האלה, דאין הרוב יכול לבטל המועט אלא"כ אתה יכול להחליט היתר ודאו בו, וכן הענין בג"ד שנמלא מחט בכבד, ולא נבדקו כבדים של שאר כבשים מאיסור זה, שכבר נמכרו, דגם בזה לא מהני ביטול ברוב, משום שאי טעמא דחמירין, כן מוכרח לומר לפי מעט החילוק של החו"ד, דמה שהוכיח על זה מגמרא דחולין מלך הקושית הנו, מיהו ודאו חי הוה עיבדא בנידון השב"י ז"ל, דבני מעיים של שאר כבשים עודם לפנינו, ובדקנו אותם עתה אחר שנמלאנו מחט באתם מהם, ומיניו שהם טובים, ודאו בטל כבש זה המעורב עם שאר הכבשים, דבזה אתה יכול להחליט היתר ודאו בענין המחט בשאר הכבשים, וכן הענין בג"ד ג"כ:

ועתה בין חבין, דמ"ש החו"ד בתחילת דבריו בס"ק ה' הנו, שהקשה מהך דפסחים דף פ"ח, בתמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמלא יבלת באתם מהם וכו', דאין מדברים אלו סתירה לדברינו אלו שהעלינו מנח חילוק הרב ז"ל עלמנו, והיינו דהתם בפסחים מייירי בהיכא דהעורות של כולם הם לפנינו, ורק נמלא יבלת באתם מהם והשאר טובים, וכן הוא פשט הברייתא דבהכי אירי, וא"כ אלו הארבעה פסחים הם כשרים בודאו, דהעורות שלהם לפנינו ואין לנו רואין בהם יבלת, והספק נפל שאין לנו יודעין עור זה שיש בו יבלת של איזה פסח הוא, ובהאי גוונא יודה החו"ד ז"ל שיש ביטול ברוב:

ודע דמה דנקיט החו"ד ז"ל בתחילת דבריו, בהך קושית של הכו"ק הטעם משום דבכל חד וחד אסור מדאורייתא מחמת הספק, נקיט כן לרבותא ולאומי טעמא, משום דהתם בקושטא הכי הוי, דכל אחד אסור מן התורה מחמת אותו ספק, אך בסוף דבריו אחר שהביא הראיה מגמרא דחולין כתב בזה"ל, אלא ודאי כיון דאפילו לא היה רק בהמה אחת היה ספק בה, ולא מלך התערובת לא שייך ביטול ברוב, ע"כ הרי בסו"ד לא נקיט ההוא טעמא דכל חד אסור מן התורה כדנקיט לעיל, והיינו משום דעתא אחר שהביא הך דחולין נחתם זה הטעם שכתבנו:

הנה כי כן נראה, דמה שהעלינו בזה מדברי החו"ד הוא נכון, וגם מה שהעליתי מדברי הכנה"ג הוא נכון, דכן הדבר הזה מפורש להדיה בדבריו, כאשר יראה הרואה, וכן מפורש ג"כ להדיה בספרו צעי חיי יו"ד סי' ק"מ

זו רבני אשכנז כנו' צבות הילל בס"י ק"י, ופליגי הפר"ח עליהו, והאריכו האחרונים בזה ע"ש, דהרי התם לא היה מבורר היתר, אמרינן כהו דין מרובא פריש, זה אינו, דהחו"ד יודה בזה, והוא לא אמר סברה זו אלא דין ביטול ברוב, דאיכא הפרש בין דין ביטול ברוב לבין דין מרובא פריש, וכמ"ש באמת חילוק שיש ביניהם בהיכא דלא נודע, דס"ל לפוסקים דלא מהני ביטול ברוב, ועכ"ז לכ"ע בלא נודע אמרינן כל דפריש מרובא פריש, וכאשר אכתוב בזה לקמן בע"ה:

ומרברי השפ"ד בס"י ק"י ס"ק ל"ז בד"ה החקירה ה' וכו', במעשה שררע בקהלה אחת וכו', נראה דס"ל דבטל ברוב הפך סברה החו"ד, מיהו התם לא הוה ודאי טרפות אלא ספק טרפות, וגם עוד י"ל בגדון זה דהשפ"ד, אם כל בני מעיים לפנינו ונבדקו ונמלאו טובים, גם החו"ד יודה דבטל ברוב. וראיתי להגאון בית אפרים בחלק יו"ד סי' ע' דף ע"ו ע"ד בד"ה ומלתא וכו' שהביא דברי החו"ד הנו' ופליגי עליה, אך ראיתי להגאון אמרי בינה ז"ל דיניו ב"ח סי' ח"י דף מ"ג ע"ד שכתב דברי הגאון החו"ד ברוכים ונכונים, ותיירך קושית בית אפרים שהוקשה עליו והביא סעד לדברי החו"ד ע"ש, והשתא לפ"ז אע"ג דמיניו כמה אחרונים דפליגי על סברה החו"ד ז"ל יש לנו לחוש לחומרא לסברה זו של החו"ד ולא סמכינן על ביטול ברוב הן בג"ד הן בנידון השב"י ז"ל:

ודע כי דין זה אשר העלינו בג"ד ובנדון השב"י ז"ל, הוא מוכרח מנח הראיה שהביא החו"ד לחילוק שלו שחילק לתרין קושית הכו"ק בהך דפסחים, שהביא ראיה ליה מהך דחולין דף י"ב דמקשי ור"מ דחייש למיעוטא היכי אכיל בשרא וכו', והוכחתי מהתם היא, משום דהיינו טעמא דלא אמרינן טעם של ביטול ברוב לר"מ, מפני שהספק הזה של האיסור דשמה איכא בושט נקב, יש להסתפק בו בכל כבש וכבש אפילו הוא לבדו בעולם, ולהכי כל כהא לא שייך ביטול ברוב, דהא ליכא כבשים בעולם שהם מבוררים ויודעים לנו דלית בהו נקב, שאין אתה יכול להחליט בכל כבש לבדו שיש בעולם, ולומר שאין בו נקב בודאו, ואם כי בירוקף הרבה כבשים ביחד אתה לומר דודאי רובא דידהו לית בהו נקב, מ"מ אין אתה יכול להחליט בודאו על כל כבש מהם לבדו בפ"ע, ודבר זה הוא מוכרח לפ"ד, דאל"כ תיקשי עדיין קושית הרב ז"ל, דהא גם ר"מ יודה דאיכא רוב כבשים בעולם שבדאו לית בהו נקב, וא"כ לר"מ אמאי לא אמרינן ליבטיל זה הכבש ששחטנו עתה באתם רובא דכבשים, שבדאו לית בהו נקב, אלא מוכרח לומר כיון דלית כבש בעולם שתוכל להחליט עליו את הודאי הזה, ישן דכל כבש וכבש שתחפוס אותו לבדו יש להסתפק בו, דאמינא לך שמה זה הוא מן המיעוטא שיש בהם נקב, ולכן אין כח ברובא דעלמא לבטל את המיעוט:

נמצא מן הראיה הזאת שצ"ב הרב ז"ל מנח הקושית הנו' דמקשי לר"מ, מוכרח אתה לומר דבענין שהרוב המזבטל את המיעוט לריך שיהיה חלוט בו הודאי של היתר בכל חד וחד מן הרוב בפ"ע, וכל שאין אתה יכול להחליט ודאי של היתר בכל חד וחד מן הרוב בפ"ע, אין כח בזה הרוב לבטל את המיעוט, דאם לא תאמר סברה זו, תיקשי קושית הרב דליבטיל כבש זה ששחטנו עתה ברובא דכבשים דאיכא בעלמא, שבדאו אין בהם נקב כי ר"מ מודה בביטול הרוב אפילו ברובא דליתיה קמן, ואין אנחנו לריבין לבטלו לזה הכבש ששחטנו ברוב כבשים שהם שחוטים לפניך, שאתה לריך לדון עליהם ג"כ, אלא נוכל לומר דבטיל כבש זה ששחטנו בשאר כבשים דעלמא שהם עודם חיים, שאין אנחנו דנים עליהם כלום, ונאמר כיון דאיכא רוב כבשים בעולם שבדאו אין בהם נקב, בטיל זה

ק"מ דף פ"ז ע"ג בד"ה ונ"ל לומר וכו' ע"ש, ועיין רמ"א
 בהג"ה סי' נו"ן הע"ף ח' ועיין תבואת סור סי' כ"ט בד"ה
 כתב הר"מ וכו', מה שהביא מתוספות חולין דף י"ב גבי
 גבינות ע"ש :

בזיון חזרתי ואחרתי, לענין מעשה ח"ן אהנו יכולין
 לסמוך על דבר העולה מזה קושיא, ולכן זו
 הסברה אשר עלתה בדיניו מדברי החו"ד, מזה הקושיא
 שהקשה בהך דחולין לר"מ, ח"ן זה כדאי לקבוע הלכה בזה,
 כמאמר העולם לכל קושיא יש תירוק, ואין פירות הולאין
 מחמת קושיא כדאין לעמוד כנגד פשטות דעת השב"י וכו' ק'
 ופ"ה, דפסקו הפך סברה זו העולה בדיניו מזה אותה
 קושיא, וגם מה שהעלתי מדברי הכנה"ג סו"ע לסברה זו,
 אינו כדאי לחוש לה נגד פשטות דעת הגאונים הנ"ל, וען
 הכנה"ג לא אמר זה לפסק הלכה, כי אם דרך ישוב, לתוך
 בזה הקושיא של הש"ך, אבל הגאונים הנז' נקטי בפסק
 הלכה זאת, ועוד מלאתי להכנה"ג בענינו בסי' ק"ט הגה"מ
 חות ג', דמשמע מדבריו דלית ליה האי סברה. והגב' אורחתי
 תמויה אינו בדברי הגאון השפ"ד סי' ק"ט סוף ס"ק וכו',
 שהביא דברי הכנה"ג חות ג' הנז', וכתב ואינו יודע מאי
 בא ללמדו דכולן ספק הן ע"ש, ותמויה לא ימאי קא מתמה
 בזה, והלא דברי הכנה"ג הם כמו ענין הספק של השפ"ד
 עלמנו, שכתב בפתיחה בשער התערובות בחקירה הא'
 בדין שלשה זיתו כד דסי' מ"א, ועיין עוד מ"ש הוא עלמנו
 בשפ"ד בסי' ק"ה סוף ס"ק למ"ד בד"ה אמנם וכו', ונ"ע :

איד שיטה, נראה לי דאין לחוש לסברה זו שדקדקו
 מדברי החו"ד והכנה"ג הנז', ויש להורות בדין חד
 בתרי בטיל כאשר נראה בפשיטות מדברי גאוני אשכנזי ז"ל
 הנז'ל. גם עוד ראיתי להט"ו בסי' ס"ו סוף ס"ק ז',
 במעשה שבה לידו באהא שעשתה עיסה שגלושה צבליים,
 ואחר הלישה נמלאת טיפת דם בקליפה של צילה אחת
 מהם וכו', שהתיר התערובות משום חד בתרי בטיל, והתם
 חירי שאין ברור לנו בשאר צבליים הרבים שלא היה בהם
 דם, כי לא נתנה דעתה לדבוק, וא"כ נראה גם הוא לית
 ליה האי סברה שהעלינו מדברי החו"ד והכנה"ג, וחפך
 הייתי להעמיק עוד בדין זה של החו"ד, ולא היה הפגמי
 מסכים. גם עוד בג"ד יש לנו טעם אחר דלא שייך כאן
 ביטול ברוב, ובאשר אבאר לקמן בעו"ה, ולכן לא הארכתי
 בדבר זה יותר :

והנה כל זה שכתבתי, הוא על הראש והגה"מ שאין להם
 דין חר"ל, אבל הידים והרגלים נראה בעירוינו יע"א
 יש להם דין חר"ל, אחר שכבר הסיר המוכר השער מהם קודם
 שגודע האיסור, וען דפה עירוינו דרכם לעשות מוליייתא עט'
 הכרם, ומשלים עמה הידים ורגלים ג"כ, וכשמביאים
 המוליייתא לפני האורחים מניחים עם המוליייתא מן הידים
 ורגלים ג"כ בקערה, וכל קערה שיש בה מוליייתא וגם
 ידים ורגלים הוא מנובדת יותר, ואע"ג דאין דרכם להביא
 ידים ורגלים לבדם, לא הכפת' לן בזה, דהדין כיון דמביאים
 אותם לפני אורחים חשיב ר"ל, תדע דהא חתיבת בשר
 שהיא ראויה להתבבד, נמי ח"ן מביאים אותה בקערה
 לבדה, אלא עם מרק או אורז וכיוצא. ועוד מצינו לרש"י
 ז"ל, שהביאו הט"ו ס"ק י"א על קורקבן של אווז דחשיב
 חר"ל ע"ש, ובדאי ח"ן דרך להביא קורקבן של אווז לבדו,
 דמה נחשב הוא לבדו, ולפ"ז יש לומר גם הלשון חשיב חר"ל
 דהא מביאין אותו לפני אורחים נכבדים עם המוליייתא, ובאמת
 הוא ערב עפי מן המוליייתא, ולכן אם הלשון עודנו
 מחובר עם הראש, אע"ג דהראש מוגד עלמנו אינו חר"ל,
 מ"מ מחמת הלשון המחובר עמו או גם הראש אינו בטיל,
 וכמ"ש הגאון פלתי ס"ק יו"ד, ושפ"ד סק"ח ע"ש. מיהו
 בהאי דינא דהכו"ף והשפ"ד קשיא לן, מאי שנא מחתיבה
 גדולה של בשר דדרך להביאה כמו שהיא לפני אורחין,

דקי"ל דאין לה דין חר"ל, קודם שנחתכה שיטור הראוי
 להביאו לפני אורחין, וכמ"ש הרב דרבינו נועם דף ז'
 דמדמי לה לדין הטולה ע"ש, וכ"כ הרדב"ז סי' קס"ז,
 ועיין ערך השלחן סי' ק"א אות ח'. ודין זה של הטולה
 הביאווה כל האחרונים, ולפ"ז גם הלשון צעודו מחובר
 עם הראש ליבטיל, כיון דאין דרך להביאו כך צעודו מחובר
 עם הראש, ונ"ע :

וישן"ר להשו"ג בסי' ק"א מחודשין ח' דף ח' ע"א, במעשה
 שבה לידו צענין המוליגה טריפה שנתערבה עם
 כמה כשרות, דבתחלה אמרו חכמי העיר הן אמת דראויה
 להתבבד לפני אורחין, הנה מחמת קטנות ח"ן ראויה להתבבד
 לבדה אלא עם ג' ד' עמה, ודמי לדין כבש דאין חשיב
 ר"ל, מפני שאין דרך להביאו שלם, וא"כ חזרו וסתרו זה
 מדין רגלי האווז שהביא מור"ס בהג"ה דמקרי חר"ל, אע"ג
 דרגלי האווז קטנים, ומסתמא ח"ן דרך להביא רגל אחד
 לבדו, אלא מביאים ארבע וחמש ביחד, וא"כ כתב שראה
 בספר הלכות קטנות סי' קע"ו, שגשאל בשתי חתיכות שאין
 בכל אחת ואחת להתבבד, כי אם ע"ש שניהם יחד, והשיב
 לשלים ולרביע לא שמענו, ואין כבוד לחלחין, ופליג על מור"ס
 ז"ל בדין רגלי האווז הנז', וסיים השו"ג שכן נראה לו עיקר
 ע"ש. ואנא עבדא אמונא, דין האווז שהביא מור"ס ז"ל כיון
 דהוא מוסכם אלא כל האחרונים, ח"ן לדחוטו ממי"ש הל"ט
 מסברה דנפשיה, ועוד גם בדברי רש"ל בדין הקרקבן שהבאתי
 לעיל, נראה דאיכא הוכחה לדין זה. וראיתי להרב נדיב
 לב ח"א סי' ע"ד, שגשאל כיוצא בספק זה של השו"ג, וכתב
 שיש בזה ס"ס, והוא ספק הלכה כהר"ף ורש"י דאין דין
 חר"ל בגבילה ועריפה, ואת"ל הלכה כשאר פוסקים, שמה
 הלכה כ"י"א והרא"ש דס"ל ח"ן חר"ל בחיה אלא רק במבוטל
 דוקא יע"ש, והנה הספק שעשה הרב ז"ל דאין חר"ל בחיה,
 קשה לאומרו, דהוא הפך סוגיין דעלמא, והפך מנהג סידוע,
 ופשוט :

ודע דלא דמי הא למ"ש בנקודות הכסף, בשומן אווז
 שחתיכים אותו לחתיכות קטנות ומטענין אותו, דכיון
 דאין מכבדין בחתיכה מטענתה אלא בחתיכות הרבה, נמלא
 כל חתיכה וחתיכה עלמה חונה ר"ל ע"ש, דהתם שאני,
 דנחתך חתיכות קטנות הרבה, ועוד דבר שלם מעיקרו שלא
 נחתך אע"פ שהוא קטן הרבה, ה"ז מוכבד יותר מדבר
 שנחתך לחתיכה קטנה, אע"פ דמחמת עתה הוא צבוא,
 כי כיון דנחתך גרע טפי, ועיין מש"ס ס"ק יו"ד :

והנה מצינו להרשב"ם ז"ל בסי' תרי"ג, שכתב חתיכה
 קטנה הרבה ח"ן לה דין חר"ל ע"ש, ומכן ז"ל
 בשע"ט לא זכר אלא התנאי שלא תהיה חתיכה גדולה יותר
 מודאי, ולא כתב התנאי שלא תהיה קטנה הרבה, מיהו
 בסעיף וכו' כתב הא דבריו וחתיכה הר"ל לא בטלי, היינו
 דוקא בעודם שלמים, אבל אם נחתכו או נתרסקו עד שאבדה
 זורתם בטלי, דתו לא חשיב, ע"כ משמע דבצי אבדה זורתה
 שאין אחת יכול להכירה מאיזה אבר בזה זו, ואין אחת
 יכול לקרוא לה בשמה, כי אם נראית לפניך לדלול בשר
 קטן שלא נודע מאיזה אבר נחתך, אבל אם לא אבדה זורתה
 שאתה יכול להכיר מאיזה אבר בזה, ועדיין שמה עליה,
 אע"פ שהיא קטנה הרבה יש לה חשיבות ולא בטליה, וכ"כ
 הלבוש ז"ל עד שנאבדה זורתן ושמש, ועיין ט"ו סוף ס"ק
 י"א דמפרש מ"ש מרן ז"ל עד שנאבדה זורתן קאי גם על
 החזק, ולא על נתרסקו דוקא, ומדברי מרן ז"ל אלו אלו
 למידון, דלא קפדין אם דרכן להביא שלם או ארבע, כי אם
 רק שלא יהיו קטנות ביותר שיאבד זורתם ושמש, דאין ח"ן
 להם שם, כי אם לדלול בשר נקראין :

והנה כל מה שכתבתי כאן בענין זה של חר"ל, הוא
 לרווחא דמילתא, וכדי להתלמד במקום אחר, אך
 בנידון השאלה דידן יש לנו טעם אחר דלא שייך ביטול ברוב
 גבי

גבי ראשים והכרס וידיים ורגלים, יען כי בג"ד זה המוכר
 מלג ברותחים בקדרה על האש את הכל ביחד קודם שגודע
 האיסור, ולהבי לא מהני ביטול ברוב אפילו לחתיכה שאינה
 ה"ל, וכמ"ס הש"ך ז"ל בסו' ק"ט ס"ק י"ב, דקודם שגודע
 האיסור לא שייך ביטול ועדיין אסור מן התורה, ולכן בג"ד
 כיון דנמלגו עם המריפה נאסרו, והגם שהגיד לי המוכר
 שדרכו למלוג הראשים אחד אחד מפני סיבה, עכ"ז אמר
 שדרכו למלוג תחלה כל הידים והרגלים, ואח"כ הראשים,
 ולפי' כבר נאסרו המים במליגת הידים והרגלים, ואין במים
 ששים אפילו כנגד ראש אחד, וכ"כ הגאון שפ"ד שם ס"ק
 י"ב, דסברת הש"ך הוא דכל שלא גודע האיסור אין לו
 ביטול כלל מן התורה, והילכך בביטול נאסר המים, דאינו
 מיינו אסור מן התורה, ואף דלאחר שגודע האיסור החתיכות
 מתבטלין, מ"מ הרוטב נשאר באיסור ונבלע בחתיכות וכו'
 ע"ש, ועיין עוד לו בס"ק י"ג, מ"ש בענין אווזות פטומות
 ששוחטין הרבה ביחד ע"ש, ועיין להרב דרכי נועם סי' ז'
 מ"ש בענין זה בתחלת התשובה, ומה שהעלה שם בדף כ"ב
 ע"ג בדעת מרן ז"ל יע"ש. וראיתי להרב זרע אמת ביו"ד
 סי' ל"א, שהביא מחלוקת הב"ח והש"ך, ויש להעיר בדבריו
 במה שפסק בידון ידיה, לאסור הראשים של טווסות שקורין
 טוקינ"א, והתיר התערובת, ואין פנאי עתה להאריך בזה:
ג וראיתי להגאון נ"ב קמ"א ביו"ד סי' ל"ג, שכתב וז"ל
 אלא שכל זה אם לא נמלחו ביחד, ואז האחת רק
 אסורה ובטלה, או אף שנמלחו יחד אחר שגודע התערובת,
 שאז כבר נתבטל ושוב אינו אסור לדעת הרא"ש ז"ל, וכן
 פסק רמ"א ז"ל סוף סי' ק"ט, אבל קודם שגודע לא שייך
 ביטול כלל, כמבואר בש"ך סי' ק"ט ס"ק י"ב, ועדיין
 האיסור באיסורו מן התורה אף שנתערבו, כיון דלא גודע
 איסורו אז, ושוב במליחה אסור הכל, וכולם אסורים ובמה
 יתבטלו, עכ"ל ע"ש. וכן הרב חנוך ביה יאודה ז"ל סי'
 ל"ו, גם הוא מוסים, דאם גודע האיסור אחר הביטול או
 לא מהני ביטול ולריך ששים ע"ש, אלא שהרב הגו' עושה
 חילוק בין מליחה לביטול בענין זה, ולא נעלם ממני
 הנפקותא שיש בין דברי הגו"ב ובין דברי השפ"ד וחב"י
 הגו', ומאפס הפנאי לא הרחבתי הדיבור בזה, כי בעיקר
 הדין לדברי כולם לא שייך ביטול, אם גודע אחר הביטול:
וראיתי להגאון מהרי"ם ז"ל בשואל ומשיב קמ"א ח"א
 סי' פ"ג, שרב אחד כתב לו על דברי הגו"ב
 הגו' שסותר דבריו, דבסי' ט"ז פסק דאף דקודם שגודע
 מתבטל, ובסי' ל"ג פסק קודם שגודע לא שייך ביטול,
 והשיב לו הגאון מהרי"ם ז"ל דאין סתירה כלל, דבסי' ל"ג
 מייירי שנמלחו יחד קודם שגודע, והמליחה אסרת עד ששים
 ולא שייך לומר על כל א' הוא מן הרוב, דהרי ע"י מליחה
 נתפשט הטעם בכל התערובת, ולריך לבא לטעם הרא"ש,
 דכל שלא גודע לא שייך ביטול, אבל בסו' ט"ז דלא מייירי
 שנמלח, א"כ שייך על כל אחד לומר שהוא מן הרוב, אף
 קודם שגודע, ע"ש:

שו"ר הדבר הזה מפורש יולא בתשובת הרמב"ן ז"ל
 סי' קפ"ב, שכתב נשאלתי אם נתערבו הכבשים
 יחד מהו לאכול משלשתן יחד, ועל זה ראיתי להקל, דכיון
 דהותרו שעה אחת אינו חוזר ואסור, והוכיח זה מגמרה
 דזבחים דף ע"ג ע"ב ע"ש, ועל זה חזר הרמב"ן ז"ל
 ונתקשה מהא דאמרינן בחולין דף ק' ע"א, דפריך ולבטול
 ברובא וכו', ופריך בתירוק הב' וז"ל, אי נמי דוקא היכא
 גודע תערובתם קודם ביטול, שכבר נקרא עליה שם
 היתר, והותר האסור לאכילה שוב אינו אסור בביטול, אבל
 היכא דלא גודע ביטולו קודם תערובתו פליטתו אסרת, כמ"ס
 מין במינו בששים, ואחר שיסירו החתיכות מן הרוטב וגודע
 התערובת, החתיכה בטלה בששים והרוטב שנאסר נאסר.
 ודוגמתו מלינו חילוק באיסור המתבטל בין קודם ידיעה

לבין אחר ידיעה, בפ"ד דתרומוה סאה של תרומה שנפלה
 וכו', ואלמלא לרבי שמעון כיון שגודע לו הנפילה הוי כמורס
 והותר הכל, אבל קודם ידיעה לא הותר, ומדברי שמעון
 נשמע לרבנן בשאר איסורין דלא מלרבי הרמה, שהידיעה
 גורמת היתר וכו' עכ"ל ע"ש. הרי מפורש ענין הביטול
 תלוי בידיעה, ואם נתבטל קודם שגודע צרי ששים:

הנה כי כן, בג"ד שנלג המוכר את הכל ביחד ברותחין
 בקדרה על האש, קודם שגודע האיסור, דנתפשט
 טעם המריפה בכל התערובת ונאסרו כולם, או לא שייך
 דין ביטול ברוב גם אחד שגודע האיסור, ולכן כל הראשים
 והכרס והידיים ורגלים כולם אסורים דליכא ששים, ועדין
 שב"י ז"ל לא איירי בגודע האיסור אחר הביטול, אלא
 גודע קודם שנתבטלו העגלים, ולהבי קאמר דבעל ברוב,
 ולקמן נדבר עוד בתשובת הרב שב"י ז"ל:

אמנם הריאות דלא היה בהם מליגה, נראה דשייך
 בהם ביטול ברוב, מיהו אמרתי לכאורה דלא
 שייך בהם ביטול ברוב, משום דפה עירנו דרכם למטור
 הריאות במנין ולא במשקל, וכמ"ס רש"י שהביאו הע"ז
 סי' ק"י סק"א על הכרבתא ע"ש, והגם שבדין זה של
 דבר שבמנין, מלינו דמין סותר עלמנו גבי ביצים מס'
 פ"ו לסימן ק", וכתב הפ"ח דמין חזר בו, והעיקר
 כדבריו בסו' ק"י דביצה בטלה, הנה פה עירנו המנהג
 פשוט גבי ביצים כסדרת מין בסו' פ"ו דלא בטלה, וא"כ
 ה"ה גבי הריאות כיון דממכרים במנין דמו לביצים דלא
 בטלי. מיהו חזרתי ואמרתי, דאין הוכחה מומנהג עירנו
 מלד הביצים לענין דבר שבמנין, דמה שנהגו במלח
 ביצה של תרנגולת אסורה בבית, ונתערבה בביצים אחרים
 דאסורים כל הביצים, לאו משום דבר שבמנין, אלא משום
 שיש לביצים פה עירנו דין חר"ל דלא בטלה, יען כי פה
 עירנו המנהג להביא ביצים חמוין ביום שבת קודם שבוקר
 לפני בעה"ב והאורחים, ואין לך בעה"ב בעיר שאין מביאין
 לפניו ביצים חמוין בשבת, וכן לפני האורחים, נמלא
 דמפזדים בהם האורחים, דערצים הם מלד באכילה:

והנה כל זה שכתבתי הוא ע"פ הטעם הא' שהוא משום
 ביטול ברוב, אך אחר הישוב נראה דבג"ד לא
 שייך האי טעמא דביטול ברוב, יען כי לא נעשה התערובת
 הזאת ליחיד בביתו שמביא שם בשר לבשל ולאכול, אלא
 נעשה בחנות שעומדים למכור, וכיון דעומדים למכור
 איכא בזה דין קבוע, וכל היכא דאיכא דין קבוע לא מהני
 טעמא דביטול ברוב, ורק מהני טעם דין כל דפריש
 מרובא פריש, והוא הטעם הב' אשר יעדנו עליו בתחלת
 דברינו, והשתא כל מה שדברנו והארכנו בזה הטעם של
 ביטול ברוב, יועיל להתלמד במקום אחר, בהיכא
 דהתערובת נעשית אלל בעה"ב בביתו שמביא שם לבשל
 ולאכול, ובג"ד איכא דין קבוע הן בבשר הן בראשים וכרס
 וידיים, ואין מועיל בהם טעם ביטול ברוב, אלא רק טעם
 מרובא פריש:

ודע כי דבר שאני חומר לחלק בין חניות שמביאים
 שם למכור, לבין החנים שמביאים שם לבשל
 ולאכול, הוא דבר מוכרח, יען כי בתערובת הנעשה
 בחניות פסק מרן ז"ל בסו' ק"י סוף ה', דכל מה שפריש
 קודם שגודע האיסור מותר ומה שנשאר אחר שגודע האיסור
 הכל אסור מטעם קבוע ע"ש, וקשה אמאי לא אמרינן
 שיהא הנשאר מותר משום ביטול ברוב, דחד בתרי בטיל,
 אלא מוכרח דאיכא בחניות דין קבוע, דלא יועיל בזה טעם
 ביטול ברוב, ואלו בתערובות שיש בבית אלל כל אדם קי"ל
 חד בתרי בטיל, ולא אמרינן איקבע איסורא, אלא ודאי
 דאיכא חילוק בין מקום שעומדים שם למכור, לבין מקום
 שעומדים שם לבשל ולאכול:

ובן מפורש להדיה בדברי הרב בינת אדם, בשער הקבוע
 סוף

סוף סי' ח' ו"ל, ואין לומר דא"כ למה פירש לבתים מקרי פירש, נראה דחזרו הקבועות למקומן ד"ל כמ"ס גבי אשה דרוקח בהיבא שדרו בכך אמרינן קבוע, משא"כ שוק וה"ה בתים נמי ו"ל כן, דמה פירש שם מקרי פירש תמיד, שהרי אין מפרשין אותם לבתים לעשות מהם קבועים, משא"כ במקום שמוכרין, עכ"ד ע"ס. וכן מלאתי עוד למהר"ם נח"ו ו"ל, בתשובתו שהוציא בספר גור' כלל ח' סי' י"ג, שכתב שם בדף ל"ו ע"א ו"ל, ואם האמר לפ"ז בבתים נמי נראה כשנמנה הכל חזר וקבע בבתים, זה אינו, דא"כ אין לדבר סוף, ואין לקרותו פירש מה שיכל או שיאבד מן העולם, בשלמא בחניות כיון שדרך הבשר להיות קבוע שם עד שמנה, הו' כמו הבתים והחירות לאדם, דאמרין מ"ל קבועים בחלר זה מ"ל קבועים בחלר אחרת אבל בבתים הו' פירש לגבי בשר ואינו נקרא קבוע, עכ"ל ע"ס. ועיין עוד למהר"ם נח"ו ו"ל בתשובה שקודם זה, בדף ל"ג ע"ב, שג"כ כתב לחלק בין חניות שהם קבועות למכור, לבין הבתים שמוציאים שם לחלול ולבשל ע"ס:

ועוד טעם אחר מלאתי בפוסקים, לחלק בין המקולין שעומדים שם למכור לבין הבתים, והוא כי באמת הרשב"א לא החמיר אלא משום גזרה, ולכן לא אמר זה אלא במקולין, דאושא מלתא ואתו אינשי לודי תקלה, אבל בנזעזעו בבית ליבא למגור, אלא נוקים לה אדינא דהר"ל אכורים, וחתיכות שאינם ראויות להתכבד מותרים, דאין להחמיר בהם בבתים, כ"כ הגאון ז"ל ריש סי' ס"ו, והביאו הס"ד ס"ק ל"א, וכתב שב"כ רס"ל ו"ל פניה סוף סי' כ"ד, ועיין כרתי ס"ק י"ט, וכתב כלל ס"ג אות ד' ע"ס. ומ"ס הרב פנים מותרות ח"א סי' ק"ה דף ל"ד, מקולין לאו דוקא וה"ה צביתו נמי דינא הכי, זה אינו, וכבר השיגו השפ"ד ס"ק ל"א ע"ס:

והשתא

נידון הרב שב"ז ו"ל ח"ג סי' ס"ח שהבאתי לעיל, מוכרח לומר שזה השוחט הביא שמה בהמות לביתו לבשל ולאכול, דיתכן היה לו משתה של חופה שהיה לריך לו בשר הרבה, ורק הבני מעים מוכר מפני שלא היה לריך להם, וען דאם הביאם לביתו למכור, הו"ל כדון חניות ולא מהני ביטול ברוב, דעוד חדא דכתב ו"ל משא"כ בנתערב ליחוד צביות, דמזירין החתיכות שאינן ראויות להתכבד והבי קי"ל וכו', ועוד אם לא יסבור כן מה יענה לדון הקבוע דסעיף ה'. ואין לומר דסובר אין קבוע אלא במקום הראשון, שנשחטו שם הכבשים ונתערבו, ובהכי איירי הש"ע בסעיף ה', שהמקולין ההם היה מקום הראשון שלהם, דז"א מוכה טעמו, מיהו לקמן בסוף התשובה אפרש דבריו, דאיירי בהיבא דהשוחט הביא הבהמות לביתו למכור, ועכ"ז החזיר מטעם ביטול ברוב, וכאשר נבאר בס"ד, ודע כי מעשה של שלשה קצבים שהביא השפ"ד בס' ק"י ס"ק ל"ז שזכרתי לעיל, לא הוה תסם ודאי איסור, ולהכי ליבא דין קבוע, ולקמן אבאר טעמו על נכון:

ואחר

הדברים והאמת אשר בברנו בס"ד, דככל תערובת הנמלאת במקום שעומדים שם למכור, שחל עליה דין קבוע, שוב לא יועיל היתר דביטול ברוב, כי אם רק שיך בזה היתר דפרים מרובא פרים, הנה לריך אני להודיע דבר אחד קודם שאבא לבאר היתר זה, והוא כי הן אמת שכתבתי לעיל כיון דמלג הכל ביחד קודם שגודע האיסור לא יועיל טעם ביטול ברוב, הנה טעם זה דמרובא פרים יועיל אע"פ שמלג הכל ביחד קודם שגודע האיסור, וכאשר מלאתי טעם מפורש בענין כיוצא בזה בדברי הרב תוך בית יודא ו"ל סי' ג"ז, ו"ל ומאחר דמותרים מטעם כל דפרים מרובא פרים, הן מותרים אפילו גודע אחר שנתבשל, דלא מלינו סברה זו דים חילוק בין גודע קודם ביטול, לגודע אחר ביטול, אלא גבי יבש ביבש, דהחזירו מטעם שנתבשל ברוב, ואחר שגודע האיסור לאחר שנתבשל לא אמרינן בהא בטל

ברוב כדכתב הר"ם, והביאו ז"י סי' ק"ט וכו', א"כ הא דבעינן ששים לאחר שנתבשל אינו אלא משום גזרה אטו מין בשאינו מינו, דשם בעינן ששים מדאורייתא, גזרו רבנן נמי בזמן ביטול, דאם תבטל איסור ברוב בזמן ביטול אזי למטעם גם מין בשאינו מינו, אבל לגבי דפרים מרובא פרים לא שיך גזרה זו, דאין מבטלין שם סוס איסור, אלא דאמרין דהאי דפרים מרובא קא פרים, וזו היא חתיכה דהיתרא מעיקרא דמרובא פרים, וכן אין לחלק שם בין גודע קודם ביטול לבין גודע אחר ביטול, דלעולם הוא מותר עכ"ל ע"ס. הרי טעם נכון מפורש, דאובא חילוק בין דין ביטול ברוב ובין דין מרובא פרים. ומדברי הרמב"ן ו"ל שהבאתי לעיל, בין תבין עוד טעם אחר קרוב לזה ובאמת דבר זה מוכרח לאומרו דאובא חילוק צניעה, יען דין מרובא פרים שפירש קודם שגודע האיסור, הוא הלכה פסוקה בש"ע, ותיקשי לשיעור הפוסקים דס"ל בלא גודע האיסור לא מהני ביטול ברוב, א"כ אך מותרין כשפירש קודם שגודע האיסור, ובש"כ ז"ל שם חילוק צניעה כמ"ס חב"י ו"ל הנו', או מטעם אחר כדמשמע מדברי הרמב"ן סי' ק"ב שהבאתי לעיל:

והשתא

בין תבין, דאין סתירה בתשובת גור' בין סי' ט"ז לס' ל"ג, כמה שהקשה הרב השואל למהר"ם בשואל ומשיב קמח ח"א סי' פ"ג שזכרתי לעיל, יען דבס' ט"ז איירי היתר הוא מדין מרובא פרים, ובזה אמרינן מרובא פרים קודם שגודע האיסור, אך בס' ל"ג איירי מדין ביטול ברוב, ולכן קודם שגודע לא שיך ביטול, ובשי' ס' אחר הביטול, וזה ברור כשמש, דבס' ט"ז לא היתר מטעם ביטול ברוב, אלא אותם שנשחרו אחר האיסור שבה דינא לפניו, ומהם הדין אין סתירה לס' ל"ג, מאחר דאיירי אחר שגודע האיסור, אבל אותם שנלקחו קודם ידיעת האיסור כתב היתר שלהם מטעם מרובא פרים, ולא מטעם ביטול ברוב, וכמ"ס בתחלת התשובה, וז"ל מה שפירש מהמקולין ויאל חוץ מבית המטבחים, הדין פשוט כל מה דפרים וכו', וכן בסוף תשובתי נמי וכו' טעם זה על אותם שנלקחו קודם ידיעת האיסור, שכתב ו"ל, אונס חלקי נד הפנים שנלקחו אתמול באחרונה דלא שיך מרובא פרים, ז"ל להעריך ע"כ, והשואל שגג במחלת כבודו לקרא דין פרים מרובא פרים דין ביטול ברוב, וגם הגאון מהר"ם ז"ל אגב חורפיה לא דק, והלך אחר דעת הרב השואל, והולך לתקן לו בס' ט"ז לא איירי שנמלח, ובס' ל"ג איירי שנמלח ע"ס, ואח"כ ממכבוד תורתו לא כיון בזה יפה, וכאשר כתבתי בס"ד:

ומעתה

מרובא פרים, שבה הטעם תיה המסקנא של היתר זכ"ד, הן בבשר הן בראשים והגרס והשאר, ואדבר בבשר תחלה, ואח"כ נחזור לראשים והשאר, והוא דבג"ד איקבע איסורא בבית המטבחים דהוה שם בודאי אותה הבהמה העריפה, אך זה הקבוע לכ"ע חשיב קבוע דרבנן, וכמפורש בש"ע סי' ק"י סעיף ה' ע"ס, ולפ"י יש להתיר כל הבהמות ההם שהיו בספק האיסור, וצאו לחניות קודם שגודע האיסור, כי כיון דערשו כולם מבית המטבחים ששם נקבע האיסור, ופרשו קודם שגודע האיסור הכל מותר. מיהו זכ"ד כיון דפרשו מבית המטבחים בזה"ל, הנה ואח"כ דפרשו באחרונה גודעים אלל מו' הם, ובהם באנו למחלוקת שיש בין גדולי האחרונים ז"ל דלפי סברת הרב דרכי נועם סי' ז' אין להתיר אותם שפרשו באחרונה כשלא נשאר בשעה שלקחוהו רוב נגד האיסור, דמיישנין דילמא העריפה נשאר באחרונה, וליבא רובא נגד העריפה, אך הגאון בעל ז"ח ז"ל בתשובה הוציא בספר גאוני בתראו סי' י"ז, הביא מספר אפי רבדני, דכל שהיה רוב בכשרות שרי כל מה שנלקח קודם ידיעת האיסור, ואפילו מה שנלקח באחרונה בעוד שלא נשאר רוב במקולין, והגאון ז"ח הסכים עמו, וכן הגאון כו"ף ג"כ הסכים להתיר דלא

כהרב דרבי נועם, וכן הסכים הגאון שפ"ד, והגאון חו"ד, והגאון בית מאיר ז"ל, אמנם הגאון גו"ב קמ"א סי' ע"ו, ס"ל בפשיטות כהרב דרבי נועם, וכן דעת הרב משחא דרבנותא, ועוד ראיתי להגאון יד יוסף סי' כ' שדעתו כסברת דרבי נועם, וכתב שם שגם הגאון תפארת לבי יו"ד סי' י"ז נמז' דעזו כך להחמיר, אך מה שהתפלג דעתם מדברי האחרונים דברי הרישב"א ז"ל, אח"כ לא דק בדברי הרישב"א, דאין מדבריו הוכחה לזה, וכן ראיתי להגאון בית מאיר שביאר דברי הרישב"א כאשר חזי אומר יע"ש. גם עוד תמלא בספר גו"ר סי' י"ב, שהרב המחבר מהר"א הלוי ז"ל, ועוד כמה חכמים דקיימו כסברת הרב דרבי נועם ז"ל, וראוה תראה דהאי ס"ס דעבד הרב מהר"א הלוי ז"ל בסי' י"ד, לא מהני אלא לענין דלא ציי לן למדק אחר חיותם הלוקחים שלקחו מאותם השנים האחרונים ואולי להו, דתלין בס"ס הגז', אבל הבשר הנשאר לפנינו אלא הקב שהוא ברור מאותם השנים האחרונים, אין בו היתר למכרו מבח ס"ס, דהא ודאי אין למכרו ע"מ שירצה עליו בששים דאין מצטלים חיבור לכתחלה:

מיהו

כל זה הוא דוקא אם ברור לנו אצל מי הם אלו הבהמות האחרונים, אבל אם אין ברור לנו, שיש לנו ספק מי הם שילאו באחרונה בעוד שלא נשאר רוב היתר בצית המטבחים, יש לסמוך על הרב תשובה מאהבה ז"ל שכתב וז"ל, ונראה הדבר פשוט אם לא נודע מי לקח באחרונה, כולם מותרים אף לדעת בעל דרבי נועם מבח ס"ס, שמה לקח מן הראשונים, ואח"כ מן האחרונים שמה מן המותר לקח עכ"ל, ודבריו נכונים וברורים, דודאי יש להתיר בזה משום ס"ס הגז', והגאון גו"ב ודעמיה דחשו לסברה דדברי נועם לא חשו אלא בהיבא דנודע לנו מי הם האחרונים, ועיין להגאון בית מאיר דף ל"ה ע"א בד"ה ונחזור וכו' שכתב, אבל אין ידוע ליד מי בלו הב' האחרונים יש לדון להתיר כולם, ע"פ שיטת הרמב"ן ז"ל שסמכיוס על ידו בסי' ק"א הש"ך ס"ק י"ט, ופר"ח וכו' ע"ש. ודע דמ"ס תשובה מאהבה דמהני הס"ס, גם לדעת בעל דרבי נועם וכו', לא כתב זה בדיוק כאשר יראה הרואה, גם הרב מהר"ש נאוי ז"ל בתשובתו שהוציא בס' גו"ר סי' י"ג, כתב שם בדף ל"ה, זאת תורת העולה בדון כל דפריש וכו' בקבוע דרבנן אחר שגודע האיסור אם פירש אחת אחת, ואנו יודעים שהתים האחרונות הם אסורות, ואם אין לנו יודעין הב' האחרונות כולם מותרות, שהרי עתה כבר נתבטל הקביעות עכ"ל ע"ש:

ואחר

שבררנו ענין זה, יש לנו לברר עוד ספק אחר שיש בג"ד, והוא כי בג"ד קודם שגודע איסור הערפות פירשו כל הבהמות כולם מבית המטבחים הרחוק, ובאו לחיות שצבוק קודם שגודע האיסור, ועל כן השתא יש לומר שקביעות האיסור נעשה בחיות, ולא משגיחין עוד על בית המטבחים, ואין לנו לדון עתה דין מרובא פריש, על מוקם הראשון של בית המטבחים יען כי דין הקבוע נעשה בחיות שצבוק, ששם בלו כל חיות הבהמות, ונקבעה שם בהמת האיסור. ולכאורה נראה ענין זה הוא מחלוקת הש"ך והפר"ח, והוא דהש"ך בס"ק ל"ז כתב, ולעג"ד דעת הרב דאע"פ שחזרו ובלו יחד במקום אחר, כל שנתפזרו תחלה ונעקרו מקביעות הראשון שוב לא חשיב קבוע, דדין קבוע חידוש הוא, ואין לך בו אלא חידוש, דהיינו שנשאר במקומו הראשון וכו', אך הרב פר"ח בס"ק כ"ח כתב, דקבוע מקרי בין נשאר האיסור קבוע במקומו הראשון, ובין שנעקר כל הקביעות ונקבע במקום אחר, והביא כמה ראיות לזה ע"ש, והנה האחרונים ז"ל יש נמשכו אחר סברת הש"ך, ויש נמשכו אחר סברת פר"ח, ויש שכתבו דסברה זו תלויה בפלוגתא דרש"י ותוספות ביומא דף פ"ד, דלרש"י ביון שנתפזר קביעות הראשון לא הדר לקביעותיה, ולהחוספות

מיהו

ס"ל הדר לקביעותיהו במקום השני: הרב בינת אדם בשער הקבוע סי' י"ח, השוה סברת הפר"ח עם הש"ך, שכתב לא קאמר הפר"ח שנעשה קבוע במקום השני אלא בהיבא שלא נודע האיסור כשהיו במקום הראשון, אלא נודע אחר שבלו כולם למקום השני, ולהני הו"ל איקבע במקום השני, אבל אם נודע האיסור בהיותם במקום הראשון, ואח"כ פירשו למקום השני, אע"פ שפרשו כולם לא הו"ל דין קבוע במקום השני, כי אחר דהותרו בפרישות ממוקם הראשון מדין מרובא פריש, שוב אינם נאסרים, וכתב שבאופן זה חייבי הש"ך בס"ק ל"ז, שכתב אין להם דין קביעות במקום הב', דהתם חייבי שגודע האיסור בהיותם במקום הראשון, אבל אם לא נודע האיסור בהיותם במקום הראשון מודה בזה להפר"ח, דהו"ל קבוע במקום הב', ששם נודע האיסור ע"ש, והאמת אהו בזה, והם דברים טובים ונכונים, ולפ"ז גם לסברת הש"ך לא נצא לדון בג"ד דין קבוע ופריש מרובא פריש על מקום של בית המטבחים, ולא נשגיח בו משום שהיותם בצית המטבחים לא נודע האיסור עדיין כלל, ורק על מקום השני שהוא החיות שצבוק לריבין אנו לדון דין קבוע ודין מרובא פריש, כי בהאי גיוגא דג"ד גם הש"ך יודה להפר"ח:

וגם

הגאון חו"ד ז"ל בביאורים סק"ה, פשיטא ליה דלכ"ע האוקם שגולד בו הספק הוא חשיב מקום קביעותיה, וכשפירש מאותו מקום הו"ל פירש ממוקם קביעותיה, ואם היו כולם במקום אחד ולא נודע שם הספק, ואח"כ בלו הכל למקום השני ושם נודע שם ערפיה, אין אומרים דין מרובא על פרישתן ממוקם הראשון, שלא נודע שם הערפות, וענין על זה טענה דמסתברא ע"ש. אך הרב ז"ל שם ילא לדון בדבר חדש, והוא דאם במקום הראשון שנשחטו שם ג' בהמות נתערבו הריאות במקום ההוא, ואח"כ פירשו למקום אחר השני, הנה אותו מקום הראשון שנתערבו בו הריאות שם נחשב מקום הקביעות וכו' ע"ש, ואח"כ חידוש זה שחידש לתלות הקביעות של מקום הראשון בצירוב הריאות, אע"פ שלא נודע הספק בהיותם במקום הראשון, אין ליה יסוד, וגם לא מסתבר למומר הבן, וכבר העיר הרב בינת אדם בשער הקבוע סי' י"א על דברים אלו ע"ש, ועל כן בג"ד אע"פ שהריאות נתערבו כולם בצית המטבחים, כי כן דרכם פה עירנו וכנ"ל בשאלה, אין הקביעות תלויה בתערובת הריאות, וכמ"ס הרב בינת אדם:

מיהו

גם להרב בינת אדם ז"ל מצינו בענין זה דין מחודש שחידש מסברה דנפשיה, בשער הקבוע סי' י"ח וז"ל, ואמנם החילוק בין קביעות מקום הראשון למקום הב' הוא דבמקום הראשון אע"פ שכבר פירשו מקלתן ואח"כ נודע הערפות הו"ל קבוע, אע"פ דאפשר דאין כאלו ערפות כלל, אבל במקום הב' הוא דוקא אם יש בולן ביחד דודאי יש כאלו איסור חזר להיות קבוע, משא"כ כשכבר פירשו מקלתן קודם שגודע האיסור, ד"ל אין כאלו איסור כלל, לא חזר להיות קבוע, כאשר הוכחתי מן הגמרא דיומא דף פ"ד, כן נלע"ד עכ"ל ע"ש. ולפ"ד גם בג"ד אין דין קביעות במקום השני שהוא החיות, יען כי בג"ד כבר נמכר רוב הבשר של בהמות הגז"ל, קודם שגודע האיסור:

אמנם

אנא עבדא חמינא אחמ"ר מנכוד תורתו, אין בזה החילוק שחידש הרב נועם, ואין בדאי חידוש זה לסמוך עליו, יען דמאחר שבמקום הראשון לא נודע האיסור, לא נעשה שם קבוע במקום ההוא כלל, ואחר שנעקרו משם ובאו במקום השני שם נעשה להם שם קבוע, כיון ששם נודע האיסור, ואח"כ מקום השני להם כמו מקום הראשון, דמאחר שבו נודע האיסור הוא נעשה מקום הראשון של הקבוע, ולמה יגרע ממוקם הראשון בכל משפטיו, ובדין הוא דמשפט אחד יהיה להם, וכמו דקי"ל במקום

במקום הראשון אפילו אם פירש מקלת מהם קודם שגודע האיסור, ד"ל אז לא נשאר איסור שם, דעכ"ז אמרינן ביה דין קבוע ואיסור, כן ראוי להיות הדין עתה אחר שנקבעו במקום הכ', דאע"פ שפירש מקלתן קודם שגודע האיסור, יש כאן דין קבוע ואיסור, וזה ברור ונכון, וכל משנין יראה שאין שום טעם בחילוק זה שחילק הרב בינת אדם ז"ל בזה :

נבמה שהציה הוכחה לדבריו נגמרה דיומא דף פ"ד, אחר המח"ר אין משם אפילו מקלת ראיה, דהתם לא חיביי בכה"ג שלא גודע התערובות עד אח"כ, אלא חיביי דמעט היותם קבועים בחצר הראשון, גודע לנו שם שם תשעה גוים ואחד ישראל, ולכן נעשה הקבוע בחצר הראשון מאחר שגודע התערובות שם, משא"כ בהיכא דלא גודע התערובות במקום הראשון, דלא היה במקום הראשון שם קבוע כלל, דודאי מקום השני ששם גודע התערובות שם נעשה מקום הקבוע, ונחשב כמו מקום הראשון :

ג עוד תמונא דמעשה שהובאה בדרכי נועם סי' ז' הוא דומה ממש לגידון הרב בינת אדם, דבתחלה היו הכל במקום אחד שהוא הנקולין, ואח"כ פירשו כולם למקום השני שהוא החניות, ואחר שנמכר מהבשר שבתניות גודע האיסור, וכל חמיו מלרים והרב דרכי נועם ג"כ עמיהם דנו דין הקבוע במקום השני שהוא החניות, ואמרו מה שנמכר קודם שגודע האיסור ה"ז אסור, ולפ"ד הרב בינת אדם כל כה"ג אין דין קבוע במקום השני, והרי בולחו רבנן סברי הפך. ועוד מעשה זו של הרב דרכי נועם הביאה כמה גדולי אחרונים, ואין מי שפקפק בה מהאי טעמא כלל, ואין לומר באותה מעשה של הרב דין לא נמכר קודם שגודע האיסור בהמה שלימה אלא חתי בהמה, דאז יש עדיין ודאי איסור בחניות, דזה אינו, חדא כיון שלא גודע האיסור עד אחר חנות, מסתמא נמכר בהמה שלימה בחנות מן הארבעה חניות ההם, ועוד אפילו אם נאמר שלא נמכר עדיין בהמה שלימה אלא חתי בהמה, איך הכריזו הב"ד סתם דכל מה שנשאר בחניות אחר ידיעת האיסור הוא אסור, והלא יש להתיר בהנשאר כל אותם חתיכות שדומים לחתיכות שגודע האיסור, ויחזרו כל אותם המין הדומה להם, אלא ודאי קבוע לדעת הרב בינת אדם, משום דאיכא למתלי האיסור באותם חתיכות שנמכרו וילאו מן החנות, ואיך הב"ד יכריזו כל הנשאר בולו אסור, דהיה לריך לחקור מה הם החתיכות שנמכרו קודם, ויחזרו כל אותם המין הדומה להם, אלא ודאי דלא אית להו לכלהו חמיו האז סברה דבינת אדם, ודנו דין קבוע במקום השני כדינו וכמשפטו במקום הראשון, דאע"ג שנמכר מן הבשר קודם ידיעת האיסור, לא נחלש בזה כח הקבוע :

הנה כי כן לענין הלכה, י"ל בג"ד כיון דחזר ונעשה הקבוע בחניות, יש לנו לדון בהם דין הקבוע שכתב בש"ע סעיף ה', ולומר כל אשר פירש מן החניות קודם שגודע האיסור ה"ז מותר, והנשאר אחר שגודע האיסור בולו אסור, ולא משגיחין אז על הפרשה שפירשו הכל מציות המטבחים, קודם שגודע האיסור, כדי להתיר את הכל בזה :

אמנם מלאחי בם"ד היתר בג"ד, להתיר את הנשאר בחניות אחר שגודע האיסור מטעם אחר, והוא כי בג"ד צעת שגודע האיסור נמכר רוב הבשר של בהמות אלו שנכנסו בספק האיסור, ולכן יש להתיר את מיעוט הנשאר מדין ס"ס, דראיתי להגאון יעב"ץ ז"ל בשאלת יעב"ץ ח"א סי' נ"ט, שאל לחלק בין גידון שלו לגידון הש"ע דסעיף ה', שכתב ג"ד שאני מגידון הש"ע, דהתם שפיר מקרי קבוע מאכא ולהבא, דמייירי שהחזק הקבוע, במקולין קודם שפירש הרוב משם, משא"כ בג"ד שגודע פירשו רובן

קודם שגודע האיסור, ובהגך דפרשו הכל מודים שמוותרים, כיון שנמכר ונפרש קודם שגודע האיסור, ואז ממילא י"ל גם דין הקבוע אינו ליה מהבא, וליכא כאן קבוע כלל, כי מאחר דפרשו רובן תלינן בהו האיסורא, דאמרינן האיסורא ברובא איתיה ונחבטל שם, ישן כי כל עיקר דין קבוע חידוש הוא שחדשה תורה, ואין לך צו אלא חידושו אפילו בקבוע דאורייתא, כ"ס בקבוע דרבנן כנ"ד, ולהכי כיון דפריש רובא בטל חשיבותו, ודינו כשאר יבש ביבש, וזה ברור למשכילים. וכי משוו הפוסקים קבוע דרבנן לדאורייתא במאכא ולהבא, היינו בעוד שהרוב במקולין ולא פירש אלא המיעוט, דמחזיקנן לאיסורא ברובא, והא קביע וקאי, משו"ה לאחר שגודע האיסור אז אסור מדינא ליקח משם חר"ל, וגם שאינה חר"ל אסור מחומרא עכ"ד ע"ס. והגם דלא ראיתי עדיין דבר זה מפורש בפוסקים אחרים, נראה דמסתבר טעמיה, וראיתי בשו"ב סי' ק"י שניין על דברי הרב הנו", וראיתי להגאון ז"ח בשו"ת גאוני בתראי סי' י"ז דף י"ג ע"ב עשה סברה זו בהיכא דפירש הכל קודם שגודע האיסור ע"ס. ודע דאין סתירה לדברי הגאון יעב"ץ הנ"ל מהך עובדה דספר דרכי נועם, דאסרו החכמים את הנשאר בחניות, ד"ל שם לא נמכר רוב הבשר קודם ידיעת האיסור :

והשתא בענין גידון השאלה, אפילו אם ימלא חולק על על סברה זו דהגאון יעב"ץ ז"ל, יש לעשות ס"ס, והוא שיש פוסקים דס"ל לא אמרינן דין קבוע במקום השני, אפילו שלא גודע האיסור במקום הראשון כלל, אלא גודע במקום השני דמתלטים בסברת הש"ך דסבר כן בכל גוונא, ונמלא יש כאן ס"ס, דהיינו ספק אם הלכה כמ"ד אין קבוע במקום השני בכל גוונא, ואת"ל הלכה כמאן דסבר כן, שמה הלכה כסברת הגאון יעב"ץ ז"ל דס"ל כל דפירש קודם שגודע האיסור, לא נשאר דין קבוע, ואילו ליה חשיבותיה והותר המועט הנשאר, וס"ס זה הוא מתהפך, ועוד יש לנרף בזה ספק אחר, והוא הסברה שערערתו בה לעיל, ובה יש להתיר הבשר שנשאר בחניות :

ורפ"ז גם הריאות והרחשים והבשר וידים ורגלים יש להתיר מהאי טעמא דדין הבשר, ובתנאי שנמכר הרוב קודם שגודע האיסור, ואע"ג דהדרך הוא שקונה אחד הוא לכל אלו ודרכו להוליא את כולם ביחד מציה המטבחים, עכ"ז יש כאן דין מרובא פריש צבית המטבחים ענינו, כי הקונה אינו עוקר ואוחז בנעילתו כולם ביחד, אלא הדרך הוא לעקור ולישול אחת אחת או שתיים שתיים, לתלותם על כתופו להוליכם או להניחם בתוך כלי אחד, ואין דרך לעקור כולם צבת אחת ממקומם, וכיון דנוטלם ועוקרם בזה"ל יש כאן דין מרובא פריש, וכמ"ס בתשובות גאוני בתראי סי' ו' וז"ל דודאי א"א לנמלס ליקחם בפעם אחת, וא"כ פשוט דאמרינן על כל א"א כל דפריש מרובא פריש וכו' ע"כ ע"ס, ועיין עוד להגאון חתם סופר יו"ד סי' ל"ט, דמשמע גמי ממשקנת דבריו דהפרשה שהפריש הקונה צבית המטבחים ענינו מאותו המקום שהיו כולם מונחים בו ביחד, חשיב זה פרישה, כיון שנעלם ועקרם בזה"ל, ולא נעל הכל צבת אחת ע"ס :

ואחרי כותבי כל הגו"ל בם"ד, נתבוננתי עוד בם"ד בענין הדין הזה של קבוע דרבנן, וראיתי שיש להתיר הבשר הנשאר בחניות אחר ידיעת האיסור, אם הוא חתוך חתיכות שאינם ראויים להתכבד, אע"פ שלא נמכר רוב הבשר קודם שגודע האיסור, והוא ע"פ מ"ש הרב שער שלמה ז"ל סי' מ"ד, דמין הקבוע שהוא דרבנן כיון שנתערבה בהמה ערפה עם כמה בהמות כשרות, ואין האיסור ניכר וידוע במקומו, הנה זה דוקא אם נתערבו חתיכות הראויות להתכבד דטריפה, בחתיכות ר"ל דכשרות, הוא דקרו ליה רבנן קבוע, כיון שהוא דבר חשוב ולא בטיל, אבל אם היה התערבות

התערובת חתיכה שאינה ר"ל דטרופה, בחתיכות שאין ר"ל
 דכשרות, אין כאן דין קבוע, אלא בטיל חד בתרי, כדין יבש
 ביבש, לא שנה נתערבו במקולין, ולא שנה נתערבו צבית,
 כל שהתערובת הוא בחתיכות שאינם ר"ל בטיל חד בתרי,
 ואין כאן דין קבוע כלל. ומ"ש מרן ז"ל בסו' ק"י סעיף ה'
 מי שלקח בשר ממקולין וכו', פירוש דבריו דזה מקרי קבוע
 דרבנן, מחמת שהבהמות נחטבו לחתיכות ר"ל, ולפיכך מקרי
 דרבנן, ואסורין כל החתיכות הר"ל מן הדין דגמרא דקבוע
 דרבנן, אבל שאינם ר"ל היו מותרין מן הדין, אלא משום
 חומרה אשר הרשב"א החתיכות שאר"ל, משום גזרה דחר"ל,
 דלאו כ"ע בקיאי בדין הקבוע, אך בזה כתבו האחרונים
 דיש חילוק בין המקולין ובין הבתים, דרק במקולין דאושא
 מלתא גורנין, אבל בבתים לא גורנין, אלא דין בזה בעיקר
 הדין, דחר"ל אסורין ושאינם חר"ל מותרים :

וע"פ המונח הוא פסק הרב ז"ל בנידון ידידיה, שהיה
 תערובת בשר אחד טריפה בשלשה כבשים כשרים,
 חצ"פ שהתערובת היתה במקולין, עכ"ל בט"ל חד בתרי,
 אלא דיטליך חד מהן, כמו שנהגו בכל התערובת כמ"ש
 בהגה"ה סי' ק"ע, יען דאלו התערובות הם חתיכות שאינם
 ראויים להתכבד דהם כבשים שלמים וכו', עכ"ל בדף כ"ג
 ע"א וע"ב יע"ש, והרואה יראה שדבריו טובים ונכוחים, כי
 דין זה שפסק מרן בסעיף ה' הוא מתורתו של הרשב"א
 ז"ל, ודבר זה דקאמר הרב ז"ל הוא מפורש בדברי הרשב"א,
 וכאשר העתיק לשונו שם :

והשתא בזה נתברר אללנו דין הרב שב"ז ז"ל ח"ג סי'
 ס"ח שהבאתי לעיל לנכון, דמ"ש הרב ז"ל
 דבטיל חד ברוב, משום דהתם העגלים עודם שלמים בעת
 שגודע האיסור שלא נחטבו עדיין, וכן נידון השפ"ד בסו' ק"י
 ס"ק ל"ז שהבאתי לעיל, התם נמי התערובת היא בחתיכות
 שאינם ראויים להתכבד, וגם בזה מובנים אללנו דברי
 הרשב"א, שביטתו על חולין שהביאו הרב יד יוסף ז"ל
 שזכרתי לעיל, דלכך כתב דבטיל, משום דהתערובת בכבשים
 שאינם ראויים להתכבד, והמעשה שהיה במגרים שהובאה
 בספר דרבי נועם, וכן המעשה שהובאה בספר גו"ר, התם
 היו חר"ל, וכן נידון הגאון נו"ב קמ"א סי' ט"ו נמי אייתי בהדי
 שהיו חר"ל, ולכן אמרם :

ועוד ראיתי להגאון השפ"ד בס"ק ל"א, במה שהעלה
 מדברי מנחת יעקב וכו', שגם הוא מסכים בדברים
 אלו שכתבנו מדברי הרב שער שלמה ז"ל, וגם הגאון פנים
 מוארות שרמזו עליו השפ"ד שם, כן ס"ל בפשיטות ע"ש,
 ומ"ש הרב קהל יאודה ז"ל בדף ל"א ע"א מוסתברא לאסור
 לבתחלה, אפילו אין בכל התערובת חר"ל, דאיכא למיחש
 בתערובת אחר ע"ש, אין לחוש לזה נגד דעת כל איתם
 הגדולים אשר זכרתי :

וא"כ השתא בני"ד, אם כל הבשר הנשאר בחנות אחר
 שגודע האיסור הוא מחוץ לחתיכות גדולות שאינם
 ראויים להתכבד לפני האורחין, אין כאן דין קבוע דרבנן,
 אלא בטלי חד בתרי, יען כי מה שפסק מרן ז"ל בסעיף ה'
 בשם הרשב"א לאסור גם חתיכות שאינם ר"ל הנמלאים אחר
 שגודע האיסור משום גזרה דלא בקיאי אינשי וכו', זה לא
 נאמר אלא בתערובת של דברים שאין להם ביטול מחמת
 חשיבותם, כגון חר"ל וכיוצא, אבל בתערובת שהכל הוא
 חתיכות שאינם ר"ל, בטלי ברוב, וליכא למגור בהו מודי
 אטו תערובת אחר שיש בהם חר"ל, וכאשר מפורש בשער
 שלמה הגו', וכאשר בררנו בס"ד מדברי שאר גדולים, וכן
 נמי אותם הראיות שלא נתבטלו קודם ידיעת האיסור, נמי
 מותרים גם הנשחרים, חצ"פ שלא נמכר הרוב קודם
 ידיעת האיסור, מפני דאלו הראיות אין להם דין חר"ל,
 ורק הראשונים והכרם חצ"פ שהם אינם ר"ל ובטלי, מ"מ אם
 מלבד אותם ברותחין קודם שגודע האיסור גאסרו ע"י ביטול

זה, ובעי ששים, וכמ"ש לעיל :
ודע להגאון חק"ל יו"ד ח"א סי' ק"ה, חקר למאי דקו"ל
 בסו' ק"י ס"ג ט' חיות וכו', אם האחת מוכרת
 ספק איסור כגון ספק נבילה או ספק גרפה או ספק חלב,
 או דייקני ביה דין קבוע מוד"ת או לאו וכו', והביא דברי
 מהרימ"ט דס"ל קבוע ליתיה אלא בודאי ולא בספק, וכל
 למר מדברי הרמב"ם והאריך בענין זה ע"ש, ובאמת
 האחרונים ג"כ האריכו בענין זה, והעלו דסדרת הרשב"א
 והריטב"א והרא"ה ועוד כמה גדולים, דס"ל ה"א דאין
 האיסור מבורר לית ביה דין קבוע, אך הרב"ח ס"ל יש דין
 קבוע גם באין האיסור ברור, ועוד העלו כן גם מדברי
 השו"ר דס"ל אמרינן קבוע גם בספק איסור, ויש אריות
 דברים בזה, ועיין להגאון מו"ש בסו' ק"י ס"ק י"ד, שגם הוא
 חקר כמו חקירת הגאון חק"ל בסו' ק"ה הגו"ל, והעלה
 להפך לענין דינא, והיה ברצונו לפלפל בדברים אלו בתשובה
 זו בס"ד, ולהכנס בענין ג"ד בכל זה, ולא היה הפנאי מסכים,
 ובעזה"י בתשובה אחרת נבא בארובה בזה בס"ד, והסי"ת
 יאיר עינינו באור תורתו אבי"ר :

שאלה כ"ד.

שאלה, ערל עשה צביתו שבר מתמרים, ודרך מעשה
 השכר הזה הוא קר, מניחים התמרים בתוך
 הדוד על האש למשך מהם שכר, והוא הוצעה הכוללת ע"י
 הקיט, וזה השכר הראשון הוא נקרא בערבי ג'ציע, שאינו
 טוב לשתיה והוא חלב הרבה, ואח"כ מניחים זה השכר
 הנקרא ג'ציע"י לבדו. לתוך הדוד, ולורפים אותו לירוף שני
 שמושים ממנו זיעה ע"י הקיט לתוך כלי אחר, וזו הוצעה
 היא שכר טוב וחזק הנקרא בערבי דובאר"ה, וכאשר גדוד
 פסולה שהוא מים בעלמא ובפנין אותו. והנה כדי למתק
 השכר לעשותו טוב מאד, מניח תרנגולים בתוך הדוד הראשון
 עם התמרים, כשמושך מהם הוצעה הראשונה שקורין ג'ציע"י,
 ולפעמים מניח התרנגולים עם השכר שקורין ג'ציע"י כדי
 למשך ממנו השכר הטוב שקורין דובאר"ה. ובא"ל לשאל
 אם מותר לישראל לשתות מזה השכר, בין דהתרנגולים
 הם נבלה ששחט הערל. והמעשה שבא לשאל עליה היתה,
 שהערל הניח בתוך הדוד על האש תמרים מעוכים כראוי
 שיעור עשרים קב, והניח עמם שני תרנגולים שעולים חצי
 קב מ"מ, ומשך מהם שכר הראשון שקורין ג'ציע"י, וכשמשך
 שכר השני לא הניח תרנגולים כלל, וירינו ושכמ"ה :

תשובה, הנה פשוט שהוצעה של דבר איסור אסורה,
 כמו ממשו של איסור, וכן פסק מרן ז"ל בשה"ט
 ביו"ד סי' קכ"ג סעיף כ"ד, אגוהה אדרינטי" של עכו"ם
 אסור בהנאה כיון שלמו, וכתב בהג"ה פירוש דבריו, יין
 שעושין מן יין נסך, חצ"פ שאינו רק זיעה מן הנסך הרי
 הוא כאיסור עלמו ע"ש, ודין זה הביאו מרן ז"ל בס"י מקורו
 מתשובת הריב"ש ז"ל סי' רנ"ה, וכתב שכ"כ בסו' ח"ח
 ע"ש, והריב"ש הביא ראיות לזה, ובכלל ראיותיו הוא מדין
 טיפת חלב שנפל על חתיכת בשר בקדרה ויער וביסה וכו',
 דהכל מנטרף לבעל החלב, וטעמא הוא משום זיעת כיסוי,
 ההבל מתפשט בכל החתיכות ומתערב בכלן, אלמא הוצעה
 הוא כאיסור עלמו ע"ש, ועיין תשב"ץ ח"ג סי' רל"א, ותשובת
 מהרמ"ב שרמזו עליהם בשו"ב אות טו"ב מ"ש בזה. והרואה
 יראה שגם אותם שרלו להתיר בשכר של אגוהה אדרינטי"י
 הגו', יודו זיעה של שאר איסורים, דאסורה באיסור עלמו
 משום דהתם אית להו טעמא להתיר דליתיה בשאר איסורים,
 ועיין פרי הארך ח"ב יו"ד סי' י"ג, וגו"ר כלל ד' סי' ט',
 ובית דוד סי' כ"ד, והרב חק"ל יו"ד ח"א סי' ג"ד ע"ש.
 ובאמת דין זה דוצעה הוא פשוט כבעתא בכותחא, דהכי
 ק"ל

ק"ל בדיוני איסור והיתר, דכיומי הקדמה נאמר מחמת זיעה העולה ונבלעת בו, אע"פ שאינו נוגע בגוף האיסור, וזה ברור :

וגרולה מוזו תמלא, שאפילו לענין קידוש חביב השכר שהוא זיעה משקה גמור, ובמ"ס הגאון בית שקב ז"ל בסו"ג, ד"ה על יין שרופים הוא זיעה בעלמא, ואין מקדשין עליו, ודחה דבריהם, וטובי מדין הריב"ש הכו"ל, ועיין ליד אהרן ח"ח סי' תמו"ב מה שהאר"ך בזה יע"ש. גם עוד גדולה מוזו מלוגו להרצ דבר משה ח"ח סי' י"ג, שכתב השכר בעי נטילה משום טיבול במשקה, דאע"פ שהוא זיעה חביב כיון עלמו ע"ש, ועוד יש לזיין על מקומות אחרים בענין זה, אך אין לזקק, כי דבר זה פשוט וברור :

ומה ש"ס להסתפק בנדון השאלה, שהערל הניח התרנגולים בתמרים כשמשך מהם שכר ההשון שקורין ג'יע"י, ובשכר הב' לא הניח, ונמלא דזה שכר הב' שקורין דובאר"ה הוא זיעה דזיעה, ואפשר דשרי בכה"ג, הנה גם ספק זה אינו, דודאי לא שני זיעה מן זיעה דזיעה. ודאי מפורש יולא דבר זה במחלית העין להגאון החסיד רבינו חיד"א ז"ל דף ע"ו ע"ג, דמורה אחד התיר שילרפו השכר הנקרא אגואה ארדינט"י עוד לירוף אחר, כדי שיהיה זיעה דזיעה, והתיר זה ע"פ תשובת ארנות קודם ח"ב ביר"ד סי' י"ג, וכתב הגאון חיד"א ז"ל דאין דבריו מחוורין, ואין לסמוך עליו בהיתר זה, ודחה ראיותיו, וכו"ל כתב וז"ל, ולכל הדברות אין ראיה כלל להתיר בירוף אחר לירוף, ובמ"ס עכ"ל, הכי הגאון חיד"א ז"ל דחה היתר זה בשתי ידיו, וכתב שאין לסמוך על זה, והסור בכל גוונא :

והנה אלא עבדה תמיהא לי טובא בדברי המתורין בזיעה דזיעה, דהוה הפך הלכה פסוקה דק"ל להלכה בלי חולק, והוא דאם כיסה תבטל של בשר בכסוי של חלב, או איפכא, לריך ששים כנגד כל הכסוי, אפילו אם הכסוי נקוב למעלה שיולא ההבל דרך שם, מ"מ הטעם שבכסוי נכנס בתבטול, וכמו"ב בש"ע יו"ד סי' ל"ג בהגהה, ודין זה הביאו בב"י והוא מוסכם להלכה, דהכי ק"ל בחמת, ועיין שפ"ד שם סק"ד ע"ג, והא הכא האיסור של הכסוי הוא זיעה דזיעה, יען דלא היה ממושו של חלב בכסוי אלא זיעתו, דעלתה אליו ונבלעת בו, ועתה כשכסו בו קדרה של בשר יולא ממונו זיעה ויורדת לקדרה, ונמלא זיעה זו היולאה ממונו היא זיעה דזיעה, והדברים קל וחומר דהאי זיעה היולאה מן הכסוי לקדרה בשר יולאה מזיעה בלועה שאינה בעין, והזיעה שיולא בירוף שני של השכר יולא ממשקה שהוא בעין, ותמיהו יותר על הגאון חיד"א ז"ל, אמאי לא דחה דברי המתור בזיעה דזיעה מדין הכסוי הנו', שהוא הלכה ברורה, דהלא הריב"ש הביא ראיה לאיסור השכר מדין הזיעה של איסור, והמתור יולא לחלק בין זיעה לבין זיעה דזיעה, דבשר שהריב"ש מודה בזיעה דזיעה דמותר, ובחמת דין זה של הכסוי שהבאתי אלא עבדה הוא תיובתיה דהמתור :

ואין להתיר צידון השאלה מטעם ביטול בששים, דהיינו אע"פ שהתמרים הם עשרים קב, והתרנגולים חלי קב דליכא ששים, מ"מ יש לומר כיון שהתמרים היו מעובים הרבה ע"י עסק אדם שיבא למענם כמה ימים בזה"ז, קודם שימשוך מהם הזיעה על האש, ולכן כפי הטבע יולא מהם זיעה מרובה מכל קב וקב, ויתר מזיעה היולאה מחלי קב התרנגולים כפלי כפליים, מחמת שבשר התרנגולים אינו מעוך, הנה אפילו אם נניח במונח דכן הוא וליכא ששים, לא מהני הכא, חדא כיון דהרתיחו התמרים והתרנגולים בתוך הדוד על האש, כבר נאסרו התמרים מזה התרנגולים, דליכא ששים בתמרים כנגד התרנגולים, ואז הזיעה היולאה מחלק התמרים היא אסורה בודאי, ועוד איכא עממא אחרונה דהתרנגולת אינה בטלה בתמרים אפילו אי איכא

ששים, דיש לתרנגולת דין חתיכה הראויה להתכבד דלא בטלה, מיהו בזה הטעם יש לפקפק דאולי התרנגולת נפגם טעם בשרה אחר ביטולה מעט מזה התמרים, ואז אינה ראויה להתכבד, ולריך להתייבב בזה, מיהו בעיקר הדון לומר דיולא זיעה מן התמרים ביותר מפני שהם מעובים אין זה ברור, ועל הרוב נ"ל דלא שניא, ולכן יש לאסור השכר הזה שעשאו הערל מזה התרנגולים שהם גבילות שנתן לתוך הדוד. והסי"ת יאר עינינו באור תורתו חז"ר :

שאלה ב"ה

עוד עמד השאל ושא"ל בישראל שמושך שכר מן התמרים כדרך הכו"ל, ורואה להניח בתוך הדוד שמיניו בו שכר שקורין ג'יע"י, תרנגולת שחוטת עם זה השכר שקורין ג'יע"י, כדי למשוך ממונו שכר הטוב שקורין דובאר"ה, אך רואה להניחה בלא מליחה, שאם ימלחנה יזיק המלח שבה לשכר, ולזה שואל אם מותר לעשות כן, דהא הזיעה יולאה מן הדם של בשר התרנגולת שזיין לא נמלח, ולפעמים אין ששים בזה השכר שקורין ג'יע"י, ואפילו אם יש ששים הא ק"ל אין מבטלין איסור לתחילה, וירינו וסכמ"ה :

תשובה. הגאון שפ"ד סי' ס"ט ס"ק נ"א כתב וז"ל, ודע דאין תקנה ליטול מששים חוונות שומן ולהסכים יחד, ולא היו מבטלין איסור לתחילה, כיון דלעת עתה שרי דם שלא פירש, כמו בסו"ק ק"ט ס"ב יבש ביבש מותר להדבות עד ס', כיון שכל אחד בפ"ע היתר, דל"ד דהתם כל אחד מותר לבטל, משא"כ כאן שומן חוון חי אין ראוי כלל, ואפילו בשר הראוי לבטל חי אין לעשות כן, ואפילו ששה שלשה ימים דשרי ללגי אין לבטלו אח"כ בששים ולבטלו, כיון דליבטול לא ראוי חי הוה מבטל איסור, ולא דמי ליבש ביבש דכל אחד בפ"ע היתר לבטל, והוא לא משוין להתירו ממה שהיה אסור, אלא רואה לבטלם כאחד משא"כ כאן משוין להתיר, ובחמת קודם חמישים אסור לערב עד ס' לאכול בפסח, אף דעכשוו כולו היתר עכ"ל. וכ"כ עוד הגאון הנז' בפתיחה להלכות מליחה דב"ה י"ט לחקור מליחה זו מה טיבה וכו' יע"ש, וכן שכר הגאון יד אפרים בסו"ט ס"ט ק"ב ע"ג :

והנה לדיון דק"ל כמק"ל, שפסק בסו"פ פ"ז סעיף וא"ו, דם שביטלו אסור מן התורה, נמלא הו"ל זה איסור תורה, ואפילו לסברת האשכנזים דס"ל כמ"ד דם שבטלו דרבנן, הנה בלא"ה הם אולי בשר פסק רמ"א ז"ל שפסק בסו"ט ל"ט, דאסור להוסיף ולבטל האיסור אפילו באיסור דרבנן, ולהכי גם הם אסרים בזה :

ודע דאין לפקפק בזה ממש מ"מ מ"מ ז"ל בסו"ט יו"ד סי' קל"ד, גבי משקין הנעשים מסתם יינם ודבש, דאין לומר דבטל סתם יינם במויעוט, יען שכל דבר שעיקרו כך אינו בטל, דדוקא אם נתערב דרך מקרה בטל בששים, אבל כל דבר שדרכו לעשות כן אינו בטל כלל אפילו בששים, ככבשין שדרכן לתת לתוכן יין ע"ש. ועיין להמג"א ז"ל סי' תמו"ב שהביא דברי הרשב"א הנז', וכתב דהרשב"א מודה דבטל מן התורה, ומ"ש דאינו בטל היינו מדרבנן, דהוי כמו מידו דעבד לטעמא דאינו בטל, ועיין מחלית השקל שם, ונמלא דעכ"פ מדרבנן אסור דלא בטל כלל, וא"כ גם בנ"ד י"ל כן דלא בטל, דזה אינו, דסתם האיסור הוא גוף היין, אבל הכא גוף הבשר אינו אסור, אלא האיסור הוא בדם, וזה לא נחית לערב הדם, ואין לו לזקק בו ולהכי בטל בששים :

מיהו עדיין י"ל נ"ד שאני, שאין כאן תערובת ממשות האיסור אלא רק זיעה בעלמא, ואפשר לומר בכה"ג

בכה"ג כ"ע יודו דאין לחוס להא דאין מצטלין איסור
 לכתחילה ואנכי הרואה להתייר הגדול הגאון חק"ל יו"ד
 ח"א סי' נ"ג, שנשאל בחרגנים של עגבים או לימוקין
 השרויים במים כדי להוליא מהם שגה, שהתלעו וה"א
 לבררם, אם מותר להוליא מהם יין שרף מטעם דאין כאן
 תערובת ממשות האיסור ואינו אלא זיעה בעלמא, או"ד
 הא נמי אסיר משום לחא דמצטל איסור לכתחילה, והאריך
 והרחיב בהאי דינא, דאין מא"ל ואסף וקבץ דברי
 הראשונים ואחרונים, ובסי' נ"ד הביא דברי הרב בית דוד
 שנשאל גם הוא על ספק זה, ובסו"ד כתב ו"ל, ומ"מ
 יס להתיר בחרגנים ולימוקין להוליא מהם יין שרף,
 מהעעם שביארתי, דכיון דע"י התולעים אויל לחיבור ואין
 להם תקנה חשיב דיעבד ואין כאן משום מא"ל, ואף שיש
 חולקים יס להתיר מטעם דהוי ס"ס, וגם יס עוד סניף
 להתיר מ"ס פני יהושע, דאין שרף שהוליא מאיסור אינו
 אסור מן הסורה, ובית הרואה התייר חרגנים מתולעים
 לין שרף, גם מחב"ר הביא מן מהר"ש הלוי שהתיר,
 ולי נראה דוקא בשלו שרף, אבל לקנות מן השוק זתים
 ולימוקים מתולעים להוליא מהם יין שרף אסור, עכ"ד ע"ס.
 ועיין רוח חיים סי' פ"ד אות ז', מה שניין על סברת
 המתירים לעשות שגה משירות שהתלעו, יע"ס:

והשתא

בגידון השאלה דעביד לכתחילה אין להתיר,
 ובמ"ס הגאון חק"ל בפירות שהתלעו, דאין
 להתיר אלא בהיכא שהיו חללי, אבל לקנות פירות מתולעים
 כדי להוליא מהם יין שרף אסור, וכן כאן כיון דעביד
 לכתחילה לתת תרנגולת בידים בלי מליחה עם השגה
 אסור, מיהו יס תקנה לזה לללות התרנגולת כמאכל
 בן דרוסא, ולא ימלחנה, ואי יתנגה תוך הדוד עם השגה.
 ושוב אח"כ ראיתי להגאון נ"ב הניינא ביו"ד סי' נ"ו שנשאל
 בשאלה דנ"ד, ונסתפק השואל מהך דהרשב"א שהביא הב"י
 בסי' קל"ד הגו"ל, והשיב הרשב"א לשואל, בדאין זה פליגי
 הר"י בן מייגש והרמב"ם, דס"ל גם בכה"ג בעל בששים,
 ולכן אע"ג דהרשב"א והרמב"ם ס"ל אינו בעל, מ"מ כיון
 דהוא מדי דרבנן כדלוי הם מהר"י ו' מייגש והרמב"ם
 לסמוך עליהם להקל, ועוד הוכיח דמין הכריע בסברת
 הרמב"ם ע"ס: ואנא עבדא תמתי על דבריו, דהבא אין
 האיסור בבשר אלא בדם, וזה האיש אינו לריך לדם ולא
 נחית ליה, ויישבתי דבריו בדוחק, דהאשכנזים יס להם
 חתיכה נעשית נבלה גם בשאר איסורין, ועדיין לא נתיישב
 בקך, ואיך שיסיה מחמת טעם דאין מא"ל, כתב הרב
 ז"ל דימלחנו תחלה, והשי"ת ברחמינו יאיר עינינו באור
 תורתו, אבי"ר :

שאלה כ"ו

גסתפקתי, בשני קדרות של היתר שהם של שני בני
 בני אדם ראוזבן ושמשון, ונפל איסור לאחד
 מהם, וידוע לאיזה נפל, ובא ראוזבן בעל הקדרה האחת
 וביטלו במזיד, דק"ל דאסור לו לעולם ולאחרים מותר, כמ"ס
 בסי' ז"ט סעיף ה', ואח"כ נפל איסור לתוך ח' מהם, ולא
 נודע לאיזה מהם נפל, אי תלינן באיזה קדרה שהיא אסורה
 לבעלה ראוזבן, ונתיר הקדרה השנית לשמשון, או"ד כיון דזו
 שנתבטלה היתה מותרת לשמשון, א"כ לגבי שמשון נאמר
 מאי חזית, ולריך לאסור עליו שתייהם. וראיתי להרב קהל
 יאודה ז"ל סי' קי"א ס"ק וא"ו, שדיבר כיוולא בזה, וז"ל,
 מסתברא דאי נפל איסור לקדרה ידועה, והוסיף עליו
 ובעלו לכתחילה, דהשתא האי קדרה לדידיה אסור ולאחריו
 שרי כדלעיל סי' ז"ט, ושוב נפל איסור ואינו ידוע לאיזו
 קדרה נפל, דאין לתלות ולומר דלאיזה קדרה נפל כיון

שהרי אותה קדרה היתר גמור היא, אלא דמשום קנסא
 החמירו עליו ולא שיך לומר תולין הקלקלה במקולקל,
 שאין קדרה זו מקולקלת, ותו דכי קנסוה רבנן היינו להחמיר
 עליו ולא להקל, וזה ברור ומבואר מעצמו, עכ"ל :

הנה נראה מדבריו שטען ותו כי קנסוה רבנן להחמיר
 ולא להקל, דנקיט גרון שלו באדם אחד, אבל בספק
 דנקיטנא אנא עבדא בשני בני אדם, לא שיכה טענה זו,
 גם בלא"ה האי טענה יס לפקפק בה, דהא מלינו בעלמא
 שתייה קלקלתו תקנתו, וכמו דליתא בסוף סי' ק"ב בהגה"ה
 בדאין דבר שיש לו מתירין, דהמבטל בשבת ונתערב בשבת
 מותר לדידיה, משום דלדידיה הוא דבר שאין לו מתירים,
 אבל לאחרים אסור בשבת, דלדידהו דבר שיש לו מתירים,
 ועיין בפלתי שם ס"ק יו"ד דלא כהרב מג"א, וכ"כ השפ"ד
 לדידיה קיל מאחריו, ונמלאת קלקלתו תקנתו, ע"ס :

גם הסברה שכתב הרב ז"ל בטעם הראשון, כיון דאסורה
 משום קנס אין זו מקולקלת, לריבה ראייה, דאיכא
 למסבר להפך, כיון דאסורה לזה השיב מקולקל, וכן תמלא
 להגאון חו"ד צביאורים סוף סק"ג שכתב וז"ל, כל
 שהקדרה האחרת בלא"ה אסור אפילו מחמתה בעלמא, תולין
 האיסור בה ומתירין האחרת עכ"ל ע"ס, ולמה יגרע איסור
 מחמת קנס מן איסור שהוא חמורא בעלמא, ואדרבה כ"ס
 הוא, מיהו כל זה הוא בשתייהם של אדם אחד, דא"ל אפילו
 שזו אסורה מחמת קנס דתולין בה, דהכי מסתברא באמת,
 אך בגידון שנסתפקתי אנא עבדא שהוא בשתי קדרות של
 שני בני אדם, וז"ל כיון דהקדרה שנתבטלה היא מותרת
 לשמשון, או לשמשון יס לאסור שתייהם כיון דשיך לומר גביה
 מאי חזית, אבל לראובן תהיה מותרת קדרה זו של שמשון,
 משום דתולין לגבי דידה הקלקלה במקולקל, ואל תמנה איך
 כאסור לשמשון ונתיר לראובן, דדמי להך דסי' ק"ב שהבאתי
 לעיל במבטל בשבת ונתערב בשבת דאמרינן לדידיה שרי,
 ולאחריו אסור בשבת :

וראיתי להגאון פלתי ס"ק ח' שכתב וז"ל, האחרונים
 עמדו בזה, מ"ש משני שבלין ח' עמא וא'
 טהור, והלכו שנים ח' בזה וא' בזה, דק"ל אי באים לשאל
 בוא"ו שניהם טהורים, ותלינן כל אחד בעבור הלק, וא"כ
 הבא נמי בשני בני אדם אם באו לשאל בוא"ו, נטוה
 אותם ונאמר לכל אחד של היתר נפל, והדבר הזה עיקר
 הקושא הוא לקמן בהלכות נדה, גבי שתי נשים שמלאו כתם
 על חלוק אחד ג"כ הקושא, ועיקר התירוק כמ"ס, דבשני
 שבלין אם בא אחד לשאל לחכם הלכתי בדרך אחד ולא
 ידעתי באיזה דרך, אין לורך בשאלתו להזכיר שגם חבירו
 הלך באחד משני דרכים אלו, וא"כ החכם דנשאל רק עליו
 מתיר, וכן בשני, אבל הבא אם בא לשאל לחכם חתיבת
 איסור שנפל לקדרה, ודאי החכם אומר אם לא שמזכיר גם
 של חבירו, שיש כאן שתי קדרות ואינו ידוע לאיזה נפל,
 ולפ"ו דלריך להזכיר גם של חבירו הרי כנשאל עליו ועל
 חבירו ואסור עכ"ל, ולפ"ו הבא נמי בנ"ד, כאשר בא
 שמשון לשאל על קדרה מוכרה שזכיר גם הקדרה של
 ראובן בשאלתו, ולכן כיון דהקדרה של ראובן היתה
 מותרת לו, ולדידיה ב' הקדרות הם מותרים, השתא שפיר
 יס לומר לגבי שמשון מאי חזית דאסרת להאי טפי מהאי,
 משא"כ לראובן דקדרה שלו אסורה לו משום קנס, ליכא
 למימר מאי חזית, ותולין האיסור נפל בקדרה שלו, ואותה
 של שמשון מותרת לו, ויש לדבר בזה, וכעת אין פנאי
 להאריך יותר, והשי"ת ברחמינו יאיר עינינו באור תורתו,
 אבי"ר :

שאלה כ"ז.

שאלה. ראובן שלח לו ישראל חבירו מן הכפר בערב שבת כד אחד של יין חתום כהלכה על ידי הגוי, והגיע לעיר בג' דאד-שויבז שם ראובן ביום שבת, כי כן הוא מנהגך הדרך בהגדת, שהיולא מן הכפר הוא בערב שבת יגיע לעיר בגדאד ביום שבת. והנה בלוחי היום היה בבית ראובן גוי אחד ישמעאלי, ומילא ראובן מן אותו הכד קנקן אחד המכיל שני מנאות דרה"ס יין, והגיע על השלחן לפני הגוי, והיה הגוי מנמלא כוסות מן הקנקן ההוא ושותה לבדו, ואת הכד ההוא הגיח ראובן בתוך המרתף עם כד אחד של יין שהיה לו שם מקורס, ואחר ששתה הגוי וקס והלך ליעם ראובן בחדר גשאר בקנקן שיפור ששים דרה"ס יין, ובהא המשרתת ולקחה אלו הששים דרה"ס ושפכה אותם לתוך כד אחד משני כדים אלו שהיו במרתף, ואינה יודעת לאיזה כד שפכה את היין הזה, ואחר שבה ראובן בקם לשפוך היין הגשאר בחדר מפני מנע הגוי, וא"ל המשרתת שפכתיו לתוך הכד שלא ידעתי שהוא חסור, ואיני יודעת לאיזה כד שפכתיו, ובה ראובן לשאול מה משפט הכדן האלה, דאין בכל אחת ששים כנגד ששים דרה"ס יין האסור במנע הגוי, וא"ל לי לידע לאיזה כד הריקה את היין הזה, יעני כי שניהם היו חסרים ולא היו מלאים, כי זה הכד שבה לו בו ביום מן הכפר לא היה מלא, ולכן לא יוכל לידע הדבר הזה לאיזה כד הורק היין האסור, יורנו ושכמ"ה :

תשובה. מאחר שגד האחד הוא בא מחוץ לתחום, האסור לראובן שבה בשבילו, דהא התעבד ביה איסורא, הסייחאל שלחו בערב שבת, דידע צבירור שלא יגיע ליד ראובן אלא בשבת מתחת החק הדרך, ועיין סי' שכ"ה, ועיין במג"א סי' תקנ"ו ס"ק כ"ו, ובמחמ"ה השקל שם, ובש"ע להגאון ר"ז ושאר אחרונים שם, על כן נראה מחמת כן יש להסיר כד השני, דהא מובאר בש"ע יו"ד סי' קי"א, בשני כלים אחד איסור ואחד היתר, ונפל איסור לאחת מהם, ולא ידעין לאיזה מהם נפל, כל היכא שאין האיסור רבה על היתר, תולין הקלקלה במקולקל, ואומרים שהאיסור נפל לכלי של איסור, ואז הכלי שיש בו היתר הוא מותר ע"ש, ולפ"י י"ל בג"ד, מאחר דכד אחת משתי כדן היתה אסורה בו ביום לראובן, שבה בשבילו מחוץ לתחום, וכד השני היתה מותרת לו, יש לתלות הקלקלה במקולקל, לומר אותו היין האסור נשפך לאותו הכד שבה מחוץ לתחום, וכד השני מותר :

ברם יש לחלק ולומר ג"ד שאני, שאין אותו הכד שבה מחוץ לתחום היה חסור לעולם, אלא רק בו ביום דוקא, ואם נתלה לומר שהיין האסור נשפך לחסו הרי אנו חסרין את הכד איסור עולם, ואפשר בכה"ג לא אמרינן תולין הקלקלה במקולקל, אלא דמי זה לדין שני כלים של היתר ונפל איסור לאחת מהם, ולא ידעין לאיזה נפל, דאוסרין שניהם משום דאמרינן מאי חזית למתלי בהאי תתלי בהאי. אמנם ראיתי להגאון ישועות יעקב ז"ל סי' קי"א סק"ה שכתב וז"ל, יש מקום ספק בזה, אם כשיתוסף איסור תמור ע"י נפילה זו, אי עומא ביון דמ"מ קדרה אחת אסורה ואחת מותרת תולין הקלקלה במקולקל, ואף שע"י זה תאסר הקדרה יותר, או דעומא ביון דיש ג"מ ביון מה שהיתה הקדרה אסורה מקודם, ובין מה שהיתה נאסרת אח"כ, אין תולין שהאיסור נפל לתוסה. והנה כאשר התבוננתי בזה עלה על לבי בהך דשתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ולפניהם שתי סאין א' של תרומה וכו', אך הדין באם התרומה של הסאין הוא תרומה שגבר וכה בה הכהן וניתן

לו מאלו אחר, ושנית היה עדיין ציד הבעלים שהכהן הפרישה ויש צידו לישאל לחכם עליה ולהוליא מודי תרומה, ואי עומא תרומה לתוך תרומה נפל, א"כ אין ציד הבעלים דהיינו הכהן לישאל עליו, דהרי התרומה השנית צאה לידו מה שנתן לו ישראל, והרי היא תרומה והיא נתערבת בתרומה, וא"כ ע"י נפילה זו התרומה נאסרת יותר ממה שהיה קודם, דבתחלה היה לה היתר ע"י שאלה, ועכשיו אין לה היתר, וג"ל דכ"מ שאין ג"מ כמו שהוא לפנינו, אך שיש ג"מ תולין הקלקלה במקולקל, והטעם דבאמת בלח"ה ספיקא דרבנן לקולא, וראוי להקל, דעל ספיקי לא התמורו, רק דאמרינן מאי חזית, אבל כיון דממות שהוא לפנינו יש בזה ד לתלות הקלקלה במקולקל תולין עכ"ל ע"ש. נמלא הרב ז"ל פשיטא ליה, כל היכא דבאשר הוא שם אין איסור נוסף בקופה זו, שאנו תולין בה נפילת האיסור אע"פ שידמן אח"כ נוסף בתליה זו איסור, דהיינו אם יהיה זה נשאל על התרומה שבקופה ויוליאנה מודי תרומה, הנה עתה דתלית הנפילה של אותה תרומה לא יהיה לה היתר ע"י שאלת חכם, לא משגיחין על מה שיתחדש אח"כ, אלא אנו דניס באשר הוא שם, שזה לא נשאל על אותה תרומה, דאז אין בתליה זו תוספת איסור, דתולין בכה"ג :

וראיתי להגאון תפארת יוסף ביו"ד סי' י"ב, שנסתפק כיוולא בזה בשתי קדרות א' של היתר גמור וא' של איסור שיש לו מתירין, כגון בינה שנוגדה ביו"ט וכדומה, ונפל איסור דרבנן לתוך אחת מהם, אי עומא בזה שאני אומר לתוך איסור נפל, כיון דלעת עתה אסור, או"ד כיון דהשתא גם האיסור יש לו מתירין, וכעת יאסר לעולם לא אמרינן שאני אומר, וכתב שראה להגאון בעל שער משפט שנסתפק בזה, ופשיטא לה מדין המבואר בסי' ק"ז, בנמלא כהם בין ב' נשים, דתולין שומרת יום כנגד יום, ובסופרת שבעה שלא עבדה דק"ל כרשב"ג דתולין הקלקלה במקולקל, ואמרינן שאני אומר הרי אף דיש לה היתר דבידה לעבול עכשיו ולטהרו, מ"מ כיון דלעת עתה מחוסרת עבילה ועמאה תולין בה, ה"ה הכא דתולין באיסור שיש לו מתירין אף דלאחר יו"ט מותר, והרב ז"ל דחה ראיות, דהתם אף אם תולין הכתם בה לא נאסרת לעולם, דיש לה ג"כ היתר ע"י עבילה, לכן תולין בזה שנאסר קודם עבילה, משא"כ בנידון דבר שיש לו מתירין, אם תתלה לומר שהאיסור נפל לחסו הרי אחת אוסרו לעולם בזה, וא"כ שייך לומר בזה מאי חזית דאסרת להאי לעולם שלא יהיה לה היתר כלל, ולאידך היתר לגמרי ע"ש. ויפה השיג עליו בזה, והוא דבר פשוט דאין הוכחה לזה מדין הכהם הגוי, אך הרב ז"ל אע"פ שדחה ראיה הגוי, מ"מ צעיקר הדין נטה דעתו דתולין שנפל האיסור בתוך האיסור שיש לו מתירין, ואידך שרי, שכתב וז"ל אולם לאחר העיון נלע"ד ברור שתולין שנפל באיסור שיל"מ, דהעיקר משגיחין על עת הנפילה וכו' ועשה טעם לדבריו. והרב בנו של הרב המחבר שם בקונטרס כליל תפארת נתקשה בדברי הרב מר אביו הגאון ז"ל, ושוב כתב וז"ל, אך מלאתי בישועות יעקב יו"ד סי' קי"א סק"ה דמסתפק ג"כ בזה, והבריע שם ג"כ בדברי אהמו"ר הגאון ז"ל לדינא, דכ"מ שוכל לומר כעת בשעת הנפילה לתלות דאיסור לתוך איסור נפל, אף שיש נפקותא דהאיסור שמקודם הגוי עולם להתייר על ידי שאלה וכדומה, והאיסור שנפל לא נוכל להסיר ויאסר הקדרה מחמת זה לעולם, עכ"ז תולין הקלקלה במקולקל, והסביר שם הטעם דבאמת בלח"ה סד"ר לקולא וראוי להקל, רק דאמרינן מאי חזית, אבל כיון דממות שהוא לפנינו יש בזה ד לתלות הקלקלה במקולקל שוב תולין עכ"ל :

נמצא לפי דעת גאוני אשכנז האחרונים הגוי שהם ישועות יעקב ושער המשפט ותפארת יוסף, י"ל בג"ד שהוא איסור דרבנן, תולין שנשפך היין האסור לתוך כד שבה מחוץ לתחום, משום דבאותה עתה שהריקה המשרתת את

את היין לנד היה אותו הכד אסור לראובן, ואע"ג דיש לו מתירין אחר שבת אין לנו לדון אלא על אותה שעה שנפל הספק, וכיון דתלינן ביה תלינן לעולם, וכד השני מותר: **ורע**, דאין לומר גידון בינה שגולדה ביו"ע שאני, דאיתו היום היתה אסורה לכל העולם, ולהכי חשיב מקולקל לחותו היום, משא"כ בג"ד בדיון בא מחוץ לתחום דלכ"ע שרי, ורק לדידיה אסיר בו ביום, לא חשיב מקולקל, דזה אינו, דמה לנו באחרים הלא אנחנו דניס דין זה לראובן, ובודאי לגבי דידיה תולין כי הוא העיקר, וכיון דהסתירו לנו משום דתלינן האיסור בכד הבא מחוץ לתחום, הותר לכל העולם, וכן ראיתי להגאון אומר לגיון דף ל"ה ע"ד שכתב להדיא כצ"ח ז"ל, וכתב וז"ל והדבר פשוט לדעתו דאפילו באיסור שאינו אסור לכל העולם, כי אם לדידיה, כגון קוגמונת ג"כ תולין וכו' עכ"ל ע"ש, ועיין מ"ש בס"ד בתשובה אחרת בענין ספק בזה, אך דנין אם לו ולאחרים בזה, או לו לחוד ולאחרים לחוד, ובאין אין לי פנאי להאריך בזה:

ועוד דע, דאין לומר דכל זה הוא אם כבר באה המעשה לפנינו ביום שבת עצמו, דעדיין הכד הוא הבא מחוץ לתחום אסור לראובן, ובזה הוא דאזנינן תולין הקלקלה במקולקל, אבל אם השאלה הזאת באה לפנינו אחר שבת, דאז הותר אותו הכד ואין מקולקל לפנינו, לא תלינן בכה"ג, דזה אינו דודאי הסברא מוזיבת אפילו אחר שבת, אנחנו גרידנן לדון כפי השעה שנפל בה הספק, דהיה הכד אסור באותה שעה, וכן מוכח מדברי הגאון תפארת יוסף ז"ל שהבאתי לעיל, וכן נראה מדברי הרב פר"ח ז"ל בסו' ק"א ס"ק ה' שכתב וז"ל, ואפילו אינו דנין על שתי הגפילות כאחת, וכגון שראינו שנפל איסור ראשון לקדמה ז', וקודם שישערנו אותה לדעת אם יש בה שיפור לבטל האיסור אם לאו, נפל איסור אחר, ולא נודע לנו לאיזה מהקדמות נפל, וישערנו ומלאנו שאין בקדמה זו שנפל לתוכה איסור ראשון שיפור שמים, השניה מותרת עכ"ל, הרי לך להדיא כמו שכתבתי וזה פשוט. ועיין עוד להגאון חו"ד ז"ל סו' ק"א ביאורים סק"ג ומדושים סק"ז, שכתב דוקא שנאכל קודם שגולד הספק בשניות, אבל אם נאכל אחר שגולד הספק בשתיים, אע"פ שעדיין לא נאכל לנו, ובשעת שאלה כבר נאכל הראשון, מ"מ מאחר שאם היה שאל קודם היינו אוסרים שניהם, גם עתה אסור יע"ש, נמצא דאזנינן בתר שעת הספק:

והנה ראיתי להגאון שפ"ד בסו' ק"א ס"ק י"א שכתב, נסתפקתי ב' קדרות ח' היתר וא' אסור באכילה בלבד, ונפל איסור לאחד מהם, דאם אהיה תולה באיסור אהיה אוסרו בהגאון, מהו והמשל בזה ב' קדרות ח' בשר איסור וא' בשר עוף, ונפל חלב לאחת מהן, דאם תתלה באיסור אהיה אוסרו בהגאון, או תולין בכה"ג והניח הדבר בספק, ובס"ק ד' הביא דברי הר"ם בתרומות פ"ז מ"ה, שהביא מן הירושלמי ב' קופות, א' חולין וא' עבל או מעשר ונפלה סאה תרומה לאחת מהן, ואין ידוע לא תלינן התרומה נפלה בשל עבל כדי להתיר קופת החולין, משום דנהי דהטבל אסור, מ"מ יש לו תקנה בהרומה, אבל אם נדמע בתרומה אין לו תקנה בהפדשה, וכתב וז"ל מזה נפשט ספק דידי, באם איסור הגאה דהוא איסור חדש אין תולין, דלא דמי לכו' ק"ך סעיף מ"ב בהשאלתו לסופרת ז' נקיים עכ"ל ע"ש. גם הגאון חו"ד ביאורים סוף סק"ג הביא ספק זה בהיכא דהקדמה לא היתה אסורה אלא באכילה, ואם תתלה בה תאסרנה גם בהגאון, דאין תולין בכה"ג, וכתב דאין ראיה מהא דנדה דתולה בסופרת ז' שלא תולין, דשאני התם עיקר הטעם משום דמשיינה פתוח, אבל בלא טעם זה אפילו באיסור גמור אין תולין וכו' ע"ש. ועיין אמרי בינה סו' כ"ז דף מ"ח, שכתב דבריו תמוהין, דבאמת גם אם תולין כל זמן שלא עבלה, וכ"ש אם להדיא וכו', ובתרומה הבית אם מוציא להדיא וכו', ע"ש:

ורע דאל תחשוב שבדברי השפ"ד וחזו"ד הם הפך סברת ישועות יעקב ודעמיה דהבבלי לעיל, דזה אינו, דבאמת גידון השפ"ד וחזו"ד ז"ל הוא לחוד, וגידון ישועות יעקב ודעמיה לחוד, דהשפ"ד וחזו"ד מיידי בסיכא דקדרת האיסור היא אסורה באכילה דוקא, וזה האיסור שאנו תולין בה הוא איסור הגאה, דלפ"ז מצת שנפל האיסור אם תתלה אותו בקדמה זו אהיה מוסיף לקדמה איסור יותר לאוסרה בהגאון ג"כ, ועל זה קאמר השפ"ד וחזו"ד דאין תולין, דהשתא יש לומר מאי חיות, ובזה גם ישועות יעקב מודה וכן שער המשפט ותפארת יוסף ג"כ יודו בזה דאין תולין, אך גידון ישועות יעקב איירי באיסור גמור שנפל לתוך קופה שהיא ג"כ איסור גמור, שאם נתלה בה אין לנו מוסיפין לקופה זו באשר הוא אם איסור יותר מזה שהיה בה, ורק האיסור שבקופה שהוא התרומה שבה יש לו מתירין ע"י שאלת חכם, ואחר שזלתי בה זה האיסור שנפל אין לה מתירין ע"י שאלת חכם, ועל זה קאמר הרב ז"ל, כיון דעתה באשר הוא אם קודם שנשאל לחכם, יש בקופה זו איסור בודאי, כלומר יש בה תרומה בודאי, ואין נעשה בה יתרון באיסור שבה, אע"פ שאם יש בה שאלת חכם תמצא יתרון בזה שתלית הנפילה בה לא משגיחין בזה, וכן הענין בגידון דאיירי ביה השער משפט ותפארת יוסף, דהקדמה יש בה איסור שיש לו מתירין אחר היום, כגון בינה שגולדה ביו"ע, דבזה תולין האיסור שנפל לקדמה זו, ומסיים כי באשר הוא אם הקדמה אסורה, אע"פ שאח"כ תהיה מותרת לא משגיחין אלא כפי מה שהיתה בשעה שנפל האיסור, ובזה אפשר גם השפ"ד וחזו"ד יודו, כי הם לא אמרו אלא בסיכא דנוסף איסור מחמת תליה זו גם בשעת שנפל האיסור, דהקדמה היתה אסורה באכילה, והאיסור שנפל הוא אסור בהגאה, ונמצא מוסיף לקדמה איסור חדש תקף ומיד:

והנה בעתה, בעת שאני מעתיק תשובתי זו בס"ד, כדי לשלחה למערכת הדפוס צירוסלס תיב"ב, בא לידי ספר זבחי זרק לקוטי דיניס למוה"ר זלה"ה, אשר בחודש הזה נשלם מבית הדפוס של פה עיריני יע"א, וראיתי שהעתיק בסו' ק"א ס"ק כ"ה דין השפ"ד וחזו"ד הנז', וסיים וז"ל, והגם דהרב ישועות יעקב בסק"ה פסק דתולין לא נקטינן ביוסיה, חדא דהס רביס, ועוד דרבינו השפ"ד חביס טובא, ועוד דהס לחומרה עכ"ל. ואזהמ"ר אגב שטיפה לא דק בדברי הגאון ישועות יעקב, דדינו לחוד ודין השפ"ד לחוד, וכדכתיבנא, ומאד תוהני בזה דהוא ראה דברי ישועות יעקב שכתב בזה"ל, דכ"מ שאין כ"מ כמו שהוא לפנינו אף דים כ"מ וכו', ובגידון השפ"ד יש כ"מ כמו שהוא לפנינו, דהקדמה אסורה באכילה, ואם תתלה האיסור בה אהיה אוסרה בהגאון, אך באמת ישועות יעקב לא כתב זה אלא בגידון דנקיט דהקופה יש בה תרומה שהיא איסור בודאי, ורק יש לה מתירין ע"י שאלת חכם, ולכן קאמר כל דעתה שלא נשאל לחכם אין כ"מ או תולין בה וזה ברור ופשוט. ושו"ר שבאמת השפ"ד עלמנו כתב סברה זו של ישועות יעקב, דהא כתב השפ"ד שם בסק"ה וז"ל, ומההוא דסו' ק"ך סעיף מ"ב השאלתו לסופרת שבעה נקיים, דתולה בה אף שמקלקלת סותר משיינה, אפ"ה תולה בה, אין ראיה, דלעת עתה מנאם היא, משא"כ איסור הגאה איסור חדש הוא עכ"ל, הרי לך להדיא דסבר כסברת ישועות יעקב ז"ל, אך הענין הוא כדכתיבנא בס"ד דבגידון השפ"ד יודה ישועות יעקב, ובגידון ישועות יעקב יודה השפ"ד ז"ל:

הנה כי כן, שפיר למדנו לג"ד מסברת הגאונים האחרונים שהם ישועות יעקב ושער המשפט ותפארת יוסף, דיש לתלות יין האסור באותו הכד שבה מחוץ לתחום, אשר בו ביום אסור היה לראובן בכה"ג, אע"ג דיש לו מתירין אחר שבת, יען כי באשר הוא אם שבת

שאלה כ"ח

שאלה. ראונו חושב בגדלד בזה לו שני כדים של יין מעיר כרכוך, בשירא עם גוים ישמעאלים, ומלא אחד מהם פתוח, והשני שלם כהלכתו חותם בחוץ חותם, ושאל לחכם ואמר לו זה הכד הפתוח בשמים, והתירו בהגאה למכרו לגוים, מפני שהגוים אשר הביאו לו את היין הם ישמעאלים, דאין חוסרין במגען את היין בהגאה, אלא רק בשמים, וזה ראונו לא מכר כד הזה חפץ, אלא הניחו במרתף בביתו עם כד הכשר, וכדי שלא יתערב קשר בו חוט אדום, והניחו שם עד שימלא לו קונים גוים, והיה לו בלוחו מרתף עם אלו השני כדים עוד כד אחד של יין, שהיה לו מקודם שצאו לו שני כדיון אלו, וגמלא שם במרתף שלשה כדיון, א' של איסור, ושנים של היתר. והנה אשת ראונו היתה לריכה יין שיעור ארבעים דרה"ס לעשות בו מעגון בתערובת סמנים מחוקים לרפואה בשביל בעלה ראונו, ותאמר לאשה אחת שהיתה בבית שתלך למרתף להביא יין מן הכד, ושכחה לומר לה שלא תקח היין מן כד הקשור בו חוט אדום, וזו נכנסה למרתף ומילאה כלי מלא יין שיעור ארבעים דרה"ס, והביאה לבעלת הבית ועשתה בו המעגון ברתחה ע"י האש, אח"כ שאל ראונו מהיכן הביאו היין של המעגון, ותאמר האשה אני לקחתיו מכד א' מהשלב כדיון, ואינו יודעת ממיזה כד הוא, וגסתפק ראונו אולי לקחה אותו מן כד האסור, על כן בא לשאל אם מותר לו זה המעגון העשוי מאותו היין או לאו. וירטו המורה, ושכמ"ה :

תשובה. הגה"ש כאן ב' כדים של היתר, ואחד של איסור, ולבאורה יש להתיר משום כל דפריש מרובא פריש ואע"ג דכאן האיסור קבוע, וקי"ל כמחלה על מחלה, ולא התירו משום כל דפריש מרובא פריש אלא בגמלא חוץ לקביעותו או שלקחם קצו, וכאן גדול לקחם משם, מ"מ זה אינו אלא באיסור תורה, אבל כ"ד איסור דרבנן הוא וגבי איסור דרבנן לא אסרינן קבוע, ובמ"ש הרב קהל יאודה בס' ק"י סוף סעיף ס"ג דף ל"א ע"ב, וז"ל דבר צרור הוא דלא אסרינן קבוע אלא דוקא באיסור דאורייתא, אמנם באיסור דרבנן דהיינו האיסור מלד עלמו הוא מדרבנן, אף דליהוי קבוע מ"מ ספיקא דרבנן הוי ולקולא, והכי מתבאר מדברי הטור ח"ח סי' תע"ל עכ"ל יע"ש. ובאמת כן מובאר בדברי הטור שם, בתשע לצורין של מלה ואחד של חנוך, והוא כבר ביטל דליכא רק איסור דרבנן, ואע"ג דהרמב"ם ז"ל פליג בזה לא אלא התם גבי חנוך וכדיהיב טעמא התם, ולא שייך רק טעמא הכא :

בידו ראיתי לרמ"א ז"ל בהגה"ה בש"ע סי' קי"ד סעיף י"ד, שכתב אם ידוע שמקלת גוים צודחי נותנים בו יין, ומקלתן צודחי אין נותנין בו יין, אזלינן בתר רובא, דכל דפריש מרובא פריש, אבל אסור לקנות מהם בשמים, דכל קבוע כמחלה על מחלה דמי עכ"ל, והרי כאן איסור דרבנן הוא, דסתם יינם הוא דרבנן, ועב"ז אסור בקבוע, ויש להקשות על זה מדברי הטור בא"ח סי' תע"ל, שהוכיח משם הרב קהל יאודה דבאיסור דרבנן לא אסרינן קבוע, ובהשקפה הראשונה עלה בדעתי ליישב, דס"ל לרמ"א ז"ל דסתם יינם חשוב עיקרו מן התורה, ולכדי החמיר בו באיסור קבוע, וראיתי להגאון חק"ל ז"ל ב"ד ח"א סוף סי' קל"ט דף רע"ט ע"ב, שהביא מן הרב מנחת יעקב כלל ל"ב ס"ק כ"ו, דס"ל בפשיטות דסתם יינם לא חשיב עיקרו מן התורה, והקשה עליו דבגמרא דע"ז דף ל"ד אמרו גבי סתם יינם כל דתקון כעין ד"ת תקון, ובגמרא דף ס"ה אמרו דלא אמרינן כל דתקון וכו' כי אם ביש לו עיקר

בעת שגפל הספק שאנחנו תולין האיסור בזה הכד, אין אנחנו מוסיפין איסור יותר לראובן בתלוי, יען כי זה היין שבקנקן היה מוגע גוי ישמעאל, דאינו אסור אלא בשמים, ואינו אסור בהגאה, ואינו היין שהיה כבר שבה מחוץ לתחום הוא ג"כ אסור לראובן בשמים, ואינו אסור בהגאה, כי הוא יכול ליתנו במתנה לאחרים. ואין לומר עכ"פ איכא איסור נוסף בזה בו ביום, בלוחה תליה דתלינן בזה הכד, יען כי זה הכד היה יכול ראונו ליתנו לאחרים לשתותו, אך עתה דתלינן יין האסור בזה הכד נאסר גם בו ביום ליתנו לאחרים, דזה אינו, דבאמת יכול ליתנו לגוים בו ביום, ורק לישראל אסור ליתנו, וכיון דיכול ליתנו או למכרו לגוים בו ביום, אין זה ההפך שנאסר ליתנו או למכרו לישראל חשיב תוספת איסור, ברם אי איה עובדא שזה היין נאסר במגע גוי ערל, דאוסר היין בהגאה ג"כ, אה"ן לא תלינן בהכי, דהא גם בו ביום מתחדש תוספת איסור בתלוי, דהא נאסר בהגאה ג"כ ע"י תלוי זה :

ובל זה שכתבנו היינו היכא דאנו דנין דבר זה לגבי ראונו בעה"כ, דראיתו היין היה אסור לו בו ביום, אבל לגבי אחרים היה מותר להם בו ביום, יש להסתפק אי אמרינן דיש לזון להם דין אחד בפ"ע, ולאסור להם השת' כדיון, או"ד כיון דארינן הכד האחד לראובן שרינן לאחרים ג"כ, ודבר זה יתבאר מתשובה אחרת שכתבתי בענין זה (והיא נדפסה קודם תשובה זו) בס"ד, ושם הבאתי מ"מ רמ"א בסוף סי' ק"ב, והגאון חו"ד שם סק"ח והגאון פליתי ס"ק י"ד דלא כהרמב"ה ע"ש, ועוד בתשובה אחרת בחלק ח"ח דברתי בענין כיוצא בזה, ופלפלתי בחכמה בס"ד, ומשם באר"ה, כי עתה אין לי פנאי להזכיר ענין זה פה :

והנה ראיתי להט"ו ז"ל בא"ח סי' תקנ"ו ס"ק ע"י, דרש"י כתב טעם האיסור מי שהוציא לו מחוץ לתחום אין בו משום איסור אלא רק הוא קנס בעלמא, וכתב עליו הרב חמד משה ז"ל, כי הרא"ש הוא דכתב כן בשם חכמי לוניל, אבל מדברי רש"י משמע העצם משום שנעשה בו איסור, אלא הואיל שהוא איסור דרבנן לא אסרו על אחרים ג"כ, והאר"ך בענין זה ובדברי רש"י ומהרש"א ע"ש, ועיין בית מאיר מ"ש בענין זה, ועיין נהר שלום ס"ק וז"ל, ובאחרונים עוד שם בס' תקנ"ו :

נמצא אפילו בהביא הגוי מעלמו לישראל מחוץ לתחום, איכא דסברי לדעת רש"י ז"ל שפסק מרן ז"ל כוותיה, הא דאסור לישראל הבא בשבילו לחו משום קנס, אלא מדינא דהו"ל נהגה מומלכתו ו"ו במה שהביאו מחוץ לתחום, אע"ג דלא נעשה איסור בגוף הדבר, ורק לאחרים הקלו בזה, ולפ"ז ב"ד גרע עמי, שהישראל שלח לחבירו את היין אע"ג דודע צודחי שגויע הגוי בשבת, ד"ל אין האיסור בזה משום קנס, אלא משום דאזעביד ביה איסורא, אבל באמת הרמ"א ז"ל נראה דסבר גם ככה"ג דנ"ד, מה שאסרו לישראל הבא בשבילו הוא משום קנס כדן המבטל איסור לכתיילה, דכ"י סוף ס"ק כ"ו. ועיין מחלית השקל שם ע"ש, ולפ"ז גם לסברת הרב קהל יאודה בס' קי"א ס"ק וז"ל שכתב, ומסתברא דאין נפל וכו' אשר הבאתי דבריו בתשובה אחרת נמו, אין לתלות האיסור בדבר זה, ויש להאריך עוד בזה, ואין הפנאי מסכים :

והנה לענין הלכה בנ"ד לא מלאנו לבי להתיר כד השני, אח"כ יוסיף על היין שבכד השני שהיה ששים פעמים כנגד חותם ששים דרה"ס של יין האסור, ואז מותר בין לראובן בין לאחרים. והשי"ת יאיר עינינו בצור תורתו, אבי"ר :

שיקר מן התורה והניח כל"ע יע"פ. וכו' למהרה"ח ז"ל
ח"א סי' ק"ב, שהעריח מדברי הרשב"א ז"ל, דס"ל סתם
יינס חסידים יס לו עיקר מן התורה, אחר שכבר אסרונו משום
לח"א דע"ז ע"פ, וכעת לא אוכל להאריך בזה :

ברם רחמי להגאון שפ"ד בס"י ק"י ס"ק ל"ח, שכתב
השעה חנינות מוכרות צילים מכסירות, ואחת צילים
מועריפה וכדומה, שהוא חיסור דרבנן, והחמית ידוע, מהו
הדין, אי נימא כל הקבוע כמחלה דמי וחד בחד אף
ברבנן ספיקו להחמיר, או"ד קבוע חידוש הוא וברבנן לא
החמירו והולטין אחר הרוב וכו'. שו"ר שנהפוך הוא, וביכר
החנינות דחיסור דרבנן לקח וחלו יודע מאיזה הוא ספיקו
מותה, ולא דמי למ"ש הש"ך בכללי ס"ס אות כ"ה חד
בחד, דהתם בחין ניכר, משא"כ בניכר, ע"סי ק"א בש"ך
אות ד' דכל שניכר לא אחזק מקרי, ובחין ניכר החנינות
אף בחיסור דרבנן אסור, כמבואר סי' קי"ד סעיף וי"ד
בהגה"ה קבוע לחומרא אף בסתם יינס דרבנן וכו' עכ"ל
ע"פ. נמלא הגאון שפ"ד עושה סברה להפך, דבניכר
החנינות או בחיסור דרבנן ספיקו מותר, ומ"ש רמ"א בס"י
קי"ד הגו"ל חייבו בחין ניכר החנינות, דבהא יס להחמיר
גם בחיסור דרבנן, ולפ"ז חין להקשות על רמ"א ז"ל מנ"ש
הטור ז"ל בח"ח סי' תע"ל גבי השעה לצורין מלה ולבור
חמץ, דהזס חייבי בניכר, ולהכי בחיסור דרבנן חולטין
לקולא, והשתא לפי סברה זו שכתב השפ"ד ז"ל בג"ד
דחייבי בניכר יודע רמ"א ז"ל דחולטין לקולא לומר לקחה
היין מכדין של היתר, ולא אסרינן משום כד החיסור הקבוע
סא. ואחר החיפוש רחמי להגאון חק"ל ביו"ד ח"א סוף סימן
ק"ה דף ק"ן ע"ג שכתב, אלא דה"ל ג"מ דברבנן לא שייך
קבוע, דאי בספק תורה ליתיה כ"ש בחיסור דרבנן, וא"כ
קפ"א טובא לרמ"א ביו"ד סי' קי"ד שאר בסתם יינס דרבנן
משום קבוע, לפי מ"ש שגם בספק תורה שרי וכו' ברבנן,
דבי גמיי הוי במוע"מ הא ק"ל ספק דרבנן להקל, וכן קפ"א
להגו"ל מאה סי' נו"ן שהקשה להמרדכי דליהסר בסתם
יינס משום קבוע, גם במקראו קודם דף פ"ג הקשה
בספק מוקפת דלא יבדק משום קבוע, ש"מ דגם ברבנן
חיתיה דין קבוע, כי על כן דבר זה לריך אללי עוד לימוד,
עכ"ל ע"פ. והנה י"ל על רמ"א גם מן הטור סי' תע"ל
כמבואר לעיל, אף באמת כפי מ"ש הגאון שפ"ד נתייבבו
דברי רמ"א, שהוא חייבי בלא ניכר החנינות, ולהכי מחמיר :

העולה מכל הגו"ל, הוא אפשר לסמוך בג"ד על סברה
כל הפוסקים הגו"ל שהבאתי, דס"ל בחיסור דרבנן
גם בקבוע חולטין לקולא, ומה גם דהכי מוכח מדברי חבי
התעורה רבינו הטור ז"ל, ובמ"ש הרב קול יאודה, ומ"ש
רמ"א בס"י קי"ד סעיף וי"ד כבר ייבטנו זה לפ"ד הגאון
שפ"ד ז"ל. ברם שאלתי את השואל, כמה יין היה בכד החיסור,
וכמה יין מנדיס של היתר, ואמר כד החיסור היה חסר ממונו
שיעור מאתיס דרה"ס שהוא שיעור בטי"ל אחד, כי כדים
אלו מחזיקים במילואם כל אחד שיעור שמונה בטי"ל, וזה הגד
כשכא מן הדרך היה חסר מעט, אף חין ידוע להס חסיה
זה החסרון של שיעור בטי"ל כולו מן הדרך, או לא היה חסר
מן הדרך אלא רק שלשה רביעי בטי"ל מ"מ, דהיינו ק"ס
דרה"ס מ"מ ובשביל שלקחה האשה ממונו חותו היין נחסר
שיעור בטי"ל, כי זה לא נודע להס, ובטי דדין של היתר
הנה אחד מהס לא היה בו יין אלא שיעור בטי"ל אחד וחתי
מ"מ, ואחד מהס היה בו שיעור שלשה בטי"ל, ושאלנו את
האשה צעת ששעה היין מן הכד ראתה הכד מלא וכד,
או קל, ואמרה שאינה זוכרת מדבר זה, וגם לא נתנה דעתה
על זה, כי הביאה היין בחפזו, ולכן נשאר הדבר הזה בספק,
מאיכן לקחה היין :

ועתה לפ"ז נמלא שבוה הכד של החיסור יס יין יותר
מן היין אשר בשני הכדין, כי עתה לפי דברי השואל

כד של החיסור, יס יין שיעור שבעה בטי"ל, ובשני הכדין
יס ארבעה בטי"ל וחתי מ"מ, ולפ"ז יס לנו לדון דברים
מרבוא פדים לגבי רוב היין, ולא לגבי רוב כדין, ונמלא
כ"ד דמי לדון רוב חנינות דהיתר ורוב בשר של חיסור,
דאיכא בזה פליגתא בין רבני האחרונים גאוני אשכנז ז"ל,
דהגאון כנסת יחזקאל בס"י כ"ד סבירא ליה דחולטין
בתר רוב חנינות ולא בתר רוב בשר, וכן הוא סברה
הגאון חוות דעת והגאון ישועות יעקב ז"ל, והגאון בית
אפרים עשה חילוק בזה בס"י מ' ע"פ, אף הרב בינת ארס
בשער הקבוע סי' ע"ז הביא רחמי דחולטין בתר רוב בשר
ע"פ, ורחמי להגאון נו"ב תניינא בח"ח סי' ע"א שכתב,
ואס מביאים בשוק פירות יבשים וחין אהמו יודעים מי
הביאם, אי נימא בזה כל דברים מרבוא פדים ורוב הפירות
הס מננות של כשרים שיש להס תנור מיוחד לזה שאין בו
חשש חמץ, אי אומר מאן יומר דמייל בתר רוב הפירות,
דילמא חולטין בתר רוב המייבשים, ואין אהמו מאגיחים על
המייבש שהוא חס יס לו פירות הרבה או מועט, וכן משמעות
לשון הבריייתא תשע חנינות וכו', הרי שחיב רק מספר
החנינות ולא הזכיר מספר הבשר, וחילוי יס בחנות אחת
הרבה מאד ובתשע חנינות יס בכל אחת דבר מועט, ועס
כל זה חייבי תוקע יחד קבוע בדבר להקל, אבל להחמיר
ודאי יס לחוש עכ"ל ע"פ. ודע דאפשר לומר בג"ד גם
הגאון בית אפרים יודע דחולטין בתר רוב יין, שהוא לא
אמר בחילוק שלו דחולטין בתר רוב חנינות אלא בסיכא דידוע
שכל חנות מוכרת בהמה אחת, ולהכי ס"ל דתו לא משגיחין
ברוב בשר, ועל כן בג"ד דליכא איי טעמא, נראה דמודה
דחולטין בתר רוב יין :

ולכאורה היה אפשר לומר, דאע"ג דמלינו ענין זה
הוא מחלוקת בין האחרונים ז"ל, אי חולטין
בתר רוב בשר או בתר רוב חנינות, ואין אהמו בדחין להכריע
בזה, הנה כל זה אי הוה חיסור תורה, אבל בג"ד הוא
חיסור דרבנן אפשר דחולטין לקולא, כסברה האומרים
דחולטין בתר רוב חנינות, וכן בג"ד נאמר חולטין בתר רוב
כדין, ולא בתר רוב יין :

אך אחר הישוב רחמי בס"ד, דחין לסמוך על זה להסיר
בג"ד, והיינו דמלינו שגם בחיסור דרבנן יס חומרים
דהוי כד"ת דאוסרין בקבוע ולא חולטין לקולא ובכו"ל,
וא"כ השתא יס בג"ד ס"ס להחמיר, והיינו ספק הלכה כמ"ד
חיסור דרבנן דמי בחיסור תורה לחסור בקבוע, ואח"ל הלכה
כמ"ד חיסור דרבנן חולטין לקולא בקבוע, דילמא הלכה
כמ"ד כל דאיכא רוב חנינות דהיתר ורוב בשר דחיסור,
חולטין בתר רוב בשר, וא"כ הכא גמיי דהוי רוב יין בחיסור,
אע"ג שהוא חיסור דרבנן חולטין בתר רוב חיסור, וכל היכא
דאיכא רוב חיסור, לכ"ע אודינן בתר רובא גם בחיסור דרבנן,
והנה ס"ס זה הוא מתהפך ג"כ, והשתא מאחר דאיכא ס"ס
להחמיר יס לחסור אפילו ברבנן, ובמ"ש הגאון מס"ל ז"ל
בפ"ד דבכורות, ובפ"ח מאבות העומא, דאף על גב
דספיקא דרבנן לקולא, היכא דאיכא ס"ס להחמיר
חסור אפילו ברבנן, וכן כתב הפד"ח בסומן ס"ט,
ובקטור ס"ס חית י"ג, וב"כ הרב פני משה ח"א סי' ע"ה,
וב"כ השפ"ד, וב"כ הגה"ג באה"ע סי' ס"ח הגה"ט אות
ל"ו בשם כמה גדולים, וב"כ זרע אמת יו"ד סי' מ"א, ועוד
יס ויש כמה אחרונים דס"ל הכי, ובמ"ש בזה בספרי בעלי
הכללים ע"פ. והרב ערך השלחן א"ח סי' ק"ד אות ג'
הביא דברי שער המלך דסבר להפך ודחה דבריו ע"פ,
והכי חולא סוגיין דעלמא, דכל היכא דאיכא ס"ס להחמיר
חסור אפילו ברבנן :

אשר על כן נראה, דיש לחסור בג"ד אותו המעט
שנעשה ציין שלקחה האשה מן הכד האחד ששלש
כדין, שהס שניס של היתר ואחד של חיסור, מפני דאיכא
רוב

רובין כד של איסור, והשתא יס בזה ס"ס להחמיר, ובאמור:
והנה שזעזי דחכש אחר מן החכמים הי"ו אחר מאחר
 דעירבו היין במעטין, ויס בזה הפסד שלריך
 לשפטי, דא"ל למכרו לאהר, לכן דניס בזה להחיר לשותו
 משום פסודא, וכל היכא דאיכא פסודא חשיב כמו היכא
 דלא אפשר לשותו בהיתר, דהותר לשותו זה, עכ"ד.
 וגראה דאין דבריו נכונים בזה, כי הגה מלינו שהרשב"א
 אסר סתם יינם לחולה שאין ב"ס, ואפילו לעשות לו מרחק
 אסור, ומרן ז"ל בסו"ק קכ"ג ס"ב פסק זה להלכה, ועיין
 בתשובה אחרת להרשב"א שהביאה מרן ז"ל בב"י סי' קל"ד,
 והריב"ש איסר סתם יינם גם לחולה שיש ב"ס, ועיין
 רמ"א בהגה"ה סי' קנ"ה ס"ג, גם עיין לרמ"א ז"ל
 בתשובה סי' קכ"ד מ"ש בזה ע"ש, ועיין ש"ך סי' קנ"ה ס"ק
 ט"ז, ובגה"ג סי' קכ"ג הגה"ה אות י"א, ושורו בגה"ג
 סי' קנ"ה הגה"ה אות י"א וי"ב, ועיין עוד אחרונים ז"ל.
 והשתא בנ"ד אי הוה היין אסור במגע גוים ערלים, אין
 כאן לך היתר בשתייה לחולה שאין ב"ס, ואפילו דלא אפשר
 לו לשותו אחר בהיתר, דאין בחד מרן ז"ל גרירן דסתם
 יינם של ערלים אסור בהנאה, וכן אהנו מורין תמיד, אך
 בנ"ד איירי במגע גוים ושמעאלים, דק"ל אין מנעין איסור
 בהנאה, וכן אהנו מורין תמיד, ולפ"ד רמ"א ז"ל דמתיר
 בשתייה לחולה שאין ב"ס דהיכא דהוא מותר בהנאה הוה
 נראה להחיר בנ"ד, אך באמת זה אינו, דרמ"א לא היתר
 אלא בהיכא דלא אפשר בהיתר, וגם לא היתר אלא בחולה
 הסוכב על משתו ולא במתהלך על רגליו, ובנ"ד איירי
 בהולך על רגליו בריח כחוד האדם, וגם אפשר לו לעשות
 ביין אחר בהיתר, ולפ"ז אין דברי החכם הגו' נכונים
 כלל, חדא מי הגיד לו כל היכא דאיכא הפסד חשיב דינו
 כמו היכא דלא אפשר לשותו אחר בהיתר, ואין להקל
 משום פסודא אלא בהיכא שגדולי הפוסקים היתרו בכך
 בפירוש, והיכא דאתמר אהנו, ועוד אפילו לפ"ד לא מהני
 זה בנ"ד, שהוא בריח ומהלך בהגליו, ורק שותה זה המעטין
 לחוק הלז ולחוספת כח. והסי"ת יאר עינינו באור תורתו,
 אב"ד.

ברוב הכלי, ואין לריך להגשיל עוד, אך באמת לסברה זו
 לריך רחיה, דאם לדין יס תשובה לומר דלא אהנו חד בתרי
 בטיל אלא בחתיכות שהם גופים מוחלקים, מפני שכל
 חתיכה דנקיטת למידן עלה אפשר לומר אין כאן איסור כלל,
 מש"כ בחתיכה אחת שהאסור והמותר הם עלם אחד, לא
 אמרינן שיבטל האיסור שבה מינה ובה מפני כי האיסור
 קבוע בה, ואין אחת יכול לומר על חלק מובדל שטוב
 היתר ואין כאן איסור כלל, והאי מילתא נריכה רבה למפשט
 יתה:

ומצאתי ראיתי להרב פר"ח ז"ל בסו"ק ק"ה ס"ק ה',
 שפסק בהיכא דליכא ששים ואין פעפוע, ולא
 נודע המקום שנגע בו האיסור, שלריך ליטול כדי נטילת
 מקום מן הכלי, וב"כ נמי הרב מנחת כהן ז"ל בח"ב סוף פ"ד
 אסר הביאו הפ"ח ז"ל שם י"ע, והנה דבריהם לא
 נתבאר להדיא אם זה המקום שלא נגע בו האיסור הוא רוב
 או לאו, דאפשר להחזק ולומר דאיירי דליכא רוב בהיתר
 כדי שיבטל האיסור, מיהו מסתימות דבריהם נראה דאיירי
 בכל גונא דלית להו סברה דהגאון כו"ף הגו', אמנם ראיתי
 להפ"ח ז"ל בסו"ק ק"ט ס"ק ד', שכתב לעולם סגי ברוב
 כל דהו, ולא צעין רוב כפליים, והא דנקיט הפ"ח ס' חד בתרי
 לאו למימרא דלא סגי ברובא כל דהו, אלא משום דעל
 כדריך צעין תרי חתיכות דהיתרא כדי לבטל חד חתיכה
 דאיסורא, יען שאם הם שוים ליכא רובא דהיתרא, ואם האחד
 גדול יותר מהאחר דלמא היתר גדול הוה דאיסורא ע"ש,
 ומדבריו אלו נראה דלית ליה הכ סברה דכו"ף דלפ"ז אחתי
 קשא למה ליה להש"ס למנקט יבש ביבש חד בתרי בטיל,
 שנטעה להגריך רוב כפליים, הלא הו"ל למנקט בסתם יבש
 ביבש ליבטיל ברובא, כיון דלסברה הכו"ף איכא ביטול המיטע
 ברוב אפילו בחתיכה אחת, א"כ יאמרו ליבטולי ברובא,
 ולשון זה יבא נכון על העניינים כולם, ומהי מיישב הפ"ח
 בזה, אלא ודאי הפ"ח לית ליה סברה דכו"ף הגו', דבחתיכה
 אחת ס"ל לא ליבטיל, ולהכי נקטי חד בתרי דצעין
 שתבטל חתיכה אחת בשתי חתיכות, ובזה א"ל למאן ביטול
 יבש ביבש, כי אם חד בתרי, שיהיה היתר כפול על
 מגין האיסור:

וכן הרב מנחת כהן ז"ל בספר התערבות ג"כ כתב
 בהפ"ח דמ"ש רז"ל חד בתרי בטיל היינו משום דלא
 משכחת ביטול יבש ביבש כי אם חד בתרי, דאם אחת
 קטנה ואחת גדולה אינו בטל, דשמוא הגדולה של איסור
 וליכא רוב ע"ש, וגמלא גם מדבריו נראה דלית ליה האי
 סברה של הכו"ף, יען דלפי סברה הכו"ף משכחת לה ספיר
 ביטול יבש ביבש בחתיכה אחת:

וראיתי להמרדכי ז"ל בסוף פרק הזרוע, שהקשה בשם
 רבינו משולם ז"ל אהא דאמרו בב"ק ויבמות
 גבי ס"ז דזב דמטמא במשא, לפי שא"ל בלא לחטוי
 זיבה, וכה"ג אמרינן יבמה שרקקה דם חלוצתה כשירה,
 לפי שא"ל בלא לחטוי רוק, ואמאי לבטיל ברובא, ותירך
 דליכא למימר ביטול ברוב אלא בדבר שהוא ניכר בפני
 עיננו תחלה ואח"כ נחערב, אבל בדבר שתחילת ביאתו
 לעולם משורב, כגון הכ דיבמות וב"ק ליכא למימר דבטיל
 ברוב ע"ש, ועיין משנה למלך בהלכות טומאת משכב
 ומושב פרק א' הי"ד שהביא סמך לחילוק רבינו משולם,
 שכל דבר שתחילת איסורו או טומאתו היה משורב לא
 שייך ביה ביטול, ושם הקשה על הפוסקים רבני אשכנז
 כמ"ש על דברי הפ"ח ביו"ד סי' י"ד סעיף ה', ועיין כו"ף
 שם י"ע:

והנה ראיתי להגאון הלל"ח ז"ל על מסכת פסחים דף ל"ד
 בסוף ד"ה הו"ל, שהביא דברי המש"ל הגו', וכתב
 לדעתי העיקר הוא אם המבעל היה בפ"ע צעולם, אבל
 בהמתבטל לא אכפת לן, ואדרבה קיל עפי כשלא היה
 צעולם

שאלה ב"ט.

שאלה. אי הגשיל בלי, ולהיותו גדול לא נכנס כולו
 בקדרה, ובאחר קלת מומנו למעלה מן המים,
 ושכח לגלגל הכלי כדי שיבא דיקולא דמייח. באותו מקלת,
 ואחר שנטמא בו ניכר בזה, וגסתפקו בזה מאחר שרובו
 של כלי נעשה לו הגעלה ונשאר המקלת, אשר עתה לא נודע
 מקומו איזה הוא, אם בטל זה המקלת ברוב או לאו. וירינו
 המורה לדקא, ושכמ"ה:

תשובה. ספק זה שנסתפק בו החכם השואל, נסתפקתי
 גם אני בדבר אחר כיוצא בזה, והוא בחתיכה
 שנאסרה רק כדי קליפה או נטילת מקום במקום שנגע
 האיסור בלבד, וזה המקום שנגע באיסור הוא מקלת החתיכה
 אבל רובה של חתיכה לא נגע בה האיסור ואין לריכה
 קליפה או ג"מ כלל, והוא קידם טעמה קליפה או ג"מ מאותו
 המקלת שכח באיזה מקום מונגה נגע האיסור, או מעיקרה
 לא נודע לו זה המקום שנגע בו האיסור היכן היה, ורק
 ברור לו שלא נגע האיסור אלא במקלת מן החתיכה, אי
 אמרינן לריך ליקח כדי קליפה וג"מ מכל החתיכה משום ספק,
 או"ד אותו המקלת בטל ברוב החתיכה המותר. וראיתי
 להגאון כו"ף בכתיו סי' ס"ט ס"ק י"ט, שכתב שאם ברור
 לו שלא היה רוב חתיכה צליר, דבטל חלק שצריך ברובא
 ע"ש, הרי הגאון הגו' נקיט בפשיטות ככה"ג דבטיל ברוב,
 ולפ"ד גם בנידון השאלה הדין כן, דבטל המקלת של הכלי

ואיך מבטל הקמת את המים הבלועים בו, אלא ודאי אפילו
 בכה"ג ים ביטול. ודע דאין לדייק להפך מזה"ש בבינה דף
 ל"ז ע"ב יקוי תחומין מהדרין, וכן גמ' מזה"ש איסור מוקף לא
 חשבו, שפירשו העוס' בשם הר"ם הטובה, ר"ל שהבטחה
 גדלה ומוסיפה שמוניות ביו"ט ע"ש, וקשה דאמאי לא תבטל
 ברובא, אלא ודאי משום שהם עלם אחד, דזה אינו, דאין
 הוא בטלי ברובא מן הדין והא דלא בטלי משום שהוא דבר
 שיש לו מתירין, וכן ראיתי בל"ח שהקשה דתבטל ברובא,
 ומתוך דהוא דבר שיש לו מתירין ולא בטלי :

והשתא אחר הדוכתו דדיו של הכו"ף הוא יציב ונמן
 דים ביטול בכה"ג, יש להסתלקת בזה על
 הרב מנחת כהן ז"ל שהצחי דבריו לעיל, שכתב מ"ס חז"ל
 חד בתרי בטיל היינו משום דלא משכחת ביטול יבש ביבש
 כי אם חד בתרי, דאם אחת קטנה ואחת גדולה אינו
 בטלי דשמא הגדולה של איסור וליכא רוב ע"ש, וקשה דלפי
 האמור משכחת לה ביטול יבש ביבש אפילו בחתיכה אחת,
 והשתא איך ייבש בזה דברי חכמים מ"ס חד בתרי, שיש
 לעשות יאמרו יבש ביבש בטיל ברוב, וכן גמ' ליקשי לן בזה
 על הער"ח ז"ל, שגם הוא הלך אחר מנחת כהן בזה :

ג עוד נסתלקתי על רבינו הכנה"ג ז"ל ביו"ד סי' ק"ט
 בהגה"ט אות ה', דס"ל גבי ביטול חד בתרי בענין
 רוב מנין ורוב בעין, ואם הם שתי חתיכות לא בטיל האיסור
 בחתיכה הגדולה דליכא רוב מנין ע"ש, ולפי מה שהובאת
 בס"ד מכל ראיות לעיל לא בעינן רוב מנין, וראיתי להגאון
 חק"ל יו"ד סי' ל"ח שהביא דברי הכנה"ג ז"ל הנו' ופליג
 עליה :

והראו לי דברי הגאון מזה"ש ב"ח סי' תס"א ס"ק ד',
 שכתב במלה שנתחמלה בתור חמץ גמור, שלרוב
 אותו מקום הכשר ליבון והשאר אין לריך, ואם ספק שאינו
 יודע מקומו היה, לכאורה חד בתרי בטיל, ועיין יו"ד סי'
 ק"י בחניות קבוע, ודברי ספר כריתות בהא דנחל חתן
 וכו' עכ"ד ע"ש. והנה דברי ספר כריתות בנחל חתן הביאו
 הפה"ח וספ"ד בסו"ק ק"י, מיהו אין ראיה מדברי הר"ם הנו'
 לא לנדון המש"ז, ולא לנדון הכו"ף ולא לנ"ד, דהתם גבי
 נחל חתן כל מקום שאנחנו זורעים בו יש לנו לומר עליו
 שאין כאן איסור כלל, ולהכי אע"ג דסדגא דארעא חד הוא
 ומחוצר יחד גרע עפי מקום האיסור, ולכך יש לו ביטול
 בהיתר המרובה, משא"כ גבי תנור וגבי חתיכה, אנתו
 באים להתיר כל התנור למלאהו בפעם אחת, וכן גבי כל
 אנתו דנים ומתירים כל הכלי צבת אחת, וכן אנתו
 מתירים כל החתיכה כולה צבת אחת, דאנו נשאלים על כל
 הכלי ועל כל החתיכה כולה, ואין אנתו יכולין לומר אין כאן
 איסור בזה הכלי ובזאת החתיכה שאנחנו דנים עליה, אלא
 אנתו אומרים דאיסור שבה בטיל ברוב, ולהכי ז"ל כיון
 דהכל הוא עלם אחד אין היתר מבטל האיסור, משא"כ גבי
 נחל חתן אין סוס אחד שואל אותנו על שטח הארץ של כל
 העולם, ואין אנתו דנין על כל הארץ ומתירין לזרעה, ולכן
 כל מקום שאנחנו דנים בו היתר לזרעה אפשר דאין שם איסור
 כלל, דנחל חתן חתים במקומות אשר עתה בנויים בתים
 וחלרות דאין ראוי לזרעה, ואין אנתו דנים עליהם כלום,
 ולהכי ליכא ראיה לכל הגדוונות ההם מנחל חתן. ועכ"פ
 מלינו חצר להגאון כו"ף ב"ס ב"ח ז' בפירוש, וכבר בדרתי
 ב"ס"ד מנחה ראיות שדבר זה הוא נכון וליב. והש"ת יאר
 שיעניו באור תורתו אכ"ר :

שאלה ל'

שאלה. כלה וחמותה היו שוים בקומה ובשוב, עבלי
 שתיהן צליל שני בשבת יתרו, ולבשו שתיים
 מכנסיים

בעולם אפילו הוא דבר שיש לו מתירין בטיל, כמוכרח
 ב"ח סי' ס"ד, ועיין מנ"ח ס"ק ה', וכבר נשאלתי על זה
 מבני הרב הגדול וכו' דרמו אהרני הק דיבמה שרקקה דם
 שהביא המש"ל מהא דא"ח סי' ס"ד, והשכתי לו דהכל תלוי
 בהמצטל, אם היה בפ"ע בעולם או חסוב הוא לבטל
 ונשאר בחקתו הראשונה, משא"כ אם לא היה בפ"ע, עכ"ד
 ע"ש. ובספרו נו"צ תניינא ביו"ד סי' נ"ד הביא שם בנו
 הרב ז"ל מ"ס הגאון מו"ח ז"ל בכ"י, דיפה כתב רבינו
 משולם ז"ל דדבר המעורב מתחלה ברייתו לא שייך בו
 ביטול ברוב, ואמנם רק בביטול אשר מתורת רוב חתין
 עלה וכו', דבעינן דומיא דסנהדרין שהם ודאי אינם מעורבים
 מתחילתם, ולכן ביבמה ובזב חין ביטול וכמ"ס רבינו משולם,
 אך לא כן בדבר הבטל בששים לאו מתורת רובא חתין
 ע"ש. וסם בתשובה סי' נ"ה הביא הרב מהר"ם ז"ל קושא
 עלומה ממשנה דכלאים פ"ו מ"ח, במעביר עלין נקוב
 בכרם אם הוסיף במאיתים איסור וכו', וכתב שבחילוק הגאון
 מור חביו בספר הל"ח חתי שפיר יע"ש. וראיתי להגאון
 מהר"ם ז"ל בשמחה יו"ט דף ט' ע"א, שגם הוא נתקשה
 מהך דכלאים הנו', ותיקן שם, ודבריו מכוונים עם דברי
 הגאון הל"ח, דכל ההקדה הוא על המבטל אם היה
 ניכר לצדו מקודם יש בו כח לבטל האיסור, אע"פ שעתה
 האיסור מעורב עמו :

ועתה בא נבא לנ"ד ועידון הכו"ף ז"ל, שאמרנו שיש
 להסתפק ולומר כל שהאיסור והיתר הם עלם
 אחד אפשר דאין כח בהיתר לבטל האיסור ברוב, כי הנה
 בעתה מלינו ראיה ברורה לפשוט ספק זה ממתניתין
 דכלאים פ"ו, במעביר עלין נקוב בכרם שאם הוסיף
 במאיתים איסור, ודייקנן מינה בסוגיא דחולין הוסיף חין
 לא הוסיף לא, שאם לא הוסיף מאיתים מותר, והיינו דגידולי
 האיסור בטלים במאיתים בגידולי היתר, כמ"ס רש"י ז"ל
 שם, שלדברי רש"י לריך לומר דמיידי שנתרבה בעובי ברוחב
 ובקומה, באופן שאין הגידול שנתגדל עומד בפני עלמו, ואינו
 ניכר רק שגדל בכמות כמו כל דבר שניתוסף הכמות
 ע"י הערובה, ואפ"ה בטל המיעוט במרובה, וכאשר כתב
 מהר"ם ז"ל בתשובת נו"צ סי' נ"ד שזכרתי לעיל, וכן הגאון
 מהר"ם ז"ל בשמחה יו"ט דף ט' גמ' חיל בתר פירוש
 רש"י ז"ל במתניתין הנו', דהעשם שאם לא הוסיף שרי
 הוא משום ביטול, והרי מבאן ראיה מוכרחת לנ"ד, ועידון
 הכו"ף, דבטל המוקף ברוב אפילו שהוא עלם אחד :

ג עוד מלאתי בס"ד ראיה ברורה לזה, מזה"ש התוספות
 ז"ל בצ"ק דף ס"ט ע"א בד"ה כל הגלקט מזה יחא
 מחולל, שהקשו וא"ת ובי אמר כל המתלקט הו לא היה
 מועיל למה שגדל אח"כ, ותרנו דבטל ברוב, ואע"ג דדבר
 שיש לו מתירין אפילו בחלק לא בטיל, מ"מ דאורייתא
 בטיל ע"ש, והא הכא החלק הגדול בפרי אחר אמירתם הוא
 מחובר בחלק היתר, והם עלם אחד וחתיכה אחת, ועכ"פ
 בטל חלק המעט שבפרי בחלק המרובה שבפרי. וכן ראיתי
 להר"ב בש"מ שם בצ"ק ז"ל, ואי קשיא כי אמר כל המתלקט
 וכו' שכתב בפשיטות מעם זה של ביטול ברוב ע"ש, וגמולא
 דמהני הביטול גם בדבר שהוא עלם אחד :

ודע דהוה קשיא לי בענין הנו' מהא דסדה שגאבד בו
 קבר, דאמאי לא בטיל ברוב, וכו"ר להגאון חוות
 דעת יו"ד בביאורים סי' ק"י ס"ק ו"א' שתמה על הר"ם
 מקיטין ז"ל מדין הנו' דסדה וכתב דמחובר לקרקע לא
 בטיל ע"ש :

ועוד יש להביא ראיה בס"ד מנמרא דבינה דף ל"ח,
 דמקשי וליבטיל מים ומלח לגבי עיסה ע"ש, ואי
 חמרת כל שהוא עלם אחד חין כחן ביטול, הא הכא המים
 בלועים בקמת של העיסה כולו ולא נשאר אפילו משהו קמת
 בעין, אלא כל הקמת שאב את המים ונעשו עלם אחד,

אחת בערב שבת ט"ו שבת, ולפ"ו יום ט"ז שבת היה חלל
 החמות שילדה בת חוך שמונים יום ללידה, שהוא זמן דם
 עוהר, דמותר מן התורה וגם מדינא דגמרא מותר,
 אלא ח"כ נאשר מנח המנהג, אבל חלל כלה היה יום
 ט"ז שבת אחר ארבעים לוכה, שכבר עברו ימים של דם
 עוהר, והדם חסור מדינא משום דם גדה:

והנה מלינו דבר זה מפורש יולא בשה"ט סי' ק"ץ סעיף
 מ"ב, שפסק מרן ז"ל להלכה כהראב"ד ז"ל דאם
 לבשה חלוקה הכדוק לה ופשתו ולא בדקחו, והשאלתו
 לחברתה היושבת על דם עוהר, פירוש שהיא בימי דם עוהר
 שלה, ח"כ"פ שעכשו אינה שופעת דם, תולה בה, לא
 מצביא בזמן או במקום שנהגים לבעול על דם עוהר
 שתולה בה, יען שאינה מקלקלת אותה במה שתולה בה,
 שהרי אפילו אם נאמר שהוא ממנה היא נאשרת טהורה
 לבעלה, ואין כאן קלקול לבוש אחת מהן, אלא אפילו בזה"ו
 שאין בוועלין על דם עוהר, ואם תתלה בה הרי היא
 מקלקלת חברתה, ח"כ"ה תולה בה, שאנו אומרים ח"כ"פ
 שהחמירו בנות ישראל שלא לבעול על דם עוהר, לעלמן
 החמירו, אבל לענין שלא תליל על חברתה לא החמירו,
 כיון שהיתה מללת מן הדיון בזמן ובמקום שהיו בוועלין על
 דם עוהר, גם עכשו היא מללת, והיא מקלקלת וחברתה
 מחוקקת, ומה לנו לחומר אשה נאשרת בעלמה, עכ"ל הש"ע
 כפי מה שכתוב בלבוש ז"ל בהרחבה, ועיין באחרונים ז"ל:
א"כ השתא ה"ה בנידון השאלה זו תולה בחמותה שאלה
 הם ימי דם עוהר, ואז היא טהורה, אך חמותה
 בלח"ה היא נעשית טמאה מנח שפרסה גדה, אך כלה
 תשאר בחזקת טהורה, וזה ברור. והש"ת ברחמיו יאיר
 עינינו באור תורתו ח"כ"ר:

שאלה ל"א.

שאלה. נשאלתי מאת החכמים ה"ו, ראוני רלה לישא
 אשה אחרת על אשתו, ונתנה לו רשות, אך
 בתנאי שיבעע בש"ח שלא יעשה חופה וביאה לאשתו החדשה
 כי אם אחר שלשים יום מיום השבעה, ונבעע על זה
 בש"ח ב"ש בכל חוץ וחוץ, וראובן סודך אשה והתחילה
 לספר ז' נקיים בסוף השלושים, בחופן שתהיה החופה
 והביאה ליל האחד ושלושים, והיא טובלת יום השלושים
 בלתיים בדרך הכלות שטובלות ביום, בשביל שאין באים חלל
 החתן עד הערב, ונסתפקנו בזה אם יטולה לטבול לכתחילה
 ביום השלושים, כיון דאותו היום חסור לעשות לה בעלה
 חופה וביאה מנח השבעה, דהא מלינו בש"ע סי' קכ"א
 בכלי גויים שלריבין הגעלה משום איסור וטבילה משום
 טומאה, דח"ג דעעס ההגעלה לחוד שהוא משום איסור,
 ועעס הטבילה לחוד שהיא משום טומאה, עכ"ל כתב מרן
 ז"ל ים אומרים שאם הטבילם והגעילם יחזור ויעבילם שנית
 אחר הגעלה, ח"כ"ה הכא נמי יש לומר שלא תצול אלא אחר
 שתהיה מותרת לבא עליה בעלה, ולדעת ים אומרים הגו'
 י"ל דאפילו אם טבלה בדיעבד לריבה טבילה אחרת בלילה
 של האחד ושלושים, כמו שהלריכו טבילה אחרת לכלים
 שנעבלו קודם הגעלה, ויש שהביאו ראיה לזה מדין עברה
 וטבילה יום הז' דעלתה לה טבילה, וח"ג דאסורה לשמש
 ביום ז' עד הלילה עכ"ל עלתה לה טבילה נמאל לא בעינן
 הטבילה בזמן שתהיה ראויה לביאה, ונראה שהיא ראויה
 נכונה, על כן יורינו דעת מעכ"ת בזה, ושכמ"ה:

תשובה. מה שאתם מדמין ד"ל לדין טבילת כלים זה
 אינו, דרב המרחק ביניהם, דהתם טעם
 יש אומרים דמגריכוס טבילה אחרת אחר הגעלה הוא, משום
 כיון דהטבילו בעוד האסור בלוע בו מחוי כטובל ושרך
 בידו

המכניסין חדשים, ופשוטו אולם בערב שבת יתרו, ואחר שבת
 נתנו כל הכלים שלהם לביובסת לכבס, וראתה המכנסת דם
 האוסר באחת המכניסין, אך לא נודע של מי אם של החמות
 אי של הכלה, כי הם שוים במידה, וגם שוים בגוון שלהם,
 ושיניהם היו חדשים, לכך לא נודע של מי מהם המכניסין
 של דם, והמכנסת ראתה זו ביום שלישי, אך החמות פרסה
 גדה שראתה דם ביום ראשון קודם הכבוס ונעמאה, ולכך
 עמד השואל ושאל, אם נאסור את שניהם, כיון דלא ידעינן
 של מי זאת, או אם תשאר החמות בטומאתה, כיון דכבר
 פרסה גדה ביום ראשון ונתיר לכלתה. יורינו המורה ושכמ"ה:
תשובה. נראה פשוט דאין לתלות הכתם בחמות משום
 דפרסה גדה ביום ראשון ונעמאה, כי זה

המכניסין שנמאל בו הדם פשטה אותו בערב שבת קודם יום
 ראשון, ואותו היום הייתה בחזקת טהורה, ואין תולין הקלקלה
 במקולקל שיתחדש ח"כ, וכמבואר בש"ע יו"ד סי' ק"א סעיף
 וא"ו, שתי קדרות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין
 ידוע לאיזו נפל, ואח"כ נפל איסור לתוך אחת מהן וידוע
 לאיזו נפל שתייהן אסורות ע"כ. וכתב הש"ך ז"ל שתייהן
 אסורות שאין אומרים למקום שנפל איסור האחרון נפל גם
 הראשון, אלא דינו כמו נפל איסור, ואינו ידוע להיכן נפל,
 ובאשר נכתב בסעיף ה' ע"ג, וכן פסק הרמב"ם ז"ל
 הלכות תרומות פ"ד ה"ו, שתי קופות שנפלה סאה תרומה
 לתוך אחת מהן ונודע לאיזה מהן נפלה, ואח"כ נפלה סאה
 שניה ואין ידוע לאיזה מהן נפלה, אומרים למקום שנפלה
 הראשונה נפלה שניה שתולין הקלקלה במקולקל, נפלה סאה
 ראשונה לתוך אחת מהן ואינו ידוע לאיזה מהן נפלה, ואח"כ
 נפלה סאה שניה ונודע לאיזה מהן נפלה אין אומרים למקום
 שנפלה שניה נפלה ראשונה, אלא שתייהן מקולקלות, עכ"ל:
ובן מפורש הדבר הזה בהלכות הגדה עלמה וכנ"ל בש"ע
 סי' ק"ץ סעיף נו"ו, והוא שלשה נשים שיטוטה במטה
 אחת, ומשולבות שרגליהן מעורות זו בזו, ונמאל דם תחת
 אחת מהן וכו' דמפורש שם הא דתולין הקלקלה בזה שבדקה
 ומלאה טמאה, היינו דוקא אם העד היה כבר מוכן בידה
 בשעת מליאת הדם במטה, וקנחה עלמה בו תקף ומיד, ולא
 הכניסו לחורין ולסדקין ומלאה טמאה, דאז, אמרינן ודאי
 היתה טמאה כבר בשעת מליאת הדם במטה, שכבר ילא
 אז לבית החיטין דם זה שמלאה על העד בקינות, על כן
 מחזיקין בה הדם שבמטה, ואמרינן ממנה נפל עכשו בשעה
 שהיא כבר טמאה ודאי בימיאת הדם לבית החיטין, אבל אם
 אם אחר מליאת הדם במטה הושיטה ידה תחת הכר והכסת,
 ונטלה העד וקנחה בו, או שהכניסה העד שבידה לחורין
 שבבית החיטין, לא מחזיקין בה הדם שבמטה לטהר האחרות,
 וכמפורש שם, ועיין בש"ע להגאון ר"ז ז"ל. הרי דאם יש
 הפרש שיעור קטן מזה, בין עת מליאת הדם במטה ובין
 מליאת קלקלה בדקה, שהוא שיעור שתשיע ידה תחת
 הכר והכסת ותטול העד, או שיעור שתכניס העד שבידה
 לחורין ולסדקין שבבית החיטין, אין תולין הקלקלה של הדם
 הנמאל בה יותר מחברותיה, אלא אמרינן כולם הם
 טמאות מוספק:

ועל כן בג"ד, שהחמות פרסה גדה ביום ראשון, והמכניסין
 שבה הדם נפשטה מאחת מהם בערב שבת קודם
 יום ראשון, או אין לתלות בחמותה יותר מכלתה, אלא שניהם
 טמאות, וזה פשוט וברור:

ברם ע"י דרישה ומקירה שעשינו בזה, אמרתי לאסור
 את החמות ולהתיר את כלתה, והוא כי שאלתי
 ודרשתי מהן על איזה טומאה היתה טבולת הגשים האלה,
 ויאמרו שתייהם היתה טבולתם אחר הלידה, והחמות ילדה
 בת בליל כ"ה כסליו, וכלתה ילדה בן זכר בליל ב"ז
 כסליו, ושניהם טבלו ביחד בליל שני משבוע יתרו שהוא
 י"ב בחודש שבט, ולבשו אלו המכניסין אחר הטבילה, ופשוטו

מכניסין חדשים, ופשוטו אולם בערב שבת יתרו, ואחר שבת נתנו כל הכלים שלהם לביובסת לכבס, וראתה המכנסת דם האוסר באחת המכניסין, אך לא נודע של מי אם של החמות אי של הכלה, כי הם שוים במידה, וגם שוים בגוון שלהם, ושיניהם היו חדשים, לכך לא נודע של מי מהם המכניסין של דם, והמכנסת ראתה זו ביום שלישי, אך החמות פרסה גדה שראתה דם ביום ראשון קודם הכבוס ונעמאה, ולכך עמד השואל ושאל, אם נאסור את שניהם, כיון דלא ידעינן של מי זאת, או אם תשאר החמות בטומאתה, כיון דכבר פרסה גדה ביום ראשון ונתיר לכלתה. יורינו המורה ושכמ"ה: תשובה. נראה פשוט דאין לתלות הכתם בחמות משום דפרסה גדה ביום ראשון ונעמאה, כי זה המכניסין שנמאל בו הדם פשטה אותו בערב שבת קודם יום ראשון, ואותו היום הייתה בחזקת טהורה, ואין תולין הקלקלה במקולקל שיתחדש ח"כ, וכמבואר בש"ע יו"ד סי' ק"א סעיף וא"ו, שתי קדרות של היתר ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל, ואח"כ נפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזו נפל שתייהן אסורות ע"כ. וכתב הש"ך ז"ל שתייהן אסורות שאין אומרים למקום שנפל איסור האחרון נפל גם הראשון, אלא דינו כמו נפל איסור, ואינו ידוע להיכן נפל, ובאשר נכתב בסעיף ה' ע"ג, וכן פסק הרמב"ם ז"ל הלכות תרומות פ"ד ה"ו, שתי קופות שנפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ונודע לאיזה מהן נפלה, ואח"כ נפלה סאה שניה ואין ידוע לאיזה מהן נפלה, אומרים למקום שנפלה הראשונה נפלה שניה שתולין הקלקלה במקולקל, נפלה סאה ראשונה לתוך אחת מהן ואינו ידוע לאיזה מהן נפלה, ואח"כ נפלה סאה שניה ונודע לאיזה מהן נפלה אין אומרים למקום שנפלה שניה נפלה ראשונה, אלא שתייהן מקולקלות, עכ"ל: ובן מפורש הדבר הזה בהלכות הגדה עלמה וכנ"ל בש"ע סי' ק"ץ סעיף נו"ו, והוא שלשה נשים שיטוטה במטה אחת, ומשולבות שרגליהן מעורות זו בזו, ונמאל דם תחת אחת מהן וכו' דמפורש שם הא דתולין הקלקלה בזה שבדקה ומלאה טמאה, היינו דוקא אם העד היה כבר מוכן בידה בשעת מליאת הדם במטה, וקנחה עלמה בו תקף ומיד, ולא הכניסו לחורין ולסדקין ומלאה טמאה, דאז, אמרינן ודאי היתה טמאה כבר בשעת מליאת הדם במטה, שכבר ילא אז לבית החיטין דם זה שמלאה על העד בקינות, על כן מחזיקין בה הדם שבמטה, ואמרינן ממנה נפל עכשו בשעה שהיא כבר טמאה ודאי בימיאת הדם לבית החיטין, אבל אם אם אחר מליאת הדם במטה הושיטה ידה תחת הכר והכסת, ונטלה העד וקנחה בו, או שהכניסה העד שבידה לחורין שבבית החיטין, לא מחזיקין בה הדם שבמטה לטהר האחרות, וכמפורש שם, ועיין בש"ע להגאון ר"ז ז"ל. הרי דאם יש הפרש שיעור קטן מזה, בין עת מליאת הדם במטה ובין מליאת קלקלה בדקה, שהוא שיעור שתשיע ידה תחת הכר והכסת ותטול העד, או שיעור שתכניס העד שבידה לחורין ולסדקין שבבית החיטין, אין תולין הקלקלה של הדם הנמאל בה יותר מחברותיה, אלא אמרינן כולם הם טמאות מוספק: ועל כן בג"ד, שהחמות פרסה גדה ביום ראשון, והמכניסין שבה הדם נפשטה מאחת מהם בערב שבת קודם יום ראשון, או אין לתלות בחמותה יותר מכלתה, אלא שניהם טמאות, וזה פשוט וברור: ברם ע"י דרישה ומקירה שעשינו בזה, אמרתי לאסור את החמות ולהתיר את כלתה, והוא כי שאלתי ודרשתי מהן על איזה טומאה היתה טבולת הגשים האלה, ויאמרו שתייהם היתה טבולתם אחר הלידה, והחמות ילדה בת בליל כ"ה כסליו, וכלתה ילדה בן זכר בליל ב"ז כסליו, ושניהם טבלו ביחד בליל שני משבוע יתרו שהוא י"ב בחודש שבט, ולבשו אלו המכניסין אחר הטבילה, ופשוטו

בדו, ואע"ג דהאיסור לחוד והטומאה לחוד, עכ"ז י"ל, כין דעדיין האיסור בלוע בכלי לא פרח טומאה מיניה בטבילה, משא"כ הכא היא ראיה לביאה באמת בעת הטבילה, ורק יש מניעה מזה איסור השביעה, שהוא דבר חיובי דרביע עליה :

והראיה שכתבתם מדין עברה ועבלה ביום השביעי דעלתה לה טבילה, וקלסתם אותה, אין זו ראיה כלל, דהתם אסורה לשמש ביום ז' מטעם שמה תראה ותסתור, ואם עבלה ביום ז' ועבר היום כולו ולא ראתה, אגלחי מלתא למפרע דהיתה ראיה לביאה בעת שטבלה, נמנה המניעה של התשמים בעת הטבילה הוא מזה הספק דשמה תראה ותסתור, אך בג"ד האיסור של הביאה ביום שלשים אינו מספק, הלא הוא איסור ברור, שאסור לבא עליה מזה השביעה, ולהכי הספק שלכם עדין במקומו עומד : **והנה** מעיקרה הספק שלכם אינו חסוב אללי כ"כ, אך כיון דנסתפקתם בו הביא לכם ראיה גמורה, לזה מהא דתניא כל חיובי טבילות טובלין כדרךין בין בע"ב בין ביוה"כ, ובגו' בתענית דף י"ג, וכתב רבינו העור בהלכות יוה"כ סי' תר"ג מדברי בה"ג שטובלין ביוה"כ, אך ר"ת ס"ל הא דתניא כל חיובי טבילות טובלין כדרךין ביוה"כ, היינו דוקא למ"ד טבילה בזמנה מזה, ואכן ק"ל דלאו מזה, הלכך ימזין עד למחר, וכתב בב"י דהרמב"ם בפ"ב מהלכות שביעת עשור פסק כבה"ג, ועיין בב"י סי' תקנ"ד שהביא מחוספז צ"ה, הא דתניא טובלין כדרךין היינו דוקא להני שטובלין טבילה בזמנה, אבל כל טבילות שנקיטו טובלות היינו טבילה שלא בזמנה, דהן סופרות ז' נקיים מספק שהן זבות, ולכן אין טובלין בע"ב וביוה"כ וכו' ע"ש, הרי מצינו לכמה הוותא דמתירים לכתילה לטבול בע"ב וביוה"כ, ומן ז"ל בש"ג ג"כ פסק דבזמנה מותרת בין ביוה"כ בין בע"ב, ורק דעתה בה"ז אין לנו טבילה בזמנה כדי לטבול ביוה"כ ואע"ג דבאמת בעת הטבילה אסור לשמש, עכ"ז חשבינן לה טבילה ראיה, וכן מצינו נמי לרמ"א ז"ל בהגה"ה ביו"ד סי' קנ"ז, דאסר לאלמנה לטבול טבילה ראשונה בשבת משום קנין, ולא תלה האיסור משום דהיא טבילה שאינה ראיה, על כן נראה דהיא דאשה זו דנידון השאלה, יכולה לטבול ביום השלשים, ועלתה לה טבילה, אע"ג דאותו היום אסור לבעלה לעשות חופה וביאה מזה השביעה. והש"ס יאיר עיניו באור תורתו אבי"ר :

שאלה ל"ב.

שאלה. ראובן הכיר שנתעברה אשתו, כי ראה עבר הוסת שלה חמשה ימים, והיא אין דרכה בנק, ומחמת שהיתה יושבת תחתיו עשרה שנים ויותר בלא עיבור, חשש מן עוה"ר של נשים הדריס עמהם בבית, על כן לזה לאשתו שתלבש בגדי גדה לעיני הרואין אשר אחת צבית, ותאמר לחברותיה שהיא ראתה דם כנהוג, ועשה כן להסתיר הדבר עד שתחזק העיבור שלה, דהיינו שיעברו שלשה חדשים עליה, וכן עשתה כאשר לזה עליה בעלה, ובא הצעל לשאול, אם מותר לו לבא עליה בסתר בחדר סגור שהם ישנים בו ביחד, כיון שהוא יודע שהוא טהורה באמת, והוא לזה לה שתאמר כך ותלבש בגדי גדה מטעם האמור, או"ד גם ככה"ג אסור לו לבא עליה, ולריך להתנהג עמה כגדה גמורה עד שתטבול :

עוד שאלה אחרת נשאלתי כיוצא בשאלה זו, מאשה אחת שעדיין לא הגיעה לכ"ה שנים ופסקו הדמים מזמנה, דבעל הוסת שלה ואינה רואה דם כלל, והיא לא גילתה דבר זה לפני בעלה,

דחשבה פן יעשה לה עלילות ברשע לישא אשה אחרת, לומר אני רואה בנים ואח חינך ראיה להוליד עוד, ואע"פ שכבר יש לו מזמנה בן ובת חוששת מזה, ולכך העלימה דבר זה מבעלה ומכל העולם, והיתה כל שלשים יום לובשת בגדי גדה, ואח"כ סופרת ז' נקיים וטובלת כראוי, ובאה לשאול ממני על ימות החוקף שהקור גדול, ובארות של עירובו בג' דאד יע"א הם מעיין באר מים חיים שהם לוננין הרבה, ורואה אחר שתרחק ותחוק כראוי תלך לבית הטבילה לבדה ותפסוט בגדיה, ותעמוד ערומה על המים, אך לא תרד לטבול בהם ותלבש בגדיה ותעלה, שיחשבו שטבלה באופן שא"ל לשום אדם שיהיה לו ידיעה בדבר זה, וכל זה הוא רק בימות החוקף בזמן שהקור גדול, מאחר שהיא יודעת שבאמת היא טהורה ולא ראתה בלוס, אי אריך למעבד הכי :

תשובה. ראיתי להגאון בעל תפוחת סוד בספר צבור סוד על יבמות דף פ"ז, שנשאל כיוצא בזה, וז"ל קצבטיא לי, שנים שאמרו על דבר אחד שאסור הוא ויש אחד שידע צבירור שהוא מותר ושקר העידו, מהו שיאכל מאותו דבר בלינעה כל יודע לאיש, אע"ג דצפדהסייא ודאי אסור הוא, ולא כל כמיניה, וב"ד מלוויס עליו להפרישו מ"מ בלינעה י"ל דמותר וי"ל דאסור כמ"ש לקמן. והנה דעת הראב"ד בפרק י"א מה' שגגות נראה להחיק דפסק כרבי יאודה דגאמן אדם אעלמו יותר ממזה איש, ומוקמינן לה בבביתא דף י"ב דלא אגדה ר"י אלא בינו לבין עצמו, אבל הרמב"ם פסק כרבנן דר"י בכריתות דהעדים נאמנים, ומוקמינן לה התם בגמרא דקאי אבינו לבין עצמו וכו', דאין עעמו משום דמסתמא טעה נגד העדים ואין לו להאמין עצמו וכו'. הלא כ"ל טעמו כיון דאין אסרינן עליו צפדהסייא להכי אסור אפילו בלינעה, ע"ד שאמרו חז"ל כל מה שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור, ולכן נלע"ד שאין להחיר כי אם לנרדך גדול. ומינה נ"ל נמי בדון האומר ד"ז אסור הוא והעדים הכחישוהו, דק"ל דשו"א אנפשיה חתיכה דאיסורא כמ"ש ביו"ד סי' א' וק"ל, לא יאכל אפילו בינו לבין עצמו, אע"פ שידע שהאמת עם העדים, רק שעשה ע"י אמתלא גרועה שלא האמינו לו להחירה עליו, וגשאר הוא באיסורא, לא יאכל אפילו בינו לבין עצמו כי אם לנרדך גדול, עכ"ל יע"ש :

והנה מגמרא דכריתות דף י"ב הנז"ל משמע, דרבנן דפליגי עליה דרבי יאודה אסרי אפילו בינו לבין עצמו, מיהו אין לנו הוכחה דהרמב"ם פסק כרבנן, דהא באמת מן ז"ל בב"מ, והרב לחם משנה העלו שהרמב"ם פסק כרבי יאודה, אך באמת עדין קשה לפירושם, אמאי השמיט הרמב"ם הך מומרא דרב יוסף, והיה לו לכתוב בפירוש היתר לאכול בינו לבין עצמו, ורק בפני אחרים אסור, וכמו שנגרש בזה הרב ערוך לנר בשיטתו שם, וגם הרב מרדכי המשנה נגרש בזה, וכתב דהרמב"ם אינו מפרש בפירוש רש"י בהך מומרא דרב יוסף, אלא מפרש בפירוש התוספות, ופסק כרבנן דר"י משום מנו ע"ש, וכ"כ הרב חק נתן בשיטתו לכריתות ע"ש :

וא"כ לפי דברי מרן כ"מ ולח"מ דהרמב"ם פסק כרבי יאודה דמותר בינו לבין עצמו ליתיה להאי דינא, וגם לפי הבנת מרדכי המשנה וחק נתן דפסק כרבנן ג"כ ליתיה להאי דינא, דהא מפרשים מומרא דרב יוסף באופן אחר דלא בפירוש רש"י, וא"כ אין לנו הוכחה דכרבי מרן בינו לבין עצמו, ולפי' אודא לה הוכחת הגאון צבור סוד לספיקא דידיה :

והנה הגאון מש"ל ז"ל בפ"ט מה' אישות הט"ו, נסתפק בכל מלתא דאמרינן שויה אנפשיה ח"ד, היינו דאוכא עדים שמכחישין אותו מהו, מי אמרינן כיון דלדדיה שויה ח"ד הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ואסור, או"ד כל דאיכא

דאיכא עדים המכחיסין אותו חף לדריסה שרי והביא תשובת מהריב"ל ח"ב סי' פ"ה ותמה עליו וכתב שדין זה פשוט מתשובת הרשב"א שהביאה בעור יו"ד סי' א', בעצב שאמר על בהמה שלא שחטה, ובאו עדים והעידו ששחטה, דמותה לב"ע בהמה זו משום העדים מעידים ששחטה, אבל לדריסה אסור דשויה אנפשיה ח"ד, ע"ש. וראיתי להגאון חק"ל יו"ד ח"א סי' ד' שילא לבאר הטעם ספק זה, והביא דברי המש"ל הגו' וסוגיא דכריתות הגו', וכתב שם בדף ו"א סוף ע"ד וז"ל הכלל העולה בענין זה דלר"ם ותוספות דב"מ והראב"ד והר"ם והר"ן והרמב"ן והרשב"א והריטב"א והגמ"ק, האדם נאמן חף להקל באיסור תורה נגד ב' עדים כשרים, וכן הסכים מהרימ"ט ומהרשד"ם ושורם יוסף, וכן נראה דעת הר"ם וינה וכו', והחולק על זה הוא הלח"מ מדעת הרמב"ם ומהריב"ל ומשפטי שמואל ותורת חסד, כי על כן נ"ל עיקר כדעת המתירין, ומיהו ראוי להחמיר בדבר תורה הו"ל ונפיק מפורמיהו דרבנן הגו', ומ"מ להאכיל לאחרים לב"ע אסור בדברי ר"י, ואין חולק בדבר, וגם בפני אחרים אסור כשיטת רש"י וגם בנידוי דשב ואל תעשה שיש לדון כדעת התשב"ן ומהריב"ל ומשפטי שמואל להסיר, יש להחמיר מדינה משום ספק בהלשטק דעת הסבורים דבכה"ג אינו נאמן נגד עדים בלא מנו דמתקן דבריו חף לב"ע במנו דמתקן דבריו אין ספק דנאמן נגד ב' עדים כשרים וכו' ע"ש. ועיין עוד מ"ש סם בדף ז' ע"ג יע"ש :

וכתב עוד שם, מיהו ק"ל בענין זה מדהגן בכתובות דף פ"ו, דנכריה בן הקלב נשבע דטהורה היא אשתו, ואמר אין אדם מעיד על ידי עצמו, והשתא קשה דתינה דהאשה עלמה אינה נאמנת לומר טהורה אני, כשיש עדים ששבעה, שאינו דבר שבינו לבין קונו, כיון דטוגע איסור גם לבטל, אך כשהאשה והבעל חומרים טהורה, הו"ל דבר שבינם לבין קונם, דהם נאמנים נגד עדים, כ"ש הכא דליכא עדים. ובי תימא כיון דאיכא עדי שביש ואסרו חכמים מספק כאלו ודאי נעמא, וא"כ הו"ל דברי האשה והבעל נגד עדים, מ"מ קשה לר"ם דס"ל דנאמן לגמרי, הכא נמי הו"ל להאמינו. ואף להחולקים דבעי שיתקן דבריו, דלא להוי דבריו נגד עדים, הרי הכא נמי אין בדבריהם נגד עדים, וי"ל דמעלה עשו ביוחסין, ומעין זה כתבו החסידים שם ד"ה במסיחה יע"ש. אי נמי י"ל, דלהפך איש מאשתו דבר קשה הוא, כי עוה כמות אהבה, וחששו דילמא משקריו כדי לקיים זוגם, וזה נ"ל יותר נכון, עכ"ל :

ואנה עבדה נ"ל בס"ד, דהתם לא חשיב בינו לבין קונו מפני הולדות, דהא כהן הבא על זונה הולד חלל, וכדאיכא באה"ע סי' ז' סעיף א', ואם בא על השבועה שהיא ספק זונה כדאיכא התם או הולד הוא ספק חלל, ומתנים עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל, דאינו אוכל בתרומה ואינו מעמא למתים, וגושא אשה הראויה לכהן, ואם אכל או נעמא או נשא אשה גרושה מבין אותו מ"מ, ובנו' בש"ע שם סעיף ד', וא"כ כהני גוונא דרבי זכריה בן הקלב כיון דאפשר שתעבר מומנו ותוליד בנים, ואז יהיו ספק חלל אין זה נחשב בינם לבין קונם, אלא חשיב נוגע לאחרים ולהני מפרשים אותם. והגאון מהרי"ם ז"ל בשואל ומשיב תגינה ח"ב סי' ע"ו הביא ספק זה, ונתקשה מהך דכתובות דף פ"ו, והאריך בזה, אך קשיא זו מנגמרא דכתובות כבר נתרלה, ובאמור הן בדברי חק"ל ז"ל הן בדברינו, מיהו י"ל דכל זה הולך לעשות לעיני הרואין, ואי הוה אפשר לבא אלהה בסתר וליבא דודע, אין לנו הוכחה מנגמרא הגו' דהיה מוגע עצמו מזה משום איסורא, וגם נמי אפשר לומר דאע"ג דהוה מני לבא עליה בסתר לא עביד הכן, דחושש שמה שתעבר מומנו וגמלא דעביד בגלוי, דמוכרח שיתפרסם הדבר ע"י העיבור ולכן מוגע :

העורה מכל הגו"ל, דין הגאון תב"ש ז"ל שאסר לאכול

בלינעא בינו לבין עצמו, הוא לאו כהלכה, מיהו נ"ד שאני מכל הגו"ל, לא מצעיא מהיכא דאיירי דהוא עצמו לא הודה ולא סוי בפיו ח"ד, אלא גם בהיכא דאיירי דהוא עצמו אמר בפיו שהוא אסור דשויה אנפשיה ח"ד, מ"מ לא הוחזק האיסור בהודאתו שלושים יום, ולא עשה מעשה המוכיח על עדותו באיסור, ורק דברים בעלמא אמר, ואח"כ חזר בו ונתן אמתלא, אלא שהאמתלא היתה גרועה, ולא קבלה חכמים ממנו, ואסרו עליו אותו דבר, דכל כהא שפיר מלין למימר דיכול זה לאכול אותו דבר בסתר, מאחר שידע דהאמת מותר הוא, ורק בפני אחרים אינו רשאי לאכול, אחר דאסרו החכמים עליו, אבל נ"ד שהאשה אמרה שהיא גדה, יש לומר כל כהא שאני ואסור לעשות גם בלנעה. וכבר נודע מ"ש הרשב"א, דדוקא משום בושת או אינוס מיקרי ואמרה טמאה אני, אבל לעשות מעשה כולי האי אינה לובשת, ובנו' בב"ב, ועיין להגאון חלקת מחוקק אה"ע סי' י"ט סק"ג מ"ש בשם שלטי הגיבורים, החזקה הוא ע"פ המנהג, ובגדה המנהג ללבוש רק על ימים אחרים עד שתטהר, וכיון דהוי חזקה ממילא לא מהני אמתלא ע"ש, וב"כ מהר"ם ז"ל ח"ג סי' נ"ד בביאור תירון הרשב"א הגו' שהביאו הב"ב, דנוגתו לומר שיש חילוק בין דיבור בעלמא למעשה שנוהגת כמשפץ הגדה, וכל שהחזקה מחמת מעשה ומנהג שנהגו כפק לא מהני אמתלא, וכעין חילוק זה כתב השלטי גבורים בפרק עשרה יוחסין, החזקה הוא ע"פ מנהג, והיינו שראין אותה העולם שנוהגת בו כדרך הבן, וכן בגדה לובשת בגדי גדה ונוהגת כדרך גדה, אבל אם לא החזקה ע"פ מנהג אין עונשין אותה ע"פ עצמה, ע"ש :

ורפ"ו י"ל בג"ד, מאחר דהחזקה בגדה שלבשה בגדי גדה בפני השכנים, ונהגה כדרך גדה, דאז לא מהני בה אמתלא, ועונשים אותם בב"ד על ביאתם אש וראוים, על כן אסור שיבא בעלה עליה בסתר עד שתצטוב, וכן באידך שנערכת לילך לבית הטבילה ואינה טובלת, גם זה אסור, אלא לריכה לצבול באמת כשאר נדות גמורות :

אח"כ מלאתי להס"ך והע"ז בס"ה קפ"ה, שהביאו תשובת רמ"א ז"ל סי' ב', באשה שרפתה להסתיר עיבורה מבני ביתה משום עישה, והסכים בעלה עמה שתאמר טמאה היא בפני בני ביתה, ושאל השואל אם בעלה מותר לבוא עליה בסתר, מאחר שלפי האמת היא טהורה, והסביר רבינו הרמ"א דיכול בעלה לבוא עליה בסתר, משום דבהאי גוונא מהני אמתלא שלה אש יתוודע הדבר, וכתב שאפילו הרמב"ן ז"ל מודה דמהני אמתלא בזו, ואע"פ שלבשה בגדי גדה משום דלא היתה יכולה לעשות באופן אחר ע"ש. והע"ז כתב על נידון הרמ"א הגו', דבלא"ה אין זה נכנס בכלל החזקה גדה, כיון דגילתה כן קודם שהחזקה עלמה לעמאה וכו', ודבר זה דומה למוסר מודעה אגט ומתנה, אע"ג דעושה מעשה גדול, והביא דוגמה לזה מנגמרא דקדושין, באשה שבה לירושלים ותיטק מורכב לה על כתפה וכו' ע"ש. והגאון חו"ד בביאורים כתב דודאי שפיר הולך רמ"א לאותו הפלפול, ולא התירה מטעם של הט"ז כי בנידון זה לא גילתה הענין תחלה בפני עדים, אלא רק היה הדבר הזה בינה לבין בעלה, ואם הו' בעלה בא עליה בפרהסיא היה לוקה הוא והיא, דאין יכולים לפעור עצמם ע"י אמתלא זו בדברים אלו שהיו ביניהם דוקא, וכיון דאסורה בפרהסיא אסורה ג"כ בלינעא דאפילו דברים שאסרו חו"ל מפני מראית העין אסור בחדרי חדרים, ובמ"ש רמ"א עצמו בכך, ומש"ס הוכרח רמ"א להביא ראיות דמהימנא אמתלא אפילו בכדי להתירה בפרהסיא. ושוב כתב החו"ד דנראה דהט"ז לא חש לקושיה הרמ"א מהא דכ"מ שאסרו חכמים מפני מראית העין וכו', והביא ראיה מנגמרא דכריתות ובנו' שם יע"ש, ונראה דראיה מנגמרא דכריתות מדברי רב יוסף אינה ראיה כאשר יראה הרואה, ועיין עליו לבונה שקביא

(ל)

שהביא דברי הט"ז ודברי החו"ד י"ע. ומנינו להגאון הש"ך ז"ל אחר שהביא תשובת רמ"א ז"ל כתב, דנראה אפילו לא ידע בעלה מזה ג"כ לאמנה ע"ש, ועיין סדרי טהרה שם, ועיין תבואת שור סי' א' ס"ק ע"ח, והרואה יראה גידון הרמ"א ז"ל הוא כמו גידון השאלה דידן דמתיר לבא עליה בסתרה. גם מנינו להגאון כו"ק שכתב וז"ל, ונראה דהיינו שהבעל מותר לשמש עמה בהסתרה דבר לבד יודע לאיש, כי קמי שמיא גליא והוא יודע מאמתלה, או דאומרת אמתלה צ"ד מקודם שמשם עמה, אבל אם הוחזקה ושמש עמה ודאי לאו כל כמינה אח"כ לומר האמתלה, וה"ז בחזקת עבדין, ולאחר מעשה אין שומעין לאמתלה דיליה, דאל"כ איך בעלה לוקה הא יכול לומר האמתלה, ואף דמיידי דאין לה אף אמתלה, מ"מ אין כאן מלקות דהוי התרתה ספק, דאם יאמר אמתלה ה"ז מנוקה, אלא ודאי דלא מהני אמתלה אח"כ רק מקודם, או בהסתרה, כמ"ס הרמ"א שם דלא שייך ביה כל מה שאסרו חמייש מפני מראית העין וכו' עכ"ל, וכל זה הוא נכון ויניב:

נמצא דין זה דהרמ"א ז"ל הסמינו בו כל האחרונים ז"ל הט"ז, דמותר לבא עליה בסתרה, ודין זה הוא ענין השאלה דידן, על כן גם בשאלה דידן יש להורות לבעלה שיבא עליה בסתרה בחדר סגור שהיא והוא ישיגים בו, אך בשאלה השנייה שאינה מוגדת הענין לשום אדם ולא לבעלה, אין להתיר לה שתערים ללכת לבית הטבילה ולא תעבול, ורק יש להתיר לה בזה בתנאי שתגלה הענין הזה מקודם לב"ד, או לפני עדים כשרים:

ודע דאין לפקפק בזה מצעם של מהר"י בסוף דעתן טעם למ"ס שוי הגפשיה ח"ד משום נדרי איסור נגעו בה, וכן הביא טעם זה הרב שער המלך בפ"ט מה' אישות הט"ז שם משפט לדק ח"א סי' ס"ה, וכן חתם סופר יו"ד סי' קפ"ה הביא מחלוקת בעממים שנתנו בדבר זה, וכ"כ בספר חקר הלכה דף פ"ט ע"ש, ולפי טעם זה דמסוס נדרי איסור נגעו בה, א"כ יש לאסור בנ"ד, דזה אינו, יען כי טעם זה דמסוס נדרי איסור נגעו בה, נדחה קרו לה כל גדולי האחרונים ז"ל, ועיין להגאון חק"ל יו"ד ח"א סי' ב"ש האריך בזה, והביא מן סם חיי ומהרימ"ט דלית להו טעם זה, וגם הוא הוכיח כן ע"ש, ועיין להגאון נו"ב תניינא סי' כ"ג שדחה טעם זה בשתי ידים, והפריזו לכתוב על טעם זה שהוא דברי שטית ע"ש, ועוד תמוא באחרונים שקראו תגר על טעם זה דנדרי איסור, ובאמת גידון שאלה דידן בלא"ה לא שייך האי טעמא, כיון דגילתה דעתה ונקודם שאמרה טמאה היא, שהיא רועה שתאמר כן בשביל עיה"ה, אך בגידון בכור שור ישנו לטעם זה, ובגידון הב' דידן הנזכר בשאלה שניונה להערים, הא אגא עבדה אינו מתיר בו אלא א"כ תגלה הדבר מקודם לפני ב"ד או לפני עדים כשרים, וא"כ ליבא השתא האי טעמא דנדרי איסור, ולכך יש להורות כמו שכתבתי בס"ד. והש"ת יאר עיניו באור תורתו אבי"ר:

שאלה ל"ג.

שאלה. נשאלתי ממשלת החכמים הי"ו, באשה זקנה שפסקה מלראות קרוב לעשרים שנה, וראתה כחם אם נאסרת בזה ולריבנה טבילה, דהא מנינו בש"ע סי' ק"ך ס"ד, תנוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה ג"פ ופסקה מלראות שיצור ג' עונות חוזרת לקדמותה, ובתמה טהור עד שתחזור ותראה ג"פ, ובסי' קפ"ט סעיף כ"ח כתב וז"ל, וכן זקנה שעברו עליה ג' עונות משהזקנה ולא ראתה, הרי זו מוטלת דמים ואינה חוששת לוסת הא', ובתב בהגנה וקטנה זקנה אינה חוששת לוסת שאינו קבוע ע"ש, ובסעיף למ"ד כתב, חזרה וראתה דינה

כדין תנוקת שלא הגיע זמנה לראות, ע"ש, ועל כן י"ל כמו שמנינו בקביעות וסת, שדין זקנה כדין תנוקת שלא ראתה, דאם לא ראתה ג"פ לא קבעה וסת ואינה חוששת לו, רק בזה שהזכר שם בסעיף ל"א, דכתב וזוה חזרה דין הזקנה מדין הקטנה שלא הגיע זמנה לראות, א"כ ה"ס נמי ז"ל כאן בנ"ד, דבמו שמנינו לענין הכתם שכתב מרן ז"ל בסי' ק"ך ס"ד, דתנוקת שלא הגיע זמנה לראות כתמה טהור עד שתחזור ותראה ג"פ, כן ה"ס בזקנה שפסקה מלראות ג' עונות ואח"כ ראתה פעם אחת כתם דכתמה טהור, עד שתחזור ותראה ג"פ. וא"כ נ"ד שהזקנה ראתה כתם פעם אחת כתמה טהור. כן ג"ל, ויגיד לנו מעכ"ת דעתו בדבר זה, ושכמ"ה:

תשובה. מאד נתפלאתי על מועלתכם, שכתבתם ללמוד דבר מדבר, לבוליא דין מחדש שתיים הזקנה כתמה טהור כמו תנוקת שלא ראתה שלא הגיע זמנה לראות, כי באמת תנוקת שאינו מסוס דלא גזרו בה רבנן מעיקרא דין הכתם, שלא גזרו אלא רק באשה שהגיע זמנה לראות אע"פ שעדיין לא ראתה, וגזרה זו של הכתם חלה על האשה מוזמן שהגיע זמנה לראות עד סוף ימיה, שבכל ימיה יהיה כתמה טהור, בין בזמן עיבורה, בין בזמן יניקה, בין בזמן זקנתה, דאע"פ שבכל אלו הגזירות אין דרכה לראות ופוסקת כראייתה, עפ"ז אם מלאה כתם טהור, ובפירושה אומר בגמרא דגדה דף ה', נשים שאמרו חמייש דין שעתן כתמן כראייתן, חוץ מתנוקת שלא הגיע זמנה לראות וכו', הרי שללו הכל ואמרו חוץ מזה, ואם גם הזקנה הרי הוי הול"ל זקנה ג"כ. וכן עוד מפורש בבבליא דהתם, נשים שאמרו דין שעתן כתמן כראייתן, ותנוקת שהגיע זמנה לראות יש לה כתם, ושלא הגיע זמנה לראות אין לה כתם, ע"כ:

ועוד אני תמה, שדבר זה מפורש ג"כ בש"ע בס"י ק"ך, אשר הבאתם הוכחה ממונן, והוא כי בסעיף ג"כ אמר בד"א כשכולן שוות וכו', ואם היו כולן שוות מניקות או זקנות או אחת זקנה ואחת מניקה אין תולות זו בזו אלא כולם אסורות ע"ש, הרי להדיא דין הכתם ישנו גם בזקנה, ולא עוד אלא אפילו היה עמה אשה מניקה אינה יכולה לתלות במניקה, ועיין בס"י ס"ק מ"ג שכתב אחת זקנה ואחת בתולת דמים אינם תולות זו בזו, כדאיתא ברשב"א והביאו בב"י, ובתב שפשוט הוא ע"ש. וכוננו בצחולת דמים, היינו ר"ל שהגיע זמנה לראות, אלא שלא ראתה עדיין, ובמ"ס בגמרא דף ה' ובפרש"י ע"ש, ופשוט: **ובן** נמלא כתוב ומפורש בתשובת הרשב"א ז"ל חלק חמישי סי' ח"ן, וז"ל שאלת זקנה שעברו עליה כמה עונות ולא ראתה, ועכשו מלאה כתם וכו', תשובה, כל אשה ואפילו זקנה ומעוברת ומניקה, ויש לה וסת קבוע יש לה כתמים, ואין לך דאינה חוששת לכתמים, אלא תנוקת שלא הגיע זמנה לראות, דגורסין ברפ"ק דגדה דף ה' א"ר יאודה אמר שמואל משום רשב"א, כל הנשים כתמן טהור למפרע, ונשים שאמרו חמייש דין שעתן כתמן כראייתן, חוץ מתנוקת שלא הגיע זמנה לראות, שאפילו סדנין שלה מלוכלכין בדם, אין חוששין לה וכו', עכ"ל, הנריך לענין זה ע"ש. ודבר זה הוא פשוט וברור, ולא פירשו הרשב"א שם אלא דרך אגב, שגם שמואל לא נסתפק בדבר זה, אלא ספיקו היה בדבר אחר:

על כן, דין הזקנה שיה כשאר נשים בכתמים, וכל מה שאנו דנין בכתמים כשאר נשים, אפילו דברים שנהנו בהם מחומרא, כן דנין בכתמי הזקנה, ומעיקרא בזה"ל חוששין לכתמים אפילו שהיא קטנה כמ"ס רש"ל, וכן הסכים הב"ח, דאין להקל מן המנהג בזה, וכן הסכים הט"ז, ורק הש"ך חולק בזה, ושאר האחרונים הסכימו להחמיר בכל, וכן אין להאריך בזה:

ישוב ח"ז רב, הראו לי ספר דברי משה ו"ד סי' למ"ד, שנסתפק בספק זה של הזקנה, וכתב שבעז ל"ע, אך לענין דינא הסכים הרב מור אביו ז"ל להחזיק, ועשה הרב שם שני טעמים בדבר ע"ש, וזה פלא דאסתמיש מיניה כל מה שכתבתי לעיל, ואין בזה שום ספק כלל, והסי' ברחמי יאר עיניו באור תורתו, חס"ר :

שאלה ל"ד.

שאלה. ראובן בא לביתו בערב, ובאשר בא להוסיף לחתו חפץ לא רתה לקבל מידו, וא"ל סיניתי על הקרקע, וזה סימן שפרסה גרה או מלאה כתם, כי המנהג פה עירו בגדאד שאין האשה חומרת לבעלה בפיה שהיא עומה אלא שתמנע מלקבל מומי או למסור לו חפץ, וכן שאר מנהג, וזו סימן שהיא עומה, וכן למחרת בהיותו בבית קודם שילא לשוק כך התנהגה עמו, שנמנעה מליגע בו, אך בבואו לעת ערב מן השוק נעשה בו שבה להוסיף לו חפץ, וישאל אותה מה זאת, הלא התנוול כשצאתי לעת ערב מנעת עלמך מליגע בו, וידעתי ע"כ שאת עומה, ועתה ח"ך ננעת בו, ותאמר התנוול בלילה היתה בת שלנו הנשואה ישינה אלליו, ומזכרה שתישן בחדר משכבנו, וחשתי פן תבא בלילה אללי לשכב עמי, ובושתי פן תרגיש הבת מזה, ולכן לעת ערב הראיתי לך סימן שאני עומה, כדי שלא תבא למטתי בלילה, אך האמת אני לא ראיתי דם ולא כתם וטוהרה אני, ויאמר לה בעלה, א"כ צבוקר אחר שצאתי מבית הכנסת עד שילחתי לשוק למה לא ננעת בו, וכשהייתה מביאה לי חפץ או כלי מים הנחת אותו לפני ע"ג קרקע, והלא הבת הלכה לבית חמיה קודם שחבא אני מבית הכנסת, ותאמר בעת שנכנסתי צבוקר לבית הכסא, שהיה עדיין קלת חושך, ראיתי כתם במכנסייס, וחשבתי שהוא דם, ואחרתי עלמי, לכך לא ננעתי כך אחר שבת מבית הכנסת, אך קודם הלהי"ס צאתי להחליף המכנסייס, וראיתי שאין זה דם אלא מי רימון ונתברר אללי שהוא מי רימון, הן מחמת המראה שלו, והן ממה שנמלא חתיכה גרעין של רימון דבוק שם, ונסתפקו, חס מהני לה המתלה זאת, כיון שהיא לא עשתה מעשה, ולא לבשה בגדי גדה, או"ד לא מהני, וירינו, וכמ"ה :

תשובה. המתלה זו ודאי מנהיגה, ברם מה שיש לספקי בני"ד הוא, מפני שיש שני המתלות בזה"ל, אחת של הלילה בפ"ע, ואחת של היום בפ"ע, כי ביום לא הוה סגי לה בחותה המתלה של הבת שאמרה על הלילה, ועוד חיוב ריעותא באמתלה השנית של הרימון, שלא אמרה אותה מעלמה אחר המתלה הראשונה, אלא עד שבעלה טען עליה טענה גדולה, באומרו למה מנעת ביום צבוקר מאחר שהבת הלכה לבית תויה, או אמרה לי המתלה חדשה של הרימון, ולכן יש מקום בראש להסתפק, חולי מפני בושחה מבעלה שתפס אותה במענה הבת כבר הלכה לה, או ביזבה ואמרה המתלה זו של הרימון :

לדריכה לשתיהם צבת אחת יתכן דלא מהני, ואח"ל דלא שגא ומהני הפילו בלריכה לשתיהם, שגא דלא אמרה מעלמה אותה המתלה דכתיב לה כאיבה, אלא אחר שהשיג הבעל על המתלה דאמו ואחותו לא מהימנה, דאימור לפי שנתפסה בעענת הבעל כנגד, משו"ה הוכרחה לסקר על שני ימים ראשונים דכתיב לה כאיבה, ולעולם לא היה לה כך, וכיז כתב שהגיע ספק זה לפני חכם אחד, והשיב לו דנראה לו בפשיטות דנאמנת גם בכה"ג, אך המחבר עלמו נשאר מסופק קלת בזה, ע"ש :

ונראה דעידון הרב הנו' גרע טובא מעידון דידן, דהתם אמרה תחלה המתלה של שני ימים האחרונים, והיא היתה לריכה להשיב תחלה המתלה של כתיב לה כאיבה דשני ימים הראשונים, כי בעבור זאת אמרה לבעלה שהיא עומה בתחלת שני ימים הראשונים, דבשני ימים האחרונים לא אמרה כלום, כי חס נשאר בכתם ע"פ דבריה שבתחילת ימים הראשונים, וא"ך שכח העיקר שהיא כיבה הראשונה דכתיב לה כאיבה, ואמרה כיבה האחרת שהיתה על ימים האחרונים, לכן בזה יש מקום לחשוד אותה בשקר, שכיזבה באומרה דהוה כתיב לה כאיבה, משא"כ בני"ד אמרה תחלה כיבה הראשונה העקריה, שבעבורה הרחתה לבעלה סימן שהיא עומה, כדי שלא יבא לשכב עמה בלילה בהיותו בתו ישנה עמוה בחדר, ומה שלא סייעה דבריה להגיד לו מעלמה הכיבה שנתחדשה לה למחרת שכבר הלכה בתו מן הבית, היינו דלא נתנה לבת על זה לזכור מה שהיתה ביום ג"כ מונעת עלמה מליגע בו, כדי שתגערך לומר לו הכיבה של עשות מראה הכתם שהיה מן הרימון, ואחר שהזכיר אותה בעלה שגם ביום אחר שהלכה הבת מנעת עלמך לבלתי תנעי בו, או אמרה לו הכיבה של הכתם, ולכן אין הסברה נעשה לחשוד אותה בשקר ובזב, ושגיא הא מעידון הרב הנו', שיש מקום הוכחה לחשדה :

ועוד יש לחלק קצוב לזה, דהתם שאל אותה בעלה על אשר אמרה שהיא עומה, והיא השיבה לו תשובה של שקר, שאמרה שבעל שהיו אמו ואחותו בבית, וזה שקר כי בעת שאמרה עומה לא היו אחותו ואמו בבית, ואחר שבעלה חזר לה שלא היו בימים ראשונים אחותו ואמו, דנמלא דברים אלו שאמרה שקר הם, או אמרה כיבה אחרת דכתיב לה כאיבה, ונמלא זה הענין דומה לאשה שאמרה המתלה של שקר, ואחר שאמרו לה זה שקר ובזב, או אמרה המתלה אחרת דודאי אינה נאמנת, משא"כ בני"ד בשאל בעלה תחלה למה מנעת עלמך מליגע בי לעת ערב, השיבה תשובה של אמת, שהוא שבעל שהיתה הבת שם, ואחר ששאל אותה על מניעתה ביום צבוקר, השיבה תשובה של אמת, שטעמה במראה הכתם, וזה החילוק הוא ברור ונכון :

ורבן עידון הרב מהר"ן עומד ג"ל פשוט דאינה נאמנת, מאחר כי שאלת בעלה היתה על מה שאמרה שהיא עומה, והשיבה לו על זה דבר שקר מפני אחותו ואמו, שצאתה לה היו שם בעת שאמרה עומה, ואחר שא"ל שלא היו או אמרה תשובה אחרת, וא"ך נאמנת בזה, ולכן מה שא"ל אותו חכם דנראה לו דנאמנת אין הדין כן, וברור אללי דאינה נאמנת, אך ג"ד הסברה מחייבת דנאמנת, כיון דלא הוה סתירה והכזבה בדבריה, ואם יש כאן ספי המתלות מה בכך, הלא כל אחת היתה לזמן אחד בפ"ע, ואי משום שלא אמרה המתלה השנית מעלמה, אלא עד שא"ל בעלה למה צבוקר אחר שהלכה הבת מנעת עלמך מליגע בי, מה בכך, הלא עשיתי לזה טעם בחילוק הראשון, כי יתכן לא זכרה אותה טעה מה שמנעת עלמה מליגע צבוקר ג"כ, כדי שתאגור לו הכיבה הזאת של הכתם, ואחר שהזכירה בעלה או אמרה לו הכיבה, וזה אללי דבר ברור שאין לריך להביא ראיה לזה :

וצופה היינו להרצ פני משה ח"א סי' י"ז, בענין עדות ה"ר יוסף שהעיר שהוא יודע היתה קטנה בת תשע שנים, ושאלו אותו ב"ד איך ידע שהיתה בת תשע שנים אם נמלא שם בעת לדתה, והשיב לא, וחזרו הב"ד ושאלו לו ח"כ איך היתה יודע משנות הנערה שהיתה בת תשע שנים, והשיב שהחזקה לו בכך מפי השכינות שהיתה בת ט' שנים, וכמותה ג"כ מורה על השנים הגו'. ואחר קלת ימים העיד שהיה זכור מעת לדתה, ושאלו לו הב"ד ח"כ לשעבר למה אמרת שלא היית יודע מעת לדתה, והשיב שהליתו חולה ויסודין גברו עליו לא זכר, אך עתה אם אל לבו כי היתומה הזאת נולדה בשבוע אחד עם אחותו ואחותו כעת היא בתוך עשרים שנה וכו'. וכחך הרב ז"ל שם בדף מ' ע"ד, כשנדקדק היטב בלשון השאלה ליוסף הגו' הדעת נוסה שתשובתו אינה כי אם למא' דסליק מניה, כי בכלל שאלת ב"ד הגו' יש ב' שאלות, אם ידע משנות הנערה, ואם נמלא שם בשעת הלידה, והוא השיב לא, כלומר שלא נמלא, ועדיין באפשרות שידע משני הנערה מלד עלמנו, שנחברר לו שנותיו יוש או יומים אחר הלידה, או שהלך לבקר וכיוצא, והוא לא חש להשיב כי אם על מה ששאלו מאתו, אם נמלא שם, ועל זה השיב לא. מוזקף לזה, שאפשר שבפדק שהוא לא זכר מידעתו משני הנערה להיותו חולה, וכמו שאמר בן בעדותו הב', ועל כן לא השיב אלא על מה ששאלוהו אם נמלא שם, ובשחזרו לשאלו מאתו ח"כ איך ידע משני הנערה, והשיב שמי השכינות החזקה לו בכך, הנה מלת דפסיקא ליה שהיה זכור באותו פרק ידיעתו מפי השכינות אמרה, אבל ידיעתו מלד עלמנו שבאותו פרק היה שבו מונה מחמת חליו ולא פסיקא ליה להבי לא אמרה, ח"כ לא מקרי תו חוזר ומגיד בעדותו הב', כיון שבעדות הא' לא אמר בפירוש שאינו יודע משנות הנערה, שלא השיב לא אלא לשאלה אם נמלא שם וכו', עכ"ד ע"ש. ועיין עוד בדברי הרב מהר"ם גאון בתשובה הבאה ח"א בסי' י"ח, מ"ש בדף מ"ד ע"ב ומ"ג ל"ישב דברי העד הגו' הראשונים והאחרונים, ע"ש :

והשתא בזה הבין שלא נשאר חשש לפקפק בג"ד לומר דאינה נאמנת, משום דלא אמרה האמתלה של הכתם אלא עד שתפסה בעלה בטענה דהאמי' לא נעשה צי בצוקר אחר שהלכה הבת לבית תמיה, דע"כ יש לחושדה דהוכחה לשקר כדי לתקן טענה זו של בעלה, דזה אינו, ולא חייסין בהכי, ונאמנת גם בכה"ג, ורק נידון מהר"ן עמ"ס ז"ל פשיטא לי דאינה נאמנת, משום טעם דכתיבנא לעיל, דשאלת הבעל הראשונה מוכרה לומר שהיתה על מה שאמרה לו עממה היא, שזה היה בתחילת הארבעה ימים, ובין דהשיבה לו תחלה משום אמו ואחותו, נמלא השיבה תשובה של שקר, ואיך נאמנת לומר על זה תשובה אחרת דכאיב לה כאיבא, ולהכי אין נאמנת וזה ברור. והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו, ח"כ"ר :

שאלה ל"ה.

שאלה. איש ואשתו דרכם להיות ישינים זה אל זה, ולכל אחד כר בפ"ע, אך הכרים דבוקים זע"ז ממש, ובאשר תפרוס גדה מבדילים הכרים והמונעים שלהם ומרחיקים אותם זמ"ז, כן דרכם תמיד. ויהי היום אחר עלות השחר שעדיין לא האיר היום בשבוע, הלכה האשה לבית הכסא, וראתה שיש מראה דם במכנסיים שלה, וחשבה שפרסה גדה, ובאשר חזרה אלל מטפה משכה הכר שלה, והרחיקתו מכר בעלה כמנהגה בעת גדתה, ואע"פ שבעלה קם מן המטה, והיה לובש בגדיו לילך לבית הכנסת, ולא ישוב למטפו, וגם היא אין דעתה לשכב אותה שעה במטה, אלא רגיל

הולכת לחדר אחר לעסק שלה, עכ"ז הבדלה הכרים מטפה לנורך הלילה הבאה, ובעלה כשראה מרחוק שהיא מבדלת הכרים, שאל אותה על זאת, ותאמר שראתה כתם במכנסיים שלה, והוא הלך לבית הכנסת, ואחר שהאיר היום באה להחליף המכנסיים, ותרא כי אין זה דם אלא הוא מטפה של רמונים, שנשפך במקום אחד שיתיה יושבת בו באותו היום, ונתלבלבה המכנסיים, ונחברר זה אלה בירור גמור בלי ספק, ואחר שבה בעלה ספרה לו הענין איך היא עתה בכך ועוד, היא, ובא בעלה לבית המדרש לשאול אם נאמנת בזה, כיון דנתינת תמלה לדבריה. ותנתו נסתפקו בדבר זה, דהן אחת שמרן ז"ל בסי' קפ"ה פסק אם אמרה עממה ונתינת תמלה לדבריה נאמנת, אך פסק אם לבשה בגדי גדה שעתה מעשה אינה נאמנת אפילו באמתלה, וזו עשתה מעשה שהרחיקה הכרים והמונעות זע"ז כמנהגה בימי גדתה, אך חזרנו ואמרנו, חולי מעשה כזאת אינה חשובה מעשה כ"כ בכך דלכשה בגדי גדה. גם עוד נסתפקו דרך אגב, אם היה הענין שבעלה לא שאל אותה, ולא אמרה היא בפה כלום, רק ראה אותה שהיא מרחקת הכרים והמונעות זע"ז כמנהגה בימי גדתה, והוא הבין מעלמו שפרסה גדה, אם חשיב זה המעשה כלום, כיון שלא אמרה בפה שום דבר ואפשר שזה אפילו אמתלה אינה לריבה. יודינו ושכמ"ה :

תשובה. בסיכא דלכשה בגדי גדה דלא מהני לה אמתלה, כתב מרן ז"ל בסי' הטעם בשם הרשב"א ז"ל, דמשום בוסה או חונס מקרי ואמרה עממה אינו אצל לעשות מעשה כולי האי ללבוש בגדי גדה אינה לובשת, ולפיכך כל שחזרה ואמרה לא עממתי הרי היא כמכתשת מה שאמרה ואינה נאמנת, ע"כ. וידוע מ"ש מרן ז"ל בסי' ח' סעיף י"ג, טבח שעשה סימן בראש הכנסת השחוט, שהיא נראה שהוא טריפה, וגם היה אומר שהוא טריפה, ואח"כ אמר שכשר היה, ולא אמר כן אלא כדי שלא יקחו אותו וישחרר לו ליקח ממנו בשר, כיון דנתן אמתלה לדבריו נאמן. והקשה הגאון ב"ח, מאי שנא מהך דסי' קפ"ה גבי גדה, דאם לבשה בגדי גדה אינה נאמנת, משום דמעשה לא עברה, ויתרין שאני הכא, דא"א לו בענין אחר, אבל התם אפשר שחזור עממה ולא היה לה ללבוש בגדי גדה, והפרי"ח פסקק בתירוק זה, דגם הטבח אמר טריפה ולא יעשה הסימן, והפרי"ח עשה טעם בכך דטבח שהיה מוכרח לעשות הסימן יע"ש. וכתב הש"ך ז"ל משמע מדברי הב"ח, דגם באשה שלכשה בגדי גדה אם ח"א לה בענין אחר נאמנת, וכן הוא הסכים בכך, וכן הסכמות כמה אחרונים, אך הגאון תו"ש ביו"ד סי' ח' סעיף ע"ח דחה סברה זו, והוכיח אם לבשה בכל גוונא לא מהני אמתלה, ועיין מנחת יעקב בתורת השלמים ס"ק ו"א, וכו"ף ע"ש :

ובנידון בשאלה נראה גם לסברת הב"ח ודעמיה לא מהני אמתלה, משום דבעת שהפרידה הכרים לא היה לה לנורך באותו עת במעשה זאת, כי בעלה הולך לבית הכנסת, והיא גם היא פונה לעסקיה, ולא תשכב אותה שעה במטפה, והיה לה להמתין עד שיאור היום, ויתאמת אלה מראה הדם ואז תבדיל מטפה כיון שאין לה לנורך בהבדלה זו אלא עד הלילה :

ואשר שאלתם אם היה הענין שבעלה לא שאל אותה, ולא אמרה בפה כלום, רק ראה אותה מבדלת הכרים והמונעות זע"ז כמנהגה בימי גדתה, אם חשיב זה המעשה כלום ואינה נאמנת, או"ד כיון שלא אמרה בפה כלום נאמנת, ואפילו אמתלה אינה לריבה. הנה מלינו בשטפה מקובלת על הגמרא דכתובות דף כ"ב ו"ל, קשה לפ"ו דאין זו אמתלה טובה, דלמה לה למימר עממה אינו, אלו אמרה כן לבעלה דלא הוית בחילאי מי הוה שמואל אינו לה. ובתשובת הגאונים מלאתי דעובדא הכי הוה, דשמואל הוה רגיל

היול להוסיף כוס של ברכה לאשתו, בזמן שהיא טהורה מקבלתו, בזמן שהיא גרה חונה מקבלתו, וזה היה סימנו לידע אימתי היא גרה, פעם אחת הוסיף לה ולא קבלה ממנו, משום כבוד אחותו של שמואל, סבר שמואל עמאה היא, לכססלקו הטבלה אמרה לו טהורה אני, אלא לכבוד אחותך נתכוונתי, ואע"פ שנתנה המתלה לדבריה לא האמינה שמואל, אלא פירש ממנה ז' נקיים כדון כל גדה, ע"כ ע"ש. נמאל גם בלא דיבור כי אם רק משום שלא קבלה ליקח הכוס, שזה היה מנהגה בזמני נדתה, חשיב כאלו אמרה עמאה בפירוש ולריך לה המתלה, דאע"ג דשמואל החמיר ולא רצה הפילו באמתלה, מנינו בגמרא שאל את רב ואל"ל אם נתנה המתלה כאמת, ולא אל"ל דאינה לריכה המתלה, ואל"כ שמע מינה אע"ג דלא אמרה כלום, כיון שעשתה כמנהג ימי נדתה, חשיב כאלו אמרה דבעינן המתלה להתירה, וכן בג"ד כיון שהבדילה המעות כמנהג ימי נדתה, חשיב כאלו אמרה עמאה, דבעינן שתאמר האמתלה מה היא, ולא שריגן לה בלא המתלה, ונ"ד כ"ס הוא, כי ג"ד הוא בקום עשה, והך דשמואל שב ואל תעשה, ועכ"ל משמע דלריך המתלה :

בירדן גראה דים לדמות רח"ה וי, דו"ל התם גבי שמואל היה דבר זה של קבלת הכוס הוא ס' קבוע בינו לבין אשתו, שכן פירש לה אם לא תקבל אז ידע שפירסה גדה, דכן מפורש בתשובת הגאונים בזה"ל, וזה היה סימנו לידע אימתי היא גרה, וכיון שקבוע ביניהם לסימן לידע שהיא גרה, לכך כל שלא קבלה כאלו אמרה בפירוש שהיא עמאה, ולריך שתאמר האמתלה, מש"כ בג"ד אע"ג דכן היה מנהגה להבדיל הכרים בימי נדתה, לא היה זה סימן קבוע ביניהם לידע מהבדלת הכרים שהיא גדה, דהא מודמן לפעמים שהאשה מבדלת ומעלה קודם שתען בה, אם תראה שיש לה איוס כאב שדרכו להיות קודם שתפרוס גדה, ולכן חוששת פן תפרוס גדה בלילה צעה שינה והכרים דבוקים זכ"ו, ועל פן מקדמת להבדילם, ויודמן שזה הכאב אינו מחמת זה ולא תפרוס גדה, ולכן אם רואה שהיא מבדלת הכרים אין זה סימן שפירסה גדה, דאולי לא פירסה אלא הרגישה איוס כאב ותצבה בדעתה דודאי תפרוס גדה בו זיוס, ולכן הקדימה להבדיל הכרים מן הבוקר בשביל לורך הלילה, ולעולם היא היתה עורגה טהורה, ונשאלה טהורה :

ולענין הלכה, אע"פ שכתבתי דאין הוכחה לענין זה מהך דשמואל, משום שהיתה קבלת הכוס מחוקקת לסימן, שבה ידע שמואל אם היא גדה או לא, עכ"ל בזה"ל, שהבעל ראה שמבדלת הכרים ולא אמרה כלום בפיה, לריך שתאמר האמתלה למה הבדילה הכרים, ואין להתירה בלא המתלה. והסי"ם ברחמי יאיר שיטתו באור תורתו, אב"ר :

שאלה ל"ו.

שאלה. אשה עשתה הפסק בטוהרה, ולבשה מנגסיים שהיתה מוכנסת, ובסוף השבועה נקיים פשטה בגדיה, ועבלה ולבשה בגדים חדשים, ושכבה עם בעלה, ואחר ז' לילות כשבאו לבכס בגדיה שפשטה אותם קודם עבולה, ראו על המנגסיים ההם כתם שאין בו שיפור כגרים, וצאו לשאלו מה משפט האשה הזאת אם היא טהורה לעבלה או לאו, וסאלנו אותה אם בדקה המנגסיים קודם שלבשה אותה בשעה שעשתה הפסק בטוהרה, ואמרה שלא בדקה אותה, ורק היתה מוכנסת ומונחת עם שאר חפציה צבית במקום גלוי, ולא היתה מונחת בתוך תיבה סגורה. גם אמרה צעת שהלכה לבית הטבילה ופשטה בגדיה ולבשה בגדים אחרים, הביאה לביתה המנגסיים ההוא עם הכתונת ושאר בגדים שפשטה אותם, והגיחה אותם על מטה אחת של עץ שהיתה

מונחת בחצר, והיה עליה ג"כ עוד שאר בגדים שלרובין כיבוס, וגם גוף המטה לא היתה נקיה מאיזה דברים של לכלוך, וגם עוד היה אולם פועלים עוסקין צבנין, והיו עומדין והולכין ובאין אל המטה ההיא כי היתה עומדת בחצר, על כן יורנו תשובה על זה, ושכמ"ה :

תשובה. הגה בשיעור הכתם שהוא פחות מגרים, כתב רבינו אליעזר ממיץ ז"ל שאין אמתה בקי"ן בשיעור זה, וכל דלא מוכחא מלתא שהוא דם מאכולת לא סומכין על זה להתיר, ובתשובה בשמים ראש המיוחס להרא"ש ז"ל, הביא דברי רא"ש ז"ל הנז', וכתב ראיתי רבותי כולם משערים ואינם חשים בדבר, ובגהות כסא דההסגא שם האריך בזה ע"ש, וכבר הרב פתחי תשובה בס' ק"ך סק"ט, הביא דבריהם הנז' ע"ש :

וראיתי להגאון חתם סופר יו"ד ס' קפ"ב, עשה פעם לדבר זה, שגם בזמניו שאלו רואין דקטן הוא דם המאכולת, עכ"ל יש לנו לתפוס שיעור כגרים שאמרו חז"ל ע"ש. אך ראינו להגאון מהרש"ק ז"ל בספר יצורי טהרה דף מ"א ע"ד תשובה ט', שהביא דברי ח"ס ס' קפ"ב הנז', וכתב דבריו תמוהין דא"כ נתלה עד כתרמוס, דהרי במקום דלא שכיחי לתלות במאכולת גורו או עד כתרמוס, ולכן אין לדבריו מקום, והדין ל"ע. ועוד שם בדף מ"ו ע"ג בתשובה אחרת כתב, שהוא מחמיר ומשער לפי אומד הדעת, שא"כ להיות זה מדם מאכולת השכיח ציטו, דהו"ו הוא מעמא ע"ש. ועוד ראיתי להגאון הנז' בספרו קנאת סופרים דף מ"ג ע"א, בס' מ"ו, שחזר והחזיק שם בסברתו הנז', וכתב שהוא מחמיר בזה לפי מה שאנו רואים דאין צומטו מאכולת שהיא בדם שלה שיעור כגרים, דא"כ נתלה במאכולת כמה שאלו יודעים דודאי אינו ממאכולת רק מגופה, וכתב שדברי הגאון ח"ס לא נראין לו כלל, ע"ש. ועיין להגאון מהרי"ם בשאלה ומשיב קמא ח"ב ס' ק"ה מ"ס בענין זה של הכתמים בזה"ל, ע"ש :

ולכן לענין הלכה ודאי יש לנו לחוש לדברי רא"ש ז"ל בספר יראים הנז', וכן ראיתי להרב לחם ושמלה בס' ק"ך בלחם ס"ק י"ט, שהביא לסברת ספר יראים הנז' ותם לה, וכתב בשמלה ס"ק י"ב דכפי הנראה כל הגאונים האחרונים לא ראו את דבריו מדלא הביאוהו, ואולי אם היו רואין דבריו לא היו מקילין וכו' ע"ש. ועוד נניי מנינו להרב שו"ג ז"ל בס' ק"ך ס"ק כ"ג שכתב וז"ל, והאודגא נהגו הנשים להחמיר על עצמן, דאפילו לא הרגישה אלא שמאלה כתם בין בגופה בין בצגדיה הפילו פחות מגרים, להמתין חמשה ימים ואח"כ מניין ז' נקיים, כך ספרה לי נ"ו צ"ת צ"ב עכ"ל. והנה אע"פ שבעירנו אין אמתה יכולים לקבוע הלכה זו מחמת המנהג, כי פה עירנו אין לנו מנהג ידוע בדבר זה, דכל אשה שרואה כתם מציאתה למורה לראותו, ואם יתיר יתיר ואם יאסור יאסור, ואין יודעים דין זה של שיעור כגרים, ורק יודעים דלפעמים המורה יתיר מחמת שהכתם קטן, אך אין יודעים כמה שיעורו, וא"ך ישער, ובמה ישער, באופן שאין אמתה יכולין לקבוע הלכה בזה מחמת המנהג, כאשר העידה אשתו של הרב השו"ג על מנהג עירה, הגה עכ"ל אין לנו לסמוך להתיר בפחות משיעור גרים, אם לא נראה לפי אומד הדעת שהוא דם מאכולת, או דם פרוש גרים, מיהו אם נראה והם מלאים דם, או בדם יתום וכוונא. מיהו אם נראה לנו בהמעשה שצאה לפנינו איוס גד להתיר בעיקר הדין, או אם הוא פחות מגרים אע"פ שלאומד הדעת אין זה דם מאכולת, נסמוך להתיר, שהיה פעם זה סניף גדול להתיר עם אותו גד ההיתר הנראה לנו בראותה מעשה :

ובגידון השאלה דידן, ראיתי שיש להתיר בשופי מטעם אחר, והוא כי המנגסיים ההוא לא בדקה אותה קודם

(לא)

שאלה ל"ו.

שאלה. נסתפקתי בחשה שהחזקה נדה בשמיותה, שראוה לובשת בגדים המיוחדים לנדה, דאינה נחמנת אם תאמר טהורה חגי אפילו אם תקן אמתלה, סו חייבו אותה חכמים לספור ולטבול כדין נדה גמורה, ונסתפקתי בענין ברכה של הטבילה, מאחר שידעת בעלמה בזדוהי שהיא טהורה ואינה לריכה טבילה, אם תבדק על הטבילה או לאו:

תשובה. ק"ל בש"ע י"ד סי' י"ג סעיף ב', בן פקועה שהפריש ע"ג קרקע לריך שחיטה מד"ס, משום מראיות העין, דחגי לחלושי בבהמה גמורה כיון שהפריש ע"ג קרקע. וכתב פר"ח ז"ל, שכתב הרשב"א ז"ל בסי' תקכ"ה, בן פקועה שהפריש ע"ג קרקע דשחיטתו מדרבנן, מברכין על שחיטתו, ועצמו כיון דמלוה לשחיט מדרבנן, ח"כ סייך ספיר לבדק ולונו על השחיטה, ודלא כמשמע מדרבני הר"ן בפרק ב"מ, גבי חלה שיש לה שני פתחים שכתב שכיון שאינו מודליק חלה משום חשדא לא מברך חלה אחד פתחא, וליתא, דכיון דמדרבנן לריך להדליק ח"כ"ג שלא הלריכו להדליק חלה משום חשדא דעלמא מלוה דרבנן היא, ומחייב לברוכי עליה, ע"ש. וגם הגאון השפ"ד ס"ל דיברך, חלה משום הסברא שדקדק הפ"ח מדרבני הר"ן, כתב יותר טוב שיברך על אחר וכוון לפטור זה היכא דאפשר ע"ש, וכ"כ הגאון ש"ח סעיף ג', ושם בת"ש כתב שגם הר"ן ז"ל יודה בזה שלריך לבדק, ודין ב' פתחים דחמורה שאני, משום דהך דינא חייבו טעמי במוסגה, ורק הוא מולתא דרב הגוא דחומר מסברא דנפשיה, ואין זה כשאר תקנות דרבנן שעשו בהם הרחקה לדאורייתא, והאריך בזה ע"ש, וכן הכו"ק פסק דיברך, וכ"כ מנחת אברהם בקומץ כלל וא"ו, ע"ש:

ברם הגאון פרי תואר ז"ל, בריש סי' י"ט הביא דעה הרשב"א ז"ל בן פקועה, ודעה הר"ן ז"ל בשני פתחים דחמורה, וס"ל דיש פלוגתא בזה בין הרשב"א והר"ן, והוא הכריע כהר"ן, דכל מלתא דתקנת חז"ל היתה לזורך אדם, או שלא יחדוהו כרשע, לא מברכין, וכתב בסו"ד בר מן דין לו יהיה דהוי ספק שקול חי מברכין או לאו, הא ספק ברכות להקל, ותו דבכל כמין דין חידושא הוא חדשו חז"ל, דבכל דעביד מלוה דרבנן צבי ברוכי, ולהכי כל דלא אדכר בהדיא בש"ס לא מברכין, ואין לא אשכחן בטוביה שתא סדרא, דמברכין אמלוה דרבנן כה"ג דמראית העין, עכ"ד יע"ש:

והגאון חיד"א ז"ל בברכי יוסף אות ה' כתב, שיש חילוק רב בין דין בן פקועה לדין חמורה דהר"ן ז"ל, דשם איירי שפיר בהיהא שעתא בירך על פתח העיקרי, ולהכי כיון דלריך להדליק בפתח הב' משום חשדא, צדין הוא שלא יברך פעם שנית על זה, כי ברבת העיקר פוערת הטפלה, ובהא גם הרשב"א יודה דלא יברך, אבל בדין בן פקועה איירי ששחטו לבדו, ולהכי בהא גם הר"ן ז"ל יודה דמברך, ע"ש. ובאמת הרואה יראה דחילוק זה הוא אמת, וכתב עוד גהורנא שראיתי בספרי האחרונים צני חיי וס"ח וחק לישאל, שחילקו בין זו להיהא דשני פתחים, והמדקדק בברכי פד"ח יראה שגם הוא ידע שיש לחלק בין זו לדיו של הר"ן, דהא כתב ודלא דמשמע מדרבני הר"ן וכו', ושוב הביא דברי הרב פר"ת הגו"ל מה שהכריע שלא יברך, וכתב על זה חז"ל, כבר כתבנו שיש להשוות הרשב"א והר"ן, וכ"ע מודו דיברך בשחיטה דבן פקועה ולא יברך בשני פתחים, גם סברותיו לחלוק על הרשב"א אין מוכרעות, כאשר יראה המעיין, ומאחר דהרשב"א רב גובריה אמרה, והרב

קודם שלבשה אותה, והיתה מונחת בגלוי עם שאר חפלים, ולא היתה מונחת תוך תיבה סגורה, ויש לתלות אולי נתעסקו אלל המכנסיים במראות הדומין לכתם ונתלכלכה מהם, או שמה נתלכלכה מן המחילה שהיתה פרוסה עליה לייבש אחר כיבוס, וזו המחילה היא על הגג, אשר פה עירינו דרכם לאכול על הגג, ואפשר נתלכלכה המחילה בחיזה לכלוך קרוב לרס ונתייבש, וכאשר פרוס עליה המכנסיים בעודה לחה אחר כיבוס, קלטם המכנסיים מן לכלוך המחילה ונעשה בה כתם מראה דם. זאת ועוד נמו ים לתלות יותר שנתלכלכה המכנסיים אחר שפשטה אותה בשעת טבילה, והניחתה אח"כ על מטה של עץ שהיא חיינה נקיה מן הלכלוכים, וגם היה אלל המטה עוזרים ושבים ועסק פועלים ובנו' בשאלה, וא"כ קרוב יותר לתלות בזה, ואין זה דם טמא:

והיתר זה נלמד ממ"ש מרן ז"ל בסי' ק"ן סעיף ט"ל, אין האשה טמאה משום כתם שמאלה בחלוקה, אח"כ היה דבוק לה קודם שלבשתו, אבל אם אינו דבוק לה קודם שלבשתו, ולבשתו בלי בדיקה, ומלאה בו כתם טהורה. ובסעיף ל"ו פסק, בדקה עלמה בעד שאינו דבוק לה, אפילו הניחתו שמור בתיבתה, ומלאה עליו דם טמאה אם יש בו כנרים ועוד, עכ"ל. וכתב הגאון ב"ח בסעיף ל"ו, שיש חילוק בין העד ובין החלוק יע"ש, אך הגאון הט"ז בס"ק כ"ט מילין בחילוק זה של הב"ח, וס"ל דין קנחה בעד שאינו דבוק, ודין מלאה כתם בחלוק שוין הם, והכו"ק דחה דברי הט"ז והסכים כהב"ח, וסדרי טהרה ס"ק ס"ז הסכים כהב"ח, וכן הסכים עני לבונה יע"ש, ועיין בית אברהם למתרה"א אבלי ז"ל בס"ק ל"ב מ"ש בזה, ואשר העיד הוא והס"ט ז"ל בדברי הכו"ק, אמרתי כונת הכו"ק בזה לומר, כיון שהדך הוא שאחר שיצאו החלוק מן הכיבוס ישאר בבית אללם קודם לבישה חיזה ימים, דאין הדך ללבשו תקף בצואו מן הכיבוס, על כן כיון דלא בדקתו בעת שלבשתו, אין כאן חלוק הדבוק, כיון שגשאר מונח בבית ולא היה מונח בקופסא, ולא היה מולנע, ולהכי יש לתלות אולי נתעסקו אללו בכתמים ונתלכלך, דכן ראיתי להגאון ר"ז בש"ע סעיף ע"ו וז"ל, וה"ה בחלוק שבבית שלבשתו בלא בדיקה, ח"כ"פ שהיה דבוק לה מתחלה בשעת הכיבוס, כיון שלא הניחתו בקופסא מיד אחר כבוס, ויש לתלות שהעצירתו בשוק של טבחים וכו', ואפילו יודעת שלא העצירתו חלה שיש לתלות בבני הבית שנתעסקו אללו בכתמים, או שהמתעסקים עברו בידו וכו' ע"ש, ובסו"ד לין על סו"ק, ונראה שהבין כונת הכו"ק כמו שכתבתי, וכ"כ הרב חכ"א כלל ל"ט סעיף ל"ח ע"ש. וראיתי להגאון מהרי"ט ז"ל בשו"ת ומשיב קמא ח"ב סי' ק"ח, שכתב חיזה דברים בענין זה על סברת הב"ח וס"ט, ובמחילת כבודו יש לגמגם בדבריו, ואין לזכך להאריך כאן בזה:

העולה מכל הנ"ל לנידון השאלה, שלבשה המכנסיים אחר הכביסה כזמה ימים ולא בדקה אותה קודם שלבשה אותה, וגם לא היתה המכנסיים מולנעת אחר חפלים ששם עוזרים ושבים בני הבית, הרי זו יש לה דין חלוק שאינו דבוק, שכתב מרן ז"ל בסעיף ט"ל שאפילו נמלא בו כתם יותר מנרים הרי זו טהורה, דהעיקר לדינא הוא כסברת הב"ח שהסכימו עמו כל גדולי האחרונים, שיש לחלק בין עד שקינחה בו ובין החלוק, וב"ש בג"ד שיש לתלות יותר ג"כ, דאחר שפשטה אותה אחר הטבילה, והניחתו על מטה של עץ שיש להם בחור ששם נתלכלך, די"ל שבה גם הט"ז יודה דטהורה וכל זה בהיכא דאינא בכתם כנרים ועוד, וכ"ש מג"ד דהוא פחות מנרים, על כן עשיתי מעשה להתורה, והש"ת יאיר עינינו באור תורתו, אבי"ר:

והרב ב"ח סי' שכ"ט, והרב ע"ז והרב ס"ך והפד"ח בדיון זה, והרב מהר"ר יהונתן בדיון זה כולם מסכימים לדעת הרשב"ה, הכי נקטינן, וגם נקטינן כהר"ן בשני פתחים דלא יבדק חלה על חדר פתחא, וב"כ מור"ס לקמן סי' שכ"ח דין ה' גבי שתי חלות דהוין מבדק רק בהפרכת ראשונה, ובח"ח סי' תרע"ה כתב כהר"ן, עכ"ל. ועיין עוד מ"ש בספרו מחבר"ר בסו' זה יע"ש, ועיין להרב נחפה בכסף ח"ב דף כ"ג ע"ג דהכתב העיקר סדרת הרשב"ה ז"ל ע"ש :

וראיתי להרב הגדול מהר"ד פארוז ז"ל במכתב לדוד ח"ח סי' כ"ג, שנשאל באיש אחד שהולך יום ה' מימי חנוכה ללכת למקום רחוק קצת, ותשם שלא יוכל לבח לביתו בעונת ההדלקה, ולכן ליה לבני ביתו סידליקו עליו, וכן עשו והדליקו בפתח אחד, ולא הספיקו להדליק בפתח השני עד שהגיע האיש לביתו, חס יוכל להדליק בפתח הב' בצרכה. ופשיט לה מודברי הרשב"ה בכן פקושה, דס"ל דיבדק אע"פ שהשמיטה היא מפני מראית העין, ואע"ג דהר"ן ס"ל בשני פתחים לא יבדק בפתח הב', כל טעמו של הר"ן הוא משום כיון דהוא עלמא מדליק בשתיים בוא"ו, וכבר בירך על הראשונה בדיון הוא שלא יבדק פעם שנית על השנייה, שהיא משום חשדא, משא"כ בהיכא דהוא לא בירך אהך פתחא, ועתה בח להדליק בפתח הב', אע"ג דלא מחייב להדליק חלה משום חשדא, כיון דס"ס מטה קעבד, דחייבוהו רבנן בזה מבדק אפילו להר"ן, וכן בדינא דהרשב"ה גס הר"ן יודה דמבדק וכו', ועוד שס האריך להשיג על הרב פר"ת ז"ל ע"ש :

ורבנה באמת הרב פר"ת ז"ל דס"ל שלא יבדק בכן פקושה, אינו יחיד בדבר זה, דהא חזינן להגאון חיד"א ז"ל בענינו בספרו טוב עין סי' ע' אות ב', שהביא מספר בשמים ראש המיוחס להר"ה ז"ל בסו' רפ"ג, שכתב בפשיטות שלא יבדק על השמיטה דכן פקושה, וכתב כיון דאיכא כמה מיני דלא תקנו רבנן לצרכי, על כן אין לבדק חלה במידי שקצבו בצרכה, וכל דלא ידעינן במידי דרבנן אי סווייהו מלוה גמורה לבדק לא נבדק וכו' ע"ש. ועיין בספרו מראית העין דף פ' מ"ט על תשובות בשמים ראש דסומנין עלייהו ע"ש, נמלא לפ"ו תשובה הנו' של בשמים ראש בין אם היא של הר"ה ז"ל, בין אם היא לרב אחד קדמונ הא ס"ל בפשיטות דהוין מבדק, ונמלא פר"ת אינו יחיד בדבר זה :

גם עוד אגא עבדא מלאחי לאדם גדול שנטה ג"כ אחר סברה זו, דראיתי בספר פחד יצחק מערכת הק"ף בד"ה קטן המסורבל בצבר וכו', שכתב בסוף הדיבור שס מהר"ר גא"ל ז"ל, דהוין מבדקינן על המילה של תינוק שכבר גימול כראוי, ורק אחר כמה חדשים נכסית כל העטרה ואינו נראה מהול, דלריך לנוולו משום מראית העין, דמאחר שהמילה נעשית כמותרת משיקרא, אין מבדקינן על המילה שיטעו עתה כדי שיהיה נראה מהול בעת קטויו, ע"ש, נמלא גם הוא נוטה אחר סברה הנו' של תשובת בשמים ראש והרב פר"ת ז"ל. וכן ראיתי להגאון יעב"ן ז"ל בספרו מגדל שוז בדיני מילה בגמל השמיני דף א"ה שכתב באות י"ח, כל מקום שצריך לחזור ולמול אין לריך לבדק שנית, ומשמע דקאי גם על דין שכתב באות ע"ו יע"ש. גם עוד ראיתי בס"ד להגאון חתם סופר ביו"ד סי' רמ"ח דף ק"ה שכתב וז"ל, אך אי ידעינן שיטמול כראוי וחזר ונמשכה ערלתו לאיזה סיבה שיהיה, אינו לריך תיקון חלה מדרבנן, ואו הדיון כן, אם חזרה הערלה וחופה כל שיעור העטרה לגמרי, באופן שאין ניכר בהסתכלות כ"ש שהוא גימול, אזי לריכין לחזור ולתקנו בחימול כדין, חונס בלא צרכה, כיון דאינו חלה משום מראית העין, אין לבדק על דרבנן כזה עכ"ל. ובאמת נפלאתי על הגאון ז"ל בזה, איך כתב כן מסברא דפשטיה, ולא זכר שר דין הרשב"ה בכן פקושה, וכל אותם

רבים דנמשכו אחריו דס"ל שיבדק בכה"ג, ואם דעתו שיש חילוק בזה היה לו להזכיר דבריהם ולחלק. ואך שיהיה מנינו גם הגאון ח"ס חו"ל בשיטה זו בכה"ג דלא יבדק, ונמלא הרבשה גדולים חו"ל בשיטה זו דהוין לבדק בכה"ג, והם בעל התשובה של בשמים ראש שהוא קדמונ, והרב פר"ת, והרב מהר"ר גא"ל, והרב ח"ס, וכן נראה נמו דעת הרב יעב"ן ז"ל כאשר כתבתי, ועל הרוב אם נחפש נמלא עוד : **ועתה** לענין השאלה דנ"ה, הגה לדעת הרשב"ה ז"ל וכל אותם רבים וגדולים דנמשכו אחריו דס"ל

דיבדק, הגה גם כנ"ד שצדק על הטבילה מכ"ש, וגם לאותם גדולים דס"ל כל שהוא משום מראית העין לא יבדק, נראה דידור הכא שצדק, יען דהתם גם רבנן ידעי דהוין בזה חיוב ורק תקנו משום מראית העין, חזמו להכי אצרינן לא קבצו זה למלוה גמורה כדי שיהיה עליה צרכה, אך כנ"ד כאשר הטילו חכמים עליה חיוב של טבילה, לא האמינו שהיא טהורה, והטילו עליה טבילה מפני מראית העין, חלה סס דנו אותה לגדה גמורה שאמרו אין נאמנים דבריה, משום דמעשה לא עבדה והנה היא עמאה ונריכה טבילה, נמלא הטילו עליה חכמים מלוה גמורה מאחר דדנו אותה לגדה גמורה, וכל היכא דהטילו עליה מלוה גמורה ודאי לריכה צרכה, כיון דחכמים טמא דנו אותה לגדה גמורה, והא ודאי לא דמו למה שהטילו חיוב משום מראית העין, דהם יודעים שאין זה לריך שמיטה כלל, ואין זה הילך לריך מילה כלל, דכ"ע ידעי שזה גימול באמת, וזה החזק קיים בו מלות הדלקה באמת, וזה השה הוא נשחט באמת אגב חמו, ורק משום מראית העין או משום חשד הטילו עליו חיוב, הרי הם יודעים שאין זה עושה מלוה גמורה, שכבר קיים ולכן לא חשיבה מלוה זו שהוא עושה אותה משום מראית העין או חשד לבדק עליה כשאר מלות גמורות, וזה ברור ופשוט, ולכן ג"ל צידוון השאלה שצדק על הטבילה לכ"ע, וכ"ש לדעת הרשב"ה וסיעתו, וזה ברור :

מיהו בדיון המילה שהוא חוזר ומל שנית משום מראית העין שנראה כערל, אע"ג דלסדרת הרשב"ה ז"ל וסיעתו לריך לבדק, עכ"ז כיון דלדעת החולקים שהם בעל התשובה של בשמים ראש ופר"ת וכן מהר"ר גא"ל וחתם סופר דהוין לבדק, או בדיון הוא שלא יבדק משום ספק בצרכה להקל, מיהו יסרהר הברכה בלבד ועולה לו. והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו, אכ"ר :

שאלה ל"ח.

שאלה. קטן בן י"ב שנה וארבעה חדשים שאמר הרופא עליו שלריך להשקותו סמים שקורין עשב"ה, שהדרך הוא שיסתה סמים הללו שיעור ידוע ארבעים יום רגופים, ולא יסתה מים חלה רק מן מים שמולאין מהם, ויש במשפטיה כמה דברים קשים לאדם השותה, ולכן זה הקטן היה מסרב שלא לשתות, ואביו כבר קנה העשב הזה שקורין עשב"ה לנורך ארבעים יום, והביאו לבית לפניו, והיה מפליר בצבו שיקבל מרגונו לשתות, כדי שיתחילו לבשל לו זה העשב כנהוג, והבן כעס ואמר זו העשב"ה וגם כל העשב"ה שבעיר תהיה חסורה עליו, וא"ל אביו בני לא תאמר כך, וזה חזר ואמר זו העשב"ה וכל העשב"ה שבעיר תהיה חסורה עליו כקרבן שמקריבין בבית המוקד, וילעק אביו עליו והוא חזר ונשבע על זה בשבועה חמורה שלא יסתה, וכשראה אביו כך חדל מלדבר עמו עוד, והמתין עד הלילה, וכנס עמו בדברי פיוס, ויודיעהו דברי הרופא שאלו הסמים לריכין לו מאד, וחייז תלויים בזה, והביאו לו דמיונים מה שנטעשה בצבי אדם אחרים ששתו זאת, ואז הבן השכיל בצדק, הוא לורך גדול אליו, ונחמרט

ונתחרט על האיסור והסבועה שהוליא מפיו על הדבר הזה, ועל כן באו לשאל אם יעשו לו התרה וישתה, או אם אין לדרך התרה לזה, שהוא עדיין לא נעשה בן י"ג שנה ויום אחד, והנה הבן הוא פקח, וכבר למד התג"ך עם תרגום הערב"י שלו, והוא באותו זמן כבר לומד בבית הספר מאמרו רז"ל, ויודע ענין האיסור והסבועה היטב, ויראו ושבמ"ה :

תשובה.

הלכה זו פסוקה בשב"ט סי' רל"ג, קמן בן י"ב שנה ויום אחד, וקטנה בת י"א שנה ויום אחד, אם יודעים לשם מי נדרו ונשבועו, נדרים נדר ושבועתם שבועה, אע"פ שלא הביאו ב' שערות, ובדקן שנה י"ג לזכר, וסגת י"ב לנקבה, ע"כ. ובתב"ה"ך ז"ל שאפילו בדקס בתחלת השנה, ונמלא שידעים לשם מי נדרו, אם נדרו אח"כ בסוף שנה אינו נדר עד שיבדקס פעם אחרת. וב"כ הרמב"ם, וב' צב"י וב"מ שגרסה אחרת היה לו להרמב"ם בנמראה ע"ש. ואך שיהיה בנ"ד, הקמן היה פקח ויודע לשם מי נדר, והנה הוא יודע ספר באמת שאפילו בדקיה לא היה לדרך, וגם הוא מלא שערות לש"ד השואל, ח"כ נדרו נדר ושבועתו שבועה :

ברם

מה שיש להסתפק בזה הוא, אם תישל לו התרה לנדרו ושבועתו, די"ל מופלא הסמוך לאיש אע"ג דנדרו נדר ושבועתו שבועה, ליתיה בשאלה, דלא רבייה קרא לענין שאלה נמו, וכל דבר חידוש אין לך בו אלא חידוש, ולא תועיל גביה התרת נדרים ושבועות בעודו קמן. וראיתי להגאון משנה למלך ז"ל בזה גזרות פ"ב ה"ג, שנסתפק אם הבן יכול להשאל על מה שהדירו אביו וכו', ועוד חזר ונסתפק וז"ל, עדיין יש להסתפק בהגיע לעונת נדרים, או מני למשאל על נדרים, מי אמרנו כיון דליתיה בחזרת נדרים ליתיה נמו בתורת שאלה, או"ד שאני נדרים דבפירוש רבייה קרא למופלא ע"כ ע"ש. נמלא הרב מש"ל ז"ל מסתפק בספק שכתבנו בנ"ד :

ובתב

עוד שם, דאפשר לנדר ולומר, הבן שהדירו אביו לא מני הבן למשאל על נדרים, משום דלא מנינו שאלה אלא לנדר ענינו, והבא הבן לא נדר, ואף שסתק בשעה ששמע מ"מ שתיקה זו לא הויה כנדר, ולפי טעם זה אין חילוק בין הגיע לעונת נדרים ללא הגיע, ולפי"א אפילו נעשה גדול וכו'. וראיתי לרש"י במכות דף כ"ב שכתב, ואיה דמפרשי גזיר שמשון גזיר מן הבטן, וקאיה לן הויה נמו בשאלה ליתיה, שהיה אביו יכול לישאל עליו, ואפילו מת אביו בשאלה מיהא הוה הויה שעתא. ע"כ דנפשו כל הבעיות מדברי רש"י הללו דס"ל דנמדיר את בנו בנזיר אביו נשאל עליו, וכן נמו ס"ל דאין הבן נשאל על נדר אביו, שהרי כתב ואפילו מת אביו וכו', משמע דס"ל דאין הבן נשאל על מה שהדירו אביו, וזה פשוט, עכ"ל ע"ש :

וראיתי

להגאון אמרי בינה ז"ל בדיני נדרים סי' כ"ח, שכתב יש לחקור בהא דקי"ל במופלא הסמוך לאיש דנדרהוין נדר מד"ת, אם מהני שאלה ע"י פתח או חרטה וכו', ולידד בקלת רחיה דמהני שאלה, ושוב כתב ראיתי בספר מתנה לוי על מסכת נדה דף ט"ו שכתב, דהמב"ל פ"ג מניירות נסתפק בקמן שהגיע לעונת נדרים אם הוא בחזרת שאלה, ותמהני דלא ראיתי במשל"מ שכתב להסתפק בנדון זה, רק שם מסתפק באב דהלכה הוא דמדיר בנו בנזיר אם מהני שאלה ג"כ, וכן אם בנו מני למשאל עליה אף בהגיע לעונת נדרים ונדרו נדר, אבל בנדרו ממש לא ראיתי מוצא במשל"מ שם, דיהא סברא דלא יכול למשאל עליה עכ"ל. נראה דהרב הבין הספק שהבאתי לעיל מן הגאון משל"מ, שכתב עדיין י"ל בהגיע לעונת נדרים או מני למשאל וכו', קאי על הדירו אביו דוקא, וזה אינו, דודאי הספק קאי גם על נדר שנדר הקמן

מעלמו, כי כן מוכח מן לדדי הספק שחפס המשל"מ, דכתב או"ד שאני נדרים דבפירוש רבייה קרא למופלא, הרי להדיא משמע דעיקר הספק שלו הוא על נדר שנדר הקמן ענינו, דום סברא לומר דוקא לענין הנדר דיתרבי, אבל לענין שאלה לא איתרבי. ותמהני על הרב ח"ב ז"ל, אך לא נרגש בזה, דדבר זה הוא מפורש בדברי המשל"מ. והנה המעיין יראה, דהספק הזה שיש להסתפק בהיבא נדר הקמן ענינו, לא נפיש מדברי רש"י ז"ל במכות שהביא המשל"מ, יען דים לנדר ולומר דלא מנינו שאלה אלא לנדר ענינו, וכתב הבן לא נדר, ואף שסתק בשעה ששמע מ"מ שתיקה לא הויה כנדר, ובמפורש זה בדברי המשל"מ וכו'. וראיתי להגאון מתנה חנוך ז"ל במגלה ת"י, שהבין נמו הספק של המשל"מ כאשר כתבתי ע"ש. גם עוד ראיתי בתשובה בספר יד יוסף ז"ל סי' ל"ג, דג"כ הבין בפשיטות דברי המשל"מ כאשר כתבתי, וכו'. שם בדף פ"ח ע"ג בד"ה וכתב, ועיין עוד מ"ש הרב הגו' בדף פ"ט ע"ב, בד"ה ואראה נא ע"ש :

וראה

ראיתי להגאון חק"ל ז"ל יו"ד ח"ב סי' ס', שכתב יש לחקור במופלא הסמוך לאיש אי ליתיה נמו בשאלה, מי נמלא כיון דאיתרבי שראוי לנדר איתרבי נמו לשאלה, או"ד קמן דאינו בר דעת ליתיה בשאלה, אי נמו לנדר איתרבי ולא לשאלה, וכתב דין זה רפיה בדיה, והדבר לדרך לומר ע"ש. ואשתמיט מניה דנדר דברי הגאון ז"ל משל"מ הגו' שד"ב בזה. וכו"ר להרב שעות דרבנן דף נו"ן ע"ג, שהביא ספק הרב חק"ל ז"ל הגו', והוכיח מן הירושלמי דליתיה בשאלת חנם, ושם הוסיף להסתפק ספיקות אחרים במופלא סמוך לאיש ע"ש, ולא היה לי פנאי לעיין בדברי הרב ז"ל, ובחכמה שהוכיח מן הירושלמי. ועוד ראיתי להרב ז"ל לאברהם אביגדור ז"ל, באה"ע סי' ד', דף למ"ד, שנסתפק ג"כ במופלא הסמוך לאיש אם יועיל לו התרת נדרים ושבועות, והביא דברי המשל"מ, ודברי חק"ל הגו', ומ"ש הוא בזה יע"ש :

ולענין

הלכה מאחר דספק זה נסתפקו בו כמה גדולים, ולא אפשר להו, אוליין ביה לחומרא, ולפי סברת הרמב"ם ז"ל ודעמיה דס"ל מופלא הסמוך לאיש הוא מן התורה הו"ל ספיקא דאורייתא, על כן בנידון השאלה אין להתיר לו העשב"ה שנמלאת באותה העיר, שהוא אהר וגשבע על אותה העשב"ה שהיתה לפניו, ועל אשר באותה העיר, ולכך יש להתיר העשב"ה שיביאו לו מעיר אחרת, מאחר שפירש בדבריו כל העשב"ה שבעיר, ועל לך היות טוב יתירו לו על שבועתו, אך לא יתה אלא מעשב"ה שיביאו לו מעיר אחרת. ואם הוא הולה שיש ב"ם ווו הרפויה אמר אותה רופא מומחה, ואמר שא"ל להתיר עד שיביאו לו מעיר אחרת, אז יעשו לו התרה, וישקרו אותו מן הגמלה בעיר, כיון שיש בזה פקוח נפש, וטוב שיחזרו להתיר לו עוד הפעם אחד שיגדיל, ולדרך להתיר לו כמה פעמים כנגד פעמים שאר וגשבע. והשי"ת יאיר עינינו, באור תורתו, אבי"ר :

שאלה ר"מ

שאלה. ראובן היה דרכו לשנות שנה בכל לילה, ואמו היתה מוחה בו שלא ישתה פן יזיק לו, והוא ג"כ היה חושש מזה, אך נתלמד בכך וקשה לו לפרוש, ופעם אחת הכריחה אותו אמו הברה גדול לבטל שתיית הסגר לגמרי, ונתן לה דיבור שלא ישתה כלל, ואמרה לו שיתפוס קמן על זה, ואמר אין לך, כי הנה הוא מעשה מקבל עליו שאם ישתה שנה מחוייב לתת קנס לרמב"ם ז"ל מאה גרוש בעד כל לילה שישתה בה סכר, ואחר שקבל עליו הקנס הגו' פירש ממוטו לגמרי, ולא שתה אפילו לילה אחת במשך שנה חדשים, יען כי אין לו יכולת לתת מאה גרוש בעד

בעד כל לילה. ועתה אומר שנעשה לו סיבה שמוכרח לשתות
 סכר בכל לילה. בשביל שאינו יכול לישן, וגם רוצה בכך
 מתחת הסיבה הזאת, והוא ח"ו לו יכולת לשלם הקנס הנז',
 לכך רוצה שיעשו לו התרה כדי לעקור הקנס לגמרי, ואז
 ישתה כרגונו בכל לילה. ומועלת החכמים דפה עירנו יע"א
 כתבו תשובה על זאת, ושלחו אותה אלי :

ו"ל תשובתם, לבחורא נראה גידון השאלה הנז'ל
 דומה לגדר לזקה באסמכתא, שכתב
 מרן ז"ל ב"ד סי' רנ"ח סעיף י"ד ו"ל, נדר לזקה
 באסמכתא כגון אם אעשה דבר פ' אתן כו"כ לזקה, ועשאו,
 חייב ליתן דבלזקה אסמכתא קניא, ע"ש בב"י ובט"ז, וא"כ
 בנ"ד לריך להסיר לו קודם שיסתה כדי שלא יתחייב, והגם
 דהרדב"ז ישנות סי' קל"ד כתב דגודר לתת לזקה לעניים,
 דאם הסירו לו מותר, אבל חכם המתיר לו בר נדון, היינו
 דוקא אם דכבר נתחייב, שאמר אתן לזקה לפלוני דהוי אמירה
 לגבוה וכו', אבל בנ"ד שמתירין לו קודם שיסתה, דעדיין
 לא נתחייב, אפילו הרדב"ז מודה דיכולים להתיר לו. אמנם
 אחר העיון נראה, דנ"ד דמי לסעיף י"א ו"ל, איש ואשה
 שקבלו עליהם חרם להתגרש, והעמידו קנסות על ככה
 לזקה, וא"כ נתפייסו וכו' והיא מתה"ד סי' ש"א, ופירש
 שם הטעם שלא העמידו הקנסות אלא שלא יעבדו ז"ל,
 וכיון דאין אחד טובע את חבירו אין להקל עליהם כלום.
 ונ"ד נמי דומה לזה שלא נדר אלא לעשות רצון אמו,
 ועתה שארצתה היא רוצה שיסתה ח"ו לריך התרה. ועיין
 הרדב"ז חרשות ח"א סי' ק"ד, ועיין ב"י ח"מ סי' כ"ו, ועל
 דהיות טוב יעשה התרה קודם שיסתה. וכל זה כתבנו
 בגמולה, ומעכ"ת עיין היטב ושכמ"ה :

וזאת תשובתי שהשבתי על דבריהם,

ועל עיקר השאלה הנז'.

ראיתי את השאלה ואת אשר נגזר עליה מאת מועלת
 החכמים הי"ו, ותחלה אשיב על דבריהם ואח"כ
 אדבר בעיקר גידון השאלה, והוא מה שכתבתם דנ"ד דומה
 לכך דסי' רנ"ח סעיף י"א, איש ואשה שקבלו וכו', תמנה
 מאד בדבריהם אלה, דלא דמי כלל, שהתם הטעם מפורש
 בפת"ד שכתב בזה"ל, וכיון שאין אחד טובע את חבירו מה
 להקל עליו כלום, שהרי נתקיימו דבריהם, ומועלתם לא
 שמתם עיניהם כסוים דבריו אלו, שכתב שהרי נתקיימו
 דבריהם, שזהו עיקר הטעם של הרב בעל התשובה הזאת,
 דרגונו לומר מאחר שהם לא העמידו הקנסות אלא בשביל
 שלא יעבדו ז"ל, שכל אחד מהם היה רוצה הגירושין הם
 זכות שלו, ומפחד פן אותו שכנגדו יעבד ויפסידו זכות זה,
 לכן עשה כל אחד קנס זה על שכנגדו, ועל כן אחר שנתרנו
 שניהם לבטל הגירושין, הגה בעתה נהפוך הוא שכל אחד
 רוצה הגירושין חובה לעגמו, וביטול הגירושין זכות הוא
 לו, וגמולא עתה בזה ג"כ נתקיימו דבריהם, שרגונו שכל
 אחד מהם לא יפסיד זכות שלו, כיון דעתה ביטול הגירושין
 הוא הזכות של כל אחד מהם, ועל כן מוולא אין כאן קנס,
 דהקנס נעשה שלא יפסיד כל אחד זכות שלו, ועתה שנעשה
 ביטול הגירושין הוא הזכות של כל אחד מהם, למה ישלמו
 הקנס שבה לקיים הגירושין, ועל זה מביא בעל התשובה
 ראיה ממתניתין, דחב"א יכול זה להתיר שלא ע"פ חכם,
 ואומר הרמ"ב באלו התקבלתי וכו', וכנ"ו בתשובה :

ובל זה הטעם לא שייך בנ"ד, כי בנ"ד מעיקרא לא
 בקשה אמו שיעשה הקנס, אלא בקשה שיאסור עליו
 השכר בשבועה בקנין שלא ישתה לגמרי, ועוד לא בקשה
 זאת אלא לטובת עלמו שלא יהיה נזק, והוא ג"כ היה מודה
 לה בזה החשב של הנזק, אך הוא לא רצה שיאסר עליו שתיית
 היין בשבועה, ובחר בזה הדרך של הקנס, כדי שאם ירצה
 לשתות וכל לשתות אם ישלם הקנס, והנה בעתה שחזר בו

ורוצה לשתות, לא נתבטל הטעם של המניעה שרצתה אמו
 למנעו מן השתייה, אלא הוא עודנו במקומו עומד, שגם עתה
 יש חשש הנזק שחשה לו אמו, ורק נתחדש דבר אחר שהשיגה
 נודדת משינוי בלילה, ואין לו תקנה לישן אלא"כ ישתה שכר,
 ולכך הוא ואמו רוצים בשתייה אע"פ שיש בה נזק, מפני דגודר
 שינה הוא קשה, ויש בזה סיבה הכרחית, ע"ד שאומרים
 העולם בחור הרע במויעמו, ומה שייכות יש לטעם התשובה
 של תה"ד בנ"ד, דלא נגע ולא פגע הא בזה :

ועוד תמלאון הטעם הזה מפורש בדברי תה"ד שכתב
 ו"ל, הטעם הוא משום דכל התנאים שהם כהאי
 גוונא, אין הכונה רק שלא יעבד האחד את חבירו נגד
 רצונו, אבל כשנעשה רצונם או שהתנאים נעשו לרצונו ולטובתו,
 א"כ נתבטל התנאי עכ"ל. וכן תמלאון בלבוש טעם מפורש
 ו"ל, ועוד אפילו שהיה בו ממש לא נדרו בזה לזקה, אלא"כ
 יתבטל אחד מהם את חבירו, כגון שהאחד יחזור והב' לא
 יחזור בו, אבל אם שניהם מתרלים ואין אחד טובע, למה
 יתחייב, ע"כ ע"ש :

הנה כי כן, נראה פשוט, שזה הקנס של מאה גרוש
 לקופת רמב"ה זיע"א חשיב נדר גמור לזקה ובעי
 התרה, כי בלזקה מתחייב אפילו באסמכתא, ואין חילוק בין
 אם אמר מה ששעשה הוא דבר מלוה או דבר הרשות,
 ודוקא בתענית דלית ביה רווחא להקדם אינו מתחייב באסמכתא
 אבל בלזקה דאיכא רווחא להקדם מתחייב אפילו באסמכתא.
 ועיין יד אהרן סי' תקס"ב, ונהר שלום שם, ועיין להגאון
 מהר"ש ש' ביד שאלו ב"ד סי' רנ"ח סק"ז ע"ש. וידוע דמה
 שגודרים לרמב"ה סתם הוא בכלל נדרי לזקה, ועיין שו"ב
 סי' ר"ג אות ג' מ"ש בענין נדרים שגודרים לרמב"ה זיע"א,
 ועיין בספר מאמר מרדכי גיסו של מהר"ש סי' ט"ו ושו"ת
 רמ"ך יו"ד סי' ע' מ"ש בענין נדרים שגודרים לשם רמב"ה
 זיע"א דאסור לשנות, ועיין חתם סופר חלק ו"ו. מיהו
 נראה חוב הנדר דנ"ד, הוה מדרבנן, עין דכתבו האחרונים
 מ"ש רז"ל אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, הוא דרבנן,
 וכמ"ש הרב המגיד בשם הרמב"ן בפ"ט מה' מסירה ע"ש :

ועתה אבא לדבר בעיקר השאלה, ובהשקפה הראשונה
 נראה דיש להסתפק בזה ספק גדול, כי כיון שאמר
 הגודר שהוא מעתה מקבל עליו שאם ישתה שכר מחייב
 ליתן קנס לרמב"ה מהה גרוש בעד כל לילה שיסתה בה שכר,
 נמלא ח"ו זה מתחייב בקנס אלא אחר שיסתה, וק"ל. ח"ו
 מתירין את הנדר אלא עד שיחול, וכמ"ש בש"ע סי' רכ"ח
 סעיף י"ג, ולפ"ו לריך להמתין עד שיסתה ואז יתירו לו הקנס,
 ודא עקא כי אחר שסתה נתחייב בקנס ולריך לשלם הקנס
 לזקה, ואך נתיר לו לכתחילה, דבשלמא אם נתיר לירקודם
 שיסתה י"ל אין כאן מיושם משום התרה נדר לזקה, כיון
 דעדיין לא נתחייב, אבל אחר שיסתה דנתחייב לזקה איך
 נתיר לו לכתחילה :

וראיתי להש"ך ז"ל סי' רל"ט ס"ק כ"ט, שהביא קצת
 דברים מתשובת מהר"מ מיינן ז"ל, וקילר בה
 הרבה, ושו"ת מהר"מ מיינן ז"ל מליה אללי, והיא ארוכה
 ובשביל הולאה הדפוס לא העתקתייה פה, ושם הביא תחלה
 שאלה ותשובה מהרב מהר"ר יעקב ז"ל, והשאלה היא באחד
 שהיה לו תלמיד מרובה לרכוש על סוסים, וחמיו ואמו הוכיחו
 אותו על ככה, ובתוכחתם עלה עשן באפו וימלא חמה וגדר
 שאם ירכוש על סוס יתן מאה והוכיזם לזקה, ואחר תשובה זו
 של מהר"ר יעקב ז"ל הוציאה תשובת מהר"ם מיינן ז"ל,
 שהשיב לו על דברי תשובתו אחת לאחת, וגמיה מילי דמעליותא
 אנחנו למידין מהתשובה הנז', חדא דקאמר להדיא כל כה"ג
 דמתירין לו קודם שירכוש, אין חשש משום היתר נדרי לזקה,
 מאחר דעדיין לא נתחייב, ועוד אנו למידין דיכולין להתיר
 קודם שירכוש, ואין כאן חשש משום דאין מתירין הנדר קודם
 שיחול, דהא כתב על גידון השאלה ידידיה דאמרינן כאלו
 אמר

אמר בשעת נדרו קך, הרי עלי שלא ארכוב ואם ארכוב
 אתן ק' והוציט להקדש, ובהא מקרי שפיר חל הנדר קודם
 הכריבה, כיון דמעתה אסור לרכוב ויש להתירו כולו, וא"כ
 ה"ה בנידון השאלה דידן, אע"פ שאמר בשעת הנדר שאם
 ישתה סכר מחוייב ליתן מאה גרוש בעד כל לילה, הגה גם
 הכא דיינין קך כאלו אמר בפירוש שלא אשתה ואם אשתה
 אתן כו', ובפרט דנזכר בשאלה שקודם אמירה זו של הקנס
 נתן דיבור לאמו שלא ישתה עוד, ואחר שאמרה לו שיתפוס
 קנין על זה אז אמר הקנס, דממלא קודם שאמר הקנס אמר
 בפיו שלא אשתה, דנראה ר"ל מעשה ומעשיו לא אשתה,
 דמחמת כן ראוי לומר דחשיבין ליה חל הנדר עליו קודם
 שתיא, ולהכי יכולין להתיר קודם שישתה :

ברם דא עקא, שנשאר עומד לנגדו דברי הגאון הקדמון
 שהוא ריב"א ז"ל, שהביא מהר"ר יעקב ז"ל הגו',
 והיא התשובה שהעתיק הש"ך ז"ל מתשובת מהר"ם, דשם מפורש
 להדיא שאין להתיר נדר הפשוט כי אם אחר שיחול, דהיינו
 שיטעה אותו דבר שנתחייב הפשוט בעבורו, גם עומד לנגדו
 הספק שלו שנסתפק שמה לריך להתיר לו בכל פעם ופעם
 שיטעה אותו דבר, והכא בג"ד בפירוש אמר שהוא מחוייב
 ליתן קנס מאה גרוש בעד כל לילה שישתה זה, וזה עדיף
 מגידון הנזכר בתשובת מהר"ם מינן בגדר מאה והוציט אם
 ירכב על הסוס, שנסתפק שם הרב מהר"ר יעקב ז"ל אם
 כונתו להתחייב בכל פעם או לאו :

והנה הספק שנסתפק בעל התשובה לא דחה אותו מהר"ם
 מינן בשתי דים, גם הרב מהר"ר יעקב ז"ל אזיל
 להדיא בחר דברי בעל התשובה הגו', וגם הש"ך ז"ל נראה
 דחושש לדבריו ואזיל אכתריה לענין דינא, וא"כ לריך לדעת
 בג"ד איך יעשה בשביל ההתרה דחזרתו לאיתו הספק
 שנסתפקו בו לעיל. גם עוד נמי הטעם שמך עליו מהר"ם
 מינן ז"ל דיתירו לו קודם שירכוב משום דחשיב חל עליו
 איסור רכיבה מיד, נראה טעם קלוש, ועפי מסתברא סברה
 מהר"ר יעקב ז"ל דפשיטא ליה דאין להתיר אלא עד אחר
 שירכב, וכן היא סברה הגאון הקדמון בעל התשובה שכ"כ
 בפשיטות, וכ"ס בג"ד שכפי הנשמע מדברי השואל שהוא
 בחר בזה הדרך של הקנס, ולא ראה באיסור ושבושה כדי
 שלא תהיה שתיית השכר חלוטה לאיסורא, אלא יהיה צידו
 רשות לשותת אם ירעה לשלם מאה גרוש קנס לרמב"ה ז"ע"א,
 ובה נתחזק הספק דידן בנידון השאלה עפי :

ובחופשי באמתחות האחרונים, ראיתי בספר מחנה
 אפרים בהלכות נדרים סי' י"ב, שהוצא שם
 סברה מן מהרש"ם, דהנודר נזירות בתנאי אם אעשה ואם
 לא אעשה, דכל זמן שלא חל הנזירות יכול לחזור בו ולבטל
 הנזירות, דאחי דיבור ומבטל דיבור וכו'. והרב מ"א שם
 פסק בזה ע"ש. ושו"ר בתשובת הרב מהר"ם בן חביב ז"ל
 שהוצאה בספר גינת ורדים יו"ד כלל ב' סי' ב', שהביא
 סברה מהרש"ם הגו' ועשה לה סמוכין, ושוב כתב ז"ל באופן
 דעלה בדיניו דדינו של הרב מהר"ם הגו' דמי שקבל ג"ש
 לאחד שלושים וס, או אם יעשה מעשה פ' אע"ג דקי"ל אין
 חכם מתיר הנדר קודם שיחול מדרבנן, מ"מ התירוהו מותר
 מן התורה, ואפילו הוא עלמא יכול לבטלו, דאחי דיבור ומבטל
 דיבור, ומ"מ אע"פ שגדרתי לקיים פסק הרב אינו מחליט
 להתיר ג"ש בהך טעמא לחוד, כיון דיש לדדים לומר דלא
 אחי דיבור ומבטל דיבור, משום דאמירתו לגבוה כמסירתו
 להדיוט דמי, כמ"ש לעיל בשם הר"ן והרשב"א, אך מ"מ
 יראה לעג"ד שהוא סנוף לגרפו עם טעם אחר לעשותו ס"ס,
 עכ"ל הרב מהר"ם בן חביב ז"ל בתשובה הגו'. והנך רואה
 דס"ל להרב דמהרש"ם אמרה למיליתיה בכל נדרים ונזירות
 דעלמא, ואין לחלק בזה. אך הרב המחבר גו'ר עלמו שם בסו'
 ג', פליג על סברה זו דמהרש"ם הגו' :

וראיתי להרב שדה האריך ח"ג יו"ד סי' ט', שכתב הרב

הגדול ר"א נחום ז"ל סמך על סברה מהרש"ם,
 ואף כי הרב גו'ר חולק עליו, מ"מ העיד מורינו והביטו המאירי
 (הוא בעל פרי הארץ), כי כן קבל מהרב הגדול מהר"י זאבי
 ז"ל, (הוא בעל אורים גדולים), שאמר סמוכין עליו בזה,
 וכן הורה הלכה למעשה ע"כ ע"ש. ודע דראיתי להגאון שמחת
 יו"ט ז"ל בסו' ה' שהביא סברה הרשב"א גבי האומר ה"ו
 שולח לאחד שלושים וס, דיכול לחזור בו קודם משום דאחי
 דיבור ומבטל דיבור, וכתב הרב ז"ל שם בדף כ"ד ע"א,
 דסברה הרשב"א הגו' לא שייכה אלא בגדרים, כיון דהוא
 איסור חפשא, אבל בשבוע דהוא איסור גברא שנתחייב גופו
 בשבועה לאיסור דבר זה עליו אחד למ"ד וס, אינו יכול
 לחזור בלי שאלת חכם, והוא חומר בשבועות מגדרים ע"ש,
 וגרס הרב ז"ל שם מהא דקי"ל אין מתירין הנדר עד שיחול
 דקשה לפי סברה זו אין מתירין בהכי, וכתב שם ישוב על
 זה, אך כתב שהוא דוחק, יע"ש :

עוד ראיתי בספר קול אליהו צו"ד סי' ל"ה, תשובה אחת
 מרבני מלרים שהרב זרע אברהם האריך בדבר זה,
 והסכים דעת מהר"ם טא"שאלאק ז"ל וצית דינו לדברי מהרש"ם,
 ולכא בינייהו אלא שינוי לשון, שמהר"י כתב שזהו אסמכתא,
 ומהרש"ם כתב שהוא מטעם דאחי דיבור ומבטל דיבור, והסכים
 לדברי מהר"ם בן חביב הרב מהרש"ה עכ"ל, ע"ש. והנה
 תשובת זרע אברהם שיינו עליה רבני מלרים היא בסו' ל"א
 דף קכ"ט ע"א שהאריך בזה, אך בתשובה הבאה אחרים מדף
 קל"ד עד סוף הספר האריך יותר, ועיין עוד מ"ש שם בדף
 קל"ט ע"ג, ואין לורך לפרש מה שעולה לנו מדבריו, כי
 לריך להאריך כאן הרבה, וכאשר שינוי המעיין תחזיקה משרים :

אשר על כן, הנה בשעת אחרי התגלות לנו כל האומר
 הגו' ל' יש להורות בנידון השאלה דידן שיתירו לו
 קודם שישתה השכר, וכמ"ס מהר"ם מינן ז"ל, ואין לנו לחוש
 משום סברה ריב"א ז"ל בעל התשובה שהביאו הש"ך ז"ל,
 יען כי עתה בג"ד יש לנו לסמוך ג"כ על סברה מהרש"ם
 והאחרונים דאזלי בחר שפתיא, דס"ל כל כהאי גוונא שגדר
 על תנאי והוא חוזר בו קודם שיחול הנדר, אפילו התרה אין
 לריך שדי לו חזרתו, ואע"ג דהסביר לן הרב זרע אברהם
 ז"ל מדף קל"א ע"א וע"כ שאין דברי מהרש"ם אמורים
 בכל הגדרים והנזירות, אלא חיירי דוקא בגזירות שמשון,
 אבל בגזירות ונדרים של תורה דאית בהו משום לא יחל,
 אע"ג דלא חל השתא לא מני הרב ביה ובצי התרת חכם,
 מ"מ הא איכא רבים מהאחרונים דלא ס"ל הכן, אלא סברי
 דברי מהרש"ם בכל גוונא אמתא, ועוד נמי דמלינו באחרונים
 ז"ל דמ"ס אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט הוא דרבנן,
 ולפ"ז הוי ג"ד ספיקא דרבנן, והא איכא נמי לעשות בג"ד
 ס"ס בפלוגתא דרבנותא, כאשר יראה המעיין בזה, ויש לעשת
 ג"כ סניף אם השואל עשה המודעה שנהגו לעשות בתחלה
 השנה בהתרת נדרים, וגוסח כל נדרי כליל יוה"כ, ועיין
 מחנה אפרים ה' נדרים סי' י"ב יע"ש :

וישן להרב הגדול מהר"ם רובין ז"ל, בשמן המור יו"ד
 סי' ג', שהביא שאלה בגביה א' מתושבי בלרה
 יע"א, שנשבע ש"ח שלא יכנס לבית חמיו, וקנס עלמו
 בשעת שבושה שאם יכנס לבית חמיו חייב לתת לכולל חברון
 תוב"ב אלף חריות לנדקה וכו', ומה שכתב בזה באורך ע"ש.
 והגם כי נידון הרב ז"ל הגו' זה האיש נכנס לבית חמיו
 קודם שעשו לו התרה, וממלא זה נתחייב בגדר צעת שנכנס,
 מ"מ תמהני איך הרב הגו' לא זכר שר סברות הפוסקים
 שהבאתי לעיל. ועתה אין פנאי לפלפל בזה יותר, והס"ת
 יאיר עיינו באור תורתו, אכי"ר :

שאלה מ'

שאלה. נשאלתי מחכמי המדרש ה"ו, ראובן יש לו חשה הולכת כל יום לבית עשיר אחד לעשות עסק שירות צבית התבטל הן בניקור הצמר, הן צביטול עשועה להם סיוע במלאכת התבטיל וכיוצא, גם עושה להם מעט עסק בתפירה וכיוצא, והם מהגנים אותה ומקלת היום עושה צבית בעלה מלאכת הצית הנריכה לבעלה ולילדיה, ככה דרכה תמיד בכל יום. ויהי היום עשו לה צבית העשיר הקפדה גדולה בדברים בענין השירות, ונתקעסה כעם גדול, עד שנסעשה בשם השם שברא את השמים ואת הארץ, שלא תעשה עוד שירות לשום אדם, לא לבעלה וילדיה, ולא לבני אדם אחרים, והלכה מהם וזאה לביתה וספרה עם מהדברים שהיה לה צבית העשיר, וגם דבר השבועה אשר נשבעה, והיתה עם אחות בעלה ועוד נשים אחרות, וילקחו עליה ויריבו עמה, ויאמרו לה מה זאת עשית להשבע על שירות ביתך, מהרי ולכי אלל החכמים ויעשו לך החרה, והנה זאת החשה היתה עודנה עומדת בבעסה הגדול, ותאמר להם הריהו בחרם בזה העולם ובאחותי עולם אם תעשה החרה לבעועתה. והנה בתוך הדברים האלה בא בעלה לבית, ותספר לו אחותו כל הענין הזה של אחתו, והבעל נתקעם על אחתו, וקללה, ואמר לה איני רוצה שתעשי שירות לא כאן ולא צבית אחר, ולא ארצה בשירות שלך עוד. והנה לתחרותו בא הבעל לבית המדרש, ושאל מאתנו מה לעשות בדבר הזה, ואומר דהן אחת שאמר לה לא ירצה בשירות שלה, זה אמר בשעת כעסו עליה, אך באמת עתה הוא לריך לשירות שלה במלאכת הצית שלו, ועל מה שנסעשה על שירות אחרים לא חכפת לו, אך שירות ביתו אינו לו בלעדה. גם טוען ארך תוכל להשבע על שירות שלו, והלא משועבדת היא לו לעשות מלאכתו, ואיך לו בלעדה, על כן יורנו המורה, ושכמ"ה :

תשובה.

הנה נודע שיש מלאכות שהחשה חייבת לעשות לבעלה, והיא משועבדת לו בהם, וכמו בסי' רל"ד סעיף ע"א, ועיין בזה"ש סי' פ' ובהרמב"ם פרק כ"א מה' אישות, ועיין עוד בסי' רל"ד סעיף ע"ג, ויש מלאכות שאין החשה חייבת לעשות לבעלה כגון סם, ועיין מש"ל פרק כ"א מה' אישות הלכה ג' והלכה ה' יע"ש. על כן זאת החשה שכללה בבעועתה כל מין שירות, הן לבעלה הן לאחרים, הנה על מלאכות שהיא משועבדת לבעלה בעבורם לא חיילא שבעותה, ואין לריבנה לזה החרה, אך על מלאכות שאין משועבדת לו בהם, וכן על מלאכות של אחרים, חיילא שבעותה ובעיני החרה. ואין לומר כיון דנשבעה על הכל, חיירי דחיילא על אחרים ועל מלאכות שאינה חייבת בהם לבעלה, ואינם מדברים שבינו לביתה, חיילא גמי בכולל גם על מלאכות אשר משועבדת לבעלה בהם, דזה אינו, דהא מלינו למרן ז"ל צבית ווסף שהביא מתשובת הר"ן ז"ל, והביאה מור"ם ז"ל בהגה"ה סי' רל"ח סעיף ו"א, דאם שבעה ראשונה היתה לתועלת האשה, או על ידי שידוכין, אין לו כח להפקיע זכותה וכו' ע"ש, משמע דלא אמרינן חל בכולל להפקיע שיעבוד אחרים, וכן ראיתי להרב מחנה אפרים בה' שבעות סי' י"ח, שהביא מתשובת הרשב"א ז"ל ח"א סי' אלף רל"ב, דאין השבועה חיילא בכולל להפקיע שיעבוד חבירו ע"ש. ואע"ג שמלינו בדין אחרה עליה תשמיש כל אדם בסי' רל"ד סעיף ס"ח, דסברת הב"ח ופרישה והש"ך ז"ל דמגו דחייל על כל העולם חל גמי לדדיה, הנה הדין הוא כסברת הע"ז ז"ל בס"ק נ"ט דהסוג עליהם בזה, וכחז דלא אמרינן חל בכולל כיון דהיא משועבדת, ואפשר לומר כג"ד יודו הב"ח והפרישה, יען כי הם איירי באיסור הכאה דקונם, שבה איכא טעמא לומר דחייל בכולל, ולא אמרינן

אלמנה לבעבורה, וכמו בתוספות דף נ"ט בד"ה קונמות, וכ"כ הגאון מהרי"ם ז"ל ביד שאול סי' רל"ד ס"ק נ"ה, וכ"כ הרב שער המלך הלכות גדרים דף י"ג ע"א ע"ש, לכן העיקר הוא כמו"ד דלא חל בכולל :

ובן

ראיתי להגאון מהרי"ם ז"ל ביד שאול סי' רל"ח ס"ק י"ד, שהעלה בן להלכה, וכתב דהכי קי"ל אף בכולל אינו יכול להפקיע זכות חבירו, והביא סם דין הר"ש ז"ל שהביאו העור ח"מ סי' ע"ג סעיף ה', גם הביא דברי הרשב"א ז"ל בחשוכה סי' אלף רל"ב, גם מ"ם הרשב"א ז"ל בחדושו לגדרים דף ע"ו ע"ב, וגם הביא דברי הגאון חכם לבי שהאריך למועיותו, ותמה על הסוברים דחל בכולל ע"ש. ועוד ראיתי להרב זרע אברהם ח"מ סי' ט' דף ק"ב ע"ג, בד"ה אמנם, שהביא תשובת הר"ש שפסקה מרן ז"ל בח"מ סי' ע"ג סעיף ה', וזיאר טעמו של הר"ש כמ"ם מחנה אפרים ז"ל, משום דאין שבעה חיילא בכולל להפקיע שיעבוד של חבירו, ע"ש :

ואחרי

החיפוש בס"ד, ראיתי להגאון חק"ל יו"ד ח"ג סי' ל"ג, שחקר בראובן שנתתף עם שמעון שבעועה לשנה אחת, וסוב על ידי ריב ומזה שהיה ציטתם קפן וגשבע שלא יהיה לו סוס שתופת עמו, אי חיילא שבעועה השנית אף דהוי לבטל שבעותו הראשונה, מגו דחייל לאחר תכלום שנת השותפות חייל גמי גם בתוך זמן שבעותו הראשונה, כיון דהוי גשבע לבטל המזנה בכולל בשב ואל תעשה, והאריך הרב קלח בתשובתו על זה, והנה בסוף תשובתו בדרך ק' ע"א כתב וז"ל אך את זה מלאתי טעם דלא חלה השבועה שניה נגד שבעותו ראשונה אף בכולל, מ"ם הר"ן ז"ל בתשובה סי' ע"ב, דאף שהיה סם שבעה בכולל כיון שהיתה שבעועה ראשונה להנאת חבירו, שהרי אמר כל זמן שיבקעו פלוגי, וג"כ נראה שזאת השבועה היתה על תנאי שידוכין, ולאו כל הימנו להפקיע זכות אחרים וכו', וכבר הביאו בסתם דברי הר"ן הגו' מרן בב"י סי' רל"ח ומהר"ם אלסקאה. גם בתשובת משפטי שמואל סי' פ"ח כתב בן מדעתו גם בתשובת מהר"א ששון סי' קל"ז פסק בתשובת הר"ן הלזו, והכריח שהצבת הר"ש כלל ח' סי' ב' בראובן שנסבע שלא למכור משלו כלל לפדוע לשמעון וכו' הוא מטעם זה, כי מן הבח"ר ק"ל למ"ם הש"ך בח"מ סי' ע"ג ס"ק י"א, והרב המגיה על הע"ז הוא הרב לבי הסיב על דבריו ע"ש. וקאם בדבריהם ארך לא זכרו תשובת הר"ן, דכולל להפקיע זכות אחרים ליכא, וגם הר"ש מטעם זה הוא שכתב דלא חלה וכמ"ם מהר"א ששון. באופן דלמאי דחתינן עלה לג"ד, למדנו דלא חלה שבעה שניה להפקיע זכות ראובן, ויחירו לו שבעה שניה, ויקיים השתוף עם ראובן עד מלאכת לו שנה המימנה, עכ"ל יע"ש

ורנה

הרואה יראה בדברי מהר"א ששון, דהן אחת דנקיע מתחלה בפשיעות דהר"ש והר"ן בחד טעמא קיימי, מ"מ אח"כ נתקשה דה"כ אחי הר"ש טעם דנקיע טעמא משום דפריעת בע"ח מזנה, ולא אמר הטעם דנקיע הר"ן, ועל זה סיים של"ע ע"ש, והרב זרע אברהם ג"כ נתעורר בקושיא זו וגדחק ליישב, וראיתי להרב סמ"א דחיי וי"ד סי' ח' דף כ"ו ע"ש מה שיישב בזה יע"ש. ולי אחא עבדא כ"ל בס"ד לתרן קושיא זו, ע"פ מ"ם הגאון מהרי"ם ז"ל ביד שאול יו"ד סי' רל"ח ס"ק י"ד, לתרן בעד הש"ך מה דסבר בתך דינא דהר"ש דחייל בכולל, והוא ע"פ מ"ם הב"ח בסי' ע"ג והש"ך סם בס"ק ט"ו, שהב"ד יש להם רשות לירד לנכסיו ולגבות מהם לבע"ח, ואין לריך שימכור הוא בעלמו ע"ש, וא"כ י"ל לעולם הר"ש יודע לטעם הר"ן, אך בנידון דידיה לא שייך למימר טעם הר"ן, יען כי אח"פ שזה נשבע שלא למכור, אין הבע"ח מפסיד בבעועה זו כלום כי הב"ד עלמין מוכרין ונותנין לו, וגם חכפת לו בזה, בין אם ימכרו ב"ד ובין אם ימכור הלוה עלמו, והר"ש ז"ל בא לדון מטעם המזנה

המנוה שהיא בעלמו וכל למסור :

הנד רואה שגם הגאון חק"ל הסכים בענין כיוצא בזה
הגידון של שאלה דיון, דלא חילא השבועה להפקיע
זנות, והביא על זה הסכמת גדולי האחרונים משפטי שמואל
ומהר"א ששון, גם הכריח שכן הוא דעת מרן ומהר"ם אלשקר
שהביאו דברי הר"ן ז"ל פרק י"ב מהלכות גדרים הלכה יו"ד
דף י"ב ע"ב, שהביא מן מהרי"מ ע"כ ח"א סי' ה' שכתב חי"ד
דחיל אחיוב עונה חייל גם על העדפה, והרב חילק בזה
חילוק נכון יע"ש :

ודע והגאון חק"ל בשאלה דסי' ל"ג הנז"ל, בהיכא
דנשתתף עם שמעון בשבועה לשנה אחת וחזר
וגשבע שלא יהיה לו שיתוף עמו כלל, חקר בזה חקירה
אחרת, והוא דאמת"ל דלא חלה שבועה שניה עד תשלום
שנת השיתוף, אי חילא מיהא לאחר גמר השיתוף שלא
ישאר בשיתוף עמו מכת שבועתו שניה, או"ד שבועה שבטלה
מקמתה בטלה כולה. והנה בסי' ל"ד השיב על חקירה זו,
ועל חקירה אחרת כיוצא בה, והביא דברי מהרש"ך ח"א
סי' פ"ב, דס"ל ככולל דקום עשה דלא חיל ללד האיסור,
אפ"ה חיל ללד היתר, והביא שם מהרדב"ז ז"ל דס"ל
כמהרש"ך, דאע"ג דלא חיל על ג' האיסור חיל על ג'
היתר, ודקדק ג"כ שמרן ז"ל בבי"ו נמו דעתו כן, גם
הוכיח מדברי הר"ן ז"ל במדקדקו לגדרים, דס"ל דעל היתר
מיהא חיל, וכן הוכיח להדיא מתשובת הר"ן ז"ל סי' ע"ג,
וכן הביא ספרת הריב"א בחדוסי' לשבועות נמי הכי הוא,
וכתב עוד דכן מוכח מתשובת הרשב"א סי' תרמ"א בגשבע
לבעל המנוה ככולל דקום עשה דחלה מיהא ללד היתר,
ודלא כמהר"א ששון סי' קל"ז ומשפטי שמואל סי' ק"י, דס"ל
שבועה ככולל בק"ע דלא חיל על האיסור, לא חל נמי
ללד היתר, ודבריהם ל"ע ע"ש. והנה בג"ד השבועה של
האשה היא דומה בדומה ממש לגידון הגאון חק"ל, שגשבע
להשתתף שנה וחזר וגשבע שלא ישתתף, ונראה בג"ד גם
משפטי שמואל ומהר"א ששון ידו דחילא שבועתה על שאר
מלאכות דבעל שאינה חייבת מן הדין לעשות, וכן על
עסקים דאגסי' אחרים, ואין פנאי להאריך יותר בזה :

העולה מכל האמור הכא בגידון השאלה, כיון דלא
חילא שבועת האשה על מלאכות שחייבת לעשות
לבעלה, משום שהיא משועבדת לו בהם, לא בעיא התרה
על זה, אך על שאר מלאכות שאינה חייבת לעשות לו,
וכן על שירות מלאכות של בני אדם אחרים חילא השבועה
ובעיא התרה :

ברם בגידון השאלה, אותה האשה נדחה עלמה בעוה"ז
ובעוה"ב, אם תעשה התרה לשבועתה, ובדבר הזה
איכא פלוגתא, דכתב מרן ז"ל בסי' רכ"ח סעיף מ"ה, יש
מי שאומר שיש לו התרה, ויש מי שאומר שאין לו התרה,
וקי"ל כשכתב מרן ז"ל י"א וי"א דעתו לפסוק כי"א בתרא,
וכמ"ש בדרכי יוסף ח"מ סי' ז' אות יו"ד, וכן כתב במים שאל
אה"ע סי' א', וכ"כ הרב בית דינו של שלמה דף קנ"ג ע"ג
בד"ה עוד זאת מלאתי, וז"ל חנן בדיון שקבלנו הוראותיו
של מרן בעלם כפי מה שנוטה דעתו, אפילו במקום שהביא
תרי"א פסקינן הלכתא כי"א בתרא עכ"ל, ועיין על זה
עוד ביד מלאכי ושאר ספרי אחרונים, וכבר כתבתי בזה
בתשובה אחרת בג"ד, ח"ב בגידון השאלה אין להתיר, וגם
לסברת מהר"ם מפדוואה ז"ל שהביאה מור"ם בהגהה שם
שהכריע להתיר במקום מנוה, קשה להתיר בגידון השאלה
שגשבעה על מלאכות אחרים, ואך חשיב זה מקום מנוה,
ובפרט כי הבעל אמר על אחרים לא חכפת לו, ורק הוא
רואה להתיר על שירות שלו. ועיין כנה"ג סי' רכ"ח הגהב"י
אות שג"ח ושם"ד ושם"ה, מ"ש דברי הפוסקים שדברו בענין
זה של המגדה עלמו בעוה"ז ובעוה"ב, יע"ש :

ואין לומר שאפשר הבעל יעשה התרה על הקמתו, ואח"כ

יעשה לה הפרה, וכמ"ש מרן ז"ל בסעיף מ"ט יע"ש,
וזה לא אמרה הגדוי אלא על התרה ולא על הפרה, וידוע
הוא דהפרה לאו דוקא על נדר, אלא ישנה גם על השבועה,
וכמפורש בהרמב"ם פי"א מ"ה גדרים ה"ו וה"ח, וכן השתק
חכמת אדם כלל פ"ט סעיף א' וב' בלשון הש"ע, וכן מפורש
בדברי מרן בש"ע סעיף ל"ו, ומ"ש הכנה"ג בהגה"ט אות
ה' שאין הבעל יכול להפר השבועה, כבר עמד על דבריו
רבינו חיד"א ז"ל בברכ"י ע"ט, הנה לא יעלה מזור לשאלה
דיון, דאין הבעל יכול להפר מה ששייך לאחרים, גם לא יכול
להפר מה שחל על מלאכות שאין אשתו מחוייבת לעשות לו,
וכמ"ש מרן ז"ל בסי' רל"ד סעיף ס"ג, גדרה משתי ככרות
ביחד, על אחת מלעשרת אם לא תאכלנה, ועל השנית אינה
מלעשרת, והפר לשתיהן, על אותה שמלעשרת חלה ההפרה,
ולא על אותה שאינה מלעשרת, ע"ש, ועיין בש"ע סעיף
ל"ו דין תאנים ועגבים, ועיין בש"ך סי' ק"ל ל"ג הטעם בשם
הר"ן ז"ל יע"ש, ועיין מ"ש בש"ע סעיף ס"ח ובאחרונים
שם, וא"כ השתא בגידון השאלה אין תקנה על ידי הפרה :

שוב אמרתי, דיש להורות בג"ד לעשות לה התרה לכחלתה,
משום דאם תשאר בשבועתה על שירות שאין מחוייבת
לעשות לבעלה, ועל שירות של בני אדם אחרים, בודאי תבא
לידי מכשול, כי א"א לה להזהר בזה כל ימיה, ולכן י"ל
אפילו י"א בתרא יודו בכה"ג דברור הוא שתבא לידי מכשול
להתיר לה, ועיין להגאון הש"ך ז"ל סי' ק"ז מ"ש מתשובת
רמ"א ז"ל, דנדר בעת לרה שאין לו היתר יהוי כנדר ע"ד
המקום וללורך מנוה, או שלא יבא לידי מכשול, דעתי מסכמת
להתיר ע"ש. ועיין להרב בית יאודה עייאש ח"א ביו"ד סי'
י"א, שגשאל בני שאמר שיהיה בגידו פ"י האד"ה אל עולם
ופ"י ד"ך אל עולם (בעוה"ז ובעוה"ב) אם יאכל וכו', וכתב
דקי"ל כי"א בתרא דאין להתיר, ושוב יודו להתיר מטעם
שכתבו הגה"מ בסוף ספר הפלאה, בהיכא שא"א לעמוד
בזה כל ימיו וכו', ואע"ג דבסו"ד כתב דלסברת הסו"ג
והמרדכי אין נראה להתיר אם לא משום שלום בית וכו',
יע"ש, הנה בג"ד איכא שלום בית, דאם לא תעשה לבעלה
אותה מלאכות שאינה חייבת לו בהם מן הדין, מאחר דנסי'
דעלמא נהיגי לעשותם בביתם, ולא אזלי בתר דינא, ובאמת
נריכים הם לבעל בביתו, ואם לא תעשה אשתו מי יעשה
לו, שרריך לשכור אחרים ודבר זה קשה מאד, ובדאי יריב
עמה תמיד ותגדל המחלוקת והמריבה בבית, ויסתתף מזה
כמה מכשולות רעות ורבות של כעס והקפדה, ובדאי איכא
שלום בית בהתרה זו, ועיין להגאון מהר"י ארצי ז"ל בדברי
ריב"ת סי' שע"א, שכתב אם יש חשש שיבא לידי מכשול
חשוב זה דבר מנוה, והביא ראיה מן הגה"מ הנז', ולכן בג"ד
דאיכא מכשול, בודאי דא"א להסמר שלא תכשל מלעבור
על השבועה באיזה שירות לבעלה ולבניה, דעבדא ולא
אדעתא, וגם עוד נמי איכא שלום בית, דודאי יוולד מזה
קטנות ומריבות בינה לבין בעלה תמיד, ואפילו שאמר
בעלה לא חכפת לו כ"כ על עסקים של אחרים, הנה בודאי
הוא מלעשר על זה כיון דמטי לביתה הנהא מעסקים
שתעסוק לאחרים דאינה עוסקת בחינם, לכך יש להורות
להתיר לה. ועוד איכא בג"ד סניף אחד שעשה הרב החב"ב
ז"ל בצעי חיי יו"ד סי' רט"ז, בהיכא דנדר מתוך כעס
ע"ש, דבג"ד נמי גשבעה זאת האשה מתוך כעס, ועוד נמי
יש סניף אחר בג"ד מ"ש הרב נאמן שמואל בסי' כ"א,
בהיכא דקדים מעשה לחנאי דהו"ל נדרי שגגות דלא חלין
ע"ש, ואע"ג דלא קי"ל הכי מ"מ מהני סברה זו להניף,
ואם היה הנשבע ומגדה חוש היינו עושים סניף אחר בג"ד
להתיר מכת התנאי של אמירת כל נדרי בליב כיפור, וכמ"ש
בצי חיי ז"ל שם :

גם עוד מלאתי לך סברה להתיר בג"ד מטעם אחר, והוא
דידוע פלוגתא דרבא ור"א בגמרא דגיטין דף ע"ד
הרב

למיחש להא דהכא הוא תנאי שאפשר לקיימו, ואם יקיים
אוחז לא חל הגדו, וגבון לבו בטות. והש"ת ברחמיו יחיר
עיניו בצור תורתו, אכ"ר :

אחר ששלחתי תשובתי הנו' לבית המדרש, להחכמים
ששאלו ממני על זאת, השיב לי חד מנייהו, ה"ה
מעלת הרב הכולל ח"ר לאלה סומך (גר"ו) ז"ל, וז"ל מ"ם
מעב"ת נר"ו תשובת הר"ן ז"ל שהביאה בבית יוסף סי'
רל"ח ופסקה מור"ם שם שהיא מכוונת עם תשובת הרשב"א
ז"ל סי' אלק רל"ב, שכתב דאין השבעה חייבא בכלל
להפקיע שבוך חבירו וכו' בד"ק, הנה הר"ן ז"ל הלריך
שיעשה התרה לשניה ויקיים הראשונה, וא"כ לא היו
שום צוה לתשובת הרשב"א הנו' שכתב דלעיקרא לא חייבה,
אך ל"ל דהיא דאיכא שבוך שאני, וגם הר"ן מודה דלא
צוה התרה בהיא דאיכא שבוך. אבל הרמ"א ז"ל בח"מ
סי' קי"ז בסופו הביא צדק המרדכי, דאין יכול לאסור
נכסיו על המלוה, א"כ אסרן על כל העולם, והר"ן חולק
וס' ל' דגם על צ"ח לבדו יכול לאסור ע"ש ברמ"א, ובצ"ח
בשם הג"י הביא שתי דיעות, גם התוספות בפרק אע"פ
דף נ"ט ע"ב בד"ה קונמות והר"ם בפסקיו שם ס"ל
כמרדכי, דבט"ל על אחרים יכול לאסור, ועיין בש"מ קמ"א
על דף נ"ג ע"א, ובמח"א הלכות גדרים סי' כ"א, וערך השולחן
יו"ד סי' רע"ו סוף אות ג' ובסי' רל"ד אות ל"ה, ובקלות
החשן ח"מ סי' קי"ז אות ה' באורך. וא"כ לכאורה הר"ן
ס"ל דיוכל לאסור לצ"ח הגם ששבוכו על נכסיו, ומשמתי
אוחז עד שיתיר את גדרו, והמרדכי והתוספות והר"ם ס"ל
דאין יכול לאסור, משום דאלמנה רבנן לטעמיה דבע"ת,
מיהו אם אסרן בכלל גם על אחרים אז חייב גם על צ"ח,
ולפ"י בנ"ד דנשבעה על כל העולם חייב גם על מלאכות
שחייבת לצעלה, עכ"ל מהר"ך סומך הנו"ל :

וזאת תשובתי אליו :

ב"ש בעלתו, דהר"ן הלריך לעשות התרה לשניה ויקיים
הראשונה, וגמלא שאלו שום בסברתו עם הרשב"א
דסי' אלק רל"ב, שכתב דמעיקרא לא חלה, הנה תמהני
מאד על מעלתו, איך נקוט כן בפשיטות, דבאמת רבים המה
הגדולים שהגויחו מתשובת הר"ן ז"ל הנו', דס"ל לא חלה
השבעה בכלל להפקיע שבוך, והם הרב הכנה"ג ביו"ד
סי' רל"ו הגה"ט אות ס"ט, והרב מהר"א שאון, והרב מחנה
אפרים, והרב זרע אברהם, והרב משאת משה ח"מ סי' ג'
דף י"ג ע"ד, והרב חק"ל סי' ל"ג, וכולהו רבנן לאו קטלי
קני באגמא גיבחו ח"ו, ובדאי דהאמת אחס בזה, דהכי מוכח
להדיא מדברי הר"ן ז"ל, דהא בתחילת דבריו רלה לומר
דחלה בכלל, ואח"כ כתב אלא שאני קובע עלמי בזה מפני
שנראה וכו', הרי להדיא דהדר ביה מדבריו הראשונים
שאמר דחילה בכלל, ומה שסיים לפיכך יהיה נשאל על השניה
וייתרו גדווי ויקיים הראשונה, ע"ה טובה קמ"ל להגילו מעונש
השבעה, והוא כי אע"ג דס"ל לא חלה בכלל על שבעה
הראשונה שנשבע לקדשה עד הפסח, כאשר יבקש ממנו אותו
פלוגי ומ"מ שבעה השניה חילה באשר הוא שם קודם הפסח,
שעדיין לא בקש ממנו אותו פלוגי, ולכן כיון שיש לה עתה
מקום לחול אין זו שבעת שוא אלא שבעת בטוי, ורק אחר
שיגיע הפסח יבקש ממנו אותו פלוגי אז לא תמלא השניה
מקום לחול, והו"ל למפרע שבעת שוא, ולכן ס"ל להר"ן
ז"ל דמתירין לו השניה עתה קודם שיגיע הפסח, ויבקש
ממנו אותו פלוגי, שבה נעקרת השבעה לגמרי וכאלו לא
היתה בעולם, ואח"כ הר"ן ז"ל יודה, דאם לא נשאל על השניה
והגיע הפסח יבקש ממנו אותו פלוגי לקדש דחייב לקדש,
כאשר נשבע בראשונה ולא חילה השניה, אלא דלמפרע
נמלאת השניה שבעת שוא אחר שהגיע הפסח יבקש אותו
פלוגי

דבא ס"ל סתם לעולם, ור"א ס"ל סתם כמפרש יוס
אחד, ובענין זה נתחבטו הראשונים והאחרונים בכמה
חילוקי דנים, והעולה מדבריהם הוא דאם התנאי הוא
בקום ועשה, כגון ע"מ ששטה יין, כיון ששטה פעם אחת
נתקיים התנאי, אבל אם הוא בשב ואל תעשה כגון ע"מ
שלא תשתי יין, אז הוא לעולם משמע. ומיהו יש חולקים על
זה וס"ל, דגם בשב ואל תעשה סתם לאו לעולם משמע
אלא בזמן מה סגו. ועוד יש סוברים דאף דסתם לעולם
משמע, מ"מ אם סתם זה הותר מכללו לאיזה דבר, דלא היו
האי סתם כולל לכל אופן, אז אמרינן דהאי סתמא לאו לעולם
משמע ובזמן מה סגו, ועיין להגאון מהריט"א ז"ל בשמחה
יו"ט סי' כ"ה שהלריך בזה, גם הגאון חק"ל יו"ד ח"ב סי' ב"ן
הלריך מאד בזה כיד ה' הטובה עליו, ואע"ג דהוא הכריע
כמאן דס"ל בשב ואל תעשה סתם לעולם משמע, מ"מ יש
רבים חולקים בזה, ועיין בסמ"כ לחיים סי' ע"ו שהלריך
ג"כ בזה, והביא דברי מהריט"א ומו"ז חק"ל הנו' ע"ש.
ואלא עבדא בתשובה אחרת כתבתי בזה בס"ד. והעולה לנו
מכל זה הוא, דלכשרת האומרים שגם בשב ואל תעשה
אמרינן סתם לאו לעולם משמע, וסגו בזמן מה, הנה בנ"ד
שלא נשבעה לבטלי עשות שירות כל ימיה אלא נשבעה
בסתם, י"ל דסגו לה בקיום השבעה על ימים מועטים,
ווי האשה כבר יש לה שבע אחד או חודש אחד שהיא
שומרת שבעתה, לבטלי עשות שירות בעסק אחרים, וגם
במלאכת בעלה ג"כ אינה עוסקת מחמת השבעה הנו'. גם
זאת ועוד לדברי הפוסקים, דס"ל אם סתם זה הותר מכללו
לאיזה דבר לא אמרינן סתם לעולם, הנה בנ"ד היו הותר
מכללו, דהא העלינו שכל מלאכות שחייבת בהם לצעלה
מן הדיון, הותר לה לעשותם ולא חלה עליהם השבעה,
והשתא אי אמרינן הכא דסגו לה קיום השבעה בזמן מה
א"כ לא לריבה עוד התרה על השבעה, ואם תבא לעשות
התרה עתה לא קעברה על החרם, דאם שבעה אין כאן
התרה נמי אין כאן, והרי לך נד היתר היעב מטעם זה :

עד כן נ"ל מזה הטעמים הנו"ל דלתיא לירי משבול,
שכתב רמ"א ומהר"י ארזבי שהגויחו כן מן הגה"מ,
וגם טעם שלום בית, וגם הטעמים של צע"ח ונאמן
שמואל הנו"ל, וגם טעם זה האחרון אשר ביארתי בס"ד,
יש להורות לשואל שיאמר לאשתו לעשות התרה בעשרה
דתנו הלכתא על החרם, וכמ"ש הרב משפט דק ח"ג סי'
ע"ו, והביא דבריו בעקרי הד"ע סי' ל"ד אות ה' דבעי
עשרה דתנו הלכתא ע"ש, ואחר שיעשו לה עשרה התרה
על החרם, אז תעשה התרה על השבעה, ואח"כ תחזור
ותעשה התרה פעם שנית על החרם, כן נראה להורות
בשופי בעוה"י :

ודע דאין לומר שזאת האשה חל עליה החרם אפילו אם
לא תעשה התרה על השבעה, דז"א, כי הן אחת
איכא סברא כזאת, שהרב זקן אהרן בסי' פ"ג רלה לומר כן
בתחלת דבריו חזר וכתב כל שאף מקיים הדבר לא חל עליו
החרם, ומה שמביאים ראיה מן יהודה ליתא, דהתם לא
קיים יהודה דבריו, יע"ש :

ג עוד הא דיהודה כבר תרגמה הרשב"ך ז"ל בתשובה
ח"ג סי' קפ"ב שפיר יע"ש, וגם רש"י ז"ל ישב באופן
אחר, וגם הרשב"ך כיון גם לזה, ובמ"ש בזה הרב מלל
לאברהם דרום י"א בפרשת ויגש דף ג"ב ע"ש, וכן ראיתי
להגאון חיד"א ז"ל בחיים שאל ח"א סי' ע"א אות ג' שהביאו
עקרי הד"ע וזכור לאברהם, שכתב בנ"ד אין לחוש מאד
נידוי עוה"ב, דכבר כתבו התוס' ושיעור פסקו מן ז"ל סי'
של"ד דין למ"ד, דאם התנאי בדבר שיוכל לקיימו וקיימו
לא חל הגדו, וכ"כ הרדב"ז בנש"ביתו התדשות הנדפסות
בפריר"א סי' תל"ח וכו' ע"ש, ולפ"י בנ"ד נמי ליכא

פלוני וקדשה. הראת לדעת, דהרבנים ז"ל הוכיחו שפיר דהר"ן ז"ל ס"ל לא חיילה בכלל, דכן מוכח להדיא כמ"ס שאין אני חוקע עמו, אך למה שסיים לפיכך יהיה נשאל על השניה, לא הולכנו הרבנים ז"ל הנו' לפרש טעמו, למה מזריך התרה, אבל פשוט הוא דכונתו היא כפי מה שכתבתי. ועיין להרב חק"ל יו"ד ח"ג סי' פ' דף ל"ג ע"ד, מ"ס בשם מהר"י הלוי ז"ל, שהוכיח מתשובת הרא"ש ז"ל כלל ח' הנו"ל, דכל שבועה שהגשבע אינו מוכרח לבא לידי ביטול, יש לשבועתו דין שבועת ביטוי דחלה, מיהו כאשר יתחייב אח"כ או נעשית שבועתו שבועת שוא יע"ש, ועיין בש"ע סי' רל"ח סעיף י"ז ע"ש :

ומה שהביא מעלתו מן בית יוסף והגהת הש"ע בח"מ ס"ס קי"ט וכו', הגהת החס חייבי באוסר הנאה דדינו הוי כמו קדושת הגוף דמפקיע מידי שבועה, והא דסביר התוס' והרא"ש והמרדכי דאם אסר בכלל חייל גם על בע"ת, ורק על בע"ח לבדו אינו יכול לאסור משום דאלמנה רבנן לשבועותיה, הגה טעמא דמילתא מפורש בתוספות דכתובות דף נ"ט בד"ה קונמות, דכל היכא דאסר על כל העולם לא אלמנה לשבועותיה ככה"ג, ויהבי טעמא למילתא ע"ש. ובה מובן טעם הפרשה וב"ח בסו' רל"ד, במ"ס לתוך קושיית מרן זצ"ל, וכמ"ס הרב שער המלך ז"ל ה' נדרים פרק י"ב הלכה יו"ד דף י"ג ע"א, והאריך הרב שם והביא דברי הר"ן והרי"ב ז"ל והרשב"א המדברים בענין זה, ופלפל בזה בדרכי יע"ש, על כן דין הנו' דחייבי באוסר הנאה בקונס, שאני מדין השבועה דחייבינו ביה, ולכן חין קושיא ואין הוכחה, לא ממ"ס הר"ן שם בד"ה הקונס, ולא ממ"ס התוספות והרא"ש והמרדכי שם, וזה ברור. ושי"ת יאיר עינינו באור תורתו, אבי"ר :

שאלה מ"א

שאלה. ראובן היה לו אהבים שאינם הולכים בדרך טובים, ודרכם לעשות טעוה טעוה מריעים ביניהם לשמות יין ושכר, ובשכרותם מרבים לדבר בדברי נבלות וביעור וראובן היה הולך ומשתכר עמהם. גם זאת ועוד אחרת, היה לראובן הנו' חמות שהיתה איבבת אותו הרבה, ובאשר נכנס אללה מרבה עמו דברי שחוק וקלות, ומגלה זרועותיה לפניו, ולא היתה נוהגת בדרכי הנתיעות לפניו כלל, באופן שהיה מקום חשדא ביניהם, על כן אביו הזהירו שלא יבנס לבית חמותו, וגם שלא לשותת שכר בסעודת מריעים הו"א, וחייב אותו בחיוב גמור בקנו"ש שחם יבנס לבית חמותו יתחייב בחורת קנס לקופה של לדיקה שבעירו זהוב אחד, וכן אם ישתה בסעודת מריעים ג"כ יתחייב לקופה של לדיקה הנו' זהוב אחד. והנה אח"ז ראובן זה פתחו ילדו לעבור על הדבר הזה, וגכנס שלש וארבע פעמים אלל חמותו, וגם שתה יין ושכר בסעודת מריעים ארבע וחמש פעמים, וכאשר שמע הגבאי של הקופה הדבר הזה, תבע מן ראובן בפני צ"ד בעד כל הליכה אלל חמותו זהוב אחד, ובעד כל משתה בסעודת מריעים זהוב אחד, וראובן טוען שאינו חייב אלל זהוב אחד על כל הליכותיו לבית חמותו, וזהוב על כל סעודות מריעים, שאינו חייב לשלם קנס על כל פעם ופעם, דלא אחרת הכי בפירושא, והגבאי טוען דמן הסתם ודאי היתה כונתו בחיוב על כל פעם ופעם בפ"ע. על כן יורינו מוריניו, אך שורת הדין מחייבת, ושכמ"ה :

תשובה. כענין זה ממש מלאתי להגאון שב יעקב ח"צ ח"מ סי' כ"ה, בכתרו שילא מן אב"ד וכו' שאין רשות לשום אדם לעשות מגין בביתו להתפלל בשבתות ויו"ט ור"ח, ובכל יום שקורין בו בש"ת, ומי שיעבור ויעשה מגין בביתו יתחייב בחורת קנס כ"ה זהובים, ונשאל

הגאון הנו' אם עבר אחד ועשה מגין בביתו כמה פעמים, אם יתחייב קנס הנו' על כל פעם ופעם שעשה מגין בביתו לפי ד"ת, או"ד הו"ל והכריוו סתם אפילו עשה הרבה פעמים אינו חייב רק פעם אחת הקנס הנו'. והשיב הגאון הנו' שכפי דין תורתנו הקדושה אינו חייב אלל פעם אחת הקנס, אפילו עבר הרבה פעמים כמובאר במ"ס גיזר דף ק' גיזר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלל אחת, ופירש רש"י הו"ל ולא אחרו ביה אלל חדא התראה, אע"ג דשתייתו בזה אח"ז, ואם התרה לו אל תשתה אל תשתה חייב על כל או"א, ואע"ג דמטות השי"ת הוא דחייב מלקות על כל רביעית יין ששותה, אפ"ה אם לא נעשה לו התראה בפירוש על כל או"א, אינו חייב אלל אחת, וכן פסק הרמב"ם בה' גיזר, וז"ל גיזר שהיה שותה יין כל היום אע"פ שהוא חייב לשמים על כל רביעית, אינו לוקה אלל משום אחת וכו', ואם התרו בו על כל רביעית חייב על כל או"א ע"כ. וא"כ אם על לוווי השי"ת אינו חייב על כל פעם שיעבור אם חין מתרה לו בפירוש על כל פעם ופעם בפ"ע, מכ"ס על לוווי אדם להבדיל, על כן פשוט הוא שאין העובר חייב אלל פעם אחת קנס, אפילו עבר הרבה פעמים. כך נ"ל פשוט בג"ד, הו"ל דבכתרו לא נזכר שיהיה חייב על כל פעם ופעם, וגם בנתיים לא התרו לפי דת ודין תורתנו הקדושה, ואף שיש לי עוד ראיה על כל הנו"ל, אך באשר כל זה פשוט האריות בזה למותר, עכ"ל. הגאון שב יעקב ז"ל. וא"כ לפ"ד הנו' גם בשאלה דידן לדיק ראובן בטענתו לומר דאינו מתחייב אלל קנס אחד על כמה פעמים :

מ"הו באמת אחר המח"ר מה שנתנה להגאון הנו' פשוט שלא יתחייב אלל קנס אחד, אדרבה נראה פשוט להפך, ומה שהביא ראיה מדין הגיזר חין זו ראיה כלל, דהתם אע"ג דעביד איסור בכל רביעית עכ"ז חיוב המלקות תלוי בהתראה, דהכי גזר רחמנא חין מלקין אח"כ מתרין, דהא אם לא התרו בו כלל אינו חייב מלקות כלל אפילו אחד, ולכן אם התרו בו התראה אחת לוקה אחת, ואם התרו בו כמה פעמים לוקה כנגד כל אותם פעמים שהתרו בו, אך נידון השאלה של הגאון הנו' חין הקנס תלוי בהתראה, אלל תלוי בחטא כשיעבור על הכרוו, דאם עבר ולא התרו בו כלל בשעת מעשה ה"ז משלם הקנס בודאי, ולכן אם עבר כמה פעמים למה לריך להתרות בו בכל פעם, דהתראה מאן דכר שמה הכא, ולכן בודאי שהוא חייב בקנס על כל פעם שעבר, וזה פשוט וברור. וה"ה בנידון השאלה דידן חין לריך להתרות בו בכל פעם, וה"ז מתחייב קנס על כל פעם :

ועוד תמהני מאד על הגאון הנו' אך סלקא דעתיה מעיקרא למילף ממונא מאיסורא, דהא הקנס שהטילו בכתרו הוא ממון, שהוא לעניים המהפרינסים מקופה של לדיקה שזוכין בו, ואין למדין זה בד"ה המלקות שהוא דין איסורא, וזה הוא גמרא ערוכה בבב"א דף ל"ח ע"ב מי קא מדמית איסורא לממונא, איסורא בטיל ממונא לא בטיל ע"ש, ואתמר נמי בכריתות דף י"ח ע"ב אלל היום משל הקדש שיה חלי פרועה, ואכל למחר שיה חלי פרועה, וכן נהנה היום ונהנה למחר, ואפילו מכאן ועד שלש שנים מגין שהם מלטרפין, ת"ל תמעול מעל ריב, ומקשי ואמאי והא כיפר יוה"כ שבנתיים על חלי שיעור קמא, ואמאי מלטרפין, ומשני כי מכפר יוה"כ על איסורא, אבל על ממונא לא מכפר ע"ש. גם איתא בפ"ב דערלה, התרומה ותרומת מעשר של דמאי והחלה והבכורים עולין כאחד ומאה, ומלטרפין זע"ז, ולריך להרים הסאה שנפלה ונתת אותה לכהן, והשאר מותר לזרים, ואע"ג דבערלה וכלאי הכרם חין לריך להרים, התם שאני דהאיסור בטל, משא"כ תרומה שיש לה בעלים לריך להרים מפני גזל השבט, וכמ"ס רבינו עובדיה ז"ל, ומקור הטעם הזה הוא בירושלמי ע"ש. ועיין

ועיין בתוספות בצורות דף כ"ב ע"ב בד"ה תעלה ותאכל
ע"ש. באופן כי בנידון הגאון שב יעקב, ובנידון השאלה דידן
הקנס הוא ממון שלוקחים אותו העניים, המתפרנסים מן
הקופה, לא דמי לדין המלקות דתלוי באיסורא :

ועוד

נידון הגאון ש"י הגו' ונ"ד, שמעינן להו עפי ממ"ש
בגמרא דקמא דף ל"ז, חנן בישא תקע ליה לההוא
גברא, אחא לקמיה דרב הונא, ח"ל זיל הב ליה פלגא
דזוזא, הו"ל זוזא מכה וכו' תקע ליה אחרינא ויהבי נהליה
ע"ש. וידוע חיוב הגו' הוא תורת קנס בעבור הביוס, והרי
אע"פ שביישו ב"פ זא"ז מתחייב קנס ב"פ, ולא די לו בפעם
אחת, ודין זה פסוק להלכה בהרמב"ם ובש"ע ע"ש. ובנידון
הגאון ש"י הגו' עשו התקנה ההיא כדי שלא יהיה נזק
להכנסת בית הכנסת, וכאשר מרבים כמה פעמים להתפלל
במ"א מרבים הנזק להכנסת בית הכנסת, וכן כנ"ד אביו
עשה לו הקנס מפני שראה שעושה איסורין בניסוחו, וכל
מה שהוא נכנס יותר מרבה איסורין יותר, ולכן ראו להענישו
בקנס כנגד פעמים של האיסור, ואע"פ שלא נתפרש זה
בשעת הקנין שמתחייב בכל פעם ופעם, הא אינא אומדנא
רבה שכן היתה הכונה בחיוב, שאל"כ מה הועיל אביו בחיוב
הקנס הזה של הזבוב, הלא זה יכנס אלף פעמים ויתן זהוב
אחד, דנמלא כל כניסה וכניסה עולה לו בפרוטא, אלא ודאי
כוונתו היתה לחייבו זהוב בכל פעם, שזוה עשה לו גדר
וסייג שלא יכנס כלל, דודאי קשה עליו הדבר לתת זהוב בעד
כל כניסה :

ועוד

נ"ל בס"ד להוכיח לנ"ד ונידון שב יעקב הגו' מתחייב
בעד כל פעם ופעם אע"פ שנאמר בסתם משום
דחיוב זה נמשך לעולם, ואין משמעותו על פעם ראשונה
בלבד, והוא כי מקור דין זה אי סתם הוא לעולם או לאו,
הוא פלוגתא דרבא ור"א בניטין דף ע"ה, דרבא ס"ל סתם
לעולם, ור"א ס"ל סתם כמפרש יום אחד, ובענין זה נתחבטו
הראשונים והאחרונים בכמה חילוקי דעים, הן לענין גיטין
וכיוצא, הן לענין ממון, והעולה מפוס רבנותא הוא, דאם
התנאי בקום ועשה כגון ע"מ שבתה יין, כיון שבתה יין
פעם אחת נתקיים התנאי, אבל אם הוא בשב ואל תעשה
כגון ע"מ שלא תשתה יין, אז הוא לעולם משמע. ומה
שכתב הר"ש ז"ל בקהל שפירו לאחד מן המום סתם, דכיוצא
לומר לא פערטך אלא מן המום הראשון, דסתמא לאו לעולם
משמע, הנה אע"ג דפיעור המום הוא שב ואל תעשה לגבי
הנפעה, הנה לגבי הקהל שחייבים לפדוע בעד חלקו של זה
שפערטוהו הוי מידו דקום ועשה, ולהכי לא שייך לצימר כאן
סתם לעולם משמע, אבל מיד דהוא שב ואל תעשה ודאי
לעולם משמע, והאריכו הרבה בענין זה, כאשר תראה בספר
שמחת יו"ט להגאון מהרי"א ז"ל בס' כ"ה, ועוד יותר
באריכות תמלא להגאון חק"ל ז"ל ביו"ד ח"ב סי' ב"ן ע"ה,
גם הרב הגדול מהר"ח ז"ל בספרו סמיכה לחיים סי' ט"ו,
נשאל באומנים לבעים שנתקשרו ביניהם ועשו תנאים וכתבו
שטר, שכל מי שיעבור על התנאים יתחייב ליתן קנס להקדש
כו"כ, ולא נכתב בשטר זמן קנין לזה, ונסתפק אי אמרינן
בכה"ג סתם לעולם, או סני שיקיימו תנאים בפעם אחת
בלבד, והאריך בזה מדף קי"ד ויליך, והביא דברי חק"ל
ז"ל, וסו"ד בדף קט"ו כתב, נראה דתנאי אלו הלכתיים הוא
שלא יכנס אי בגבול חבירו להשיג גבולו לזבוע וכו' הוי
תנאי זה שב ואל תעשה, ומאחר דלא קביו זמן הוי סתם
לעולם לב"ע, לפי מה שהכריע הגאון מו"ז בחק"ל, ואשילו
דמינו חולקים על זה, נראה כנ"ד דהוי הסכמת רבים בני
אומנות, דנתקשרו כולם בקשר אחד כדי להועיל להם שלא
יזילו ממלכתם, ויהיה להם הדווחה עובדי, הנה בודאי כל
כה"ג הוי סתם לעולם דאמרינן דעתייהו בכה"ג ובמ"ש כיוצא
בזה בתשובת אדרת אליהו בס"י ז"ך, על ענין ג' שתפיס
שנתקשרו ולא קבעו זמן יע"ש :

וא"כ השתא בנידון הגאון שב יעקב, וכן בנידון השאלה
דידן, דהוי הקנס על דבר שב ואל תעשה, יש לרדן
ולפרש דחיוב הקנס הוי לעולם, ר"ל על כל פעם ופעם שיעבור
ולאו על פעם אחת הראשונה דוקא, וגם הכא בגדונו אלו
יש ללמד ולומר דלכ"ע הדין כן, משום דאינא אומדנא רבא
לזה דבר היתה הכונה בחיוב הקנס, כדי לחזק הדבר
בשמידות, דודאי לאו על פעם אחת היתה הקפידה, ולא נחתי
לפעונו הקנס בשביל פעם אחת, וכאשר הן הרב אדרת אליהו
ז"ל מכח האומדנא, ויליף מינה הרמ"ח ז"ל בנידון דידיה
לומר דכ"ע מודו בכה"ג :

וראיתי למהרש"ם ז"ל בח"מ סי' ל"ח, שהביאו הכנסה"ג
בח"מ סי' קכ"ט, הגה"ע אות ו' שכתב, בני
שכתב שטר שהוא נכנס ערב קבלן ופרען לכל איש אשר
ידבנו לבו לתת סחורה בהמתנה לפי"פ עד סך כו"כ, ושאל
השואל אם נתחייב הערב על פעם ראשונה דוקא, או על
כל פעם ופעם, והשיב מהרש"ם מאחר שלא כתב בפירוש
יכול לעצו לא נתחייבתי אלא לפעם אחת בלבד, דקי"ל
וד בעל השטר על החתונה, כיון דמשתמע הכי והכי, וזה
יכול לעצו, הסברה נותן כן שלא נשתעבד זה כל ימיו
בכתב זה, לשילך וילוח ויחזור וילוח אין. הדעת סובלת כך
וכו' יע"ש. והגם דמהריק"ש לא ברירה ליה האי דינא
דמהרש"ם, וכנ"ז במטה שזעון סי' קנ"ט הגה"ע אות ט"ו,
הנה מנינו להרב מהר"י הלוי ז"ל הובאו דבריו בספר דבר
משה ח"ב סי' קי"ז בדף קמ"ה ע"ג, שכתב על טענת
שזעון שזעון שלא אמר ללוי שיתן לראובן אלא בפעם אחת,
ולא שיתן בכל פעם שיראה, דטענתו טענה, ממ"ש
מהרש"ם סי' ל"ח הגו' ל, שהסברה נותן כן דודאי לא
נשתעבד להיות ערב כל ימי חייו וכו' ע"ש. הנה כל זה
אינו נוגע לנ"ד ונידון שב יעקב, חדא דסתם חתי עליה
מהרש"ם מטעם כיון דמשתמע הכי והכי הא קי"ל יד בעל
השטר על החתונה, ובנידון דידן ונידון שב יעקב הקנס
הוא להקדש דידו על העליונה, ועוד סתם האומדנא היא
להפך לפעור את זה, דאין דעת סובלת שיקבל זה בשביל
עובדו של זה, להכניס עמו בחיוב זה עד עולם, אבל כאן
אדרבה הסברה מחייבת לאורך גיטא, כיון דזה עשה לו
הקנס כדי להפרישו מאיסור, וודאי נתכוון לעולם ולא סני
ליה בפעם אחת, וכן בנידון ש"י ז"ל כיון דעשו הקנס להרווחת
בית הכנסת, ודאי רולים שתיהם הרווחה זו לעולם :

ג ראיתי להרב מהר"א ששן בס' קע"ח, שנשאל כיוצא
בזה הדין של מהרש"ם, וכתיב שאל יביא ראיה הערב
שכתב פרע אותו הסך בפעם אחת, הנה ודאי לא מתחייב
מנח אותו השטר על פעם שנית, משום דהוי לאותו שטר
דין שטר שנמחל שעבורו, והוכיח זה מדברי הרב נמוקי
יוסף ז"ל ע"ש, וגם זה אינו נוגע לנ"ד, כיון דהוא חתי עליה
מטעם שטר שנמחל שעבורו דליתיה כנ"ד, ואדרבה יש סמך
מדבריו לחייב כנ"ד ונידון הרב שב יעקב הגו' :

הנה כי כן נ"ל פשוט בס"ד, הן בנידון שאלה דידן, הן
בנידון הגאון שב יעקב ז"ל, שמתחייב בקנס על כל
פעם ופעם, ואין לרדן להתרות בו בכל פעם, דהתראה מאן
דבר שמה הכא, אלא כיון דעבר בכל פעם נתחייב זה בקנס,
הוא צרור ופשוט. והשי"ס יאיר עינינו באור תורתו אבי"ר :

שאלה מ"ב.

שאלה. אשה אחת יושבת פה עירנו בגדאד יע"א,
נדרה כשישלים בנה שבע שנים תלך עמו
להשתטח על מזבחת הדונינו עזרא הסופר, שהוא רחוק
מכאן מהלך ארבעה ימים בספינה של אש, ושם תעשה נדרים
וגדבות והדלקה כנהוג. והנה בהיותו בן ששה שנים נודמן
לה

לה הליכה לשם בנחת בלוותא חרף עם קרוביה שהיו הולכים
 באותה שנה, ונח לה שתלך עמהם, וגם עוד חוששת פן
 אח"כ בהיות בנה בן שבע שנים תהיה מניקה, וקשה לה
 ההליכה, ולכך רוצה לקיים נדרה עתה בהיות בנה בן ששה
 שנים, שהוא שנה אחת קודם זמן הנדר ותלא בזה י"ח הנדר,
 אם תוכל לעשות כך ותלא י"ח. יורנו המורה ושכמ"ה :

תשובה. לכאורח נראה להביא הוכחה דמהני בכך,
 ממ"ט מרן ז"ל בש"ע ח"מ סי' ע"ג סעיף ו',
 הנשבע לפרוע לחבירו ביום פלוני ואירע אותו יום בשבת,
 חייב לפרעה קודם אותו יום, ואם לא פרעו קודם, לריך
 באותו יום משכון וישומו אותו ויתנהו לו בתורת פרעון,
 ע"ש, דנמלא יולא י"ח תביעה אם יקדים. אך נראה דזה
 אינו, דהתם אמרינן מעיקרא לא היתה כונתו בשבועה הנז'
 שיפרע באותו היום דוקא, אלא הכונה שלא יאחר הפרעון
 מאותו היום, ולכן כיון שאותו היום חל בשבת אמרינן שיפרע
 לו קודם, וכמ"ש הטעם בלבוש שם, ואדרבה שם אומדנא
 מוכחא דודאי מעיקרא היה ניחא ליה בהכי להקדים לו
 הפרעון, משא"כ בג"ד היא נדרה אחר שיזכה בנה לחיות
 שבעה שנים, ותראינו בעיניה בן שבעה שנים אז תלך לשם
 לעשות נדרים ונדבות ולהודות להשי"ת במקום המקודש
 ההוא :

ובן נמי אין להוכיח לג"ד מדין תענית של יאר לאיט,
 דחייב אדם ללוס כל שנה מדין נדר לחד טעמא,
 דאם חל בשבת ד"א יקדים ללוס בע"ש וי"ח יאחר, ונמלא
 דנפיק י"ח גם אם יקדים, דזה אינו, דהתם אינו יכול
 לקיים הנדר באותה שנה בזמנו, דא"א ללוס בשבת, ולכן
 אם הקדים לפרוע קודם שבת יולא י"ח, אך כאן היא יכולה
 לקיים הנדר בזמנו אחר היות לו שבעה שנים כאשר נדרה
 צפיה :

ומצאתי להרב מכתב שלמה סי' מ"ט, שנסתפק
 כיוולא בזה, וז"ל, נסתפקתי במי שנדר לעשות
 איזה דבר מלוה ביום פ', אם עשאו קודם אם יולא י"ח,
 ומה שנראה הוא דכשם שאין מתירין הנדר עד שיחול, ה"ה
 נמי דאין פורעין הנדר עד שיחול, וכעת לא מלאתי גילוי
 מילתא בדברי הפוסקים, לבד זה מלאתי בפ"ק דמגילה
 דתמן תנינן באלו אמרו מקדמין ולא מאחרין, אבל זמן
 עמי כהנים וט"ב חגיגה והקהל מאחרין ולא מקדמין, וכו'
 ואמרינן בגמרא ט"ב אקדמוי פרענותא לא מקדמי,
 חגיגה והקהל משום דאכתי לא מעא זמן חיוביהו, ופירש
 רש"י אם יקדמוהו לא יולא י"ח, וכן עמי כהנים קבוע להם
 זמן בנדרים ע"ש. הרי בהדיא דעמי כהנים כיון דקבוע להם
 זמן אם הביאו קודם הזמן אינם יולאים י"ח, וה"ה למה
 שנסתפקנו דכיון דקבע זה זמן לנדרו אם מקיימו קודם לא
 יולא י"ח, אלא דאכתי יש לעמוד למה שפירש הרב תי"ט,
 דהטעם הוא משום שחבירו מספיק וא"א להכנס בגבול
 חבירו, דלפ"ז משמע אי לאו האי טעמא היה מביא עד דלא
 מעא זמניה, ועדיין יש להתיישב בזה עכ"ל. והנה בן הרב
 המחבר שם בהגהתו כתב, יש לעיין במה שפסק בש"ע ח"מ
 סי' ע"ג בהנשבע לחבירו לפרוע יום פ' וכו' עכ"ל ע"ש,
 וכבר אנה עבדא כתבתי בתחלת דברי, דאין מזה הוכחה
 כלל :

והנה מגמרא הנז' בענין עמי כהנים ודאי יש הוכחה
 לפ"ד רש"י ז"ל, ורק לפירוש הר"ן ז"ל בביאורו
 על הר"ן, שכתב הטעם א"א לו להקדים מערב שבת
 מפני חבירו שהיא מספיק וא"א לו להכנס בתחום חבירו,
 לפ"ז ליכא הוכחה מכאן לאותו ספק. והנה על טעמו של
 הר"ן ז"ל י"ל מה אכפת לחבירו אם יבוא גם זה עמי כהנים,
 מאחר דהם מביאים ומניחין לזורך ימים הבאים. ואנא
 עבדא פירשתי טעמו של הר"ן, מפני כי אלו המביאין עמי
 ניתן להם רשות להקריב קרבן ביום שמביאין בו העמים,

ודוקא להם ניתן רשות להביא קרבן זה, והשתא אם יביאו
 העמים בע"ש לריך להקריב הקרבן בו ביום, כיון דאין
 לוקחים מן העמים שלהם למערכה בו ביום, ואם יביאו
 הקרבן אחר שבת לבדו זה א"א, לריך להביאו עם העמים
 ביחד. ואיך שיהיה נמלינו למדין לפ"ד רש"י ליכא הוכחה
 לג"ד, ולפ"ד הר"ן ז"ל אין כאן הוכחה :

ועלה בדעתו הוכחה לענין זה, דאין להקדים קודם
 שיגיע זמן החיוב שחייב עלמנו בנדר זה, ממ"ט
 בש"ע יו"ד סי' ע"ה סעיף י"ג, מי שפדה בנו בתוך שלשים
 יום, אם אמר לו מעכשיו אין בנו פדוי, ומפורש בש"ך
 אשילו המעות עדיין הם בעין אחר שלשים יום, ג"כ אינו
 פדוי, משום דנפדה קודם שהגיע זמן החיוב של הפדיון,
 וכתב רש"י ז"ל בגמרא הטעם, כיון דבתוך שלשים לא שייך
 פדיה, לכן אלו המעות נתתן לו נחשבים מתנה בעלמא,
 ואע"פ שאומר בפיו שנתנס לו לפדיון בנו, וא"כ ה"ה הכא
 בג"ד, כיון דחיוב הנדר הוא עדיין לא הגיע, אז מה שטענה
 קודם הזמן שהלכה להשתטח וקיימה שם נדרים ונדבות
 הנהוגים אין זה נחשב בשביל קיום אותו הנדר שנדרה,
 אלא הוא נדבה חדשה ומלוה אחרת, ולעולם כשיגיע זמן
 שנדרה עליו לריכה לקיים המלוה באותו זמן מכת חיוב
 הנדר שיאל מפיה :

ובן נמי מלינו בדין הדלקת נר חנוכה בערב שבת, שמדליק
 ומצריך מצעור יום, ופסק בתרומת הדשן
 סי' ק"ב שאם כבתה מצעור יום אין זקוק לה לחזור
 ולהדליקה ונפיק בה י"ח, אע"פ שהדלקה קודם שהגיע זמן
 חיובה, דחיובה הוא בלילה, ומפרש שם הטעם משום דהא
 דמתירין להדליקה ולברך עליה קודם זמן חיוב, היינו משום
 דא"א בענין אחר, דא"א להדליקה בשבת, ולהכי חשיב כאלו
 הדליקה בזמנה דאם כבתה אין זקוק לה, נמלא הטעם
 דהקדמה קודם זמן חיובה יולאים בה י"ח, היינו משום דא"א
 בלא"ה, וא"כ בג"ד דאפשר להמתין עד זמן חיוב לריך
 להמתין ואין מקדמין :

וראיתי להגאון חק"ל ביו"ד ח"ג סי' קכ"ח, שנסתפק
 בזה דק"ל ביו"ד סי' רפ"ו דכל שלשים יום
 פצור ממזוה, אי ראוי להניח מזוהה תוך שלשים ולברך,
 והעלה כיון דק"ל השוכר בתוך שלשים יום פצור ממזוהה,
 אם בא לקבוע מזוהה ולברך אינו אלא זריז ונפסד, כיון
 דהתוספות והרא"ש העלו דאין לברך, ואע"פ שכתבו בל"ת
 המצרך לא יפסיד, מ"מ מאחר שהעלו עיקר שלא לברך
 שוא"ת עדיף וכו'. וכתב עוד מלבד כל זה יש לי לדון דגבי
 מזוהה המצרך בתוך שלשים איסורא קעביד, וראיה מתשובת
 תה"ד סי' רס"ט, שהעלה במי שחל יום פדיון בכור בשבת,
 דיש להמתין עד יום שלאחריו, אע"ג דשהויי מלוה לא
 משהיקן, הכא דלא אפשר בלא"ה יחמין המלוה, יען דבשבת
 א"א דדמי למקח וממכר, ובערב שבת נמי לא אפשר משום
 דפודה תוך שלשים ואמר מעכשיו לכ"ע אין בנו פדוי, ואם
 יאמר שיחול הפדיון ביום ל"א אע"ג דכלא נתאכלו המעות
 לכ"ע בנו פדוי היינו דביעבד, דלכתחלה אסור לעשות כן
 משום הסעודה והברכות, דאם יברך בע"ש צעת נתינת
 המעות אכתי אין בנו פדוי לשמואל דאפשר שיתאכלו המעות,
 וגם לרב אכתי לא מחייב לפדותו ואיך יברך ולונו וכו' יע"ש,
 ומניה אנו למדין לענין זה דמזוהה, עכ"ד יע"ש :

ושו"ר בספר עטרת חכמים להגאון ברוך תלומים ז"ל,
 שהביא שם בסו"י ו"ט, שאלה מן רב אחד באשכנז,
 באחד שחלה בנו והיה מסוכן רח"ל, ונדר בעת לרתו שבעה
 שיתרפא בנו יתענה הפסקות שני ימים רלופים, ולאחר
 שעה נמלך והפסיק מיד בו ביום לערב, והתענה כפי
 נדרו, והרב ס"ל דלא יועיל להקדים, ומייתי ראיה גממה
 דמגילה הנז' מדברי רש"י ז"ל, שאם יביאו קודם זמן
 נדרם לא ילאוידי נדרם, וה"ה בג"ד יע"ש, והגאון המחבר
 ז"ל

ז"ל פלפל בדברי הר"ן ז"ל, וכו"ד כתב דקבלת התענית
 אינו א"ל לא ללדקה כאלו מתנדב חלבו ודמו לגבוה. וגראה כי
 מנ"ש חז"ל לזה חרס תעניתו ופורע חזר כך, יש לנו ללמוד
 שיוכל נמי להקדים להתענות, דזה דומה למי שגדר ליתן סלע
 ללדקה ביום ידוע, דפשוט שיוכל להקדים הגתונה והפרשון
 ומקרי זריו מלוה, ואף לשיטת הפוסקים בתענית יום זה
 אין ללות ולפרוע רק לקיים בזמנו, מ"מ גראה בכה"ג דנדון
 השאלה יוכל להקדים, דהא לא קבע זמן מוגבל, ומה שאמר
 א"ס יתפ"א אין זה לקבועות זמן רק לתנאי, כדי שאם לא
 יתפ"א לא יהיה מחויב בתענית, ואח"כ שנתענה מיד
 היינו כי יתחם על תנאי זה, דגראה כעבוד ע"מ לקבל
 פרס וביטול התנאי מרלונו, ולכך התענה מיד וכו' ע"ש.
 הנך רואה שהרב המחבר לא נטה דעתו להטביע שושיל
 התענית שהתענה מיד ללא תנאי, אלא משום הי'ו
 טעמא דלא חשיב זה קבע זמן מוגבל לקיום הגדר, אלא
 אמר כן לעשות עליו חיוב התענית בתנאי א"ס יתפ"א, שאם
 לא יתפ"א אינו חייב להתענות :

וא"כ השתא פשיטא לי בנידון השאלה לא תלא ו"ח גדרה
 א"ס תקדים ללכת בעוד הילד לא השלים שבע
 שנים, אלא תמתין לקיים גדרה בזמנו, וא"ס הלכה קודם
 נחשב לה הליכה זו לגדרה ומלוה בפ"ע, ועדיין חייבת
 לקיים גדרה אחר שישלים שבע שנים, ועוד אמרנו טענה
 חזקה בזה, כי היא גדרה לעשות מלוה אחר שישלים שבע
 שנים לתת הודאה להשי"ת על טובה זו שהחיה את בנה
 שבע שנים, וא"ס היא הלכה והודית להשי"ת בחיותו מקום
 המוקדם בחיות בנה בן שש שנים, עדיין חייבת היא להודות
 להשי"ת על שהשלים לבנה עוד חיים שנה אחת לתשלום
 שבע שנים, כי על שנה זו לא הודית לו בראשונה וא"ך
 תפטור עלמה בזה, לכן נ"ל בס"ד ברור, שגריכה לילך
 אחר שבע שנים להשתטח על מלכת ארזינו עזרה הסופר,
 ולעשות שם גדרים וגדרות הנהוגים אצל כל ההולכים להשתטח
 שם. והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו, אבי"ר :

שאלה מ"ג

שאלה, אשה גדרה בעת לדה סך מה ללדקה, ואינה
 זוכרת א"ס אמרה לאבות העולם זע"א, או
 ליחזקאל הע"ה, או לעזרה הסופר ע"ה, או להמב"ה זע"א,
 כי לקופות אלו רגילה לידור, ורק עתה שכחה למו מה"ס
 גדרה, ושאלת מה לעשות ללא ת ידי חובתה, וירטו ושכמ"ה :
תשובה, הקופות גנו' יש לכל א' עניי עיר מיוחדת
 סגורים בה, וכתבתי בס"ד בתשובה, דאין
 רשאי האדם לשנות מקופה זו לקופה זו, כי כל עניי עיר
 עיר אחת זוכין בקופה השייכה להם, וא"ס יתן לקופה
 אחרת רבוי זה גזול את אלו, ואע"פ שאין עניים מיוחדים
 לקופה, עכ"ז הגבאי יכול לתבוע בעד הקופה שהוא ממונה
 עליה, ואין הגודר יכול לשנות ולפטור עלמו מטענת הגבאי,
 ושם הבאתי מ"ש הרב מחנה אפרים בה' לדקה סי' ז' וסי'
 ב' דף י"ז סוף ע"ה, ובסי' יו"ד ע"ש, גם הבאתי דברי
 הגאון מהרי"ם ז"ל בד' שאלו סי' רנ"ח ס"ק ה', ודברי
 חבירו הגאון מאמר מרדכי ז"ל בשנ"ת סי' ט"ו, מ"ש להגאון
 משה תלמידי ז"ל, ובררנו מכל הגו"ל דהגודר לקופה
 פ' אינו יכול לפטור עלמו ליתנה בקופה אחרת, וזה חשיב
 ממונן שיש לו תובעין, כי לכל קופה יש גבאין ממונים עליה,
 והם יכולים לתבוע, ועיין בסו"ת הרמ"ן מ"ש בזה יע"ש :

ועתה חשיב על נידון השאלה הנז', כי ראיתי דהספק
 הזה עלמו הובא בחתם סופר יו"ד סי' ר"מ,
 שנשאל באחד שעלה לס' וגדר סך מה ללדקה אחת מהק"ק
 שבעיר, ויש בעיר כמה מיני לרקות כגון של עניים, ושל

ת"ת, ושל קברנים ושל הכנסת כלה, ושל בקור חולים,
 והוא נדר לאחד מהם, ושנח לחיזה מהם פרט, ועתה יש
 להסתפק אי נומא מספיקא לריך לשלם לכולם, או אינו
 לריך לשלם כלל, דלכל א' יאמר אייתי לי ראי' דזנת הוא
 ואשלם לך, או יניח פ"א ביניהם ויחלקו. והרמב"ם פ"ח
 מנז"ע פסק להדיא להחזיר, וכן פסק בש"ע סעיף ג',
 מ"מ בנידון שלפנינו ז"ע, ובסו"ד כתב חז"ל ועל הגדון
 שלפנינו ע"כ משום ספק איסורא לריך לשלם לכל הגדקות
 כולם, עד שלא ישאר לו שום ספק, דומיא מה שאמרנו
 במנחות דף ק"ו ע"ב פרשתי ואינו יודע מה פרשתי,
 והא מביא עד שיאמר לא לכך נתכוונתי, וביון שבררנו דלדקה
 נמי ספיקא לחומרא, א"כ דינו לענין זה כמו הקדש ממש,
 והיינו שאנו מורין לו כך, אבל פשיטא שא"א לכופו על זה,
 אלא א"ס ירצה מניח ביניהם ומחלק, כל זה נ"ל להלכה
 מהראיות שכתבתי לעיל. עכ"ל יע"ש :

ואנא עבדא נ"ל בס"ד, כיון דאין לכל קופה עניים
 מבוררים, וגם איכא מאן דס"ל דיכול לשנות
 מעניים לעניים, אע"ג דלא קי"ל הכי לענין הלכה, מ"מ
 כה"ג שהגודר הוא נתן סך שגדר ושנח למו גדר, תביא
 האשה הסך לב"ד, ואז הב"ד יחלקו הסך לקופות אלו שהיא
 מסתפקת בהם, כדון ממון המוטל בספק דיתלוקו, והב"ד
 יקחו שטר מחילה מיד הממונים של כל קופה וקופה, על
 שם האשה הגודרת, בעת שיתנו להם חלק הקופה המנוע
 לפי החלוקה, כן נ"ל להורות, ואין הפנאי מוכנים להחריך
 בזה. והשי"ת ברחמי יאיר עינינו באור תורתו, אבי"ר :

שאלה מ"ד

שאלה, נשאלתי מחסידא קדישא כמה"ר אבא דוד אליהו
 ז"ל, באחד שהיה מנהגו ליתן בכל שבוע קרום
 א' בשביל חילוק עניים, וגם מנהגו ליתן ללדקה בעבור
 אשתו קרום א' בשבוע בעת הדלקת נר שבת והפרשת חלה,
 גם עוד אשתו היתה אויפה הלחם שלו, ונהג ליתן קרום
 א' ללדקה בעד כל אשה שחאפה לו אשתו, והוא היה לו
 מקום להתפרנס ממונו, ואח"כ נפסקה פרנסתו מאותו מקום,
 ונשאר כמו חודש וחצי בלי פרנסה, ואח"כ הומן לו השי"ת
 פרנסה ממוקום אחר, אבל לא כבדראשונה, כי מתחלה היה
 הפרס שלו חלק קרום בחודש, ואח"כ נעשה תש"ן קרום,
 ונשאר כמו שנה וחצי כך, ואח"כ נוסף הפרס שלו ונעשה
 תת"ק קרום. וזה הא"ס בתחלה כשראה נפסק הפרס שלו,
 שאל לחכמים ועשו לו התרה על מנהגו הנז', ורק מוספק
 הוא א"ס עשו לו התרה בזמן שנעשה הפרס שלו תש"ן,
 או בזמן שנפסק הפרס שלו לגמרי, והנה זה הא"ס אחר
 שנעשה פרס שלו תש"ן קרום, נתן ללדקה בעבור מנהגו
 הראשון, וזכר הוא כי עשה חשבון בינו לבין עלמו לידע
 מה שיש עליו מזה המנהג שנהג בו, ונתן ללדקה בעבור
 זאת, אך אינו זוכר א"ס הוציא החשבון הזה מפיו, או א"ס רק
 חשב כל זה בלבבו דוקא. והנה עתה שיש לו הכנסה תת"ק
 קרום בחודש, יש לו יכולת ליתן כפי מנהגו הראשון, אבל
 אינו רוצה שיהיה עליו הדבר בתורת נדר ומנהג, ועל כן
 יורטו המורה א"ס יועיל לו התרה שעשה קודם, או א"ס אינו
 מושיל, ואח"כ מושיל א"ס חזר וחל עליו הגדר אחר שעשה
 חשבון בינו לבין עלמו ונתן מקנת, ואח"כ דחזר וחל עליו
 הגדר, א"ס יכולים להתיר לו עתה לבתחלה, כי הוא מפתח
 וחושש להיות עליו משא חומר גדרים, ומתחנע על אשר קבל
 עליו הדבר בתורת מנהג קבוע, ולכך רוצה לעשות התרה,
 ובשיתן מו"מ יתנה שיהיה בלי גדר, כדי שלא יתחייב בתורת
 נדר ומנהג :

ועוד שאל השואל, באחד שמנהגו להתענות יום אחד
 בשבוע

(לד)

בשבו, ועכשיו רוצה לעשות התרה, ואינו מתחרט
 על המזוה ח"ו, אלא שאינו רוצה שיהיה עליו חיוב נדר :
עוד שאל על תיקון עון משכב זכור, שכתב הרב רבינו
 האר"י זלה"ה שיתענה רל"ג תעניות ויתגלגל בשלג,
 אם התענה בחורף רל"ג תעניות ולא היה שלג כלל, אם
 יועיל לעשות גלגול השלג אח"כ באשר ימלא לו, או"ד בעיני
 שיהיה גלגול השלג בימי התענית דוקא, ואח"ל שיעיל
 השלג בכל זמן, אם לא היה לו שלג כלל, אם יועיל לו
 התיקון של התענית גם אם לא נתגלגל בשלג, אלא שנפטר
 השלג במקום אחד ונעשה מים ועבל בו, אם יספיק זה
 או לאו :

עוד שאל, באחד שהיה מקשה עלמו לדעת ומוציא שז"ל,
 ולא די לו זה אלא שפתחו יצרו ללמד לאחרים ג"כ
 לעשות כמוהו, ועתה הוא עשה תשובה והתענה פ"ד תעניות
 ושם בלב שלם, ושאל על מה שהציעו אחרים כי"ד יעשה
 תיקון לזה, כי רוצה לעשות תשובה על זה הדבר ג"כ, יורנו
 המורה ושכמ"ה :

תשובה. על תחלת מנהגו ונדרו של השואל אין אנו
 לריבין לחוש, יען שכבר נתבטל זה ע"י
 ההתרה שהתירו לו החכמים, וכבר נעקר הנדר והמנהג.
 ועיין בש"ע סי' רכ"ח סעיף מ"ב, דאם נדר בפירות
 להתענות, או שנדר לדקא, יש לו התרה ע"י פתח וחרטה,
 והוא שלא באה הדקא ליד הנבאי, ואם נתן מקלח יכול
 הוא לישראל על השאר ע"ש, ועיין סי' רנ"ח סעיף ו' ו' יע"ש.
 אך מה שיש לעיין בזה הוא, עמ"ש בשאלה דאחר שהתירו
 לו החכמים, כשראה שנעשה לו הכנסה תש"ו קרום בחודש,
 חשב מה שהוא חייב לדקא בעבור אותם הדברים שהיה
 נוהג בהם, ונתן מקלח מהם, אך אינו זוכר אם זה בירור
 החשבון היה בלבו דוקא, או אם הוליו בשפתיו, ומדברי
 השואל נראה שאח"כ גמר בלבו לחזור על מנהגו הטוב
 ולקיימו תמיד, ולכן נתן דעתו לחשוב מה שחייב, ונתן מקלח
 לפי שעה, וזדעתו ליתן עוד, כן נראה מדברי השואל, ואם
 חמת הדבר כן ה"ו נתחייב לקיים מנהגו אפילו אם לא
 הוליו בשפתיו כלום, כיון דהתחיל לקיים המנהג בפועל,
 ובאותה שעה גמר בלבו לנהוג כן תמיד חל עליו חיוב
 המנהג וצעי התרה, וכנ"ו בש"ע סי' רי"ד ע"ש, ועיין
 בהגהה בסי' רנ"ח סעיף י"ג דאפילו על מחשבה לחוד
 יש מחייבים, והגם דכתב י"א דאינו כלום, סיים העיקר
 כסברה ראשונה ועיין אחרונים בזה. ומאחר דצעי התרה
 בשביל החיוב שחל עליו, וצפדת שהוא התחיל במנהג הזה
 דהא התחיל ליתן, נראה דאין להתיר לו להתחיל, מאחר
 דלפי דבריו עתה יש לו יכולת ליתן כפי מנהגו, וידוע מ"ש
 מרן ז"ל בסי' ר"ג סעיף ג' דנדר הקדש מזוה לקיימו, ולא
 ישאל עליהם אלא מדוחק ע"ש, ועיין לכנה"ג סי' רנ"ח
 הגה"ע אות למ"ד, דה"ה לנדר דקא, והביא מהרד"ו ז"ל
 דהמתירו חייב נידוי, ועיין פתחי תשובה סי' רנ"ח סק"ז,
 כן נראה לומר לכאורה :

מיהו נראה דיש לחלק ולומר, הא דאמרו שאין נשאלין
 על נדר הקדש או דקא אלא מתוך הדחק, היינו
 בשואל על מה שנתחייב בו כבר מכח הנדר, כגון שנתחייב
 מחמת שהקדים ונדב לתת כו"כ, דהוא חייב ליתן מחמת
 נדרו, דאין להפסיד להקדש או לעניים לפטרו בהתרה
 אלא מתוך הדוחק, אבל בנידון השאלה שאני, דהנודר פרע
 על ימים שעברו, וגם מכאן ולהבא נמי רוצה ליתן, ורק
 מתחרט על אשר שם הדבר עליו בחיוב נדר ומנהג, ורוצה
 שיתירו לו כדי שלא יהיה נותן מכאן ולהבא מכח נדר או
 מכח מנהג, דו"ל כל כהאי גוונא מתירין לו, ומזוה קעבדי
 להסיר מעליו חיוב הנדר, כי אפילו בדבר מזוה לאו שפיר
 עבדי להכניס עלמו בחיוב נדר, והרי הם יכולים לעשות לו
 פתח וחרטה, דהיינו שהחרטה היא ע"י הפתח שמתחרט מה

שנהג כן בתורת נדר, ולא שהוא ח"ו תוהא על הראשונות,
 וכמ"ש הרב חכמת אדם כלל ק' אות ו"ו, הבא להתיר
 נדרי תענית או שאר דברי מזוה, ואינו רוצה להיות תוהא
 על הראשונות יאמר שמתחרט מעיקרא על שקבל עליו
 בלשון נדר, אלא שיהיה לו לעשות המזוה בלא קבלת נדר,
 וכן בנוסח התרה נדרים שנהגין לעשות בערב ר"ה עכ"ל
 ע"ש. על כן נראה, מאחר שבהתרה זה אין כונתו להפסיד
 לעניים, לא צמח שעבר וגם לא מכאן ולהבא, ורק רוצה
 לעשות המזוה בלא קבלת נדר, דיכולים להתיר לו בזה
 להתחלה ומזוה קעבדי בזה :

וראייתי להרב מחנה אפרים ז"ל בהלכות נדרים סי'
 ט"ז, שכתב מי שנדר להתענות כו"כ, ואחר
 שהתענה מקלחם נתחרט על השאר, אבל על מה שהתענה
 אינו מתחרט, אי מהני חרטה כה"ג שאומר הריני מתחרט
 על מה שקבלתי אותם בלשון נדר, אבל על מה שהתענה
 מקודם אינו מתחרט, כדי שלא יפסיד אותם התעניות, וכתב
 שגראה מתוך דברי הר"ן ז"ל כהאי גוונא לא מהני חרטה
 וכו' ע"ש. ועיין עוד להרב הנ"ו בה' דקא סי' ה' ועיין
 להרב מהר"ע מפאנו ז"ל סי' ס"ב, שכתב שם מהר"ב
 דנדר הקדש אין מתירין ע"י חרטה, דהוי כתוהא על דבר
 מזוה ע"ש. ואנן לית לן למוחש מכל זה, שכבר פסק מרן
 ז"ל בש"ע יו"ד סי' רי"ד סעיף א' ו"ל, לריב התרה ופתח
 בחרטה שנהג כן לשם נדר, הרי דמהני חרטה בכה"ג,
 ומתירין להתחילה בהכי. וראיתי להגאון יד שאלו ז"ל בסי'
 רי"ד סוף בק"א, שכתב אשתמיט מהרב מחנה אפרים דברי
 הש"ע דסי' רי"ד הנ"ו :

ואם תאמר אע"ג דליכא הפסד לעניים בהתרה זו על
 העבר, אכתי יש הפסד מכאן ולהבא, דאפשר אחר
 שיתירו לו יעזוב מנהגו לגמרי ולא יתן עוד, זה אינו מתירי
 טעמין, חדא כיון דנתן בשעת ההתרה בעבור ימים שעברו,
 הנה בשביל להבא אין הנדר חל אלא עד שיגיע שבוע אחר
 כי נדרו לתת בכל שבוע, וכן באפיה עד שיהיה אפיה אחרת.
 והנה ידוע שברית הגאון מהר"ם סרליו ז"ל, דס"ל בנדר
 לזמן כל שעדיין לא הגיע הזמן ולא חל הנדר, יכול לחזור
 בו אפילו בלא התרת חכם, דאחי דיבור ומבטל דיבור,
 וכמ"ש דבריו הרב מהר"ם בן חביב ז"ל בתשובתו שהובאה
 בספר גינת ורדים יו"ד כלל ב' סי' ב' דף ק"ע"א, והביא
 שם ראיה לדברי מהר"ם הנ"ו מדברי הרשב"א, באומר הרי
 זו עולה לאחר שלוש יום, דיכול לחזור בו מטעם דאחי
 דבור ומבטל דבור ע"ש, ועיין להרב שדה הארץ ח"ג ביו"ד
 סי' ט' שהביא שם אחרונים גדולים שהורו הלכה למעשה
 כסברה זו ע"ש. וא"כ השתא לפי סברה זו בנ"ד שחזר בו
 קודם שיגיע השבוע וקודם אפיה האחרת, אפילו התרה אינו
 לריב, ועל כן אם רוצה שיתירו לו כדי ללאת י"ח החולקים
 על סברה זו דמהר"ם, הא ודאי דיכולים להתיר :

ועוד איכא טעמא אחרת דיכולים להתיר בנ"ד, משום
 דחזינן באמת שרצונו ליתן גם מכאן ולהבא כמנהגו
 הטוב, ורק חפץ בהתרה כדי להגלל מחיוב הנדר, ועשמו
 ונימוקו עמו משום דארו"ל המקיימו כאלו בנה במה, וכיון
 דחזינן שהוא מתחסד עם קומו סמכינן והימנחא דידיה ואמרינן
 חזקה ודאי שיעמוד בדעתו זה ויתן מכאן ולהבא כמנהגו,
 וליכא הפסד לעניים, ואם יהיה ח"ו מוכרח לעזוב מנהגו
 משום דיקרה לו מקרה שלא יהיה ספק בידו ליתן כל כהא
 בלא"ה יכולים להתיר דהוי מתוך הדחק, דאמרינן נדרי מזוה
 ודקא נשאלין להתחילה מתוך הדחק, ואע"ג דקי"ל אין
 מתירין נדר עד שיחול, הא כבר העלה הרב בית יאודה
 ח"ב סי' ל"ז, דזה לא איתמר אלא בנדר גמור, אבל בנדר
 של מנהג דאין איסורו אלא מדרבנן לכ"ע מתירין ע"ש, ונ"ד
 דמי לנידון הרב בית יאודה הנ"ו, וכל הנידון שנידון
 דידיה איתנהו הכא בנ"ד :

והשתא

והשתא ממילא גם שאלה הב' של התענית נפשטה, דהא"ן יכולים להתיר לו בכה"ג שלא יהא ח"ו תוהא על הראשונות, ורק שהא מתחרט על קבלת הגדר, והנה לקיים מעשיו המלוה בלי גדר. והגם דמק"ז ל' בסי' רי"ד סעיף א' כתב, ורובה לחזור בו מחמת שאינו צריך, התם איירי שרובה לחזור בו לגמרי, דמכאן ואילך אין רעונו להתענות כלל, אבל בנידון השאלה הוא בדעתו להתענות מכאן ולהבא, ורק רובה לקיים מצות התענית בלא קבלת גדר, ועל זה מבקש ההתרה, וזה ברור:

ועל שאלה הג' נשיב, דבר זה מפורש יולא בדברי רבינו האר"י ז"ל בשער רוח"ק דף ק' ע"א, וז"ל, והנה התיקון הוא הדרך לזה שיתענה אלו התעניות צימי החורף שירד השלג ויטבול בו, ואין קפידא אם ענין השלג יהיה בתחילת תעניותיו, או בסופם, רק שיהיה באיזה יום שיהיה מכלל אלו הקס"א תעניות, ולא ביום אחר עכ"ל, הרי להדיא שתיקון השלג לריך שיהיה דוקא צימי התעניות הגז'. ומיהו ודאי אם לא עשה תיקון השלג צימי התענית הגז', כי אם בימים אחרים בלא תענית, ג"כ עושה בזה תיקון בעבור העון הגז', אלא שאין בידו תיקון גמור ושלא, יען כי תיקון הגז' של השלג השייך לענין הגז' מלינו לרבינו הרש"ש ז"ל שהרמז בו הדיבור בסוף ספרו הבהיר נהר שלום, ובסוד"כ כתב ז"ל, אמנם כשתגלגל בשלג בלא תענית אין בידו לגרום טיקופו ז"ן את או"א, כי אם שיהיו מוקפים מחורות או"א הגז', וגם זה אינו ע"י המשכה מחדש כי אם שיתגלגלו באורות שהם תדירים במקוה הגז' עכ"ל ע"ש. והיכא דלא נמצא לו שלג ועשה התענית בלבד, הא ודאי אנוס הוא ורחמנא לבא בעי, מאחר שזה סבל עול התענית הרב הזה, כ"ע סה"י דאם היה מלינו בידו שלג היה מתגלגל או טובל בו, ולכן ודאי יחשוב לו השי"ת כאלו עשה התיקון גמור ושלא: **ומ"מ** ג"ל שישתלם לפחות למזא חתיכת שלג צימי תעניותיו, שיעור שיוכל לגלגל בה ידיו מתחילת האלבעות עד הכתף פנים ואחור תעשה פעמים, וחתיכה זו אפשר להשיג צימות החורף, שאם יניחו בקערה מעט מים על הגג בליה יהיו המים ההם באור הבוקר חתיכת שלג, ויאמר קודם נוסח זה, ליקב"ה וכו' הרובי מוכן לגלגל ידו ימין ושמאל בשלג תעשה פעמים, ויהר"מ ה' או"א שהא חבושה ומקובלת ורלויה לפניך גלגול ידו בשלג תעשה פעמים כאלו גלגלתי כל גופי בשלג תעשה פעמים, ויעלה לפניך כאלו כונתי בכל הכונות הראויות לבניו בגלגול השלג, תחטאני באזוב ואטער תכבסני ומשלג אלצין, וכפול פסוק זה ג"פ, ואח"כ יאמר פסוקים וביניהו בן יהודע בן איש חיל וכו', עד וישמהו דוד אל משמעתו, ויהי נועם ה' אלצינו וכו' ב"פ, ויעשה גלגול ידיו בשלג ימין ושמאל תעשה פעמים מראשי אלבעותיו עד הכתף, ויהר לעשות נט"י תחלה שיהיו ידיו נקיות קודם שיגלגלם בשלג. ועיין אמת ליעקב נינו ז"ל בשפת אמת דף ק"ז, וז"ל בכתבי הקודש אשר במגדים מלאחי כתוב, קבלתי ממורי ז"ל מי שמשמש מטתו או קרה לו מקרה אשר לא עיגב, והוא חולה ולא יעבור כח לטבול, יעשה סדר רחיצת ידיו כסדר זה, ויאמר נוסח תפלה זו לפני רחילתו, ומעלין עליו כאלו טבל, והביא שם סמך מלשון הגמרא דברכות, דקאמר וליה ליה למר כאלו טבל ע"ש, וא"כ יש לומר סמך הגז' יבא נכון גם לענין זה של גלגול השלג: **ועוד** יש לי לעשות בסי' סמך מן הדין, לענין זה של גלגול ידים בשלג שיש בו תועלת, מדין חלי שיעור, דק"ל חלי שיעור אסור מן התורה משום דחוי לאצטרופי וכנז' בגמרא דיומא דף ע"ד, והגאון חיד"א ז"ל במחבר"ר סי' תע"ה, ובפתח עינים ביומא דף ט"ל ס"ל בפשיטות דגם במ"ע יש מצוה בחלי שיעור, דאם בליל פסח אין לו כוזה מצוה אלא חלי זית, יאכלנו לשם מצוה ויש בידו קאת מצוה,

מדין חלי שיעור, ואע"ג דהגאון חק"ל ח"ח סי' ל', ובקטורים כונן לחקר פליג עליה בזה, וכן הוא דעת הגאון מהריט"א ז"ל בס' קהלת יעקב, דכ"ל לא אמרינן דין חלי שיעור במ"ע, מ"מ יש עוד אחרונים דאולי בזה בחר סברת הגאון חיד"א ז"ל, ולפ"ז גם בתיקון השלג מהני גלגול ידיו מדין חלי שיעור כיון דלא אפשר לו לגלגל כל גופו:

ואשר שאלת אם מהני הפסרת השלג לטבול בו, הנה מפורש בדברי רבינו זלה"ה דמהני, שכתב ז"ל, גם אם יש איזה מקוה שנפטר השלג לחוכו, וטובל בו תעשה פעמים מספיק עכ"ל. מיהו דע לריך שיהיה טובל בחוכו בעודנו קר הרבה, ולא אחר שיחס ותעבור ממנו תוקף קריכותו, יען כי הסוד של התיקון הוא תלוי בזה שטובל בשלג בעודו קר מאד, שיתקרב עי"ז גופו, והוא סיבה לשיחמסם גופו אח"כ, וכמ"ש רבינו הרש"ש ז"ל וז"ל, במקוה של הפסרת שלגים יכוין, שעל ידו שטובל בשלג הנפטר מתקרב גוף האדם, והוא סיבה לשיחמסם הגוף אח"כ כנודע בחוש, ולכן יכוין להעלות נפשו ורוחו בסוד מ"ן, וכו' יע"ש:

ועל שאלה הד', באיתו שחטא והחטיא אחרים, ועשה תיקון על מעשה עולמו כמפורש בדברי רבינו האר"י ז"ל, ומבקש לעשות תיקון בשביל מה שהחטיא אחרים, דע כי בספרי רבינו האר"י זלה"ה הנמלאים חטאו לא מלינו תיקון מפורש למחטיא אחרים מה יעשה, אך מלאנו בגמרא דיומא דף פ"ו, בארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש שאמר מי ביש בידו חלול השם אין כח ביום הכפורים לכפר, ולא ביסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת ע"ש, ופירש רש"י ז"ל חלול השם חוטא ומחטיא אחרים ע"ש, הרי לפ"ד רש"י ז"ל כל חוטא ומחטיא אין לו תיקון גמור כי אם ע"י מיתה, ורבינו האר"י ז"ל הביא דברי הגמרא הגז' דארבע חלוקי כפרה, ופירש סודם, וכנז' בשער הגלגולים דף כ"א:

והנה לכאורה יש להתקשות בענין זה בדברי רבינו האר"י זלה"ה, בשער הגלגולים דף י"ג הקדמה י"א וז"ל, דע כי יש מצוה ל"ח שתשובה ויה"כ מכפרים, ויש שרריך ג"כ יסורין לכפרם, אבל יש עבירות חמורות כמו כריתות ומיתות ב"ד וכיוצא שאינם מתכפרים עד שימותו וכו' יע"ש, ולכאורה קשה דכא"ה שזה הפך הגמרא דיומא גבי ארבעה חלוקי כפרה הגז', דשם אהמר כריתות ומיתות ב"ד יתכפרו ביסורין, ורק חלול השם אינו מתכפר, אלא במיתה, וכבר רבינו ז"ל הביא הגמרא הזאת דיומא בשער הגלגולים דף כ"א וביאר הסוד שלה בענין ההפך שיש בין זה לזה, ואך קאמר כאן כריתות ומיתות ב"ד אינם מתכפרים אלא במיתה. ולפי חומר הקושיא כ"ל בס"ד, שיש בכריתות ומיתות ב"ד שני מינים, הא' חטא עולמו דוקא, שאינו נוגע לאחרים, כמו חבילת חלב ודס ואכילה ביה"כ וכיוצא, שהם חויבי כריתות וכן מיתות ב"ד לחלול שבת וכיוצא, והב' מה שנוגע לאחרים ג"כ, שזא על או"א ועל הזכור וכיוצא, שזה חטא והחטיא אחרים, שגם הנכבד חטא ונתחייב על ידו, שאם היה פורש מן העבירה לא היה חוטא לא הוא ולא הנכבד והנכבד בזה, ומאחר שגם בחטאו שגם אחרים יחטאו עמו ה"ז בכלל חלול השם, לפ"ד רש"י שפירש חלול השם הוא חוטא ומחטיא אחרים, ולכן זה הנובע והנכבד והנובע והנכבד כל אחד מהם נקרא חוטא ומחטיא. ועל מין הראשון שאין בחטאו גרמא לחטא אחרים, קאמר בגמרא יסורין מכפרין, ומין השני שיש בחטאו גרמא להחטיא אחרים, ה"ז בכלל חלול השם דאין מתכפר אלא במיתה, וזוהי איירי בשער הגלגולים דף י"ד ודו"ק:

ואיך שיהיה, הנה מסוים דברי רבינו האר"י ז"ל בדף י"ד הגז' יולא לנו דבר אחד לענין השאלה הד' הגז'

הגו' דכתב שם וז"ל, גם דע כי האדם המחטיא את חבירו בחייו עבירה שלרוב גלגול, אבל הוא עלמנו לא חטא, יבא בעיבור עם המתגלגל עד יתקן החטא, ואז זה שהחטיאו יסתלק משם עכ"ל ע"ס. ומכאן יש ללמוד לענין השאלה הד' מאחר שזה האיש יתקן הפגם של החטא שלו מה שעשה בעלמנו, שכבר התענה פ"ד יום רעופים כאשר הוסף עליו מדברי רבינו האר"י ז"ל, שבזה נעשה נקי מעונו, וכמו ש רבינו האר"י ז"ל בשער הכוונות דף פ"ב ע"ב וז"ל, הנה התיקון ההוא יועיל לנקות לו עונו שלא יכנס לגיהנם, וימחלו לו כל עונותיו וכו' ע"ס. נמלא זה האיש כאלו לא חטא, וכאשר עליו מה שהחטיא אחרים, והנה אם איתא אחרים חזרו בתשובה שלמה בחייהם, אז ודאי גם הוא גלגל, ואם לא חזרו בתשובה בחייהם והלכו לגיהנם נתקנים עם והוא גלגל ג"כ, ואם לא הלכו לגיהנם וצאו בגלגול לתקן, אז זה האיש יבא בעיבור עם אלו המתגלגלים, עד אשר יתקנו מחטא זה, וכבר ידוע שביאת נפש האדם בעיבור אינה קשה עליו, דאינה סובלת לער יסורין ומיתה, ואין מגיע לה קלקול מן העוונות, דיש הפרש בזה בין גלגול לשיבוה. כל זה כתבתי ממה שנראה לנו מדברי רבינו האר"י זלה"ה: **מורה** דע, אם זה השואל שאל מנך דבר זה אינו ת"ח, אין לריך לגלות לו הפרטים שכתבתי בענין זה, ורק תאמר לו אם אלו אשר החטיא אותם הם עורס חיים, יסתדל להשיב אותם בתשובה אם רואה שעדיין לא עשו תשובה, וגם עוד תאמר לו שיסתדל לעשות מלות שיש בהם זכות רבנים, כגון להדפיס ספרים שהם מאכל כל אדם ושום לכל נפש, אשר בודאי ילמדו בהם רבים לדורות עולם, ולא קיימי לגניזה, או דבר אחר כיוצא בזה, כי המוצא את הרבנים זכות הרבנים תלוי בו, וייליח עי"כ בתיקון הגו'. והשי"ת ברחמינו יאיר עינינו באור תורתו אביר:

שאלה מ"ה.

שאלה. ראובן נדר בעת לרה שיפריש מעשר ללדקה מן הרווח שירויח, ונהג בזה כמה שנים, אך עתה השעה דחוקה לו, דרבו בני ביתו והולאותיו מנמולא רבו, וגם הכוונה שלו נתמעטה, דמה שמרויח לריך לו לו הכל לפרנסת ביתו והלווא שסיפיק, ולכן רולה לעשות התרה על נדרו, ועל העבר עד זמן ההתרה דוחק עלמנו לשלם כאשר נדר, ורק רולה ההתרה בשביל מכאן ולהבא, אם מותר להסיר לו או לאו, יורינו ושכמ"ה: **תשובה.** כתב מרן ז"ל ביו"ד סי' ר"ג ס"ג, הנדרי הקדש מזה לקיימם, ולא ישאל עליהם אלא מדוחק, וכתב בכנה"ג סי' רנ"ח הגה"ע אות למ"ד, דה"ה נדרי לדקה על"ש, אך נדר בעת לרה חמיר עפי, וכתב רמ"א ז"ל סי' רכ"א סעיף מ"ה, נדר בעת לרה אין להסיר אלא לזורך מזה, או לזורך גדול כמו נדר על דעת רבים ע"ס. ומינו לרמ"א שם סעיף כ"א, שכתב לעשות שלום בין איש לאשתו, או משום גרבי רבים, מקרי דבר מזה להסיר בשבילם נדר שהותר על דעת רבים, וכן לזורך פרנסתו ע"ס, ומקור דין זה של לזורך פרנסתו הוא מן הרשב"א, שהביא מרן בב"י, וליף לה מגמרא דמ"ק דף י"ד, דקאמר למוזנות כ"ע לא פליגי דשרי ע"ס, ומהרי" הלוי ז"ל הביא להאי תשובה הרשב"א וליף מינה וע"ס, וכן מרן ז"ל בתשובה באפקת רובל סי' קפ"ב כתב, להרויח פרנסתו הוי לדרב מזה ע"ס, ועיין כנה"ג סי' רכ"ח הגה"כ אות קכ"ט מה שנין עוד על תשובות אחרים, וכתב דהרדב"ז ח"ב סי' ח' כתב להרויח מוזנותיו לחו דבר מזה הוא ע"ס. והנה הרשב"א מודמי לה להא דמ"ק דף י"ד, דקאמר למוזנות דברי הכל מותר, לא נחלקו אלא להרויח,

מר מדמי לה כלשון, ומר מדמי לה למוזנות, ופירש רש"י להרויח שיש לו נכסים הרבה ויולא כדי להרויח יותר ע"ס, וקי"ל להלכה כמ"ד מדמי לה להרויח כמו למוזנות, ועיין בש"ע ח"ח סי' תקל"א ומג"א שם ובסוף סי' רמ"ח ע"ס, והסתא לפ"ד הרשב"א דליף דבר מזה בנדר עד"ה לדינא הגו' דמ"ק, נמלא גם בעבור פניסת ביתו בהרויח חשיב דבר מזה, ולא אמרינן ליה שיקפח וילמס ממנהגו: **ועתה** לענין הלכה, אע"ג דאין להסיר לו ע"ס ע"ס זה לבדו, מ"מ איכא למעבד בזה ס"ס, והוא כי בתשובה אחרת הבאתי סברת מהר"ם סרלו"ז ז"ל, דס"ל בנדר לזמן, כל שלא הגיע עדיין הזמן ולא חל הגדר, יכול לחזור בו בלי החרת חכם, דאחי דיבור ומבטל דיבור, וכמו ש דבריו מהר"ם בן חביב ז"ל בתשובה א' בספר גו"ר י"ד כלל ב' סי' ב' דף ק"י, והבאתי כמה אחרונים דאולי בתה סברת מהר"ם הגו', אך יש חולקים על זה, ונמלא דבר זה פלוגתא, ועוד הבאתי בתשובתי הגו' בס"ד פלוגתא דהרשב"א והרא"ש, במקבל לזון את חבירו סתם, דלהרשב"א הוי כל ימי חייו או כל זמן שלרד, ולהרא"ש נפטר בשנה אחת, וכאשר הביא פלוגתי"ו רמ"א ז"ל בח"מ סי' ס' סעיף ג', והבאתי שם דברי חק"ל יו"ד ח"ב סי' נ"א, ודברי אחרונים שכתבו שד"ו הוא פלוגתא דרבותא, וא"כ ספק זה ישנו גם כנ"ד נדר בסתם ולא אחר לעולם, דלדעת הרא"ש יכול לפטור עלמנו בשנה אחת, ובכ"ז יתן כמה שנים, והסתא מלבד העטם דהרשב"א, הנה יש לנו בזה ס"ס, והוא ספק הלכה כמהר"ם ודעמי"ה, דס"ל יכול לחזור בו קודם שיחול הגדר, דאחי דיבור ומבטל דיבור, ואח"ל כמאן דפליג ובעי התרה, שמה הלכה בהרא"ש. דטול לפטור עלמנו בשנה אחת, וזה כבר נתן כמה שנים: **ועוד** ג"ל בס"ד לרוביק ספק אחר, והוא כי בהדרשה בס' רע"ו, והב"ת ס"ס רע"ז העתיקו תשובת מהר"ם שכתב, אם נדר לתת מעשה מן הרויח שהיה מן ממונו, וכן נהג כמה ימים, ואח"כ משתדל ונתחרט, נראה דיכול לחזור בו, משום דהרויח לא בא לעולם, ואין אדם מקדים דבר שלא בא לעולם ע"ס, וגם ה"ה דבן הוא דעת רש"ל, וגם הש"ך בס' ר"ד סק"ט הביא כל זה, ועיין על סי' רנ"ח ס"ו וס"ח ע"ס, אך הע"ז כתב דלא קי"ל אלא כמ"ס בח"מ סי' רי"ב סעיף ט', שאומר לשפאקתו אתננו להקדש, הוה עליו שם נדר וחייב לקיים גרדו"ע"ס, ועיין סו"ע סי' רי"ב ס"ק כ"ב מ"ס לחלק ולתקן, ועיין בס"ך שם ס"ק י"ב מ"ס על דבריו, ופתיחת תשובה ס"ק יו"ד ביאר דברי הש"ך ע"ס, ועיין פתח סופה ח"מ סי' ק"ז מה שילא ליישב בזה ע"ס, ועיין להרב בני ישקב ז"ל דף מ"ט ע"ג שכתב בהקדש עניים אין מחלוקת בין הרמב"ם והרא"ש, שאף הרמב"ם ס"ל דוקא, באומר אתננו חייב מדין נדר וכו', אמנם הגאונים שזכר הרמב"ם חולקים על זה, וס"ל דאפילו באומר אתן דבר זה, כיון שהוא דבר שלא בא לעולם לא חל עליו, ואינו מחוייב כלום, שאין העניים זוכים אלא בדבר שהדיוט זוכה וכו', והאריך הרב בענין זה ע"ס, ולפ"ז נראה דתשובת מהר"ם שהביאו דרושה ורש"ל וב"ת נאמנת אחר סברת הגאונים ז"ל הגו':

ואיך שיהיה לפ"ד תשובת מהר"ם שהביאו נאמי אשכנזי ז"ל, נראה כנ"ד יכול לחזור בו, משום דהרויח לא בא לעולם, וא"כ גם זה נעשהו ספק כנ"ד, וגלרפי עס שני ספיקות הגו' ל, ואע"ג שזוהו הסך דברי הרמב"ם והרא"ש שפסק מרן ז"ל בח"מ סי' רי"ב ס"ז וס"ט, עכ"ז כיון דאית לן תרי ספיקי אפיינו נביל לעשות ספק זה ג"כ עמהם, אע"ג דהוא הפך הוראת מרן ז"ל שקבלנו הוראתו, ועל כן כנ"ד דאצא תלת ספיקי נולל להורות שיתירו לו לכתחילה, זאע"ג שהוא נדר בעת לרה, וכ"כ דהב"ד כנ"ד אית לן טעמא ע"פ סברת הרשב"א ז"ל ודעמי"ה

ודענויה דס"ל להסיר לכתחילה משום פרנסתו דחשיב זה דבר מזה, וכמ"ס לעיל. והנה באמת נידון דיון הוא ממש נידון רבינו התשב"ץ בח"ב סי' קל"א, שהביא הרב זר"ל סי' מט"ר ס"ק כ', ששאל באדם שגדל בעת לרשו, ואמר כל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך וכו', ע"ש שהסיר להסיר לו בשביל לזרז פרנסתו, ובגו"ל ע"ס, ועיין לרבינו החבי"ב ו"ל בספר בעי חיי יו"ד סי' רמ"ו, מה שכתב בענין גדר צעת לרה, והביא שם תשובת הרשב"ץ הגו', ומוכל דבריו יולא סייעמא להסיר בג"ד. וסו"ר להרב בית יהודה ח"א ביו"ד סי' ו"א, ומדבריו בסוף התשובה נכלל ללמוד טעם אחר בג"ד, שיהיו יכולים להסיר לו:

העולה

מכל הגז"ל לענין הלכה בג"ד, יש להורות שיתירו לו נדרו, וכבר נזכר בשאלה שהוא רולה לדחות עלמנו לשלם מעשר של הרווחים של זמן העבר, על כן ישלם זה, ואח"כ יתירו לו ע"י פתח מתוך חרטה, כדי שיהיה פטור ועטיר מכלן ולהבא. והשו"ת ברחמיו הרבים יארר עינינו באור תורתו, אבי"ר.

שאלה מ"ו.

שאלה נשאלתי מן החכמים הי"ו בצור שהיה ציד כהן ונלמדה אונן, ואין עליו עדים, ולא הסירו לו לשחטו מפני שהכהנים חשודים להטיל מום בצבור, ואחר ימים נחקו הנערים עם אותו צבור, והוסיפו על לרימה הראשונה שלא במתכוין, ונלמד לרימה גדולה שיעור הרבה על לרימה הראשונה, ויש עדים שמעידים על זה שנעשה כן ע"י הנערים שלא בצונה, ונסתפקנו אם חשיבין ללרימה האחרונה מום בפ"ע, וישע"ע ע"י לרימה זו האחרונה, או"ד צעי מום אחר ממש, יען כי דיוק לשון המשנה שפסקה מרן ז"ל בסו"י סי"ג סעיף א', דאמר עד שיפול בו מום אחר, מורה דבעינן מום אחר ממש, משא"כ מום זה שעשו הנערים אע"פ שיש בו שיעור גדול אינו מום חדש, אלא הוא איהו מום הראשון שנחד בו הכהן, אלא שגדל יותר. וירינו ושכמ"ה.

תשובה.

הנה הסברה מוחיבתו לזרז לשחטו ע"י לרימה האחרונה שעשו הנערים, דאע"פ שהיתה אונן לרומה עכ"ל הוא חשיב מום בפ"ע, כי יתגנה כפלי כפלים בלרימה האחרונה על הראשונה, מפני שנמשכה הרבה וניכרת יותר לעיני כל רואה. — ואם נאמר אולי הלרימה האחרונה לא נעשית אלא מסיבת לרימה הראשונה, דע"י שהיתה האונן לרומה אז צאו הנערים והוסיפו הלרימה בנקל, ונמלא הכהן היה גרמא בזה שהוא חשוד בראשונה, ודמי להיה דנתן דבילה ע"ג אונן כדי שיבא הכלב ויטלגה משם ויקטע אונן עמה, — גם זה אינו, חדא דהכא אין ידוע שהכהן עשה לרימה הראשונה, ורק חשדא הוא מטעם שארז"ל כהנים חשודים, ולא אמרו לקבום הכהן בהך גרמא דנתן דבילה, אלא היכא דודעינן בצבור שנתן דבילה ולא על הספק, ועוד דבאמת שניה עובא האי דג"ד מהך גרמא דבילה, ובאשר יראה המעיין, ופשוט:

באופן

כי מלך הסברה הישרה אין מקום לספק זה, אך השאל יא' לטעון מדקדוק הלשון שאמרו עד שיפול בו מום אחר, ובאמת אין בדקדוק זה ממש, יען דאם נבא לומר שדקדוקו רז"ל בלשונם המקום שנעשה בו מום בראשונה, הול"ל עד שיפול בו מום במקום אחר, ואם נאמר שלא צאו לשלול המקום, אלא קאי על המין של המום דצעי שיהיה מין אחר, דהיינו אם הראשון היה לרימה לא תועיל עוד הלרימה, אלא לזרז שיפול בו מין אחר ממיני המומין, שיקטעו אונן או יסמו עינו וכיוצא, דאז נשחט, הנה גם זה לא ניתן ליאמר, יען דלפ"י תדוק

(לה)

ובל זה אני אומר מלך הסברה הישרה, אך להפסיק דעת השואל, אשר עלה ונסתפק בדיוק זה דמום אחר נבוא בס"ד ראה דאין זה דיוק, מהא דליכא בש"ע א"ח סי' תקס"א ס"ב, מהיכן חייב אדם לקרוע מן הגופים, ואח"כ כשרואה בהמ"ק קורע קרע אחר, וכל קריעה טפח ע"ש, וכתב בלבוש באותו קרע עלמנו מוסיף טפח, או מרחיק ג' אלצעות וקורע טפח ע"ש, וכתב הרב אליה רבא דכן מבואר ביו"ד סי' ש"מ סעיף כ"א, קרע על המת ומת לו מת אחר תוך ז' קורע קרע אחר, ומבואר בטור וב"י הכונה הוא שבאותו קרע מוסיף וקורע עוד טפח, או מרחיק ג' אלצעות. וכן מבואר ג"כ להדיה שם בש"ע סכ"א ע"ש, הנך רואה אע"ג דהרמב"ם וכולהו רבוותא נקטי כהאי ליבנא שאמרו קורע קרע אחר, עכ"ל מבואר אפילו שהוא מוסיף קרע באותו קרע עלמנו, דמוטבו עוד טפח נחשב זה לקרע אחר, וה"ה בגידון השאלה, אע"פ שאמרו עד שיפול בו מום אחר, ויבא למידק מלשון זה דיוק השואל, אלא אפילו אם נמשכה הלרימה שיעור שנראה שהוא מום, חשיב מום אחר, ולא בעינן לרימה במקום חדש:

ועוד אני

אומר, דבאמת מן התורה ראוי זה להיות נשחט בלרימה הראשונה, ורק משום חשדא וקנס דרצנן לא שחטינן, וכל כהא דנלמד עוד הפעם ליבא לספוקי בזה, דאפילו אם היה מקום סבירא שנסתפק בכך, עכ"ל הרי הוא סיקא דרצנן, וקלוג עפי משאר ספיקי דרצנן, וכ"ש דמשוקרא אין זה ספק ע"פ הסברה, והשו"ת ברחמיו יארר עינינו באור תורתו, אבי"ר:

שאלה מ"ו.

שאלה. שנים שותפים בתנות למכור מנעלים וסנדלים ולעסוק בהם לחקנם, והם דחוקים ונלרבים הרבה, שאם לא יפתחו חנותם אין להם צמה להתפרנס, ואירע לאחד מהם שהיתה בתו מסוכנת, וירא שותפו שמת תמות ויהיה אסור לו לפתוח החנות ולמכור כל ימי אצלותו וקשה עליו דבר זה ביותר, מפני כי הוא סמוך לחג הגויס, שימלא קונים הרבה, ועיניו לופיות לימים אלו ואיך עתה בימים אלו יסגור חנותו, ולכן בא אלליו ביום ערב שבת לבקש להסיר לו לקנות משותפו כל אשר בתנות, ולא ישאר לשותפו חלק בהם, כדי שאם יארע לשותפו דבר רע יפתח הוא החנות וימכור ויעסוק שם. ונסתפקנו אם יש להסיר בכך, או"ד אסור משום מראית העין, דהכל יודעים שחזירו האבל הוא שוקף בתנות זה, ואין יודעים שמכר לו קודם אצלות כל מה שיש בתנות, ולעלמו הוא עוסק ומסלו הוא מוכר, ע"כ יורנו המורה, ושכמ"ה.

תשובה.

מרן ז"ל בסו"י סי' ק"ג סעיף כ"א פסק, שני שותפים חנונים שאירע אבל לאחד מהם נועלים חנותם וכו', ובשע"ף י"ט כתב חוששין למראית העין ואסרו בקבלנות יע"ש, והרב פתחי תשובה סק"ד הביא מתשובת מהרא"ח ז"ל ח"ב סי' ל"ג, דבין השותפים אפילו אם התנו מתחלה צניעה, שאם יארע אבל לאחד מהם יתעסק השותף בעסק השותפות, ויפול שבר כל השבוע ההוא, והשותף האחר יפול שבר שבוע אחר כנגדו אסור, דמשום מראית העין נגעו בה, אפילו התנו מתחלה

לא

לא מהני, דלאו כ"ע ידעי שהתנו מתחלה, ואף דבאוסור
 שבת אשכחן בעובד כוכבים וישראל שותפים דשרי בכה"ג,
 ולא חשבו למרחות העין, שאני התם שהוא דבר ההוא בכל
 שבת, אמרי חנשי בודחי התנו, אבל בנידון זה לא סברי
 חנשי דהתנו עכ"ל. מיהו י"ל נידון השאלה שאני מנידון
 מהרא"ג, כיון דמוכר לו הכל ומסתלק לגמרי מחלקו,
 ולא נשאר לו חלק בריוח כלל כפי הדין, וזה עדיף מהאי
 גווגא דהתנו ביניהם זה יעול שבוע זה וחבירו יעול שבוע
 אחר, וכן תמלא להרב הכנה"ג שהביא דברי מהרא"ג ז"ל
 הגו', וכתב יס להסתפק אם מוחל האבל חלקו לחבירו מכל
 וכל אם מותר ע"ש, נמלא נסתפק במוחל מכל וכל, ונידון
 השאלה אשר קודם שמת המת הוא מוכר כפי הדין את
 הכל עדיף עפי מדין מוחל דנסתפק בו הכנה"ג, ולכן אע"ג
 דהרב בית עובד דף רמ"א סעיף כ"ד דעמו לאוסור בספק
 הכנה"ג בהיכא דמוחל, י"ל בנידון השאלה שהוא מוכר הכל
 קודם שמת המת ודה דמהני :

ומצאתי להגאון תשובה מאהבה בסי' שמו"א, שכתב
 נוהגין פה פראג יע"א מעולם, מי שיש לו
 מאחר בשותפות ואירע אבל לאחר, מבטל ומוחל לחבירו
 השותפות בקנין סודר בעודו חונן, לזמן אשר יוכל האחר
 לעסוק במו"מ ע"ש, ועוד בסי' ש"ק כתב, פה ק"ק פראג
 נהגו מעולם אם אירע אבל לאחד מן השותפים, מסלק עצמו
 בשעת חנינות מהשותפות ע"פ קנין סודר משליח ב"ד,
 שלא להיות לו עוד שום חלק בהשותפות, והשני עוסק בחנות
 לבדו עכ"ל, והרב בעל שערי תשובה ב"ח סי' תל"א
 הביא דברי תשובה מאהבה הגו' ולמד לעשות כזאת גם
 לענין חמק ע"ש, ולפי' בנידון השאלה שהוא מוכר חלקו
 ומסתלק ממנו קודם שמת המת, ודאי עדיף ממנהג הגו'
 דמסתלק כשהוא חונן :

והגאון חתם סופר ביו"ד סי' שכ"ד, נשאל מרוב אחד
 על מנהג עירו לחונן מוכר חנותו וכו', והשיב
 לו הגאון שמעתי מגאוניס ורבעים קשישאי, שאם היו
 שותפים ואחד מקדחיהם גוסס, לוו לשלוח ע"י נאמני
 הקהלה שמבטל השותפות ואינו רוצה להיות עוד שותף
 עמו, ועי"ז התיירו לזה השותף לעסוק במו"מ כל ימי
 האבל, והואסורו שלא יגיע לזה האבל שום ריוח מן המו"מ
 של ימי האבל, ואם אח"כ נהגו בו שובת עין ומבליעו
 בחשבון חין בכך כלום, והוראה זו נכונה חין בה משום
 איסור פרקמטיא ומלאכה שהרי מוכר לו בשעה שעדיין
 הקרוב חי, וגם חין בו חלול אבלות בימי אבלו של זה,
 כי כ"ע ידעי שחלקו הוא עוסק ואדעתא דנפשיה עבד,
 משא"כ בנידון שלפנינו איכא תרתי לריעותא, חדא כשה
 עומד בחנותו של זה כל ימי האבל יאמרו שכירו ובשליחותו
 עבד, והריוח של בעל החנות האבל הוא, ואפילו ידעו
 שנוכר לו ע"י נאמני הקהלה הוא צעיהם כשחוק ויחא
 ועלולא והערמה בעלמא, והאונן לענות חזן על ברכה חינו
 יבול, ולמכור חנותו מי יתיר וכו' עכ"ל ע"ש, הרי הגאון
 לא פסק אלא במנהג שנוכר האונן, אבל אם מוכר קודם
 שמת המת התייר בשופי, והעיד שהאונים ורבעים קשישאי
 עבדי עובדי עובא בכה"ג, ועל כן בנידון השאלה דמוכר כפי
 הדין קודם שמת המת יס להתייר בשופי, ובפרט דקי"ל הלכה
 בדברי המקיל באבל :

ונראה כיון דקי"ל הלכה בדברי המקיל באבל, אם אחד
 הורה למכור בהיותו חונן חין מוזניחן אותו, דהא
 עכ"פ מלינו דגאוני עיר פראג נהגו היתר בזה, ובמ"ש
 תשובה מאהבה. ועוד ראיתי להרב יקהל שלמה קמחי, שליין
 עליו הרה"ג מהרח"ק ז"ל בספר חיים ביד סי' קכ"ה
 אית ב' שכתב וז"ל ודרך לימודי ראיתי בסי' זכר דבר
 הג"מ דף ט', שהעיד ע"ד השותף מהאבל שיוכל לעשות
 העיקון הנהגו בעובי קושטא יע"א, על אודות השותפין

בעודו חונן שותפו, וכן עשו מעשה שני המאורות הגדולים,
 מע' הרב המופלא תנא דאורייתא כמהר"א די עולדני
 ז"ל, והרב המופלא מהר"י בכר דוד בעל ספר דברי חמה
 ע"כ, וחכמינו למעלת מוה"ר מהר"ש מאורסו ז"ל, היה עושה
 כן כמה פעמים עכ"ל, ובהשמות כתב וליין על הרב
 שערי תשובה ב"ח סי' תל"א, שכתב שהאונן מקנה חלקו
 לשותפו וכן נוהגין ע"כ ע"ש, נמלא כמה גדולי עולם
 התיירו בשותפים למכור חלקו בהיותו חונן, ולכן המורה
 בכה"ג יס לו על מה לסמוך, מאחר דקי"ל הלכה בדברי
 המקיל. והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו, אה"ר :

שאלה מ"ח.

שאלה. חסה אחת היתה צבית בעלה, ומת הציה ולא
 הגירו לה, ובאו לשאלו מן החכמים הי"ו צבית
 המדרש ביום שישי לאבלות שחל ביום שבת קודם, אם
 יאמרו לה ביום ראשון בבוקר שחל לבית הציה שש יושבים
 האבלים, ותשב עם אחיה ואחיה בעודם נוהגים אבלות
 ביום השביעי בבוקר, כדי שתהיה עולה עמהם במקום
 היום הוא. והנה החכמים הי"ו ראו בספר זכור לאברהם
 ה"א אות ג', שכתב נסתפק עמ"ש מרן סי' בע"ה סי"ח
 דמונה עם גדול הבית אפילו בא ביום השביעי וכו', אם
 כשצא ביום ה' הו' לדידיה מקלח השביעי ככולו, או"ד
 לריך לנהוג אבלות כל יום הו', עיין בסי' רב אחרי שניד
 לדין לבחן ולבחן עכ"ד, ומפני הספק הזה אמרו להם
 שיאמרו לה ביום שבת ללכת לבית הציה כדי שתשב עמהם
 ביום, ואז עולה עמהם ביום ראשון שהוא יום ז' במקלח
 היום, יען כי שבת עולה למנין שבעה, דמרג בו דברים
 שבלענה, ועל כן גם לפי הספק הגו' ה"ו עולה עמהם
 במקלח יום הו', ואחר שהורו להם כך בקבו החכמים
 ממנו לעיין בדבר זה, אם יפה עשו בכך :

תשובה. נראה דלא הועילו החכמים בתקנתם, שחלך
 ביום שבת כדי ללכת ל"ח בעל הספק הגו',
 כי כפי הנראה בעל הספק מסתפק למצוי יום שלם, ואם
 חלך בשבת אחי ליבא יום שלם, כיון דעבר כמה שעות
 ביום שבת, וגמלא בחנם הורו להדיב נפש האשה ביום
 שבת ללא לורך :

ברם באמת נראה, דחין לחוש מעיקרא לחיותו הספק
 שהביא הזכ"ל, והוא כי מלבד שמשמות דברי
 הגמרא והפוסקים מוכח דחין מקום לספק הגו', וזה שא
 יום הו' סגי ליה במקלח היום כוונתיהו ממש, הנה הביא
 ראיה לזה מדברי הרמב"ן ז"ל שהביאו מרן בסי' סוף סי'
 שעה"ו ז"ל, כתב הרמב"ן ז"ל בת"ה ודאמרינן והוא שצא
 ומלא מנחמין אללו שמלאן באבלות בחליית סנדל ועשיפת
 הראש, והרבים מתעסקין עמהם כמו בתוך ז', לפי שמקלח
 היום ככולו, אם רצה נוהג אבלות כולה, או נוהג מן
 המקלח כמו שיראה, הלכך כל זמן שמלאן נוהגין אבלותם
 מונה עמהם וכו' עכ"ל, והיה אפשר לפרש דבריו מ"ש או
 נוהג מן המקלח היינו מקלח דיני אבלות, שאין לורך לעשות
 כולם, דהיינו גם עשיפת הראש ושיבת קרקע, אלא סגי
 ליה בנעילת הסנדל לחוד, מיהו הגאון ב"ח ז"ל לא הבין כן,
 שכתב בסעיף י"ד ז"ל, ומ"ש דאם בא ביום הו' וכו' משמע
 אפילו מלאן ביום ז' סמוך לערב, ואע"ג דמקלח היום
 ככולו, מ"מ כיון דיכולין לנהוג אבלות כל יום השביעי
 ומלאן שעדיין נוהגין באבלות, הי"ל כאלו בא תוך הו'
 ומונה עמהם, וב"כ הרמב"ן בת"ה דף נ"ג ע"א מביאו ב'
 ס"ס זה עכ"ל, נמלא לפי' חין לריך זה היולא עמהם
 לעשות לעצמו אבלות יום אחד שלם, אלא יולא עמהם כמותם :

גם עוד תראה דבר זה מפורש בדברי הגאון הלבוב
 ז"ל

ו"ל, ו"ל אפילו לא בא עד יום ז', אם מלא מנחמין
 אצל גדול הבית אפילו סגמרו לעמוד, אלא שנוהגין עדיין
 קלת אבלות, כגון שז"אן בחלילת סנדל ועשיפת הראש, הואיל
 וז"אן עד גדול הבית קודם סגמרו כל האבלות והתאבל
 עמוס אותו המעט עולה לו לשבעה וכו' ע"ש, הרי כתב
 להדיא שאותו המעט עולה לו לשבעה. גם הרב שו"ג
 סי' שצ"ה ס"ק כ"ה כתב וז"ל, ואם בא קרוב בתוך זה
 הזמן וקרע ונהג קלת אבלות, דהיינו שהלך מנעלו וישב
 ע"ג קרקע מעט עולה לו לשבעה וכו' ע"ש, הרי כתב
 בפירוט דמי ליה בזמן מועט, הנה מכל זה מוכח הפך
 דברי הספק הנז', הלכך ח"ן לחוש לאותו ספק, דאפילו אם
 ימלא מאן דס"ל להפך ח"ן לחוש, דהא הלכה כדברי המיקל
 והס"ת יאר עינינו באור תורתו, אבי"ר :

שאלה מ"ט.

כתב מרן ו"ל בס"י שער ס"ח, תימך כל שלשים יום ויום
 שלשים בכלל ח"ן מתאבלים עליו, אפילו גדל שערו
 ולפדניו, ואם ואילך מתאבלים עליו וכו'. ולכאורה יש לומר
 לדעת הב"ח והש"ך בס"י ש"ה ס"ק י"ט, דהעלו להלכה
 אם הבן הוא בן כ"ט יום וי"ב שעות ותשל"ג חלקים חס"ב
 בן חודש נמור ויכול לפדותו, ח"כ ה"ה לענין אבלות אם
 חי כ"ט יום וי"ב שעות ותשל"ג חלקים מתאבלין עליו, דהא
 הנפל גבי אבלות לפי ליה מדין הפדיון, דכתיב ביה חודש,
 וכז"ל בשבת דף קל"ה ע"ב, וכן אמרו בגמרא דנדה דף
 מז"ד יע"ש. אך באמת המג"א בח"ח סי' של"ט סק"ח פ"ג
 על הב"ח והש"ך לענין הפדיון, וס"ל לא מהני כ"ט יום
 וי"ב שעות ותשל"ג חלקים, וכתב דה"ה לענין אבלות דינא
 הכי ע"ש, והגם דהגאון שבות יעקב ח"ב סי' פ"ז החזיק
 בסברת הב"ח והש"ך, והביא דברי הפנים מאורות, וכתב
 שרי ליה מאריה כי נסתרים כל דבריו וכו', הנה הגאון
 חיד"א ז"ל צברכ"י כתב על דברי הגאון ש"י שהם דברים
 חלושים, וגם הרב פרח מעט אהרן ח"ב סי' פ"א חלק על
 ב"ח וש"ך ע"ש, ופתיחי תשובה הביא משו"ת כתר כהונה
 דהעיקר הוא כמג"א ע"ש. גם ראיתי להרב מחנה אפרים
 ז"ל שהביא דברי הרב הש"ך ז"ל, וכתב לפ"ד יעקב לומר
 גבי אבלות ג"כ כל שחי כ"ט יום וי"ב שעות בר קיימא הוא
 ומתאבלין עליו, ואין גראה כן מסתמות הפוסקים ע"ש, על
 כן גראה עיקר דבריו הרב פנים מאורות ז"ל, דגבי אבלות
 אזלי לקולה, והע"ג דחי כ"ט יום וי"ב שעות ח"ן מתאבלין,
 וכך המנהג ידוע. והס"ת יאר עינינו באור תורתו אבי"ר :

שאלה נו"ן.

שאלה. תימך שמת ביום ל"א ללידתו, אך לא היו
 שלשים יום שלמים בשעות, כי הוא נולד ביום
 חמישי בשבת אחר הלהריים, ומת בליל שבת שהוא יום ל"א
 באמצע הלילה, דח"ן כאן שלשים יום שלמים מעל"ע, אם
 מתאבלין עליו, או"ד שלמים מעל"ע בעי, ולא אמרינן מקלת
 היום ככולו על יום הלידה שגולד בו בסוף היום, יורנו
 ושכמ"ה :

תשובה. מסתמות דברי הפוסקים משמע דלא בעי
 שלשים יום שלמים מעל"ע, ואפילו אם נולד
 בסוף היום חשיבין ליום הלידה יום שלם, אך ספק זה נמלא
 מפורש בחתם סופר יו"ד סי' שמ"ג, כי מורה אחד הורה
 דלא בעינן מעל"ע, ויש מן החכמים שערערו עליו ובעו
 מעל"ע, והגאון ח"ס הסכים עם המורה דלא בעי מעל"ע
 ע"ש. ושו"ר להגאון מהרי"ש בשואל ומשיב תניינא ח"ג סי'

ח"י שנשאל בזה מרב אחד שהיה גם כן דעתו משלים דלא
 בעי מעל"ע, והשיב לו הגאון שס וז"ל, כל ראיותיו שהביא
 לא יועילו, והטעם נראה לפענ"ד, דהנה מדע דברי הע"ז
 ביו"ד סי' של"ז, דאף דמוקמינן בחוקת חי היינו כל זמן שחי,
 אבל אם כבר מת לא שייך חוקת חי וכו', וזוה יש לומר אף
 לנקודות הספק, וזו דוקא במי שכבר התחוק בחוקת חי, אבל
 הולד הזה דלא התחוק בחוקת חי, ח"כ אף כל שבאמת מת
 בתוך מעל"ע בשעות אמרינן למפרע דמה שמת היה מבח
 דהיה נפל, וזוה הכל מודים דלא יאז מכלל נפל, וזה ברור
 כשמש עכ"ל ע"ש. הרי הגאון מחליט דין להפך דבעי מעל"ע,
 ואותם החכמים שערערו על המורה באותה שאלה של ח"ס
 ג"כ דעתם כך, וק"ל הלכה כדברי המיקל באבל, וא"כ יש
 להורות בנידון לה דלא חל האבלות, כיון דלא חל האבלות,
 בשעות, ואם היה בעירנו מנהג ברור בזה, ודאי ח"ן להחיה
 משום האי כללא דהלכה כדברי המיקל באבל, וכמ"ס הגאון
 חיד"א בחיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות מ"ו, וז"ל בדבר
 שפטי המנהג לאסור ממה דורות, ח"ן לומר הלכה כדברי
 המיקל באבל עכ"ד, והנה באמת ברין זה ח"ן פה עירוני
 מנהג ידוע וברור כלל, לכן יש להורות להקל. והס"ת ברחמי
 יאר עינינו באור תורתו אבי"ר :

שאלה נ"א.

שאלה. מי שנפטר ביום ד' ונקבר ביום ה', דודאי
 חשבון השלושים יום לתספורת הוא נחשב מיום
 הקבורה, ורק נסתפקו לענין הלימוד ושאר מלות לרקות
 וכיוצא שנוהגים לעשות פה עירנו יע"א ביום השלושים,
 אם נכון לעשות ביום השלושים מיום הפטירה, או אם
 גם זה יעשו ביום השלושים מיום הקבורה. גם לריך לדעת מה
 טעם יש במנהג הזה שנוהגים לעשות ביום השלושים, תוספת
 לימוד וחילוק לרקת וכיוצא למנוחת הנפטר דמאי דבותיה
 דהאי יומא משאר ימים, יורנו ושכמ"ה :

תשובה. הנה רז"ל אמרו ג' לבני וז' להספד, ושלשים
 יום לגיהוק ולתספורת, וכנז' בגמרא דמ"ק
 דף כ"ז ע"ב, והכי ח"תא במסכת שמחות פרק ז', שלשים
 יום לאבל, שלשים יום לגיהוק, שלשים יום לתספורת וכו',
 ומפרש בגמרא שם, כיוד לאיביל שחזור ויבכו בני ישראל
 את משה בערבות מואב שלשים יום, לגיהוק כיוד אסור ללכת
 בכלים מגוהלין, אלו הן כלים מגוהלין כלי היולא מזחת
 המכבש כדברי רבן, וחכ"א לבעים ולא לבנים, ר"מ אומר
 לבנים אבל לא לבעים וכו'. לתספורת כיוד, אסור בנטילת
 שער אחד ראשו וכו' ע"ש, ולפ"ז מוכרח שיש בשלשים יום
 אלו ענין פרטי ע"פ הסוד, כמו שיש בחלוקה של ג' ושל
 ז'. ורבינו האר"י ז"ל בשער טעמי המזות פ' ויח, גילה
 סוד ג' וסוד ז', אבל סוד השלשים לא עירש שם, אמנם
 הרב המוקבל בעל מעשר יבק בשפת אמת מאמר ב' פ"ב
 דף ל"ח ע"ב, כתב וז"ל, אחר שבעת ימי ההספד תקנו
 שלשים יום לגיהוק ולתספורת, שקודם שהיה הגשמה מגוהלת
 ומסולקת מכחות חמריות ומכתמיה, אפילו שהיו מועטים
 לריך לפחות שלשים יום, ועוד רמזו השלשים יום יהיו בסוד
 השלשים שנה הגאמרים במרחות יחיקאל הע"ה, שהם שלשים
 מדרגות, עשר שבעולם העשיה, ומשם לעשר שבעולם היצירה,
 ומשם לעשר שבצריחה, שלשים מעלות אלו לריך שתעלה
 הגשמה קודם שתזכה להיות נרורה בלרור החיים וכו', ולפ"ז
 טעם השלשים יהיה למתק בחי' הדינים שבשלשים מעלות
 אלו, כי עד שם מגיע קערוג החיזונים וכו', על כן ח"ן
 להתאבל לגדול שבשראל יותר משלשים יום, מי לנו גדול
 ממרע"ה שלא בנו אותו אלא שלשים יום, ואח"כ כתיב ויתמו
 ימי בני אבל משה, וחכמים היו סוברים להתאבל על רבינו
 הקדוש

הקדוש שנה תמימה, עד שמלאו מקרא זה במרע"ה עכ"ל. הנה לפ"ד סיום השלשים מעלות הם ביום השלשים, וכל זה החשבון מוכרח להיות מיום הקבורה, כי ידוע דאין נעשה שום עליה ותיקון ומתוק לגשמה, כי אם עד אחר קבורה כנודע :

ג נמלינו למידון לפ"ד הרב מעבר יבק ז"ל דהשלשים יום הם כנגד שלשים מעלות שגריכה הגשמה לעלות קודם שתהיה לרורה בלרור החיים, והם כנגד שלשים ספירות של ב"ע, נמלא הגשמה ביום השלשים היא משלמת מעלות הנז', ואלו השלשים מוכרח שיתחילו מיום הקבורה, כדאמרן דאין נעשה שום דבר לגשמה כי אם אחר הקבורה, ועל כן ביום השלשים שמשלמת עליוותיה, נוהגים לעשות לה הקרובים התחתונים בלוחו סיום סיוע בחוספת למוד ולדקה, כי הכל הולך אחר החתום, וכל דבר תיקון לר"ך בסופו עזר וסיוע יותר :

ועוד למדנו מדברי הרב מעבר יבק ז"ל הנז' שהעם דמתאבלים למטה במשך השלשים יום בענין גיהון ותספורת, הוא כדי למתק הדינים שיש בשלשים מעלות אלו, כי עד שם מגיע קטרוג החילונים ונז"ל, וביאור דבריו הוא דידוע שבשלשה עולמות ב"ע יש קליפה, ורק ההפרש הוא שבשעה רובה רע, וביורה חלי וחלי, ובבריחה רובה טוב, אבל באילנות כתיב לא יערוך רע כנודע, ולכן חוגר הרב ז"ל הנז' עד שם מגיע קטרוג החילונים, דהיינו עד שם יש קליפה ותערובת רע, ולכן יש קטרוג, כי הקטרוג בא מלך הקליפה, ולר"ך למתק הדינים אשר שם כדי לעזור לגשמה היא, ונראה כי ע"י שהקרובים סובלים לער האבלות באלו השלשים יום בתספורת וניהון וכיוצא ממתקם בזה הדין, ולכן לר"ך לסגל תורה ומצות ביותר באלו השלשים יום, וגם מלך ענין זה אין התחלת השלשים אלא מיום הקבורה :

ברם בזה"ק בפרשת ויקהל דף קל"ט ע"ב כתיב וז"ל, והא אוקימנא לבתר דא מתלחא יומין ולהלאה דדון ארתון בר נש מעיניו מדיי ומרגליו, ואיקמוסו עד תלתין יומין, כל אינון תלתין יומין ארתון נפשא וגופא כחדא, ובגני כך אשתכח נשמתא לתחא בארשא דלא סלקת לאתרא כאשתא דיתבת לבר כל יומי מסאבותה, לבתר נשמתא סלקא וגופא אתכלי וכו' עכ"ל, ועוד כתוב בזה"ק שם בדף ר"י ע"א, בהכלל חדא עמירא דנגתא דאתקרי אהלות, תמן כל אינון לבושין דנשמתין דאתחזון לאתלבשא בהו כל חד וחד כדקא חזי, בההוא לבושא ארתומו כל אינון עובדין עבין דעבד בהו עלמא, ומכרוזין האי איתו לבושא דפלגיא, ונעלין לההוא לבושא ואתלבשט ביה הוה נשמתא דדיקא, והני מילי מתלתין יום ואילך, דהא כל תלתין יומין לית לך נשמתא דלא תקבל עונשא עד דלא תיעול לנגתא דעדן כיון דקבילת עונשא עאלת לנגתא דעדן וכו' עכ"ל ע"ש. נמלינו למדון מדברי זה"ק הנז' שיש באותם שלשים יום הראשונים בחי' דין ומשפט לכל נשמה, כל א' לפי מה שהוא ולא סגי בלא"ה, ועל כן מתאבלין בהם הקרובים בניסון ותספורת ושאר דברים, דע"י שסיבלים לער בדברים אלו בזה ממתקם הדין ומקלים המשפט מעל הגשמה, כמו ענין עיקר טעם האבלות של השבעה ימים, שהוא שצ"י סובלם לער האבלות מקולין לער הדין והמשפט שיש על הנפשה, ועל כן לפ"ד זה"ק לר"ך לחשוב שלשים יום אלו מיום הקבורה, ולכן בסיום שלהם מרבים תירה ומצות לעשות סיוע לגשמת הנפשה, כי הכל הולך אחר החתום :

מיהו לענין תשלום השנה של י"ב חודש, נראה דראוי לעשות התענית והלימוד והקדישים והסליכה על הקבר ביום המותה אפילו בשנה הראשונה, כי בענין י"ב חודש אין מנין קלוב במספר הימים, כאשר נאמר בענין השלשים, אלא שם תלו הענין ב"ב חודש ואין חשבון פרטי במספר הימים שמתחיל מראשית לאחרית, על כן ודאי

לר"ך לעשות חשבון התחלת י"ב חודש מיום הפטירה שהוא העיקר גם בשנה הראשונה. וכן נראה מדברי רבינו מהר"ח ז"ל בשער טעמי המצות וז"ל, ענין הגשמה שארז"ל כל שנים עשר חודש עולה ואינה יורדת, שמעתי משמו של מורי זלה"ה, כי בשבוע האחרונה של הי"ב חודש, אע"פ שהאדם נפטר באמצע השבוע שלפני אותה השבוע או עולה הי"ב חודש, עכ"ל בשנת שלפני אותה השבוע או עולה ואינה יורדת עוד, ואע"פ שעדיין חסרים כמה ימים מהשבוע להשלים הי"ב חודש, לפי שביום השבת כל הגשמות עולות בני"ע העליון כנז' אפילו בתוך י"ב חודש, וכיון שעלה טוב לא ירד בשביל אותם הג' או ד' ימים החסרים מן י"ב חודש עכ"ל. נמלא אין חשבון פרטי במספר הימים בענין י"ב חודש, כאשר אמרו על השלשים שהם לריבים להיות שלשים ממש, לא יחסרון יום אחד :

ובל זה אני אומר כפי המסתבר לנו ע"פ הסוד, אך באמת מלינו בזה מחלוקת בין הפוסקים ז"ל על שנה הראשונה, דהש"ך בסו"ת ת"ב הביא בשם מ"ב א"ס מה ביום א' וקבר ביום אחר, התענית הוא ביום הקבורה בשנה הראשונה, והוא חלק עליו, ומסיק שגם בשנה הראשונה התענית הוא ביום המיתה, והרב זכור לאברהם אבות יו"ד כתב העיקר כמסקנת הש"ך ז"ל, וכ"כ באה"ט, וכ"כ הרב מעשה אברהם סי' כ"ו שעשה מעשה כסברת הש"ך בפטירת הרב הגדול מור אביו ז"ל בעיר אומיה, אך הרב הגדול מהר"ח ז"ל בספרו חיים ביד סי' ק"ח כתב שמהגם כסברת מ"ב בשנה הראשונה, וראה לרצון קשיא דנהגו כן, והצוחר יבחר. והנה פה עירנו בגדאד אין אנחנו יודעים בזה מהגם מן דורות הראשונים, ואני דרכי להורות לכל שואל כמ"ס זכור לאברהם ז"ל, וכסברת הש"ך, מפני כי לפק"ד ע"ד הסוד כך לר"ך להיות, ומלך התענית איכא טעמא רבה לעשותו ביום המיתה, לפי טעם האחד שאגרו משום רבו איתרע מזליה, ועוד יש לחזק הדבר הזה מטעם אחר, וכעת אין פנאי להאריך יותר בזה. והש"ת יאיר עינינו באור תורתו, אב"ר :

שאלה נ"ב.

שאלה. אבל ביום שבת קודש תוך ז', אם יקרא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום :

תשובה. מה שראית בעור וש"ע יו"ד סי' ת' לחזור הפרשה מותר, לא חיירי בשמות אלא בני שלא הלך לבית הכנסת ולא שמע הפרשה מש"ך, דחי"ב לקרות הפרשה בניו לבין עצמו בחומש, כדי שיבליס פרושותו עם הציבור, ועיין בדרושה מ"ש על דברי הטור הנז', ועיין מור"ס בא"ח סי' תקנ"ד, ומ"ש המג"א שם סק"ז ע"ש. וראיתי להגאון חיד"א בברכ"י סי' ת' אות ד' שכתב, נראה פשוט דוקא שמות ולא פרש"י, משמע שהבין דברי הטור ומן החיירי בשמות, וזה אינו, אלא כמו שכתבתי, וכן הוא עצמו הבין כן בשו"ב אות ב', דהא כתב וז"ל, ומהרש"ל כתב דה"ה שנים מקרא ואחד תרגום ע"ש, נמלא הוא הבין דברי הש"ע דלא חיירי בשמות, ומ"ש בברכ"י לא כתב בדיוק אלא אנב ריהטיה. על כן לענין הלכה, אע"פ דמהרש"ל כתב דה"ה שנים מקרא ואחד תרגום, אין קורין, וכמ"ש רבינו חיד"א ז"ל שם, וז"ל אבל ראיתי שיש טוהגים שלא לקרות הפרשה בשבת שמות, וממתנים לקרותה תקף אחר שבעה, ומנהג יפה הוא כמ"ש במקום אחר עכ"ל ע"ש, וכן מהגם פשוט פה עירנו בג' דאד יע"א, שלא לקרות הפרשה שמות בפק' שבעה. והש"ת ברחמי יאיר עינינו באור תורתו, אב"ר :

שאלה נ"ג.

שאלה. ח' היה צפנר בעקובא, ואשתו וצניו היו בעיר בנ' דאד' ע"א, והגידו לו שמתה בתו פ' וקרע ועשה אבלות ז' ימים, וח"כ נודע לו שבטעות היתה ההגדה ולא מתה אותה הבת, אלא אחותה הקטנה מנוחה, אם תהני ליה אותה הקרובה והאבלות או לריך לעשות מחדש בשביל זו הבת, יורינו ושכמ"ה :

תשובה. הנה הגאון בית דוד אשכנזי ז"ל בסו"ג נשאל בענין כיוולא בזה ממש, בדראובן שהגידו לו שמתה אחותו לאה, והתאבל עליה ז' ימים כדון, וח"כ נודע לו שלאח קיימת, ואחותו רחל מתה, והמגיד נתחלק לו לאה ברחל, אם חייב להתאבל ז' ימים אחרים, וכבר הורה אחד דלא ילא וחייב להתאבל שנים, והגאון הנז' העלה בסו"ד ז"ל, ועכ"פ אך שיהיה בדעת הרמב"ם כיון דלרש"י והרא"ש והר"ן והתוספות הדבר ברור שילא, וקי"ל הלכה כדברי המאן! באבל, ובפרט דהצרייתא והירושלמי מסייע להאי שיטה, ח"כ בנ"ד הדבר ברור שאין לריך לנהוג ז' ימים אחרים, וגם לענין קריעה נראה לענ"ד לפסוק כרש"י וסיעתו כדכתיבנא עכ"ל ע"ס. ועל כן י"ל גם בנידון השאלה, דיגא י"ח, והסי"ת יחיר עינינו באור תורתו, חכ"ר :

שאלה נ"ד.

שאלה. מי שיה חונן מתחלת הלילה והקבורה היתה ביום, דהדין הוא שיכול להתפלל עד חלות, ויש לו שכר תפלה, ובגו' בש"ע ח"א סי' פ"ט, ורק לענין ק"ם בצרכותיה פסק מרן ז"ל בסו"ג נ"ח, דעד סוף שעה רביעית יקרא ק"ם בלא ברעות, ושאלו ממני התעמים ה"ו צבית המדרש, לענין ברכת התורה פשיטא לן דלריך לברך, אך לענין ברכות השחר יברך או לאו, כי ראינו בבאר היעב שהביא מן המג"א שכתב נ"ל דקודם חלות יתפלל שחרית כמ"ם בסו"פ פ"ט, אבל ברכת השחר לא יאמר, כיון דבשעת חובתו היה פטור, כמ"ם ביו"ד סי' שמ"א ס"ב לענין הבדלה ע"כ, וראינו לדעת אם סברא זו היא מוסכמת להלכה למועסה או לאו, יורינו ושכמ"ה :

תשובה. הנה נודע המחלוקת שיש בענין ברכות השחר כדברי הראשונים, דהרמב"ם ז"ל ס"ל כל ברכה שלא נתחייב בה, כגון שלא שמע קול תרנגול או שלא הלך ולא לבש ולא חגר וכיוולא בזה, לא יאמר אותם הברכות, וכן פסק מרן ז"ל בשה"ט סי' ע"ו ס"ח, אך התוספות והרא"ש והטור ס"ל כל ברכות שהם על סידורו של עולם והנהגתו, והוא אינו עושה מעשה בהם, כגון ברכת חלקי נשמה, וברכת הנותן לשכני צינה ורוקע הארץ, מברך אותם חע"פ שלא נתחייב בהם, שלא ישן ולא שמע קול קול תרנגול ולא הלך על הארץ עכ"ל, וברך, אבל ברכות שהם להנאתו, שנהגה מהם בשעוסי אותם, כגון המלביש ערומים ואזור ישראל ועומר ישראל, ושעשה לב"ב וכיוולא, אם לא נתחייב בהם, כגון שסוכב על מנתו ערום לא יברך אותם. והכלבו והר"ן לדעת הרמב"ם ז"ל ס"ל, דאפילו לא נתחייב באלו שהם להנאתו חע"פ, מברך כולן כסדרן, דס"ל לא נתקנו ברכות הללו על הנחת עלמו, אלא משבה להשי"ת שברא כל לרבי העולם ליהנות בהם צדיותו, הן הוא הן אחרים, ואם הוא לא נהגה עכשיו נהגים אחרים, לפיכך לעולם מברך כולם, ועיין בלבוש ז"ל, ובשו"ת מן השמים שבסוף ספר הרדב"ן סי' י"ב אהמך, שגם מן השמים הסכימו, שברכות אלו בין אם נתחייב בהם בין לא נתחייב מברך אותם, משום דעל מנהגו של עולם נתקנו, ע"ס :

(ל)

וכן הוא הסכמת רבינו הגדול האר"י זלה"ה, כגו' בשער הכוונות דף א' ע"ג, וז"ל, כל הח"י ברכות שיש מן ענטי" עד סוף ברכת התורה, כולן חייב אדם לסדרם ולברכש בכל יום, חע"פ שלא נתחייב הוא בהם, לפי שכולם הם רמזים נפלאים אל אורות עליונים, ואין לבטלם אפילו אם האדם לא ישן בלילה, ולא הסיר מלפניו וסדרו ומנעלו וכיוולא בזה, לריך לברכן בכל יום כולן, חע"פ שלא נתחייב בהם, לפי שעל מנהגו של עולם נתקנו, חון מברכת שעשה לי כל לרבי ביום ט"ב ויה"כ, שאז כל העולם יחפס, וגם חון מברכת ענטי" ומברכת אשר יער, ששתי ברכות אלו אם לא נתחייב בהם אין לברך עליהם עכ"ל. והרב החסיד מהרא"ש ז"ל בדברי שלום דף ס"ד, ילא לדון בדבר חדש בדעת הרא"ש והטור, אשר לא שערותו הפוסקים ראשונים ואחרונים, ומחמת דקדוקים קטנים שדקדק בדברי רבינו האר"י ז"ל, כתב שיש לפרש שגם דעת רבינו האר"י ז"ל כן ע"ס, ואהמ"ר מכבוד תורתו וחסידותו אין דבריו מחוורין בזה, וכן המנהג פשוט אלל העולם, וגם לכל הכולים בעקבות דברי רבינו האר"י ז"ל דלא כדבריו, ואין לריך להאריך בזה :

והנה מור"ם ז"ל בהגה"ה בש"ע, הביא סברת הכלבו והר"ן לדעת הרמב"ם ז"ל, דהכל על מנהגו של עולם נתקנו, וכתב כן המנהג ואין לשנות ע"ס, ובמורה מקום ליינ בזה גם על הטור והתוספות והרא"ש שפרק הראוה, וכבר הרגיש בזה הרב משה יהודה ס"ק י"ד, דהטור והתוס' והרא"ש הם מחלקין בין הברכות, והם בעלי סברה השנית שהבאתי לעיל, ולכן כתב שהוא עשות סופר ע"ס, אך הרב אית אמת בדף ק"ח יישב שגם התוס' והרא"ש חזרו והודו בזה ע"ס, ואין כאן מקום לכתוב בזה :

והנה בתשובתי בסו"ד צמ"א, בברתי הנפקות שיש בין שלשה הסברות הנז"ל, והעלתי לסברה הנז' הגו' שהיא סברת הרמב"ם ז"ל, שהביאו הר"ן בסוף פ"ק דפסחים, דעל מנהגו של עולם נתקנו ולא על הנחה של זה המברך, ס"ל אין עת קבוע ביום לחיוב הברכות האלה, אלא כל שעתא ושעתא דימנא שמנויים הנאות אלו בעולם חייב האדם לברך ברכות אלו, שלא תקנו חז"ל ברכות אלו על עת קימא של האדם דוקא, ומ"ס צנמרא כי לביש וכי נחית לארעה, וכי מסיים מסאניה, וכי מסגי, וכי אשר המייניה, וכיוולא בזה, לאו למימרא שחותה העת נקבע עליו חיוב הברכה, שעל אותה העת תקנו חז"ל ברכות אלו, אלא נקטו חז"ל הכי בהאי ליגנא, לאשמעינן שמנא מן המובחר שיברך אותם האדם בשעה שגם הוא נהנה מהם, משום דאז נכרים חסדי השי"ת לנגד עיניו יותר, בהיות הנאות האלו מניעים לו ג"כ, וכל זה למנוה מן המובחר נקטו הכי, אבל מעיקר הדין לעולם לא תקנו חז"ל לברכות אלו עת קבוע כלל, כיון דתקנו על מנהגו של עולם, שאפילו אין האדם נהנה חייב לברך, תו לא שייך לקבוע זמן לחיוב שלו אלא כוליה יומא, דממלאים הנאות אלו בעולם נקרא זמן חיוב הברכה. — ודבר זה שהעלתי לסברה זו דהרמב"ם, מלבד כי הדברים האלה הם מוכרחים על פי הסברה, עוד הבאתי לדברים אלו הכרח מדברי הרמב"ם ז"ל עלמו, כי מרן ז"ל צב"י הביא לשון הרמב"ם בקיולור, אך הר"ן ז"ל צב"א דפסחים הביא לשונו כמו שהוא, וכן נמלא לשונו בספר לקוטות להרמב"ם בדף י"ג ע"ב, כך נא ראה ותמלא, דאחר שנתקנה הרמב"ם מדין ברכים ורעמים לריך לברך תוך כדי דיבור, בל לתרן תירוק זה דברכת השחר נתקנו על מנהגו של עולם, דאפילו המברך לא נהנה בהם מברך אותם, ולפ"ז מוכרח לומר דס"ל דלא תקנו חז"ל בברכות השחר זמן קבוע על האדם בחיוב הברכה, דאלת"ה לא תריך הרמב"ם ז"ל כלום בסברה זו לקויה שיש להקשות מן ברכים ורעמים. ואם תשאל אעיקרא דדינא מה

עמס

עם דברקום ורעמים לריך לברך תקף ומיד, ובזכרות השחר כוליה יומא הוא זמן חיוב הזכרה, נראה הטעם פשוט דברקום ורעמים נעשים ברגע והולכים, ולא נשאר מהם כלום, ולכן גם חיוב הזכרה שנתקן עליהם אינו חל על האדם אלא באותו רגע ששמע או ראה, כי אחר רגע לא נשאר כלום לפניו, משא"כ הגאות אלו של העולם שנתקנו עליהם זכרות השחר, אין להגאות אלו הכלית זיוס, אלא כל שעה ושעה מן היום, הם נעשים ונמלאים בעולם, והגאות בני אדם בהם נמשכת והולכת כוליה יומא, ולכן גם חיוב הזכרה על האדם שהוא מזכר להשי"ת בשביל הגאות אלו שנהנים בהם בני אדם אין לה עת קצוב זיוס, והכי יתקון חז"ל מעיקרא, וכבר כתבתי דמ"ש בגמרא שזכרם בעת קימתו אלו לעיובא, אלא משום מנוה מן המזבח מפני שבעת שהוא עלונו נהנה, נראה חסדי השי"ת לנגד עיניו יותר וכאמור לעיל. ועיין בשיטה פסחים למהר"ם חלאווה ז"ל על דף ז' ע"ב ועיין ביאור הגאון ר"א מוילנא ז"ל ס"ק ה', ופר"ח ס"ק ב', ופרי מגדים בפתיחה הכוללת בה' זכרות השחר דף י"ד בד"ה לפתיחה וכו', ויש לדבר בזה עוד, ואין פנאי עתה להאריך:

ועתה נבא לדבר בדיון המג"א דסי' ע"א גבי חונו, ולכאורה נראה מדבריו בסי' מ"ו ס"ק י"ד, דחז"ל בחר סברה השלישית הגו' שהיא סברת הרמב"ן, דאפילו אין האדם נהנה חיוב לברך, דהא גם הכריע סומא לא יברך אבל חרש מזכר, הרי אע"ג דחרש הוא חסרון בגופו ולא חזי לדי הגאה זו כלל, אפ"ה ס"ל יברך, והיינו כפי שיטת סברה השלישית הגו', וכ"כ במחלית השקל יע"ש, ועיין פר"ח ס"ק ח', וברכ"י ס' מ"ו אות י"ג, וסע עשה הרב זכר"י ז"ל חילוק גבי סומא, בין דין זכרה יולד המאורות לבין דין זכרה סוקה עוריס, ופקק בדברי הפר"ח וביאר טעמו של המג"א, ובספרו שו"ב ס"ק ק' חזר וקיים דברי הפר"ח, דסבר סומא יברך פ"ע ע"ש, ועיין מטה יאודה ועיין דברי המגיה בשלמי ליבור דף מ"ז ע"ד ע"ש. ברם כל הרבנים ז"ל הגו' נמשכו בדברי המג"א אחר הגרסה הנמאלת לפנינו, שכתוב סומא לא יברך אבל חרש יברך, אך הגאון אשל אברהם ז"ל כתב ט"ס יש בדברי המג"א, וכך ל"ל סומא יברך, חרש לא יברך, וכ"כ לבושי שרד, וכ"כ הגאון רע"א ז"ל בהגהותיו, וכ"כ תשובה מאהבה דף ו"א ע"ג, ונראה דגרסה זו עיקר, יען כי הוא ליינ על ס' ס"ט, ולפי הגרסה שלפנינו הליון הוא להפק, והגם כי הגאון חיד"א ז"ל ומטה יאודה עשו חילוק דלא תיקשי מהך דסי' ס"ט, עכ"ל לשון ועיין ס' ס"ט לא יתיישב בדבריהם, כי נראה כוננו להביא ראיה לדבריו מהתם, אבל לגרסה זו דסומא יברך חרש לא יברך חזי שפיר, דהוא מביא ראיה מסי' ס"ט, וכמ"ש בפר"ח שבוית דסומא יברך מהך דסי' ס"ט:

והשתא לפי הגרסה האמיתית הגו' דגרסינן בדברי המג"א, סומא יברך אבל חרש לא יברך, ליכא הוכחא מכאן לומר דחז"ל המג"א בחר סברה השלישית דהרמב"ן ז"ל הגו', וגם עוד ליכא להוכיח דס"ל בהרמב"ם, או כהר"ם והטור ממה שכתב חרש לא יברך, דו"ל שאני חרש דהוי חסרון בגופו ואין ראוי כלל להגאה זו גם אח"ז, ואע"ג דהרב אליה רבא ז"ל ס"ק י"ב כתב דלא משמע מדבריו רמ"א הכי, עכ"ז אין הוכחה כלל לאו הכי ולא הכי: **אך** נראה שם הוכחה מדברי המג"א ז"ל בסי' מ"ז ס"ק י"ג, דלא חז"ל בחר סברת הרמב"ן ז"ל, דכתב שם ו"ל, ובכתבים איתא שיוכל לומר הנותן לשכוי מיד אחר חלות לילס, וכמ"ש בזוהר ויקהל, ונ"ל דוקא אם שמע קול חרנגול עם מ"ו ס"ח, ומ"מ טוב לומר לכתחילה עכ"ל. וכתב הרב מחלית השקל ו"ל, ועס"י מ"ו וכו' ר"ל דהא לדעת הרב"י גם אפילו האיר היום אינו מזכר אם לא שמע קול חרנגול, וגבי דרמ"א חולק שם דמ"מ מזכר על מוצת עליו

העולם, מ"מ כשעדיין לא האיר היום דאיכא למ"ד אפילו שמע קול חרנגול לא יברך, וא"כ כשלא שמע וגם לא האיר היום אינו ראוי לברך עכ"ל, משמע מהכא דהמג"א לא חז"ל בחר סברת הרמב"ן ז"ל שהביא רמ"א ז"ל לגמרי בכל גוונא, אלא חז"ל בחר סברת הרמב"ם שפסק מן ז"ל שהיא דאיכא נדתי לריעותא:

והנה מ"ש המג"א בסי' ע"א ס"ק א' בדיון החינוך, דברכות השחר לא יברך אחר קבורה, כיון שבעת חיובו היה פטור, כמ"ש ב"ד ס' שו"א לענין הבדלה, נתקפו כל האחרונים בדברי המג"א אלו, בפרט כמה שהוא מביא ראיה לסתור, והרב מחלית השקל י"ב דבריו, ולפ"ד לא שייך דין הגו' דהמג"א ע"פ סברת הרמב"ן ז"ל דס"ל חיוב אדם לברך כל הזכרות אלו אפילו שאינו נהנה כלל, וגם הרב לבושי שרד י"א לבאר בדברי המג"א הגו' וליישב דבריו, מה שדימה דין החינוך לדין ההבדלה, וגם לפ"ד לא חזי דין החינוך דהמג"א ע"פ סברת הרמב"ן ז"ל, וגם הגאון ר"ז בסי' ע"א סוף סעיף א' כתב דין החינוך הגו', וג"כ לפ"ד לא חזי ע"פ סברת הרמב"ן ז"ל, ויש להרגיש בדברי הגאון ר"ז דבסי' מ"ו ס"ז הביא כל הספרות בשם י"א וי"א, וסברת הרמב"ן הביא באחרונה, וסיים שכן המנהג ואין לשנות, ואיך בסי' ע"א פסק דין הגו' של המג"א באין חולק, והוסיף לומר שאם בירך הוי זכרה לבטלה, ולקמן נדבר עוד בזה: **ג** ראיתי להרב דבר משה ח"ב ס' י"ג דף כ"ו ע"ג בד"ה אך, שגם הוא ס"ל כהמג"א ז"ל בדיון הגו' דחונך, וכתב שם להדיא דדיון זה הוא ע"פ סברת הרמב"ם ודעמיה, דבשו שיהיה המזכר נהנה בהגאות של זכרות אלו, וכן סבר הרב המשגיג שהביא דבריו שם בתוך דבריו יע"ש, וכן סבר בפשיטות הרב אהל ילחק חסיד ביו"ד ס' כ"ט, דיון המג"א אינו אלא ע"פ סברת הרמב"ם ודעמיה, ותמוה על הרב דבר משה איך נסתפק בעיקר דיון משום הכלל דק"ל ספק זכרות להקל, מאחר שכתמו ספרד ותכמו אשכנז ס"ל שכן המנהג לאומרים בין נתחייב בין לא נתחייב גדול כח המנהג, ותו לא שייך לומר ספק זכרות להקל ע"ש. גם הרב מים החיים ביו"ד ס' ד' דף ל"א ע"ב גם הוא הבין בפשיטות שדיון המג"א הגו' אינו אלא לפי סברת הרמב"ם ודעמיה, ועל כן העלה דליתיה להאי דינא, כיון דהמנהג פשוט בסברת הרמב"ן שהביא מור"ם ז"ל, ושכן הוא דעת רבינו האר"י זלה"ה, ולפי סברא זו ליתיה להאי דינא דהמג"א והכי נקטינן, וכתב עוד דהכי עשו מעשה בשנת תקנ"ט בהסכמת מור"ר מהרי"ט (הוא הרב ערך השלחן) לברך יע"ש:

וראיתי להרב זרע אמת ח"ח ס' י"א ששאל בלשון המג"א הגו', ויאל לידון בדבר חדש לומר דין המג"א הגו' מוסכם להלכה גם ע"פ סברת הרמב"ן שהביא מור"ם ז"ל, ודבריו תמוהין אללי ויש להשיג עליהם, גם דבריו הפך כל אותם האחרונים ז"ל שזכרתי ולהם שומעין, ואין לחוש מזה סברתו להכלל הדוע של ספק זכרות להקל, ועוד איכא טעמא רבא דאין לחוש לכלל זה, ומורין בשופי לברך מזה המנהג הפשוט פה עירינו ובכל מקום, שהאבל מזכר זכרה שעה לי כל לרבי, אע"פ שנהגים בט"ב ויוה"כ שלא לברך זכרה זו, והיינו ע"פ דברי המקובלים האחרונים, שהעלו מדברי רבינו האר"י זלה"ה, דדוקא ביוה"כ וע"כ אין מזכרין זכרה זו מפני שכל העולם יחפס, אבל האבל מזכר אע"פ דלא שייכא הגאה זו גביה משום דישנה אלל אחרים, ועיין להרב המגיה בש"ן מ"ש בזכרה זו על האבל, ומ"ש דרבינו האר"י ז"ל נמשך אחר סברת הר"ז ז"ל, עיין אות אמת דף ק"ד שדחה דבריו אלו מזה דברי רבינו האר"י ז"ל עלמו, והיא טענה שאין עליה תשובה, וכן דחה דבריו הרב דברי שלום דף ס"ד ע"ב. ומ"ש בדברי שלום שהאבל אינו מזכר שעה לי כ"ל, אחר המחילה לא כיון יפז בזה, וכבר תמהתי על עיקר היסוד אשר בנה עליו

של ספק ברכות להקל. ויה"ר יבלע המזת לנלח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים, וישים שלום וחיים וברכה לנו ולכל ישראל, חי"ר:

שאלה נ"ה

שאלה. מה שאמר רשב"י באדרתא, כל ימי לא בטילגא תלת סעודתי דשבתא, והלא היה במערה י"ג שנה, ומאכלו חרובין בלבד, וסעודות שבת לריך פת, ואיך אומר לא בטילגא, ועוד אכילת מזה בליל פסח ושאר דברים הלריכים פת איך קיים:

עוד יש לנו לשאול על ענין מ"ש רבינו משה אלשיך ז"ל במניגלה אחרת בתחילתו מלשון רז"ל, שאחר מיתת אהרן נתנו ראש לחזור למצרים, והקימו את דתן במקום משה, ואצירם במקום אהרן כדי לחזור וכו', וקשה והלא דתן ואצירם בלעתם הארץ עם קרח, והיכן היו באותו זמן שנפטר אהרן המ"ה, ועל הכל יבא, ושכמ"ה.

תשובה. באותם הימים שהיה נחבא במערה היה אנוס מהכנת מות מהקיסר, ואז הוא פטור משלשה סעודות, ומאכילת מזה ומרור בליל פסח, ומסוכה ולולב וכיוצא, וכל אותם המזות דלא היה אפשר לו לקיימם באותם הימים לא נחשב על זה ביטול, ולא יקרא עליהם סס ביטול, וכמ"ש שבת הותרה גבי חולה שיש בו סכנה דחין המלאכות שעושים לו נחשבים חלול, דאין לאן שם חלול כלל, אלא חשיב דבר המותר, ולכן אע"ג דאמר כל ימי לא בטילגא אין אותם הימים בכלל, מאחר דהוא פטור בהם מכל המזות, שא"ל לו למנוח אותם סס, ודמו אותם הימים לימים שהיה עודנו קטן בן שנה ושנתיים ושלש או ארבע, דודאי לא היה מקיים ג' סעודות, ואיך אומר כל ימי, אלא הכונה על ימים שהיה חייב בהם, וכל אותם הימים שהיה במערה שאין מגוי לו פת ומלה וסוכה ולולב אין חייב בכל אלה, ולכן אין העדרם נחשב בכלל ביטול, ולא אומר כל ימי לא בטילגא אלא על זמן שהוא יושב בביתו, שחל עליו חיוב ג' סעודות, וזה פשוט:

ודע כי השאלה היה לו להתקשות בזה הלשון דאמר כל ימי לא בטילגא, מהיכא דחל ערב פסח בשבת דא"ל לקיים סעודה שלישית בפת, אך דבר זה מפורש יולא בדברי הוהר"פ אומר דף ל"ה ע"א, דא"ש מיומאי אשתדלגא דלא בטילגא סעודתא דשבת אפילו אינון יומי דאשתכח ביה וכו', א"ר אבא הכי הוה עביד ר"ש בזמנא דאשתלק סעודתא דשבתא (הוא יום י"ד ניסן דחל בשבת וכמ"ש דף ל"ד ע"ב) מסדר פתוריה ואשתדל במעשה מרכבה והוה אומר דא סעודתא דמלכא דיימי למיכל גבאי עכ"ל, וכתב במקדש מלך וז"ל דלא בטילגא סעודתא דשבת פירוש כדמפרש רבי אבא דסמוך, שהיה קורא מעשה מרכבה, ועולה במקום סעודת שבת וכו' ע"ש. ובספר אהבת ה' בביאור אר"ז כתב וז"ל, אר"ש העדותי עלי לכל האדריקים שצאו כאן מג"ע, שכל ימי לא בטילגא ג' סעודות, והיינו שאפילו אם יהיה ערב פסח בשבת אנו מתעסק ביחודי האלקות ובדרושי מעשה מרכבה, ואני אומר זה במקום סעודה שלישית עכ"ל, ובדודאי בזמן שהיה במערה היה לומר סודות עליונים בעת שלשה סעודות ללאת בהם י"ח ג' סעודות, וכן בזמן חיוב אכילת מזה ולולב וכיוצא היה לומר סודות שלהם, והיה מקיים אותם ע"י מחשבתו הטובה ועלו בידו מזות אלו כמעשה ממש כיון דאנוס הוא:

ואשר שאלת על מה שכתב רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל, בשם מדרש רז"ל, שבמיתת אהרן הקימו את דתן לראש ואצירם למשנה במקום משה ואהרן, הכונה הוא שעשו כן לקנאת, באומנם דתן ואצירם עודם חיים, ויבאו למלוך

עליו הנטין הזה, ועיין אמות ליעקב נטיו בשפת אמות דף ק"ז ע"ג ע"ש. ומאחר דהמנהג פשוט שהאכל מצדק מעשה לכ"ל, משום דהוא מצדק על הנאת אחרים אע"פ שהוא דחוי מהנאה זו, ולא שיכסה גביה, לכן ודאי גם האזין מצדק, ודלא כהמג"א דס"ל כיון דהוא פטור בעת החיוב נפטר לגמרי, והדברים קל וחומר דהשתא ומה האכל דלא שייך ביה הנאה דנעל כלל בצוליה יומא, אמרת דמצדק על הנאת אחרים, כ"ש גבי אונן דבשעת פטורו היה לו הנאות אלו, ורק פטורו מן הברכה כדי שיתעסק במת, דכ"ש הוא שצדק אחר שנקצר המת, והנאות אלו הם שיכיס גביה וגבי אחרים. ואם תצין בטעם איסור האכל בנשילת הסגדל תמלא שדבר זה הוא כ"ש, כי ידוע טעם איסור האכל בנשילת הסגדל הוא, מפני שהוא עלמנו חסר בימי אבילותו ממוחין דגדלות, נמלא חסרון זה הוא מגופו, ודמי לחגר וחמש, ועכ"ז הוא מצדק על הנאה של אחרים, וצוה תמלא בדיון האזין דכ"ש הוא דיצדק, דבשעת פטורו לא היה לו חסרון מגופו אלא רק פטורו מזה וממלות אחרים כדי שיתעסק במת, ומאחר דאיכא מנהג בזה אין אומרים ספק ברכות להקל לבטל המנהג:

ועוד יש ללמוד גבי אונן דיצדק, מן המנהג דחרם מצדק ברכת הגופן לשכני צינה, והוא מנהג ברור ופשוט והדברים קל וחומר ומה חרם שאינו נהנה עד עולם בהנאה זו, והחסרון הוא מגופו, עכ"ז מצדק בשביל הנאות אחרים, וכ"ש האזין שהוא נהנה בשעת הנאתו ולא פטורו אלא כדי שיתעסק, דחין החסרון מגופו, דודאי יצדק בכה"ג. ועיין להרב מנחת אהרן כלל ה' סי' י"ג דף י"ז ע"א יע"ש, ועיין להרב נהר שלום דף ע"ו סוף ע"ב שכתב וז"ל, אלמא מהני טעמא דעל סדר העולם נתקנו לחייב אפילו למאן דלא שייך בה, כ"ש דמהני לנו שהיה פטור או ונתחייב ביום ההוא ע"כ ע"ש, וזו היא הסברה שהסברנו בקל וחומר: **ועוד** איכא טעמא להורות בדיון האזין דהמג"א דיצדק דמנינו למזן ז"ל בסי' ע"א שפסק להקל בהיכא דאיכא מחליקה הפוסקים באזון משום דהוי מידי דרבנן, ולהבי פסק דרשאי להתפלל ולצדק, ומ"ש מנהג דסי' שמ"א ביו"ד תורנו לחלק בין דבר מזה לבין דבר הרשות, ועיין להרב זרע אמת סי' קל"ח דחילק בואת ע"ש, ולפ"ז ה"ה בנידון השאלה דאיכא פלוגתא בין המג"א ובין שאר אחרונים, אמרינן הלכה כדברי המיקל ומוריין לו לצדק, ואין לחוש להכלל דספק ברכות להקל, ונידון השאלה הוי כ"ש דהא הוא אינו אונן השתא כשבא לצדק:

וישנו"ר בספר חתן סופר דף קנ"ג, שהעתיק שם הגהות על ש"ע א"ח מן הגאון בעל חתם סופר, וכתב שם על דברי המג"א הנז"ל וז"ל, לריך לי עיין מה שייך בברכת הנהנין שעת חובה, ואולי אברכת ברוך שאמר ושתפח קאי, או מקדש שמך ברכים לנהנינים זו, אכל שארי ברכות נראה דיש לאומנם עכ"ל ע"ש, וז"ל לדעתו כל ברכות השחר חשיב להו על הנאות, אפילו שלא עשני גוי ועבד ואשה, והיינו טעמא כמ"ש הגאון ר"ז סי' מ"ו סעיף ד' וז"ל ולפי דברי המקובלים שברכות אלו הן על יציאת נשמתו בלילה שלא נדבק בה נשמת גוי או עבד או אשה וכו' ע"ש, ולפ"ז יפה כתב הגאון בעל ח"ס בהגהתו הנז', כיון דברכות אלו נתקנו על הנאות האדם, ואחר קבורה כל הנאות אלו עודם קיימים אלא זה המצדק ואלל כל העולם, למה לא יצדק. מיהו קשה לי בדבריו, דהא האחרונים הנז"ל פירשו טעמו של המג"א משום דכאן קצטו רז"ל זמן חיוב לברכות אלו בעת שקם ממוטתו, וכדנקטי בגמרא, ומזה זה קאמר כיון דנפטר בעת שחל החיוב נפטר לגמרי, ויש לי לדבר בזה עוד, ואין פנאי עתה להאריך:

והעולה לענין הלכה, בדיון האזון שכתב המג"א ז"ל דיש להורות בשופי לצדק, ולא חיישינן להכלל

למלך ח' במקום מרע"ה, ואחר במקום אהרן, ויודעים הם דאלו דברי הכל וריק, ורק כך עשו ציניהם שאמרו אנחנו מקימים את דתן לראש ואבירם למשנה כדי לקנות ולא שהיו דתן ואבירם לפניהם באותו זמן:

ועוד כ"ל הכונה, שהם הקימו שני אנשים שהיו אהבים המחלוקת, וחז"ל קראום לשני אנשים אלו בשם דתן ואבירם שהיו הראשונים בצעלי המחלוקת שחלקו על מרע"ה, ואל תחמה על הדבר כי כן מלינו כיוולא בזה בגמרא דיומא פרק שני במשנה, וכבש עשו לו מפני הצבליים, ואמרו בגמרא דף ס"ו ע"ב ארבע"ח לא צבליים היו אלא אלכסנדרים היו, ומתוך שגאלין את הצבליים היו קורין אותם על שם, ופירש רש"י היו קורין כל קלי ראש ועושי דבר שלא כהוגן על שם ע"ש, וכן הוא במנחות דף ק' על מתניתין והצבליים אובלים אותו כשהוא חי, וקאמר בגמרא לא צבליים הם אלא אלכסנדרים הם, ומתוך שגאלין את הצבליים קורין אותם על שם צבליים ע"ש, ולכן אלו שני האנשים שהיו אהבים המחלוקת ובעלי ריב, אשר רצו להיות ממונים במקום מרע"ה ואהרן הע"ה, שעשו מעשה דתן ואבירם, קראום חז"ל בשם דתן ואבירם, וכיוולא בזה נמנו איתא בגמרא דשבת במשנה פרתו של ראב"ע היתה יולאה ברעוטה, וכו' ואמרו בגמרא תנא לא שלו היתה אלא של שנינו היתה, והואיל ולא מיחה בזה נקראת על שמו, וכה"ג כתבו התוספות בסוף פרק מרובה, דכל אותם שהיו בקיאים ברמזים ובלשונות היו נקראים על שם מדרכי לפי שהיה ראש וחכם ע"ש, וגם במקראות מלינו כה"ג, דכתיב בשופטים ויהונתן בן גרשום בן מנשה הוא ובניו היו כהנים וכו', ואמרו בגמרא דבתרא דף ק"ט ע"ב ובי בן מנשה הוא, והלא בן משה הוא דכתיב בני משה גרשום ואליעזר, אלא מתוך שעשה מעשה מנשה תלחו הכתוב במנשה ע"ש, וכן במלכים ב' סימן ט' אמרה איובל ליהוא בן נמשי השלום זמרי הורג אדוניו, שקראתו זמרי מפני שעשה מעשה זמרי שהרג את אלה בן בעשה. על כן כאן חז"ל אמרו הקימו את דתן במקום משה ואבירם במקום אהרן, ר"ל אותם שני אנשים אהבי מחלוקת שהיו חפלים במחלוקת זו שעשו מעשה דתן ואבירם, קראום על שם דתן ואבירם, וזה צדו. והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו, אה"ר:

שאלה נ"ו.

שאלה. בימים אלו נמלא איש אחד בעיר במצוי יע"ה, שתרגם האדרא בלשון ערבי, וקבעה בדפוס לחלקם ביעקב ולהפילם בישראל, ושמענו שהחכמים בשומעם ערערו ואסרו הדבר, ולא שמענו מהם רחיה לסתור כי אם גזירה היא, ועל כן באנו לשאול ממועלתך, אם נמלא איזה ספר ראשון או אחרון שאוסר הדבר הזה או כיוולא בו, יען כי זה המתרגם עומד וטווח מה איסור יש בזה, וכמו אשר בלומדינו לשון האדרא אנחנו מאמינים שהדברים האלה אינם כפשוטן ח"ו, כן גאלין כשאלנו לומדים הדברים בלשון ערבי, דאין הדברים כפשוטן, על כן תשובתו הרממה מהרה תלמח, ושכמ"ה:

תשובה. דבר זה לא עלה בלב אחד לעשותו, כדי שימלא כתוב בספרי המחברים האיסור שלו, אך נמלא בדור שלפני דורינו בארצות אשכנז, איש אחד שתרגם דברי אגדה שבתלמוד בלשון אשכנז, והיה הדבר הזה קשה ורע מאד אצל הגאון מופת הדור מהר"ח ז"ל אבד"ק לאנו יע"ה, והתמרמר על זה במכתבו להגאון הגדול אבד"ק פרעמישלא והגליל, הוא הרב המחבר פני יוסף ותפארת יוסף, והגאון הזה הסיב לו על דבר זה תשובה במכתבו, ונדפס המכתב הזה בסוף ספרו תפארת

יוסף, והואיל ואין הספר הגו' מלוי אללכם, אשתוק לכם פה את המכתב הגו', כאשר הוצא שם, וזה נסחו:

הנשר הגדול בעל כנפים וכו', הרב הגאון הנדיק האמיתי מופת הדור מאור הגולה, בזיגא קדישא חסידא ופרישא, קדוש יאמר לו, המפורסם בכל קווי ארץ נ"י ע"ה פ"ה מהר"ר חיים האבד"ק לאנו וכו'. אהדש"ו כראוי לקדוש ה' כמותו, אבקש סליחה אשר לא השגתי לכבוד הדרת גאונו על מכתב קדשו, כי הייתי צק"ק דראחביטש, ובשבע שבועה בחתי לביתי ומולאתי את שארבה נפשי, ושמחה ודכאות רוח יחד באו עלי גדודים, ששמחתי בשמתי משלום הד"ק, והיה לדכאות רוחי בראותי התנצרות הסט"א בעוה"ה, אשר קמו אנשי רשע שעושים מעשים להדיח את ב"י מאמונתם וכו', ורע עלי מעשה הגבילה הזאת בהעתקת ספר מאמרים ע"ן יעקב בלשון אשכנזי המדברים במדינותינו. והלא ירמיה הנביא זעק, הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפשים יפולן סלע, כי כמה פנים לתורה כאשר הסלע נפרד לבמה חלקים, וטודע כי כל דברי האגדות המה כנחלי אש מלאים סודות נשגבות, אשר אינם יגלים כי אש לשרידים הבאים בחלרות ה', ואנשים אלו המה רועים לעשות סיפור חז"ל כספור קורות העתים ח"ו בדברי הבאי ודברי חול, ח"ו לנו סכך עלתה בימינו, אשר קלי הדעת חותרים תחתיו להרחיק את ב"י מיסודי האמונה, והאנשים האלה החטאים בנפשותם רק לכבוד עצמם הם דורשים, לאסוף הון ואומרים ללשונו נגביר ואין חדון לנו, ואינם מרגישים ההפסד ומבטלים את יוכל להסתפק מזה ח"ו, ומלינו בדברי חכמו"ל שאמרו לרבי עקיבא עקיבא מה לך אצל אגדות כלך אצל נגשים ואהלות, כי התבוננו בנשמתו כי אין חלקו רק בהלכות ולא באגדות, וכאשר גילה לנו האר"י הקדוש זל"ל כי כל אחד מדבק בחורה לפי בחינת נשמתו, וכמה יגעו רבותינו להתיר לכתוב אגדות, כמבואר בגיטין משום דברים שבע"פ לא ניתן ליכתב, כמ"ש הרמב"ם הטעם וכו', ורק משום עת לעשות לה' הוצרכו רבי יוחנן ור"ל, לכתוב האגדות, ועתה בשביל ממוון ובשביל להכניס בלב ב"י דיעות נפרדות וספיקות ביסודי האמונה, התירו לעמלן להשתוק בלשון אשכנזי בספירי הבאי וכו', הלא נודע כי רוב דברי אגדה חסור לפרשם כפשוטן, שלא לגסס להשי"ת ח"ו וכו', וכמ"ש הרשב"א בחידושי ברכות בזה"ל, דע שיש לחכמים דברים נעושים ונרמזים במדרשות ואגדות חסומים, ואם נגלו לעיני הסכלים כדברים בעלים, הנה ליודעי חן ולמבינים המה עניינים סגולים, יש מן האגדות שלא נתנו לדרוש אלא לבעלי סודות, ומקלחם יש בהם נגלה ונסתר בפירות ועליון וכו'. וכ"כ עוד הרשב"א בפ"ע ח"ט, שיש מן האגדות שאין לפרשו כפשוטו בשום אופן, כמו שזכרו בברכות דף ז' הקב"ה מגיח תפילין, והביא עוד שם כמה אגדות וכתב בזה"ל, ועוד מלינו הרבה אגדות אשר הנגלה מהם חירוף וגידוף, וחז"ל ביוט באגדות אלו סודות נשגבים אשר אינם נגלים כי אם לשרידים וכו'. ומה מאד האריך הרמב"ם בזה בסנהדרין פרק חלק, ובא"ד כתב בזה"ל, והכת השני הם אותם שראו דברי חכמים והבינו אותם כפשוטן וחשבו שלא דברו חכמים זולת מה שמורה פשטי הדבר, והם באים לסכל אותם ולגנותם, ומוליאין דיבה על מי שאין בו דיבה והלעיגו על דברי חכמים וכו' ע"ש, ומה לי להאריך הלא כל דברי הראשונים מלאים מזה, ועל הדרת קדשו מוטל להכות על קדקוד עמקי סעים, ולדעתי יפרסם דברי קדשו לחקוק כל הדברים בעט ברזל ועופרת, אשר חל איסור גמור על הקונה לקנות ספרי מאמרים ע"ן יעקב עם העתקה בלשון אשכנזי, ואם ירלא הדרת קדשו ויכל ללוות להדפיס גם מכתבי זה, ואקוה כי דברי קדשו ודברי נעיר כמוני יעשו פרו וכל אחד יגור לנפשו לבל ילכד באיסור

באסור חמור הזה, ולא יוסיפו עוד בני עולה להתל בנו, והיא מנה גדולה ורבה מאד. עכ"ל המכתב הנז' שכתב הגאון הגדול בעל תפארת יוסף:

ואתה השואל תראה בעיניך, כי על העתקה של מאמרי חז"ל בלשון אחר חדרו הגאונים הנז"ל כל החרדה הזאת, ואסרו איסור על הקונה שלא יקנה, וכ"ס וקל וחומר על דברי האדרת קדישא, אשר כולם סודות עליונים, והדברים הנגלים שבהם מדברים בלשון הנשמה כדי לשכך את האוזן, דודאי יש איסור גדול לתרגם אותם, בלשון אחר, כי התרגום מראה להקורא, שזה הנגלה מהם הוא כונת הדברים אשר דבר בעל המאמר ממש:

ורע כי קודם שלם שנים מ"ו, בא לפני אחד מלמד תינות פה עירנו יע"א, והתפאר לפני אריך העתיק מנילת שיר השירים מלשון הקודש ללשון ערבי, דברים ככתבן כמו שהם מתחלה וע"ס, וכל אחד מן הילדים הלומדים אלו העתיק לעלמו את התרגום הערבי שלו ללמוד אותו, והוא היה שומע על הדבר הזה. ואמרתי לראי הריך למעבד הכן, וטעה הוא בחדשות אלו אשר עשה, דאין מן הראוי ללמד פסוקי שיר השירים לילדים ועמא דארעא בלשון המדינה דברים ככתבן ממש, יען כי כל פסוקי שיר השירים לא נאמרו כפי פשוטן ממש, אלא כולם הם לשון משל ומליצה, ורמז' הרומז' על האדם, אבל פשוטן של דברים ככתבן ממש נראין כשירי עגבים ח"ו, ומי שדעתו קלחה כמו תינות דבי רב וכו"ל כאשר ילמודם פסוקים אלו בלשון המדינה יהיו הדברים קלים אללם, ויהיו דומין בעיניהם כשירי עגבים ח"ו, על כן לא אריך לתרגם דברים ככתבן ללשון אחר, בפסוקי שיר השירים שהם קודם קדשים:

והבאתי לו ראיה גמורה לדברי אלו, מן בעל התרגום אשר עשה תרגום לתנ"ך, שמוהר שלא לעשות תרגום לשיר השירים דברים ככתבן ממש כאשר עשה בתנ"ך, אלא עשה בכל פסוק משיר השירים תרגום כמדרש וכנמשל שלו, ולא תרגם המילות ככתבן כלל, וטעמו הוא ברור ופשוט מפני שפסוקי שיר השירים אין להם משמעות כפי פשוטן, אלא כולם באו בדרך משל ומליצה, ואם יתרגם הדברים ככתבן נראין בעיני המון כשירי עגבים ח"ו, וזו ראיה שאין עליה תשובה. ומזאת הראיה אשר הבאתי מן התרגום של תנ"ך שלא עשה כמוהו על שיר השירים, תמלא בוכה על השאלה דנ"ד בתרגום האדרת, דאיכא טעמא רבה לאסור התרגום שלה בלשון אחר, והדברים קל וחומר, והמכיל יצין מדעתו, ואין לורך להרחיב הדברים יותר בזה:

וער אשר כתב השואל בשאלה הנז', שזה המתרגם האדרת בלשון ערבי עומד ולווח מה איסור יש בזה, דכמו שאכתנו מתמימים בלומדינו האדרת בלשונה דאין הדברים כפשוטן, כן אכתנו מתמימים בלומדינו אותה בלשון ערבי שאין הדברים כפשוטן, דע כי מלבד התקלה היוצאת מזה העתקה, שאי אחר"י תפול העתקה זו בלשון ערבי ביד הגוים המזבינים לשון ערבי, ואי יפערו פיהם לחרף ולגדף בראותם דברים של גשמיות נאמרים בעליונים, ועוד יסתפק מזה כמה סעפים לרעה ב"מ אשר לא נוכל לפרשם פה, הנה באמת גם אלל בני ברית הם בני ישראל המתמינים שאין הדברים כפשוטן, יהיה מכשול גדול וטעות ופירה כאשר יולאו מפייהם דברים קדושים אלו בלשון הערבי אשר מתורגם לפנייהם:

והוא כי ידוע, שספר הזוהר והתיקונים וכ"ס אדרת רבא ואדרת זוטא הם דברים עמוקים מאד מאד, ונכתבו בחכמה נפלאה וטורחה אשר בדבור אחד רטף דברים רבים, והכל נאמר בהעלם גדול מאד, וכמ"ס הסבא קדישא בפרשת משפטים דף ק' ע"ב, ברית דיוחאי דע לאסתמרא ארחין, וכתב על זה רבינו מהרש"ו בשער מאמרי רשב"י בשם רבינו האר"י ז"ל, הכונה כי נשמות

הנדיקים יש שהם מולד בחינתם יש להם כח לדבר בנסתרות וסודות התורה דרך כסוי והעלם גדול, כדי שלא יובנו אלא למי שראוי להבינם, ורשב"י ע"ה היתה נשמתו מבחינה זו שהיה בה כח להלביש הדברים ולדורסן, באופן שאף אם ידרשם לרבים לא יבינום אלא מי שהוא ראוי להבינם, ולכן ניתן לו רשות לכתוב ספר הזוהר, ולא ניתן רשות לרבותיו או לראשונים שקדמו לו לכתוב ספר בחכמה הזאת, ע"ש היות שודאי היו יודעים בחכמה הזאת יותר ממנו, אבל הטעם הוא שלא היה בהם כח להלביש הדברים כמוהו, וזמ"ס הסבא ע"ה ברית דיוחאי ידע לאסתמרא ארחין וכו'. ובהם תפין גדול העלם ספר הזוהר אשר כתב הרשב"י ע"ה שאין כל מוחא ומוחא יוכל להבין דבריו, עכ"ל:

והנה לאו דוקא דברי רשב"י באדרת וכו"ל באמרו בהעלם גדול, אלא גם דברי רבינו האר"י זל"ס אשר גילה מפי אליהו זכור לטוב הקדמות גדולות ודרושים, שמהם נבחרו קצת דברי הזוהר וקצת דברים מן האדרת ג"כ נאמרו ונכתבו בהעלם גדול, שאפילו חכם גדול שבחכמים וגאון גדול שבגאונים א"א לו להבין הדברים על צורין מהוך חכמתו ושכלו, אפילו אם יש לו כל ספרי הקודש של הקבלה, כי אם רק ע"י קבלה ח"ס מפי א"ס עד מהרש"ו שקבל מפי רבינו האר"י ז"ל, שקיבלם מפי אליהו זכור לטוב, יען כי יש דברים שא"א לכתבן וא"א לזיירם בקלמם, אלא רק ע"י מסורת מפה לפה, ומי לנו גדול מרבינו המקובל האמיתי רבינו שלום שרעבי זל"ל, שיגיע בעשר אלבעותיו בחכמה זו והפליא עלה הגדול חושיה, והיה בקי בספרי רבינו האר"י ז"ל כמו ספר תנ"ך, ועב"ז כתב בספרו נהר שלום בהגהותיו על עץ חיים שער ל"ז פ"ב וז"ל וה' יכפר בעדו, כי דברים אלו אינם כפשוטן אלא שדברתי בלשון נשמתם בו הרב ז"ל, אבל אמיתית עינינו אלו ידעתי דלית מתקבה תפיסה ביה כלל, ואם היה אפשר להבין האמיתות לא היה מקום להקשות, עכ"ל:

וגרירה מוז תראה לרבינו מהרש"ו בעשר הגלגלים דף ע"א, שכתב סיפר לי ה"ר יצחק הכהן ז"ל, כי בעת פטירת מורי ז"ל, כשילאתי מאללו נכנס הוא אלנו ויבנה לפניו וכו', אז אמר לו מה נעשה מאין ואילך, ויאמר תאמר לדברים משמו, שמהיום והלאה לא יתעסקו כלל בחכמה הזאת שלמדתי, כי לא הבינו אותה כראוי ויבואו ח"ו לידי כפירה ואיבוד נפש, ואמנם ה"ר חיים וישאל לבדו יעלוך בה בלחוסה בכתר וכו' ע"ס. ועתה תעשה קל וחומר אם לתלמידיו הגדולים שלמדו ממנו הסודות מפה לפה, אמר להם שלא הבינו אותה כראוי ויבואו ח"ו לידי כפירה ואבוד, כ"ס וכ"ס להלומד הדברים העמוקים מן הספרים דוקא. וטעם הענין הוא פשוט, מפני שהסודות מוכרח לדבר בהם ציור גשמיות הנמלא אליונו בצני אדם, הן בשמות האברים, הן בתכונתם, הן בפעולתם, ובאמת כל אורות שלמעלה הם מושללים מן הגשמיות, ואין להם טבע גשמי כלל ועיקר, ולכן היה ירא רבינו האר"י ז"ל פן תלמידיו בעסקם בחכמה הזאת יחליטו מראה גשם ופועלת גשם באורות וספירות עולמות העליונים בדרך העברה בעלמא בשכלם, ובאמת זה איסור וכפרות לכתוב זאת בשכל אפילו דרך העברה בעלמא. ועתה אם דברים העמוקים אשר באדרת שהם אמורים ציור גשמי ובתוארים גשמיים, ילמדו אותם אישי ישראל והמון העם בלשון המדינה, הן לשון ערבי הן לשון אחר, א"א שלא יעבור דעתם דרך העברה זה הציור הגשמי על ספירות העליונים, לכתוב שהם כך כאשר אומר בפיו, ואע"פ שהוא רק דרך העברה בעלמא בלב, הנה זה איסור גמור ונחשב לו חירוף וגידוף ואבוד נפש:

ופיך חזי מ"ס רבינו מהרש"ו ז"ל בעלמו, בספר הכונות דף פ"ו, על סוד מאמר מספר הזוהר פרשת בשלח

דף ג"ד בענין קריעת ים סוף, ו"ל, הסוד הזה לריך להעלימו
 אם מפאת עלמו, ואם מפני שאין לחנו יודעים אמיתתו,
 אפילו טיפת גרגיר של חרדל מן הדרוס ההוא, עכ"ל, הנך
 רואה כי אפילו רבינו מהר"ח ז"ל אשר סמך רבינו האר"י
 ז"ל שתי ידיו עליו, הוא אומר על סוד אחד הגו' שאינו
 יודע אמיתתו אפילו טיפת גרגיר של חרדל, והיינו מטעם
 שהוא דבר עמוק מאד, ומה שדברו בו הוא רמוז דק, שגילו
 טעם וביסו מאה אלפים עפחים, נמלא לא נאמר בו דבר
 שלם, והנאמר אין זה אמיתות עניינו, אלא הוא מדבר ברמז
 דקה מן הדקה, ואיך יתרגם דברים כאלה ללשון אחר,
 דגראה שהוא חושב אלו הן אמיתות הדברים, דאל"כ למה
 הוא מתרגם אותם יקראם כמו שנאמרו מפי רבנן קדישין,
 שהם דברים חמומים וסגורים וסגורים:

ועוד

טענה חזקה וגדולה יש לי לטעון, לאסור תרגום
 דברי האדר"א קדישא ללשון אחר, והוא כי הכל
 יודעים ומאמינים כי כל הדברים האמורים באדרות קדישין
 ובזה"ק כולם אמורים ברוה"ק אשר הופיע עליהם, וכל
 תיבה ותיבה שילאה מפייהם בסודות הגו' נרמזו בה עניינים
 עמוקים, ומלבד מה שגרמזו במשמעות התיבה עוד נרמזו
 עניינים בסדר אותיות התיבה, ובמספרם ובצורתם, כענין
 שמנינו בתיבות התפלה אשר תקנו אנשי כנה"ג ברוה"ק,
 דרמזו בהם כמה סודות עמוקים במספר האותיות ובמילואם,
 ובר"ת וס"ת ואמנעי תיבות וכיוצא, כאשר תראה בטובות
 שמכוונים בהם בכמה יירופים של שמות הקודש, על כן כאן
 באדר"א קדישא תמלאם שם "גולגלתא" הנה מלבד שהשם התואר
 הזה של גולגלתא אינו כפשוטו, אלא הוא רומז לאור עליון
 שמכניס אותו בשם גולגלתא לשכך את האוזן, הנה עוד יש
 באמת באותיות אלו של גולגלתא כמה רמזים עמוקים שרמזם
 בעל המאמר באותיות אלו של גולגלתא, שהם שייכים להסוד
 שהוא מדבר בו, וא"כ איך יבא המתרגם בלשון ערבי לומר
 במקום גולגלתא מלת "גמגמ"א, דהשתא מלבד שטעה הקודש
 חול, הנה זה איבד והרס כל הסודות אשר רמזו בעל
 המאמר בשם זה של גולגלתא, הן בליור האותיות ההם
 הן במספרם וחשבונם, אשר כיון בזה לכמה פנים, שכולם הם
 לורך לאותו הסוד שהוא מדבר בו, וגמלא זה האומר במקום
 מלת גולגלתא מלת גמגמ"א הנה הוא משקר, דאין המאמר
 כך, וכן על זה הדרך בכל מלה ומלה הנמאלת באדר"א
 קדישא, אשר המתרגם קוראה בשם אחר באותיות אחרים,
 שאין זה אמת, ולא התמר הכי במאמר קדישין, והרי זו טענה
 חזקה שאין עליה תשובה, לאסור איסר בענין זה, לתרגם
 האדר"א, וכל דברי זוה"ק ללשון אחר:

עוד

שא עיניך וראה, מ"ש רש"י ע"ה באדר"א רב"א, וז"ל,
 וחמינא אליון תיקונין דנהרין עליה, והווי מחכאן מילי
 דפומנא לאתערערא ולאסתלקא כל חד וחד סליק ואתערערא בההוא
 מתתקנין מפומנא כל חד וחד סליק ואתערערא ואתתקנין בההוא
 תיקונא דאתתקנין הכא מכל פומא דחד מויגן, ובשעתא דחד
 מינן פתח פומא לתקנא בההוא תיקונא, ההוא תיקונא הוה
 יתיב ומחכה למלה דנפיק מפומנון, וברין סלקא בדוכתיה
 ואתערערא וכו'. ועוד אמר התם וז"ל, זכאין אחון חברייה
 דכל הני מילין קדישין דאתאמרו ברוה"ק קדישא עלאה, רוח
 דכל קדישין עלאין אתכלילין ביה וכו', הרי לך להדיא דכל
 דברים האמורים באדר"א קדישא כולם נאמרו ברוה"ק, והמילות
 עלמם שהם יולאים מפייהם דברים ככתבן היו עושין פעולות
 גדולות ונשגבות ונוראות, ואנחנו בלמדנו הדברים ההם,
 כאשר ילאו מפומייהו דרבנן קדישין ברוה"ק, אע"פ שהם
 חמומים וסגורים אללינו, ואין לנו ידיעה בהם עובים בקריאתם
 פועל ותיקון למעלה, מפני קדושת האותיות אשר יולאים מפיו
 כמו שהם:

ואם

תאמר, הלא גם תורתנו הקדושה רמזו בטובה
 סודות עליונים בצורת האותיות ומספרם ובמילואם,

ור"ת וס"ת, ואיך הותר לנו לתרגם אותם ללשון אחר, הנה
 החילוק בזה הוא פשוט, כי דברי תורתנו הקדושה יש להם
 פשט אמיתי, שגם פשוטן של דברים הוא אמת, ונכתבו כל
 הדברים האלה בתורה צעבור פשוטם ג"כ, ולכן אם לחנו
 מתרגמים פשוטם בלשון אחר, אין זה התרגום שקר, כי
 התרגום הוא מתרגם הפשט שהוא ג"כ דבר אמת, ולמה
 נאסר התרגום, ולכן נקראים בכל לשון. ואה"ן צעת
 שאנחנו אומרים פסוקי התורה בלשון אחר, אין לנו בקראת
 זו שבר לימוד הסודות הרמזים בתורה, כי בתרגום התורה
 בלשון אחר אבד הרמז של הסודות, וגם הרמז של תלי תלים
 הלכות הרמזים בתוספת אות, וחכרון אות, ומספר האות
 וכיוצא, מאחר שבלשון אחר באו תיבות ואותיות אחרים,
 אך עכ"פ זו הקריאה תורה תחשב כי פשט הדברים
 אשר נמלא בתרגום זה של לשון אחר הוא אמת, כי מקראות
 התורה כוונת ג"כ לפשט זה, משא"כ דברי האדר"א וזוה"ק
 אין להם פשט כלל, ובעל המאמר לא כיון לפשט הדברים
 כלל ועיקר, ויש מקומות שהפשט יהיה חידוף וגידוף, ואם
 אתה מתרגם הדברים ללשון אחר נמלא אתה עושה הפשט
 אמת, כי התרגום הוא יהיה כפי הפשט, ולפי האמת אין הפשט
 של דברים אלו אמת, אלא כל התיבות והאותיות הכתובים
 בדברים אלו הם רמזים דקים ועמוקים מאד, וכאמר לעיל:
והגאון חו"י ס' ר"י כתב, מאמרי הזוהר ורשיא
 מהימנא וכן הנך יוקי דבוזרה, רות ה' דבר
 צם ומלתו על לשונם, וגם המקובל האלקי האר"י ז"ל
 וגוריו שקבלו ממנו פה אל פה, מפי עליונים ילאו הדברים,
 ואנחנו בלומדינו אותם לא יעלה בדינו דבר מוצן זולת
 קריאת המלות וכו', ובהבנת חכמה זו יש מניעות ההבנה
 מכמה פנים, הא' מלד מלות הלשון כדודע בלשון הזוהר,
 והב' מלד המשך הלשון, והג' מלד עומקם עכ"ל יע"ש,
 ובמלות קצרות אלו שכתב הגאון הגו' יתאמתו דבריו הגו' ל:
והנה, בכל הדברים הגו' אשר כתבתי, והטענות אשר
 טענתי, יש כדי סיפוק לאסור איסר בענין זה
 של תרגום האדר"א וזוה"ק ללשון אחר, ואין לורך להאריך
 יותר בזה, ורק דבר אחד אביא לך לחזק דבריני, מתורתו
 של הרב המקובל המפורסם מהר"י אריג'אס ז"ל, בשומר
 אמונים דף ל"ג שכתב וז"ל, והזהר כשתבין בשום ספירה
 מהספירות שלא תדמה בה שום דמיון בכח המדמה אשר
 לך, שיכניסך הדמיון בהגשמת הספירות, והוא טעות
 גמורה ועון פלילי. אמנם תשכיל בשכלך השכלת עניינה,
 ותדמה לורת אותיות השמות שזה מותר לך. אבל המדמה
 יותר מאותיות, מגשים, ודמיון האותיות הוא בהשכלת השכל,
 שהו"ה זו מורה על סוד ספירה פלונית כדודע מספר
 הכונות, וכ"כ בספר אליהו עין כל ת"א פ"ה עכ"ל. הרי
 לך שאפילו בשמות הספירות לריך לחשוב באותיות שלהם,
 שבהם נרמזו ענין הסוד של הספירה, ואם התרגם שמות
 הספירות שהם כתר חכמה בינה וכו' בלשון אחר, ותעשה
 לכל ספירה שם באותיות אחרים כפי לשון התרגום, נמלא
 קלקלת בסוד הספירה ההיא, דאין זה שם הספירה וסודה,
 כי הספירה ההיא לא נקראת אלא באותיות אלו של כתר,
 או של חכמה, או של בינה וכיוצא, וכיון דאתה קורא אותה
 באותיות אחרים כפי לשון התרגום, נמלא אתה משקר.
 ודברים אלו דברי אמת הן, והביאם הרב ז"ל מן רבינו הרמ"ק
 ז"ל, והן הן הדברים, והטענה שטענתי למעלה על תרגום
 המלות של אדר"א קדישא ללשון אחר, וכאשר הרחבתי הדברים
 למעלה בעוה"ק, והש"ת יאיר עינינו בצור תורתו, אבי"ר:

שאלה ז"ן.

שאלה. מנינו בתרגום משלי ס' כ', בפסוק מחרף
 עלל

עצל לא יחרוש, שתרגם מתחסד עעלא לא שתיק, ולא ידענו ביאור דבריו, ואיך נקשר זה עם סיוס הפסוק ושאל בקציר ואין. גם עוד באותו סיוס בפסוק רע רע יאמר הקונה, תרגם חבדא לחבריה, והוא תמוה כי רע הכתיב שם הוא צפת, שהוא לשון רעה והוא מתרגמו לשון רעים ואוהבים. יורנו ושכמ"ה:

תשובה. תרגום משלי יש בו הרבה דברים שמתרגם אותם דרך דרש, שלפעמים תשנה התיבה בניקוד אחר, שאז ישנה משמעותה, ומ"ש מתחסד היינו דמפרש מחרף לשון הרפה, ותרגום חרפה הוא כך, כמו אסף אהים את הרפתי שתרגם אונקלס כגש ה' ית חסודי, ומלת יחרוש מפרש לשון שתיקה, וכונתו לומר העלל שאינו עוסק במלאכה, שהוא יושב ובעל, אז הוא מדבר בגנות בני אדם ומדבר חרופים עליהם, כי עסקו יהיה בפיו בדברי גנות וחרופים, וידיו בעלים ומלאכה כי עלל הוא, ולכן ושאל בקציר ואין, דמאחר שלא עסק במלאכתו בידיו כדי לקבל פירותיהם, אלא רק עסק בפיו בדברי גנות וחרופים, לא ימלא דגן בקציר כשאר בני אדם: **ומה** שתרגם רע רע יאמר הקונה חבדא לחבריה, דדרש רע בעירי, דהיינו רע, גם זה יבא פשוטו

לכנון, ואין זה חידוש ופלא אם ישנה נקודת התיבה כדי לדרשה למשמעות אחר, כי כן דרכו של תרגום הכתובים שנוסח כמו דרשות רז"ל בגמרא, שדורשים אל תקרי כך אלא כך. ושא עיניך וראה בסו' הקודם, שהוא סו' י"ט בפסוק וכל הרע לאיש מרתן, שתרגם ודלביסין יהיב מוהבתיא דרי כאן שינה המשמעות להפך כי הרע נקודה בעירי שהוא ר"ל רע, והוא מפרש לה לשון רעה, כאלו נקודה צפת"ח: **ויותר** פלא מזה יש בסו' ו', בפסוק אשר אין לה קצין שומר ומושל, תרגם דלית לה חלדא, וזה פלא שמתרגם קצין חלדא, שהוא תרגום של קציר, אך הענין הוא שהוא מתרגם כפי דרך הדרש דרשו חו"ל בגמרא אל תקרי כך אלא כך, וכן כאן דרש אל תקרי קצין אלא קציר, ולכך מתרגם חלדא, גמלא כאן בתרגומו משנה אות, והוא יותר פלא מאותם המקומות שזכרת בשאלה שהוא משנה הנקודה בלבד, באופן כי נטות דעתו בתרגומו של כתובים יראה כמה דברים שמתרגם המילות ע"ד הדרש, ויש שהם מכוונים אל דרשות חו"ל בתלמוד ובמדרשים ממש, וזה מוזי בכל הכתובים של תהלים משלי איוב וחמש מגילות, כאשר יראה המעיין, ואין צורך להאריך בזה, והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו, אבי"ר:

אבן העזר.

שאלה א.

יפרוש כלל :

שאלה. איש א' זינה עם אשת איש כמה פעמים, ואח"כ חזר בתשובה, ובא לשאול מחכם אחר סדר תיקון תשובה לעון זה, וסיפר לו הענין כמו שהיה שנגסל עם אשה פ' אשתו של פ' ועתה נפל הספק בזה אם זה הנואף חייב להגיד לבעל האשה שאשתו זינתה עמו, אולי יאמין לו ויפרוש ממנה ולא יבעול בעילות חסורות לפי תומו. וכן אם זה הנואף לא ירצה בקום חופן לעשות כך להגיד לבעל מחמת כמה סיבות, אם זה החכם שהורה לפניו מחוייב להגיד לבעל, אולי יאמין ויפרוש, או"ד כיון דד"ז סופו לבא לידי ריב ומחלוקת, שאם יאמין ויפרוש מוכרח שיאמר הסיבה, ואז אשתו תכחיש בודאי, ואחיו לידי קטנות ומריבות, ובפרט אם היא יש לה בנים ובנות מצעלה, ויש בזה פגם משפחה ומי יודע מה יולד מן המריבה הזאת, על כן נר"ך לראות אם יש לד היתר לסמוך עליו שלא לגלות, או לאו :

תשובה. ראיתי להגאון נ"ב ח"א סי' ל"ה שגשאל שאלה כיוצא בזה, בא' שנגסל בא"ה ואח"כ חזר בתשובה, והנה הוא עתה חתן האשה היותו, כי נשא בתה אח"כ, וגפשו לשאול הגישה אם מחוייב להודיע לחמוי סיפורם מאשתו הזונה, או שתקתו יפה, כי המה חכמי השם ויש להם בנים חשובים בתורה ובמשפחה יקרה, ויש לחוש לפגם משפחה, ומשום כבוד הבריות רשאי בעל תשובה זה להיות בשב ואל תעשה, שלא להודיע לחמוי כלל. והשיב הגאון המחבר להרב השואל על זה, דהדבר פשוט דלא אמרינן גדול כבוד הבריות אלא בשב ואל תעשה, לא בקום עשה. ומה שכתבת פגם זה נגד בע"מ, מקרי שב ואל תעשה שלא יקום ויודיע לבעל, ואף שהבעל עושה מעשה ובעל אשתו האכזרה לו, מ"מ כיון שהבעל אינו יודע ממילא הוא שוגג ואינו עושה מעשה בזויד, הנה דבר זה הוא פלוגתא דרבנותא, ונחלקו בזה הרמב"ם והרא"ש בדיון המולא על חבירו כלאים בשוק, ונידון הגז' הוא ממש דוגמה זו שהבעל שעובר בקום עשה ובעל אשתו העומה הוא שוגג, וזה היודע מוונתה מקרי שב ואל תעשה שנמנע מלהודיע, וא"כ לדברי הרא"ש רשאי לשחוק משום כבוד המשפחה, ולדברי הרמב"ם חייב להודיע ולמנעו מן האיסור וכו', יע"ש :

והנה לפ"ד הגאון נ"ב הגז' שבא לדמות נ"ד לדיון הכלאים למילקא הא מוהא, הנה נ"ל בס"ד דיש לחלק, דהתם חיירי ברואה מעשה האיסור בעיניו שרואהו לובם כלאים, אבל הכא אין רואהו עושה איסור, דאינו בועל אשתו בפניו, דאולי אינו בועל את אשתו כלל מחמת סיבה אחרת שיש לו שאינו יכול לבעול, ומה גם נידון הגאון הגז' הכי מוכח בהשערת השכל, דהא התם חיירי שהבעל כבר הוא זקן ובא בימים, ובמפורש שם ב"ה ובזה, וגם עוד איכא ספק אחר דאולי אם יגלה לו הדבר לא יאמין לו ולא יועיל, ובאשר נרגש בזה הגאון ז"ל בעלמו, וא"כ השתא יש בזה ס"ם, אולי הבעל אינו בועל אשתו ולא חתי לבעול כלל מחמת חזיה סיבה, ואח"ל בועל אולי אם יגלה לו הדבר לא יאמין ולא

וגם על מה שילא הגאון ז"ל לחלק בזויד ההגדה בין הנואף עצמו, דעל ידו באה המכשלה לבעל האשה, ובין חנינים דעלמא, גם על זה ז"ל דאין הדבר ברור שבה על ידו המכשלה, דאולי זינתה קודם מנאו עם איש אחר, וכבר נעמאה ונאסרה על בעלה בזנות אחרים, ולא הוסיפה בזנות של זה איסור לבעל, וגם יש עוד מקום לפלפל בעיקר הראיה שהביא הגאון הגז' מן הכלאים, ואין עתה פנאי להאריך :
ובעת אמרתי בחפזי, דכל כהא דאיכא פגם משפחה, ויש בזה טעם גדול כבוד הבריות, וגם שמה לא יאמין ולא יפרוש, יש למולא היתר הן לנואף הן להחכם שהורה לפניו, שלא יגלו הדבר, והוא שראיתי להגאון מהר"ם ז"ל בשואל ומשיב קמא ח"א סי' רס"ב דף ק"א, דיש פוסקים ראשונים שסוברים אם לא זינתה האשה בעדים אינה נאסרת על בעלה, ואין בעילתו עונה נקראת בעילה של איסור, ושם זיין על ספר בני האובה פכ"ד מה' איכות להגאון מהר"ם ז"ל ש'האריך והרחיב הדיבור בזה יע"ש, ולפ"ז בנידון השאלה של הגאון נ"ב הגז' דהאיש בעלמו אינו יודע מונות אשתו, והיא זינתה שלא בעדים, אין זה הנואף מחוייב להגיד לבעל דיש לו לסמוך על סדרת הגדולים דסבדי אין כאן איסור לבעל כל שלא היו עדים, וב"ש בירוקא אותם העצמים הגז' ז"ל, דאיכא פגם משפחה, ויש בזה טעם גדול כבוד הבריות ועוד שהוא אינו רואה בעיניו שהבעל בועל את אשתו, דאולי יש לו סיבה שאינו יכול לבעול, וגם עוד אינו ברור לו דיאמין ויפרוש. ותמוהני על הגאון נ"ב שלא זכר בתשובתו ענין זה דמהר"ם, דיש גדולים דס"ל אם זינתה שלא בעדים אינה נאסרת על בעלה, וראיתי להגאון חיד"א ז"ל בחיים שאל ח"ב סי' מ"ה שהביא ספק אי' מהרב מוהר"א ז"ל, באונס שראה שזינתה אשתו ואין עדים בדבר, או אמרינן שיהא חנפסיה חד"א ונאמן לאוסרה עליו, או לאו כיון דאיסור דלא יוכל שלחה רביע עליה. והשיב דאינו נאמן לאוסרה עליו, והאריך בזה ע"ש. וגם בדבריו תמוהני, איך לא זכר מדברי הראשונים ז"ל שהביא הגאון מהר"ם ז"ל הגז'. ודע דאין לסמוך בזה על טעם הר"ן ז"ל בעדדים דף ג', דס"ל דעקרו רבנן לקדושה והרי היא כפגמיה, כי טעם זה הר"ן ז"ל בעלמו דחה אותו, וכמ"ש הגאון חיד"א ז"ל בעדדים אחדים דף מ' על דברי הגאון בנין אריאל, וב"כ עוד בספרו יוסף חונן סי' ק"א, ועמ"ש ג"כ שם בדף ס"ו ע"ש, מיהו מכת אותם הסופרים דאם זינתה שלא בעדים אינה נאסרת, ואין בעילתו חשיבה בעילת איסור, יש לסמוך בלירוקא כל אותם העצמים הגז' ז"ל. ועל כן בנידון השאלה דיון יכולין הנואף וב"ש החכם שהורה לפניו לפטור עצמו, לבלתי יגידו לבעל מכת טעמים הגז' דכולהו שייכי הכא. והשי"ת ברחמי יאיר עיניו בחור תורתו חז"ר :

שאלה ב.

שאלה. האופן קדם אשה בזוגת בחזקת בתולה, וגם אביה

אביה ואמה וכל קרוביה היו יודעים שהיא בתולה,
 אך אחר הקדושין תקף גודע לאביה ואמה שהיא
 היתה בעולה קודם איכוסין כמה פעמים מבחור אחד שהיה
 כבר לה. והנה אחר הקדושין בשלשה חודשים, רגה ראוהו
 לעשות החופה, וידוע למעלתך חך הוא המנהג פה עירינו
 בג'דאד, בליל החופה, שבעת שיכנס החתן לחדר הכלה
 לבעול אותה, יסגור הפתח וישבו אלל הפתח מבחוק כמה
 נשים מקרובי הכלה ומקרובי החתן, וימלא ג"כ שנים ושלשה
 אנשים ג"כ עומדים סס מקרובי החתן וקרוביו, וכולם מלפנים
 וממתנים על בעילת החתן ודס בתולים, והחתן אחר
 שיגמור בעילתו ילכס בגדיו ויפתח הדלת ללאת, ונכנסת
 אשה אחת הממונה על כך שקורין אותה מאשע"י, ונכנסים
 עמה נשים מקרובי החתן וקרובי כלה לראות בתולים, ואם
 ראו דס בתולים או מרעין הנשים בקול הלולה בפיהם
 לסימן טוב, ואם לא מלאו דס בתולים אומרים לא בעל
 כראוי וחוזר לבעול פעם שנית, והנה האשה הנו' אשר
 נתקדשה לראוהו, מאחר שדעו אביה ואמה את מעשה הרע
 שקרה לה קודם קדושיה שכבר נשברו בתוליה שהיא בעולה,
 הוכרחו לעשות ערונה שרחה החתן דס בעדים אחר בעילתו,
 וגם קרוביו יראו את הדס כדי לכסות חרפתו, וכך עשו
 ועלתה בידם, והחתן וקרוביו חשבו שאותו הדס שראו הוא
 דס בתולים שילא מן הכלה. והנה אדם אחד קרוב לבית
 הכלה גודע לו הדבר, וידע שעשו ערמה ולא הוכיח על
 זאת, כי אמר הם מוכרחים לעשות כן מפני השלום, וגם מפני
 הצושה והחרפה והלעז, יען כי זאת נשאת אחר הקדושין
 בשלשה חדשים, ושמה יחשבו שנבעלה אחר קדושין, ומי
 מפיה, ובאמת הם יודעים צבירור גמור שלא נבעלה אלא
 קודם קדושין. והנה אחרתו אח"ז היה אותו הקרוב לומר
 משנה מסכת כתובות, וראה כתוב בפרק ראשון, הנושא את
 האשה ולא נמלא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי
 ונסתחפה שדיך, והלה אומר לא כי אלא עד שלא ארסתוך
 והיה מקמי מקח טעות, ר"ג ור"א אומרים נאמנת, ר"א
 לא מפיה אנו חיים אלא ה"ו בחוקה בעולה עד שלא נתארח
 והטעתו עד שתצו ראיה לדבריה ע"כ. ופעשה שלמד אותה
 הלכה עלה בלבו להסתפק, אולי יש לך איסור בזו הערמה,
 יען כי זה הבעל קדשה בחוקת בתולה, והיא היתה בעולה,
 וקדושו קדושי טעות, ועדיין היא פנויה שאינה מקודשת,
 ולריך לעשות לה קדושין מחדש שתייה אשתו כדת משה
 וישראל, ועל זאת בל אותו הקרוב לשאל מה דינה של ריבה
 זו. גם שאל את"ל שגריך קדושין מחדש, אם מחוייב לספר
 הענין הזה לבעלה כדי שיקדשה שנית, שאם הוא לא יאמר
 לו חך ידע, ויש חשש לאורך גיטא שאם יאמר לו ודאי יהיה
 שנאה וקטנה ומריבה בין הבעל ואשתו כל הימים, ומי
 יודע מה יוולד מן המריבה האחת. גם ילמדנו רבינו, אם
 בכה"ג יש חזיה ערבובייה בגשמות הילדים אשר תוליד
 האשה האחת מבעלה, ועל הכל יורינו המורה לנדקא,
 ושכמ"ה:

תשובה.

מין ז"ל בסו' ס"ז סעיף ה' פסק, מוכת ען
 כתובתה מנה, ואפילו לא הכיר בה וכנסה
 ע"מ שהיא בתולה שלומה, אבל כנסה בחוקת בתולה
 ונמלאת בעולה אפילו מנה אין לה. וכתב בספר כתובה
 בק"א, משמע דלריבה גע, והיינו מטעם דאמרינן אין אדם
 עושה בעילתו בעילת זנות עכ"ל. ובלבוש כתב הטונס אשה
 ע"מ שהיא בתולה ונמלאת בעולה, אע"פ דלענין קדושין
 מקודשת וכו' ע"ש, ונראה כונתו ר"ל מקודשת מספק
 וכאשר אכתוב לקמן פעה". וכתב מין בס"ע קודם סעיף
 הגז' קמן פחות מתשע שנים ויום אחד שכל על הגדולה,
 כתובתה מאתיים, ודוקא שלא הסיר בתוליה, אבל אם הסיר
 בתוליה אין לה חלא מנה ע"כ, וכתב הגאון ב"ש ז"ל
 אע"ג דלא דמי למוכת ען דהא בזו אהעבוד בה מעשה

אדם, ז"ל לפי המסקנא תליא מלתא בקפידה כמ"ס
 בתוספות, וקמן אין קפידה כ"כ, ע"כ ע"ס:
והנה מין ז"ל בסו' ל"ח סעיף ל"ה פסק, המקדש על
 תנאי ובעל סתם או כנסה סתם, ה"ו לריבה
 גע אע"פ שלא נתקיים התנאי, שמה ביטל התנאי כשבעל
 או כשכנס. וכתב מור"ס ז"ל, ואם קדשה אחר לריבה גע
 משניהם. וכתבו ח"מ וכו' ה' דמקודשת מספק ולריבה
 גע משניהם, משום דספק איכא שמה מחל התנאי כיון
 שבעל סתם, או שמה סבר שנתקיים התנאי. וכתב באבני
 מילואים אע"ג דבקטן וקטנה הוו קדושי ודאי, ומשום דאין
 אדם עושה בעילתו בעילה זנות, הכא בתנאי יש לומר
 דאתנאי קא סמוך וסובר שנתקיים, וכתב הב"ש ואם קודם
 הביאה ידע שלא נתקיים התנאי ובעל סתם, או לכ"ע הוי
 קדושין גמורים, דק"ל אין אדם עושה כז"ל ע"ש. ובגידון
 השאלה דידן אע"ג דלא הוזכר תנאי זה להדיא בקדושין,
 עכ"ז ודאי זה הוא מדרברים שהבעל מקפיד בהם בודאי,
 ובפרט זו שנבעלה מקודם לרנונה, וא"כ קדושין אלו חשיבו
 קדושי ספק, וכמ"ס מין ז"ל סו' ע"ל סעיף ה' המקדש
 את האשה סתם ונמלא עליה אחד מן המומין הפוסלים
 בגשים, או נמלא עליה אחד מהגדרים שדרך בני אדם
 להקפיד עליהם, ה"ו מקודשת מספק עכ"ל, ומפורש בלבוש
 ענין הספק הזה יע"ש:

ובהיכא

דקדשה על תנאי ובעל סתם דאמרינן לריבה
 גע, כתב העזר בסו' ע"ל ז"ל, ואם קדשה
 על תנאי ובעל סתם, ויש עדים על היחוד לריבה גע מספק
 אפילו בעל לאתחילת לאחר קדושין, שאין אדם עושה כז"ל
 ובעל לשם קדושין, ואם נשאת לאחר לריבה גע משניהם
 עכ"ל, וכן כתוב בהרא"ש ז"ל בכתובות בפרק המדיה, ועיין
 ב"ח סו' ל"ח סוף סעיף י"ב, ועיין במהר"ם מינן ז"ל סו'
 מ"ט דף נו"ן ע"ג מ"ס בשם מהר"ם, ומה שביאר בדברי
 תשובת רבי שמעון בר אברהם, ז"ל ע"ש. ובגידון השאלה
 דידן היה עידי יחוד בביאה ראשונה של ליל חופה, וכן אמר
 לפני השואל בפירוש, ולפ"ז כיון דלא פירש בקדושין ע"מ
 בתולה, יש בזה ס"ס, והוא ספק אם זה הבעל מקפיד אי
 הוה ידע שהיא דרוסת איה, ולא הוה מקדש לה, או שמה
 לא הוה מקפיד והוה מקדש לה, ואת"ל מקפיד ואע"פ שלא
 שלא התנה כהתנה דמי, שמה הלכה כרס"י ז"ל ודעמיה
 דס"ל גם בהתנה בפירוש ובעל בסתם ה"ו מקודשת גמורה
 כבעילתו, משום דאין אדם עושה כז"ל, ואם קדשה אחר
 אינה מקודשת, וס"ס זה מתהפך, והוא ספק הלכה כרס"י
 ודעמיה בקדש על תנאי ובעל, דס"ל הבעילה חשיב קדושי
 ודאי, ספק הלכה כהר"ק והרמב"ם ושאר רבנות דס"ל
 הוי קדושי ספק, ואת"ל הלכה כהר"ק והרמב"ם דילמא זה
 כיון שלא התנה בפירוש לא קפיד אי הוה ידע:

ובנמצאת

חיילוגית ודאית לדעת רש"י בגיטין דף מ"ו,
 גם בהא אמרינן ח"א עושה כז"ל, אך
 התוס' ס"ל דוקא בספק חיילוגית אמרינן כן, אבל בודאי
 חיילוגית אפילו גע אינה לריבה, ועיין פני יהושע שם, ועיין
 ביאור הגאון רח"ס ז"ל על הש"ע סו' סק"ו מ"ס בזה יע"ש.
 ובודאי אין לדמות מום זה דבעולה למום דחיילוגית, דהתם
 איכא טעמא רבה כמ"ס בתוספות, ומפורש יותר בדברי
 הרא"ש בפרק המדיה, דשאני מום דחיילוגית דעיקר דעתו של
 אדם הנושא אשה בשביל הבנים, הלכך הוי קדושי טעות, יע"ש:
ועתה נבא לדון לדעת הסוברים, דבקדשה על תנאי
 ובעל סתם ואח"כ גודע המום דס"ל הוי קדושי
 ספק, הנה אם רגה הבעל לקיימה אללו אחר שגודע לו
 הדבר אם לריבה קדושין מחדש או לאו. והנה דבין נמלאת
 בעולה כתב רמ"א בהגה"ה סו' ס"ח ס"ג, אם רוגה לקיימה
 כותב לה כתובה מנה ע"ש, ונראה מזה דאין לריך קדושין
 מחדש, אך הב"ש שם ס"ק כ"ד דקדק מדברי התוספות לריך
 קדושין

(לה)

קדושין מחדש, והגאון בעל חו"ד בספרו בית יעקב פירש כונתו, אף דחין אדם עושה צ"ו ומקדשה צביאה, מ"מ ביאה אינה רק אירוסין, דביאה אירוסין עושה, ולענין סויה חשוב בשולחן לענין לזכות במעשה ידיה וצירופה, אינו יכול לזכות בלא נשואין מחדש וכו' ע"ש. והגאון בית מאיר כתב על דברי רמ"א, יש לדקדק ממונו שאין לריך לקדשה מחדש וכו', ואף כי מן התוספות שב"ש משמע דלריך לקדשה מחדש משום דהוי מקח טעות, הגה הב"י ס"ס מ"ד כתב להרמב"ם כל מקום שמקדשה מספק תורה שוב אין לריך לקדש מחדש כמו קמנה שנתקדשה למיאוון, וה"ה הכא ע"ש, ועיין בספר כתובה בק"א מ"ש בענין זה יע"ש. מיהו נראה גם לדעת הרמב"ם דחין לריך קדושין מחדש, היינו משום שידע הבעל עתה וקבל דמיו לקדושי קטן, אבל אי לא ידע הבעל כלל, וכנידון השאלה דידן מוכרח לומר דגם להרמב"ם ז"ל אין כאן קדושי ודאי, והרי הוא תמיד בספק קדושין, אע"ג דאמרינן ח"א עושה צ"ו:

והנה בענין קדושי קטן שקידש וגשח בעודו קטן, ראיתי להגאון מהרי"א ז"ל בשמחה יו"ט סי' יו"ד, שכתב צ"ג כשינוע ל"ג שנה ויוס ח' לריך לחזור ולקדש ולכתוב כתובה אחרת, ושוב הביא תשובה ח' מסבבות הרשב"א ואינה להרשב"א דפליג על צ"ג, וס"ל דחין לריך קדושין אחרים, ושוב הביא שם תשובה המבי"ט ז"ל ח"ב סי' ל"ו, מ"ש לדעת הרשב"א ודעת הר"ש ע"ש, ואלא עבדה תמיהא לי על המבי"ט ז"ל, ועל הגאון שמחה יו"ט ז"ל אמאי לא הוכיחו מדברי הרמב"ם ז"ל דהבא דאפילו דהוי מקח טעות אם רוצה לקיימה לא לריך קדושין אחרים, וכ"ס דס"ל הוי בקדושי וגשוחי קטן:

ולענין הלכה בנידון השאלה דידן הגו' כגד עשיתי ס"ס והוא מהספק, ולכן כיון דאם יגלה הדבר לבעל יהיה מזה קטעות ומריבות, וגם בזיון משפחה, ואפשר שיולד מזה רעות הרבה, הא ודאי יש לסמוך על ס"ס הגו' ולא יגלה לבעל כדי לעשות קדושין מחדש, ואע"ג דנוגע דבר זה למזמן בשביל מאתים ותוספת כתובה דלית לה, ועיין צ"ג ואחרונים, מ"מ השתא לא ניתנה לגבות, ומי יודע אם תבא לידי גביה אח"כ, ועכ"פ יודיע זה הקרוב לה ולקרובה שאם תבא לידי גובייה תמחול המאתים ותוספת כתובה, ולא תגבה אלא מה שיעלה לה כפי הדין: **ועיר** דבר אשר שאלתם, אם יש איזה ערובייה ע"פ הסוד בגשמות של הילדים אשר תוליד האשה הזאת מבעלה העקרי, הגה מלאתי להרצ אחת ליעקב בשפת אמת, שהביא תשובה מהרב החסיד בעל זמרת הארץ צ"ס ל"ו, וז"ל שאלה בענין ההוא רוחא דשדי צה בעלה צביאה ח', עיין בע"ה שער חו"א וכו', ומשם תראה ותבין נתינת המון והכלי והרוחא דשדי צה בעלה וכו', ועיין בע"ה בשער מ"ן ומ"ד פ"ח שכתב דלבוש הגשמה הוא מזה הרוחא דשדי בגווה, וק"ל על זה דמאחר שהכלי והרוחא הוא כסוי לגשמה של ולד הנולד, ח"כ אלמנה וגרושה שמתעצרות לפעמים מביאה ח', והם מהגבורות חדשות שנעשה הולד מהם, ולא ניתן בה כלי ורוחא מזה הבעל, ח"כ גוף הולד הוא מהבעל האי, כמו שהוא חייב צכבוד אחיו הגדול, מהטעם הלזה כנודע, והדבר ל"ע, עכ"ל הרב בעל זמרת הארץ. וכתב על זה הרב המחבר אמת ליעקב וז"ל, דבר זה תמוה לי צעיתי מאד, דכפ"ז מלינו בעולם סויה ולד אחד עשוי משני אנשים, והא ודאי כמו זה נחשב, וכדי בזיון לולד הנולד צה וכו', על כן נלע"ד דהא ודאי ליתא, דכל זה שנעשה מרוחא קדמאה כסוי ולבוש לגשמה לולד, היינו לבנים הנולדים ממונו דוקא, ואין לזרם אתו, וכשזאת האשה עומדת וגשחת לאחר אתא את ופסיק ופניס חדשות צאו לכאן, וכל תיקון הולד הנולד נעשה מאביו ואין לו שום

חלק מהבעל האי, האזנא לריכין אנתנו להבין דלפ"ז איך חייב אדם צכבוד אחיו הגדול מאינו כמו צאחיו מאביו כמו שפסק הר"ש בתשובה כלל ט"ו, ולפי מ"ש רבינו ז"ל בשער המנות פ' יתרו נראה שהדין דחין חיוב, אך כפי מ"ש הרב הגו' דעדיין יש חלק מהבעל האי יש חיוב, והדבר לריך ישוב, עכ"ל ע"ש:

והנה כל המדובר הגו' הוא בגרושה ואלמנה, דהקשר של האשה ובעלה נעשה כדת משה וישראל, ולכן ההוא רוחא דשדי בעלה בגווה מולא לו מקום קבוע ויסוד חזק, אך צהאי גווגא דשאלה הגו' שזה נאף עמוה וצא עליה צאיכור שאינו כדת משה וישראל, אע"פ שבעל אותה כמה פעמים, ואע"פ שנתעברה ממונו, דודאי שדי רוחא בגווה, הגה זה הרוחא נדחה ומוסתלק ע"י קדושין ונשואין של בעל השני שהם כדת משה וישראל, ולא ישאר ממונו מאומה צגוה וכאלו לא הוה לה צגווה מידן, והבנים אשר תלד מן בעל השני האמיתי חין בהם תערובת מן הראשון כלל ועיקר. ואם תשאל אם זו האשה נתעברה מבעלה מביאה ראשונה, מהיכן בא לבוש הגשמה של הולד, הגה צזה דברתי צס"ד במקום אחר בחקירה כזו בענין גרושה ואלמנה שמתעברים מביאה ראשונה, ואין כאן מקומו, והסי"ת צרחמוי הרבים יחיר עינינו צאור תורתו, חכ"ר:

שאלה ג'

שאלה ותשובה זו נמצאת בעיר בצרה יע"א וחתיים עלה עמ"ד הרה"ג מו"ז רבינו משה חיים זצ"ל.

מעשה שהיה בעיר בצרה, צאללאן בן שרי, שראתה אותו אשת יעושה ח' מרדכי מנאף עם הבת שלה, שהיא בת ארבעה שנים מ"מ, והלכה האשה הגו' וקבלה עליו אלל הנשיא, ולא הודה עד שהכריז צמקלות והודה על הבת הגו', ולהיות כי אללאן הגו' מעשיו רעים חקרו ודרשו ממונו על מעשים אחרים אם עשה או לאו, ובתוך הדברים אמר שסיפר לו אפרים שעשה זנות עם בת השמש, וגם עם אשת יצחק ח' מרדכי, ושאלו ממנו אם הוא לא עשה רע עם הנשים האלה, והשיב עם בת השמש לא עשה, אבל עם אשת יצחק ח' מרדכי עשה, ושאלו אותו מתי עשה עם אשת יצחק הגו', ואמר פעם אחת קודם פורים ופעם אחת ליל פורים, ושאלו אותו איך נשמעה לו, והשיב אחר שסיפר לו אפרים עליה, הלך הוא אללה והפחידה שאם לא תשמע לו אז הוא יגלה את עונה מה שעשתה עם אפרים, ולכן נטרטית לו. והיחידים הי"ו שנו ושלבו עמו הדברים, ועשו איוס וגיוס, והוא לא החליף דבריו, וכל הדברים האלה אשר דברו עמו היתה צפני הבעל והאשה, ואח"כ דברו יחידי הקהל עם האשה על ענין זה, ואמרה לא היו דברים מעולם, וכל דבריו שקר וצב, ויש לו שנאה עמו לכך מוליח שם רע עלי. גם עוד הביאו יחידי הקהל את אפרים, ואמרו לו מה אתה אומר על דברים אלו שדבר אללאן, והשיב שאללאן שקר מדבר וגשאר הענין ליוס השני, וציוס השני דברו יחידי הקהל עם אפרים והצטיחו אותו שידבר אמת ולא יתפחד, ואז הודה ולא בוש על בת השמש, ואח"כ על אשת יצחק הגו', ואז גורו יחידי הקהל על שתי נשים אלו שילכו לבית אביהם ויתפחדו מבעליהם, עד שישלחו שאלה זו למורינו ורבינו האדון הי"ו. ואחר שילאו אללאן ואפרים מציבת הנשיא, אמר אפרים לפני כמה אנשים, מה שהודיתי הוא שקר כדי להגיל עלמי מן המקלות, ואז הנשיא ויחידי הקהל צשמעם דברי אפרים שהיה מדבר לפני כמה בני אדם על הודאתו שהיא שקר, חזרו והביאו לפנייהם את אפרים וכל

וכל הו"ל, ויאמר הפרים רבותי אני אומר עתה האמת
 לפני ה' ולפניכם שאותם הדברים שאמרתי לפניכם אותו
 היום על הנשים הגזקרים הם שקר, ומחמת הפחד שלא תבטי
 במקלות הודיתי בהם, אך אללאן עודנו עומד בדבריו ואמר
 לאפרים בפני הנשיא ויחידו הקהל, אתה ספרת לי במקום
 פ', שעשית זנות עם שתי הנשים הו"ל, והשיב לו אפרים
 שקר אתה מדבר, לא אמרתי לך דברים אלו, ולא עשיתי כלום
 עם הנשים ההם. ויודע למורינו נר"ו, כי יחזק ח' מרדכי
 בעל האשה, וגם אמו וגם הנשים אחרים הררים עמהם
 בחזק מוכיח את האשה, ואומרים שאין להם חשש בה בענין,
 וגם אומרים שזה אללאן יש לו שנהא עמהם. גם יודע למורינו
 נר"ו שאשתו של יחזק הנז' היא מעוברת, ויש לה שמונה
 חודשים בעיבור, ולכן לא נגענו בה, ורק הפרדנו אותה
 מצעלה עד שתוליד לאחר משפט, ותודיעינו להיכן הדין נוטה
 ותשובתו הרמז'ה מהרה תלמוד:

ע"ב השאלה:

תשובה. גרסוין בסנהדרין דף ע"ב, ח"ד יוסף פלוגי

רצו לאנסו הוא ואחר מלטרפין להרגו,
 לרצו רשע הוא והתורה אמרה אל תשע רשע עד, רבא אמר
 חדס קרוב אלל עלמו ואין חדס משיס עלמו רשע. ופירש רס"י
 רבא אמר אין חדס נפסל לעדות בהודאת פיו, דחדס קרוב
 אלל עלמו, הילכך אין חדס משיס עלמו רשע, כלומר על עדות
 עלמו אינו נעשה רשע, שהרי התורה פסלה קרוב לעדות
 ובהרג הרובע דפלגין דבורא ומהימנא לה לגבי חבריה,
 ולא מהימנא ליה לגבי עדות לכסול לעדות, ע"כ. וכרבא
 פסקו כל הפוסקים שאין חדס משיס עלמו רשע, דקרוב
 הוא אלל עלמו ופלגין דבוריה, וכן פסק מרן בשה"ט
 ח"מ סי' ל"ד סעיף כ"ה אין חדס נפסל בעבירה ע"פ עלמו,
 אלל ע"פ עדים שיצדו עליו, שאין חדס משיס עלמו רשע,
 ובסעיף כ"ו כתב לזה שהעיד על המלוה וכו' אע"פ שעושה
 עלמו רשע פלגין דבוריה, ומאמינין אותו לגבי מלוה ולא
 לגבי עלמו, וכן אם העיד פלוגי רבשו אפילו לרצונו הוא
 ואחר מלטרפין לפסלו ע"ש. וא"כ לכאורה נראה כנ"ד שהעידו
 אללאן ואפרים שעשו זנות עם אשת יחזק ח' מרדכי, אע"ג
 דלגבי דידהו לא נאמנים, מ"מ נאמנים לגבי אשת יחזק הנז':

אמנם ראוי להרשב"א ז"ל בתשובה סי' חלק רל"ז,

שחילק בין פלוגי רבעתי לבין אני רבעתי את
 פלוגי, שאם אמר רבעתי את פלוגי לא פלגין דבוריה, דאין
 קשוי אלל לדעת שלא נוכח לומר שרבע את פלוגי באונס
 אלל ברצון, ולכן לא פלגין דבוריה ואינו נאמן על חבריו.
 ולכאורה נראה דבריו אלו סותרין דבריו דסי' תקנ"ב,
 שנשאל ע"מ שמועו מעוף הפורח באויר וכו', והשיב מסתברא
 דפלגין דבוריה, ואין דנין אותו כאלו העיד שהוא בא
 עליה, אלל כאלו מעיד שזינתה, וי"ל דסובר כיון דאין קשוי
 אלל לדעת, ח"כ אם הודה שבה עליה אינו אלל ברעונו,
 ואין לומר שהוא לאנסו דאין קשוי בלא דעת. ברם יש
 להשיב, דהתם אמר פלוגי זינתה עמי, ופלגין דבוריה
 דכאלו לא אמר אלל פלוגי זינתה בלבד, וכן מור"ם בשה"ט
 סי' קצ"ו סי' ה' הביא דברי הרשב"א בזה הלשון, אמר אחד
 על אשה אחת שזינתה עמו, נאמן עליה בעד אחד דפלגין
 דבוריה וכו' ע"ש, ומ"ש עמי לא מהימנא ליה, וכמ"ש רבא
 דאם אמר פלוגי רבעתי לרצונו כאלו אמר רבעתי לבד,
 דמפרשינן לאנסו, ומה שסיים לרצונו גייזין ליה ולא נאמן
 אותו, וכן תירך הרב החבי"ב ז"ל בכנה"ג הגה"ט אות
 ע"ז ע"ש:

נמציינו למודין שיש הפרש בין שאמר זינתי עם פלוגי,

לבין שאמר פלוגי זינתה עמי, שאם אמר זינתי
 עם פלוגי לא פלגין דבוריה, ואינו נאמן כלל לא על עלמו
 ולא על האשה, אלל אמר זינתה פלוגי עמי פלגין דבוריה,

ונראה ג"כ שאם אמר עם פלוגי זינתי לא פלגין דבוריה,
 שאם פלגין דבוריה ואמרין כאלו לא אמר אלל דבור עם
 פלוגי לבד, ומלת זינתי גייזין לה, לא יש קום משמעות
 באומריו עם פלוגי בלבד, דאין לזה משמעות כי אם בזירוף
 מלת זינתי, ולכן לא פלגין דבוריה בהכי, ואינו נאמן לא
 על עלמו ולא על האשה, וכן נראה אם אמר עם אשת ראובן
 לא עשיתי אלל עם אשת שמעון עשיתי לא פלגין דבוריה,
 דאם פלגין דבוריה ונאמר מה שאמר עם אשת שמעון
 עשיתי גייזין מלת עשיתי, אין משמעות לנאמר עם אשת
 שמעון בלבד, ואם נפרש דקאי על דבורו שאמר עם אשת
 ראובן לא עשיתי, אלל עם אשת שמעון היינו ר"ל עשיתי,
 ח"כ הודה שעשה הוא עם אשת שמעון, ולא נוכל לפרש
 דאחרים עשו עם אשת שמעון, כי בשלמא אם היה אומר עם
 אשת ראובן לא נעשה, אלל עם אשת שמעון עשיתי היינו
 גייזין מלת עשיתי דאשת שמעון, והיינו מפרשים דבריו כך,
 עם אשת ראובן לא נעשה מאחרים, אלל עם אשת שמעון
 נעשה מאחרים, אלל בזה הלשון שאמר עם אשת ראובן לא
 עשיתי, אלל עם אשת שמעון עשיתי, לא אפשר למיזג דבוריה,
 דאם פלגין דבוריה אין לנשאר קום משמעות לפרשם על
 אחרים, ועיין בסו"ת פני משה ח"א סי' פ"ט, ומשפטי שמואל
 סי' קכ"ז דף קס"ו סוף עמוד ח', יע"ש:

ג הרב חסד לאברהם ז"ל על גידון שלו שהיה על הודאת
 החסוד שהודה, וכה היה דברו, פעם אחת הסיתיני,
 שהביא דברי הרשב"א וכתב וי"ל, וכפי זה ממילא כנ"ד נמו
 בתחלת דברו שאמר הוונה הסיתיני מיד נתפסל עדותו,
 דלא שייך לפלוגי דבוריה, דמלת הסיתיני לא שייך לאחר רק
 עמו, ואין חדס משיס עלמו רשע, ואם תאמר שהוא באונס
 אין קשוי אלל לדעת, כמ"ש הרשב"א וכו', ע"ש:

א"כ כנ"ד, שאמר אללאן עם בת השמש לא עשיתי,
 אלל עם אשת יחזק ח' מרדכי עשיתי, אין לפרש
 משמעות דבריו אלל על עלמו ולא על אחרים, ולא פלגין
 דבוריה, ואז אינו נאמן לא על עלמו ולא על האשה. אמנם
 אפרים לא ידעתי מן השאלה הנז' אך היו דבריו, דלא
 פירשו בשאלה אך היה סגנון דבריו, אם היה בסגנון דפלגין
 דבוריה או לאו, ואך סיהיה אפילו אם היו בסגנון דפלגין
 דבוריה, לא יש כאן אלל אחד, כי דברי אללאן ודאי לא פלגין
 לפי מ"ש הרשב"א ז"ל:

ואע"ג דמינו להרצ פני משה סי' פ"ט, דאחר שהביא

דברי הרשב"א כתב חיברא דנראה לי, כיון דכל
 שאר הפוסקים לא חילקו בכה"ג דהרשב"א, אפשר לומר
 דפליגי עליה, דאי לא תימא הכי לא הוה סתקי מניה, ולא
 הוה משתמיט שום אחד לפלוגי בהכי, מ"מ מסיק הרב
 ז"ל בין הכי ובין הכי מדי ספיקא לא נפקא ע"ש, ור"ל שאם
 אין הבעל רוצה לגרש לא כייפינן ליה, ועוד כתב דככל דבר
 שהוא מחלוקת אין לאסור אשה על בעלה, כיון דהויא
 חומרא דאחי לדי קולא וכו' יע"ש, ולכן כנ"ד כיון דדברי
 אללאן הם בסגנון דלא פלגין דבוריה, אין יכולים לכפות
 הבעל לגרש:

ג י"ל בדברי אפרים, דבתחלה אמר שאללאן שקר מדבר,

וביום שני הודה ולא בוס כנו' בשאלה, אם נאמר
 בכה"ג כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד, כי ביום ראשון הכחיש
 את אללאן, ואמר מה שאמר אללאן שעשה זנות עם בת
 השמש וגם עם אשת יחזק הוא שקר, נמנא העיד שלא עשו
 זנות, ואין יכול להגיד ביום שני שעשו זנות, ואפשר לומר
 שאם היו דבריו של אפרים ביום השני בסגנון דפלגין דבוריה,
 דאנחנו אומרים הוא לא עשה אלל האשה זינתה עם אחרים,
 אז י"ל דאין בזה דין אינו חוזר ומגיד, לפי שאנחנו אומרים
 ומכוונים דבריו הראשונים עם האחרונים, שאינו סותר דבריו
 הראשונים, דאנחנו אומרים מה שאמר בתחלה אללאן שקר
 מדבר, כוננו בזה על מה שאמר אללאן שאני זינתי עם אלו,

וזה שקר, כי אני לא זיתי, ועל זה קאמר שאללחן שקר מדבר, ומה שהודה ביום השני אם היו דבריו בסגנון דפליגון דבוריה, דהיינו שנאמר שהם זנו עם אחרים, וכאלו לא אמר על עצמו כלום, נמצא אחר דמינו גייזיגן לדבוריה שאנחנו משליכים מה שאמר על עצמו, וכאלו לא אמר כלום על עצמו נמצא אז דבריו אלו של יום השני אינם סותרים דבריו הראשונים, ולריך להתישב בעיני זה אם נוכל לומר כך, ועיין בב"י סי' כ"ט, ובש"ע סעיף א' מ"ט מרן ז"ל, וכן אם אינו סותר עיקר דבריו הראשונים, כגון שדבריו סתומים וסובלים ביאור א' משני עניינים, משמעות א' קרוב וא' רחוק, כל שאנו יכולים לכיין דברי העד וכו' יש לתקן וכו' יע"ש :

עוד י"ל על מה שבא בשאלה, דאחר שילא אפרים מבית הגשוף היה חומר בפני העולם מה שהודתי הוא מפחדו שלא יבוי במקלות, ואחר שהביאו אותו הגשוף ויחדי הקהל לפניהם ג"כ אמר להם דברים האלה שהודה מפחדו, הגה נראה אם אמרו לו בתחלה שודה, ואם לא יודה יוכה ואז הודה, יש לו אמתלא אלימתא לומר שהודה מפני הפחד, אבל אם לא אמרו אם לא יודה יוכה, הלא אמרו לו הודה ואל תתפחד, יש פנים לומר שאין לו אמתלא בזה, ויש פנים נמו לומר, כיון שהוא ראה בעיניו שהכו את אללחן במקלות כדי שודה, חשב בדעתו גם לו יהיו מניס אם לא יודה, ולכך הודה בשקר כדי להגיל עצמו מן מכות גדולות של המקלות: **והנה** יש עוד רעותא בחלה העדויות, שלא עשו בעדים דרישה וחקירה, והרבה מן הפוסקים ס"ל, שאם באו עדים להעיד על אשת איש שזינתה לאוסרה על בעלה, בעיני דרישה וחקירה, וכגו' בח"מ סי' למ"ד, גם מרן ז"ל בש"ט אה"ע סי' י"א סעיף ד' כתב, י"א שאם באו עדים על א"א שזינתה לריבין דרישה וחקירה, ואע"ג דכתב י"א דעתו לפסוק כן להלכה, וכ"כ מהר"י עיי"אם ז"ל בבית יאודה אה"ע סי' י"ט, דדעת מרן ז"ל לריבין דרישה וחקירה, וא"כ בנ"ד שלא עשו דרישה וחקירה יכול אפרים לחזור מדבריו הראשונים לומר מה שאמר תחלה שקר הוא, וכ"ש דנותן אמתלא לדבריו, דק"ל כל מקום שריך דו"ח ולא עשו ב"ד דו"ח יכולים העדים לחזור מדבריהם הראשונים, וכמ"ס בירושלמי, ובתוספתא דכתובות, וכן פסקו הפוסקים, ועיין בעור וב"י בח"מ סי' כ"ט, ועיין מ"ש הרב מהר"א אלפנדרי ז"ל הובאו דבריו בספר בני דוד ע"ש, באופן דלאסור אשה על בעלה, דעת רוב הפוסקים ומרן ז"ל עמהם לריבין דו"ח, ואם לא עשו דו"ח יכולים לחזור בהם ואין בזה משום חוזר ומגיד, ועל כן הפילו אם היו דברי אפרים בסגנון דפליגון דבוריה, מ"מ לדבריו אחרונים אנו שומעין כיון דלא עשו דו"ח, וכ"ש שהוא נותן אמתלא, ומפורש בהרמב"ם ה' עדות פ"א ופ"ב מה הם דרישה וחקירה, והם לא עשו כלום מזה :

גם עוד לא ידענו, אם כל זה הנזכר בשאלה היה בפני ב"ד שראויים לקבל עדות או לאו, דאם לא היו בפני ב"ד שראויים לקבל עדות, יכולים לחזור בהם. ברם אין לפסול עדות זו בשביל שלא הייתה עדות מיוחדת, שלא ראו אללחן ואפרים בבית אחת, ואיך דס"ל לאסור אשה על בעלה בעיני עדות מיוחדת, דכבר עמד הרב מהר"י עיי"אם בבית יאודה אה"ע סי' י"ט על זה, וכתב לענין פסק הלכה נראה ברור, כיון דמרן ז"ל פסק בשני הטורים דעידי כיטור מלטרפין, וממשיך אחריו מור"ם ז"ל בהגה"ה בשני המקומות וכו', אנו אין לנו אלא דברי מרן כי לו משפט ההוראה וכו', ע"ש :

וגם עוד מ"ש בשאלה על אללחן מעשיו רעים, לא ידענו מה הם, דאם יש עדים שעשה איזה עבירה שנפסל בה לעדות, א"כ אין בדבריו ממש. גם זאת ועוד אחרת לפי מה שמענו, שזה אללחן ואפרים קרובים זל"ז והם שני בשני, ועיין ב"י אה"ע סי' מ"ב ובכנה"ג ס. גם שמענו כי אפרים

ואללחן קרובים ליוחק ח' מרדכי בעל האשה, והם שני בשני, ואע"פ שהקורבה היא מולד האם, ולדעת הרמב"ם קרבת האם אינם פסולים אלא מדרבנן, מ"מ רוב הפוסקים חולקים על הרמב"ם, וס"ל שהם פסול דאורייתא, ולפי סברתם לא נאסרה האשה על פיהם של אלו, ועיין משפטי שמואל סי' קכ"ד, ומהרש"ך ח"ב סי' ר"ב, דס"ל סברת הרמב"ם היו יחידה, וגם איכא דס"ל דגם הרמב"ם סובר פסולים מדאורייתא, ועיין מ"ש מרן ז"ל מ"ש תשובת הרשב"א ז"ל, ועיין להש"ך ז"ל בח"מ סי' ל"ג, ובחשק שלמה ומטה שמעון ע"ש :

המורם מכל האמור, כג"ד אין יכולים לבקף את יחוק בעל האשה לנרש את אשתו, ולא נוכל לאוסרה עליו, וכ"ש בת השמש שלא דבר עליה בזנות אלא אפרים בלבד. והש"ת יליגו משגיאות, ויראונו מתורתי בפלחות.

כ"ד, העיר **משה חיים משה עבדאשה** י"ו וזו הוספה אשר הוספתי אנא עבדא על דברי עמ"ר הרה"ג מו"ז זלה"ה הנז"ל

הנה הגאון עבודת הגרשוני ז"ל סי' כ"ח, גם הוא סמך על דברי הרשב"א להתיב אשה לבעלה, אך בנידון הרב הנז' היה עוד לדדי היתר, ויש עוד רבני אחרונים שלא זכרם עמ"ר הרב מו"ז זלה"ה, שנמשכו אחר סברת הרשב"א ז"ל בלי פקפוק, זאת ועוד נידון השאלה הנז' מלבד סברת הרשב"א ז"ל, עשה הרב מו"ז זלה"ה עוד לדין להתיב, וכולם חזקים כראי מולק :

אך זאת חגיג, שראיתי להגאון נודע ביהודה במ"ק סי' ע"ב, שהביא תשובת הרשב"א דסי' אלף רל"ז הנז', והרבה להקשות על דבריו, ודחה ראיותיו, והגם דאין בכחו לדמות דברי האשל הגדול הרשב"א, הגה אח"כ העלה שגם הרשב"א דסי' אלף רל"ז לא קאמר אלא לענין קבלת, אבל לאוסרה על בעלה מודה, דגם בכנה"ג שאמר אני זיתי עם פ' פליגין דיבוריה ונאסרת ע"ש, והגה ברור לנו, שעמ"ר הרב מו"ז זלה"ה לא ראה ספר נז"ב ביהודה, כי לא הגיע הספר הזה לגלילותינו אלא בדורינו זה קרוב לארבעים שנה, ולכן לא הזכירו בתשובתו, וראיתי בזכרון יוסף סי' ז' גם הוא הביא דברי הרשב"א, והקשה עליו קטיוס הגאון נז"ב, וגם ספר זה לא היה מלוי בעירינו באותו זמן, אך באמת כמה וכמה מספרי אחרונים נמשכו אחרי סברת הרשב"א הנז', ולית להו חילוק זה דנז"ב כלל. וחדשות אני מגיד מן ספר אחרונים של גאוני אשכנז שדחו דברי נז"ב, ולא חשו לה, דראיתי להגאון מהר"ח זל"ז בספרו דברי מ"ס ח"ב באה"ע סי' ל"ה, שכתב וז"ל, ומשום העד הנחמד אין לאסור, דבאני זיתי עם אשתך לא פליגין דבורא, והגם דהגודע ביהודה שדא בה נרגא חלקו עליו בדברים ברורים וגם אני בעיני כתבתי בקטורים לחלוק עליו בדברים ברורים לעינ"ד, וכבר נעשה מעשה בזמנו באותה מעשה, והתירו האשה אשר אסרה הגודע ביהודה, וילא ממנה דור משפחה חשובה ובנים חשובים כידוע לכל, והגאוני שבזמנו רבו על הגודע ביהודה ז"ל והתירוה, עכ"ל ע"ש :

ובן ראיתי להרב באר מ"ס חיים ח"ב באה"ע סי' ג', שהביא תשובת הרב זכרון יוסף הנז"ל, וכתב, דאנחנו בני ספרד אין לנו אלא דברי הרשב"א מאור הגולה, וכל הפורש מפשט דברי הרשב"א ורואה להתמיר עתוד ליתן את הדין, דקסם שאסור לומר על האסור מותר וכו' ובפרט לאסור אשה על בעלה, שדעת רוב הפוסקים דהוי כדעי נפשות וכו', ומה שנסתפק הרב פני משה בסברת הרשב"א, אמאי לא חילקו בכך שחר פוסקים הראשונים, אומר אני דמרוז

דמרוז פשיטותו לא כתבוהו הראשונים, אמנם האחרונים כבר
כתבוהו ה"ה דרבי משה והסמ"ע והכנה"ג בלי שום חולק,
ותו לא מודו, עכ"ל :

ושו"ד בס' שמן רוקח לאחד מרבני אשכנז האחרונים,
בסו' מ"ו, שהביא תשובת הרשב"א דסו' אלף
הל"ז הגו' וגם דברי המדע ביהודה, וסתר רחיות של הרב
גו"ב, והעלה שדברי הרשב"א שריכין וקיימים ומוסכמים
להלכה ע"ס :

שאלה ד'

שאלה. ח"א שזנתה ונתעברה בזנות, אם מותרת לשנות
דבר שתפיל העובר אחר שבבר הובר ונגמר
בבענה שיש לו חמשה חדשים בבענה, ואם מותר לאחרים
לסייעה בדבר זה להוליכה אלל הרופא שיתן לה הסמים,
ויביאו לה הסמים ממנו, או לאו. יורנו מורינו, ושכמ"ה :

תשובה. בדבר הזה אינו רוצה להביע בדרך הוראה
לא לאיסור ולא להיתר, ורק אעתיק לכם
מה שמלאתי בתשובות האחרונים שדברו בזה, והוא כי הגאון
חיות יאר ז"ל בסו' ל"ה נשאל כיוצא בזה מומס, מגדול
אחד רופא מומחה ולמדן מופלג, ופלוסוף מובהק, בא"ח
סברה לזנוגים ואחד המעשה נתחדשה ונתנה קולה בבני
וכו', וגם בקשה מחכס א' שיהיה מוסר לה תשובה, וככל
אשר יוסת עליה תעשה וכו', ושאלה אותו אם רשאה לנמוע
דבר מאבקת רובל לשלשל זרע המקולקל אשר בקרבה,
והשיב לו הגאון חיות יאר ז"ל, הקשית לשאל שאלה כזו,
אשה כי תשטה תחת אישה ותעזו פניה לשאלת חכס בזה
וכו', וכו"ד כתב לפי מ"ש היה היתר גמור לשאלתך אשר
שאלת מדין תורה, ולולי המנהג פשוט בינינו וביניהם גדר
פרלות הפרולות והזנוגים אחריהם, האמנם בפ"ב
דחולין דף ל"ג, כתבו התוספות בפשיטות אע"ג דבין נח
נהרג על העוברין, וישראל אינו נהרג, נהי דפטור מ"מ לא
שרי, ועיין עוד סנהדרין דף נ"ט בתוספות עכ"ד, נראה
דעתו דאין להתיר לכתילה בדבר הזה :

וראיתי להגאון יעב"ץ ז"ל, בשאלת יעב"ץ ח"א סו'
מ"ג, שנשאל אם יש איסור לקלקל עובר בבטן
אמו שזנתה בין פנויה בין א"ח, והביא תשובת חיות יאר
הגו', והוא דעתו להתיר בממזר מא"ח להשחיתו כשהוא
עודנו עובר לכתחילה, ואפשר דיש מלוה נמו בזה, ורק
בפנויה שזנתה ונתעברה איכא איסורא להשחית העובר
שלה, כיון שהיא אינה חייבת מיתה בזנות שלה, וכ"ס בעובר
דאסור להשחיתו, ורק על השחתתו אין ישראל חייב מיתה,
כי אם בני נח הוא דחייבין מיתה גם על העוברין ע"ס :

ועוד שא נא עיניך וראה מ"ש מהרי"ט ז"ל ח"א סו'
ז"ט, באשה ישראלית מותר להתעסק עמה ברפואות
כדי שתפיל, אם יש בזה לנודך האם, ועיין מ"ש עוד בסו'
ל"ז, נמלא בסו' ז"ט מותר להדיח לגורך האם, ונראה דיש
פ"פ לבט"ד לומר היכא דאיכא פגם משפחה ובזיון וחלול
השם, אם ישא העובר ולא תפיל אותו חשיב זה לנודך גדול.
וכבר אמרתי שאין אינו מוסיף משלי בדבר הזה, ואינו מגלה
דעתו, ורק הלעתי לפני השאל הדברים הגז"ל, ויראה דברי
אלו לאיזה חכס, והוא יורה לו מה לעשות. והשי"ת ברחמיו
יאר עינינו באור תורתו אבי"ר :

שאלה ה'

ראיתי בספר שואל ומשיב תליתאה, בח"ב סו' ז"ח,
שהיה אללו גאון אחד, ושאל אותו בזה דנסתפק

(לט)

בעל ספר ארעא דישראל, בא"ח שזנתה ולא נודע מי היה
הזועל, אם אסורה בכל אנשים דילמא זה הזועל וגאסרה
כבר עליו, וכמו דין העושה שליח לקדם לו אשה, ומת
השליח, דאמרין חוקת שליח עושה שליחותו, וה"ו אסור
בכל נשים שבעולם שיש להם קרובות שהם ערוה עמה,
דילמא פגע באחותה או בתה וכו', ע"ס מ"ש בזה. ולי אגא
עבדא נראה בס"ד, דיש להתירה לכל אדם מטעם ס"ס,
והוא ספק זנתה עם ישראל ספק עם גוי, והת"ל עם ישראל
שמה אינו זה הבא לישא אותה, ואין לחוש בס"ס זה משום
דהוי ספק חד בגופו, וספק חד בתערובת, דהא כתבו הש"ך
ופר"ח דאם יש ב' תרנגולת אחת כשרה ואחת ספק ערופה,
וגמלא בילה בחגר הבילה כשרה משום ס"ס, ולא היו זה
ס' בגופו ס' בתערובת, מפני כי השני ספיקות שאין בלאו,
וא"ח לבילה לבא לפניך אלא בשני ספיקות, וכל כהא לא
הוי סבו"ב, כי על הבילה אינו דניס, ומטעם זה אלמנת עיסה
מותרת מנח ס"ס, משום דעל האלמנה אינו דניס, ובה
נולדו השני ספיקות ביחד, וכ"כ הכנה"ג יו"ד סו' מ"ד הגהב"י
אות י"ט בשם מהרש"ך ח"א סו' ע"ז, וכ"כ בסולת למנחה
כלל ס"ס, ובשבות יעקב ח"ב יו"ד סו' ק"ט, ועדך השלחן
סו' פ"ג סק"ד, ובצי חיי סו' ק"ג, ועוד אחרונים א"ס, והגם
דיש קלת חולקים בזה, הנה כל גדולי אחרונים ס"ל דהיי
בפשיטות, ובג"ד היה לאשה חוקת היתר מעיקרא :

וראיתי להגאון בית שמואל סו' ל"ה ס"ק כ"ח, שכתב
בט"ז כתב בזה מתוך למה לא אמרין ס"ס
שמה לא קידש, והת"ל קדש שמה לא זו היא שקדש, וליתא
דהא הוי ס"ס א' בגופו וא' בתערובת, ולא מהני ס"ס בזה, ע"ס,
והמניח בספר הט"ז כתב עליו שלא הבין כונת הט"ז, והוסיף
מלת שקדש בדברי הט"ז לפי הבנתו, אך כונת הט"ז לומר
הס"ס קדש, שמה לא קדש כלל, והת"ל קדש ותרעה לאסור
אינו אומר לך שמה זו אינה קרובה אותה שקדש, אלא זו
היא עלמה האשה שקידש לו השליח ומותרת לו, עכ"ד
ע"ס. וראיתי להרב קרית מלך רב ח"א בהלכות אישות דף
ס"ח ע"א, שהביא דברי התוספות דס"ל, הא דאסור בכל
הנשים שיש להם קרובות הוא מטעם קנס, אך הרמב"ן ס"ל
דאסור מדינא, והקשה הרב ז"ל דאמאי אסור מדינא, הא
איכא ס"ס, ספק אם השליח עשה שליחותו אם לאו, דמסוגיין
דגיטין משמע דספק הוי מדאמרין התם לחומרא אמרו ולא
לקולא, והת"ל עשה שליחותו דילמא אינה קרובה של
זאת, ולטעם התוספות דמשום קנס נגעו בה ניחא, אך
להרמב"ן קשיא, ואע"ג דאין ס"ס זה מתהפך, הא כתבו
האחרונים שאין לנודך שיתהפך, ותיך בין דהוא דבר שאפשר
להתברר, דס"ל להרמב"ן אם באות הקרובות לפנינו ואומרים
שלא נתקדשו גאמות, לא סוגיין על זה, אך לא נח לו
בזה התירון ע"ס. ונעלם ממנו דברי הב"ש מ"ש בשם
הט"ז, ותירון הקשיא הגו' הוא כמ"ש הט"ז, כיון דאמרו
חוקה זו לומר שעשה שליחותו, תו לא עבדין מזה ספק
ופשוט. ואין שיהיה הנה בג"ד איכא למכרי מטעם ס"ס,
ואע"ג דאינו מתהפך :

גם עוד נראה דיש להתירה לכל בר ישראל כשר שבה
לישא אותה, מטעם דכל איש ישראל יש לו חוקת כשרות,
והוא אומר ברי שלא בעל אותה, ועיין בגמרא דמבות דף
ה' ע"ב, דאמר רבי אלעזר אם היא הוחקה כל ישראל מי
הוחקו, וקו"ל כר"א. ועיין בכתובות דף ל"ו ע"ב דקאמר,
אלא הכא אם הוא הוחק כל ישראל מי הוחקו, ועיין בש"ע
ח"מ סו' קל"ג, ובש"ך שם ס"ק י"ב ע"ס. וא"כ מי שאינו
מן הפרישים יש לו חוקת כשרות, וגאמן לומר שהוא לא
בעל וישאנה. כל זה כתבתי בגמילה רבה כחותה על הגמלים,
ואני אמרתי בחפזי למזכרת, והשי"ת ברחמיו יאר עינינו
באור תורתו, אבי"ר :

שאלה

שאלה וא"ו.

בענין הקדושין שמקדשין בלילה, מצינו להרב הכנה"ג
 סי' כ"ו הגה"ט אות ז' שכתב בשם מהר"ם מייזק
 ז"ל, חשה שנתקדשה בלילה ספק אם הם קדושין, וכתב
 הכנה"ג העעם משום דכתיב וילא ויהיה, ואשכחן בפ"ק
 דקדושין דמקשינן הויה ליליא, מה יולא בשער אף הויה
 משוי שלוח, אף הויה משוי שלוח, והכא נמי מקשינן הויה
 ליליא, מה יולא אין מגרשין בלילה כמ"ס בסדר הגט,
 אף הויה אין מקדשין בלילה. גם רבינו ישעיה הראשון בתשובה
 להר"י א"י, הוציא בתשובת הר"ס ח"ב סי' ל"ה, נסתפק
 אם מקדשים בלילה מהקישא דוילא ויהיה, וכבר פשט
 המנהג לקדש בלילה, ומיהו אם יכול לקדש ביום ולא בלילה,
 יש לחוש לסכנת רבינו ישעיה, ופה תירא יע"א ה"ג מנהג
 קבוע לקדש בלילה, ובעלתי המנהג והנהגתי לקדש ביום,
 עכ"ל הכנה"ג ז"ל:

והרב יד אהרן בהגה"ט אות ה', הביא מן הרב פרח
 משם אהרן שכתב, מ"ס אין מקדשין בלילה אין
 לסברה זו שורש ועיקר וענף, לא בגמרא ולא בפוסקים וכו',
 והקשה עליו הרב י"א, והלא בסדר הגט למהר"י מייזק ז"ל
 כתב חשה שנתקדשה בלילה ספק אם הם קדושין, וגם
 הר"ס ח"ב סי' ל"ה הביא תשובת רי"ז שנסתפק בזה
 ע"ס. גם ראיתי להגאון חיד"א ז"ל בדברי יוסף סי' כ"ו
 סק"ג הביא דברי מהר"א ילחקי, וכתב שנעלמו ממנו תשובת
 הר"ס ח"ב ומה"ד והרדב"ז ויתר הפוסקים שזכר הכנה"ג ע"ס,
 ועיין להרה"ג מהר"ח"ף בשמחה כל חי ח"ב סי' ב' ששאל
 ג"כ בענין הקדושין בלילה, והביא כל ספרים הגז"ל שדברו
 בזה, ודברי מחנה ישראל, ובסו"ד כתב לענין הלכה, אם
 עבר וקדש בלילה יש לחוש לקדושין ע"ס. ועיין פרי האדמה
 ח"ד דף כ"ב, מ"ס במעשה שהיה בזה בעה"ק תוב"ב, ועיין
 חוקי חיים סי' מ"ט, יע"ס:

והנה בספר הכנה"ג הנמלא פה עירינו יע"א, מלאתי
 כתוב בגליון הספר בכ"י הרב הגדול אביר בתורה
 מהר"ר ראובן דוד זלה"ה, שהוא היה תלמוד מובהק של
 עט"ר הרה"ג מו"ז רבינו משה חיים זלה"ה, שכתב וז"ל,
 מעולם לא נסתפקו בני רבותא אלא בקדושי שער, דבהאי
 הוא דחתקס הויה ליליא, ולא בקדושי כסף, וכמ"ס הר"ן
 ז"ל בפ"ק דקדושין דבכסף לא בעינן דומיא דילא, וממילא
 לק"מ מסוגיא דקדושין שהקשה בהגה"ה בספר מהר"י
 מייזק, ואי מנהגם היה בקדושי כסף כמו שנהגו בכל המקומות
 אין לבעל מנהגם, ואין בדבר ספק וזה ברור, וחתים
 עלה ראובן דוד ע"כ. ובאמת דבריו טובים ונכוחים, והם
 קלורית לעין, דבדואי הגמור, דמהר"י מייזק ורבינו ישעיה
 הראשון לא נסתפקו אלא בקדושי שער, אבל בקדושי כסף
 אין להסתפק כלל, כיון דיליא בכסף ליכא, א"כ אין לומר
 האי טעמא דחתקס הויה ליליא בקדושי כסף, וזה ברור
 וגמון, ופלאי פלאות נפלאות על הכנה"ג ויד אהרן והגאון
 חיד"א ועוד שאר אחרונים הגז"ל, אך נעלם מהם דבר זה:
ומה שהביא הרב מהר"ר ראובן דוד ז"ל ראיה לדבריו
 מדברי הר"ן ז"ל בפ"ק דקדושין, הגה דברי הר"ן
 אלו הביאם הגאון בית שמואל בסי' כ"ו סק"א, ודברי הרשב"א
 שזכר הר"ן הם בתשובה סי' א"ף רכ"ז וא"ף רל"ג, ועיין
 מהרימ"ט ח"א בחדושי קדושין על הרי"ף שהביא דברי הר"ן
 הגז"ל ופלא בזה, ושם כתב טעם דלא שייך למולף פיסול
 במחומר גבי כסף יע"ס:

וכן מלאתי דבר זה מפורט בשיטת לא נודע שמו, על
 קדושין, כמ"ס בדף ח' ע"ב תגס ע"ג הסלע אינה
 מקודשת, ואם היה סלע שלה מקודשת, שכתב על זה הגאון

ז"ל שם, וז"ל וליכא למימר חתקס הויה ליליא, מה יולא
 בעינן ונתן בידה לאפוקי טולי גיטין מע"ג קרקע, אף בהויה
 אינה מקודשת עד דיהיב ליה, אין לומר כן, דלא שייך
 למימר הכי אלא בשער, דבכסף כיון דמשום הגה מקדשת,
 מאי חכמה לן אם נמלו מע"ג קרקע, אבל בשער ודאי
 נראה דמשער יולא ולפינן לה, עכ"ל:

גם מלאתי להגאון הרדב"ז ז"ל בתשובותיו להגה"ט,
 הנקראים בשם דברי דוד שכתב בסי' מ"ב, שאלה
 בני שקודש חשה בקרקע או במחומר לקרקע או הויה
 מקודשת, תשובה זו הוא מחלוקת בין הראשונים, דבעל
 העטור כתב אינה מקודשת כלל, דכתיב וילא ויהיה מוקש
 הויה ליליא, מה יולא אם קבלה גט על הקרקע או על
 המחומר לקרקע אינה מקודשת, אף הויה לא תהיה על גב
 הקרקע, והכי משמע נמי בפ"ק דגיטין, דלקשינן התם, והא
 איכא מחומר לקרקע דאינה מקודשת, אבל הרשב"א והר"ן
 ורוב הפוסקים פסקו דהויה מקודשת, דהא שיה כסף
 הוא, והך דוילא ויהיה לאו רחיה היא, דודאי אם כתב על
 הקרקע או על המחומר לקרקע הכי את מקודשת לי אינה
 מקודשת, דמקשינן הויה ליליא, אבל אם נתן לה את הקרקע
 בתורת כסף מקודשת, דכתיב לא שייך הקושא, וכן הויה
 דגיטין בקדושין בשער איירי, ולא בשנתן לה בתורת כסף
 וכו'. ואע"ג דאם בא אחר וקדשה לדעת בעל העטור מקודשת
 לשני ולא לראשון, לא חיישינן להאי סברה להלכה גט
 משני, לפי שאני אומר שכל פוסק או גאון שלא הזכיר דין
 זה בדין ה"ל שהיה מקודשת, דהא תמא דמילתא דקרקע
 שיה כסף הוא, ושיה כסף ככסף, הילכך מי שסובר הפך זה
 יש לו לכתוב בדין, וכיון שלא ראנו שהזכירו דין זה, משמע
 דס"ל דהמקדש בקרקע או במחומר לקרקע מקודשת
 גמורה, וכ"כ התוספות בדין, עכ"ל הרדב"ז בתשובה שם:

נמצא עלה בדיני להדיא, לפי סברת הרשב"א והר"ן
 והגאון לא נודע שמו והרדב"ז, קדושין של כסף
 בלילה אין בהם שום פקפוק ומחוס כלל ועיקר. ואין לומר
 חכתי לפי סברת הרב בעל העיטור ז"ל, דס"ל קודש חשה
 בקרקע או במחומר לקרקע אינה מקודשת, משום דכתיב
 וילא ויהיה מוקש הויה ליליא, יש לנו ללמוד לכ"ד נמי
 דאין לקדש בלילה אפילו קדושין בכסף, דמוקש הויה ליליא,
 דזה אינו, כי הרב בעל העיטור יודה דקדושין בכסף יועילו,
 דמשה עפרון גמרינן לה, וכל דמקדש בכסף ממש אין
 אגחני לריבין להקם בו הויה ליליא, דאע"ג דאין גירושין
 בכסף יש קדושין בכסף, ולכן יודה דאם מקדש בלילה, כיון
 דמקדש בכסף דלא בעינן ביה הקש ליליא, גם בעינן זמן
 נתינתו לא בעינן הוקש ליליא, וכן במקדש בקרקע פליג
 על הרשב"א והר"ן, היינו משום דהם חושבין קדושין בקרקע
 כאלו קודש בכסף, דהוה כסף בכסף, ואיכו ס"ל דמקדש
 בקרקע אין זה חשיב מקדש בכסף, וכיון דאינו מקדש בכסף
 להכי פוסל משום הוקש הויה ליליא, דכל דליכא גירושין
 בקרקע אין קדושין בקרקע:

והשתא בזה ניחא ספיר דלא תיקשי לבעל העיטור
 מהך סוגיא דקדושין דף ח' ודף י"א, דאמרין
 שם להדיא שיעילו הקדושין בלילה, דבאמת הוא מודה
 בקדושי כסף ממש דלא קפדינן להקם הויה ליליא בכל
 מילי, והוא לא פסל בקרקע משום הוקש הויה ליליא, אלא
 משום דלא חשיב לקרקע כסף, דלית ליה האי סברה
 דהרשב"א והר"ן, דאם נתן לה קרקע ה"ז כאלו נתן לה
 כסף ממש, ולפ"ז י"ל נמי דבעל העטור יודה ג"כ בדברי
 הגאון לא נודע שמו שהזכיר לעיל, בהוכח דנתן הקדושין
 על הסלע שלה, אע"ג דהוה מונחיה שם מקודש דמקודשת,
 ואע"ג דכתיב גוונא לא מהני בגירושין, והיינו טעמא כיון
 דקדושין אלו הם כסף ממש לא קפדינן להקם של הויה
 ליליא בכל מילי, מטעם דבאמת דהכסף עלונו ליתיה
 בגרושין

בגרושין וע"ז מושל בקדושין. גם נמי ז"ל דמורה בעל
 השיטור בדיניו של מהרה"ח ז"ל ח"א ס' פ"ה, שנשאל אי
 נעין בקדושין, שיתנס הבעל בידה ולא שתטול משלמה,
 כמו גבי גט דהעלה דמקודשת בכה"ג, הנה בזה גם בעל
 השיטור יורה, משום דהקדושין הם כסף ממש, וכיון דהוא
 כסף לא קפדינן בהיקש של וילאה והיתה בכל מילי :

ברם ראיתי להגאון מהר"ט ז"ל, בגט מקושר ס' י"א,
 שהאריך בענין טולי שטר קדושין מע"ג קרקע,
 שכתב שם בדרך נ"ח ע"ב, שהקרא דמלתא יש לדעת דאפשר
 דכיון דמקשינן הויה לייחאה אפילו בקדושין של כסף בעינן
 נתינה מידו לידה, וטולי מע"ג קרקע לא מהני, והאריך
 שם בענין זה כיד ה' הטובה עליו, והביא בדרך ס' מ"ט
 הכנה"ג ס' למ"ד בשם מהר"ל בתשובה ס' ע"ח, דאפילו
 מע"ג קרקע אינה מקודשת כלל, גם שם הביא דברי
 מהריב"ל ח"ב ס' ל"ג, דפשיטא ליה בקדושי שטר אם אמר
 טולי מע"ג קרקע לא מהני, ורק נסתפק בקדושי כסף
 אם אמר טולי מע"ג קרקע אי מהני ע"ש. והשתא לפ"ד
 מהרי"ל דפשיטא ליה בקדושי כסף דאם אמר טולי מע"ג
 קרקע אינה מקודשת, ח"כ ז"ל לג"ד דאין לקדש בלילה.
 מיהו נ"ל דאין לחוש בג"ד מסברת מהרי"ל הנז' חדא
 דרוב הפוסקים ס"ל אין לפסול הגרושין בלילה, וכמו"ש
 הרב נשמת כל חי ח"ב ס' ג', ואולי מהרי"ל עלמו הכי
 סבירא ליה דאין לפסול הגירושין בלילה, ועוד יש לפרש
 דבריו של מהרי"ל בזה דטולי מע"ג קרקע בטעם אחר,
 ואין לי פנאי עתה להאריך בזה :

ולענין הלכה אין לחוש בקדושין של לילה, אם הם
 בכסף, ואפילו מדה חסדות ליכא בזה, וכן
 המנהג פשוט פה עירנו בג' דה"י ע"ה, לקדש בלילה תמיד,
 ואין פולה פה ומנפלק כלל. והסי"ת ברחמינו יאיר עינינו
 באור תורתו, אבי"ר :

שאלה ז'

שאלה. ראובן יושב בעיר בלרה עשה שליח לשמעון
 לקדש לו אשה בעיר בגדאד, וקדש לו לפי
 ראות עיניו, והח"כ כשבא ראובן לבגדאד לישא אותה,
 ראה בה מום בעיניה, והוא מה שקורין בערבי חוול"ה,
 והיא יפה מאד ורק דבר זה נמלא בה, וטוען שהוא עשאו
 שליח לשמעון לקדש לו אשה שאין בה מום, והרי זו בעלת
 מום ומקחו מקח טעות, ולשאל הגיעו אם זה חסוב מום
 גמור, ומאחר שהיא יכולה לראות ככל אדם, ואין לה הפרש
 בחוס הריאות, גם אין בעיניה לא לובן ולא שום דבר, כי
 אם רק העפעפיים אינם נראין ביושר כשתפתח עיניה.
 יורינו ושכמ"ה :

תשובה. שאלה כזאת מנאיתי בספר בגדי ישע למהר"י
 עטיה ז"ל, שכתב שנשאל שאלה כזאת מן
 הרב הגדול מהר"י אבו אלעאפיה ז"ל, כשהלך לעיר טבריה
 תוב"ב, והשיב לו בע"פ, דכל כהאי איכא למפשט מנאחי
 דתנן בכתיבות פ"ז דף ע"ב, כל המומין הפוסלין בכהניס
 פוסלין בנשים, וראינו להרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות ביאת
 מקדש, שמונה מומין שבעין שמונה הם, והא דנ"ד לא
 דמייא לאחד מהם כלל. וה"ל הרב מהר"א קגס הוא
 טרח למלא גילוי לזה ולא חשכה אלא מהאי יע"ש.
 ואני חומר דאין מכאן הוכחה, דהא מע"ג דמזן ז"ל בס' י'
 ע"ל ס"ג כתב נמלא בה מום אחד חוץ מנאחם המומין,
 מע"ש שאמר מקפיד אני גם על זה ה"ז מקודשת ע"ש,
 מ"מ מלינו דמורה מרן ז"ל, כל היכא שגראה שהוא
 מום גדול גבי אשה, מע"ג דלא נזכר בכהניס ולא שייך
 בהו חשיב מום, וכמו שתמלא גבי משנתה שהביא מרן ז"ל

בשם הרשב"ך דאין זה מום, וחלק עליו מרן ז"ל ב"ב, וכתב
 דאין דבריו נראין בעיני, דמום גדול הוא זה ע"ש, וב"פ
 רמ"א בס' קי"ז סעיף ה' ועיין ביה דוד אה"ע ס' כ"ח
 מ"ש בזה, ע"ש :

גם ראיתי להגאון חיות יאיר ז"ל ס' ר"ך, מעשה שגודע
 לבחור שיש לכלתו מום, והוא שעיניה סגורות מאד,
 באופן שאם תרלה לראות פני אדם או מה שנגדה, תוכרח
 לפתוח עיניה בכח, ומ"מ אינם פתוחות לגמרי, ואני ראיתי
 נער וב' אחיותיו, ח' נשואה וא' בתולה שהיו כך, דאע"פ
 שלא מלינו זה מום בכהניס כי אין זה סבי שמס ולא עיניו
 קצוות כשל חיות, מ"מ יאל החתן לחפשי חנם מן ב"ה, משום
 כי בין בני אדם הוא מום גדול וכינוי רב, עכ"ל. הרי הלכה
 למעשה מן ב"ד בזמן הגאון ח"י, בענין מום שלא נזכר גבי
 כהניס, דמאחר דבין בני אדם הוא מום גדול, יאל החתן
 זכאי בטענתו דחשבו הב"ד לזה מום, ולכן גם מום זה
 שקורין בלשון ערבי חוול"ה הוא חשיב מום חלל בני אדם
 דקפדי על זה, ולא גרע מן מום דידון ח"י הנז' ואדרבה
 התם אין ניכר בה שינוי, אלא צעת שלרובה לראות חויה
 דבר שנגדה, אבל מום שקורין חוול"ה נראה בה תדיר, ולא
 עוד אלא דקפדי עליה טפי, כי על הרוב הכניס אשר תוליד
 האשה יהיה בהם או במקומם מום זה של חוול"ה, כגודע
 זה פה עירנו, משא"כ מום דידון הגאון ז"ל הנז' אין זה
 נמשך לדורות לבנים :

ועוד ראיתי להרב נדיב לב ח"ב אה"ע ס' ט', שהביא
 שם תשובה מהרב המחבר יד ימין, במום שהיו
 שתי אלבעותיה של הכלה האחרונות מידה שהם חרות והקמינה
 עקומות וכפופות על קף היר, ובשהיא רולה לפשוט
 אלבעותיה מתעקס בזה היר, באופן כי שתי אלבעותיה
 תמיד כפופות לתוך קף היר בזה בא לה מחולי אלבעות, ואל
 דלענין מלאכה לא חכפת לה, והיא עושה מלאכה
 בידה וגם לשה ואופה בידה כאלה הבריאות, מיהו לעיני
 בני אדם ניכר המום וקפדי בו אינני, והבחור המשוך הנז'
 ממאן לקחת את משדכתו, דבאמת לא גודע לו מום המום
 עד עכשיו, והשיב הרב בעל יד ימין, לענין דינא יש לו
 להנז' במה לסמוך, דאף שהרמב"ם ז"ל בשמונה המומין
 בפ"ח מה' ב"ה לא מנה מום כזה בידים, וחזינא למרן
 בס' ע"ל שפסק שאם נמלא בה מום אחר חוץ מנאחם
 המומין, מע"ש שאמר מקפיד אני על זה ה"ז מקודשת,
 נלע"ד היינו דוקא כשהוא לבדו מקפיד, דבעלה דעתו אבל
 כשהוא מום דקפדי בו אינני נראה דהוי מום, וכן מתבאר
 מדברי הרב חיות יאיר בס' ר"ך ע"כ, והסכים עמו הרב.
 המחבר לפערו מן הקגס ג"כ, והביא עוד סניפים הוכחות
 לזה ע"ש. וכבר ביארתי לעיל, דנ"ד גרע, מפני שעל הרוב
 יתהווה מום זה של חוול"ה שבאשה בילדים סתלד ג"כ, ואם
 תביא בנות שיש להם מום זה הרי כאן הפסד מומון לבעל,
 מגד הגדווי"ח שיריך לבצור הרבה כדי שיסאו אותו :

הנה כי כן נראה, בנידון השאלה דידן, דהחתן יוכל
 למאן שלא יקחנה, אבל ודאי לריבה גט ממונו
 מספק, ורק לא נוכל להכריחו לישאנה, אלא פוערה בגט
 ואינו מתחייב לתת לה כלום. ועיין בתשובת בשמים ראש
 ס' טנ"ו, שהביאה נדיב לב שם, דכ"מ שהדעת נוטה בו
 מע"פ שאם קדשה כבר לא היה מום זה מבעל הקדושין,
 אין כופין אותה לקיים תנאי השדוכין ע"ש, וכן אנו אומרים
 בג"ד דאין כופין אותה לישאנה, אבל לעולם לריבה גט.
 והסי"ת ברחמינו יאיר עינינו באור תורתו, אבי"ר :

שאלה ח'

שאלה. גשאלתי מן ת"ח יר"א מאה, שרלה לקדש
 אשה

אשה אחת בתולה, שאמרו לו הסרסורים שהיא בת כ"ד שנים, ולהיות כי אחיה היה ח"ח והיא ממשפחה טובה נתרלה לקדשה, ואחר שקדשה נחברר אללו שהיא בת ל"ב שנים, ונלטער מאד, יען כי אמרו בגמרא דבתרא דף י"ט נסיה פחותה מבת עשרים יולדת עד ששים, נסיה בת עשרים יולדת עד ארבעים, ולפ"ז לא נשאר לחשה זו זמן שתהיה ראויה לילד בו אלא רק שמונה שנים, וכשאר נבדק בזה, ואמר לסרסורים למה שקרתם בי, ויאמרו קרוביה אמרו לנו שהיא בת כ"ד שנים, והיה רולה לחזור בו באומרו שאם היה יודע שהיא בת ל"ב שנים אפילו אם יתנו לו ממון רב לא היה מקדשה, וגמלא שמק"ט זה, ואח"כ קודם החופה שמע אחי הכלה רולה להתקוטט עמו, והוא ביישן הרבה, וקבל לכתוב כתובה ולישא אותה, אך אמר לחבריו שישראל לחכמים אם חלו הקדושין או לא, והשיבו לו שאלו לחכם אחד וא"ל מקודשת, אך לא הגידו לאותו חכם ענין זה שאמרו בגמרא הנז', וגם החכם לא בא בדעתו זה המאמר. גם עוד אמרו לו שחמותה נשאת אחר עשרים שנה, וילדה עד חמושים, ואמר בדעתו אפשר בזה"ז נשתנו הטבעים, ונחפיים ונשא אותה, ואחר גשואין נתעברה וילדה במשך שמונה שנים שני בנים ובת, ואחר שמונה שנים מוזמן הנשואין פסקה מלידה, ואחר שתי שנים עוד פסק גם הוסת שלה, ועתה חזר ונתעורר בטענתו הראשונה, שאם היה יודע שהיא בת ל"ב שנים לא היה מקדשה בכל ממון שבטולם, וא"כ הקדושין בטלים, והוא מלטער שנמלאת אשתו עמו בלא קדושין, ומפני חשש זה רולה למנוע עלמנו מתשמיש. ועל כן זירינו אם הקדושין הם קדושין, ואת"ל הם קדושין הגנה בעתה שנפסק וסתה ואין ראויה להוליד, אם יש לך חשבוך לבא עליה או לאו, ושכמ"ה :

תשובה.

נראה ודאי הקדושין הם קדושין גמורים, דתנן בקדושין דף ס"ב, המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת וכו' ה"ו מקודשת, מפני שלא הטעתו, ופירש רש"י הוא הטעה את עלמו, וכיון דלא פירש לאו כל כמיניה, דהו"ל דברים שבלב, וזו הלכה פסוקה בהרמב"ם ובש"ע סי' ל"ח סעיף כ"ד, והבא בג"ד הצעל לא פירש בטעת קדושין ע"מ שהיא בת כ"ד ולא יותר, והאשה עלמה לא הטעתו, כי לא שאל ממנה קודם קדושין ואמרה בת כ"ד, וגם היא לא דברה בזה עם שום אדם על שנות חייה, והגם שהסרסורים אמרו שקרוביה אמרו להם שהיא בת כ"ד שנים, הגה האשה עלמה אין לה ידיעה מזה, ששאלו מקרוביה והשיבו כך, כי מן השאלה הבנתי מי זאת האשה שבה השאלה עליה, וזה ברור לנו שלא ידעה מדברים אלו כלל ועיקר, וא"כ היא עלמה לא הטעתו, וגם לא בקשה מאחרים שיטעו אותה, ואינה יודעת מכל הדברים שדברו הסרסורים, והוא פשע בעלמו, ולמה סמך על דברי הסרסורים, והיה לו לחקור ולדרוש היטב, והיה נודע לו האמת כאשר נודע לו אחר קדושין :

ואם

נאמר דמתניתין לא חיירי אלא בהיבא דל"ז גילה דעתו קודם קדושין, אבל אם גילה דעתו קודם קדושין אפילו לא הטעתו הקדושין בטלים, והבא כיון ששאל לסרסורים על שנותיה חשיב גילה דעתו דליתו רולה בהשה גדולה הרבה, וא"ל שהיא בת כ"ד חשיב זה גלוי דעת, וקדושיו בטלים דהוי בטעות, זה אינו, חדא ודאי הוא לא אמר לסרסורים שאינו רולה בה אם תהיה יותר מוכ"ד שנים, אלא שאל על שנותיה כמה, והם השיבו שהיא בת כ"ד שנים, ושחק ולא אמר אם היא יותר איני לוקח אותה, אלא ד"ז היה בלבבו, וכנודע שכן היה מעשה, ועוד שנית אפילו אם היה מגלה דעתו לפני הסרסורים שאם היא יותר מוכ"ד לא יקחה, עכ"ז כיון שהיא עלמה לא הטעתו קדושיו קדושין, דהא במתניתין תלה הדבר בהטעתו, וכן מוכח להדיא מדברי הר"ן

ז"ל שהביאו התו"ט, שכתב כל שלא הטעתו אפילו גילה דעתו ה"ו מקודשת, וכ"כ הגאון פני יוסע בחי' קדושין על דף נו"ן בד"ה אלא, דמתניתין חיירי שקודם הקדושין גילה דעתו בפני עדים, שרולה לקדשה אדעתא דהכי, דאל"כ מאי קמ"ל פשיטא דמקודשת, כיון שקדשה קדושין גמורים, וגסתייע מדברי הר"ן ז"ל הנז' ע"ש, ועיין להרב עני ארזים שקיים הגרסא הישנה, ופירש דברי רמ"א בסעיף כ"ד, וכן אם היא הטעתו, פירש שאמרה קודם קדושין שהיא כהנת והוא קדשה סתם אפ"ה קדושה קדושין, ולאפוקי מדעת עלמות יוסף ע"ש. ובג"ד ברור לנו שהאשה עלמה לא היה לה שום ידיעה על ענין נשואיה אפילו מקרוביה ואמה, כי אם רק אחר שגמרו הענין עם החתן אמרו לה קודם שבא החתן שלה לקדשה, שענין שלה נגמר עם חתן פ', והחליפה בגדיה, ובה החתן אחר שלשה שעות וקדשה, וא"כ הסרסורים לא היו שלוחים שלה בדבר הזה, ואינה יודעת איתם, ואפילו קרוביה שדברו עם הסרסורים לא היו שלוחיה ולא ידעה מה דברו, וגמלא מלדה לא היה שום הטעאה, ולא שום אומר ודברים כלל מתחלה וע"ס :

וראיתי

להגאון תשב"ץ ח"א סי' ק"ל, שנשאל בראובן שהטעה אשה אחת, שהוליד קול על עלמו שהוא עשיר והיה עני ונתקדשה לו, והשיב דאין טענה זו מספקת לבעל הקדושין, מפני שלא א"ל בפירוש בטעת מסירת הקדושין ע"מ כן, ופשיט לה ממתניתין הנז' ע"ש, ולפ"ד כ"ד הוא כ"ש דהוי קדושין גמורים. וראיתי להגאון חתם סופר אה"ע סי' פ"ב, שכתב על דין התשב"ץ הנז' ל"ע ע"ש, ובודאי צעל ספיקא דידה נגד פשיטות התשב"ץ, ועוד י"ל דג"ד לא היה הח"ס ז"ל מסתפק, יען דהתם הקול יא מפי הצעל, וגמלא הוא היה המטעה, והאשה סמכה על דבריו ונתקדשה, אבל בג"ד לא יא מפי האשה שום דיבור כלל, ואין לה ידיעה מזה, וגם הצעל מתחלה היה יודע שהאשה אין לה ידיעה מכל זה :

העולה

מכל הנז' אין בקדושין דג"ד שום פקפוק ושום מיוחס, והנה בעתה אחר שנשאה והוליד ממנה בנים, קורא אני בהם איש ואשה שזכו שם י"ה ביניהם, ודבק איש באשתו בחבה תמיד והייתי רולה להאריך בענין זה יותר, אך הסולל הפעיר שאיבד לו מהרה בו ביום :

ומה ששאל הסולל, אם מותר להזדווג עמה אחר שפסק הוסת שלה ואינה ראויה להוליד, נראה פשוט דמותר ומי"ב להזדווג עמה, וע"פ הסוד כבר גילה רבינו האר"י ז"ל התועלת שיש מן זוג זה של עקרה ושל מי ששסקה לילד, ושל מעוברת ושל מניקה, ובאשר מפורש יולא בשער טעמי המלות לרבינו ז"ל בפד"ת בראשית יע"ש, וגם על פי הפשט יש חיוב עונה בזה, כמפורש בש"ע ופוסקים, ואיבא לך ראה גמורה בס"ד, דיש מלצה בזוג זה, דאיתא בגמרא דע"ז דף ה' ע"א, אר"ל בואו ונחזיק טובה לאבותינו, שאלמלא הן לא חטאו לנו לא באתו לעולם, שנאמר אני אמרתי אלקים אתם ובני עליין כולכם, חבלתם מעשכם, אכן כחדם-תמותו, ואמר בגמרא למימרא דאי לא חטאו לא היו מולידים, והכתיב ואתם פרו ורבו, ומשי עד סוגי, ומקבו בסוגי נמי הא כתיב לך אמור להם שובו לאהליכם, ומשי לשמחת עונה ע"ש, נמלא חע"ג דלא יולידו שכל נשים המה כמו נשים זקנות דלא חזו להוליד, עכ"ז הגיד להם מפי הגבורה שלא יפרשו משמחת עונה, אלא יקיימו מלות עונה כנהוג. ובודאי היינו טעמא כמ"ש רבינו האר"י ז"ל, ששכ"פ יש בזוג שלהם תועלת למעלה, והרי זה הדבר נאמר לכל ישראל אנשים חכמים וגבונים ונביאים נמלא גם מי שהוא חסיד וקדוש אין לו לפרוש מאשתו אחר שפסקה ואינה ראויה להריון, וזה ברור, והסי"ת ברחמי' יאיר עינינו באור תורתו, אבי"ר :

שאלה ט'

שאלה. בשאלתי מן מעלת החכמים הב"ד יב"ד, במעשה שהיה פה עירינו יע"א. שלימאן מרדכי מיכאל קודם את האשה הגרושה מסעודה בת לאלח עידא, ואחר כמה ימים קדם את הצפולה תפאחה בת יעקב ריחאנה, ואח"כ שמעו קרובי תפאחה הגו' שכבר קדם את הגרושה הגו' ונתקוטטו עמו, ובאו לפנינו ואמרו לנו כי שלימאן הגו' חסוד עם הגרושה מסעודה הגו' פשהיה א"א קודם שנתגרשה מצעלה, ובא שלימאן הגו' והודה בפנינו ובפני חכמי המדרש ה"ו, שקודם שנתגרשה מסעודה הגו' בהיותה א"א, בעל אותה הרבעה וחמשה פעמים, והנה בעתה חזר ובא לפנינו וחזר מדבריו הראשונים, ואומר שלא בעל אותה ולא קרב אליה, ומה שאמר בן קודם בשביל שהיה רוצה לגרשה, וקרוביו לימדו אותו לומר בן כדי שתאמר עליו ויגרשה. והנה אמן ב"ד בשעה שאמר בפנינו שבעל אותה, אומרנו לו שאסור לישא אותה ולא נכתוב לו כתובה, ואעפ"כ לא שמע ועבר על דברינו, ולקח אותה בלא כתובה ונתעברה ממנו, ועתה בא לפנינו ורוצה לכתוב לה כתובה, וירינו המורה אם נאמן לומר בא עליה ולאוסרה עליו, או נאמן אמן אדם מסיס עלמנו רשע ואין נאמן לאסרה עליו, והת"ל שנאמן לאסרה עליו, אם מהני האי המתלה שאומר בשביל שהיה רוצה לגרשה, לכך אהר בן בשקל, או לא מהני המתלה זו, ושכמ"ה:

תשובה. ספק האי' הגו' בשאלה חי נאמן לאסרה בהודאתו שבה עליה או לאו משום דאין אדם מע"ה, הנה דבר זה מפורסם ואלא בתשובת הגאון חכם לבי סי' ג' דף ו"א ע"ד, ב"ה ועוד, שכתב דנאמן במתאן ולהבא לשוויי אנפשיה חתיכה דחיסורא, אפילו במקום שבושה עלמו רשע, והביא הוכחה לזה מן הגמרא ע"ס. גם הגאון מהר"ם הובאה תשובתו ב"ס ע"כ ועקב אה"ע סי' ו"א כתב בפשיטות, אע"ג דאין אמע"ה מ"מ שווייא אנפשיה חתיכה דחיסורא, והביא הוכחות לזה מן התוס' בשתיים ושלש מקומות, וגם מהר"ן ז"ל, וכתב שיש לו חבילות ראיות ברורות על זה, ותמה מאד על מהר"י שייטאלק בתומת ישראל סי' ל"ג יע"ש, ובאמת טעם זה מפורסם גם כן בדברי הרשב"ם ז"ל סי' ר"ז, ובסו' תקל"ב יע"ש, והוא מוסכם מאד:

גם עוד מצינו חילוק אחר בהאי כללא דאין אמע"ה, שהביאו הרב קהלת יעקב ז"ל דף ד' אות י"ז ע"פ מ"ס התוספות בריש פרק אמרו לו, דכל דיש זכות תולה, לומר דהודאתו הוא כדי שלא לעשות חיסור להביא חולין לעזרה נאמן, ולא שייך לומר אין אמע"ה, ומינה דק מהרלב"ח ב"ס ק"ן, דכהן שאמר שהרג את הנפש נאמן ואינו עולה לדוכן, ולא אמרינן אין אמע"ה, שאם לא נאמן לדבריו הרי הוא עושה חיסור, וכל כו"ג דהודאתו היא כדי שלא לעשות חיסור נאמן, ודכוותא בזה דאומרת עמאה אני לך, דהודאתה היא כדי שלא לעשות חיסור, דכל שנבעלה בריון חסורה לבעל, פו לא שייך אין אמע"ה עכ"ל, וכתב שבוה נתרלה קושיית מחנה אפרים בהגהותיו על המש"ס פ"ד מה"א ה"ח יע"ש, ולפ"ז ב"ד גמ' י"ל דהוא מודה בדין כדי שיגרשהו ב"ד ממנו ולא ישהו בחיסור, דאם לא יודה בכך מוכרח שישאלה ויעשה חיסור כל ימיו:

הנה כי כן, בין לטעם דשווייא אנפשיה חתיכה דחיסורא דכתבו כל הגד דכוותא הגו' בין לטעם מהרלב"ח וקהלת יעקב הגו', אין לפקפק בהודאת שלימאן הגו' מזה הכלל דאין אמע"ה, והדין הוא דאסור לישא אותה. ברם מה שיש היסור בזה, הוא משום האמתלה שנתן, והוא דאמר מתחלה היה ברצונו לגרשה, וא"ל הקרובים שיאמר בן כדי שתאמר עליו ויגרשהו ב"ד ממנו:

והנה באמת מצינו בכמה דוכתי דמהני האמתלה לחזור מדבריו הראשונים, אע"פ שכבר שוי' אנפשיה חתיכה דחיסורא בהודאתו הראשונה, והוא האי' מ"ש מרן ז"ל ב"ע אה"ע סי' מ"ז סעיף ד', אמרה נתקדשתי וחזרה ואמרה פטויה אני וכו', וזו היא גמרא ערוכה בכתובות דף כ"ב בלי חולק, והב' ב"ע י"ד סי' קפ"ה, אם אמרה עמאה אני וחזרה ואמרה פטויה אני, אם נתנה אמתלה נאמנת ע"ש, והג' ב"ד סי' א' סעיף י"ג בטבח טעשה סימן בראש הכבש וכו', ומקור דין זה מהרשב"ן, ומה שיש להקשות מזה על דין הגדה, דאם לבשה בגדי גדה ולא מהני אמתלה, כבר תירלו האחרונים בכמה פנים ע"ס. גם עוד מצינו ב"ע אה"ע סי' ד' ס"ק כ"ט בהגהה, האב שאמר על בנו שהוא מומר, וחזר בו אח"כ ונתן אמתלה לדבריו דנאמן:

ועוד מצינו למרן ב"ע אה"ע סי' קע"ח סעיף י"ד, שפסק מן שהוליא קול על אשתו שזינתה, ואמר שנתברר לו הדבר, ואח"כ אמר אינו אמת ומחמת כעס שהכעיסתו הוליא קול זה, אם נתן אמתלה לדבריו מותרת, ואם לאו חסורה לו ע"ש, ומקור דין זה מהר"ם ז"ל, ועיין פתחי תשובה סי' כ"ד מה שהביא מגבעת שחול, ומן חתם סופר ח"ב סי' ק"א, בענין האמתלה שאומר מתוך כעס שהכעיסתו אמר בן יע"ש, וגם עוד מצינו תשובה שלמה לדבריו הרח"ש, שהביאה מרן ב"ע אה"ע סוף סי' מ"ו, שכתב כיון שהיא עומדת בדבריה הראשונים, ואומרת שבעולם לא נתקדשה, ויש אמתלה טובה למה שזו לכתוב הגט לא משוינן לה חתיכה דחיסורא ע"ש, וכן כוונת בזה כתב הגאון מהר"י ז"ל בפסקים וכתבים סי' רכ"ו, ונפשיית מדברי הרא"ש ז"ל הגו', ועיין מהרשד"ם אה"ע סי' ל"ג מ"ס מתשובת הרא"ש ז"ל הגו' יע"ש:

והנה מרן ז"ל ב"ע סי' ו"א פסק, אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי אע"פ שהיא מותרת לבעלה כמו שנתבאר, הרי היא חסורה לכל כהן שבעולם אחר שימות בעלה, שהרי הודית שהיא זונה שאסרה עלמה ונעשה חתיכה דחיסורא, וכתב ב"ס ס"ק כ"ו, דהראב"ד כתב אם נותנת אמתלה לדבריה נאמנת, והמגיד חולק עליו, ולפ"ז אף באשה ישראלית שאמרה עמאה ונתנה אמתלה זו אינה נאמנת, מיהו בשאר אמתלות אף הרב המגיד יודה, ובמ"ס בסו' קט"ו וכו' ע"ש, כמלא דוקא אמתלה זו של עיניה נתנה באחר הוא דאית בה פלוגתא בין הרמב"ם ובין הראב"ד, אבל שאר אמתלות מהני לכ"ע, וכ"כ האחרונים, ועיין ג"כ מ"ק אה"ע סי' ח' מ"ש על דברי הר"ם הגו', ועיין שאל ומשיב קמא ח"ג סי' מ"ו מה שפסקל בזה, ועיין עוד שם בסו' מ"ד, ועיין להגאון מהר"ח מלאנו ז"ל בדברי חיים אה"ע סי' ב', ועוד יש אריכות בזה בספרי האחרונים, ואין נזכר להרחיק בהם באלו:

ולפ"ז מצינו למידין מכל מקומות הגו'ל, דמהני אמתלה לחזור מדבריו הראשונים, וה"ה ב"ד דמהני האמתלה הגו' בשאלה שאמר שלימאן הגו' ולא היאמר עליו הגרושה מסעודה הגו'. ודע דאין סתירה לכ"ד מדין הריב"ש ז"ל סי' קל"ג שפסק דלא מהני האמתלה, דהתם שאני שלא היתה האמתלה מספקת להאמינו, וכמו שטען הריב"ש ז"ל בזה שם בדף קכ"ב ע"ג, וטענתו היא לא שייכה ב"ד, ופשוט:

ברם הגאון מזה נדק סי' ק"ד חידש סברה אחת, דלא מהני האמתלה אלא רק אם נתן אמתלה על דבריו הראשונים למה אמר כן, ועל החזרה שחזר בו ליכא בעינינו חיזה אמתלה, אבל אם גם על החזרה איכא אמתלה לביטול, והוא דאית לן למיזר משום דמחדי ליה בממון הדר ביה, א"כ מאי חולמא דהאי אמתלה מהאי אמתלה ע"ש. וראיתי להגאון חתם סופר אה"ע סי' כ"ח, שהביא דברי ל"ג הגו' (מ)

הנז' ותש להם, וא"כ גם כנ"ד חיוב המתלה לענינו על החזרה דא"ל לן למימר לעולם דבריו הראשונים חונם סקר, והא דהדר ביה משום דנתראו זע"ז, וקטעה עלמה לפניו ודברה עמו דברים המושכים את לבו להחזרה וחיבה, ויזריה אלביטיה להכחיש דבריו הראשונים ולומר סקר הם כדי ליטא אותה:

מ"הו ראיתי להגאון אמרי אש אה"ע סי' פ', שהביא כנ"ד דברי למה נדק סי' ק"ד הנז', וכתב וז"ל ואולם ראיתי בזכרון יוסף אה"ע סי' ב' שמה על דבריו, דא"כ אף באומלת מהורה אני ונתנה המתלה לדבריה, וכן באמתלה דברי אדם שאינם מהוגנים נאמר דיברה אלבשה ולפענ"ד נראה, דהנ"ל לא אמר רק היבא דחיוב למתלי שהמתלה לסיבה ידועה, א"ן כח באמתלה לאמת היפוך דבריו הראשונים, כגון התם שאנו יודעים שהיא מעוברת ואסורה לכל העולם בחוץ כ"ד חודש, רק לבטלה מותרת, אנו באים להתירה לו מפני שהודתה, והרי מתחילה יחש ונכח המתלה אנו באים להתירה, ולזה כיון שיש לומר שדבריו האחרונים הם לסיבה ידועה, סלק דבריו הראשונים ואחרונים כמו שאינם, והרי היא מעוברת ואינו נודע ממי וממילא אסורה עליו, אבל באשה שגון הסתם היא בחזקת טהרה ובחזקת פטירה, ורק מנכח דבריה שאמרה עזאה אני באים לאוסרה והרי נתנה המתלה לדבריה, ואף שיש לומר שהמתלה לסיבה זה, מ"מ סליק דבריה הראשונים והאחרונים והרי היא מותרת, עכ"ל ע"ש, ודבריו נכונים דפח"ח. ולפ"ז גם כנ"ד ליכא פקפוק מדברי הנז' ז"ל, דגם כנ"ד ניימא הכי, דמן הסתם אשה זו בחזקת טהרה היא, ורק מנכח דבריו של זה שאמר מתלה שבה עליה בהיותה א"א, אנו בא"ן לאוסרה עליו, והרי נתן המתלה לדבריו, ואף שיש לומר שהמתלה זו היתה לסיבה שנתן עיניו בה ליטאנה, ולכן חזר מדבריו הראשונים, מ"מ סליק דבריו הראשונים והאחרונים והרי היא מותרת מלד עלמה. וכו"ד דברי ע"ש אלו שחידש הגאון אמרי אש הנז' הובאו ג"כ בדברי הגאון מהר"ם בנעט ז"ל בהר המור סי' כ"ט ע"ש:

אמנם עדיין לריבין אהנו לבאר בענין המתלה דנ"ד דבר אחד, דמנינו להכנה"ג אה"ע סי' מ"ז בהגה"ע אות סי' שכתב בשם רש"ל וז"ל, ג"ל דשום אדם לא יוכל לסמוך על המתלה דידיה עד שישאל לחכם שבעירו שיוכל להשיג שהמתלה ראוייה היא, דא"ל אמרה המתלה שהיא רחוקה מן הדעת אסור לקבלה ע"ש, ומדברי הגאון ז"ל סי' ק"ד הנז' משמע דלריבה להיות המתלה ברורה וגלויה לעין, שהיא המתלה טובה ע"ש, וכ"כ הגאון גבעת פנחס ז"ל סי' י"ד, ודייק לה מדברי הרמב"ם, וכתב שכן מוכח מדברי רש"י ז"ל בפירוש המתלה ע"ש. ובאמת מלאתי דבר זה מפורש הוא בספר התשב"ץ ח"ד, בתשובות מהר"ם לרור ז"ל סי' ע"ו, דדייק מדברי הרמב"ם ורש"י ז"ל ללריך שיהיה באמתלה ע"ש מוטעם שהיא ניכרת שהיא אמת, ואז אהנו סומכין על המתלה, ולמדו זה מההוא עובדא דההיא איתתא, שלא האמינו חז"ל אלא מלד שהיתה גדולה בניו, ומלד זה קפלו עליה בני אדם שאינם מהוגנים, ונדע בצירור שהיו אותם בני אדם חונם מהוגנים, ולמי שקדשה עלמה היה הגון, וכשתגנה המתלה זו לדבריה וראו שכניס דבריה והמתלתה שרירה וקיימת, אז סמכו על דבריה והמתלתה שראו שהיא אמת. וקלת סווע י"ש לדברים אלה מדברי הריב"ם בתשובה סי' קל"ג דף קכ"ג, שכתב וגם אהנו ידענו באמתלה שהיא שיש ממש בדבריה, דומיא דההיא עובדא דמיימי התם בצרייתא שקפלו עליה בני אדם, שלשון המתלה משמע טענה הניכרת שהיא כדי לסמוך עליה, והלריך הרב שם בזה, יע"ש:

עוד נראה כן מדברי הרשב"א והרא"ה, שהביא דבריהם הרב קרית מלך רב הלכות אישות דף ס"ח ע"ב,

דבעינן שתהיה האמתלה ניכרת לנו קלת ע"ש, ולפ"ז גם ענין השומע בש"ע סי' א' דגאון באמתלה חיירי ג"כ שניכרת האמתלה לפנינו, דידענו שהיה השומע ההוא נלחך לבשר הרבה, והיה דוחק בבשר שנמכר בו ביום, וכן ראיתי באמת לשמלה חדשה שכתב והיינו דוחק שנאמין לשומע אש בשעה שהחזיקה בעריפה היה מקום המתלה, כגון שיש דוחק בבשר, ולשומע לריך לו בשר, או שהבהמה של גוי והשומע אינו מפוייס עמו וכו' ע"ש:

והשתא נחזי א"ן בהאי המתלה דנ"ד, מה טעם מוטעם י"ש לפנינו על אמתות שלה. ונראה שיש טעם מוטעם לזה, כי ענין הודאה כזו שיודה שבה על א"א הרבע וחמש פעמים, הוא חרפה וכלימה שמשא שם רע ונר לו ולה, ומי הכריחו שיודה, וכי לעשות תשובה הוא לריך, לא כן ולית ביה כהאי סימנא כלל, ואדרבה היה לו ללעוק מר על הלעז הזה שהוליו עליו קרובי הבתולה, הנה כי כן נמלא דעבר אלגינו דאמתלה שלו שהוא אומר ששנאה וכדי שיהא יכול לגרשה בנחת ולא בלעז שהנ"ד יכריחו ויסבמו לגרשה, על כן אמר שבה עליה, הנה זה ניכר שהמתלה אמת ואינו משקר, ומה שהמתין עד שילא הלעז מקרובי אשתו כנ"ד ויבואו כ"ד לחקרו ולדרשו על זאת ואז יודה, הנה עשה כן בערמה כדי שיהיו דבריו נאמנים בעיני כ"ד, ולא יאמרו זה מוליח דבה כדי לגרש, וא"כ בזה יהיה חזק לאמתלה. וכה"ג מנינו בגדרים דף ל"א בההיא איתתא דכל יומא דמשמש בעלה עמה היתה באה אחר תשמיש ומביאה לו מים לבטלה לטער ידיו, והנה יומא חד הביאה לו מים לגטול ידיו כדרכה שמביאה אחר תשמיש, א"ל בעלה לא עשיתי תשמיש עמך עתה ולמה הבאת מים ליטול ידים, אמרה אש אתה לא שמעת עמי א"כ ודאי חד מאלו הנכרים מוכרי בשמים שלנו אלגינו בבית בא ושכב עמו, וחשבתי דאתה הוא, והיא היתה אשת כהן דאסורה על בעלה אפילו באונס, וא"ל נחמן א"ן ממש בדבריה, דאמרין עיניה נתנה באחר, שרולה להתגרש מבעלה ולהנשא לו, ולכך הערימה לעשות כך כדי שיגרשנה, וקשה אש היא משקרת למה הולכה לעשות המלחה שהביא מים ליטול ידיו כדרכה אחר תשמיש, תאמר לו שאתה מאלו הנכרים בא עליה באונס, אלא ודאי אמרינן המלחה זו עשתה בערמה כדי שיהיו דבריה נאמנים, וכן הענין כנ"ד חשב זה אש יבא יודה מאליו לא יאמינו לו, לכך הערים כן שאמר לקרובי הבתולה שזולתו עליו לעז בכך, כדי שיבואו כ"ד ויחקרו ממנו, והוא יודה אחר החקירה שחוקרים ממנו שבוה יהיו דבריו נאמנים:

ודע דא"ע פ' שיש יותר משלושים יום מעת שהודה כנ"ד שבה עליה עד עת שחזר בו ונתן המתלה, א"ן בזה מיוחד, ועי"ן בזה בספרי האחרונים, ועי"ן שו"ת פני יאושע אה"ע סי' א' שכתב, אש לא החזיק הדבר ע"י מעשה אלא על ידי אמונה בלבד, אפילו אש חזר ואמרה אחר שלשים יום מהני המתלה ע"ש, וכ"כ הריב"ם סי' תל"ח, דאמתלה מועלת על דבריה אפילו לאחר זמן מרובה, ומוכח לה ממעשה דההיא אשה שאמרה תתלה שהיא מקודשת, ואח"י הרבה קדשה עלמה לשני ואמרה המתלה ע"ש, ועי"ן התם סופר אה"ע סי' ע"ז, ודברי חיים אה"ע סי' ב' מ"ש בזה ע"ש:

ועוד דע דא"ן לעשות רשותא באמתלה דנ"ד מחמת הקול שילא על זה שהוא חסוד עם האשה מסעורה הנז' בהיותה א"א, וכנ"ז בשאלה שבאו קרובי הבתולה תפאחה ואמרו לב"ד שהוא חסוד עם הגרושה, דזה אינו, חדא הקול ילא אחר אירוסין, וק"ל בסי' מ"ו סעיף ח' קול היוכל אחר נישואין, או אפילו אחר אירוסין, א"ן חוששין לו, ועוד זה הקול ילא מן הקרובים של הבתולה שאינם שנית, והם מוגעים בדבר שרוצים לגרש את האשה הגרושה, כדי שתשאר אללו הבתולה קרובתם בלבד, ועי"ן מהריב"ל ח"א

ח"א ס' י"א בסוף התשובה בענין הקול כזה ע"ש, ועיין
 סו"ת שב יעקב אה"ע תשובה ור"י דף י"ד ע"ד, דמשמע
 מן הגמרא חפילו לא מודע דלוייביס חפיקו, כיון שידוע
 שם לוייביס תליגן לומר מסתמא לוייביס חפיקו לקלא,
 וכ"ש הו"א דליכא למתלי דע"י הקול ירלו להתקם בדבר
 וכו' ע"ש, ועיין משפ"ע דק"ח ח"ב ס' מ"ט בענין
 הקול יע"ש:

ורחי הו"א להגאון חוט השני ס' י"ז דף י"ד ע"א, שילא
 לחלק מדעתו חילוק חדש בדין האמתלא, דכ"מ
 שאמרו חכמים דמהני האמתלא היינו כשהאמתלא היא לסלק
 את הזקן, כגון שאזרה עמאה אתי מפני אחותך ואמך שלא
 יראו אותנו, או שלא היה לה כת, או שהיתה סבורה להיות
 גדה ויראה שמה תפרום גדה בשעת השמים, וכן באזרה
 ח"א אתי כשהאמתלא היא שקפנו עליה אנשים שאינם מהגונים
 אבל אם אמרה שעשתה כן לשום תועלת, לא מהני האמתלא
 וכו', ועמנו של דבר דכל האמתלא הוא בטענת אינס, כאלו
 אמרה שלא עשתה מתחלה כן אלא מפני האונס, דאתי ליה
 מעלמא, ואם הוא מפני שירא שמה לא יגיע לו התועלת
 שהוא מבקש הוי אונסא דא"י ליה מנפשיה, ומבואר בגמרא
 דפרק חוקת הבתים דף מ' בדין האונס, דכל אונסא דאתי
 מחמת נפשיה לא חשיב אונס, משום דא"י בעי הוה מוקף
 ליצריה, וא"כ דין האמתלאות הוא כיוולא בן, דכל שאומר
 טעשה בן כדי לקבל תועלת היינו אונסא דאתי ליה מחמתיה,
 שהרי אי בעי מניי כייף ליצריה ואין מקבלין ממנו, עכ"ד יע"ש:
ולפ"ד הגאון הגו' גם האמתלא דנ"ד איכא למשרא בה
 נגנא, דהאמתלא היא לתועלת עלמנו שהוא
 שוגאה ורולה לגרסה, ולכך אמר שכל עליה כדי שיגרסנה
 עתה בהבדלה ב"ד, ואי מניי כייף ליצריה שלא ישאף ותשרר
 אללו, אך זה אינו, חדא דהוכחות טעשה הגאון הגו' לחילוק
 זה אחר המחילה מכבוד תורתו אין בהם טעם, ויובל
 הדוחה לדחיה הכל בפשיטות כאשר יראה המעיין, ועוד קר
 דינא דפסק מרן ז"ל בס' קע"ח סעיף י"ד שהבאתי לעיל
 הוא תיובתיה, דהתם נמי הוא אונס דאתי מחמתיה, דאי
 בעי כייף ליצריה ולא יבא לידי כעס כדי שיגרס אשתו מחמת
 כעסו. גם עוד יש האמתלאות בספרי הפוסקים, שהוא ג"כ
 אונסא דאתי מחמתיה, וזהו הפך חילוק הגאון הגו', על
 כן אין לנו לחוס בנ"ד לסברה הגו' :

גם דע דאין לפקפק באמתלא זו דנ"ד, מ"מ מהרי"ט
 ז"ל ח"ב באה"ע ס' א' דף ל"ג ע"ג, מסתברא שאין
 מקבלים האמתלא אלא כשהוא אומר ומודה מעמנו, אבל הי"א
 דהיה שם מי שמעיד והוא מודה לדבריו, אי לאו דידע
 רגלים לדבר לא היה מודה לו, וכשהיא שאמרה ח"א אתי
 אילו היה שם עד אחד שהיה מעיד עליה, או שא"ל ולאו
 ח"א את ואמרה הן לא מהני לה האמתלא, דאין אדם עשוי
 להודות בדבר שאינו, אלא עשוי הוא להכחישו, שכל שידעת
 שיש מי שיעיד עליה לא יאמנו דברי האמתלא שלה ע"ש.
 ולפ"ז גם באמתלא דנ"ד יש לטעון, דלא מהני האמתלא על
 הודאתו, כיון שלא בא מעמנו והודה בנ"ד, אלא הודה אחר
 שנתבע בנ"ד בדבר זה, שקראו אותו ואמרו לו דברי
 המגידים החמד עליו באותה אשה, ואז הודה ואמר כדבריהם
 כן הוא שכל עליה בהיותה ח"א, אך באמת נראה דאין לפקפק
 בנ"ד כלל מחמת זה, כי בנ"ד י"ל בערומה טעשה שלא הודה
 מעמנו בנ"ד, והערים הוא עם קרובי הבתולה להוסיף קול
 ולקבול עליו בנ"ד, כדי שיחקרוה ויודה ואלו יאמינו לדבריו
 וכמ"ס לעיל, וא"כ בנ"ד גם מהרי"ט ז"ל יודה כיון דאיכא
 טעם בדבר :

ועוד השיקרא דינא סברה שחידש מהרי"ט ז"ל, יש
 לפקפק בה, והוכחה טעשה לדבריו מן הודאת ממנו
 אחר המחילה מכבוד תורתו אין הוכחה מזה, וכך המרחק
 ביניהם כאשר יראה המעיין בפשיטות, ועוד ראיתי להרב

אורים גדולים ז"ל דף מ"ה שהביא דברי מהרי"ט ז"ל הגו'
 וכתב ראיתי בפסקים וכתבים למהר"ר ישראל ז"ל שכתב
 בס' רב"ב סברה זו ודחה אותה ע"ש, וכו' להרב יד הארן
 ז"ל בסו' קט"ו הגה"ט אות ל"ב, שהביא בשם מהר"י הלוי
 אחיו של הע"ז בסו' ט"ל, ראובן בחר סברה מהרי"ט ז"ל
 הגו' ע"ש. וראיתי להרב בחר מ"ס ח"ב אה"ע ס' ב'
 דף י"ד שהביא דברי י"א הגו', מ"ט בשם מהר"י הלוי הגו'
 וכתב דסברה זו אתי הפך תה"ד ומהר"י מצרונא ומהר"י ג,
 ועוד נראה דאשתמוע מניה הני תרי עובדי דשליה גדרים,
 כהנהו תרי נשי דמייירו ע"י שאלת הבעל ע"ש. ואח"כ אין
 משוודי הגו' ס' זרה לסברה הגו', דשאלת הבעל היא בענין
 אחר ודוק. ואין שיהיה מלינו סברה הגו' דמהרי"ט ומהר"י
 הלוי איכא גדולים דפליגי עליה, וכתבו באחרונים שגם
 מהרי"ק ז"ל ס' פ"ב נראה דלא סבר הכו, וא"כ אין לחוס
 בנ"ד, וכבר הסברתי לעיל דבנ"ד גם מהרי"ט ז"ל יודה:
וגם עוד אין לפקפק באמתלא דנ"ד, מ"מ הרב אורים
 גדולים הגו' דף מ"ו ע"א, בטעם שהוסיפה להודות
 על בועל אחר ע"ש, וא"כ גם זה לא היה לו לומר אלא
 שבעל פעם אחת, ולמה אמר שבעל ארבע וחמשה פעמים,
 אלא ודאי קושטא הוא דזה אינו, חדא זו הסברה שחידש
 הרב אין בה טעם, ואררבה איכא לאידך גיסא, כי הוסיפה
 בועלים לומר שיש בני אדם הרבה שעברו חק כמוה בחיסור
 ערוה, ועוד י"ל הוסיפה כדי לחזק דבריה שלא יאמרו
 משקרת, דאין מעיזה פניה לסקר על זה האיש ועל זה
 האיש, אם לא כי האמת הכי הוה, וא"כ הסברה דייקא
 להפך. ועוד גם הרב הגו' לא עשה דיוק שלו אלא מחמת
 שהוסיפה בהודאתה בועל אחר בועל, וכ"ד הוא אמר ארבעה
 בעילות, וכי אותם שהיו אומרים חסוד זה עם הגרושה
 אמרו פעם אחת, הלא בסתם אמרו. ולפ"ד אפשר לומר
 שנתחד בעשרה או עשרים פעמים, מאחר כי היה נכנס
 ויולא אללה, ועל כן אין רעותא מולד סברה להאמתלא
 דנ"ד כלל ועיקר, והרי עומדת בכל חוקה :

ואחרי כל זאת אברר דבר אחד הגונע לנ"ד, כי מלאתי
 דבר חדש להגאון מהרי"ט שבוטל ומשיב טעמיא
 ח"ד ס' ע"ו, שנשאל באחד שנתקוטט עם ח"א, ובתוך
 הקטטה אמר לה שהיא זונה, ושאלו ממנו מאין הוא יודע
 זה, והשיב שהוא בעלמו זינה עמיה, ואחר שעבר זמן מה
 מת בעלה של האשה והלך זה ונשאה, ושאלו אותו על ככה,
 והשיב שסקר הגיד בתחילה, ולא אמר כן אלא לבזותה על
 בעלה. ונסתפק הרב השואל אי שייך שוייא אנפשיה חתיכה
 דאיסורא במקום דשיך לומר אין אמע"ה, והשיב הגאון
 מהרי"ט ז"ל, שהגאון חמד לצי העלה הלכה זו וכו', ובסו"ד
 כתב ולפענ"ד נראה דלא שייך שוייא אנפשיה ח"ד בזה,
 דכל האיסור הוא בשביל שאמר שזינה עם האשה ונאסרה על
 בעלה, והרי על הבעל אינו נאמן לאוסרה, דאין האשה
 נאסרת אלא ע"פ עדים, או בקיטוי וסתירה, וכדאמרו
 בכתובות דף ע' ע"ט, גבי דוד, והרי בח"מ וב"ש ס' י"א
 כתבו דכל דלא נאסרה על בעלה כגון באונס גם לבעל
 לא נאסרה, דלא שייך כעס שנאסרה לבעל וכו', ומקורו
 מכתובות דף ע' דאמרינן תסס אונס הוה, ולפ"ז כאן
 שלא נאסרה על בעלה שוב לא נאסרה על הבעל, ולא
 שייך שוייא אנפשיה ח"ד עכ"ל ע"ש, ולפ"ד גם בנ"ד לא
 שייך האי דינא דשוייא אנפשיה ח"ד, כיון דאיכא עדים שכל
 עליה, ואם היה אומר ד"ז בחיי בעלה לא היתה נאסרת
 על בעלה, ואז גם עליו אינה נאסרת ומותרת לו :

אמנם סברה זו של הגאון מהרי"ט הגו', נראה היא
 הפך דברי הרא"ש ז"ל כלל ל"ב ס' ע"ו, שהביאו
 מרן בנ"י ס' י"א, על לאה שהלך בעלה למה"י ועד אחד
 העיד עליו שמת, והלכה וחללה מיבמה ונשאת, ומת הבעל
 השני, ואח"כ נכנסה בבית בעל בית אחד לשרתו, וי"א קול
 שנתייחרה

שנתייחדה עמו, ואחר כל זה בא בעלה הראשון ונרשה, אם יכולה לדור בבית בעלה"ב ההוא לשארית כאשר בתחלה, והשיב נראה לי שמוותרת להיות עמו בבית, דמה שיולא עליה קול שתייחדה עמו בעודה אשת איש לא נאסרה עליו אחר שגרשה בעלה בשביל אותו הקול, דאף על בעלה לא היתה נאסרת בשביל קול, כדאמרינן בפ"ק דכתובות, דאין האשה נאסרת על בעלה אלא בעידי זנות, או בעד אחד אחר קנינו וסתיירה, ואמר נמי בשלישי גיטין דלא חיישין לקלא דבתר גטאין, וכיון דלא נאסרה לבעל אף לבעל לא נאסרה, וזהו הדין אם אומרת שלא בא עליה, אבל יש להזהירו ולומר לו הוי יודע שאם באת עליה אסורה, דלגבי דידוע הוי בעדים אע"פ שלא נאסרה על הבעל בדיעתו, מ"מ הויא חתיכה דאסורה גביה דידע, וראיה מכתובות וכו', ולגבי דידע בעדים מעידים בדבר, ואם הוא יודע שבה עליה אסור שתדור בביתו כאשר שנתגרשה ונשאת לאחר עכ"ל ע"ש, הרי הרא"ש ז"ל ס"ל להדיא דאסורה על הבעל, כיון דיודע שבה עליה, וזה הפך דברי הגאון מהרי"ם ז"ל:

ועוד

מנינו למהרי"ט ז"ל ס' ק"ל, שגשאל בראובן שבה על א"א ברטונה, ולא נודע הדבר, ואחר ימים מת בעלה, אם יוכל ראובן לקחתה, ד"ל לא אמרו אסורה לבעל אלא דוקא כשהיה הדבר ע"פ עדים, אע"פ שגשאל נודע הדבר אין כאן בית מיחוס, והביא הרב ז"ל תשובה הרא"ש ז"ל הגו' ומכאן זה העלה להלכה דאסורה עליו, כיון שהוא יודע שבה עליה, וכל זה הפך סברת מהרי"ם ז"ל, נמלא השתמיט מנייה דמהרי"ם ז"ל דברי הרא"ש הגו' שהביאם מרן בב"י, ודברי הרב מהרי"ט ז"ל הגו', ומאד יגדל התימה על מהרי"ם ז"ל, דמדמי ענין זה דבא עליה ברטון וליכא עדים, להיכא דבא עליה באונס, שכתב בב"ש כיון דבאונס לא נאסרה על הבעל לא נאסרה על הבעל, ובאמת רב המרחק ביניהם, כי ברטון איכא אסור של מעלה מעל באשה, ובאונס ליכא מעלה מעל באשה, ויפלא עוד יותר על מהרי"ם, איך לא ראה דברי הב"ש בלוחם הסעיף עלמו שהביאם בס' דברי הרא"ש ז"ל הגו', ואני תמים איך דברים כאלה שיש להם מקור ומוצא בדברי הראשונים ז"ל ברחבה ואופנים שונים יכתוב בהם דין מיוחד מסברה דנפשיה, ולא יתחור אחר דברי הראשונים ז"ל תחלה:

וישור

להרב בגדי"ש, שהביא תשובה מספר בשמים ראש המתייחס להרא"ש, או לאחד מן הראשונים שהוא דכוותיה שכתב בס' רפ"ב וז"ל, מה ששאל מר אשה זינתה משני בני אדם זא"ו, אם מותרת להאחרון, שלא אסרה על בעלה באותה שאלתה פ"א דכתובות, וא"ת מעשה שהיה מפני מה לא אסרה על דוד, התם אונס הוא, פירש רש"י ולא אסרה על בעלה ולפיכך הותרה לו, ואף שיש תירוק חתך, הנה רבינו יצחק ז"ל בתוספת דהחולץ פסק כהאי פירוקא, אונס קשיא לך מהא דאמרינן בסנהדרין, מעידי נערה המאורסה שהזמנו וכו', אלא אשה חבירה דקי"ל דמקטלא הגו', ופריק בזינתה וחזרה וזינתה, ופריך דלמא לאוסרה על בעל השני באנו, הרי דאע"ג דאסורה על בעלה בלא"ה מן הראשון, מ"מ נאסרה על בעל השני, ותלת זה דגמרא בעי לאוקומא ככ"ע, ואף כתיובת הב' שם בשמעתא דפתח פתח דדוד רטון הוי, זא חינו, דאי התם גמרא כהאי תירולא, והני מפלג פליגי, ודאי דהלכה כהאי תירולא, אע"פ האמת לא נחלקו כלל לדוגא, אלא דהאי איבעית אימא גט כריתות כותב קשיא ליה לאשוויי אונס, שבודאי אילו לא היתה רועה לא נחשד דוד הע"ה לכוף אשה ולאנסה, לכך אמר האמת דהוה גט כריתות אבל לדוגא מודה דאנסה מותרת לבעל, אבל אין זה ענין לבעל ברטון פעם שנית, דסוף סוף אסרה גם במעשה ועשה בה מעשה אסור, שנאמר עליו וגטמאה, ויש מועל

אחר מועל באשה עכ"ל:

ובא

וראה כמה מילי דמעלייתא איה לן למילף מתשובה ההיא, בין אם הוא מן הרא"ש עלמו, בין אם הוא מאחד מן הראשונים דכוותיה, חדא דמחלק להדיא בין דין בעל באונס לבין דין בעל ברטון, כי בעל שני בעל ברטון אע"ג דלא אסרה על בעלה מכא בעלתו עכ"ל אסורה עליו משום דעשה בה איסור של מעל דברטון נבעלה, ולפ"ו ה"ה ענין כ"ד וגיטין מהרי"ם ז"ל, כיון דבעל ברטון אע"ג דלא נודע הדבר נאסרה על הבעל, ועוד למדנו דס"ל לבעל התשובה הגו' דתרי תירוטי של הגמרא לא פליגי, ותירוק הב"א מודה לתירולא ק"א בעיקר הדין, וזוהי נחא טפי דלא נעטרך לתירוק מהרי"ט ז"ל, שתיך דהרא"ש ס"ל תירוק אב"א עיקר, שכתב הרב יד אהרן ס' י"א הגהב"י ל"ז, שזה דוחק, דהא קי"ל אב"א וסתמא דתלמודא הלכה כסתמא דתלמודא, ועוד כל כהאי הו"ל להרא"ש לפרש ע"ש, ובדברי התשובה הגו' נתישב הדבר היטב:

ובאמת

בלא"ה יש להוכיח מדברי הרא"ש עלמו, דאף לחלק בין בעל באונס לבין בעל ברטון, ולא נודע כלל, דהא הרא"ש בתשובה הגו' כלל י"ב ס' ט"ו שהביאה מרן ז"ל בב"י מסיק להדיא ברטון ולא נודע, דלא נאסרה לבעל עכ"ל נאסרה לבעל, ואילו בעל באונס כתב בפסקיו פ"ו דיבמות על דף ק"ו וז"ל, מיהו ונעמאה דאוסור בעל יש חילוק בין אונס לרטון, דלא מסתבר לאוסרה לבעל כשהיא מותרת לבעל עכ"ל, ותקשי דברי הרא"ש, ומוכרח לומר דמחלק בין בעל באונס, דלא עבד בה איסורא דמעלה בו מעל, לבין בעל ברטון דעבד בה איסורא דמעלה בו מעל, ורק שלא נודע הדבר, וראיתי לרבינו חיד"א ז"ל בצרכ"י אה"ע ס' י"א, שהביא דברי הרא"ש בפסקיו הגו', גם הביא תשובת ר"ת אשר הובאה בשו"ת מהר"ם הארוכות ס' ר"מ, שהביאה מרן בב"י וז"ל, אלמלא לא היה האונס לבת שבע היתה אסורה לדוד, אבל האונס התיבה דלגברא נמי שריא, אבל היכא דלגברא אסורא חלו היה יודע בעלה לבעל נמי אסורה עכ"ל ע"ש, ורבינו חיד"א ז"ל הפריך בענין זה, והביא דברי ב"ש וי"א ופ"מ דכתבו תרי תירוטי דגמרא פליגי, והוא ז"ל הסכימה דעתו דלא פליגי ע"ש, והפך רואה דאשתמיט דברי התשובה הגו' דבשמים ראש מרבינו חיד"א ז"ל, אע"ג דאיהו בספריו הקדושים מייטי מתשובות הגו', וראה אותם:

ודיע

כי הרב גן המלך שבס"ס גו"ר ס' ט"ו, והרב שב יעקב ס' וז"ל, והרב אורנים גדולים דף מ"ד ע"ב, אולי פתר סברת הגאון מהרי"ם ז"ל, וכאשר הביא דברי הרב יד אהרן ח"ב ס' י"א הגהב"י לוח"כ, אך כולם אשתמיט מנייהו תשובת הרא"ש שהביאה מרן בב"י, ותשובה מהרי"ט ז"ל, ותשובת בשמים ראש הגו', וראיתי להגאון חתם סופר אה"ע ס' כ"ג, דמוכח מדבריו שהיכא דהבעל בעל בזנות, ולא נודע הדבר ולא ידא קול, ועידי כיעור כלל, גם הוא הולך בזה אחר סברת מהרי"ם ז"ל הגו', דלא נאסרה על הבעל, ואין צדיק בנ"ד אחר שנגלו לנו דברי הראשונים ז"ל הגו', אין לנו לחוש לדברי האחרונים, דאי חזו להו הוי הדרי בהו צודאי:

אשר

על כן לענין הלכה בנ"ד, יש לסמוך על האמתא של סלימאן הגו' ועל דך יותר טוב ישאלו ב"ד את קרוביו, אם כנים דבריו של סלימאן הגו' שאמר הם ועלוהו לומר כן כדי שיגרשוהו, כי לפ"ד בשאלה הוא אמר להב"ד שקרוביו לימדוהו לומר כן, ויששו להם היום וגיוסו שאמרו האמת אם כנים דבריו או לאו, ואלו יתנו רשות להסופר לכתוב להם כתובה, גם עוד יאמרו הב"ד יכב"ך לזה האיש סלימאן הגו', הוי יודע אם אמת משקר והאמת שבת עליה בהיותה א"א, הרי זו אסורה עליך, ואתה עובר על איסור תורה בכל ביאה וביאה, ויתרדו לבו בדברים אלו, ואנחנו את חרבו

נפשינו הללו. והש"ת ברחמי יאיר עינינו באור
תורתו אבי"ר :

שאלה יו"ד.

שאלה. נשאלתי מן מעלת החכמים הב"ד יב"ך,

מעשה שהיה פה עירנו בג'ד'ד' יב"ך, בבית
ח' יאודה ח' יעקב ברכאל, שהיו יושבים יחד לשמות מנשה
בלבול ויחזקאל בנו של ח' יאודה הגו', והיה כ'ל'ורי בנו של
מנשה הגו' יושב עם אביו, ופ'ריחה בתו של יחזקאל הגו'
יושבת עם אביו, ולפי דבריהם של יחזקאל הגו' כך היה
מעשה, שהיה מנשה אומר לבנו כ'ל'ורי תלמוד תורה כדי
שאיח' איתך, ואמר מנשה ליחזקאל הגו' תתן בתך לבנו,
והיה יושב עמם אחד שמו עזרא לאלח דוד, וכן לפנינו
אנן ב'ד', והעיד על הקדושין שנעשו לפניו, וזה נוסח הקב"ע :

במותב תלחא כחדא הוינא, אנן ב'ד' דח"ל, כד אחא

קודמנא עזרא דוד לאלח, והעיד בתורת עדות
גמורה, איך היינו יושבין בבית ח' יאודה ח' יעקב ברכאל
ליל אחד בשבת, בשלשה ועשרים לחודש ששט שנת תרמ"ח,
אני ומנשה עבדאלה בלבול, ויחזקאל בן ח' יאודה ח' יעקב
ברכאל הגו', וכ'ל'ורי בנו של מנשה הגו' ג"כ היה יושב עם
אביו, וגם בתו של יחזקאל ששמה פ'ריחה ג"כ היתה יושבת
שם, והיה ביד מנשה הגו' סב"ה, ואמר לפ'ריחה הגו' הרי
את מקודשת לפני כדת משה וישראל, וסאלנו לעזרא דוד הגו'
כמה שנים יש לה להבט פ'ריחה הגו', ואמר חזם שנים מ"מ,
וגם שאלני לו על כ'ל'ורי בנו של מנשה הגו', ואמר בן תשע
שנים מ"מ, ויש למנשה הגו' עוד בן אחד קטן מן כ'ל'ורי
הגו', ואמרנו ליחזקאל הגו' למה לא לעקת על מנשה הגו'
כשעשה הקדושין, והשיב חשבתי שאין ממש בקדושין אלו כפי
הדין מוחמת שהוא דברי שחוק, ואמרנו עוד ליחזקאל הגו'
אם כפי הדין קדושין הגו' נחשבים קדושין, אתה מרובה
בקדושין אלו, והשיב שאינו רובה :

גם עוד עשינו קב"ע בעבור השנים של כ'ל'ורי בן מנשה
הגו' וזה נוסחה, במותב תלחא וכו' כד אחא קודמנא
יעקב מאיר בלבול, והעיד בתורת עדות גמורה על כ'ל'ורי
בן מנשה עבדאלה בלבול, שגולד בשמנה לחודש אלול שנת
תרל"ו, וכן העיד ראובן יחא ח'יהו שמשא כמותו, והיה זה
אחד עשר לחודש כסליו תרמ"ט, ע"כ :

ואנן בדין ג"ל דאין לחוש לקדושין הללו, דאפילו אם
היו בגדול ליכא אלא עד אחד, וכתב מרן ז"ל בסו'
מ"ב המקדש שלא בעדים אפילו בעד אחד אינם קדושין, אפילו
שניהם מורים, ורבים סוברים כדעת מרן ז"ל, אלא לזה יש
לחוש לקדושין בעד אחד, כמ"ס מור"ם וכנ"ל בכנה"ג ויד
אה"ן. ועוד יש טעם שני מ"ס מרן ז"ל בסו' מ"ג ס"א, קטן
שקידם אינו כלום ע"ש, ואי ניומא כשאביו קידם לו יש ממש
בקדושין, זה אינו, דמשום שליחות אין שליחות לקטן, ואי
משום יד אביו כידו גם זה אינו, כמ"ס מהר"ם לרור סי'
י"ב. מיהו יש לחוש למ"ס מהריק"ו ז"ל, שורם למ"ד בשם
רבינו יצחק בר' יאודה ז"ל, שכתב בן י"א שנה שקידם לו
אביו אשה אינה יולדה בלא גט, דזכין לאדם שלא בפניו,
ועוד מאחר שלא מוחה בקדושין אביו עד י"ג שנה וחצי,
סתק וקבל ואח"כ חזר בו אינה חזרה ע"ש, והגם דמקן
בתשובה כתב דח"ו שיאמר זה ר"י בר", אלא תלמיד עושה
אמרה, ותלה עלמו באילן גדול, מ"מ בטעם זה לבדו אין
לסמוך, אך יש לעשות בליחוף טעם הא' דעד ח' ס"ס
המתהפך :

אמנם מלינו למאריע"א ז"ל שכתב, ס"ס בפלוגתא
דרשותא חשיבין ליה חד ספק, ומי יוכל להקל
בערוה החמורה, אך מ"מ משמע דאם יש שלשה ספיקות

אפילו מהרימ"א ז"ל יודה, ובג"ד יש עוד ספק אחר, והוא
סברת מהרימ"ע ח"ב סי' מ"א, שכתב אם חזרה המתקדשת
קודם שהגדיל הקטן, גם רבינו יצחק בר"י ז"ל מודה דאין
הקדושין קדושין כלל, ובג"ד נמי חזר בו אביה כנ"ל בקב"ע.
ועוד כתוב בקב"ע שאלנו אותו למה לא לעקת עליו
בעבור הקדושין, ואמר חשבתי שאין בקדושין אלו ממש כפי
הדין, מוחמת שהוא דברי שחוק. והנה נמלא דבר זה דומה
למ"ס מרן ז"ל סי' מ"ב סעיף ג', לריך שיראוי המקדש
והמתקדשת את העדים וכו', וכתב מור"ם ז"ל ואפילו שמעו
העדים שאמרו שמקבלת לקדושין, יכולה לומר יודע הייתי
שאין קדושין בלא עדים ובגמתי לשחק בו ע"ש, וזה מה
שנראה לנו כעת. וישעין מעכ"ת בדבר זה, ויודיע לנו דעתו,
ושכמ"ה :

וואת תשובתי על השאלה הנד"ל :

ראיתי את השאלה, ואת אשר נגזר עליה ממשלת
החכמים והב"ד יב"ך, והנה קודם שאבא
להשיב מה שנראה לי בעיקר השאלה, ארצרה נא על
דברי מעלת החכמים ומשפטן אשר שפטו בדבר הזה.
והנה תחלה וראש נראה חסרון דברים בקבלת דברי העד,
שכתוב בקב"ע ומנשה הגו' בידו סב"ה, ואמר לפריחה
הרי את מקודשת לפני כדת משה וישראל, ולא נתפרט
בדברי העד שנתן הסב"ה לפריחה, ד"ל נשאלה הסב"ה
בידו ולא נתן כלום. גם לא אמר התקדשי לי בזה, ונראה
דודאי בקב"ע הגיד העד שנתן לה הסב"ה, וגם ח"ל
בזה, ורק ספרא דעוית, דאם לא נתן לה כלום מה היה
הספק בזה, דודאי ליכא קדושין :

והנה נודע, בענין ערוה אכחו פה עירנו ב'ג'ד'ד'
נוהגין להחמיר ללאת י"ח כל הסברות, חז"פ
דמקן ז"ל הוא מן המקילין, וכמ"ס הרב הבולל הדין
המלווין מהר"ר יעקב יוסף ז"ל בלקוטיו כ"ג, ח"ל פה ק"ק
בג'ד'ד'ד' יע"א בתריה דמקן הקדוש מהר"י קארן ז"ל
גריוקן, בין בדיני איסור בין בדר"מ, ולא חזרנו ק"ל הפך
סברת מרן, כי אם בקלת עניינים שפשוט המנהג כדעת
מור"ם וזולתו, ובדיני גיטין וקדושין נוהגין להחמיר, וכמ"ס
הרב הגדול מהרימ"א ז"ל, והרב הגדול מהר"י אולאוי ז"ל,
דאין יתמו דיתמו נקטינן להחמיר בכל הסברות, לאשוקו
נפשינן מפלוגתא עי"ש, וכן קבלנו ממורינו ורבינו הרב
הגדול סבא דמשפטים כמהר"ר משה חיים זלה"ה עכ"ל.
ועל כן מה שהאריך הרב מהר"ם חזן ז"ל בענין קדושין
בע"א, בספר כרך של רומי סי' כ"ד, ועמד ויוודד אר"ם
הפוסקים האוסרים והמתירים, ועלה בידו כ"ה פוסקים
אוסרים, ופ"ה מתירים, אין זה יועיל באתרא דידן, דנוהגין
להחמיר בדיני גיטין וקדושין ללאת י"ח כל המחמירין. ומה
שנסתייע הרב הגו' מדברי הגאון חק"ל, לא שייך זה באתרא
דידן, ומה גם כי באמת מלינו שאפילו מר ברין דרבינא,
הוא הרב הגדול מהר"ר דוד חזן בנו של הרב חק"ל,
לא רלה להסכים על הפסק של מהר"ם חזן, וכנ"ל בספרו
הגו' דף ק"ח, ומה שהביא סם הסכמה מהר"ג מהר"א
קובו ז"ל, גם הוא לא הסכים אלא משום דהוה בעובדא
הגו' כמה רעותות דמלא סם כמה ספיקות יע"ש, ועיין
לברכ"י ח"מ סי' כ"ה אות ו'א' :

ומה שכתבו החכמים הרעותא שים בגידון השאלה, שהילך
קטן, ואיכא סברת רבינו יצחק בר' ד"ל דס"ל לריכה
גע, ויש מן האחרונים דחשו לה, הגם נודע כי סברה זו
דרבינו יצחק בר' ז"ל, הגם דמקן ז"ל בתשובה הרבה
להשיב עליה, וגם מהריק"ו השיב עליה, וכן מהרימ"ע
ח"ב סי' מ"א ג"כ הרבה להשיב עליה, גם אחד מן הראשונים
הוא ראב"ן ז"ל ג"כ הביאה והשיב עליה, עכ"ל מלינו
להאחרונים שתירנו כל הקשויות שהקשו ראב"ן ומהריק"ו
ומקן

(מא)

ומהר"מ ומהר"ט, והעמידו וקיימו סברה זו דרבינו יצחק וסמכו עליה, ויש דאע"פ שהקשו על דבריו עכ"ז להלכה חשו לדבריו, ואין לרדף להאריך להביא דבריהם. ועיין להגאון מהר"י טייב ז"ל בעל ערך השלחן, שהביא דבריו במשניות הרושים אות קו"ף דף רל"ה, שכתב גם השאלות הכי ס"ל כרבינו יצחק הגז' וכתב הא דלא חס מרן ז"ל לסברה זו דרבינו יצחק, היינו משום דדן בדעתו שתלמיד טועה כתבה בשם רבינו יצחק, ואלו ראה מרן ז"ל עדות ראשון, וספר הפרדס לרש"י, שהעידו שהסברה זו היא של רבינו יצחק באמת, וגם השאלות הכי ס"ל, לא היה מקל לכתחלה בלא גט, ע"ש:

גם הגאון עודע ביהודה מ"ק אה"ע סי' ס"ב הביא סברה ר"י הגז', וכתב אמנם להיות שרבינו יצחק הוא אחד מן השרים הראשונים, והיה בימי רש"י, אף שכתבתו שבג"ד גם הוא יודה, מ"מ משא זה קשה עלי בשם איסור א"א התורה, ולכן אם יצטרפו עמי ב' גדולי הדור וכו' ע"ש. גם חותנו הגאון ז"ל שם בסי' ס"ב, שהקשה על סברה רבינו יצחק זכמה מקומות, כתב בסו"ד מי יבא אחר ר"י בר"י והבנת המש"ל בדבריו, ובאמת כמה גדולים חשו לדבריו בתשובותיהם ע"ש. ועיין להבני מילואים בסי' מ"ג סק"ב מ"ש בסברה ר"י הגז', גם הגאון מהר"י בספר יהושע סי' ק"ה הביא קוסיות ראשון על סברה ר"י, ובסו"ד כתב קשה מאד לחלוק על דברי ר"י בר"י שהביא הראשון וקראו גאון, וחס מלהתיר בכה"ג בלא גט שיתן לה בגלות ע"פ בדיקה ע"ש. גם הגאון מהר"ם ז"ל בשאל ומשיב תליתאה ח"ב סי' ל', תירץ הקוסיות שהקשו על סברה ר"י הגז', וגם הקוסית שיש עליה מן התוספתא, ע"ש:

נמצינו למידן לענין הלכה מוכרחים לחוש לסברה ר"י בר"י הגז', ובפרט במקום דליכא עיגון, וכמו נידון השאלה דליכא חשש עיגון, דהבן ואביו ליימי דיגא וכחורה יששו. ברם מעלת החכמים כתבו דיש לעשות ס"ס בפלוגתא דרבוותא, וכתבו אע"ג דמהר"ט"ל לא סמך בס"ס בפלוגתא דרבוותא, וידה בתלת ספיקו, ולכן מלאו תרופה ליה בסברה מהר"מ"ט שכתב אם המתקדשת חזרה בה קודם שהגדיל הקטן, גם ר"י ז"ל יודה דבעלו קדושין, ואין לריבא גט, ובג"ד הא חזר אביה. הנה החכמים הי"ו קלרו בזה שלא כתבו שום חולקים על מהר"מ"ט ז"ל בסברה זו שחודש בדעת ר"י שבאמת מהראנ"ח לפני משה ח"ב סי' ג' ורבינו בללאל בתשובותיו סי' ד' פשיטא להו בדעת רבינו יצחק, שהקדושין חלים גם קודם שיגדיל אך הם מדרבנן ע"ש, ועיין משניות הרושים דף רל"ה בדברי הרב בעל ערך השלחן, דצורח דהוו קדושין מדיגא אפילו בשודו קטן ע"ש, וכן הבין הרב מגיד מראשית בסי' ג' בדעת ר"י בר"י הגז', וכן העלה בשאל ומשיב תליתאה לעיל:

ואין לומר יהיה זה ספק שליש, ונתירה בלא גט בתלת ספיקו, כמו שהוכיח בס' בירך משה סוף סי' ל"ד מודברי מהר"ט"ל ז"ל דף מ"ג דהכי ס"ל, זה אינו, שכבר מלאנו להגאון מהר"ט"ל ז"ל עלמו בשמחת יו"ט סי' ע"ה דף רכ"ד ע"ד, שכתב אין להתיר בתלת ספיקו, ונשמע נמי מודבריו דאפילו ביותר משלש ספיקות אין להתיר, שכתב ואין להקל בג"ד מטעם שקדשה צעצעת שהיה בו מרגלות, ובאנו למחלוקת ר"ת והר"ן, דמה בלע כי נרצה בספיקות כיון דסוף סוף הוי ספק בפלוגתא דרבוותא, ע"ש. מלאו אפילו ביותר משלש ספיקות לא מהני, דהכל נחשב אחד, כיון דהוא ספק בפלוגתא דרבוותא. ובאמת הרוחה יראה שספר בירך משה דף קל"א ע"ג, מה שחזר מהר"ט"ל והסכים לדברי המחבר, היינו מפני שכתב לו דקשה הדבר להביא לדי גט, וא"כ הא איכא בזה חשש עיגון דיודה מהר"ט"ל ז"ל בכה"ג בודאי, גם עוד רבני אר"ן ז"ל שהסכימו לדברי המחבר, היינו משום דהיה נידון

הגז' איסור דרבנן, וכמפורש בדבריהם, אך בג"ד יש כמה גדולים שהבינו דעת ר"י בר"י דס"ל דהוי קדושי תורה, וא"כ לדידהו אין להקל בג"ד:

וראיתי להרה"ג הרח"ף ז"ל בספר חיים ושלום סי' כ"ב, שכתב בסו"ד וז"ל, ומ"מ לענין הלכה להיות כי אינו מוראו ההוראה, לא מלאנו לבי להתיר בספק קדושין בס"ס, ואפילו בתלת ספיקו, כיון דלא יגבר מסברת הפוסקים המחמירים גם בזה, וזאת היכא דאיכא למוחש לחשש עיגון, ובשעת הדחק דאינו יכול לבא לדי גירושין, דאז יש לסמוך על המקילין להתיר אפילו בס"ס וכו' עכ"ל. גם נראה שגם הרה"ג מהר"ר דוד חזן ז"ל דעתו דאין להתיר איסור ערוה במקום דליכא עיגון אפילו בתלת ספיקו ויותר, דהא הרב מהר"ם חזן בכרך של רומי דף ק"ח ע"א בקש ממנו לחתום על הספק שלו, ולא רצה להסכים באיסור ערוה, אע"ג דהתם בפסק הגז' איכא עפי מתלתא ספיקו:

הנה כי כן בג"ד, כיון דליכא חשש עיגון ואין הדבר קשה להביאה לדי גט, אין להתיר בלא גט, אע"ג דאיכא עפי מתלתא ספיקו:

עוד כתבו מעלת החכמים הי"ו טעם אחר להתיר, כי חזר אבי הבת דחשב אין בקדושין אלו ממש, כי היה בדרך שחוק, ודימו זה לסי' מ"ב ס"ג, ואחיה"מ אין הנדון דומה לראיה, דקדושין בלא עדים כלל הכל יודעין אין בהם ממש, אבל קדושין בע"א הא עכ"פ איכא ערוה, ויודעין הכל דע"א נאמן באיסורין, וגם בד"מ ע"א מחייבו שבועה מן הסוטה, והא קמן בדין קדושין באמת איכא מ"ד ע"א נאמן, וראיתי להגאון ח"ס אה"ע סי' ק"ד, שחודש סברה מדעתו בענין כיוצא בזה, דהאשה המתקדשת בע"א הסברה נטעה כונתה להשעות וכו' ע"ש, ומודבריו אלו יש קצת טווע לקיים דברי החכמים הי"ו הגז' בטעם זה, אך למאי נ"מ אם נרצה בספיקות בפלוגתא דרבוותא, כיון דליכא חשש עיגון, כי גם אגא עבדה אמרתי שנוכל להוסיף ספק אחר בג"ד, והוא מ"ש רמ"א בהגה"ה סעיף ב' אם אחד מכחיש העד אין לחוש, דע"א בהכחשה לאו כלום הוא, וכתב הב"ח ז"ל דאם אחד אמר שהו קדושין, רק כונתו לשחוק, נאמן במנו שהיה מכחיש העד ע"ש, ובכל זה איכא פלוגתא, ונמלא שיש להוסיף בג"ד ספק אחר מחמת זה. ועוד אמרתי לעשות ספק אחר בג"ד, מפני שלא אמר המקדש חיבת בזה, ועיין מ"ש הלכות קטנות ח"א סי' מ"ה, שהביאו יד אהרן סי' כ"ז הגה"ע אות ז' שחיבת בזה מעכב, וכן סבר בנימין ואב שהביאו בית דוד אה"ע סי' ד', ואע"ג דס"ל תהא מקודשת לי, ולא אמר הרי את, כי בזה איכא חילוק כמ"ש המב"ש ח"א דף ג"א, מובח דבנימין ואב לית ליה הוי חילוקא, וא"כ גם מלך זה יש להוסיף עוד ספק אחר בג"ד, אך אין תועלת ברבוי הספיקות במקום דליכא עיגון כלל:

כל זה כתבתי על דברי מעלת החכמים הי"ו, אבל באמת צעיק הנדון של השאלה הגז' נראה לי צרור בס"ד דאין לריבא גט כלל, גם לדעת רבינו יצחק בר"י ז"ל, ויכול אביה מעתה לקדשה ולהשוואה לאחר, יען כי נתפרש בשאלה הגז', שיש למנשה המקדש בן אחר קטן מן בני ב' צ'ורי הגז', ונתפרש בקב"ע כי מנשה אמר הרי את מקודשת לבני, ולא אמר לבצ'ורי בני, ולכן כיון דבעת הקדושין לא פירש למי הוא מקדשה, אם לבצ'ורי או לאחיו, הנה אם יהיו קדושין אלו קדושין גמורים הרי זו הסורה על שניהם, ולריבא גט משניהם, דא"א להיות א' מנשה וא' נוסא, משום דילמא פגע באשת אח, ואע"ג דנזכר בשאלה שהיה מנשה מדבר עם בני בצ'ורי קודם הקדושין, שאמר לו אם תלמוד תורה אישא לותך חשה, לא אמרתינן מסתמא אלו הקדושין היו בשביל בצ'ורי, דכל דבעת הקדושין לא פירש

פירם שמו, אלא אמר לבני בסתם, ה"ז נאסרה על שניהם
 ולריבה גם משניהם, וכמ"ס מרן ז"ל בס"י ל"ז סעיף ט"ו,
 מי שיש לו שתי בנות אפילו שתיהן קטנות, ויודך אחת
 מהם לאחר, והח"ז קבל ממנו קדושין, ואמר בתך סתם
 מקודשת לי, אפילו היו עסוקים בה, שתיהן אסורות לו
 ולריבות גם ממנו ע"ס, ועיין בסו"ת יבין ובוטו ח"א סי' כ"ז
 מ"ס בזה ע"ס, ואפילו לדעת ר"ת ודעמיה דס"ל בסידך
 אחת מהם אמרינן מסתמא לוו נתכווננו, אפ"ה הם יודו כ"ד
 האסורה על שניהם, דהתם יהי עמא סברה שארית
 ישראל לא יעשו עולה וכו', וזה הטעם לא שייך כ"ה.
 גם עוד נ"ד לא חשיב עסוקין באותו ענין, כי לא היה
 דברים בין מנשה ובין יחזקאל חבי הבת על שם כ"צורי כלל,
 וכאשר דבר מנשה קודם הקידושין עם יחזקאל על בתו,
 לא אמר לו תתן בתך לכ"צורי בני, אלא אמר לו תתן
 בתך לבני, ולא הזכיר לו שם כלל, ולכן דברים אלו שהיה
 מדבר מנשה עם בני, שאמר לו תלמוד תורה ואשיא אותך,
 לא חשיב בזה עסוקין באותו ענין כי עם בני דברה,
 ואפילו כשדבר דברים אלו לבני לא אמר לו השיא אותך
 בת זו, חש"פ שהיתה לפניו, אלא אמר לו השיאך בסתם,
 וח"כ נ"ד אפילו עסוקין באותו ענין לויא, ולכ"ע זו הבת
 אסורה לשניהם אם הקדושין חשובין קדושין לפי"ה, וריבה
 גם משניהם, ד"ל זו הבת קדשה בשביל בני הקטן, אך
 לבני כ"צורי רועה להשיאו חשה אחרת :

וא"כ הסתא מאחר כי בקדושין אלו טעמה מנשה לא
 הושיאו לא לכ"צורי ולא לחתו הקטן ממנו, אלא

הדרבה אסרה על שניהם, ולריבים שניהם לתת גט, הנה
 בודאי גם לדעת רבינו יצחק בר"י ז"ל מעשו בעלים,
 ואינם חלים כלל ועיקר, לא בשביל כ"צורי ולא בשביל חתו,
 יען כי רבינו יצחק ז"ל אמר בענין זה של האב שקודם
 חשה לבני הקטן שני טעמים, הטעם הראשון משום דזכין
 לאדם שלא בפניו, וטעם הב' משום שלא מיתה בקדושו
 אביו עד י"ג שנה וחתי, מאן לימא לן דלא ארנווי ארתי
 קמיה, אחר שגדל וסתק וקבל, ולאחר מבאן חור בו ואינה
 חורה וכו', וכמ"ס במהריק"ו שרש למ"ד ע"ס, וטעם
 הראשון הושיאו מהריק"ו בקנינה, אך בספר הפרד"ס
 לרס"י ז"ל בס"י ר"ח הביאו כמו שהיא, וז"ל, חש"פ כ
 בעונותינו לריבה גט, כי מלינו בכל התורה כולם שזכין
 לאדם שלא בפניו, וזה גלוי הזכות לו לאדם שמקדם לו
 חשה הוגנת, ותנן האומר הן גט לאשתי ושטר שחרור זה
 לעבדי רנה על שניהם יחזור דברי ר"מ, וחכ"א בנימי נשים
 אבל לא בשחרורי עבדים, מפני שזכות הוא לעבד שולא
 מתחת יד רבו לחירות והלבנתא בדברי תנאים, ובכל נד
 ובכל ענין ח"ן לומר שאין לו זכות בה, שחם לא חישב
 בעינו הרשות בידו לגרשה ולשיא אחרת, ואם תישר
 בעינו יקיימנה, ועוד בכל מקום החמירו תנאים בספק ח"א,
 שכלל מקום ששנינו חוללת ולא מתייבמת היינו משום ספק
 ח"א ולחומרא, חש"פ דפסלינן לה מכתן עכ"ל ע"ס. נמלא
 טעם הראשון הוא משום זכות הוא לו, וזכין לאדם שלא בפניו :
והנה טעם הב' של ר"י בר"י ז"ל בלא"ה ליתיה כ"ה,
 ולפי הטעמה שהלענו לעיל תראה שגם טעם הראשון
 ליתיה כ"ה, יען כי טעם הראשון כל כחו הוא משום
 הזכות הוא לו שמקדם לו חשה הוגנת, שאם ישרה בעינו
 יקיימנה, וכמפורש בדבריו הגו', ובנ"ד לא עשה האב
 זכות לשתיים כי אם חבה, שקודם חשה בסתם ואסרה
 בזה על שניהם, שגריכים שניהם לתת לה גט בלי שום
 תפונה, וגמלא קיום הקדושין הוא חובה לשניהם, וביטולה
 הוא הזכות, ואך יושלו קדושו חובה אלו טעמה האב מדעתו :
ועתה גם טעם הב' בטל ומבוטל, דאפילו אי היה
 כ"ה הכי, דהטעמה הזאת באה לפנינו אחר
 שגדל הבן, לא שייך לומר האי טעמא דילמא ארנווי

ארתי קמיה וסתק כיון דבאמת הוא אסורה על כ"צורי ועל
 חתו, ומאי ארתי ליה, דטעם זה הב' הוא תלוי בראשון,
 וכיון דהראשון בטל גם זה בטל מאיליו, ולפ"ז גם לסברה
 רבינו יצחק בר"י ז"ל לא יחילו קידושין אלו טעמה מנשה
 הגו' הן בעבור כ"צורי הן בעבור חתו, והרי מעשו בעלין
 ומבוטלין ואין תופסין כלל, כי הם חובה ואין חבין לאדם
 שלא בפניו :

וישן"ר ח"ז בספר ישועות יעקב על חש"ע סי' ל"ה,
 בפירוש הארוך סעיף קטן ז', טעמה חילוק
 מסברה דגפסיה, בדיכא דקדם לו חביו חשה קדושו
 ספק, שדון לריך ראשון מנשה ושני נושא, כה"ג ח"ן
 לריבה גט כלל, דאין זה זכות ע"ס, והוא כמו סברה טעמית
 אגא עבדא כ"ה, אך הא דג"ד ערוך טפי דכ"ס הוא, אבל
 בנידון ישועות יעקב יש לבט"ד לחלוק, ואין פנאי להאריך
 בזה :

אשר על כן בנידון הסאלה, אפילו אם מנשה זו באה
 לפנינו אחר שהגדיל כ"צורי, ח"ן במעשה מנשה
 אביו כלום, דלא חלו קדושין שלו מעיקרן, כי חובה הם ואין
 חבין לאדם שלא בפניו, ולכן פ' ריחה בת יחזקאל הגו' לא
 תפסי בה אותם קדושין של מנשה הגו' כלל, ואינה לריבה גט,
 ויכול אביה לקדשה לאחר בלי שום מיוחד כלל לכ"ע, כן
 נראה פשוט וברור בעזה"י. והשי"ת ברחמי יאיר עינינו באור
 תורתו חגי"ר :

שאלה י"א

שאלה. נשאלתי מן מעלת הב"ד יב"ק, במעשה שהיה
 פה עירנו בג' ד'ד יע"א, והוא כי ביום ששה
 לחודש עבת תר"ן בא אהרן נחום לפנינו, והגיד לנו שביום
 ההוא באה אליו הבתולה היתומה תפאחה בת לאלח אביו
 אל אור, תובעת ממני טעמה גרוש שהייתי חייב לה, ואמרתי
 לה אני אתן לך חמשה גרוש חוץ מן החוב שלך, ואז נתתי
 לה חמשה גרוש, ואמרתי לה הרי את מקודשת לי בדת משה
 וישראל, ולקחה המעשה בידה והלכה לה. ושאלנו ח"ן כ"ד
 מן הבתולה היתומה תפאחה הגו' בפני אהרן הגו' על
 שתגמול דנא, ואמרה אני לקחתי החמשה גרוש בשביל החוב
 שלי שהוא היה חייב לי, וגשאר לי אללו ארבעה גרוש,
 והוא אמר לי תקחי המעות חוץ מחובך, וגמגם ח"זה דברים
 (ר"ל לא הבנתי ולא שמעתי מה דבר עוד), אך אני אמרתי
 לו שגשאר לי אללך ארבעה גרוש, כי בעד חובי קבלתי אותם
 החמש גרוש ממנו, אלא הם הדברים שטענו לפנינו אהרן
 הגו' והבתולה היתומה תפאחה הגו', ואנחנו תקף ומיד
 באותו היום שלחנו אחר אנשים שהיו נמלאים שם אלל אהרן
 הגו' בעת שבה תפאחה הגו' לתבוע חובה ממנו, שטעמה
 הדבר הזה לפנינו, כי כולם היו בעלי מלאכה של אריגה,
 והיו יושבים במקום ההוא כל ח' עוסק בפ"ע במלאכתו,
 והיו נוסח הקב"ע שקבלנו עדותם :

במותב תלתא כחדא הוינא, ואתא קודמנא דוד
 סלימאן, ואחר האיום והגיוס העיד בתורה
 עדות גמורה, אך ביום זה אחד בשבת קודם ששה לחודש
 עבת, הייתי יושב במקום פ', ובאה הבת תפאחה בת ללח
 אביו אל אור תובעת לאהרן נחום בחוב שלה, ושמעתי שאמר
 אהרן הגו' לתפאחה הגו' האד"י כ'מס קרוש בראשני, ואמר
 הרי את מקודשת לי בדת משה וישראל, ורק דברים שמעתי
 אבל לא ראיתי שנתן ח"זה דבר בידה, מפני כי עיני היו
 מוצקות במלאכה שלי, שהייתי עוסק שם במלאכה של
 אריגה, ושאלתי להבת הגו' הנה זה קודם אותך מה נתן
 לך, ואמרה נתן לי חמשה קרוש בעבור החוב שלי, וגשאר
 לי אללו ארבעה קרוש, ועוד אתא קודמנא יחזקאל יצחק
 שחול

שאלו, ואחר האיום והגיוס העיד בתורה עדות גמורה
כאשר העיד דוד סלימואן הגו' :

והנה זה אהרן יש לו אשה ובנים וכפי הגשמע בצירור,
דאע"פ שידע שלא תרצה הבת להנשא לו, וגם
אמה ואחיה לא ירלו בכך בשום אופן, עשה כן כדי להלריכה
גט וללערה לבתתי יתן גט עד שיפייסוהו בדמים הרבה,
ועל כן נרכיז אנחנו לדעת אם יש היתר לבתולה היממה
הגו' בלא גט, יורינו ושכמ"ה :

ואחר ששלחו לי הב"ד יכ"ץ שאלה הגו'ל, כתבתי להם
שיודיעו לי אם הודה אהרן בפירוש בפניהם שאמר
הרי את וכו' אחר שנתן המעות, כי מדבריו שבשאלה נראה
שאמר הרי את אחר שנתן המעות, והסיבו לי שלא נחלמה
אללם בפירוש דבר זה, והם לא נתנו דעתם לחקור ממנו
על זאת, והוא עתה בבית האסורים, לא נוכל להביאו לחקור
ד"ז מפיו פעם שנית :

עוד שאלתי מהם שכתוב בדברי הבת הפ'אחה שאמרה
לו נשאר לי אללך ארבעה גרוס, אם העדים שמועו
דברים אלו מפיה שאמרה לו כן, ואם העדים ראו המעות
אח"כ ביד הבת הגו', ובעבור שתי שאלות אלו חזרו הב"ד
יכ"ץ וקראו את העדים פעם שנית ביום עשרה לחודש טבת
וכתבו במופת תלתא וכו' וחזרו וחקרנו על עדות יחזקאל
יחזק שאלו, והטלנו עליו שבועה שיאמר האמת, ונשבע
ואמר, אגא כנתו קאעד לוב אהרן נחום, ושמעתו קאל אהרן
נחום לתפ'אחה בת לאלח אבו אל אזר, האדה אבו אל כ'אמי
(ר"ל מטבע ההולך בחמשה גרוס) בראני, ורגעתלו גוואב
הגא מא אערק האדה מן חק, ובעדלי ארבע קרוס, ובעדה
סמעתו קאל הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל, ופ'לום
מא שפ'תו לא כל אוול ולא כל תאלי. גם במופת תלתא
וכו' חקרנו על עדות דוד סלימואן, והטלנו עליו שבועה, וגם
הוא אמר בגו'ל, ורק אינו זוכר אם תפ'אחה אמרה לו
בתחלה שנשאר לי ארבע קרוס, דאינו זוכר אם אמרה או
לא אמרה, אבל זוכר הוא דאחר ששאל אותה מה נתן לך,
אמרה נתן לי חמשה קרוס בעבור החוב שלי, ונשאר לי
אללו ארבעה קרוס, וכל חקירות ושאלות אלו ששאלנו שנית
מן העדים הגו' היה שלא בפני אהרן הגו', מפני שהיה
בבית האסורים :

גם עוד כתבו הב"ד יכ"ץ, שבאותו היום עשרה בעצת
קבלו עדות מעד אחד שג"כ היה יושב ועוסק בלוחות
מקום במלאכתו וזה נוסחה, במופת תלתא כהדא הוינא אנן
ב"ד דח"ל, כד חתא קודמנא מרדכי יחזקאל, ואחר האיום
והגיוס והשבועה העיד בתורה עדות גמורה, נחמא קאעדן
נחוק כל גומא וגת תפ'אחה בנת לאלח אבו אל אזר ענד
אהרן נחום אנדעתו בתסעה קרוס אלדי תגלבו, וקאל האדה
אבו אל כ'אמי בראני מן ג'יר טלבו, וקאלת להו אגא מא
אערק בעדלי ארבע קרוס, ושמעתו אלדי קאל הרי את
מקודשת לי כדת משה וישראל, ומא שפ'תו בעיני שין אלדי
אעשהה, וכל תאלי הם מא שפ'תו פ'לום באידא ומשה מן
לובו וגת ללובי, קתולא אש סויתי האדה קדסך, קאלת אגא
בעדלי ארבע קרוס. והעיד מרדכי הגו' בפירוש, דאחר
שאמר לה האדה אבו אל כ'אמי בראני מן ג'יר טלבו,
אמרה לו אגא מא אערק בעדלי ארבע קרוס, ואח"ז שמעתי
שאמר הרי את מקודשת לי וכו', וקבלנו עדות הגו' שלא
בפני אהרן, כי היה חבוס בבית האסורים, והיה זה ביום
עשרה לחודש טבת שנת תר"ן :

תשובה. הלא נודע מ"ש מרן בב"י בריס סי' מ"ב,
בשם תשובת מהר"ם שצסוף ספר נשים,
שכתב בסו"ד אין טוב להחמיר, פן יתן המקדש כתף סוררת
כדי לעגנה, או ירחיק נדוד וגמלאת זו העלובה כל
ימיה עגונה ע"ש. גם שם בב"י הביא תשובת הריב"ש
בענין אחר וז"ל, ואין ראוי להחמיר בזה, משום שלא יהיו

בנות החשובים מדרך קף רגל לבני פריזי עמונו, וכמ"ש
הרשב"א בתשובה על תלמוד אחד שרצה להחמיר בכיולא
בזה, וכעס עליו, וכתב שהוא רעה חולה שיתעלל פרין
אחד על אחת מבנות החשובים כדי להוליח ממנו מודה,
ומה שכתבת שכן היה המנהג לעגנה ולהאמינו הוא מנהג
בורות, ואם מפני חומרא הוי חומרא דאיתא לידי קולא
היא וכו' ע"ש. גם הרב המצ"ט ח"ג סי' ק"ל כתב, ראוי
והגון לכל החבמים הרבנים אשר נראה להם לחוס לקדושין
אלו דרך חומרא, שיתנו אל לבם דהויא חומרא דאית לידי
קולא, להקל בכבוד בנות ישראל לתת יד לפושעים שיתעללו
בהם וכו' ע"ש. גם הרב סס חיי בדרך ט' כתב וחייבים
כל חכמי ישראל להסכל עלתם הנבערה ולבטל מחשבותם
וכו', ובזה לא יהיו בנות ישראל בהפקר ע"ש. גם הרב
כרם שלמה סי' כ"ה כתב, אני הלעיר הח"מ עדי בשמים
וסהדי במרומים, כי לא היה מלבי להטפל בחגור זה,
דכל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהיה לו עסק
עמהם, אך קנא קנאתי לה' לבאות ברשותי כי רבו הפריזין
אנשים ריקים ופוחזים, והיה במחשך מעשיהם לקדם בנות
ישראל וללכד אותם בחבלי ארס, לכן נתתי אל לבי לחקור
ולדרוש בענין זה עד מקום שירי מנעת, כדי שלא יחרוך
רמייה לידו וכו' עכ"ל. על כן גם אנכי הלעיר, הגם
דאיני כדאי להטפל בעסק זה, כי אזהרה שמענו מפני
חכמינו ורבותינו, כל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין
וכו', הנה בעבור הפלגת השואל, וקול לעקת הריבה ואמה
ואחיה, על העוסק הזה אשר התעולל לה במזמרה ותחבולה
ללכדה ברשת אשר עמון לה כדי להלריכה גט, ולקלקלה בשם
גדולה אשר יקראו לה, וגם כדי לריותו בדמים מרובים
בגו' בשאלה, לכן אמרתי חלקמה גא באמרים מפני סופרים
ומפי ספרים, לתור ולבקש פתח הגלה לריבה זאת בכחא
דהיתרא, ורבותינו הפוסקים היקרים הן הן המתירים, ולא
אנחנו הלעירים :

והנה אחר העיון והחיפוש בענין זה בעוה"י מולאתי שי
מקום להחיר היממה תפ'אחה הגו' בלי גט, מתרי
טעמי תרי, ע"פ מה שעלה בידי בס"ד, מספקן של לדיקים
הפוסקים הראשונים והאחרונים, כאשר אליג דבריהם אחד
לאחד בעוה"י :

הטעם הראשון, מלינו בתשובת הרשב"א סי' תש"ך,
שהביאה מרן בב"י סי' מ"ב, וז"ל שנים שהיו
עומדים אחורי גדר בית אחד, ושמעו שאמר ראובן ללאה
התקדשי לי באתרוג, אבל לא ראו הנתונה ממש, אפילו
ראו האתרוג יולא מתחת ידה, אין כאן חשש של כלום,
ואפילו היא מודה שלקחתו לשם קדושין, דעדות רחיה
בעיני עכ"ל, וד"ז פסקו רמ"א בהגה"ס סי' מ"ב סעיף
ד' ע"ש, וכתבו כל האחרונים דמיירי שהאשה ידעה והכירה
בעדים, דאי לא ידעה בלא"ה אין חוששין, גם כתבו דמיירי
שהעדים היו יכולין לראות הנתונה אם היו רגילים :

ובתשובת הרשב"א סי' הלך קל"ג מפורש דין זה
שם ציורת, שהשיב הרשב"א וז"ל ופה
דנו ויפה התירו, שכבר ידעת שהמקדש בלא עדים אפילו
שניהם מודים אינה מקודשת, והילכך אפילו שמעו שהוא
אמר אתרוג זה אני גותן לך לקדושין והיא שותקת, אין
כאן בית מיתום אפשר שלא קבלתו, ולא עוד אלא אפילו
ראינו אתרוג יולא עכשו מתחת ידה, והיא מודה שקבלתו
מידו ולשם קדושין, אינו רואה בו חשש קדושין, שאין כאן
רחיה אלא בעין ידעה, ולגבי קדושין עדות רחיה וידעה
בעיא. ותדע לך, שאפילו גבי ממון שהעדות מתקיימת
בידיעה בלא רחיה וברחיה בלא ידעה, ואמרינן רחיה
בלא ידעה כולל, מנה מניתי לך בפני פ' ופ' יבואו וישירו,
אש"ה קאמר אש הלה עוען במתנה נתנם לי נאמן ופטור,
אלמא במכחיש כבענין זה פטור, ואין רחיה בלא ידעה

חייב אלא בשטען לדה"מ, ומשום דהוחזק כפרן, ולגבי קדושין עדות ממש בעיא, והודאה שניה כמי שאינה א"כ לעולם אינה מקודשת אלא במקום שיש עדים גמורים שאינן יכולין להכחישן, כל שכן שהיא שותפת, וכשהיא מודה עכשיו מדין הודאתה אזה בא לאסרה אל תאסרנה, סוף דבר איני רואה בזה שום חשב לפי עדותן של עדים, והרי היא מותרת לכל אדם ואפילו לכהנא רבא, עכ"ל :

והנה ענין ידיעה וראיה ודאית שכתב הרשב"א ז"ל, נראה הכונה דראיה הוא ר"ל שראו שותף לה דבר מידו לידה, והידיעה הוא ר"ל שידעו שלדורך זה הענין נתן לה, שלא תוכל לומר לדורך ענין אחר נתן, וכמ"ש הוא עלמו וז"ל ואמרין ראיה בלא ידיעה כו', מנה מניתי לך בפני פ' ופ' והלה טוען במתנה נתנם לי נאמן וכו' וכיוצא בזה הוא בנידון הקדושין. והידיעה בלא ראיה בדין הקדושין הוא ר"ל שיש הוכחה לפני העדים בדבר ההוא, כגון הנידון של הרשב"א ז"ל, שהם ראו האתרוג תחלה ביד ראובן כשנכנס לבית האשה, ובשמו שראובן זה אמר לה, ראי אתרוג זה אני נתן לך לקדושין, ואח"כ ראו האתרוג ההוא עלמו בידה, הרי כאן דבר המוכיח שהוא נתן לה האתרוג בתורת קדושין, ובפרט כשהיא מודה ג"כ שקבלתו ממני, וכמ"ש הרשב"א, הנה זה נקרא ידיעה בלא ראיה, כי העדים לא ראו בעיניהם הגתינה מידו לידה, וזה ברור ופשוט. וכן תמלא הדבר מפורט בש"ע ח"מ סי' למ"ד סעיף י"ד, שכתב מרן ז"ל עדות בידיעה שלא בראיה יתבאר בסי' ל', ופירש הסמ"ע ס"ק מ' הכונה, כי שם מפורט אם נגנב החפץ, וידוע בעדים שהיה לו כלי בבית, ולא היה שם אים אחר אלא זה דדין אותו כאלו ראוהו שהוא גנבו, וכן אם ראו עדים שנכנס אלא חבירו שלם ויאל תבול וכו', וסיים בטור שם סוף סעיף כ"ד זו היא עדות המתקיימת בידיעה בלא ראיה, וכתב בפרישה הטעם כמ"ש בקרא והוא עד או ראה או ידע, דמשמע שיש עדות בידיעה גרידא בלא ראיה ע"ש, ועיין מ"ש מרן בסעיף ט"ו, וכתב בחומים ס"ק י"ד, זהו מה שאמרו עדות בידיעה בלא ראיה, ע"ש :

מיהו ענין הראיה דמלך הרשב"א בדין הקדושין, יש לפרש בשני אופנים, האופן הא' הוא דבעינן שיראו שנתן דבר מידו לידה, ולא בעינן שיראו גוף הדבר ההוא שנתן לה מה היה, ואופן הב' הוא דלא סגי בראיה זו, אלא בעינן שיראו העדים כסף הקדושין שנתן לה מה היה, ואפילו שראו דנתן לה דבר מידו לידה ולא ראו אם הוא כסף או אבן בעלמא שאין שום פרוטה אין כאן ראיה, וכפי האופן הב' הזה הבין הרב הכנה"ג בדעת הרשב"א, וכמו בסי' קמ"ח, ומהרי"מ ח"ב בזה"ע סי' מ"ג ע"ש. גם הרב פני משה ח"א סי' כ"ט מסיק הכי בפשיטות ע"ש, גם הרב משפטי שמואל סי' קכ"ד כתב כן, דבעינן שיראו מה נתן לה ע"ש, וכן מלאכה להרדב"ז ז"ל ח"ג סי' תק"ב, שכתב בסוף התשובה וז"ל ותו איכא טעמא אחרינא שהרי לא ראו אלו העדים מה נתן לה, ואיכא כמה ספיקי, והוא ספק לא נתן לה דבר, ואח"ל נתן לה דבר שמה נתן לה פרוטה קטנה ופסולה שאינה שוה פרוטה, ואח"ל נתן לה כסף שמה נתן לה מטבע מוזויף וכו', ע"ש :

אמנם המהר"י בשם הרא"ש ז"ל שהביאו רמ"א בד"מ סי' מ"ב אות ג', נראה דפליג על הרשב"א, כי הרא"ש ז"ל שם סובר אי איכא דבר המוכיח לא בעינן שיראו הגתינה ממש, דס"ל ידיעה שהוא דבר המוכיח בלא ראיה סגי בקדושין, ולא ס"ל כהרשב"א דבעי ראיה גמורה, ולא סגי בידיעה שהוא דבר המוכיח, ואע"ג דנידון הרא"ש ז"ל איירי שעד אחד ראה הגתינה ממש, ורק השני לא ראה, ועידון הרשב"א איירי ששניהם לא ראו הגתינה, אין זה עיקר החילוק שיש ביניהם בעיקר הדין, דהא חיינן להרא"ש דקאמר

להדיא שזה העד שלא ראה הגתינה יוכל להעיד עדות שלמה, משום שראה דבר המוכיח, ושם לא היה דבר מוכיח אלא רק דבר זה, והוא שהעד האחד ראה הגתינה, נמלא עד זה שלא ראה כלל חשיבה ראיות חבירו לגבי ידיעה דבר מוכיח, שעי"ז יוכל להעיד כאלו הוא ראה ממש גוף המעשה, וכמ"ש הרא"ש בזה"ל, דאם עד ראה דבר המוכיח, יוכל להעיד כאלו ראה גוף המעשה ע"ש, הרי כל הטעם שלו הוא זה, כי שם לא היה דבר מוכיח לעד האחד שלא ראה הגתינה, אלא רק זו הראיה שראה חבירו, משא"כ הרשב"א מפורט בדבריו שלא יועילו ההוכחות, שהוא הידיעה בלא ראיה גמורה, כי בנידון הרשב"א אע"פ ששני העדים לא ראו הגתינה הוה התם דבר המוכיח, ועכ"ז כתב הרשב"א שלא יועילו. ובודאי בנידון הרשב"א סובר הרא"ש, דיועיל עדות העדים, אע"פ ששניהם לא ראו הגתינה, כיון דהוה התם הוכחות לגתינה, כי הוא כללם כ"ל, כל שהעד רואה דבר המוכיח יוכל להעיד כאלו ראה גוף המעשה וזה ברור, ולקצתן איביא עור לדברי אלו מדברי רבינו אליה מורח, דכן הוא דעת הרא"ש ז"ל כמו שכתבתי, וכן מובאה ג"כ בדברי רמ"א ז"ל בד"מ הנו', דהרא"ש והרשב"א פליגי בזה, וכן מפורט להדיא בתשובת רמ"א ז"ל סי' למ"ד שהצ"ח שם דברי הרא"ש ז"ל, וכתב דהרשב"א ומהר"ם חולקין עליו וראוי לסמוך עליהם, ע"ש :

והנה נראה כי דדיני ממונות כ"ע מורים דסגי בידיעה בלא ראיה, כי הוא ש"ס ערוך בשבועות דף ל"ד, אך פלוגתא דהרשב"א והרא"ש הוא בדיני קדושין, דהרשב"א ס"ל אין לדמות דין קדושין לדיני ממונות, והרא"ש מדמי דין קדושין לדיני ממונות, וכן ראיתי להרב בית שמואל בסי' מ"ב ס"ק י"ב, שחזין טעמו של הרא"ש הוא משום דיש לנו לדמות דין קדושין לדיני ממונות. אמנם ראיתי להגאון תומים בסי' ל' ס"ק י"ד, שהביא דברי הב"ש הנו' ופקפק בדבר זה, שמדמיין דין קדושין לדיני ממונות שכתב באמת אי מהא יליף ים עליו תשובה, דבשלמא כאן בד"מ לא איברי סהדי אלא לשקרא, ואם יודה דחבל אין לריך לעדים כלל, אי"כ פשיטא בידיעה כוה אכן סהדי דהוי אמת, ומה יורך לראיה עוד, משא"כ בקדושין המקדש בלא עדים גזרת מלך היא שאין קדושין חלין כלל, כי הגריכה תורה שני עדים, וא"כ מה בכך דהוה ידיעה, מ"מ ליכא כאן עדים ואמת דנתקדשה, אבל מ"מ כל שלא ראו העדים גזרת מלך היא שלא יועיל וכו' ע"ש, ודבריו אלו ברורים הם, וב"כ מהרי"מ ז"ל ח"ב בזה"ע סי' מ"ג בד"ה הראש השלישי וכו' ע"ש, וכן נראה נמו מדברי מהר"ם בתשובת מיימוני סוף ספר נשים סי' י"א, שרמזה רמ"א בד"מ דטעמא דמילתא הוא כל שלא ראו העדים הגתינה הו"ל כמקדש בלא עדים, דאין חוששין לקדושין אע"פ ששניהם מודים ע"ש. גם עוד תמלא טעם זה מפורט בתשובת הרדב"ז ז"ל ח"ג סי' תק"ב שרמזתי לעיל, ששם יליף מדברי הר"ן ז"ל בפ"א דקדושין בסוגיא דקדים בסירחי אי לריכי שומא, שכתב הר"ן ז"ל בפשיטות שאם אין העדים יודעים שדרכה להתיקר בו הו"ל בקדושין בלא עדים ולא מהני כלל, וזוהו יליף הרדב"ז ז"ל לנדון דידה דכ"ש הוא אם לא ידעו העדים אם נתן לה דבר או לאו דהו"ל כמקדש בלא עדים וכנו"ל ע"ש, וא"כ שפיר כתב הגאון תומים ז"ל דאיכא חילוק רב בין דין קדושין לדיני ממונות זה לזה :

ודע כי בהאי סברא דחדית הר"ן ז"ל בפשיטות, שאם אין העדים יודעים שדרכה להתיקר בו הו"ל בקדושין בלא עדים ולא מהני כלל, נתקשיתי קושיא גדולה מהא דאמרין בקדושין דף מ"ט, באומר ע"מ שהוא לדיק אפילו דמוחזק כרשע גמור ה"ו מקודשת מספק דשמה הרהר בתשובה בלבד, וכן ע"מ שהוא רשע אפילו שהוא מוחזק כלדיק גמור מקודשת מספק דשמה הרהר ע"ז בלבד, נמלא חע"ג

אע"ג דבשעת קדושין לא הווי ידעי העדים אם הרהר או לא, וזה הדבר עמום כלל, עכ"ל מקודשת מספק, ולא אמרינן אין אלו קדושין כלל, דהו"ל מקדש בלא עדים, כיון דלא נודע לעדים שהוא הרהר הפך חוקה שהיה בו, וכדנקיט הר"ן ז"ל ב"א אין העדים יודעים שדרכה להתייקר בו אינה מקודשת, וז"ל בס"ד לתרץ דים לחלק דכל היכא דהעדים רואין בעיניהם דבר המבטל את הקדושין בצירור, והלך המספיק לתקן הביטול ההוא אינו נראה בצירור לעיניהם, אלא מסתפקים בו, שנמלא בזה הביטול צרור והתיקין בספק, לא תועיל עדות זו, וכמו ענין דנקיט הר"ן ז"ל שהעדים רואין בעיניהם מה שנתן לה בתורת קדושין אינו שיהיה פרוטה, וזה הביטול של הקדושין הוא צרור לפניהם ולפני הכל, אך יש לך לתקן הביטול הזה שהוא אם היא מתייקרת בזה שנתן לה, ולהכי אם זה התיקין אינו צרור לעדים בטלה עדות זו, כיון דהביטול הוא צרור להם שהם יודעין דאין זה שיהיה פרוטה, משא"כ בהך דמקדש ע"מ שהוא לדיק או ע"מ שהוא רשע, הנה אע"ג דהוא היה מוחזק כלדיק או מוחזק כרשע, אין דבר זה צרור, שאין חוקה זו נחשבת דבר צרור בישראל, יען דכ"ע ידעי כל איש ישראל בענין לדקות או רשעות הוא מוחזק להשתנות כרגע, וככתוב לרגעים תבחנו, כי יש לדיק גמור וברגע א' הרהר בע"ל ונעשה רשע, ויש רשע גמור וברגע א' הרהר בתשובה ונעשה לדיק, ונמלא בענין זה של לדקות ורשעות כל אדם נחשב בדרך הספק בכל רגע ורגע, ונמלא דבר זה המבטל הקדושין שהוא מה שראו אותו קודם לדיק או רשע אין זה צרור, ולא אפשר שיהיה צרור, אלא הוא עומד תמיד בדרך הספק, ולכן כיון דחזו דנתן קדושין גמורים, כיון דזה הלך המבטל את הקדושין אינו צרור אלא הוא בספק, אין זה נחשב כמקדש בלא עדים, ולהכי מקודשת היא מספק :

וידוע ז"ל בס"ד לתרץ קרוב לזה, התם בע"מ שאני ז"ל בגוף הקדושין אין שום מחסור, אלא הם קדושין גמורים, ורק הערעור הוא בדברים אלו שהוסף תנאי שאמר בנתינתו ע"מ שאני לדיק, וחזו ליה מעיקרא דהוה רשע ולא ידעין אז הרהר בתשובה בהיה שעתא או לאו, ולהכי אע"ג דלא ידעי העדים אם הרהר או לאו, כיון דידעי שנתן קדושין גמורים אין זה חסרון וגרעון בעיקר העדות לחשוב כאלו קידש בלא עדים, משא"כ נידון הר"ן ז"ל הספק חל בגוף הקדושין שהוא דבר שנתן להתקדש בו שאינו שיהיה פרוטה, ולא ידעי העדים אם דרכה להתייקר בו או לאו, וכיון דהספק הוא בגוף הקדושין אם הם שיים פרוטה משום דרכה להתייקר או לאו, כל דלא ידעי העדים דבר זה אין כאן עדות, וה"ל כמקדש בלא עדים :

וידוע ז"ל לתרץ בס"ד, דכל דבר שאפשר לעדים להכיר ולידע אי לא ידעי ליה חשיב זה חסרון בעדותם, וכאלו לא העידו עדות שלמה ואין כאן עדות, ולכן דין הר"ן ז"ל כיון דאפשר לעדים לידע אם היא מתייקרת בו או לא, אז אי לא ידעי זאת בשעת ראייתם הקדושין חשיב זה חסרון שלא ראו דבר שלם ואין כאן עדות כלל, אך התם במקדש ע"מ שהוא לדיק דלא אפשר לעדים לידע דבר זה כלל, דאין מי שיכיר וידע בהרהור כי אם השי"ת לבדו, לכן אין חסרון ידיעה זו מוזיק בעדותם לומר לא ראו ראייה שלמה, ואין כאן עדות שלמה אלא כל שראו הקדושין מהני העדות, ורק משום דקמי שמיא גלייא מה שכלבצו, ואולי הרהר והוא היה לדיק אותה שעה כשקידש ואמר ע"מ שאני לדיק, אמרינן מקודשת מספק ולריכה גט מספק :

ודע כי סברה זו שאני אומר בתירוק זה היא אמת, ומנלתי בס"ד לזה חילין גדול לסמוך עליו, והוא דאיחא בגמרא דבתרא דף כ"ו על פסוק ע"פ שנים עדים יקום דבר, דבר ולא חלי דבר, לאפקי שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה דלא מהני, דהוי חלי

דבר, ומקשים מאי שנא מהא דאמרינן שם הרי אכלה שנה ראשונה בפני שנים, ושניה בפני שנים דמהני עדותם, והא הוי חלי דבר, ותירוק רשב"ם שם דשאלו התם גבי חוקה לא היו יכולים העדים לראות יותר ממה שראו, והם ראו כל מה שהיו יכולים לראות באותה שנה, ומש"ה הוי דבר שלם, משא"כ גבי שערות, כל כתובת הוי יכולים לראות את השתי שערות, דהא ביחד היו השתי שערות, ולכן הוי עדות כל כת חלי דבר ע"ש, וכן תירלו התוספות בס"ק דף ע"ב, דהתם ראו כל מה שהיו יכולין לראות באותה שנה ע"ש, הרי מכאן יולא סמך לסברה זו שכתפתי בתירוק השלישי בס"ד, דכל דאפשר לעדים לראות ולידע ולא ידעו הו"ל חסרון בעדות שלהם ואין זו עדות גמורה ואין כאן עדות כלל, ובעידון הר"ן אפשר לידע אם התייקר בו אם לאו, משא"כ בהך דע"מ שאני לדיק דא"ל לעדים לידע בהרהר הלב אין חסרון ידיעה זה מוזיק בעדותם, והוא צרור בע"מ :

שוב נתבוננתי בדברי הרדב"ז בתשובה ח"ג סי' תקכ"ב שזכרתי לעיל, ומנלתי בדבריו יולא לנו ישוב לקושא זו שהקשיתי בדברי הר"ן ז"ל, מהמקדש ע"מ שהוא לדיק וכו' שכתב וז"ל, עוד כיון דהספק הוא בעיקר הדבר אם נתן לה דבר או לא נתן אין כאן עדות כלל, דשלאמא זרק לה קדושה ספק קרוב לו ספק קרוב לה, אי גמי נתן לה כסף ואמר לה אחד מאותם הלשונות דמספקא לן אי הוי או לאו הוי"ל בכה"ג ספק מקודשת, אבל אי מספקא לן אי זרק לה או לא זרק לה, או אם נתן לה כסף או לא נתן לה, כיון דהספק הוא בעיקר הדבר אוקמינן לה אחזקה ואינה לריכה גט, כיון שאין כאן עדות, עכ"ל, ומדבריו אלו מובן ישוב לקושיתנו הנה, אך הוא נכלל בתירוק הב' שכתפתי בס"ד :

ולפי"ז נמלא אותה סברה שכתב הגאון תומים, דדיני קדושין שאני מד"מ, משום דהו"ל מקדש בלא עדים היא חמיתית, כי כן נמלאת סברה זו להדיא בדברי רבותינו הראשונים ז"ל שזכרתי, וראיתי להגאון קלות החשן ח"מ סי' ל' סק"ז שכתב על דברי הגאון תומים אין זו תשובה, ועשה סיוע והוכחה מדברי הר"ן ז"ל בפרק המגרש שהוא הפך זה יע"ש, והרואה יראה שיש לדחות דבריו בפשיטות. גם עוד מנלתי בתשובת מהרי"מ ז"ל ח"ב אה"ע סי' מ"ג הגז"ל, בד"ה ושאל תאמר וכו' יולא ישוב נכון לקושית קלות החשן שהקשה על התומים מדין הגט, דהתם שאני, כאשר הסביר מהרי"מ ז"ל, ובבר כתבתי כי סברה זו שכתב התומים היא צרורה, והובאה בדברי הראשונים ז"ל, דים לחלק בין דיני קדושין לד"מ :

והנה ראיתי בקלות החשן הגז' שם שפקק בדמיון זה דמדמי ב"ש דין קדושין לד"מ דסי' ל' מטעם אחר, ובאמת טעם זה שחידש הרב קלות החושן בדבר זה היא נמלאת למהרי"מ ז"ל בסו' מ"ג הגז"ל בד"ה הראש השלישי יפנה וכו', שכתב ולא דמי למקדש בפחות משה פרוטה דחיישינן שמא שיהיה פרוטה במדי, אע"ג דאין העדים יכולים להעיד וכו' ע"ש, והוא הטעם עלמנו שחידש הקלות החושן מפורש יולא בדברי מהרי"מ ז"ל הגז', ועיין עוד להרב קלות החשן בספרו אבני מילואים על אה"ע בס"ק ה', שהביא מדברי הרשב"א דס"ל דמהני בקדושין ידיעה בלא ראייה, משום דכתב הרשב"א בעירי יחוד הו"ל אם כנעורת ע"ש, ובאמת לא נזכר בדברי הרשב"א כלל, ורק רמ"א ז"ל בד"מ הביאו מתשובת מיימוני בספר גשים, וכן הוא באמת דמיינו ד"ל מפורש בתשובת הגז' הנדפסים בסוף ספר הוד להרמב"ם סוף הלכות סוטה, ושם בריש התשובות בסו' א' דחתום עלה רבינו מאיר בר ברוך כתוב זה, ושלשה טעמים נתן בדבר, חדא אם כנעורת ואינה שורפת, ועוד שלבו גם כה, ועוד שא"ל לראות מכחול בשופרת דגנאי

דגנתי הוא, ולכך בלירוף ג' טעמים אלו תלינן בעידי יחוד דודאי בא עליה, אבל בדברי הרשב"א לא נזכר ענין זה של עידי יחוד, אך באמת בודאי הרשב"א לא יבחר בדיון זה של עידי יחוד ומודה בו, אבל אין קושיא לדבריו מדיון זה של עידי יחוד, ד"ל שאני החסד דאיכא לירוף שלשה טעמים הנז"ל שכתב בתשובת מיימוני, ולהכי תלינן דודאי בא עליה, ולכן תמיה לי בדברי הרב קצות החשן הנז' אך בא להוכיח מזה דסבר הרשב"א בקדושין סני ידועה בלא ראייה, וכפי הגר"ה שהעשה לטון הגאון בית שמואל שהביא דברים אלו של עידי יחוד על שם הרשב"א, ובאמת הרשב"א ז"ל אגב טעמיה כתב כן בלא דקדוק, שדבר זה לא נזכר בדברי הרשב"א, והוא היה לו לראות מקור הדברים בדרכי משה, שם מפורש שהיה שדברים אלו הם מתשובת מיימוני הנז' :

עוד אני אומר שבדאי הגמור שנס דדיני קדושין דבשי הרשב"א ראייה גמורה אי אחרמי בהו מאותם חזקות שארז"ל מנר הסברה, או מנח רובא, שכל זה נזכר אומר למימר אכן סהדי דהוה הכי, אע"פ שלא ראינו בשיטתו, הנה בזה יורה הרשב"א ז"ל שיעיל זה בדיני קדושין כמו ראייה גמורה של שני עדים גמורים. ותו דהא חזרו בקדושין דף פ', א"ר יוחנן מלקין על החזקות וסוקלין וסורפין על החזקות, וידוע דחזקה דאיתיה מנח סברה או מנח רובא, אלימא טפי בעדים צרורים, ובאשר נכתוב בזה לקמן בענין, ואמאי לא תהני בקדושין, וא"כ ודאי הרשב"א יורה בכל כה"ג, ורק על אומדנות אשר לא שיערום רז"ל שדעתם רחבה מדעתנו, שיש לגוד בהם לדיון לכאן ולכאן ע"פ השערת שכליטו הקלה, וכמו הנך אומדנות גידון האחרונן הבא בשאלה בהרשב"א הנז"ל, בזה הוא דקאמר הרשב"א דאין סומכין על אומדנות אלו בקדושין, ובעי ראייה גמורה, כן נראה ברור :

ועוד נמי י"ל, אפילו באומדנות שלא נתפרשו בדברי חז"ל לעשות מהם חזקה ולומר בהו אכן סהדי, הנה אם הוא דבר הנעשה בפומבי דהיינו לפני קהל ועדה, שנתקבצו שם בעת הקדושין, ובא החתן וקדם אותה, ונמלא בידה כסף הקדושין, אע"פ שלא ראו העדים ולא זולתה נתינת הכסף מידו לידה, ורק שמשו קולו שאמר הרי את מקודשת לי, גם בזה יורה הרשב"א דחשיב קדושין גמורים כראיה ממש, ישן כי על דבר כזה יש לנו לומר אינן סהדי שנתן לה הקדושין בידה כדת ובהלכה, והוי כאן חזקה דאיתיה מנח סברה והיא אלימתא, ישן שזה דומה להיבא דיש עדים שזרק לה קדושין לתוך חלירה, וראו שהגיעו הקדושין כנגד אויר החלר, אע"ג דלא ידעו אם נפלו תוך חלל המחילות דהוי מקודשת בודאי, וכמ"ס בתשובת מיימוני שבסוף ספר גשים הנז"ל, והיינו משום שיש כאן חזקה דאיתיה מנח סברה, והיא אלימא, דאמרינן בזה אכן סהדי דהוה הכי, והו"ל כעדות ברורה בעדים גמורים :

ובן מלאתי בחוות יאיר סי' י"ט וז"ל, ואין לפקפק עוד ולומר שהרי העדים לריבין לראות הנתינה ממש, ולא סני בשמיעה כמ"ס ג"כ רמ"א, והוא משו"ת הרשב"א סי' תש"ף ואפשר דלא הסגיח שום אדם זולת העדים לראות, כלע"ד דדוקא בנידון הוא ששני עדים היו עומדין אחורי הגדר ושמשו לטון הקדושין שקודם את פלוגית באחרונן ולא ראו הנתינה, דאע"פ שאח"כ יולא האחרונן מתחת ידה אינן קדושין דמאן לימא לן שנתן לה בשעת אמורה, דילמא זמן מה בטר הכי יותר מכדי דבור, או לא נתן כלל בידה רק הניחו ולקחה, ובה"ג אנפי טובא, משא"כ בחופה הנעשית לפני קהל ועדה, ג"ל דסני בשמיעה להיות עדות נאמנה אם היא יולתה ובעצת קדושה בידה וכו' עכ"ל ע"ש, והוא הדבר אשר כתבתי ממש :

וראייתי להגאון הטעל ז"ל בספר יהושע אה"ע סי'

פ"ט דף מ"ג עמוד ג', שעתה סברה אחרת לחלק בין נידוני של הרשב"א ובין דין עידי יחוד, דחדש הרב ז"ל שם לחלק בין אומדנות שזיו בשעת נתינת הקדושין, ובין אומדנות שהיו שלא בשעת נתינת הקדושין אלא אח"כ, וסנה מר דגם הרשב"א ז"ל יורה היבא דאיכא אומדנות גמורות בשעת נתינת הקדושין דיעיל בזה יע"ש, ובספר בית מאיר הביא דברי הרב"ש הנז' וכתב לא דק וכו', וכתב שם בהיבא דאיכא קרוב לודאי כגון שזרק לה קדושים והגיע נגד אויר החלר, ולא ידענן אם הגיע לתוך המחילות ה"ז ספק מקודשת, אבל אם אמר לקדשה ונכנס עם הכסף בידו עמה לתוך חדר, אין זה קרוב לודאי, ולא חיישינן, וקדושי ביאה הוי קרוב לודאי ע"ש. ובספר בית הלל כאן כתב, אבל קשיא לי על מור"ם שפסק כהרשב"א כאן בש"ע וכו' ע"ש, וכונתו להקשות על מור"ם אך פסק כאן כהרשב"א בפשיטות בלי חולק, דהלא י"ל דהרשב"א לפשיטתיה אויל דבשו שני עדים ממש בקדושין דמדמי לד"ן, ולהכי גם בהאי דינא דידיעה בלא ראייה מדמי לה לד"ן דבעינן ידיעה וראיה ממש, אבל למאן דסבר דחושבין לקדושי ע"א דלא מדמי לה לד"ן, אפשר לומר דגם להאי דינא דידיעה וראיה מדמי לה לד"ן, ולא לד"ן, וסני בידיעה בלא ראייה, ומאחר דמור"ם פסק לחוש לסברה זו דש"ל חושבין לקדושי ע"א להלריכה גמ, א"כ בעדות של ידיעה בלא ראייה חושבין להלריכה גמ, ואך פסק כאן בפשיטות כהרשב"א דאין לריכה גמ, זו היא כונת בית הלל בקדושי הנז', והולכתי לפרש דבריו, כי ראיתי להרב כרם שלמה סי' כ"ד דף ע"ו שהביא דברי בית הלל הנז', ולא הבין כונתו כמו שכתבתי, ולכן כתב מה שכתב יע"ש, אך כונתו ברורה כמ"ס בס"ד, ואין לורך להאריך עוד בזה :

ועתה אבא בס"ד לדבר בנידון השאלה דידן, דע"פ כל הנז"ל נראה כג"ד אין חשש בקדושין של אהרן הנז', ואין הבת תפאחה הנז' לריכה גמ ממנו, והוא דלא מבעייה אליבא דהרשב"א ז"ל וכל אותם קמאי ובתראי דאזלי בשטותיה, דס"ל כל שלא ראו העדים הנתינה, אע"פ שמשו שאמר הרי את מקודשת לי אינו כלום ואין לריכה גמ, דהא כג"ד נמי לא ראו הנתינה מידו לידה, ורק שמשו שאמר הרי את וכו' דאין ממש בקדושין אלו ואין לריכה גמ, אלא גם לסברת הרא"ם דס"ל אם העד ראה דבר מוכיח שיכול להעיד כאלו ראה גוף המעשה, וגם לסברת האומרים להדיה דדיני קדושין דמו לד"מ דסני בידיעה בלי ראייה, הנה גם הם מורים כג"ד דאין כאן קדושים כלל, ישן כוליהו קאמרו להדיה דבעינן דבר המוכיח שהוא ידיעה בלי ראייה האומר בדיני ממונות וכאן כג"ד ליכא דבר מוכיח כלל לא בתחלה ולא בסוף ישן דהעדים לא ראו מתחלה כסף קדושין ביד אהרן הנז', וגם לא ראו הכסף ביד תפאחה הנז', וגם לא שמשו שהיה ביניהם סיפור דברים של קדושין, וגם לא אמר להם אהרן הנז' בתחילה שרצו לקדש בתולה תפאחה הנז' אלא אדרבה הם שמשו וידעו שהבת הנז' באה שם לתבוע חיוב שלה, והוא אמר לה, שאתן לך מעות חוץ מן החוב שליבי, והיא השיבה שמקבלת המעות בעד חוב שלה, ורק בתוך אלה הדברים שמשו קול יולא מפי אהרן שאמר הרי את מקודשת לי, ולא ראו בעיניהם כלום, נמלא אין כאן הוכחה של קדושין, אלא אדרבה יש הוכחה לסתור הקדושין דמוכח דלא הוה קדושין כלל, וזה ברור :

גם עוד לפי אומד הדעת יש כאן הוכחה להפך לסתור הקדושין, דמוכח דלא הוה כאן קדושין, ישן כי זה אהרן רואה כל אותם אנשים שהיו שם עוסקים במלאכתם אשר עיניהם נופות ומביטות במלאכתם, וכדאסה הכי באמת, ואם הוא רוצה לקדש הבת ההיא, היה לריך שיאמר קודם קדושין לאותם האנשים שיתנו דעתם וישאו עיניהם ויראו על

על מעשיו שרולה לקדש את הבת, מאחר דלא היה לו עדים אחרים שם, לכן יש כאן הוכחה להפך, לומר שזה נתן תחלה הכסף לפרעון החוב כאשר בקשה ממנו, וכאשר אמרה לו בן בפירוש, ואחר שנתן לה הכסף אז בדרך שחוק הוליא מפיו דברים אלו של הרי את מקודשת לי, והרי מלבד דליבא כאן דבר מוכיח לאמת הקדושין, אלא אדרבה יש דבר המוכיח בציוולס ולומר דלא הוה קדושין כלל, ולכן פשיטא דגם הרא"ם ז"ל וכל אותם החוששין לדמות דין הקדושין לד"מ, כולם יודו דאין כאן חשש קדושין כלל: **ועוד** חגי אומר הכרח בזה במלתא דמסתברא, דהא ודאי לב"ע לא גרע עדות קדושין מד"מ, והנה בכה"ג דג"ד ודאי אפילו בד"מ אין כאן עדות של כלום, אטו אם עדים שמעו שאמר האובן לשמעון הא לך מנה בתורה הלואה, ואם לא ראו הנתונה, גם לא ראו שיש ביד שמעון מעות, וגם ביד האובן לא ראו מעות, וגם לא ידעו שהיה ביניהם מתחלה חיוב דברים על ענין הלואה שרולה ללות ממנו, היתכן בעולם שיש מי שיאמר שתועיל עדות זו כלום, ואם אהה אומר כך בדין הממון כ"ש בדין הקדושין דג"ד וכ"ש חי חיבא רעותות אחרים שהוא דבר המוכיח להפך וכאשר כתבנו:

ובן מלאחי מפורש יולא על דברי הרא"ם ז"ל הגו' מתשובת רבי אליה מורחיו ז"ל סי' למ"ד דף כ"ה ע"ד, וז"ל וחי משום דאיכא סהדה אחרתא בהדיה דקא מסהדי, אך שמע לפרח הגו'ל שהיה אומר להבחורה הגו'ל היא אשתי, ועד הרוואה דבר מוכיח ונראה יכול להעיד כאלו ראה גוף המעשה כדאמרין בגיטין ובקדושין, וב"ה אומרים הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה כמ"ס המרדכי בשם הרא"ם, הא ליכא הכא דבר מוכיח ונראה, דדוקא גבי עידי יחוד איכא למימר, כיון דגייסו אהדדי מוכחא מילתא דלא נתייחדו אלא לשם ביאה, וגבי שני עדים שמעו לאחד שאמר לאשה הרי את מקודשת בעצמך זו, והאחד מהם לא ראה נתינת הטבעת, (זה הגידון של הרא"ם שהביא המרדכי) מלין למימר דמיירי כגון שאמר לה לפני שנייה הרי את מקודשת לי בטבעת זו, והאחד מהם ראה נתינת הטבעת דמוכחא מילתא שהיה שם נתינת הטבעת וכו' עכ"ל ע"ש. הרי הגאון רבי אליה מורחיו ז"ל הבין בפשיטות, כל טעמו של הרא"ם שהביאו המרדכי הוא משום דאיכא דבר מוכיח, וראיית העד אחד לבדו חשיבה אלא חזירו עד השני דבר מוכיח, דעל כן אע"פ שלא ראה הנתונה הוא בעצמו הנה הוא יוכל להעיד עדות שלימה, וא"כ בג"ד שלא היה שום דבר מוכיח לא בראיית עד אחד על הנתונה, ולא שאר מיני הוכחות, אז לב"ע אין בזה חשש קדושין, ואינה לריכה גט וכדכתיבנא:

גם ראיתי להגאון דברי חיים מלאני ז"ל, בח"ב בזה"ע סי' ס"ו שכתב וז"ל, הנה הע"א שאמר שלא ראה כלל אם נתן דבר לנערה, זה אינו עד קדושין כלל כיון שלא ראה המעשה, ובה"ע מודים דאין כאן הוכחה כלל שבא לידה, וא"כ בג"ד כ"ע מודים דאין כאן עדות, דכל שלא ראה, וליבא הוכחה כלל על הנתונה לידה, לב"ע לא הוי עד כלל וכו' ע"ש. גם ראיתי להגאון בית אפרים בזה"ע ח"ב, בשאלה כ"ז דף י"ו ע"א שכתב וז"ל, אפילו בעדותו של רבי יואל אין בו ממש, כיון שמעיד בפירוש שלא ראה בשום פעם הטבעת ביד הבתולה רק ביד המקדש, ובכה"ג אף אם היה שומע שאמר הרי את מקודשת לי, לא מהני דאמורה בלא נתינה לאו כלום הוא וכו', ולא ראיתי לפלפל בזה כיון דבג"ד לא ראה הטבעת ביד הבתולה, ואין כאן לא ראייה ולא ידיעה שהיה עד כלל עכ"ל ע"ש, וכן ראיתי להגאון שבילי דוד סי' מ"ב סק"ה, שכתב ונלע"ד דאפילו להמרדכי בשם הרא"ם דס"ל דמהני ידיעה, היינו שראו עדים עכ"פ בשעת מעשה הידיעה דהיינו הוכחה, אבל כאן לא ראו אפילו הוכחה, רק שמעו שאמר התקדשי לי, ורק

אח"כ ראו, אבל בשעת מעשה אפילו ידיעה לא היה להם, ע"כ ע"ש:

ועוד

ראיתי להרב כרם שלמה ז"ל, בזה"ע סי' כ"ד דף ע"ו ע"ד, דגם הוא פסיקא ליה כל היבא דליבא דבר המוכיח לא מהני ואין כאן עדות כלל ע"ש. והנה מלאחי להרב ז"ל, אע"ג שסמך על זה בג"ד, עכ"ל לרווחא דמלתא עשה שם בנידון דידיה עוד רעותא אחרת מולד ספק אחר, לבטלי ירכנה גו' מחמת העדות ההיא, ובגו' שם בדף ע"ו ע"ב בג"ד כלל הדברים וכו' ע"ש. ומה שהולך הרב לעשות בג"ד רעותא אחרת, היינו דבג"ד הוה קנה דבר מוכיח, יען שראו העדים נכנס ובידו טבעת, וגם שאמר להם שיהיו עדים וידעו שנכנס לקדש, וגם ראו שתפס ידה בידו, והרי כאן הוכחות דמסתמא נתן לה הטבעת בידה בתורת קדושין כהלכה, דאל"כ למה הביא הטבעת ולמה תפס ידה, ולמה אמר להם שיהיו עדים אם אינו רולה לעשות קדושין גמורים כפי הדין למסור בידה הטבעת, ואע"פ שהעדים הסירו עיניהם אח"כ ולא ראו היטב, עכ"ל הוא לא ידע שהחזירו פניהם ולא ראו, אלא חשב שהם רואים כל המעשה מתחלה וע"ס, כי הוא לכך הזמין ואמר להם שיהיו עדים, ולהכי בנידון הרב ז"ל לריך היה להוסיף טעם אחר מוכח ספק אחר לבטל הקדושין שלא תעריך גו' משא"כ בנידון דידן דלא הוה שום דבר מוכיח כלל דלא ראו העדים כסף הקדושין לא בידו תחלה ולא בידה אחר, וגם לא ידעו ולא שמעו ממנו שרולה לקדש הבת ההיא, וגם הוא לא ח"ל שיהיו עדים בדבר, ואע"פ שהיה חוזה אותם עוסקים במלאכתם ועיניהם מביטות במלאכתם, לא ח"ל שישמרו עיניהם למעשיו, הנה בודאי בכה"ג אין מי שיאמר שיש מיוחד בזה, דאין כאן דבר מוכיח לקדושין כי אם אדרבה איכא דבר מוכח לביטול הקדושין, וכאשר הסברנו לעיל, ועוד הסברנו כי בכה"ג גם בד"מ ליתיה ואין בה ממש וכ"ס בקדושין:

ודע

כי מדברי עלי ארויס סי' מ"ב ס"ק י"ג שטעו חילוק חדש שם, הייתי רולה לעשות רעותא אחרת בג"ד לביטול הקדושין, אך אינו יודע בצירור אך היתה עמידתה של הבת ההיא כשקבלה המעות, דאולי הוה אותם העדים מאחוריה שהיא אינה רוחה אותם, מיהו אין אגחנו לריבין להוסיף רעותא אחרת בג"ד ולעשות סניף אחר, כי יספיקו הדברים שכתבנו לענין הלכה לב"ע:

ועדיין

לריך חגי להודיע, דאע"פ שנראה מהרשב"ן ח"ג סי' פ"ד שהביאו יד אהרן הגהב"י חות"ל, דס"ל אפילו השני העדים לא ראו המסורה ה"ז מקודשת, ע"ש, אין משם ראייה לסתור מה שהעלינו בס"ד בג"ד, והנה מפורש להדיה דהאיש והאשה הזמין את העדים להעיד על הקדושין, ולענין קדושין נתכנסו, אלא שהעדים לא ראו מסירת הקדושין בידה, ולכן כתב שאין זה מבטל הקדושין, כיון שבאמת מקודשת באותו מעמד, ואיש ואשתו מודים בדבר שנעשו הקדושין כהלכה במסירה מידו לידה, בודאי שכן נהיה וכן נעשה כהלכה, משא"כ בג"ד דלא היה כל זה, ודאי גם הרשב"ן יודה דאינו כלום:

עוד

דע כי מנינו לרמ"א ז"ל בסו' מ"ה סעיף א' שכתב ויש מחמירין אם שלח בעדים אע"ג דלא היו עדים בנתינה לאשה, ואין על תה"ד סי' ר"ז, ועיין מ"ש בית שמואל ס"ק י"ב שנתעורר בזה מסו' מ"ב, מואם לא ראו העדים הנתונה לידה, שכתב חוקק דהכא דומה לעידי יחוד ע"ש, וכן כתב הע"ז שם ס"ק י"ז, אע"ג דלא היו עדים בשעת נתינה, כיון דעכ"פ הוה בשעת שנתן לשליח הסבלנות, אמרינן חוקק שליח עושה שליחות, והו"ל כקדושי ביאה וכו' ע"ש, הנה אין מזה סתירה לג"ד, דהתם איכא טעמא דחוקק דשליח עושה שליחות, וחוקק אלימא דממכרין עלה בעלמא בעדות של עדים, משא"כ בג"ד ליבא

ליכא האי טעמא דחוקה:

ואם תאמר זה תינח לסברה זו שהביא רמ"א דבעינן עדים בשעה ששלח הסבלנות, ורק כשנותנים הסבלנות לחסה לא בעינן עדים, משום דבזה איכא טעמא רבא דחוקה כמו"ס הב"ש והט"ו וכאמור, אך מה תענה לסברה הר"י ור"א ממו"ק, דס"ל אע"ג דליכא עדים כלל מהני, ולא עוד אלא שהגאון ב"ח ז"ל סובר גם רבינו שמחה ס"ל אין לריך עדים לא בתחלה ולא בסוף, וא"כ מכה סברות אלו יש לחוש גם בנ"ד, אע"ג דלא הוה עדים על הנתונה כלל, הנה גם מזה אינו יולא סתירה למה שהעלינו בנ"ד, כי באמת הגאון ב"ש ס"ס כ"ב כתב וז"ל, וצ"ח מחמיר אפילו אם ליכא עדים ששלח לה הסבלנות, ולא היה עדים בשעה שנתן לידה, אלא המנהג הוא לשלוח מתנה אחר השדוכין, ורובם מקדשים והדר מסבלי אגן שהדי כאלו קודם אותה בפנינו, אע"ג דבעלמא ק"ל אפילו אם פירש בהדיה לשם קדושין לא מהני אם היה הנתונה בלא עדים, אפילו אם שניהם מורים, שאני הכא הואיל המנהג הוא לשלוח טענות אחר השדוכין ורובם מקדשים והדר מסבלי אגן שהדי לזה, וכן דעת הר"י והר"א ממו"ק, והוי כמו אם יש עדים דרקוד בפניהם דק"ל דהיא בחזקה בתולה, אע"ג דאינו ידוע אם היתה בתולה, מ"מ כיון דרקוד בפניה הוי דבר שמוכיח על זה, הוי עדות להוליא ממו"ק, כן הכא נמי הוי עדות כיון דמוכח כן עכ"ל. הרי הגאון ב"ש נרגש בכל זה, ויישב הענין שפיר, דגבי סבלנות שאני משום דאיכא מנהג ידוע לשלוח טענות, וגם רובא דעלמא מקדשין והדר מסבלין, ובזה יש לומר אגן שהדי על זאת, וכונתו לומר דאיכא הכא חוקה דאיכא מחמת רובא ואגן שהדי בזה, וכל דאיכא למימר אגן שהדי הו"ל כעדות עדים גמורים, ועיין מהרימ"ט ח"ב באה"ע סי' כ"ח מה שהאריך בענין זה, ע"ס:

והנה באמת בספר תרומת הדשן עלמו בסי' ה"ז, שסם מקור הדברים של רמ"א, מובאר הענין יפה ומורכב יותר ממו"ס בית שמואל, וז"ל ומספר אור זרוע גדול הועתק לי אותה תשובה דרבינו שמחה באורך, וכתב בה דאפילו לפירוש רס"י לא בעי עדים בשלוח סבלנות, אי הוה באחרת דרובא מקדשי והדר מסבלי, משום דהך סברה דשלוח סבלנות חסשה בהורה כחוקה שאינה פוסקת שהיא באה מכה הרוב כמו החוקה שאין עדים חתומים על השטר אצ"כ נעשה גדול, וכן חוקה שאין אדם פורע תוך זמנו, וחוקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, דכל הני חוקות באים מכה הרוב, כלומר רוב בני אדם אין עושין אלא כענין זה, אפילו בדיני נפשות סומכין אחזקה כה"ג, וחוקה דפוסקת כגון חסה זו בחזקת פנייה עומדת, או בחזקת חסת חיס עומדת, והכא נמי חית לן לומר דכל השולח סבלנות אחר שדוכין, הואיל וכן דרך החיתונים ודאי בתורת קדושין שלח, ואגן שהדי כאלו קדשה בפנינו ולא בעי עדים על הקדושין ואע"ג דבעלמא אפילו פירש בהדיה לשם קדושין בלא עדים לא מהני, אפילו שניהם מורים, שאני התם דליכא למימר אגן שהדי, אבל הכא איכא למימר אגן שהדי ומהני שפיר עכ"ל ע"ס. הרי לך דברים ברורים ומחורין מלתא בטעמא ומהתברא, וכבר נודע ג"כ מהספן של ראשונים ז"ל כמה הוא תוקף החוקה דחתיא מכה סברה, או מכה רובא דכחה רב על שאר חוקות, ולך נא ראה למהרימ"ט ז"ל ח"ב ב"מ סי' כ"ז ע"ס, וב"כ בדבריו מהריק"ו ז"ל שורש ע"ב, דחוקה הבאה מחמת טעם כגון חוקה דא"א פורע ת"ז או חוקה דא"א שותה בכוס אצ"כ בודקו, ככתובות דף ע"ה, פשיעה שאין חזקה ממונן עומד כנגדה ע"ס, וא"כ בנ"ד דליכא חוקה, וליכא אגן שהדי, שפיר העלינו בס"ד דאין עדות זו כלום לכ"ע:

ובהפשי באמתחות האחרונים ז"ל, ראתה עיני תשובה

הגאון חתם סופר ז"ל אה"ע סי' ק"א דף ע' ע"ב, וגם מדברי הגאון הגו' יולא סעד וחזק למה שהעלינו בס"ד בנידון השאלה דידן, ברם תמיהא לי בדבריו, מה שפירש דברי הרא"ש ז"ל, דאיירי שלא היה בחדר כי אם המקדש והאשה, ולא היה שום אדם שיתן לה הטענת זו אלא הוא וכו', ותמיהני מנ"ל הא כי בדברי הרא"ש ז"ל אין זכר לזה, ואנא עבדא כבר פרשתי לעיל דדבר מוכיח שהיה שם הוא מה שעד האחד ראה הנתונה, וכבר הבאתי לעיל תשובת הגאון רבי אליה מורחן, דמוכח שגם הוא הבין כן בדברי הרא"ש ז"ל, ועוד תמיהא לי עיבא בדברי הגאון ח"ס הגו', שכתב שהיה לו לער גדול על הרשב"א, אך יחלוק על כל זה, וגם תמה על הגאון ב"ש בסי' מ"ב שהיה לו להביא מרגינתא, והיינו הך דסבלנות שהביא רמ"א בסי' מ"ה, והוא השיאו לדבר אחר וכו' ע"ס, ואנא עבדא לא ידעתי למה נלעער אותו לדיק על הרשב"א ז"ל, ולמה תמה על הב"ש דהיה לו להביא מרגינתא הגו', והלא בהך דסבלנות מפורש הטעם דלא בעינן עדות עדים לא בתחלה ולא בסוף, היינו משום דהתם איכא טעמא דחוקה, ואגן שהדי דזה יספיק בשני עדים כשרים, וכאשר כתב הב"ש עלמו זה בסי' מ"ה ס"ק י"ב, וכאשר הדבר מפורש יולא בתרומת הדשן עלמו שהביא רמ"א ז"ל ממו"ק, וכאשר העתקתי דבריו לעיל, וא"כ אין מדין זה קושיא על הרשב"א, ואין הרשב"א חולק על זה, גם הגאון ב"ש לא מלא מרגינתא בזה להיות נגד דברי הרשב"א, דכל דאיכא חוקה ואית לן לומר אגן שהדי כאלו יש עדים גמורים בדבר, ועל מה היתה חרדה זו שחרד הגאון ח"ס ז"ל במתיאה זו שמאל, והוא דבר פשוט, ואחר הס"ר מכבוד תורתו אגב ריהטיה וחורפיה לא עיין בד"ו היטב:

ודע דראיתי להגאון בספר המקנה בסי' מ"ב, שגם הוא נטה דעתו להשוות דעת הרשב"א עם דעת הרא"ש ז"ל, אך ילא לחדש דבר מליאות מדעתו הרחבה, ולא ידעתי מנין לו זה, אך גם לפי דבריו ילא סיוע וחזק למה שהעלינו להלכה, בנ"ד, לבטל הקדושין דאין כאן עדות: **ג** חזי היות להרב בירך משה גלאנטי ז"ל בסי' ל"ג, שגשאל שאלה השייכה לענין כזה, ושם הביא דברי הרשב"א והרא"ש והאחרונים שדברו בזה, ושם הובאה תשובת הגאון מהריט"א ז"ל, שהלכותה נט' ואח"כ חזר והודה להרב המחבר להתירה בלא גט, כאשר העתיק דבריו סם בדף קל"א ע"ג ע"ס, וזאת אגיד דנידון הרב המחבר הגו' אע"פ שהעדים לא ראו הנתונה, עכ"ו גרע שפי מנידון שאלה דידן, ורב המרחק ביניהם, יען דהתם הוה אומדנות מוכיחות אלל העדים שהיתה נתנית הטענת מידו לידה, הא' כי ראובן הביאם והכניסם לבית כדי שישידו, ואמר להם בפירוש קודם שתפס ידה פ' ופ' הוו עדים, הרי הזמינם שישידו על מעשה הקידושין שעושה, ונתברר בכל זאת אלל העדים שלא כונתו לשחוק אלא לשם קדושין גמורים נתכוון, ואם לא נתן כלום בידה למה הביאם שישידו, אטו הוא ידע שהעדים לא יתנו עיניהם היטב להאות, אדרבה כיון שא"ל הוו עדים יודע שישימו עיניהם על מעשיו ויראו מה נותן, ואין לך הוכחה גדולה מוז דאמרינן ודאי נתן, ולא שייך לומר כונתו לשחוק מאחר דערה להביא את העדים בתחבולה לאותו מקום כדי שיראו הקדושין וישידו, על כן אמרינן ודאי עשה כדת שנתן הקדושין בידה, ועוד, העדים ראו שתפס יד האשה בחזקה, והיתה מכרחת ידה, והוא תפס בחזקה וכו' בשאלה, ואם אינו נותן לה דבר בידה למה תופסה, ואם היא אינה רואה שיש בידו דבר ליתן לה למה היתה מכרחת ידה, ולמה בכתה, וא"כ גם זו הוכחה שנתן לה דבר, ולכן חס הרב המחבר באותו נידון לסברה הרא"ש ז"ל, כיון דהרא"ש קא פסיק ותני שאר רואין דבר מוכיח יכולין להעיד

(מג)

להעיד כאלו ראו גוף המעשה, ובאותו הנידון של הרב המחבר הוה דבר מוכיח כאשר כתבנו :

ואגב

אורחא אזכיר מה שראיתי שם בספר הגו' בסו' ל"ה, דברי רבנו אר"ן אשר דברו בענין זה וכנ"ו בד"ק בדף קל"ז ע"א וע"ב וע"ג ע"ט, ואחמה"ר מכבוד תורתם נשתבשו משגחייסו בדברי הגאון בית שמואל, וגם בדברי הרא"ה, דבאמת הרא"ה קא פסיק ותני בטעם השני, דכל דאיכא דבר מוכיח יכול העד להעיד כאלו ראה גוף המעשה, ולדידיה מוכרח לומר אפילו כל העדים לא ראו הנתינה, אי איכא חומרות והוכחות על הנתינה דיכולים להעיד, ולהבי משה"ב ז"ל את הרא"ה ואת הרשב"א חולקים, וכל אותם דוחקים שדחקו לפרש דברי הב"ש לטובה אחרת אין להם מקום ליאמר, דטעם הב"ש פשוטה וברורה כמו שכתבנו בסו' ד :

ועתה

אבא לבאר בסו' ד, הטעם השני שיש לנו בהיתר הבת שפארה הגו' לבלתי נלרביה גט, והוא דכתב בש"ע סו' כ"ח סעיף ג', אם החזיר לה החוב שהיה לה אללו, ואמר לה כנסי סלע זה שאני חייב לבי, והרי את מקודשת לי בו קודם שתעלגי, ונעלתו ושתקה אם היה ביניהם שידוכין ה"ו מקודשת, ואם לא שידך אינה מקודשת עד שתאמר הן וכו'. וכתב רמ"א ז"ל בהנה"ה, וכל זה שאמר כנסי סלע זה שאני חייב לבי, אבל אם אמר לה כנסי סלע זה סתמא, וחזר ואמר התקדשי לי בו, אע"פ שחייב ג"כ והגיע זמן הפרעון, מקודשת ואינה יכולה לומר לפרעון קבלתו ע"ש, והנה דין זה שכתב רמ"א הביאו הר"ן בפ"ק דקדושין, ומקורו בתשובת הרשב"א סו' אלף רכ"ו, וטעמא דמלתא בנתן לה סתם דמקודשת, משום דסתם אשה ניחא לה להתקדש, מדריש לקים טב למיתב טן דו וכו', וכן מפורש טעם זה היטב בחדושי הרשב"א על קדושין דף י"ג ע"ט :

הנה

מפורש יולא בדין הגו', בהיכא דא"ל כנסי סלע זה בסתם, וחזר וא"ל התקדשי לי בו וקבלתו, דמקודשת בזה אע"פ שהוא חייב לה, והגיע זמן הפרעון, הנה כל זה איירי באשתיקה, ולהבי אמרינן אע"ג דהוא חייב לה, כיון דאשתיקה כשמצעה שאל בתורת קדושין, ודאי גם היא קבלתו בתורת קדושין, ואינה יכולה לטעון אח"כ לשם פרעון קבלתו, והיינו משום דאמרינן חזקה אשה ניחא לה להתקדש, וכיון דאשתיקה אדעתא דקדושין קבלתו כאשר אמר לה :

והשתא

דייקינן מינה, דאם אמרה להדיח בתחלה בפירוש שהיא אינה רוצה לקבלו אלא לפרעון חוב, אע"פ שהוא אמר לה בפיו כשמסר ליה לקבלתו קדושין והיא קבלתו והלכה אינה מקודשת לב"ע, דאמרינן דאי בתורת פרעון קבלתו, כאשר גילתה דעתה ואמרה לו כן בפירוש, ולא חששה לדבריו שאמר הרי את מקודשת לי בזה ונראה טעמא רבה איכא הבא, דכל כה"ג שאמרה בפירוש שרוצה לקבלו בתורת פרעון, אז שתיקה דירה בעת שמצעה הדיבור של הקדושין אינה מבטלת דבור שלה, אלא בעינן שהאמר הן, משא"כ היכא דלא אמרה בפירוש שמוקבלת לפרעון, אז אמרינן כיון דשתקה בעת שאמר לה הרי את מקודשת, מסתברא דקבלה אותה בתורת קדושין, כאשר אמר לה משום דרוצה אשה להתקדש :

ולפי"ז

בג"ד שבהה הבת לתבוע מאהרן החוב שחייב לה, והוא אמר לה בזה"ל האדה אבו אל כ'מסי בראני מן ג'יר עלבדך, זה הוי כאומר לה כנסי סלע זה בסתם, כי דברים אלו שאמר בראני מן ג'יר עלבדך, אפשר לפרש דטעמו לומר לה שנתן לה זה במתנה, ואפשר נמי לפרש דטעמו שנתן לה בשביל קדושין כדי לקדשה בזה, כי דבריו סובלים כו"כ, והיא השיבה על דבריו ואמרה אב"א מ"א אער"ף בעדלי ארבע קרו"ש, דטעמה לומר איני מקבלת

זה החמשה קרו"ש אלא לפרעון חוב, וכשאר לי אלך עוד ארבעה קרו"ש, נמלא בדבריה אלה ביטלה דבריו, בין אם כונתו היתה לתת המטבע הריב במתנה, בין אם כונתו היתה בשביל קדושין, כי אמרה איני מקבלת מטבע זה אלא לפרעון, וברירה החשבון שאמרה עתה לא נשאר לי אלך אלא ארבע קרו"ש, ומאחר דכך אמרה בפירוש, הא ודאי כשפסעה ידה וקבלה המטבע ממונו על דעת כן קבלתו, כאשר אמרה בפיה, ולכן אע"פ שאמר הוא בעת מסירת המטבע לידה הרי את מקודשת לי בזה אין זה כלום, כי היא לא חשה לדבריו, מאחר דגילתה דעתה בפה מלא שאינה מקבלת אלא רק לפרעון, והודית שלא נשאר לה אלא רק ארבע קרו"ש, וכל זה אנחנו אומרים אם היא הבינה דבריו שאמר הרי את מקודשת, וכ"ש דכנ"ד היא אומרת שלא ידעה ולא הבינה מה אמר לה בענין הקדושין, ועוד כ"ש וכ"ש בג"ד שלא נחברר שאל לשון הקדושין, בעת שמסר לה המטבע, דהילמא אמר לה הרי את וכו' אחר שמסר לה, וא"ל שתיקה דאחר מתן מטבע דאינה כלום :

וגדירה

מוזאת מלינו בתשובת הגאון מהר"י ארדכי ז"ל סו' ת"ך, שנשאל בעיבדא דהוה שאלתה אשה אחת את הגערה שתיבא הלבוס מאי' אחד לראיותו, והלכה הגערה אלל האיש ההוא ליקח ממנו הלבוס בשביל האשה, ובשעה שנתן לה הלבוס אמר לה הרי את מקודשת לי בזה, וכתב הרב ז"ל בתשובתו, נ"ל שהדבר העומד נגד עיני זה להלרכיז גט, הוא דתיבא בפ"ק דקדושין ח"ל כנסי סלע זה בפקדון, וחזר וא"ל התקדשי לי בו בעת מתן מטבע מקודשת, וכתב הרמב"ם אפילו לא אמרה אין אלא שקבלתו ונעלתו ושתקה ה"ו מקודשת, וכ"כ הטור סו' כ"ח, וטעמא דמלתא כיון ששתקה וקבלתו איכא הוכחה שנתרצת וכו', ולזה נראה לענ"ד לחלק אם יכשר בעיני החכמים המורים, דשאני התם שגלתה במעשיה שנתרצת לעשות רעונו, דמי הכריחה לאשה זו לקבל הסלע ההוא לא בתורת פקדון ולא בתורת קדושין, אלא בודאי כיון שקבלתו גילתה דעתה שנתרצת לעשות רעונו, הן שיהיה בתורת פקדון, הן שיהיה בתורת קדושין, וכיון דדעינן ודאי שנתרצת לעשות רעונו, אמרינן דעתה נתרצת לו במה דניחא לה, שהוא להתקדש, מדריש לקים טב למיתב טן דו, וכמו"ש הרשב"א סו' אלף רכ"ו. אבל בג"ד, משולם לא גילתה דעתה שנתרצת לעשות רעונו, אלא ארבעה להסך שאמרה לו ד"י ז"ל קיל"י וכו', באופן שאמרה שהיה שלוחה של האשה הגזכרת, ותקף כשקבלתו נתנו הריו"ה לאשה המשלחתה, נראה ודאי הן בתחלה הן בסוף שטעמה בקבלתה היתה לעשות רעון האשה המשלחתה, ואין כאן שום גילוי דעת לעשות רעונו, זה נראה לענ"ד לחלק להחזיר נערה זו בלא גט, בהסכמת החכמים השלמים וכו' עכ"ל. ותשובה זו של הגאון מהר"י ארדכי ז"ל, הביאה הכנה"ג בקיטור בסו' כ"ח הנה"ט אות למ"ד, ולא הביא שום חולק עליה, אלא ארבעה זיין על תשובת מהר"א אנבארו בכ"ו, דאזיל בשיתיה, יע"ש :

נמצא

פשיטה ליה להגאון מהר"י ארדכי ז"ל, כל היכא שהיא לא גילתה דעתה שנתרצת לעשות רעונו, אלא ארבעה אמרה שבעבור פ' היא באה לקבל החפץ הזה ממונו, אע"פ שהוא ח"ל לשון קדושין כשמסר לה החפץ ושתקה, אין זו מקודשת כלל, ואינה לרכיבה גט, וא"כ לפ"ז בג"ד נמי שהיא באה לתבוע חובה, וכשאמר לה שהוא נתן לה המטבע לא לפרעון חוב, היא בטלה דבריו תקף, ואמרה לו בפירוש שהיא מקבלתו בשביל פרעון, כי עשתה חשבון שנשאר לה אחר זה ארבעה קרו"ש, דהשתא הכא נמי נאמר אע"ג שהוא חזר ואמר לה לשון קדושין, בעת שמסר לה המטבע אין זה כלום, כי היא לא חשה לדבריו ולא קבלתו אלא לפרעון חוב, מאחר שאמרה לו כן בפירוש בדיבור החשבון

ברוב רחמי וברוב חסדיו, יאיר עינינו באור תורתו ח"ו ר :

שאלה י"ב.

שאלה. נשאלתי מן הג"ד יב"ן פה עירנו בג' דלד
 יע"א, הבחור שאון בן מעלם שלמה ג"ע קדש
 את מסעודה בת יוסף ברוך יתומה מאביה, ואח"כ נעלם
 שאון הגז', וזה לו שתי שנים שנעלם ולא נודע מה היה לו,
 והעולם אומרים שהפיל עלמו בנהר, ואיך שיהיה כעת זה
 נאבד, והבטולה הגז' היא עגונה, ועתה בזה אם הבת
 הגז' לפנינו, ואמרה שבשעה שקדשה היתה הבת קטנה שלא
 הגיעה לי"ב שנים, ואומרת שאחר הקדושין צו ביום זרקתה
 הבת הגז' את הקדושין, ואמרה חי אפשי באיש הזה, ואנחנו
 הג"ד עשינו קב"ע וזה נסחה : במוצאי וכו' כד אתא קודמנא
 לאלה יונה כורפלי, והעיד בתורת עדות גמורה, שאיך מומן
 ארבע שנים וחצי מ"מ, הייתי בבית יחזקאל רחמים לילה,
 ובא שאון בן מעלם שלמה, וקדש את הבת מסעודה בת
 יוסף כרוף בתוך קהל ועדה, ובפני המקדש ראונו בן זשה
 ח' שמועין בעצמת, ואחר שקדשה כשיעור עשרה דקיס זרקה
 מסעודה הגז' הטבעת של הקדושין בחלה, והכתה בידה
 על ראשה, ואמרה זה שקדש אותי איני רואה בו. ושאל מן
 לאלה הגז' כמה היו השנים של הבת בזמן ההוא, ואמר איני
 יודע, אבל כפי ההשערה נראה שהיתה בת שבע שנים מ"מ,
 עד כאן הגיעה עדות לאלה הגז', והיה זה ביום ארבעה
 לחודש אייר התר"ן. גם אתא קודמנא ילחק ישראל יעקב,
 והעיד ג"כ כמו עדות הגז' באין הפרט, וגם קב"ע זו היה
 ביום הגז' :

ג קבלנו עדות בעבור שנת הבת מסעודה הגז', וזה
 נסחה : במוצאי וכו' כד אתא קודמנא עבדי יחזקאל
 עידא, והעיד בתורת עדות וכו', שאיך שבשבע שגולדה
 מסעודה בת יוסף כרו"ף, אני הלכתי ליקח עופות לזרוך
 ביתי מן אמה של מסעודה הגז', והיה זה בתוך השבוע
 שגולדה מסעודה הגז', ואותו היום היה בחודש תמוז, אך
 איני יודע באיזה יום מן החודש היה זה, ואח"כ כשיעור
 עשרה חודשים בא הדבר לתקפ"ן שהיה בשנת תרל"ו,
 והיה זה בעשרה לחודש סיון שנת תר"ן. גם אתא קודמנא
 שאון אברהם מעלם עיזר, והעיד בתורת עדות וכו',
 שאיך אני הייתי יושב בבית לאלה חבי אל אור, ובאו
 והזמינו את לאלה הגז' בבית יוסף כרו"ף, והלכתי אני עם
 לאלה הגז' לשם, והיה זה ליל הששי ללילת מסעודה בת
 יוסף כרו"ף, (דהמנהג להזמין אותה לילה רעים ואוהבים
 למשתה ושומחה), ואותה השנה היתה קודם שנה שא
 הדבר הראשון של שנת תרל"ו לתקפ"ן, והיה זה בחודש
 תמוז, אך לא אדע באיזה יום מן החודש היה, ורק אני
 זוכר שהיה קודם חצי החודש, ואח"כ נפטר אביה של
 מסעודה הגז' בשנת תרל"ו, והיה זה בכ"ב לחודש סיון
 שנת תר"ן :

נמצא לפי עדות לאלה ושאון הגז' שהבת מסעודה
 גולדה בתמוז של שנת תרל"ה, הנה היא היתה
 קטנה ביום הקדושין וביום המיחון, שהיה לפני העדים לאלה
 וילחק הגז', כי עדיין לא הגיעה אפילו לי"א שנה, על
 כן יראה מעכ"ת אם יש להתיר הבת מסעודה הגז' ע"פ
 העדויות הגז' מכת מיחון, כי בנדון זה יש עיגון גדול,
 שזה הבחור שקדשה נעלם זה שתי שנים, ובצר חקרנו
 ודרשנו עליו במכתבים לכמה מקומות קרובים ורחוקים
 ולא נודע מומנו כלום, וקרוב לודאי שאבד עלמו צ"מ,
 והבת עניה בזכה ומצבה, שאם אין לה היתר מלד המיחון
 תשאר עגונה עד שילבין שער ראשה. יורינו המורה,
 וסכמ"ה :

השובה

החשבון שלא נשאר לה אלא ארבע קרום, וכ"ש בג"ד דעדיף
 מגדון הגז' מהר"י ארבעי ז"ל דלא נתברר בג"ד שאמר לה
 לשון הקדושין בעת שמסר המעות, דדילמא אמר לה הרי
 את וכו' אחר שמסר המעט, והו"ל שתיקה דאחר מתן מעות
 דאינה כלום, ועוד נמי איכא למומר בג"ד דכ"ש הוא, דהא היא
 אומרת שלא ידעה מה דבר, ולא הבינה ענין קדושין כלל :
ודע דעל טענה שטען מהר"י ארבעי ז"ל בכנסו שלע זה
 לסקדון מי הכריחה לקבל, יש להעיד מדון הר"ן
 והרשב"א בכנסו שלע זה בסתם, דהיירי אע"פ שהוא חייב
 לה באמת, והגיע הזמן של הפרעון, דהשתא כאן ליכא
 טענה זו דמי הכריחה לקבל, ואמרתו לתוך דסבר מר כיון
 שאמר לה כנסו שלע זה בסתם, ולא אמר שאני חייב לבי, נצטרך
 דאין טענתו לתת לה אותו שלע לפרעון, אלא או
 לסקדון או לזרוך אחר, ועל כן י"ל נמי טענה זו דמי הכריחה
 לקבל, דאם היתה כונתה לפרעון חוב היה לומר בפירוש
 שאני מקבלת אלא לפרעון :

וראיתי להרצ קול אליהו ח"א, באה"ע סי' ח', שנשאל
 בראובן מחלק בבתו מעות פורים, ועברה שם
 נערה ח' שטנתו, וא"ל בואי קחי פרוטה ממועות פורים,
 ופשטה ידה לקבל כי עניה היא, ובשעת נתינתה ח"ל הרי את
 מקודשת לי בפרוטה זו, והיא קבלה בשתיקה, ותוך הנערה
 ותגד לבית אמה זה נתן לי שנינו ראונו במועות פורים,
 והוא אומר שאין כונתו לחזוק אלא לקדשה באמת, ובתו הרב
 ז"ל כי מדברי מהר"י ארבעי ז"ל שהביאו הכנה"ג יש ללמוד
 להקל בג"ד, אך מה של"ן הכנה"ג אחר דברי מהר"י ארבעי ז"ל
 על מהרש"ך, ע"ס נפל בספר הכנה"ג כי מהרש"ך לא
 אמרה אלא על שתיקתה דאחר מתן מעות ע"ס. נמנינו למדין
 דשפיר למדנו לג"ד מדברי מהר"י ארבעי ז"ל הגז' להקל,
 וכבר כתבתי בג"ד כ"ש הוא, הרי עלה בדינו בס"ד טעם
 שני להחיר הבת תפאחה הגז' בלא גט, מלבד טעם הראשון
 אשר בררנו לעיל בעוה"י :

ועוד יש לנו סנוף אחד בג"ד, להתיר הבת בלא גט,
 דמנינו להרצ משפטי שמואל סי' קי"ב, והרב
 בנימין זאב דהעלו להלכה, כל היכא דיש לתלות השתיקה
 בעמא תלינן לה, וכ"ס כשטווחה לבסוף דאמרינן הוכיח
 סופה על תחלתה ע"ס, והרב ראש משביר אה"ע סי' כ"ב
 דף ג"ח ע"א סנוף על זה ע"ס, ועיין קול אליהו שרמז בסוף
 תשובתו על זה. ועיין בני משה בלשון ז"ל סי' ל"ה דף ע"ה
 ע"א, שסס בנידון דידיה הנערה טוענת שמעולם לא
 שמעה ממונו דבר הקדושין כלל, וחשבה שנתן לה לשם מחנה,
 וכתב שגראה מודברי הרשב"א בס"י אלק קע"א, דבעינן
 שיצו העדים ששמעה בודאי, אשר לשם קדושין ניתנו
 לה וקבלתם ע"ס :

ולפ"ז בג"ד שהבת אומרת שלא שמעה ולא הבינה דברי
 הקדושין, ולא ידעה דבריהם אלו מה היו, נמלא
 איכא טעמא לתלות השתיקה ששקס בעת מתן מעות, ובאין
 נמי יש לומר סופה הוכיח על תחלתה, דודאי לא שמעה ולא
 הבינה דבר הקדושין, דהא תקף שאלו אותה היושבים שם
 מה נתן לך זה, ואמרה נתן לי חמשה גרום בשביל חוב שלי,
 ונשאר לי אלאו ארבעה גרום, וגם לפ"ד העדים אפשר
 דאמת הם דבריה שלא שמעה ולא הבינה ענין הקדושין,
 ואע"ג דהיא היתה קרובה אלא אהרן מומן, ואותם האנשים
 היו רחוקים ממונו, ושצו שאמר הרי את וכו', אפשר שלא
 שמעה ולא הבינה מפני דלשון הקדושין הגז' הוא לשון
 הקודש, ולפ"ד הג"ד היא אמרה לפניכם שגמגם איזה דברים
 ולא הבינה מהו אומר, ולפ"ז עוד נמלא סנוף בג"ד
 בביטול הקדושין דג"ד :

אישר על כן לעינן הלכה עלה בדינו מתרי טעמי תריי
 הגז', וגם עוד מסנוף הגז' אשר הבת תפאחה
 הגז' אינה נרכסה גט, דלא חלו בה קדושין כלל. והסי"ת

תשובה.

אנכי מיראיו ההוראה להיעפל בדיני קדושין
 אך הואיל שיש צוה עיגון גדול כפי הנראה,
 ולעקת הריצה מסעודה רבה היא, אבא לברר מה שעולה
 מדברי רבותינו הפוסקים ז"ל בדבר זה, ואם יעלה מדבריהם
 היתר לריצה זו, אין אנכי העיר המתיר אלא הם המתירים
 ורק אנכי מעתיק ומוזכיר דבריהם הנכונים והישרים. ותחלה
 וראש אני קורא תגר על מעלת הב"ד יכב"ק, שקבלו עדות
 על המיאון בארבעה לחודש חייה, והעדות שקבלו על השנים
 היה בחודש סיון, ומן הראוי שלא לקבל עדות המיאון עד
 שקבלו עדות השנים, כי כן מפורש יולא בבית יוסף סי'
 קג"ה ע"ש, וכ"כ המבי"ט ח"ג סי' ג"ד, והביאו הכנה"ג
 הגהב"י אות י"ד, דאין רשאין לעשות להפך ע"ש, וכן ראיתי
 למהרש"ח ז"ל ח"א סי' כ"ו דף ק"ב ע"ב בד"ה ומעתה
 ע"ש, על כן לא יפה עשו הב"ד בדבר זה. אך עכ"ז אין
 זה מעכב בעיקר הדיון, כי אע"פ שעשו כן מהני בדיעבד,
 ובמו שסיים מהרש"ח ז"ל סס, וז"ל מ"מ כל כה"ג שהב"ד
 עשו המיאון כבר, ועכשיו באים עדים ומועדים על קטנותם
 בזמן המיאון, היה נראה דמהני וכו' ע"ש, וכן העתיק הכנה"ג
 אות ט"ו, ונראה שהוא מן מהרש"ח הגו' כי הלשון מכוון.
 גם עוד לא יפה עשו לכתחילה לקבל עדות על השנים
 כל אחד בזמן אחד, ולא קבלום ביחד, ובאשר נבאר לקמן
 אך על זה הדבר יש להליך בעדם, כך נזדמן להם בהכרח:
והנה בראשית מאמר, לריבין אנוהו לברר עדות העדים
 שהעידו על השנים של הבת מסעודה הגו', שכפי
 עדותם היתה קטנה בשעת הקדושין ובשעת המיאון, שהיה
 הכל ציוס אחד, והוא דהם אמרו שאין זכרים באיזה יום
 בחודש, ורק יודעים שהיה זה בחודש תמוז, וגם את השנה
 כוונת שהיתה שנת תרל"ה, יען כי אמרו שהיה זה בשנה שהיא
 קידם שנה שבא בה הדבר הראשון, אשר היא היתה
 שנת תרל"ו, ויודע בדיני דו"ח שלריך לחקור בשבע חקירות
 וכנ"ל בפרק היו בודקים, ופסקה הרמב"ם בה' עדות, ואלו
 העדים לא ידעו באיזה יום מהשבוע, ובאיזה יום מהחודש,
 דהני תרין הם מכלל שבעה חקירות שלריך לחקור העדים:
והגם דדון חקירות הגו' נאמר בדיני נפשות, הגה גודע
 הפלוגתא שיש צוה בענין שאר עדות, ובש"ע אה"ע
 סי' י"א בעדות א"א שזינתה כתב שלריך דו"ח, ועיין בב"י
 ובדק הבית בח"מ סי' למ"ד, וכתב הרב צית יאודה
 עייאש ז"ל באה"ע סי' י"ט, דדעת מרן לריבין דו"ח, ואע"ג
 שבב"י ח"מ נסתפק מ"מ באה"ע במקום הרין עלמו
 הכריע ופסק דבעי דו"ח, ומ"ש בשם י"א עשה טעם לדבר
 ע"ש, ועיין כנה"ג אה"ע סי' מ"ב בעדות נשים, ועיין
 משכנתא הרועים מע' העי"ן אות מ"ג בענין עידי קדושין,
 ומרן בשו"ת אה"ע הסג"ס שבשידי קדושין לא בעי דו"ח
 אלא רק בדין מרומה, וכמ"ש הכנה"ג בשמו, ועיין משפט
 לדק ח"ב סי' ע"ד, ובחשק שלמה ח"מ סי' למ"ד הגהב"י
 אות ג' כתב בעידי קדושין אם לריבין דו"ח מחלוקת בספרי
 הפוסקים, ועיין אליהו רבא וזוטא שער ב' שהאריך בענין
 זה מדף פ"ד עד דף ק' יע"ש:

והנה מהר"א ששון סי' י"ו, האריך בענין עידי זנות

לאסרה על בעלה דדינו כדיני נפשות ממש, דאם
 אמרו אין יודעים עדותן בטילה ע"ש. ולפ"ד הש"ך ז"ל
 בח"מ סי' למ"ד ס"ק ט"ו, דאפילו בד"מ דלא בעינן דו"ח,
 מ"מ אם אירע שחקר הדיין ואמרו אין יודעין או עדותן
 בטילה ע"ש, ועיין מ"ש על זה ביד אהרן אה"ע סי' מ"ב
 הגהב"י אות מ"ח ע"ש. והגאון נו"ב בסו' ע"ב שהביאו
 בפתחי תשובה אה"ע סי' י"א ס"ק ט"ו, חלק על הש"ך
 בזה, גם חלק על הרב מהר"א ששון דס"ל לאסור אשה
 על בעלה שינו כדיני נפשות ממש, דאם אמרו אין יודעים
 עדותם בטילה, וכתב שכל דבריו מופרכין, והראיה שהביא
 היא כנגדו ע"ש. ועיין מה שניין על נו"ב סי' נ"ח, וישועות

עקב סק"ז ע"ש, וראיתי צפרי תבואה סי' ג"ד שהאריך
 בדון הש"ך הגו', וכתב דפליגי על הש"ך בפני יהושע
 ואו"ת וכו', ופלפל בדברי הגו'. גם מהר"י עייאש בח"מ
 סי' וא"ו האריך בזה, וכתב דהעיקר כהריב"ש, דבד"מ אם
 אמר אינו יודע קיימת העדות ע"ש, ועיין קרית מלך רב
 ח"ב דף ס"א יע"ש:

איך

שיהיה בג"ד שאמרו העדים מאליהם אין יודעים
 באיזה יום, ורק כוונת החודש והשנה, יש פלוגתא
 בזה אי דמי לד"ן ועדותן בטלה, או לא דמי לד"ן ועדותן
 קיימת. והשתא כיון דאיתא ספק בג"ד אי דמי לד"ן או
 לאו, ממילא ימלא בג"ד עוד חסרון אחר ורעותא אחרת בעדות
 השנים, והיינו מפני שלא העידו העדים ביחד בוא"ל אלא אחד
 העיד בארבעה לחודש סיון, ואחד העיד ביום כ"ב לחודש סיון,
 וכה"ג בד"ן אין מלטרפים, כמ"ש הרמב"ם בה' עדות פ"ד, אבל
 בד"מ מלטרפים, ובדאיתא בש"ע ח"מ סי' למ"ד ס"ט ע"ש.
 מיהו ראיתי להכנה"ג בסו' למ"ד הגה"ט אות נ"א שכתב
 וז"ל, ג"כ היינו דוקא בד"מ, אבל בד"ן לריך שיעידו שניהם
 ולאסור אשה על בעלה איכא לספיקי או דמי לד"ן ולריבין
 להעיד שניהם כאחד, או דמי לד"מ דשומעין דבריו של זה
 היום ודבריו של זה למחר. וז"ל דזה תלוי באותה מחלוקת
 שנחלקו הפוסקים, בעדות מיוחדת בקדושין, אי דייגין ליה
 בד"מ והוי עדות מעליא, או דייגין ליה בד"ן ופסולה, דלסברת
 הפוסקים דמדמיגין לה לד"מ גם בזה כד"מ דמיא, וכן
 מתבאר מדברי מהרש"ח באה"ע סי' מ"ב וזה פשוט, עכ"ל
 הכנה"ג, והביא דבריו בקלות החשק, וסיים והוא פשוט
 מפ"ק דסנהדרין דמקשינן הגדה לראיה ע"כ. ומלינו להרב
 מהר"י עייאש בבית יאודה חלק אה"ע סי' י"ט שכתב,
 אע"ג דאיכא פלוגתא בזה דלאסור אשה על בעלה או
 בעינן עדות מיוחדת או לאו, אין לנו אלא דברי מרן ז"ל
 דפסק באה"ע ובח"מ בעידי כעור מלטרפים, וגמשיך אחריו
 מה"א ז"ל, ואע"ג דמהריק"ש ומהר"א ששון חלקו עליו,
 וכתבו שאין מלטרפין דברי מרן ז"ל עיקר כי לו משפט
 ההוראה. וראיתי בתשובה של עט"ר הרב מו"ז זלה"ה
 שהדפסתי אותה לעיל בסו' ג', דהסכמת דעתו בזה כמ"ש
 מהר"י עייאש ז"ל:

והשתא

לפ"ד הכנה"ג הגו' שתלה ספק זה שיש בהגדה
 העדים שלא העידו ביחד, באותה פלוגתא שיש
 בעדות מיוחדת, הנה לפ"ד הרב מהר"י עייאש ז"ל שכתב
 דאין לנו לחוש לסברת החולקים, אלא ראוי למנקט בסברת
 מרן ז"ל דלא מפסל משום עדות מיוחדת, א"כ בענין
 ההגדה של העדים בב"ד שלא העידו ביחד אין לנו לחוש
 כלל, אך אכתי לא יעלנו י"ח בזה, דאיכא למימר זה אינו
 אלא בדין איסור אשה על בעלה, דאם יבא הבעל על אשתו
 אחר שזינתה, ליבא איסור כרת ולא מיתה ב"ד ולא ממזרות,
 משא"כ בענין גישין וקדושין דאם היא מקודשת וא"א, אם
 יבא אדם עליה איכא מיתה ב"ד וממזרות, דיש להתמיר
 לחוש לכל הסברות אע"פ שהם נגד סברת מרן ז"ל:

והעזרה

מכל הגו' ז"ל, הא עכ"פ מלינו שיש פלוגתא
 בדבר זה בג"ד מלך הדו"ח, ומלך ספק השני
 שלא העידו ביחד, ואחר העיין בס"ד ראיתי שיש למנוח
 קיום לעדות זו דג"ד, והוא דראיתי בשו"ת עשרת חכמים
 להגאון ברוך תאומים ז"ל, באה"ע סי' יו"ד, שכתב שם
 דף מ"ט ע"א, ועתה נחזי אגן בעובדא דידן, שגזקקו
 הב"ד לשמוע כל אשר יאמרו העדים, למען ידעו אם לאסרה
 או להחזירה בשריופת לבעלה, ובאשר בא העד הוא ואמר
 עדותו שראה את פ' מושבש במטה אלל האשה, אבל לא
 ראה אותם שוכבים זע"ו, לפי דבריו אלה קודם חזרה היה
 הדין להתיר את האשה, והיה בהגדתו להתירה. וזה מבואר
 דאף לשיטת הפוסקים שהחליטו שלאסור אשה על בעלה
 לריבין דו"ח, מ"מ מודים שבעדות על היתר אשה בספק
 סוטה

סוטה לא לרדך דו"ח, וא"כ נתקיים עדות העד הנו' אף בלא דו"ח, כמה שמוע מדבריו לטובת האשה הנו' לא שלא ראה את האיש שוכב עליה, ושאינו יודע אם הקילה משימתה בזה עליה הנחמד וכו', עכ"ל הלרדך לעניינינו ע"ש. וכן מלאחי להכנה ג' בח"מ סי' למ"ד הגהב"ו אות ג' שכתב משאת בנימין סי' ג"א כתב בשם רש"ל בתשובה סי' ל"ג ושארית יוסף סי' ע"ז, דלאסור אשה על בעלה אף בדיני קדושין שבאין לאסרה על כל העולם נריכין דו"ח, אבל בעדות געין וקדושין שבאין להתירה אין נריכין דו"ח, עכ"ל:

ולפ"ז כנ"ד דהעדים שהעידו על השנים אחר עירי המיאון הנה בלא לטובת הבת מסעודה הנו' להתירה ע"פ עדותם, וכיון שבאו להסיר י"ל לכ"ע לא בעי דו"ח, ולכן אע"פ שאמרו אין יודעים בחיזה יום בחודש, דאין כאן עדות שאחה יכול להזימה עדות קיימת, כיון שעדותם בזה להסיר ולא לאסור, ולא לחייב כלום, ובאמת שזה הוא חילוק דמסתבר טעמיה, ואע"ג דבאמת איכא חולקין גם על זה החילוק, הנה הרווחנו בזה דנמלא כאן ס"ס, והוא שפק אם בעירי נשים בעינן דו"ח ואם אמרו העדים שאינם יודעים במקלת החקירות עדותם בטלה דדמי לך"ן, שפק כנ"ד דלא בעינן דו"ח, ואפילו אמרו אין יודעים עדותם קיימת, ואת"ל כנ"ד בעינן דו"ח ואם אמרו אינם יודעים במקלת החקירות עדותם בטלה, שמה הלכה כנ"ד כל שבאו העדים להעיד לטובתה להתירה ולא בלא לאסרה ולא לחייב כלום בעדותם, דלא בעינן דו"ח לכ"ע, שאפילו אמרו אין יודעים עדותם קיימת:

ועוד איכא למימר כנ"ד טעמא אחרינא לקיים העדות, והוא דמליני למאן ז"ל בזה"ע סי' י"ז סעיף כ"א, שפק אין בודקין עירי נשים בדרושה וחקירה, ואפילו אם הוכחו מדבוקה כשרים ע"ש, ודין זה הלכה פסוקה בהרמב"ם ה' גירוסין פי"ג הכ"ח, ושם מפורש הטעם דמשום עיגון הקילו, וכ"כ בסמ"ג להדיה, וכ"כ טעם זה בלבוש, ועיין במפרשים שנתנו טעמים לדברי הרמב"ם, דשבין טעם הגמרא ונקיט טעם עיגון, ועיין אליהו רבא אלפנדארי דף ב' דף פ"ה, ושם יעקב ח"ב סי' י"ח דף ג"ה ע"ד, ועוד ספרי האחרונים שהחריבו בזה. ואיך שיהיה על טעם העיגון בעלמא ליכא מאן דפליג, וא"כ כנ"ד נמי דאיכא עיגון גדול י"ל אפילו למ"ד בעי דו"ח בעירי נשים, ואפילו למאן דסבר אם אמרו אין יודעים עדותם בטילה יודה כנ"ד דעדותם קיימת, דמשום עיגון הקילו, ועתה גם הספק הב' שנסתפקו כנ"ד משום דלא העידו שני העדים ביחד כנ"ד, גם משום זה ליכא למיחש כנ"ד דהוי מקום עיגון:

ועוד ראיתי בס"ד לקיים עדות זו כנ"ד, אפילו בלא עיגון, מטעמא אחרינא, דו"ל בעדות שמעידים על השנים לא בעינן דו"ח לכ"ע, דאע"ג דמליני שפקס מרן בס"י קס"ט סעיף י"א, אין סומכין במנין השנים לא ע"פ קרובים ולא ע"פ נשים אלא ע"פ עדים כשרים להעיד ע"ש, ומקור דין זה בהרמב"ם, וכ"כ המרדכי בשם כמה גאונים, וכנ"ז כנ"ד ע"ש, מ"מ אפשר לומר דלא מחמירין בעדות זו של השנים למצעי דו"ח, דהא מלינו להגאון נו"ב סי' ג"ג, שתמה על דין זה שאין לו שורש בגמרא ולא בהרי"ף והרמב"ם והרא"ש, והגם דהטור כתב דין זה בשם הרמב"ם, לא כתבו הרמב"ם לענין חלילה כלל, אלא רק לענין מכות ועושין וכו' והרבה לתמוה על המרדכי שהביאו כנ"ד, וסו"ד כתב, אף שאין בכחי לחלוק על גדולי הקדמונים, אבל עכ"פ כל מה דאפשר להקל יש להקל, עכ"ל. וכתב בפתחי תשובה, שדברי הש"ג סוף קדושין מסייע ליה להגאון נו"ב הנו' ע"ש, ועל כן גם אין בדין יש לנו לומר, אע"ג דבעדות השנים בעינן עדים גמורים וכשרים, עכ"ל מה דאחמר אתמר, ולא להוסיף עלה למצעי דו"ח ג"כ. והגם דכתב הרמב"ן כ"ל עדות השנים לאו מפרסמא מילתא כ"כ, דאם כיחשו מי

יגלה לנו, על כן אין סומכין אלא על ראיה ברורה, וכ"כ התשב"ך ח"א סי' פ"ג, ענין מנין השנים לאו מפרסמא מילתא כ"כ, שידעו האנשים זה מתי נולד וזו מתי נולדה, הילכך עדות גמורה היא וכו', עכ"ל מנ"ל למצעי ביה דו"ח ג"כ:

ומצאתי סייעתא לדברי אלו מדברי רבינו בלחל אשכנזי ז"ל, בתשובה סי' ז' דף ל"ג ע"ד, שכתב וז"ל, והילכך הבו דלא להוסיף עלה לאחריני שלשה מומחין לקבל עדות זו, דהא ודאי עדות שנים נמי הוי כעין גילוי מילתא, ואע"ג דאולריך שני אנשים כשרים, מ"מ כשיעורו בפני שני דייני המיאון סגי, ואין לרדך לקבלת עדות זו ב"ד של שלשה. מעתה כנ"ד דהווי ב"ד של שלשה, אלא דלא הווי מומחין, פשיטה דסגי בהכי, ולא היה לרדך לחקור אחר העדים עכ"ל ע"ש. ולפ"ז יפה כתבנו, דבעדות השנים, אע"ג דבעינן שני עדים גמורים לא בעינן דו"ח, והבו דלא להוסיף עלה:

ג מדברי המבי"ט ח"ג סי' ג"ד, נראה להדיה דלא בעינן בעדות השנים כמה יום בחודש ובשבוש, עכ"כ להדיה בדרך קב"ד ע"א, אם לא אמר בבירור שידע שנולדה בחודש פלוני משנה פ' ע"ש, נמלא דסגי בחודש פ' ובשנה פ', ולא בעי חיזה יום מהשבוש. ואיזה יום מהחודש. ואין לומר אולי המבי"ט הוא מכת הסבורים דלא בעי בעדות נשים דו"ח, דאי הכי הו"ל לפרש הפלוגתא בזה, גם מחשבות מהרא"ח סי' ח' דף י"ח נראה דלא קפיד בעדות השנים מלד דו"ח, דהא התם לא היו זכרים היום והחודש, ורק העידו שהיא עכשיו כבת עשרים שנה ע"ש, ואם הוא מכת הסבורים דלא בעי דו"ח בשאר עדיות, הו"ל פלוגתא זו. גם מדברי הגאון דברי אמת סי' ז' וא"י נראה, דס"ל בפשיטות דאין לחוש בעדות השנים משום דו"ח, דהא התם העיד שלשים יום קודם ללידת בנו של שמעון נולד לו בן, ובה השנה שלשים יום קודם מיתתו של בן שמעון נפטר בנו של העד, והיה זה העד יודע בבירור בבנו שלא הגיע ל"ג שנים, והרב רנה לסמוך על עדות של זה העד, ובאמת אין בעדות זו דו"ח, ואין אהיה יכול להזימה, כי לא העיד בבירור בחיזה חודש היה זה, ובחיזה יום בחודש, על כן נראה דפשיטא ליה להרב ז"ל דלא בעי דו"ח בעדות השנים, דדי לנו למצעי עדים גמורים, ואין שום סברה להפריז כ"כ למצעי דו"ח, ודבר זה לרוב פשיטותו לא הולכנו לפרשו להדיה:

עוד ראיתי למהרש"ך ז"ל ח"א סי' כ"ג, שהביאו הכנה"ג סי' מ"ב הגהב"ו אות נ"ד, בענין העדות שמעדין על גדלות היחומה בשנים, ולא העידו העדים ביחד, דלידד דלא קפדין בזה לרמותה לדין ממש, ולזה הלך נטה דעתו יותר, ונראה דלא חש הרב ז"ל להסתפק בזה מעיקרא, אלא משום דהעדות היא שמעדין על גדלות הנערה שעושין אותה בת עושין, אבל אי הוה כנ"ד שמעדין שהיא קטנה, לא היה מסופק בזה, והוה פשיטא ליה דאין לחוש כלל: **ועוד** אני אומר כנ"ד, דמ"ש הטור בשם הרמב"ם בהלכות חלילה, ומ"ש המרדכי בשם כמה גאונים שהביאו כנ"ד, ומה שפקס כנ"ע סי' קס"ט, דבעינן בעדות השנים שני עדים גמורים כשרים, היינו דוקא התם דאיכא חזקת קטנות, ואחטנו בליים לעשותו גדול הפך החזקה, וכן פרח מטה אהרן ח"ב סי' כ"ה ג"כ מיירי ככה"ג, דהעדות עושותו גדול, אבל בגוונא דנ"ד דעדות השנים לעשותו קטן כפי חזקת קטנות שיש בו, אפשר דכולהו רבוותא וגם מרן ז"ל יודה דלא בעינן עדים גמורים, וסגי בעד אחד, וסגי בעדות נשים, כי החזקה מסייעת לעדות. ואע"ג דמהרי"ט ח"א סי' י"א, ס"ל דחזקה דקטנות לאו חזקה מעלייה היא משום דעשויה להשתנות, וכן סבר הגו"ב מה"ק סי' ג"ג, הנה מלינו כמה גדולים שדחו סברה זו, והעלו דחשיבה חזקה

חוקה מעליה, ועיין להגאון חק"ל מ"ב אה"ע סי' ד' דף ק"ז, שכתב העלתי בראיות דחוקת קטנות חוקה גמורה היא, ושכן הסכימו כל גדולי האחרונים כדעת רבו של מהרי"ט וז"ל הלכה כחלמוד במקום הרב, ע"כ ע"ש. גם הרב מהר"ם ז"ל בספר זכות משה סי' ט"ו, כתב כל הראיות שהביא מהרי"ט להוכיח חוקת קטנות ח"נה חוקה מן התורה ח"נה ראיות כלל, וכמה פוסקים כתבו בפירוש להפך ע"ש. ועוד מלאחי להרב נחלי דבש בסו' קס"ט ס"ק כ"ח שכתב, אע"ג דנאמר דחוקה זו דקטנות ח"נה חוקה כ"ב, כיון דעושה להשתנות, מ"מ באמת בלא"ה איכא חוקה גבי חלינה והיינו חוקת איסור לבוש ע"ש. והשתא לפ"י שפיר מצינן למימר לא הקפידו בעדות השנים למבצעי שני עדים גמורים אלא משום דאיכא חוקה מנגדת, אבל בנ"ד דמעדין שהיא קטנה דאדרבה חוקת קטנות מסייעת להם, גם עוד בנ"ד ח"ן לה חוקת איסור כדאית לה גבי חלינה, דהכא אע"ג דנתקדשה ח"ן כחן איסור ודאן, דהא י"ל שהיא קטנה וח"ן כחן קדושין מן התורה, ולהכי אפשר לומר לא בעינן בעדות השנים כשמעידים שהיא קטנה עדים גמורים, וחסני בעדות נשים, וכ"כ דלא בעי דו"ת, וגם שמענו דדיני גיטין שכתב מרן בסו' קמ"א סעיף כ"ח, שדרך לזוהר ולדקדק שיהיה האשה שעושה שליח קבלה גדולה בשנים ובסומנים, ואם ח"ן השנים (כן הגרסה הנכונה כנ"ל בעור וכן הגיה בכ"ד ובית אפרים) ידועות כי אם על פי האב לדרך רבוי שערות ע"ש, הגה גם התם אנתנו באים להחזיקה גדולה הפך חוקת קטנות שהיה לה :

ודע

דאע"ג דכותבין בנוסח הגט של המיאון שכתבוהו הרמב"ם והטור בסו' קנ"ה, ובדקנא פוליתא ואחברר לגא דעדין קטנה היא, ח"ן לדקדק מלשון זה שדרך עדים גמורים כד"ן חלינה, וכמ"ש מהרשד"ם ז"ל אה"ע סי' פ"ו ז"ל, דכפי הנראה שמשלשן שכותבין בגט מיאון ח"ן לחוש כ"ב, דכל שנתברר כפי הנושא מקרי אכתבר, וכפי נ"ד דהוי דרבנן די באם הבת וסני עכ"ל ע"ש. וזה ברור ופשוט. גם עוד שם בתשובה דסי' פ"ו, נתעורר מהרשד"ם מדברי הפוסק שהביא מרן בנ"ב סי' קנ"ה, קטנה שבה למאן ועדים המעידים שהיא קטנה ח"נה מגויים, וחמה או קרובים חומרים וכו', דהתם נראה בפירוש שדרך עדים וחמה ח"נה נאמנת, הגה התם מירי כשנשאת, וסתם נשאת הוי בעולה והוי ספיקא דאורייתא, ומשום הכי לא מהני עדות חמה, וכן נראה מלשון השאלה שכתב ואם לא הביאה עדים תשאר בחוקת נשואה, וכן נראה בעיני דכל הגה רבנותא שהביא המרדכי שהם רבים מעשרה, שהולכנו להשמענו שאין להכשיר הקטן לא לחלוק ולא לייבם בעדות קרובים, הגה למיאון כנ"ד (שנתקדשה קטנה בזוא) נאמנים, דאם אפילו בנ"ד ח"נה נאמנים מה הולכנו להשמענו בחלינה ויבום דהוי דאורייתא עכ"ל ע"ש :

ועוד

דע, דהן אמת בסו' קנ"ה סעיף ט"ו שכתב מרן בודקין אותה ע"י נשים כשרות וכו', סיים רמ"א וע"ל סי' קס"ט, אם נשים נאמנות על שנותיה ע"כ, דמשמע דס"ל דין המיאון כד"ן חלינה דסי' קס"ט, דבעינן עדים גמורים, הגה אפילו אם משמע כן בדעת רמ"א, ח"ן מוכרח לומר כן בדעת הרמב"ם וכולהו רבנותא שהביא המרדכי, ובדעת מרן ז"ל, מאחר דאיכא לחלק בין דין המיאון לד"ן חלינה, והחילוק ברור, ומה גם לדעת הגו"ב שד"ן זה בחלינה הוא חידוש, ואין לך בו אלא חידוש. ועוד אפשר לומר, דרמ"א לא קאי על כל מין עדות של השנים שמעדין במיאון, אלא קאי דוקא על היכא דמעידים שהיא גדולה בשנים, שבהם לאוסרה ולסתור המיאון שלה, כי הבעל הוא המביא את עדים אלו כדי לבעל טענת המיאון שלה, והכי מסתבר שפי' למימר הכי בדברי רמ"א הגו', אע"פ שדבריו באו

בסתם, משום דבהכי הוי דומה לד"ן חלינה דסי' קס"ט, שהעדות באה על הגדולות ואיכא חוקת קטנות שהיא מנגדת לעדות זו, משא"כ היכא דמעידים שהיא קטנה שבהם להחזירה במיאון, דחוקת קטנות מסייעת, לא דמיא ח"ן לד"ן חלינה דסי' קס"ט, וכמ"ש לעיל. והשתא לפ"י י"ל בהאי גוונא, שבהם העדים להעיד שהיא קטנה כמו חוקת דקטנות שיש בה, מודה רמ"א דלא בעינן עדים גמורים, ואביא בס"ד סעד נכון לדברי, כי בש"ע סי' מ"ג סעיף ב' כתב רמ"א ז"ל, ועיין לקמן סי' קס"ט מי נאמן על קטן וקטנה אם נתגדלו עכ"ל, הגה ממ"ש אם נתגדלו מורה שבה לרמוז דלא מדמי נאמנות עדות השנים להך דסי' קס"ט, אלא רק לענין העדות שמעידים שנתגדלו, דדמיא להך דסי' קס"ט, ולא לענין היכא דמעידים להחזיקה כקטנה ודו"ק : **וראיתי** למהרש"ך ז"ל ח"א סי' כ"ג בסוף התשובה, שכתב כיוצא בזה החילוק שאמרנו בס"ד, גם שו"ר חילוק זה שכתבנו מפורש יולא מדברי מהרשד"ם אה"ע סי' פ"ח ע"ש, ועוד ראיתי ג"כ מפורש יולא בדברי מהר"ם גאון ז"ל בתשובתו שהובאה בספר פני משה ח"א סי' י"ח, ככתוב שם בדף מ"ד ע"ג יע"ש, ועוד ראיתי להרב כרם שלמה ז"ל סי' כ"ד, שהביא דברי מהר"ם גאון הגו', ודברי מהרשד"ם ומהרש"ך, ואח"י הביא דברי הרב מהר"י די בעון על הוראת הרשב"ג ז"ל ע"ש :

והנהך

הוא החילוק הגו' שכתבנו הוא מפורש יולא בכל דברי הגדולים הגו', למימר כל היכא דהעדות באה להחזיקה בקטנה, דחוקת קטנות מסייעת, לא בעינן ב' עדים גמורים וסני בעד אחד, וא"כ כ"ס וקל וחומר דלא בעינן דו"ח בהיכא דאיכא שני עדים גמורים וכשרים, ואע"ג דאיכא חולקים על חילוק הגו', שהרי כרם שלמה הביא מן מהר"י די בעון דפליג, וגם הבין דרמ"א ג"כ פליג, ולא יורד בדעת רמ"א כאשר לדדתי לעיל, וכן נמי ראיתי להרב תורת חסד סי' ס"ו, גם הוא הבין דרמ"א פליג שהם לא נרגשו בדברי רמ"א דסי' מ"ג שזכרתי לעיל, ועוד נמי מצינו חולקים בפירוש בד"ן זה, והם מהר"ם גלאנטי ומהר"ר שם טוב בתשובה שהובאה במהרי"ט ח"א סי' מ', דס"ל גם בעדות השנים שבהם להחזיקה בקטנה, לריך שני אנשים כשרים להעיד, וגם דעת מהרי"ט כן שם בסו' מ"א, ועיין עוד בזה בספר בני משה שלטון סי' ג"ה, בתשובה הרב החזו"ב שם, עכ"ז ח"י אומר אפילו לסברת הרבנים הגו', ואפילו אם נאמר כן הוא דעת הרמב"ם, וכל אותם גאונים שהביא המרדכי, עדיין יש לומר דוקא בגוף העדות בעו עדים גמורים, אבל בענין דו"ח כ"ע מודו דלא בעינן בעדות השנים שבהם להחזיקה בקטנה למעבד דו"ח, דמג"ל לאשוי פלוגתא כולי האי, ומה דאחמר אחמר, וזה כלל גדול הוא בדרך הפוסקים ז"ל :

וישו"ר

להגאון מהר"י בכ"ר דוד ז"ל, בדברי אמת שאלה וא"ו, שגם הוא האריך בענין העדות היכא דאיכא חוקת קטנות, וזכר דברי הפוסקים המדברים בזה, ובד"ה העולה מהקובץ כתב ז"ל, העולה מהקובץ לדעת הרשב"א שהביא מרן סי' מ"ב האב נאמן, ואף כי ח"ן הלכה כמותו, הרי לדעת מהר"ם ורבינו יואל והגמגמנים אחריהם דבר שלא החזיק לא היתר ולא איסור עד אחד נאמן, ואף כי ח"ן הלכה כמותם עדיין לדעת מהר"ם קטלחן ומהרשד"ם ורבו של מהרי"ט ומהרש"ך, כל דאיכא חוקת קטנות מן התורה ליכא איסורא וע"א נאמן, ואף אם ח"ן הלכה כמותם, הרי דברי התוספות בפרק אלמוגה דכתרי חזקות שהם חוקת קטנות וחוקת פטויה מן התורה ליכא שום איסור, ויש רמז לזה בפרק הכל מעריבין לחלק בין חוקת חדא לתרי חזקות, ואף אם נאמר שהרי"ף והרמב"ם חולקים ג"כ על זה, מ"מ לדידהו איסור הספיקות מוד"ם ועד אחד נאמן עכ"ל ע"ש. הרי מדבריו הגו' יולא לנו עוד חזוק

חזוק אחד לקיים העדות של השנים דנ"ד לכ"ע; דהא גם כנ"ד איכא תרי חזקות.

הרי תהלות לאל עלה בידיו כס"ד כמה עמוס נכונים, לקיים העדות של השנים כנ"ד, להחזיק את הבת מסעודה קטנה בזמן הקדושין ובזמן המיאון, שהכל היה ביום אחד:

ועתה אבא לדבר בענין עדות של המיאון, ותחלה נבדר אם זו הבת שאנחנו דנים עליה שהיא גדולה עתה לפנינו, דאם לא היה לה עידו המיאון הנו' אם יש בה איסור תורה מחמת הקדושין שנתקדשה בהיותה קטנה, או אם רק איסור דרבנן יש בה כיון דעדיין לא נשאת. והנה מרן ז"ל בש"ע סי' קנ"ה סעיף כ"א פסק, הביאה שתי שערות אחר י"ב שנה ולא בשל אח"כ היו ספק קדושין, ואם בא להזיאה לריבה גט מדרבנן, וכתב הט"ז ז"ל הטעם משום דהקדושין שנתקדשה אינם אלא מדרבנן, והספק הוא אי גיזא דלאחר שנתגדלה גדלי קדושה עמה, וכתב הב"ש ז"ל, מוקד דין זה נובע מדלא אפשרי הבעיה פרק ב"ש, אם הקדושין גדלי בהרה דאף דלא בשל נגמרו הקדושין אחר שגדלה, ומוכח שם או נגמרו הקדושין משגדלה הם קדושין דאורייתא, וכ"כ הגמקו"י יוסף, ודלא כהב"ח שכתב הבעיה כס"ס היא אם הקדושין נגמרו מדרבנן ונ"א לומר כן. ולפ"ו תימה על הפוסקים שכתבו דאינו אלא קדושין מדרבנן, אלא כ"ל אף דבעייה זו מדאורייתא הוא, מ"מ מוכח מדאמר רב זביד בלא בשל אחר שגדלה, לא חייבין שמה נשבו בע"כ לאו דאורייתא הוא, עכ"ד ע"ס:

וראיתי למחברד"ס אה"ע סי' פ"ז שכתב יש לדעת דאפילו נתקדשה בעודה קטנה והגדילה בשנים ובסימנים ולא נבעלה, שאינה יכולה למאן, היינו מדרבנן הוא דלא מהני לה מיאון, אלא דלריבה גט מדרבנן, אבל מדאורייתא כל שלא נבעלה אינה לריבה גט, אלא במיאון לבד סג', ובמ"ס הרי"ף ז"ל בהלכות ביבמות פרק ב"ש וכו', וכן פסק הרמב"ם פי"ה מ"ה גירושין וכו', וכן הסכימו אחרונים, וכן פסק הטור אה"ע בהלכות מיאון, הביאה סימנים אחר י"ב ולא בשל אח"כ היו ספק קדושין, ואם בא להזיאה לריבה גט מדרבנן ע"כ ע"ס. וראיתי להרב מהר"ם בולא ז"ל בזכות משה סי' י"ד מוקד נ"ב ע"ב ואילן, שהאר"ך בענין זה, וסוים שדעת מהר"מ"ט דאינה לריבה גט מן התורה, וכן דעת הפר"ת, וגם מהריק"ו ע"ל אין לריבה גט מן התורה, כיון דקאי בחזקת פטויה, והרב המחבר ז"ל דעתו דהוי ספק תורה ע"ס:

ברם ראיתי להגאון נ"ב מה"ת אה"ע סי' נ"ב, שלל במים אדירים בענין זה, ובסוגי"א דיבמות דף ק"ט שם מוקד דין זה, ובכוחב מבינתו י"ש דברי הרי"ף והרמב"ם היטב, והעלה בסו"ד ב"דף ד' ע"ג ח"ל, בגדול שקודם הקטנה שלא פירש שיהיו קדושי תורה לכשתגדל, אלא קודם כשתס, והגדילה ולא מיחתה, ולא נבעלה אחר שגדלה, יש ספק שמה גדלו בהרה, וכמו שהוכחתי מדברי הרי"ף והרמב"ם, ואע"פ שיש ספק בזה שמה גדלי בהרה, מ"מ אין כאן א"א דאורייתא, משום דלגבי קדושי תורה מוקמינן לה אחזקת פטויה, אבל מועיל ספק זה שלא תלא במיאון, ונשאת בחזקת שהיתה עד עתה מקודשת מדרבנן עכ"ל ע"ס, ואין פנאי עתה להאר"ך יותר בענין זה שסובל אריכות, אך הגך רואה מדברים שזכרנו, דאע"ג דאיכא דס"ל ספק תורה גם בלא בשל, עכ"ז רבים המה דס"ל דאין כאן ספק איסור תורה, כי אם רק הוא איסור דרבנן, כיון דלא בשל, ובדאי להרוב אנחנו שומעין ומטיין, ובפרט שהסוברים כן הם עיקר גדולי ההוראה, שאנחנו נשענים עליהם בכל דבר:

ורחי יודע, כי בזה אמה של הבת מסעודה הנו' לפני, ושאלתי אותה מה נעשה בטענת הקדושין, ועתה

היכן היא, ושאלתי על זה כדי ללאת י"ח מה שכתב מהרא"ח ח"א סי' כ"ו ב"דף נ"ה ע"ד, וז"ל שנית שאם הקדושין היו בענין בזמן הגדלות, ולא מיאנה, הרי הם קדושי תורה, לפ"ד הפוסקים שכתבו בקטנה שנתקדשה וגדלה ולא מיאנה, ולא נתאלבו המעות, משוין שגדלה, ולא מיאנה היא מקודשת מן התורה, אם הקדושין עומדין בענין בשעה שגדלה, וכענין שאמרו בקטנה שנתקדשה שלא לדעת האב ונתרלה האב אח"כ וכו' עכ"ל ע"ס, ועל כן שאלתי אותה לדעת אם נתאלבו כסף הקדושין, או אם עודם בענין, ואמרה לי כי מעת שזרקת הבת את הטבעת לארץ, והכתה על ראשה, ואמרה אין רלוני בזה שקדש אותי, ובאשר העידו העדים, או לא קבלה ליקח. הטבעת כלל, אך היא האם לקחה הטבעת והגניעה אותה במקום אחד, ואחר ימים מועטים הלכו היא ובתה הנו' למקום אחר, ונתעבבו שם ימים הרבה, ואחר שתי שנים מ"מ כשחזרה למקום הראשון, לא מלאה הטבעת, ולא ידעה מה נעשה בה, אם נגנבה או נאבדה, ע"כ דברי האמה אמה של הבת מסעודה הנו', ולפ"ו כנ"ד נתאלבה טבעת הקדושין, ואין כאן מימוש לפי סברה הנו' שהביא מהרא"ח. להיות זה קדושי תורה, אם כסף הקדושין הוא עודנו בענין:

ועתה נבדר בענין המיאון, הנה הגם שהבת מסעודה הנו' לא מיאנה לפני ב"ד. אלא לפני העדים, ודאי שני בהכי, גם בזריקת טבעת הקדושין לארץ, ואמרה איני רולה בזה האיש שקדש אותי, חשיב מיאון מעליא, כמ"ס מרן ז"ל סי' קנ"ה ס"ג המיאון הוא שתאמר אי אפשרי בפלוגי בשלי וכו', ובסעיף ד' כתב ממאנת בין מואירוסין בין מן נשואין, אפילו שלא בפני הבעל, ושלא בפני ב"ד רק שיהיה בפני שנים מעדיין על הדבר, ע"ס:

ואין לחוש כנ"ד מחמת שהעדים לא העידו על המיאון, אלא אחר ארבע שנים וחצי, וגם היא לא תבעה בפני ב"ד מנד המיאון אלא עד ארבע שנים וחצי, שכבר נעשה יאוש מואותו הבחור שקודשה, שנעלם ולא נודע מה היה לו, הנה מכל זה אין לחוש כלל, דלא מגרע כח המיאון מחמת כל זה, דהא מלינו בתשובת הרב פני משה ח"א סי' י"ז, ששם היה הענין שהעדים העידו על המיאון בפני ב"ד אחר י"א שנים, ולא חשו בהכי, ואע"ג כי ראה תראה מעשה א' שהובא בספר המצ"ט ז"ל, ח"ג סי' נ"ד באחת שנשאת בחזקת שהיא נערה ואח"כ אמרה שהיא קטנה, ומיאנה כנ"ד על תנאי שיקובל עדות השנים אח"כ וכו' לא הועד עליה שהיא קטנה עד אחר זמן היות לה י"ב שנה, שהרב המצ"ט שם עשה כמה חששות באותו הגידון ע"ס, הנה כנ"ד ליכא אותם חששות דחש ההב המצ"ט באותו גידון, דהתם חש לרמאות, וגם כי המיאון היה אחר נשואין, ואחר שנפטר בעלה, ועוד חששות אחרות, ואע"פ שהיה לו חששות אלו לא פסק לבעל המיאון, אלא סיים שהב"ד ידקדקו בכל מה שכתבתי ע"ס, ובג"ד ליכא חשש רמאות, כי הבת ואמה לא היו יודעים שיש היתר מנד מיאון, ולא היו יודעים שזה נחשב מיאון, גם אמה של הבת אמרה לפני, שזה המיאון שהעידו עליו העדים היה בפני כמה וכמה בני אדם אנשים וגוים, אך הם קרובים, ואם תרלו אביא אותם לפניכם ויגידו כמו שאמרו העדים, גם אומרת שכל קרובים יודעים דכמה ימים אחר הקדושין היא היתה מפיסת את בתה ומדברת על לבה שתתלה בקדושין אלו, ולא היתה רולה כלל, ולקחה אותה עמה לעיר כ'אנגין שבביל הדבר הזה לפייסה, ולא הועיל, ואומרת שכל זה ידוע לכל הקרובים שלה, על כן כנ"ד אין חשש רמאות כלל ועיקר:

והנה מנד הדו"ח, גם בעדות זו של המיאון לא היה דו"ח, שלא העידו באיזה יום ובאיזה חודש, ורק השנה ביררו בעדותם, כי בזמן שהעידו שהיה בארבעה לחודש

לחודש אייר תר"ן אמרו שהיה זה זמן הרבעה שנים וחצי
 מ"מ נמלא לפי דבריהם היה זה בשנת תרמ"ו, אך לא
 נחבר מדבריהם החודש, כיון שאמרו מ"מ, אפשר לומר
 שהיה בסוף תשרי תרמ"ו, ואפשר בתחלת חשוון תרמ"ו, מיהו
 כבר לעיל בעדות השנים הארכנו בענין זה של דו"ח,
 וכתבנו כמה עממים שלא תעבד הדו"ח בזה, חדא מטעם
 ס"ס, וחדא משום שהוא במקום עיגון, ושני עממים שייכי
 הכא גם בעדות המיאון, אך עמם השלישי שהוא משום
 עדות המיאון הוי עדות גמורה עפי מעדות השנים, ולא
 חשיב כעין גלוי מלחא, והגם דאוחס שני עממים הנז'
 יספיקו כנ"ל לקיים עדות המיאון, אע"ג דלא הוה בזה דו"ח,
 עכ"ז אמרתי עוד טעם אחר להתיר בדבר זה, והוא כיון
 דעירי המיאון מעידים שנעשה המיאון בשעה שנתקדשה הבת
 לשקון הנז' בתוך קהל ועדה, א"כ שייך כאן עדות שאתה
 יכול להזימה, אחר שיחברר מפי עדים אימותי הוי קדושין
 ההם שהיו בתוך קהל ועדה, באיזה יום ובאיזה חודש ובאיזה
 שנה, וא"כ אע"ג דלא עבדי ב"ד להו דו"ח, הנה הטעם
 של הדו"ח ישנו כאן, כיון דגם זו העדות היא אתה יכול
 להזימה :

ודע דלכאורה עלה בדעתי לעשות טעם אחר כנ"ד, כי
 עדי הקידושין אינן זוכרים מתי נתקדשה זו, לא השנה
 ולא החודש ולא השבוע ולא היום, כי שאלתי אותם וגם
 אמרתי להב"ד לשאל אותם, והשיבו שאין זוכרים כלל, ולכן
 כיון עדות הקדושין לית בה דו"ח, ולא אפשר למעבד בה
 דו"ח, על כן גם בעדות המיאון לא קפדינן למעבד דו"ח.
 ושוב אמרתי אפשר אין זו טענה, מאחר שזו הבת כבר
 הוחזקה למקודשת בפני העולם, וילא שמה בעיר שהיא
 מקודשת, אין אנחנו לריבין לעירי הקדושין לאוסרה, אלא
 היא מוחזקת אללינו בא"ח, והגם כי אמרתי לחדוד עוד בזה,
 מ"מ זה סובל אריכות, ואין הפנאי מסכים, וכבר יש לנו
 טעמי תרילי, ואין אנחנו לריבין לכך :

עוד אמרתי טעם אחר כנ"ד בעדות המיאון, דמלינו
 למהר"י מינן ז"ל בסי' י"ג, בשם רבינו שמחה,
 שכתב גזכח מן ירושלמי דאפילו בפני גשים סגי, ועוד
 הביא גם מפירוש ריב"ן ז"ל, דאפילו בעד אחד סגי ע"ש,
 והגם דבאמת הרמב"ם והטור ומרן בש"ע מלריבין ב'
 עדים כשרים למיאון, עכ"ז לקרב הדעות ולא לאפשי'
 בפלוגתא, אמרינן הרמב"ם ומרן יודו דלא בעינן דו"ח בעדות
 המיאון, ומה גם דבאמת גם להרמב"ם ומרן ז"ל מלינו
 קולות אחרות בעדות המיאון כאשר יראה הרוחה, ועוד
 נמי אפשר לעשות ד"ז ספק שלישי, וגלרף אותו עם אותו
 הס"ס הנז"ל, ויהיה כאן תלת ספיקי :

ודע דהכא כנ"ד ליכא למיחש לאותה הסברה דחש לה
 מהראש"ח ז"ל בסי' כ"ו, בענין המחלוקת דתוך
 זמן כאחר זמן, או כלפני זמן, דלא שייך זה כנ"ד, דלפי
 עדות העדים בשעת הקדושין והמיאון, היתה הבת פחותה
 מן י"א שנים, ואותה המחלוקת היא על שנת י"ב, וכאן
 דלא השלימה שנת י"א לכ"ע יש לה דין קטנה, ועוד
 מעיקרא זו החששה דחש מהראש"ח ז"ל אינה כלום, כי זו
 הלכה ברורה שהבת תמזן כל זמן שלא הגיעה לי"ב שנה
 ויום אחד, וכמ"ש מרן בשה"ט, וכן נוהגין בכל תפלות
 ישראל, וכ"כ הרב החז"ן ז"ל בתשובה שהובאה בספר
 בני משה שלטון סי' נ"ה, דסוגיין דעלמא אזלא הכי, ואין
 פולה פה ומלפנך ע"ש, וכבר הרב מהר"ם בולא ז"ל
 בספר זכות משה הביא דברי מהראש"ח ז"ל הנז' ותמה
 עליו, כי דבריו תמוהין באי חששה, מאחר שהרי"ף והרמב"ם
 והרא"ש והטור ושאר פוסקים תפסו בפשיטות דהוי
 כלפני זמן, ואך גימח כל זה וגחוס לספק של בעל העטור
 והתוספות, וגם מעיקרא מדברי התוספות אין הוכחה לזה

וכו' ע"ש. גם הגאון מהר"י ככ"ר דוד ז"ל בדברי אמת
 בשאלה וא"ו האריך בדבר זה, דתוך זמן כלפני זמן,
 וכתב ז"ל, נמלא לפ"ז בה"ג ורב למוח גאון ור"ח וחד
 מרבוותא והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ור"ת ור"י ורשב"ם
 ורבינו יוחס וס' הערוך והראב"ד ומהר"ם והרמב"ן
 והרז"ה והרשב"א והר"ן וגימוקי יוסף והמרדכי ורבינו
 ישעיה הראשון והאחרון והטור ושלטי הגבורים והסמ"ג,
 כולם פסקו תוך זמן כלפני זמן, וגם התוספות עמם, ומי
 הוא שראה את כל חכמי ישראל מתנבחים בסגנון אחד,
 ולא יאמר שהן הן הדברים הנאמרים הלכה למעשה מסיני,
 עכ"ל ע"ש. על כן אפילו אם היתה הבת דנ"ד גדולה מן
 י"א שנה, שהיא בתוך שנת הי"ב, ג"כ לא היינו חוששים
 לחששה זו דמהראש"ח ז"ל, והיינו מקיימים המיאון שלה
 בצירור, וכ"ש דבאמת הבת דנ"ד לא השלימה בעת הקדושין
 והמיאון את שנת אחד עשר, דבזה מואמת לכ"ע :
זה הוא שעלה בידי בעוה"ל, לברר בענין השאלה של
 הבת מוטעיה להתירה על ידי המיאון שלה הנז"ל,
 ולהליל ריבה זו מכבלי העיגון, והרי מותרת לכל אדם,
 והיתר שלה יולא מתורת רבותינו הראשונים והאחרונים
 ז"ל, והן הן המתירים. והסי"ת ברחמי הרבים, יאיר עינינו
 באור תורתו, אה"ר :

שאלה י"ג.

שאלה מערי פרס יע"א. ביום המועד הלכו כמה
 אנשי ישראל צבית שמעון, וגם ראובן צביהם,
 וישבו לשמות, ובתוך משתה היין לקח ראובן כוס יין אחד
 מיין של שמעון, ונתן אותו לשמעון הנז', ואמר קח הכוס הזה
 על מנת שיהיה בתך מקודשת לי, ולקח שמעון הכוס מידו
 ושתה, והיין אינו של ראובן אלא של שמעון אבי הבת,
 וגם היין אינו שיה פרועה באותו מקום, והבת היתה לה
 י"ב שנים, ועכשיו ראובן טוען שבתך מקודשת לי, והבת
 מואמת להנשא לו, ועתה ראובן נפשו לשאל הגיע אם
 יוכל שבחוק ישא את בת שמעון או לאו, ואם זה הקדושין
 הם קדושין, ואם אינם קדושין מה יעשו, והבת אומרת
 זה ראובן מאים ואינו רולה בו, וראובן אומר בחוק אותם
 הקדושין שקדשה אינו מניח להנשא לשום אדם, ועכשיו
 לשאל נפשו הגיעה, יוריני מורה לך. ע"כ נוסח השאלה
 שצאה מעיר פרס כמו שהיא :

תשובה. מאחר שהבת בת י"ב שנה עונדה ברשות
 אביה לקדשה, ואנחנו לריבין לדון בשתם,
 הא' בקדושין עלמין, והב' בלשון הקדושין, ונתחיל לדבר
 על לשון הקדושין, כי מן השאלה נראה דראובן ושמעון
 שניהם כוונו לשם קדושין באותו הכוס, כי אין שמעון טוען
 שכיון לשחוק, אלא קבלו לשם קדושין כאשר בקש ראובן,
 ולכאורה יש לגמגם בלשון הקדושין, שאמר קח כוס הזה
 על מנת שיהיה בתך מקודשת לי, דיש לפרש דבריו שאין
 כונתו לקדשה באותו הכוס, כיון דלא אמר שיהיה מקודשת
 לי בו, אלא ר"ל שיהיה מקודשת לי בכסף קדושין שאתן
 לך אח"כ ולא נתן לו לאותו הכוס בתורת קדושין, וכיון
 דלא נתן לו אח"כ איזה דבר בתורת קדושין, נמלא לא
 נתקדשה הבת עדיין. מיהו אחר העיון נראה דזה אינו,
 דהא מלינו להרב המב"ט ז"ל ח"א סי' נ"ז, שנשאל בראובן
 שאמר לשמעון קח זו הטבעת לסימן, ולך צביתו שיתנו לך
 פירות שנאכל, וקבל שמעון הטבעת וישב ולא רעה לילך,
 אמר לו ראובן תחזיר לי הטבעת עתה, שאם לא תחזור
 תהיה בתך מקודשת לי, ושחק שמעון, וכתב הרב ז"ל כיון
 דלא אמר תהיה בתך מקודשת לי בו, נראה שיהיה בזה
 מקודשת לו לעתיד שיקדשנה, דהא צברייתא דכנסי סלט
 זה

זה תניא, דאמר לה התקדשי לי בו, משמע דא"ל לא אמר בו
לאו מקודשת, דהוי כידים שאינם מוכיחות, דלא הויין ידים.
ואע"ג דלישנא דקדושין מהני כשאמר הרי את מקודשת לי
אע"ג דלא אמר בטבעת זה, היינו משום דבטבעת נתינה
הוא דאמר לה הכי, אבל כשאינו אלא לאחר נתינה כי הכא,
נראה דלריך לומר בו ע"כ ע"ש. נמלא לפ"ד הרב ז"ל,
אם היה אומר לו ראובן בטבעת שמסר לו הטבעת תקח
וז הטבעת לסימן, ולך בביתי שיתנו לך פירות, ואם לא תלך
תהיה בתך מקודשת לי, כיון דאמר לו כן בטבעת נתינה,
אע"ג דלא אמר בו הוי קדושין, ולא פקפק הרב ז"ל אלא
משום דאמר לה כן אחר נתינה, וא"כ שתא"כ בנ"ד דאמר לו
כן בטבעת נתינה הכוס, אע"ג דלא אמר בו מהני
בדיעבד :

אך ראינו להרב המז"ט בחלק הנז' בסו' רנ"א, והביאו
הבב"א בסו' כ"ו הגה"ט אות ח', בעדות אהרן
שהעיד על אחד שאמר תהי מקודשת, וכתב על זה הרב ז"ל
בדף קמ"ג ע"ב וז"ל, עוד לריך לדרקק בעדות אהרן זה
שאמר לה תהא לי מקודשת ולא אמר בזה, ואע"ג דנראה
דהיינו דוקא לכתיבה, אבל בדיעבד אפילו לא אמר בזה
כיון שנתן כסף ואמר לשון קדושין מהני, נראה לי דהיינו
בלשון הקדושין, כי הו' דתניא הרי את מקודשת לי,
דמשמע דעכשיו מתקדשת ליה במה שנתן לה, אבל הכא
בגדול דידן דאמר תהא לי מקודשת, הו' לריך לומר בזה,
דלישנא דקרא משמע לעתיד תהי מקודשת. ובשלמא בהרי
אה הרי הוא מקדשה מעכשיו, ופשיטא במה שנתן לה
עכשיו הוא מקדשה, אבל בתהא לריך לומר בזה, כדי דלא
לישתמע דמדבר לה שתהא מקודשת לו לעתיד כשיתן לה
דבר אחר, או שתשומר זה שנתן לה לכשיקם אותה, כמו"ש
מורינו הרב הגדול ר"י בירב ז"ל, על מי שאמר תקחי זה
הדינר לקדושין, שוכל לפרש שרובה לומר שהשומר אותו
היא לכשיקם למי שתראה, ועוד לריך רחיה לענין זה
לסמוך בו עכ"ל ע"ש. ועיין להרב בית דוד ז"ל, באה"ע
סו' כ' דף י"ט ע"ד, שגם הוא העתיק דברי הרב המז"ט
ז"ל הנז' כמו שהס, אך שם הביא בשם הרב בנימין זאב
ספק א' באומר תהא מקודשת ולא אמר בזה, ולדדי הספק
שלו הוא מטעם אחר, ולא מטעמא דנקיט הרב המז"ט
ז"ל, ונראה דלית ליה להרב בנימין זאב הואי טעמא דהמז"ט
ז"ל, ועיין יד אהרן בהגה"ט אות ז' מ"ש בשם הל"ק ע"ה
סו' מ"ה, ופירש טעמו בהרב ב"ז ע"ש, ויש לדבר עוד
בזה, ואב"ל :

וא"כ לפ"ד הרב המז"ט הנז' הכא בנ"ד, שאמר ע"מ
שהיה בתך מקודשת לי, לריך שיאמר בו, כדי
דלא לישתמע דאומר שתהיה מקודשת לו לעתיד, כשיתן דבר
אחר, משום דלישנא דיהיה משמע לעתיד, וכמו שחילק הרב
ז"ל בין גידון דידים ובין הרי את מקודשת. מיהו נראה,
דהרב ז"ל עלמו לא סמך על סברא זו לענין הלכה, דהא
סיים בזה"ל, ועוד לריך רחיה לענין זה לסמוך בו ע"ש,
וא"כ איך נסמוך על זה בנ"ד בערוה התמורה. ועוד כי
דקדוק לשון הנזק מפי עמא דארעא קשה לסמוך עליו
להקל, וכמו שמינינו למהרש"ם באה"ע סו' ק' דף י"ט ע"ב,
שכתב אלא שעדיין לבי נוקפי דשמא לשון חשבון ולשון בעד
אשר הוא שוה אלל בני אדם עמו הארץ, ואינם מבחינים בין
זה לזה וחושבים שהענין אחד, א"כ יש לנו להתמיר להיות
הדבר דבר ערוה התמורה, עכ"ל ע"ש, וא"כ ה"ה בנ"ד
לא נקום ונסמוך על דיוק בזה להקל, ומה גם שהשואל
תרגם הלשון מן פרסי ללשון הקודש, ולא ידעתי אם תרגם
בטוב בכיוון או לאו :

ודע כי היה אפשר לומר בנ"ד גם המז"ט יודה דמהני
בדיעבד, יען כי א"ל קח הכוס הזה על מנה שתהיה בתך
מקודשת לו, וכיון דאמר על מנה נמלא נתקשרו דבריו

שאמר בתך מקודשת לי בלקיחת אותו הכוס, דמשמע שהקדושין
נגמרים ונעשים באותו הכוס שלוקח ממנו ובצבור קדושין
נותנו לו. אך נראה דאין זה מוכרח, יען ד"ל מ"ש על מנה,
היינו כדי דאחר שיקדשה קדושין גמורים בדבר אחר או
תהיה מקודשת למפרע מעכשיו, ונ"מ דאם קדשה אחר
בנתיים קודם שיתן הקדושין דאיה מקודשת, ולעולם אין
כוס זה הוא הקדושין שלה, הלא שרובה לקדשה בדבר אחר,
והוא דהא קי"ל כל האומר על מנה כאומר מעכשיו דמי,
וכמו"ש מרן ז"ל בסו' ל"ח סעיף ו"א, נתן לה פרוטה וז"ל
התקדשי לי בזה ע"מ שתתן לך מנה, כשיתקיים התנאי
יחולו הקדושין. למפרע, אע"פ שלא אמר מעכשיו, שכל האומר
ע"מ כאומר מעכשיו דמי, ואם קבלה קדושין מאחר קודם
שיתקיים התנאי, וא"כ נתקיים התנאי, אין קדושי שני כלום
ע"ש, וכן כתב עוד בסו' קכ"ד ס"ד, ועיין ב"ש ס"ק ז',
וא"כ בנ"ד אמר לה ע"מ כדי שתהיה מקודשת למפרע
מעכשיו, ולעולם אין זה הכוס עיקר הקדושין, אלא כונתו
לקדשה בדבר אחר, שיוסף לתת א"כ, מיהו אין נפקותא
בפלפול משום דגם הרב המז"ט אין כונתו להחיר ע"פ
סברא זו בלא גמ, ונמלא בנ"ד עכ"פ הוי ספק מקודשת
ולריכה גמ :

ועוד הגה מצינו שאותו הגידון של תשובת מהר"י כי רב
ז"ל, שהביאו מרן ז"ל ב"ב, באותו שהוליא דינר
זהב מחיקו, ואמר להאשה בזה"ל בחי' שתקחי זה הדינר
בקדושין לי, ולקחה והלכה לה, דפסק מהר"י בירב מולד
לשון הקדושין אין בהם ממש ע"ש, וכתב מהרי"מ ט"ב
באה"ע סו' ט"ל, דה"ה ושמעתי שנגמגממים וכו' שחלקו
בזה על הרב מהר"י בירב כל חכמי דורו, ובפרט הרבנים
מהרל"ב"ה ומהר"ם אלשקר ומחו לה מזה עובלי וכו', ועיין
עוד שם בסו' מ' דה"ה השורש השני ע"ש. והנה מהר"ם
אלשקר ז"ל, הובאה תשובתו בספר מהרל"ב"ה סו' קל"ו,
טען עליו מתשובת הרשב"א דחשב להלריכה גמ, ועוד הביא
שם בדף רכ"ז תשובת מהר"ם, בני שא"ל אני נותן לך
זה בשביל אהבה וחובה, דהלריכה גמ מספק אם הו' דעת
שניהם לקדושין, וכו"ד העלה בגידון מהר"י בירב דהוי
קדושין ולריכה גמ יע"ש, ולפ"ד גם בנ"ד לריכה גמ,
משום דשניהם לקדושין נחכונו בגידון הרשב"ה ומהר"ם,
ועיין משפטי שמואל סו' פ"ג בתשובת מהר"ר גבריאל דף
פ"ד ע"ד, שהסכים כונת הרשב"ה הוא מטעם כל היבא
דשניהם כוונו לקדושין לא בעינין ידים מוכיחות ע"ש, ועיין
מהר"ם אה"ע סו' ל"ה דף קנ"ו מ"ש על תשובת מהר"ם,
ועיין אדמת קודש אה"ע סו' ט"ל דף ל"ג ע"ג, ועיין באר
מים חיים מולרי אה"ע סו' י"ד דף ס"ג ע"א, ויש לדבר
על דבריו, וכעת אין פנאי להאריך :

נמצא רבים וגדולים חששו להלריכה גמ כהיבא דלשון
הקדושין גריע, דיש לפרשו דאין מקדשה בזה שנתן
לה, או דלא קאי על האשה הזאת שנתן, ולא עוד אלא
דמצינו לגדול הדור מהרל"ב"ה בפלוגתא הנז' דפליג על
הרב מהר"י בירב ז"ל, דס"ל דלריכה גמ משקר דינא
ולא מהורת חומרא, והביא ג"כ תשובה להריטב"א ז"ל בני
שקדש אשה ואמר לה הרי לך כסף לקדושין, דלא פטרה
הריטב"א בלא גמ ע"ש, אשר על כן הדבר ברור בנ"ד
לא יועיל דקדוק זה שדקדקו בלשון הקדושין להתירה בלא
גמ חלילה, אפילו לפי סגנון הלשון הגזר בשאלה, וכו"ש
ד"ל שזה השואל תרגם הלשון בלשון הקודש לגריעותא,
ולעולם הלשון שאמר לה בלשון פרסי הו' געליא :

פ"ש נבין לברר עתה בגוף הקדושין עלמון, שזה לקח כוס
היין מיין של שמעון אבי הבת, ומצינו בש"ע סו'
כ"ט סעיף ט' אם אמר לאשה התקדשי לי בכוס זה, אם
היה מלא יין ה"ו מתקדשת בו, ולא במה שבתוכו, ויש
חולקין ואומרים שכוס מלא יין מתקדשת במה שבתוכו, ולא

בו ע"ס, וא"כ לדיעה ראשונה בנ"ד ראוין קדש בכוס ולא
 ציין, ולדיעה שניה קדש ציין ולא בכוס, אך באמת בנ"ד
 הן הכוס הן היין הוא של שמעון אבי הבת ולא של ראוין,
 ומאניו בסי' כ"ח סעיף י"ז, הנכנס לבית חבירו ולקח כלי
 או אוכל וכיוצא וקדש בו אשה, הואיל וקדש בממון חבירו
 שלא מדעתו ה"ז גזל ואינה מקודשת, ואם קדשה בדבר שאין
 בעה"ב מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז ה"ז מקודשת
 מספק, וכתב רמ"א בשם הגהות אלפאסי, אורח שישב אל
 בעה"ב ונטל חלקו וקדש בו הוי מקודשת ע"ס, ועיין כנה"ג
 בהגה"ט אות ס"ח מ"ט בשם שלטי הגיבורים, ומ"ט בשם
 מקור ברוך סי' כ"א, ומהרימ"ט ח"א סי' ק"ן, שכתב אני
 מסתפק אם דברי רי"ז שהביא הש"ג הם דוקא כשקדש
 לאשה אחרת, אבל אם קדש לבת בעל הסעודה אי הוי
 מקודשת, ומדברי מקור ברוך סי' ב"ה נראה דהוי ספק
 מקודשת, יע"ס:

והנה נראה דגידון מקור ברוך ז"ל היה כמו נ"ד ששחול
 המועד עשה ראוין סעודה של מנוה וקרא לאוהביו
 וקרוביו והיה יאודה בתוכם, ובתוך הסעודה היה ביד
 יאודה כוס אחד מלא יין מן היין ששילחן שהוא של ראוין
 בעה"ב, ושאל ראוין עלמו ליהודה שיתן לו הכוס של היין
 שהוא לשותו, והשיב לו יאודה אם אתגור לך התקדש בתך,
 ושתק ראוין, ותבף נתן לו יאודה הכוס ההוא המלא יין,
 ואחר שהיה ביד ראוין חזר יאודה ואמר לראוין הריני
 מקדש בתך בכוס זה, ושתק ראוין ולא ענה כלום ושתה
 היין וכו', והרב ז"ל לודד בדבר זה שלקח משלחן בעה"ב
 ונתנו לבעה"ב עלמו בעד קדושי בתו דהוי ספק מקודשת,
 ולפ"ז ה"ה בנ"ד דהוי ספק קדושי, אך נ"ד עדיף עפי
 מנידון הרב ז"ל, דהתם כתב הרב ז"ל שאבי הבת חומר
 לא קבל זה לשם קדושי, משא"כ בנ"ד נראה דאבי הבת מודה
 שקבל לשם קדושי, דהא לא טעין טענה כזו בתוך
 השאלה:

מידו בנ"ד איכא למעבר ס"ס, דהכא ודאי לא נתן
 שמעון בעה"ב את הכוס במתנה לראוין, אלא
 רק את היין דהכל היו מוזמנים עליו בשלחן, וא"כ לפי
 דיעה ראשונה שהביא בש"ע סי' כ"ט שזכרנו לעיל שהיא
 סברת הרמב"ם ור"ת דס"ל בכוס מלא יין ה"ז קדש בו ולא
 צמה שבתוכו, א"כ זה ראוין לא קדש בשלו דעל הכוס ודאי
 קפיד בעה"ב וכמ"ס מקור ברוך ז"ל, וא"כ לפ"ז יש בנ"ד
 ס"ס, דהא איכא ספק גמי בהיכא נתן היין מן השלחן
 לבעה"ב עלמו אם יועילו קדושי כאלה, והרי כאן ס"ס,
 אך באמת כאן בנ"ד אין כאן עיגון, דאפשר לגרס, וא"כ
 לא יועיל ס"ס להתיר בלא גט:

וראיתי להרב דרבינו נועם אה"ע סי' א' בראוין שגולדה
 לו בת ובסעודה במשתה היין היה ביד שמעון
 אחד מהמסובין כוס של יין ונתנו לראוין הגז' בעד קדושי
 הבת שגולדה לו, וכתב הרב ז"ל שם בדף נו"ע א"ו ז"ל,
 הכא בנ"ד שאמר תקח זה ממני קדושי ולא הזכיר יין, הרי
 זה כאומר בכוס זה אתם, דלהרמב"ם ור"ת אין כאן קדושי
 כלל, לפי שכתבו שאם היה מלא יין הרי זו מתקדשת בו ולא
 צמה שבתוכו, וכוס זה הוא של ראוין ולא זכה בו שמעון,
 כי לא ניתן לו כי אם לשותו היין ולהחזירו יקון לראוין,
 א"כ צמה קדש, אבל לפי סברת רש"י ז"ל הווייה להו
 קדושי ודאי, שהרי פירש רש"י בחמרא מתקדשת צמה
 שבתוכו ולא בו, ומהר"י קארו ז"ל הביא שתי הסברות,
 נראה דדעתו דחזינן לחומר, ומ"מ אפשר לחלק דלא
 דמי נ"ד לתך דברייתא, לפי שם הזכיר כוס זה וכו', עוד
 אפשר לומר דבשלמא התם שהתם ומה שבתוכו היה של
 המקדש יש לחלק כמו שחלקו רבותא הגז', אבל הכא הכוס
 והיין היה של ראוין אבי הבת שלא נתן לו כוס אלא כדי
 שישתה היין ויחזיר לו הכוס, על כן ודאי כשאמר תקח זה

ממני קדושי לא נתכוון אלא צמה שבתוכו שהוא היין, א"כ
 הוי קדושי ודאי לכ"ע עכ"ל ע"ס. וגברה רבא אמר מלתא
 דמסתברא באמת, ולפ"ז גם בנ"ד דהכוס והיין היו של
 שמעון בעל הסעודה, הנה גם לסברה הראשונה שהביא
 מרן ז"ל בש"ע בסי' כ"ט סעיף ט' הוי הקדושי ציין שבתוך
 הכוס, ולפ"ד הרב ז"ל הגז' הם קדושי ודאי, גם הרב ז"ל
 הגז' פשיטה ליה שהיין שבתוך הכוס חשיב של ראוין המקדש
 כיון דזימנו שם שמעון אבי הבת לשותו, וכיון דנטלו מן
 השלחן בידו נעשה שלו וזכה בו, והרי הוא מקדש ציין
 שלו:

ועוד ראיתי להרב"ז חדשות סי' תי"ד, בראוין ושמעון
 שהיו אוכלים ושותים במסיבה, ונטל שמעון כוס
 יין ונתן לראוין בעד קדושי בתו, שכתב על זה הרב"ז
 ז"ל וז"ל, ואם רוצים להקל בדבר מפני שהיין היה של ראוין,
 הא לאו מילתא היא, דאין זה גזל, דמדעת ראוין נטל
 שמעון כל כוס וכוס, והרי הוא שלו ממש וממנו לקדש בו
 את האשה עכ"ל, נמצא הרב"ז ז"ל פשיטא ליה כסברת
 הרב דרבינו נועם הגז', וא"כ בנ"ד אה"ע דהיין שנתן לאבי
 הבת הוא שלו אין צוה מיוחד, דבאמת חשיב זה היין של
 המקדש ובשלו קדש, וכן הראד"ב ז"ל בסי' כ"א דף י"ב
 ע"א, ס"ל בהיכא נתן מן השלחן לבעה"ב עלמו בשביל
 קדושי בתו, דחשיב קדושי, והרב ז"ל מדמי זה לדין הרמב"ם
 ז"ל גבי לקח דבר שאין בעה"ב מקפיד עליו, כגון אגוז
 ותמרה דהוי מקודשת מספק יע"ס, אך באמת אם בעה"ב
 הזמינו לזה לאכול ולשתות על שולחנו שניה טובה, והוי מה
 שנטל שלו ודאי, יפן דמסתמא מרשהו לטובל מן השלחן מה
 שירצה לטובל, ונתנו לו במתנה גמורה, וכמ"ס הרב דרבי
 נועם ז"ל, וכן תמוזא באמת להרשב"ך ח"ג סי' ל"ה, דס"ל
 בפשיטות באורח שזימנו בעה"ב ונטל משלחן בעה"ב וקדש
 בו דהוי קדושי גמורים, משום דאמרין מסתמא לא קפיד
 בעה"ב בכה"ג ע"ס, וכן תמוזא להדיא בדברי מהר"ש אה"ע
 סי' י"ג, באורח שזימנו בעה"ב וקדש בו, דהוי קדושי ודאי,
 ודין הרמב"ם הגז' בנטל דבר שאין בעה"ב מקפיד עליו,
 כגון אגוז דהוי קדושי ספק, שאני התם דאיירי שנגנב בלא
 רשות, משא"כ היכא דזימנו שנגנב ברשות ע"ס, ומן התימה
 על הראד"ב ז"ל דמדמי דין האורח לדין הרמב"ם הגז',
 ובאמת החילוק הוא ברוב, דהיכא דזימנו אין כאן קדושי
 ספק אלא קדושי ודאי הוא, ועיין להראד"ב ז"ל בסי' כ"ב
 מ"ט שצטין כיוצא בזה, ואחר שדימה אותו לדין הרמב"ם
 הגז' חזר ודימהו לדין רי"ז ז"ל הגז', דכתב דהוי קדושי
 ודאי:

וישו"ר להרשב"ם ז"ל סי' תקפ"ג, שנשאל בראוין שנטל
 כוס יין מן השלחן שהיו מסובין עליו אלל בעה"ב,
 ונתן אותו לחבירו בתורת קדושי, דכתב דהוי קדושי
 קדושי, דמשעה שפסדו בידו הרי הוא שלו לשותו או
 ליתנו לאחר, ואין שם שום הקפדה של בעה"ב, ומה שם
 לעיין בזה הוא, דהמקדש בכוס של יין דיש צוה פלוגתא אי
 קדש בו ולא צמה שבתוכו, או"ד קדש צמה שבתוכו ולא בו,
 וכתב מ"מ בידון זה שהיו מסובין בסעודה אפילו הרמב"ם
 יודה שאין דעתם אלא על היין בלבד, שלא ישבו שם
 אלא למשוך ביין את בשרם, ולא נתן לו היין להגישו
 ולהוליכו לביתו אלא לשותו מיד, ובלי ספק דצמה שבתוכו
 דהיינו היין נתן לו הקדושי ולא בשניהם, ע"ס, וכדברים
 האלה כתב ג"כ בנו של הרשב"ם, בספר ויין וצוה ח"ב
 סי' א' יע"ס, והנה גידון הגז' איירי בנתן היין קדושי לאדם
 אחר, ונ"ד דאיירי שנתנו לבעה"ב עלמו זה לא נכתב
 בדברי הרשב"ם ז"ל ובנו ז"ל, ומ"מ נתברר מדבריהם
 במקדש בכוס של יין מתוך המסיבה, אפילו הרמב"ם יודה
 דכונתו לקדש ציין בלבד, וכמ"ס הרב דרבינו נועם דבזה כ"ע
 יודו, וכן ראיתי למהרש"ם אה"ע סי' ה' דנקט סברא זו
 בפשיטות

בפשיטות, שכתב ו"ל, וגרסה דודאי נ"ד לכ"ע לה קדם
 אלא בין כדרך השוחים עכ"ל ע"ש, וכן ראיתי להרב משפט
 לדק ו"ל ח"ב סי' ע"ד דף קע"ט ע"ב בד"ה א"כ ה"ה וכו'
 דס"ל כן בפשיטות יע"ש, ודע כי הרב גם בדף קע"ט עשה
 שתי חלוקות, וחשיב להו מוקדם בגזל, ועל חלוקה הב' השיגו
 הכנה"ג בס' כ"ח הגה"ט אות ס"ח, דאשתמיט מניה דברי
 ריא"ז ע"ש, ובחלוקה הא' לא כתב הטעם כאשר לדד הרב
 דין ז"ל, אלא טעמו הוא משום דזה נטל דבר שאינו שלו,
 וחלוקה זו וחלוקה השנית חד טעמא אית להו, ואי הוה
 וזכר שד סברת ריא"ז הוה מודה בשתי החלוקות, דלא חשיב
 מוקדם זה בגזל, וא"כ אין עוד יולא ממנו לג"ד :

ואחרי כותבי כל זה, ראיתי להרב משכנות הרועים ז"ל
 מע' הקו"ף אות כ"ג, באורח שהיה מסב על
 שלחן בעה"ב, ולקח כוס יין מן השלחן ונתן לבעה"ב בעד
 קדושי בתו, ותחלה הביא דברי רמ"א בהגה"ה סי' כ"ח
 סעיף י"ו, וכתב שפשוטן של דברים נראין דמוקדשת גמורה
 דדין אורח שאני, וכיוב כתב איברא דאבתי פס גבן לבדורי
 בנ"ד, שהאורח נתן הכוס מהיין המזומן לבעה"ב בקדושי
 בתו, מן אמרינן כיון דרשאי ליתן מהמזומן למי שירגה מה
 לי האב הבעה"ב מה לי אחר, או"ד אכן סהדי דכל מה
 דמשהייר מהמזומן לקמייהו דאורחים לבעה"ב מהדר,
 אשתכח דאבתי אית ליה זכותא בגווה דסעודה, נהי דחי בעי
 אורח חביל ושתי לית מאן דימתי בידיה, הא מיהא כל כמה
 דלא חביל אשתכח דלא גפיק מרשותא דמאריה, א"כ כמה
 קדם את בת בעה"ב כיון דמדדיה קא ותיב ליה. איברא
 דאיכא פלוגתא דרבנותא באורח המיסב בסעודה אלל
 בעה"ב, מאימתי זוכה האורח, דאיכא מאן דאמר דמדאגבה
 קנייה וקמה ליה ברשותיה אפילו לקדם בו את האשה
 והרשב"ש ז"ל הוא מהדעת הלזו כמ"ס שם בתשובה, ואיכא
 מ"ד עד שיתן לתוך פיו, ואב"י התעורה מהרי"מ ז"ל
 בראשונים סי' ק"ן הוא מהסברה הלזו, וכבר כתבנו במ"א
 בס"ד, א"כ מידי פלוגתא לא נפקא דלמ"ד עד שיתן לתוך
 פיו דוקא ס"ל דאבתי ברשות מרה קמא קיימא, ויכול
 בעה"ב לקדם כמה שמזומן בפני האורחים כמ"ס הכנה"ג
 בשם מהרי"מ ז"ל, שוב מלאתי להכנה"ג שנסתפק בזה
 וכו' יע"ש :

והנה מה שכתב הרב הגו' שכתב בזה במ"א, היינו
 מה שהביא שם באות נ"ד דף רנ"ה ע"ג, ואין
 דבריו שם נוגעים לג"ד, וגרסה דעכ"פ אשתמיט מניה
 דמר דברי הרשב"ז ודרכי מועם שהבאתי לעיל, וכבר
 כתבתי לעיל דגם הרשב"ז בתדשות סי' קי"ד הבי ס"ל :

העזרה מכל הגז'ל הוא, דהבא בנ"ד שהיין שנתן ראובן
 לשמעון בעד קדושי בתו היה משל שמעון
 שהביאו על השלחן לכבוד האורחים, אשר גם ראובן הוא
 אחד מהם, יש דס"ל דהוי קדושין גמורים, ויכא דס"ל דהוה
 ספק קדושין, ולכ"ע ודאי לריבה גמ, וכבר כתבתי לעיל
 דבנ"ד שייך הספק טעמה מוקד ברוך מכה פלוגתא דרש"י
 ור"ח עם הרמב"ם צבואור הברייתא של כמה שבתוכו ולא
 בו, ואפשר דעבדינן ליה ספק לרפוי עם ספק אחר, ואע"ג
 דהרשב"ש ודעמיה שזכרנו לעיל ס"ל בכה"ג אפילו הרמב"ם
 יודה דבין לבדו הוא מוקדם, מ"מ מדברי הרשב"ז סי' תי"ד
 הגז'ל משמע דגם בכה"ג הוי פלוגתא, וא"כ איכא תרי גברי
 דרבני הרשב"ז ומוקד ברוך דס"ל הכי, ולכך מלינן לעשות
 ד"ו בגדר הספק לרפוי עם ספק האחר להיות ס"ס, אך
 באמת אם נתחכם למזוא עוד ספק שלישי לא יעלה מזור
 בנ"ד לפעמה בלא גמ, כיון דאין כאן עיגון דאפשר שיתן
 גמ, ובתשובה אחרת הבאתי דברי הרב מהר"ק ז"ל בספר
 חיים ושלום סוף סי' כ"ב, דהחמיר במקום דאיכא עיגון
 אפילו בטעמי מתלת ספיקי :

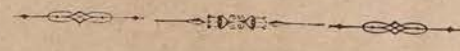
ומה שכתב בשאלה שאותו יין שכתב אינו שוה פרוטה

באותו מקום, גם מזה אין תועלת להחיר בנ"ד, כי
 אפילו אם נניח במונה שזה השאל ידע שיפור פרוטה
 כמה הוא כפי הדין, ובקושא הוא דלא שוי פרוטה באותו
 מקום, שהיין הרבה וכוזל מאד, הא פסק מרן ז"ל בס"ע
 סי' לא ס"ג קודם באוכל ששום פחות משום פרוטה ה"ו
 מוקדשת משפק, שז"ל דבר זה שוה פרוטה במקום אחד
 ע"ש, וידוע המחלוקה שיש בזה, דאיכא דס"ל אפילו ידוע
 שו"פ במ"א הוי מוקדשת דרבנן, ואיכא דס"ל אי שו"פ
 במ"א מוקדשת מדאורייתא, ומדברי השאל נראה דידוע
 להם ששום פרוטה במ"א, וכל דידוע זה הוי קדושין דאורייתא,
 ואם אין ידוע הא עכ"פ מוקדשת מדרבנן ולריבה גמ, ועיין
 להגאון מהר"י ז"ל בבני אהובה בה"א פ"ה ה"ח שכתב
 דשוא"פ ס"פ בעיר מדי, הוי ספק מחמת חסרון ידיעה, או
 ספק טעמי להתברר באם יבואו אנשי מדי ויעידו
 שבארעא הוא שו"פ, ולכן אין ספק זה נכנס לגדר ס"ס,
 ע"כ יע"ש :

ועי"ד הגזר בשאלה ששאל ראובן אם יכול שבחוק יאח
 את בת שמעון, נראה כיון דאלו הקדושין אינם
 קדושין גמורים לכ"ע שיש בהם ספיקות כאמור לעיל, והאשה
 הזאת אינה חפיה בו ואומרת זה מאיס עלי, חייב ראובן
 ליתן לה גמ, וכופין אותו לגרשה, ועיין להגאון מהרי"ט א'
 ז"ל בשמחת יו"ט סי' ע"ה, באחד שקדם בעדים קרובים
 דהיתה לריבה גמ משום פלוגתא דרבנותא, שכתב שם בדף
 רכ"ד סוף עמוד ג' וז"ל, וכלל גדול מאד בידיו מפי
 סופרים ומפי ספרים, דלענין חיבור ערוה התעורה ולכתלה
 יש לחוס לכל הסברות וכו' כל שאז לכתלה, וליכא שום
 עיגון בדבר, דבנקל יש לגרשה דכופין אותו לגרשה וכו' יע"ש,
 ובדאי שם היתה מסרבת דאם רולה בו יקדם מחדש איכא
 דכ"ע וישאנה, גם אין לומר דשם איירי שקבלה קדושין
 מאחר, דאי הוה הכי היה מפרש הרב זה בשאלה הגו', על
 כן יש לנו ללמד מסברת מהרי"ט א' ז"ל גם בנ"ד חייב ראובן
 לגרשה, כיון דאינה רולה בו, ואינו יכול לעגן אותה, ומן
 בעל השאלה נראה דראובן נשבע לדברי חכמים אם יגזרו
 עליו :

ג ראיתי להכנה"ג בס" ע"ו הגה"ה אות ט"ז שכתב, מי
 שאמר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתני ומחמת
 הקול לריבה גמ והיא אינה רולה בו כופין אותו לגרש, אפילו
 לדעת הרא"ש דס"ל אין כופין, וכמ"ס רש"ל בתשובה סי'
 ק"ד, וגדולה מזו כתב מהר"ר בללאל ז"ל בסו"ז וסי' ק'
 דדוקא בגשואה או ארוסה גמורה, אבל בקדושי ספק כופין
 אותו לגרש ע"ש, ועיין להגאון מהר"ם מפאדווא ז"ל בקדושי
 ספק, שכתב מו' יעלה על לבו לבקף זה שיקדשה בקדושין
 אחרים רק יתן לה גמ, ואם תמאן לקבלו תשב עד שתלבין
 ראשה ע"ש, ועיין שטרות יוסף מ"ס בזה יע"ש. ובארובה
 שהיא מוקדשת קדושין גמורים, וטוענת מאיס עלי עיין בית
 שמואל סי' ע"ז ס"ק כ"ד, ותלקת מחוקק ס"ק ק', ועיין
 תשובת הרא"ש כלל ל"ה סי' ב' שהביאה מרן בב"י סי'
 קנ"ד ע"ש, וכעת אין לי שניא להאריך בזה. ועכ"פ בנ"ד
 שהוא ספק קדושין, מחוייב ודאי לגרשה בגמ, ואינו יכול
 לעגנה כיון דאינה רולה בו :

ברם בשאלה הגז'ל נזכר שאמר ראובן לשמעון ע"מ
 שיהיה בתך מוקדשת לי, לא הזכיר שם הבת,
 והמזביל השאלה הגז'ל אמר בע"פ שלא היה לשמעון אלא
 רק בת אחת, על כן אם כניס הדברים שלא היה לו בת
 אחרת הגה מה טוב, ואם לאו יודיענו ונתורה יעשו.
 והש"ת יאיר עינינו באור תורתו אבי"ר :

סוד ישרים

סימן א.

ותרגם אנקלוס כתיבין באלצעתיה דה' ופירש הרמב"ם ז"ל במוצה ח"א פרק ס"ו, לפ"ד אנקלוס סתרגס אלצעתא פירושו הוא כמו דר' ה', משה ה', ר"ל האלצע הוא שם כלי נכרה שבראו ה' ללורך זה הדבר, וזה הכלי הנקרא אלצע חקק הלוחות ברעון השי"ת ומאמרו ע"ס. וכן הדבר כאן, כי הללס הוא שם דבר, שהוא שם האור אשר האזיל וברא האלוק העליון ללורך העולמות, ולז"א ויברא אלקים את האדם בצלמו, ר"ל בללס אשר ברא השי"ת ועשאו, יען כי בזה האור הנקרא ללס יושלס בריאת האדם, כי מזה הלבוש הנמשך מן הללס הוא יהיה חיותו של האדם וקיומו ועמידתו, הרי ביארנו לך בזה ענין בצלמו ובצלמונו הכתוב במקרא :

ועתה אבאר לך מ"ס הכתוב בדמותינו, וכן מ"ס בדמות אלקים עשה אותו שזה הוא ענין דמיון ואינו שם דבר. ואעתיק לך תחלה מאמר רז"ל ע"פ ברבי נפשי את ה', למה מקלס דוד את הקב"ה בנפש, אמר מה הנפש ממלחה את הגוף כך הקב"ה ממלח את העולם, ומה הנפש סובלת את הגוף, כך הקב"ה סובל את העולם, ומה הנפש יחידה בגוף, כך הקב"ה יחיד בעולמו, ומה הנפש אוכלת ואינה שותה, כך הקב"ה אינו אוכל ואינו שותה, ומה הנפש עהורה, כך הקב"ה עהור שהוא למעלה מעולמו, ומה הנפש רואה ואינה נראית כך הקב"ה רואה ואינו נראה, אמר דוד תבא הנפש שיש בה כל המידות הללו, ותהלל להקב"ה שיש בו כל המידות הללו, עכ"ל :

וכתב הרב המקובל מהר"י ארגינא ז"ל, בש"א דף ל"א ע"ד ו"ל, הכריחו מליאות הבורא ואופן הנהגתו את העולם, ממה שמצינו בעולם הקטן שזוה הגוף, שיש לו מנהיג הוא הנפש המנהיגת אותו במידות הללו, הא' מה הנפש ממלחה את הגוף וכו', ירלה כי מומליחות הנפש בגוף שאין שם חלק מחלקי הגוף פנוי ממנה, כי היא שולטת בכל הגוף כולו, יתבאר לך חמיסת מליאותיו על זה האופן אלל העולם כולו, עד שלא יהיה מקום פנוי ממונו ומשלטותו. הב', מה הנפש סובלת את הגוף וכו', ירלה כי הנפש עם היותה מעולה מן הגוף במדרגה רמה, לא תמנע השגחתה ממונו בכל חלקיו, כך הקב"ה עם היותו מרוחק ונבדל תכלית ההבדל במליאותו ומותו מן העולם, סובל את העולם ומשגיחו ומנהיגו בכל חלק מחלקיו, על סדר הנהגה הנכונה. והג', ומה הנפש יחידה בגוף וכו', הורו בזה, דהנפש עם היות שהיא פועלת בגוף ע"י אמלעיים, מ"מ הם ככלים אללה להתפשטות הפעולות בגוף, כי עיקר הפעולה לא תתייחס באמיתות אלא לנפש בלבד, כך הקב"ה יחיד בעולמו, כי ממונו נפעלות הפעולות כולם ואע"פ שיגיעו אלינו הפעולות ע"י אמלעיים רבים אינם הם עיקר הפעולה, כי הם במדרגת הכלים להוויא לפועל ההנהגה האלקית. הד', ומה הנפש אינה אוכלת ואינה שותה רלו בזה כי כמו שהנפש אינה מקבלת תועלת במה שהגוף אוכל ושותה, ועב"ז ע"י אכילת ושתית הגוף מתמיד חיבור הנפש עם הגוף, כך הקב"ה אינו אוכל ואינו שותה, שאינו מקבל תועלת משום נמלא, ועב"ז ע"י קיום התורה והעבודה יתמיד

אמר הצעיר המחבר ראיתי לסיים סה"ק רב פעלים ח"א בקונטרס הזה אשר קראתיו בשם **סוד ישרים** והשי"ת ברחמינו יובני ללמוד וללמד תורה לשמה אביו"ר. **שאלה** נשאלתי ממ"א. אחרי עתרת הקיים והשלום, הנה אנכי העבד באתי במכתב להודיע למע"ת ש"ס אפיקורס שידוע ללמוד קלת בתורתינו הקדושה, ומקשה לנו בפסוק ויברא אלקים את האדם בצלמו וכו' ופסוק נעשה אדם בצלמנו בדמותנו, גם אומר לנו, אתם היהודים אומרים שיש לאלוק אשה ונקראת שכינה, על כן מע"ת יורה לנו מה שגשבי לאפיקורס על הדברים האלה, ושכמ"ה :

תשובה צלם האמור כאן אינו ענין דמות, דא"כ למה כפל ואמר בצלמנו בדמותינו, אלה הוא שם של כח אור רוחני שברא האלוק העליון למעלה ללורך הספירות ולבא השמים, והוא נקרא אלל המקובלים בשם אור מקיף, ואי אפ"י לשום ספירה שבקדושה ולשום נשמה ולשום מלאך להתקיים ולעמוד בלתי לבוש מן אור מקיף הזה, שהוא מקיף אותם, וכן נשמה של בני אדם הורדת למטה בתוך הגוף, מוכרח שיהיה לה לבוש נמשך ונעשה מן אור המקיף הגו' הנקרא בלשון תורה בשם ללס, ויש לאדם שלשה בחינות, הא' אור מקיף הנקרא צלם שהאדם חי ומתקיים בו, ועל זה נאמר ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו, והא' דאמר בללמו ולא אמר בללס, היינו ע"ד מ"ס השי"ת ואנו נסבתי מלבי, דהכונה הוא מלך שלי אשר אני המולכתי למטה בארץ, וכן כאן אמר בצלמו, כלומר ללס אשר האלקים תקנו ובראו ועשאו וילרו, ועוד יש לאדם ב' בחינות אחרים, וכל א' נקרא צל, ולא נקרא ללס אלא לל חסר מ"ס, ועליהם נאמר ונשו הצללים. וכל בחינה ובחינה מאלו השלשה הנקראים צלם וצל וצל, נמשך ממוקם אחר פרטי עליון אשר בראו האלקים וילרו ועשאו, וכמ"ס בספר הכונות בדרוש הו"ר ע"ס :

נמצא ידעת בזה, כי הללס האמור במקרא הגו' אינו ענין דמות, אלא הוא שם דבר, והוא שם של אור מקיף שהאזיל וברא האלוק העליון למעלה ללורך העולמות כולם, ועם קריאתו בשם ללס מבוחר הטעם בדברי רבינו האר"י ז"ל, ואין לורך לפרש זה לך כאן, וכבר הודעתך כי לכל הספירות שבקדושה למעלה ולכל הגשמות ולכל המלאכים לכולם יש לבוש אור רוחני הנקרא בשם ללס, ולכל אחד יש לו חלק כפי מדרגתו, וא"א להתקיים בלתי זה, גם ידוע שתואר אדם עיקרו אמור על הגשמה של האדם, שהיא עלמה מכונית בשם אדם.

והבט נא וראה מ"ס יומן ז"ל בספר אבקת רובל ס' כ"ז, על מאמר גולם דמות תבניתך האמור בסדר עבודה של ויה"כ, וז"ל, ומ"ס תבניתך ר"ל התבנית שנתת בו, ויש דוגמה לדבר זה מ"ס ואני נסכתי מלבי, ר"ל המלך שלי שהמלכתיו אני, וכן לא תגעל נפשי אתכם, ר"ל הנפש שנתתי בשם, אף כאן תבניתך ר"ל התבנית שאתה בנית עכ"ל ע"ס. וכן תמלא ענין דומה לזה, מ"ס הפסוק בתורה על הלוחות כתובים באצבע אלקים,

(בז)

יתמיד השפעתו בעולם, כי מטבע הטוב להטיב אל המוכנים לקבל טובו. והנה הנפש היא טהורה, ר"ל בלתי נשמית, כי היא כעלם השמים לטהרה, נבדלת מכל חמירות ובלתי מתערבת עם הגוף, רק היא לורה נבדלת גלגלת עליו כעגלן על העגלה, או כספן בספינה אשר מנהיג אותה לבד, וכמו השמש שמתאר על הגופים השפלים ומחמם אותם, ואינו מתעלם עמהם, כך הקב"ה טהור שהוא מסולק מהגשמות ומכל החסרונות, ועם היותו מנהיג כל חלקי העולם בנפש העולם, אינו מתערב ומסתתף בהם ח"ו. ומ"ש שהוא למעלה מעולמו, ר"ל כי אפילו בעולם היחוד אינו מתערב ומסתתף, וכמ"ס בתיקונים דף ק"ג ע"א. הוא, ומה הנפש רואה ואינה נראית, ר"ל שהיא משגת כל חלקי הגוף ואין חלקי הגוף משיגים אותה, כי הרוחני ישיג הגשמי אך הגשמי לא ישיג הרוחני, כך הקב"ה רואה ואינו נראה כי הוא רואה ומשיג כל הנמצאים ואין שום נמצא יכול להשיג מהותו לא קודם שבצרא העולם ולא אחר שבצרא העולם עכ"ל ע"ש :

הנה מכל זה תבין, שהאלוק עשה הנהגת הגשמה ושלטתה בתוך הגוף, בעניינים אלו שפרטנו אותם חז"ל בדרך סימן ואות, כדי שמוה נכיר ונדע ענין הנהגתו יתברך ושלטתו בעולמות שצרא, ועל זה אמר הכתוב ומבשרי אהוה אלה, ר"ל ממה שהי רואה עניינים בהנהגתו ושלטתו הגשמה בגופי, מהם חבין ואראה בשכלי ענין הנהגת האלה בעולמות שצרא, כי זה נעשה סימן לזה, שיש בגשמה חיות עניינים בהנהגתו ושלטתו בתוך הגוף שהדמה בהם, כמו ענין הנהגת האלה בעולמות שצרא, אך הדמיון יבא רק בעניינים אלו שזכרנו במאמר הזה בהנהגה ושלטתו, אבל לא שהדמה עלמות הגשמה ומותה אל האלה, כי באמת אין דמיון לאוה בשום אופן, וכמ"ס אל מי תדמיון א ומה דמות תערבו לו, וכן אמר ברעיא מהימנא בפ' פנחס דף רנ"ח ו"ל, אף הכי נשמח על שלטנותא דכל איברים דגופא אמתיל לה לגביה, לאו דחיי אדמיא ליה חיי בעלמה, דהא הוא צרא לה ולית ליה חלק עליה דצרא ליה, ועוד נשמח כמה שנייט ומקריט וסיבות דאחקריחו לה, מה דלאו הכי למארי כולא, ובג"ד חיי אדמיא בשולטנותא דילה על כל איברי גופא, אבל לא במלה אחרת עכ"ל ע"ש :

ומבל הנ"ל טעם ותבין משמעות הדמיון דקאמר בפסוק בדמות אהים עשה אותי, וכן בצלמנו בדמותינו שהדמיון הוא ע"פ מ"ש לעיל, ולא שהוא דמיון של לורה וליו, וכ"כ הרמב"ם ז"ל במוצה ח"א סוף פרק א' ע"פ בדמות אהים, כי דמות הוא שם מן דמה, והוא דמיון בענין, והכונה הוא כי הדמיון יאמר על סם דבר שיהיה בין שני הדברים דמיון באיזה דבר, אף שלא יהיה אותו הדמיון גשמי, ולא מקרי, כמו דמיוני לקאת מדבר, לא שדמה לכנפיה ונולתה, אלא דמה אכלו לאכלה, וכן חמת למו בדמות חמת נחש, ודמיונו כאריות, וכיולא בזה, שכולם הם דמיון בענין ולא בתמונה ובתאר ע"ש, וכן הוא כאן, ואין לורך להאריך יותר בדבר כי הדברים ברורים ופשוטים הם :

גם עוד נראה, דאפשר לנו לפרש ענין בדמותינו וענין בדמות אהים הוא מלאן והיה כאשר דמיוני לעשות להם אעשה להם, שהרגם אלקים ויהי כמא די חשבית, וכן פסוק א תדמי בנפשך, פירש רש"י ז"ל אל תחשבי כמו ויהי כאשר דמיוני, אל תהי סבורה להמלט וכו' ע"ש, והוא לזה בלשון חכמים שאומרים במדומה לי, וכן אומרים מדמיון שכך היה, שפירושו בלשון ערבי הוא ר"ל ל"ן ותקד"ר, וכן ענין בדמותינו, ר"ל כאשר חשבתי לעשות, וכן הוא פירוש בדמות אהים עשה אותי, ר"ל דמות שהיה לאלקים על עשייתו מקודם הבריאה,

ויבא ביאור זה נכון ע"פ דברי רז"ל, שאמרו מקודם שבצרא הקב"ה את עוה"ז עלה במחשבתו לצרא אדם, ולכן אמר כאן באותו כח המחשבה שהיה לאלקים בו עשה אותו : **ומה** שהקשה לכם בפסוק נעשה אדם, שאמר נעשה לשון רבים, הנה המפרשים ז"ל כתבו דכן הוא דרך הגדולים, שהיחד מדבר על עולמו בלשון רבים, ולכן אמר נעשה בלשון רבים, ללמדנו דרך ארך של הדיבור שראוי לדבר בדרך ענוה. אך באמת יש ביאור אחר בלשון זה דאמר נעשה אדם, והוא דידוע כי האלוק העליון קודם שבצרא עוה"ז והשמים אשר עליה, צרא כמה עולמות עליונים רוחניים, והאציל וצרא וילך ועשה ספירות קדושים, וכן צרא ג"כ עולם המלאכים, ועולם הגלגלים, וכאשר עלה ברצון האלוק וצרא את האדם, כלומר הגשמה שלו, דבר תחלה עם לבדיו הם הספירות ועולם המלאכים, שיתנו מהם חלק בגשמתו ורוחו ונפשו של אדם, כדי שבו יהיה לנר"ן של אדם קשר ואחיוה עמהם, ואם יעשה טוב יועיל גם להם שיוסיף האלוק להם שפע כח וגבורה וטובה, ואם יעשה שגורם להם פגם, אז לא יקטרו עליו, אלא רולים בקיומו ומבקשים עליו רחמים, עד שישוב בתשובה ויתקן הפגם שלו, ופגם שגורם להם, ועל כן אמר נעשה אדם בלשון רבים, כי לפמליא של מעלה אמר כן, שיתנו חלק מהם בגר"ן שלו, כדמיון החלק שנותנים האים והאשה הולד הגולד מהם, כי ידוע הוא דלאו דוקא בגוף לבדו יש חלק לאב ואם, שזה נתון הלבון וזה נתון האודם, אלא גם בגשמת הולד יש להם חלק, כי מן הרוחניות שלהם נותנים לבוב לנפש הולד, וכמ"ס רבינו האר"י ז"ל בעץ חיים שער המוחין פרק ה', וכן שם בשער פתקי הללם פ"א בסוד מאמר צרא כרעא דאבובי ע"ש, וכמו החלק הזה שנותנים אב ואם לבן הולד מאם, ראה האלוק שיתנו הספירות וכל פמליא של מעלה חלק בגר"ן של אדם, ונמצא מלך חלקם זה שנותנים באדם נעשה להם שותפות בו, על דרך שארז"ל שלשה שותפים באדם הקב"ה ואביו ואמו, וכן הענין כאן ביצירת נר"ן של אדה"ר, ולכן אמר נעשה בלשון רבים :

והביאור הזה של נעשה אדם שכתבנו, הוא מפורש בכתבי רבינו האר"י ז"ל, בספר הלקוטים הגדפם בעה"ק ירושלים תוב"ב, שפרשת שמות בפסוק וילך אים מצית לוי, וז"ל, והנה בצריחת האדם נאמר נעשה בלשון רבים, ולא נאמר כן בכל השאר, אלא כתוב יהי אור יהי רקיע בלשון יחיד, אלא דע כי המאציל העליון צרא הבריאה, ואין בעולם הבריאה כח להשיג אלא במדרגותיה לבד לא נקודה אחרת למעלה, וכן היורה, וכן העשיה, לא עשה כן אל האדם, שרעה שישיג כל העולמות וקשרו עם כולם, שרעה המאציל שיתנו לו כל עולם ועולם חלק ברצונם, כדי שכולם יתחמו עליו, ואם יחטא יפגום ככולם, וכולם יבקשו עליו רחמים, ואם יזכה יעילו וישמחו בו כולם, ולכן ראה שיתנו לו חלקם בזה נפש מחיות פנימי שבתפארת, ומלכות דעסיה, ורוח מן המוח והחיות של תפארת ומלכות דליורה, וכן נשמה מן הבריאה, הכי זה בעולמות צי"ע, וכן מעולם האצילות וכו', ועל כן אמר נעשה אדם, לשון רבים, שיתנו כולם ברצונם בו חלקם, וכן היה, והשיג אדה"ר חלק מכולם, עד נשמה לגשמה מחכמה דאצילות, ולכן כשחטא פגם עד סוד המחשבה, כמוצא בזהרה :

והנה ס"מ וסיעתו לא ראו, וזהו שקמרגו ואמרו מה אנוש כי תזכרנו, כי הוא יתברך היה רואה שיתנו לו מן החיות שבתוכם, וידוע הוא כי החיות שבתוכם הוא בחינת י"א סמי הקצורת, ואם היו נותנים מאותו החיות היו האורות הולכים ומתבררים תקף, והיו מתבעלים ס"מ וסיעתו כולם, ולכן לא ראו ליתן ברצונם וקמרגו עליו, ואז הוא יתברך הפילם למטה, כדמוכח בפרקי רבי אליעזר, וכוננו במפלה הזאת, היינו כדי שלא יינקו מן הקדושה יותר

יותר בהיותם למעלה, ואין מי שיצרה מתוכם הקדושה, כיון שאין נותנים חלק באלהם, ולכן הפילם עד שיגיע זמן שנאמר בלע הזות לגלח, ועל כן ס"מ בא לפתות את האדם ולהחטאו, כיון שאין לו חלק בו ובסיבתו הורד למטה, ולכן ראה שיפול גם האדם כמוהו כי לא היה לו רחמנות עליו וכו' עכ"ל ע"ש, וזין הבין את אשר לפניך :

נמצאת

אתה למד מה שאמר החלוק נעשה אדם, עם פמליית של מעלה היה מדבר כן, שרצה שיטנו כולם חלק באלהם, כדי שיהיה לו קשר ואחווה עמם, כדמיון האב ואם שיש להם חלק ושותפות בהולד הנולד על ידו ויתברך. והנה ספורנו ז"ל פירש, ויאמר אלהים נעשה אדם, נתן לו כח בפמליית שלו להשפיע את הללם בנושא המוכן לו, עכ"ל, ודוק היטב בדבריו :

והרמב"ן

ז"ל בביאורו למקרא כתב וז"ל, והפסע הנכון במלת נעשה הוא, מפני שכבר הראת לדעת שברא יש מאין ביום הראשון לבדו, ואח"כ מן היסודות ההם הנבראים יצר ועשה, וכאשר נתן במים כח השרוך לשרוך נפש חיה, והיה המאמר בהם ישרצו המים, והיה המאמר בבהמה תוציא הארץ, כן אמר באלה נעשה, כלומר אני והארץ הנזכרת נעשה אדם, שתוליא הארץ הגוף מיסודה אשר נתתיו בה, כאשר עשתה בבהמה ובחיה, כדכתיב וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה, ויתן הוא יתברך את הרוח, כדכתיב ויפח באפיו נשמת חיים : **ואמר** בצלמינו כדמותינו כי ידמה לשניהם, דהיינו במתכונת גופו ידמה לארץ אשר לוקח ממנה, וידמה ברוח לעליונים לבא של מעלה, כי הרוח אינה גוף ולא תמות, ואמר בכתוב השני כי בצלם אלהים ברא אותנו, לספר הפלא אשר נפלא בו מאשר הנבראים, וזה פסע המקרא הזה מלאכתו לרבי יוסף הקמחי, והוא הנראה מכל מה שחשבו בו. ופירוש צלם כמו תואר כמ"ש וצלם אנפודו אשתני וכן אך בצלם יתהלך איש, וכן צלמם בעיר תבזה ר"ל תאר מראיתו, ודמות הוא דמיון בצורה ובמעשה, כי הקרובים בענין יקראו דומים זה לזה. והנה האדם דומה לעליונים ולתחתונים בתואר והדר, דכתיב ובבוד והדר תעשרהו, והוא מנמת פניו בהכמה ובדעת ובכשרון המעשה, ובדמות ממש שדמה גופו לעפר ונפשו לעליונים עכ"ל. ויש מפרשים שכתבו שאומרו נעשה לשון רבים, ללמד ענוה, דכן דרך לדבר, כמו ונתנה לך גם את זאת, וכן מ"ש נאמר קדם מלאכה, וכן מ"ש אולי אוכל נבא בו, וכיוצא בזה הרבה :

והחכם ר'

יחזק לופים ז"ל בספר כור מלך דף ה' ע"ג, השיב לגורני שהקשה לו על פסוק זה של נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, וז"ל, ועתה אומר לך מה שפרשו רז"ל על הפסוק הזה, ובכמה פנים ביארוהו היטב, ועל מלת נעשה אמרו שדבר עם היסודות, ובפרט עם הארץ, ואע"פ שאין בה רוח חיים דבר עמה, שהרי מלינו שבתחלה אמר לה תוציא הארץ נפש חיה, ועוד מלינו במקום אחר דבור ולווי לדבר שאין בו רוח חיים, בעלמות שהחיה יחזקאל הע"ה, שנאמר הנבא על העצמות האלה ואמרת להם העצמות היבשות שמעו דבר ה' והם היו בלתי חיות, עד שלסוף נבא עליהם ובה הרוח וחיו כאשר תראה בענין, הרי לך שהי"ת מדבר עם דבר שאין בו רוח חיים, ונותן לו בואו דיבור חיות ויכולת לעשות רצונו ויתברך, ומאמר נעשה אין ראוי שנחשב שהוא ענין המלכה ועילה, כי השי"ת יבא חכמתו לחכמין ואינו לריך עינה מוולתו, אבל מתוך חשיבות האדם שהוא הבריה המשובחת שבכולם, לא רצה השי"ת ללוות לארץ שהיא בעלמה בלבד תוליא אותו כאשר ב"ת, אלא רצה כבודו להשתתף עמה, ויחס יצירתו לעלמו, לפי שנעשה בהשגחה פרטית נפלאה, ובהתבוננות גדולות וחכמה רבה :

לובן אמר נעשה אדם, כי יש בו חומרי מן הארץ ושכלי מהשי"ת, ואם היה חומר אעשה אדם, היה נברא האדם כולו שכלי כמו מלאך, ואם היה חומר תולא הארץ אדם, היה נעשה כולו חומרי כמו בהמה וחיה, ומפני שהאדם מורכב מחומרי ושכלי, הולך לומר נעשה אדם, ר"ל אני והארץ נעשהו מורכב חומרי מהארץ ומחלק שכלי אשר אתן בו, ולכן אמר ג"כ בצלמנו כדמותנו, כי במה שהוא בעל גוף יהיה בללם הארץ, ומטבע התחתונים, ובמה שהוא בעל שכל ונפש המדברת ומשגת את המשכלות יהיה בללם חלקים, ואין לשון הללם משמעותו על לורת הפנים וגוף, שהרי מלינו בענין נבוכדנצר כאשר וללם חנפויה חשתי, שלא תוכל לומר שלא נשאר בו החוטם ופיו ועיניו וכל תואר פניו, אלא הכונה שם שכתתה מראיתו, נמלא לשון ללם אינו שייך על לורת הפנים והגוף, אבל שייך על דבר הדומה לדבר, הן בחכמה וקיום, הן בטבע וכלו, וכן האדם יהיה בללם הארץ ר"ל שדמה לה בטבע מלד גופו, ויהיה בללם חלקים מלד נפשו שהיא נלחית, שלא תכלה, וגם רוחנית שלא תאכל ולא תשתה :

והבי פירשו, כי השי"ת אמר אל האדמה, נעשה אדם, כלומר את תהי שותפי באלהם, וכן היה כי נשעת מעשה חומר וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים, ונכתב וייצר בשני יודין, לרמוז שהיו בו שתי יצירות, יצירה מטבע העליונים הרחניים, ויצירה מטבע התחתונים החמריים, שהארץ מלד הכח שנתן בה השי"ת תוליא את האדם כמו שהוליא שחר ב"ת, והולרבה האמורה אליה בתחילה כשאמר נעשה אדם, כי באמירה זו נתן לה השי"ת כח ויכולת להוליא כח גוף האדם כרגונו ויתברך, והשפיע השי"ת בו אח"כ הגשמה השכלית, ולכן תתייחס לארץ הוויית גוף האדם ובחיתו הגשמיים, ולהשי"ת תתייחס הגשם המשכלת, ולז"ל הכתוב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, וכל זה הוא כפי מה שפירש הרב דון יחזק אברבנאל ז"ל :

ומה שאמר הפסוק ביום ברא אלהים אדם בדמות אלהים עשה אותו, הכי פירשו בדמות שז"ל לו חלקים עשה אותו, ואונקלוס עשה מלת ללם מוכרת, שתרנס בללמיה ה' עבד יתיה, ורבינו סעדיה גאון ז"ל פירש בדמות אלהים דמות חסובה וכו', והחוקיני פירש בללם חלקים, דמות המלאכים, שהרי דמות מלאכים ואדם שיה, וכן הפירוש נבי והייתם באהבים, וראה לדבר שהרי במדרש בראשית רבא מונה מן בראשית עד ולאדם אמר ע"א אזכרות, ואם תאמר בצלם אלהים, וגם והייתם באהבים הם אזכרות, נמלא יש ע"ג אזכרות, ואיך חומר שיש ע"א, אלא ודאי שתיס אלה אינם אזכרות, אלא לשון מלאכים, עכ"ד בספר כור מלך, ושייני קלת הלשון מתחלה וע"ס, וקלרתי במקום אחד, והוספתי נוסף במקום אחר, כדי שיתקבלו הדברים יותר בלחי השומע :

ועל כן אתם תשיבו לחותו האפקרוס על משמעות הפסוק של נעשה אדם בצלמנו כדמותנו ופסוק ויברא אלהים את האדם בצלמו, ופסוק בדמות אלהים עשה אותו, כפי מה שהשיב מהר"י לופים ז"ל בספר כור מלך הגז', שדברים אלו יתיישבו על לבו יותר, ולא יהיה לו פ"פ לדבר :

ואישר אמר לכס אותו אפקרוס, שהיהודים אומרים שיש לחלוק אשה ח"ו, ונקראת שכינה, תמהתי מאד עליכם, מה זו שתיקה אשר נשתקתם בדבר פשוט וידוע ומפורסם הכוגע לאמונה הקדושה, והיה לכס להשיב לו תקף ומיד, שהדבר הזה אשר אמר הוא שקר וכזב, וכל האומר כן שיש לחלוק אשה ח"ו הוא כופר בעיקר, ומקולל ועונו גדול כעובד ע"ז :

ומה שיש חללינו שם זה של שכינה, הוא שם אור שברא החלוק

כי נחמתי מפרש הגאון לשון ווע"ד, כלומר שיעד להם מועד לאבדם זו, ולא יאחרו קיימים לעולם כמו המלאכים, ולכן אמר קין כל בשר בא לפני, ר"ל הגיע קין המועד שיעדתי להם, כי השי"ת נופה עתידות, וידע משיקרא מעת שברא אדם וסאר בריות שיקלקלו אח"ז, ולכן מעת בריאתם חשב זמן מועד לבטלם ולאבדם זו, והמופת לזה שלא קרא להם שמות, אלא נתן בינה בלדה"ר לקרא שם לכל הבריות, וגם את עצמו, והטעם מפורש בדברי חכמים, כי אותיות השם של כל בריוה הוא חיות שלה, כמ"ס נפש חיה הוא שמו, ואם היה השי"ת קורא להם שמות היו נשחרים חיים וקיימים לעולם, וכיון שידע שיחטאו ויקלקלו גרין לאבדם, לכך לא קרא להם שמות הוא יתברך, אלא חמד ללדה"ר שיקרא להם שמות, וכן אמר ללדה"ר ואתה מה שמך, ואמר אני ראוי שיהיה נקרא אדם:

והנה

ביאור זה של הגאון רבינו סעדיה, יבא ככון יותר בפירוש המקרא, ועוד שתאמרו פירוש זה לאותו נכרי, כי יתישב על לבו יותר, ואע"פ שגם פירוש רבי נחמיה במדרש רבא ג"כ מתיישב היטב בפשט המקרא, אהם תאמרו לנכרי פירוש הגאון:

ודע

כי מה שפקק הראב"ע בענין א' לבו, היינו מפני שלא ראה תרגום הגאון בעצמו, אלא הוגד לו בע"פ, אך בלמות הגאון תיקן זה בתרגום שלו, שתרגם העלב משק"ה בלשון ערבי ופירש א' לבו היינו לבו של אדם, וכאשר העתקתי לשון הגאון לעיל, כלומר הגיע אל לבו של האדם העלב של הגזירה אשר ייעד לו, ובזה יבא פירוש הגאון לנכון, והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו אבי"ר:

סימן ג'

שאה, וירינו בענין הקטן פחות מן י"ג שנה ויום אחד, למה פעור מן המלות, אם משום שאין בו דעת שלם,

והלא אהנו רואין קטנים בני עשר או אחד עשר הם פקחים ובני דעת יותר מאותם הגדולים עשרת ידות, ואין אהנו רואין תוספת בשכל הילד ביום היותו בן י"ג שנה על זמן היותו בן י"ב שנה, או י"ב וחצי, או י"ג פחות חודש, ועוד אם נאמר ששעור זה של השנים לענין חיובו במלות הוא כשאר שיעורין שהם הל"מ, הנה בכל השיעורין ק"ל חצי שיעור אסור מן התורה, ולפ"ז גם אלל הקטן נאמר כן, דאע"פ שלא יתחייב מלקות בזמן היותו פחות מן י"ג שנה ויום אחד, עכ"ז הוא עבד אסור מן התורה כשיעבור על ל"ח, כשאר דין חצי שיעור, ולמה אמרו קטן אוכל נבילות אין ב"ד חייבין להפרישו, כמ"ס בש"ע א"ח סי' שמ"ג, שאפילו בהגיע לחינוך יש בזה פלוגתא, ד"א אביו דוקא חייב להפרישו, וכנ"ז שם בהגה"ה, גם עוד י"ל, מאחר שמלינו שארז"ל העולם מתקיים על הכל תינוקות של בית רבן, נמלא מעשה הטוב של הקטן יש בו תועלת גדולה, וא"כ נראה דה"ה שפוגם בציטול מ"ע ובעברו על לא תעשה:

גם עוד יבאר לנו מוריניו לשון חכמים שמלינו בכל דבר שהאדם פעור בו מן הדיו, אומרים שיש לעשות ללאת ידי שמים, ומלינו לדעת לשון זה שאומרים ללאת ידי שמים מה עניינו, ומה הכונה שיש בו:

עוד יוריניו מוריניו, ענין הסביה והדמעה המסוגלת מאד בכל תחנה ותפלה, עד שמלינו לרז"ל שאמרו כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעה לא ננעלו, מה עניינה, ומה כוחה, ומה סוד יש בה, ומה לריך האדם לכון בה, ועל הכל יבא דברו הטוב, ושכמ"ה:

תשובה, וזה תדע, דאין פיעור הקטן משום דאין לו דעת ושכל, אלא הטעם כי החיוב תלוי בשלימות נפש הרוחנית בו, יען דכל המלות שמחויב

האדם בהם בעוה"ז הוא בשביל תיקון נפש הרוחנית שבו, וגם על ידה הוא עושה תיקון ופעולה למעלה במעשה המלות. והנה כתב רבינו זלה"ה, בעץ חיים שער כ"ה פ"ז, שגפש רוחנית של אדם התחמין חינה נכנסת בלדס עד י"ג שנים ויום אחד ע"ש, והדברים בלו מפורשים יותר בעץ חיים שער נו"ן פ"ג, שכתב כשהאדם נולד הנה אותה הגפש שלו לריכה לברר אותם נילונין המגיעים לחלקה, שנפלו ממנה ע"י חטא אדה"ר בקליפת גוה, אשר זה כונת לידת האדם בעוה"ז, וע"י המלות מבררת אותם החלקים שנפגמו ונפלו, אמנם אין הגפש בלה בלדס ערומה, רק בחד לבוש הנקרא לל דקאים תמן בעת ילדת האדם, כנ"ז בזה"ר פ' אמור דף ק"ד ע"ב, וזה יהיה מבחינת הגבורות ומבחינת החסדים, ואותו לבוש שהוא בחי' גבורות נקרא ילדה"ר, והלבוש שהוא בחי' חסדים נקרא ילה"ט, והנה כל זמן שלא נכנס בו לבוש החסדים שהוא הילה"ט הוא פטור מן המלות, אך כשהוא בן י"ג שנה ויום אחד שנכנס בו הילה"ט שה"ס החסדים נתחייב במלות, כי בכח זה יוכל לברר חלקיו במעשה המלות ע"י הילה"ט. ובאמת קודם י"ג שנה ויום אחד שלא נכנס הלבוש שהוא ילה"ט, גם הרוחנית שלו שהוא מסוד החסדים ג"כ לא נגמרה ונשלמה בו, דאך יכנס העלמות שהוא הגפש קודם הכלי שהוא הלבוש, עכ"ד ע"ש:

ועוד

שם בפרק ט' כתב, על נפש היסודות, אמרו רז"ל שהילה"ר נכנס בלדס משולד, כי האדם עצמו הוא נפש דאופני קודש דעשיה, ואחר י"ג שנה נכנסים המו"ר שברוח דיזירה הנקרא עולם המלאכים, ולכן ילה"ט וילה"ר נקראים מלאכים ממש, שהם רוח טוב ורוח רע, כמ"ס עושה מלאכיו רוחות, כי האדם עצמו הוא נפש מהאופנים דעשיה הגו', השורה על הגוף דלדמה דלרבעה יסודין, לכן נקרא אדם לשון אדמה, נמלא האדם הוא נפש הטוב דאופנים, והתחלת ילה"ר הנכנס כשנולד הוא נפש היסודין, והילה"ט שהוא רוח טוב דיזירה נכנס אחר י"ג שנה, ואז נכנס גם הרוח דיזירה כנ"ל, עכ"ד יע"ש:

הנה

מכל הדברים הנז"ל, אהה מבין שחייב המלות תלוי בגמר ושליומות נפש הרוחנית אלל האדם עם מלבוסיה, שהם שני חלקים אחד מזד הגבורות הנקרא ילה"ר, ואחר מזד החסדים הנקרא ילה"ט, והנה זו הנפש הרוחנית לא תשתלם ותגמר כניסתה אלל האדם עם לבוש חלק החסדים הנקרא ילה"ט, כי אם כאשר יגיע ל"ג שנה ויום אחד, ולכן אותו העת יתחייב במלות, שעל ידי הגפש הוא ולבוש שלה הוא יכול לפעול במעשה המלות, לברר ולהקין חלקיו ונילוותיו הנריכים לו ושייכים לגפשו, וממילא ג"כ אינו פוגם במעשים רעים, ובשום חטא למעלה, מאחר שלא נשלמה נפש הרוחנית שלו, לכן אין מגיע הפגם מזד מעשיו בשרשו שבקדושה למעלה:

גם י"ל עוד, מאחר שקודם י"ג שנה לא בלו לו עדיין מוחין דגדלות, אינו פוגם בשרשו למעלה בקדושה ע"י העונות, כי עדיין לא נשלם, וכל זמן שלא בלו לו מוחין דגדלות לא יגיע פגם מעשיו הרעים לשרשו בקדושה למעלה, שידוע הוא דכל חיוב התורה והמלות הוא לתקן פרטוף המוחין דזו"ן, וכמ"ס הרב החסיד מהר"ר דוד מאג"ר ז"ל, וז"ל, זה כלל גדול שכל עבודתינו וכל כונת התפילות והתורה והמלות הכל הוא בפרטוף המוחין דזו"ן עכ"ל, ועל כן כל עוד שלא בלו לאדם מוחין דגדלות לא יתחייב במלות:

ואם תאמר א"כ גם מעשיו הטובים לא יעשו רושם למעלה, ולא יפעלו ולא יתקן בקדושה כלום, וא"כ למאי כימי לחנכו במלות דאורייתא ודרבנן, מאחר שאין ממנו תועלת ולא נזק, זה אינו, שבאמת הגם שלא בלו עדיין מוחין דגדלות כי אם עד י"ג שנה ויום א', עכ"ז עוסק הוא

הוא בכל ימי קטנותו מומן כלות שני היניקה עד י"ג שנים, לתקן הכלים של המוחין דגדלות, כדי שיכנסו בהם אחר י"ג שנה, וכמ"ש בשער ההקדמות דף ע"ז ע"ג וז"ל, ואחר שני היניקה מתחילים לתקן הכלים של המוחין דגדלות, כדי שיכנסו בהם אחר י"ג שנים, והענין כי הגה בהיות נפש האדם קטן, גם הוא עולה בכל לילה בסוד השינה לקבל משם אורה, ולא כמו הגדול, רק מקבל חיזה הארה מועטת מן המוחין העתידין לבא לו אחר י"ג שנים, ועתה מקבל מהם הארה מועטת לבד, והוא שיעור שישפיק לתקן בה הכלים של נ"ר שבו, כי עדיין לא נגדלו בו אלא רק ו"ק שלימות, ואז אחר צ' שנים דיניקה תקב מתחילים לבא הארה לבד מן המוחין העליונים דגדלות העתידין לבא לו אחר י"ג שנה, וכו' עכ"ל ע"ש, נמלא בקטנותו מקבל הארה מועטת מן המוחין דגדלות אשר יבואו לו אחר י"ג שנה, כדי לתקן עי"ז את הכלים של המוחין הנז', ועל כן מכח איתה ההארה דמוחין דגדלות הבאה לו בקטנותו לריך להזהר במ"ע ול"ת, אך הואיל והיא רק הנאה מועטת דמוחין דגדלות שעדיין לא באו לו, ממש לכן אין לו עונש בפועל אם יעבור:

ולבן תמלא שכתב רמ"א ז"ל בהגה"ה בש"ע א"ח סי' שמ"ג, טוב לו שיקבל על עצמו חיזה דבר לתשובה ולכפרה, אש"ג שער קודם שנעשה בר עונשין, ועיין באר היטב שם, והביא שם דברי ספר חסידים סי' תרל"ב, שכתב אחד בא לפני חכם ואל, זכר אני כשהייתי קטן הייתי גונב לבני אדם, וגם הייתי חוטא בשאר חטאים, שאלו אני לריך תשובה לשלם הגניבה, כי כשחטאתי לא הייתי בן י"ג שנים ויום אחד, ואמר לו כל עונות שאתה זוכר, וכל אשר נגבת, לריך אחת לשלם, כי יאשיהו הע"ה שב מכל עונות, ושלם כל אשר דן שלא כדון שווה להפסיד ממון שלא כדון בקטנותו וכו' יע"ש, והיינו אש"ג דקטן פטור, עכ"ז להיותו באותו זמן הוא מתקן הכלים של המוחין ע"י שיבא לו הארה מועטת מן המוחין דגדלות, לכן אפילו שאינו פוגם בפועל ע"י מעשים רעים, עכ"ז הוא מחשיך הכלים ההם שתיקן בעבור המוחין דגדלות, כי כפי ערך ומדרגת ההארה בן יהיה מדרגת הקלקול, ולכן לריך לו תיקון בגדלותו על מעשים רעים שעשה בקטנותו, כדי לזכך ולהזהיר אותם הכלים, ולהעביר אותם מחשך מהם:

ועל בן תמלא בשער הגלגולים, שכתב רבינו מהר"ח ז"ל, שא"ל רבינו האר"י זלה"ה שבהיותו קטן קבל פעם אחת את אמו, ולכן לזה אותה להתענות ג' ימים רטופים לילה ויום, ולכוין שהם וכו' ע"ש. והנה זה התיקון כתוב בשער רוח"ק הגדפם שם בדף ט"ז ע"ב, והוא תיקון יוד ע"ש, והדבר יפלא אך הגריכו תיקון הגאמר על עין שיעשהו האדם בזמן היותו גדול, והוא לא עשה עון זה אלא רק בהיותו קטן, שפטור מן המנות, אך נראה ודאי דאש"ג דלא עשה פגם בקטנותו כמו פגם הגדולים, עכ"ז מחשיך הוא את הכלים שמתקן בקטנותו לאורך מוחין דגדלות, ולפי גודל קדושתו השוה אותו כמעשה הגדולים בשנים:

ובספר אגדת אליהו להרב מהר"א הכהן ז"ל, הביא שמועה מחד לורבא מרבנן, שראה כתוב שהתייטק כשיונק משדי אמו ומכה על הדד בידו, אפילו על זה עונשין לעתיד, דמכין ידו בשלג כמה פעמים. ובה פירש הרב מהר"א ז"ל שם הטעם באמו דרבי טרפון שירדה לעיל בחלורה בשבת ונפסק מנעלה, והביח ר"ט שתי ידיו תחת פרסותיה, והלכה עליהם עד שהגיע למטתה, ובחמת ד"ז שאמר אותו על הכאה היונק על דדי אמו הוא יותר חידוש מענין רבינו מהר"ח ז"ל, ישן כי ענין רבינו מהר"ח ז"ל הוא מה שעשה אחר היניקה, שאז הוא עסוק בתיקון הכלים של המוחין דגדלות, דכתב רבינו ז"ל דעכ"ז יבא לו הארה מהם, אך מה שאמר ההוא לורבא מרבנן

על זמן היניקה שמכה ביד אמו, הגה אותו זמן אין לו אפילו הארה הנז', דאינו מתקן בכלים הנז' עדיין, וכמ"ש רבינו זלה"ה שזה התיקון יתחיל להיות אחר זמן שני היניקה, ואין יענש על אותו זמן, מיהו נראה, דזה הוא בכלל וסביביו נשערה מאוד, דארו"ל הקב"ה מודקדק עם חסידיו כחוט השערה, ופירש הדבר רבינו האר"י ז"ל בשער הגלגולים דף כ"א וז"ל, הגה הגדיק אחר פטירתו משה"ז הוא מוכן לעלות במדרגה במעלות גדולות בעה"ב, אבל לא בפעם אחת, האמנם תקב אחר פטירתו יענשוהו למרק העונות היותר חמורים אשר לו, ואז יכניסוהו במחילה אחת במעלה, ובהגיע תור עלייתו למחילה יותר עליונה יחירוהו להענישו למרק החטאים היותר קלים מן הראשונים, ואז יעלה במדרגה שנית יותר עליונה, ואח"כ יחזרו להענישו עוד על דקדוקי מצוות שהם כחוט השערה בסוד וסביביו נשערה מאד, ואז יעלוהו במחילתו הראויה לו ע"ש, על כן נראה, כי דקדוקים כאלו לקבל עונש בעוה"ז על מה שחטא בקטנותו, ואפילו על זמן היניקה, היינו שבוה יגלל מודקדוקים שמדקדקים עליו בין עליה קטנה לעליה גדולה:

וי"ש להסביר הדבר יותר, ע"פ מ"ש רבינו זלה"ה בעין חיים שער הלל פרק א', דהנשמה מתחלקת לכמה נילוצות, ובכל גלגול וגלגול בא קצת מהם, והללם הוא נקרא מדת ימי האדם, וכמספר נילוצותיו כך מספר ימי חייו, והימים שעשה בהם מצוות נתקן נילוח' של הללם ההוא, והיום שאין עושה מצוה נשאר פגום נילוח' ההוא של הללם של אותו היום וכו' ע"ש, והנה ימי היניקה ושאר ימי הקטנות עד זמן הגדלות כולם הם מספר ימי חייו, וכנגדן יש נילוצות, והן אמת דאותו זמן לא יגיע פגם בהם אם יעבור על מצוות התורה ביון דהוא פטור, עכ"ז אם עובר על המצוה בפועל לא יבצר מהיותו מחשיך נילוצות של המלבוס שנגד אותם הימים, ולכן לריך לזה כבוד ותיקון, ולריך שהאדם ישים לב, וישב בתשובה ויתודה גם על מעשה רע שעשה בקטנותו:

ובהיותי מתבונן בס"ד בענין זה, אמרתי דאין כל בני אדם שווים בזה, שיש בני אדם שבקטנותם מגיע להם חלק מהארת המוחין דגדלות יותר משאר בני אדם, ולכן ע"כ הם נידונים בחטאים בזמן ההוא יותר משאר אדם לפי ערכם, וגם עוד המלא ימלא, שגם בזמן קטנותם זוכים ליקח מוחין דגדלות בשלימות שיבואו להם קודם הזמן, וכמו שמלינו מפורש להדיא בדברי רבינו האר"י זלה"ה בשער הגלגולים דף יו"ד ע"א בד"ה ועתה, וז"ל, אבל המדרגה הב' יכולים להשיג עד נפש דאצילות קודם תשלום י"ג שנה ויום אחד וכו', ובה יתורגו שני המאמרים וכו' ע"כ ע"ש, וכזה שם בסוף העמוד הנז' עוד על בחינה אחרת כיוצא בזה, והוא שאם תיקן בגלגולים הקודם נר"ן וזאתו ולא לעלמו, הגה איש כזה יכול ליקח עתה כל מה שהיה לו בתחלה בבת אחת אפילו בקטנותו, וז"ש ענין ברית דב' המנוגח סבא המוכר צפ' בלק, ושאר היטוקי המזכרים בזהר שהיו מופלאים במעשיהם ובחכמתם, והטעם הוא לפי שהיו שלמים בחלקיהם נר"ן וכו' בכל מה שהיה להם בתחלה קודם גלגולם זה, עכ"ל ע"ש. נמלא שיש שני אופנים בבני אדם שיכולו ליקח גם המוחין דגדלות כולם ממש בהיותם קטנים, והנה בודאי בני אדם אלו פועלים בתיקון המצוות כמו הגדולים בשנים ממש, ואין להם דין קטנים אלא דין גדולים, ורק צב"ד של מטה אינם יכולים לדון אותם במשפט כגדולים, מפני שאין דבר זה ניכר לכל אדם, ואינו גלוי זה אלא לבעלי רוח"ק, ואין צ"ד של מטה יכולים לדון ע"פ רוח"ק, אלא כפי משפט שנתנה התורה השוה לכל אדם, דגזרת הכתוב הוא דאין צ"ד מעשים לפחות מן י"ג שנה ויום אחד, ואין יכולין לשנות:

ובזה תרנתי קושיא אחת, אך עלי רלה להעניס את
 שמואל ע"ה בשביל שהורה הלכה לפניו, והלא היה
 אותו זמן קטן בן שתי שנים ומחלה, ופטור מכל המצוות,
 ואיך יתחייב בעבור חטא זה שהורה הלכה לפניו, ובה
 ניחא, כי ידע ברוח"ק ששמואל וזה בקטנותו למוחין
 גדלות ממש, וא"כ דינו כגדול ממש, והוא רלה להעניסו
 ע"י תפילה שאין זה דין של מטה אלא דין של מעלה. ואמרת
 בס"ד בענין הינוקא בספר הזהר, שרלה לברך הוא על
 הכוס, כי נלחם עם ר"א בן רש"י וחזיריו במלחמתה של
 תורה והודו לו, אע"ג דבאמת דרכם דהמזכך על הכוס
 הוא יברך בהמ"ז לבדו, והמסובין יולאין י"ח בצרכה
 בשמעט הברכה מפיו, ואיך הקטן יוליא הגדול במטה
 דאורייתא, ואמרת דודאי דאותה הפעם הם ברכו כל א"י
 לעלמין, אך נפילת הכוס היא מטה דרבנן ואינה חוב,
 ואחר דבאמת הוא היה שלם במוחין גדלות ודינו כגדול
 ממש, הודו לו שהוא יקח בידו הכוס של בהמ"ז לברך עליו:
ובעודי מתבונן בענין זה, לופה הייתי בס"ד למ"ש
 רבינו האר"י ז"ל בשער הכוונות, בדרוש פ' של
 הליכות דף ד' ע"ד בסוף העמוד, וז"ל, וא"ת מאחר
 שהלכות הם ממוחין דקטנות, והם עיקר המטה, כי העליות
 עלמין אינו אלא זכר בעלמא, א"כ למה הקטן פטור מהלכות,
 והתשובה, כי אין הקולין דמוחין דקטנות גדלים ונעשים
 לניזות תלויים עד החזה ועד רישא דנוקבא, אלא בהמשך
 הזמן, עד אשר נכנסו המוחין גדלות, והם הולכים וגדלים
 מעט מעט וכו' ע"ש. וראיתי להרב המקובל הרנ"ם ז"ל
 במלת שמורים דף כ"א ע"ב, וז"ל, נלע"ד מ"ש בצרייתא
 ס"פ לולב הגזול קטן היודע להתעטף חייב בליטת הכונה
 הוא כי יש נשמות שזוכות למוחין גדלות בזמן קטנותם,
 כמ"ש בסבא דמשפטים ובה יתיר יתבין ליה נשמתא דכורסיא
 קדישא, ואז יש לו דעת בשלימות, לכן אמר קטן היודע
 להתעטף, מאחר שהוא יודע להתעטף, זה סימן שמתחיל
 להכנס בו סוד מוח שלישי שהוא הדעת, לכן אביו לריך ליקח
 לו לניזות לחנכו עכ"ל. ויש לפלפל בס"ד בכל זה, ועתה
 אין פנאי להאריך יותר. ועכ"פ מדברי רבינו הגדול האר"י
 זלה"ה הנו' חב"ן, כי סיבת פטור הקטן מן המצוות הוא
 להיות שלא נכנס בו עדיין מוחין גדלות, ואם היה נמצא
 מזה שאין לה שייכות במוחין גדלות כי אם רק במוחין
 דקטנות, היה הקטן מתחייב בה, ועדיין יש לי לדבר בזה
 בס"ד, ואכת"ל:

ודע

כי מ"ש רבינו האר"י זלה"ה בשער מאמרי רש"י
 דף ח' ע"א, בהקדמת בראשית, וז"ל, הנה קיום
 העולם הוא הסורה, ומה גם לימוד התנוקות הכל שאין בו
 חטא, הוא המעלה את המלכות למקום שאין הקליפות שולטים
 ונגלים האצות העליונים במוחותיה וכו' ע"ש, דהגם שזה
 באמר על כל יוקי דבי רב, עכ"ל יהיה זה ע"י שלימוד
 שלהם נכלל עם הגדולים, ולכך עולה למקום גבוה, ועיין
 בעץ חיים שער הנסירה פ"ג, ועיין במאמרי רש"י בביאור
 אדרא זוטא דף ג"א ע"ב, ודוק היטב כי קלרתי:

ובזה

שכתוב בשאלה, טענה לחייב הקטן מדין חלי שיעור,
 זה אינו, חדא כי הא דקי"ל חלי שיעור אסור מן
 הסורה, היינו משום דחוי לאצטרופי, וכמפורש בגמרא דיומא,
 והכא גבי קטן לא שייך האי טעמא, דהא בשעתא דעביד
 הדבר לא חוי לאצטרופי, כי עודנו קטן, ועוד מעיקרא ענין
 זה של הקטן אינו דומה לחלי שיעור דאמרינן בעלמא, אלא
 דומה למי שיש לו מעט עינים שאין בה שיעור דאינה חייבת
 בחלה כלל לא מן הסורה ולא מד"ס ואין כאן סרך מזה
 כלל, דלכ"ע פחות מן חמשה רבעים פטור מחלה. מיהו
 לזה י"ל הא דחלה שאני, שהיא מ"ע, ואולי הלכה כמ"ד אין
 דין חלי שיעור נוגע במ"ע אלא רק במצוות לא תעשה בלבד,
 והנה ראיתי להרב חק"ל ז"ל, בא"ח סי' ל"א דף קל"ב

ע"א, שכתב להביא ראיה דאין ח"ש בעשה מדין הקטן
 דפחות מבן י"ג ליתיה בשום מצוה, ואי יש ח"ש במ"ע
 הו"ל לחייבו מה"ת, ושבו דחה זה דפיטור הקטן משום
 דלית ביה דעת ע"ש, ושו"ר להגאון מהריט"א ז"ל בהלכות
 יו"ט דף ק"ח ע"ג, שרלה להוכיח דאין דין ח"ש נוגע במ"ע
 מדין החלה, דקי"ל פחות מחמשה רבעים פטור לכ"ע, ושבו
 עשה חילוק ודחה ראיה זו ע"ש, ובמקום אחר הארכתי
 בס"ד בענין זה של חלי שיעור, וכעת אין פנאי להרחיב
 הדברים כאן יותר:

ובזה שכתוב בשאלה לבאר לכס לשון רז"ל שאומרים
 ללאת ידי שמים, ג"ל בס"ד הענין הוא, כי האדם
 נידון כמה פעמים אחר פטירתו, והדין הראשון הוא בעת
 פטירתו, בזמן הסתלקותו מן הארץ לג"ע, ושאר פעמים
 שנידון בהם הוא בזמן מושבו בשמים, כאשר יעלה מג"ע
 לרקיע במדרגה למדרגה במתיבתא דרקיע, והנה כל דברים
 אשר יתחייב עליהם צב"ד של מטה, הוא נידון בהם בעת
 פטירתו בהסתלקותו מן הארץ הלזו כדי לילך לג"ע, אבל
 שאר דברים קלים שאינו מתחייב בהם צב"ד של מטה,
 אינו נידון בהם כדי שיכנס לג"ע הארץ, אלא הוא נכנס
 לג"ע הארץ אע"פ שלא נענש עדיין על דברים אלו, אמנם
 בעלייתו לשמים שהוא עולה במתיבתא דרקיעא מן מדרגה
 למדרגה, הוא נידון על דברים קלים, שאין חייב בהם
 כפי הדין צב"ד של מטה, כי על דברים אלו ארו"ל הקב"ה
 מודקדק עם חסידיו כחוט השערה, וכל מה שעולה מעלה
 יותר ברקיע הוא נידון על דברים דקים יותר, ויש בזה כמה
 הדרגות, וכאשר נכפתי לעיל קצת מדבר זה בשם רבינו
 האר"י זלה"ה, ולהיות כי דברים אלו שאין חייב בהם צב"ד
 של מטה הוא נידון עליהם בעליות של השמים, שהוא זמן
 שעולה במתיבתא דרקיעא ממדרגה למדרגה, לכן אומרים
 על דברים אלו לשון זה ללאת ידי שמים, ר"ל נוגע לתקן
 דברים אלו שאין חייב בהם צב"ד של מטה, אלא כדי ללאת
 ידי חובתו בדין שדנים אותו בזמן היותו בשמים. ועוד ג"ל
 בס"ד, אומרים ללאת ידי שמים על דברים של חסידות, שהם
 פועלים במקום חג"ת שנקראים ידי שמים, כי חסד דרועא
 ימינא, גבורה דרועא שמאלא, והתפארת הוא גופא הנקרא
 שמים, ודוק היטב:

ואשר שאלתם על הצביה והדמעה, מה עניינה ומה
 כוחה ומה תיקון יש בה, תשובה, מלינו לרבינו
 האר"י זלה"ה בשער מאמרי רש"י בהקדמת בראשית דף יו"ד
 ע"ב וז"ל, ואמנם לריך אני לבאר עוד מהו אדכרנא בפומאי
 ושפיכנא דמעאי, מהו התועלת בהזכרת הפה וצפופית
 דמעות, ויהיה זה שורש לתפילה ולצרכות ולצביה, ויתבאר
 עם זה מאמרם שערי דמעה לא נגעלו, והענין הוא כי
 האדם התחתון יש בו רמז ודוגמה לספירות דקדושה, וכאשר
 יתעוררו למטה יתעוררו למעלה, והנה כל ספירה יש בה
 עשר ספירות, והיינו כי כללות הפה של האדם רומז לבינה
 למלכות שבה, והשפטים לנח והוד שבה, והלשון ליסוד
 ולתפארת, והשינים לל"ב נתיבות חכמה, והסך לחכמה
 שבה, ולחי עליון ותחתון לחסד וגבורה שבה, וגרון לבינה
 שבבינה עלמה, נמצא כל אלו שבכללות הפה רומזים לעשר
 ספירות שבבינה עלמה, אך מה שלמעלה מן הפה רומזים
 בחכמה דהיינו ל"ם שבחכמה, כי החוטם הוא במלכות
 שבחכמה, והשינים הם נח והוד שבה, והאזנים הם חסד
 וגבורה שבה, והמלח בינה שבה, וכן השינים תפארת שבה,
 והמוח הוא חכמה עלמה, וקרקפתא דרישא הוא כתר שבה.
 והנה בחורבן בהמ"ק נסתמו שערי תפילה הנמשכין מן הפה
 שהוא בסוד הבינה, ושערי תפלה הם השפטים נח והוד
 שבבינה, ואמנם נח והוד שבחכמה הם שערי דמעה שהם
 רמוזים בעינים, הם לא נסתמו, ולכן אמר רב המנוח סבא
 ע"ה לבעל החוטם אני מתפלל, הם עשר שבחכמה, שסופם
 החוטם

החוטם שהם לא ננעלו, וכאשר יוריד האדם דמעות ויתכוין למתק הדינין, הגה החכמה העליונה שהיא יוא רבא תמתקס ומתבסמים בימא רבא כנז', ותרין דמעין הם שורש הדינין ויתבסמו ויתמתקו, ואין טען ואין פגע רע והרחמים מתרבוין, ולפיכך שערי דמעה לא ננעלו, עכ"ל בקיבור ע"ס: **ובשער** רוח"ק דף ז' ע"א כתב רבינו זלה"ה בענין הדמעה, דע שיש ק"ך ירופי אלקים, וכולם הם דינין קשים, והם ק"ך כמנין דמע"ה עם הסולל, והדמעה היא סוד הדין כנז' בזהר שמות דף י"ט, והדמעה ממתקת ק"ך אלקים כנז'. וראיתי להרב החסיד מהר"ח דילה רוזה זלה"ה בתורת חכם דף קי"ע ע"ב, ו"ל, וכן כתב (הרש"ש ז"ל) בענין השופר דהנה גודע כי כללם אלקים עשה את האדם, כללם דמות כל העולמות, והאוזן כנגד הימא דכללות, והלב כנגד ז"א דכללות, ובהתעורר לב של האדם בתשובה גורם שה"א דכללות יתעורר לעלות מ"ן לאימא, ומודווגת עם אבא, וממשיך מוחין לזו"ן ע"כ, וכן בהסתכלות העינים בתורה או במזוהר או בבכי, יתעוררו או"א דכללות לעלות מ"ן לא"א, וימסכו מוחין לאו"א כיון שנפש האדם תופסת כל העולמות, וכן שמעתי ממו"ז ז"ל, אלא לא אמר הדברים בפירוש כי אם ברמז, עכ"ל ע"ס:

הראת לדעת, ענין הבכיה הוא שבה מתמתקין הדינין, גם גורם התעוררות גדולה למעלה והרחמים מתרבוין, וגם מבוחר בדברי רבינו האר"י ז"ל בפירוש, כי כאשר האדם בוכה ומוריד דמעות יכוין למתק הדינין, ודי בזה. והש"ת ברחמיו יאיר עיניו באור תורתו אכ"ר:

סימן ד'

עלה כלבי לחקור בענין הצירורים ביום שבת קודש, שלשה חקירות, ואלו הם, חקירה הראשונה היא, כי הגה מנינו לרבינו זלה"ה בשער טעמי המזות בפרשת בהר, שכתב וז"ל, והנה כי כיון שביום השבת אין שום צירור נעשה, לכן כל המלאכות אפילו של אוכל נפש נאסרו בשבת, כי כל ענייניו הוא דבר חדש, וז"ס שיר חדש של יום השבת, כמ"ס שירו לה' שיר חדש שאנו אומרים אותו ביום השבת, וז"ס איסור מלאכות הצירור ביום שבת, לפי שאין צירור אוכל מתוך פסולת אשר בשבעה המלכים נעשה ביום השבת, כי הכל אוכל גמור בלי פסולת, והם נשמות חדשות כנז', נמלא כי העושה מלאכה למטה ח"ו הוא כמשיל פגם למעלה, דמוכח שאף ביום השבת לריכס למעשה התחתונים, ויש גרעון ח"ו בזה, ואין הענין כן, כי באמת ביום שבת הכל נעשה מאיליו, כי הם נשמות חדשות כנז', ולא עוד אלא שהעושה מלאכה בשבת גורם להוריד כוחות הקדושה העליונה, להתלבש למטה בימי החול, ועי"כ החילונים נמלאים בזה. והנה החילונים נקראים דרגא דמותא כנז', ולכן מחלליה מות יומת מדה כנגד מדה, כיון שגרם שנתחלל הקדושה ביום השבת, ותלבש בחול אשר החילונים נמלאים שם וכו' עכ"ל, והשתא יש לחקור לפ"ז, איך היו מקריבים תמידין ומוספין בזהמ"ק, ומקטרים הקטורת ביום השבת, טעושים כמה מלאכות בקרבנות הנז', נמלא יש צירור בשבת ע"י מלאכות, ונמלא שהורך הצירור ע"י מלאכה גם בשבת: **וחקירה** השנית היא, כיון דהמלאכות נאסרו כולם בשבת, שיש בעשייתם חילול באחזת החילונים, וכמ"ס רבינו ז"ל בסוד מחלליה מות יומת, מה טעם נמלא היתר בשבת במעשה הנעשית כלאחר יד, כי מן הראוי להרחיק כל מלאכת מעשה לגמרי מכל וכל, גם בנעשה כלאחר יד מחמת אחזת החילונים:

וחקירה השלישית היא, דאם אין שום צירור בשבת כמ"ס רבינו זלה"ה, א"כ איך אנחנו אומרים ביום

שבת קודש בתפלה, סדר הקרבנות ופטום הקטורת, ואיך אומרים הבקשה שתיקן רבינו הרש"ש ז"ל קודם כל תפלה שזכר בה ענין הצירור, גם הבקשה קודם כל מזוהר עשה שזכר בתוכה ג"כ ענין הצירור, גם איך אנחנו מכוונים באכילה בסוד הצירור גם ביום שבת קודש:

תשובה. על חקירה הראשונה כ"ל דמנינו להרב החסיד מהר"ח דילה רוזה ז"ל בספרו הצהיר תורת חכם דף כ"ד ע"ב וז"ל ביום שבת יש זוג דז"ו"ן דכל השבוע, אבל המלך השביעי שהוא בחי' מלכות לא קבל בחול מוחין דישו"ת כדי שיקבל בשבת מוחין דאו"א עליון, א"כ יש ב' מיני זוגים בשבת א' דז"ו"ן הכוללים דכל השבוע שזוגם בשבת, וא' דז"ו"ן דמלך הז' שזוגם שיה' לשאר זוגים של הששה מלכים שנתקנו בימות השבוע, ואע"פ שכתב הרב ז"ל שמה שנעשה בחול ע"י תפלתנו נעשה בשבת מאיליו, היינו לענין שולאים הצירורים המתייחסים למלך הז' מתוך ימי החול כשילאו ועלו העולמות, והראיה שמוה"ר ז"ל בסידור כתב כל הכוונות בסדר המדרגות, ולא ראינו ששים דבר נעשה מאיליו, א"כ השפע הנשפע מזווג דז"ו"ן הכוללים דזה השבוע, מקבלים אותו ז"ו"ן הכוללים בשבת הבא וכו', א"כ המלך הז' דשבוע זה יקבל מוחין דאו"א עליון בשבת הבא עכ"ל ע"ס, וראוי לבאר בדבריו הנז' איזה דברים שצריכים ביאר, אך אין אנחנו כדאין לפרש ולהרחיב הדבור בענין זה:

ואיך שיהיה, הגה נראה כי הצירור הנעשה ע"י מלאכה בבהמ"ק ביום שבת קודש בתמידין ומוספין והקטורת זה שייך לזו"ן דמלך השביעי שהוא בחינת המלכות, ולהיות כי דבר זה נעשה בבהמ"ק על ידי הכהן שליח דרתמא ולא בדינו, אין חשש חילול מזד אחזת החילונים שאין יכולין החילונים להתאחז בזה המעשה, ומ"ס רבינו זלה"ה שאין שום צירור נעשה. יצת בשבעה המלכים הוא מדבר כמה שנעשה על ידינו כי פן האמת שעל ידינו אין צירור נעשה בשבת ע"י מלאכה, גם בז"ו"ן דמלך השביעי, שאם ישנו ע"י מלאכה יהיה אחיזה לחילונים במעשה ההוא:

ועל חקירה השנית ראיתי צמ"ד, דבר זה מפורש בספר התיקונים תיקון ס"ט דף ק"א ע"ב, שאמרו שם וז"ל, שינוי מעשה דא שבת דלריך כלאחר יד ע"כ, ופירש הרב החסיד מהרש"ך ז"ל בשפת רליון, וז"ל, פירוש דבשבת כל המלאכות אסורות, ואפילו דברים המותרים לעשותם בשבת לריך לשנות בהם מדרך עשייתם בחול ולריך כלאחר יד, והסוד הוא שחול הגמור עומדין ז"ו"ן תדיר אב"ה, חוץ משעת התפלה, וכל האורות הכוללות לנוקבא מז"א היא מקבלתם מז"א דרך אב"ה, כמ"ס רבינו ז"ל באורך בשער תיקון הנוקבא, ובשער הירח בסוד נקבה נקב ה', ובחול כל המלאכות מותרות לעשות, כי כל המלאכה אשר יעשה היא סוד הצירורים המתבררים ומתתקנים בחול, אך בשבת לפי שאין שום צירור בשבת כל המלאכות אסורות, כמ"ס רבינו ז"ל באורך בשער טעמי המזות פרשת בהר, והעושה מלאכה ביום שבת מות יומת, כי גורם אל הקליפה שיכנס בחוץ הקודש, כמ"ס רבינו ז"ל בדרושי קבלת שבת, אבל כלאחר יד אפילו בשבת מותר משום דכל כי האי אפילו בחול אין שום יניקה לחילונים, שלאחר יד הז"א נותן האורות לנוקבא עכ"ל ע"ס, הרי בזה נתבארה הטיב חקירה הב':

ועל החקירה הג', הגה מנינו להרב החסיד בעל זמרת הארץ ז"ל שהציור הרב אמת ליעקב ז"ל בש"א דף ק"ב סו' ז', שנשאל אם יש לכיון כוונת האכילה של חול בשבת ויו"ט, והשיב שלריך לכיון בלי מגרעת דבר, והביא ראיה לזה משער הכוונות, והקשה מדברי רבינו ז"ל בשער טעמי המזות פ' בהר שכתב אין צירור אוכל מתוך פסולת אשר בז"מ נעשה ביום שבת קודש, כי הכל אוכל גמור בלי פסולת

פסולת, ח"כ חיפה איך אגנו מכוונים בתפילה ובמזות
 והאכילה לברך, כי זה נזקך כל התפלה והמזות לברך
 בירורי הז"מ וכו', והשיב כל מה שאגנו מזכרים ומכוונים
 בתפילת שבתות ויו"ט הוא בעולם האלילות עלמון, כי עד
 שם עלו בירורי החול מהמלכים שביררנו בחול, ועתה
 ביום שבת קודש אגנו מעלים אותם מדרגה למעלה ממדרגה
 למקומם העליון, וזה היה לומר מוה"ר החסיד הרש"ש ז"ל
 שנקרא מברר אוכל מתוך אוכל דשרי, כיוון שאין אגנו
 מזכרים מזי"ע התחתונים שיש בהם תערובת טו"ר וכו'
 יע"ש, ועיין אמת ליעקב מערכת ב"ת אות קכ"א מ"ש שם
 הרב החסיד מהר"י הכהן ז"ל יע"ש, ובספר הבהיר נהר
 שלום לרבינו הרש"ש ז"ל כתב וז"ל, וכל זה בחול ואח"כ
 בשבת על ידי התפילות אותם הביוררים שביררו ונתקנו
 בחול, חוזרים עתה לעלות ולהתברר ולהתקן ע"י פרלופים
 עליונים יותר פנימים כפי ערך אותה תפלה, ע"ש :

והרמ"ז ז"ל בספר מקום בינה על עין חיים שער
 המלכים פ"ו כתב וז"ל, נראה שהם משפרי
 כל הביוררים שנעשו בחול, וגם מבחינת פנימיות העולמות
 עלמון שהם נבראים וקונים שלימות חדש בכל שבת בעלותם
 למעלה עכ"ל, וידידנו הרב החסיד מהר"א מני נר"ו (ז"ל)
 העלה מספרי המקובלים ז"ל, וכתב וז"ל, לריך לידע
 שמדרגות העולמות ירדו כל מדרגה למדרגה שלמטה ממנה,
 והביורר לריך לכל מדרגה לעלותה למקומה הראשון, והנה
 בחול אגנו מזכרים אבי"ע התחתונים לעלותם לאלילות,
 ויש כמה בחינות בירור שע"י התפלה יברר מחלונות דחלונות
 וע"י המזות מפנימיות, ויש מפנימיות דחלונות ויש מחלונות
 דפנימיות, אמנם ביום שבת אגנו מזכרים בירור אלילות
 דאלילות שגפלו באלילות עלמון, ושם שייך כל האופנים
 חלונות ופנימיות, וחלונות דחלונות וכו' חוץ מן המלאכה דלא
 שייך באלילות, וא"כ כל הביורר שנעשה מן אכילה ומזות
 שייך בשבת, ולפקד"ן שהוא הטעם שבחול אין להרבות
 באכילה ולהתענג, ובשבת אדרבה מזות, לפי שבחול הביורר
 מחלונות דחלונות, ולא יוכל לברר מהם, אלא דוקא באכילה
 המוכרחת לאדם, אמנם בשבת הוא באלילות ויכל לברר
 מחלונות דחלונות אפילו אכילה שאינה מוכרחת, ואדרבה
 מזות לאכול הרבה כדי לברר הרבה מהם, ע"ד מ"ש רב
 חסדא לאו בעניותי אבלי ירקא וכו', וכמוזכר בשער המזות
 פ' עקב, ועיין תורת חכם דף ד' ע"א עכ"ל נר"ו (ז"ל).
 ובכל הדברים הנז"ל אשר העתקתי פה, נתבארה חקירה הג'
 ואין נזקך להוסיף דברים משלי, וגם אין אני כדאי להוסיף
 משלי כלום בזה, והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו אבי"ר :

סימן ה'

חקירה אחת חקרתי בס"ד, כי הנה נודע בשבתות
 וימים טובים נעשה יחוד עליון למעלה, וגם
 עליית העולמות, וכנגד זה נתקנו התפילות, ועוד יש כנגד
 זה פרטי מזות הן בדבור הן במעשה, אך נודע כי ליושבי
 תבל יש הבדל רב ביניהם בזמן היום והלילה, שיש מקומות
 שאללם הוא חול גמור, ובשאר מקומות נעשה אללם שבת או
 יו"ט קודם כמה שעות, וכן להיפך בימיא שבת ויו"ט, לאלו
 חול גמור, ולאלו עדיין הוא שבת ויו"ט, ויש הבדל בין אלו
 לאלו כמה שעות, ויש מקומות שהם מעבר השני שבדבור
 הארץ שנגדנו, דכאן הוא י"ב שעות יום ואללם י"ב שעות
 הלילה, הרי הפרש גדול בין הכל להתם, ועל כן אם נאמר
 עליית העולמות ויחוד העליון יהיה ע"פ השעות של ארץ
 ישראל ח"כ בחו"ל הרחוקים מאד שיש ביניהם לבין ארץ
 ישראל ששה שעות או י"ב שעות הרי אלו לא יש בשבת
 שלהם סדר עליית העולמות ויחוד העליון, וא"כ התפילות

שלהם לא יעשו פעולה בעליית העולמות והפרלופים ויחוד
 העליון למעלה, וא"כ למה יעשו במקומות אלו סדר התפילות
 וכיוצא בהם בשבתות וימים טובים, ובשלמא על שמירת שבת
 ויו"ט מנד הלאוין והעשין הכתובים בחורה, עליהם אין
 להקשות קושיא כזאת, כי י"ל מעיקרא כך ניתנה מזות
 שבת ויו"ט מאת השי"ת בשמירתם, שקך גזר השי"ת שכל
 אחד מישראל יקיים מזות שמירת שבת ויו"ט בלאוין ועשין
 שבהם, כפי השעות והזמן של מקומו וארצו שעומד וחונה
 שם, ובמ"ש הרדב"ז ז"ל והביאו הגאון חו"א ז"ל, יען כי כל
 מליה התלויה בזמן ושעות היום והלילה ח"א שישתוו בה
 כל יושבי תבל, ולכן מוכרח לומר שמעיקרא כך ניתנה מזות
 שבת ויו"ט לישראל מאת השי"ת, אבל התפלות וכיוצא
 בהם, וכונות שלהם שהם מחוקקים ומיוסדים על עליית
 העולמות ויחוד העליון, איך שייכים אלל מקומות הרחוקים
 שיש הבדל ביניהם לבין ארץ ישראל כמה שעות, אם אין
 נעשה למעלה פעולה על ידם, שמאחר דכל הפועל של
 עליית העולמות ויחוד העליון נעשה ע"י יושבי ארץ ישראל,
 ח"כ למה יעשו הרחוקים סדר התפילות וכיוצא וגם הכונות
 שלהם בשבתות וימים טובים שלהם, ודי להם שיקיימו שמירת
 שבת ויו"ט בלאוין ועשין שכתבו בחורה עליהם, מפני שקך
 היתה גזרתו יתברך בשמירת שבת ויו"ט, שכל אחד ישמור
 השבת ויו"ט כהלכתו ומשפטו המפורשים בחורה, כפי שעות
 המקום שהוא עומד וחונה שם. וכיוצא בחקירתנו זאת
 מנינו שהקשה רבינו זלה"ה בשער טעמי המזות ושער
 הפקוקים בענין השביעית, וז"ל, וגבא"ר עתה שא"כ שהכל
 נעשה מעלמון, למה אנו לריכין להתפלל או לעשות מזות
 בימים אלו, כגון בשבת או בשביעית, מאחר שהכל נעשה
 מעלמון, עכ"ל ע"ש :

ואם נאמר שגם במקומות הרחוקים הרבה מן ח"י יעשו
 פעולה למעלה ע"י התפלות וכיוצא בהם בעליית
 העולמות ויחוד העליון, לריך להבין היכן הפעולה נעשית
 למעלה, וכי יש רקיעים ועולמות אבי"ע ופרלופים עליונים
 לכל מקום ומקום בפני עלמון, והלא הכל הולך אל מקום אחד,
 ומאחר כי ההתחלה והסוף של עליית העולמות והפרלופין
 העליונים ויחוד העליון הכל נעשה כפי הזמן והשעות של
 ארץ ישראל, ח"כ מה יעשו הרחוקים אשר יש הפרש ביניהם
 שש שעות או י"ב שעות :

והנה חקירה זו לא לבד על שבתות ויו"ט היא תהיה,
 אלא גם היו תהיה על שאר מזות התלויים בזמן,
 כגון מקרא מגילה ושאר מזות התלויים ביום פורים, וכן
 הדלקת נרות חנוכה, וכיוצא בהם, וכן שייכא נמו גם על
 תפילות וק"ש של כל יום ויום, שנתקנו בעבור המשכת
 המזמין ויחוד של מעלה דבר יום ביומו, במשך כ"ד שעות
 של היום והלילה :

וראותי להרב המקובל בספר טוב הארץ דף י"ח ע"א,
 שכתב וז"ל, מעלות התפלות בא"י נבא"ר,
 כי יחוד העליון נעשה ע"י תפילות ישראל בארץ ישראל,
 והענין כי כבר ידעת שהאדם בתפילתו חולב להבות אש,
 ומאותם ההבלים מתהווה סוד תיקון המתהווה ומתקן
 באויר העולם, ואינו מסתלק מאויר העולם עד גמר התפלה
 עד עלינו לשבת, ותיקון זה עולה באויר העולם מרקיע אל
 רקיע, עד פתח היכל לבנת הספיר, כגזר בזוהר פ' פקודי
 שעומד הכל שם ברקיע א' הנזכר שם עד גמר תפילות
 ישראל יחד, ותתקשרנה כולם ותעלנה, אמנם יש להתבונן
 העיבוד הזה שתתעכבנה עד קצון תפלות כל ישראל, דוקא
 בהיות ישראל על אדמתם, שאין מקדים זריחת השמש בא"י
 עיר אל עיר שיעור הרבה, מפני שא"י כולה ה' פרסה, ולכן
 אפשר להמתין :

אמנם עתה ישראל נפוצים בארבע פינות העולם, אם
 נאמר שתתעכבנה נמלאו תפילות מעוכבות זמן
 הרבה

הרבה כפי שיעור קדימת זריחת מקום המזרחי על המערבי, והוא כשיעור י"ב שעות, ומאלף ים בזה ערבוז תפילות, כי צפת הזריחה במערב אז היא השקיעה במזרח, ואז ים להם תפילת ערבית ואך יהיה ענין זה. ואם נאמר שלא ימתנו, נמלא היחוד העליון נעשה כמה פעמים, כי קלה זו תיחד עתה, וזו אחר שעה, וזו אחר שעה אחרת, ולעולם מיחדים והולכים, ועד"ז יקשה כי המשמרות העליונות הם קבועות לערב ולבקר, א"כ אך יהיה ענינם שפעמים הרבה לאלו לילה ולאלו יום :

ועד"ז יקשה על מנוחת השבת שאלו שבתים ואלו הם עושים מלאכה, והיאך יהיה זה הענין. והנה בספר יסוד עולם הקשה ענין זה, ותירך מה שתירך יע"ש :

אמנם המקובל האלקי מהר"ר משה קורדובירו זלה"ה כתב וז"ל, ואני אומר לענין זה, כי כל זה נכנס תחת מה שפירשו רז"ל, ישראל העומדים בחו"ל עובדי ע"ז צערה, והם כוונו בזה כי אין ענין הנהגה עליונה מתנהג לא בזריחת המזרח ולא במערב, לא בצפון ולא בדרום, אלא על נקודת א"י שהיא מבחר הישוב, ופתח היכל לבנת הספיר היא מכוונת כנגדה, וזריחת א"י היא בקר למשמרת הבקר, וערבית א"י היא לילה לשלישת ממשלת הלילה, ועד"ז מתנהגות המשמרות ומספר הימים, לא יותירו ולא יעדיפו ממה שמהוה השמש הגשמי והירח הגשמי, ואין לנו לחוש להראות הירח בחו"ל, או שלא יראה, כי העיקר הוא בא"י, ושם צ"ד קבועים, ומקדשים חדשים חגים וזמנים, והקב"ה מסכים עמהם ומקדשם, ובחו"ל אין קבועים, ואם קבעו לא קדשו שאין בהם ממש, ויום שבת בא"י הוא עיקר הכל, מפני שמנוחת שבת תלויה במה שמתפשט קדושת שבת דרך פתח היכל הזה למטה, והוא בא"י כנז"ל, ועשה הקב"ה הנועת הגלגל, ובחר במקום המכוון כנגד מעלה לא יחסר ולא יעדף והיא נקודת א"י, ואין התפלות מתעכבות אלו לחלו, אלא בא"י דוקא ולא בשום מקום זולתו, מפני שא"י חשובה היא לענין היחוד, והיחוד אינו עתים הרבה אלא עת אחד ושעה אחת, והיינו בהתם עם ה' אשר בא"י לכלות תקוני תפלתם :

אמנם יתפשט אור היחוד מנקודה אמלעית זאת, אל כל צחינת השמים שישראל הם שרויים תחתם, שנינוני שכינה מתפשט אליהם בסוד גלות השכינה, והתפשטות היחוד הזה יהיה ע"י תפילתם של ישראל השוכנים שם, שהם אינם מיוחדים עתה היחוד, אלא עת המשותפת לגבול השם שהם משועבדים תחת ידו, והיינו עובדי ע"ז צערה, שאינם מיוחדים יחוד הזמן העליון, אלא יחוד זמן השמים החילוניים, אמנם הוא בקדושת השכינה המתלבש בשם ההוא, ועד"ז הוא קדושת שבת, כי יקדם להם מנוחה מה מלך הגלגל המתפשט, או תתאחר מנוחתם, ועד"ז הוא ימים טובים שיתאחרו ויקדמו, לפי זריחת השם או שעת ההערכה שלו. אמנם מספק עשו שתי ימים טובים, ונקראו יו"ט שני של גלויות, הו"ו שודאו בסוד הגלות וגיזון שכינה המתפשט בו גרם יום שני, ולא עשה כן ליום שבת, שצוית שבת מוסכמת בחילוניים, ואינם מסתפקים בה מפני שאפילו גיהנם שבת, והשמים שבתים באיחור וקדימה לפי זריחת חמה קרובים או רחוקים. אמנם יו"ט אינם מודים בקביעותו, שהם מסתפקים בקדושתו, ולכך לריך לבוש יום ליום, והם שני ימים, יום טוב הא' מדאורייתא מתלבש ביום מדרבנן, בהתלבש אור קדוש באור של הגולה, עכ"ל הרמ"ק ז"ל שהביאו בספר טוב הארץ הנו', ולשון זה של הרמ"ק ז"ל הוצא בדמותו כללמו ממש בספר חסד לאברהם להרב מהר"א אזולאי ז"ל, במעין השלישי עין הארץ נהר ח' יע"ש :

והנה נודע כי אזהרה שמענו מרבינו מהר"ח ז"ל, בהקדמתו לספר שער הקדמות, דברים אלו

לא יובנו בשכל חנושי חומרני, אלא בקבלה מפה אל פה, או מפי אליהו זכור לטוב וכו', וכל ספרי המקובלים האחרונים שהיו אחר החרבן אל תקרב אליהם, כי מן הרמב"ן ז"ל ואילך נסתרה דרך החכמה הזאת מעיני כל החכמים ולא נשאר בהם כי אם קלת ענפי הקדמות בלתי שרשיהם, ועליהם בנו המקובלים האחרונים דבריהם בשכל חנושי וכו' ע"ש. גם רבינו הר"ש ז"ל בנה"ש כתב וז"ל, עידי בשמים כי כל עסקי ולימודי אינו אלא רק בדברי האר"י זלה"ה ותלמידו מהר"ח ז"ל לבדם, ובלעדס אין לי עסק בשום ספר מספרי המקובלים ראשונים ואחרונים, ואפילו בדברי שאר תלמידי האר"י ז"ל לא למדתי, וכשיזדמן לפני דבר מדבריהם אני מדלגו, כי על כן חוני כמוהו אלא כמוהו למען ה', אל יהי לכם מגע יד בדבריהם, אלא כל לימודם לא יהיה אלא בעץ חיים, ובספר מצוה שפרים, ובשמונה שפרים, המפורסמים שגולם דברי אלקים חיים עכ"ל, ע"ש. גם הגאון חיד"א ז"ל בחיים שאל ח"ב דף ע"ו כתב, ואני בעניי איני חש לסודות שלא גילה רבינו האר"י ז"ל עלמנו, וגם כי הרמ"ז ז"ל גדול כבודו עטרה בראש כל אדם, מ"מ אני בער ולא אדע, כי מה שלא גילה האר"י רבינו הגדול ז"ל אשר למד עם אליהו זכור לטוב כאלו אמרו שלא לסמוך, עכ"ל ע"ש :

על כן דברים אלו הנו"ל שנכתבו בשם רבינו הרמ"ק ז"ל, כיון שאמרם רבינו הרמ"ק מהשערת שכלו וכמפורש בדבריו שכתב ואני אומר וכו', אין לנו לסמוך עליהם, כי דברים כאלה שהם עומדים ברומם של עולם, אם אין להם הכרח והוכחה מדברי קבלה האמיתית אין לסמוך עליהם כלל, ומאחר שרבינו הרמ"ק ז"ל מהשערת שכלו אמרם יש לנו רשות לדבר ולטעון עליהם, מה שנראה לנו לטעון, כי על זה אמרו אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה. והנה באמת כל המעיין יראה, מה שפטר רבינו הרמ"ק ז"ל על יושבי חו"ל, שאין להם חלק ולא מגע ולא פעולה ביחוד העליון העקרי הנעשה למעלה, ולא בעליית העולמות והזוגים והמשכת המוחין אשר נעשים על ידי התפילות בחו"ל, הן בשבת ויו"ט ור"ח והן בחול, שאין להם שום מגע בעיתות היחוד הנעשה למעלה בשום זמן, ורק פעלים ביחוד השמים החילוניים, שהוא נעשה בקדושת גיזון אור השכינה המתלבש בשם משבשים שמים שגולט במקום ההוא שישבים בו ישראל, וקדושת השבת תמשך להם מלך הגלגל הקדוש המתפשט בשם ההוא, הנה באמת דבר זה אשר דן אותו רבינו הרמ"ק ז"ל מדעתו, אחר בקשת אלקי מחילות מכבוד תורתו, הוא דבר זר מאד, ולא יאמן לומר שכל גדולי ישראל נביאים ונביאים ואמוראים וחסידים עליון אשר עבדו את השי"ת בחו"ל, ושם גדלו ושם נפטרו, כולם אין להם מגע ביחוד העליון העקרי, ובכל עליית העולמות והמשכת המוחין הנעשים על ידי תפילות ומלות, כי אם רק מוגשם הוא בגיזון הקדוש אשר מתפשט ומתלבש תוך השם משבשים שמים שהם יושבים באר"י. ובאמת מצינו בגלות בית ראשון, שכל ישראל נביאים ובעלי רוח"ק חסידים ולדיקים כולם היו בחו"ל, ולא היה אחד מהם בא"י, היתכן שהיו כל ישראל ערומים ח"ו מן פועל הקדוש העקרי, ולא נעשה באותם השבשים שנה שום פועל ביחוד העליון העקרי, ושאר עליות והמשכת מוחין על ידי שום אחד מוישראל, והיתכן בדעת לומר, דעל כל נביאים וחסידים ולדיקים שהיו בחו"ל, נאמר דבר זה, דח"ו היו עובדי ע"ז צערה, כאשר כתב הרמ"ק ז"ל שזה הדבר נאמר על כל יושבי חו"ל יהיה מי שיהיה, חלילה לומר כן, ולא אאמין שדברים אלו ילאו מקלמום רבינו הרמ"ק ז"ל, כי אך ישפוט שכלו הן לומר דבר זר כזה :

ובר זה אני טוען מלך הסברה, אך באמת יש לי לטעון כמה טענות לסתור אותם הדברים שנכתבו בשם הרמ"ק

הרמ"ק ז"ל, חדא כי בקבלה האמיתית שקבל רבינו האר"י ז"ל מפי אליהו זכור לטוב, סדר כונות עמוקות לתפילות של כל יום ויום, ושל שבת ויום"ט ויו"ט ור"ח וכוונות, ולתקיעת סופר וסוכה ולולב וזבוח מזה וכוונות, ובכולם פירש הפעולה הנעשית על ידינו למעלה בכל דברים הנזכרים, הן בעליית העולמות, הן בצווגים והמשכת המוחין וכוונות, ולא תלה סוס דבר בכל אלה בישיבת ארץ ישראל, ולא עשה הפרש בזה בין יושבי א"י לבין יושבי חו"ל, ולפי הדברים שנכתבו בשם הרמ"ק ז"ל הגו' נמנא כל סדר הכונות ופועל התפילות והמלות המפורש בדברי רבינו האר"י ז"ל הוא רק אלל יושבי א"י, ולא ליושבי חו"ל, שאין להם מנוח בכל זה ואין להם כניסה שם כי אם רק הם נכנסים בחור קטן ששם בלבד מניח פועל התפילות והמלות שלהם, ומשם נמשך להם קדושת שבתות ויו"ט וכוונות. גם זאת ועוד, לפי דברים שנכתבו בשם הרמ"ק הגו', לריך לומר שאותה ההארה הגדולה שנעשית בזמן מרדכי ואסתר, אשר בעבורה נקבעו ימי הפורים במלות שלהם בכל דור ודור, לא נעשית בתחלתה בשנה הראשונה, אלא רק מלד אחרי הניזון המתלבש בשר שהיה סולט באותו מקום שהיו יושבים בו ישראל באותו זמן:

עוד יש לסתור דברים הגו' מ"ש רבינו ז"ל, בספר מבוא שערים ש"ב ח"ג פ"ט דף מ"ד ע"א וז"ל, וכל התחנן מחבירו נקרא בן אליו, והוא המעלה אליו מ"ן וכו', וגשמות הדיקים הנמשכות מאליהם הם בני ז"ן המעלים להם מ"ן, וכן ע"ד גשמות הדיקים הנמשכים מצריחה, הם המעלים מ"ן צבריה, ורוחין של הדיקים ביצירה, וכפפות בעשית. סוף דבר שאין זוג בעולם זולתי ע"י העלאת מ"ן ע"י הבנים, ובכל תפלות התחנונים מעלים מ"ן, וכפי כונתם ומעשיהם צעת הרי"ה, כך גודל תיקונם להעלות גלויות רבים של מ"ן, אם בכמות ואם באכות, ובכל יום מעלים גלויות חדשות, וזהו גודל התפלות והמלות, ואין כל האנשים שוים, כי כל אחד מעלה כפי בחינתו הראויה אליו, ולכן הכל לריכוס זה לזה, ולא יוכל אחד מן ישראל לעשות מה שיעשה חברו, והבן זה היטב, וכל זה יהיה עד שיבא המשיח בע"ה ע"ל ע"ש. נמנא מדברי קודם אלו אהנו לומדין שכל ישראל לריכוס ז"ל, ולא יוכל אחד לעשות מה שיעשה חברו, וא"כ מוכרח לומר שישבי א"י לריכוס ליושבי חו"ל, וכן יושבי חו"ל לריכוס ליושבי א"י ואפשר יזמון שיושבי חו"ל הם גדולים במעלה יותר מיושבי א"י, כי יזמון לדיק בחו"ל שבחינתו במקום עליון, ונמנא יושבי א"י לריכוס למעשה יושבי חו"ל, ואם יושבי חו"ל כל עסק ומנוען הוא באותו הניזון בשר של חו"ל, ואין להם מנוח לעלות יותר, אך יעלימו מעשיהם למעשה יושבי א"י:

ועוד יש סתירה גדולה לדברים הגו' מדברי רבינו האר"י ז"ל שהביא רבינו מהר"ח ז"ל בעולת תמיד, וז"ל, מטערו"ן שר היצירה מנהיג העולם בששת ימי החול, והכונה הוא כי האליהות תתלבש בעשר ספירות דבריחה, ועוד מתלבש דבריחה ביצירה, שם סוד מטערו"ן ומנהיג העולם, אך בשבת ויו"ט האליהות תתלבש בצריחה, ומנהיג העולם בימים אלו בלי אמונות יצירה ועשיה, ולכך י"ס דבריחה נקראים לבושין דשבת ויו"ט וכו' והפרש שיש בין ארץ ישראל לחו"ל לארץ בימי החול הוא, כי לעולם ימי החול הם שית ענפים דמטערו"ן, שאמרנו שכתעפו מן השכינה, והיחוד של תפארת ומלכות הוא שם, והדרים בא"י מוונות מן השכינה שזווגים על דה, אבל הדרים בחו"ל מוונותם על ידי מט"ט וכו'. ומ"ש שהיחוד של תפארת ומלכות הוא במט"ט, אין הכונה שהיחוד ע"י מטערו"ן ממש, כי מי נתן מלאך באליהות עכ"ל, ע"ש:

גם בשער הכונות בדרוש ר"ח דף ע"ז ע"ד, מפורש שם

בדברי רבינו האר"י ז"ל, שבארץ ישראל האליהות מתלבש בצריחה, והצריחה ביצירה, וע"י היצירה יולדת הפעולה, אך בחו"ל לארץ גם היצירה מתלבש בעשיה, ועל ידי העשיה מתנהג העולם בכל יום במדה אחת וכו' ע"ש, נמנא ח"ן הפרש בין א"י לחו"ל, כי אם רק בזה, שבא"י יהיה בהתלבשות היצירה בלבד, ובחו"ל בהתלבשות העשיה ג"כ, ותו לא מודי:

ג מודע מ"ש רבינו ז"ל בשער הכונות, בכונת רזה והחליטו שאומרים בשבת, שיחלנו מן מט"ט השולט בימי החול, שבשבת יתעלה צריחה כמ"ש וביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו, שהוא סוד הצריחה הנקרא כסא הכבוד, ולכן אומרים מבחינתך לבדך תשיג עלינו ביום השבת, ולא מבחינת מט"ט ע"ש, והנה זה הנוסח של רזה והחליטו נתקן לאומרו הן בא"י הן בחו"ל, ונמנא ח"ן מקום לדברי הרמ"ק ז"ל הגו' אשר שפץ בדעתו על יושבי חו"ל:

ג עוד מלבד הסתירות הגו' שיש לאותם הדברים שכתבום בשם הרמ"ק ז"ל, הנה הדברים בעלמם אין להם הבנה ואין מתישבים כלל, כי הוא אומר בזה"ל, אונס יתפשט אור היחוד מנקודה אמצעית זאת אל כל בחינת השרים שישראל שרויים תחתם, שיעלו השכינה מתפשט אליהם בסוד גלות השכינה, והתפשטות היחוד הזה יהיה ע"י תפלתם של ישראל השוכנים שם, עכ"ל, והנה מודע כי השבועים שרים הם למטה בעשיה, ואין להם מנוח למעלה מן העשיה, והניזון של אור השכינה המתפשט בתוכם הוא לפי ערך ואיכות העשיה, וכל תפלות ישראל ומלות שעושים הם עולים למעלה למעלה ביצירה וצריחה ואליהות, ופועלים שם באליהות, ואין לשרים מנוח במקומות אלו העליונים, כי הנה תמנא לרבינו מהר"ח ז"ל בעולת תמיד שהבאתי לטובו לעיל, שכתב מ"ש שהיחוד של תפארת ומלכות הוא במט"ט, אין הכונה שהיחוד ע"י מטערו"ן ממש, כי מי נתן מלאך באליהות עכ"ל ע"ש, וא"כ כ"ש וכ"ש על שבועים שרים שהם בעשיה, ואם כונת הרמ"ק ז"ל לומר שפועל של התפילות והמלות נכנס ועובר ועולה דרך הניזון המתפשט בתוך השרים, זה אפשר ואהנו מודים בכך, אך הן אמת שנכנס ועובר דרך השרים מ"מ הוא עולה למעלה עד האליהות ופועל שם, ואך נתיישבה בזה החקירה דהיושבים בא"י ובחו"ל אינם שוים בזמן ועתות היחוד העליון, כי אלו מתפללים שחרית, ואלו מנחה, ואלו ערבית, בשעה אחת, וכן כהן זמן שבת, וכאן זמן חול, ומה לנו בהתחלת עליית הפועל והתיקון ששומר במקום השרים, הלא העיקר הוא התכלית של העליה והפועל, שריך להיות שיהי בכל ישראל, נמנא הדברים אלו בעלמם שכתבו בשם הרמ"ק ז"ל, אין להם הבנה וישו בלל:

וב"ש שבא"י עומה שיש הפרש בזמן התפילות, אלו גמרו התפלה, ואלו התחילו, שממתינים התפילות ז"ל, ועד גמר התפלה של כנסיה האחרונה אז עולין הכל ביחד, הנה דברים אלו כתובים בדברי רז"ל במדרש שוחר טוב קפיעל פ"ח, רבי פנחס אומר מלאך שהוא ממונה על התפלה ממתין עד שתתפלל כנסיה אחרונה של ישראל, ופועל התפילות ועושה אותם עשרה להקב"ה ע"ש, ועוד איתא במדרש רבא, שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו, מהו שומע ח"ר פנחס בשם ר"מ ור"י בשם רחב"א, בשעה שישאל מתפללין אין אחת מולא שכולן מתפללין כאחד, דהכנסת זו תחלה ואח"כ הכנסת האחרת, ומאחר שכל הכנסות גומרות, המלאך הממונה על התפילות נוטל כל התפילות שהתפללו בכל הכנסות כולן, ועושה אותם עשרות להקב"ה שגאמר עדיך כל בשר יבואו, ואין עדיך אלא עשרה, שגאמר כולם בעדי תלבשו, ע"כ ע"ש:

והבי איתא בזה"ק פרשת ויקהל דף רמ"ו ע"א, כל אינון גלותין דמקדמי עד לא סיימו ישראל, כולוהו ללותהון מתעבדי בהאי רקיעא, והאי בוק דלשמה על הא, רקיעא

רקיעא מתקין לון עד דאתא סנדלפון רב ממנא רוח עלאה דשליט על כולא, וכד גמרין ישראל כולה ללותין נטיל לון מהאי רקיעא וסלקא וקשיר לון קשרין וכשרין למאריה כמה דאוקמוהו, עכ"ל :

ונ"ל בס"ד, דלעולם פעולה ותיקון בעליית העולמות וזוגים והמשכת המוחין, נעשה בתפלה ומלוא בשעתם ואינו מתעבב, ומ"ס במדרש ובזוהר בהמתנת התפילות ז"ל, קאי על ביחוד ועליית מ"ן, שהוא נעשה מגוף התפלה, וזה יתעבב עד סיום הכל, כדי שיעלה של הכל ביחד. ודבר זה מוכרח לאומרו, אב"א קרא ואב"א סברא, והיינו אב"א קרא דהא מלינו בשער הכונות בדרוש הלילה דרוש ד' דף נ"ג ע"ד, בד"ה והנה וז"ל, והנה כמו כן ממש לריך האדם התחתון לכיון בעלמו, כי רוחניותו ונשמתו מסתלקת ממנו, והוא מעלה אותם בתחלת הלילה בסוד מ"ן לגבי נוקבא דז"א לצורך שלה, כדי שתקבל אח"כ היא באותו הרגע ממש של חנות לילה, להעלות מ"ן לגבי בעלה שהוא ז"א, המתחיל להזדווג עמה בחנות לילה, ואע"פ שהזווג הזה מתמיד והולך כל חנות אחרונה של הלילה עד אור הבוקר, אין בדרך כלום כיון שכבר העלתה מ"ן לגבי בעלה בתחלת הזווג, ברגע חנות לילה וכו' עכ"ל, הרי להדיא עת הזווג של חנות לילה נעשה באותו רגע של חנות לילה ממש, ואינו מתעבב זמן היחוד אפילו רגע, וזוהו תקום לשאר הזוגים של היום ג"כ, וכן לזמן העלויות, ובאמת הרוחה יראה שבמקומות אשר בא"י עלמה ח"א שיהיה שיהי רגע של חנות לילה בכל מקום, ומיכרח שיש הפרש ביניהם :

גם עוד כתב שם בסוף הדרוש הנז' וז"ל, הכלל העולה מכל זה הוא, כי נתבאר לך איך כמה גדולה ונפלאה מעלת האדם העושה בסדר שאמרנו, שיכוין אל הזוגים הנעשים בכל יום מתחלת תפלת ערבית עד סוף תפלת מנחה, ואין ספק שהיודע לכיון כל זה על אמיתתו, גורם שהזוגים הנז' נעשים על ידו ממש, ואין קץ ותכלית לשכרו עכ"ל, וכיון דאמר נעשים על ידו ממש, ש"מ דאין ההמתנה בעיקר הפועל של הזוגים ז"ל :

ואב"א סברה, כי הנה הרוחה יראה בזוה"ק פ' תרומה דף ע"ב ובמ"א, ובדברי רבינו האר"י ז"ל בכונות שחרית ומנחה וערבית, הכל נתקן ע"פ סדר התיקון והעלויות והיחוד הנעשה למעלה, כי בשחרית יש ד' בחינות מן פרשת העקדה עד הזמירות בעולם העשיה, והזמירות בעולם היצירה, והיולר וק"ש בעולם הבריאה, והעמידה בעולם האצילות, וכל זה דרך עליה והתכללות מתחיל לעילא, ואח"כ חוזרים ויורדים בכל הסדר שיש מן וזא לציון עד עלינו לשבת, וכל סדר היחודים והזוגים והמשכת המוחין בק"ש ועמידה וברכת כהנים ונפ"א, הכל הוא לריך להיות בזא"ז דוקא, וא"כ איך אפשר שיתאחר הפועל שלהם עד גמר הכל, שאם יתאחר הפועל הראשון איך יאמרו דבר שהוא כנגד פועל השני, וכן עז"ד, מאחר דלא נעשה כלום מה שריך להיות קודם זה, גם ידוע שכל יום יהיה זווג ועיבור ולידה בסוד נפ"א, ומזמור יעקב, וקדושת וזא לציון, ואיך קהלה הראשונה תאמר סדר זה, ותכוין בכל זה הזווג והעיבור והלידה, ועדיין לא נעשה כלום, ואיך יכוונו בסוד הלידה ועדיין לא נעשה זווג ועיבור, אמתהא :

גם ידוע מ"ס רבינו האר"י ז"ל, בתועלת ועילוי תפילת התיקון, שהיו קורין ק"ש קודם הנך החמה, שיש בזה פועל ותועלת גדולה על הקורין אחר הנך החמה, וכנז' בשער הכונות, ואם הפועל של הכל נשאר עד סיום הכל ולא נעשה בעיתו, מה תועלת נמלא בתפילת התיקון, גם היכא משכחת לה תפלת ותיקון בכל מקום ומקום שבא"י, מאחר דאין נך החמה שיהי ברגע בכל ערים של א"י, ואם נאמר העיקר הוא על זמן נך החמה שצירושלים, ששם שער השמים, א"כ לא יש תפילת ותיקון אלא רק צירושלים :

על כן מוכרח לומר כמו שכתבתי, דלא קאי ההמתנה על פועל הנעשה בעליית העולמות והזוגים והמשכת המוחין, כי לעולם הפועל נעשה בשעתו דבר בעתו ולא יתעבב, וההמתנה היא על גוף התפלה, שהיא נעשית מ"ן, שאז עליות המ"ן של כל התפילות יעלו של הכל ביחד :

ודע כי מלינו בדברי רבינו האר"י ז"ל בספר מצוא שערים, ובפן חיים שער מ"ן ומ"ד פ"ב, הקדמה יקרה, ואב"א דבריו בקיבור, והוא כי אלו המ"ן שעולים מן ביחוד הנעשה על ידי התפילות של כל יום ויום, אינם מתקנים בזווג ההוא של אותו היום שעולים בו, אלא משתהים שם בתוך היסוד של הנוקבה עד עת זא זווג השני, ונקוט כלל זה בידך שאין שום בחי' מ"ן שיתוקנו בפעם אחת, אלא אמנם בפעם ראשונה עולים בחינת מ"ן, ואח"כ בזווג השני הם נתקנים ומלטיירים ונעשים נשמות מתוקנות, ולפ"ז כל הביחורים העולים ביום ראשון בשבת משתהים שם עד יום שני בשבת, וביום שני יורדין ומשכים בסוד מוחין, וכן עז"ד בשאר ימים, עכ"ד זלה"ה ע"ס :

ובן כתב רבינו הרש"ס ז"ל בנהר שלום דף ל' בכונת המעביר וז"ל, גם נודע כי הביחורים המתבררין ועולים למ"ן לזו"ן בכל יום ע"י התפלות והנלות שעושים ישראל הנקראים בני לזו"ן, וכן כל הביחורים המתבררים ע"י הפרופים העליונים וכו', הנה אותם הביחורים אי אפשר להם להתקן באותו הזווג, רק נתקנים קלת ע"י אותו הזווג, ואח"כ חוזרים אותם הביחורים עם הזו"ן לרדת ולברר ולהעלות עוד ניולין אחרים למ"ן, לפרטוף העליון ההוא להתקן, וזוהי ומתעבבים שם, והם מתתקנים שם לאט לאט בכל המשך זמן עיכובם שם עד זא עת הזווג השני, ואז נגמר תיקונם של הניולות הראשונות ע"י אותו הזווג השני וכו', וכעז"ד תמיד חוזר חלילה בכל יום, עד שישלמו כל הביחורים, וכמעשה הראשונים כך מעשה השניים כמבואר בפן חיים ובספר מצוא שערים ס' ב' ח"ג פ"ט דף מ"ג וכו' עכ"ד ע"ס, ועוד עיין שם שעשה הרחבת ביחוד בפרטות ענין זה ע"ס, והשתא לפ"ז בין תבין אם ימתנו התפלות ז"ל, אין כאן עכבה מלך ההמתנה, יען כי גוף התפלות שהם עליית המ"ן בלא"ה לא יעשו פעולה שלהם להתקן בו ביום, אלא נשלים ונגמר תיקונם ביום השני בזווג השני, ודוק היטב :

והנה בזה יישבנו ענין עליית המ"ן הנעשה בגוף התפלה, איך חקירתנו בענין עליית העולמות והמשכת המוחין וייחוד העליון במקומה עומדת, כי קהלה זו עושה פעולות ההם בשעה זו, וקהלה אחרת עושה פעולות ההם בשעה אחרת, שבו יש מאות ואלפים קהילות חלוקים זמ"ז בזמן, וכיון דהמקום הנעשה בו יחוד העליון הוא מקום אחד, וכל הפעולות האלה הם נעשים פעם אחד, איך יתיישב הענין הזה בדבוי הקהילות ההם, הן בא"י הן בחו"ל :

ועל זאת נשיב בס"ד, ואקדים לך מ"ס רבינו זלה"ה בשער רוח"ק הגדפס צירושלים, דף מ' ע"א ז"ל, דע כי התורה היא מחלוב של נשמותיהם של ישראל כי מונה חולבו, ולכן היא תורה אחת וישראל גוי אחד והקב"ה אחד, הוא סוד שם ספירות חג"ת נה"י שבהם נשרשת תורה, כי על כן נקראת תורה על שמים, כי אלו השם ספירות הם עלמא דאתגלייא, שבו מתגלים הוראותיו יתברך, משא"כ בשלשה ספירות ראשונות שהם עלמא דאתכסייא, גם בחינתם ממתה למעלה וממעלה למטה הם י' כפולה, כי ממש י"ב שבטי ישראל, וכללות תכלית פרטם הם שם מאות אלף רגלי כמנין י', והם סוד ששים רבוא שרשים של נשמות, ואין עוד. וז"ס דור הולך ודור זא, אין דור פחות משרשים רבוא, והדור שהולך הוא הדור שבא כנז' בספר הבהיר, וכדוגמה זו יש ששים רבוא פירושים לתורה, שכתב על כל פסוק ופסוק וכן

וכן נודע כי ד' מני דרכי פירושים יש לתורה, וסימנם פרה, פשט רמז דרש סוד, וכל דרך מארבעה דרכים אלו יש בו שנים רבות פירושים, נמלא כל נשמה ונשמה שבשמים רבות נשמות ישראל יש לו דרך אחד בכל התורה, כפי בחינת שורש מציאות נשמתו הנקשרת בתורה, ולכן כל אדם מ ישראל יכול לחדש חידושים בתורה כפי חלקו מה שאין חבירו יכול לחדש, האמנם יש אדם כלול מקמה ניליות חלקי הנשמות, וכפי מספר הניליות ההם יכול לחדש פירושים בתורה, ולכן מרע"ה שהיה כלול מכל ישראל, ידע כל מה שתלמוד ותק עתיד לחדש, וז"ל מ"ש רז"ל מלמד שהיה משה שקול כנגד כל ישראל, עכ"ל ע"ש:

ג נודע בספר שערי קדושה לרבינו מהר"ח זלה"ה, שאור המיוחד העליון של עשר ספירות הוא הנקרא מחלב הספירות, שהוא סוד חלקות גמור, ושם יש פרטי ח"ק ואצ"ע עם כל הפרלופים, אך בדרך כלל נקרא כולו בשם חלילות, ועליו מלבנים אור אחד הנקרא בשם מחלב הנשמות, ויש בו ג"כ ח"ק ואצ"ע וכל הפרטים ההם, אך בדרך כלל נקרא בשם בריאה, וזה אור המיוחד של מחלב הספירות, מתלבש תוך האור הזה הנקרא מחלב הנשמות בכל פרטי: **ומפורש** בדברי רבינו הארי"ה זלה"ה, כי החורה שניתנה לנו היא מן הבריאה ולא מן החלילות, דליתא בזה ח"ק בראשית ח"ת אורייתא דחלילות, ואית אורייתא דבריאה, והתורה שניתנה לנו היא מן הבריאה, שמשם נמשכו נשמות ישראל, בסוד מ"ש רז"ל כל הנשמות חלובות מתחת כסא הכבוד, שהוא סוד הבריאה שנקרא כסא, ולכן אומרים בדרך חלקי שבראנו לכבודו ונתן לנו תורת חמת:

ובתב רבינו הרש"ם ז"ל בנה"ש וז"ל, ידוע כי התורה עלמה היא הגוף הקדוש, והתרי"ג מלות הם תרי"ג איברי גוף התורה. והענין הא"י כי התורה היא שורש ומקור עלמות אור הגרנח"י, המתפשטים בכל פרטין, והוא אור הא"ס המתפשט תוך הגרנח"י דיחידה דחמשה פרלופי הפתח דח"ק, ותוך הגרנח"י דחידה דחמשה פרלופי חממה דח"ק, ותוך הגרנח"י דנשמה דחמשה פרלופי בינה דח"ק, ותוך הגרנח"י דרוח דחמשה פרלופי ז"א דח"ק, ותוך הגרנח"י דנפש דחמשה פרלופי המלכות דח"ק, עוד מתפשט עלמות אור הא"ס הגז"ל וכו', וכע"ד הגז"ל הוא מתפשט וכו', וכן ע"ד הגז"ל הוא מתפשט וכו', וכל זה נקרא מחלב הספירות:

ועל ח"ק ואצ"ע דכל פרט ממחלב הספירות הגז' מלבנים עליו בשוה מכל לדדיו וסביבותו, ח"ק ואצ"ע דמחלב הנשמות המתייחס חליו, ונקרא בשמו דוגמתו ממש בכל פרטיו, ונכלל ונפרט בכל פרטי ספירותיו ופרלופיו בעובי ובאורך ע"ד הגז"ל במחלב הספירות וכו', ונתבאר כי באדה"ר נכלל כל מחלב הנשמות, והיו כלולים בו כל הנשמות וכו', והנה מגוף התורה מתפשט ומאור תרי"ג מני האורות וכו', והענין כי כל מלוא נחלבה ונמשכה מאור כל גוף התורה, והיתה כל מלוא כלולה מכל תרי"ג מלות הכוללות השרשיות: **ומאור** גוף התורה מאירים ומתפשטים שנים רבות פירושים ע"פ הפשט לשנים רבות פרלופי העשייה, שהם פרלופי הגרנח"י דנפש דכל פרטין מששים רבות פרלופים הגז"ל, ושנים רבות מני פירושים ע"פ הרמז לשנים רבות פרלופי היצירה, שהם פרלופי הגרנח"י דרוח, דכל פרטין מששים רבות פרלופים הגז"ל, ושנים רבות מני פירושים ע"פ הדרש לשנים רבות פרלופי הבריאה, שהם פרלופי הגרנח"י דנשמה דכל פרטין מששים רבות פרלופים הגז"ל, ושנים רבות פירושים ע"פ הסוד לשנים רבות פרלופי האצילות שהם פרלופי הגרנח"י דחידה דכל פרטין מששים רבות פרלופי הגז"ל, וסוד שורשי הארבעה פירושי פרד"ם הגז"ל לשנים רבות פרלופי הא"ק שהם פרלופי הגרנח"י דיחידה דכח דכל פרטין מששים רבות

(מב)

פרלופים הגז"ל וכו':

והנה מחלב הנשמות הזה שנכללו באדה"ר עדיין היה מבחי' אחר באחור וכו', (פירוש מן ו"ק שנקראים חב"א כי הנ"ר נקראים פכ"פ), וכן הוא במחלב הנשמות שנכללו באדה"ר, כדי שעל ידי המלכות שיעשה יכוין להעלות הציבורים דפכ"פ, ואז יתוקן גם הוא פכ"פ שימשכו לו מוחין דנשמות דפכ"פ, (פירוש הנ"ר) וכו', ואז נברא גוף אדה"ר מבחי' הכלים דו"ס כנודע, ויפח באפיו נשמת חיים שהוא אור מחלב הנשמות הגז', ועליו נאמר בניס אהס לה' חלקיכם, כדי שע"י התורה והתפילות והמנוח שיעשה, יעלה מ"ן שהם הציבורים דפכ"פ לפרלופים העליונים, ואז נגשרים וחורים פכ"פ, ואז יתוקן גם אדה"ר, שהוא הכלים והאורות דפרלופים דמחלב הנשמות, לנסור אותן ולהחזיקן פכ"פ, ולהמשיך להם האורות והמוחין והגרנח"י דפכ"פ, עכ"ל ע"ש:

והנה נודע, כי במחלב הספירות לא יש לא קטנות ולא ירידה ולא חסרון, אלא תמיד הפרלופים והספירות הם שלמים בגדלות, ויוקיים מן עלמות אור ח"ס המתפשט בהם בתמידות בלי הפסק, אך במחלב הנשמות נמלא פעם גדלות פעם קטנות, פעם ירידה פעם עליה, וכמה שינויים כפי הזמנים והעיתות, ואנחנו כל פועל מעשינו בתורה ובתפילות ובמנוח פועלים במחלב הנשמות, כדי שיקבל שפע והארות והמשכת מוחין ממחלב הספירות, ששם מתפשט עלמות אור ח"ס, ששם הוא מאיר ומושפע תמיד:

ג ידוע שבמחלב הנשמות יש כמה שרשים גדולים, וכל שורש יתחלק לכמה שרשים קטנים, יש שורש גדול מתחלק לחלק שרשים קטנים, ויש למאה, וכיוצא בזה, ובמ"ש בשער הגלגלים דף י"ב ע"ב, ובמ"א יע"ש, וכל שורש ושורש הוא שלם בכל בחינת העולמות אצ"ע ובפרלופים גמורים, ולכל שורש יש שביל פתוח למחלב הספירות לכל פרט ופרט בפ"ע, לקבל השפע והמשכת המוחין ממש: **ונודע** שיש חילין, ויש ענפים יולאים ממנו, וכל ענף וענף הוא שלם באצ"ע, ובכל הפרטים, כמו שיש בחילין חלון הפרט, וגוף החילין הוא כנגד ארץ ישראל שהיא חלקו יתברך, והענפים חלוקים כנגד חלוקת הארצות שהם תחת שליטת שבטים שרים, ועל זה החילין אשר במחלב הנשמות, תיקנו לומר בנוסח ליקבה"י קודם כל תפלה, וקודם כל מלוא להשלים חילין העליון, והענפים היוצאים ממנו הם כמוהו ונחשבים כולא חד, ואין בהם פירוד, וכאשר תמלא בחוש הריאות בחילין וענפיו הנשועים בארץ, והוא ע"ד מ"ש"ה ונהר יולא מעדן וכו' והיה לארבעה ראשים, ורק החילין יתייחס לארץ ישראל מפני שהוא חלקו יתברך, ואינה תחת שליטת שרים, והענפים שהם מגופו של החילין שהם שלמים בכל פרטים שבחילין, יתייחסו לשאר ארצות כפי חלוקת השבטים שרים, אך באמת החילין והענפים למעלה הם כולא חד, ודבר זה הוא מוכרח מדברי זוה"ק, ודברי רבינו הארי"ה זלה"ה, כי ח"א לחילין בלא ענפים:

ולפ"י ממילא עלה בידנו ישוב נכון, איך יושבי חו"ל פועלים ע"י התפילות והמנוח פעולתן בהמשכת המוחין ויחוד העליון במחלב הנשמות בזמנים חלוקים זע"ז, אשר לאלו חול ולאלו שבת, ולאלו שחרית ולאלו ערבית, ולאלו מנחה ולאלו ערבית, שכל יושבי ארץ וארץ מעלים תיקון שלהם באותו ענף הגדול אשר במחלב הנשמות, המחובר לחילין הגדול שהוא שלם באצ"ע, ובכל הפרטים שבחילין דמחלב הנשמות, אך עובר התחלת התיקון בעשיה דרך אותו השר השולט באותה הארץ, אשר היא מכוונת כנגד אותו ענף שבמחלב הנשמות, דמעבר התיקון כשעולה מלמטה לדרך שיתחיל לעבור דרך אותו השר שבעשיה, כי הכל נכנס תחילה לעשיה, ועולה ועובר משם למעלה למעלה, ויושבי ארץ אחרת מעלים תיקון שלהם לענף אחר שבמחלב הנשמות, שהוא כנגד חלוקת הארץ ההיא שעומדים, וג"כ עובר

לרצון, וגם עוד מה שמתפלל בשאר שעות היום על לרכיו, ולא קאי על תפלות חובה, מיהו הלשון סתום וחסום, ולא ידענו טעמו, על כן לא נדבר בו כלום. והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו באור תורתו אבי"ר :

סימן וא"ו.

חקרתי לדעת בס"ד, בענין יו"ט שני של גלויות מה בחינתו, ומה ענינו ע"פ הסוד. וראיתי בספר חיים שאל ח"ב סי' יו"ד דף ט"ו, בד"ה וחולס, כתב דאומרים יום ראשון הוא בעלמות, ויו"ט שני הוא רשימו בלבד ע"ש, ובספר טוב הארץ כתב בשם רבינו הרמ"ק ז"ל בעל הפרדס, כי יו"ט ראשון שהוא מדאורייתא, מתלבש ביו"ט שני שהוא מדרבנן, כהתלבש אור הקדוש באור הגולה ע"ש, ומבואר בספר חיים שאל הגו"ו ז"ל, יו"ט שני כתב הרמ"א ז"ל דסודו כחולוניות אל הפנימיות המתפשט בעולמות, והיינו יו"ט שני של גלויות, שהאור גולה ומתפשט לשבעים שרים, וכמ"ש יפה בזה הרמ"ק ז"ל, וכ"כ בספר חסד לאברהם, עכ"ל הרמ"א זכ"י עכ"ד ע"ש :

אמנם מלינו בדברי רבינו האר"י ז"ל בשער הכונות בדרוש ב' דר"ה דף ל"א ע"ד, שכתב וז"ל, נבחר ענין ב' יום דר"ה מה ענינים, כי הרי נוהגים לעשות ב' ימים ר"ה גם עתה בא"י משא"כ בשאר הי"ט. אבל הענין מובן, כי ב' בחינות יש ב' ז"ה, והם חלונות ופנימיות, וכנגדם הם ב' ימים טובים דר"ה, והענין הוא כמה שהודעתך בתפלת שחרית דחול, כי כל התפילות שאנחנו מתפללים בזמן הגלות והחרבן, אין בהם כח רק להעלות בחי' פנימיות העולמות בלבד, ולכלול פנימיות דעסיה ביצירה, וזה בזה, וזה בזה עד האלילות, וזה בזה נשמותינו הנמשכות מבחינת הפנימיות, אבל בחינת החיולוניות שהם העולמות בעלמם והמלאכים אינם יכולים לעלות, וז"ל הן ארבלם לעקו חוניה, ר"ל כי המלאכים זועקים לסיבת היותם חוניה, ואינם מפנימיות כמו נשמות בני אדם. והנה קודם החרבן היה כח ויכולת בתפלתנו להעלות הפנימיות והחיולוניות ביום אחד בלבד, ולא היו עושין רק יום אחד בלבד, זולתי כשלא באו העדים אלא מן המנחה ולמעלה, אבל אחר החרבן הוא בהכרח לעשות ב' ימים של ר"ה, וכנ"ל בדברי רשב"י בס"ה, וביום הראשון עולה בחינת הפנימיות והנשמות, וביום השני עולה אף בחינת החלונות, וזהו הטעם שאמרו בזהר דיוס ראשון הוא דינא קשיא, והשני דינא רפיא, והטעם הוא כי ביום ראשון עדיין לא נתבסמו העולמות, ואינם יכולים להתעלות ליכלל זה בזה, אמנם הפנימיות לבדו הוא שכבר נכללת בחי' הפנימיות ביום הראשון, מכאן זה גם העולמות שהם בחינת החיולוניות עולים ונכללין ביום הב' גם הם, ואף גם אז אינם עולין ונכללין מעצמם אלא רק ע"י הפנימיות של הנשמות, וכיון דעולין העולמות עמנן ביום הב', לכן נקרא דינא רפיא, ולטעם זה ביום ראשון עולה הפנימיות, כדי שיהיה כח ביום ב' לעלות גם החיולוניות, משא"כ אם היה הדבר בהפך, כי ביום ראשון א"א אל החיולוניות לעלות, עכ"ל ע"ש :

וכתב הרב החסיד בתורת חסד דף קמ"ב ע"א, על ענין פנימיות וחיולוניות הנז"ל וז"ל, הכונה היה כי כל פרטוק תחתון נקרא חיולוניות בערכו, ואינו נתקן תיקון הגרדך לו בערך העליון, אבל גם הוא נקרא פנימיות בערך התחתון ממנו, ונתקן ביום ראשון תיקון הנקרא תיקון בערך התחתון ממנו, אבל בערך העליון נקרא כל אותו התיקון ואותו העליה שלא נתקן ושלא עלה כלל, וביום השני נתקן תיקון שנקרא תיקון גם בערך העליון וכו' עכ"ל ולפ"ד

עובר תחלה דרך אותו השר השולט בארץ ההיא, וכן עזה"ד, ויבטי ארץ ישראל מעלים תיקון שלהם לאילן הגדול אשר במחלצ הנשמות, ובאמת כל פרטים שיש באילן יש בענפים, ואין הפרש ביניהם כי אם באיכות האורות, והכל הולך למקום אחד, כי הפעולה שלנו שיהיה עושה המשכת המוחין, היא מושכת המוחין מומחלצ הספירות, שהיא פתוח להשפיע הן בפרטים שבאילן, והן בפרטים שבענפים, וכמו שנעשה יחוד העליון בפעולה העולה באילן שבמחלצ הנשמות, כן נעשה יחוד העליון בפעולה העולה בענפים שבמחלצ הנשמות ההוא, כי מחלצ הספירות עומד תמיד בגדלות ושלמות וסם כל הימים הוא בסוד השבת, ואין שם זמן חול כלל : **ואם** תשאל על קהילות אשר בארץ ישראל עלמה, שהיא משך ת' פרסה, שמוכרת להיות ביניהם זמן חלי שעה או שעה, וכן אפילו בעיר אחת שהיא ירושלים עלמה, יודמן קהל בית הכנסת זו יתפללו בשעה זו, ואחר רבע שעה יתפללו קהלה אחרת בבית הכנסת אחרת, וכן אחר חמשה דקס קהלה אחרת, ונמצא שאינו שיה זמן היחוד העליון אלא כל הקהלות שבאותה העיר, הנה אין בדבר זה תימה כלל, כי אפילו אם יהיו עשרים תפילות או יותר בא"י במשך שעה אחת או שתיים, הנה כל אור"א מהם עושה בתפלתו יחוד העליון והמשכת מוחין, כי כן מפורש להדיא בשער הכונות בדרושי הלילה דרוש ד' וז"ל, גם ז"ס מ"ש בגמרא שהיו קאת ת"ח מתפללים גרבה באמצע היום, וכונתם היתה להחזיר המוחין פעם אחרת, ולגרס זווג עליון בשאר עתות היום וכו' ע"ש. ונמנינו למדן לג"ה, דכל קהלה המתפללת גורמת זווג עליון והמשכת מוחין מחדש ע"י תפלה שלה, מאחר שאפילו בתפלת גרבה מחזירין המוחין פעם אחרת, וגורמין זווג עליון, וכ"ש בתפלת חובה, שכל קהלה היא מתפללת חובה שלה, וה"ה בזווג עליון הנעשה בתפילת מוסף של חג השבועות, ובתפילת מוסף של שמיני עצרת, ג"כ כל קהלה מחדשת בתפלתה זווג עליון, ואין כאן תימה : **ורפ"ז** מ"ש בזה"ק בהקדמת בראשית דף ח' ע"א, בענין חג השבועות וז"ל, אמר לון רבי שמעון בני זכאה חולקין, בגין דלמחר לא תיעול כלה לחופה אלא בהדייכו וכו', אבל בזמנא דכלה אהערא למיעל לחופה ביומא דמחר אהתקנת אהתגרת בקשועהא בהדי חברייא דחדאן עמה כל ההוא ליליא, ואיני חדת עמהו, וביומא דמחר כמה אוכלוסין חיילין ומשריין מתכנסין בחדה, ואיני וכולהו מתכחן לכל חד וחד דתקינן לה בהאי ליליא וכו' ע"ש, אין הכונה בזה כמ"ש מקדש מלך דמחכאן עד שיושלמו כל הקהילות שבירושלים ושאר ארצות, אלא הכונה מחכאן לכל קהלה וקהלה שתעשה לה התיקון והזווג בתפלתה בפ"ע, ומחכאן לכמה זוגין שיהיו מכל חד וחד מהקהלות. ומ"ש למחר לא תיעול לחופה אלא בהדייכו, הכונה לא תיעול מאיליך אלא בהדייכו אתם וחבריכם, כל קהלה בפ"ע. ודע כי ודאי כל האגשים של הקהלה, הם משותפים בפועל הטוב העליון הנעשה ע"י תפלה, ומעלה עליהם כאלו כל אחד עשה הפועל הטוב לבדו בשלימות, ויש להם שכר שלם לכל אור"א, וכמו ענין כתיבת ס"ת של שני שותפים, דאיכא דס"ל כל אור"א קיים מ"ע שלמה, והבא הוא כ"ש, ואפילו מאן דפליג התם מודה הבא כאשר ישפוט המועין :

ודע כי מלינו בזה"ק פ' פקודי דף רנ"ב ע"א, וז"ל, האי חיוותא איני קיימא באשגחותא דללויתין, בגין דאינון שאלתין דשאלתי בני נשא בללויתין כולהו קיימי בידי דהאי חיוותא, ואנח לון בהאי היכלא, וקיימין אינון שאלתין בהאי היכלא עד ארבעין יומין לאשגחא בהון, דהא בכל ארבעין וארבעין נפקא האי חיוותא ונטיל לכל אינון שאלתין ואנח לון קיימיהו דאינון שבעין ותריין נהורין ודיינין לון, עכ"ל ע"ש, ומפשט הלשון משמע דקאי על שאלת לרכיו של אדם המוסף בתפלת חובה בשומע תפלה, וגם בסוף אחר יהיו

ולפ"ד של הרב ז"ל מובן כי מ"ש רבינו ז"ל בענין פנימיות וחילוניות, היינו הפנימיות הם פרטופי חג"ת ונה"י הכוללים דו"ן, שהם נקראים פנימיות בערך פרטופים התחתונים מהם, והחילוניות הם פרטופי יעקב ורחל, שנקראים חילוניות בערך פרטופים שלמעלה מהם:

ומדברי רבינו ז"ל בשער הכוונות הנז"ל, אנחנו למדין לענין שאר ימים טובים, דבא"י מחמת קדושת ארץ ישראל אנחנו עושים תיקון ועלייה בפנימיות ובחילוניות ביום אחד על ידי תפלותינו, כי רק בראש השנה שהוא זמן דין אין בנו כח להעלות הפנימיות והחילוניות ביום אחד, אבל בשאר ימים טובים מעלים הפנימיות והחילוניות בארץ ישראל ביום אחד, כי קדושת א"י מסייעת, משא"כ בחו"ל אין בנו כח בשאר ימים טובים להעלות הפנימיות והחילוניות ביום אחד כמו ארץ ישראל, אלא לריך יום ראשון להעלות הפנימיות, ויום שני להעלות החילוניות, מיהו ביום הכפורים שהוא יום אדיר בימי שנה, וקדושתו עלומה וגדולה, ומאיר לנו בהארץ הבירה, ואין שני ואין פגע רע בו ביום, יש בנו כח לעשות כל התיקון שלם ביום אחד, ולא הלרכו שני ימים:

והנה ידוע מ"ש רבינו הרש"ש ז"ל, דיו"ט ראשון הוא בפרטופי חג"ת ונה"י הכוללים דו"ן הכוללים, ויו"ט שני בפרטופי יעקב ורחל, והוא הדבר שכתבתי לעיל בשם תורת חכס, כי פרטופים העליונים נקראים פנימיות, ופרטופים התחתונים נקראים חילוניות, והוא הדבר שכתב רבינו הרש"ש ז"ל בנה"ש, דכל מלות דאורייתא הוא בשני פרטופי חג"ת ונה"י הכוללים דו"ן הכוללים, אבל מלות דרבנן הם ביסוד שהם פרטופי יעקב ורחל, ולכן כתב בספירת העומר לבני חו"ל לריך לאומרה בלילה הראשונה אחר ערבית כשאר לילות, כי אין לה שייכות עם הסדר בלילה זו לבני חו"ל, כי מלות ספירת העומר היא מלות דאורייתא, שהם פרטופי חג"ת ונה"י הכוללים דו"ן הכוללים, והסדר בלילה זו לבני חו"ל הוא ממלות דרבנן, שהם ביסוד שהם פרטופי יעקב ורחל כגודע, ע"ש:

וכן כתב הגאון מהר"ש"א ז"ל בפסק השביעית שהשתק באמת ליעקב בשפת אמת, ובספר דברי שלום וז"ל, והנה כי כן, כפי הכלל המסור בדינו ממה שקבלנו מפה קדוש מוהרש"ש ז"ל. ובכ"כ בכתבי הקודש שלו, שכל מלות דרבנן נגון נר חנוכה ופורים וכיוצא במלות דרבנן הם ביסוד, שהם יעקב ורחל, שהם מלכות דמ"ה וצ"ן דכל הפרטופים, לפיכך כל ההמשכות וכל הזוגים הנזכרים במלות אלו, הם משרשי יעקב ורחל העליונים ליעקב ורחל דכל הפרטים, והוא להעלות מ"ן מביורוי אורות וכלים וכו', וא"כ יולא לנו מוז, דאיסור עבודת הארץ בשביעית בזה"ז דרבנן, וא"א לומר דנתקן בכל הבחינות, כי אם דוקא ביעקב ורחל שהם המלכות דמ"ה וצ"ן, כנ"ו במשפט מלות דרבנן, ואף דים לחלק דשאני שביעית דעיקרו מלות מן התורה היא, ולא דמי לחנוכה ופורים, מ"מ מוהרש"ש ז"ל כתב כן אפילו במלות דרבנן דעיקרם מדאורייתא, כמו מרור בזה"ז וכיוצא, א"כ ה"ה שביעית. וא"כ איך נאמר דלא נגוין בכונות הק"ש דהוא מ"ע דאורייתא, שהוא תיקון ו"ן, כיון דענין שביעית אינו גוגע בהם כלל, כי אם ביעקב ורחל וכו', עכ"ל ע"ש:

ונמצא לפ"ו יו"ט שני שהוא מלות דרבנן, כל המשכות וכל הזוגים הנעשים בו על ידי התפלה והמלות שבו, הכל פועלים ביעקב ורחל דכל הפרטים, ולא ביו"ן הכוללים, אבל ביו"ט ראשון גם בחולה לארץ הפעולה מוגעת לזו"ן הכוללים, כמו א"י חוב"ב, כי לשניהם יום טוב ראשון הוא דאורייתא. ולפי מ"ש רבינו הרש"ש ז"ל בענין הלולב, והביא דבריו בספר תורת חכס דף כ"ד ע"א ו"ל, התיכון הוא פשוט כמ"ש מוה"ר ז"ל בענין הלולב,

כי כשאנחנו מתקנים ע"י מ"ע מן התורה ביו"ן, אז נעשה אותו ענין מאיליו ביעקב ורחל, וכן כשאנחנו מתקנים ע"י מ"ע- דרבנן נעשה ביו"ן מאיליו עכ"ל ע"ש. הנה לפ"ז נראה דמה שאנחנו עושין ביו"ט שני שהוא מדרבנן, שהם בבחי' יעקב ורחל, הנה גם ביו"ן הגדולים יש תיקון זה, ודבר זה הוא מוכרח, דידוע דא"א שיתקנו פרטופי יעקב ורחל בלתי תיקון פרטופים של זו"ן הגדולים, אמנם אין קבלת סדר לתחתונים, על תיקון הנעשה ביו"ן הגדולים ביו"ט שני, מפני ששם נעשה מאיליו בו ביום, ולא נעשה אלא בשביל כדי שיעשה התיקון ביעקב ורחל, ולכן אין להם סדר אלא רק על מזה דרבנן הקבועה להם חובה בו ביום. וכל זה אני כותב להמעיניקים בסוד ה' אצל דרך כלל בקצרה אשיב לכל שואל על דבר זה, שיום ראשון הוא מתקן בפנימיות, ויו"ט שני מתקן בחילוניות, והכל הולך אל מקום אחד, ועולה בקנה אחד, והמשכיל יבין. והסו"ת יאיר שיגיט באור תורתו, אה"ר:

סימן ז'

שאלה. ילמדנו רבינו, למה ביו"ט יש אסרו חג, ובשבת אין עושין יום כמו אסרו חג. ועוד יש לשאול, למה בשבת אין הפרש בין א"י ליושבי חו"ל, וביו"ט יש הפרש, שבא"י עושין יום אחד, ובחול עושין ב' ימים, אע"פ דבקי"אין בקביעותא דירחא, ואנחנו מונין עיקר ליום ראשון, יורנו ושכמ"ה:

תשובה. מה ששאלת בשאלה הראשונה, כבר שאלה זו באה על שלחן הקדוש של מן האר"י ז"ל, בשער הכוונות דף ע"ח ע"א, וז"ל, בענין אסרו חג הנה יש כאן מקום שאלה, כי הנה קדושת שבת משולה מקדושת יו"ט, וא"כ למה קדושת שבת אין אחרים קדושת אסרו חג. והדבר נראה להפך, והשיב כי אדרבה גודל קדושת שבת גורם מיעוטה אחר השבת, והוא כי בשבת כל העולמות עלו שתי מדרגות גדולות, ובמולאי שבת שבאו ימי החול חוזר כל עולם לירד ב' מדרגות גמורות, אותם אשר עליה בשבת, ולכן אין כח להמשיך אור העליון ממקום העליון למקום התחתון ביום זה שאחר השבת, להיות כמו ענין אסרו חג שאחר יו"ט, אבל ביו"ט לא עליה שום עולם, אלא רק מדרגה אחת, לכן במולאי יו"ט יש כח להמשיך קדושת יו"ט ממקום עליון אל מקום תחתון, ולכן ביום שלאחר יו"ט עושים אסרו חג, שהוא בחינת המשכת אור קדושת יו"ט ממקום העליון אל מקום התחתון שירד בו עתה, משא"כ בשבת, שיש מרחק ב' מדרגות, אין בנו כח להמשיך האור העליון ב' מדרגות חוץ לתקומו, עכ"ד זלה"ה. ובזה פירש עט"ר אדוני הרב מור אבי זלה"ה, מאן דאיהו רב איהו זעיר, ומאן דאיהו זעיר איהו רב, ר"ל השבת דאיהו רב, שעולה ב' מדרגות, איהו זעיר, דאין אחריו קדושת אסרו חג, ומאן דאיהו זעיר יו"ט שעולה רק מדרגה אחת, איהו רב בסופו, שיש אחריו קדושת אסרו חג, ודפח"ת. ובזה פירשתי אנא עבדא בס"ד, שאול באחת ועלתה לו, דוד בשמים ולא עלתה לו, שאול רמוז ליו"ט שקביעותו תלויה בשאלה מן העדים שראו את החודש, וגם ב"ד של מעלה שואלנן עליו מב"ד של מטה, כמ"ש רז"ל, אומרים מה"ש לפני הקב"ה אחתי ר"ה ואמתי יוה"כ, ואומר להם אני ואחס נשאל מב"ד של מטה, ולכן שאול רמוז ליו"ט, שהוא באחת, שעולה מדרגה אחת, לכן עלתה לו המשכת אור קדושתו אחריו ביום אסרו חג, אך דוד רמוז לשבת, שהוא סוד מלכות הנקראת דוד, כמ"ש בזה"ק דוד אחרא אית ליה לקוב"ה, כיון שהוא בשמים מדרגות עולה, לכך לא עלתה לו קדושתו אחריו כמו אסרו חג דיו"ט:

ועל

ועל שאלה הכ' י"ל, הגה אין סגנון השאלה דנקיט השואל עולה נכון, דמה שאלה היא זו, הלא השבת קבוע משבת ימי בראשית, אך יו"ט תלוי בקדוש החודש, ועושין שני ימים מספק, דלא ידעי מתי קבעו ב"ד את החודש, ועתה שיש לנו עיבור וזקיון בקביעותא דירחא, מנהג אבותינו בדינו, ומה זו שאלה, אך כך לריך לשאל על סודן של דברים, למה קדושת יו"ט אין אהנו יכולין להמשיכה ולתקן בה אלא רק בשני ימים, וקדושת שבת שהיא גדולה יותר יספיק לה יום אחד :

והנה בספר טוב הארץ, הביא דברי רבינו הרמ"ק ז"ל שחקר בכך, והשיב קדושת יום שבת בא"י הוא עיקר הכל, מפני שמנוחת שבת תלויה במה שמתפשטת קדושת שבת דרך פתח היכל לבנת הספיר, כי נקודת א"י שהיא מבחר היסוד מכוון כנגדה פתח היכל לבנת הספיר, ולכן קדושת שבת בא"י הוא עיקר, ובחול יתפשט אור היחוד מנקודה אמלעית זאת אל כל צחינת השמים שישאל שרונים תחתם, כי נזון אור השכינה מתפשט אליהם, וקדושת השבת תמשך להם מלך הנילוך ההוא, ועד"ו הוא ג"כ קדושת ימים טובים, אמנם מספק עושין שני ימים טובים, ולא עושין כן ליום שבת, מפני שבשבת שבת מוסכמת בחיובים ואינם מסתפקים בה, דהא אפילו גיהנם שבת, והשרים שבתים לפי זריחת השמש באיחור וקדימה קרובים או רחוקים. אמנם יו"ט אינם מודים השרים בקביעותו ע"פ קדוש החודש, והם מסתפקים בקדושתו, לכך לריך שני ימים טובים, עכ"ד ע"ש. ולאח עבדא בתשובה אחרת טענתי על דברים הנז' כמה טענות, ועתה אוסיף לטעון, כי הלא גם בא"י יש מקומות שעושין שני ימים מספק, והם מקומות שלא היו השלוחין מגיעים, ולפ"ד רבינו הרמ"ק כל ארעא דישאל שיהא צוה היא צענין היחוד הנעשה למעלה, כי שם אין שיבות לשרים, ועוד יש לטעון מלך יו"ט, שאהנו עושין יום אחד בכל מקום, וקביעות יו"ט נמשכת אחר קביעות החודש של ראש השנה, ולפי דבריו שהשרים אינם מודים בקביעות יום טוב, והם מסתפקים בקדושתו, א"כ גם בקדושת יו"ט לא יודו ולריך לעשותו שני ימים :

אך באמת תשובה שאלה זו היא פשוטה, כי קביעות קדושת השבת ביום השביעי אינה על ידינו, אלא השי"ת קבעה ביום השביעי הזה, ולכן עינומו של יום חזק וגורא הוא, והתיקון אשר נעשה על ידי התפילות והמנוחות עושה פועל שלם, ואין לריך להתחלק בדינו לשני ימים, כי ענומו של יום שהוא מקודש ומבורך מאתו ויקדש אותו, הוא מסייעני ויברך חלקים את יום השביעי ויקדש אותו, אך קביעות בתיקון ועלויות שנעשים על ידי תפלותינו, אך קביעות קדושת יו"ט ביום זה, הוא נעשה על ידינו, הן בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה, הן עתה שמתקדש ע"י העיבור, שסדרו חז"ל מזמן הלל מורעו של הלל הזקן שתיקן ויסד העיבור עד סוף אלף השש, וכיון דקביעות קדושת יום טוב ביום זה הוא נעשה על ידינו, אין בענומו של יום כח לעזור לנו ולסייענו, שיהיה נשלם כל התיקון הראוי להיות ביום זה ביום אחד, אלא לריך להתחלק לשני ימים, ורק בארץ ישראל קדושת א"י מסייעת אותנו לעשות הכל ביום אחד וכן ביום הכפורים קדושת יו"ט עולה הארה שלו שהיא מן הבינה, מסייעת אותנו אפילו בחולה לארץ, לעשות הכל ביום אחד. והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו חבי"ר :

סימן ח'

חברתי בס"ד, צענין גם הפורים, שכתב מרן האר"י זלה"ה, שהשי"ת ברחמיו האיר הארת נוקבה העליונה, והיא גדולת מרדכי ואסתר, ועל ידם נשעו ישראל

מן הארה היא וכו' וכנ"ו בשער הכוונות. והנה לריך לדעת אותה ההארה בשעתה בשנה הראשונה חימתי נעשית אם היה זה בט"ו ציטן ביום לליבת המן ועלה מרדכי לגדולה, א"כ ראוי שתתגלה ההארה ההיא ותתקיים בכל שנה ושנה ציטן, ולמה אהנו עושין מלות מקרא מגילה ומתנות לאביונים ומשתה ושמתה לקיים ההארה ההיא באדר, וראוי שיהיה זה ציטן, ואם גם בשנה הראשונה לא נעשה גילוי ההארה ההיא אלא באדר, א"כ מה נעשה ציטן, בנס הגדול של לליבת המן וגדולת מרדכי והוראת החסודות לצטל האגרות הראשונות. גם יש לחקור, אם נאמר שנעשה גילוי ההארה ההיא באדר, לריך לומר שהיה זה צי"ג באדר ביום ששלטו היהודים בשוגיאהם, וא"כ למה עושים בכל שנה ג' מלות לקיום ההארה ההיא, צי"ד באדר ובט"ו בן, ביום שנחו מאויביהם, וביום י"ג אדרבה עושים תענית :

ובספר נהר שלום לרבינו הרש"ש ז"ל איתא בסדר הפורים שאלה בלי תשובה זו"ל, ועוד ז"ל עיון, אך קבעו לנו חז"ל פורים באדר, והיה ראוי לקבעו ציטן ביום שני דפסת, כי ביום נתגלית אותה ההארה ותצטלה הגזרה, ובשלמא באותה השנה הראשונה, של הנס כי בו ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוב בהם ונחפוך הוא, שפיר דמו, אבל לדורות אשר קבעוהו להם זכר לאותה הארה, היה ראוי לקבעו בפסח עכ"ל. ולא נמוא על זה תשובה שם ע"ש :

והנראה בס"ד, בישוב חקירה כפי העולה לנו מדברי מרן רבינו האר"י ז"ל, כי מאכרח לומר דגילוי ההארה ההיא בשנה הראשונה נעשה בט"ו ציטן, כי הוא היום אשר בליילה ההוא נדדה שנת המלך, (ומודע הסוד הרמוז בפסוק בליילה ההוא נדדה שנת המלך), וזה מוכרח, והוא היום אשר גללב בו המן ונשברה קליפתו מבח גילוי ההארה הגדולה ההיא, והוא היום אשר הללימה אסתר להפוך לבב אחשורוש על ביטול הגזרה, והוא היום אשר בו עלה מרדכי לגדולה מבח גילוי ההארה ההיא, וככתוב ומרדכי ילא מלפני המלך וכו', ומודע הסוד הרמוז בזה הפסוק צענין גילוי ההארה ההיא, וכנ"ו בשער הכוונות על כן מוכרח לומר שגילוי ההארה ההיא נעשית באותו היום בט"ו ציטן, וכן נקיט בפשיטות בספר נהר שלום הנז"ל, שכתב והיה ראוי לקבעו ביום שני דפסת, כי בו ביום נתגלית אותה ההארה הגדולה, וכנ"ל :

ברם, אע"פ שכל הנסים נעשו ע"י גילוי ההארה ההיא, שנעשית בט"ו ציטן, לא רלו חז"ל לקבוע לה זכר בעשיית יו"ט בט"ו ציטן, מפני כי ע"ז הוא מועד הפסח, ואין מערבין שמחה בשמחה, ולא היה ניכר זכר זה, לכך קבעו לה זכר ביום הפורים שבו נחו ישראל, ובו היה סיום פועל הנסים אשר נעשו בתחלתם מחמת גלוי ההארה ההיא, כי בט"ו ניסן היתה התחלה, אך הסוף של עיקר הנס של ביטול הגזרה בפועל היה באדר, אשר בו נקבע יו"ט כנגד יום שנחו בו היהודים, ועשאוהו בשנה הראשונה יום טוב על זכר הנס של הללתם :

ועוד, המה ראו כי בשנה הראשונה צי"ד אדר וע"ז בו שנחו בו היהודים, עשה השי"ת חסד עם ישראל, שאותה ההארה הגדולה שגילה אותה בט"ו ניסן בתחילת הנס, גילה אותה וקיימה ביום י"ד וע"ז אדר בשנה ראשונה, לכך כשעמדו מרדכי וצ"ד ותיקנו שכל שנה ושנה יעשו ימים אלה לימים טובים, קמו ותיקנו בהם מלות, שהם מקרא מגילה, ומשלוח מנות, ומתנות לאביונים ורבוזי אבילה ושתייה, שבהם יהיה קיום והמשכה לאותה ההארה הגדולה כל היום כולו, כי ראו צרוה"ק, כמו שעשה השי"ת חסד עם ישראל לגלות אותה ההארה הגדולה בשנה הראשונה ביום י"ד וע"ז אדר, כן יעשה חסד זה בכל שנה ושנה בימים אלו, בגלוי ההארה הגדולה, ולכן עשו ותיקנו מלות שיועילו להיות

להיות קיום אותה ההארה כל היום על ידינו. וכונן בזה תמלא בענין חג הסוכות, שאנחנו עושים סוכה, וקר לחסדי השי"ת שעשה לנו בענין כבוד שנעשו בימינו ישראל מומרים שהיתה בניסן, ואנחנו עושין זכר לזה בתשרי, ובניסן אין אנחנו עושין זכר לזה, וכן הדבר באן, דלעולם גלוי הארה הגדולה בראשונה היה צ"ו ניסן, שעי"כ נעשו כל אותם הנסים של לליבת המן, והפיכת לבב אחשורוש לבטל הגזירה, וגדולת מרדכי, והזכר שאנחנו עושין לזה הוא בפורים שהם באדר, וקצבו חז"ל ג' מלות בימים אלו, כדי שיהיה קיום להארה הגדולה ההיא כל היום כולו על ידינו, ויהיה לישראל בזה שכר טוב, וימשך לנו שפע והארה מן אותה ההארה הגדולה ביום ההוא כל היום כולו :

ובשער הכונות בדרוש הפורים, כתב רבינו זל"ה בזה"ל, ואמנם היות ימי הפורים האלו נעשים בכל שנה ושנה, ולא הספיק לעשות בזמן ההוא לבדו, הטעם הוא כי השי"ת ברחמיו רצה שאותה ההארה המתחדשת בהיות המנוחין דא"ר תוך הקצבה בזמן דורמטע ז"ל, לא תהפך לעולם בכל שנה ושנה בימים ההם עלמם וכו', ע"ש. ומלא זהו חסד בפ"ע, מלבד חסד הראשון שגילה ההארה הגדולה הזאת צ"ו ניסן, כדי שעי"כ יהיו נעשים כל אותם הנסים, עוד עשה חסד גדול לעשות גלוי הארה זו בימים של הפורים, שבס נחו היהודים מאויביהם, וממילא יכה אותנו בגלוי הארה גדולה זו בכל שנה ושנה. והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו, אכ"ר :

סימן ט'

שאלה. ילמדנו מורינו, נשים היודעות לקרות תנ"ך, ומתפללות בכל יום שמ"ע, אם ראוי להן לומר בכל לילה תיקון רחל ותיקון לאה, כאשר אומרים האנשים תיקון חנות, או לפחות בחדש אלול, או"ד הנשים אין להם שייכות בתיקון חנות, ונתעוררתי לשאול שאלה זו מפני שלא ראיתי ולא שמעתי שהנשים אומרות תיקון חנות, ולא ידעתי מה ארון זה. ועוד ילמדנו, אם הנשים חייבות בק"ש שעל המטה, ואם עושין זה תיקון כאנשים. ועוד ילמדנו, אם ראוי לנשים ללמוד סדר הלימוד של ליל חג השבועות, וליל הו"ר, הנדפס בקראי מועד, או לא, ושכמ"ה :

תשובה. האמת הוא כך, שלא נמלא ולא נשמע שהנשים יאמרו תיקון חנות, הן תיקון רחל הן תיקון לאה, אע"פ שהן נשים חכמניות ולמדניות, ודרךן ללמוד תהלים בכל יום, וגם יש להן לימוד קבוע, עכ"ז אין אומרות תיקון חנות. וז"ל בס"ד, דאזכר טעמא רבא בזה, והוא דידוע מ"ם רבינו זל"ה שבער טעמי המזות פרשת ואתחנן וז"ל, בשאר לילי השבוע אין ראוי לקרא מקרא, לפי שהמקרא הוא בעשיה, והלילה עמם הוא בחי' עשיה, והכל הוא דינו, ואין ראוי לעורר הדין עכ"ל. וכתב הגאון חיד"א ז"ל, בספר יוסף אומן סי' ג"ד, ביאור דברים אלו בשם מהר"ם פאפירש ז"ל, דבחינת המקרא עליזנה מאד, ומתפשט עד העשיה, ועל ידי לימוד המקרא מברר מן העשיה, ולכן אין לקרא מקרא בלילה, לפי שמברר מן העשיה, והלילה בחינת עשיה, ואין ראוי לעורר הדין עכ"ל. והנה ידוע, שהאשה עממה היא בחינת עשיה, שהיא בחינת דינו, ומאחר שתיקון רחל ותיקון לאה הכל נעשה בלימוד המקרא, לכן אין ראוי לנשים להתערב בתיקון זה, ולקרות המקראות בלילה, כדי שלא לעורר הדין, ורק הזכרים שהם בחינת יצירה, והם בחינת רחמים, יכולין לעשות תיקון זה במקראות בכל לילה :

ועוד טעם קרוב לזה, שכתב רבינו ז"ל שבער טעמי המזות בפרשת קדושים, דהאשה כל אחיות הדינים

ושרשם הוא זה, ומטעם זה אין האשה מגלחת ראשה, אלא מגדלת שער ע"ש, ולכן מאחר כי תיקון חנות הוא תיקון הנקבא מלכות, אע"פ שאומרים אותו בחני השני של הלילה, שהוא עת רחמים, עכ"ז הוא לילה שבו שליטת הדין, ומגלחת האשה שאחיות הדין ושרשם זה היא מתגרים בחינות, ויהקראו בתיקון שלה יותר, ואין להתגרות בהם בעת זה. ודוגמה לזה, שאין נותנים לדיקה בלילה, כדי שלא יתגרו בכוחות הדין. ודע שאלתי מאת ידידנו הרב החסיד מהר"א מגי נר"ו (ז"ל), שיודיעני אם יש נשים בעה"ק טוב"ב שאומרות תיקון חנות, והשיב לי בזה"ל, מודע לבינה, לא שמענו ולא ראינו שהאשה אומרת תיקון חנות, ואפשר הטעם שידוע ששורש הנשים מומך בעל חנן, וכמ"ש בנהר שלום דף ע"ב בענין יו"ב, ותיקון חנות הוא על ירידת העולמות לברר, ומלך בעל חנן אינו יורד שזו הטעם של שבת עכ"ל :

על כן נראה, שאין ראוי לנשים לומר תיקון חנות, הן תיקון רחל הן תיקון לאה, מיהו בתורה שב"ע אין קפידה, וכן מנהג הנשים בביתנו שעומדים באשמורת קודם עלות השחר, ואין אומרות תיקון חנות, אלא לומדות פתיחת אליהו וזכר לטוב, וקלה לימוד כולל בזה, וזקניתי תגל"ה היתה לומדת י"ח פרקי משנה :

ועל השאלה השנית, בענין ק"ש שעל המטה, זה פשוט שגם הנשים חייבין בה, ושייכים ג"כ בתיקון הנעשה בק"ש של המטה לזכרים, מלך טיפות הקרי למחות ע"י ק"ש שעל המטה את המזיקין הנבראים מהם, וכמ"ס רבינו ז"ל שבער הכונות וז"ל, ודע כי כמו שז"ל אין המזיקין אלו מן החרם המזוה"ל להיותו בלא אשה, כך האשה בוראה מזיקין בלא איש וכו' ע"ש, וענין זה ימלא נשים, כי לפעמים יעבור בלב האשה תאוה גדולה, ומזרעת מאליה בלא בעילת איש, גם ימלא לפעמים בהיותה עם בעלה ועושין געגועין קודם תשמיש זע"י, ואז מזרעת מאליה קודם שיקרב בעלה לשמש עמה, וא"כ היא לריכה לק"ש שעל המטה גם בעבור תיקון הו', וגם בימי זקנתה שלא יקרה לה עוד המקרה הזה לריכה להזהר בק"ש שעל המטה, כדי לתקן על מה שהיה לה בימים ראשונים, ובמקום חסר כתבתי בענין זה באורך בס"ד :

ועל שאלה הג' בענין לימוד ליל חג השבועות וליל הו"ר, הנה המנהג פה בביתנו, שהנשים אין אומרות הלימוד של ליל חג השבועות והם ישנות, אך בליל הו"ר הן נעורות ולימודות משנה תורה ותהלים, והתפילות של כורתי ברית, כי אנחנו יושבים ולומדים בתוך הסוכה שבחלה, והן יושבות למעלה באכסדרה אשר עומדת לפני הסוכה, ולומדות עמוגו בפ"ע. וז"ל בס"ד, הלימוד של ליל חג השבועות לא יאות אלא לזכרים, חדא משום שהם התחילו בתיקון בתחילתו בספירת העומר, והנשים לא נתערבו בתיקון זה של הספירה, והשנית כי הלומדים הלימוד הקדוש הזה של ליל חג השבועות, נחשבין ונקראים שושבינין דמטרוניתא ואין ראוי להשתמש במעלה זו אלא רק הזכרים, ולא כל הרולה ליטול את השם יצ"ו ויטול. ונראה לכך אמר רשב"י לחברייא, על ליל חג השבועות בזהר בראשית דף ח', זכארה חולקטין בגין דלמחר לא תישול כלה לחופה אלא בהדייבו ע"ש, כי רק הזכרים יהיו שושבינין דמטרוניתא. ברם הלימוד של ליל הו"ר שאני, שהוא תיקון החוסה, שיש בו תועלת לאיש ואשה השבים בתשובה, דלכן תיקו בו סליחות ותפילות, ונקרא כיפור קטן, ולכן גם האשה ראוי שתתערב בלימוד, וכמו דגברי בעו ח"י כך נשי בעו ח"י :

ויש"ר בזה"ק פרשת ויחי דף רמ"ה ע"ב וז"ל, תא חזי אתערותא דרחימו דכנסת ישראל לגבי קב"ה, נשמתהו דלקייא לתתא מתערין לה, בגין דאין חתיין מסטרא דמלכא מסטרא דדבורא, ואתערותא דח מטי לנקבא

לנוקבא מסטרא דדכורא ואתער רחמותא, אשתכח דדכורא
 אתער חביבו ורחימותא לנוקבא, וכדון נוקבא אתקשרת
 ברחימותא לגבי דכורא עכ"ל, ופירש במקדש מלך וז"ל,
 זהו מסקנא דתירוצא למה שהקשה לעיל דלית שבחא לנוקבא
 למרדף בתריס דדכורא, ומתוך דכיון דנשמות הלדיקים שהם
 מסטרא דדכורא הם מעוררין אותה, א"כ אדרבה דכורא
 רדוף בתר נוקבא, שהוא המעורר אותה על ידי נשמות
 הלדיקים שהם ממנו, עכ"ל ע"ש:

והנה בטעם היקר הזה שאומר בזה"ק על הקושיא
 שהקשה דלית שבחא לנוקבא למרדף בתריס
 הדגורא, פרשתי בזה בס"ד מאמר רז"ל במדרש במדבר
 רבא פ"ג, כבודו של הקב"ה עולה מן הזכרים, והבן היטב:
והשתא מדברי זיה"ק הגו' מלינו למידין שפיר
 טעם נכון, מה שלא נהנו הגשם בלימוד

של ליל חג השבועות, אלא רק האנשים בלבד, יען כי
 הלימוד הנעשה בלילה הכל הוא הכנה ללורך הזוג של
 הנוקבא הנעשה בתפילת מוסף בבוקר, וכמ"ס בזה"ק
 בהקדמת בראשית דף ח' ע"א, ר"ש היה יחידי ולפי באורייתא
 בלייליא דכלה אתחברת בצעלה, דתנין כל אינון חבריא
 דבני הכולא דכלה, אצטריכו בהיהא ליליא דכלה אודמנת
 למהו ליומא אחרת גו חופה בצעלה, למהו עמה כל
 ההוא ליליא, ולמחדי עמה בתיקונה דהיהי אתתקנת, למלעי
 באורייתא מתורה לגביאים ומגביאים לכתובים וכו', בנין
 דאינון תיקונין דילה ותקשיטתא, ותיב ועולמתהא עאלת
 וקיימת על רישון ואתתקנת בהו, וחדת בהו כל ההוא ליליא,
 וליומא אחרת לא עאלת לחופה אלא בהדיהו וכו' ע"ש,
 ועל כן לפי טעם זיה"ק הגו' זהו כבודה דמטרונתא, שיהיה
 התעוררות זו והכנה זו שלה ע"י הזכרים, שהם מסטרא
 דדכורא בעלה, כדי שלא יהיה נראה נוקבא רדפה בתר
 דכורא, אלא דכורא רדוף בתר נוקבא:

מיהו ליל הו"ר אינו בכלל זה, כי בלימוד הו"ר נעשה
 בח' החוסם, ואין הזוג נעשה למחרתו אלא נעשה
 ציוס שמיני עלת, אחר גמר הקפות של הו"ר וחצות
 הערבה שעושין הזכרים לבדם, ולא הנקבות, ודוק היטב,
 והש"ת יאיר עינינו באור תורתו, אבי"ר:

סימן יו"ד.

בענין שנה השביעית, היא שנת השמיטה, שכתב הגאון
 מהר"ט"א ז"ל בפסק שלו שהביאו באמת ליעקב,
 בריש קנטרים שפת אמת, בענין הכונות שכתב וז"ל, גמרנו
 בדעתנו בהלטרפות טעם זה, לכיון בכל תפילת שחרית
 כסדר כל השנים, ובק"ש של ערבית, ולא לכיון בתפילת
 העמידה דמנחה ודערבית, וכל זה הוא לדין דיתבינן
 צירושלים, דיש לנו איסור עבודת הארץ בשביעית, אבל
 כל הדריס בחו"ל דמעיקרא אין להם איסור שביעית כלל
 אפילו מדרבנן, לא שייך כל זה, וכן שמענו מפי מוה"ר
 הרש"ש ז"ל, על מה שאלוהו ענין שביעית מעיר אומיר
 יע"א, והשיב דלכל הדברים נגד האדם אחר המקום שהוא
 דר שם, וכיון דמאות שביעית אינה נוהגת בחו"ל, לא שייך
 דבר זה, והיה מביא קלת רחיה לזה מה ששמענו מפיו,
 עכ"ל. ולריך להבין דבר זה, נהי דבחו"ל אין להם מלות
 שביעית, מ"מ למה ישתנו בסדר הכונות וכיוצא מבני
 ארץ ישראל, מאחר שזה השינוי של הכונות וכיוצא שיש בין
 השביעית לבין שאר השנים, הוא בא מחמת העילוי הנעשה
 במלכות ועולמות שלה למעלה, א"כ מן הראוי שגם אנשי
 חו"ל יהיו שוים לאנשי א"י בעניינים אלו, וכי היש עולמות
 בפ"ע לאנשי חו"ל, הלא כל הכונות והתפילות של אנשי
 א"י ושל אנשי חו"ל עולים למקום אחד:

ג עוד תמיהא לי, שראיתי בספר אמת ליעקב הגו' בדף
 ק"א ע"ד שכתב, והוי יודע דכל שנת השמיטה אין
 אנחנו אומרים תיקון רחל בחלות הלילה, כיון שיש עילוי
 המלכות ונקרחה שנת הארץ שנת לה, ולכן אין לומר
 קניות, דלמא ח"ו יהיה פגם, כיון דשנה זו נקרחה שנת
 לגבי המלכות, והרב מהר"א עזריאל ז"ל הביא רחיה מוזה"ק
 שלח לך דף קע"א ע"ב, דנראה משם שיש ששון ושמחה בשנת
 השמיטה, והו דוקא לדין בני א"י, אבל לבני חו"ל לריקים
 לאומרו כגו"ל, וכ"כ לי צפירוס הרב החסיד הראב"ד ז"ל,
 בהיותי בעיר אומיר והוא פשוט, עכ"ל, ותמיהא לי, כיון
 דבא"י אין אומרים תיקון רחל משום כבוד המלכות, שהשביעית
 נקרחה שנת לגבה, א"כ מטעם זה גם בני חו"ל לא
 יאמרו תיקון רחל וקניה משום כבודה, ואע"פ שבחו"ל
 אין נוהג איסור שביעית, ראוי שיהיו כבוד המלכות
 בענין זה, וכאשר מלינו צפורים שגם כרכים שאינם מוקפים
 חומה שקורין ב"ד דוקא, עכ"ז נזהרים בכבוד יום ש"ו שאין
 אומרים בו דווי, ואין מתעמים בו משום שהוא יום פורים
 צירושלים וכרכים המוקפין חומה, וכן אנשי ירושלים נזהרים
 בכבוד יום י"ד אע"פ שאין להם בו מקרא מגילה, וכיוצא
 משום שהוא יום פורים למקומות שאין מוקפים חומה, וה"ה
 הכא, אע"פ דאין שביעית נוהגת בחו"ל, מ"מ לריקים
 לזרז בכל דברים של כבוד שעושין בא"י משום עילוי
 המלכות, כי אחת היא לכולנו:

ונראה לי בס"ד, ליישב תהתי הראשונה בענין
 השינויים של הכונות, והוא כי מלינו בשעה
 הכונות בדף וז"ל בדרוש הלילית שכתב וז"ל, וכבאר עתה
 הלילית שאנו נוהגים בזה"ש שהם לבן בלתי תכלת, כי
 אמת הוא שאף בזה"ש אין אור חכמה דאינו נפסק מלהאיר
 וללאת כבוד הלילית הגו' עם התכלת, אלא שאין לנו עתה
 כח שיעשה הדבר ההוא על ידינו, אבל ודאי הוא שג"כ
 הוא יולא בהתלבשותו בלילית היולא מנוח בינה דאימא
 וכו' עכ"ל, ע"ש:

עוד כתב שם בריש דרוש ב' של הלילית, לפי שאור
 מקיף גדול מאד אין בנו כח להשיגו, ולכן אין
 הקדושה חלה על העליות עלמנו כמו התפילין, אבל הלילית
 הנמשכים ויולאים מן העליות הזה, יש לנו בהם השגה, ולכן
 נקראים תשמישי קדושה שאינם נזרקים ע"כ ע"ש. וכתב
 הרב יפה שעה ז"ל דף קנ"ח וז"ל, וגמלא כי לבחינת ח"יה
 דיחידה דשלשה פרטופים העליונים, שהם נרנח"י דגממה,
 ונרנח"י דחיה, ונרנח"י דיחידה, לא זכינו בהם, ולית לן
 מנע בהם כלל, יען מרוב דלותינו וספלותינו אין אנו יכולין
 להשיג בהם, ואין נתקנים על ידינו, ולכן לא נעשויות בהם
 בתורתנו הקדושה, ולא עוד אלא שגם בחלו בחינות העליות
 בין בעליות גדול שהוא בח' יחידה דיניקה, בין עליות קטן
 שהוא בחינת יחידה דעיבור, מסיבת היותם אור מקיף ישר
 אין אנחנו משיגים להם, לכן אין בהם שום קדושה, ולפיכך
 אפילו תשמישי מטה אינם נקראים, ואין חובב מושל עלינו
 לעב"ה אלא מפני הליליות שבהם שזכינו בהם, ויש לנו בהם
 השגה, ולכן הליליות נקראים תשמישי מטה שאינם נזרקים
 וכו', ע"כ ע"ש:

ג עוד מלינו כיוצא בזה בענין התפילין, דאנחנו בני
 הספרדים אין אנו מזכרין על תפילין של ראש, משום
 דס"ל דאו"מ דעולם האלילות אינו נעשה על ידינו, אלא
 נעשה מעלמנו, כי אין בנו כח לעשותו, וכנז' בשער הכונות
 שנתן טעם בין סדרת הספרדים לבין סדרת האשכנזים,
 דס"ל נעשה על ידינו, ולכן מזכרין על תש"ה, וכ"כ בעולת
 חמיר, אך בספר פרי עץ חיים בשער התפלה סתם דבריו
 כסדרת הספרדים יע"ש. ועוד נמלא בענין ספירת העומר,
 דאו"פ היה נמשך בזמן המקדש ע"י הקרבן, אך עתה בחרבן
 נעשה מאילוי שלא על ידינו, וכנז' בשער הכונות בדרוש
 העומר

העומר וע"ס, ועוד תמלא בשער הכונת בדרוסים דקדוש
של שבת דרוש ח' בהמשכת אור המקוק שמקוק למוחין עלאין
דז"א שאין נעשה על ידינו אלא נעשה מאילוי, ולכן אין
אנחנו עושין לו רמו במעשיו, יע"ס:

גם יש עוד הארות למעלה אשר מעולם לא זכו התחתונים
שהיו נעשין על ידם, אלא הם נעשים מאליהם שלא
ע"י התחתונים, מפני שאין לתחתונים השגה בהם, וכמו ענין
שכתב רבינו ז"ל בעד חיים שער הנסירה פרק ז' וז"ל,
ודע כי אלו המקיפין אין בנו כח להשיג, ואין לנו כנגדן שום
מעשה מזה וזה השוים שהיא בחינת תפילין, לכן אנו
מוניחין תפילין עכ"ל, וכתב מהרי"ך ז"ל, ר"ל שאין אנחנו
עושין רמו לשאר כמו שאנחנו עושין מעשה להניח תפילין,
עכ"ל יע"ס:

נמצינו למודין מכל האמור, שכל ענין הארות ועלויות
שגורה חכמת המאיל העליון שהיו צומנים
ידועים, הם נעשים אחר התרפין בהם יש שהם נעשים אחר
התרפין על ידינו, ויש שהם נעשים שלא על ידינו אלא נעשים
מאליהם, ויש אשר מעולם לא זכו התחתונים שהיו נעשים
על ידיהם, ואין להם מנוע יד בהם מעיקרא כלל, אלא תמיד
הם נעשים מאליהם אפילו בזמן שהיה בהם קיום, ולכן
לא נעשו התחתונים בקיום מזה שהיה נרמזת להם, מאשר
שאין להם שם השגה ומנוע כלל, ולא נתחייבו ישראל
במלות, אלא"כ הם יכולים לעשות פעולה ע"י המזה בדבר
הוא ית' המזה אליו:

ואחר הדברים והאמת האלה, מוכרח לומר בענין
השביעית, שגם עתה צוה"ה העלויות של המלכות
הזכרים בשביעית, הם נעשים בין צו"ה הגדולים, בין
ביעקב ורחל, וגם כן עליה זו שיכר, בכל הענפים המסתעפים
במלכות שא"ה לחלק ביניהם ח"ו, אך לא נתן השי"ת מלות
השביעית שבה נרמזים העלויות של המלכות בכל הבחינות
הנ"י כי אם בארץ ישראל, ואחר שנתן המזה הואת ליושבי
ארץ ישראל, אז נעשים העלויות על ידם, כלומר במלות שהם
מקיימים בשנת השביעית למטה, עושין תיקון העלויות הן
צו"ה הגדולים הן ביעקב ורחל, בכל מכל כל, כי כח המלות
שעושין עולה עד צו"ה הגדולים:

אמנם כל זה הוא בזמן שהיתה מלות השביעית נוהגת
בא"י מן התורה, אבל אחר התרפין שאינה נוהגת
אלא מדרבנן, אז אין כח מלות השביעית של יושבי ארץ
ישראל מניע ופועל תיקון צו"ה הגדולים, אלא רק מניע
התיקון ביעקב ורחל בלבד כדין מלות דרבנן, והעלויות
שנעשים בשנת השביעית צוה"ה צו"ה הגדולים הם נעשים
מאליהם ולא על ידי ישראל, וכמו ש רבינו זלה"ה בענין
התכלת צוה"ה וכאמור לעיל, ולכן כתב הגאון מהריט"א
ז"ל בפסק שלו, חילוק שיש לחלק בענין הכונת בין מלות
ק"ש שהיא מדרוריתא, ובין מלות דרבנן, יען כי עתה
צוה"ה אע"פ שהעלויות נעשים במלכות צו"ה הגדולים כאשר
היה בראשונה קודם התרפין, מ"מ כיון שאין התחתונים
מקיימים מלות השביעית מן התורה, אין מעשיהם במלכות
זו מגיעים צו"ה הגדולים, והעלויות שנעשים צו"ה הגדולים
המה נעשים מאליהם ולא על ידי ישראל, וכיון שאין
להם מנוע שם לא יתנהגו בעניינים המגיעים שם כפי העליה
הנעשית שם, ורק ביעקב ורחל שיש להם מנוע שם צוה"ה,
דחשיב זה נעשה על ידם, יתנהגו במלות השייכים שם כפי
ההארה והעליה של השביעית, הן בכונת, הן בדבר אחר:
ובזה נתראה קושיה הרב החסיד אג"י ז"ל, על דברי
הגאון מהריט"א ז"ל במנהגי מדרש בית אשר הוצאו
שם בתחלת הספר, שזכר שם דברי הגאון מהריט"א ז"ל,
בענין הכונת של ק"ש ועמידה בשנת השביעית, וכתב הרב
אג"י ז"ל שם וז"ל, ולא זכיתי להבין טעמו בזה, חדא
דאיך אפשר שתיקומו פרופי יעקב ורחל בלתי תיקון

פרופים העלויות היינו צו"ה, ועוד דבעמידה עיקר הכונה
מתיבת אל עליון הוא בפרופי יעקב ורחל עכ"ל, ובה
שכתבתי אין כאן קושיא, כי גם צו"ה הגדולים יש תיקון
זה בשנת השביעית, אלא שלא נעשה על ידינו, כי אם
נעשה מאילוי ודו"ק:

וכל זה ליושבי ארץ ישראל, אבל ליושבי חו"ל שלא נתן
השי"ת שם מלות שביעית כלל בשום זמן, אלא אין
להם מנוע שם בענין העלויות של שביעית כלל, שכל הארה
ותיקון שלא נתן לתחתונים מזה כנגדה אין להם מנוע בה
כלל, ולגבי דידם כל העלויות הן צו"ה הגדולים, הן ביעו"ר
חשיב הכל כנעשה מאילוי, כיון שאין להם מנוע בזה, ולגבי
דידם הם כמו הארות הנעשים למעלה, ולא נתן השי"ת
לישראל מזה כנגדן, וכמו עניינים שהבאתי לעיל מדברי
רבינו זלה"ה, דאין פועלים בזה כלום, ולכן גם בכונת אשר
ישתנו אלל יושבי ארץ ישראל בשביעית, הנה אללם לא יש
שינוי, אלא נוהגים בהם כשאר השנים:

והנה בכל זה שכתבתי בס"ד, נתיישבה תמיהתי הראשונה,
מה טעם יש לחלק בין יושבי חו"ל לבין יושבי א"י
בענין הכונת, אשר יושבי חו"ל אין להם שינוי בענין הכונת
בין שביעית לשאר השנים, אך תמיהתי השנית שמתתי בענין
אמירת תיקון רחל, שכתב באמת ליעקב רק בא"י אין
אומרים תיקון רחל בשביעית, לכבוד המלכות שיש לה עליו
בשביעית שנקראת שבת הארץ שבת לה, ועל כן אין לומר
קנות דילמא יהיה פנס ח"ו, כיון דהשביעית נקראת שבת
לגבי המלכות, ותמיהתי א"כ גם בחו"ל לא יאמרו תיקון רחל
בשביעית, לכבוד המלכות שיש לה עליה, וכאשר הבאתי
הוכחה לזה מן ימי הפורים וכאמור, הנה לא תתיישב תמיהתי
זו באותם דברים שכתבתי בס"ד:

ונראה ליישב דבר זה בס"ד, דידוע כי ענין תיקון
רחל הוא על ירדת רחל בעולם הבריאה, כנ"י
בשער הכונת, והנה יש אהנו הקדמה אחת מרבינו הרש"ס
ז"ל שהביאה בספר דברי שלום, ובספר חמת ליעקב מערכת
המ"ס במ"ב אות ט"ו, ושפת חמת דף ק"ד ע"ג, שם ב'
בחינות צו"ה, הא' צו"ה דשנת ימי בראשית, שהם ו"ק חג"ת
ונה"י דחג"ת, אשר הם נפרטים לשנים ולחדשים ולשבעות
ולימים, והב' צו"ה דסדר הזמנים שהם חג"ת ונה"י דנה"י,
והם נפרטים ליובלות ולשמיטין ולשנים ולחדשים ולשבעות
ולימים ע"ס, וא"כ העלויות של המלכות בשביעית היא צו"ה
דסדר הזמנים, אך צו"ה דסדר הימים דשנת ימי בראשית,
אין שם שינוי בשביעית על שאר השנים, וא"כ שם יורדת
רחל בבריאה בימי החול, ונריך לומר תיקון רחל בחו"ל,
ורק בא"י דיש שם מלות השביעית שהיא כסדר הזמנים, ששם
יש עליו למלכות, ואין רחל יורדת בבריאה, אין אומרים
תיקון רחל, כן נראה ליישב הדבר, והקדמה זו של רבינו
הרש"ס שכתב בשתי בחינות אלו, דסדר שנת ימי בראשית
וסדר הזמנים, עדיין לא הבנתי אותה על בוריה, ולא
ידעתי מהיכן הולאה מדברי רבינו זלה"ה, אמנם הוא נאמן
בדחי' שלא יחדש דבר מדעתו בחכמה זו, אם לא יש לה
הכרח מדברי רבינו הגדול אר"י החי זלה"ה, והשי"ת יאיר
עינינו באור תורתו, אכ"ר:

סימן י"א

שאלה. ילמדנו מה טעם יש לשמיטת כספים בשביעית
בחובה לארץ, והלא שם אינה נוהגת השביעית
בעבודת הארץ, ועוד ילמדנו למה אינה משמטת אלא רק
כסופה, ושכמ"ה:

תשובה. שאלות אלו גם אנכי נתעוררתי בהם,
ובדברי רבינו האר"י זלה"ה לא מנחתו להם
טעם

הוא שגם הז"ח הוא מוקף מאוה"מ הזה, והבי מוכח מדברי רבינו בדרוש הגו' שכתב ח"א ליישב מאמרי הוהר דסותרים ז"ל יע"ש, ולהכי שפיר הוא שהאנשים חייבים, אבל מה שהנשים פטורות קשא, אדרבה הל"א עיקר החיוב הוא להם כמו תענית דיוה"ב. עכ"ל הרב השואל הגו' נר"ו:

וזאת תשובתי ליו

תשובה. זו שחקרת למה הנשים פטורות ממזנות סוכה, כבר הביאה הגאון חיד"א ז"ל, והנה עבדא כתבתי בענין זה מקדמת דנא, מה שחנני השי"ת, לכך אשתוק לך מה שכתבתי בס"ד על דברי הגאון חיד"א ז"ל, והח"ו שוב אשוב על דברך, וזה לשוני שכתבתי מקדמת דנא:

בענין

ז"ל בספרו דבש לפי מ"ע הזו"ן חותך, שכתב וז"ל, שאלוני רבים בתורה חכמי המערב, מה טעם נשים פטורות מסוכה ולולב, והלא הסוכה ולולב הם להמשך חסדים מקופים דאימא וז"ל אל המלכות ומטעם זה לחייבו הנשים לתקן המלכות דשייבי גבה עכ"ל, ואני בענין השבתי איברא דאמרו בזה ור"מ, דכל נשי דישאל אחיך בשכינתא, אמנס אדרבה מטעם זה הם פטורות מסוכה ולולב, כיון שמלות אלו הם לתקן המלכות, ולריך שיהיו ע"י הזכרים להמשך מאימא ומדכורא אל הנקובה, ונשים פטורות, זכר לדבר אין חשוב מתיר עלמו, ועל דרך שלא יאמרו לכבוד עלמו הוא דורש, וגם שהיחוד של המלכות מעלה מ"ן, וגראה מזוה"ק פ' ויחי דף ע"ח ע"ב דמ"ן הם מגשמות הדריקים דכורין, וזהו כח זכר ע"ש, ולזה נשים פטורות, אמנס דגם שהם פטורות יכולות לעשותם כמו שאינו מזוה"ק ועושה, ולדעת ר"ת ז"ל יכולות לברך וכו', ולפי האמור ח"ש מ"ש רז"ל כבודו של הקב"ה עולה מן הזכרים, ודי בזה, עכ"ל הגאון חיד"א ז"ל בספר הגו' ע"ש:

ואנא

עבדא תמיהא לי על שאלתם ששאלו בלולב, כי דבר זה של הלולב מפורש בדברי רבינו האר"י ז"ל, דלא שייך בנקבות, אלא רק בזכרים, כמ"ש בשער הכונות דף ק"ה ע"ד בד"ה ועתה וז"ל, ונתכוון כי אתה המנענע הלולב נרמז בז"א, אשר מנענע החסדים שבו וממשך הארה אל נוקביה אשר ראשה כנגד החזה שבו וכו', עכ"ל ע"ש, נמלא מפורש יולא מדברים אלו, דלא שייכי סוד המשכת החסדים ע"י מלות הלולב, אלא רק בזכרים שהם דוגמת ז"א, ולא בנקבות:

וכיוצא

בדבר הזה כתב רבינו ז"ל, בענין הליות בשער הכונות וז"ל, והנה זה הטלית אינו מניע רק עד החזה שהוא רובו של גוף האדם, כי שם מאחורי החזה דז"א ילאה נוקבא דידיה, ואין שם בחינת טלית, וזהו הטעם שהנשים פטורות מן הליות, עכ"ל ע"ש:

ונראה

לי בס"ד כי מטעם זה שכתב רבינו ז"ל בענין הלולב, יש לומר דאע"פ שהנשים יכולים ליעול ולברך כסדרת ר"ת, מ"מ לא יאות להון לעשות סדר הנענועים בהולכה והובאה אל החזה כאשר עושין האנשים, ועל כן צדיקינו, הגם שנוהגים הנשים דיון לברך על הלולב, אין אני מניח אותם לעשות סדר הנענועים בהולכה והובאה אל החזה כאשר אנחנו עושים, אלא רק מצרכין וטעלין הלולב בידם, מיהו הקטנים שיודעים לנענע אנחנו מניחים אותם לעשות סדר הנענועים, יען דאע"ג שהם קטנים עכ"ל הם זכרים, ובזה עדיפי מנשים, ועיין מ"ש רבינו ז"ל בספר פרי עץ חיים וז"ל, וכיון שכונת הלולב להמשך מן הדעת, לכן ארז"ל קטן היודע לנענע אביו לריך לקטות לו לולב, כי כבר יש בו כח להמשך מן הדעת, עכ"ל ודו"ק היטב בזה:

ובענין

כתוב בשער הכונות דף ק"ד ע"ד וז"ל, והנה זהו טעם מלות הסוכה כל שצעת הימים של החג, כי הנה הסוכה

טעם, ואני איני כדאי ואין בי כח לחדש טעם לזה, ושאלתי מאת ידידנו הרב החסיד מהר"א מני נר"ו, אם מלא חיזה טעם לזה והשיב וז"ל, לפקד"ן דשמיטת כספים הם מעלמלים מעגף המתפשט מן המלכות, שלאחר שנתקן עולה לשרשו ויש עליו, לכן יש לו דין שמיטה שדוקא במקומו בחו"ל אין לו עליו. ומה שכתבת למה אינה משמטת אלא בסופה בודאי הגמור שכל דבר אין מעלתו אלא דוקא בהיותו שלם, ולכן אחר תשלום השנה שנגמר תיקונה משמטת עכ"ל, ולא הבנתי דבריו בזה:

ובספר

אשל אברהם על המלות, כתב טעם למה אינה משמטת אלא בסופה, אבל לא כתב טעם למה שמיטת כספים בלבד נוהגת בחו"ל, שכתב וז"ל וע"פ הסוד לא"ל כמו ששפת ימי החול אע"פ שיש בהם בחי' מוחין דאחור ופנים דאחור, ובחינת מוחין דאחור ופנים דפנים, כולם נקראים בחינת אחור לגבי יום שבת קודש, שכל בחינותיו בחינת פנים, ועם היות שכלול מהכל כן שנת השמיטה לגבי שנה פנים, שכל השנה פנים נקראים בחינת אחור, ואע"פ שכלולים מאחור ופנים כגו', נקראים בחינת פנים לגבי כל השנה, ושכל יום מהשנה השביעית בחינת פנים לשנה ימים שנגדדה שבשנת השנים, וכל יום משבועה פנים אינו נגמר תיקונו עד ז' יום שנגדדש שבשנה השביעית, וכבר ידעת שהו"ק בכל מקום שהוא הם נקראים מעלמלין, וכמבואר בדרוש שנה פנים ויום אחד שמקחו של קטן מקח וממכרו ממכר, ואח"כ אין פרלוף הנקובה נבנה כי חס ע"י ירידת החסדים בכל גופא דז"א, ונמתקין הגבורות שביסוד ועולין החסדים אח"כ עד המוחין בו, ואז נשלם בנין המלכות כמבואר במקומו, ובפרט בדרוש אטב"ח. ועל כן בהשתלש השנה פנים, והגיעה שנת השמיטה, לריך לכל אחד להשמט כספיו למלכות, כי הגיעה תכלית תיקונה, ודי למצין עכ"ל, ודברים אלו עדיין לריבין הבנה אלליו, והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו באור תורתו אבי"ר:

סימן י"ב.

שאלה.

שאלתי מהר"ב הכולל ס' זכר ה'רזים מהר"ר שמוען אג"ס נר"ו, אחרי תרעא הוה קאי וכו', למבשי מיניה יציבא די מילתא, מה שקשה לי כל ימי על מ"ש מרן מלכא האר"י ז"ל בדרוש הסוכות דרוש ג', ומבואר ביתר שאת בדרוש ד', וז"ל, ענין הסוכה הוא אומ"א אל הנקובה מבחינת החסדים דאימא, ואנחנו ישראל בני מלכים בני המלכות הנקראת רחל נוקבא דז"א, עושים סוכה ויושבים בלל אוה"מ ההוא המתפשט בה, וסובב אותה כעין סוכה, כדי שנמשך אלינו מן אוה"מ ההוא ע"כ. ולענין דקשה, דא"כ למה הנשים פטורות ממזנות סוכה, אדרבה מהראוי היה שיעקר החיוב הוא להם, כיון דאוה"מ דחסדים דאימא שהוא סוד הסוכה הוא מקף ע"ג הנקובה, אשר בה הוא שורש הנשים ואחיותם, ומאי שנא הא ממזנות התענית דיוה"ב, שכתב רבינו בדרוש א' דיוה"ב, שיעקר חיוב התענית הוא לנשים, לפי שבחינתם שהיא הנקובה היא העולה לאימא ולא הז"ה יע"ש, וא"כ ה"ה כאן כיון שבחינתם היא המוקפת מאוה"מ דחסדים דאימא, להם יאות החיוב דישיבת סוכה יותר מהזכרים, אבל ליכא למימר גמי אזכרים שיהיו פטורים ממזנות סוכה, מאחר שהנקובה היא המוקפת מאוה"מ ולא הז"ה, דזה י"ל כמ"ש רבינו ז"ל גבי תענית דיוה"ב, דהיינו טעמא שהזכרים ג"כ נטעו להתענות, הוא לפי שלעולם אין לנו שפע ומזון מהז"ה אלא באמלעות הנקובה, ולכן נטעונו גס אנחנו להתענות כמוה יע"ש, וכמו כן י"ל כאן, ואפשר גמי שזה התירוך רמזו בלשון הזהב של רבינו ז"ל, שכתב ואנחנו ישראל בני מלכים וכו', אי נמי י"ל, דהאמת

הסוכה היא אור מקיף אל הנקבא מבחינת החסדים של
 אימא, ואנחנו ישראל בני מלכים בני המלכות הנקראת רחל
 נוקבא דז"א, עושים סוכה ויושבים בכל אור המקיף הוא
 המתפשט בה, המקיף וסובב אותה ענין סוכה, כדי שגמשיך
 אלינו מן אור המקיף ההוא, וז"ס מ"ש חז"ל, כי הסוכה היא
 כנגד ענני כבוד אשר במדבר, כי הגה כל ענין הוא בחינת
 חסד, כמ"ש יומם ילוח ה' חסדו, ולכן היו ענני כבוד כנגד
 אהרן הע"ה איש החסד, והם ז' עננים כנגד ז' מקיפים
 של החסדים, בשבעה ספירות התחתונות דנוקבא מחסד עד
 מלכות שבה, וכנגדם הם שבעה ימי סוכה עכ"ל, וידוע מ"ש
 רבינו ז"ל בכמה מקומות, שהזכרים הם בסוד החסדים,
 והנקבות הם בסוד הגבורות, ועיין מ"ש ג"כ בשער טעמי
 המלות הטעם שאין האשה מגלחת ראשה, מפני כי האשה
 כל אחיות הדינין ושורשם רוא בה, ע"ש:

ועל כן השתא י"ל בס"ד, טעם פשוט, הא דלא נלטוו
 הנשים במלות סוכה, וטעם דהנשים הם בסוד הגבורה
 ואין בהם כח להמשיך החסדים, אך הזכרים שהם בחסד
 יש בהם כח להמשיך החסדים, כי אנחנו הזכרים ע"י ישיבתנו
 בסוכה לשם מלוח אנחנו עושים תיקון בהמשכת החסדים
 דאיה"ו, וזהו עיקר חיוז המלוח אשר נתחייבנו בה, כדי
 שהמשכת החסדים תהיה על ידינו, ומכח ההמשכה הנעשית
 על ידינו למעלה אז ממילא נמשך גם לנו מן איה"ו ההוא,
 והא בהא תליא, ומאחר דהמשכת החסדים למעלה ראיה
 להיות על ידי הזכרים, בסוד החסדים, ויש להם כח
 לזה, לכן הזכרים לבדם נלטוו במלות סוכה ולא הנקבות:

והישוב הזה אינו אומר בס"ד לרווחא דמילתא, אבל
 באמת עינא דספיר חזו, עיקר השאלה הנז'
 של חכמי המערב אין לה מקום לחול, דהא ארז"ל כל מ"ע
 שהז"ג נשים פטורות, ורבינו זל"ה צען חיים שער קלור
 אבי"ע פ"ד נתן טעם לזה, דהאשה עיקרה מהגבורות, לכן
 יש לה חיוז בכל לא תעשה שהם בסוד הגבורות, אך
 מהחסדים אין לה אלא רק הארה לבד מו"א, ואין באים
 לה תמיד רק כפי הזמן שהיא אלול, לכן אין חייבין במ"ע
 שהז"ג, עכ"ל ע"ש, ובשער טעמי המלות ברישיה הביא
 טעם אחר, כי מ"ע שהז"ג הם בסוד חסדים המכוסים, ואין
 להם השגה שם ע"ש, וכן בשער מאמרי רש"י בריש הספר
 הביא טעם זה, והוסף עוד שם טעם שלישי ע"ש, נמלא
 לפי הטעמים הנז' אין כח בנשים לתקן ולהמשיך אורות
 במ"ע שהז"ג, ולהבי פטורים דאין האדם מתחייב במלות,
 אלא"כ יש לו כח לתקן בה למעלה מחמת שיש לו השגה
 בה, ולכן סוכה ולולב וכיוצא לא מחייבי בהו אלא הזכרים,
 שיש להם השגה שם, ויש להם כח לעשות תיקון בזו"ן, ולהמשיך
 החסדים הראויים להמשך על ידי מלות אלו וכיוצא בהם,
 אך הנשים אע"ג דהם יכולים לתקן במלכות, מ"מ אין יכולים
 לתקן אלא רק במ"ע שאין הזמן גרמא:

ומה שתמלא שאמר רבינו האר"י ז"ל טעמים פריים
 במלות יליות, ובמלות תפילין, ובמלות ספירות,
 שעשה בכל מלוח מהני מלות טעם, למה שאין הנשים מחייבי
 בהו היינו לרווחא דמילתא, אבל לעיקרו של דבר לא אלתריך
 למהיב הקך טעמי דנקיט בהו, מאחר כי זה כלל גדול בשורה
 כל מ"ע שהז"ג נשים פטורות, וכבר גילה רבינו ז"ל טעמא
 דמילתא לכל מלות עשה שהז"ג דלא שייכי בנשים, משום
 דאין לנשים כח ומוגע לפעול פעולה בהם למעלה, וזה ברור:

ועוד אינו אומר בס"ד טעם נכון, מה שהולך רבינו
 זל"ה לפרש לנו בזליות ותפילין וספירת העומר
 טעמים פריים, ללמוד דלא שייכי הקך מלות בנשים, היינו
 משום דלפי טעם הכללי של מלות שהז"ג נשים פטורות
 יש לומר דאם נדבה רוחם לקיים אותם אין בזה חשק משום
 כל הפעור מן הדבר ועושהו נקרא הדין, אלא אדרבה
 מקבלים שכל על זה יען דאע"ג דאין פועלים בזה תיקון

למעלה כמו האנשים, עכ"ז איבא חיזה תועלת במקלת מלך
 מעשיהם, כדון קטן שמקיים מלוח קודם שבא לכלל שנים
 של חיוב, וכמו דמלינו באמת דהכי סברי מרגן הוא ר"ת
 ודעמיה, דאם רלו נשים לקיים מ"ע שהז"ג יכולים, ולא עוד
 אלא דיכולים לברך עליהם ג"כ, ואפשר דגם רבינו האר"י
 זל"ה יודה בזה, ולכן במלות יליות ותפילין וספירת העומר
 הולך לפרש לנו רבינו ז"ל טעם פריי, דלא שייכי בנשים,
 ללמדנו דאין ראין לקיים אותם בתורת נדבה כשאר מ"ע
 שהז"ג, כי במלות אלו הם יעשו הנשים נחשב בכלל כל
 הפעור מן הדבר ועושהו וכו', וכ"ש דאין ראין לברך עליהם:

ואבא להסביר הענין בס"ד, אך תהיה סברת ר"ת ז"ל
 ודעמיה, צענין קיום הנשים במ"ע שהז"ג,
 מתישבת ע"פ הסוד, מאחר דע"פ הסוד אין לנשים השגה
 במ"ע שהז"ג, וא"כ מה יש תועלת במעשיהם, ולא עוד
 אלא שהם מזכרים עליהם ג"כ לדעת ר"ת ז"ל, ואך יתכן
 זה ע"פ הסוד, ולזה הביא דוגמה לדבר זה, מ"ש רבינו
 זל"ה ששער הכוונות בדרוש הפסח דרוש י"א, צענין ספירת
 העומר, דאור פנימי היה נמשך בזמן שבהמ"ק קיים ע"י
 קרבן העומר, והנה עתה שנחרב בהמ"ק בעוה"ר אין
 בנו כח להמשיכו, לכן אנחנו אומרים אחר ברכת העומר
 הרחמן הוא יחזיר עבודת בהמ"ק לב"ב, ועי"כ נתקן חיזה
 תיקון באור הפנימי ע"כ ע"ש, נמלא גם בדבר אשר לא
 נוכל להשיגו ממש, אפשר לעשות חיזה תיקון בו, וכן עד"ז
 כאן, אע"פ שאין לנשים השגה בדבר הנעשה ע"י מלות שהז"ג,
 עכ"ז הם יעשו את המלוח עושים בזה קלת תיקון:

עוד הביא דוגמה אחרת, להסביר ענין זה של הנשים
 אשר מקיימים מ"ע שהז"ג, ולא עוד אלא שמזכרין
 ג"כ עליהם, והוא מ"ש רבינו זל"ה בשער הכוונות בדרוש
 תפילת השחר דרוש ב' דף י"ב ע"א וז"ל, ואח"כ ע"י
 העלית שמטעף בראשו הוא מתקן חיזויות עולם היצירה
 וכו', ובסוד הברכה נעשה או"מ אל היצירה, ואח"כ ע"י
 התש"י נתקן עולם הבריאה וכו', וע"י הברכה נעשה או"מ
 אל הבריאה, ואח"כ ע"י תש"ר נתקן עולם האלילות, האמנם
 צענין הברכה יש מחלוקת דמר סבר שגם בעולם האלילות
 לריך לעשות על ידי מעשינו או"מ שלו, ולכן לריך לברך
 גם על תש"ר כדי לעשות או"מ אליו, ומר סבר דאו"מ
 דעולם האלילות שהוא נשמה לנשמה, אינו נעשה על ידינו
 ומעלמו נעשה, כי אין בנו כח לעשותו עכ"ל, וכ"כ בעולת
 תמיד, ובפרי עץ חיים ע"ש. נמלא אנחנו בני הספרדים
 דאזלינן בחר מ"ד דס"ל או"מ דעולם האלילות אינו נעשה
 על ידינו, ואין לנו השגה בו, דלכן אין אנחנו מזכרין על
 תש"ר, עכ"ז לריבין אנחנו לכיון צברכה דתש"י גם על
 תש"ר, ולא עוד אלא הם לא היה לאדם תש"י ללבוש ולברך
 עליו, ויש לו תש"ר בלבד, גם לדין ברוכי מזכרין עליה
 דתש"ר, אע"פ שהברכה היא מתוקנת כדי להמשיך בה
 או"מ, ועתה דמזכרין על תש"ר, נמלא אנחנו מזכרין
 לתקן המשכת או"מ באלילות, שאין לנו בו השגה להמשיכו
 על ידינו, עכ"ז נוכל לברך בכה"ג, ולכן גם הנשים יכולות
 לברך במ"ע שהז"ג, אע"פ שאין התיקון של אותה המלוח
 יכולים לעשותו על ידם, ועוד נמי יש ללמוד ממה שהקטנים
 מזכרים על כל המלות וענין אחרים אמן, ואע"ג דאין
 להם השגה לעשות הפועל למעלה באותה מלוח, מיהו י"ל
 קטן שאני, כאשר כתבתי לעיל:

והנה אע"פ שכתבתי בס"ד טעמים נכונים, למה
 שהולך רבינו זל"ה לפרש בזליות ותפילין וספירת
 העומר טעם פריי בהני תלחא מלות דלא שייכי בנשים,
 אכתוב כאן הערה אחת שיש להעיר לכאורה בד"א, והוא
 דמלינו לרבינו ז"ל צען חיים שער תיקון הנוקבא פרק א',
 שכתב וז"ל ובה תבין למה נשים פטורות מן התפילין, כי
 אין לרחל בחינת אורות מקיפין שהם סוד התפילין כמו

שם ליעקב וכו' ע"ל, ועל לשון הטהור הנו' שפיר יבואו
 דברינו הנו' ללכון, לומר דרבינו ז"ל כתב טעם זה
 לרווחא דמלתא, או ללמדנו לעבד בידם, דאין האשה רשאה
 לקיים מצוה בתורה נדבה כשאר מצוה שהו'ג, וכאמור
 לעיל. אך לשון הזהב של רבינו ז"ל בדרוש ה' של התפילין
 הוא מוקפה קלת לכאורה, דהא כתב וז"ל, והנה מן הראוי
 היה שכמו שהחיים מניח תפילין כדמיון תפילין של ראש ז"א,
 כן גם האשה התחייב בתפילין כדמיון הנוקבא דז"א, שמנחת
 תפילין בראשה כנו', אבל הטעם הוא לפי שאלו התפילין
 וכו' ע"ל, ולכאורה לשון זה מוקפה קלת, אך יאמר מן
 הראוי היה כך כמו וכו' והלא זו היא מ"ע שהו'ג ואין לגשים
 מגע יד שם, ואין יתחייבו כדי שיאמר גם האשה התחייב.
 מיהו יש ליישב ולומר, דאין זו הערה ודקדוק כלל, כי רבינו
 נחית הכא לתת טעם פרטי לעקור הדבר מעיקרו, דאפילו
 אם מצוה זו היא מ"ע שאין הזמן גרמא, ולהכי נקט בהאי
 לישנא :

המזורם מכל האמור הוא, דאין מקום לשאלה זו שאלו
 חכמי המערב הגאון חיד"א ז"ל מאחר שהסוכה
 היא מ"ע שהזמן גרמא, וכבר ביאר לנו רבינו האר"י ז"ל
 ע"פ הסוד, כל שהיא מ"ע שהו'ג אין לגשים השנה ומגע
 יד בה, וכל דבר שאין לאדם מגע והשנה בו אינו מחוייב
 בו, ואינו מלווה עליו. והגם שכתבתי בזה דברים מספיקים,
 עכ"ז אביא עוד דברים מדברי רבינו האר"י ז"ל לחזק
 תשובה זו, והוא דכתב בשער הכוונות בדרושי היליות דרוש
 ב', דהיליות הוא סוד אור המקיף אל כל ז"א כולו, ולפי
 שאו"מ זה גדול מאד, ואין בו כח להשיגו, לכן אין הקדושה
 חלה על הטלית שלנו כמו התפילין, ורק בזליות הגמטריים
 ויואלין מן הטלית יש לנו השגה, ולכן נקראים תשמישי מצוה
 שאינם מזרקין, וכתב עוד שם בדרוש הנו' בד"ה עוד טעם
 וכו', כיון שהטלית אינו מושג אלינו כלל, ואינו אלא לזכר
 בעלמא, ולהכיר אך היליות ואלהין ממנו, ולכן אין אכחשו
 חוששין אל הטלית שיכסה אותנו למטה מן החזה, אלא די
 שיהיה שיטורו עד החזה, אשר זה הוא שיטור שיכסה ראשו
 ורובו, ע"ש :

נמצא חע"ג דאכחשו הזכרים דוגמת ז"א, ולריכס
 אכחשו לקיים המצות השייכים שם, עכ"ז בטלית
 הגדול כיון שאין לנו השגה בו, לא היינו מחוייבים ללבשו
 ורק אכחשו לובשים אותו בשביל היליות שיש לנו השגה
 בהם, ולכן מחוייבים ללבוש הטלית להכיר אך היליות ואלהין
 ממנו, ועל כן אין אכחשו מחוייבים ללבשו מן החזה ולמטה
 חע"פ שהוא באמת או"מ לכל ז"א כולו, וראוי שגם אכחשו
 נעטף בו כל גופנו כולו, מ"מ כיון שאין לנו השגה בגוף
 הטלית, לא נתחייב ללבשו מן החזה ולמטה, ולא עוד אלא
 שגוף הטלית כולו מזרק ולא חלה עליו קדושה, מפני שכל
 דבר שאין לאדם השגה בו לא יתחייב בו מן הדיון, ולא
 תחול קדושת המצוה על אותו דבר :

ועתה מכאן אכחשו לזדון לכל מ"ע שהזמן גרמא, כיון
 דהנשים אין להם השגה בה, הן מטעם שכתב
 רבינו זלה"ה בעץ חיים, הן מטעם שכתב בשער טעמי המצות
 ומאמרי רשב"י שהתקתי לעיל, על כן לא יתחייבו לעשות
 המצוה היתה שהזמן גרמא, כמו דאין אכחשו חייבין בטלית
 גדול מן החזה ולמטה, חע"פ שהוא ישנו בז"א גם מן החזה
 ולמטה. ועוד ללמוד מזה, דאם ירצו הנשים לקיים מצוה מן
 מצות שהזמן גרמא, רשאין, ויש להם סדר, דהא גם כאן חע"פ
 שאין אכחשו חייבין ללבוש טלית גדול שיכסה כל גופנו מן
 החזה ולמטה ג"כ, הנה ודאי איכא מצוה מן המובחר, אם
 יהיה הטלית גדול שיכסה גופו גם מן החזה ולמטה :

ואחר שיארטנו כפי הגורד בס"ד, בתשובה שראוי להשיב
 לשאלת חכמי המערב שהביא הגאון חיד"א ז"ל,
 עתה נדבר בס"ד בתשובה שהשיב להם הגאון חיד"א ז"ל

והוא מ"ש טעם מדיליה, הא דנשים פטורות מן הסוכה זכר
 לדבר אין חבוש מתיר עלמו, ועל דרך שלא יאמרו לכבוד
 עלמו הוא דרוש וכו', והלא עבדא קשיא לי בדבריו קשיא
 עלמוה, דהא כמה תיקונים והמשכות אורות ועלויות איכא
 שהם בז"א בלבד, והרי הם נעשים ע"י האנשים הזכרים, ולא
 אמרינן לכבוד עלמו הוא דרוש, ומאי קניא הא מהא :

ומה שהביא הגאון חיד"א ז"ל עוד תוספת טעם, מפני
 שהיחוד על ידי שהמלכות מעלה מ"ן, ונראה מזה"ק
 פרשת ויחי דף רמ"ה ע"ב, (כן ז"ל, דמ"ש רמ"ח הוא
 טעות דפוס), דמ"ן הם משמעות הלדיקים דבורין, וזה כח
 זכר, ולזה הנשים פטורות וכו' ע"ש, הנה נראה דאשתמוט
 מניה דמר מ"ש רבינו האר"י זלה"ה בשער הכוונות בדרושי
 היליה סוף דרוש ג' דף ג"ג ע"ג וז"ל והענין הוא כי אכחשו
 מנינו ראינו שגם משמעות התחוללים בעת השוגה עולים
 הנשמות של הזכרים והנקבות, והטעם הוא, כי כיון שזוכך
 עליית הנשמות בסוד מ"ן הוא לזוכך התחדשות נשמות
 הזכרים והנקבות, לכן לריבין קולן לעלות, לפי שהכלל
 שלעולם אין שום מ"ן עולים לזוכך עלמן, אלא לזוכך
 נשמות הזכרים, ומ"ן של הזכרים עולין לזוכך נשמות
 הנקבות, ומזה ללמוד לענין ז"א, כי כאשר ז"א לריבין
 שניהם לקבל מוחין, אז לריבין שניהם לעלות בסוד מ"ן,
 ז"א לזוכך נוקבא, ונוקבא לזוכך ז"א וכו', האמנם כאשר
 המוחין הם לזוכך הנוקבא, אז עולה ז"א לבדו בסוד מ"ן
 לזוכך מוחין של ז"א, ע"ש :

ומה שהביא הרב מוזה"ק פרשת ויחי דף רמ"ה ע"ב
 כונתו הוא עמ"ש שם, ת"ח אשתרותא דרמינו
 דכנסת ישראל לגבי קב"ה, נשמתין דלדקייא לתתא מתערין
 לה. בגין דאינון חתיין מסערא דמלכא מסערא דכוכרא
 ואתער רמימותא, אשתת דדוכרא אתער חביבו ורמימותא
 לנוקבא, וכדון נוקבא אתקשרת ברמימותא לגבי דוכרא,
 כהאי גוונא תחיבותא דנוקבא למשרי מיינ. תתאין לקבל מיינ
 עלאין לאו איבו אלא בנשמתא דלדקייא עכ"ל, ופירש שם
 במקדש מלך אימרו סגין דאינון חתיין מסערא דמלכא
 מסערא דדוכרא, זהו מסערא דתירולא למה שהקשה
 לעיל דלית שבתא לנוקבא למרדף בתריה דדוכרא,
 דכיון שהנשמות של הלדיקים שהם מסערא דדוכרא
 מעוררים אותה, ח"כ אדרבה דוכרא רדיף בתר
 נוקבא שהוא המעורר אותה ע"י נשמות הלדיקים שהם
 ממנו. ואומרו כהאי גוונא תחיבותא דנוקבא למשרי מיינ
 תתאין וכו', פירוש כמו שהתעוררות היא על ידי נשמות
 הלדיקים, כן העלאת מ"ן בשעת הזווג הוא ע"י נשמות
 הלדיקים עכ"ל. והנה בזה הטעם של זוה"ק שתייך בו
 הקושיא דלית שבתא לנוקבא למרדף בתר דוכרא, בזה מובן
 שפיר מאמר רז"ל מ"ש, כבודו של הקב"ה עולה מן
 הזכרים :

והנה המעיין יראה, דטעם זוה"ק הנו' שתלה מה שתלה
 בזכרים, לא שייך כאן במצות סוכה ולולב, שהוא
 להחייב החסדים לרחל, להשלים בנייה ותיקוניה, דהזווג
 שלה אינו נעשה אלא ביום שמיני עלות, וגם מ"ש רבינו
 בענין המ"ן של הלדיקים זה הוא כולל לכל, שבאמת בדבר
 זה לריכס גם הנקבות, ובמ"ש רבינו זלה"ה להדיא, ודוק
 היטב דדי בזה שכתבתי, ואין לריך להאריך יותר בענין זה :

עד כאן הוא מ"ש בס"ד על דברי
 הגאון חיד"א ז"ל הנו' :

ועתה שוב אשוב אליך היוד להשיב על דברך, אשר
 הבאת עלות מרחוק לדמות ענין זה של הסוכה
 לתענית דיוה"כ, והיה לך לדמות ענין זה לענין היליות שכתב
 רבינו ז"ל שהיה ראוי שהנשים יתחייבו בזליות, והיה לך
 להקשות מזליות לסוכה, אבל מה שהבאת מתענית דיוה"כ,
 והוקשה

והוקשה לך משם על ענין הסוכה, באמת לא קרב זה אל זה, דהתם הגשים הם בני חובת מן התורה, כי ענוי ויה"כ לא תעשה הוא וברת הוא, וכל מלות לא תעשה בין הו"ג בין לאו ו"ג גשים חייבות, וכמ"ס בגמרא דסוכה דף כ"ח סוף ע"א, ויס הכפורים מדרב יהודה אמר רב נפקא וכו' ע"ס, הגה כי בן מאחר דגשים חייבות מן התורה בענוי ויה"כ כמו האגשים, לכן הם עושים תיקון בעינוי כמו האגשים להמשיך למלכות על ידי חמשה העינויים מזונות רוחניים, וגם ע"כ לוקחת המלכות ה"ג מנלפ"ך מאימא עילאה עלמה:

זמרה שכתב רבינו זל"ה בשער הכוונות בדרוש ויה"כ ו"ל, ואע"פ שנוקבא לבדה היא העולה ביום זה וזונת בחמשה קולות, אבל ז"א חינו עולה ואינו זון מהם, עכ"ל נלמדינו גם אהנו להתענות כמוה, לפי שלעולם אין לנו שפע ומזון מן ז"א אלא באמצעות הנוקבא, וכיון שעלתה עתה למעלה, יללה ושתיה, ולכן גם הזכרים חייבים בתענית ז"א עכ"ל, הגה הרב שמו ז"ל דף ק"ב ע"ב, ומה דבריו בשוב טעם ודעת, והוא כי הן חמת שהזכרים הם מתקנים תיקון הו"א וגם תיקון הנוקבא, והם העיקר בשתי התקונים האלה, אך להיותם חמוים בז"א ראוי שתתיקון השייך לז"א יהיה לו תורת קדימה, והיינו כדכסה ביה"כ, שהנוקבא תיקון שלה ע"י התענית, כי היא עולה ויס זה לחימה, וזונת מן הפנימיות שלה, הגה ז"א שזון שאינו עולה הוא זיון באכילה חילונית הנמשכת מהו לחימה, ע"י האכילה של הסחחונים, ולכן היה ראוי לז"א לאכול, כי תיקון הנוגע לז"א הוא מוקדם אלל הזכרים כי הם מוסרשים בו, ועל זה תירך רבינו ז"ל, כיון דאין לנו אכילה אלא באמצעות הנוקבא, והיום לא תשפיע אכילה חילונית לכן מנין לזכרים אכילה כדי שיאכלו הם למטה ומיטבו ע"י אכילתם אכילה חילונית לז"א עכ"ד ע"כ, והוא הרחיצ הדיבור בזה ע"ס:

זמרה שנתקשה הרב שמו ז"ל דף הנו' בדברי רבינו הרש"ש ז"ל, שמעתי דהבאים אחריו יישבו דברי הרש"ש ז"ל, ועיין תורת חכם דף קכ"א ע"ב, ובדף ל"ד ע"ב ע"ס, ומעלתך תתבונן היטב בכל דברים אלו שכתבתי, ותראה למאונך, כי לא אוכל להאריך עתה יותר, ועל עיקר השאלה כבר כתבתי ככל הנורך בעוה"ק, והשי"ת ברחמי יאיר עיניו באור תורתו אכ"ר:

סימן י"ג.

שאלה. יו"ט שחל להיות בשבת, איך נריך לנהוג ע"פ הסוד בהקפות השלחן קודם קדוש, וגם בהריח של הדם, ואמירת שלום עליכם, ואשת חיל, ואתקינו סעודתא ופיוט אומר בשבחון, וי"ב ככרות, ופרקי שבת, אם נעשה בכל אלה כשאר שבתות, או לאו:

תשובה. הגה בספר הכוונות לא נתפרש ד"ו בדברי רבינו האר"י זל"ה כלל, אמנם בסידור רבינו הרש"ש ז"ל כתוב, סידור י"ב לחמים אם חל פסח בשבת, ושאר דברים הנו' בשאלה לא נתפרשו בדבריו ולכאורה נראה דה"ס באיך, דהא י"ב לחמים לא שייכי ביו"ט כי אם בשבת דוקא, וכיון דעבדינן בהא כשאר שבתות גם בשאר דברים הנו' נמי עבדינן כשאר שבתות:

ברם וידינו הרב החסיד מהר"א מני נר"ו (ז"ל) כתב לך, וז"ל, הקפות לפק"ד לא שייך להיות, לפי שרריך להמשיך המקיפים שנמשך בעמידה, וכנ"ו בשער הכוונות דף ק"ב ע"ג בדרוש שלוניקן, ובליל יו"ט אין הסוגה בעמידה באותם הפנימיים דשאר שבתות, כי אם בפרטוף הכולל דסדר זמנים, וכל הכוונות שביו"ט הוא על פרטוף סדר הזמנים, ולא שייך כונת המקיפים דסדר הימים,

ואתקינו סעודתא יס לחומר, וכמ"ס הרב יעב"ך בסדר סעודת ליל פסח, ומ"ס שם חובת וכו' לפק"ד קחו על סיוס דברים של אתקינו, ואין הכונה על הפזמון של חסדר בשבחון, כי הפזמון הוא מסודר על סדר הימים, והיום הזה כל מגמתו מסדר הזמנים, ועיין קף החיים סי' ל"ו סעיף ח' וחיים לראש דף מ"א ע"א, ובפרט בפסח איך יאמר יחבק לה בעלה, ובסדר הזמנים אינו נעשה על ידינו, ואמירת שלום עליכם ואשת חיל אין קפידה אם אומר אותם, וכן מוכח מסידור רבינו הרש"ש ז"ל של פסח, שהנריך לסדר השלחן ביו"ט לחמים אם חל פסח בשבת, ולא כתב סדר הריח ולא סדר ההקפות ושאר דברים, ומאי דאמנר אומר שרריך י"ב לחמים, ומה דלא אמנר לא אמתר, עכ"ל נר"ו.

והנה לדידי, אדרבה יס להוכיח מסידור רבינו הרש"ש שכתב לסדר השלחן ביו"ט לחמים, דה"ה בשאר דברים, דמה טעם יס לחלק ביניהם, ומה שקילר ולא כתב סדר הריח וסדר ההקפות, אין זו ראייה כיון דסדר הריח וסדר ההקפות כתובים אללו בסידור של שבת, לא הולרך לכפול הדברים, לכתוב סדר הכוונות שלהם גם ביו"ט שחל בשבת:

זמרה שטען ידידנו הרב החסיד נר"ו ז"ל הנו' בענין הפזמון איך יאמר יחבק לה בעלה, וסדר הזמנים אינו על ידינו, אין זו טענה, וכי באמירת הפזמון הנו' אהנו עושין כונת והמשכות, ורבינו האר"י ז"ל שתקין הפזמון הנו' לא תיקנו לעשות בדברים אלו המשכות ותיקונים למעלה, כי אם רק הוא תיקן סדר שבת מעלות הלילה היה מה שנטעם למעלה, ומה בכך אם אנו מסדרין השבח במעלות אותה הלילה אשר באמת ישנם בלילה היא למעלה, כי באמת אינא זיוג עליין בלילה היא, ואע"ג דלא נעשה על ידינו אלא נעשה מאילין, מה בכך, הלא הדברים עמנו הם שייכים בלילה היא, וזה פשוט:

ג יס לי להוכיח, שגם ההקפות ישבו כשאר שבתות, וטענת ידידנו הרב החסיד הנו' שטען דכל הכוונות הם על פרטוף סדר הזמנים ולא שייך כונת המקיפים דסדר הימים, אין זו טענה, דהא מלינו כיוולא בזה ביו"ט שחל בשבת, אע"ג דמתפללים תפילת יו"ט וקורין הפרשה דיו"ט, עכ"ל עולין לס"ת שבעה כשאר שבתות, אע"ג דלא שייכי השבעה ביו"ט, וכן קורין בס"ת בזמנה, אע"ג דליכא קריאת ס"ת בזמנה של יו"ט, וא"כ ה"ה להנך דברים, וכן נמי הוכחה מן חייב שלשה סעודות, דחייבין לקיים ביו"ט שחל בשבת:

ועוד יס להוכיח בס"ד, מדברי רבינו הרש"ש ז"ל בנהר שלום, שכתב וז"ל, ולכאורה נראה דכשחל פסח בשבת שרריך לכיון בזמנה דאיתו שבת כשאר מנחה דכל שבת, להעלות לז"א לדיקנא קדישא דא"י, אמנם כד דייקת ספיר נראה שאין לכיון בה כלל, וכנ"ו לקמן וכו' ע"ס. והנה שם אח"ז פירש הטעם שאין לכיון בזמנה של אותה שבת, להמשיך לזו"ן המוחין דדיקנא דא"י כשאר שבתות, מפני שאם היו נמשכים להם אותם המוחין היתה אחיות החילונים מתבטלת מהם לגמרי, אפילו אחר עיבור יוס א' דפסח, ולא היתה מתקיימת מלות ספירת העומר, ולא מלות חג השבועות, ואין זה רעון המאגיל וכו' ע"ס, משמע דסבר מר שדוקא בפסח שחל בשבת אין לכיון משום כך טעמא, אבל בשאר יו"ט שחל בשבת, יס לכיון בזמנה להמשיך לזו"ן המוחין דדיקנא דא"י כשאר שבתות, ואע"ג דאנו מתפללין באותה שעה תפלה של יו"ט שהיא בסדר הזמנים, ועל כן מכאן הוכחה דאע"ג דההקפות לא שייכי בסדר הזמנים, יס לעשותם כיו"ט שחל בשבת משום דשייכי בסדר הימים, וס"ה לשאר דברים:

ג עוד ראיתי בספר הבהיר, נהר שלום לרבינו הרש"ש ז"ל ששאלו מזנו חממי המערב בשאלה ג"ן, כשחל יו"ט בשבת איך תהיה הכונה בהם, והשיב להם בזה"ל, עיקר הכונה

והלך ברכת המעביר מלבד שיש בה כמות שרריך לכיין
 בהם הפך ברכת המפיל, עוד יש בה תוספת כמות להועיל
 בד"א ג"כ, ולכן היא מכלל י"ח ברכות שאין לה ביטול
 בשום זמן, שאפילו לא ישן כל הלילה מצד המעביר אך
 ברכת המפיל אין בה חיוב כ"כ דכוותא, דהא אם לא ישן
 כל הלילה אינו מצד המפיל, וכן אפילו אם ישן אחר חלות
 אינו מצד המפיל, וכ"כ הרב דב"ש בהגהותיו על ספר
 הכונות, דמסקי שם שאם גזרמן שלא ישן אלא עד אחר
 חלות, אפילו שירצה לישן אחר חלות לא יברך ברכת המפיל
 יע"ש, וכן המנהג פשוט, שגם החסידים המנדדים שינה
 מעיניהם אין מצרכים המפיל אם נעורים כלילה, ועכ"ז
 ברכת המעביר מצרכין, ועוד נז"ל דאפילו בכל לילה יש
 הרבה חסידים שאין מצרכין המפיל בשם ומלכות קודם
 השינה, דחוששין דמא יזכרו בדיבור בין הברכה לבין

הכונה ביו"ט אבל עליית העולמות הוא בשבת ע"כ. וראיתי
 להרב החסיד תורת חכם ז"ל בדף קס"ז ע"ב, שהביא דברי
 רבינו הרש"ש ז"ל הגו' וכתב וז"ל, וזה דוקא בזו"ן הכוללים
 דכל השנה, שהימים טובים הם בזו"ן הכוללים, דכל השנה
 הם אינם עולים במנחת יו"ט אפילו כשחל בשבת, כי אם עד
 כתר דאו"ח, ואינם מקבלים כי אם מוחין דאימא, דהיינו
 בלא לבושין דאבא, וזהו בין במוחין דמלך אבא בין במוחין
 דמלך אימא, כי שניהם כלולים מאו"ח, כי אימא ר"ל ז'
 תחתונות דאו"ח, אבל בזו"ן דכל השבוע מקבלים מוחין
 שלמים דאו"ח בכל תפילות היום, ועולים במנחה עד דיקרא
 דאו"ח, וכן אללי קרוב לודאי שראיתי למוה"ר ז"ל שהיה מוכין
 בקדים לליל שבת המרגלאן, עכ"ל, הרי גם מבאן יולא
 הוכחה לעשות ההקפות בשבתן בזו"ט שחל בשבת, וה"ה
 לשאר דברים כשאר שבתות השנה, וכן אנו נוהגין בביטול,
 כשחל יו"ט בשבת, להקיף ב"פ, ולהריח בהדס כשאר שבתות,
 ואומרים שלום עליכם ואשת חיל ויהא רעוא, ומסדרים י"ב
 לחמים כשאר שבתות, וגם נאמר התקינו סעודתא, ופומון
 אומר בשבחין, ושלום עליכם, ואשת חיל, כשאר שבתות,
 ורק אם חל ראשון של פסח בשבת, אין אנו אומרים שלום
 עליכם ואשת חיל ופומון אומר בשבחין, אבל נאמר התקינו
 סעודתא, ונעשה הקפות וברכת הריח בהדס כשאר שבתות,
 ויתכן בשביל המהירות שמוה' למהר כליל פסח לקדם מיד,
 לכך אין אנו אומרים פומון אומר ושלום עליכם ואשת
 חיל כשחל ליל ראשון של פסח בשבת, וכן מנהגינו ג"כ
 כשחל יום טוב של ראש השנה בשבת, שאין אומרים פומון
 אומר בשבחין ושלום עליכם ואשת חיל, אבל נאמר התקינו
 סעודתא, ונעשה ההקפות וברכת הריח בהדס כשאר שבתות,
 והי"ת ברחמי יאיר עינינו באור תורתו אבי"ר :

ופוק חזו מ"ש בשער ה"ה דף א' ע"ג, הי"ח ברכות

שם מצד ה' ב"ב, וזו"ן ה"ה, ה"ה, ה"ה, ה"ה
 הם כדוגמת הי"ח אומרים שיש ציוותם הפסוקים של יו
 כבוד ה' לעולם, וכנגד י"ח אומרים שיש ציוותם היום, שהם
 בז"א דעשיה, והם ט' דה' י"ב וט' דאו"ח ע"ש, וכתב
 בנדר שלום דף ט"ל ע"ב ז' והנה בח"י ברכות השחר
 חוץ מהכונות שנתבארם במקומם, יכוין ג"כ בח"י ברכות
 אלו שהם מן העוין לשכני ביתו י"ד סוף ברכת התורה,
 לתקן כלים ואורות דאור ישר וכו', ב פרטופים הכוללים
 דז"א דעשיה דאילנות ודעשיה דהמשיך להם המוחין וברנח"י
 דמ"ה וכו' דאור ישר ומוזר צאופן זה וכו' יע"ש, ועיין
 שער הכונות דף ק"ב ע"ד ב"ה ומה שאומרים זכרנו
 לצי"ם וכו' יע"ש :

ודע דלפ"ד רבינו הרש"ש ז"ל, מ"ש בשער הכונות דרוש

דר"ה דף ל"ג ע"ב, בד"ה ופעם אחת שמעתי וכו',
 הנה גם איירי בנזקא הפרטית הנתקנת על ידי תפלת
 ערבית לליל ר"ה, דהוי סדר תיקונה כשאר הלילות שזה
 בשום, ורבינו הרש"ש ז"ל איירי בנזקא הכוללת כל השנה,
 שנתקנת מן ר"ה עד ש"ע, ועיין בזמרת הארץ להרב
 אביגדור ז"ל :

ואשר שאלת, אם אומרים בחול של עי"ת מוזמר יעקב

בתיקון לילה, או"ד כיון דאין אומרים תיקון רחל
 אין אומרים מוזמר יעקב כמו בר"ח :

תשובה. זה פשוט וברור דאומרים מוזמר יעקב בחול

של עי"ת, ואע"פ שאין אומרים ת"ר, וה"ה
 בימי העומר בימים שיש בהם תחינה, דאין זה נוגע לתיקון
 רחל, ורק פסוק עד אנה בניה בזיון כתב הרב החסיד
 מהר"א מני גר"ו (ז"ל) שאין אומרים אותו כל זמן שאין אומרים
 ת"ר, כי בפסוק זה נרמזה רחל, וכתב לי בפירוש, שקבל
 חסידים בבית אל יב"ב ג"כ אין אומרים אותו בזמן שאין
 אומרים בו ת"ר :

ואשר שאלת, למה נאסר לנו הזווג ביו"ט, מאחר

שישנו לזווג ז"א ולאה מר"ה עד ש"ע, תמהני
 על מעלתך למה שאלת על הזווג, ולא שאלת על האכילה
 ג"כ, דהיא בכלל החמשה עיניים, ומטעם דנאסרה האכילה
 הוא הטעם דנאסר הזווג, והטעם ידוע, דכל הגלות אלו
 החמשה באים לנו על ידי המלכות רחל, והיום אין לה כל
 החמשה הגלות הגו', ולכן גם לנו לא ניתנו, ומפורש
 הטעם בדברי רבינו זל"ה יו"ט, והוא כיון שהגוקבה רחל
 אשר אנו תלויים בה אין לה אכילה ביום זה, וגיזוגת מן
 חמשה קולות, לכך אנו תלויים בניה לריבים לקיים החמשה
 עיניים שהם אכילה ושתייה וסיכה וזווג ונעילת הסנדל,
 לצורך תיקונה, כדי להמשיך לה החמשה קולות הפנימיים,
 וגם ה"ה ג' לעטר אותה ולקשטה, כי תיקונה הוא על ידינו :

אך יש מקום לשאלתך הגו' לשאל אותה, בהיכא דחל

רחש

סימן י"ד.

תשובה זו כתבתי להרב הכולל סוב"ר הרז"ם

מהרש"א נר"ו :

מה ששאלת דמתבאר מדברי רבינו הרש"ש ז"ל,
 בנה"ש דף ע"ב סוף ע"א, דאין לומר
 ברכת המפיל מליל ז' דר"ה עד ש"ע, וקשיא לך, דלפ"ז
 גם ברכת המעביר לא נאמרה משום דכוונת ברכת המעביר
 הוא הפך ברכת המפיל, כמ"ש בשער הכונות בדרוש ברכת
 השחר יע"ש, והשתא כיון דברכת המפיל אין כאן ברכת
 המעביר אין כאן, ועוד קשיא לך, למה תגרע ברכת המפיל
 מכל נוסח התפלה, שאין לאומרה :

תשובה. מפורש בשער הכונות, בדרושי הלילה דרוש

וא"ו עיין ברכת המפיל על מה נתייחסה,
 וכתב שם בד"ה הכלל העולה וכו', דכל מה שנעשה בע"ש
 בראשית נעשה עתה בכל לילה, כדי שבשחרית בברכת קום
 שלום תחזור עמו פ"ב וכו' ע"ש, ונדע דכל זה הוא בזו"ן
 דכללות דכל כ"ד שעות הנקראים מדת יום ומדת לילה ולא
 בזו"ן הפרטים, וכ"כ בנה"ש בדף ל"א יע"ש, ולכן כיון דמן
 ר"ה ועד ש"ע עיקר עסקינו הוא במה שנעשה בע"ש בראשית
 ואילך בהדרגות עד ש"ע, דהיינו בזו"ן הכוללים דכל השנה
 כולה, שנתקנים מן ר"ה ועד ש"ע, אז אין לנו לעסוק אותו
 זמן כמה שנעשה בכל לילה בפ"ע בזו"ן דכ"ד שעות, מיהו
 כל זה הוא בדברים שנתקנו על הוראת הסתלקות המוחין
 ומסרון האורות, ותגבורת הדינין, אבל דברים שנתקנו על
 ההפך, המורים על המשכת האורות ותיקון ושלמות, לית
 לן בה, דכל כהאי גוונא אמרינן אחוז בזה וגם מזה אל
 תנח ידיך :

ועוד מה דמות הערוך לברכת המפיל עם ברכת המעביר,

ראש השנה בשבת דג"כ נמנע הזוג מן התחנות, כמפורש
 באגרות הרמ"ז ז"ל ושאר ספרים, ועל זה יש לשאל כיון
 דאיכא זיוג למעלה ז"א עם לאה, למה ימנע הזוג מן
 התחנות. מיהו בדבר זה כבר נתעוררו המקובלים ז"ל,
 ואשר העלו בזה הוא כך, הא דנמנע הזוג מהתחנות
 גם בר"ה שחל בשבת, העעם משום דזיוג הנעשה בשבת
 למעלה הוא צפרוף סדר הימים, ומ"ש רבינו זלה"ה דאין
 זיוג בר"ה למעלה הוא צפרוף סדר הזמנים, ולפי שיעקר
 פנס הדג"ר היה צפרוף הזמנים, לכך אהנו לריבין
 להתנהג כפי המתנהג צפרוף הזמנים, וכל ימים אלו מן
 ר"ה ועד ט"ו אהנו עוסקים בתיוקן פרוף הזמנים, ולכך
 נמנע הזוג כפי הסוד זן התחנות בר"ה שחל בשבת.
 והקדמה זו דסדר הימים ^{הוא כחובה על}
 ספר הישר בנהר של ^{דברי שלום דף}
 ג"ן ע"א ישיב בה ^{זלה"ה והעתיק}
 מ"ו וע"ס:

ודע כי ביום שבת דג"כ נמנע הזוג מן התחנות, כמפורש
 באגרות הרמ"ז ז"ל ושאר ספרים, ועל זה יש לשאל כיון
 דאיכא זיוג למעלה ז"א עם לאה, למה ימנע הזוג מן
 התחנות. מיהו בדבר זה כבר נתעוררו המקובלים ז"ל,
 ואשר העלו בזה הוא כך, הא דנמנע הזוג מהתחנות
 גם בר"ה שחל בשבת, העעם משום דזיוג הנעשה בשבת
 למעלה הוא צפרוף סדר הימים, ומ"ש רבינו זלה"ה דאין
 זיוג בר"ה למעלה הוא צפרוף סדר הזמנים, ולפי שיעקר
 פנס הדג"ר היה צפרוף הזמנים, לכך אהנו לריבין
 להתנהג כפי המתנהג צפרוף הזמנים, וכל ימים אלו מן
 ר"ה ועד ט"ו אהנו עוסקים בתיוקן פרוף הזמנים, ולכך
 נמנע הזוג כפי הסוד זן התחנות בר"ה שחל בשבת.
 והקדמה זו דסדר הימים ^{הוא כחובה על}
 ספר הישר בנהר של ^{דברי שלום דף}
 ג"ן ע"א ישיב בה ^{זלה"ה והעתיק}
 מ"ו וע"ס:

וא"כ בשלמא ביום"כ שהיא עולה לצדה, שזה הוא
 לורך תיקון שלה, כדי לקבל ה"ג לורך פרופה,
 מיד חימא עלאה, ולכך לריך שתהיה נזוגת אותו היום מן
 הפנימיות שהם סוד קולות, הנה אהנו מקיימים מלות
 חמשה עינניים וחמשה תפילות, להמשיך לה כל זה, ולהשלים
 תיקון שלה, אבל בשבת ויו"ט שהיא עולה עם בעלה, והיא
 יכולה להיות נזוגת באמצעות בעלה מאכילה גופנית, ואינה
 לריכה לקבל מיד חימא עלמה כדי שתהיה לריכה לאכילה
 הפנימית הנז', ואז אדרבה מזה לנו לאכול ולשתות כדי
 להמשיך לזו"ן אכילה גופנית מחילוניות חימא, כי הזו"ן אין
 להם אותו היום לורך באכילה פנימית כמו יו"ט, כדי
 שאהנו נתענה להמשיך להם מזון הפנימי, אלא הם ניזונין
 במזון הגופני אשר זה חינו נפסק לעולם, כי הז"א אפילו
 ביום"כ ניזון מן הגופניות, והנוקבא אפילו ביום"כ שזוגות
 מן הפנימיות לורך תיקונה, עכ"ז לא סגי לה בלא מזון
 גופני, דלעולם אינה יכולה לזון ממזון הפנימי עד שתשלם
 ממזון הגופני, וכמ"ש רז"ל בדרוש יו"ט, שלא תוכל הנוקבא
 לעלות ולאכול אכילה ושתיה הפנימית, עד שתשלם בצחינת
 החילוניות, וגמלא כי המרבה באכילה ושתיה ביום תשיעי,
 מתקן צחינת התשיעי והעשירי, שע"כ יש בנוקבא תיקון
 לשתוכל ביום"כ לאכול ולשתות צחינת הפנימיות עכ"ל, והגך
 רואה בדברים אלו שכתבנו נתיישבה החקירה הנז', ואין
 לורך להרחיב הדברים יותר. והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו
 באור תורתו אבי"ר :

סימן ט"ו

שאלה. נשאלתי מהרב הכולל מהרש"ח נר"ו על יו"ט
 שני של פסח שהוא ביעו"ר כשאר מלות דרבנן,
 דודאי המוחין הנכנסין בליל ז' של פסח הם מסתלקים
 אחר עיבור יום שני, ולריך לחזור להמשיכם לאט לאט על
 ידי מלות ספירת העומר, וכמ"ש הרב ז"ל על מוחין הנכנסין
 בזו"ן בליל א' דפסח, שמסתלקים אחר יום א' דפסח,
 וחוזרין ונכנסין לאט לאט על ידי מלות ספירת העומר,
 ולפ"ז מלאה החקירה מקום לחול, כי אחר יום ז' דפסח
 ליכא מ"ט יום עד העלאת, אלא רק מ"ח יום, וגמלא חסר
 להם יום אחד להשלים תיקונם של יעו"ר. והו עירוב פרשיות
 שנו כאן, שהרו אהנו מתחילין לספור עומר מליל ז' דפסח,
 וסופרים והולכים על זה הסדר, וא"כ איך יבא תיקון זו"ן
 הכוללים, ותיקון יעו"ר בשה, דהשייכי לזו"ן ליל זה לא שייכי
 ליעו"ר עד ליל המחרת, דמה שהוא ליל ז' לזו"ן הוא ליל
 א' ליעו"ר, ואיך יכולים לתקן במנין אחד לשתיהם, והו"ל
 לרבין לתקן לספור שני ספירות מספק, כדי שיבא הכל על
 נכון, וכמו קשיית הרז"ה ז"ל במאור סוף פסחים, לפי
 פשוטן של דברים, עכ"ד נר"ו :

תשובה. הגאון חיד"א ז"ל בחיים שאל ח"ב, סי' יו"ד
 דף ט"ו ע"ב כתב וז"ל, מי יגיד זאת, אם
 הארת אורות הסדר אור יו"ט שני ושאר כל יו"ט שני כראשון,
 ומאחר שרבינו האר"י ז"ל לא גילה סודו של יו"ט שני דפסח,
 יותר נראה להקדים הסדר לעומר דעכ"פ לא יהיה סתירה
 מלד דבורנו ומעשינו וכו'. ושור באגרות הרמ"ז הגדפסות
 מקרוב סי' כ"ב דף י"ח בדכתיבנא, דאחר קריאת האגדה
 בליל ז' מתעלמים האורות וכו' יע"ש, הרי דסובר דיו"ט שני
 אינו כראשון ותשקט האר"ש עכ"ל ע"ס :

ואנא עבדא במ"א הערותי על הכרעה זו שהכריע לומר
 דמסתלקין האורות אחר עשיית הסדר בליל ז',
 דזה א"א להיות, על כן אמרתי בס"ד, דלעולם בסוף יום א'
 דפסח מסתלקים המוחין גם מן יעו"ר, ואהנו לריבין לספור
 העומר להחזירם מליל שני ואילך, במ"ט יום שיש עד העלאת,
 ברס

ואשר שאלת דמתבאר מר"ז הר"ל בדרוש א' דיו"ט,
 דעליית הנוקבא לחימא הוא הגורמת צחינת
 התענית, שאז היא נזוגת מחמשה קולות, וי"ל דהלא גם
 בשבתות ויו"ט יש לה עליה לשם ^{הוא נלטווינו} בכך, אלא
 אדרבה מחייבים להכריז ולשתות :

תשובה. העליה עלמה לחימא אינה מוכרחת להיות
 המזון שלה מן הפנימיות, כי אפשר שתעלה
 ותזון מאכילה חילונית, ^{אע"פ כי גם אכילה גופנית נמשכת}
 לזו"ן כל יום מן חימא, אלא שנמשכת מן חילוניות דחימא,
 ודוקא ביום"כ נמשכת מן הפנימיות דחימא, והם החמשה
 קולות, וכמפורש בדברי רבינו האר"י ז"ל להדיא, שביום
 הכפורים היא לריכה לקבל מיד חימא עלמה ה"ג לורך
 פרופה, שבה תלוי הזוג שלה, ולכך לריכה למזון הפנימיות
 בשביל תיקון שלה שתלוי בזה, וכיון שהיא עולה לצדה בלא
 בעלה, אז מוכרחת לזון מן הפנימיות דחימא כנודע, ובשאר
 זמנים בעלה עולה עמה, ולכן היא נזוגת עם בעלה
 מחילוניות דחימא ולא מן הפנימיות :

והנה נודע מ"ש רבינו האר"י ז"ל, שהאדם לריך לסיוע
 העליונים להספיק הדברים על ידו, וגם העליונים
 לריבין לסיוע התחתונים בסוד תנו עוז לאלקים, ועל כן
 אע"פ שתמלא מ"ש רבינו ז"ל וז"ל, שהנוקבא לצדה היא
 העולה יום זה ונזוגת בחמשה קולות אלו, אבל ז"א אינו
 עולה ואינו נזון מהם, עכ"ז נלטווינו גם אהנו להתענות
 כמוה, לפי שלעולם אין לנו שום שפע ומזון מן ז"א, אלא
 רק באמצעות נוקבא, וכיון שעלתה עתה למעלה אין לנו
 אכילה ושתיה עכ"ל. גמלא התענית נתייבנו בו מחמתה
 שהיא אינה נזוגת מן אכילה גופנית, הנה עכ"ז תמלא
 שכתב רבינו ז"ל בר"ה ונחזור לענין וז"ל, כי על ידי חמש
 תפילות שאהנו מתפללים ביום"כ, אהנו ממשיכין אליה
 חמשה צחינות אכילה ושתיה הפנימיות מפנימיות חימא עלאה
 בסוד חמשה קולות היואלות מן הפה וכו', גם צחינת חמשה
 עינניים עלמן הם צחינת חמשה קולות וכו' עכ"ל, גמלא
 מזוכה הפנימי הזה מן החמשה קולות הוא נעשה על ידינו,
 והיינו על ידי חמשה תפילות, וחמשה עינניים שבכללם
 התענית, וכן מוכח להדיא מסדר הכונות של היום מתחלה
 וע"ס שעל ידי חמשה עינניים שלנו נמשך לה זה :

העומר ח"פ שאנחנו עוסקים אותו זמן במזות הספירה שהיא בסדר הזמנים עכ"ל אין גוף הימים האלו נתקנו בסדר הזמנים אלא עקרם כתיקון סדר הימים ועוסקים בהם כתיקון סדר הזמנים לכך בשבתות של ימי העומר לא ימנע בהם הזווג למטה בתחתונים דים לנו להתנהג בזה כפי סדר הימים:

והא לך לשון הרב החסיד בתורת חכם דף קמ"ז ע"ב, ומה שנאמר לנו הזווג בשבוע ראשון של העומר, מפני שאנו נגררים אחר סדר הזמנים, כמו שנראה שם בשער הג' ירחייה שהיה גלות מזרים ח"פ שלז"ו"ן של סדר ימי ב' אומר מורי עזרת, הפך שאם אחת ה' ואין אחת ה' דמ"ה, הגה כאלו מר"ה העומה, שג' דב"ן עד ח' בשבת של ה' נתקנת בכל חסוד הזווג הענין, וגם נה' **ואסייב** ח"פ שטיק עסק שלנו הוא בענין תיקון סדר הזמנים, עכ"ל לא יתבטלו החוקים של סדר הימים לגמרי, אלא גם כיום ע"ה יהיה לנו עסק בהם, וכמו הנך דברים שפרטנו לעיל, ע"ד שאמרנו לחזו' בזה וגם מזה אל תגח ידוך, ועפ"י יש לפרש חזו' ה' ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה, ד"ה ז"ש במדרש רבא זאת כינוי לשבת, וגם נרמז השבת ב' יאת שהוא את ז' וז"ש ושמרת את החוקה הזאת דהיינו חוקה של שבת למועדה, כלומר גם לימי המועד שהוא יו"ט שחל בשבת, ואמר למועדה למועד ה"ה, שהמועד הוא בסוד ה"ה ראשונה דסם הוי"ה, גם למועד ה"ה, כי עתה שהולכין ע"פ סדר העיבור, יש חמשה ימים של יו"ט שיחולו בשבת, שהם סוכות וש"ע וראש השנה, וראשון של פסח ושביעי של פסח, אבל שבועות לא יזדמן, וזהו למועד ה', ופירש הדבר מימים הוא תיקון השבת שהוא כסדר הימים נוהג בימימה, שהוא תיקון סדר הזמנים שהוא יו"ט, וקראו ימימה, כי הוא נוקבא לגבי שבת, והבונה לומר שגם מימים השייכים לשבת שהוא בסדר הימים תעשה בימימה, שהוא יו"ט שחל בשבת. והש"ת יאיר שינינו באור תורתו, חז"ר :

סימן י"ז.

תשובה שכתבתי להרב הבולל מהרש"א נר"ו: **אשר בתבת**, דעתה בזה"ל אין האדם עושה תיקון אלא במה שהיה ע"י חטא אדה"ר, אבל במה שהיה קודם חטא אדה"ר אין לאדם בעוה"ז מגע יד בו, כי אם רק נתקן ע"י הגדיקים בג"ע, אינו כן, אלא גם מה שהיה קודם החטא, נתקן ע"י תורה ומצוות ותפילות שיעשה האדם בעוה"ז, כי גם עתה בעוה"ז נתקן מה שהיה קודם חטא אדה"ר ע"י שכינתו ויחברך, בכח מעשה התחתונים ותפלותיהם בסוד תנו עוז לאלקים, ורק יש הפרש בין זה לזה הוא, כי התיקון הנעשה למה שהיה אחר חטא אדה"ר, יתייחס אלינו יותר, כי עיקר התיקון שלנו הוא בדבר זה: וכן

ברם ודאי הרושם של אורות המוחין נשאר ביום שני, בין בזו"ן הגדולים בין ביעו"ר, וכן כתב הגאון חיד"א ז"ל בחיים שאל ח"ב הגו"ל בשם רב מקובל ע"ש, ועיין בשער הכוונות בדרוש אסרו חג דף ע"ח, ותמואל דענין הרושם הוא מוכרח. והנה בענין הרשימו שנשאר בזו"ן הגדולים כליל ב' של פסח, אין אנחנו לריבין לעשות הסדר וקריאת האגדה בארץ ישראל כליל שני של פסח, ברם בחו"ל שיש עלינו חובה ומצוה מדרבנן לעשות יו"ט חת יום שני כמו יום הראשון בכל הלכותיו ובכל עניניו, לכן גם את הסדר וקריאת האגדה נעשה כליל ב' בשביל הרשימו שיש ביעו"ר :

ובזה נתייבנה החקירה של מעלתך היטב, שבאמת נסתלקו האורות בסוף יום ראשון מזו"ן הגדולים ומן יעו"ר ביחד, ואנחנו סופרין כליל ב' להחזיקו, וחזרין על ידינו מחמת הספירה בין בזו"ן הגדולים, בין ביעו"ר ביחד בשנה, והסדר שאנחנו עושין כליל שני בכוסות ומנה וקריאת אגדה הוא בעבור כבוד הרשימו, כי מלך שיש עלינו חובה מדרבנן לשמור יום זה בקדושת יו"ט, לכך אנחנו עושין הסדר בעבור הרשימו כאלו הוא יו"ט ראשון גמור, וזה דומה למואלו שבת, דאע"ג שבחשיבה ילא שבת ונכנס החול, חייב אדם להשאר בבגדי שבת בעבור הארת שבת, ולכבדו בסעודה עד שעה שלישית, או עד חלות, כאלו הוא עדיין שבת, אף שבאמת אחר חשיכה הוא חול. והש"ת יאיר שינינו באור תורתו, חז"ר :

סימן ט"ז

עלה כלבי לחקור בס"ד, כשחל יו"ט בשבת איך בכל סדר התפילות אנחנו נגררים אחר סדר הזמנים, שאנחנו מתפללים תפילת יו"ט וקריאת הלל וכיוצא, אך בקריאת ס"ת שחרית עולין שבעה כפי סדר הימים, וכן קורין בס"ת במנחה, ואומרים ואני תפילתי וכו', וכונות שלה, ועושין סעודה שלישית, וכונת הסעודות, הכל כפי סדר הימים. ואמרתי ליישב הדבר הזה בס"ד, דאע"פ שיש לנו מגע בסדר הימים, ופועלים בו תיקון על ידי מעשינו, מ"מ כיון שהפגם בחטא אדה"ר נעשה יותר בסדר הזמנים, לכן ביו"ט שהוא תיקון לסדר הזמנים, עושין עיקר לסדר הזמנים אפילו אם חל בשבת, ולכך בתפלה תיקנו חז"ל להתפלל תפילת יו"ט כשחל בשבת, דלרדך לעשות עיקר לתיקון סדר הזמנים, ולכן כל הכוונות השייכים לסדר הזמנים אלו מכוונים בס', דאם לא יתפללו ביו"ט שחל בשבת תפילת יו"ט וכונות שלו, א"כ נתבטל תיקון סדר הזמנים ביום זה. אמנם דברים אלו של קריאת ס"ת וסדר השלחן ושלש סעודות וכיוצא, ח"פ שאינם בסדר הזמנים, עכ"ל אינם נגדיים, שאין בסדר זמנים דברים הפך מהם, ורק נחשבים בסדר הזמנים למוותרות, ולכך אם נעשה אותם ביו"ט שחל בשבת, אין מוכח מזה שאנחנו עושין היום הזה עיקר לסדר הימים, דאין בסדר הזמנים דברים אחרים נגדיים לדברים, ואנחנו עוזבים אלו ועושין את אלו, כמו ענין התפלה שהוא נוסח שבת לחוד, ונוסח יו"ט לחוד, ואם נתפלל תפילת שבת שהיא תיקון סדר הימים, ולא התפללנו תפילת יו"ט, נמלא בטלנו תיקון סדר הזמנים:

מיהו תשמיש המטה כליל ראשון של פסח שחל בשבת, כיון דאינו נוהג בסדר הזמנים, כשחל ראשון של פסח בחול שנאמר בו הזווג, אז אם עושין זוג כליל זה כשחל בשבת כפי סדר הימים שמוחר בו הזווג, נמלא אחת מצטל תיקון סדר הזמנים ודוחה אותו, ועושה כפי סדר הימים בדבר שהוא הפך, כי כפי סדר הזמנים נאמר דבר זה, וכן הענין בר"ה שחל בשבת:

וברל זה דוקא ביו"ט שהוא עיקר סדר הזמנים, אבל בימי

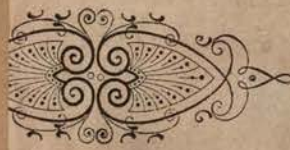

ויתבררו וילטרפו ויתלבנו כל הקדושה אשר בהם, וישארו
 הסיגים למטה שהם הקליפות, וכשישלים הבירור והעירוף
 הזה לגמרי, ולא ישאר שום ניצוץ קדושה למטה, וכל הניצויות
 של הקדושה יעלו, אז ישארו הסיגים שהם הקליפות לבדם
 למטה בלתי חיות כלל, ואז יתקיים פסוק בלע המות
 לנצח, וזה יהיה אחר ביאת המשיח בעו"ל. עכ"ל:

ויתבררו וילטרפו ויתלבנו כל הקדושה אשר בהם, וישארו
 הסיגים למטה שהם הקליפות, וכשישלים הבירור והעירוף
 הזה לגמרי, ולא ישאר שום ניצוץ קדושה למטה, וכל הניצויות
 של הקדושה יעלו, אז ישארו הסיגים שהם הקליפות לבדם
 למטה בלתי חיות כלל, ואז יתקיים פסוק בלע המות
 לנצח, וזה יהיה אחר ביאת המשיח בעו"ל. עכ"ל:

דרי לך קודם ביאת המשיח לא ימחו הקליפות כולם
 לגמרי, וגם אין יוצאים כל הגשמות שנשרו בקליפות
 כולם לגמרי, לא אחר המשיח בב"א יושלמו כל
 התיקונים והבירורים האלה, ואחר שיושלמו כל התיקונים
 והבירורים כולם, אז יהיה זמן מתים, וכבר כתבתי
 לך לעיל על זה. וזהו שיהיה אחר התחיה
 הרבים. עכ"ל:

ועוד כתב שם וז"ל, אין דבר בעולם שלא נעשה מאלו
 המלכים, ויש בהם בירור הדרך אל הארבעה עולמות
 דאבי"ע הם בעלמם [פירוש אבי"ע שבמחלבו הגשמות]
 ויש בהם בירור לצורך גשמות התחתונים, כי מה שנשאר
 אחר הבירור הדרך אל העולמות הנז' (פירוש אבי"ע
 שבמחלבו הגשמות) משם יסודם של הגשמות, עכ"ל:
ועוד כתב רבינו זלה"ה בשער הגלגולים דף י"א וז"ל, דע
 שיש כמה שרשים של גשמות שנשרו בקליפות הם

of Canada, Tende

No 1
will be consi
Tenders s
for that pu
L.P.Os, KIRK
Tenders
25th April, 19
No Tend
considered.
The O.C
bind hi

naunds pe
Tend
resh

